B 11
110
...LIOTECA NAZIONALE
...TRALE - FIRENZE

Digitized by Google

Digitized by Google

Buonamici

Digitized by Google

PUB. OVIDII NASONIS
OPERUM
TOMUS PRIMUS.

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

DANIEL CRISPINUS, HELVETIUS,

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS;

AD USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

In pagina versa indicantur ea quæ in hoc Tomo continentur.

FIRENZE

BASSANI, MDCCXCII.

PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

IN HOC

PRIMO TOMO CONTINENTUR.

Epistolarum Heroidum *Liber*.
Amorum *Libri III.*
Artis Amatoriæ *Libri III.*
Remedium Amoris.
De Medicamine faciei.
Halieuticon. *Fragmentum*.
Nux. *Elegia*.

B° 11 – 110

Digitized by Google

PUB. OVIDII NASONIS

OPERA

QUATUOR TOMIS COMPREHENSA.

Digitized by Google

ELENCHUS EORUM

Quæ in quatuor Tomis Operum Ovidii habentur.

IN PRIMO TOMO,

Epistolarum Heroidum *Liber.*
Amorum *Libri III.*
Artis Amatoriæ *Libri III.*
Remedium Amoris.
De Medicamine faciei.
Halieuticon. *Fragmentum.*
Nux. *Elegia.*

IN SECUNDO TOMO,

Metamorphoseon Libri XV.

IN TERTIO TOMO,

Tristium *Libri V.*
Epistolarum ex Ponto *Libri IV.*
Libellus in Ibin.

IN QUARTO TOMO,

Fastorum *Libri VI.*
Index Locupletissimus.

Digitized by Google

lum sane fieri stupor optimum esse persuasit. Ad mutum itaque tuum, Tibique in omnia paratissimus deinceps cum tuis permanebit: ut si quando a versando Orbe & componendo, aut ab Invicti Parentis labore animum revocare libuerit, seu jocis, quos amabiliter movere Thalia sua illum edocuit, seu fabellis, quas ab Apolline ipso videtur mutuasse, cogitationes tuas delinire aliquantisper audeat. Si quidem & illum cooptare, atque in tuorum chorum arcessere non dedignatus es, haud ingratum erit, SERENISSIME PRINCEPS, *quod illius dotem, quà maxime prodesse possit, aliquatenus verbis apud Te exornem. Ea licentia plurima habere etiam illum affirmare non dubitem, quæ regiæ dignitati, ad quam & Natales tui, & Gloria Regis, & Populorum vota Te ducunt nequaquam infeliciter respondeant; siquidem & summo artificio quæ hinc inde dispersa erant in unum corpus coegit, & ea, magis ad voluptatem parata, Politicis artibus ita consecravit, ut illam sub Virtutis signa redigere unice studuisse videatur. Scis ita esse jam diu, qui Transformationum libros non evolvisti modo alacritate eximia, sed acri insuper, quanquam juvenili judicio præcellentem moralibus observationibus tuis reddidisti. Sensim ergo & quasi per gradus a Poetæ lusibus ad ejus seria, tum ab ejus seriis,*

quæ

Digitized by Google

quæ Tibi quasi præludio fuerint ad ardua regni, ad quæ posceris, cum magno Parente assurgere poteris. Ita vero illum adornavi, Latinumque ejus sermonem, qua fieri potuit, ad Gallici nostri rationem sic revocavi, ut si minus directe Tibi, Delphine Serenissime, *usui esse contendit, per alium saltem reverentiam suam, meamque cum utriusque officiosissimis obsequiis declarare aggrediatur. Nimirum ad oblectandam Pueri insignis Burgundiæ Ducis primam ætatem fuerit aptissimus; Cui, utpote Regis Spei secundæ, tuæque voluptati, gratum esse aliqua ex parte si liceat, tum denique neque famæ, neque fortunæ amplius pæniteat. At enim conatus me transversum agit, qui ubi sim, & quem compellem, sum pene oblitus, præ studio. Utcumque ignoscas, nam mitissimus es, Tempora sua sibi præripi non fama modo & gentes sed & publica omnium lætitia queritur. Quandoquidem melius vox omnium, quæ pectore habeo comprehensa, expediet, pluribus supersedeo, non sine votis tamen, ut Deus ter Opt. Maximus Te incolumem præstet animo pariter & corpore, Teque bonorum omnium servet usque Tutamen.*

Datum Lausanæ VII. Kal. Octobr. 1685.

BE-

Digitized by Google

AD SERENISSIMUM GALLIARUM

D E L P H I N U M

DANIEL CRISPINUS, HELVETIUS.

QUEM longissime a Patria, atque in ultimos Barbarorum Cæsaris ira submoverat, eum Mansuetudo tua in Urbem reducit, DELPHINE SERENISSIME; Ut non aliter cum ipso exulasse Musæ videantur, quam ut ex omnium luctu tua major gloria splendesceret. Is adeo, quando ita jussisti, meque ejus introdu-

ctio-

Digitized by Google

ctionis adminiſtrum, ex Illuſtriſſimi, atque Sapientiſſimi Ducis Montauſerii inſtinctu, voluiſti, Tibi adeſt Venerum atque Deliciarum comes aſſiduus, qui beneficio tuo neque amplius Sarmaticam feritatem exhorreat, neque de Manibus & cineribus ſuis ſit ultra ſollicitus. Gratia tua jam diu Imperatoris offenſiones omnes obliteravit. Verum jam aliud majus eſt, quod elegantiſſimi Poetæ mentem diſtineat. Majeſtatis videlicet nova quædam tua atque incredibilis ſpecies, quam vultu & omni corporis forma, mira cum ſuavitate conjunctam exhibes, ita accedentis mentem totam perſtrinxit, ut vix cogitationum ſuarum ſit ipſe ſibi conſcius; nedum cogitata ſua libere proferre poſſit. Roma illa veteri, in qua & ipſe floruerat, nihil majus, nihil amabilius, nefando quidem acceperat, quæ Auguſto ſuo tanquam præſenti atque aſpectabili numine quopiam gloriabatur. At, ne quid de ſede dicam regia, cujus ſtatum atque ordinem, decus, ſplendorem, aliàque nullibi conſpicienda nemo quiſquam non admiretur; poſtquam hìc homines Diis ſuis ſuperiores advertit Naſo, Teque inſuper vidit, Princeps Auguſte, LUDOVICI MAGNI *Cura, quem per tam longam Regum ſeriem, tantoque rerum molimine Fata pro hujuſce ævi gloria & fauſtitate in Orbem invexerunt, tunc vero, ſi non in totum ſibi Barbarus viſus eſt, mu-*

tum

BENEVOLO LECTORI
SALUTEM.

VITAM suam tam accurate, tamque eleganter Naso ipse, Tristium lib. 4. Eleg. 10. posteris consignavit, ut voluptati tuæ invidere, minusque mihi consulere videar, si quæ ille scripsit aliter inculcare studuerim. Nonnulla adeoque tantum adjiciam, quæ aut leviora illi visa sunt, aut de se prædicare modestia non sivit, fata denique sua referre illum prohibuerunt. Deinde quid ex hac expectes nova editione paucis aperiam. Posito ergo, quod Elegiam illam perlegeris, ex qua non natales modo Poetæ, studia, plurimaque alia re ipsa magis quam oratione ejus modestissima perceperis, paucula hæc ex doctorum virorum monumentis hinc inde desumta, seu etiam ab ipso Nasone mutuata, ita accipe. Ingeniosissimum fuisse, atque incredibili quadam facilitate a natura instructum nullus non confitetur; siquidem vel illa ipsa quæ ex arte exquisitissima ab ipso proferuntur, tantam ubique habent simplicitatem, ut quivis idem, solo naturæ impulsu præstare posse sibi videatur. Lepos nativus in mira copia atque varietate nuspiam desideratur: minusque eo accersitas aut aliunde petitas ejus opes credideris, quod subinde luxuriantem potius & exultantem stilum reprimere, quam quicquam addere cupiveris. At enim tantopere illæ celebratæ Nasoniani ingenii dotes, utcumque maximæ, non tamen illud sunt quod maxime splendet, mihique adeo maxime probatur. Habent illæ etiam omnes, ni fallor, decus suum & suavitatem ex ingenua, quam vix suo nomine dixerim nescio qua sese semper alacrius &

Digitized by Google

in melius effingente, lenitate atque urbanitate mirifica, qua efficitur, ut ſublato omni verborum ornatu, imo & rerum ipſarum utilitate, ſuperſit adhuc aliquid quod animum detineat, quod oblectet, quod inſuper vel invitum ſequacem & lubentem efficiat. Scilicet ille non fuit modo artibus omnis generis excultiſſimus, & omnium præcellenti diſciplina morum ad contemplationem, ut ſolent, aut inanem loquacitatem ad ambitum uſque imbutus: ſed, caput quod fuit totius rei, paratas ita habuit, tamque alte bono a natura ingenio infixas rariſſimas virtutes, candorem, integritatem, comitatem, benevolentiam, aliaſque humanitatem quæ vere ſapiunt, ut illæ ejus ore ſpirare, voceſque ejus effundere nunc etiam videantur. Cujus rei documentum inſigne hoc quoque fuerit, quod ab infeſtiſſimis inimicis per maximam ſocordiam laceſſitus, tempore exilii, non humane tantum illorum injurias tulit, ſed nomina etiam eorumdem, vix aliunde cognoſcenda, diſſimulavit. Urbaniſſima itaque hæc, tamque amabilis dicendi & agendi ratio cum ſubtiliſſima & accuratiſſima ſingula exquirendi facilitate conjuncta laudem maximam illi fecere, & barbarorum etiam animos facile conciliavere: ut merito illum omne tuliſſe punctum aſſerere audeamus; qui cum bonus eſſet & dicendi peritus, monendo pariter, atque delectando, utile dulci, pro ſummorum in his artibus virorum ſententia, tam præclare miſcuerit. Neu vero temere quiſquam negligentiam ex facilitate, aut fucum ex arte cavillatus ſit; vel, quod iniquius foret, virtutes ejus, quod naturales, aut quod ſtudio paratæ, ſollicitaverit; tam apte inter ſe cohærent diligentia ejus & facilitas; opes acquiſitæ ita aperte ex dotibus fluunt ingenii, ut non male ſingulis illis quod eſt omnium, & vice verſa vix omnibus quod eſt ſingularum, attribuere poſſe prima fronte quivis exiſtimet. Niſi forte quiſpiam, quia inſigniter Naſonis diſſimulatus eſt labor & cura; atque ad laborem & curam, il-

illam scilicet ingeniosam, de qua nunc agimus, unice factus videtur, illud quod maxime volumus, nolens etiam dixerit, omnia in ipso bona, artis quoque elegantiam, & peritam negligentiam a natura data eſſe. Quæ omnia melius multo ex cujuslibet loci inspectione, ubicumque librum aperueris tibi innotescant, LECTOR, quisquis hisce litteris faveris, quam prolixa aliqua oratione assequi valeamus. Neque vero promiscue, aut sine judicio bonis suis usum Poetam uspiam comperies. Materia sua & argumentum modum ubique fecit orationi & generi scribendi: &, quanquam nullibi non sedulus, accuratus, facilis, copiosus, varius, certentque ad amœnitatem in omnibus ejus operibus ingenii felicitas mira, cum eruditione politissima; nihilominus tamen, ubicumque opus fuit, character ille emicuit, quem rerum ipsarum natura postulavit, seu splendide, quo in genere primas tulit, seu lenius dicendum foret. Epistolas ab ipso, suo, vel aliorum nomine conscriptas inspexeris, libellos Amorum, Metamorphosin, aut aliud quodcumque ejus opusculum, elegantem illum & amabilem esse qui scripserit statim intelliges. Cæterum, neque ingenium ejus, neque oratio sese ita in omnia induunt, quin ea perfectissime recognoscas. Singulis lumen ita fœneratur, ut ea magis id esse quod revera sunt videantur; tametsi ille super hæc omnia emineat, & propemodum ab ipso quicquid habent assumere credantur. Nugas agere elegantes cum puellis, aut levius incerta amoris tractare quis unquam juvenilius didicit? Metamorphosis tota omnis generis solidaque eruditione scatet, nulla parte eloquentiæ luminibus non illustrata. Namque de industria artificiosissimam fabulas diversissimi argumenti inter se connectendi rationem, quasi unica materia essent, non sine causa prætereo, quam nullus satis admiretur, nisi ipse re ipsa cognoverit. Quare & Græci ipsi, fabularum artifices, luculentum illud, numerisque suis absolutissimum opus

Romanis non inviderunt modo, sed versibus suis suum fecerunt. Unde & nos, quò simul, & quasi uno obtutu mirum artificium totius operis posset comprehendi, ab initio statim fabularum omnium exhibuimus argumenta. In Fastis vero, quam prisca, & quam vasta eruditio! Dixerim facile ex omnibus veterum monumentis nullum superesse hodie, in quo plus doctrinæ, & reconditæ antiquitatis contineatur. In Tristibus quanta lenitas, quamque compositus mœror! Ea certe latet in ejus luctu jucunditas, ut & exulare, & mœrere suave habere aliquid non abs re conjicias. Deniqne, ne tibi voluptatis tuæ tempora præripiam, LECTOR, Natura ita instituerat Nasonem ad ea loquenda, quæ ipsa in singulis cuperet, quæque omnes expectarent; tam accurate, tantaque cum diligentia parentis illius benignissimæ instinctum excoluerat, ut non aliter quam perite & artificiose, neque ita, quam ut naturaliter & simpliciter, seu dicere, seu facere, quodque omnibus arrideret, posse videretur. Quibus rebus, aliisque, quas prudens omitto, in suo genere perfectum, atque inimitabilem Poetam quivis agnoscat, qui mellifluas ejus scripturas vel primis labiis degustarit. Mores deinde illius quales fuerint nihil opus exquirere. Quanquam enim aliunde non esset compertum, facile ex iis quæ memoravimus, cognoscerentur. Candor scilicet & ingenii facilitas atque integritas in illos derivata summe amabiles necessario præstitisset; ut ne addam, quod humanioribus litteris usque & usque expoliverit. Amicorum observantia & cultus quis fuerit, nunquam aliunde satis, quam ex ipsius Epistolis didiceris. Nævos tamen ejus si quis notaverit, quandoquidem homo fuit, idemque Ethnicus, haud quaquam illi admodum repugnem, modo ne ultra metas expatietur censura. Illud maxime culpaverim tamen, quod nequitiæ suæ, atque amoribus supra modum indulserit. Namque suam utcumque excusare videantur lasciviam & joci amabiles,

& sermo verecundus, aut etiam factorum negatio; ipsis ejus maxime pudicis atque honestis verbis eo minus honesta atque pudica admixta intelliguntur, quo flagitia ea magis ex illo decoro obvolvit, & placitura propinavit.

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. Æquum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus:
Ne temere in semet legem sancirit iniquam.
Nam vitiis sine nemo nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urgetur.

Nimiam insuper felicissimæ indolis ubertatem, quæ sese minus juvenilibus annis præsertim contineret, laudatissimo Poetæ obtendunt. Verum quotusquisque ita est beatus, ut illi hujusmodi vitium obtrudatur? Quos debuit fructus illa ætas protulit: magisque naturæ quam Poetæ laudi obtrectaverit qui morosiorem se hac in parte præbuerit. Voces denique nonnullas, quibus licenter nimis in carminibus usus sit, reprehenderunt olim etiam ejus amici. At cunctanter arguendum esse ex eo abunde constat, quod data opera vir in aliis non ingenii modo acutissimi, sed delicatissimi judicii ita faciendum crediderit. Quod quidem ex jocosa cum amicis contestatione quadam manifeste apparet. Rogatus enim aliquando ab his, ut tres, quos vellent, ex versuum ipsius numero tollerent; cum ille assentiretur, modo ut sibi pariter totidem excipere concederent, in quibus nihil illis liceret; iidem in utrisque codicillis sunt inventi, quos ipse retineret, illi vero damnarent. Dicebat interim & aptissime, & festivissime, decentiorem eam faciem esse in qua nævus aliquis esset. Verum enimvero, cur in istis operam nostram frustra conterimus? Dolendum magis est quod præstantissima quædam opera ejus,

fato

fato iniquo, perierunt, Fastorum puta sex libri posteriores, Medea tragœdia, Fabio atque Tacito, aliisque plurimum commendata, Epigrammata etiam, de quibus Priscianus & Martialis. Libellum quoque de Phœnomenis scripserat, uti ex Fabio colligitur: nonnulla insuper Vaticinia, quæ libro uno erat complexus. Quin & lingua Getica triumphum Augusti Cæsaris, & de gestis Imperatoris ediderat. Plura alia adhuc deperdita, præter bellum Actiacum, quod ad Tiber. Cæsarem duobus libris inchoaverat: ex quibus omnibus,

Tum quoque cum fugeret, quædam placitura cremavit,
Iratus studio, carminibusque suis:

uti quidem illum ipsum confitentem habuimus. Illorum autem loco multa falso attributa; in quibus *Carmen Panegyricum ad Pisonem*, *Philomela*, *Pulex*, Nugæ libris tribus *De Vetula*, in quibus indoctissimus auctor, minus etiam Ovidium referens, quam simia hominem, non aliter illum inducit, quam si Evangelio credidisset. Cujus ridiculos versus referre piguit. Quæcumque genuina extant, & a viris doctissimis, quorum libentissime nos quidem facimus judicium, Ovidio sunt adscripta, habes, LECTOR AMICE, hac nova & accurata editione comprehensa, & Notis illustrata: ut pro adulterinis, falsoque illi attributis nos quoque duxisse cætera intelligas. Superest jam, ut tam bene de melioribus litteris pene a puero meriti doleas vices, qui Augusti iram, neque adeo Tiberii successoris sævitiam, nihil non expertus tamen, mollire unquam potuit. Qua causa tam aspere illum læserit, ut nullus veniæ fuerit locus relictus, multi conjiciendo assequi studuerunt; nosque etiam in Notis ea de re sententiam nostram diximus. At, ne plus æquo conjecturæ nostræ favisse dicamur, libenter viris doctis assentimur, qui modum ponere curiositati

sa-

Digitized by Google

satius duxerunt in re, quam nescire se quoque velle testatus est Naso, ipse præterea offensus Imperator dissimulavit, quam manes illius sollicitare. Cujuscumque ea fuerit generis, ideo exilio multatus est: quod fugæ nomine omnibusque modis lenire conatus, Tomis impatientissime, utpote inter Scythas, homines maxime barbaros, sub cœlo immitissimo, & longissime ab omnibus amicorum aliisque deliciis remotus, tolerasse testatur. Quanquam ne tam quidem malis suis, neque ægritudine animi confectum fuisse, quam velle videri crediderim; ut scilicet Augusti clementiam, si qua esset, moveret, & reditum suum, vel saltem loci commutationem impetraret. Anno mundi 3957. post Christum natum octavo, cum ipse Naso quinquagesimum ageret, siquidem Hirtio & Pansa Consulibus, adeoque mundi 3907. natus, Urbe ejectus est; domum amplam, quam habuit secundum Capitolium, neque hortos amœnissimos prope viam Flaminiam, nunquam visurus. Tomis ad Ponti Euxini & Danubii oras quo ablegatus fuerat per novem annos circiter vixit; deinde ibidem fato functus est, Tib. imp. Tomitanorum barbariem eo usque molliisse nullus dubito, ut amissum lugerent, ejusque funus quo maximo possent honore prosequerentur. Cæterum Epitaphium Latinum, quod tumulo, seu sepulcro ipsius inscriptum, atque anno 1508. repertum nonnulli testantur, neutiquam Augusti vel Tiberii ævum sapere, optime sane viri docti censuerunt. Quin etiam quatuor versus, quibus illud constat, describere tanti non est visum. Generum reliquisse volunt Cornelium Fidum, qui Perillam scilicet, filiam quam solam habuit, duxit uxorem. Nunc expectas, candide lector, ut quid ex hac nova operum ejus editione capere possis compendii, ingenue profiteamur: quod quidem ex pauculis sequentibus lineis tibi constabit. Primum omnium admonendus es, non consilio nostro, eo quo tentavimus modo adornatum esse Ovidium, sed sapientissimi,

quan-

Digitized by Google

quantum sors patitur humana, Ducis Montauserii, jussu: cujus quidem viri inclyti Prudentiam postquam in his, sicuti in aliis maximis multo præstantissimam LUDOVICUS MAGNUS in Serenissimi DELPHINI gratiam primo approbavit, deinde Europa tota laudavit, non est verbis supervacaneis ut extollamus. Siquidem illius votis satisfacere, aut, quod suadebat incredibilis ejus beneficentia, & qua dignatus est nos dulcissima clientela, jussa saltem exequi nobis licuisset, spem tibi profecto splendidam faceremus. Namque ille tantus in maximis, postquam ad hæc levia, vera caussa animum demisit, parva esse summum judicium ejus amplius non sivit. Immo desideriis, & conatibus nostris nulla si obstitisset sortis perversitas, quoquo pacto literaturæ nostræ tenuitatem compensavissemus. Neque vero aliter, aut Illustrissimi Condomiensis Episcopi Jacobi Benigni Bossuetii, utcumque in Principis institutione olim assidui, defuissent monita, quibus in hoc genere literarum nos aliquando etiam juvit humanissime; aut Nobilissimi P. D. Huetii, in easdem curas cum illo adsciti eruditio exercitatissima destituisset, qua nos primo sustentatos benignissime, nequaquam immemores confitemur. Quibus opibus, aliisque, postquam nobis carendum fuit, levissima forte videbuntur quæcumque aggressi sumus. Quantulacumque fuerit tamen opella nostra, istud vero assequutos nos esse speramus, ut vel Interpretatione, in locis præsertim difficilioribus accurata, vel notis, qua fieri potuit festinata perspicuitate ad illa subjectis, non Poetæ sententia modo, sed ingenium arsque ejus patescerent. Quibus enim & qualibus de caussis scriberemus nequaquam obliti, voluptati nobis labor fuit, quæ omnia supervaderet. Ne quis vero jure dereptam sibi laureolam queri possit, quod passim quæcumque ad scopum spectare credidimus, nostra fecerimus, tametsi, spero, & ex proprio censu nonnulla non contemnenda hauserimus, lubentissime tamen cui-

Digitized by Google

cuivis illud totum, atque alia omnia accepta habere dixerimus. Nicolai Heinsii, viri de litteris humanioribus optime meriti, cujusque recordatio bonis cara semper fuerit, sequuti sumus emendationes, quippe quas ex MSS. fide, summa diligentia confirmavit. Atque equidem illum, quia immutati textus vulgaris reddenda ratio fuit, appellamus. Cæteris quam meruerunt, suamque præstant illorum bene scripta & facta, ego homuncio augere laudem non possum, quam maximam omnes faciant quibus innotescent ex animo vovemus. Quamobrem ita potius agere decretum fuerit, dixi ad Sallustium: cumque ideo nullus conquestus sit, non sine caussa læsisse me neminem, ut numquam in animum induxi meum, ea ratione credidi. Si qua vero aut cogitare ipse commode, aut ex aliorum lucubrationibus fideliter admonere institui, maximum tibi videri debet, quod illa cujusmodi esse videantur, per editionem nitidam atque accuratam tibi statim & sine omni labore pateant. Illam namque procuravit atque emendavit I. Anissonius, Bibliopola Lugdunensis, cujus eruditionem si pateretur ejus modestia, facile asseruerim, cuique adeo totum opus concredere non sine causa mihi volupe fuit. Cum notior sit, quam ut commendatione mea indigeat; tibi, LECTOR, non illi, quamquam & istud maxime cupiverim, ejus facta mentione prospectum volui. Vive vero lætus, & nostris conatibus fave.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

V I T A

Ex vetusto codice Pomponii Læti, cujus apographum exstat in Vaticana Bibliotheca.

P. Ovidius Naso a. d. XII. Kal. April. Sulmone in Pelignis natus est: quo anno bello Mutinensi P. Hirtius & C. Pansa Coss. diem obiere: honoribus Romæ functus: fuit enim arbiter & triumvir, & judicium inter centum viros dixit. Sub Plotio Grippo literis eruditus: deinde apud Marcellum Fuscum Rhetorem, cujus auditor fuit, optime declamavit. Admirator plurimum Porcii Latronis fuit, quem adeo studiose audivit, ut multas ejus sententias in versus suos transtulerit. Bonus declamator, & ingeniosus habitus est, & carmine prosa licenter scripsit, ingenii sui adeo amator, ut ex iis quæ dixit, etiam precantibus amicis nihil mutaverit. In carminibus vitia sua non ignoravit, sed amavit. Militavit sub M. Varrone. Julio Græcino Grammatico familiaris. Tandem cum venisset in suspicionem Augusti, creditus sub nomine Corinnæ amasse Juliam, in exilium missus est. Exulavit Tomis: ibique decessit annum agens LX. novissimum.

ALIA

ALIA NASONIS

VITA

EX CODICE FARNESIANO.

P. Ovidius Naso Pelignis natus eo anno, quo Hirtius & Pansa Coss. in Mutinensi bello perierunt simul, quo cœpit triumviratus. Fratrem habuit nomine Lucium natu majorem, defunctum tamen in minimis annis. Romæ sub Plotio Grippo literis operam dedit. A Cornelio Gallo ditissimo & doctissimo cive, & a M. Varrone multa cepit. Familiarissimus fuit Julii Hygini Grammatici. Paternis stimulis foro aliquandiu incubuit: unde plerumque judicium dixerit inter centum viros. Post parentis mortem ad poeticem integer rediit, scripsitque libros duos Heroidum Epistolarum. Inde cum M. Varrone Asiam petiit: sub quo militavit: neque prius huc se contulit, quam peritissimus literarum Græcarum foret. Scripsit inde epistolas quasdam ad Tiberii filiam sub falso nomine ac ficto Corinnæ inscriptas, quæ propter crimen læsæ-majestatis combustæ fuerunt: inde & exilium meruit.

Digitized by Google

ANGELI POLITIANI

ELEGIA

DE EXILIO ET MORTE OVIDII.

ET jacet Euxinis vates Romanus in oris:
Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem, teneros qui lusit Amores,
Barbara; quam gelidis alluit Ister aquis.
Nec te, Roma, pudet; quę, tanto immitis alumno,
Pectora habes ipsis barbariora Getis?
Ecquis, Io Musę, Scythicis in finibus ęgro
Tędia qui morbi demeret, ullus erat?
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret salientis tempora venę,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media jam morte natantes,
Aut legeret summam qui pius ore animam?
Nullus erat; nullus. Veteres, tu dura, sodales
Heu procul a Ponto, Martia Roma, tenes!
Nullus erat. Procul ah conjux, parvique nepotes:
Nec fuerat profugum nata sequuta patrem.
Scilicet immanes Bessi, flavique Coralli,
Aut vos pelliti, saxea corda, Getę,
Scilicet horribili dederit solamina vultu
Sarmata, ab epoto sępe vehendus equo:
Sarmata, cui rigidam demisso in lumine frontem
Mota pruinoso tempora crine sonant.
Sed tamen & Bessi exstinctum, & flevere Coralli,
Sarmataque; & durus contudit ora Getes.

Extinctum & montes flebant, & sylva, feræque;
Et flesse in mediis dicitur Ister aquis.
Quin etiam pigro concretum frigore Pontum
Nereidum lacrymis intepuisse ferunt.
Accurrère leves Paphia cum matre volucres,
Arsuroque faces supposuere rogo.
Quem simul absumsit rapidæ violentia flammæ;
Reliquias tecto composuere cado.
Impositumque brevi signarunt carmine saxum;
QUI JACET HIC, TENERI DOCTOR AMORIS ERAT.
Ipsa locum late sancto Cythera liquore
Irrorat nivea terque quaterque manu.
Vos quoque Pierides vati libastis ademto
Carmina, sed nostro non referenda sono.

Digitized by Google

DE

EODEM CARMEN

JUL. CÆSARIS SCALIGERI.

LOQUITUR IPSE OVIDIUS AD AUGUSTUM.

A Me utinam inciperes ferus esse, Cruente, nec atras
Per cædes faceres ad mea fata gradum.
Si mea te movit tetricum lasciva juventus,
Te juvenem damnas perditus: exsul abi.
Impia flagitiis squalent penetralia diris:
Damnati superant nomina fœda rei.
Non te divinum ingenium, non candida tangunt
Pectora, non Clario lingua facunda deo.
Lactea mollivit veteres mea vena Poetas;
Et rerum docuit pondera certa novos.
Cum te laudarem, tunc sum mentitus: ob unum hoc
Exilii fuerat debita pœna mihi.

ELEN-

Digitized by Google

ELENCHUS

Eorum quæ in quatuor Tomis Operum Ovidii habentur.

IN PRIMO TOMO.

Epistolarum Heroidum *Liber*.
Amorum *Libri III.*
Artis Amatoriæ *Libri III.*
Remedium Amoris.
De Medicamine faciei.
Halieuticon. *Fragmentum*.
Nux. *Elegia*.

IN SECUNDO TOMO.

Metamorphoseon *Libri XV.*

IN TERTIO TOMO.

Tristium *Libri V.*
Epistolarum ex Ponto *Libri IV.*
Libellus in Ibin.
Fastorum *Libri VI.*

IN QUARTO TOMO.

Index Locupletiſſimus.

Digitized by Google

IN HOC PRIMO TOMO

CONTINENTUR.

Epiſtolarum Heroidum *Liber.*
Amorum *Libri III.*
Artis Amatoriæ *Libri III.*
Remedium Amoris.
De Medicamine faciei.
Halieuticon. *Fragmentum.*
Nux. *Elegia.*

P. O.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

(a) HEROIDES.

EPISTOLA PRIMA

ARGUMENTUM.

Orto Trojano bello ob raptam a Paride Helenam, habitoque a Græcis conventu, invitus cogitur Ulysses ad bellum proficisci: in qua expeditione multa adeo & designavit præclara & gessit, ut excisæ tandem Trojæ maxima illi laus adscriberetur. Peracta ultione, Trojaque funditus eversa, victores Græci in patriam redeuntes, spoliis hostium ditati, indignatione læsæ Minervæ, variis acti sunt procellis, adeo, ut multis obrutis, pauci post varios errores evaserint. Inter quos Ulysses (ad quem hæc epistola dirigitur) decem errans annos, peragravit varias orbis partes. Penelope igitur, ejus uxor, ignara quidem ubi hæreat, valde tamen solicita de ejusdem reditu, scribit ei hanc epistolam, qua cum primis ut redeat monet, maxime, cum & Troja jam excisa, aliisque reversis, solus nullam cunctandi causam habeat.

PENELOPE ULYSSI.

HANC tua (*b*) Penelope lento tibi mittit, (*c*) Ulysse,
Nil mihi rescribas attamen: ipse veni.
(*d*) Troja jacet certe (*e*) Danais (*f*) invisa puellis:

INTERPRETATIO.

Ulysse, Penelope tua uxor *scribit ad te sero redeuntem hanc* epistolam: *attamen nihil mihi respondeas*, sed *tu ipse venias. Troja odiosa Græcis Nuribus pro-*

NOTÆ.

(a) HEROIDES) eo nomine Ovidio appellatæ sunt suæ epistolæ, quod ab Heroinis, maxima ex parte, scriptæ fingantur.

(b) *Penelope*) Icarii Lacedæmonii filia, Penelope dicta, ut quibusdam placet, Pindari interpretem sequutis, ab ejusdem nominis avibus, quæ expositam a parentibus educaverunt; vel ut volunt alii, a tela, derivatione Græca, quod in ea texenda maximam laudem invenerit: cum prius *Arnæa*, id est abjecta, aut *Amyre*, appellaretur. Castitatis eximiæ fuisse plerique tradunt.

(c) *Ulysse*) Fuit Ulysses, seu Ulysseus, vel ut perspicue scriptum vidisse se testatur clarissimus Heinsius, Ulixus, Rex Ithacæ & Dulichii, filius Laertæ & Anticleæ, homo decantatæ calliditatis & versutiæ.

(d) *Troja*) Urbs fuit minoris Asiæ celeberrima in tractu Occidentali, ad Septentrionem, quæ a regione ipsa ita dicta est. Nomen ortum a Troe Rege; cum antea *Teucria* a Teucro, & *Dardania* a Dardano, *Ilium* insuper, & proprie nuncuparetur. Cæterum versum hunc per indignationem esse efferendum arbitror, quasi dixisset Penelope: *Quando ita voluistis, Troja diruta est: At certe operæ pretium non fuit, ut ea gratia, tanto cum molimine, tot heroes a nobis discederent.*

(e) *Danais*) Græci dicti sunt *Danai*, a Danao Argivorum rege, in Peloponneso.

(f) *Invisa*) Propter absentiam præsertim virorum suorum.

Digitized by Google

Vix (*a*) Priamus (*b*) tanti, totaque Troja, fuit.
O utinam tunc, cum (*c*) Lacedæmona classe petebat,
Obrutus (*d*) insanis esset (*e*) Adulter aquis!
(*f*) Non ego deserto jacuissem frigida lecto,
Nec quererer (*g*) tardos ire relicta dies:
Nec mihi quærenti spatiosam fallere noctem,
(*h*) Lassaret (*i*) viduas (*k*) pendula tela manus.
Quando ego non (*l*) timui graviora pericula veris?
Res est solliciti plena timoris amor.
In te fingebam violentos Troas ituros:
Nomine in (*m*) Hectoreo (*n*) pallida semper eram.
Sive quis (*o*) Antilochum narrabat ab Hectore victum;

INTERPRETATIO.

strata est equidem; at Priamus & Troja universa vix fuit tanti. O utinam mœchus fuisset submersus aquis profundis & procellosis tunc cum Spartam veniebat navibus! Ego non cubuissem gelida in stratis a te derelictis; nec ego deserta conquererer dies lente procedere; nec tela ex jugo pendens fatigaret manus destitutas mihi volenti decipere longas noctes. Quodnam fuit tempus cum ego non reformidaverim discrimina majora iis, in quibus reipsa versabaris? Amor est res plena metus anxii. Arbitrabar violentos Trojanos in te impetum facturos; expallescebam ad nomen Hectoris. Seu aliquis diceret Antilochum superatum ab Hectore,

NOTÆ.

(a) *Priamus*) Rex Trojæ, quo tempore a Græcia eversa est. Filius fuit Laomedontis.

(b) *Tanti*) Illud est quod Gallice dicimus, *Cela n'en valoit pas la peine*.

(c) *Lacedæmona*) Accusativus, inflexione græce. Lacedæmon vero Urbs est & Regio Peloponnesi celeberrima, a Lacedæmone, Jovis & Teygetes filio, sic nuncupata. Urbs, *Sparta* quoque dicta est; fuitque Regia Menelai.

(d) *Insanis*) Id est, *profundissimis*, seu *procellosis*.

(e) *Adulter*) Paris est, qui, Helena rapta, bello Trojano causam præbuit; cujus historiam prolixe apud omnes invenies. Dedignata autem est Penelope, nomine proprio eum Paridem, aut Alexandrum appellare; sed præ ira Adulterum vocat, per contumeliam.

(f) *Non ego*) Si scilicet, Paris aquis obrutus esset; neque Helenam rapuisset.

(g) *Tardas*) Illi longe dies videtur, qui aliquid expectat, quemve tædet.

(h) *Lassaret*) Non enim illa, ut tædium ex viri absentis minueret, procosve falleret, tam diu telam texuisset.

(i) *Viduas*) Synecdoche est partis pro toto. Manus viduæ positæ sunt pro Penelope vidua.

(k) *Pendula*) Tela enim ex jugo pendet *Elle est sur le métier*.

(l) *Timui*) Amorem suum a sollicitudine amplificat.

(m) *Hectoreo*) Hector Trojanorum fuit fortissimus, filius Priami, quem Achilles interfecit.

(n) *Pallida*) Id est, *maxime timebam*. Timore enim sanguis ad præcordia retrahitur, unde pallor.

(o) *Antilochum*) Fuit is filius Nestoris. Constat vero illum non ab Hectore, sed a Memnone fuisse confossum. Quare varie hunc locum ex Homero, aliisque emendare conantur. Ego vero cum viris doctissimis, nihil necesse habeo, contra librorum fidem quidquam mutare. De industria enim potuit a Poeta fœmina induci quarundam circumstantiarum ignara, quæ per belli rumores vix unquam satis certo cognoscuntur. Atque ex ignorantia Penelope fides conciliatur, & ex perturbatione ejus amor describitur.

An-

Digitized by Google

Antilochus nostri (*a*) causa timoris erat.
Sive (*b*) Menœtiaden (*c*) falsis cecidisse sub armis,
Flebam successu (*d*) posse carere dolos.
Sanguine (*e*) Tlepolemus (*f*) Lyciam (*g*) tepefecerat hastam;
Tlepolemi leto cura novata mea est.
Denique, quisquis erat castris jugulatus (*h*) Achivis,
(*i*) Frigidius glacie pectus amantis erat.
Sed bene consuluit casto (*k*) Deus æquus amori:
Versa est in cinerem sospite Troja viro.
(*l*) Argolici (*m*) redjere duces: altaria (*n*) fumant:
(*o*) Ponitur ad patrios (*p*) barbara præda Deos.
Grata (*q*) ferunt (*r*) Nymphæ pro salvis dona maritis:

INTERPRETATIO.

Antilochus erat causa metus nostri : Seu quis memoraret *Patroclum tectum alienis armis occubuisse, querebar fraudes posse felici eventu destitui.* Si Tlepolemus *salefecerat hastam* Sarpedonis *Lycii sanguine sue, solicitudo mea redintegrata est morte Tlepolemi. Tandem quicunque erat trucidatus in castris Græcis, cor* mei *amantis fiebat frigidius glacie. At* Deus *propitius bene prospexit amori meo pudico ; Troja redacta est in favillas marito* meo *incolumi. Duces Græci rediverunt ; aræ fument ; præda de barbaris appenditur Diis patriis; puellæ portans munera gratum animum. testantia pro viris suis servatis ;*

NOTÆ.

(e) *Causa*) Præ amoris impatientie & timore, scilicet. Solemus enim ex communi omnium metu, omnia in nos derivare. Quod quidem ut neturæ & fiultæ nostræ cognitionis & providentiæ, ita & infiniti erga nos ipsos emoris, est vitium.

(b) *Menœtiadem*) Patroclus fuit Menœtii filius, Achilli amicitia conjunctissimus.

(c) *Falsis*) Cum Achilles, præ ire, quod sibi Agamemnon Briseidem rapuisset, emplius pugnere nollet, Petroclus, sese Trojenos putans territurum, ejus Herois erma induit: Verum cum in Hectorem incidisset, ab ipso trucidetus est. Felsa itaque dicuntur Patrocli arme, quod ejus non essent.

(d) *Posse*) Scilicet timebat Penelope, ne aliquando Ulysses, insignis ille dolorum febricetor, in suis freudibus interciperetur.

(e) *Tlepolemus*) Herculis ex Astyoche filius: quem Sarpedon Rex Lyciæ interfecit.

(f) *Lyciam*) Id est, *Sarpedonis Lycii*. Lycie vero ad mere mediterraneum, inter Pamphyliam & Ceriam, jacet.

(g) *Tepefecerat*) Sensus est, *Si quis Sarpedonis hastam in Tlepolemi sanguine salefactam narraret, metuebam ne Tu, Ulysse, forte is esses quem ille mactaret.*

(h) *Achivis*) *Græcis* ; ab Achaia regione ita dictis.

(i) *Frigidius*) Propter metum, qui sanguinem ed interiore retrahit.

(k) *Deus*) Hymenæus; eut aliquis elius.

(l) *Argolici*) *Græci*, eb Argolide Peloponnesi regione ita dicti.

(m) *Rediere*) Ut Menelaus, Nestor, ex quo omnia se, per filium Telemachum, didicisse, postea agnoscet Penelope. Cæterum notandum est, plerisque ducibus Græcis fetele & luctuosum bellum Trojenum fuisse, paucosque incolumes domum revertisse.

(n) *Fumant*) Ex sacrificiis & victimis, quæ Diis pro gratiarum actione offeruntur.

(o) *Ponitur*) Solebant enim veteres Ethnici arme, & hostium spolia præsertim Diis suis in templis eppendere & consecrare.

(p) *Barbara*) Id est, *de barbaris Trojanis* ; omnes enim, præter se, Græci *barbaros* vocitabant.

(q) *Ferunt*) Hæc omnia memorat Penelope, ut Trojæ ruina comprobate, aliarumque Græcarum puellarum lætitia declarate, graviorem & æquiorem suam faciat querimoniem.

(r) *Nymphæ*) Id est, *novæ nuptæ*, vel potius *juniores*.

Illi victa suis Troia (*a*) fata canunt.
(*b*) Mirantur justique senes trepidæque puellæ:
Narrantis conjux (*c*) pendet ab ore viri.
Atque aliquis posita (*d*) monstrat fera prælia mensa;
Pingit & exiguo (*e*) Pergama tota mero.
Hac ibat (*f*) Simois; hic est (*g*) Sigeia tellus.
Hic steterat Priami regia celsa senis.
Illic (*h*) Æacides: illic tendebat Ulysses:
Hic (*i*) lacer admissos terruit Hector equos.
Omnia namque tuo (*k*) senior, te quærere (*k*) misso,
Rettulerat nato (*l*) Nestor: at ille mihi.

INTERPRETATIO.

ipsi viri *cantant fata Trojana superata a suis fatis. Æqui senes, & postea puellæ timidæ admirantur* ea quæ de bello dicuntur; *uxor affixa est labiis mariti* singula referentis. *Nonnullus etiam ostendit dura certamina super mensa admota, & describit guttula vini totam urbem Trojam. Hac*, inquit ille, *Simois fluebat; hic est terra Sigeia; hic erectum fuerat palatium sublime senis Priami. Illic Achilles, illic Ulysses explicabat sua tentoria; hic Hector dilaniatus perculit terrore equos concitatos. Nestor enim senex enarraverat omnia filio tuo jusso te quærere, & ille mihi* retulit.

NOTÆ.

(a) *Fata*) Cum omnia ex ordine fiant fatorum, id est decreti divini, nihil mirum ei fata pro ipsis rebus fato præstitutis assumantur, prout fit letud, hoc in loco. At vero hic ordo fatorum, nescio quo, quarumvis rerum concursu, apud Ethnicos, colligabatur. Hæc fuisse dicuntur Trojanorum fata, quibus inexpietis Troja capi non posset. Vita Troili, Priami filii: hunc Achilles mactavit. Conservatio Palladii, id est Palladis simulacri, quod in urbe Trojani habebant; ab Ulysse & Diomede noctu urbem ingressis, cæsis arcis custodibus, exportatum est. Tertio loco fuerunt Rhesi equi, qui ante non caperentur, quam *pabula gustassent Trojæ, Xanthumque bibissent*, ut habet Virgilius: ab iisdem Ulysse & Diomede abducti sunt, ut videbitur postea. Ultimum fuit sepulcrum Laomedontis, quod erat in porta Scæa: atque illud violatum est, cum a Trojanis ipsis diruta est porta, ut equo ligneo via aperiretur.

(b) *Mirantur*) Ea, scilicet, quæ de bello referuntur.

(c) *Pendet*) Id est, *maximo cum studio auscultat*.

(d) *Monstrat*) Id est, *quasi ad oculum ostendit*, diducta vini guttula, ad cujusque rei situm in tabula designandum.

(e) *Pergama*) Alii Trojam, alii Trojanas arces esse voluerunt. Proprie ut videtur de his dicitur, quanquam & urbs per arces sæpe intelligitur.

(f) *Simois*) Fluvius, vel potius rivulus Agri Trojani. In gen. *Simoentis*.

(g) *Sigeia*) *Campus Trojanus*; a Sigæo Promontorio, ubi sepultus Achilles.

(h) *Æacides*) *Achilles*, Æaci nepos.

(i) *Lacer*) Ita omnino legendum esse, cum doctis viris, censeo; non *alacer*, ut volunt alii. Atque intelligendum letud de Hectore ab Achille circum muros Illiacos raptato; prout refert Virgil.

(k) *Senior*) Quia tres vixit ætates.

(l) *Misso*) A Minerva, quæ formam Mentæ, Anchiali, Taphiorum regis, filii, induerat. Telemachus enim sola nutrice conscia, Pylum ad Nestorem, & Spartam ad Menelaum, clam matre concessit; quod quidem nunc ab ipsa dissimulatur.

(m) *Nestor*) Pyliorum Rex, Nelei filius, vir summa prudentia clarus.

Ret-

Digitized by Google

Rettulit & ferro (*a*) Rhesumque (*b*) Dolonaque cæsos:
Utque sit (*c*) hic somno proditus, ille (*d*) dolo.
Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum,
(*e*) Thracia nocturno tangere castra dolo;
Totque simul (*f*) mactare viros, adjutus ab uno!
(*g*) At bene cautus eras, & memor ante mei!
Usque metu micuere sinus; dum victor amicum
Dictus es (*h*) Ismariis isse per agmen equis.
Sed mihi quid prodest vestris disjecta lacertis
Ilion; &, (*i*) murus (*k*) quod fuit ante, solum:
Si maneo, qualis Troja durante manebam;
Virque mihi, demto fine carendus, abest?
Diruta sunt aliis, uni mihi Pergama (*l*) restant;

INTERPRETATIO.

Renuntiavit quoque & Rhesum & Dolonem ense percussos, & quomodo alter sopore, alter fraude interceptus fuerit. Non veritus es o nimia, atque nimis negligens tuorum, adire castra Thracia nocturno fraude, & uno sustentatus jugulare conjunctim tot viros. At enim egregie providus eras, & antea mei recordabare! Pectus meum *assidue trepidavit, donec dictus es transiisse victor per castra amica vectus equis Thraciis. Verum quid me juvat Troja diruta vestris brachiis, & terra quæ fuit murus antea, siquidem ego permaneo qualis eram Troja stante; & maritus* meus *absens est, quo nunquam frui liceat? Arces Iliacæ sublatæ sunt pro aliis, supersunt mihi soli,*

NOTÆ.

(a) *Rhesumque*) Rhesus Eionei fuit filius, Rex Thraciæ; qui cum noctu in Priami auxilium venisset, atque adeo extra urbem pernoctare coactus esset, custodibus suis ex itinere fatigatis & somno pressis, ab Ulysse & Diomede deprehensus, ab iisdem in tentoriis oppressus est. Ex quo ejus equi, candore nivali, præsertim vero pernicitate ventis comparandi, ad castra Græcorum abducti sunt.

(b) *Dolonaque*) Fuit Dolon vir Trojanus, Eumedis filius, qui pactus cum civibus suis, ut sibi in remunerationem Achillis equi darentur, post victoriam, quam animo præsumebat, speculator in castra Græcorum advenit. Verum a Diomede & Ulysse deprehensus est, qui & ipsi speculatum venerant, eaque in parte vigilias curabant. Promissa fuerat ab illis impunitas, siquidem Trojanorum consilia aperiret; ex quo factum de Rheso præcipue, ut indicaverit. Verum digna mercede, quanquam improbe, omnibus ab Ulysse perceptis, jugulatus est.

(c) *Hic*) Rhesus in Tentoriis dormiens. *Hic* pro *alter* positum: Alias *hic* ad proximum refertur.

(d) *Dolo*) Quem Dolon adversus Græcos paraverat, neque enim verisimile est, Penelopen marito proditionem exprobraturam, quam ille admisit in se, cum fidem Doloni datam non servavit.

(e) *Thracia*) *Rhesi Thracii*. Thracia vero Europæ regio est ad maris Ægei Septentrionem: unde nomen adjectivum *Thracius*.

(f) *Mactare*) Non Ulysses, sed Diomedes cædem peregit Rhesi, & duodecim sociorum. Verum marito suo adblanditur Penelope.

(g) *At bene*) Ironia est.

(h) *Ismariis*) *Thraciis*, ab Ismaro monte Thraciæ.

(i) *Murus*) Id est, *Quid mihi prodest, quod muri Trojani solo æquati fuerint?*

(k) *Quod*) In quibusdam legitur, *quo*, in aliis, *qui*, authore Heinsio.

(l) *Restant*) Id est, *Eodem sum loco ac si Troja staret, nam tu abes, quasi illa expugnanda sit.*

Incola captivo quæ bove victor (*a*) arat.
Jam seges est, ubi Troja fuit, resecandaque falce,
Luxuriat (*b*) Phrygio sanguine pinguis humus.
Semisepulta virûm curvis feriuntur aratris
Ossa: ruinosas occulit herba domos.
Victor abes; nec scire mihi, quæ causa morandi;
Aut in quo (*c*) lateas ferreus (*d*) orbe, licet.
(*e*) Quisquis ad (*f*) hæc (*g*) vertit peregrinam littora puppim,
Ille mihi de te multa rogatus abit.
Quamque tibi reddat, si te modo viderit usquam,
Traditur huic digitis charta notata meis.
Nos (*h*) Pylon, antiqui (*i*) Neleia Nestoris arva,
Misimus: (*k*) incerta est fama remissa Pylo.
Misimus & (*l*) Sparten. Sparte quoque (*m*) nescia veri,
Quas habitas terras, aut ubi lentus (*n*) abes.
(*o*) Utilius starent etiam nunc mœnia (*p*) Phœbi.

INTERPRETATIO.

quas colonus victor subigit bove rapto. Jam fruges succreverunt ubi Troja stetit, & ex demetendæ falce messoria; solum fœcundatum sanguine Trojano ubertim producit lætas segetes; ossa semitecta virorum Troum *pulsantur aratris incurvis; gramen tegit domos in ruinam pronas: Victor desideraris, nec possum cognoscere quæ* sit tibi *ratio moræ*, & cunctationis, *aut in qua mundi parte* tu *durus latites. Quicunque navem exteram admovet ad hæc littora, ille discedit plurima a me de te interrogatus, & tabellæ signatæ meis digitis illi dantur, quas tibi tradat, si saltem te alicubi conspexerit. Nos misimus Pylon, in agros Neleios Nestoris; fama incerta* de te *remissa est* nobis *Pylo. Misimus quoque Spartam; sed Sparta est etiam ignara veri, quæ arva incolis, aut* ubi *tu tardus moraris. Muri ab Apolline ex-*

NOTÆ.

(a) *Arat*) Maxime augetur affectus ista commemoratione.

(b) *Phrygio*) *Trojano*: In Phrygia enim minore, seu Troade stetit Troja.

(c) *Lateas*) Suspicionem & affectum habet vox ista: quasi Penelope undequaque maritum suum quæsierit, ille vero, forte alio amore irretitus, sese occultaverit.

(d) *Orbe*) *Orbis parte*, aut *regione*.

(e) *Quisquis*) Amoris anxietatem & impatientiam ulterius declarat.

(f) *Hæc*) *Nostra*, scilicet, *Ithacensia*.

(g) *Vertit*) Proprie. Nautæ enim, cum ad portum perveniunt, puppim in littus convertunt.

(h) *Pylon*) Tres sunt in Peloponnesi parte occidua. Utra vero fuerit Nestoris quamvis ambigitur, plerique tamen, eam quæ jacet in medio aliarum, ad meridiem fluminis Alphæi, esse volunt.

(i) *Neleia*) *In quibus Neleus regnavit.* Voces vero istæ *Neleia arva*, per appositionem cum voce *Pylon* junguntur.

(k) *Incerta*) Id est, *Nihil certi de Te ex Nestore didicimus*.

(l) *Sparten*) Sparta seu Lacedæmon Regia fuit Menelai, de qua jam supra.

(m) *Nescia*) *Nescit Menelaus ubinam tu sis*.

(n) *Abes*) Scripturam hanc minus Latinam dicit Heinsius. Quamobrem non video. Pro *abes* mallet ille *agas*, quod in chartaceo esse dicit Scriverii; reposito tamen *habites*, pro *habitas*, ut in uno Mediceo extare idem testatur.

(o) *Utilius*) Propter id, quod addit postea, *scirem ubi pugnares*, &c.

(p) *Phœbi*) Fabula est Phœbum seu Apollinem & Neptunum, mercede promissa, Laomedonti Trojanorum Regi, muros ædificavisse. Troja itaque per Apollinis muros intelligenda.

Ita-

Irascor (*a*) votis heu levis ipsa meis!
(*b*) Scirem ubi pugnares, & tantum bella timerem;
Et mea cum multis (*c*) juncta querela foret.
Quid timeam (*d*) ignoro: timeo tamen omnia demens;
Et (*e*) patet in curas area lata meas.
Quæcunque æquor habet, quæcunque pericula tellus;
Tam longæ causas (*f*) suspicor esse moræ.
(*g*) Hæc ego dum stulte meditor, (quæ (*h*) vestra libido est)
Esse peregrino (*i*) captus amore potes.
(*k*) Forsitan & narres, quam sit tibi rustica conjux;
Quæ tantum lanas non sinat esse rudes.
(*l*) Fallar, & hoc crimen tenues (*m*) vanescat in auras;
Neve revertendi liber abesse velis.
Me Pater Icarius (*n*) viduo discedere lecto
(*o*) Cogit, & immensas increpat usque moras.

INTERPRETATIO.

Irusti nunc adhuc commodius pro me *essent erecti; heu, ego inconstans succenteo votis meis. Manifestum esset mihi quo in loca militares*, si Troja staret: *& reformidarem tantum prælia; & querimonia mea esset communis cum multis.* Nunc, *nescio quid reformidare debeam; attamen insana cuncta reformido, & campus vastus apertus est meis sollicitudinibus. Conjicio omnia discrimina quæ mare, & terra habet, esse in culpa tam longæ cunctationis. Quando ego hæc incaute volvo animo (quæ vestra est protervia) tu potes esse irretitus amore extero. Fieri etiam potest ut fabuleris quam inculta sit tibi uxor, quæ modo non patiatur lanas rudes. Utinam decipiar, & hæc criminatio in auras subtiles discerpatur; neve cupias esse foris, data potestate redeundi. Icarius pater* meus *me urget deserere lectum marito destitutum, & indesinenter arguit immoderatas tuas moras.*

NOTÆ.

(a) *Votis*) Scilicet Penelope, priusquam Troja eversa esset, ut id brevi fieret, optabat; quo citius maritus suus domum reverteretur.

(b) *Scirem*) Si etiamnum Troja staret, scilicet.

(c) *Juncta*) Plurimis vero de causis magno est solatio miseriarum societas, mulierculis præsertim, plebique, non cordato viro.

(d) *Ignoro*) *Postquam deleta est Troja*, scilicet, *nec scire possum ubi tu sis.*

(e) *Patet*) Id est, *Innumera sunt quæ ego pro te timeo: quæque me sollicitam faciunt.*

(f) *Suspicor*) Id est, *Suspicor te in quodlibet discrimen incidisse.*

(g) *Hæc*) *Dum stulte ego de te sum maxime sollicita.*

(h) *Vestra*) Minus invidiosum est, quam si dixisset *sua*. Etiam credibilius est, quod multi factitent, ab Ulysse quoque factum fuisse.

(i) *Captus*) ad Ulyssis amores alludit; qui cum Circe & Calypso dicitur consuevisse.

(k) *Forsitan*) Affectus maxime movet hæc suspicio.

(l) *Fallar*) Id est, *Ne sit istud quod suspicata sum.*

(m) *Vanescat*) *Nihil sit.*

(n) *Viduo*) *A te derelicto*. Id est, *vult pater ut alteri nubam.*

(o) *Cogit*) Pro jure paterno; nam patris voluntas puellis, hac in parte præsertim, ubi eas non habent admodum reluctantes, pro lege habetur.

Incre-

Digitized by Google

Increpet usque licet: tua sum; tua dicar oportet.
Penelope conjux semper Ulyssis ero.
Ille tamen pietate mea precibusque pudicis
(*a*) Frangitur, & vires temperat ipse suas.
(*b*) Dulichii, (*c*) Samiique, & quos tulit alta (*d*) Zacynthos,
(*e*) Turba, ruunt in me, luxuriosa, proci:
Inque tua (*f*) regnant, nullis prohibentibus, aula.
(*g*) Viscera nostra, tuæ dilaniantur opes.
Quid tibi (*h*) Pisandrum, Polybumque, (*i*) Medontaque (*k*) dirum,
(*l*) Eurymachique avidas (*m*) Antinoique manus,
Atque alios referam, quos omnes turpiter absens
Ipse tuo partis sanguine rebus alis?
(*n*) Irus egens, pecorisque (*o*) Melanthius actor edendi,

INTERPRETATIO.

Quamvis indesinenter arguas, sum tua; opus est ut ego vocer tua. Penelope semper ero uxor Ulyssis. Interim pater flectitur pietate mea, & precibus castis: & ipse minuit vim suam. Proci Dulichii, & Samii, & quos produxit Zacinthus eminens, agmen libidine excitum, cum impetu in me concurrunt, & imperium in tua regia obtinent, nemine impediente; divitiæ tuæ, præcordia nostra dilacerantur. Quorsum tibi nominem Pisandrum, & Polybum, & crudelem Medonta, & manus rapaces Eurymachi & Antinoi, atque alios, quos cunctos tu absens nutris, non sine tuo dedecore, bonis acquisitis sanguine tuo? Irus mendicus & Melanthius qui agit nostros *greges, ut comedantur,*

NOTÆ.

(a) *Frangitur*) *Flectitur; ita ut minus instes, minusque me ad aliud conjugium compellas.*

(b) *Dulichii*) Dulichium insula est una ex Echinadibus, Peloponneso ab occasu adjacens.

(c) *Samiique*) Samos vel Samus, nomen est plurium insularum. Hic vero de ea agitur quæ Ithacæ adjacet, Cephalenia communiori nomine appellata, ubi etiam urbs fuit Same.

(d) *Zacynthos*) Insula est juxta Cephaleniam, ad meridiem.

(e) *Turba*) *Proci turba*. Appositio est. Hinc vero 24. inde plures procaciter Penelopen appetiverunt: nam nihil attinet ejusmodi nugas accurate recensere.

(f) *Regnant*) Valde est istud invidiosum, quodque Ulyssem possit male urere, domumque reducere.

(g) *Viscera*) *Opes viscera*, iterum appositio. Sunt certe equidem opes viscera, quando ex natura intelliguntur, siquidem per eas vita quotidie recreatur.

(h) *Pisandrum*) Nonnullos invidiosissime nominat, ad fidem etiam faciendam.

(i) *Medontaque*) Hic præco fuit.

(k) *Dirum*) Hunc locum nonnulli sollicitant, quod dirus non videatur, cui fere uni ob minora delicta Ulysses pepercit. Verum præterquam quod nihil necesse est *dirum* exponere *crudelem*, cum pro *magno* etiam a Virgilio usurpetur, fieri potest ut hic Medon, erga Penelopen, ex amore mansuetus, in alios dirus & crudelis fuerit. Vel forte etiam ex obscœno & truculento hominis vultu, ita eum Penelope vocitavit.

(l) *Eurymachique*) Hic erat quem Penelope Icarius destinabat. Qui vero fuerint isti nebulones, quos vocat Horatius, parum interest cognoscere.

(m) *Antinoique*) Fuit hic cum Eurymacho procus ex primoribus.

(n) *Irus*) Ithacensis mendicus, corpore vastus, sed nullis viribus, utpote quem Ulysses pugno mactavit. Pathos vero est a personæ humilitate.

(o) *Melanthius*) Fuit hic Ulyssis ovium Magister, qui pinguissima quæque in procorum epulas ad lanienam agere solebat.

Ulti-

Digitized by Google

Ultimus accedunt in tua damna (*a*) pudor.
Tres sumus imbelles numero: sine viribus uxor,
Laertesque senex, (*b*) Telemachusque puer.
Ille (*c*) per insidias pæne est mihi nuper ademtus;
Dum parat (*d*) invitis omnibus ire Pylon.
Dî precor hoc jubeant, ut, euntibus (*e*) ordine fatis,
Ille meos oculos (*f*) comprimat, ille tuos.
Hoc faciunt custosque boum longævaque nutrix;
Tertius, immundæ (*g*) cura fidelis haræ.
(*h*) Sed neque Laertes, ut qui sit (*i*) inutilis armis,
(*k*) Hostibus in mediis regna tenere valet.
Telemacho (*l*) veniet (vivat modo) fortior ætas;
Nunc erat auxiliis illa tuenda patris.

INTERPRETATIO.

postremum dedecus, accedunt in tua damna. Tres sumus numero, bella inepti, conjux destituta viribus, Laertes senex, & puer Telemachus. Atque *ille est propemodum mihi per dolum nuper ereptus, dum conatur ire Pylon, cunctis renitentibus. Precor ut Dii hoc velint, ut fatis secundum ordinem procedentibus, ille claudat meos oculos, ille claudat tuos. Bubulcus* noster, *& vivax nutrix* tua, *& tertius custos sedulus suilis, idem vovent: Sed neque Laertes, ut qui sit ineptus ad arma, potest imperium tenere inter hostes medios. Ætas præstantior adveniet Telemacho, (si vivat) nunc illa erat adjuvanda tutela patris.*

NOTÆ.

(a) Pudor) *Irus & Melanthius pudor*, Appositio. Id est, *qui per sortis suæ ignobilitatem maxima sunt tibi dedecori.*

(b) *Telemachusque*) Filius Ulyssis.

(c) *Per insidias*) Quas molitus est Antinous: proci ad Nestorem eunti Telemacho paraverunt; quasque ille Palladis ope & numine effugit.

(d) *Invitis*) Fabula est Telemachum suasu Palladis, ivisse de Patre sciscitatum, atque id illum clam habuisse, nemine, præter nutricem, conscio. Igitur, vel Penelope mentita est supra, cum dixit, se misisse ad Nestorem, si de filio intellexerit; Vel si id minus per τὸ *omnibus* proci tantum erunt intelligendi, qui, ne ille aliquid adversus ipsos machinaretur, reformidarent. Quod si historiæ fidem servatam esse supponas per τὸ *invitis* nescientes interpretaberis, tum matrem, tum procos; quod quidem ex Telemachi voto & opinione dictum fuerit, utcumque postea proci discessum ejus subolfecerint, deinde etiam eidem insidias struxerint. Verum, ut quod ego sentio, libere dicam, non necesse arbitror tam anxie ex Homero leges ponere Nasoni, multo minus Penelope, vel si id adeo, nihilominus de industria crediderim ita attemperatam fuisse a Poeta Penelopes orationem, ut cum eam rem, de qua loquimur, dubiam relinquat, utcumque vel gnati pietatem Ulysses, vel uxoris diligentiam laudet. Atque hinc, tum conjugales, tum paterni, in animi fluctuatione majores, moveantur affectus.

(e) *Ordine*) Ita ut majores natu priores e vivis tollantur.

(f) *Comprimat*) Qui erant genere proximi mortuorum claudebant oculos. Quanquam author est Varro, apud Nonium, ne filii parentibus in obitu oculos sugillarent, id est clauderent, (ut Nonius exponit) lege Mævia cautum fuisse.

(g) *Cura*) Id est, *qui curat*. Metonymia est, quæ vim maxime auget orationis.

(h) *Sed neque*) Festinat ad conclusionem Penelope.

(i) *Inutilis*) Quia senex. Imo in quibusdam legitur, *Inutilis annis.*

(k) *Hostibus*) Procis scilicet. Hac voce autem Penelopes fidus amor commendatur.

(l) *Veniet*) Id est, *Non jam ille potest tot hostes depellere: adeoque necessarium est ut tu, Ulysse, venias.*

Nec mihi sunt vires inimicos pellere tectis.
Tu citius venias, (*a*) portus & ara tuis.
Est tibi, sitque precor, natus; qui mollibus annis
In patrias artes erudiendus erat.
(*b*) Respice Laerten, ut jam sua lumina (*c*) condas:
Extremum fati (*d*) sustinet ille diem.
Certe ego, quæ fueram te discedente puella,
(*e*) Protinus ut redeas, facta videbor anus.

INTERPRETATIO.

Nec vires adsunt: quibus arceam hostes a nostris ædibus; tu redeat celerius, quippe qui portus sis & altare tuis. Habes, precor ut habeas, filium, qui erat instituendus tenera ætate, in virtutes paternas. Vide Laerten, ut jam claudas suos oculos; ille trahit postremum diem fati. Ego quæ eram adolescentula, cum profectus es, tibi *haud dubie videbor vetula, utcumque properes.*

NOTÆ.

(a) *Portus*) Id est, *Qui nobis omnia tuta facias.*

(b) *Respice*) Vox est misericordiæ.

(c) *Condas*) *Oculos claudas*, de more, ut supra.

(d) *Sustinet*) Id est, *Vix animam retinet, ut te semel adhuc videas.*

(e) *Protinus*) Id est, *Indesinenter*. Gall. *Tout de suite, sans vous arrester nulle part.*

EPISTOLA SECUNDA.

ARGUMENTUM.

Demophoon, Thesei & Phædræ filius, a bello Trojano in Patriam rediens, maris tempestatibus in Thraciam delatus, a Phyllide, Lycurgi & Crustumenæ filia (quæ tunc Thraciæ imperabat) hospitio & lecto benigne susceptus est, cum qua aliquandiu consuevit. Audita deinde morte Mnestei, qui post ejectum Athenis patrem Thesea, imperium occupaverat, regni cupidine captus, Phyllidi fidem dat se intra mensem rediturum, confingens ad res componendas se suas ire. Mox refectis navibus Athenas petiit, nec redire cogitat. Quatuor igitur exactis mensibus, Phyllis ad eum hanc epistolam scripsit, qua suadet, uti beneficiorum memor, fidem datam non fallat: quod si aliter feceris, violatum amorem crudeli se morte vindicaturam minatur.

PHYLLIS DEMOPHOONTI.

Hospita, Demophoon, tua te (*a*) Rhodopeia Phyllis
Ultra promissum tempus abesse queror.
(*b*) Cornua cum Lunæ pleno semel orbe coissent,
Littoribus nostris anchora pacta tua est.

INTERPRETATIO.

Demophoon, ego *Phyllis Thracia, tua hospita: conqueror te desiderari ultra tempus assignatum. Anchora tua promissa est* a te *nostris littoribus, postquam cornua Lunæ concurrissent semel pleno orbe;*

NOTÆ.

(a) *Rhodopeia*) *Thracia*, a Rhodope monte Thraciæ.

(b) *Cornua*) Id est *post mensem*. Eo enim temporis spatio evenit, ut Lunæ utrumque cornu, tum decrescentis, tum crescentis, in novum orbem concurrat.

Lu-

Luna (*a*) quater latuit; toto quater orbe recrevit;
(*b*) Nec vehit (*c*) Actæas (*d*) Sithonis unda rates.
Tempora si numeres, bene quæ numeramus amantes;
(*e*) Non venit ante suum nostra querela diem.
(*f*) Spes quoque lenta fuit, (*g*) tarde, quæ credita (*h*) lædunt,
(*i*) Credimus: (*k*) invita nunc & amante (*l*) nocent.
Sæpe (*m*) fui mendax pro te mihi: sæpe putavi
Alba procellosos vela referre (*n*) notos.
(*o*) Thesea devovi, quia te dimittere (*p*) nollet;
Nec tenuit (*q*) cursus forsitan ille tuos.
Interdum timui, ne, dum vada tendis ad (*r*) Hebri,
Mersa foret (*s*) cana naufraga puppis aqua.
Sæpe Deos supplex, ut tu, scelerate, valeres,
Sum prece thuricremis devenerata focis.

INTERPRETATIO.

Interim *Luna quater recessit*, ea *quater renovata est toto orbe; nec mare Thracium reducit naves* tuas *Athenienses. Si numeres dies, quos nos amantes bene numeramus, nostra* de te *querimonia non exoritur ante suum tempus. Spes quoque* nostra *longior fuit; sero credimus* ea, *quæ credita* nos *cruciant, & jam coactæ amanti officiunt. Sæpe mentita sum mihi pro te: sæpe credidi austros procellosos reducere* tua *vela candida. Male sum precata Theseo quod tibi redeundi potestatem non faceres, neque ille forsan reditum suum probibuit. Quandoque reformidavi, ne, dum pergis ad vada Hebri, navis* tua *naufragium passa, esset submersa aqua alba. Sæpe ego supplex adoravi Deos ad altaria, ubi thus crematur, & precibus petivi, ut tu, scelerate, prospera valetudine fruereris.*

NOTÆ.

(a) *Quater*) Id est, *Quartus est mensis*.

(b) *Nec vehit*) Id est, *Tu non redis*. Frequentiores sunt istæ figuræ, quam ut eas annotare opus sit.

(c) *Actæas*) Id est *Atticas*, *Athenienses* Demophoontis: A Græco ἀκτὴ, quod Attica Regio littoralis, & undis fracta sit.

(d) *Sithonis*) Thraciæ; a vetusto nomine *Sithon*, quo appellatam fuisse Thraciam refert Gellius.

(e) *Non venit*) Omnino; siquidem post exactum primum mensem poterat Phyllis Demophoonti promissa oggerere.

(f) *Spes.*) Idest, *Diu etiam speravi*, *te venturum*.

(g) *Tarde*) Sero credidit Phyllis Demophoonta deceptorem esse, qui non rediret. Citius istud si animo sedisset, ipsum hospitio & lecto non communicasset, vel saltem communicatum non dimisisset.

(h) *Lædunt*) postquam se ludificatam esse non credit modo, sed certo sentit.

(i) *Credimus*) Pessime istud exposuerunt *Te venturum speramus*: Imo contra *Credimus te non venturum*, *te deceptorem esse*.

(k) *Invita*) *Non libens querar*, *sed amor cogit* interpretantur. Nihil ad rem. Fatetur Phyllis se amare, quanquam potius deceptorem optaret odisse, & id tantum.

(l) *Nocent*) Nocet omnino amanti, huic homini credidisse quem amat, cum sese ab eo derelictam sentit.

(m) *Fui mendax*) *Multis mentita sum* exponunt; *adeoque nihil postea dicam*. Oscitanter. *Sibi* mentitam hoc ipso versu Phyllis ait. Scilicet ipsa quælibet excogitavit, quæ Demophoonta remorari sibi persuasit.

(n) *Notos*) Notus ventus a meridie spirans, iis secundus qui ex Attica in Thraciam navigant.

(o) *Thesea*) *Patrem tuum*, *quem ego credidi retinere te*; *cum nullus redires*.

(p) *Nollet*) *Prout equidem tunc conjiciebam*, adde.

(q) *Cursus*) *Tuum iter*, *tuam navigationem*; optime.

(r) *Hebri*) Fluvius est Thraciæ.

(s) *Cana*) *Alba*; ex agitatione, & aeris permixtione.

Sæpe videns ventos cœlo pelagoque faventes,
Ipsa mihi dixi; *Si valet, ille venit.*
Denique fidus amor, quicquid properantibus obstat,
(*a*) Finxit; & ad (*b*) causas ingeniosa fui.
(*c*) At tu lentus abes: nec te jurata (*d*) reducunt
Numina; nec nostro motus amore redis.
(*e*) Demophoon, ventis & (*f*) verba & vela dedisti.
Vela queror reditu, verba carere fide.
Dic mihi quid feci; (*g*) nisi non sapienter amavi?
(*h*) Crimine te potui demeruisse meo.
Unum in me scelus est, quod te, scelerate, recepi.
Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.
(*i*) Jura, fides, ubi nunc, commissaque (*k*) dextera dextræ?
Quique erat in falso plurimus ore (*l*) Deus?
Promissus socios ubi nunc (*m*) Hymenæus in (*n*) annos,
Qui mihi conjugii sponsor & obses (*o*) erat?

INTERPRETATIO.

Sæpe cum cernerem ventos mari & cælo propitios, ego mihi dixi, Si illi bene est, redit. *Denique fidelis* meus *amor excogitavit quicquid remoratur festinantes; & fui callida ad fingendum causas* tuæ retardationis. *At tu tardus abses es; nec Dii, per quos jurasti, te reducunt; nec reverteris impulsus amore nostro. Demophoon, commisisti ventis dicta & vela; ego conqueror vela carere recursu, dicta* carere *fide. Dic mihi quid admisi, nisi quod incaute amavi? Potui te obstrinxisse flagitio meo. Unum est in me flagitium, quod te excepi, scelerate: sed eo genere flagitii te demeruisse debueram. Ubi sunt nunc jura, ubi fides, & manus juncta manui, & multus deus qui erat in ore* tuo *perjuro? Ubi nunc Hymenæus pactus in annos* nostros *conjunctos, qui erat mihi sponsor & obses connubii?*

NOTÆ.

(a) *Finxit*) *Ad sui excusationem.*

(b) *Causas*) *Quibus iter tuum impeditum fuerit.*

(c) *At tu lentus*) Affectus maxime movet, hoc in loco posita ista accusatio.

(d) *Reducunt*) Non de Diis, sed de Demophoonte queritur, qui Deorum, quos perjurio violavit, iram contemnit.

(e) *Demophoon*) Si ego aliquid video, non tam stomachationem habet hæc denominatio, ut volunt, quam amoris intimum sensum & mollitiem exprimit.

(f) *Verba*) *Verba dare ventis*, est quidem *verba in vanum fundere*, uti exponunt: sed simpliciter & sine interpretatione, hoc in loco, hæc phrasis est intelligenda.

(g) *Nisi non*) Clarissimus Heinsius vel invitis libris, *si non*, &c. reponit. Quamobrem non potui divinare; sensus enim optimus est, quem facit lectio recepta. Gallice diceres, *Qu' ay-je fait, si ce n' est de vous avoir aimé sans aucune précaution?*

(h) *Crimine*) Id est *Ea re quod te amavi non sapienter, & sine diffidentia, tu simplicitate mea ad servandam fidem adduci debuisses.* Verissime. Nam bis quidem nequiter facit qui & fallit, & fidentem fallit.

(i) *Jura*) *Hospitii, Connubii.* Istud est quod Gallice per exprobrationem dicimus, *Où est le droit, Où est la foy*, &c.

(k) *Dextera*) Quæ hodieque fidei est symbolum.

(l) *Deus*) *Cupido*, ut volunt; vel potius, *plurimus Deus*, omnes Deos significat per quos Demophoon jurabat; quos & postea Phyllis recenset.

(m) *Hymenæus*) Nuptiarum Deus.

(n) *Annos*) Anni dicuntur socii qui a conjugibus in vita sociali & conjuncta, prout decet, exiguntur.

(o) *Erat*) *Esse debuerat*. Vult tantum Phyllis sanctissimas & inviolabiles matrimonii leges, adversus Demophoonta proferre.

Pec

Digitized by Google

Per mare, quod totum ventis agitatur & undis;
Per quod sæpe ieras, per quod iturus eras:
Perque tuum mihi jurasti (nisi (*a*) fictus & ille est)
Concita qui ventis æquora mulcet, (*b*) avum;
Per Venerem, nimiumque mihi facientia tela,
Altera tela arcus, altera tela (*c*) faces:
(*d*) Junonemque, toris quæ presidet alma maritis,
Et per (*e*) tædiferæ (*f*) mystica sacra Deæ.
Si de tot (*g*) læsis sua (*h*) numina quisque Deorum
Vindicet; (*i*) in pœnas non satis unus eris.
(*k*) At laceras etiam puppes furiosa refeci:
Ut, qua desererer, (*l*) firma carina foret.
Remigiumque dedi, quo me (*m*) fugiturus (*n*) abires.
Heu patior telis vulnera facta (*o*) meis!

INTERPRETATIO.

Jurasti mihi per mare totum, quod movetur ventis & undis, per quod sæpe cucurreras, per quod volebas currere, & per tuum avum (nisi & ille est falsus) qui temperas maria turbata ventis: Jurasti *per Venerem; & tela nimis ad me spectantia, per arcus tela altera, per faces tela altera; & per Junonem quæ alma præest lectis maritalibus, & per sacra mystica Deæ tædiferæ. Si unusquisque Deorum de tot violatis ultum eat sua numina, tu solus non poteris ferre* omnes *pœnas. At ego insana etiam restitui naves fractas, ut carina, qua ego destituerer, esset tuta. Atque ego dedi remigium quo a me discessurus proficiscereris: heu fero plagas impactas telis meis!*

NOTÆ.

(a) *Fictus*) Id est, *nisi tu falso, ut multa alia mentitus es, tuum esse avum aut proavum Neptunum dictitasti, vel falso te Thaseo & Ægeo ortum prædicasti.*

(b) *Avum*) *Ægeum*; quem in deum marinum transmutatum fuiase Poetæ fabulantur, eum se in mare præcipitem dedisset: quo etiam alludere videtur Ovidius. Vel Avum, Ægei patrem, pro proavo, Neptuno scilicet, posuit, quod aliis placet.

(c) *Faces*) Sagittæ & faces tela sunt Cupidinis; Non enim tantum sagittis ferire, sed etiam face incendere dicitur. Ita Ovid. postea in Metamorph. sed & eadem Veneri tribuuntur.

(d) *Junonemque*) Juno Saturni filia, Jovis & soror & conjux, quæ nubentibus (unde pronuba) & parturientibus (unde Lucina) præsidere dicta est.

(e) *Tædiferæ*) Cereris Eleusiniæ, cujus sacra cum tædis fiebant; ad ejus rei memoriam quod ipsa Proserpinam filiam, a Plutone raptam, noctu etiam, accensis in Ætna monte tædis, toto orbe quæsiisset.

(f) *Mystica*) Nocturna & occulta, Sacerdotibus tantum cognita, quæque quam occultissima cæremoniis peragerentur.

(g) *Lesis*) Perjurio: Vix enim eo major esse possit Dei contemtus.

(h) *Numina*) Per *Numina*, varias intelliga Deorum potestates; siquidem ab Ethnicis huic & illi Deo, hæc & illa attributa sunt, quibus præessent; unde & quandoque varia nomina sortiebantur.

(i) *In pœnas*) *Ferendas* scil. Id est, *Tu pœnis obrutus nequaquam Deorum iræ sufficere poteris.*

(k) *At laceras*) Magnum habet dolorem hæc recordatio.

(l) *Firma*) Contra maris & ventorum impetum.

(m) *Fugiturus*) Invidiose. Non fuit discessus sed fuga.

(n) *Abires*) Quanto cum dolore & affectu verbum latud extulit.

(o) *Meis*) Quia laceras naves refecerat, quibus Demophoon fugeret. Metaph. ab armis, quæ aliquando adversus nos ipsos præbemus.

Cre-

Digitized by Google

(*a*) Credidimus blandis, quorum tibi copia, verbis;
Credidimus (*b*) generi, nominibusque tuis:
Credidimus lacrymis; (*c*) an & hæ simulare docentur?
Hæ quoque habent (*d*) artes, quaque (*e*) jubentur, eunt?
Dîs quoque (*f*) credidimus. (*g*) Quo jam tot pignora nobis?
Parte satis potui qualibet inde capi.
Nec (*h*) moveor, quod te juvi portuque locoque.
(*i*) Debuit hoc meriti summa fuisse mei.
Turpiter hospitium lecto cumulasse jugali
Pœnitet, & lateri conseruisse latus.
Quæ fuit ante (*k*) illam, mallem suprema fuisset
Nox mihi; dum potui Phyllis honesta mori.
Speravi (*l*) melius, quia me meruisse putavi.
Quæcumque ex merito spes venit, (*m*) æqua venit.
Fallere credentem non est operosa puellam
Gloria; simplicitas digna favore fuit.

INTERPRETATIO.

fidem habuimus illecebrosis sermonibus, quibus abundas; credidimus stemmatibus tuis, & tuis nominibus: credidimus lacrymis; an & hæ instituuntur ad fraudem? an hæ quoque habent dolos, & fluunt qua imperantur? Credidimus etiam Diis. *Quorsum* vero *jam nobis tot pignora? Potui satis qualibet parte intercipi. Nec cura, quod tibi profui & portu & loco; hoc debuit esse omne meum officium. Pœnitet me adjecisse hospitio lectum maritalem, & junxisse latus lateri. Mallem noctem, quæ fuit ante illam, fuisse mihi ultimam, dum potui mori Phyllis pudica. Speravi melius, quia credidi me meruisse; quæcumque spes oritur ex merito, justa est. Non est difficilis gloria decipere puellam fidentem; simplicitas* mea *fuit digna favore.*

NOTÆ.

(a) *Credidimus*) Maximo est solatio malum pati, quod oos culpa oostra non arcessivimus. In eo est Phyllis, ut consilia sua approbet, illudque excuset quod simplicitate peccavit, in Demophoont'a perfidiam culpa rejecta.

(b) *Generi*) Id est, *Cum tu Diis satus esses, ex te tantam ortum iri perfidiam non suspicabar.*

(c) *An & hæ*) Id est, *An aliquis etiam potest animum ad lachrymas fictas instituere?* Vult ea re Phyllis sese & suam credulitatem maxime excusare.

(d) *Artes*) Prope idem est quod ante dixit. Gallice diceremus, *L'artifice peut il bien aller jusques à feindre des larmes.*

(e) *Jubentur*) *Ita ut de causa qualibet lachrymas quisquam possit effundere.*

(f) *Credidimus*) Istud optime, nam sicuti numinis sui vindices, ita & videntur Dii earum rerum sponsores quæ, ipsis citatis, promittuntur. Qulo suo modo suum & istud locum habet, ubi de vero Deo ter opt. max. agitur.

(g) *Quo*) Innoit se plura, quam sit opus, congerere, ut Demophoontis perfidiam, causam faciat suorom, si quæ sint, delictorum, illumqoe ultra quam sit satis dedisse veri amoris quibus fidendum esset testimoojorum.

(h) *Movear*) Id est, *Non illud me urit: Non ejus rei pœnitet.* Nimirum potuit ex humanitatis affectu Phyllis extorrem patria Demophoontem hospitio excipere.

(i) *Debuit*) Jam ex eventu se ipsam quodammodo accusat; atque istud tantum ut pœniteotiæ dolorem exacuat. Neque vero Phyllidis mens est suam culpam facere.

(k) *Illam*) *Qua latus lateri conserui.* Sed multus est in ista reticentia & impetus & lepos.

(l) *Melius*) *Demophoontem* scilicet *sponsum fore firmum.*

(m) *Æqua*) Adeoque nec ipsa stulte aut sine ratione speravit.

Sum

Sum decepta tuis & (*a*) amans & fœmina verbis,
Dî faciant, laudis (*b*) summa sit ista tuæ.
Inter & (*c*) Ægidas media (*d*) statuaris in urbe:
Magnificus (*e*) titulis (*f*) stet pater ante suis.
Cum fuerit (*g*) Scyron (*h*) lectus, torvusque (*i*) Procrustes,
Et (*k*) Sinis, & tauri mistaque (*l*) forma viri;
Et domitæ bello (*m*) Thebæ, fusique (*n*) bimembres,
Et pulsata nigri (*o*) regia cæca Dei;
Hoc tua post (*p*) illum titulo signetur Imago:
HIC EST, cujus AMANS (*q*) HOSPITA CAPTA DOLO EST.

INTERPRETATIO.

Et amanti, & fœminæ imposuerunt tua verba; Dii faciant ut sit ista omnis laus tua: Et collocetis inter Ægei posteros in urbe media; Statua patris tui titulis magnifici stet coram. Cum Scyron fuerit lectus, & crudelis Procrustes, & Sinis, & forma confusa viri simul *& tauri, & Thebæ bello subactæ, & Centauri fugati, & regia atri Dei per vim intrata; post illum imago tua notetur hoc elogio;* HIC EST cujus FRAUDE HOSPITA AMANS DECEPTA EST.

NOTÆ.

(a) *Amans*) *Credula res amor est*, ut pregtea dicet Ovid.

(b) *Summa*) Id est, *In eo posita sit omnis laus tua*, quæ nulla est.

(c) *Ægidas*) *Ægei posteros*.

(d) *Statuaris*) *Ex statua repræsenteris*.

(e) *Titulis*) *Nominibus magnificis, & rerum gestarum inscriptione*.

(f) *Stet*) *Statua patris posita sit juxta tuam*.

(g) *Scyron*) Latro fuit insignis, circa Megaram latrocinia sua exercens, quem Theseus interfecit.

(h) *Lectus*) In Thesei titulis, propter egregii facti memoriam.

(i) *Procrustes*) Alius latro, quem Theseus in Attica viatoribus insidiantem, fortiter superavit. Hunc volunt obvios quosque lectum quendam conscendere coegisse, longiores amputare solitum, breviores trahere, donec cum lecto æquarentur.

(k) *Sinis*) Hic in Isthmo Corinthiaco alligatos curvatis arboribus homines, in diversa trahebat, & discerpebat.

(l) *Forma*) Subtilis est Minotauri circumscriptio, quem labyrintho inclusum Theseus sustulit. Forma vero ejus mixta dicitur, quod partim hominis, partim tauri membris eum produxisset mater Pasiphae Minois uxor, postquam Dædali ope cum tauro concubuisset. Prolixa fabulam istam apud Mythologos, & ejus explicationem invenies, dum alii ad Taurum Minois ducem, alii ad navem, alii ad alia referunt.

(m) *Thebæ*) Plures fuerunt eo nomine urbes. Hic vero de Bœoticis agitur, in quibus subruendis Thesei virtus maxime emicuit.

(n) *Bimembres*) Centauri, Junonis, vel potius nubis & Ixionis filii; quos Theseus & Lapithæ, quod illi in Pirithoi nuptiis, tum Hippodamiæ sponsæ, tum aliis fœminis vim facere vellent, partim interfecerunt, partim fugaverunt. *Bimembres* vero dicti sunt, quod superne homines, inferne equi essent. Quarum & id genus fabularum explicationem vide apud Mythologos, quorum verba huc frustra transcriberemus.

(o) *Regia*) Plutonia aula nigra, quam in Pirithoi gratiam, ut ei in conjugem Proserpinam raperet, intravit. Quanquam istud in amici gratiam ausus fuisse Theseo audaciæ tantum apponendum: namque ille in inferis, Pirithoo a Cerbero cane intercepto, male multatus est, donec ab Hercule liberatus fuit.

(p) *Illum*) *Patrem tuum Theseum*. Gall. *Qu' après qu' on aura vû vostre pere, & tous ses éloges, &c.*

(q) *Hospita*) In quinque libris *hospite* scriptum esse testatur clar. Heinsius; ut hic idem, quod in Helenes epistola, innuat,

Certus in hospitibus non est amor.

Verum potior est lectio altera.

(*a*) De tanta rerum turba, factisque parentis,
(*b*) Sedit in ingenio (*c*) Cressa relicta tuo.
Quod solum excusat, solum (*d*) miraris in illo.
Heredem patriæ, perfide, fraudis (*e*) agis.
Illa (nec invideo) fruitur meliore marito;
Inque capistratis (*f*) tigribus alta sedet.
At mea despecti fugiunt connubia Thraces,
Quod (*g*) ferar externum præposuisse meis.
Atque aliquis, *Doctas jam nunc eat*, (*h*) inquit, (*i*) *Athenas:*
Armiferam Thracen, qui regat, alter erit.
(*k*) *Exitus acta probat*. (*l*) Careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta (*m*) notanda putat.
(*n*) At si nostra tuo spumescant æquora remo,
Jam mihi, jam dicar consuluisse meis.
(*o*) Sed neque consului: nec te mea regia (*p*) tangit,
Fessaque (*q*) Bistonia membra (*r*) lavabis aqua.

INTERPRETATIO.

Cretensis Ariadne deserta mansit in animo tuo, de tanta copia rerum & gestis patris. Suspicis in illo illud unum, quod unum excusat. Perfide, te facis hæredem doli paterni. Illa (nec liveo) gaudet meliore marito, & sublimis sedet in tigribus frænatis. At Thraces contemti aversantur meum conjugium, quia ego dicor prætulisse peregrinum meis. Atque aliquis dicit: Proficiscatur jam nunc doctas Athenas; alter erit, qui imperet Thraciæ bellicosæ, Eventus probat facta. *Cupio careat læto exitu, quicumque putat acta vituperanda ab eventu. At si maria nostra albicent tuo remo, tum dicar prospexisse mihi & meis. Sed neque prospexi, neque mea aula te movet, neque lavabis lassos artus aqua Thracia.*

NOTÆ.

(a) *De tanta*) Multum habet affectum hæc criminatio; sed cuivis proficere cupienti facile erit imaginari quæ longum esset scribere.

(b) *Sedit*) *Tibi tantum placuit, & tibi imitandum sumsisti quod ille perfidiose fecit.*

(c) *Cressa*) *Ariadne*, Minois filia, de qua plenius in sequentibus.

(d) *Miraris*) Id est, *Probas, imitaris, quod in se reprehendendum pater agnovit.*

(e) *Agis*) Gall. *Vous vous portez pour héritier.*

(f) *Tigribus*) Illis enim currus Bacchi trahitur, in quo Ariadne a Libero patre in conjugem assumta, magnifice sedet, quoque vehitur.

(g) *Ferar*) Ita meliores libri, Authore Heinsio: quanquam non minus placeat *feror*.

(h) *Inquit*) Id est. *Quilibet ex meis possit dicere.*

(i) *Athenas*) *Ad suum Demophoonta*, scilicet, *egregium illum, quem nobis omnibus Thracibus præposuit.*

(k) *Exitus*) Verba sunt Thracum ab eventu Phyllida damnantium.

(l) *Careat*) Responsio est Phyllidis, ad pravum Thracum suorum judicium, per imprecationem in eos & indirecte proposita. Atque equidem perversæ profecto ex eventu rationes nostræ dijudicantur.

(m) *Notanda*) *Judicanda & vituperanda.*

(n) *At si*) Purgationem suam a contrario eventu confirmat. *Dicar*, inquit, *bene fecisse, si tu redieris*. Phyllidis autem verba cum spe aliqua & voto conjuncta videntur

(o) *Sed neque*) Jam disjectus est qui modo affulserat spei radius.

(p) *Tangit*) Placuerat Heinsio *tanges*; sed quod ante legebatur, meo quidem judicio convenientius *tangis* reposui.

(q) *Bistonia*) *Thracia nostra*. Lacus est Bistonius in Thracia.

(r) *Lavabis*) Pro veteri consuetudine; quæ etiam ex Evangelio cognoscitur. *Non lavabis? Ergo neque venies.*

Il-

Digitized by Google

(*a*) Illa meis oculis species abeuntis inhæret,
Cum premeret portus classis itura meos.
(*b*) Ausus es amplecti; colloque infusus amantis
Oscula per longas jungere pressa moras:
Cumque tuis lacrymis lacrymas (*c*) confundere nostras;
Quodque foret velis aura secunda, (*d*) queri:
Et mihi discedens suprema dicere voce;
Philli, face (*e*) *expectes Demophoonta tuum.*
(*f*) Expectem, qui me nunquam visurus abisti?
Expectem pelago vela negata meo?
(*g*) Et tamen expecto: redeas modo (*h*) serus amanti:
Ut tua sit solo (*i*) tempore lapsa fides.
Quid (*k*) precor infelix? jam te tenet (*l*) altera conjux
Forsitan, & nobis qui male favit, amor.

INTERPRETATIO.

Imago illa tui *discedentis infixa est meis oculis, cum classis discessura esset in meis portubus. Non veritus es me amplecti, & projectus in collum* mei *amantis dare o scula arcta per prolixas moras, & miscere lacrymas nostras cum tuis lacrymis, & queri quod ventus esset favens velis, & mihi dicere ultima voce, cum proficisceveris*, Phylli vide ut opperiaris tuum Demophoonta. *Opperiar, qui discessisti nunquam visurus me, opperiar vela probibita a mari meo? Et tamen præstolor: modo revertaris tardus* mihi *amanti; ut fides tua defecerit solo tempore.* Misera, *quid voves? Jam alia uxor te capit forsan, & amor, qui minus fuit nobis propitius,*

NOTÆ.

(a) *Illa*) Se nihil amasse unquam fateatur, qui ista commemoratione non commovebitur.

(b) *Ausus es*) Ex Demophoontis perfidiæ contemplatione, tum blanditiarum, quibus discedentem perfidum demulserat, recordatione, vehemens hæc increpatio Phyllidis nascitur. Quantum vero imaginandi facultate valuerit Poeta, videbunt qui perficiendi studio, phantasiam suam illi committent: vel etiam qui ejus leporibus docti, iis sese oblectare voluerint.

(c) *Confundere*) Nequiter fecit Demophoon, qui sinceras & ex amoris mollitie fluentes Phyllidis lacrymas, fictis suis & per dolum expressis fletibus compensaverit.

(d) *Queri*) Quasi ille moræ causam ventorum vim adversam habere maluisset. Phyllidis hæc est querela. *An potuisti inter tot amoris mei testimonia ejusque illecebras, me simulatione tua deludere? Vel, quomodo ad nimiam & incredibilem fictionem pectus perfidiæ tuæ conscium potuisti adigere?*

(e) *Expectes*) Sicuti est ista Demophoontis vox suprema, & ultimus amoris conatus, ita & est ultimus perfidiæ gradus. Non enim tantum torquetur animus, quando ademta spes est, & ille stupet, quam cum inter spem & timorem attentus, undequaque distrahitur, & cura conficitur.

(f) *Expectem*) Cum dolore & increpatione. *Quæ j' attende?*

(g) *Et tamen*) Vide mihi, quæso, qui conatus, qui impetus, quæ lucta, priusquam desperet.

(h) *Serus*) Non ut sero redeat petit, sed, quando ita necesse est, ut sero redeat, redeat saltem.

(i) *Tempore*) Proverbiali forma dicimus. *Que je ne perde que l' attente.*

(k) *Precor*) Votorum fervorem indicat, eademque vox ista corripit. Ita enim sese habent cordis nostri cogitationes & vices; Cum maxime fervent affectus, tum facillime placantur; ubi maximus eorum impetus, ibidem & finis. Extrema quæque scilicet recurrunt & sese tangunt: nec metas ultra licet erumpere.

(l) *Altera*) Puellis suspicio familiaris. Ita & supra Penelope. Sed prudentiam no-

Utque tibi (*a*) excidimus, nullam, puto, Phyllida nosti.
Hei mihi (*b*) si quæ sim Phyllis, & unde, rogas.
Quæ tibi, Demophoon, longis (*c*) erroribus acto
Threicios portus, hospitiumque dedi.
Cujus (*d*) opes auxere meæ: cui dives egenti
Munera multa dedi, multa datura fui.
Quæ tibi subjeci latissima regna (*e*) Lycurgi,
Nomine fœmineo (*f*) vix satis apta regi:
Qua patet umbrosum Rhodope glacialis ad (*g*) Hæmum,
Et (*h*) sacer admissas exigit Hebrus aquas.
Cui mea virginitas avibus (*i*) libata (*k*) sinistris,
Cassaque fallaci (*l*) zona recincta manu.
(*m*) Pronuba (*n*) Tisiphone thalamis (*o*) ululavit in illis,
Et cecinit mœstum (*p*) devia carmen avis.

INTERPRETATIO.

& postquam ex conspectu tuo sublata sum, nullam reor Phyllida cognovisti. Hei mihi si quæris quæ sim Phyllis, & cujas. Ego, Demoophoon, quæ præbui tibi longis itineribus jactato portus Thracios, & hospitium: Cujus divitias meæ majores fecerunt, cui dives ego multa dona contuli, & volui multa conferre: quæ tibi subdidi late patens imperium Lycurgi, quæ vix possunt gubernari nomine fœmineo: Qua Rhodope gelu rigens extenditur, usque ad Hæmum umbrosum, & qua *sacer Hebrus volvit aquas concitatas. A quo mea virginitas prima decerpta est, alitibus infaustis, & zona pudica detracta est manu fraudulenta. Tisiphone pronuba ululavit in illis* nostris *nuptiis; & avis devia cantavit carmen lugubre.*

NOTÆ.

ta Poetæ; quomodo affectus gradatim flectat; & ex iis singula quæque moveat. Majores fecerit progressus qui unam epistolam cum cura & diligentia in indaganda arte meditatus fuerit, quam qui totum librum, ut mos est, legerit.

(a) *Excidimus*) Illud est quod Gall. dicimus, *Aussi-tost que vous m' eutes perdue de veüe.*

(b) *Si quæ sim*) Non major esse potest oblivio.

(c) *Erroribus*) Vere dicuntur errores, quæ per mare perficiuntur itinera.

(d) *Opes*) Quæ statu, in quo erat, exiguæ erant.

(e) *Lycurgi*) Pater fuit Phillidis, de quo Poetæ, quod Bacchum contempsisset, multa fabulantur.

(f) *Vix*) Quia feroces & bellicosi.

(g) *Hæmum*) Mons est Thraciæ; sicut & Rhodope, per quos regni sui amplitudinem Phyllis describit.

(h) *Sacer*) Quia omnes fluvii sacri propter incolas & præsidentes Deos & Nymphas.

(i) *Libata*) *Primum violata*. Matrimonii est circumscriptio.

(k) *Sinistris*) Id est, *Auspiciis & Diis adversis*. Nihil enim veteres illi inauspicato, vel sine Diis, suscipiebant.

(l) *Zona*) Cingulo nova nupta præcingebatur, quod vir in lecto solvebat, factum ex lana ovis; ut sicut illa in glomos sublata, conjuncta inter se sit, sic vir suus secum cinctus vinctusque esset. Festus.

(m) *Pronuba*) *Loco Junonis nostris nuptiis præfuit.*

(n) *Tisiphone*) Furiarum una: Altera est Alecto: tertia Megæra, filiæ Noctis & Acherontis.

(o) *Ululavit*) Quanquam vocem hanc mediam esse docet Servius; satis constat tamen hic lugubrem & feralem, pro nuptiali, cantum significare.

(p) *Devia*) Bubo, vel quælibet avis devia nocturna & latebris gaudens; cujus vox querula mali ominis esse censebatur.

Ad-

Digitized by Google

Adfuit (*a*) Alecto (*b*) brevibus torquata colubris,
Suntque (*c*) sepulcrali lumina mota face.
Mœsta (*d*) tamen scopulos (*e*) fruticosaque littora calco,
Quaque patent oculis æquora lata meis.
Sive die (*f*) laxatur humus, seu (*g*) frigida lucent
Sidera; prospicio quis freta (*h*) ventus agat.
Et quæcumque procul venientia lintea vidi,
Protinus illa (*i*) meos auguror esse Deos.
In freta procurro, vix me retinentibus undis,
Mobile qua primas porrigit æquor aquas.
Quo magis accedunt, minus & minus (*k*) utilis asto,
(*l*) Linquor, & ancillis excipienda cado.
(*m*) Est sinus adductos modice falcatus (*n*) in arcus,
Ultima præerupta cornua mole (*o*) rigent.
Hinc mihi suppositas immittere corpus in undas
Mens fuit; &, quoniam fallere pergis, erit.
Ad tua me fluctus projectam littora (*p*) portent,
Occurramque oculis (*q*) intumulata tuis.

INTERPRETATIO.

Alecto comta brevibus serpentibus adstitit; & lumina admota sunt ex tæda funerea. Nihilominus tristis premo scopulos & littora fruticibus plena, & loca unde vasta maria aperta sunt meis oculis. Sive terra solvitur per diem, seu astra gelida lucent, observo quis ventus agitet maria; & quæcumque vidi procul vela accedentia statim conjicio illa esse meos Deos. Accurro ad mare aquis me ægre cohibentibus, qua mare fluidum extendit primas aquas. Quo magis accedunt, minus & minus firma sum, deficio, & cado sustentanda ab ancillis. Est sinus paululum curvatus in modum arcus contenti, ultima cornua ejus *prærupta sunt rupe ardua. Hinc animus fuit corpus præcipitare in mare subjectum; &, quoniam pergis decipere, idem erit. Undæ me ferant præcipitatam ad tua littora; & insepulta incidam in tuos oculos.*

NOTÆ.

(a) *Alecto*) Altera ex furiis, ut ante diximus.

(b) *Brevibus*) Ideoque, ut volunt, sævioribus.

(c) *Sepulcrali*) Id est, *Pro facibus quinque ex spina alba aut pinu in nuptiis adhiberi solitis, ferales admotæ sunt ex rogo accensæ, vel funeri destinatæ.*

(d) *Tamen*) Id est, *Quanquam omnia sint mihi adversa, tamen amoris mei tantus est ardor, ut contra spem animi mei te semper & maximo cum labore, non sine furore quæram.*

(e) *Fruticosaque*) Ubi difficile est admodum suos gradus firmare. Sed operæ pretium est hæc omnia sibi phantasiæ opera, oculis repræsentare.

(f) *Laxatur*) *Solis calore.*

(g) *Frigida*) Id est, *Per noctem*. Amoris sui anxietatem commendat, quæ diu noctuque ipsam sollicitat.

(h) *Ventus*) Optime amoris sollicitudinem declarant istiusmodi cogitationes.

(i) *Meos*) Id est. *Qui me exaudiverunt, & mihi propitii facti sunt.*

(k) *Utilis*) *Quia te non esse video, vix possum niti pedibus.*

(l) *Linquor*) *Animi deliquium patior.*

(m) *Est sinus*) Sese tandem ad desperationem coactam esse Phyllis declarat: quod loci descriptione, unde se in mare daturam dicit, cognoscitur.

(n) *In arcus*) Id est, *Ad tensi arcus modum curvatus*. Curvatur enim arcus, cum nervo extrema ejus simul in sese adducuntur.

(o) *Rigent*) *Alta, prærupta, dura & salebrosa sunt ad horrorem & stuporem.*

(p) *Portent*) Votum est.

(q) *Intumulata*) Absque sepulturæ honore: quod Ethnicis præsertim horrendum: siquidem & istud ad Manes placandos, vel torquendos momentum haberet.

Digitized by Google

Duritia ferrum ut superes, adamantaque, (*a*) teque;
Non (*b*) *tibi* (*c*) *sic*, dices, *Phylli*, *sequendus eram*.
Sæpe venenorum sitis est mihi: sæpe cruenta
Trajectam gladio morte perire juvat.
Colla quoque, infidis quia se nectenda lacertis
(*d*) Præbuerunt, laqueis implicuisse libet.
Stat nece (*e*) matura tenerum pensare (*f*) pudorem:
In necis (*g*) electu parva futura mora est.
Inscribere meo causa (*h*) invidiosa sepulcro:
Aut hoc, aut simili carmine notus eris.
PHYLLIDA DEMOPHOON LETO DEDIT, (*i*) HOSPES AMANTEM:
ILLE NECI (*k*) CAUSAM PRÆBUIT, IPSA MANUM.

INTERPRETATIO.

Quamvis durior sis ferro, & adamante, & te ipso; dices, Phylli, non ita me debebas sequi. *Sæpe cupio bibere toxicum; sæpe placet transfixam ense perire morte sanguinolenta. Etiam, quia mea colla se præbuerunt implicanda brachiis perfidis, fune volo ea premere. Decrevi satisfacere nece accelerata tenero pudori, non diu cunctabor in electione mortis. Signaberis causa odiosa meo sepulcro, notus eris, aut hoc, aut ejusmodi titulo.* DEMOPHOON HOSPES TRADIDIT MORTI PHYLLIDA AMANTEM; ILLE DEDIT CAUSAM MORTI, IPSA MANUM.

NOTÆ.

(a) *Teque*) Gradatione ista vide Demophoonta ut Phyllis durissimum faciat.

(b) *Tibi*) Pro *a te*.

(c) *Sic*) *Mortua*, *intumulata*, *undis jactata & erosa*.

(d) *Præbuerunt*) Nonnulli habent *præbuerint*, quod non minus, imo amplius placeret.

(e) *Matura*) *Decoro & magnanimo leto* exponunt. Esto decorum, sed *maturum* mihi idem est quod *promptum*, *acceleratum & opportunum*.

(f) *Pudorem*) *Violatam a te meam pudicitiam*.

(g) *Electu*) Inter tot mortis genera fluctuans, tandem sese ex amygdalo suspendisse dicitur; quæ arbor cum exaruisset, Demophoontis adventu revixit.

(h) *Invidiosa*) Id est, *Quæ legentium invidiam & odium in te derivet*.

(i) *Hospes*) *Hospitio a Phyllide acceptus*. Passive.

(k) *Causam*) Perfidia sua.

EPISTOLA TERTIA.

ARGUMENTUM.

Postquam Græci Phrygiam attigerunt, urbes Trojæ finitimas, præcipueque Lesbo oppositas, hostiliter aggressi populari cœperunt: inter quos Achilles, Pelei & Thetidis filius, utramque Ciliciam, & Thebanam, & Lyrnesiam invasit. Expugnato inde Chrynesio oppido, duas egregia forma virgines abduxit, Astynomen, Chrysæ sacerdotis Smynthei Apollinis filiam, & Hippodamiam, Brisæ natam, quæ postea a paternis nominibus cognominatæ fuerunt. Chrysen Achilles Agamemnoni concessit, Briseide sibi reservata. Cum deinde vero Agamemnon Deorum jussu Patri restitueret suo Chrysen, ipse Achilli Briseida per vim & summam contentionem abstulit. Quamobrem effervescens Achilles abstinuit sese aliquandiu a pugnando: adeo ut nullius precibus ad arma contra Trojanos sumenda moveri potuerit: nec postea Briseida recipere suam voluerit, quamvis eam maximis cum donis Agamemnon esset remissurus. Briseis ergo hanc ad eum epistolam mittit, qua nimiam ejus iracundiam accusat, rogitans, ut adversus Trojanos arma capiat dum sese prius ab Agamemnone ultro oblatam receperit.

BRI-

Digitized by Google

BRISEIS ACHILLI.

QUAM legis, a (*a*) rapta (*b*) Briseide littera venit,
Vix bene (*c*) barbarica Græca notata manu.
Quascumque aspicies, lacrymæ fecere, lituras;
Sed tamen & lacrymæ (*d*) pondera vocis habent.
(*e*) Si mihi pauca queri de te dominoque viroque
Fas est; de domino pauca viroque querar.
Non, ego poscenti quod sum cito tradita (*f*) Regi,
Culpa tua est: quamvis (*g*) hoc quoque culpa tua est.
Nam simul (*h*) Eurybates me Talthybiusque vocarunt;
Eurybati data sum Talthybioque comes.
Alter in alterius jactantes lumina vultum,
(*i*) Quærebant taciti, (*k*) noster ubi esset amor.
Differri potuit: (*l*) pœnæ mora grata fuisset.
Hei mihi! discedens oscula nulla dedi.
At lacrymas sine fine dedi, rupique capillos.
Infelix iterum sum mihi visa (*m*) rapi.

INTERPRETATIO.

Epistola quam legis, vix bene Græce scripta manu barbara est a rapta Hippodamia. Lacrymæ fecerunt omnes lituras quas videbis, sed tamen etiam lacrymæ vim vocis habent. Si mihi licet conqueri pauca de te, & domino, & marito, conquerar pauca de domino & marito. Non est culpa tua, quod ego sum statim data regi petenti, quamvis hoc quoque est culpa tua. Nam statim atque Eurybates & Talthybius me petiverunt, data sum comes Eurybati & Talthybio. Illi *vertentes oculos, alter in vultum alterius sciscitabantur taciti, ubi noster amor esset. Potui in tempus aliud remitti; mora fuisset accepta* meo *dolori. Hei mihi! abiens nulla* tibi *obtuli suavia. At effudi lacrymas sine fine, & discerpsi comam. Misera visa sum mihi iterum rapi.*

NOTÆ.

(a) *Rapta*) *A te scilicet, ex Lyrnesso*. Prima est commiseratio a fortuna. Querimonias quidem non habet tam acres hæc epistola; neque tamen eo minor orationis apparatus.

(b) *Briseide*) Seu Hippodamia, Brisæ filia.

(c) *Barbarica*) Lyrnessiæ puellæ, quæ cum sit barbara Græcas litteras non recte novit. Tacite imperitiam, ne inepta videatur, excusat.

(d) *Pondera*) Id est, *Non minus ex lituris quam ex verbis meis amorem meum cognoscas.*

(e) *Si mihi*) Orationis præmunitio, sine qua servæ, bello captæ, cuique erga dominum nullum jus erat, honesta querimonia non videbatur.

(f) *Regi*) *Agamemnoni.*

(g) *Hoc quoque*) Idem affirmare videtur quod modo negavit: sed diversus est respectus. Fatetur Achillis culpam non esse quod tradita sit Regi, quia ex ipso ortum istud non fuit: At in eo culpam esse dicit, quod tam cito tradiderit, cum potuisset ipsa differri.

(h) *Eurybates*) Agamemnonis cum Talthybio minister.

(i) *Quærebant*) Achillem arguit ex eo, quod etiam ejus in tradenda Hippodamia celeritatem ipsi Agamemnonis ministri mirati sint.

(k) *Noster*) *Vester*, vel invitis libris quamobrem reponendum censuerit Heinsius, demiror.

(l) *Pœnæ*) *Dolori, quem ex discessu caperem.*

(m) *Rapi*) Quæ fuit antea, quamque Heinsius deturbaverat vocem, restitui, non alia causa, quam quia, sine bona ratione, nihil in libris mutandum esse censeo. Nulla autem videtur ea quam reddit, *Brisaidem ante raptam fuisse se non legisse*; cum, quæ ex Lyrnesso expugnata capta est, eadem & rapta dici possit. Quanquam & *capi*, quod ex plurimis codicibus arripuisse se testatur idem, bonum est.

Digitized by Google

Sæpe ego decepto volui custode (*a*) reverti;
Sed, me qui timidam prenderet, hostis (*b*) erat.
Si progressa forem, caperer ne forte timebam,
(*c*) Quamlibet ad Priami munus itura nurum.
(*d*) Sed data sim, quia danda fui: tot noctibus absum,
Nec repetor: cessas, (*e*) iraque lenta tua est.
Ipse (*f*) Menœtiades, tunc, cum tradebar, in aurem,
Quid fles? hic parvo tempore, dixit, *eris*.
(*g*) Nec repetisse parum est: pugnas, ne reddar, Achille.
(*h*) I nunc, & cupidi nomen amantis habe.
(*i*) Venerunt ad te (*k*) Telamone & (*l*) Amyntore nati;
(*m*) Ille gradu propior sanguinis, ille comes:
(*n*) Laertaque satus: per quos comitata redirem.
Auxerunt blandæ grandia (*o*) dona preces:
Viginti fulvos (*p*) operoso ex ære lebetas;
Et tripodas septem, (*q*) pondere & arte pares.
Addita sunt illis auri bis quinque (*r*) talenta:
Bis (*s*) sex assueti vincere semper equi.

INTERPRETATIO.

Sæpe ego volui redire, custode deluso; sed hostis erat qui me pavidam retineret. Metuebam ne, si discessissem, forsan abriperer, itura in donum ad quamlibet nurum Priami. Sed fuerim reddita, quia debui reddi: absum per tot noctes, nec repetor; hæres, & ira tua tarda est. Ipse Patroclus mihi *reposuit in aurem tunc cum dabar*, Quamobrem ploras? non diu hic manebis. *Parum est non repetiisse, certas, Achille, ne restituar. Ito nunc, & retine nomen amantis desiderio flagrantis. Ad te profecti sunt geniti ex Telamone & Amyntore, ille conjunctior gradu sanguinis, ille comes, & natus ex Laerta, quibus stipata reverterer. Mites preces cumularunt magna munera, viginti* scilicet *rufos cacabos ex ære elaborato, & septem tripodes æquales pondere, & arte. Adjuncta sunt illis decem talenta auri, duodecim equi soliti semper victoria potiri,*

NOTÆ.

(a) *Reverti*) *Ad se*, scil.

(b) *Erat*) *Qui me prendere posset*, supple: Quod & postea dicit.

(c) *Quamlibet*) Etiam indignissimam.

(d) *Sed data sim*) Quasi dicat, *Quanquam peccatum fuit quod me tradideris, tam cito etiam: tamen istud mitto, ut graviora attingam*. Accusationem itaque habet hæc loquendi formula.

(e) *Itaque*) *Ex eo quod per vim me tibi Agamemnon præripuerit*.

(f) *Menœtiades*) *Patroclus, Menœtii filius*.

(g) *Nec repetisse*) Achillem arguit, quod se non modo non repetierit, sed quod insuper, cum redderetur, restiterit. In quibusdam legitur *Non repetisse*.

(h) *I nunc*) Ironia est. Gall. diceremus, *Vraiment le voilà l' Amant passionné*.

(i) *Venerunt*) *Ut me tibi restituerent*.

(k) *Telamone*) *Ajax*.

(l) *Amyntore*) *Phœnix*, qui etiam a Peleo Achylli comes & moderator datus fuerat.

(m) *Ille*) Ajax; fuit enim Telamon frater Pelei; adeoque Achilles & Ajax patrueles.

(n) *Laertaque*) *Ulysses*: prout jam sæpe vidimus.

(o) *Dona*) Ea sequentibus versibus ex Homero recenset.

(p) *Operoso*) Id est *opera & arte multa fabricato*.

(q) *Pondere*) Id est *In quibus ars, materiæ pretium exæquabat*.

(r) *Talenta*) Multiplex fuit apud varias gentes, de quo multi tractaverunt, quos, si voles, adibis. Usitatum fuit præsertim Atticum, sexaginta minarum seu librarum pondere.

(s) *Sex*) Ita melius ex Homero, quam, ut habent alii, *bis septem*.

Quod-

Digitized by Google

Quodque (*a*) supervacuum, forma præstante puellæ
(*b*) Lesbides, (*c*) eversa corpora capta domo.
Cumque tot his (sed (*d*) non opus est tibi conjuge) conjux
Ex Agamemnoniis una puella (*e*) tribus.
Si tibi ab (*f*) Atrida pretio redimenda fuissem,
Quæ dare (*g*) debueras, accipere illa negas.
Qua merui culpa fieri tibi vilis, Achille?
(*h*) Quo levis a nobis tam cito fugit amor?
An miseros tristis fortuna (*i*) tenaciter urget?
Nec venit inceptis mollior aura meis?
Diruta Marte tuo (*k*) Lyrnesia mœnia vidi:
Et fueram patriæ pars ego (*l*) magna meæ.
Vidi (*m*) consortes pariter generisque necisque
Tres cecidisse: tribus, quæ mihi, mater erat.
Vidi, quantus erat, fusum tellure cruenta,
Pectora jactantem sanguinolenta, (*n*) virum.
Tot tamen amissis te compensavimus unum.
Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras.
Tu mihi, (*o*) juratus per numina (*p*) matris aquosæ,
(*q*) Utile dicebas ipse fuisse capi.

INTERPRETATIO.

*&, quod superfluum, puella ex Lesbo pulcritudinis eximiæ, corpora capta domo diruta, & cum tot his, (sed non opus habes uxore) una ex tribus puellis Agamemnoniis, in uxorem. Recusas ea sumere, quæ exhibere debueras, si tibi redimenda fuissem pretia ab Agamemnone. Quo delicto merui fieri tibi contemta Achille? Quo inconstans amor abiit tam cito a nobis? An sors maligna premit indesinenter infelices, nec aura lenior afflat meis ausibus? Vidi Lyrnesum urbem eversam bello, quod gessisti; & ego fueram magna pars patriæ meæ. Vidi tres consortes pariter sanguinis & mortis occubuisse, & ma*trem *tribus, quæ erat mibi mater. Vidi super terra stratum, quantus erat, mari*tum meum *agitantem corpus* suum *cruentum. Exæquavimus te unum tamen tot perditis: tu eras mibi Dominus, tu maritus, tu frater. Tu ipse, juratus per numina genitricis* tuæ *aquosæ, dicebas mibi utile fuisse capi.*

NOTÆ.

(a) *Supervacuum*) Istud est ex præmatura Briseidis zelotypia.

(b) *Lesbides*) E Lesbo insula, non longe a Troja, abreptæ.

(c) *Eversa*) A Græcis, Achille præsertim, quo tempore Trojæ bellum indixerunt.

(d) *Non opus*) Quia se eam intendit esse.

(e) *Tribus*) Chrysothemis, Iphianassa, sive Iphigenia & Laodice, tres illæ fuerunt.

(f) *Atrida*) *Agamemnone*. Atrei filio.

(g) *Debueras*) *Si pretio ab Agamemnone redimi debuissem, aut potuissem.*

(h) *Quo*) Se eam esse innuit, quæ amantis constantiam mereatur.

(i) *Tenaciter*) Ex calamitatis commemoratione, quam primus Achilles immiserat, quæque inde ipsam affligeret, commiserationem studet movere. Sumtum vero est istud ex eo quod vulgo alia deinde alia mala illi inferre credatur, quem semel iniqua fortuna afflavit.

(k) *Lyrnesia*) Non fuit hæc Lyrnessus Ciliciæ, ut male annotavit Antonius, & descripsit ejus Excerptor, sed majoris Misiæ, contra Lesbon Insulam, in ora Trojæ posita.

(l) *Magna*) Omnino, siquidem conjux esset Minetis Lyrnesii principis, aut reguli.

(m) *Consortes*) Fratres suos circumscribit, quos Achilles mactavit.

(n) *Virum*) *Meum*, scil. *Minetem*.

(o) *Juratus*) Significatione activa.

(p) *Matris*) *Tuæ* scil. Thetidis.

(q) *Utile*) Quia potior apud te sors mea esset, quam cum meis.

Sci-

Digitized by Google

(*a*) Scilicet ut, quamvis veniam (*b*) dotata, repellas;
Et mecum fugias, quæ tibi (*c*) dantur, opes.
Quin etiam fama est, cum crastina fulserit (*d*) Eos,
Te dare nubiferis (*e*) linea vela (*f*) notis.
Quod (*g*) scelus ut pavidas miseræ mihi contigit aures,
(*h*) Sanguinis atque animi pectus inane fuit.
Ibis: & o miseram (*i*) cui me, violente, relinques?
Quis mihi desertæ mite levamen erit?
Devorer ante precor subito telluris hiatu,
Aut rutilo missi fulminis igne cremer:
Quam sine me (*k*) Phthiis (*l*) canescant æquora remis,
Et videam puppes ire relicta tuas.
Si tibi jam reditusque placent, patriique penates;
Non ego sum classi sarcina magna tuæ.
Victorem (*m*) captiva sequar, non nupta maritum:
(*n*) Est mihi, quæ lanas molliat, apta manus.
Inter (*o*) Achaiadas longe pulcherrima matres
In thalamos conjux ibit (eatque) tuos.

INTERPRETATIO.

Nimirum ut me *rejicias, quamvis accedam dotata, & mecum recuses divitias, quæ tibi offeruntur. Quin etiam ferunt te linea vela traditurum austris nubiferis, cum dies crastinus luxerit. Quod facinus postquam ad simidas aures delatum est, mihi infelici pectus fuit sine sanguine atque animo. Discedes, & o infelicem, apud quem me deseres violente? Quis erit dulce solatium mihi destitutæ? Precor ut ante absorbear celeri hiatu terræ, aut adurar igne rutilo vibrati fulminis, quam maria albescant remis Achilleis sine me, & destituta videam naves tuas discedere. Si recursus, & domus patria nunc te juvant, ego non sum grave onus tuæ classi.* Ego *captiva sequar victorem, non nupta maritum: habeo manum idoneam ad nendum lanam. Uxor longe formosissima inter matres Achaiadas ibit (& eat) in toros tuos.*

NOTÆ.

(a) *Scilicet*) Ironice suas cum Achille commoditates proponit; ut ejus vana promissa arguat, eumque commoveat.

(b) *Dotata*) Sibi dotem assumit eaque secum ad Achillis placandam iram Agamemnon mittebit.

(c) *Dantur*) Quamobrem eam vocem pro *dentur* Heinsius deturbaverit, nunquam videre potui; adeoque eam restitui.

(d) *Eos*) *Aurora*. Id est, *crastino die*.

(e) *Linea*) In aliis *lintea*, item *lintea vella*, unde *velle* postea procusum, quod nonnullis placet.

(f) *Notis*) Id est, *Fama est, te usque adeo iratum esse, ut etiam ventis maxime adversis, velis abire*. Flantes enim a meridie Noti iis prorsus reflant, qui ex Troade in Græciam navigant.

(g) *Scelus*) *Ut ante captam Trojam discedat*, sicut etiam Antonius exponit? Nequaquam. Per respectum ad Briseidis desiderium & amorem, vox ista intelligenda est; & id tantum.

(h) *Sanguinis*) Uno verbo, *defeci*.

(i) *Cui*) Istud ex amore Briseis quæ nunquam Agamemnonis, utcumque ei sit tradita, sese fuisse, sed soli Achilli amorem suum reservasse, innuit. Atque ex hoc loco maxime moveri potuit Achillis misericordia.

(k) *Phthijs*) *Achilleis*: Nam Achillis Phthii fuerunt.

(l) *Canescant*) Id est, *quam Tu, sine me, abeas*. Metonymia.

(m) *Captiva*) Id est, *tanquam captiva, non tanquam uxor*.

(n) *Est*) Id est, *Victum lanificio quæritabo*.

(o) *Achaiadas*) Achaia Achillis patria; unde Achaiades puellæ, & matres.

Di-

Digitized by Google

Digna nurus (*a*) socero, Jovis Æginæque (*b*) nepote;
Cuique senex (*c*) Nereus (*d*) prosocer esse velit.
Nos humiles famulæque tuæ data pensa trahemus:
Et minuent plenas stamina nostra colos.
Exagitet ne me tantum tua deprecor uxor,
Quæ mihi (*e*) nescio quo non erit æqua modo.
Neve meos coram scindi patiare capillos:
Et leviter dicas, *Hæc quoque nostra fuit.*
Vel patiare licet; dum ne contemta (*f*) relinquar.
Hic mihi væ miseræ concutit ossa (*g*) metus.
Quid tamen (*h*) exspectas? Agamemnona pœnitet iræ,
Et jacet ante tuos Græcia (*i*) mœsta pedes.
Vince animos iramque tuam, qui cætera vincis.
(*k*) Quid lacerat Danaas impiger Hector opes?
Arma cape, Æacida, sed me tamen ante recepta:
Et preme turbatos Marte favente (*l*) viros.
Propter me mota est, propter me desinat ira:
Simque ego tristitiæ causa modusque tuæ.
Nec tibi turpe puta precibus succumbere nostris:
Conjugis (*m*) Œnides versus in arma prece est.

INTERPRETATIO.

Eat *nurus digna socero, & nepote Jovis, & Æginæ, & cui senex Nereus velit esse prosocer. Nos abjectæ & servæ tuæ trahemus data pensa, & fila quæ nebimus minuent plenas colos. Deprecor tantum ne tua conjux, quæ mihi non erit nescio quomodo propitia, me vexet, neve patiaris meam comam lacerari in tuo conspectu: Et dicas obiter,* Hæc quoque fuit nostra. *Vel sinat, si voles, modo ne deserar despecta. Væ, hic timor quattat ossa mihi miseræ. Quid tamen cupis? Agamemnona piget iræ, & Græcia tristis prostrata est ante tuos pedes. Doma mentem, & iram tuam, tu qui domas alia omnia. Quamobrem strenuus Hector frangit vires Græcas? Indue arma, Æacide, sed tamen me ante recepta; & urge Marte secundo viros fractas. Ira est excita propter me, sedetur propter me; & ego sim causa & finis tui doloris: Nec crede tibi esse inhonestum cedere precibus: Meleager ad arma compulsus est prece uxoris.*

NOTÆ.

(a) *Socero*) *Peleo*.

(b) *Nepote*) Jupiter ex Ægina, Asopi Bœotiæ regia filia, Æacum suscepit, ex quo Peleus, Achillis pater.

(c) *Nereus*) Thetidis pater, Achillis avus maternus, Deus marinus.

(d) *Prosocer*) Quia pater fuit Thetidis, Pelei conjugis, quæ Thetis socrus ei fuisset, quam Achilles uxorem duxisset.

(e) *Nescio quo*) plus dicit ista suspicio, quam si prolixe multa cumulasset.

(f) *Relinquar*) *Hic* scil. *cum Agamemnone, procul a te*.

(g) *Metus*) *Ne relinquar*.

(h) *Exspectas*) *Quid tibi vis? Quid quæris? quorsum spectat ista tua ira implacabilis?*

(i) *Mœsta*) *Quæ, ex quo tempore arma posuisti, maxima damna ab hostibus Trojanis accepit*.

(k) *Quid lacerat*) Achillem ut moveat, ei blanditur; quasi ille solus Hectorem, Trojanorum fortissimum (cujus præsertim meminit ad æmulationem) totumque adeo hostilem exercitum, posset profligare.

(l) *Viros*) *Trojanos, quos facile in fugam verteris*.

(m) *Œnides*) *Meleager*, Œnei filius, qui, bello, inter Curetes & Calydonios, ob pellem apri ab ipso Atalantæ traditam, conflato, cum propter conceptam, ex matris imprecationibus, iram, hostes mœnibus depellere, nec laboranti patriæ opem ferre, vellet, tandem a Cleopatra uxore ad arma capienda compulsus est.

(a) Res audita mihi, nota est tibi: (b) fratribus orba
(c) Devovit nati spemque caputque parens.
Bellum erat: ille (d) ferox positis secessit ab armis,
Et patriæ rigida mente negavit opem.
Sola virum conjux flexit: (e) felicior illa!
At mea (f) pro nullo pondere verba cadunt.
Nec tamen indignor: (g) nec me pro conjuge gessi,
Sæpius in domini serva (h) vocata torum.
Me quædam (memini) dominam captiva vocabat:
Servitio, dixi, (i) *nominis addis onus*.
Per tamen ossa (k) viri subito male tectâ sepulcro,
Semper judiciis ossa verenda meis:
Perque trium fortes animas, mea numina, fratrum,
Qui bene pro patria cum patriaque jacent.
Perque tuum nostrumque caput, quæ (l) junximus una;
Perque tuos enses, (m) cognita tela meis;
Nulla (n) Mycenæum sociasse cubilia mecum
Juta; fallentem deseruisse velis.
Si tibi nunc dicam: *Fortissime, tu quoque jura,*
Nulla tibi sine me gaudia facta: (o) neges.

INTERPRETATIO.

Rem illam *audivi, tu novisti. Mater destituta fratribus devovit spem & caput filii sui: Bellum erat, ille strenuus reliquit arma deposita, & denegavit auxilium Patriæ obstinato animo. Uxor sola movit maritum. Illa beatior! At mea verba cadunt sine ullis viribus. Nec tamen moleste fero; nec serva arcessita sæpius in lectum Domini me uxorem jactavi. Quædam captiva (memini) appellabat me dominam:* Servitium, *dixi*, aggravas nomine. *Tamen juro per ossa mariti male sepulta sepulcro properato,* per *ossa semper mihi veneranda: & per strenuas animas trium fratrum, mea numina, qui bene mortui sunt pro patria, & cum patria; & per caput tuum & nostrum, quæ conseruimus, & per tuos gladios, tela cognita meis, Agamemnonem nullos lectos jugales mecum habuisse:* velis me *illudentem destituisse. Si jam dicam tibi*, fortissime, jura tu quoque, nullam voluptatem tibi evenisse sine me, *recuses*.

NOTÆ.

(a) *Res*) *Historia Meleagri*.

(b) *Fratribus*) Thestli filiis, quos, cum apri caput, aut pellem, Atalantæ surripere voluisseut, Meleager interfecit.

(c) *Devovit*) Multis imprecationibus Meleagrum filium, quod fratres suos obtruncasset, Althæa devovit. Notiora vero sunt quæ de fatali Meleagri stipite fabulati sunt Poetæ, quam ut eorum decantatas fictiones huc opus sit transcribere.

(d) *Ferox*) *Bello erat strenuus*. Omnino; nam Thestli filios omnes interfecit.

(e) *Felicior*) *Quam ego sum*, supple. Cleopatræ felicitatem miratur.

(f) *Pro nullo pondere*) Id est, *frustra*.

(g) *Nec me*) Vim orationis perinde accipe, ac si dixisset. *Nam neque*, &c.

(h) *Vocata*) Id est, *quanquam fuerim vocata*.

(i) *Nominis addis onus*) *Servitutem aggravas*. Difficilius est enim eam in majori fortuna tolerare.

(k) *Viri*) *Mei Minetis, cujus sepeliendi, in patriæ excidio non est data opportunitas*.

(l) *Junximus*) Inter oscula venerea. Ita & apud Petronium.

(m) *Cognita*) Nam per ea perierunt.

(n) *Mycenæum*) *Agamemnonem*, qui Mycenis in Peloponneso regnavit.

(o) *Neges*) Id est, *Tu nolles jurare*.

At

At Danai mœrere putant: tibi (*a*) plectra moventur:
Te tenet in tepido mollis (*b*) amica sinu.
Et si quis quærat, quare pugnare recuses:
(*c*) Pugna nocet: citharæ noxque Venusque juvant.
Tutius est jacuisse toro, tenuisse puellam,
(*d*) Threiciam digitis increpuisse lyram:
Quam manibus clypeos, & acutæ cuspidis hastam,
Et galeam pressa sustinuisse coma.
Sed tibi pro tutis insignia facta placebant:
Partaque bellando gloria dulcis erat.
An tantum, dum me caperes, fera bella probabas?
Cumque mea patria laus tua victa jacet?
Dî melius: validoque, precor, vibrata lacerto
Transeat Hectoreum (*e*) Pelias hasta latus.
(*f*) Mittite me, Danai; dominum legata rogabo:
Multaque (*g*) mandatis oscula mista feram.
Plus ego quam Phœnix, plus quam facundus Ulysses,
Plus ego quam (*h*) Teucri (credite) frater agam.

INTERPRETATIO.

At Græci arbitrantur te *lugere. Tibi citharæ pulsantur. Tenera amica fovet te in calido gremio. Et si quis petat, quare nolis pugnare: certamen nocet; citharæ, & nox, & Venus placent. Tutius est stratum esse lecto, fovisse puellam, pulsasse lyram Thraciam digitis, quam gestasse clypeos manibus, & hastam mucrone acuto, & cassidem capillos urgentem. At pro securis præclara facinora tibi grata erant, & gloria acquisita bellum gerendo erat suavis. An tantum tibi placebant bella atrocia, dum me caperes, & gloria tua prostrata est superata cum mea Patria? Dii melius* dent, *& precor ut hasta Pelias intorta forti* tuo *brachio transfigat latus Hectoreum. O Græci, mittite me; missa precabor Dominum, & dabo multa oscula mista mandatis: Ego plus faciam quam Phœnix, plus quam Ulysses disertus (credite) plus quam frater Teucri.*

NOTÆ.

(a) *Plectra*) Quibus pulsatur cithara. *Te te musica cum amica oblectas.*

(b) *Amica*) Diomedam Phorbantis filiam intelligit, qua cum ademta Hippodamia, Achilles dormire consueverat.

(c) *Pugna*) Pro Achille respondet Briseis; ut eadem opera ipsum accuset.

(d) *Threiciam*) Propter Orpheum, qui in Thracia tantum lyra ab Apolline patre, seu Mercurio accepta valuisse traditur, ut etiam cantus suavitate sylvas & saxa moverit.

(e) *Pelias*) Nomen Achillis hastæ proprium, a Pelio Thessaliæ monte, unde excisa ea dicitur; vel, ut aliis placet, a Peleo Achillis patre, qui ea potissimum valuit. Tantæ vero fuit magnitudinis ut Patroclus, cum cætera arma sumeret, hastam reliquerit.

(f) *Mittite me*) Jam Danaos Hippodamia, ut se ad Achillem delegent compellet: quæ quidem confidentia non leve est amoris sui testimonium.

(g) *Mandatis*) *A vobis Danais acceptis, quæ ad Achillem perferam.*

(h) *Teucri frater*) Ajax est, qui unus fuit ex legatis ad Achillem.

(*a*) Est aliquid collum solitis tetigisse lacertis,
(*b*) Præsentisque oculos admonuisse sui.
Sis licet immitis, matrisque ferocior (*c*) undis;
Ut taceam, lacrymis comminuere meis.
Nunc (*d*) quoque ((*e*) sic omnes Peleus pater impleat annos,
Sic eat auspiciis (*f*) Pyrrhus (*g*) in arma tuis)
Respice sollicitam Briseida, fortis Achille;
Nec miseram lenta ferreus ure mora.
Aut, si versus amor tuus est in tædia nostri;
Quam sine te cogis vivere, coge mori.
Utque facis, coges: abiit (*h*) corpusque colorque.
Sustinet hoc animæ spes tamen una tui.
Qua si destituor, (*i*) repetam fratresque virumque:
Nec tibi magnificum fœmina jussa mori.
(*k*) Cur autem jubeas? stricto pete corpora ferro.
Est mihi, qui fosso pectore sanguis eat.
Me petat ille tuus, qui, si (*l*) Dea passa fuisset,
Ensis in (*m*) Atridæ pectus iturus erat.

INTERPRETATIO.

Est aliquid tetigisse collum brachiis assuetis, & admonuisse oculos sui præsentis. Quamvis sis asper, & truculentior undis matris tuæ, *tametsi eileam, flecteris meis lacrymis. Nunc quoque (sic Peleus pater cumulet omnes annos, sic Pyrrhus arma induat tuis auspiciis) respice anxiam Hippodamiam, fortis Achille; nec durus torque miseram longa mora. Vel, si amor tuus mutatus est in tædia nostri, coge mori quam cogis vivere sine te. Atque prout facis, coges; corpus & color* mihi *periit. Spes tamen una tui tuetur hoc vitæ: qua si spolior revisam & fratres, & maritum: nec* erit *tibi gloriosum fœmina coacta mori. Cur vero cogat? Percute corpus* meum *nudato gladio. Habeo sanguinem, qui fluat pectore transfixo. Ille tuus gladius, qui perfodisset Agamemnonis pectus, si Pallas non prohibuisset, in me convertatur.*

NOTÆ.

(a) *Est aliquid*) Imo magnam habere vim fatebitur quicumque semel amaverit.

(b) *Præsentisque*) Alii habent *presentesque* oculos, deinde *sinum*, & *sinu*, & *suis*. Unus Vaticanus *præsentisque sinus*, Tres alii *præsentique sinu*. Prior Scriverianus satis antiquus,

præsentisque oculis admonuisse sinus.

Ubi minima mutatione Heinsius pro *sinus*, *sui* legit: quamquam nihil ille repugnat, ut eam, quam etiam retinuimus, & plures habent codices, lectionem approbemus, dum vulgatam, quæ certe, ut ille ait, inurbana est, rejiciamus.

(c) *Undis*) Quæ nullius audiunt vota.

(d) *Quoque*) Id est, *Postquam tibi & iræ tuæ consulueris, tibique ab Agamemnone satisfactum fueris; consule etiam mihi miseræ.*

(e) *Sic omnes*) Obtestandi modus veteribus familiaris.

(f) *Pyrrhus*) Achillis ex Deidamia filius, qui etiam Neuptolemus dictus est.

(g) *In*) melius quam *ad*, quod in vulgata lectione Heinsius notavit; majorem quia habet emphasim, animique ferocitatem probat.

(h) *Corpusque*) Id est, *ejus habitudo*, Gall. *l' embonpoint*.

(i) *Repetam*) Mortis beneficio scil.

(k) *Cur autem jubeas.*) *Cum tu*, scilicet, *istud efficere possis*.

(l) *Dea*) *Pallas*, quæ, ut Homerus scribit, Achilli, cum stricto ense in Agamemnonem ferretur, obstitit.

(m) *Atridæ*) Agamemnonis, Atrei filii.

Ah!

Ah! potius serves nostram tua (*a*) munera vitam.
Quod dederas hosti victor, amica rogo.
Perdere quos melius possis, (*b*) Neptunia præbent
Pergama: (*c*) materiam cædis ab hoste pete.
Me modo, sive paras (*d*) impellere remige classem;
Sive manes, domini jure venire jube.

INTERPRETATIO.

Ah! potius tuearis nostram vitam tua dona: Peto a te amica, quod tu victor dederas mihi *inimicæ. Troja Neptunia exhibet quos justius queas interimere: Quære materiam necis ab hoste. Tantummodo, sive cupias reducere classem remigibus, sive commoreris, impera pro jure Domini me accedere.*

NOTÆ.

(a) *Munera*) Quia victor illi eam adimere poterat. *Vitam munera*, Appositio.

(b) *Neptunia*) A Neptuno cum Apolline ædificata; quam fabulam jam supra vidimus.

(c) *Materiam*) Id est, *Quos interficias*.

(d) *Impellere*) *In Patriam tuam redire*.

EPISTOLA QUARTA.

ARGUMENTUM.

Theseus Ægei filius, interemto Minotauro, Ariadnem Minois & Pasiphaes filiam, quam ob latam sibi opem, ductūrum se uxorem domum promiserat, eamque simul cum Phædra sorore ejus, navi impositam abduxit. Verum enim Bacchi admonitu in Naxo, sive, ut alii volunt, in Chio, Ariadne relicta, Phædram duxit: quæ deinde, absente Theseo, in Hippolyti privigni, quem ex Hippolyte Amazone susceperat, amorem exarsit. Qui, cum cœlibem amans vitam se se venando oblectaret, nec in ejus consuetudinem abduci posset, hac epistola amorem ei suum profitetur.

PHÆDRA HIPPOLYTO.

Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem
Mittit (*a*) Amazonio (*b*) Cressa puella viro.
Perlege (*c*) quodcumque est: quid epistola lecta nocebit?
Te quoque, in hac aliquid, quod juvet, esse (*d*) potest.

INTERPRETATIO.

PHÆDRA, *puella Cretensis mittit* Hippolyto, *viro Amazonio salutem qua ipsa non fruetur, nisi tu ebtuleris. Perlege quodcumque est. Quid epistola lecta oberit? Potest esse aliquid in hac, quod prosit quoque sibi.*

NOTÆ.

(a) *Amazonio*) *Hippolyto*, Hippolytes Amazonis filio.

(b) *Cressa*) *Phædra*, Minois Cretensium regis filia.

(c) *Quodcumque est*) Quia Hippolyti ingenium noverat, quem frustra aliis illexerat, cujusque fastidia experta erat, cavet Phædra ne etiam epistolam suam legere ille dedignetur, cum primum quid sibi ea velit senserit. Neque vero immerito maximam adhibuit cautionem in scribenda epistola mulier impurissima: namque etiam satius fuerit cuivis eam non legisse, nisi alia omnia in ea quærat quam quæ per eam quæsivit Phædra.

(d) *Potest*) Curiositatem acuit Hippolyti, ut inter legendum suppositis dolis capiatur.

His

His arcana (*a*) notis terra pelagoque feruntur:
(*b*) Inspicit acceptas hostis ab hoste notas.
(*c*) Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo (*d*) destitit ore sonus.
(*e*) Qua licet & (*f*) sequitur, pudor est miscendus amori:
Dicere quæ puduit, scribere jussit (*g*) Amor.
Quidquid Amor jussit, (*h*) non est contemnere tutum.
Regnat, & in dominos jus habet ille (*i*) Deos.
Ille mihi primo dubitanti scribere, dixit,
Scribe; dabit victas ferreus (*k*) *ille manus.*
(*l*) Adsit, &, ut nostras avido (*m*) fovet igne medullas,
(*n*) Figat sic animos in mea vota tuos.
Non ego (*o*) nequitia socialia (*p*) fœdera rumpam.
Fama (velim quæras) crimine nostra (*q*) vacat.
Venit Amor gravius, quo (*r*) serius: urimur intus,
Urimur; & (*s*) cæcum pectora vulnus habent.
Scilicet ut teneros lædunt juga prima juvencos,
Frænaque vix patitur de grege (*t*) captus equus:

INTERPRETATIO.

Quæ secreta sunt portantur terra & mari his signis: Hostis legit litteras acceptas ab hoste. Lingua mea *ter conata tecum verba facere, ter constitit inutilis, ter vox restitit in extremis labiis. Quatenus fieri potest, & juvat, pudor est jungendus amori: Amor imperavit scribere quæ puduit* me *loqui. Non est cautum spernere quicquid amor imperavit: Imperat, & ille jus habet in Dominos Deos. Ille dixit mihi incertæ, primo an scriberem:* Scribe: ille durus porriget manus victas. *Utinam faveat, & quemadmodum ille incubat medullis nostris igne fervido, sic vertat mentem tuam in mea desideria. Ego non solvam levitate fœdera socialia: fama nostra (opto ut inquiras) est intacta. Amor fit vehementior, quo tardior. Ardemus intus, ardemus; & cor habet profundum vulnus. Nimirum ut prima juga vulnerant juvencos teneros; & equus de grege prehensus, ægre tolerat fræna:*

NOTÆ.

(a) *Notis*) *Litteris.*

(b) *Inspicit*) *Ergo nulla potest esse ratio, tur ab epistolæ meæ lectione abstineas.*

(c) *Ter tecum*) Habet jam primum istud commiserationem, & ad favorem conciliandum aptum est.

(d) *Destitit*) Alii *restitit*, & *constitit*. Sed bene Heinsius nihil mutandum esse censuit, & exemplis probavit.

(e) *Qua licet*) Id est, *quatenus licet, & amoris violentia patitur, cum eo verecundia jungenda est.*

(f) *Sequitur*) *Convenitus est.* Ita & Cicero. Optima vero ratione suum in scribendo consilium, hoc versu approbat.

(g) *Amor*) In alium, Amorem scilicet, culpam suam rejicit.

(h) *Non est*) A necessitate amorem suum excusat, sed vide mihi quæso, qua arte illud ante conetur, quam ipsum revelet. Ea plane methodo noxios servos Terentius noster in Scenam inducit.

(i) *Deos*) Qui Cupidinis etiam sentiunt sagittas.

(k) *Ille*) *Hippolytus. Succumbet; & quæ imperabis faciet.*

(l) *Adsit*) Votum est, ut Amor sibi in demulcendo Hippolyto opem ferat.

(m) *Fovet*) Id est, *Quemadmodum me amoris igne consumit Cupido, teque perdite amo.*

(n) *Figat*) *Sagittis suis vulneratum voluntati meæ subjiciat.*

(o) *Nequitia*) Id est; *libidinosa levitate.*

(p) *Fœdera*) Quæ tu mecum inieris, supple.

(q) *Vacat*) *Impudicitiæ nota nullus me hactenus infamavit.*

(r) *Serius*) Id est *ætate provectiori.*

(s) *Cæcum*) *Occultum*; adeoque grave.

(t) *Captus*) Id est, *Cum primum est captus e grege.*

Sic

Sic male vixque subit primos (*a*) rude pectus amores;
Sarcinaque hæc animo non (*b*) sedet apta meo.
(*c*) Ars fit, ubi a teneris (*d*) crimen condiscitur annis.
(*e*) Quæ venit exacto tempore, pejus amat.
Tu (*f*) nova servatæ capies (*g*) libamina famæ;
Et pariter nostrum fiet uterque (*h*) nocens.
(*i*) Est aliquid, plenis pomaria (*k*) carpere ramis,
Et tenui primam deligere ungue rosam.
(*l*) Si tamen ille prior, quo me sine crimine gessi,
Candor ab (*m*) insolita labe notandus erat;
At bene successit, (*n*) digno quod adurimur igni:
(*o*) Pejus adulterio turpis adulter abest.
Si mihi concedat Juno (*p*) fratremque virumque;
Hippolytum (*q*) videor præpositura Jovi.

INTERPRETATIO.

Ita cor inassuetum male & ægre patitur primos amores; & hoc onus non convenit animo meo. Ars succedit, cum crimen discitur a primis annis. Quæ amat cum tempus præteriit, amat iniquius. Tu decerpes prima libamina famæ servatæ; & uterque nostrum fiet pariter conscius. Aliquatenus juvat carpere pomaria plenis ramis, & colligere primam rosam ungue acuto. Si tamen illa innocentia prior, qua vixi sine crimine, erat maculanda culpa insueta. At bene cecidit, quod ardemus præclaro amore: Mœchus sordidus, qui est *quid turpius adulterio, abest. Si Juno mihi daret & fratrem, & maritum* suum, *videor anteponitura Hippolytum Jovi.*

NOTÆ.

(a) *Rude*) *Quod antea amoris stimulos nullos senserat.* Sensus est, se nimium & efflictim amare.

(b) *Sedet*) Metaphora ab illis petita qui onus grave portantes illud modo in hunc, modo in illum humerum rejiciunt.

(c) *Ars fit*) Ex qua facilitas nascitur ad operandum, laborque minuitur.

(d) *Crimen*) *Amandi* scil.

(e) *Quæ venit*) *Quæ mulier sero in amorem incidit, violentius, & graviori cum pœna amat.*

(f) *Nova*) *Prima.*

(g) *Libamina*) Id est, *quod primum ex fama mea, huc usque tam egregie servata, & hactenus inviolata, decerptum fuerit, habebis.* Vel, *Tu primus castitatis & pudicitiæ famam* (*quam maritus non aufert*) *delibabis.*

(h) *Nocens*) *Cum neque ego, præter maritum, hactenus quemquam amavero; neque tu puellam ullam attigeris: uterque, si me redamare velis, amoris crimine pariter tenebimur.*

(i) *Est aliquid*) *Ad voluptatem confert.*

(k) *Carpere*) Id est, *pomaria intrare, ex quibus nullum adhuc pomum collectum sit; & ex ramis, fructibus planis, primum florem & fructum auferre;* Ad pudicitiam istud referendum. Verum caveas istæ te capiant nequitiæ & improvidum a mentis puritate seducant. Iis enim vivimus, quæ cum voluptate cogitamus.

(l) *Si tamen*) Secum communicat Phædra, & de eo quod antea tetigit, crimine, amore scilicet, ratiocinatur: Cumque seipsam consolatur, quod e re nata haud melius fieri potuerit; tum inde laudando Hippolyto locum facit.

(m) *Insolita*) Jam antea castitatis laude sese commendavit.

(n) *Digna*) Id est, *Quod juvenem amore dignum amamus.*

(o) *Pejus*) Hic est sensus, *Quandoquidem necesse mihi fuit amare, & adulterium committere, bene est quod non indignum hominem non amavi, quod pejus esset ipso adulterio.*

(p) *Fratremque*) *Jovem*, qui Junonis est & frater & vir.

(q) *Videor*) Id est, *Credo quod præponerem Hippolytum Jovi.*

Jam

Jam quoque (vix credas) (*a*) ignotas (*b*) mutor in artes:
(*c*) Est mihi (*d*) per sævas impetus ire feras.
Jam mihi (*e*) prima Dea est, arcu (*f*) præsignis (*g*) adunco
(*h*) Delia: (*i*) judicium subsequor ipsa tuum.
In nemus ire libet, (*k*) pressisque in retia cervis,
Hortari celeres per juga summa canes;
Aut tremulum (*l*) excusso jaculum vibrare lacerto;
Aut in graminea ponere corpus humo.
Sæpe juvat (*m*) versare leves in pulvere currus,
Torquentem frænis ora (*n*) fugacis equi.
Nunc (*o*) feror, ut Bacchi (*p*) furiis (*q*) Eleleides actæ;
(*r*) Quæque sub (*s*) Idæo tympana colle movent;

INTERPRETATIO.

Jam quoque (vix possis fidem adhibere) sum propensa ad artes ignotas antea: *Percupio insequi feras crudeles. Jam Dea Delia conspicua arcu recurvo est mihi potissima: Ego probo judicium tuum. Cupio in sylvas progredi, & cervis in casses concitatis, instigare canes veloces per ultima montium cacumina. Aut jacere tremulum jaculum brachio fortiter moto: aut sternere artus in terra herbosa. Sæpe libet mihi flectenti frænis ora equi fugacis agitare leves currus in pulvere. Nunc incedo ut Bacchi ministræ agitatæ ejus furiis, & ut* illæ *quæ pulsant tympana sub monte Idæo;*

NOTÆ.

(a) *Ignotas*) De Venatione loquitur, cui dedita antea non fuerat.

(b) *Mutor in artes*) Venustissime, pro *vehementer amo*.

(c) *Est mihi*) Quia artis est amatoriæ, sese ei quem amamus, faciliam & indulgentem commodare, nostrosque ex ejus moribus mores instituere, ideo Phædra sibi ad venationem, quam Hippolytus unice amabat, propensum animum esse dicit.

(d) *Per sævas*) Plus est quam si dixisset *in feras*.

(e) *Prima*) Quia venationem, cui & indulget Hippolytus meus, ipsa amat.

(f) *Præsignis*) Nam etiam arcu instructa pingitur.

(g) *Adunca*) Enimvero in arcus extremitate ubi nervus alligatur, cornua apponuntur recurva, ne in inter tendendum, per ejusdem extremitates exeat.

(h) *Delia*). *Diana*, a Delo Insula, ubi cum Apolline fratre nata dicitur.

(i) *Judicium*) Id est, *Quandoquidem Dianam præsertim colendam sibi sumpsisti, eandem quoque in venatione sequar*.

(k) *Pressisque*) *In retia abactis*.

(l) *Excussa*) Inter vibrandum de more.

(m) *Versare*) *Currum & equos agitare & regere*.

(n) *Fugacis*) Hanc vocem, quam pro *sequacis* posuerat Heinsius, revocavi.

(o) *Feror*) *Amoris impatientia, huc illuc, Bacchantium more, non sine furore, discurro*.

(p) *Furiis*) Passim ex Poetarum scriptis quis fuerit Baccharum furor facile est edicere. Ejus rei Pentheum & Lycurgum testes facit Horatius Carminum l. 2. Od. 19.

(q) *Eleleides*) *Bacchæ*, *Bacchi ministræ*. Bacchus enim *Eleleus* a vociferatione, etymologia Græca, dictus est; quod cum strepitu & clamoribus, ejus orgya, seu furialia sacra celebrarent.

(r) *Quæque*) Mulieres intellige, Cybeles, seu Deum matris sacra, cum Gallis seu Corybantibus, ejus ministris, celebrantes.

(s) *Idæ*) Ida mons fuit Phrygiæ, Cretæ etiam, ubi maximus fuit Cybeles cultus.

(t) *Tympana*) Incondito tympanorum & fistularum sono, ac furiali ululatu, ut Bacchi, ita & Cybeles sacra peragebantur.

Aut

Digitized by Google

Aut quas semideæ (*a*) Dryades, (*b*) Faunique bicornes,
Numine contactas (*c*) attonuere suo.
Namque mihi (*d*) referunt, cum se furor ille remisit,
Omnia: me tacitam (*e*) conscius urit Amor.
Forsitan hunc (*f*) generis fato reddamus amorem;
Et (*g*) Venus e tota gente tributa petat.
Jupiter (*h*) Europen ((*i*) prima est ea gentis origo)
Dilexit, tauro (*k*) dissimulante Deum.
(*l*) Pasiphae mater (*m*) decepto subdita tauro
Enixa est utero (*n*) crimen onusque suo.
(*o*) Perfidus (*p*) Ægides, ducentia (*q*) fila secutus,
(*r*) Curva meæ fugit tecta (*s*) sororis ope,

INTERPRETATIO.

aut quas semideæ Dryades, & Fauni bicornes attonitas reddiderunt, afflatas suo numine. Namque mihi omnia dicuntur, postquam furor ille sedatus est. Amor conscius consumit me tacitam: Forte hoc amore tenemur fato stirpis; & Venus petit tributa e toto nostra *progenie. Jupiter amavit Europen (ea est prima origo gentis,) tauro velante Deum. Pasiphae,* mea *mater subjecta tauro delusa emisit crimen & sarcinam ex ventre suo. Infidus Theseus secutus fila illum regentia se extricavit domo implicita auxilio meæ sororis.*

NOTÆ.

(a) *Dryades*) Nymphæ sylvarum præsides; eo nomine a quercu originatione Græca, sic dictæ.

(b) *Faunique*) Faunos, Satyros, Sylvanos & Silenos sæpe confundunt; eosque cornutos & caprinis pedibus, agrorum & sylvarum Deos fecerunt Ethnici.

(c) *Attonuere*) *Attonitas & lymphaticas, seu furiosas fecere.* Creditum est enim ab antiquis, furore corripi eos qui Nympham aliquam vidissent.

(d) *Referunt*) *Qui me ita furentem conspexerunt*, supple.

(e) *Conscius*) *Cujus ego sum conscia.*

(f) *Generis fato*) *Gentis meæ fortuna.* Gall. *Peut-être est-ce par quelque fatalité attachée à nostre maison, que.*

(g) *Venus*) Fabula est, Venerem, cum Solis indicio, in adulterio cum Marte esset deprehensa, quo eam injuriam ulcisceretur, tantam in omne genus Solis immisisse amoris impatientiam, ut nulla ex eo orta mulier castitatem servare potuerit.

(h) *Europen*) Fuit Europa filia Agenoris, quam Jupiter, Rex Cretæ, navi, cujus insigne taurus erat, ex Phœnicia abreptam, avexit: Unde datus est locus fabulæ. Refertur vero istud ad id quod de sui generis fato dixit Phædra.

(i) *Prima*) Ex Europa enim natus est Minos Phædræ pater.

(k) *Dissimulante*) Notior est de Jove in Taurum mutato fabula, quam ut hic de ea quicquam dicatur.

(l) *Pasiphae*) Solis filia, Minois Uxor, Phædræ mater, quæ Pasiphae Tauri amore capta, ut eo potiretur, arte Dædali, vaccæ ligneæ inclusa est. Ex qua Minotaurum peperit, monstrum media corporis parte hominem, reliqua Taurum referens.

(m) *Decepto*) Dædali artificio, qui ei vaccam ligneam & Pasiphaen, pro vera vacca subjecit.

(n) *Crimen*) *Minotaurum*, criminis effectum & indicium.

(o) *Perfidus*) Quia fidem Ariadnæ datam non servavit; sed eam in Naxo insula reliquit.

(p) *Ægides*) *Theseus*, Ægei filius.

(q) *Fila*) Quomodo Theseus sese ex Labyrintho extricaverit, fili ope, quod ex Ariadna acceperat, omnes Mythologi explicant.

(r) *Curva*) Inextricabiles & irremeabiles Labyrinthi errores, & vias periphrastice describit.

(s) *Sororis*) *Ariadnes*, quæ filum Theseo dedit. Scopus vero Phædræ est sororis exemplo, quæ ob Thesei amorem, patrem etiam prodidit, illud quod supra de Veneris in suam gentem vindicta proposuit, confirmare.

Digitized by Google

En ego nunc, ne forte (*a*) parum Minoia credar,
In (*b*) socias leges (*c*) ultima gentis eo.
Hoc quoque fatale est: placuit domus (*d*) una duabus.
Me tua forma capit, capta (*e*) parente (*f*) soror.
(*g*) Thesides Theseusque duas rapuere sorores.
Ponite de nostra bina (*h*) tropæa domo.
Tempore, quo vobis inita est (*i*) Cerealis (*k*) Eleusin,
(*l*) Gnosia me (*m*) vellem detinuisset humus.
(*n*) Tunc mihi præcipue, (nec non tamen ante placebas)
Acer in (*o*) extremis ossibus hæsit amor.
Candida vestis erat, præcincti (*p*) flore capilli:
(*q*) Flava (*r*) verecundus tinxerat ora rubor.
(*s*) Quemque vocant (*t*) aliæ vultum (*u*) rigidumque trucemque,
Pro rigido, Phædra judice, fortis erat.
(*x*) Sint procul a nobis juvenes, ut fœmina, comti,
(*y*) Fine coli modico forma virilis amat.

INTERPRETATIO.

En ego nunc, ne forte dicar parum Minoia, venio postrema in leges socias mei *generis. Hoc quoque est fato constitutum: Una domus arrisit duabus: Pulcritudo tua me tenet, soror* mea *correpta est patre tuo. Thesides & Theseus ceperunt duas sorores. Erigite bina tropæa de nostra domo. Vellem Creta me habuisset tempore quo Cerealis Eleusis intrata est vobis. Tunc (& tamen ante* mihi *placebas) vehemens amor sedit in* meis *ossibus intimis. Vestis* tua *erat alba, coma sertis redimita; rubor pudicus pinxerat ora flava. Et species* tua, *quam aliæ appellant agrestem & truculentam, pro agresti erat strenua, ex sententia Phædræ. Juvenes ornati fœminarum more sint procul a nobis. Elegantia virilis vult ornari modice.*

NOTÆ.

(a) *Parum Minoia*) Id est. *Ex alia, quam ex Minois gente, quæ fato, amori dedita est.*

(b) *Socias*) *Nobis omnibus communes, ut amore teneamur.*

(c) *Ultima*) De Europa loquens dixit, *prima*. Ergo a prima ad ultimam, omnes ex Minois gente amori deditæ, ut ex amore procreatæ, fuerunt.

(d) *Una*) *Tua*, scilicet, *Hippolyte*.

(e) *Parente*) *Tuo, Theseo.*

(f) *Soror*) *Mea Ariadne.*

(g) *Thesides*) *Hippolytus*, Thesei filius.

(h) *Tropæa*) *Monumenta victoriæ.*

(i) *Cerealis*) *Ubi Cereris mystica sacra primum instituta sunt.*

(k) *Eleusin*) Eleusin, sive Eleusis, urbs est Atticæ; non procul ab urbe Athenis, ad occasum; ex qua Ceres etiam cognominata.

(l) *Gnosia*) *Creta Insula*, ubi urbs Gnosus vel Gnossus celeberrima, Minois Regia.

(m) *Vellem detinuisset*) Quia te non vidissem, nec amore flagrarem.

(n) *Tunc*) *Cum te in Cereris sacris vidi.*

(o) *Extremis*) *Intimis.*

(p) *Flore*) *Corona ex floribus.* Habitum describit Phædra, quo sibi tantopere placuerat Hippolytus.

(q) *Flava*) *Quæ naturaliter flava sunt, seu alba cum minimo rubore.*

(r) *Verecundus*) *Verecundiam & pudorem indicans.*

(s) *Quemque*) *Tuum*, scilicet.

(t) *Aliæ Puellæ, quæ mecum in te oculos convertunt.*

(u) *Rigidum*) *Rude, inhumain & sauvage.*

(x) *Sint procul*) Id est, *Non ama.*

(y) *Fine modico*) Illud est quod Galli dicimus. *A certain degré. A certaine mesure.*

Te

(*a*) Te tuus iste rigor, positique sine arte capilli,
Et (*b*) levis egregio pulvis in ore decet.
Sive ferocis equi luctantia colla (*c*) recurvas;
Exiguo flexos miror (*d*) in orbe (*e*) pedes.
Seu (*f*) lentum valido torques hastile lacerto;
(*g*) Ora ferox in se versa (*h*) lacertus habet.
Sive tenes (*i*) lato venabula (*k*) cornea ferro.
Denique, nostra juvat lumina, quicquid agas.
Tu modo (*l*) duritiem silvis depone jugosis;
Non sum (*m*) materia digna perire tua.
Quid juvat (*n*) incinctæ (*o*) studia exercere Dianæ;
Et Veneri (*p*) numeros eripuisse suos?
Quod caret (*q*) alterna requie, durabile non est.
(*r*) Hæc reparat vires, fessaque membra novat.
Arcus (& arma tuæ tibi sunt (*s*) imitanda Dianæ,)
Si nunquam cesses tendere, mollis erit.

INTERPRETATIO.

Tua ista severitas vultus, & coma composita sine arte, & pauculus pulvis in ore pulcherrimo te decet. Sive flectis colla repugnantia equi indomiti; miror pedes reductos in parvo circulo. Sive vibras gravem hastam potenti brachio; brachium validum habet vultum meum *conversum in se: Sive tractas venabula cornea amplo ferro. Denique quicquid facias*, illud *placet nostris oculis. Tu omitte tantum duritiem in sylvis montosis: non sum digna mori causa tua. Quid prodest incumbere studiis Dianæ succinctæ, & sustulisse Veneri vices suas? Quod destituitur quiete alterna non est durabile. Hæc reficit vires, & restituit artus lassos. Arcus (tuque debes imitari arma tuæ Dianæ) fiet laxus, si numquam desinas intendere.*

NOTÆ.

(a) *Te tuus iste rigor*) Mitius exponendus est hic *rigor*, cum dicit Phædra, *Tuus iste rigor*, quam supra *rigidus*; Gall. diceremus. *Cet air de fierté que vous avez*.

(b) *Levis*) Qualis est qui per corporis exercitium ex terra excitatur, deinde in vestes vultumque residit: quem molles & delicatuli adolescentes, ut fœminæ curiose vitant, viri sine affectatione abstergunt.

(c) *Recurves*) Fræno, scil. non sine peritia. Dicit Phædra sibi Hippolytum quocumque fuerit statu & habitu placere.

(d) *In orbe*) In parvo terræ spatio; est vero periti sessoris eo modo equum in gyrum dextrorsum & sinistrorsum versare.

(e) *Pedes*) *Equi*, scilicet, *quem tu maxima arte flectis*.

(f) *Lentum*) *Ponderosum* interpretor, quodque ideo *curvatur*.

(g) *Ora*) *Mea* scil. *nam me in admirationem rapis, quidquid ages*.

(h) *Lacertus*) *Tuus dum tu hastile torques*.

(i) *Lato*) Id est, *Latum ferrum habentia*.

(k) *Cornea*) *Ex Corno arbore dura, & ad venabula aptissima*.

(l) *Duritiem*) Id est, *Fac ut ex sylvis redeas mei amoris plenus*.

(m) *Materia*) *Causa*.

(n) *Incincta*) Id est, *Quæ vestis sinus habet collectos, ut ad venationem sit expeditior*.

(o) *Studia*) *Venationem*. Nam Diana Venationis Dea, ejus fuit maxime studiosa.

(p) *Numeros*) Id est, *Ea quæ Veneri suo loco & ordine conveniunt*. Frequens est Gallice hæc locutio.

(q) *Alterna*) Eo nomine appellantur quæ sibi invicem succedunt.

(r) *Hæc*) *Requies*, scilicet, *membra reficit*.

(s) *Imitanda*) Id est, *Oportet ut corpus & animum relaxes, sicut & arcus relaxantur ne vis eorum assidua contentione infringatur*.

Digitized by Google

Clarus erat silvis (*a*) Cephalus, multæque per herbam
Conciderant, illo percutiente, feræ.
Nec tamen Auroræ male se (*b*) præbebat amandum.
Ibat ad hunc (*c*) sapiens a sene (*d*) Diva (*e*) viro.
Sæpe sub ilicibus Venerem, (*f*) Cinyraque creatum,
Sustinuit positos quælibet (*g*) herba duos.
Arsit & (*h*) Œnides in (*i*) Mænalia Atalanta.
Illa (*k*) feræ spolium (*l*) pignus amoris habet.
(*m*) Nos quoque jam primum (*n*) turba (*o*) numeremur in ista.
Si Venerem tollas, (*p*) rustica silva tua est.
Ipsa comes (*q*) veniam: nec me salebrosa (*r*) movebunt
Saxa, nec (*s*) obliquo dente timendus aper.
(*t*) Æquora bina suis oppugnant fluctibus Isthmon;
Et (*u*) tenuis tellus (*x*) audit utrumque mare.

INTERPRETATIO.

Cephalus erat celebris silvis, & multæ feræ procubuerant in herbam, illo feriente: Neque tamen exhibebat se male amandum Auroræ. Diva sapiens ibat a sene marito ad hunc. Sæpe quodvis gramen duos habuit Venerem & filium Cyniræ stratos sub quercubus. Etiam Meleager perdite amavit Atalantam Arcadicam: Illa habet exuvias apri in pignus amoris. Nos quoque recenseamur jam primum in ista copia amantium. *Si removeas Venerem, silva tua est agrestis. Ego te comitabor; nec cautes asperæ me retinebunt, nec aper metuendus dente obliquo. Duo maria obstrepunt Isthmo suis undis; & terra parva audit bina maria.*

NOTÆ.

(a) *Cephalus*) Celeberrimus ille Procris maritus, ab Aurora adamatus; qui etiam venator fuit.

(b) *Præbeat*) Non eum dicit Auroram amasse, quod esset contra historiam; sed tantum ab iis omnibus non fuisse aversum, quæ amorem spectant. Atque hic locus ad Phædram Auroræ exemplo excusandam, erat maxime idoneus.

(c) *Sapiens*) Quæ maritum senem Cephalo juveni & eleganti postposuit.

(d) *Diva*) *Aurora*.

(e) *Viro*) *Tithono*, scilicet, Laomedontis filio, & Priami fratre.

(f) *Cinyraque*) Adonis est, Cinyra Cypriorum rege & Myrrha ejus filia genitus, quem præsertim Venus amavit.

(g) *Herba*) Id est, *super herba suis amoribus indulserunt*.

(h) *Œnides*) *Meleager*, de quo supra, in Briseidis Epistola.

(i) *Mænalia*) *Arcadica*, a Mænalo, altissimo Arcadiæ monte.

(k) *Feræ*) *Apri Calidonii*, de quo etiam epistola tertia.

(l) *Pignus*) Quia eo Meleagri amor comprobatus est.

(m) *Nos*) *Tu & ego*.

(n) *Turba*) Ne tam quidem turba: sed ubi rerum testimonia desunt, verbis opus est sententiam suam saltem fulcire.

(o) *Numeremur*) *Mutuo amore teneamur, sicut & alii qui venatione sunt delectati*.

(p) *Rustica*) *Quæ nihil habeat pulchri aut jucundi*.

(q) *Veniam*) *Si*, scilicet, *velis amare me*.

(r) *Movebunt*) *A proposito tecum venandi abducent*.

(s) *Obliquo*) Vel quia curvus est, vel quia oblique ab apro impingitur.

(t) *Æquora*) Isthmum Corinthiacum describit.

(u) *Tenuis*) Omnino siquidem isthmus nihil aliud est quam terræ exiguum, ita inter duo maria constrictum, ut vix impediat ne Chersonesus insula fiat.

(x) *Audit*) Id est, *sita est inter utrumque mare*. Audacis est tropi, qui rei inanimatæ, quod animatorum est, tribuit.

Hic

(*a*) Hic tecum (*b*) Trœzena colam (*c*) Pittheia regna.
Jam nunc est patria gratior illa mea.
(*d*) Tempore abest, aberitque diu, (*e*) Neptunius heros.
Illum (*f*) Piritoi detinet (*g*) ora sui.
(*h*) Præposuit Theseus (nisi si manifesta negamus)
Pirithoum Phædræ, Pirithoumque tibi.
Sola nec hæc nobis injuria venit ab illo.
In magnis læsi rebus uterque sumus.
Ossa mei (*i*) fratris (*k*) clava perfracta trinodi
Sparsit humi: soror est præda (*l*) relicta feris.
(*m*) Prima (*n*) securigeras inter virtute puellas
Te peperit, nati digna vigore (*o*) parens.
Si quæras, ubi sit; (*p*) Theseus (*q*) latus ense peregit:
Nec (*r*) tanto mater pignore tuta fuit.

INTERPRETATIO.

Celebrabo hic tecum Trœzena, regna Pittheia: Jam nunc illa jucundior est patria mea. Theseus abest ab aliquo tempore, & aberit diu; Regia Pirithoi sui illum retinet. Theseus (nisi negare velimus ea quæ aperta sunt) pluris fecit Pirithoum, quam Phædram & te. Nec illa una injuria nobis est orta ab illo; uterque sumus offensi in magnis rebus. Per terram disjecit ossa mei fratris perfracta clava trinodi: Soror est deserta in prædam feris. Mater te genuit virtute præcipua inter Amazonas, digna virtute filii. Si petas ubi sit: Theseus transfodit latus gladio: nec mater fuit secura tanto filio.

NOTÆ.

(a) *Hic*) *Ubi tu esse, & venari amas.*

(b) *Trœzena*) Trœzen seu Trœzena urbs est Argolidis in Peloponneso, ab Isthmo Corinthiaco, ad ortum.

(c) *Pittheia*) *Ubi Pittheus pater Æthræ*, quam Theseus matrem habuit, *regnavit*.

(d) *Tempore*) *Jam ab aliquo tempore*: nisi mavis *opportune*, ut aliis placuit.

(e) *Neptunius*) *Theseus*, cujus pater Ægeus, Ægei Neptunus.

(f) *Pirithoi*) Quem jam supra Theseo amicitia conjunctissimum fuisse vidimus.

(g) *Ora*) *Regio quam Pirithous incoluit*, *Thessalia*, scil. circa Peneum amnem, ubi potentatum Ixionem Pirithoi patrem tenuisse, scribit Diodorus. Ora vero, seu regio, posita est, pro Pirithoo Incola.

(h) *Præposuit*) *Quandoquidem nos hic reliquit, & ad Pirithoum suum non modo ivit, sed & ibi semper commoratur.* Thesei vero, quam caussatur negligentia, & injuriis, Hippolytum ad patris contemtum Phædra & sui amorem conatas perducere.

(i) *Fratris*) *Minotauri*.

(k) *Clava*) Qua, sicut & Hercules, in memoriam victoriæ, quam de latrone quodam reportavit, tali loco Theseus usus est.

(l) *Relicta*) Jam supra diximus Ariadnam in insula Naxo, a Theseo relictam.

(m) *Prima*) Nunc ad injurias descendit a Theseo Hippolyto illatas: Et ut majus prima videatur, quæ ejus matrem afflixit, eam ante omnia laudat.

(n) *Securigeras*) *Amazones*, quibus arma fuerunt præcipua secures.

(o) *Parens*) *Hippolyte, mater tua.*

(p) *Theseus*) Alii contra scribunt ab Amazona quadam eam interfectam fuisse, cum a Thesei partibus staret, bello quod ille adversus Amazonas gessit.

(q) *Latus*) Invidiose vox ista posita est, & facti atrocitatem auget.

(r) *Tanto*) Te, scilicet. Multa autem solent uxoribus condonare mariti, liberorum causa.

At

Digitized by Google

At (*a*) nec nupta quidem, (*b*) tædaque accepta jugali.
(*c*) Cur, nisi ne caperes regna paterna nothus?
Addidit & (*d*) fratres ex me tibi, quos tamen omnes
Non ego (*e*) tollendi causa, sed ille fuit.
O utinam nocitura tibi, pulcherrime rerum,
In medio nisu (*f*) viscera rupta forent!
(*g*) I nunc, i, (*h*) meriti lectum reverere parentis;
(*i*) Quem fugit, & factis abdicat ille suis.
Nec, quia (*k*) privigno videar coitura noverca,
Terruerint animos (*l*) nomina vana tuos.
(*m*) Ista (*n*) vetus pietas, ævo moritura futuro,
(*o*) Rustica (*p*) Saturno regna tenente, fuit.
(*q*) Jupiter esse pium statuit quodcumque juvaret:
Et fas omne facit (*r*) fratre marita soror.

INTERPRETATIO.

At nec fuit *quidem desponsata, nec admissa face jugali. Quamobrem nisi, ne spurius regna paterna consequereris? Adjunxit etiam tibi fratres ex me; quos tamen omnes ego non fui causa educandi, sed ille. O utinam, pulcherrime rerum, præcordia tibi obfutura fracta essent in medio partu? Ito nunc, ito* & *reverere torum patris meriti.* Tu *quem fugit & rejicie actis suis.* Nec *nomina vana metum incusserint tuæ menti. Quoniam videar noverca ventura ad privignum. Fuit ista antiqua pietas dum Saturnus potiretur regno rudi: quæ periret seculo futuro. Jupiter sanxit pium esse quodcumque prodesset, & Juno soror conjux* Jovi *fratri facie omne fas* esse.

NOTÆ.

(a) *Nec nupta*) Altera est Thesei injuria, quod Hippolyti matrem uxorem non duxerit, ut is nothus esset, nec hæreditarium regnum adiret.

(b) *Tædaque*) Antea, in Phyllidis epistola, quædam ea de re annotavimus.

(c) *Cur*) *Non duxit* scil. *Hippolyten uxorem?*

(d) *Fratres*) Unum antea, Demophoonta nempe, vidimus. Qui vero patres liberos suos valde amant, neque illis novercas, neque, ex iis, alios fratres quærunt.

(e) *Tollendi*) *Educandi*. Quæ vero fuerit priscorum temporum in infantibus crudelitas; quibus quidem temporibus, patres, pro libitu, recens natos, vel humo tollendos, deinde & nutriendos, vel mactandos, aut exponendos jubebant, fabulæ & Historiæ prædicant.

(f) *Viscera*) Hubertinus, qui certe maximam & imprimis laudabilem operam in Ovidio explanando collocavit, Phædram sibi ipsi hoc in loco male precatam esse, & mortem optasse, putavit. Nihilominus tamen crederem potius per *viscera* intelligendos esse pueros, quos in ipso partu mallet suffocasse, quam ut Hippolyto nocerent.

(g) *I nunc*) Irrisio est. Arbitratur Phædra se plura quam sit opus congessisse, ut omnem patris reverentiam ex Hippolyti pectore eradicaret.

(h) *Meriti*) Immeritum contra intelligit.

(i) *Quem*) Hippolytum intellige, quem fugisse & factis exhæredasse Theseum patrem Phædra contendit.

(k) *Privigno*) *Tibi* scil. Gall. *Beau fils*.

(l) *Nomina*) *Privignus* & *Noverca*.

(m) *Ista*) Contemtum habet istud pronomen.

(n) *Vetus*) Adeoque contemnenda & deponenda.

(o) *Rustica*) *In quibus neque cognitio, neque virtus, sed crassa modo rusticitas locum habuit.*

(p) *Saturno*) Saturnus Cœli & Terræ filius, Jovis pater.

(q) *Jupiter*) Qui nunc patre de solio deturbato, mundi tenet moderamina.

(r) *Fratre*) Pro *fratri*, *Jovi* scilicet, qui Junonis frater est. Dicit, Jovem omnia in amore licita fecisse, qui Junonem sororem in uxorem acceperit.

Illa

Digitized by Google

(*a*) Illa (*b*) coit firma generis junctura catena,
Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.
Nec labor est (*c*) celare, (*d*) licet, pete (*e*) munus ab (*f*) illa:
(*g*) Cognato poterit nomine (*h*) culpa tegi.
Viderit amplexus aliquis? laudabimur ambo.
(*i*) Dicar privigno fida noverca meo.
(*k*) Non tibi per tenebras duri reseranda mariti
Janua, non custos decipiendus erit.
(*l*) Ut tenuit domus una duos, domus una (*m*) tenebit.
Oscula aperta dabas, oscula (*n*) aperta dabis.
(*o*) Tutus eris mecum, (*p*) laudemque merebere culpa;
Tu licet in lecto conspiciare meo.
Tolle moras tantum, properataque (*q*) fœdera (*r*) junge.
Qui mihi nunc sævit, (*s*) sic tibi parcat Amor.

INTERPRETATIO.

Illa fit conjunctio generis firma catena, cui Venus ipsa addidit nodos suos. Nec difficile est tegere, conceditur; posce munus ab illa: crimen poteris velari nomine affini. Aspexerit nos conjunctos aliquis? ambo laudabimur: vocabor noverca indulgens privigno meo. Ostium mariti ferocis non erit tibi aperiendum de nocte: custos non erit fallendus. Quemadmodum domus una nos duos habuit, domus una habebit. Ferebas oscula coram omnibus, feres coram omnibus. Eris securus mecum, & facies laudem tuam crimine, quamvis videaris in lecto meo. Remove tantum moras, & necte accelerata fœdera. Sic amor, qui mihi est crudelis, tibi sit propitius.

NOTÆ.

(a) *Illa*) Scopus est, omnem consanguinitatis proximitatem, præ Veneria necessitudine aspernari; quasi hæc sola conjunctio dici mereatur. Atque id facit Phædra, ut omnem scrupulum ex Hippolyti animo, circa violandum paternum lectum, amoveat. Quod quidem cujus sit generis nemo non videbit.

(b) *Coit*) Est vera & firma, non ut imaginariæ & simulatæ illæ sanguinis juncturæ. Il *faut appeller alliance*.

(c) *Celare*) *Amores nostros*, scilicet.

(d) *Licet*) *Facile est*.

(e) *Munus*) *Celandi amores nostros*, scil.

(f) *Illa*) *Venere*, quæ amorem alium, pro alio ostendat. Clarius istud postmodum dicetur.

(g) *Cognato*) *Nomine quo cognati appellantur*. Tota res manifesta fiet, duobus versibus proxime sequentibus.

(h) *Culpa*) *Amor noster*.

(i) *Dicar*) *Qui nos viderit amplexos, dicet istud ex charitate & pietate, non amore impuro, procedere*.

(k) *Non sibi*) A facilitate Hippolytum nititur in sententiam suam adducere.

(l) *Ut tenuit*) Quando alias mecum fuisti in domo patris tui.

(m) *Tenebit*) Nec quicquam in eo erit suspectum.

(n) *Aperta*) *Coram omnibus*.

(o) *Tutus*) *Ab omni infamia*, scil.

(p) *Laudemque*) *Quia omnes qui te videbunt, ex legitimo filii erga matrem affectu tuas blanditias venire arbitrabuntur*.

(q) *Fœdera*) *Amoris improba*, scil. de quibus locuta est.

(r) *Junge*) *Veni cito & properanter ut Amoris jungamus fœdera*.

(s) *Sic tibi parcat*) Id est. *Ita tibi parcat ut tu cito venias*; vel potius, *Ne tibi parcat, ut nec mihi pepercit Amor: sævitia sua te horsum adigat*.

Non

Non (*a*) ego dedignor supplex humilisque precari!
Heu! (*b*) ubi nunc fastus! altaque verba jacent?
Et pugnare diu, nec me summittere culpæ
(*c*) Certa fui: certi si quid haberet Amor.
Victa precor, genibusque tuis regalia tendo
Brachia: quid deceat, non videt ullus amans.
(*d*) Depuduit; profugusque pudor sua signa (*e*) relinquit.
Da veniam (*f*) fassæ, (*g*) duraque corda doma.
(*h*) Quo mihi, quod (*i*) genitor, qui possidet (*k*) æquora, Minos?
Quod veniant (*l*) proavi fulmina torta manu?
Quod sit avus, radiis frontem (*m*) vallatus acutis,
Purpureo tepidum qui movet axe diem?
(*n*) Nobilitas sub Amore jacet: miserere (*o*) priorum:
Et, mihi si non vis parcere, parce meis.
(*p*) Est mihi dotalis tellus (*q*) Jovis insula (*r*) Crete.
Serviat Hippolyto regia tota meo.

INTERPRETATIO.

Ego non refugio orare supplex & humilis! Heu! ubi nunc superbia! Ne dum ulla adsunt verba magnifica? Et diu constitui resistere, nec me tradere criminí; si Amor haberet aliquid constituti. Victa oro, & porrigo brachia regalia ad tua genua. Nullus amans cernit quid deceat. Depuduit; & pudor exul deserues sua signa. Ignosce confitenti, & vince tuum cor durum. Quid mihi prodest quod pater sit Minos qui obtinet maria? Quod fulmina vibrata torqueantur manu proavi? Quod avus, qui curru purpureo diem calidum reducit, habeat frontem circumdatam radiis acutis? Nobilitas sub amore prostrata est. Miserere majorum; & ignosce meis, si nolis mihi ignoscere. Creta insula Jovis terra est mihi in dotem. Regia tota pareat meo Hippolyto.

NOTÆ.

(e) *Ego*) Nunc in se ipsam reflectitur; dumque videtur sola secum agere eo maxime Cupidinis arcus contra Hippolytum intendit, Amoremque non contemnendum suadet. *Ego* vero, pronomen, magnam habet emphasim, quasi, diceret, *Ego Jovis & Solis Neptis, quæ antea quosvis solebam spernere, jam supplex*, &c.

(b) *Ubi nunc*) Conqueritur quod omnia Amor in ipsa depresserit & proculcaverit.

(c) *Certa fui*) *Prorsus decreveram Amori resistere.*

(d) *Depuduit*) *Pudorem omnem abjeci.*

(e) *Relinquit*) *Virtutem & honestatem, cujus est custos quandoque, deserit.* Metaphora sumpta a Militibus.

(f) *Fassæ*) *Mihi, quæ amorem meum sum tibi confessa, parce.*

(g) *Dura*) Tua, scil. atque *ad amorem flecte.*

(h) *Quo mihi*) *Quid mihi prodest?*

(i) *Genitor*) *Sit mihi*, supple.

(k) *Æquora*) Quia Rex Cretæ cujus late imperium per mare valuit.

(l) *Proavi*) *Jovis*, scil. qui Phædræ ex parte Matris proavus fuit, quandoquidem ipsa filia fuit Pasiphaes, Pasiphae Solis, Jovem vero patrem Sol habuit. Sed ex parte patris Minois Jupiter Phædræ tantum avus fuit.

(m) *Vallatus*) Pingitur & Sol idem eo modo radiis circumdatus.

(n) *Nobilitas*) *Mea* scil.

(o) *Priorum*) *Majorum meorum, ne contacta duritie tua turpi amoris exitu Generis decus violem.*

(p) *Est mihi*) Oratorie istud dicitur. Quo enim jure sola paternum regnum obtinuisset?

(q) *Jovis*) Ubi & ille natus & educatus est.

(r) *Creta*) Nobilissima Mediterranei insula *Candia*.

Fle-

Flecte (*a*) feros animos, potuit (*b*) corrumpere (*c*) taurum
Mater: eris tauro sævior ipse truci?
Per Venerem parcas oro, quæ (*d*) plurima mecum est:
(*e*) Sic nunquam, quæ te spernere possit, ames.
Sic tibi (*f*) secretis agilis (*g*) Dea saltibus adsit,
Silvaque (*h*) perdendas præbeat alta feras.
Sic faveant (*i*) Satyri, montanaque numina Panes:
Et cadat adversa cuspide fossus aper.
Sic tibi dent (*k*) Nymphæ (quamvis odisse puellas
Diceris) arentem quæ levet unda sitim.
Addimus his lacrymas precibus quoque: verba precantis
Perlegis, & lacrymas (*l*) finge videre meas.

INTERPRETATIO.

Frange ferociam animi. Mater potuit movere taurum: Erisne ipsa crudelior tauro feroci? Per Venerem quæ est plurima mecum, precor te ut mihi *ignoscas: Sic nunquam diligas quæ possit te contemnere. Sic tibi Diana faveat in saltibus remotis: & silva excelsa exhibeat feras interficiendas. Sic adsint Satyri, & Panes Dii montani: & aper transverberatus cadat venabulo* tuo *opposito. Sic Nymphæ (quamvis diceris odisse puellas) tibi aquam exhibeant quæ sedet sitim siccam. Adjungimus quoque lacrymas his precibus: absolvis verba orantis, cogita etiam cernere lacrymas meas.*

NOTÆ.

(a) *Feros*) *Amori resistentes*.

(b) *Corrumpere*) *Ad amorem sui perducere*.

(c) *Taurum*) Quando ipsa Pasiphae sea in vacca lignea a Dædalo fabricata, occultavit.

(d) *Plurima*) Quia multum amabat Phædra. Sed vide quomodo ex verbis fecit argumentum.

(e) *Sic*) Obtestandi particula: Id est *perinde eveniat ut tu ames vel non ames puellam quæ te amet aut spernat, ut tu mihi peperceris*.

(f) *Secretis*) *Ab hominum cœtibus remotis*.

(g) *Dea*) *Diana*.

(h) *Perdendas*) *Interficiendas*.

(i) *Satyri*) Jam antea Satyros, Faunos, Panasque, Deos esse agrestes & sylvaticos diximus.

(k) *Nymphæ*) *Aquarum Deæ*. Hippolyto Phædra ea omnia adprecatur quæ a venatore possunt desiderari.

(l) *Finge*) Optime istud ultimum addidit; nam nihil magis animum movet, quam istud quod phantasia repræsentatur. Frustra tamen Phædra castissimum pectus ad nequitiam conata est perducere. Quamobrem illum ad patrem accusavit quasi de stupro eam appellasset; ex quo factum ut correpta fuga, atque extassitis equis qui ejus currum trahebant a Phocis quos Neptunus Thesei voto immisit per scopulos & saxa distractus, male periesit.

EPISTOLA QUINTA.

ARGUMENTUM.

Cum Hecuba, Cissei filia, & Priami uxor, gravida esset, ardentem se parere facem, qua omnis inflammaretur Troja, somniavit. Territus itaque Priamus oraculum consuluit: a quo cum responsum accepisset, filium ipsi fore, qui Patriæ exitium afferret, partum, quam primum ederetur, interfici jussit. Hecuba vero, cum puerum, qui postea Paris dictus est, peperisset, materna pietate mota, pastoribus regiis eundem clam alendum mandavit. Qui, cum jam convaluisset, Œnonen Nympham adamavit, eamque, ut nonnullis placet, uxorem duxit. Sed cum Juno, Pallas, & Venus de pulcritudine contenderent, propter aureum pomum, in quo scriptum legebatur, Detur pul-

pulcriori, *a Jove ad Paridem arbitrum remissæ sunt: qui, cum Juno regnum, Pallas sapientiam, Venus mulierem pulcerrimam obtulisset, pro Venere sententiam tulit. Postea a Patre cognitus Paris, & receptus, Sparten navigavit, Helenamque, Menelai uxorem raptam abduxit Trojam. Quo intellecto, Œnone conqueritur hac epistola de ejus perfidia, Helenamque Græcis reddat, suadet.*

(a) ŒNONE PARIDI.

PERLEGIS? an conjux prohibet (*b*) nova? perlege: non est
Ista (*c*) Mycenæa (*d*) littera facta manu.
(*e*) Pegasis Œnone, (*f*) Phrygiis celeberrima silvis,
(*g*) Læsa queror de te, si sinis ipse, meo.
Quis Deus opposuit nostris sua numina votis?
Ne tua permaneam, quod mihi crimen obest?
Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est:
Quæ venit indignæ pœna, dolenda venit.
Nondum (*h*) tantus eras, cum te contenta marito,
Edita de magno flumine Nympha fui.
Qui nunc (*i*) Priamides, ((*k*) adsit reverentia vero)
Servus eras: servo nubere Nympha (*l*) tuli.
Sæpe (*m*) greges inter requievimus arbore tecti;
Mistaque cum foliis præbuit herba torum.
Sæpe super stramen fœnoque jacentibus (*n*) alto
Defensa est humili cana (*o*) pruina casa.

INTERPRETATIO.

PErlegisne? an recens nupta impedit? Perlege: Ista epistola non est scripta manu Mycenæa. Ego Œnone *Pegasis laudatissima in silvis Phrygiis, offensa conqueror de te, qui meus es, si tu ipse concedis. Quis Deus objecit suam potestatem nostris desideriis? Quænam culpa obicem ponis, ne semper sim tua? Tolerandum est æquo animo quicquid patiaris ex merito. Pæna quæ offertur immerenti offertur ægre ferenda.* Nondum *tam magnificus eras, cum* ego *Nympha nata ex magno flumine, fui contenta te marito.* Tu, *qui nunc filius es Priami, (concedatur honor veritati) eras servus.* Ego *Nympha sustinui nubere servo. Cubuimus sæpe inter greges, obvelati arboribus; & herba mista cum foliis fuit* noster *lectus. Sæpe alba pruina depulsa est a nobis prostratis super stramento & fœni meta, depresso tugurio.*

NOTÆ.

(a) Œ*None*) Nymphe Cebrenis, Troadis fluvii, filia, ut placet Apollodoro; vel Xanthi, ut alii volunt.

(b) *Nova*) *Helena*, scil. *quam nuper rapuisti*. Invidiose.

(c) *Mycenæa*) Menelai aut Agamemnonis; quorum Patria Mycenæ Peloponnesi Civitas.

(d) *Littera*) *Qua Helena a te repetatur: quamque adeo non libenter legat.*

(e) *Pegasis*) *Fontana*, Græca Etymologia; & una ex Naiadibus, cum sit fluvii filia.

(f) *Phrygiis*) Jam antea diximus hanc Phrygiam, quæ minor est, Troadem esse, in qua mons Ida, ubi Paris educatus fuit.

(g) *Læsa*) *Quandoquidem aliam conjugem, Helenam*, scil. *tibi delegisti*.

(h) *Tantus*) *Tanto nomine & potentia*. Credebatur enim Paris pastoris regii servus, non regis filius.

(i) *Priamides*) *Priami filius*.

(k) *Adsit reverentia*) Id est, *Ignoscas, si vera narro*.

(l) *Tuli*) *Passa sum*.

(m) *Greges*) Pergit in retundenda Paridis superbia, qua se rejectam credit.

(n) *Alto*) *Super fœni acervo in fœnili*.

(o) *Pruina*) *Gelée blanche*.

Quis

(*a*) Quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos,
Et tegeret catulos qua fera rupe suos?
Retia sæpe comes (*b*) maculis distincta tetendi;
Sæpe citos egi per juga longa canes.
Incisæ (*c*) servant a te mea nomina fagi:
Et legor Œnone falce notata tua.
Et quantum trunci, tantum mea nomina crescunt:
Crescite, & in titulos surgite recta meos.
Populus est (memini) fluviali consita ripa,
Est in qua (*d*) nostri littera scripta memor.
Popule, vive precor, quæ consita margine ripæ,
Hoc in rugoso cortice carmen habes:
CUM PARIS ŒNONE POTERIT SPIRARE RELICTA,
AD FONTEM (*e*) XANTHI VERSA RECURRET AQUA.
Xanthe, retro propera; versæque recurrite lymphæ,
(*f*) Sustinet Œnonen deseruisse Paris.
(*g*) Illa dies (*h*) fatum miseræ mihi dixit: ab illa
Pessima (*i*) mutati cœpit amoris (*k*) hyems:

INTERPRETATIO.

Quis ostendebat tibi saltus commodos ad venandum, & qua caute fera occultaret suos catulos? Sæpe comes posui plagas maculis effictas. Sæpe agitavi canes celeres per extensa montium cacumina: fagi a te sculptæ retinent mea nomina; & legor Œnone signata tuo scalpro. Et mea nomina tantum augentur, quantum trunci. Crescite & in sublime nitimini recta in meam laudem. Est populus (recordor) posita ad amnis ripam, in qua est littera exarata memor nostri. Popule vitam ducito, quæso, quæ posita es in extrema ripa; habes hoc distichon in corrugato, & aspero cortice: CUM PARIS POTERIT VIVERE ŒNONE DESERTA, AQUA REFLEXA FERETUR AD FONTEM XANTHI. *Xanthe, retrorsum curre, & aquæ conversæ recurrite: Paridem non pudet reliquisse Œnonen. Illa dies fatalis fuit mihi miseræ, ab illa cœperunt gravissima mala amoris mutati.*

NOTÆ.

(a) *Quis*) Jam beneficia exprobrat.

(b) *Maculis*) Sunt maculæ retis foramina, *les mailles*. Hic somniavit quidam Interpres: quod quidem ideo tantum admoneo, ut sibi quisque caveat ne alienis erroribus ducatur.

(c) *Servant*) Mos est adolescentibus eo modo corticibus arborum puellarum, quas ament, nomine insculpere. Quanquam vero leves & nullius ponderis videantur hæ exprobrationes; attamen cum præteritos e-mores & anteactam vitam quasi ob oculos ponant, non possunt non esse magni momenti ad commovendum; ut hic etiam trunci quos compellat Œnone vocati respondeant.

(d) *Nostri memor*) *Propter scripturam quam in ea de me Paris signavit.*

(e) *Xanthi*) Fuit Xanthus fluvius agri Trojani.

(f) *Sustinet*) Vim habet occultam vox ista, quasi dicet, *quod incredibile est, illud fecit.*

(g) *Illa dies*) *Qua Venus & Juno, &c* Lege ea quæ sequuntur.

(h) *Fatum dixit*) *Fuit fatalis.*

(i) *Mutati*) *Qui mihi non amplius favit:* nam postea Paris alio amores suos transtulit.

(k) *Hyems*) Frigus illud quod durum & molestum est, significat vulgo vox ista. Sæpe etiam pro re adversa ponitur.

Qua Venus & Juno, sumtisque (*a*) decentior armis
Venit in (*b*) arbitrium nuda Minerva tuum.
Attoniti (*c*) micuere sinus, gelidusque cucurrit,
Ut mihi (*d*) narrasti, dura per ossa tremor.
Consului (neque enim modice terrebar) (*e*) anusque,
(*f*) Longævosque senes: (*g*) constitit esse nefas:
(*h*) Cæsa abies, (*i*) sectæque trabes, &, classe parata,
(*k*) Cærula (*l*) ceratas accipit unda rates.
Flesti discedens: hoc saltem parce negare.
(*m*) Præterito magis est (*n*) iste pudendus amor.
Et flesti, & nostros vidisti (*o*) flentis ocellos.
Miscuimus lacrymas mœstus uterque suas.
Non sic appositis vincitur vitibus (*p*) ulmus,
Ut tua sunt collo brachia (*q*) nexa meo.

INTERPRETATIO.

qua Venus & Juno, & Pallas magis decora armis aptatis, venit nuda ad judicium tuum. Pectus perculsum trepidavit, & horror gelidus cucurrit per ossa dura, ut mihi illud *dixisti.* Consului (*neque enim parum percellebar) & anus, & senes longævos.* Certum *fuit esse nefas. Pinus sunt excisæ, & trabes dolatæ, &, classe excitata, mare cæruleum excipit naves cera obductas. Abiens lacrymas dedisti: noli saltem hoc diffiteri: Iste amor est magis erubescendus quam prior. Et lacrymasti, & intuitus es ocellos nostros lacrymantes: Uterque tristis confudimus lacrymas suas. Ulmus non sic constringitur vitibus juxta se positis, ut brachia tua connexa sunt collo meo.*

NOTÆ.

(a) *Decentior*) Spectabilior est Pallas, Dea belli, armata, qualem describit Homerus, quam nuda.

(b) *Arbitrium*) Ut judicaret Paris quænam pulcrior cui pomum daretur.

(c) *Micuere*) Gall. diceremus, *J' eus de grands battemens de cœur.*

(d) *Narrasti*) *Tres Deas ad juditium venisse; promissamque tibi a Venere pulcherrimam puellam.* Sed quæ molesta sunt non exprimit.

(e) *Anus*) *Sortilegas & fatidicas*, scil.

(f) *Longævos*) *Senes qui diu vixerunt*: quos vulgus olim sortilegos, hodie veneficos statim credit.

(g) *Constitit esse nefas*) *Pro certo cognovi nefas esse.*. Gall. *Il se trouva qu' il y avoit de la diablerie.*

(h) *Cæsa*) *Ex monte Ida, qua naves construerentur, ut in Graeiam ad Helenam navigaret.*

(i) *Sectæque*) *ad naves ædificandas dolatæ.*

(k) *Cærula unda*) *Mare*, cujus aquæ cæruleæ videntur.

(l) *Ceratas*) *Cera & pice oblitas.*

(m) *Præterito*) *Quando me amabas.*

(n) *Iste*) *Novus quo in Helenam duceris.* Per contemtum loquitur, cum dicit *iste*.

(o) *Flentis*) *Mei flentis*; in genitivo casu; nam acc ativus si esset, longa fieret syllaba, ut annotavimus ad Sallustium. Nec constructio videri debet extraordinaria; namque eo plane modo Horatius lib. 2. sat. 4.

--- cum mea nemo
scripta legat, vulgo recitare timentis.

Atque ita & Virgilius, & Cicero loquuti sunt, ut optime annotavit Clarissimus Heinsius.

(p) *Ulmus*) Qua arbore utebantur, præsertim in Italia ad fulciendas vites.

(q) *Nexa*) *Cum discederes in Græciam iter facturus.*

Ah

Digitized by Google

Ah quoties, cum te vento (*a*) quererere teneri,
(*b*) Riserunt comites! ille secundus erat.
Oscula (*c*) dimissæ quoties repetita dedisti!
Quam vix sustinuit dicere lingua, *Vale!*
(*d*) Aura levis (*e*) rigido pendentia lintea malo
(*f*) Suscitat; & remis (*g*) eruta canet aqua.
Prosequor infelix oculis abeuntia vela,
Qua licet; & lacrymis humet arena meis.
Utque celer venias (*h*) virid.s (*i*) Nereidas oro.
(*k*) Scilicet ut venias in mea damna celer.
(*l*) Votis ergo meis (*m*) alii rediture redisti?
Hei mihi, pro dira (*n*) pellice (*o*) blanda fui!
Aspicit immensum (*p*) moles nativa (*q*) profundum;
Mons fuit: æquoreis illa resistit aquis.
Hinc ego vela tuæ cognovi (*r*) prima carinæ:
Et mihi per fluctus impetus (*s*) ire fuit.

INTERPRETATIO.

Ah! quoties comites riserunt, cum quereretis te retineri vento? Ille erat favens. Quoties obtulisti oscula iterata mihi relictæ! Quam ægre lingua tua potuit dicere Vale! *Ventus secundus inflat vela pendentia ex malo erecto, & aqua pulsata remis albescit. Misera oculis comitor navem* tuam *fugientem quantum possum; & sabulum fit madidum meis lacrymis. Atque precor Glaucas Nereidas ut cito redeas. Scilicet ut cito redeas in meam calamitatem. Tu ergo qui rediturus eras beneficio precum mearum, redisti ad alterius utilitatem! Hei mihi supplex fui pro crudeli pellice! Moles a natura facta spectat mare vastissimum; Mons fuit: Illa stat adversus aquas marinas. Hinc ego cognovi prima lintea tuæ navis: & conata sum ad te venire per undas.*

NOTÆ.

(a) *Quererere*) Indicat Œnone Paridem quanquam ventus esset secundus, quod esset adversus, conquestum esse, ut saltem aliqua esset excusatio aut prætextus, quo amor suus erga Œnonen, qui eum retinebat, quoquomodo dissimularetur.

(b) *Riserunt*) *De futili, quam obtendebas, excusatione; cum scirent te amore nostro teneri.*

(c) *Dimissæ*) Postquam discessisset, redibat, ut iterum oscula repeteret, quod amoris mollitiem prodit.

(d) *Aura*) Paridis discessum exponit.

(e) *Rigido*) scilicet malus, seu navis arbor, *le mât*, stare & erectus esse debet.

(e) *Suscitat*) *Inflat*.

(g) *Eruta*) Remis aqua propemodum ex profundo erui, seu trahi videtur.

(h) *Virides*) Quia inter herbas habitant, & aquæ quæ ex riparum repercussu virides & glaucæ conspiciuntur.

(i) *Nereidas*) *Nymphas, Nerei filias.*

(k) *Scilicet*) Est quasi irrisio sui ipsius, cum jam Paridem sciat alio amore implicitum.

(l) *Votis*) Perinde loquitur ac si vota sua causa fuissent reditus; ut inde majus Paridi crimen objiciat. Argute profecto.

(m) *Alii*) In Helenæ, scilicet, utilitatem, & commodum.

(n) *Pellice* (Pellex est quæ legitimæ uxoris locum nequiter occupat. Helena hic intelligitur.

(o) *Blanda*) *Apud Deos supplex, quos votis meis pro te sollicitavi.*

(p) *Moles nativa*) Sigæum promontorium, aut quodvis aliud describit; unde Paridem Græcia redeuntem primum conspicata est.

(q) *Profundum*) *Mare.*

(r) *Prima*) Quod affectum declarat, quo, primi, quod alii etiam sentire possunt, cognoscimus.

(s) *Ire*) *Ut te citius complecterer.*

Dum

Dum moror, in summa fulsit mihi purpura prora.
Pertimui: (*a*) cultus non erat ille tuus.
Fit propior, terrasque (*b*) cita ratis attigit aura.
Fœmineas vidi corde tremente genas.
Non satis (*c*) id fuerat: (*d*) (quid enim furioſa morabar?)
Hærebat gremio turpis amica tuo.
Tunc vero rupique sinus, & pectora (*e*) planxi,
Et secui madidas ungue (*f*) rigente genas:
Implevique (*g*) sacram querulis ululatibus Iden,
Illinc has lacrymas (*h*) in mea saxa tuli.
(*i*) Sic Helene doleat, desertaque conjuge ploret;
(*k*) Quæque prior nobis intulit, ipſa ferat.
Nunc (*l*) tibi conveniunt, quæ te per (*m*) aperta sequantur
Æquora, (*n*) legitimos destituantque viros.
At cum pauper eras, (*o*) armentaque pastor agebas,
Nulla, nisi Œnone, (*p*) pauperis uxor erat.

INTERPRETATIO.

Dum maneo, purpura mihi splenduit in extrema prora. Valde timui; ille ornatus non erat tuus. Navis appropinquat, & attigit terras veloci vento: vidi vultus fœmineos corde attonito. Id non fuerat satis: (Quid enim insana ibi stabam?) Infamis amica sedebat in tuo sinu. Tum vero vestes discerpsi, & pectus percussi, &, laceravi genas madidas duris unguibus. Et implevi sacram Idam lacrymosis questibus. Illinc tuli meas lacrymas in meas rupes. Sic Helena lugeat, & fleat derelicta a marito; & ipsa patiatur quæ prior nobis importavit. Nunc ad te veniunt, quæ sequantur te per vasta maria, & deserant maritos suos. At cum eras inops, & pastor pascebas boves, nulla præter Œnonen erat uxor inopis.

NOTÆ.

(a) *Cultus*) *Pertimui, quod in prora sedentem aliquem conspicarer, cujus cultus, seu vestes, te non esse referebant.*

(b) *Cita*) Quæ etiam cito navem ad portum perpulit.

(c) *Id*) *Vidisse fœminam purpura ornatam; ex qua statim crimen tuum perspicere debui.*

(d) *Quid enim*) Quam sustulerat Heinsius parenthesim, ad commodiorem sensum, reposui.

(e) *Planxi*) *Desperantium more percussi.*

(f) *Rigente*) *Dura.*

(g) *Sacram* (Propter Cybelem præsertim ejusque cæremonias.

(h) *In mea saxa*) *Ut ibi sola & mœsta jacerem.* Hæc est omnino dolentium & plangentium consuetudo. Primo querimoniis suis obvios quosque obtundunt: dein, ubi solatii nihil est, lassi in aliquod latibulum sese conjiciunt.

(i) *Sic*) *Ut ego doleo.* Quam perite naturam sequitur Ovidius!

(k) *Quæque*) *Et omnia eadem mala, quæ ipsa prior nobis intulit.*

(l) *Tibi conveniunt*) Pro *tecum veniant*; quod in aliis legitur codicibus. Ita vero locutum esse Ovidium exemplis probavit Heinsius, quæ postea videbimus. Invidiose vero plurali numero utitur; ut significet Œnone nullam in Helena laudem, nullumque amorem esse; sed eam commodis suis servire; quod mille aliæ pariter facerent.

(m) *Aperta*) *Quæ non dubiteat alto & procelloso mari sese committere.* Scopus est Œnones, Helenæ fucatum amorem animumque titulis, non personæ servientem, insectari. Veram insuper ex zelotypia eam in transcursu perstringit; omniaque in ipsa damnat. Gall. diceret, *Vous avez à présent des Courtisanes, qui*, &c.

(n) *Legitimos*) De Helena tantum loquitur, quæ maritum Menelaum reliquit; sed, ut modo innuimus, eam Œnone in meretricularum globum rejecit.

(o) *Armentaque*) Armentum. Gall. *Haras, troupeau de grosses bêtes.*

(p) *Pauperis*) *Tui: Adeoque non te Helena, sed fortunam tuam sequitur.*

Non

Digitized by Google

Non ego miror opes, nec me tua regia (*a*) tangit,
Nec (*b*) de tot Priami dicar ut una nurus.
Non tamen (*c*) ut Priamus Nymphæ socer esse recuset;
Aut (*d*) Hecubæ fuerim dissimulanda nurus.
Dignaque sum, & cupio fieri (*e*) matrona potentis.
Sunt mihi, quas possint sceptra (*f*) decere, manus.
Nec me, faginea quod tecum fronde jacebam,
Despice: (*g*) purpureo sum magis apta toro.
Denique, (*h*) tutus amor meus est tibi: nulla parantur
Bella, nec (*i*) ultrices advehit unda rates.
(*k*) Tyndaris infestis (*l*) fugitiva reposcitur armis.
(*m*) Hac venit in thalamos dote superba tuos.
Quæ (*n*) si sit Danais reddenda, vel Hectora fratrem,
Vel cum (*o*) Deiphobo (*p*) Polydamanta roga.

INTERPRETATIO.

Ego non opto divitias, nec regia tua me movet, nec ut dicar una nurus de tot Priami nuribus. *Non tamen ut Priamus nolit esse socer Nymphæ, aut fuerim nurus non agnoscenda Hecubæ. Et sum digna, & cupio fieri matrona regis; habeo manus quas sceptra possint decere. Nec me contemnas quod tecum cubabam super ramis fagineis: sum magis apta lecto purpureo. Denique meus amor est tibi securus; nulla bella* a me *adornantur, nec mare apportat naves ultrices. Helena fugitiva repetitur armis infestis: Hac dote* illa *fastosa it in geniale tuum cubiculum. Quæ an sit restituenda Græcis, interroga vel fratrem Hectorem, vel Polydamanta cum Deiphobo.*

NOTÆ.

(a) *Tangit*) *Non ideo te amo quod in patris regia magnificus agas.*

(b) *De tot*) Plusimæ enim fuerunt Priamo, cui 44. filii ab Apollodoro numerantur; unde Virgilius 1. Æneid.

Vidi Hecubam, centumque nurus.

(c) *Ut*) vim particulæ ex paraphrasi intellige. Sensus est enim, *Quod ego non moveor regia tua, nec magnificis titulis, eatenus non debet prohibere, ut Priamus nolit mihi esse socer, nam Nympha sum.* At restricte & coarctata est oratio. Gallice eodem propemodum modo diceremus, *Ce n'est pas qu'étant Nymphe, comme je suis, Priame pût refuser de m'être beau-pere.* Istud vero addidit Œnone, ne rustica, & quæ aulice & regalia ignoraret, forte videretur.

(d) *Hecubæ*) *Priami uxori.* Gall. *Ni que j'aye été une personne qu'Hecube pût desavouer pour sa bru.*

(e) *Matrona*) *Quæ cum viro in matrimonium convenit.* Gall. *la Dame d'une maison.*

(f) *Decere*) Id est, *Quæ sceptrum decenter tractavere.*

(g) *Purpureo*) *Purpura ornato*; quales sunt regum lecti.

(h) *Tutus*) *Ex quo nihil tibi mali venias, cum ex Helena grave bellum immineat.*

(i) *Ultrices.*) *Quemodo propter Helenæ raptum, tota Græcia navibus ad ulciscendam eam injuriam mare cooperit.*

(k) *Tyndaris*) *Helena*; Tyndari ex Læde filia credita, revera Jovis, si fabulis credimus.

(l) *Fugitiva*) Illa enim clam Menelao marito, ut credere est, discessit.

(m) *Hac*) *Bello*, scil. Cum stomacho irridet.

(n) *Si sit*) *An sit reddenda necne.*

(o) *Deiphobo*) Fuit Deiphobus unus ex Priami filiis, idemque strenuus; qui tamen a Paride fratre in certamine superatus, cum hic pastoris adhuc servus, non Priami filius crederetur. Helenam, mortuo fratre, in uxorem accepit, quæ ipsum postea prodidit.

(p) *Polydamanta*) Fuit Polydamas unus ex Trojanis primoribus.

Quid

Quid gravis (*a*) Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
Consule; queis ætas (*b*) longa magistra fuit.
Turpe (*c*) rudimentum, (*d*) patriæ præponere raptam,
(*e*) Causa pudenda tua est; justa (*f*) vir arma movet.
Nec tibi, si sapias, fidam promitte (*g*) Lacænam,
Quæ sit in amplexus (*h*) tam cito versa tuos.
Ut minor (*i*) Atrides (*k*) temerati fœdera lecti
(*l*) Clamat, & (*m*) externo læsus amore dolet;
Tu quoque (*n*) clamabis. Nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa (*o*) semel.
(*p*) Ardet amore tui? (*q*) sic & Menelaon amavit.
Nunc jacet in (*r*) viduo (*s*) credulus ille toro.

INTERPRETATIO.

Pete quid severus Antenor, quid ipse Priamus censeat; pete quid censeant, *quibus vita longa fuit magistra. Fœdum initium præferre raptam Patriæ. Causa tua est erubescenda; maritus infert justum bellum, neque, si sapias, confide Helenam tibi fore fidelem, quæ sit flexa tam cito in complexus tuos. Quemadmodum junior Atrides queritur jura lecti violati, & offensus amore externo indignatur: tu quoque quereris. Pudicitia temerata nulla arte sarciri potest: illa semel deperditur. Flagrat* Helena *amore tui? sic etiam dilexit* Menelaum*: Nunc ille simplex cubat in lecto viduo.*

NOTÆ.

(a) *Antenor*) Unus etiam ex principibus Trojanis, quem reddendæ Helenæ authorem fuisse ipse Ovidius alicubi testatur: de quo etiam sic Horatius,

Antenor censet belli præcidere causam.

(b) *Longa*) Quæ etiam imperitissimos experientia sapientes facit.

(c) *Rudimentum*) *Initium*. Paridem dicit Œnone, ex quo greges & sylvas, seque reliquerit, & in patris regiam pervenerit, pessime vitam suam instituere. Hic enim est, meo judicio verus sensus.

(d) *Patriæ*) *Cui propter turpem meretriculam, grave bellum immiaet.*

(e) *Causa*) *Lis, quæ armis tibi cum Græcis erit contestanda.*

(f) *Vir*) *Quicumque ad obtinendam suam conjugem arma movet. Adeoque & Menelaus jure tibi bellum indicit.*

(g) *Lacænam*) *Helenam*, cujus maritus Menelaus Laconiam tenuit, & Lacedæmone regnavit. A masculino *Lacen* fit fœmininum *Lacæna*, & adjectivum, *Laconicus, a, um*

(h) *Tam cito*) *Quia pari celeritate te deseret, aliumque amabit.*

(i) *Atrides*) *Menelaus Atrei filius, Agamemnone fratre natu minor.*

(k) *Temerati*) *A sua conjuge Helena vitiati.*

(l) *Clamat*) *Graviter conqueritur.*

(m) *Externo*) *Amore quo sua uxor erga te externo flagravit.*

(n) *Clamabis*) *Si Helenam retineas, cum ejus levitatem expertus fueris.*

(o) *Semel*) Innuit Helenam semper fore impudicam. Certe vero meditari dignum est quod dicit Œnone.

(p) *Ardet*) Occurrit Paridis cogitationibus; ne ille sibi blandiatur, quod Helena jam ipsum amet.

(q) *Sic &*) Responsio est Œnones: quasi dicat *perpetuum credis forte Helenæ amorem futurum, quia ardet tui amore. Falleris: nam sic etiam Menelaum antea amavit; quem tamen deseruit.*

(r) *Viduo*) *Quem Helena destituit.*

(s) *Credulus*) *Qui Helenæ amorem perpetuum fore credidit.*

Felix

Digitized by Google

Felix (*a*) Andromache, certo bene nupta marito!
(*b*) Uxor ad exemplum fratris habenda fui.
Tu levior foliis, tunc cum, s ne pondere succi,
Mobilibus ventis arida facta (*c*) cadunt.
Et (*d*) minus est in te, quam summa pondus arista,
Quæ (*e*) levis assiduis solibus usta (*f*) riget.
(*g*) Hoc (*h*) tua (nam recolo) quondam germana canebat,
Sic mihi (*i*) diffusis vaticinata comis.
(*k*) *Quid facis, Œnone? quid* (*l*) *arenæ semina mandas?*
(*m*) *Non profecturis littora bubus aras.*
Graja (*n*) *juvenca venit, quæ te, patriamque domumque*
Perdat: (*o*) *io* (*p*) *prohibe*; (*q*) *Graja juvenca venit.*
Dum licet, (*r*) *obscenam ponto, Dî, mergite puppim.*
Heu quantum Phrygii sanguinis illa (*s*) *vehit!*

INTERPRETATIO.

Beata Andromacha, feliciter nupta fideli viro! Fui uxor retinenda ad exemplum fratris tui. *Tu es mobilior foliis, tunc cum sicca decidunt sine pondere humoris, a ventis fluidis. Et pondus levius est in te quam in extrema arista, quæ levis riget usta continuis caloribus. Soror tua (nam recordor) vaticinabatur hoc quondam, sic mihi canens capillis sparsis;* Quid agis Œnone? Quamobrem semina spargis in sabulum? Proscindis littora bubus non processuris. Græca junix accedit, quæ subvertat te, & patriam, & domum. Io depelle; Græca junix venit. Dii submergite mari turpem navim dum datur. Heu quantum illa trahit sanguinis Trojani!

NOTÆ.

(a) *Andromache*) *Ætionis filia, Hectoris uxor*. Confunduntur vero ab Œnone argumenta, hoc in loco ad Paridem retrahendum. Exemplum enim fratris Hectoris exhibetur, qui, ut fortissimus, fuit etiam uxori fidissimus. Fœlicitas deinde ex fido amore proponitur. Lane est in voce *bene*. Affectus insuper maximus in figuris, exclamatione, prosopopeja, &c.

(b) *Uxor*) Paridem alloquitur, cui fratris exemplum imitandum fuisse dicit.

(c) *Cadunt*) Meliores Codices habent *volant*, teste Hainsio: quomodo & locutus est Virgilius.

(d) *Minus*) Quia ille in amore suo non steterat, sed levitate & inconstantia ad Helenam animum adjecerat, istud objicit Œnone.

(e) *Levis assiduis*) Vide quomodo singula verba levissimæ aristæ ponderi, si quod fuerit, detrahant.

(f) *Riget*) Hinc vides quam male vulgo, generatim hanc vocem per frigus explicent. Primo significat stare, erectum, siccum & inflexibile esse.

(g) *Hoc*) *Calamitatem quatum nunc conflictor.*

(h) *Tua*) *Cassandra*, Paridis soror, quæ vaticinandi artem ab Apolline, cui se obsecuturam pollicita erat, accepit: quique ab ea irrisus, cum munus datum eripere non posset, effecit ut ejus vaticiniis nulla fides haberetur.

(i) *Diffusis*) *Sparsis*, vaticinantium more.

(k) *Quid facis*) Verba sunt Cassandræ. Œnonen, quod Alexandrum fratrem amaret, increpantis.

(l) *Arenæ*) *Quæ sterilis est*. Indicat Œnonen frustra amare.

(m) *Non profecturis*) *Quorum labor est inutilis.*

(n) *Juvenca*) *Helena.*

(o) *Io*) Furentis & dolentis vatis exclamatio est.

(p) *Prohibe*) Divinitatem compellat, qua correpta vaticinatur; ut quæ ipsa videt mala avertat.

(q) *Graja*) Quam bene Sibyllam, seu vatem redolet hic stylus!

(r) *Obscenam*) *Quæ turpem meretricem vehit.*

(s) *Vehit*) Obscuro & prophetico stylo utitur. *Vehit* id est, *sanguinem Helenam vehit, cujus causa multus sanguis Trojanus profundetur.*

Dixerat: (*a*) in cursu famulæ (*b*) rapuere (*c*) furentem.
At mihi flaventes (*d*) diriguere comæ.
Ah nimium vates miseræ mihi vera fuisti!
Possidet en (*e*) saltus illa juvenca meos.
Sit facie quamvis (*f*) insignis, adultera certe est.
Deseruit (*g*) socios (*h*) hospite capta Deos.
Illam de patria Theseus, ((*i*) nisi nomine fallor)
Nescio quis Theseus, abstulit ante sua.
A juvene & cupido (*k*) credatur reddita virgo.
Unde (*l*) hoc compererim tam bene, quæris? (*m*) amo.
(*n*) Vim licet appelles, & culpam nomine veles;
Quæ (*o*) toties rapta est, præbuit ipsa rapi.
At manet Œnone fallenti casta marito:
Et poteras falli (*p*) legibus ipse tuis.

INTERPRETATIO.

Finierat. In fluxu verborum *ancillæ abduxerunt eam Dea attonitam: At flavi mei capilli steterunt. Ah! fuisti vates nimis certa mihi miseræ. En illa junix habet meos saltus. Quamvis sit vultu præsignis, certe est adultera; incensa hospitis amore destituit Deos nuptiales. Antea Theseus (nisi nomen imponit) nescio quis Theseus rapuit eam ex Patria tua. Putetur restituta virgo ab adolescente & desiderio flagrante. Petis unde tam bene istud cognoverim? Amo. Poteris vocare violentiam, & tegere crimen nomine; ipsa dedit locum raptui, quæ toties rapta est. At Œnone perstat proba marito fraudanti: Et poteras ipse decipi tuis sanctionibus.*

NOTÆ.

(a) *In Cursu*) Hoc est, *antequam vaticinationem suam absolvisset; dum adhuc loqueretur. Cursum* vero dixit, ut vim spiritus abripientis exprimeret.

(b) *Rapuere*) Ne, scilicet, nimium, cum maximo corporis periculo, commoveretur & agitaretur. Nam quod de Priami jussu actibunt, non placet

(c) *Furentem*) *Vaticinantem*. Furere enim videntur qui spiritu alieno abripiuntur, aut certe furunt.

(d) *Diriguere*) *Ex horrore & metu futurorum steterunt.*

(e) *Saltus*) Vide, quæso, quam lepide alludit, & vaticinationem explicat Œnone, *Saltus*, id est, *Paridem*.

(f) *Insignis*) Alii *præsignis*, quomodo & alibi loquitur ipse Ovidius. Conatur novis rationibus Œnone, Paridem ab Helenæ amore retrahere.

(g) *Socios*) *Conjugales, seu Nuptiales*, Jupiter adultus, Juno perfecta, Venus, Suada, Diana, aliique.

(h) *Hospite*) *Paride*.

(i) *Nisi*) Ex personæ decoro titubantem facit & incertam Œnonem Poeta. Quanquam non fallitur tamen: nam Theseus, Apollodoro & Hygino testibus, Helenam virgunculam adhuc rapuit; utcumque Castori & Polluci fratribus, integram restituerit, si fabulis credimus.

(k) *Credatur*) Vitiatam a Theseo fuisse, innuit, & invictis prope rationibus evincit.

(l) *Hoc*) *Quod de Helena dico.*

(m) *Amo*) Nullus itaque Nasoni litem moveat, quasi non potuerit Œnone omnia quæ dicit rescivisse; nam ut habet Virgilius,

Quis fallere possit amantem?

(n) *Vim*) *Quod a Theseo per vim rapta fuerit, licet dicere, & culpam verbis tegere. Ipsa voluit capi, quandoquidem toties capta fuit.* Cæterum de fano Dianæ, a Theseo, sublata est Helena, cum sacrum faceret.

(o) *Toties*) Invidiose, siquidem bis tantum rapta dicatur Helena, a Theseo primum, deinde Alexandro.

(p) *Legibus tuis*) *Quibus uteris; qui non modo conjugium nostrum violas, sed alteri conjugem capis.*

Me

Digitized by Google

Me Satyri celeres ((*a*) sylvis ego tecta latebam)
Quæsierunt rapido turba (*b*) proterva pede:
Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta
Faunus, in (*c*) immensis qua tumet Ida jugis.
Me (*d*) fide conspicuus Trojæ (*e*) munitor amavit.
Ille meæ spolium virginitatis habet.
Id quoque (*f*) luctando: rupi tamen ungue (*g*) capillos;
Oraque sunt digitis (*h*) aspera facta meis.
Nec pretium stupri gemmas aurumve poposci.
(*i*) Turpiter ingenuum munera corpus emunt.
Ipse, (*k*) ratus dignam, medicas mihi (*l*) tradidit artes;
Admisitque meas ad sua (*m*) dona (*n*) manus.
Quæcumque herba potens ad opem, radixque medendi
Utilis in toto nascitur orbe, (*o*) mea est.
Me miseram, quod amor non est medicabilis herbis!
D.ficior prudens artis ab arte mea.

INTERPRETATIO.

Citi Satyri, grex luxuriosus pede velocissimo, quæsiverunt me (ego delitescebam sylvis occultata) & Faunus vinctus caput pinu acuta me quæsivit *per vasta cacumina quacumque Ida assurgit, & porrigitur. Trojæ ædificator citharæ insignis amavit me; ille habet spolium meæ virginitatis. Id quoque pugnando. Scidi tamen ante* ejus *comam; & facies ejus facta est scabra meis digitis. Nec petivi gemmas vel aurum in pretium vitii. Dona emunt sordide corpus ingenuum. Ipse existimans* me *dignam* esse *dedit mihi artes medicas; & admisit meas manus ad sua munera. Quæcumque herba vim habet ad auxilium* ferendum, *& radix apta ad medendum crescit in toto mundo*, illa est *mihi cognita. Me infelicem, quod amor non est sanabilis graminibus! Perita artis, destituor ab arte mea.*

NOTÆ.

(a) *Sylvis*) Quam venuste, statim post nominatos Satyros, ne scrupulus incideret, hanc parenthesim subjecit!

(b) *Proterva*) Quia maxime libidinosi finguntur.

(c) *Immensis*) Ergo maxima pudicitiæ cura fugitaverat & latitaverat Œnone, quam undequaque frustra quæsivit velocissimum & salacissimum genus.

(d) *Fide*) *Cithara.* Qua quidem valuisse illum præsertim dicere nihil attinet. Hic vero Synecdoche est.

(e) *Munitor*) *Apollo*; quem cum Neptuno Trojæ ædificatorem antea vidimus.

(f) *Luctando*) *Non voluntate mea.*

(g) *Capillos*) Phœbi, scilicet.

(h) *Aspera*) Quia ipsum unguibus dilaniavit: siquidem tamen illi credendum esse videtur.

(i) *Turpiter*) Adeoque, si Diis placet, non erit meretrix, quæ non quæstus causa, corpus suum prostituit.

(k) *Ratus dignam*) Sese Apollinis judicio commendat.

(l) *Tradidit*) Nam ille etiam medicus, & medicæ artis Deus.

(m) *Dona*) *Artis medicæ peritiam, quam ille cuicumque vult infundit.*

(n) *Manus*) *Adeoque, quod pauci Medici sciunt, usum etiam didici.* Gall. *J'ay la science & la pratique.*

(o) *Mea*) *Mihi cognita; ut ad sanandas corpora uti possim.*

Digitized by Google

Ipse repertor (*a*) opis vaccas pavisse (*b*) Pheræas
Fertur, & e nostro saucius igne fuit.
Quod neque (*c*) graminibus tellus fœcunda creandis,
Nec Deus auxilium, tu mihi ferre potes.
Et potes, & merui: dignæ miserere puellæ:
(*d*) Non ego cum Danais arma cruenta fero.
Sed tua sum, tecumque fui puerilibus annis:
Et tua, quod superest temporis, esse (*e*) precor.

INTERPRETATIO.

Ipse medicinæ inventor dicitur pavisse vaccas Pheraas & fuit vulneratus nostro amore. Tu potes mihi opem præstare, *quam neque terra fertilis herbis producendis, nec Deus* potest afferre. *Et potes, & digna sum: misereat te puellæ meritæ. Ego non infero arma sanguinolenta cum Græcis: sed sum tua, & tecum vixi annis juvenilibus: & precor esse tua quod reliquum est vitæ.*

NOTÆ.

(a) *Opis*) *Medicinæ*. Exemplo ostendit nulla arte amorem medicabilem esse; cum ipse Artis inventor Apollo nequidem sibi opem afferre potuerit.

(b) *Pheræas*) *Admeti qui Pheris in Thessalia regnavit*. Cæterum ad suum scopum fabulam detorquat Œnone; non enim propter amorem, quod ea innuit magis; sed propter Jovis iram, de Cœlo deturbatus, quod Cyclopas Jovis fulminum fabricatores transfixisset, Admeti vaccas aut equas pascere coactus est.

(c) *Graminibus*) Quod neque herba, neque Deus ullus adferre posset, auxilium, id sibi Paridem præstare posse dicit.

(d) *Non ego*) *Quod facit Helena*.

(e) *Precor*) Exitum Calaber Poeta, ut vulgo appellatur, aperit. Dixit enim Paridem a Philoctata sagitta vulneratum ad Œnonem confugisse, ab eaque auxilium rogasse: quod cum illa negasset, inter redeundum in Ida monte expirasse, ubi cum a Pastoribus de more cremaretur, Œnonam eodem secutam, in eundem rogum se ipsam quoque præcipitasse. Dictys vero Cretensis, Paridis interemti cadaver ad Œnonen fuisse relatum, refert, ut sepulturæ mandaretur: illam autem pristini amoris recordatione, ad primum statim cadaveris conspectum mortuam concidisse, eodemque cum illo funere sepultam fuisse.

EPISTOLA SEXTA.

ARGUMENTUM.

Monitus Oraculo Pelias Neptuni filius, mortem sibi portendi, cum quis patri sacrificanti superveniret nudo pede. Cui deinde annua sacra peragenti, Jason Æsonis filius, una cum nepote, relicto in limo Anauri fluvii calceo occurrit. Pelias igitur, oraculi memor, Jasoni suadet, ut in Colchos proficiscatur, ad aureum illud vellus refigendum, sperans eum nunquam reversurum incolumem, quod audivisset opus illud humanis esse viribus majus. Jason magnanimus, expeditionem illam lubens suscipit: ideoque compluribus Græciæ nobilibus evocatis, Argo navem ex Pegaso, Thessaliæ sinu, solvit, in Lemnon delatus: ubi, cum mulieres communi consensu viros omnes una nocte trucidassent: Hypsipyle, Thoantis filia, quæ patrem, cædis simulatione, servaverat, imperium exercebat, Jasonem & hospitio & lecto familiarissime excepit. Verum enim duobus jam exactis annis, sociis orantibus, ut promissam expeditionem perficiat Jason, gravidam Hypsipylem relinquit, Colchosque petit. Ubi Medea artibus dracone sopito, taurisque superatis, aureum

illud

Digitized by Google

illud vellus adeptus est; ipsamque Medeam abduxit volentem. Quamobrem Hypsipyle, prælatam sibi Medeam indigne ferens, hac epistola Jasoni reditum gratulatur, per contemtum scilicet, animoque abalienato, & postremo ambos diris devovet.

HYPSIPYLE JASONI.

LITTORA (*a*) Thessaliæ reduci (*b*) tetigisse carina
Diceris, (*c*) auratæ vellere dives ovis.
Gratulor incolumi, (*d*) quantum sinis: (*e*) hoc tamen ipsa
Debueram scripto certior esse tuo.
Nam, ne pacta tibi (*f*) præter mea regna redires,
Cum cuperes; ventos non habuisse potes.
Quamlibet adverso (*g*) signetur epistola vento.
Hypsipyle missa digna salute fui.
(*h*) Cur mihi fama prior, quam nuncia littera, venit,
(*i*) Isse sacros Marti sub juga panda (*k*) boves?
(*l*) Seminibus jactis (*m*) segetes adolesse virorum,
Inque necem dextra (*n*) non eguisse tua?

INTERPRETATIO.

TU appulisse diceris navi reduci ad littora Thessaliæ, dives ex vellere arietis aurei. Gratulor tibi *salvo quantum per te licet. De ea re tamen ego debueram esse certior epistola tua. Nam potes non habuisse ventos* secundos, *ne redires, tametsi optares, ad mea regna tibi promissa. Quantumvis vento contrario scribatur epistola. Ego fui digna salute missa. Quamobrem fama velocior quam epistola nuncia mihi advenit, Tauros Marti dicatos, sub jugum curvum misses fuisse? Seminibus sparsis segetes virorum crevisse, & non opus habuisse manu tua ad* suam *cædem?*

NOTÆ.

(a) *Thessaliæ*) *Patria tua.*

(b) *Tetigisse*) Id est, *rediviste incolumit.*

(c) *Auratæ*) Decantatissimam velleris aurei fabulam postea in Metamorphosi videbimus.

(d) *Quantum sinis*) Non poterat gaudere Hypsipyle, nec ex animo Jasoni, quod rediisset, gratulari, quandio ab ipso se spretam non sine causa crederet.

(e) *Hoc*) *Quod redieris.*

(f) *Præter*) *Juxta*. Gall. *Auprès, par devant*. Vide Interpretationem. Deinde perpende an non sit sensus commodior, si intelligatur, non tam ab Hypsipyle Jasonem excusari, quod alii volunt, quam subiracunde, quod ille causari posset, concedi.

(g) *Signetur*) Vide jam iratam Hypsipylen, quæ Jasonem non dignatur alloqui, sed tertia persona utitur. Ita & loquitur Sostrata apud Terentium, quæ præsentem virum sub eadem tertia persona arguit. Gall. diceres eodem charactere, *Le vent tant contraire que l'on voudra, on a bientôt mis son nom au bas d'une lettre.*

(h) *Cur*) Et iracundiam indicat hæc interrogatio. *Cur prius fama quam epistola tua didici?*

(i) *Isse sub juga*) *A te domita fuisse.* Pharmacum a Medea, quæ ipsum Jasonem amabat, ea causa acceperat, Apollodoro authore. Quanquam alii aliter.

(k) *Boves*) *Tauros Marti sacros, Æripedes, & naribus ignem efflantes; quibus indomitis vellus aureum tolli non poterat.*

(l) *Seminibus*) Serpentis dentes intelligit, quos seminare Jasonem Æetes imperaverat, ex quibus homines armati nati sunt.

(m) *Segetes*) Id est, *Multitudinem virorum*. Ita etiam dixit Virgilius, *Seges telorum.*

(n) *Non eguisse*) Cum Medeæ monitu, lapidem, aut lapides, ut alii volunt, inter eos armatos Jason projecisset, fabula est eos in sese arma convertisse, & mutuis vulneribus concidisse: tametsi Apollodorus scribit a Jasone etiam, cum inter se dissiderent, mactatos fuisse.

Per-

Digitized by Google

(*a*) Pervigilem (*b*) spolium pecudis servasse draconem,
Rapta tamen forti vellera (*c*) fulva manu?
(*d*) O, ego si possem (*e*) timide credentibus, *Ista*
Ipse mihi scripsit, dicere, (*f*) quanta forem!
(*g*) Quid queror officium lenti cessasse mariti?
(*h*) Obsequium, maneo si tua, grande tuli.
Barbara narratur venisse (*i*) venefica tecum,
In mihi promissi parte recepta tori.
Credula res amor est: utinam temeraria dicar
Criminibus falsis insimulasse virum!
Nuper ab (*k*) Hæmoniis hospes mihi Thessalus oris
Venerat; & tactum vix bene limen erat:
(*l*) *Æsonides*, dixi, *quid agit meus?* (*m*) Ille (*n*) pudore
(*o*) Hæsit in opposita lumina fixus humo.
Protinus exilui; tunicisque a pectore (*p*) ruptis,
(*q*) *Vivit? an*, exclamo, *me quoque fata* (*r*) *trahunt?*

INTERPRETATIO.

Draconem insomnem custodivisse ovis exuvias, vellera tamen aurea ablata forti tua *manu? O, si mihi liceret dicere iis qui ægre* ista *credunt*, Ipse mihi scripsit ista, *quanta essem! Quamobrem queror officium segnis mariti retardatum esse? Magne fruor officio, si sum tua. Veneficam barbaram tecum ferunt advectam esse, admissam in partem lecti mihi promissi. Amor est res quæ facile credit. Utinam levis dicar maritum arguisse fictis criminibus! Nuper mihi advena accesserat e regione Thessalica, & vix bene domum ingressus erat:* Quid agit meus Jason, *dixi? Ille habens oculos in terram adversam defixos, pudore conticuit. Continuo me proripui, & vestibus a pectore discerptis, exclamo*, Vivitne? an fata me quoque vocant?

NOTÆ.

(a) *Pervigilem*) Præter Tauros æripedes, fuit etiam draco immensæ magnitudinis, qui vellus aureum servaret, nec unquam dormiret.

(b) *Spolium*) *Pellem arietis.*

(c) *Fulva*) Auri color est fulvus; adeoque velleris aurei.

(d) *O, ego*) In melioribus scriptis *Hoc ego*, legitur; in aliis *hæc*: Quod placuit Heinsio, *O, ego* retinuimus.

(e) *Timide*) id est, *vix ea credentibus quæ de vellere aureo a te sublato referuntur.*

(f) *Quanta*) *Quam magna & felix!*

(g) *Quid queror*) Corrigit quod conquesta est de officii negligentia; cum majora habeat quibus dolendum sit.

(h) *Obsequium*) Si rem ipsam spectes, Gall. diceres, *Je serai trop heureuse, si vous me voulez encore pour votre femme.* Quasi dicat, non eum esse maritum Jasonem, a quo multa officia sint expetenda; satis esse si in capitalibus qualemcumque præstet obsequii speciem.

(i) *Venefica*) Medeam intelligit; cujus veneficia notiora sunt, quam ut iis opus sit chartam inficere.

(k) *Hæmoniis*) *Thessalis*. Ab Æmo monte, quod Servio placuit; vel potius, ut volunt illi qui Servium refellunt, ab Æmone Rege Thessalis, *Æmonia* dicta.

(l) *Æsonides*) *Jason Æsonis filius.*

(m) *Ille*) *Hospes*, scilicet.

(n) *Pudore*) *Quia ea mihi dicere reformidabat quæ tu fecisti.*

(o) *Hæsit*) *Tacuit*.

(p) *Ruptis*) Alii raptis, iidemque meliores, teste Heinsio.

(q) *Vivit?*) Verba sunt Hypsipyles, hospitem de Jasone interrogantis.

(r) *Trahunt*) Perinde loquitur ac si dolenti sibi moriendum esset, extincto marito suo.

Vi-

Digitized by Google

Vivit, ait: (*a*) timidumque mihi jurare coegi.
Vix mihi, (*b*) teste Deo, credita vita tua est.
(*c*) Ut rediit animus, tua facta requirere cœpi.
(*d*) Narrat ahenipedes Martis (*e*) arasse boves:
(*f*) Vipereos dentes in humum pro semine jactos,
Et subito natos arma tulisse viros:
(*g*) Terrigenas populos, (*h*) civili Marte peremptos,
Implesse ætatis fata (*i*) diurna suæ.
Devicto serpente, (*k*) iterum, si vivat Jason,
Quærimus, (*l*) alternant spesque timorque fidem.
Singula dum narrat; (*m*) studio (*n*) cursuque loquendi,
Detegit ingenio (*o*) vulnera facta tuo.

INTERPRETATIO.

Vivit, *respondit* ille, *& coegi illum paventem mihi* illud *sacramento confirmare. Vix credidi te vivere, Deo teste. Ut rediit mihi animus, cœpi de tuis factis quærere. Narrat* ille *Tauros Martis ahenipedes terram subvertisse; Dentes Draconis in terram missos pro semine, & statim ortos viros arma gestisse: gentem terra genitam interfectam bello intestino, perfunctam fatis diurnis vitæ suæ. Quærimus denuo, num Jason vita fruatur, dracone superato. Spes & timor vicissim occupant fidem. Dum narrat hospes singula; affectu, & fluxu sermonis aperit vulnera impacta tuo animo.*

NOTÆ.

(a) *Timidumque*) Cum ideo hospitem veteri crederet Hypsipyle, quod Jason mortuus esset, neque tamen id dicere vellet, ipsa eum hospitem sacramento dicta confirmare coegit.

(b) *Teste Deo*) Idest, *quamvis Deum in testimonii fidem sacramento hospes citasset*. Vide vero quam eleganter, & ad scopum apposita hæc omnia a Poeta inflectantur; & in majus effingantur.

(c) *Ut rediit*) Vulgati Codices, *Utque animus rediit*, quem locum quorundam librorum fide nitori suo restituit Heinsius: qui etiam plurimos locos profert, ubi ultima syllaba producitur in *rediit*, sicut & in *adiit*, *abiit*, *iniit*, rediit, &c.

(d) *Narrat & ahenipedes*) Vetusta exemplaria, *Narrat & æripedes*, alii, *narrat æripedes*, pro quibus interpolasse correctores credit Heinsius *Retulit æripedes*. Illa vero quam retinuimus lectionem restituit *Ahenipedes*, id est, *pedes ex ære habentes*: quomodo Horatius *murum aheneum* dixit: Virgilius *lucem ahenam*.

(e) *Arasse*) Postquam a Jasone domiti essent.

(f) *Vipereos*) Fabulantur nonnulli partem fuisse dentium ejus draconis, quem Cadmus interfecit.

(g) *Terrigenas*) Natos ex serpentis satis dentibus armatos viros intelligit, qui ex terra fuerunt geniti.

(h) *Civili*) Quia, ut ante diximus, ieti in sese arma sua converterunt.

(i) *Diurna*) Quia eodem quo nati, eodem sunt die interemti.

(k) *Iterum*) Refertur ad *quærimus*. Dicit Hypsipyle, se audita Jasonis, de vellere aureo, historia, de novo ab hospite petivisse, num idem ille Jason viveret.

(l) *Alternant*) Dicit se Jasonis causa modo bene sperasse, modo mala timuisse, quamdiu hospes ejus historiam persequeretur.

(m) *Studio*) Id est, *dum hospes sigillatim & suo ordine mirabilia de te studet enarrare*, *detegit*, &c.

(n) *Cursuque*) Quasi non data opera hospes, sed orationis æstu abreptus, Jasonis erga Medeam amorem propalaverit.

(o) *Vulnera*) *Medeæ amorem*.

Heu!

Digitized by Google

Heu! (*a*) ubi pacta fides? ubi connubialia jura?
    Faxque (*b*) sub arsuros dignior ire rogos?
Non ego sum (*c*) furtim tibi cognita: pronuba (*d*) Juno
    Adfuit; & sertis (*e*) tempora vinctus Hymen.
(*f*) At mihi nec Juno, nec Hymen, sed tristis (*g*) Erinnys
    Prætulit infaustas sanguinolenta faces.
Quid mihi cum (*h*) Minyis? quid cum (*i*) Tritonide pinu?
    Quid tibi cum patria, navita (*k*) Tiphy, mea;
(*l*) Non erat hic aries villo spectabilis aureo.
    Nec senis (*m*) Æetæ regia (*n*) Lemnos erat.
Certa fui primo (sed me mala fata trahebant)
    (*o*) Hospita (*p*) fœminea pellere castra manu.

INTERPRETATIO.

Heu! ubi fides promissa? ubi jura conjugalia? & fax dignior venire sub pyras flagraturas? Ego non sum tibi juncta clanculum. Juno pronuba adfuit, & Hymen redimitus caput coronis. At neque Juno, neque Hymen, sed luctuosa Erinnys sanguine infecta prætulit mihi tristes tædas. Quod mihi negotium tum Argonautis? Quodnam cum Argo navi? Quid tibi cum patria mea, nauta Tiphy? Non erat hic ovis conspicua vellere aureo. Nec Lemnos erat aula senis Æetæ. Prima decrevi (sed mala fata me cogebant) exturbare castra hospita manu muliebri.

NOTÆ.

(a) *Ubi pacta fides*) Postquam apertius, quæ de Jasonis immutato amore noverat, Hypsipyle declaravit, gravius in eum invehitur.

(b) *Sub arsuros*) Id est, *quæ potius in funeribus adhibenda fuisset, quam in nuptiis*. Mos vero fuit in illis, ut qui necessitudine proximus esset, aversus, rogo, accensa face, ignem supponerat.

(c) *Furtim cognita*) Honestissima quæ turpissima sunt explicat. Id est, non tibi conjuncta fui per adulterium, aut fornicationem; sed per justum matrimonium.

(d) *Juno adfuit*) Adeoque legitimum fuit matrimonium.

(e) *Tempora vinctus*) Phrasis Græca Horatio familiaris, pro *vincta tempora habens*.

(f) *At mihi*) Dixerat Junonem nuptiis suis adfuisse, ut justum matrimonium suum fecerat. Jam loquendi formulam corrigit, vultque matrimonium equidem legitimum fuisse, sed in eo Junonem non visam fuisse.

(g) *Erinnys*) *Furia*. Tres fuerunt: quæ etiam *Diræ* & *Eumenides* dictæ.

(h) *Minyis*) *Argonautis*. Fuerunt illi populi Thessaliæ, qui Jasonem in expeditionem Colchicam sequuti sunt: quemvis aliter Hyginus.

(i) *Tritonida*) Id est, *Argo navi*; a Pallade, quæ, a Tritone palude, ubi nata creditur, *Tritonia* dicta est. Navis vero ideo a Pallade denominata, quod ejus consilio a Jasone, administra Argo contexta fuerit.

(k) *Tiphy*) Fuit Tiphys navis gubernator. Quod vero ita animatis & inanimatis irascitur Hypsipyle, id totum in Jasonem redundat.

(l) *Non erat*) Quasi dicat, *quamobrem huc venisti?* Cum quo vero potissimum rixetur, nec qua de causa, nescit Hypsipyle; quod maximum indicat dolorem.

(m) *Æeta*) Fuit Æetes, sive Æeta, solis filius, Medeæ pater, Rex Colchorum.

(n) *Lemnos*) Maris Ægei insula, propemodum ultima ad Septentrionem, ubi Hypsipyle regnavit.

(o) *Hospita*) *Hospitum Argonautarum*.

(p) *Fœminea*) Viros suos interfecisse Lemniades in argumento vidimus. Quod quidem factum, quia ob fœtorem a Venere irata immissum, ab iis spernerentur.

Lam-

Digitized by Google

Lemniadesque viros, (*a*) nimium quoque, vincere norunt.
    (*b*) Milite tam forti (*c*) vita tuenda fuit.
Urbe (*d*) virum (*e*) vidi, tectoque animoque recepi:
    Hic tibi bisque æstas, bisque cucurrit hiems.
Tertia messis erat: cum tu, dare vela (*f*) coactus,
    (*g*) Implesti lacrymis talia verba tuis:
(*h*) Abstrahor, Hypsipyle: sed (dent modo fata recursum)
    Vir tuus hinc abeo: vir tibi semper ero.
Quod (*i*) tamen e nobis gravida celatur in alvo,
    (*k*) Vivat; & ejusdem (*l*) simus uterque parens.
(*m*) Hactenus: &, lacrymis in (*n*) falsa cadentibus ora,
    (*o*) Cætera te memini non potuisse loqui.
Ultimus e sociis (*p*) sacram conscendis in Argo.
    Illa volat: ventus (*q*) concava vela tenet.

INTERPRETATIO.

Lemniades sciunt etiam optime viros quoque superare. Vita fuit defendenda tam strenuo milite. Vidi virum in urbe, & excepi in ædes & in cor: hic æstas bis tibi præteriit, & bis hiems. Tertia messis venerat, cum tu coactus committere vela ventis, cumulasti talia verba lacrymis tuis: Abripior, Hypsipyle: sed (fata concedant tantum reditum) hinc maritus tuus discedo; semper ero tibi maritus. Interim quod absconditur e nobis in utero tuo tumido tollatur; & simus uterque parens ejusdem. Hactenus: & lacrymis fluentibus per simulatos vultus, memini te non potuisse cætera proferre. Postremus ex sociis ascendis in sacram Argo. Illa velocissime fugit: ventus occupat vela concava.

NOTÆ.

(a) *Nimium*) Pro *valde*, *maxime*: sic Terentius, in Eunuc.

Os tuum impudens videre nimium vellem.

(b) *Milite*) *Lemniadibus*, scilicet, *mulieribus*.

(c) *Vita*) Quies, & vitæ jucunditas intelligenda est, ut sæpe ea vox apud Terentium usurpatur. Neque enim Hypsipyles vitæ struxit insidias. Sed monet Heinsius in uno Codice Vossiano pro diversa lectione *ripa* esse; quod tametsi non ob easdem rationes, ut quidem illi, mihi quoque placeret.

(d) *Virum*) *Te*, scilicet.

(e) *Vidi*) Heinsio vehementer friget vox ista, proque ea scribit *vidua*: quod certe, si paterentur membranæ, elegantissimum videretur, fuerit enim maximum beneficium, quod mœnibus receptus sit Jason, unde omnes viri deturbati fuissent.

(f) *Coactus*) Ab Hercule & aliis.

(g) *Implesti*) Significat sine lacrymis eum non potuisse loqui.

(h) *Abstrahor*) Id est, *per vim & contra voluntatem meam abducor*.

(i) *Tamen*) Quamvis discedam.

(k) *Vivat*) *Ne interficiatur*. Jam alicubi, ni fallor, de barbara pueros perdendi consuetudine, apud veteres Ethnicos recepta, admonuimus. Sed Hypsipylem opus fuit insuper hortari, ut partum tolleret, ne si masculum enixa esset, more patrio interficeretur.

(l) *Simus*) *Sitque pariter idem tuus fœtus amoris nostri pignus*: nam istud est intelligendum. Videntur reipsa uterque parens unum fieri in liberis.

(m) *Hactenus*) Id est, *Eousque pervenit oratio tua: Hæc locutus es: Non ultra progressus es.*

(n) *Falsa*) Fictas fuisse lacrymas, & verba, & vultum, contendit Hypsipyle.

(o) *Cætera*) *Quæ velle te pronuntiare gestus & conatus indicabat.*

(p) *Sacram*) Quia Palladis cura fabricata fuerat; deinde etiam propter malum, aut tabulam vocalem & fatidicam ex Dodonæa sylva, indicante Minerva, decisam.

(q) *Concava*) Cum ventis inflantur.

Cærula propulsæ (*a*) subducitur unda carinæ:
(*b*) Terra tibi, nobis aspiciuntur aquæ.
(*c*) In latus omne patens turris circumspicit undas.
Huc (*d*) feror; & lacrymis osque sinusque madent.
Per lacrymas specto; cupidæque faventia menti
Longius assueto lumina nostra vident.
(*e*) Adde preces castas, immistaque vota (*f*) timori,
Nunc quoque te salvo persolüenda mihi.
Vota ego (*g*) persolvam? votis Medea (*h*) fruetur?
Cor dolet; atque ira mistus (*i*) abundat amor.
Dona feram templis, (*k*) vivum quod Jasona perdo?
Hostia pro damnis concidat icta meis?
Non equidem (*l*) secura fui; semperque verebar,
Ne pater (*m*) Argolica sumeret urbe nurum.
Argolidas timui: nocuit mihi (*n*) barbara pellex.
Non expectatâ vulnus ab hoste tuli.

INTERPRETATIO.

Cærulei fluxus subtrahuntur agitatæ navi: Versus terram respicis, nos versus aquam. Turris ex omni parte conspicua imminet mari: Huc eo, & facies & sinus hument lacrymis. Per lacrymas aspicio; & oculi nostri faventes animo avido prospiciunt longius quam soliti erant. Adde preces pudicas & vota cum metu conjuncta, quæ etiam nunc debeo exsolvere, te salvo. Ego exsolvam vota? Medea gaudebit votis? Cordi ægre est, atque amor mistus ira affluit. Feram munera in templa, quia amitto Jasona vivum? Hostia percussa cadat pro damnis meis? Non equidem vixi sine cura: & semper timebam ne pater tuus *diligeret nurum ex urbe Thessalica. Reformidavi Thessalicas: offecit mihi pellex barbara. Illata est plaga ab hoste improvisa.*

NOTÆ.

(a) *Subducitur*) Quando ventis & remis navis impellitur, & velociter currit, non modo terræ, sed maris etiam undæ, adeoque mare fugere & subtrahi videtur.

(b) *Terra*) Sic solent qui abeunt & qui remanent in sese mutuo ora convertere, donec extremum *vale* dicere cogantur, quando per locorum distantiam omnino separantur.

(c) *In latus*) Quæ ergo editissima erat. Locum describit, unde discedentem Jasonem spectasse dicit.

(d) *Feror*) Certe istud est ex intimo amoris sinu depromtum: & quam lepidum est, tam est & tenerum.

(e) *Adde*) Pro *addo*, seu *addidi*. Ita & ex affectu majore, vel etiam variandi causa, loqui amamus.

(f) *Timori*) Timebat Jasoni suo Hypsipyle, quem magis periculis sese objectare videbat.

(g) *Persolvam*) Cum maxima indignatione istud est pronuntiandum, quia dolori maximo versibus præcedentibus causa substrata est, iraque usque ad extremum repressa. Attente, qui volet proficere, Poetæ artem indagabitur: nec vero pœnitebit.

(h) *Fruetur*) *Eorum utilitate & fructu gaudebit*.

(i) *Abundat*) Istud quoque ex natura; nam ira spiritus animales irritantur; & ad id quod agimus promtiores redduntur. Itaque ne irascatur qui amat, nisi ametur.

(k) *Vivum perdo*) In vocibus & in re est repugnantia. Atque hæc omnia ironice & & per indignationem sunt proferenda.

(l) *Secura*) *De matrimonio nostro*, scilicet.

(m) *Argolica*) *Thessalica*: nam etiam Thessalia *Argos Pelasgicum* dicta est.

(n) *Barbara*) *Medea*.

Digitized by Google

Nec facie meritisve placet; sed carmine (*a*) movit:
Diraque cantata pabula (*b*) falce metit.
Illa reluctantem curru (*c*) deducere Lunam
Nititur, & tenebris (*d*) abdere Solis equos.
Illa refrænat aquas, (*e*) obliquaque flumina sistit:
Illa loco sylvas, (*f*) vivaque saxa movet.
Per (*g*) tumulos errat passis (*h*) discincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis.
Devovet absentes; simulacraque cerea (*i*) figit,
Et miserum tenues in (*k*) jecur urget acus.
Et quæ nescierim (*l*) melius: male quæritur herbis,
Moribus & forma conciliandus, amor.
Hanc potes amplecti? thalamoque relictus in uno
Impavidus somno nocte (*m*) silente frui?
(*n*) Scilicet ut (*o*) taurus, ita te juga ferre coegit:
Quaque feros angues, te quoque mulcet ope.

INTERPRETATIO.

Nec illa tibi *grata est forma vel beneficiis, sed te incantamentis pellexit: Et vellit herbas noxias falce incantata. Illa conatur deturbare curru Lunam resistentem, & abscondere tenebris equos Solis: Illa retinet undas, & coercet flumina sinuosa. Illa deturbat sylvas & vivas rupes loco* suo. *Discincta vagatur per sepulcra coma sparsa, & legit quædam ossa de rogis calidis. Male precatur absentibus; & transverberat imagines cereas; & defigit in miserum jecur acus exiles: Et quæ melius ignoraverim. Amor male capitur herbis qui debet allici moribus & pulcritudine. Hanc non metuis fovere? & in eodem lecto destitutus potesne dormire sine metu per noctis silentium? Nimirum coegit te jugum pati, ut coegit tauros: Et mollit te quoque eadem opera qua* mollit *sævos serpentes.*

NOTÆ.

(a) *Movit*) *Te ad sui amorem incantamentis perpulit.*

(b) *Falce*) Ex magica arte, quasdam herbas pro diverso usu velli, aut incidi oportebat. Atque istud posterius falce ænea ad Lunam factitatum esse ex Virgilio discimus.

(c) *Deducere*) Id est, *prorsus venefica est Medea*. Sic etiam dixit Tibullus,

Cantus & e curru Lunam deducere tentat.

(d) *Abdere*) Id est, *Solem ipsum lumine suo privare.*

(e) *Obliqua*) Epitheton fluminum, quorum cursus obliquus est.

(f) *Vivaque*) Id est, *ibi nata, & magna*, quæ terræ implantata videntur. *Des Rochers.*

(g) *Tumulos*) *Sepulcra.*

(h) *Discincta*) Ex disciplina magica hæc omnia transcripta sunt. Sed vide quam apposite & ad scopum convenienter, quam bene & jucunde variata oratio.

(i) *Figit*) Ut, quemadmodum imago cerea hoc & illud vulnus acceperit, ita & ille quem repræsentat hoc aut illo affectu tangatur, &c. In his luserunt etiam Virgilius & Horatius; quos si cum illis ridere voles, videbis.

(k) *Jecur*) Quod sedem dicunt amoris; ut ita percutiatur ille cujus est illa imago.

(l) *Melius*) Multa alia pessima arte dicit Medeam facere, quæ a se melius ignorentur quam cognoscantur.

(m) *Silente*) *Per noctis silentium*, quod ad pavorem incutiendum etiam aptum est.

(n) *Scilicet*) Vide mihi, quæso, quale sit Poetæ ingenium, in quas se induat formas; & quomodo ex quolibet efficiat quidlibet. Hypsipylen versibus proxime præcedentibus, Jasonem a Medeæ amore retrahentem, induxit: nunc cum videtur illa rationum suarum vim infringere velle, illis pondus addit, seu potius ex iis novum argumentum ad Medeam alienandum colligit.

(o) *Tauros*) Quos Medeæ ope, Jason perdomuit.

Adde, quod adscribi factis (*a*) procerumque tuisque
(*b*) Se favet; & (*c*) titulo conjugis uxor obest.
Atque aliquis (*d*) Peliæ de partibus acta venenis
(*e*) Imputat, & populum, qui sibi credat, habet.
(*f*) Non hæc Æsonides, sed (*g*) Phasias (*h*) Æetine
Aurea (*i*) Phryxeæ terga (*k*) revellit ovis.
Non (*l*) probat Alcimede mater tua, consule matrem:
Non pater, a (*m*) gelido cui venit axe nurus.
Illa sibi (*n*) Tanai, (*o*) Scythiæque paludibus udæ
Quærat, & (*p*) a patria (*q*) Phasidos usque, virum.

INTERPRETATIO.

Adjice quod illa *se gaudet Auctorem celebrari factorum tuorum, & Principum* Argonautarum, *& conjux nocet laudibus mariti. Atque aliquis ex factione Peliæ adscribit facta* tua *venenis, & habet plebem, quæ sibi fidem adhibeat. Non Jason, sed Medea abstulit pellem auream arietis Phryxei. Alcimede mater tua non laudat; consilium pete a matre: Non laudat pater, cui advehitur nurus a polo glaciali. Illa exquiret sibi maritum ex Tanai & paludibus Scythiæ humidæ, & usque ex patria Phasis.*

NOTÆ.

(a) *Preterum*) Castoris, Polincis, Herculis, &c.

(b) *Se favet*) Venuate; Alii *se facit*; Gall. *Elle prend plaisir, elle se vante.* Hactenus vero in odium, nunc in invidiam Hypsipyle Medeam ideo conatur adducere, quod in se tot Herouum gloriam derivaret.

(c) *Titulo*) *Laudibus tuis detrahit.*

(d) *Peliæ de partibus*) Id est, *Ex iis qui Peliæ partes sequuntur, ipsi favent, tibique sunt infensi.*

(e) *Imputat*) *Dicit, non virtute tua, sed Medeæ venenis, omnia facta fuisse quæ in expeditione Colchica facta sunt.*

(f) *Non hæc*) Intellige hæc verba esse cujuspiam Peliæ fautoris, quibus Jasonis gloriam minueret.

(g) *Phasias*) *Medea*, a Phaside Colchorum fluvio.

(h) *Æetine*) *Æetæ filia*, quemadmodum Neptunine, Nereine, Oceanine, aliaque patronymica formantur. Sequutus vero sum Heinsii correctionem, quam ex veteri erasa lectione, utcumque tamen apparente, deinde etiam Salmasii approbatione confirmavit.

(i) *Phryxeæ*) A Phryxo, Athamantis & Nepheles filio, qui Jovi, vel ut alii volunt, Marti, apud Colchos arietem, quo Hellespontum transfretaverat, immolavit.

(k) *Revellit*) Bene *revellit*; nam arietis pellem, seu vellus aureum in templo Martis Phryxus affixit.

(l) *Probat*) *Ea omnia*, scilicet, *quæ de te & Medea prædicantur; aut ab hostibus tuis in te jactantur.*

(m) *Gelido*) Colchide, scilicet, quæ respectu Græciæ gelida est, utpote magis ad Septentrionem inclinans. Cæterum invidiose istud suxit, quomodo Gallice diceremus, *du fonds du Septentrion*, vel, *des glaces du Pole*: nam ab axe, seu Polo multum distat Colchis.

(n) *Tanai*) Tanais fluvius est notissimus, Asiam ab Europa disterminans.

(o) *Scythiæque*) Scythia regio est, cujus pars una Asiæ, altera Europæ adscribitur. Iracunde vero ad barbaros, & magis ad Septentrionem, Medeam, quæ sibi maritum quærat, remittit Hypsipyle.

(p) *A patria*) Id est, *Ex Colchidis*, vel *Armeniæ montibus*; unde ortum suum ducere volunt fluvium Phasidem.

(q) *Phasidos*) Phasis fluvius est profundissimus idemque rapidissimus, per quem Argonautæ in Colchos navigarunt. *Phasidos* vero genitivus Græcus est: Latine habet *Phasis*, vel *Phasidis*.

Mo-

Mobilis Æsonide, vernaque incertior aura,
Cur tua (*a*) polliciti pondere (*b*) verba carent?
Vir meus hinc ieras, vir non meus inde rediſti.
Sim reducis conjux, sicut euntis eram.
Si te nobilitas, generoſaque nomina tangunt;
En ego (*c*) Minoo nata Thoante feror.
(*d*) Bacchus avus, Bacchi conjux (*e*) redimita corona,
Præradiat ſtellis (*f*) signa minora suis.
Dos tibi (*g*) Lemnos erit, terra (*h*) ingenioſa colenti:
Me quoque res tales inter habere potes.
(*i*) Nunc etiam peperi: gratare (*k*) ambobus, Iason:
(*l*) Dulce mihi gravidæ fecerat (*m*) auctor onus.
Felix in (*n*) numero quoque sum; prolemque gemellam
(*o*) Pignora (*p*) Lucina bina favente dedi.
Si quæris, cui sint similes; (*q*) cognoſceris illis.
(*r*) Fallere non norunt: cætera patris habent.

INTERPRETATIO.

Inconſtans Jason, & levior vento verno, quemobrem promiſſa tua non habent fidem? Abieras hinc maritus meus, rediiſti maritus non meus. Sim uxor reducis, sicut eram proficiſcentis. Si movearis nobilitate & magnificis titulis; En ego dicor genita Thoante Minoo. ***Bacchus*** *est mihi* ***avus.*** *Ariadne Bacchi conjux circumdata corona prælucet signis minoribus ſtellis suis. Dos erit tibi Lemnos, terra fœcunda cultori: poteſ quoque habere me inter res tam præclaras. Nunc etiam sum enixa, gratulare nobis duobus Jason: Auctor reddiderat pondus gratum mihi gravidæ. Sum quoque fortunata in numero; & emiſi binos liberos progeniem geminam, Lucina adjuvante. Si petis cui sint similes; cognoſceris per illos. Neſciunt fraudare; habent alia omnia patris.*

NOTÆ.

(a) *Polliciti*) Alii habent *pollicito*, quod Heinſio magis arriſit.

(b) *Verba polliciti*) Pro promiſſis. Nota bene hanc in loquendo rationem & solertiam. Quanti uſus eſſe poteſt? Sed pauci iſtud intelligent, niſi aliquando operi manum admoverint.

(c) *Minoo*) Thoas enim, pater Hypsipyles, filius fuit Ariadnæ, Ariadne vero Minoem patrem habuit.

(d) *Bacchus avus*) Omnino, siquidem ille Ariadnen uxorem habuit, ex qua Thoantem suſcepit, patrem Hypſipyles.

(e) *Redimita*) Hanc fabulam supra vidimus in Phyllidis epiſtola; sed nota quam apposite & ex muliérculæ ingenio Poeta Hypſipylen, gloriam ex obviis quibusque captantem, inducat.

(f) *Signa*) *Alia sidera, minora & minus lucida*. Gall. *Les étoiles de moindre grandeur: Les Conſtellations moins remarquables.*

(g) *Lemnos*) *Inſula Lemnos, quæ dos eſt mea, tua erit, cum me uxorem duxeris.*

(h) *Ingenioſa*) Id eſt, *fœcunda, fertilis*: nam ingenium terræ etiam tribuitur.

(i) *Nunc etiam*) Laudat se a fœcunditate: quæ solet eſſe maritis grata.

(k) *Ambobus*) *Mihi*, scilicet, *& tibi*.

(l) *Dulce*) *Minus mihi grave fuit, quod gravida eſſem, quia ex te eram.*

(m) *Auctor*) *Jason*, scilicet.

(n) *Numero*) Thoantem enim, & Eunæum uno partu edidit.

(o) *Pignora*) Id eſt, *liberos*: quia sunt illi amoris conjugalis vincula & quasi pignora.

(p) *Lucina*) Juno Lucina, quæ parturientibus aderat.

(q) *Cognoſceris*) Adeoque Jasoni erant simillimi. Atque & iſtud, ad eum in fide & amore retinendum, conferebat.

(r) *Fallere*) *Sicut Jason eorum pater, qui matrem fefellit.*

Le-

Legatos quos pæne dedi (*a*) pro matre ferendos;
Sed renuit cœptas sæva (*b*) noverca vias.
Medeam timui: (*c*) plus est Medea novercâ.
Medeæ faciunt ad scelus omne manus.
(*d*) Spargere quæ fratris potuit laniata per agros
Corpora, pignoribus parceret illa meis?
Hanc tamen, o demens Colchisque (*e*) ablate venenis,
Diceris Hypsipyles præposuisse toro.
Turpiter illa (*f*) virum cognovit adultera virgo,
Me tibi, teque mihi (*g*) tæda pudica dedit.
Prodidit (*h*) illa patrem: rapui (*i*) de cæde Thoanta.
(*k*) Deseruit Colchos: me mea Lemnos habet.
Quid refert, scelerata piam si vincit, & ipso
(*l*) Crimine dotata est, emeruitque virum?
Lemniadum facinus culpo, (*m*) non miror, Jason.
(*n*) Quælibet iratis ipse dat arma dolor.
Dic age, si ventis (ut (*o*) oportuit), actus iniquis
Intrasses portus tuque, (*p*) comesque meos;

INTERPRETATIO.

Quos fere tradidi portandos legatos pro matre: Sed crudelis noverca impedivit inceptum iter. Reformidavi Medeam: plus est Medea quam noverca. Manus Medeæ aptæ sunt ad omnem nequitiam. Quæ potuit disseminare per campos membra lacerata fratris, illa ignosceret meis liberis? Tamen, o insane, & incantate venenis Colchicis, diceris prætulisse hanc lecto Hypsipyles. Illa juvenis adultera cognovit fœde meum *maritum: fax casta dedit me tibi, & te mihi. Illa prodidit patrem:* ego *subtraxi Thoanta neci.* Illa *reliquit Colchos: Lemnos mea tenet me. Quid interest, si scelesta superat piam, & dotem habet crimen ipsum, &* eo sibi *conciliavit maritum. Damno flagitium Lemniadum puellarum, non miror, Jason. Dolor ipse ingerit quælibet arma infensis. Dic, quæso, si pulsus ventis adversis (ut decuit) tu & comes introisses meos portus;*

NOTÆ.

(a) *Pro matre*) Id est, *ut te mihi conciliarent*.

(b) *Noverca*) *Medea*, scilicet.

(c) *Plus est*) Id est, *Major est adhuc in Medea sævitia, quam in Noverca*. Gall. *Qui dit Medée, dit bien plus que marâtre.*

(d) *Spargere*) Fabula est, Medeam, ut insequentem patrem moraretur, cum Jasonis fugam comitata esset, Absyrti, fratris sui, membra dilacerasse, iisque viam stravisse.

(e) *Ablate*) Jasonem innuit per veneficia mente alienatum a Medea fuisse.

(f) *Virum*) *Te*, scilicet, *qui meus es*.

(g) *Tæda pudica*) *Legitimum conjugium*; ad cujus celebrationem tædas adhibitas fuisse supra vidimus. Metonym. est.

(h) *Illa*) *Medea*, cujus ope vellus aureum a Jasone sublatum.

(i) *De cæde*) Sola enim ex omnibus Lemniadibus patrem suum servavit, cum aliæ viros omnes trucidassent.

(k) *Deseruit*) *Ut impudicæ solent*.

(l) *Crimine dotata*) Medeam Jason abduxit, quod sui causa patrem prodidisset. Quam lepide vero & apposite istud arguit Hypsipyle.

(m) *Non miror*) Quod viros suos Lemniades interfecerint, se equidem dicit non approbare: Verumtamen in eo nihil esse quod dolor contemtæ uxori facile non suggerat.

(n) *Quælibet*) Clarissimus Heinsius malebat *quamlibet*: sed non ita videtur ad scopum spectare.

(o) *Oportuit*) *Dignus fuisti, cui istud eveneris*.

(p) *Comesque*) *Medea*, quam præ dolore & ira non nominat.

Ob-

Digitized by Google

Obviaque exissem fœtu comitata gemello :
((*a*) Hiscere nempe tibi terra roganda fuit.)
Quo vultu natos, quo me, scelerate, videres?
Perfidiæ pretio qua nece dignus eras?
Ipse quidem per me tutus sospesque fuisses :
Non quia tu dignus, sed quia mitis ego.
(*b*) Pellicis ipsa meos implessem sanguine vultus,
(*c*) Quosque veneficiis (*d*) abstulit illa suis.
Medeæ (*e*) Medea forem: quod (*f*) si quid ab alto
Justus adest votis Jupiter ipse meis;
Quod gemit Hypsipyle, lecti quoque (*g*) subnuba nostri
Mœreat, & leges (*h*) sanciat ipsa suas.
Utque ego destituor conjux materque duorum;
(*i*) A totidem natis orba sit, atque viro.
Nec male parta diu teneat; pejusque relinquat.
Exulet; & toto quærat in orbe fugam.
Quam fratri germana fuit, miseroque parenti
Filia; tam natis, tam sit acerba (*k*) viro.

INTERPRETATIO.

& processissem obviam cum duobus liberis: (scilicet tibi opus fuisset precari terram, ut hiaret.) Quo ore potuisses intueri filios, quo me, scelerate? Qua morte dignus eras pro mercede perfidiæ tuæ? *Tu equidem fuisses tutus & incolumis per me, non quia tu* es *dignus, sed quia ego* sum *lenis. Ego cooperuissem meos oculos sanguine pellicis, &* tuos *quos illa abripuit veneficiis suis. Essem Medea Medeæ. Quod si Jupiter ipse adest æquus aliqua parte ex cœlo meis precibus; Pellex mei lecti fleat quod Hypsipyle queritur, & ipsa firmet leges suas: Et quemadmodum ego uxor, & mater duorum relinquor, illa sit privata totidem liberis, atque marito. Nec diu possideat quæ male acquisivit; & graviori modo deterat. Exul vivat; & quærat fugam in toto mundo. Quam sæva fuit soror fratri, & filia* sæva *patri; tam sit* sæva *liberis, tam sit* sæva *marito.*

NOTÆ.

(a) *Hiscere*) Id est, *Tanti sceleris pudore usque adeo suffusus fuisses & perturbatus, ut terræ hiatu absorptum quam in meum conspectum datum te præoptasses.*

(b) *Pellicis*) *Medeæ.*

(c) *Quosque*) *Jasonis.*

(d) *Abstulit*) *A me avertit.*

(e) *Medea*) Id est, *sævissima.*

(f) *Si quid*) Alii *si quis*. Optime vero & venuste *si quid* plurimi, quod reposuit Heinsius; qui idem vere, eleganter redundare τὸ *quid* asserit. Ita & Virgilius.

——— *Si quid pietas antiqua labores*
Respicit humanos.

(g) *Subnuba*) *Medea concubina*. Alii habent *Succuba*: quam vocem vix latinam dicit Heinsius.

(h) *Sanciat*) *Firmet, & ratas efficiat.* Id est, *Cum ipsa sibi licitum crediderit uxores de conjugali toro deturbare, & ea de re quasi legem exemplo in me edito posuerit, opto ut etiam damno suo legem istam sanciat.*

(i) *A totidem*) Voto suo non excidit Hypsipyle. Jason enim cum Creusam Creontis Corinthiorum regis filiam uxorem duceret, Medeam expulit; quæ duos, quos ex Jasone habuerat, filios crudeliter mactavit. Nota vero phrasim; *orbum esse a re aliqua*: Ita & Cicero dixit in Oratione pro Flacco, *orba ab Optimatibus concio.*

(k) *Viro*) Cum Creusa conflagrasse Jasonem, incendio quod Medea in Creontis regia excitavit, scribit Hyginus. Quanquam alii aliter.

Cum

Cum mare, cum terras (*a*) consumserit, (*b*) aera tentet,
Erret inops, exspes, cæde cruenta sua.
Hæc ego conjugio fraudata (*c*) Thoantias oro.
Vivite (*d*) devoto nuptaque virque toro.

INTERPRETATIO.

Cum peragraverit mare & terras, experiatur aera. Vagetur egena, sine spe, sanguinolenta sua nece. Ego Thoantis filia expulsa conjugio hæc imprecor. Vivite vir & uxor lecto diris damnato.

NOTÆ.

(a) *Consumserit*) *Frustraque in iis asylum quæsierit*. Corintho vero Medea pulsa est, postquam Jasoni Creusa nupsisset: Deinde etiam Athenis, ab Ægeo, cui nupserat, repudiata.

(b) *Aera*) Quomodo draconibus vecta Corintho, Athenisque eufugerit Medea, passim reperies: illudque sæpius Author memorat.

(c) *Thoantias*) *Hypsipyle Thoantis filia*.

(d) *Devoto*) *Execrationibus, & infelicitatibus per meas imprecationes referto*.

EPISTOLA SEPTIMA.

ARGUMENTUM.

Troja a Græcis eversa, Æneas, Anchisæ & Veneris filius, postquam incendio penates eripuisset, viginti navibus mare ingreditur. Tempestate autem jactatus, diuque circum multa littora errans, in Lybiam est delatus: ubi tunc Dido, ut fingit Virgilius, Beli filia, & Sichæi, Herculis sacerdotis uxor, Tyro profecta, fratris Pigmalionis sævitiam & avaritiam fugiens, novam urbem, Carthaginem moliebatur, a qua Æneas una cum sociis liberaliter susceptus, amatus, in ejusdem se interiorem consuetudinem demisit. Cum autem Mercurii monitu, in Italiam, fatis sibi promissam, navigare pararet, Dido (ut quæ cum maxime amans & ardens omnia momenta expenderet) animum ejus præsentiens, a navigandi proposito eum revocare studet: quo non impetrato, ut saltem differat præceps iter, orat. Multis autem frustra admotis precibus, tandem moritura ad eum scribit, ut mortis causam præbuisse intelligat.

DIDO ÆNEÆ.

(*a*) SIC, (*b*) ubi fata vocant, udis abjectus in herbis,
Ad (*c*) vada (*d*) Meandri (*e*) concinit albus olor.

INTERPRETATIO.

SIc candidus Cygnus jacens super herba canit ad vada Meandri, cum mors vocet.

NOTÆ.

(a) *Sic concinit*) *Uti ego nunc cano*, supple: quod, de industria, a Poeta non expressum, majoris affectus declarandi causa. Cæterum in quibusdam codicibus, hujus epistolæ initium faciunt versus duo sequentes: *Accipe, Dardanide, moritura carmen Elissæ.*
Quæ legis, a nobis ultima verba legis.
At illi, tametsi non ita male cohærent, merito tamen, cum in optimis præsertim editionibus non appareant, tanquam adulterini rejecti sunt. Epistola vero fere tota est ex Virgilio desumta.

(b) *Fata vocant*) Id est, *cum mors instat*. Inde tracta phrasi quod nihil sine fatorum ordine fiat.

(c) *Vada*) Vadum, locus est aquosus, per quem tamen pedibus licet vadere. Sumitur etiam pro aquis simpliciter.

(d) *Meandri*) Meander, seu, ut alii scribunt Meandrus, fluvius est minoris Asiæ, in Ægeum mare influens, adeo sinuosus, ut sæpe videatur reverti.

(e) *Concinit*) Morti vicinum Cygnum cantere voluerunt fabularum artifices Poetæ.

Ne

Digitized by Google

Nec, quia te nostra sperem prece posse moveri,
Alloquor: adverso (*a*) vovimus (*b*) ista Deo.
Sed (*c*) merita & (*d*) famam, (*e*) corpusque, animumque pudicum
Cum male perdiderim; perdere verba leve est.
(*f*) Certus es ire tamen, miseramque relinquere Dido:
Atque iidem venti vela (*g*) fidemque ferent.
Certus es, Ænea, cum fœdere (*h*) solvere naves:
Quæque ubi sint nescis, Itala regna sequi.
Nec (*i*) nova Carthago, nec te crescentia tangunt
Mœnia; nec sceptro tradita (*k*) summa tuo.
(*l*) Facta fugis; (*m*) facienda petis: quærenda per orbem
Altera, quæsita est (*n*) altera terra tibi.
Ut terram invenias, quis eam tibi tradet habendam?
(*o*) Quis sua non notis arva tenenda dabit?
(*p*) Alter habendus amor tibi restat, & altera Dido:
Quamque (*q*) iterum (*r*) fallas, altera danda fides.

INTERPRETATIO.

Neque compello te, quod credam te posse flecti precatione nostra: Optavimus ista Deo averso. Sed cum male profuderim beneficia & famam, & corpus, & animum castum, parum est profundere verba. Decrevisti tamen abire & deserere infelicem Didonem: Atque iidem venti rapiant vela & fidem tuam: *Decrevisti, Ænea, solvere naves cum pacto: & regna Itala petere, quæ ignoras ubi sint. Nec nova Carthago, nec muri surgentes te movent; nec summa rerum concessa tuo sceptro. Fugis quæ facta sunt, sequeris quæ facienda sunt. Altera tellus investiganda est tibi per orbem, altera est inventa. Quomquam solum reperias, quisnam id tibi præbebit possidendum? Quis dabit agros suos possidendos* hominibus *incognitis? Superest tibi alter Amor habendus, & altera Dido: Et fides altera danda, quam frangas denuo.*

NOTÆ.

(a) *Vovimus*) Alii Codices habent *movimus*, quod quidem cur improbaverit Heinsius non video, (*movere* enim sæpe pro suscipere ponitur) nisi quia jam ea voce, versu proxime præcedenti, usus est Poeta. *Vovimus* vero ex hac Basileensis Codicis Scriptura *vois* effecit Heinsius.

(b) *Ista*) *Ut te in mei amore retinerem.*

(c) *Merita*) Æneam hospitio perbenigne acceperat, &c.

(d) *Famam*) Quia ante visum Æneam castissima habebatur.

(e) *Corpusque*) Ab Ænea violatum.

(f) *Certus ire*) *Certus eundi*. Virgil. 4. Cæterum hæc omnia, cum aliqua admiratione proferenda sunt.

(g) *Fidemque ferent*) Id est, *Perfidus eris*. Proverbialis locutio, nostris etiam familiaris, dum nullius momenti rem aliquam exagitant. Dicunt enim, *Autant en emporte le vent*: & similia.

(h) *Solvere*) Iterum in diversa vocum significatione ludit Poeta. *Solvere fœdus*, est *fœdus frangere*. *Solvere naves*, est, *eas ex portu deducere*. Id est, *decrevisti simul & pariter matrimonium nostrum dissolvere, & abeundi causa, naves portu solvere.*

(i) *Nova*) Quam tunc temporis Dido ædificabat.

(k) *Summa*) Id est, *Quicquid erat penes me divitiarum & potestatis.*

(l) *Facta*) *Carthaginem conditam.*

(m) *Facienda*) *Urbem, quam, fatis admonitus, in Italia conditurum se Æneas prædicabat.*

(n) *Altera*) *Hæc*, scilicet, *quam tibi dedi*

(o) *Quis*) Quasi dicat, *nullus.*

(p) *Alter*) *quem fortasse nunquam invenies.*

(q) *Iterum*) *Sicuti datam mihi fefellisti.*

(r) *Fallas*) *Fallere fidem*, pro, *fidem violare*, etiam apud Ciceronem.

Digitized by Google

(*a*) Quando erit, ut condas instar Carthaginis urbem,
Et videas populos altus ab arce tuos?
Omnia ut eveniant, nec te tua vota (*b*) morentur;
Unde tibi, quæ te (*c*) sic amet, uxor erit?
Uror, ut inducto ceratæ sulfure (*d*) tædæ:
Ut (*e*) pia fumosis addita thura focis.
Æneas oculis semper vigilantis inhæret:
Ænean animo noxque diesque refert.
Ille quidem male gratus, & ad mea munera (*f*) surdus;
Et quo, si non sim (*g*) stulta, carere velim:
Non tamen Ænean, quamvis male cogitat, odi:
Sed queror infidum, questaque pejus amo.
Parce Venus (*h*) nurui, durumque (*i*) amplectere fratrem,
(*k*) Frater Amor: castris (*l*) militet ille tuis.
Aut ego (*m*) quæ cœpi (neque enim dedignor) amare,
(*n*) Materiam (*o*) curæ præbeat ille meæ.

INTERPRETATIO.

Quando eveniet ut ædifices urbem instar Carthaginis; & sublimis prospicias populos tuos ab arce? Quantumvis omnia accidant, nec tua desideria te retardent; unde conjux tibi aderit, quæ te amet ut ego te amo? Ardeo, ut tædæ oblitæ sulphure; ut pia thura injecta altaribus fumosis. Semper Æneas obversatur oculis mei *experrectæ. Nox & dies repræsentat Æneam animo* meo. *Ille quidem ingratus, & durus ad mea dona; & quo, si non sim insana, cupiam carere: Non tamen odio habeo Ænean, quamvis male animatus sit: Sed querimoniam habeo de perfido, & postquam habui, magis amo. Venus ignosce nurui, tuque, o Amor frater complectere crudelem fratrem: Ille sequatur castra tua; Aut ego sequar quæ cœpi amare; (neque enim abnuo) ille det materiam amori meo.*

NOTÆ.

(a) *Quando*) Quasi dicat, *nunquam*, aut *tardissime*.

(b) *Morentur*) Id est, *Quamquam nulla sit mora, quin omnia quæ optaveris, eveniant*.

(c) *Sic*) *Ut ego te amo*.

(d) *Tædæ*) Tæda, arbor est ex resinosis; flammis luminibusque sacrorum grata, authore Plinio.

(e) *Pia*) *Quibus erga Deos pietatem testamur*.

(f) *Surdus*) Quia illis neque movebatur; neque ab instituto itinere deterrebatur.

(g) *Stulta*) Stultus vero est qui eo carere non vult, quem neque beneficiis, neque amore retinere potest.

(h) *Nurui*) Id est, *mihi*. Æneas matrem habuit Venerem: adeoque Veneris nurus fuerit, quæ illum maritum vocitaverit.

(i) *Amplectere*) *Et ad mei amorem perduce*.

(k) *Frater*) Æneæ frater fuerit Amor, si quidem uterque Venere genitus.

(l) *Militet*) *Amet*, & *amet me*: Militia enim Amoris amor est.

(m) *Quæ*) *Quem*, ex melioribus codicibus correxerat Heinsius. *Quæ* vero, quod in aliis reperitur reposui, quia clariorem sensum & meliorem efficit: nam & idem ille Heinsius hanc, ut videtur, sibi legem in correctionibus suis posuit.

(n) *Materiam*) *Nutrimentum & causam*. *Amet*. Quam acute istud inflexerit, vide. Dicit Amori, se sponte ejus militiæ nomen dedisse, & ejus castra sequi: Tantummodo ille materia vota sua non destituat. Quæ magis honesta esse potest Oratio ad Imperatorem? At Dido tamen quod maxime cupit, conficit; nam Amoris materia Æneæ amor est reciproca:

(o) *Curæ*) *Amori*. Sic Virgil. de hac ipsa Dido loquens:

At Regina gravi jam dudum saucia cura.

Fal-

Digitized by Google

(*a*) Fallor; & (*b*) iſta mihi falſo jactatur imago.
Matris ab ingenio (*c*) diſſidet ille ſuæ.
(*d*) Te lapis, & montes, innataque rupibus altis
(*e*) Robora, te ſævæ progenuere feræ:
Aut mare, quale vides agitari nunc quoque ventis:
(*f*) Quo tamen adverſis fluctibus ire paras.
Quo (*g*) fugis? obſtat (*h*) hiems: (*i*) hiemis mihi gratia proſit:
Aſpice, ut (*k*) everſas concitet (*l*) Eurus aquas.
Quod tibi maluerim, ſine me debere procellis.
(*m*) Juſtior eſt animo ventus & unda tuo.
Non ego ſum tanti ((*n*) quamvis merearis, inique,)
Ut pereas, dum me per freta longa fugis.
Exerces (*o*) pretioſa odia, & conſtantia magno;
Si, dum me careas, eſt tibi vile mori.
Jam venti ponent, (*p*) ſtrataque æqualiter unda,
(*q*) Cæruleis (*r*) Triton per mare (*s*) curret equis.

INTERPRETATIO.

Decipior; & iſta cogitatio oſtentatur mihi falſo: Ille non vivit ex indole matris ſuæ. Saxum & montes, & robora ingenita rupibus altis, feræ crudeles produxerunt te: Aut mare, quale cernis commoveri nunc quoque ventis; quo tamen ire cupis undis contrariis. Quo fugis? tempeſtas impedit: tempeſtatis gratia mihi ſervias. Vide ut Eurus eruat aquas concitas; fac ut debeam procellis, quod maluerim debere tibi. Ventus & fluctus eſt æquior tuo ingenio. Ego non ſum tanti, ut pereas, (quamvis dignus ſis injuſte) dum fugis me per vaſta maria. Odiis cariſſimis indulges & magno venientibus; ſi modo me careas, leve eſt tibi mori: Venti brevi quieſcent, & fluctibus æqualiter diffuſis, Triton feretur per mare equis glaucis.

NOTÆ.

(a) *Fallor*) *Quæ Æneam ad mei amorem perduci poſſe cogito.*

(b) *Iſta*) *Quæ, dies, noctes mentem obambulat; cum Æneam facilem & amore victum, mihi fingo.*

(c) *Diſſidet*) *Quia ille durus; Venus mollis*, &c.

(d) *Te*) Æneam tanquam præſentem alloquitur. Quod quidem convenientiſſime fecit, quo tempore eum phantaſiæ oberrantem induxit.

(e) *Robora*) Robur, arbor eſt glandifera, duriſſima.

(f) *Quo*) Alii habent *qua*; quod Heinſio propter ejuſdem *quo*, verſu proxime ſequenti, concurſum, placuit.

(g) *Fugis*) Invidioſe.

(h) *Hiems*) *Tempeſtas*. Ita & Horatius.

(i) *Hiemis gratia*) *Cujus vix ulla eſt*. Ovidium vide, ut ubique ingenioſus eſt.

(k) *Everſas*) Pro *evertat & concitet*.

(l) *Eurus*) Ventus ab ortu ſpirans, procelloſus, & in Italiam ex Africa navigaturis maxime contrarius.

(m) *Juſtior*) *Quia mihi bene merenti gratiam refert, cum te apud me retinet, quam tu, qui beneficium accepiſti, non vis reddere.*

(n) *Quamvis merearis*) *Perire ſcilicet*. Sed multum hic variant codices. Quidam habent *quod non meditaris*: quod quidem non improbandum.

(o) *Pretioſa*) *Quandoquidem, ob ea, tu ipſe in periculum venis.*

(p) *Strata*) Cum nullis ventis agitatur aqua, inter ripas ſuas æquabilis continetur.

(q) *Cæruleis*) Propter aquæ præſertim, in qua vivunt, colorem.

(r) *Triton*) Deus marinus, Neptuni filius, ejuſdemque tubicen.

(s) *Curret*) Id eſt, *placabitur æſtus maris*. Lubentius enim quieſcente unda, ſuper aquas Dii maris exeunt,

Digitized by Google

Tu quoque cum ventis utinam mutabilis esses!
Et, nisi duritia robora vincis, eris.
Quid? si (*a*) nescieris, insana quid æquora possint?
(*b*) Expertæ toties tam (*c*) male credis aquæ?
Ut pelago (*d*) suadente etiam (*e*) retinacula solvas,
Multa tamen latus tristia pontus habet.
Nec (*f*) violasse fidem tentantibus æquora prodest.
Perfidiæ pœnas exigit ille locus.
Præcipue cum læsus Amor: quia mater Amoris
Nuda (*g*) Citheriacis edita fertur aquis.
Perdita ne (*h*) perdam timeo, noceamve nocenti;
Neu bibat æquoreas naufragus hostis aquas.
Vive, precor: sic te (*i*) melius, quam funere, perdam.
Tu potius leti causa (*k*) ferare mei.
Finge, age, te (*l*) rapido (nullum sit in omine pondus)
Turbine deprendi; quid tibi mentis erit?
Protinus occurrent falsæ perjuria linguæ,
Et (*m*) Phrygia Dido fraude (*n*) coacta mori.

INTERPRETATIO.

Utinam tu esses quoque mobilis cum ventis! Et eris, nisi durior es roboribus. Quid? si ignorasses quid procellosa maria possent? Confidis mari quod toties tam male sensisti? Tametsi etiam mari consulente moveas anchoram, tamen vastum mare habet multa luctuosa. Neque juvat eos qui se mari committunt læsisse fidem: Ille locus repetit pœnas perfidiæ: præsertim cum Amor violatus; quia mater Amoris dicitur genita nuda aquis Cytheriacis. Ego quæ occidi, metuo ne sim exitio, vel obsim nocenti; Neve hostis naufragium passus sorbeat aquas marinas. Vive quæso: libentius amittam te sic, quam morte. Tu potius dicaris causa mortis meæ. Age, pone te corripi turbine furente: (nulla sit vis in omine) quid erit tibi animi? Statim mentem subibunt perjuria perfidæ linguæ, & Elissa ad mortem impulsa fraude Trojana.

NOTÆ.

(a) *Nescieris*) Sic habent nonnulli Codices, referente Heinsio. Nec te movere debet ultima syllaba producta; nam plurima alia exempla idem Heinsius congerit, ubi itidem producitur.

(b) *Expertæ*) *Passive*: *Nota*.

(c) *Male*) *Expertæ male*; id est, *cum tua pericula*: vel *credis mala*.

(d) *Suadente*) *Tranquillo*: quod ad navigationem invitare videtur.

(e) *Retinacula solvas*) *Solvas anchoram*: *discedas*.

(f) *Violasse*) Navigationem pergit dissuadere Dido.

(g) *Cytheriacis*) Citheræ insula est in sinu Laconico, quo, cum primum nata esset, Concha Venus devecta dicitur.

(h) *Perdam*) *Eum naufragio timeo perdere quem sua voluntas perdidit, quique adeo me perdidit.*

(i) *Melius*) *Minori cum dolore*.

(k) *Ferare*) *Quam ego tui*, supple, *si me dum fugeres, perires*.

(l) *Rapido*) Quam artificiose quasi in periculo ipso conscientiam Æneæ sollicitat.

(m) *Phrygia*) *Æneæ Phrygii*; *Tui*.

(n) *Coacta*) Quæcumque de Didonis & Æneæ dicuntur amoribus, fabulam esse meram, a Virgilio artificiose intextam conatur ex eo præsertim, quod Carthago 132. anno tantum ante Romam a Didone sit condita; Roma vero 432. post Trojæ excidium, quo excidii tempore Æneas vixit: Ut sic 300. annos circiter Æneæ munifice Poeta condonaverit.

Con-

Conjugis ante oculos deceptæ stabit imago
    Tristis, & effusis (*a*) sanguinolenta comis.
Quicquid (*b*) id est, *totum merui*, (*c*) *concedite*, (*d*) dicas:
    Quæque cadent, (*e*) in te fulmina missa putes.
(*f*) Da breve sævitiæ spatium pelagique tuæque:
    Grande moræ pretium tota futura via est.
Nec mihi parcatur; puero parcatur Iulo.
    (*g*) Te satis est titulum mortis habere meæ.
Quid puer (*h*) Ascanius, quid Dî (*i*) meruere (*k*) Penates?
    (*l*) Ignibus ereptos obruet onda Deos.
Sed neque fers tecum: nec, quæ mihi, perfide, jactas,
    (*m*) Presserunt humeros sacra paterque tuos.
Omnia mentiris, nec enim tua fallere lingua
    Incipit a nobis; primaque plector ego.
Si (*n*) quæras, ubi sit formosi mater Iuli:
    Occidit a duro sola relicta viro.

INTERPRETATIO.

Species uxoris delusæ stabit ante oculos mœsta, & sanguine resperſa, capillis sparsis. Quicquid id est, omne merui, *dices*, discedite: *& credes fulmina quæ cadent esse intorta in te. Concede breve tempus furori maris, & tuo: Via tuta futura est magna merces cunctationis. Nec mihi ignoscatur; ignoscatur puero Iulo: Satis est te dici causam mortis meæ. Quid puer Ascanius, quid Dii Penates meruerunt? Aqua opprimet Deos subtractos ignibus. Sed neque* Deos *tecum portas; neque, perfide, pater & sacra, quæ mihi prædicas, tetigerunt humeros tuos. Profers omnia falsa, neque vero lingua tua me primam decipit, neque ego prima crucior. Si quis petat, ubi sit mater pulcri Iuli: Periit deserta sola a crudeli marito.*

NOTÆ.

(a) *Sanguinolenta*) *Quæ sui causa sibi violentas manus injecerit.*

(b) *Id*) *Quod patieris mali. Quantacunque fuerint mala quæ patieris.*

(c) *Concedite*) Conscientiæ stimulis & periculi magnitudine conturbatum Ænean fingit Dido sui sanguinolentam imaginem spectraque alloqui, & a se depellere.

(d) *Dicas.*) Plurimi codices habent *dices*: quod quidem non improbaverim: quanquam illud alterum requirere versum sequentem Heinsius crediderit.

(e) *In te*) Ita vero noxios solet timida conscientia agitare: Hinc Juvenalis:

Hi sunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoque murmure Cæli;
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.

(f) *Da breve*) Id est, *discessum tuum differ.*

(g) *Te satis*) Id est, *satis est quod meæ mortis authorem te facias: nec ei filium tuum debes objicere*, &c.

(h) *Ascanius*) Æneæ filius; qui & Iulus dictus est.

(i) *Meruere*) *Quamobrem eos tempestati objicias.*

(k) *Penates*) Quos dicitur Ænea Troja in Italiam portasse.

(l) *Ignibus*) *Troja deflagrantis.*

(m) *Presserunt*) Pius ideo a Virgilio Æneas cognominatur, quod patrem & Deos Penates flammis eripuerit, & humeris bajulaverit. Quomodo eum pictores etiam ex Virgilio celebraverunt.

(n) *Quæras*) *Aliquis quærat.* Ænean dicit Creusam uxorem, Priami filiam, matrem Ascanii ante reliquisse, & decepisse. Quæ quidem ex quorundam sententia. Imo ab ipso interfectam nonnulli tradunt.

Hæc

Digitized by Google

(*a*) Hæc mihi narraras; (*b*) at me movere merentem.
(*c*) Inde minor culpa pœna futura mea est.
(*d*) Nec mihi mens dubia est, quin te tua numina damnent.
Per mare, per terras (*e*) septima (*f*) jactat (*g*) hiems,
Fluctibus ejectum tuta (*h*) statione recepi,
Vixque bene audito nomine, regna dedi.
His tamen officiis utinam contenta fuissem;
Et mihi concubitus fama (*i*) sepulta foret!
Illa dies (*k*) nocuit, qua non declive sub antrum
(*l*) Cæruleus subitis compulit imber aquis.

INTERPRETATIO.

Hæc mihi retulerat: sed tetigerunt me flentem. Inde pœna tua *futura est levior culpa mea. Nec dubito quin tui Dii te exagitent. Septima tempestas jactat* illum *per mare, per terras. Recepi tuto portu* illum *expulsum undis; & regna tradidi, vix bene cognita* ejus *nomine. Utinam tamen satis mihi fuisset his beneficiis; & nulla esset mihi fama concubitus! Illa dies* me *perdidit, qua imber cæruleus detrusit nos sub speluncam curvam, repentinis aquis.*

NOTÆ.

(a) *Hæc*) *Quomodo Creusam amisisses:* Istud vero 2. Æneidos, sub finem, Didoni Æneas narrat.

(b) *At me movere*) Alii *novere*: unde sensum extorquere conatus est Hubertinus. Sed frustra, meo quidem judicio. Quid vero dicam vix reperio: nisi forte hæc fuerit mens Didonis, & ita Ænean alloqui voluerit, *Narraveras mihi equidem quomodo Creusam uxorem tuam reliquisses, unde perfidum tuum ingenium cognoscere debuissem, teque adeo longe a me propellere: At secus evenit, nam, cum in animo meo id unum intendisses, qua ratione tibi possem prodesse & placere, etiam me movit, & ad misericordiam perduxit illa, ut referebat, tuus & uxoris casus.* Si quis accersitam explicationem credat, pergratum fecerit meliorem proponere. Ceterum, sine manuscriptorum fide, nisi summa cautione, nolim quicquam mutare.

(c) *Inde*) Hanc lectionem retinuerunt septem libri, authore Heinsio, quam quidem arripui, eo præsertim inductus, quod alii *unde*, alii *atque*, eodem prope sensu habent. Heinsius vulgata *illa* non mutavit: testatur *ipsa* in uno codice legi: neque aliud nisi quod aliquid latere dicit. Hunc vero locum sic expono, *Inde*, id est, *ex eo quod vices tuas dolui, te deinde hospitio & lecto meo recepi, oratione tua decepta, ex eo, inquam, culpa mea evenit, ut minorem perfidiæ pœnam lueris.*

(d) *Nec mihi*) Confirmatio est, seu ejus quod dixit, ulterior declaratio, Ænean perfidiæ ergo uxorem, pœnam luere.

(e) *Septima*) Cum Virgilio facit. Dionysius vero, anno ab incensa Troja altero Ænean in Italiam venisse scribit.

(f) *Jactat*) Ænean, scilicet. Hæ vero Ellipticæ locutiones fere cum indignatione, aut aliquo majore affectu, sunt conjunctæ.

(g) *Hiems*) Pro anno.

(h) *Statione*) Portu, scilicet, Carthaginiensi.

(i) *Sepulta*) *Nullus esset.* De hac vero fama multa Virgil. 4. Æneid.

(k) *Nocuit*) Quia eo, Junonis, Venerisque artificio, subire speluncam Æneas & Dido, imbribus immissis, coacti, tum primum concubuerunt; ut scribit Virgil. Æn. 4. Is vero quam nunc exponimus vocem, sic reddit;

Ille dies primus leti, primusque malorum
Causa fuit.

(l) *Cæruleus*) Pro nigricante. Utroque epitheto promiscue utitur Virgilius.

Au-

Digitized by Google

Audieram (*a*) voces; Nymphas (*b*) ululasse putavi,
(*c*) Eumenides fatis (*d*) signa dedere meis.
Exige læse pudor pœnas, (*e*) violate Sichæo,
Ad quas (me miseram!) plena pudoris eo.
Est mihi marmorea sacratus in æde (*f*) Sichæus:
Appositæ frondes velleraque alba tegunt.
Hinc ego me sensi (*g*) noto quater ore citari:
(*h*) Ipse sono tenui dixit, (*i*) *Elissa, veni.*
(*k*) Nulla mora est; venio: venio tibi debita conjux.
Sed tamen (*l*) admissi (*m*) tarda pudore mei.
(*n*) Da veniam culpæ; decepit (*o*) idoneus auctor.
Invidiam noxæ detrahit ille meæ.
(*p*) Diva parens, seniorque (*q*) pater pia sarcina nati,
Spem mihi mansuri rite (*r*) dedere viri.
Si fuit errandum, causas habet error honestas.
Adde (*s*) fidem; nulla parte (*t*) pigendus erit.

INTERPRETATIO.

*Exceperam sonos; credidi Nymphas clamasse. Furiæ indicium fecerunt fatis meis. Pudor offense, violate Sichæo, repete pœnas, ad quas, (me infelicem!) me dedo suffusa pudore. Est mihi Sichæus sacratus in templo marmoreo; rami admoti, & lana candida operiunt. Ego audivi me hinc vocari quater voce cognita; Ipse Si*chæus *dixit voce gracili*, Adesto Elissa. *Non moror; adsum. En uxor tibi debita: sed tamen lenta pudore criminis mei. Conceda veniam delicto meo; Dignus auctor me fraudavit: ille minuit invidiam culpæ meæ. Mater Dea, & pater senior, pium onus filii, fecerunt mihi spem mariti firmi ut par est. Si fuit peccandum, error præbet causas honestas. Adjice* illi *fidem; nulla modo eris pigendus.*

NOTÆ.

(a) *Vaces*) Pluralem numerum ex vulgata editiona reposui; quamvis singularam habere melioras codices Heineius testetus. Ratio est, quod sicut apud Virgilium plures atiam hic Nymphas Dido ipsa memorat.

(b) *Ululassa*) Vox aet mediæ significationie, quam, in bonam partem accipi, dubitara non sinit Lucanue, cum dicit,

lætis ululare triumphis.

(c) *Eumenides*) *Furiæ*; eo nomine perentiphrasim Græca dictæ; id est, *malevolæ*.

(d) *Signa*) Quæ ab illis non possunt esse nisi atra, & mortis præsagia.

(e) *Violate*) Quoniam Sichæi cineribus castitatem promiserat.

(f) *Sichæus*) Didonie maritus, Herculie Tyri Secerdos, quem Pygmalion, ob divitiarum famam, interfecit. Hic vero per Sichæum, ejus statua, quam, summa veneratione, Dido colebat, intelligenda est.

(g) *Nota*) *Sichæi*, scilicet.

(h) *Ipse*) *Sichæus*.

(i) *Elissa*) Nomen fuit alterum Didue. Eo vero illam convenientissime Sichæus appellat, siquidem, ea *Dido*, seu virago lingua Punica, per gloriosam mortem dicta tantum fuerit; quanquam aliter alii.

(k) *Nulla mora*) Sese dicit mori paratam esse, ut sit cum Sichæo.

(l) *Admissi*) *Impudicitiæ criminis*.

(m) *Tarda*) Tarda dicit se venire, quandoquidam non id ante violatam pudicitiam præstiterit.

(n) *Da veniam*) Sichæum alloquitur.

(o) *Idoneus*) *Cuique nullus non confidendum essa dixisset.*

(p) *Diva*) Ea obiter enumerat quæ facti sui invidiam possunt minuere: primo quidem Æneæ matrem, Venerem scilicet, divam esse.

(q) *Pater Anchises*, scilicet: quem humeris suis gestasse pius ille Æneas prædicabat. Unde eum probum esse Dido conjiciabat.

(r) *Dedera*) Non hoc dixit Dido, ut se omnino expurget; sed tantum ut minoram culpam fuisse ostendat.

(s) *Fidem*) *Quam mihi dederat Æneas.*

(t) *Pigendus*) Æneas, an error? Posterius malim.

Digitized by Google

(*a*) Durat in extremum, vitæque novissima nostræ
Prosequitur fati, qui fuit ante, (*b*) tenor.
(*c*) Occidit (*d*) internas conjux mactatus ad aras:
Et sceleris tanti præmia (*e*) frater habet;
Exul (*f*) agor; cineresque viri patriamque relinquo:
Et feror in duras (*g*) hoste sequente vias.
Applicor ignotis: fratrique elapsa fretoque,
Quod tibi donavi, perfide, littus emo.
Urbem constitui; lateque patentia fixi
Mœnia, finitimis (*h*) invidiosa locis.
Bella (*i*) tument: bellis peregrina & fæmina tentor:
Vixque rudes portas urbis & arma paro.
Mille procis placui: qui me (*k*) coiere querentes
(*l*) Nescio quem thalamis præposuisse suis.
Quid dubitas (*m*) vinctam (*n*) Gætulo tradere Jarbæ?
Præbuerim sceleri brachia nostra tuo.
Est etiam frater; cujus manus impia possit
Respergi nostro, sparsa cruore viri.
Pone Deos, & quæ tangendo sacra profanas:
Non bene cœlestes impia dextra colit.

INTERPRETATIO.

Fati ratio, quæ fuit antea, manet usque ad finem, & comitatur extrema vitæ nostræ. Maritus meus *mortem obiit jugulatus ad secreta altaria; & frater meus habet mercedem tanti facinoris. Pellor profuga, & desero cineres mariti* mei *& patriam: Et premo vias asperas hoste insequente. Appello ad* littora *ignota; & elapsa fratri & mari comparo littus quod tibi dedi, perfide. Posui urbem: & statui muros late patentes invidiosos vicinis locis. Bella parantur; ego fæmina & extranea impetor bellis: Vixque pono crassas valvas, urbis & arma expedio. Grata fui mille procis, qui contra me conjuraverunt, querentes me antepostuisse nescio quem suis connubiis. Quid vereris* me *dedere ligatam Jarbæ Gætulo? Commodaverim lacertos nostros flagitio tuo. Habeo etiam fratrem; cujus manus scelesta tincta sanguine mariti* mei, *possit tingi nostro. Omitte Deos, & sacra quæ polluis tangendo: manus impia male colit Deos.*

NOTÆ.

(a) *Durat*) Dicit Dido, infelicitatem suam ab initio vitæ usque ad finem durare.

(b) *Tenor*) *Le même train.*

(c) *Occidit*) Incipit enumerare infortunia sua.

(d) *Internas*) Plerique habent *in terras*: Alii *ad terras*, &c. Coram Diis Penatibus interfectus est.

(e) *Frater*) *Pygmalion*, qui Sichæi avunculi divitiis inhians, eum mactare non dubitavit.

(f) *Agor*) Fugem vero suecit Sichæi imago, quæ Didoni noctu apparuit, totumque Pigmalionis facinus enarravit.

(g) *Hoste sequente*) *Fratre*, scilicet. Dutissimum autem fugere, nec locum certum ad receptum cognoscere; hostem insequentem, eumque fratrem habere.

(h) *Invidiosa*) *Quæ sua magnitudine finitimis invidiam moverunt.*

(i) *Tument*) Ab Hyerba Gætulo Rege, ob spretum conjugium, Didoni bellum intentatum.

(k) *Coiere*) Id est, *adversus me conjuraverunt.*

(l) *Nescio quem*) Invidiose.

(m) *Vinctam*) Acris est exprobratio, quasi Æneæ causa periculis objectam, non tantum ipse non eripiat, sed magis in ea ingratus & infidus possit injicere.

(n) *Gætulo*) Gætulia regio est in media prope Africa.

Si

Si tu cultor eras elapsis igne futurus:
(*a*) Pœnitet elapsos ignibus esse Deos.
Forsitan & gravidam Dido, scelerate, relinquas,
(*b*) Parsque tui lateat corpore clausa meo.
(*c*) Accedet fatis matris (*d*) miserabilis infans,
Et nondum nato funeris auctor eris.
Cumque parente sua frater morietur Iuli,
(*e*) Pœnaque connexos auferet una duos.
(*f*) Sed jubet ire (*g*) Deus: (*h*) vellem vetuisset adire;
(*i*) Punica nec (*k*) Teucris pressa fuisset humus.
Hoc duce ((*l*) nempe Deo) ventis (*m*) agitaris iniquis.
Et teris in rapido tempora longa freto.
(*n*) Pergama vix (*o*) tanto tibi erant repetenda labore,
Hectore si vivo quanta fuere forent.
Non patrium (*p*) Simoenta petis; sed (*q*) Tybridis undas.
Nempe, ut pervenias quo cupis, hospes eris.
Utque latet, vitatque tuas abstrusa carinas,
(*r*) Vix tibi continget terra petita seni.

INTERPRETATIO.

Si tu eras futurus cultor Diis igne ereptis, pœnitet eos esse ereptos ignibus. Forte & deseras Didonem prægnantem sceleste, & pare tui celetur comprehensa corpore meo. Infans miserandus addetur fatis matris; & causa eris mortis nondum nato. Et frater Ascanii morietur cum sua matre; & unus dolor tollet duos conjunctos. At Deus te jubet proficisci. Vellem probibuisset me convenire: nec terra Punica fuisset calcata a Trojanis. Hoc duce (nempe Deo) ageris ventis adversis; & perdis multa tempora in mari procelloso. Vix Troja erat tibi denuo videnda tanta labore, quamquam esset tanta *quanta fuit Hectore superstite: Non is ad patrium Simoenta, sed ad aquas Tybridis. Scilicet, quamvis applices quo optas, advena eris. Et ut latet terra quæsita, & abscondita fugit tuas naves, vix tibi seni eveniet.*

NOTÆ.

(a) *Pœnitet*) Quia mallent esse combusti, quam talem habere cultorem.

(b) *Parsque*) Sic vocat puerulum, aut fœtum in utero latentem.

(c) *Accedet fatis*) *Cum illa miser erit.*

(d) *Miserabilis*) Non ille est quem vocamus, *miserable*, sed *digne de compassion*.

(e) *Pœna*) *Mors*.

(f) *Sed jubet*) Objectio est quam posset facere Æneae. Ironice vero a Didone proponitur.

(g) *Deus*) *Apollo*, cujus jussu petebat Italiam Æneas vel *Jupiter*, aut nuntius *Mercurius*.

(h) *Vellem vetuisset*) Quasi dicat; *quandoquidem tam religiose Deorum mandata perficis, utinam adire me vetuissent*. Continuatio est Ironiæ.

(i) *Punica*) *Carthaginiensis*; a Pœnis seu Phœnicibus, qui illuc cum Didone migraverunt ita dicta.

(k) *Teucris*) *Trojanis*; a Teucro rege sic nominatis.

(l) *Nempe Deo*) Ironiam absolvit.

(m) *Agitaris*) Quod Didoni ineptum videtur.

(n) *Pergama*) Ita appellatæ Trojanæ arces: quanquam per illas Troja ipsa sæpissime intelligitur.

(o) *Tanto*) *Quanta condendam urbem petis*.

(p) *Simoenta*) Simois Trojæ rivulus. Difficultates Æneæ ingerit Dido.

(q) *Tybridis*) Tibris fluvius est qui agrum Romanum Romamque alluit.

(r) *Vix tibi*) *Vix senex in Italiam pervenies*.

Hos potius populos in dotem, (*a*) ambage remissa,
Accipe; & advectas (*b*) Pygmalionis opes.
Ilion in (*c*) Tyriam transfer (*d*) felicius urbem:
Inque loco regis sceptra sacrata tene.
Si tibi mens avida est belli, si quærit Iulus
Unde suo partus Marte triumphus eat;
Quem superet, ne quid desit, præbebimus hostem.
Hic pacis leges, hic locus arma capit.
Tu modo, per matrem, (*e*) fraternaque tela sagittas,
Perque fugæ comites (*f*) Dardana sacra Deos:
(*g*) (Sic superent quoscumque tua de gente reportas,
(*h*) Mars ferus & damni (*i*) sit modus ille tui,
Ascaniusque suos feliciter impleat annos,
Et senis Anchisæ (*k*) molliter ossa cubent)
Parce precor domoi, quæ se tibi tradit habendam.
Quod crimen dicis, præter amasse, meum?
Non ego sum (*l*) Phthias, magnisque oriunda (*m*) Mycenis:
Nec (*n*) steterunt in te virque paterque meus.

INTERPRETATIO.

Sume potius hos populos meos *in dotem dilatione sublata, & allatas divitias Pygmalionis. Transporta felicius Trojam in urbem Tyriam, & tracta tanquam rex sceptra sacra: Si animus est tibi belli cupidus; si Ascanius quærit unde triumphus ducatur acquisitus virtute sua; ne quid absit; dabimus hostem, quem vincat. Hic locus convenit pacis legibus: convenit armis. Tu tantum, precor per matrem, & sagittas, quæ tela sunt fratris* Cupidinis, *& per sacra Trojana, per Deos comites fugæ: (sic vivant omnes quoscunque refers de tua gente, & illud bellum sit finis tui detrimenti: & Ascanius feliciter suos annos exigat: & ossa senis Anchisæ suaviter quiescant) parce domui, quæ dedit se tibi possidendam. Quod crimen dicis esse meum, præter amasse? Ego non sum Phthias, & orta magnis Mycenis: nec maritus & pater meus adversus te bella moverunt.*

NOTÆ.

(a) *Ambage*) *Quiescendo ab omnibus magnis erroribus, laboribus*, &c.

(b) *Pygmalionis*) Non enim tantum Sichæi thesauros, sed & Pygmalionis opes plurimas cum magna nobilitatis parte secum in Africam avexit Dido.

(c) *Tyriam*) *Carthaginem*, quam sic a Conditoribus denominat.

(d) *Felicius*) *Quam potsis in Italiam transferre.*

(e) *Fraternaque tela*) *Cupidinis*, scilicet.

(f) *Dardana*) *Deos Penates. Dardana* vero dicuntur a Dardano Trojano rege.

(g) *Sic*) Adjurantis est, quomodo jam antea vidimus. Id est, *Sic vivant omnes qui Trojæ incendio elapsi tuam fortunam sequuntur, ut tu meæ domui peperceris.*

(h) *Mars ille*) *Illud bellum quod in Trojam exarsit.*

(i) *Sit modus*) *Post illud bellum, nullum amplius damnum patiaris.*

(k) *Molliter*) Sic Juvenalis:

Dii majorum umbris tenuem, & sine pondere terram.

(l) *Phtias*) *Ex Phtia, urbe Thessaliæ, Achillis hostis patria oriunda: adeoque usc Græca, nec inimica.*

(m) *Mycenis*) Mycenæ, urbs Peloponnesi, Agamemnonis & Menelai patria.

(n) *Steterunt*) Alii habent *steterant*: sed illud maluit Heinsius, ex fide optimorum Codicum: plurimaque exempla congerit, ubi pariter syllaba præteriti, plerumque longa, corripitur. Sic etiam Virgil. dixit.

Obstupui, steteruntque comæ;

Nec steterunt; Id est, *Non sum hostibus suis genita, ut me fugias.*

Si

Si pudet uxoris; non nupta, sed hoſpita dicar.
Dum tua ſit Dido, quidlibet eſſe (*a*) feret.
(*b*) Nota mihi freta ſunt Afrum frangentia littus:
Temporibus certis dantque negantque viam.
Cum (*c*) dabit aura viam, præbebis carbaſa ventis.
Nunc (*d*) levis ejectam (*e*) continet (*f*) alga ratem.
(*g*) Tempus ut obſervem, manda mihi; certius ibis:
Nec te, ſi cupies, ipſa manere ſinam.
Et ſocii requiem poſcunt, laniataque claſſis
Poſtulat exiguas ſemirefecta moras.
Pro meritis, & (*h*) ſiqua tibi debebimus ultro,
(*i*) Pro ſpe conjugii tempora parva peto.
Dum freta miteſcunt, (*k*) & Amor: dum tempore & (*l*) uſu
Fortiter ediſco triſtia poſſe pati.
Sin minus; eſt animus nobis effundere (*m*) vitam.
In me crudelis (*n*) non potes eſſe diu.

INTERPRETATIO.

Si pudet te me habere uxorem; non vocabor conjux, ſed hoſpita. Modo Dido ſit tua, patietur eſſe quidlibet. Maria alluentia littus Afrum ſunt mihi cognita: Dant & recuſant iter certis temporibus. Cum ventus concedet viam, committes vela ventis. Nunc inutilis alga habet navem expulſam fluctibus. *Impera mihi, ut obſervem tempus; navigabis tutius: nec ego concedam te cunctari ſi optaveris. Et comites petunt quietem; & claſſis quaſſata ſemirefecta depoſcit exiguas moras. Peto parvam moram pro ſpe connubii, ob beneficia* mea, *& ſi qua debebimus tibi ultra. Dum maria ſedantur, & Amor: dum perdiſco mora & uſu poſſe ferre fortiter gravia. Sin minus: decrevimus vita excedere: Non potes eſſe diu ſævus in me.*

NOTÆ.

(a) *Feret*) Nunc quendam memini, qui in Naſonis verſibus ordinem reprehendere ſatageret, quaſi non omnia ſuo loco dixiſſet. Mirum quod, ut cœperat, ita non perrexerit. Hic vero reprehendendi amplam ſegetem habuiſſet. Quid enim? poſtquam contumeliis & opprobriis Ænean Dido oneravit, ejuſdem illam ad pedes ſupplicem inducit! Ridiculum. Imo, nihil melius. Muliercularum non potuit verius exprimere leve & mobile ingenium.

(b) *Nota*) Iterum Ænean a propoſita navigatione Dido ſtudet revocare. Nota vero erant quæ de Syrtibus & Afro littore a Scriptoribus memorantur.

(c) *Dabit aura*) *Cum per ventos propitios licebit.*

(d) *Levis*) *Nullius valoris.* Quanquam ea nonnulli ad ſtercorandos agros utuntur, propter ſal, ſcilicet.

(e) *Continet*) Id eſt, *Naves undequaque ejectamentis maris obſeſſa, quæ adverſos ventos & concitatum pelagus indicant, eas portu continendas eſſe admonent, & ab itinere retrahunt.* Ut nihil neceſſe ſit, hic neſcio quæ de alga ſuper undas ſeſe efferente, & naves morante, fabulari.

(f) *Alga*) Herba eſt mari innaſcens.

(g) *Tempus*) *Quomodo ſe habeat; quando erit navigationi opportunum.*

(h) *Si qua tibi deb.*) Id eſt, *Si beneficium, quod a te peto tanti eſt, ut etiam merita mea omnia ſuperet, atque ego inſuper, ut illud conſequar, tibi multum debere agnoſcere tenear, ea vero lege illud idem expeto.*

(i) *Pro ſpe conjugii*) *Ejus loco.*

(k) *Et Amor*) Salmaſii hæc eſt emendatio. Vulgata lectio ſic habet, *& amor dum temperat uſum.*

(l) *Uſu ediſco*) *Conſueſco.*

(m) *Vitam*) Cum ſanguine.

(n) *Non potes*) Quia ſeipſam interficere animo inſederat.

Digitized by Google

Adspicias utinam, quæ sit scribentis imago!
Scribimus; & gremio (*a*) Troicus ensis adest:
Perque genas lacrymæ strictum labuntur in ensem;
Qui jam pro lacrymis sanguine tinctus erit.
(*b*) Quam bene conveniunt fato tua munera nostro!
(*c*) Instruis impensa nostra sepulcra brevi.
Nec mea nunc primo feriuntur pectora (*d*) telo:
(*e*) Ille locus sævi (*f*) vulnus Amoris habet.
Anna soror, soror (*g*) Anna, meæ (*h*) male conscia (*i*) culpæ,
Jam dabis in cineres ultima (*k*) dona meos.
(*l*) Nec, consumta rogis, inscribar Elissa Sichæi;
Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit:
PRÆBUIT ÆNEAS ET CAUSAM MORTIS ET ENSEM.
IPSA SUA DIDO (*m*) CONCIDIT USA MANU.

INTERPRETATIO.

Utinam videat quæ sit species mei *scribentis! Scribimus; & gladius Trojanus est in sinu: Et lacrymæ defluunt per malas in gladium evaginatum; qui modo loco lacrymarum madidus erit sanguine. Quam bene cohærent dona tua cum fatis nostris! Ornas sepulcra nostra modico sumptu. Nec pectus meum percutitur nunc primo telo: Ille locus retinet plagam crudelis Amoris. Anna soror, soror Anna, male conscia mei criminis, jam mitte novissima munera in cineres meos. Nec absumpta ignibus, insculpar Elissa Sichæi; hoc tamen carmen erit in marmore sepulcri:* ÆNEAS OBTULIT ET CAUSAM NECIS ET GLADIUM: IPSA DIDO OCCIDIT USA MANU SUA.

NOTÆ.

(a) *Troicus*) *Æneæ*, quem festinans omiserat.

(b) *Quam bene*) Exprobratio est cum Ironia. Hoc vult Dido; Egregie convenire, ut causam mortis qui præberet, idem ad eam instrumentum suppeditaret.

(c) *Instruis*) In rogum, aurum, vestes, arma, aliaque injici, sepulcra ornari, &c. moris fuisse, omnes norunt. Vult vero Dido eundem Æneæ gladium, & sibi viventi mortis esse instrumentum, & jacenti ornamentum. Quanquam istud totum cum amara exprobratione est conjunctum.

(d) *Telo*) Ambigua voce usus est Poeta, ad Amoris sagittas, & Æneæ gladium respiciens.

(e) *Ille locus*) *Pectus*.

(f) *Vulnus habet*) *Amat*. Ita & Virgilius, in hoc negotio, de ipsa Didone loquens,

Vulnus alit venis.

(g) *Anna*) *Soror Elissæ*. Absentem vero alloquitur; namque eam, cum sibi manus inferre vellet Dido dimisit, ut liquet ex Virgil. 4. Æn.

(h) *Male*) *non sine exitio: cum mihi prodesse nequiveris*.

(i) *Culpæ*) De amore, quo Sichæo datam fidem violaverat, loquitur.

(k) *Dona*) Lacrymas, si voles, intellige. Id est, *Ossa mea compones*. Hubertinus *exequias*: Antonius *urnam* exponit. Quæ omnia eodem recidunt.

(l) *Nec inscribar*) Quia Sichæo fida non fuerat. Mos vero erat, in mulierum epitaphiis maritorum nomen inscribere.

(m) *Concidit*) Fabulam sequutus est Ovidius. At Trogus aliter. Dicit enim Didonem, cum ab Hyerba in matrimonium peteretur, atque ad id a civibus, belli metu cogeretur, tempus ad mariti placandos Manes petiisse; quo exacto, in urbis eminentiore parte pyra instructa, eodemque populo convocato, cum ad virum ire se dixisset, in ignem se præcipitasse.

EPISTOLA OCTAVA.

ARGUMENTUM.

Hermione, Menelai & Helenæ filia, a Tyndaro avo materno, cui domus suæ curam commendarat Menelaus, dum ad Trojam iret, Oresti, Agamemnonis & Clytemnestræ filio desponsata est; eandemque Menelaus, inscius hujus rei, Pyrrho, Achillis filio quoque promisit, qui ab excidio Trojæ tandem reversus Hermionem rapuit. Cum autem Pyrrh connubium adversus animum suum servaret, Orestisque amorem anteferret, per internuntium clam eum monet, facile sese posse vinculis Pyrrhi exsolvi. Quod etiam consecuta est. Orestes enim, Ægysthi & Matris peracta cæde, furore liberatus & expiatus, Pyrrhum in templo Apollinis interfecit, & Hermionon suam recepit.

HERMIONE ORESTÆ.

(*a*) [ALLOQUOR Hermione nuper fratremque virumque;
Nunc (*b*) fratrem; nomen conjugis (*c*) alter habet.]
Pyrrhus Achillides, animosus (*d*) imagine patris,
Inclusam (*e*) contra jusque piumque tenet.
Quod potui, renui; (*f*) ne non invita tenerer;
(*g*) Cætera fœmineæ non valuere manus.
Quid facis, (*h*) *Æacide?* (*i*) *non sum sine* (*k*) *vindice*, dixi:
(*l*) *Hæc tibi sub* (*m*) *domino*, *Pyrrhe*, *puella suo est*.
Surdior (*n*) ille (*o*) freto clamantem (*p*) nomen Oreste
Traxit (*q*) inornatis in sua tecta comis.

INTERPRETATIO.

EGO *Hermione compello Patruelem & maritum nuper, nunc patruelem, alius habet nomen mariti. Pyrrhus filius Achillis cordatus exemplo patris* sui *tenet* me *clausam contra jus & fas. Restiti quantum licuit, ne tenerer contra voluntatem: Manus mulibres non potuerunt reliqua:* Qui agis Æacide? *dixi*. Non sum sine ultore, Pyrrhe, hæc est tibi puella sub suo domino. *Ille surdior mari rapuit in suam domum me vociferantem nomen Orestæ, capillis scissis.*

NOTÆ.

(a) *ALloquor*) Cum ab omnibus manuscriptis absit primum hoc distichon, merito a quibusdam rejicitur: Nec ideo epistola ἀκέφαλος, ut Micyllus voluit, relinquetur.

(b) *Fratrem*) Patruelem. *Cousin*. Quomodo loqui amabant veteres.

(c) *Alter*) *Pyrrhus*, scilicet.

(d) *Imagine patris*) Id est, *Prout pater Achilles fuerat*. Unde Virgil.

Instat vi patria Pyrrhus.

(e) *Contra jusque*) Non enim uxores carcere sunt concludendæ.

(f) *Ne*) Pro *ut*.

(g) *Cætera*) *Abire*, puta; *manu libertatem vindicare*, &c.

(h) *Æacide*) Pyrrhus est, ab Æaco Jovis filio, proavo suo ita dictus, Fuit enim Pyrrhus Achillis, Achilles Pelei, Peleus Æaci filius.

(i) *Non sum*) Id est, *Habeo qui me ex hac servitute possit liberare, & injuriam ulcisci*.

(k) *Vindice*) Vindex est, qui aliquem ex servitute vindicat in libertatem.

(l) *Hæc tibi*) *Ego quam injuste detines*.

(m) *Domino*) *Oreste*, *cui desponsata fui*.

(n) *Ille*) *Pyrrhus*.

(o) *Freto*) Quod precibus nullis movetur.

(p) *Nomen Orestæ*) Multum est hic artificium ad commovendum Orestem; quod se eum, quem Pyrrhus contemserit, in auxilium vocasse Hermione profitetur.

(q) *Inornatis*) Imo laceratis.

Quid

Quid gravius capta (*a*) Lacedæmone ser va tulissem,
Si raperet Grajas barbara turba (*b*) nurus?
Parcius (*c*) Andromachen vexavit (*d*) Achaia (*e*) victrix,
Cum (*f*) Danaus (*g*) Phrygias ureret ignis opes.
At tu, cura mei si te pia tangit, Oreste,
(*h*) Injice non timidas in (*i*) tua jura manus.
An, si quis rapiat stabulis armenta reclusis,
Arma feras? rapta conjuge lentus eris?
Sit (*k*) socer (*l*) exemplo, nuptæ repetitor (*m*) ademtæ:
Cui pia (*n*) militiæ causa puella fuit.
Si socer ignavus vidua stertisset in aula;
Nupta foret Paridi (*o*) mater, ut ante fuit.
(*p*) Nec tu mille rates sinuosaque vela pararis;
Nec (*q*) numeros Danai militis: ipse veni.
(*r*) Sic quoque eram repetenda tamen: nec turpe marito,
Aspera pro caro bella tulisse toro.

INTERPRETATIO.

Quid durius passa essem serve, Lacedæmone subacta, si turba barbera auferret puellas Græcas? Græcia victrix minus afflixit Andromachen, cum ignis Græcus absumeret opes Trojanas. At tu, Oreste, si pium desiderium mei te movet, admove manus audaces in tua jura. An, si quis abducas armenta præsepibus clausis arma sumes? uxore ablata segnis eris? Socer repetitor uxoris sublatæ sit tibi exemplo; cui puella fuit causa pia belli. Si socer mansisset socors in aula derelicta, mater mea esset nupta Paridi ut ante fuit. Nec tu adornaveris mille naves, & vela concava, nec cohortes Græci militis: veni tu ipse. Tamen sic quoque eram repetenda: nec inhonestum est marito gessisse gravia bella pro dilecto lecto.

NOTÆ.

(a) *Lacedæmone*) *Patria mea*.

(b) *Nurus*) Pro quibuslibet puellis.

(c) *Andromache*) Fuit Andromache Hectoris uxor; quam cum Pyrrhus sorte accepisset, Heleno Priami filio cum regni parte in uxorem dedit. Vere itaque dixit Hermione *Parcius*, &c.

(d) *Achaia*) Pro Græcis. Per eam enim Peloponnesus quandoque, deinde ejus regiuncula, Græcia etiam intelligitur.

(e) *Victrix*) *Cui tamen belli jure mulsum licuisset*.

(f) *Danaus*) *A Danais, seu Græcis immissus*.

(g) *Phrygias*) *Trojanas*: Sita enim fuit Troja in Phrygia minore.

(h) *Injice*) Verbum est juris: Dicitur enim *manus injicere*; qui nulla juris expectata auctoritate, quod suum est vendicet.

(i) *Tua jura*) *Jura quæ habes in me uxorem tuam*.

(k) *Socer*) *Menelaus, pater meus*.

(l) *Exemplo*) Qui Helenam uxorem suem manu a Paride recepit.

(m) *Ademtæ*) *A Paride raptæ*.

(n) *Militiæ*) Nemo nescit Menelaum Græciam totam ad Helenam obtinendam armasse.

(o) *Mater*) *Mea, Helena*.

(p) *Nec pararis*) Sicuti factum oportuit, cum ad repetendam Helenam Græci ad Trojam navigaverunt.

(q) *Numeros*) *Cohortes; Milites*. Gall. *Il n'est point nécessaire de mettre des armées en campagne*.

(r) *Sic*) *Navibus & militibus; si me aliter recipere non potuisses*.

Quid,

Quid, quod avus nobis (*a*) idem (*b*) Pelopeius Atreus?
Et si non esses vir mihi, (*c*) frater eras?
Vir precor uxori, frater succurre sorori:
Instant officio nomina bina tuo.
Me tibi (*d*) Tyndareus, vita (*e*) gravis auctor & annis,
Tradidit: (*f*) arbitrium neptis habebat avus.
At pater Æacidæ promiserat inscius (*g*) acti.
(*h*) Plus quoque, qui prior est ordine, posset avus.
Cum tibi nubebam, nulli mea (*i*) tæda nocebat:
Si jungar Pyrrho, (*k*) tu mihi læsus eris.
(*l*) Et pater ignoscet nostro Menelaus amori.
(*m*) Succubuit telis (*n*) præpetis ipse (*o*) Dei.
Quem sibi permisit, (*p*) genero permittet amorem.
Proderit exemplo mater amata suo.
(*q*) Tu mihi, quod matri pater, es: quas egerat olim
(*r*) Dardanius partes advena, Pyrrhus agit.
(*) Ille licet patriis sine fine superbiat actis;
Et tu quæ referas acta parentis habes.

INTERPRETATIO.

Quid, quod nobis est *idem avus Atreus filius Pelopis? Et si non esses mihi maritus, eras patruelis? Marite opem fer, quæso, conjugi, frater sororem adjuva: Duo nomina solicitant beneficium tuum. Tyndarus auctor gravis moribus & senectute dedit me tibi; Avus habebat potestatem in neptim. Sed pater* meus *nescius facti pactus erat* me *Pyrrho: Plus etiam potsit avus, qui potior est ordine.* Cum *tibi nubebam, mea fax nulli oberat. Si cum Pyrrho copuler, tu eris mihi offensus. Et pater* meus *Menelaus veniam dabit nostro amori. Ipse victus est sagittis Dei velocis. Ille permittet amorem genero quem sibi permisit. Mater* mea *dilecta juvabit* nos *exemplo suo. Tu es mihi quod pater* meus *matri: Pyrrhus tuetur partes quas peregrinus Trojanus sustinuerat olim. Quamvis ille sese efferat sine fine factis patriis; tu etiam habes facta patris, quæ possis prædicare.*

NOTÆ.

(a) *Idem*) Atreus enim pater fuit Agamemnonis, ex quo Agamemnone Orestes, & Menelai, ex quo Hermione.

(b) *Pelopeius*) *Pelopis filius.*

(c) *Frater eras*) *Qui adeo me liberare deberes.* Vides vero quamobrem fratrem vocet Orestem.

(d) *Tyndareus*) Qui fuit pater Helenæ.

(e) *Gravis*) Eum laudat Hermione, ne forte temere fecisse videatur, cum neptim in matrimonium collocavit.

(f) *Arbitrium*) *Quidvis de ea poterat statuere.* Gall. *Il en avoit la disposition.*

(g) *Acti*) *Me, scil. tibi desponsatam.*

(h) *Plus quoque*) Heinsius reposuerat *Plus quo*, deinde *posses*. Potior vero visa est vulgata lectio: Ut vox *quoque* addita sit post primam ab Hermione allatam rationem, quod, *ab initio patre Pyrrho promissa fuisset*: & istud, *quod ab avo, ordine priori, collocata esset altera sit ratio.* Quasi dicat, per modum objectionis, *Sed pater promiserat me Pyrrho.* Deinde respondet, *Verum equidem promiserat me; at inscius acti promiserat: deinde ratio postulat ut plus possit avus qui prior est, cuique commissa a patre fueram.*

(i) *Tæda*) Pro matrimonio, ad quod adhibebantur.

(k) *Tu mihi*) Quia, scilicet, illi promissa fuerat: maximaque est injuria desponsatam uxorem alicui tollere.

(l) *Et pater*) Pergit in proferendis ad persuadendum rationibus.

(m) *Succubuit*) Amore Helenæ victus.

(n) *Præpetis*) *Velocis, & ad volandum expediti, celerisque.*

(o) *Dei*) *Cupidinis.*

(p) *Genero*) *Tibi.*

(q) *Tu mihi*) *Maritus*, scilicet, *qui eadem matrimonii jura, ut ille, possis vindicare.*

(r) *Dardanius*) *Paris.* Id est, *Pyrrhus est adulter profligandus.*

(*) *Ille Pyrrhus.*

Tan-

Digitized by Google

(*a*) Tantalides omnes ipsumque (*b*) regebat Achillem.
(*c*) Hic pars militiæ; (*d*) dux erat ille ducum.
Tu quoque habes proavum Pelopem Pelopisque parentem:
Si melius numeres, (*e*) a Jove quintus eris.
Nec virtute cares: (*f*) arma invidiosa tulisti.
Sed tu quid faceres? (*g*) induit illa pater.
(*h*) Materia vellem fortis meliore fuisses:
(*i*) Non lecta est, operi sed (*k*) data (*l*) causa tuo.
Hanc tamen (*m*) implesti; juguloque Ægisthus aperto
Tecta cruentavit, quæ pater ante tuus.
Increpat Æacides, (*n*) laudemque in crimina vertit:
(*o*) Et tamen aspectus sustinet ille meos.
(*p*) Rumpor; & ora mihi pariter cum mente (*q*) tumescunt:
Pectoraque inclusis (*r*) ignibus usta dolent.

INTERPRETATIO.

Ille imperabat omnibus filiis Tantali & ipsi Achilli: Hic erat pars militiæ; ille, rex regum. Tum etiam habes proavum Pelopem, & patrem Pelopis: Si bene numeres, eris quintus a Jove. Nec es expers virtutis: gestavisti arma invidiosa: sed quid tu ageres? pater dedit illa. Optarem fuisses strenuus causa potiore: Causa non lecta est, sed præscripta tuo labori. Hanc tamen exhausisti; & Ægysthus sanguine infecis domum jugulo perfosso, quam pater tuus ante cruentaverat. *Pyrrhus arguit, & detorquet laudem* tuam *in opprobria. Et tamen ille sustinet meos vultus. Crucior & genæ turgescunt mihi pariter cum animo: & cor incensum ignibus inclusis mœret.*

NOTÆ.

(a) *Tantalides*) *Agamemnon*; Ita dictus a Tantalo proavo; fuit enim ille Pelopis pater; qui Pelops Atreum, Agamemnonis patrem, genuit.

(b) *Regebat*) In bello Trojano.

(c) *Hic*) *Achilles*.

(d) *Dux erat*) *Dux ducum*, *Rex regum*, *Rex maximus* vulgo Agamemnon dictus est.

(e) *A Jove*) Patet ex iis quæ modo annotavimus: Jupiter enim pater fuit Tantali.

(f) *Arma invid.*) Quasi dicat, *Tametsi laudes tuæ non prædicentur, non ideo tamen virtute cares; sed infeliciter arma tulisti invidiosa*. Hoc dicit propter matris cædem quam, in patris a Clytemnestra occisi vindictam, Orestes peregit. Sed studio factum atrocissimum dissimulat Hermione; & de solo Ægystho Clytemnestræ adultero loquitur.

(g) *Induit*) Id est, *Causam præbuit interfectus pater ut indueret*. Multa de ea re Tragici.

(h) *Materia*) Id est, *Vellem ut in re alia fortitudinem tuam manifestasses*.

(i) *Non lecta est*) Excusatio est ejus quod tacite accusavit, cum dixit *vellem*, &c. Quasi dicat, *Culpa tua istud non evenit, non enim lecta, sed data est causa facto tuo*.

(k) *Data*) *Cum pater tuus ab Ægystho adultero, & Clytemnestra matre tua mactatus est*.

(l) *Causa*) Ægysthum mactandum intellige, una cum Clytemnestra matre.

(m) *Implesti*) *Egregie perfecisti, quod tibi demandatum est, & oraculo consultum*.

(n) *Laudem*) Id est, *Factum ex quo laudem merearis*; Ægysthi, scilicet, & Clytemnestræ cædem: Quanquam de Clytemnestra matre reticet.

(o) *Et tamen*) Arbitror istud indignabundam dicere Hermionem, quasi non deberet Pyrrhus de Oreste quem ipsa amabat, coram male dicere: aut indignum esset, quod ei silentium ipse Orestes non imponeret.

(p) *Rumpor*) *Dolore*, scil. *quod simul tuam & meam injuriam nequeam vindicare*. Atque confirmat istud nostram priorem notam.

(q) *Tumescunt*) Propter spiritus per iram irritatos.

(r) *Ignibus*) *Iræ*, scil.

Her-

Hermione coram (*a*) quicquamne objecit Oresti?
(*b*) Nec mihi sunt vires; nec ferus ensis adest.
Flere licet certe: flendo (*c*) diffundimus iram:
Perque sinum lacrymæ fluminis instar eunt.
❡ (*d*) Has solas habeo semper, semperque profundo.
Hument (*e*) incultæ (*f*) fonte perenne genæ.
Hoc generis (*g*) fato, quod nostros (*h*) errat in annos,
Tantalides matres apta rapina sumus.
(*i*) Non ego fluminei referam (*k*) mendacia cygni:
Nec querar in (*l*) plumis delituisse Jovem.
(*m*) Qua duo porrectus longe freta distinet (*n*) Isthmos,

INTERPRETATIO.

Exprobravitne aliquid Oresti coram Hermione? Nec polleo viribus; nec sævus gladius adest. Certe licet mihi *lugere: lugendo dissipamus iram: & lacrymæ fluunt per sinum tanquam flumen. Habeo has solas semper, & semper prodigo. Maxillæ neglectæ madidæ sunt fonte jugi. Hoc fato* nostræ *gentis quod pervadit in nostram ætatem, nos matres Tantalides sumus præda idonea. Ego non commemorabo fraudem cygni fluminei; nec querar Jovem latitasse in plumis. Hippodamia fuit abducta curru externo,* ea parte *qua Isthmus extensus disjungit*

NOTÆ.

(a) *Quicquamne*) Alii habent *quisquamne*. Eodem vero sensus redit. Indignans queritur Hermione, quod in præsentia sua ausus fuerit Pyrrhus de Oresta male dicere.

(b) *Nec mihi*) Est quasi excusatio, quod non ulta sit Orestis injuriam: quasi dicer, *Libentissime fecissem, sed defuerunt vires*, &c.

(c) *Diffundimus*) Illud est quod Gall. dicimus, *décharger sa colere*. In Puteaneo est *defundimus*: quod optimum videtur.

(d) *Has solas*) Gall. optime dicimus, *C'est là tout mon recours*. Lacrymas habent mulieres impotentiæ suæ refugium, ubi iræ & vindictæ suæ dolis nequeunt consulere. Ex imbecillitate enim, & ignorantia, ut neque plurimi effœminati homines, injuriam non valent coquere.

(e) *Incultæ*) Alludit ad terras incultas, quibus, cum ob duritiem aquam non imbibunt, nihil est magis horridum: Unde Horat. Carminum lib. 2. Ode 9.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros,

Atque optime exprimit istud puellæ statum, quæ in mœrore est, & omnem sui cultum negligit.

(f) *Fonte*) *Oculis*, scilicet, unde manant lacrymæ.

(g) *Fato*) Alii habent *fatum*; quod eodem redit. Fato imputat, quod ex genere Tantali puellæ rapiantur.

(h) *Errat*) *Ad meam usque ætatem durat*.

(i) *Non ego*) Rhetorico artificio, quod nolle se dicit, id facit. Tangit vero fabulam Ledæ, Hermiones aviæ maternæ, quam Jupiter in Cygnum conversus vitiavit; ex cujus Ledæ ovis Pollux & Helena, Castor & Clytemnestra nati sunt. Vix vero inter Tantalidas recensetur Leda: adeoque dixit Hermione, *Non ego fluminei*, &c. Sed Tantalis mater tamen, quia mater Helenæ, Tantalidis matris, quæ Helena Menelaum Tantalo ortum virum habuit.

(k) *Mendacia*) Cum se cygnum esse simulaverit.

(l) *Plumis*) *Cygni*, scil.

(m) *Qua duo*) Peloponnesum, aut Peloponnesi potius partem describit, ubi per vim & dolum alia rapta est Tantalis, Hippodamia scilicet.

(n) *Isthmos*) Isthmus dicitur terra inter duo maria coarctata. Hic vero de Corinthiaco sermo est. Œnomaus enim Hippodamiæ pater, non longe ab eo in Elide regnabat: Atque ad Isthmum de Hippodamia certamen finitum est.

Vecta (*a*) peregrinis (*b*) Hippodamia rotis.
(*c*) Castori Amyclæo & (*d*) Amyclæo Polluci
(*e*) Reddita (*f*) Mopsopia Tænaris urbe soror.
(*g*) Tænaris, (*h*) Idæo trans æquor ab hospite rapta,
Argolicas pro se vertit in arma manus.
Vix equidem (*i*) memini: memini tamen: omnia luctus,
Omnia solliciti (*k*) plena timoris erant.
Flebat (*l*) avus, (*m*) Phœbeque soror, (*n*) fratresque gemelli:
Orabat superos Leda, (*o*) suumque Jovem.
Ipsa ego non longos (*p*) etiam nunc scissa capillos
Clamabam, *Sine me, me sine, mater, abis?*

INTERPRETATIO.

lonæ duo maria. Soror Tænaris restituta est urbe Mopsopia Castori Amyclæo, & Polluci Amyclæo. Tænaris trans mare avecta ab hospite Idæo impulit pro se ad arma manus Græcas. Equidem vix recordor, recordor tamen: omnia erant plena mœroris, & metus auxit. Avus lugebat, & soror Phœbe, & fratres gemini: Leda precabatur Deos, & suum Jovem. Ego ipsa sparsam habens comam adhuc non longam clamabam, sine me, mater, discedis sine me?

NOTÆ.

(a) *Peregrinis*) *Pelopis Phrygii*, qui corrupto Œnomai auriga Myrtilo, illum curuli certamine superavit; ex quo Hippodamiam, victoriæ præmium ab ipso Œnomao positum, raportavit. Notissimam vero fabulam nihil opus est totam referre.

(b) *Hippodamia*) Œnomai filiam hanc Tantalidem esse negat Antonius. At vero ille, quod modo in Leda admonuimus, non advertit. Tantalia mater dicitur Hippodamia, quæ Pelopem Tantali filium habuit maritum; per quam Tantali proles propagata.

(c) *Castori*) Fuit Castor Jovis, vel potius Tyndari filius, Pollucis & Helenæ frater.

(d) *Amyclæo*) Ab urbe Amyclis in Peloponneso, quæ Castoris & Pollucis fuit patria. Nota vero syllabam ultimam in vocalem desinentem ante aliam vocalem non elidi: deinde quintum hujus versus pedem spondæum esse, non dactylum.

(d) *Reddita*) Adeoque rapta fuerat: In eo vero est Hermione, ut Tantalides matres fato rapinæ aptas exemplis probet.

(e) *Mopsopia*) Attica eo nomine a Mopso, vel Mopsopo rege, ut alibi scribit Strabo, dicta est. Urbs vero Mopsopia intelligitur *Aphidna*; quo Helenam raptam Theseus abduxerat.

(g) *Tænaris soror*) *Helena*, a Tænaro Peloponnesi promontorio ita dicta; quam alibi vocat *Tænariam*. Mavult enim Heinsius hanc ex Puteaneo codice retinere lectionem, ut fiat oppositio cum terra Mopsopia; quam ut in aliis legitur, *Tyndaris*: quo nomine Helena a Tyndaro matris Ledæ marito, dicta fuerit.

(h) *Idæo*) *Paride*, ab Ida Phrygiæ monte in quo educatus fuit, sic appellato.

(i) *Memini*) *Matris raptus*.

(k) *Plena*) *Cum mater mea Helena a Paride rapta fuit.*

(l) *Avus*) Tyndarus.

(m) *Phœbeque soror*) *Helenæ*, scil. Hanc vero lectionem optime ex Euripide restituit clarissimus Heinsius; eo ducente Puteaneo codice, itemque Juniano, ubi *Phœbique* legebatur: Cum in aliis mendum irrepsisset *flebatque*.

(n) *Fratres*) *Castor & Pollux*.

(o) *Suum*) *A quo amata fuerat*.

(p) *Etiam nunc*) Heinsius legi vult *etiamnum*: Sed perinde est *Etiamnum*, *etiam nunc*, aut *etiam tum*, quod in uno Farnesiano invenitur, legatis.

Nam

Nam (*a*) conjux aberat: (*b*) ne non Pelopeia credar,
Ecce (*c*) Neoptolemo præda parata fui.
(*d*) Pelides utinam vitasset (*e*) Apollinis arcus!
(*f*) Damnaret nati facta proterva pater.
Nec quondam placuit, nec nunc placuisset Achilli,
Abducta viduum conjuge (*g*) flere virum.
Quæ mea cælestes injuria fecit iniquos?
Quod mihi væ miseræ sidus obesse querar?
Parva mea (*h*) sine matre fui; pater arma (*i*) ferebat:
Et, duo cum vivant, orba duobus eram.
Non tibi blanditias primis, mea mater, in annis
(*k*) Incerto dictas ore puella tuli.
Non ego captavi brevibus tua colla lacertis,
Nec gremio sedi sarcina grata tuo.
(*l*) Non cultus tibi cura mei: nec pacta marito
Intravi thalamos, (*m*) matre parante, novos.
Obvia prodieram reduci tibi; vera fatebor:
Nec facies nobis nota parentis erat:
Te tamen esse Helenen, quod eras pulcherrima, sensi.
Ipsa requirebas, quæ tibi nata foret.

INTERPRETATIO.

Nam maritus ejus *aberat. Ne non credar Pelopeia, ecce fui rapina adornata Pyrrho. Utinam Achilles effugisset arcus Apollinis! Pater argueret acta petulantia filii. Nec placuit olim, nec placuisset nunc Achilli; maritum destitutum lugere, uxore rapta. Quodnam meum crimen reddidit Deos* mihi *adversos? Væ miseræ! Quam stellam querar mihi nocere?* Ego *parva fui sine matre mea; pater gerebat bellum: & cum essent duo superstites, eram destituta duobus. Mater mea,* ego *puella non tibi paravi blanditias in primis annis prolatas ore titubante. Ego non sum amplexa tuum collum parvis brachiis: nec quievi onus gratum sinui tuo. Non cogitasti de meo cultu; nec desponsata marito ingressa sum thalamos novos, matre* mea *adornante. Obviam processeram tibi revertenti, confitebor verum, neque vultus matris erat nobis cognitus.* Cognovi *tamen te esse* Helenen, *quia eras formosissima: Tu ipsa petebas quænam esset tibi filia.*

NOTÆ.

(a) *Conjux*) Matris, scil. *Menelaus*; qui, ut volunt, in Cretam iverat.

(b) *Ne non*) Nunc sese Hermione recensitis ex Pelopis gente matribus quæ raptæ fuerunt, annumerat.

(c) *Neoptolemo*) Pyrrhus intelligitur, cui cognomen istud in bello Trojano, ad cujus reliquias juvenis admodum ivit, datum est. In fatis enim erat, Trojam, sine Æacidarum aliquo capi non posse.

(d) *Pelides*) *Achilles*, Pelei filius, Pyrrhi pater.

(e) *Apollinis*) In ejus templo, ipsius etiam ope, Achillem Paris, in calcem, (qua parte tantum ille vulnus poterat accipere) adacta sagitta, confecit.

(f) *Damnaret*) Quia ille gravissime ira in Agamemnonem, qui sibi Briseidem rapuerat, exarsit.

(g) *Flere*) Vidimus antea de ea re in Briseide. At observa, quæso, quam argute orationem detorquet Hermione, ut Achillis exemplo, Oresten officii admoneat.

(h) *Sine matre*) Quia illa a Paride rapta.

(i) *Ferebat*) Adversus Trojanos.

(k) *Incerto*) *Titubante, & balbutiente.* Se iis dicit caruisse voluptatibus, quibus puellæ solent gaudere; quæ inter parentum amplexus, eos quoque oblectant.

(l) *Non cultus*) Forte autem non magis vera puellis contingit voluptas, quam matrum sentire sollicitum amorem.

(m) *Matre parante*) Moris vero erat, ut

Digitized by Google

(*a*) Pars hæc (*b*) una mihi conjux bene cessit Orestes:
Is quoque, ni (*c*) pro se pugnet, ademptus erit.
Pyrrhus habet raptam reduce & victore (*d*) parente:
(*e*) Munus & hoc nobis diruta Troja dedit.
(*f*) Cum tamen altus (*g*) equis (*h*) Titan radiantibus instat,
Perfruor infelix (*i*) liberiore malo.
Nox ubi me thalamis ululantem & (*k*) acerba gementem
Condidit, in mœsto procubuique toro;
Pro somno (*l*) lacrymis oculi funguntur obortis:
Quaque licet fugio, sicut ab hoste, (*m*) virum.
Sæpe malis stupeo; rerumque oblita locique
Ignara tetigi (*n*) Scyria membra manu.
Utque nefas sensi; male corpora tacta relinquo:
Et mihi pollutas credor habere manus.
Sæpe Neoptolemi pro nomine, nomen Orestæ
Exit: & errorem vocis, ut (*o*) omen, amo.

INTERPRETATIO.

Hæc una pars mihi pulcre evenit Orestes maritus: Is quoque erit sublatus, nisi certet pro se. Pyrrhus habet me abductam patre meo *reduce & victore: Et Troja eversa exhibuit nobis hoc donum. Cum tamen Sol sublimis urget equos splendidos, ego misera minus sentio malum. Postquam nox conclusit me vociferantem, & acerbe querentem, & recubui in tristi lecto, oculi indulgent lacrymis profluentibus pro somno: Et quantum possum maritum vito tanquam hostem. Sæpe torpeo calamitate, & oblita rerum & loci, tetigi artus Scyrios manu inscia. Et ut cognovi nefas: desero membra male tacta: Et mihi videor habere manus commaculatas. Sæpe nomen Orestæ profertur pro nomine Pyrrhi: & amo aberrationem vocis ut præsagium.*

NOTÆ.

matres, vel quæ sanguine essent conjunctissimæ, nuptas in thalamum collocarent.

(a) *Pars hæc*) Enumeratis multis infelicitatibus suis, nunc dicit Hermione qua in re felix fuerit: quod scilicet, Oresten maritum habuerit.

(b) *Una*) Fere pro *sola* posita vox.

(c) *Pro se*) *Ne adimatur mihi*.

(d) *Parente*) *Meo* scil. *Menelao*.

(e) *Munus &*) Hic multum variant codices; sed quæ probari potuerunt proferam tantum. Quidam habent

Et minus, ah, nobis diruta Troja fuit.

Qui sensus optimus videtur: nam & eandem prope vidimus supra in Penelope querimoniam. Et hæc erit maxima infelicitas, quod Hermionæ stent etiam quæ aliis sunt diruta.

Alii habent quam reposuimus lectionem: nam Heinsianam, quanquam bona est etiam, non retinuimus, sine librorum auctoritate. Atque ita ad Trojam stantem Hermione alluserit, unde Paris Helenæ raptor prodierit: cum sibi eadem eversa Troja alium, Pyrrhum scilicet, immiserit.

(f) *Cum tamen*) Id est, *Postquam dies rediit*.

(g) *Equis*) Nota est de Solis equis, fabula, quam etiam in Metam. videbimus.

(h) *Titan*) *Sol*, ex Titanibus ortus.

(i) *Liberiore*) *Mitiore*.

(k) *Acerba*) Pro acerbe.

(l) *Lacrymis*) *Lacrymantur, cum dormire deberent*.

(m) *Virum*) *Pyrrhum*.

(n) *Scyria*) *Pyrrhi Scyrii*. Scyros vero insula est maris Mediterranei, in qua regnavit Lycomedes Deidamiæ pater, ex qua Achilles Pyrrhum suscepit.

(o) *Omen*) Quia inde illa Orestæ se aliquando conjunctam fore bene ominabatur. Nomen faciebat omen.

Per

Per genus (*a*) infelix juro, generisque (*b*) parentem,
Qui freta, qui terras; qui sua regna quatit;
Per patris ossa tui, (*c*) patrui mihi; quæ (*d*) tibi debent;
Quod se sub tumulo fortiter ulta jacent:
Aut ego (*e*) præmoriar, (*f*) primoque extinguar in ævo;
Aut ego (*g*) Tantalidæ Tantalis uxor ero.

INTERPRETATIO.

Juro per genus miserum, & per patrem generis, qui temperet maria, qui terras, qui sua regna; per ossa patris tui, patrui mihi; quæ tibi debent, quod, ulta se strenue, quiescunt in sepulcre; aut ego ante tempus moriar, & spiritus præcludetur in prima ætate; aut ego Tantalis ero conjux Tantalidæ.

NOTÆ.

(a) *Infelix*) Non tantum propter Tantelidum metrum raptus, ut volunt; verum quie ex illa domo satis habuerunt materiæ ad sua Poemete Tragici; ubi omnia cædie & sanguinis fuerunt plena.

(b) *Parentem*) *Jovem*, Tantali patrem.

(c) *Patrui mibi*) Omnino, siquidem Agamemnon, pater Orestæ, frater fuit Menelai, patris Hermiones.

(d) *Tibi debent*) Orestes enim Ægysthum matrie edulterum, ipsamque Clytemnestram metrem, Agamemnonie patria interfectores morte multavit.

(e) *Præmoriar*) Id est, *Ante tempus, & immaturo funere.*

(f) *Primoque*) Id est, *Adolescentula.*

(g) *Tantalidæ*) *Tui*, scil. Orestis. Voto potite est Hermione; eam enim Orestse, interfecto Pyrrho, recepit.

EPISTOLA NONA.

ARGUMENTUM.

Herculem Jupiter ex Alcmenæ compressu, pro Amphytrione se gerens, suscepit: quem Eurystheus, rex Micænarum, Junonis instructus dolis, ut sic periret, ad labores arduos incitavit. Qui tamen semper victor evasit. Verum enim, cæteris monstris fortiter superatis, amori mulierosus succubuit. Deianira, Œnei regis Calydonis filia, uxor ejus, tam illaudato Ioles amore offensa, redigit illi ad animum ante partas honestates, præclaraque facinora, ut ad exemplum illorum suos jam mores æstimet. Hæc autem scribenti nunciatur exrema Herculis calamitas, quam veste Nessi Centauri, virulento sanguine tincta, ipsique a se missa, conciliaverat, cui inesse vim revocandi eum ab alienis amoribus credebat; gravissimo igitur dolore oppressa, facinus suum purgare studet: denique suspendio finire cogitat.

DEIANIRA HERCULI.

GRATULOR (*a*) Œchaliam titulis accedere (*b*) vestris:
(*c*) Victorem victæ succubuisse queror.

INTERPRETATIO.

GRator Œchaliam annumerari vestris elogiis, queror victorem a victa victum esse.

NOTÆ.

(a) Œ*Chalium*) Tres eo nomine urbes authores meminerunt, in Thessalia, Arcadia, & Euboea. Quamquem vero inter veteres, utra Euryti fuerit, de que nunc, ambigatur, plerique postremam intelligunt. Illam vero Hercules expugnavit, quod sibi Iolen Eurytus pater, Œchaliæ rex, ejusque filii uxorem promissam negerent. Ex quo satis petet quamobrem Dejanira Herculis uxor, de eodem gratuletur, & queratur.

(b) *Vestris*) Alii habent *nostris*.

(c) *Victorem*) Id est, *Te Ioles amore victum fuisse.*

Fa-

Digitized by Google

Fama (*a*) Pelasgiadas subito pervenit in urbes,
(*b*) Decolor, & factis (*c*) inficianda tuis;
Quem nunquam (*d*) Juno, (*e*) seriesque immensa laborum
Fregerit; huic Iolen imposuisse jugum.
(*f*) Hoc velit (*g*) Eurystheus, velit hoc (*h*) germana Tonantis;
Lætaque sit vitæ labe (*i*) noverca tuæ.
At non (*k*) ille velit, cui nox (si creditur) una
Non tanti, ut tantus conciperere, fuit.
Plus tibi, quam Juno, nocuit Venus: illa premendo
(*l*) Sustulit: hæc (*m*) humili sub pede colla tenet.
Respice (*n*) vindicibus pacatum viribus orbem,
(*o*) Qua latam (*p*) Nereus cærulus ambit humum.
Se tibi (*q*) pax terræ, tibi se (*r*) tuta æquora debent:
Implesti meritis (*s*) Solis utramque domum.

INTERPRETATIO.

Turpis fama & neganda factis tuis repente advolavit ad urbes Græcas, Iolen immisisse jugum illi quem nunquam Juno, & numerus infinitus laborum prostraverit. Istud cupiverit Eurystheus, istud cupiverit soror Tonantis, & noverca gavisa fueris crimine vitæ tuæ. At non ille cupiverit, cui (si fides habetur) nox una non satis fuit, ut generareris tantus. Venus obfuit tibi plus quam Juno. Illa evexit te urgendo: hæc tenet collum sub vili pede. Respice orbem terrarum pacatum viribus tuis *ultricibus: qua mare glaucum circuit vastam terram. Terra pacata, maria tuta debent se tibi; Cumulasti beneficiis utramque domum Solis.*

NOTÆ.

(a) *Pelasgiadas*) *Græcas*. Quanquam enim Pelasgi vetustissimi Græciæ populi, a Pelasgo Jovis filio appellati, Thessaliæ parti primo, deinde Peloponneso nomen dederunt; tamen ipsi pro omnibus Græcis sæpissime veniunt.

(b) *Decolor*) *Turpis*; metaphora ab infecto panno.

(c) *Inficianda*) *Neganda*, quod prioribus non respondeat.

(d) *Juno*) Cujus in Jovis omnes nothos incensæ, ausu, infinitos labores Herculi Eurystheus quotidie imponebat.

(e) *Seriesque*) Decantatissimos Herculis labores, nihil est opus, credo, hic commemorare: cum plurimos hac ipsa epistola visuri simus.

(f) *Hoc velit*) *Ut tandem a virtute desciscas, victusque discedas.*

(g) *Eurystheus*) Rex fuit Mycenarum, cujus mandatis, variis de causis, Herculem obnoxium faciunt Authores.

(h) *Germana*) *Juno*, Jovis soror.

(i) *Noverca*) *Juno eadem*; quæ Herculis noverca, cum sit Jovis conjux.

(k) *Ille*) *Jupiter*, qui, tribus in unam congestis noctibus, cum Alcmena Amphitryonis uxore, & Herculis matre consuevit.

(l) *Sustulit*) Omnino, siquidem per labores & præclara facta, in tantam celebritatem Hercules pervenit.

(m) *Humili*) Qui ad deprimendum non satis potens videbatur.

(n) *Vindicibus*) Hoc dixit quia plurimos nefarios homines Hercules sustulerat.

(o) *Qua latam*) Totum orbem peragrasse suum Herculem volunt Græci, qui illi quicquid ab omnibus (nam plures fuerunt,) factum est, attribuerunt.

(p) *Nereus*) Deus marinus, pro mari ipso positus.

(q) *Pax terræ*) *Terra a te pacata.*

(r) *Tuta*) *monstris & in mari insidiantibus latronibus interfectis.*

(s) *Solis*) *Orientem & occidentem.*

Quod

Quod te (*a*) laturum est, cœlum prior ipse tulisti :
(*b*) Hercule supposito sidera fulsit Atlas:
Quid nisi (*c*) notitia est misero quæsita pudori,
Si maculas turpi facta priora (*d*) nota ?
(*e*) Tene ferunt (*f*) geminos pressisse tenaciter angues,
Cum tener in cunis jam Jove dignus eras?
Cœpisti melius, quam desinis: ultima primis
Cedunt: dissimiles hic vir & ille puer.
Quem non mille feræ, quem non (*g*) Stheneleius hostis,
Non potuit Juno vincere; vincit Amor.
(*h*) At bene nupta feror; quia nominer Herculis uxor:
Sitque (*i*) socer, rapidis qui tonat altus equis.
(*k*) Quam male inæquales veniant ad aratra juvenci,
Tam premitur magno conjuge nupta minor.
(*l*) Non honor est, sed onus, (*m*) species læsura ferentem:
Si (*n*) qua voles apte nubere, nube pari.
Vir mihi semper abest; & conjuge (*o*) notior hospes,
(*p*) Monstraque (*q*) terribiles persequiturque feras.

INTERPRETATIO.

Tu prior cœlum fulsisti, quod te feres. Atlas tulit sidera Hercule submisso. Quid partum est nisi cognitio (infelici dedecori) si dehonestas facta priora labe sordida? Tene ajunt strenue suffocasse geminos serpentes, cum tenellus in cunis, jam eras dignus Jove? Melius incœpisti, quam sinis: ultima non respondent primis: hic vir, & ille infans sunt absimiles: Amor superat quem mille feræ, quem hostis Stheneleius non potuit vincere! At dicor nupta feliciter, quia appeller uxor Herculis; & socer sit mihi *qui tonat altus equis fervidis. Nupta impar tam læditur magno marito, quam tauri impares male junguntur ad aratra. Non honor est, sed onus, species quæ premet gerentem: Si qua cupies bene nubere, nube æquali. Maritus semper mihi desideratur, & hospes notior est marito: Persequitur monstra, & truces feras.*

NOTÆ.

(a) *Laturum*) Vult Deianira Herculem virtute in cœlum ascensurum.

(b) *Hercule*) Id est, *Atlas Herculis ope cœlum sustinuit*. Fictum vero istud ideo volunt, quod Atlanti Hercules in Astrologia, quam ab ipso didicit, successerit.

(c) *Notitia*) Id est, *Quid tibi per præclara tua facta comparasti, nisi ut nunc magis cognoscatur dedecus tuum?* Huic affine est quod dicit Marius in Jugurtha Sallustii; *Majorum gloria posteris lumen est, neque mala eorum in occulto patitur.*

(d) *Nota*) *Macula, vitio.*

(e) *Tene*) Quasi dicat, *ferine potuit, ut tam mollis tamque turpis evaserit.*

(f) *Geminos*) Ab irata Junone immissos.

(g) *Stheneleius*) *Eurystheus*, Sthenelli filius.

(h) *At bene*) Objectio, cum ironia proferenda.

(i) *Socer*) *Jupiter*.

(k) *Quam male*) Responsio est ad objectionem.

(l) *Non honor*) Sententia est, cum exornatione rhetorica per Adnominationem figuram. Dicit magis onus quam honorem esse, nubere majori.

(m) *Species*) Dicit, quod nupsisse majori sit species, honor, aut dignitas illi uxori molesta, qua illa videtur gaudere. Hic vero quidam graviter hallucinatus est.

(n) *Qua*) *Puella*, scil.

(o) *Notior*) *Quia sæpius hospes domum, quam maritus petit.*

(p) *Monstraque*) Quale fuit Hydra Lernæa, septem, novem, aut etiam amplius, secundum aliquos, capitibus horribilis; Itemque Cerberus, Cacus, &c.

(q) *Terribiles*) Puta Leonem Nemæum, Aprum Erymanthium, alias, quæ in Herculis fuerunt duodecim laboribus.

Ipsa

Digitized by Google

Ipsa domo vidua, votis (*a*) operata pudicis,
(*b*) Torqueor; infesto ne vir ab hoste cadat.
Inter serpentes apresque avidosque leones
(*c*) Jactor, & esuros terna per ora (*d*) canes.
Me pecudum (*e*) fibræ, (*f*) simulacraque inania somni,
(*g*) Ominaque arcana nocte (*h*) petita movent.
(*i*) Aucupor infelix incertæ murmura famæ:
(*k*) Speque timor dubia, spesque timore cadit.
(*l*) Mater (*m*) abest; (*n*) queriturque Deo placuisse potenti.
Nec (*o*) pater Amphitryon, nec puer (*p*) Hyllus adest.
(*q*) Arbiter Eurystheus iræ Junonis iniquæ
(*r*) Sentitur nobis, iraque longa Deæ.

INTERPRETATIO.

Postquam ego dedi operam votis castis in douio deserta, crucior metu ne maritus intereat ab hoste sævo. Versor inter angues & apros & leonee rapaces, & canes manducaturos per ternos rictus. Fibræ victimarum, imaginee vanæ somni, & præsagia secreta nocte quæsita me perturbant. Misera capto rumores dubiæ famæ: & matus recedit spe incerta, & spes metu. Mater abest; & dalet ee gratam fuisse Deo potenti. Nec pater Amphitryon nec puer Hyllus hic est. Premor Eurystheo vindice furoris Junonis infensæ, & furore permanente Deæ.

NOTÆ.

(a) *Operata*) *Operari* significat, inter alia, *rem divinam facere, sacrificare*. Hic fuarit, sacrificiis, votorum, pro viri saluta conceptorum, impletionam e Diis petare.

(b) *Torqueor*) *Matu crucior*.

(c) *Jactor*) Ex eo maximum declarat amorem Deienire, quod omnie, cogitetiona, pericula subeat, quæ Hercules obivit.

(d) *Canes*) Qualis fuit Cerberus, quam, Eurystbei jussu, Harcules, frustra oblatrantem, ad superos perduxit.

(e) *Fibræ*) *Exta*, quæ, ut quid de te futurum sit, cognoscam, inspicio. Deorum enim voluntatem per mactatas hostias exquirabant.

(f) *Simulacraque*) *Somnia*.

(g) *Ominaque arcana*) *Auguria* interpretatur Hubertinus: Micyllus *responsa ac vaticinia*.' Neutrum probo. Per *omina* nihil eliud intelligo quam inanes, ex quibuslibet rebus, per noctam, conceptas cogitationes, quomodo vel ax abaci crepitu, & ajusmodi multis portants eibi fingare solent etiam nostræ muliarculæ.

(h) *Petita*) *Exexcogitata*.

(i) *Aucupor*) Id est, *Diligenter, nec eine religione scrutor*.

(k) *Speque*) Id est, *Timorem inter & spem conflictor*. Sed spem dubiam dicit; cujus itaque potiores non fuerunt vices.

(l) *Mater*) *Alcmena*.

(m) *Abest*) Trachynan enim, in exilium, ubi Deianiram uxoram reliquit, Hercules, post interfactum in convivio Œnai pincernam, concesserat. Sed de tota hac fabula omnino opus est adire Apollodorum.

(n) *Queritur*) *Quandoquidem dilectissimum ex ea filium nunquam posest videre*.

(o) *Pater*) *Herculis*, scilicet, vulgo creditur; cum Alcmenæ matrie maritus esset.

(p) *Hyllus*) Herculie ex Deianira filius, ab Eurystheo etiam in exilium missua.

(q) *Arbiter Eurystheus*) Cujus mandatis obnoxium Herculem jam antea monuimus. Junonis vero. iræ dicitur arbiter, quie pro erbitrio, quæ Junonis iram explarant, Herculi imperabat, illumqua maximis laboribus damnabat.

(r) *Sentitur*) Viri enim absantia, ajus omnia in se redundebant incommoda.

Hæc

Digitized by Google

Hæc mihi ferre (*a*) parum est: peregrinos addis amores?
    Et mater de te quælibet esse potest.
Non ego (*b*) Partheniis (*c*) temeratam vallibus (*d*) Augen,
    Nec referam partus, (*e*) Ormeni nympha, tuos.
Non tibi crimen erunt (*f*) Theutrantia turba sorores:
    Quarum de populo nulla (*g*) relicta tibi.
(*h*) Una recens crimen (*i*) præfertur adultera nobis;
    Unde ego sum Lydo facta noverca (*k*) Lamo.
(*l*) Mæandros, (*m*) toties qui terris errat in îsdem,
    Qui lapsas in se sæpe retorquet aquas;
(*n*) Vidit in Herculeo suspensa (*o*) monilia collo;
    (*p*) Illo, cui cælum sarcina parva fuit.
Non puduit fortes auro cohibere lacertos,
    Et (*q*) solidis gemmas apposuisse toris.

INTERPRETATIO.

Leve est mihi tolerare hæc: adjicis amores extraneos, & quævis potest esse parens de te. Ego non commemorabo Augen vitiatam in vallibus Partheniis, nec partus tuos, nympha Ormeni. Sorores turba Theutrantia, de quarum numero nulla tibi omissa, non erunt tibi flagitium. Una pellex novum probrum nobis anteponitur; ex qua ego sum facta noverca Lamo Lydo. Mæander, qui toties vagatur in terris iisdem: qui sæpe in se reflectit aquas emissas, intuitus est armillas pendentes collo Herculeo; illo cui cælum exiguum fuit onus. Non puduit implicare strenua brachia auro, & adjunxisse gemmas firmis nervis.

NOTÆ.

(a) *Parum*) Ironice credo intelligendum; ut conjuncta sit aliqua exprobratio.

(b) *Partheniis*) *Arcadicis*, a monte Parthenio sic appellatis.

(c) *Temeratam*) *Vitiatam*.

(d) *Augen*) Fuit Auge Alei Arcadiæ regis filia, ex qua Telephum Hercules suscepit.

(e) *Ormeni*) Astydamiam intelligit Ormeni regis filiam, quam cum Hercules dari sibi in conjugem petivisset, pater renuit, sciens eum habere Deianiram. Quo re indignatus Hercules regi bellum intulit, captaque urbe & rege interfecto, Astydamiam captam vitiavit; atque ex ea Ctesippum genuit. *Diodor. l.* 5.

(f) *Theutrantia*) De quinquaginta Thespii, Erechthei Atheniensis regis filii, natabus, quas, ut nonnullis placet, una nocte Hercules vitiavit, intelligi volunt. Quamobrem vero Theutrantis turba dicantur, Antonius a Theutranto Atticæ oppido, ubi pictura visebatur admiranda, quomodo hæc ab Hercule gesta essent, testatur.

(g) *Relicta*) *Intacta*, scilicet: Quam unam excipit Pausanias in Bœoticis.

(h) *Una*) De Omphale Lydorum regina intelligendum; cui quam serviliter sese Hercules subjecerit, neque Terentianum Thrasonem latuit.

(i) *Præfertur*) *Anteponitur*.

(k) *Lamo*) Fuit hic Lamus Herculis ex Omphale filius; cui quidem Deianira noverca fuerit.

(l) *Mæandros*) Vulgati habent *Mæander*. Fluvius est, Lydiam a Caris disterminans.

(m) *Toties*) Hoc dicit, quia, sicut jam antea, ni fallor, annotavimus, ita flexuosus est, ut in se videatur recurrere. Ex quo factum, ut omnes obliquitates, & vafra consilia, Mæandros, veteres appellaverint.

(n) *Vidit*) Fluvio, quod ejus accolis, tribuit.

(o) *Monilia*) Non tantum muliebrem cultum quandoque Hercules apud Omphalen sumsit; sed insuper nevit, &c.

(p) *Illo*) Alii habent *Collo*.

(q) *Solidis*) Id est, *fortibus & nervosis musculis & lacertis*. Herculis mollitiam arguit.

Nempe (*a*) sub his animam (*b*) pestis Nemeea lacertis
Edidit; (*c*) unde humerus tegmina (*d*) lævus habet.
(*e*) Ausus es hirsutos (*f*) mitra redimire capillos:
Aptior Herculeæ populus (*g*) alba comæ.
Nec te (*h*) Mæonia, lascivæ more puellæ,
Incingi zona dedecuisse (*i*) putat?
Non tibi succurrit (*k*) crudi (*l*) Diomedis imago,
Efferus humana qui dape pavit equas?
Si te vidisset cultu (*m*) Busiris in isto;
Huic victor victo nempe (*n*) pudendus eras.
(*o*) Detrahat (*p*) Antæus duro redimicula collo;
Ne pigeat molli succubuisse viro.

INTERPRETATIO.

Scilicet pernicies Nemeea ex qua tuus *humerus sinister habet tegumentum, efflavit animam sub his brachiis. Potuisti coercere comam hispidam mitra. Populus alba magis idonea capillis Herculeis. Nec credis tibi turpe fuisse cingi cingulo more puellæ luxuriantis? Non tibi obversata est species feri Diomedis, qui crudelis aluit equas cibis humanis? Si Busiris te aspexisset in isto ornatu; nimirum victor eras erubescendus huic victo. Antæus deripiat armillas forti collo; doleat victum fuisse a viro effœminato.*

NOTÆ.

(a) *Sub his*) *Ita ornatis*. Herculem irridet, qui turpissime molli & lascivo habitu brachia sua ornaverit, aut-potius oneraverit.

(b) *Pestis Nem.*) Leo, quem in Nemeæa sylva Hercules interfecit.

(c) *Unde*) Illius Leonis pellem postea Hercules pro scuto & thorace gestavit.

(d) *Lævus*) Nam dexterum exertum & detectum habere oportuit, ut esset ad pugnam & ictus expeditior.

(e) *Ausus es*) Hoc dicit præsertim, quia maxime ridiculum erat hirsutis & impexis capillis muliebre ornamentum apponere.

(f) *Mitra*) Servio teste nomen est barbarum, quo capitis quoddam ornamentum, aut pileus incurvus, de quo philyræ dependerent, intelligitur; cujus, apud Lydias & Phrygias mulieres, aut quosdam etiam effœminatos viros usus erat.

(g) *Alba*) Ex qua sibi coronam fecisse fertur Hercules, cum ad inferos Cerberum petiturus, descenderet: Unde illi sacra arbor fuit. Alia est autem arbor Populus nigra.

(h) *Mæonia*) Omphales Mæoniæ, seu Lydiæ.

(i) *Putat*) Heinsius malebat *putas*, quod etiam in quibusdam codicibus reperitur.

(k) *Crudi*) *Feri & inhumani*.

(l) *Diomedis*) Hunc crudelissimum fabulantur Thraciæ tyrannum, qui equos suos hospitum pascebat carnibus, quem victum iisdem equis Hercules in pabulum dedit.

(m) *Busiris*) Hunc etiam, Ægypti tyrannum, hospites immolare solitum, Hercules mactavit.

(n) *Pudendus*) Id est, *Illum a te victi puduisset*.

(o) *Detrahat*) Id est, *detrahere cupiat*. Nota hanc figuram; alibi usum suum habere poterit. De præterito, tanquam de futuro loquitur, utque Herculem arguat Deianira, Antæum ex mortuis excitat.

(p) *Antæus*) Gigas fuit terræ, vel, ut alii dicunt, Neptuni filius, qui hospites secum luctari cogebat, & occidebat. Hunc etiam Hercules sublimem, & a terra, ex qua semper novas vires habebat, abstractum, necavit.

Ia

Inter (*a*) Ioniacas (*b*) calathum (*c*) tenuisse puellas
Diceris; & dominæ pertimuisse minas.
Non (*d*) fugis, (*e*) Alcide, victricem (*f*) mille laborum
(*g*) Rasilibus calathis imposuisse manum?
(*h*) Crassaque robusto deducis pollice fila,
(*i*) Æquaque (*k*) formosæ pensa rependis heræ?
Ah quoties, digitis dum torques stamina duris,
(*l*) Prævalidæ fusos comminuere manus:
(*m*) (Crederis, infelix, scuticæ tremefactus (*n*) habenis,
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.)
(*o*) Eximiis pompis præconia summa triumphi,
Factaque narrabas (*p*) dissimulanda tibi.
(*q*) Scilicet immanes elisis faucibus hydros
Infantem (*r*) cunis involuisse manum!

INTERPRETATIO.

Perhiberis tractasse quasillum inter puellas Joniaces & reformidasse minas dominæ. Non pœnitet, Alcide, admovisse manum victricem mille laborum quasi illis expolitis? Et trahis fila rudia forti pollice, & reddis pensa æqua pulcræ dominæ? Ah quoties, dum premis stamina firmis digitis, manus æquo fortiores fregerunt fusos. Miser, diceris exterritus loris flagri extimuisse minas ante pedes Dominæ. Commemorabes maximas tuas *laudes præclaris pompis triumphi, & facinora tibi tecenda: Nempe manum puerilem in cunabulis pressisse serpentes ingentes gulis attritis?*

NOTÆ.

(a) *Ioniacas*) *Omphales*, scil. nam Jonia Lydiæ adeo conjuncta, ut vix limitibus disjungatur. Quanquam plurimi codices habent *Mæonias*: sed jam præcessit.

(b) *Calathum*) Calathus vasculum est vimineum, lanis, floribus, & ejusmodi reponendis aptum.

(c) *Tenuisse*) id est, *Cum puellis, peristromatibus conficiendis incubuisse*. Gall. *D' avoir su vos corbeilles, & vos petits paniers: De vous être amusé à faire de la tapisserie.*

(d) *Fugis*) *Pudet*; quod in aliis legitur.

(e) *Alcide*) Cognomen est Herculis, ab Alceo avo; vel, ut alii volunt, ab ἀλκῆ, robore.

(f) *Mille*) Duodecim præcipue ab Eurystheo imperati memorantur: quanquam alii plurimi fuerunt.

(g) *Rasilibus*) *Politis*.

(h) *Crassaque*) Quod fili est vitium; nam tenue laudatur. Herculi exprobrat Deianira, quod fila trahat; quæ etiam trahere nesciat.

(i) *Æquaque*) Id est. *Quod tibi pensum tali pondere datum est, eodem, cum Omphale ancillis, dominæ postquam netum est, reddis.*

(k) *Formosæ*) Heinsius, quod in uno est codice, mallet *famosæ*: quia verisimile non sit Deianiræ laudatam esse a forma pellicem.

(l) *Prævalidæ*) Herculem irridet, quod fusos fregerit.

(m) *Crederis*) Hoc distichon adulterinum esse opinatur Heinsius; quia neque in Puteaneo codice, nisi in margine, apparet; atque eadem fere supra habentur. Nolim tamen eradere.

(n) *Habenis*) *Loris*.

(o) *Eximiis*) Heinsio & hoc distichon, quod neque in Puteaneo codice legitur, suspectum est. Alludit vero Poeta ad pompam triumphorum; ut, eo quo erat habitu, ad pedes dominæ projectus, ridiculus magis Hercules videatur.

(p) D*issimulanda*) Quia quo illis major erat Hercules, eo ineptior videbatur.

(q) *Scilicet*) Ea refert Deianira, quæ Herculem apud Omphalen prædicasse fingit.

(r) *Cunis*) Alii habent *caudis*. Alii.
Infantem cauda dilacerasse manu.

Digitized by Google

Ut (*a*) Tegeeus aper cupressifero (*b*) Erimantho
Incubet, & vasto pondere (*c*) lædat humum?
Non tibi (*d*) Threiciis (*e*) affixa penatibus ora,
Non hominum pingues cæde tacentur equæ?
Prodigiumque (*f*) triplex, armenti dives Iberi
Geryones: quamvis (*g*) in tribus unus erat?
Inque canes totidem (*h*) trunco digestus ab uno
Cerberos, implicitis (*i*) angue minante comis?
(*k*) Quæque redundabat fœcundo vulnere serpens
Fertilis, & damnis dives ab ipsa suis?
(*l*) Quique inter lævumque latus lævumque lacertum
Prægrave compressa fauce pependit onus?
(*m*) Et male confisum pedibus formaque bimembri
Pulsum Thessalicis agmen equestre jugis?
Hæc tu (*n*) Sidonio potes insignitus amictu
Dicere? non cultu lingua retenta silet?

INTERPRETATIO.

Quomodo aper Tegeeus incumbat Erimantho cupressifero & premat terram ingenti onere? Nau a te prætermittuntur capita appensa postibus Thraciis, non equæ apimæ sanguine hominum? Nec portentum triplex, Geryon abundans armentis Iberis; quamvis unus erat in tribus? Nec Cerberus divisus in totidem canes ab uno corpore, pilis involutis serpentibus, minas intentantibus? Nec hydra fœcunda quæ renascebatur plaga fertili, ipsa opulenta etiam ex suis dispendiis? Nec qui inter sinistrum latus & sinistrum brachium fuit onus ponderosissimum gutture eliso? Nec turma equestris male nixa pedibus & figura biformi, profligata ex montibus Thessalicis? Tu potes hæc referre decoratus vestitu Sidonia? Lingua non tacet repressa ornatu?

NOTÆ.

(a) *Tegeeus*) *Arcadicus*, a Tegea, vel, ut Poetæ scribunt, Tegeæa, Arcadiæ urbe. Hunc vero aprum vivum ad Euristheum pertraxit Hercules.

(b) *Erymantho*) Erymanthus mons Arcadiæ.

(c) *Lædat*) Alii *pulset*.

(d) *Threiciis*) Diomedis, quem Hercules mactavit.

(e) *Affixa*) Eorum hospitum, quos equis devorandos Diomedes apponebat, ora & capita postibus affigebat.

(f) *Triplex*) De Geryone, Hispaniæ, vel potius Insularum Gadium rege, agitur: quem, ob triplicem exercitum, tresque filios, Insulas etiam ternas, triplicem, tergeminum, tricorporem Poetæ fabulati sunt. Quanquam alia etiam alii. Hoc vero devicto, boves, quibus ille erat ditissimus, Hercules in Italiam egit.

(g) *In tribus unus*) Justinus tres fratres concordes interpretatus est.

(h) *Trunco*) *Cerberi*, scil. *corpore*.

(i) *Angue*) Imo *anguibus*; centum enim habuisse dicitur.

(k) *Quæque*) Hydram Lernæam significat, septem, novem, quinquaginta, centum etiam, ut nonnullis placet, capitibus terribilem; quorum uno amputato, duo alia renascebantur. Quam Iolai, ignem ad cæsa capita apponentis, opera, Hercules sustulit.

(l) *Quique*) Antæus est, quem ne terræ matris auxilium sentiret, Hercules, sinistro brachio sublatum, dextra suffocavit.

(m) *Et male*) De Centauris agitur, ideo a Poetis superna parte viris, inferna equis fictis, quod primi equo Thessali illi pugnare cœperint. Illos vero partim cecidit, partim fugavit Hercules, quod ad mirabilem vini, quod Pholus Centaurus exhibebat, odorem, accurrentes, impetum fecissent.

(n) *Sidonio*) *Purpureo*. Laudatissima vero erat Sidonia purpura.

Se

Digitized by Google

Se quoque Nympha tuis ornavit (*a*) Iardanis armis,
Et tulit e capto (*b*) nota tropæa viro.
(*c*) I nunc, tolle animos, & fortia gesta recense.
Quod tu non esses jure, vir illa fuit.
Qua tanto minor es, quanto te, maxime rerum,
Quam quos vicisti, vincere majus erat.
Illi (*d*) procedit rerum mensura tuarum.
Cede (*e*) bonis: hæres laudis amica tuæ.
Pro pudor! hirsuti costas exuta leonis
Aspera texerunt vellera (*f*) molle latus.
Falleris, & nescis: non sunt spolia ista leonis,
Sed tua: tuque (*g*) feri victor es; illa tui.
Fœmina (*h*) tela tulit Lernæis atra venenis,
Ferre gravem lana vix satis apta colum:
Instruxitque manum clava domitrice ferarum:
Vidit & in speculo (*i*) conjugis arma sui.
(*k*) Hæc tamen audieram: licuit non credere famæ.
En venit ad sensus (*l*) mollis ab aure dolor.
(*m*) Ante meos oculos adducitur advena (*n*) pellex:
Nec mihi, quæ patior, dissimulare licet.

INTERPRETATIO.

Puella etiam Iardanis se instruxit tuis armis, & reportavit nota tropæa ex viro victo. Ito jam, effer animos, & facta nobilia commemora. Illa fuit vir, quia tu non eras merito. Qua tanta es inferior, summe, quanto præstantius erat superare te, quam quos superasti. Illi prodest mensura factorum tuorum. Cede bonis: amica est *hæres gloriæ tuæ. Pro pudor! pellis hirsuta derepta lateribus leonis horridi velavit latus effœminatum. Erras & ignoras; istæ exuviæ non sunt leonis, sed tuæ: & tu es victor feræ; illa tui. Mulier, vix satis idonea ad gerendum colum lana plenam gestavit sagittas infectas toxicis Lernæis; & armavit dextram clava victrice ferarum; & intuita est arma sponsi sui in speculo. Hæc tamen acceperam: potui non habere fidem famæ. Ecce levis dolor ad sensus penetrat ab aure. Adultera peregrina perducitur ante meos oculos: nec possum occultare quæ suffero.*

NOTÆ.

(a) *Iardanis*) *Omphale* a patre eo nomine appellata; quæ vicissim & clava, & cætero Herculis cultu ornari voluit.

(b) *Nota*) Alii habent *bina*; ut de Amore Herculis, & de ejus spoliis tropæa posuerit Omphale.

(c) *I nunc*) Increpatio est per irrisionem.

(d) *Procedit*) *Illi omnium a te gestarum rerum laudi gloriæque vertitur magnitudo.*

(e) *Bonis*) *Laude omni: quandoquidem te majorem invenisti.*

(f) *Molle*) *Omphales.*

(g) *Feri*) *Leonis.*

(h) *Tela*) Herculis, quæ ille Lernææ hydræ sanguine seu veneno infecit; unde pestifera fuerunt.

(i) *Conjugis*) *Herculis.*

(k) *Hæc tamen*) Innuit se non ita, iis omnibus, quæ tantum per famam cognoverat, male affectam fuisse; quia forte vera non essent.

(l) *Mollis*) *Minor:* quia non ita certa sunt quæ auribus percipiuntur.

(m) *Ante meos*) Istud vero dicit gravissimum: nam postea oculis credetur.

(n) *Pellex*) *Iole*, Euryti Œchaliæ regis filia; quam ultimam Hercules amavit.

Non

Digitized by Google

Non finis (*a*) averti? mediam captiva per urbem
Invitis oculis aspicienda venit.
Nec venit incultis captarum more capillis,
Fortunam vultus fassa tegendo suos.
Ingreditur late lato spectabilis auro;
Qualiter (*b*) in Phrygia tu quoque cultus eras.
Dat vultum populo sublime (*c*) sub Hercule victo;
(*d*) Œchaliam vivo stare parente putes.
Forsitan &, pulsa (*e*) Ætolide Deianira,
Nomine deposito pellicis, uxor erit:
(*f*) Eurytidosque Ioles, atque insani Alcidæ
Turpia (*g*) famosus corpora junget Hymen.
Mens (*h*) fugit admonitu, frigusque perambulat artus,
Et jacet in gremio languida facta manus.
Me quoque cum multis, sed me (*i*) sine crimine amasti:
Ne pigeat, pugnæ (*k*) bis tibi causa fui.
(*l*) Cornua flens legit ripis (*m*) Achelous in udis,
(*n*) Truncaque limosa (*o*) tempora mersit aqua,

INTERPRETATIO.

Non pateris me secedere? Captiva adducitur spectanda oculis renuentibus per urbem mediam. Nec accedit coma inornata more captivarum, agnoscens fortunam, velando suam faciem. Intrat late insignis auro multo: quomodo tu quoque eras ornatus in Phrygia. Superbe exhibet faciem populo sub Hercule superato: Credideris Œchaliam manere patre superstite. Forte etiam nomine adulteræ omisso, erit conjux, Deianira Ætolide repudiata: Hymen infamis copulabit corpora impudica Ioles Eurytidos & dementis Alcidæ. Animus horret recordatione, & tremor discurrit per membra, & manus torpens jacet in sinu. Amasti me quoque cum multis, sed amasti me sine flagitio: ne doleat, bis tibi causa fui certaminis. Achelous lacrymans sustulit cornua in ripis humidis, & condidit tempora mutilata aqua lutulenta.

NOTÆ.

(a) *Averti*) *A me amoveri*.

(b) *In Phrygia*) Apud Omphalem.

(c) *Sub Hercule*) Id est, *Hercule victo ita volente*.

(d) *Œchaliam*) Id est, *Quilibet crederet Iolen triumphare; non patrem mortuum, patriamque subversam esse*.

(e) *Ætolide*) *Ætoliæ regis filia*.

(f) *Eurytidosque*) *Ioles, Euryti filiæ*.

(g) *Famosus*) *Turpi conjugio infamatus*.

(h) *Fugit admonitu*) *Recordatione horret, & propemodum a me recedit*.

(i) *Sine crimine*) Quia legitima fuit uxor,

(k) *Bis*) Primum cum Acheloo, deinde cum Nesso Centauro.

(l) *Cornua*) Alterum tantum Hercules perfregit.

(m) *Achelous*) Filius fuit Oceani & Terræ, vel, ut alii volunt, Thetydis; cui concesserat mater, ut cum adversario pugnans quam vellet formam indueret. Cum Hercule itaque, propter Deianiram congressus, primo serpentis, deinde sub Tauri forma latuit: victusque tandem in Acheloum flumen sese abdidit. Cujus fabulæ expositionem prolixe apud omnes Mythologos reperies: de qua etiam in Metamorph. aliquid postea dicemus.

(n) *Truncaque*) Dextero cornu abscisso.

(o) *Tempora*) Non tempora modo, sed caput, sed se totum in fluvium præcipitavit. Minutas vero ejusmodi figuras, quibus assueti sumus, nihil est opus indicare.

Se-

(*a*) Semivir occubuit in letifero (*b*) Eveno
 Nessus; & infecit sanguis equinus aquas.
Sed quid ego hæc refero? scribenti nuncia venit
 Fama, virum (*c*) tunicæ tabe perire meæ.
Hei mihi! quid feci? (*d*) quo me furor egit amantem?
 Impia quid dubitas Deianira mori?
An tuus in media conjux lacerabitur (*e*) Oeta?
 Tu sceleris tanti causa superstes eris?
(*f*) Si quid adhuc habeo facti, cur Herculis uxor
 Credar, conjugii mors mihi pignus erit.
Tu quoque (*g*) cognosces in me, Meleagre, sororem.
 (*h*) Impia quid dubitas Deianira mori?
Heu (*i*) devota domus! solio sedet (*k*) Agrios alto:
 (*l*) Oenea desertum nuda senecta premit:
Exulat ignotis (*m*) Tydeus germanus in oris.
 (*n*) Alter fatali vivus in igne fuit.

INTERPRETATIO.

Nessus semivir cecidit in Eveno mortifero, & cruor equinus tinxit aquas. Sed quamobrem hæc recordor? Fama nuncia venit scribenti maritum interire veneno tunicæ meæ. Hei mihi! quid egi? quo impetus abstulit amantem? Scelesta Deianira quamobrem cunctaris obire? An tuus maritus discerpetur in media Oeta? Tu causa tanti flagitii vives? Si habeo adhuc aliquid admissi, cur dicar conjux Herculis, obitus erit mihi pignus connubii. Meleagre agnosces tu etiam in me sororem. Scelesta Deianira quid cunctaris mori? Heu domus infelix! Agrius premit solium excelsum: Senecta spoliata urget Oenea destitutum. Tydeus frater profugus latet in orbe incognito. Alter vivus fuit in igne.

NOTÆ.

(a) *Semivir*) *Centaurus Nessus*, qui Deianiræ quam transvehebat vim facere aggressus, ab Hercule sagitta transfixus est.

(b) *Eveno*) Evenus fluvius est Ætoliæ.

(c) *Tunicæ tabe*) *Cruore Lernæi serpentis & Centauri Nessi infectæ*. Hæc est vero fabula: Cum se mortuum videret Nessus, ut mortem ulcisceretur, Deianiram ad se vocat, dicitque, ei philtrum, quo nullam præter se mulierem attingat Hercules, valit habere, ejus tunicam sanguine, qui ex vulnere, per sagittam fluebat, intingere properat. Credula mulier, clam Hercule, quod erat mandatum perficit, deinde, cum ejus amores cognovisset, tunicam illam sacrificaturo per Lycham famulum misit: Quam non prius ille induit quam tabe consumtus, & in furorem actus, tandem in pyram sese conjicere coactus est.

(d) *Quo me*) Queritur, quod marito causam mortis præbuerit.

(e) *Oeta*) In eo Thessaliæ monte, oraculi monitu, constructa est pyra, in quam Hercules ascendit, & mortalitatem reliquit.

(f) *Si quid*) Id est, *si quid dignum laude superest*.

(g) *Cognosces*) *Quia, sicut tu propter Atalantam conjugem, ego propter Herculem mortem oppetam*.

(h) *Impia*) Versus intercalaris dicitur, qui sæpe interponitur.

(i) *Devota*) *Exitio destinata*.

(k) *Agrios*) Frater Oenei, qui post hujus dissipatam domum regnum invasit; quod nunc dolet Deianira.

(l) *Oenea*) Accusativus Græcus.

(m) *Tydeus*) Hic, patruo, vel ut Hyginus scribit, fratre Menalippo interfecto, ad Argivorum regem Adrastum profugit, cujus filiam Deiphilen uxorem duxit.

(n) *Alter*) Meleager est, quem, projecto in ignem, a matre Althæa, fatali stipite, quo cum ipsius vitam Parcæ colligaverant, intestino simul igne consumtum Poetæ voluerunt.

(*a*) Exegit ferrum sua per præcordia mater.
Impia quid dubitas Deianira mori?
(*b*) Deprecor hoc unum, per jura sacerrima lecti;
Ne videar (*c*) fatis insidiata tuis.
Nessus, ut est (*d*) avidum (*e*) percussus (*f*) arundine pectus,
Hic, dixit, (*g*) vires sanguis amoris habet.
Illita Nesseo misi tibi texta veneno.
Impia quid dubitas Deianira mori?
(*h*) Jamque vale, seniorque pater, germanaque Gorge,
Et (*i*) patria, & patriæ (*k*) frater ademte tuæ.
Et tu lux oculis hodierna novissima nostris,
Virque, (sed o (*l*) possis!) & puer Hylle, vale.

INTERPRETATIO.

Mater transfixit sua viscera gladio: Impia Deianira quamobrem differs mori? Hoc unum precibus amolior, per jura sacratissima tori; ne credar struxisse insidias fatis tuis. Nessus postquam fuit vulneratus pectus cupidum sagitta; hic cruor, inquit, habet vim amatoriam. Misi tibi vestem infecta tabo Nesseo. Impia Deianira quamobrem cunctaris obire? Jamque vale & pater provectior & soror Gorge, & patria, & frater sublate patriæ tuæ; Et tu dies hodierna ultima oculis nostris, & marite, (sed o possis!) & puer Hylle, vale.

N O T Æ.

(a) *Exegit*) Sese ipsa gladio, pœnitentia interfecti filii, vel, ut Diodorus scribit, laqueo peremit.

(b) *Deprecor*) *A me averto, quod fecisse me credideris.*

(c) *Fatis*) *Mortem tibi intentasse ne videar.* Alii habent *thalamis*; ut sit sensus, Deianiram non eo tunicam misisse, ut pellicem una cum Hercule tolleret.

(d) *Avidum*) *Nimio amore insanum.*

(e) *Percussus pectus*) Phrasis Græca.

(f) *Arundine*) *Sagitta.*

(g) *Vires*) Id est, *Ad amandum potest impellere.* Ovidius Metamorph. 9. *Velut irritamen amoris.*

(h) *Jamque vale*) Laqueo parato, suos salutat.

(i) *Patria*) Calydon.

(k) *Frater*) Tydeus.

(l) *Possis*) *Valere*, scil.

EPISTOLA DECIMA.

ARGUMENTUM.

Minos Jovis & Europæ filius, Cretensis rex, ob Androgeum filium ab Atheniensibus dolose occisum, illos tandem post acria bella coegit, ut sibi pœnas penderent, & quidem quotannis pueros septem, & totidem virgines mitterent, ut Minotauro, quem arte Dædali Pasiphae ex tauro genuerat, dum ejus maritus Minos cum Atheniensibus bellum gereret, devorandi traderentur. Cum vero sors Theseo contigisset, ab Ariadne edoctus est, quonam pacto, interfecto Minotauro, ex Labyrintheis ambagibus egrederetur, Errabunda regens tenui vestigia filo: *ut ait Catullus. Theseus autem Creta cum Ariadne & Phædra discedens, in Naxon insulam delatus est: ubi a Baccho monitus, ut Ariadnen relinqueret. Qui Dei voce perculsus, altissimo somno sopitam reliquit. Illa expergefacta hanc epistolam scripsit, in qua crudelitatem Thesei ac duritiem accusans, immemorem beneficiorum eum appellat; post multas querelas rogat, ut conversa nave redeat.*

ARIAD-

Digitized by Google

(*a*) ARIADNE (*b*) THESEO.

MITIUS inveni, quam te, genus omne ferarum:
Credita non ulli, quam tibi, pejus eram.
Quæ legis, ex illo, Theseu, tibi littore mitto,
Unde tuam sine me vela tulere ratem.
In quo me somnusque meus male prodidit, & tu
(*c*) Per facinus somnis insidiate meis.
(*d*) Tempus erat, (*e*) vitrea quo primum terra pruina
Spargitur, & tectæ fronde queruntur aves.
(*f*) Incertum vigilans, a somno languida, movi
(*g*) Thesea prensuras semisupina manus.
Nullus erat: referoque manus, iterumque retento,
Perque torum moveo brachia: nullus erat.
Excussere metus somnum: conterrita surgo:
Membraque sunt viduo præcipitata toro.
(*h*) Protinus adductis sonuerunt pectora palmis:
Utque erat e somno (*i*) turbida, rapta coma est.
Luna fuit: specto, si quid, nisi littora, cernam.
Quod videant oculi, nil, nisi littus, habent.
Nunc huc, nunc illuc, & (*k*) utroque sine ordine curro:
Alta puellares (*l*) tardat arena pedes.

INTERPRETATIO.

EXperta sum omne genus ferarum lenius quam te: non infelicius cuiquam poteram committi quam tibi. Mitto tibi quæ legis, Theseu, ex illo littore, ex quo vela abripuerunt tuam navem: In quo & somnus meus me male perdidit, & tu insidiate per flagitium somnis meis. Tempus erat, quo humus tegitur pruina vitrea, & aves ramis velatæ conqueruntur. Vix experrecta torpens a somno, semisupina movi manus amplexuras Theseum. Non aderat & refero manus, & iterum quærito, & agito lacertos per lectum. Nullus erat. Timor proturbavit somnum: tremefacta erigor: & artus sunt dejecti lecto destituto. Statim mea pectora sonum reddiderunt manibus impactis: & capilli ut erant confusi e somno, sunt dilaniati. Luna fulsit: aspicio si quid videam, præter littora. Oculi nihil inveniunt quod aspiciant nisi littus. Nunc huc, nunc illuc, & utroque feror sine ratione. Arena cumulata remoratur pedes virgineos.

NOTÆ.

(a) ARiadne) Minois filia.

(b) *Theseo*) Fuit Theseus Ægei, regis Atheniensis, filius.

(c) *Per facinus*) Alii habent *proh facinus!*

(d) *Tempus erat*) Vide an non cum stomacho sit istud legendum.

(e) *Vitrea*) *Vitro similis*. Autumnale tempus describit.

(f) *Incertum vigilans*) Id est, *Nescio, an vigilarem*.

(g) *Thesea*) Accusat. Græcus.

(h) *Protinus*) Id est, *Pectus ex dolore & admiratione percussi*.

(i) *Turbida*) *Incomta*.

(k) *Utroque*) *Sursum, deorsum; Dextrorsum, sinistrorsum; Rursum, prorsum; Huc & illuc*.

(l) *Tardat*) Difficile est omnino in arena, nisi madida sit, ambulare.

Interea toto clamanti littore, THESEU,
(*a*) Reddebant nomen concava saxa tuum:
Et quoties ego te, toties locus ipse vocabat.
Ipse locus miseræ ferre volebat opem.
Mons fuit; apparent frutices in vertice rari:
(*b*) Nunc scopulus raucis pendet adesus aquis.
Ascendo; vires animus dabat: atque ita late
Æquora prospectu metior alta meo.
Inde ego (nam ventis quoque sum crudelibus usa)
Vidi præcipiti carbasa tenta noto.
Aut vidi: aut etiam, cum me vidisse putarem,
Frigidior glacie semanimisque fui.
Nec languere diu patitur dolor, excitor illo,
Excitor, & summa Thesea voce voco.
Quo fugis? exclamo: *scelerate, revertere, Theseu.*
Flecte ratem: (*c*) *numerum non habet illa suum.*
Hæc ego: quod voci deerat, (*d*) plangore replebam,
Verbera cum verbis mista fuere meis.
Si non audires, ut saltem cernere posses,
Jactatæ late signa dedere manus.
Candidaque imposui longæ (*e*) velamina virgæ,
Scilicet oblitos admonitura mei.
Jamque oculis ereptus eras: tum denique flevi.
(*f*) Torpuerant molles ante dolore (*g*) genæ.

INTERPRETATIO.

Interea rupes cavæ referebant nomen tuum, mihi *vociferanti toto littore* THESEU: *Et quoties ego te*, te *toties ipse locus ettabat. Ipse locus volebat auxilium præbere infelici. Mons extitit; frutices pauci cernuntur in cacumine: Scopulus autem cavatus aquis obstrepentibus imminet. Ascensu supero, animus sufficiebat vires: atque ita vaste lustro meo prospectu profunda maria. Inde ego aspexi vela inflata austro rapido: (nam afflicta sum quoque sævis ventis.) Vel aspexi, vel etiam, cum arbitrarer me aspexisse, fui frigidior glacie & semiviva. Nec dolor sinit diu torpere: Illo excutior, excutior; contentissima voce inclamo Theseum.* Quo prorumpis? *vociferor*: redi sceleste Theseu. Converte navem: illa non habet suum numerum. *Hæc ego: planctu compensabam quod voci deerat. Ictus conjuncti fuerunt cum meis verbis. Manus multum concussæ fecerunt indicia, ut saltem posses intueri si non audires. Et vestem albam aptavi perticæ, commonefacturam nempe vos mei oblitos. Jamque eras ademtus oculis: tum denique in fletus prorupi. Oculi teneri prius stupuerant dolore.*

NOTÆ.

(a) *Reddebant*) Quæ adeo Theseo ipso mitiora erant.

(b) *Nunc*) Pro *autem*; quomodo, non sine lepore, utuntur aliquando boni authores. Quanquam nonnulli codices habent *Hic*; alii *Hæc*; Vossianus *Huic*.

(c) *Numerum*) Quia illa aberat.

(d) *Plangore*) *Pectus graviter percutiendo.*

(e) *Velamina*) Quodvis linteum intellige.

(f) *Torpuerant*) Cum antea tota in clamando, & plangendo fuisset Ariadne, evidenti ratione, flere non poterat.

(g) *Genæ*) *Palpebræ*; nam pro iis etiam sumuntur. Per eas vero oculos intellige.

Quid

Quid potius facerent, quam me mea lumina flerent,
Postquam (*a*) desierant vela videre tua?
Aut ego diffusis erravi sola capillis,
Qualis ab (*b*) Ogygio concita (*c*) Baccha (*d*) Deo:
Aut mare prospiciens in saxo (*e*) frigida sedi:
Quamque lapis (*f*) sedes, tam lapis ipsa fui.
Sæpe torum repeto, qui nos acceperat ambos;
Sed non acceptos exhibiturus erat.
(*g*) Et tua, qua possum, pro te vestigia tango;
Strataque, quæ membris intepuere tuis.
Incumbo, lacrymisque toro (*h*) manante profusis,
Pressimus, exclamo, te duo: redde duos.
Venimus huc ambo: cur non discedimus ambo?
Perfide, pars nostri, lectule, major ubi est?
Quid faciam? quo sola ferar? vacat insula cultu.
Non hominum video, non ego facta boum.
Omne latus terræ cingit mare: navita nusquam:
Nulla per (*i*) ambiguas puppis itura vias.
Finge dari comitesque mihi, ventosque, ratemque;
Quid sequar? accessus terra paterna negat.
(*k*) Ut rate felici pacata per æquora labar;
Temperet ut ventos (*l*) Æolus; exul ero.

INTERPRETATIO.

Quid prius agerent oculi mei, quam me lugerent, postquam destiterunt cernere carbasa tua? Aut ego sum vagata sola coma sparsa, qualis Baccha acta a Deo Ogygio; aut prospectans mare, gelida sedi in rupe; & ipsa tam fui saxum, quam sedile fuit saxum. Sæpe ad lectum redeo, qui acceperas nos ambos; sed non erat redditurus acceptos. Et tango quantum possum tua vestigia pro te: & vestes quæ calefactæ fuerant artubus tuis. Innitor, & lacrymis effusis, lecto rorante, vociferor, duo tibi incubuimus: restitue duos. Ambo huc accessimus, cur non ambo abimus? Torule infide, ubi est pars potior nostri? Quid agam? Quo eam sola? Inculta est insula. Ego non intueor labores hominum, non intueor boum. Æquor circumdat omnem oram terræ. Nullibi nauta: nulla navis cursura per vias incertas. Pone contingere mihi & comites & auras & navem; quid incipiam? Solum paternum negat aditus. Quanquam curram nave fortunata per maria placida; quanquam Æolus molliat ventos: profuga ero.

NOTÆ.

(a) *Desierant*) Alii habent *desieram*, quod Heinsio placuit.

(b) *Ogygio*) *Thebano*; Ab Ogyge Thebanorum rege.

(c) *Baccha*) Jam antea muliercularum, Bacchi furore correptarum, insaniam vidimus.

(d) *Deo*) *Baccho*; A matre Semele, Cadmi Thebarum conditoris filia, Thebano dicto.

(e) *Frigida*) Ex dolore; deinde etiam saxi frigiditate.

(f) *Sedes*) *Cui insidebam*.

(g) *Et tua*) Vide mihi, quæso, quam lepide, quantoque cum affectu, hæc Poeta scripserit. Ipse tibi relictus, aut sexum mutasse videaris, si illius insistere vestigiis non reformidaveris.

(h) *Manante*) Id est, *Rivulo ex lacrymis per lectum currente*.

(i) *Ambiguas*) Qualis est omnis in mari. Neminem dicit illac transiturum.

(k) *Ut*) *Quamvis*.

(l) *Æolus*) Ventorum Deus.

(*a*) Non ego te, Crete, (*b*) centum digesta per urbes,
Aspiciam, puero (*c*) cognita terra Jovi.
Nam pater, & tellus (*d*) justo regnata parenti,
Prodita sunt facto nomina (*e*) cara meo.
Cum tibi, ne (*f*) victor tecto morerere (*g*) recurvo,
Quæ regerent passus, pro duce fila dedi.
Cum mihi dicebas, Per ego ipsa pericula juro,
Te fore, dum nostrum vivet uterque, meam.
Vivimus: & non sum, Theseu, tua: (*h*) si modo vivis,
Fœmina, perjuri fraude (*i*) sepulta viri.
Me quoque, qua (*k*) fratrem, (*l*) mactasses, improbe, clava:
Esset, quam dederas, morte (*m*) soluta fides.
Nunc ego non tantum, quæ sum passura, recordor;
Sed quæcumque potest ulla relicta pati.
Occurrunt animo pereundi mille (*n*) figuræ:
Morsque minus pœnæ, quam mora mortis, habet.
Jam jam venturos aut hac, aut suspicor illac,
Qui lanient avido viscera dente, lupos.
Forsitan & fulvos tellus alat ista leones.
Quis scit, an hæc sævas tigridas insula habet?

[library stamp]

INTERPRETATIO.

Ego te non videbo, Creta, divisa per centum oppida, terra visa Jovi puero. Nam pater & terra dominata æquo patri, nomina dilecta prodita sunt meo facinore: cum tibi exhibui fila pro directore quæ modum facerent tuis *gressibus, ne victor interires in domo perplexa. Cum mihi dicebas, Ego juro per ipsa discrimina te futuram meam quandiu uterque nostrum vita fruetur. Vita fruimur, & non sum tua, Theseu; si saltem vita frueris, o puella perdita dolo mariti perjuri. Me quoque interfecisses perfide, clava qua fratrem. Fides quam voveras esset liberata morte. Nunc ego non tantum cogitò quæ sum latura; sed quæcumque ulla destituta potest experiri. Mille modi pereundi animo obversantur: & mors habet minus supplicii quam dilatio mortis. Mentem subit lupos jam jam accessuros aut hac, aut illac, qui discerpant præcordia dente famelico. Forsitan ista terra nutriat etiam leones fulvos. Cui perspectum, an hæc insula alat crudeles tigrides?*

NOTÆ.

(a) *Non ego*) Maximum effectum habet hæc recordatio.

(b) *Centum*) Hæc fama de centum Cretæ urbibus, ex Homero invaluit; quam veram fuisse, non facile crediderim, nisi etiam vicos annumeraveris.

(c) *Cognita*) Quia ibi nutritus fuit.

(d) *Justo*) Quamobrem apud inferos judex.

(e) *Cara*) *Pater* & *Patria* nomina cara sunt.

(f) *Victor*) Superato Minotauro. Alii habent *victus*.

(g) *Recurvo*) Labyrinthi periphrasis.

(h) *Si modo vivis*) Hæc habet correctio multam emphasim, magnumque affectum.

(i) *Sepulta*) *Prorsus perdita*. Ita & Terentius alicubi.

(k) *Fratrem*) *Minotaurum*.

(l) *Mactasses*) Deest *utinam*, *Utinam me interfecisses*.

(m) *Soluta*) Quia tantum, dum uterque viveret fidem suam dederat Theseus. Ingeniosum vero est istud; quasi tantum nefas illa patraverit, ut interfecta conjuge fidem servasse videretur.

(n) *Figuræ*) *Mortis genera*.

Et

Et freta dicuntur magnas (*a*) expellere (*b*) phocas.
Quid vetat & (*c*) gladios per latus ire meum?
Tantum ne religer dura captiva catena;
Neve traham serva grandia pensa manu:
Cui pater est Minos, cui mater (*d*) filia Phœbi:
Quodque magis memini, quæ tibi pacta fui.
Si mare, si terras, porrectaque littora vidi;
Multa mihi terræ, multa minantur aquæ.
Cœlum (*e*) restabat: timeo (*f*) simulacra Deorum.
Destituor rapidis præda cibusque feris.
Sive colunt habitantque viri, diffidimus illis.
Externos didici (*g*) læsa timere viros.
Viveret (*h*) Androgeos utinam: nec facta luisses
Impia (*i*) funeribus, (*k*) Cecropi terra, tuis!
Nec tua mactasset (*l*) nodoso stipite, Theseu,
Ardua (*m*) parte virum dextera, parte bovem!
Nec tibi, quæ reditus monstrarent, fila dedissem,
Fila per adductas sæpe recepta manus!
Non equidem miror, si stat victoria tecum,
Strataque Cretæam bellua tinxit humum.

INTERPRETATIO.

Maria etiam perhibentur immittere ingentes vitulos. Quid obstat enses etiam adigi per latus meum? Tantum ne capta constringar sævis vinculis; neve serva manu pensa ingentia diducam, ego cui Minos est pater, cui filia Phœbi mater; & quod amplius recordor, quæ tibi promissa fui. Si aspexi mare, si terras & vasta littora; terræ mihi intentant multa, aquæ multa. Cœlum supererat. Metuo imagines Deorum. Deseror in rapinam & escam feris furentibus. Seu viri celebrant, & excolunt hanc terram, eos suspicimus. Decepta docta sum metuere viros peregrinos. Utinam Androgeos superstes esset: nec exsolvisses facinora impia tuorum cædibus, terra Cecropi: nec manus tua in altum sublata, Theseu, interfecisset clava nodosa, virum semibovem, bovem semivirum? Nec tibi præbuissem fila quæ ostenderent regressus; fila relecta per manus sæpe admotas! Non equidem stupeo si victoria tecum permanet, & bellua humi afflicta infecit solum Cretæum;

NOTÆ.

(a) *Expellere*) *In siccum mittere.* In terra vero vivere, spirare, præ aliis etiam omnibus animalibus gravissimo somno dormire Phocæ dicuntur, authore Plinio.

(b) *Phocas*) *Vitulos marinos.*

(c) *Gladios*) Cujusvis advenæ.

(d) *Filia Phœbi*) *Pasiphae.* Vult maxime indignum videri, si ipsa Regis filia, aliisque gaudens titulis, servire cogatur.

(e) *Restabat*) *Quod contra me non esset.*

(f) *Simulacra*) *Figuras, in quas illi se dicuntur mutare.*

(g) *Læsa*) *A Theseo hospite, qui Cretæ mihi imposuit, meque hic reliquit.*

(h) *Androgeos*) De quo in argumento. Longe vero, muliarum more, maiorum suorum causam repetit Ariadne.

(i) *Funeribus*) Puerorum & puellarum septem; quod annuum erat Atheniensium, erga Minoem, tributum, Minotauro tradendum.

(k) *Cecropi*) *Attica*, a Cecrope Atheniensium rege. Ille vero est vocativus Græcus, a forma patronymica *Cecropis, ides.*

(l) *Nodoso stipite*) *Clava*, qua utebatur Theseus.

(m) *Parte virum*) *Minotaurum.*

Non

Non poterant figi præcordia ferrea (*a*) cornu:
(*b*) Ut te non tegeres, pectore tutus eras.
Illic tu silices, illic adamanta tulisti:
Illic qui silices Thesea vincat habes.
Crudeles (*c*) somni, quid me tenuistis inertem?
(*d*) At semel æterna nocte premenda fui.
Vos quoque, crudeles venti, nimiumque parati;
(*e*) Flaminaque in lacrymas officiosa meas.
Dextera crudelis, quæ me fratremque necavit:
Et data poscenti (*f*) nomen inane fides.
In me jurarunt somnus ventusque fidesque:
Prodita sum causis una puella tribus.
(*g*) Ergo ego nec lacrymas matris moritura (*h*) videbo?
Nec, mea qui digitis lumina condat, erit?
Spiritus infelix (*i*) peregrinas ibit in auras?
Nec positos artus unget amica manus?
(*k*) Ossa superstabunt volucres inhumata marinæ?
Hæc sunt (*l*) officiis digna sepulcra meis?
(*m*) Ibis Cecropios portus: patriaque receptus
Cum steteris urbis celsus in arce tuæ,
Et bene narraris letum taurique virique,
Sectaque per dubias (*n*) saxea tecta vias;

INTERPRETATIO.

dura tua viscera non poterant fodi cornu: quanquam te non defendisses, eras securus pectore. Tu gestasti illic saxa, illic gestasti *adamanta; habes illic Theseum qui durior sit saxis. Somni crudeles, cur me ignavam retinuistis? Imo semel obruenda fui nocte æterna. Vos quoque venti sævi, & nimis expediti; & flatus obsequiosi in meos fletus: Manus sæva quæ occidit me & germanum, & fides obstricta mihi petenti nomen vanum. Somnus & ventus & fides conjuraverunt in me. Una puella perdita sum tribus causis. Ergo peritura neque aspiciam fletus matris; nec dabitur qui claudat oculos meos digitis? anima misera feretur in aerem ignotum: nec manus amica condiet membra composita? Aves maritimæ insistent ossibus* meis *insepultis? Hæc sepulcra sunt digna obsequiis meis? Tanges portus Cecropios: & redux in patriam cum sublimis constiteris in arte urbis suæ, & bene retuleris mortem & tauri & viri, & domum lapideam divisam per vias ambiguas;*

NOTÆ.

(a) *Cornu*) *Minotauri.*

(b) *Ut*) *Quamvis.*

(c) *Somni*) In somnum invehitur, quo retenta est, dum Theseus abiret.

(d) *At*) Correctio est ingeniosa: quasi dicat; *Imo in æternum debuissem dormire.*

(e) *Flamina*) *Ventorum flatus.*

(f) *Nomen inane*) Fides si non servetur, est profecto nomen inane.

(g) *Ergo*) Concludentis non est hoc loco particula, sed indignantis. Ingemiscit, & ingeminat Ariadne, quod in illa insula sola sit moritura.

(h) *Videbo*) Quod alicujus esset solatii.

(i) *Peregrinas*) Hic volunt arguti quidam videri; at alieno loco, uti quidem videtur: Puellari enim simplicitate & mollitia istud arbitror ab Ariadne dictum.

(k) *Ossa*) Dicit, se avibus laniatum iri.

(l) *Officiis*) *Erga te, Theseu.* Ironie est cum exprobratione.

(m) *Ibis*) Et istud cum maximo affectu, & invidia est conjunctum.

(n) *Saxea*) *Labyrinthum.*

Me

Me quoque narrato sola tellure relictam.
(*a*) Non ego sum titulis surripienda tuis.
(*b*) Nec pater est Ægeus; nec tu (*c*) Pittheidos Æthræ
Filius: auctores saxa fretumque tui.
(*d*) Dî facerent, ut me summa de puppe videres!
(*e*) Movisset vultus mœsta figura tuos.
Nunc quoque non oculis, sed, qua potes, aspice mente
Hærentem scopulo, quem vaga pulsat aqua.
Aspice demissos lugentis in ore capillos;
Et tunicas lacrymis, sicut ab imbre, graves.
Corpus, ut impulsæ segetes Aquilonibus, (*f*) horret:
Litteraque (*g*) articulo pressa tremente labat.
Non te per meritum, quoniam (*h*) male cessit, (*i*) adoro.
Debita sit (*k*) facto gratia nulla meo:
Sed nec pœna quidem: si non ego causa salutis,
Non tamen est, cur sis tu mihi causa necis.
Has tibi, plangendo lugubria pectora, lassas
Infelix tendo trans freta longa manus.
Hos tibi, (*l*) qui superant, ostendo mœsta capillos.
Per lacrymas oro, quas tua (*m*) facta movent:
(*n*) Flecte ratem, Theseu; versoque relabere vento.
Si prius occidero; tu tamen ossa (*o*) feres.

INTERPRETATIO.

refer me quoque destitutam in terra deserta. Ego non sum dissimulanda tuis elogiis. Nec pater est Ægeus, nec tu filius Æthræ Pittheidos: Scopuli & mare sunt tui parentes. Utinam Dii præstarent, ut me aspiceres de suprema puppe! tristis species flexisset tuos oculos. Nunc etiam intuere non oculis, sed animo, quo tibi licet, stantem scopulo, cui aqua incerta obstrepit. Cerne comam sparsam per vultus mœrentis; & vestes ponderosas lacrymis, tanquam a pluvia. Corpus tremit ut segetes acta Borea: & littera signata digito trepidante vacillat. Non te precor per beneficium, quandoquidem male cessit: gratia nulla sit debita officio meo. Sed nec malum quidem: si ego non fui causa salutis, non est tamen, cur tu sis mihi causa mortis. Misera porrigo tibi trans vasta maria manus defessas tundendo mœsta pectora. Tristis exhibeo hos capillos qui supersunt. Rogo per lacrymas quas tua facinora eliciunt, converte navem, Theseu; & revertere, vento mutato. Si prius occubuero; tu tamen colliges ossa.

NOTÆ.

(a) *Non ego*) Vehemens est Ironia.

(b) *Nec pater*) Jam aperte indignationem prodit.

(c) *Pittheidos*) Pittheus Æthræ pater fuit.

(d) *Dî facerent*) *Utinam* adde: Deinde *fecissent* pro *facerent* intellige.

(e) *Movisset*) Certe; nam ipsa ejus verba movent.

(f) *Horret*) Frigore, timore, dolore.

(g) *Articulo*) *Digito*.

(h) *Male cessit*) Male enim beneficia in Theseum ingratum collocaverat.

(i) *Adoro*) Refertur verbum istud ad sequens, versu epistolæ penultimo, *flecte*. *Flecte ratem*, &c.

(k) *Facto*) *Beneficio, quo te ex labyrinthi erroribus extraxi*.

(l) *Qui superant*) *Nam cæteros avulsi*.

(m) *Facta*) *Crudelia*, scilicet; qui solam destituit. Sed vis quædam latet in voce *tua*.

(n) *Flecte*) *Ad me converte*.

(o) *Feres*) Alii habent *leges*; Illa vero non periit, ut videtur metuere; fuit enim postea Bacchi uxor, & translata in cœlum, ut jam supra vidimus. Quanquam alia fabulantur alii.

EPI-

EPISTOLA UNDECIMA.

ARGUMENTUM.

Macareus & Canace, Æoli regis ventorum filii, cum turpiter se amarent, & consanguinitatis prætextu culpam tegentes concumberent, Canace filium peperit: quem cum clam e regia per nutricem emitteret, ut aleretur, infelix infans suo vagitu se avo prodidit. Qui filiorum incensus scelere, innocuum infantem jussit canibus exponi: & per satellitem Canacæ gladium misit, quo illa pro meritis uteretur; & se interfecisse creditur. Sed priusquam moreretur, Macareo, qui jam in templum Apollinis Delphici confugerat, hac epistola casum suum narravit, orans, ut expositi infantis ossa legat, & una cum suis urna componat.

CANACE MACAREO.

(*a*) SI (*b*) qua tamen (*c*) cæcis errabunt scripta lituris;
(*d*) Oblitus a dominæ cæde libellus erit.
Dextra tenet calamum; strictum tenet altera ferrum.
Et jacet in gremio charta (*e*) soluta meo.
Hæc est (*f*) Æolidos fratri, scribentis imago:
(*g*) Sic videor duro posse placere patri.
Ipse necis cuperem nostræ spectator adesset;
(*h*) Auctorisque oculis exigeretur (*i*) opus.
Ut ferus est, multoque suis truculentior Euris,
(*k*) Spectaret siccis vulnera nostra (*l*) genis.
(*m*) Scilicet est aliquid, cum sævis vivere ventis:
Ingenio (*n*) populi convenit ille sui.

INTERPRETATIO.

SI tamen aliqua scripta depravata erunt obscuris lituris; libellus erit deletus a nece Dominæ. Dextera movet stylum; altera habet gladium nudatum; & charta est explicita in sinu meo. Hæc est species Æolides scribentis fratri: sic videor placere posse patri sævo. Optarem ipse adstaret testis mortis nostræ; & opus perficeretur in conspectu auctoris. Ut sævus est & multo terribilior suis Euris, vidisset plagas nostras oculis aridis. Nempe est aliquid vitam agere cum ventis asperis: ille respondet ingenio populi sui.

NOTÆ.

(a) *SI qua tamen*) Propter latud *tamen* putaverunt nonnulli, Interpolatoris sequentes duos versus huic epistolę initium facere.

Æolis Æolidæ, quam non habet ipsa, salutem
Mittit, & armata verba notata manu.

Frustra vero illi: nam, ut Æoli filiam sic morientem decebat, principio abrupto usa est Canace, ita ut sensus, non verba supplenda sint. Quia vero sensus fuerit spurii illi duo versus declarant.

(b) *Qua*) *Si quæ epistolæ meæ partes.*

(c) *Cæcis*) Quæ vix legi possint.

(d) *Oblitus*) Id est, *In culpa erit cædes Dominæ, quod epistola lituris oblita.*

(e) *Soluta*) *Explicata.*

(d) *Æolidos*) De seipsa Canace, Æoli filia, loquitur.

(g) *Sic*) *Ense ad meam necem parato.* Patris arguit crudelitatem.

(h) *Auctoris*) *Patris*, scil. qui ensem, quo se ipsa interficeret, per satellitem miserat.

(i) *Opus*) *Cædes meâ.*

(k) *Spectaret*) Alii habent *spectasses.*

(l) *Genis*) *Oculis*: Ut supra in Ariadne.

(m) *Scilicet*) Reddit rationem cur sævus sit pater. Sed latet quædam indignatio & Ironia.

(n) *Populi*) *Venti.*

Ille

Digitized by Google

Ille (*a*) Noto (*b*) Zephiroque, & (*c*) Sithonio Aquiloni
Imperat, & (*d*) pennis, (*e*) Eure proterve, tuis.
Imperat (heu!) ventis; (*f*) tumidæ non (*g*) imperat iræ:
(*h*) Possidet & vitiis regna minora suis.
Quid juvat (*i*) admotam per (*k*) avorum nomina cælo
Inter cognatos posse referre Jovem!
Num minus infestum funebria munera (*l*) ferrum
Fœminea teneo, non mea tela, manu?
O utinam, Macareu, quæ nos commisit in unum,
Venisset (*m*) leto serior hora meo!
Cur unquam plus me, frater, quam frater amasti?
Et tibi, non debet quod soror esse, fui?
Ipsa quoque (*n*) incalui: qualemque audire solebam,
(*o*) Nescio quem sensi corde tepente (*p*) Deum.
(*q*) Fugerat ore color: macies (*r*) adduxerat artus.
Sumebant minimos ora (*s*) coacta cibos.

INTERPRETATIO.

Ille imperium tenet in Austrum & Favonium & Boream Thracium, & pennas tuas, subsolane procax. (Heu!) temperat ventos, non temperat iram ferventem: Et habet regna minora suis vitiis. Quid prodest sublatam cælo per nomina avorum posse annumerare Jovem inter consanguineos? Anne minus tracto fæminea dextera gladium odiosum, dona funesta, arma mihi non apta? O utinam, Macareu, hora quæ nos coegit in unum advenisset tardior morte mea! Quamobrem frater amasti me unquam plus quam frater? Et tibi fui quod germana non debet esse? Ipsa quoque sum incensa; & sum experta nescio quem Deum pectore tepido, qualem consueveram audire. Color excesserat facie: macies contraxerat membra: ora invita capiebant minimum alimentum.

NOTÆ.

(a) *Noto*) Vento a meridie flanti.

(b) *Zephiroque*) Ab occasu.

(c) *Sithonio*) *Threicio*, a Sithone monte Thraciæ; quæ Græciæ & Italiæ respectu, ad Septentrionem vergit; Unde Aquilo seu Boreas flatus emittit.

(d) *Pennis*) Alati enim leves venti finguntur.

(e) *Eure*) Flat Eurus ab ortu.

(f) *Tumidæ*) Quæ adeo ventis furentibus est sævior.

(g) *Imperat*) Jam aperte Canaces dolor erumpit.

(h) *Possidet*) *Ventos, quibus imperat, pater asperitate & sævitia superat.*

(i) *Admotam cælo*) Vide, quæso, quomodo granditatem rebus per verba Poeta tribuat. Solemus nos dicere Gallice, *Il est descendu de la race des Dieux*, & similia. Verius loquimur: at tanta non est dignitas.

(k) *Avorum*) Jam videtur vox ista in numero plurali rei dignitatem, ut verum numerum, addere: quod contra est, nam quo propior Jovem Poeta Canacen posuisset, eo majorem fecisset. Potuit autem, siquidem, ut quibusdam placitum, Jupiter pater fuit Æoli. At, ne quid temere in Poetam scripsisse videar, sciendum, quod obscurum valde, & parum cognitum sit genus Æoli, diversissimaque de eo scripserint Mythologi. Ex quo Poetæ opus fuerit forte longa avorum & atavorum serie, non modo a materna sed & paterna parte; ut Canacen usque ad Jovem attolleret.

(l) *Ferrum*) *Gladium, quem pater misit.*

(m) *Leto serior*) Id est, *numquam venisset, quæ leti causa.*

(n) *Incalui*) *Amore incensa fui.*

(o) *Nescio quem*) *Qui ante incognitus fuerat.*

(p) *Deum*) *Cupidinem.*

(q) *Fugerat*) Pallent enim amantes.

(r) *Adduxerat*) *Contraxerat; Corrugaverat; Attenuaverat.*

(s) *Coacta*) Amore; qui cibi tollit appetentiam.

Nec somni faciles, & nox erat (*a*) annua nobis:
Et gemitum nullo læsa dolore dabam.
Nec cur hæc facerem, poteram mihi reddere caussam.
Nec noram, quid amans esset: at illud eram.
Prima malum nutrix animo præsensit anili:
Prima mihi nutrix, *Æoli*, dixit, *amas*.
Erubui, gremioque pudor (*b*) dejecit ocellos:
Hæc satis (*c*) in tacita signa fateotis erant.
Jamque (*d*) tumescebant vitiati pondera ventris,
Ægraque (*e*) furtivum membra gravabat (*f*) onus.
Quas mihi non herbas, quæ non medicamina nutrix
Attulit, (*g*) audaci (*h*) supposuitque manu?
Ut penitus nostris (hoc te celavimus (*i*) unum)
Visceribus crescens excuteretur onus.
Ah! nimium vivax admotis restitit infans
(*k*) Artibus; & tectus tutus ab (*l*) hoste fuit.
Jam novies erat orta (*m*) soror pulcherrima Phœbi;
Denaque luciferos Luna movebat equos.
Nescia quæ faceret subitos mihi causa dolores,
Et rudis ad partus, & nova miles eram.
Nec tenui vocem. *Quid*, ait, *tua crimina prodis?*
Oraque clamantis conscia pressit anus.

INTERPRETATIO.

Nec somni leves, & nox erat nobis longissima, & gemebam nullo dolore pressa. Nec poteram mihi indicare causam cur hæc agerem: nec cognoveram, quid esset amans; at illud eram. Nutrix prima subodorata est malum mente anili; nutrix prima mihi dixit, Æoli, amas. *Pudore suffusa sum, & pudor demisit oculos in sinum. Hæc indicia in silente erant confitentis. Jamque onera uteri temerati turgescebant; & sarcina secreta impediebat artus morbidos. Quas herbas, quæ medicamenta non mihi exhibuit nutrix, & subjecit manu temeraria, ut pondus adolescens prorsus dejiceretur nostris præcordiis? (tibi occultavimus hoc unum) Ah! fœtus nimium vivax, fuit firmus adversus medicamina adhibita, & fuit defensus & securus ab hoste. Jam soror formosissima Phœbi erat renovata novies, & luna decima agebat equos luciferos. Ignorabam quæ mihi esset causa* dolorum *subitaneorum, & eram imperita ad partus, & miles novitia. Nec compescui vocem.* Quamobrem, *anus inquit,* tua profers flagitia? *Et particeps flagitii obstruxit ora exclamantis,*

NOTÆ.

(a) *Annua*) *Nox una, præ tædio & amoris impatientia, annus videbatur.*

(b) *Dejecit*) Pudoris proprium.

(c) *In tacita*) Id est, *licet tacerem, hæc satis indicabant me amorem meum confiteri.*

(d) *Tumescebant*) Ventremque adeo tumidum efficiebant.

(e) *Furtivum*) Furto, stuproque conceptum.

(f) *Onus*) Puer, quem utero gestabat.

(g) *Audaci*) Ut quæ facinus admittebat.

(h) *Supposuitque*) *Utero ad excutiendum fœtum apposuit.*

(i) *Unum*) Refertur ad *hoc*.

(k) *Artibus*) *Medicaminibus.*

(l) *Hoste*) *Anu*, scil. quæ illum medicinis quæsivit interficere.

(m) *Soror*) *Luna*, *Nonus mensis lunaris præterierat.*

Quid

Quid (*a*) faciam infelix? gemitus dolor edere cogit;
Sed timor, & nutrix, & pudor ipse, vetant.
Continuo gemitus, elapsaque verba (*b*) reprendo:
Et cogor lacrymas combibere ipsa meas.
Mors erat ante oculos; & opem (*c*) Lucina (*d*) negabat:
Et grave, si morerer, (*e*) mors quoque crimen erat.
Cum superincumbens, (*f*) scissa tunicaque comaque,
(*g*) Pressa refovisti pectora nostra (*h*) tuis.
Et mihi, *Vive soror, soror o carissima*, dixti,
Vive; nec unius corpore perde (*i*) *duos*.
Spes bona det vires: fratri nam nupta futura es,
Illius, es (*k*) *de quo mater, & uxor eris.*
Mortua (crede mihi) tamen ad tua verba revixi:
Et positum est uteri crimen onusque mei.
(*l*) Quid tibi grataris? media (*m*) sedet Æolus aula:
Crimina sunt oculis surripienda patris.
(*n*) Frugibus infantem, ramisque albentis olivæ,
Et levibus (*o*) vittis sedula celat anus;
Fictaque sacra facit, (*p*) dicitque precantia verba.
(*q*) Dat populus sacris, dat pater ipse, viam.

INTERPRETATIO.

Quid agam misera? Dolor subigit gemere; sed metus, & nutris & ipse pudor prohibent. Protinus reprimo gemitus & voces quæ exciderant: & cogor ipsa absorbere meas lacrymas. Mors erat [ante o]*culis; & Lucina recusabat auxilium: & obitus eras etiam scelus atrox, si fato fungerer. Cum super stratus vestibus & capillis laniatis recalefecisti nostra pectora fota tuis. Et mihi dixisti*, Vive soror, o soror dilectissima vive: nec interfice duos corpore unius. Bona spes sufficiat vires: nam futura es uxor fratris. Eris conjux illius de quo es mater. *Defuncta (crede mihi) tamen excitata sum ad tua verba: & crimen & pondus alvi meæ est depositum. Quamobrem tibi gratularis? Æolus regnat media aula. Flagitia sunt subtrahenda oculis patris. Anus diligens occultat infantem frugibus & frondibus olivæ canentis, & fasciis levibus, & operatur sacris simulatis, & profert verba orantia. Populus cedit via sacris, ipse pater cedit.*

NOTÆ.

(a) *Faciam*) Pro *facerem*.

(b) *Reprendo*) *Reprimo*.

(c) *Lucina*) *Juno*: Quæ parturientibus adesse solet.

(d) *Negabat*) *Fœtum emittere non poteram*.

(e) *Mors quoque*) Quia crimine accelerata.

(f) *Scissa*) Ex dolore, quod sororem ita laborantem videret.

(g) *Pressa*) *Doloribus*, scil.

(h) *Tuis*) Dixit ipsum superincubuisse. Solemus enim, quos amamus, in dolorum & mortis angustiis, benevolentiæ & amoris testificandi causa, solandi etiam, amplecti.

(i) *Duos*) *Te & filium*.

(k) *De quo*) *Cujus facta*. De seipso Macareus loquitur.

(l) *Quid tibi*) Seipsam alloquitur; quæ, tanquam de bono aliquo, de partu suo eisa est loqui: cum pernicies ab Æolii crudelitate immineret.

(m) *Sedet*) *Qui otiose omnia circumspicit, omnibusque providet*.

(n) *Frugibus*) Mola salsa; qua in sacrificiis utebantur. Ut infantem auferret, simulabit anus se quæ ad rem sacram faciendam requisita essent, portare.

(o) *Vittis*) *Fasciis*, quibus victimæ coronabantur.

(p) *Dicitque precantia*) Hymnos & supplicationes.

(q) *Dat*) Id est, *Omnes loco & vis cedunt; nec quisquam anui affert impedimentum*.

Jam prope (*a*) limen erat: patrias (*b*) vagitus ad aures
Venit, & indicio proditur (*c*) ille suo.
Eripit infantem, (*d*) mentitaque sacra revelat
Æolus, insana regia voce sonat.
Ut mare (*e*) fit tremulum, tenui cum (*f*) stringitur aura;
Ut quatitur (*g*) tepido (*h*) fraxina virga noto;
Sic mea (*i*) vibrari pallentia membra videres.
Quassus ab imposito corpore lectus erat.
(*k*) Irruit; & nostrum vulgat clamore (*l*) pudorem:
Et vix a misero continet ore manus.
Ipsa nihil, præter lacrymas, pudibunda profudi:
Torpuerat gelido lingua retenta metu.
Jamque dari parvum canibusque avibusque nepotem
Jusserat; in solis destituique locis.
Vagitus dedit ille miser; sensisse putares:
Quaque suum poterat voce rogabat avum.
Quid mihi tunc animi credas, germane, fuisse;
(Nam potes ex animo colligere ipse tuo)
Cum mea me coram silvas (*m*) inimicus in altas
(*n*) Viscera montanis ferret edenda lupis?
(*o*) Exierat thalamo: tunc demum pectora plangi
Contigit, inque meas unguibus ire genas.

INTERPRETATIO.

Jam ad limen pervenerat: vagitus penetravit ad patris aures, & ille detegitur indicio suo. Æolus corripit infantem, & detegit sacra ficta: regia personat voce boante. Quemadmodum mare tremit, cum raditur vento levi; quemadmodum virgultum fraxineum pulsatur Austro calido; sic cerneres meos artus pallidos tremere. Cubile concutiebatur a superstrato corpore. Pater *irrumpit & propalat clamore nostrum dedecus: & vix abstinet manus a facie infelici. Ego pudore suffusa nihil nisi lacrymas emisi: Lingua stupuerat repressa timore frigido. Jamque imperaverat tenerum nepotem projici canibus & avibus; & relinqui in locis desertis. Ille infelix edidit vagitus; crederes intellexisse: & orabat avum suum verbis quibus poterat. Quid putes, frater, fuisse tunc mihi animi, (nam potes ipse inferre ex ingenio tuo) cum in meo conspectu deferret præcordia mea in excelsas silvas devoranda a lupis montanis? Excesserat cubiculo: tunc denique concessum tundi pectora, & immittere ungues in meas genas.*

NOTÆ.

(a) *Limen*) Ad regiæ portam pervenerat, qua egrederetur.

(b) *Vagitus*) *Pueruli clamor.*

(c) *Ille*) *Infans.*

(d) *Mentita*) *Infantem ipsum*; quem sacra esse anus simulaverat.

(e) *Fit tremulum*) *Fremit & crispatur cum primum vento agitatur.*

(f) *Stringitur*) *Leviter percutitur*, & *corrugatur.*

(g) *Tepido*) Quiaspirat a meridie.

(h) *Fraxina*) Cujus folia tenuia & oblonga facile commoventur. *Fraxina* vero positum pro *fraxinea.*

(i) *Vibrari*) *Moveri, tremere.*

(k) *Irruit*) *In meum cubiculum intrat.*

(l) *Pudorem*) *Dedecus, infamiam.*

(m) *Inimicus*) Quivis ejus patris satelles, qui infantem in sylvas & loca sola deferrat.

(n) *Viscera*) *Filium meum.*

(o) *Exierat*) *Pater*, scil.

In-

Digitized by Google

Interea patrius vultu mœrente satelles
Venit, & indignos edidit ore sonos:
(*a*) *Æolus hunc ensem mittit tibi:* (*b*) tradidit ensem:
Et jubet ex (*c*) *merito scire* (*d*) *quid iste velit.*
Scimus; & utemur violento fortiter ense:
Pectoribus (*e*) condam dona paterna meis.
His mea muneribus, genitor, connubia donas?
Hac tua dote, pater, filia dives erit?
Tolle procul decepte faces, (*f*) Hymenæe, maritas:
Et fuge (*g*) turbato tecta (*h*) nefanda pede.
Ferte (*i*) faces in me, quas fertis, (*k*) Erinnyes (*l*) atræ:
Ut meus (*m*) ex isto luceat igne rogus.
Nubite (*n*) felices (*o*) Parca (*p*) meliore sorores.
Admissi memores sed tamen este mei:
(*q*) Quid puer admisit (*r*) tam paucis editus horis?
Quo læsit facto, vix bene natus, avum?
(*s*) Si potuit meruisse necem, meruisse putetur.
(*t*) Ah miser admisso plectitur ille meo.

INTERPRETATIO.

Interea minister patrius accedit vultu tristi, & emisit ore horrendas voces: Æolus mittit tibi hunc gladium: *porrexit gladium:* & imperat nosse ex merito quid iste significet. *Novimus; & utemur intrepide sævo gladio: abdam munera paterna meo cordi. Munerans pater his donis meum conjugium? Filia tua, pater, erit opulenta hac dote? Hymenæe eluse, procul summove tædas nuptiales: & vita domum scelestam pede exterrito. Furiæ nigræ in me concutite faces quas geritis; ut rogus meus attendatur ex isto igne. Sorores beatæ nubite fato latiore, sed tamen memineritis mei facinoris. Quid puer patravit natus ante tam paucas horas? Quo facinore offendit avum, vix bene editus? Si potuit meruisse mortem, credatur meruisse. Ah ille infelix punitur ob factum meum!*

NOTÆ.

(a) *Æolus*) Verba sunt satellitis Æoli.

(b) *Tradidit ensem*) Verba Canaces.

(c) *Merito*) Per crimen, incestum scilicet.

(d) *Quid iste velit*) *Quid cum isto gladio tibi faciendum.*

(e) *Condam*) *Me eo interficiam.*

(f) *Hymenæe*) Deus nuptiarum præses.

(g) *Turbato*) *Celeri & præcipiti.* Metonymia est antecedentis pro consequente.

(h) *Nefanda*) *Propter meum incestum.*

(i) *Faces*) Nuptiis adhiberi solitas, ut antea vidimus.

(k) *Erinnyes*) Furiæ, malefactorum ultrices Deæ.

(l) *Atræ*) Quia infernales.

(m) *Isto*) *Infernali; ex vestris facibus accense.*

(n) *Felices*) Id est, *feliciter.*

(o) *Parca*) Ex Parcarum seu fatorum ordine omnia fieri Ethnici etiam crediderunt. Tres autem fuerunt Parcæ, Clotho, Lachesis, Atropos.

(p) *Meliore*) *Magis propitia.*

(q) *Quid puer*) Postquam de se statuit, ad infantem revertitur Canace; ejusque causa patrem arguit.

(r) *Tam paucis horis*) Id est, *Ante paucculas horas.* Gall. *Il y a si peu de tems.*

(s) *Si potuit*) Permissione hac insontem puerum esse ostendit. Nec fortiter negat hæc figura; & commiserationem movet.

(t) *Ah*) Commiserantis.

Na-

Digitized by Google

Nate, dolor matris, rapidarum præda ferarum,
(Hei mihi!) (*a*) natali dilacerate tuo:
Nate, parum fausti miserabile (*b*) pignus amoris;
Hæc tibi prima dies, hæc tibi summa fuit.
Non mihi te licuit lacrymis perfundere (*c*) justis:
In tua (*d*) non tonsas ferre sepulcra comas.
Non (*e*) superincubui: non oscula frigida carpsi.
Diripiunt avidæ viscera nostra feræ.
Ipsa quoque infantes (*f*) cum vulnere prosequar umbras:
(*g*) Nec mater fuero dicta, nec orba diu.
Tu tamen, o frustra miseræ (*h*) sperate sorori,
(*i*) Sparsa precor nati collige membra tui.
Et refer ad matrem, socioque impone sepulcro:
Urnaque nos habeat, quamlibet arcta duos:
Vive memor nostri, lacrymasque in vulnere funde:
Neve (*k*) reformida corpus amantis amans.
(*l*) Tu (rogo) (*m*) projectæ nimium mandata sororis
(*n*) Perfer: mandatis (*o*) perfruar ipsa patris.

INTERPRETATIO.

fili, dolor matris, rapina ferarum avidarum (*Hei mihi!*) *discerpte tua* die *natali: fili, pignus flebile amoris infelicis; hæc fuit tibi prima lux, hæc tibi.* fuit *ultima. Non mihi fuit concessum te irrorare justis lacrymis, non immittere in tuos rogos capillos desectos. Non me superimmisi: non sumsi oscula gelida: feræ rapidæ dilaniant nostra præcordia. Ipsa quoque comitabor umbras infantes cum vulnere: nec dicta fuero diu mater, nec orba. Tu tamen o incassum sperate infelici sorori, collige artus dissitos filii tui; & eos reporta ad matrem, & immitte tumulo communi; & urna quantumvis parva capiat nos duos. Vive memor nostri, & effunde lacrymas in plagam; neve metue amans corpus amantis. Tu* (*quæso*) *perfice jussa sororis nimium infelicis: ipsa exequar imperata patris.*

NOTÆ.

(a) *Natali*) *Die*, scilicet.

(b) *Pignus amoris*) Hinc liberi *Pignora* simpliciter dicuntur.

(c) *Justis*) Quæ cum justa mortuo persolvuntur, in exequiis effunduntur.

(d) *Non tonsas*) Hubertinus has duas voces conjunctim legit. Non bene, credo. Optime Micyllus *non* refert ad *licuit*; deinde *tonsas* simpliciter intelligit comas; quas funerali more etiam tondere, & in rogum, aut sepulcrum mittere, in gravi funere mulieres solebant.

(e) *Superincubui*) Parentes enim, ex affectu, matres præsertim, cadavera etiam liberorum solent amplecti & osculari.

(f) *Cum vulnere*) id est, *per vulnus quod mihi gladio infligam.*

(g) *Nec mater*) *Quia mortuus est filius, & ipsa jam jam moriar.*

(h) *Sperate*) In matrimonium, scil.

(i) *Sparsa*) *A canibus & lupis huc illuc distracta.*

(k) *Reformida*) Quanquam ipsa mortuum cadaver exhorruisset.

(l) *Tu roga*) Totum hoc distichon a manu secunda in Puteaneo codice, optime interpolatorum esse, & elegantia Ovidiana indignum censuit clarissimus Heinsius.

(m) *Projectæ*) *Infelicis & abjectæ.*

(n) *Perfer*) *Perfice.*

(o) *Perfruar*) *Quod imperavit pater efficiam.*

EPI-

Digitized by Google

EPISTOLA DUODECIMA.

ARGUMENTUM.

Jason, cum primum Colchon attigit, a Medea, Æetæ Colchorum regis & Hecates filia, receptus est & amatus: interpositaque conjugii sponsione, illum edocuit, quonam pacto ad optatam perveniret prædam. Aureo igitur vellere rapto, clam cum Medea fugam arripuit. Quos cum insequeretur Æeta, illa Absyrti fratris, quem secum ducebat, occisi membra dispersit: ut ita patrem ossa filii legentem, moraretur. Et sic incolumes in Thessaliam tandem devenerunt: ubi Æsonem Jasonis patrem, annis jam decrepitum, ad viridem ætatem reduxit. Jason dein Medeam repudiavit: & Creusam, Creontis regis Corinthiorum filiam, uxorem assumpsit. Furibunda igitur Medea ad Jasonem scripsit, ingratum ejus animum accusat, præsentemque ultionem, nisi recipiatur, interminatur.

MEDEA JASONI.

(*a*) AT tibi (*b*) Colchorum (memini) (*c*) regina (*d*) vacavi;
(*e*) Ars mea, cum peteres, ut tibi ferret (*f*) opem.
(*g*) Tunc quæ (*h*) dispensant mortalia (*i*) fila, (*k*) sorores
Debuerant fusos (*l*) evoluisse meos.
Tunc potui Medea mori (*m*) bene: quicquid ab illo
Produxi vitæ tempore, (*n*) pœna fuit.
Hei mihi! cur unquam juvenilibus (*o*) acta lacertis
(*p*) Phryxeam petiit (*q*) Pelias (*r*) arbor ovem?

INTERPRETATIO.

AT, (*memini*) ego *regina Colchorum tibi operam præstiti, cum rogares, ut ars mea tibi auxilium præberet. Tunc sorores, quæ dividunt fila mortalia*, *debuerant exhausisse fusos meos. Tunc potui Medea bene fata fungi: quidquid protraxi vitæ ab illo tempore fuit supplicium. Hei mihi! quamobrem navis Pelias impulsa brachiis juvenilibus expetivit vellus Phryxeum?*

NOTÆ.

(a) AT) Admirantis est simul & indignantis. Principio vero utitur abrupto, ubi multa subintelligenda sunt, majoris affectus declarandi causa.

(b) *Colchorum*) Colchi populi sunt Ponti Euxini, ab ortu, accolæ.

(c) *Regina*) Quippe Æetæ Colchorum *regia* filia.

(d) *Vacavi*) *Operam præstiti; inservivi.*

(e) *Ars*) *Magica*. Veneficiis vero Medea notissima.

(f) *Opem*) In tollendo vellere aureo; omnibusque, quibus septum erat illud inceptum, superandis difficultatibus.

(g) *Tunc*) *Cum primum opem meam petiisti.*

(h) *Dispensant*) *Cuique vitæ modum & mensuram assignant.*

(i) *Fila*) Tres parcas fatale exercere lanificium; earumque primam stamen ducere, alteram fusum versare, tertiam filum abrumpere, ex fabulis notissimum. Quanquam varie hæc omnia fingunt Poetæ.

(k) *Sorores*) Parcæ.

(l) *Evoluisse*) Id est, *Vitæ meæ finem imposuisse.*

(m) *Bene*) *Quia felix & honesta ad illud tempus fueram.*

(n) *Pœna*) *Nam per criminum omnia genera, curasque & dolores, vitam traduxi.*

(o) *Acta*) *Impulsa.*

(p) *Phryxeam*) *Vellus aureum*; quod Marti Phryxus appendit.

(q) *Pelias*) *Thessalica*, a Pelio monte Thessaliæ, ubi decisæ arbores, ex quibus Argo navis fabricata est. Muliebri vero more malorum suorum causam Medea longe repetit.

(r) *Arbor*) Pro navi, qua in Colcho vecti sunt Argonautæ.

Digitized by Google

Cur unquam Colchi (*a*) Magnetida vidimus Argo;
(*b*) Turbaque (*c*) Phasiacam Graja (*d*) bibistis aquam?
Cur mihi (*e*) plus æquo (*f*) flavi placuere capilli;
Et decor, & (*g*) linguæ gratia ficta tuæ?
Aut (semel in nostras quoniam (*h*) nova puppis arenas
Venerat, audaces attuleratque viros)
Isset (*i*) anhelatos non (*k*) præmedicatus in ignes
(*l*) Immemor (*m*) Æsonides, (*n*) oraque adunca boum.
(*o*) Semina jecisset; totidem sensisset & (*p*) hostes:
(*q*) Ut caderet cultu cultor ab ipse suo.
Quantum perfidiæ tecum, scelerate, perisset!
Demta forent capiti quam mala multa meo!
Est aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas.
(*r*) Hac fruar: hæc de te gaudia sola feram.
(*s*) Jussus (*t*) inexpertam Colchos advertere puppim,
Intrasti patriæ regna (*u*) beata meæ.

INTERPRETATIO.

Cur unquam Colchi aspeximus Argo Magnetida; & agmen Græcum potastis aquam Phasiacam? Quamobrem coma flava & forma & lepos simulatus linguæ tuæ arriserunt mihi plus justo? Aut (quandoquidem nova navis semel appulerat nostris littoribus, & advexerat viros temerarios) ingratus Æsonides descendisset nullis medicamentis præmunitus in ignes efflatos, & ora recurva boum. Sparsisset semina; & expertus esset totidem hostes, ut ipse agricola interiret ab agricultura sua. Quantum perfidiæ tecum interiisset, scelerate! Quam multa mala subtracta essent meo capiti! Est aliqua suavitas objicere beneficium immemori. Hac gaudebo; consequor de te hanc solam voluptatem. Coactus Colchos dirigere rudem navem, subiisti regna felicia patriæ meæ.

NOTÆ.

(a) *Magnetida*) *Thessalicam*; a Magnesia, regiuncula Thessaliæ, in qua mons Pelius; nisi quod vetius illam huic conterminam dixeris.

(b) *Turba*) Argonautæ.

(c) *Phasiacam*) *Colchicam*; a Phasi, Colchorum fluvio.

(d) *Bibistis*) Id est, *Cur venistis?* Vim majorem habet interrogatio, quam si dixisset simpliciter, se optare ut nunquam Argonautæ Colchos vidissent.

(e) *Plus æquo*) *Ut tui causa patrem prodiderim, aliaque multa patraverim.*

(f) *Flavi*) Qui etiam nunc sunt in pretio. *Blonds*.

(g) *Linguæ*) Dicit, Jasonem mollita verba, orationemque bene comtam, dolo malo, ut ipsam caperet, quæsivisse, non ex animo nec vera gratia locutum esse.

(h) *Nova*) Cui similem nunquam viderant. Quanquam Ovidius, aliique, primam Argo navem fuisse voluerunt.

(i) *Anhelatos*) *Ex taurorum ahenipedum naribus emissos.*

(k) *Præmedicatus*) Venenis Medea Jasonem instruxerat, ne in subigendis Tauris ab ipsis læderetur. De quibus omnibus supra in Hypsipyla.

(l) *Immemor*) *Beneficiorum a me acceptorum*, scil. *Ingratus*.

(m) *Æsonides*) *Jason*, Æsonis, Thessaliæ regis filius.

(n) *Ora adunca*) Propter cornua.

(o) *Semina*) *Dentes serpentis.*

(p) *Hostes*) Qui ex jactis seminibus nati sunt.

(q) *Ut caderet*) *Ut Jason, qui tanquam agricola dentes Serpentis in terram misisset, ab hostibus armatis, qui ex illo semine nascerentur, interficeretur.*

(r) *Hac*) *Exprobrandi*, scil. *beneficia*.

(s) *Jussus*) *A Pelia patruo tuo.*

(t) *Inexpertam*) Navi tribuit quod nautis referendum.

(u) *Beata*) *Ditia.*

Hoc

Digitized by Google

Hoc illic Medea fui, (*a*) nova nupta quod (*b*) hic est.
Quam pater est illi, tam mihi dives erat.
Hic (*c*) Ephyren (*d*) bimarem; (*e*) Scythia (*f*) tenus (*g*) ille (*h*) nivosa
Omne tenet, (*i*) Ponti qua plaga læva jacet.
Accipit hoſpitio (*k*) juvenes Æeta Pelasgos,
Et (*l*) premitis pictos corpora Graja toros.
Tunc ego te vidi: tunc cœpi scire quid esses.
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Ut vidi, ut perii; (*m*) nec notis ignibus arsi.
(*n*) Ardet ut ad magnos pinea tæda Deos.
Et formosus eras, & me mea (*o*) fata trahebant.
(*p*) Abstulerant (*q*) oculi lumina nostra tui.
Perfide, (*r*) sensisti: quis enim bene celat amorem?
(*s*) Eminet indicio prodita flamma suo.
Dicitur interea tibi (*t*) lex; ut (*u*) dura ferorum
Insolito premeres (*x*) vomere colla boum.

INTERPRETATIO.

Ego *Medea illic id fui, quod nova nupta est hic. Pater erat mibi tam opulentus, quam pater est illi. Hic imperium habet in Ephyren bimarem; ille in omnem partem Scythiæ nivalis qua regio sinistra Ponti porrigitur. Æeta excipit hoſpitio juvenes Pelasgos; & vos, Græci, discumbitis lectis pictis. Tum ego te aspexi, tunc primum cognovi quid esses: illa prima fuit pernicies animi mei. Ut aspexi, ut interii, nec incensa sum flammis cognitis.* Incensa sum *tanquam tæda pinea flagrat ad magnos Deos. Et pulcher eras, & fata mea me cogebant. Oculi tui rapuerant nostros oculos. Perfide, advertisti: quis enim bene tegit amorem? Flamma apparet manifestata suo indicio. Interea conditio tibi proponitur, ut urgeres fortes cervices boum ferocium vomere inassueto.*

NOTÆ.

(a) *Nova nupta*) *Creusa*: de qua in argumento.

(b) *Hic*) Creon, Creusæ pater.

(c) *Ephyren*) Corinthus est, cui primo illud nomen datum.

(d) *Bimarem*) Quia est inter duo maria.

(e) *Scythia*) Alii habent *Scythiæ latus illæ nivosæ*. De Scythis jam antea diximus, qui populi fuerunt Asiæ, itemque Europæ.

(f) *Tenus*) Id est, *Usque ad Scythiam*.

(g) *Ille*) *Pater meus*.

(h) *Nivosa*) *Frigida*; quia multum ad Septentrionem vergit.

(i) *Ponti*) *Maris Euxini*.

(k) *Juvenes*) *Argonautas*, *Græcos*.

(l) *Premitis*) *Discumbitis in lectis, tapetibus ornatis*.

(m) *Nec notis*) Id est, *maximis*: nisi forte indicat tantum, se antea non amasse.

(n) *Ardet*) *Arsi, ut tæda ardet*.

(o) *Fata trabeb.*) Dicit se, & Jasonis elegantia, & fato suo ad ipsum amandum compulsam fuisse.

(p) *Abstulerant*) Id est, *Nisi te, nihil amplius videre poteram*. Quod maximum est indicium amoris.

(q) *Oculi*) In illis vero via multa est ad provocandum amorem.

(r) *Sensisti*) *Me amore teneri*.

(s) *Eminet*) *Apparet*.

(t) *Lex*) Qua vellus aureum tollendum eset.

(u) *Dura*) *Feratia, minusque juga assueta*.

(x) *Vomere*) Non equidem vomere, sed jugo premuntur colla boum; nisi quod jugo aratrum, cujus vomer pars est, alligatur.

[(a) Martis erant tauri plus, quam per cornua, sævi;
Quorum terribilis (b) spiritus ignis erat.]
Ære (c) pedes solidi, prætentaque naribus æra:
Nigra per afflatus hæc quoque facta suos.
(d) Semina præterea (e) populos genitura juberis
Spargere (f) devota lata per arva manu,
(g) Qui peterent (h) secum natis tua corpora telis.
Illa est agricolæ (i) messis iniqua suo.
(k) Lumina custodis succumbere nescia somno
Ultimus est aliqua (l) decipere arte labor.
(m) Dixerat Æetes: (n) mœsti consurgitis omnes:
Mensaque purpureos (o) deserit alta toros.
(p) Quam tibi nunc (q) longe regnum dotale Creusæ,
Et socer, & (r) magni nata Creontis erant?
Tristis abis: (s) oculis abeuntem prosequor udis:
Et dixit tenui murmure lingua, *Vale*.
Ut positum tetigi thalamo (t) male (u) saucia lectum;
(x) Acta est per lacrymas nox mihi, quanta fuit.

INTERPRETATIO.

Tauri erant Martis magis terribiles quam per cornua, quorum flatus erat flamma formidabilis. Pedes duri ære, & æra inducta naribus; hæc quoque facta atra per halitus suos. Imperaris insuper jacere manu consecrata per vastos agros semina emissura populos, qui inveherentur in tua membra jaculis secum ortis. Illa messis parum favet suo cultori. Labor postremus est fallere aliquo dolo oculos custodis fugientes superari a somno. Absolverat Æetes. Omnes prorumpitis: & mensa sublimis destituit lectos purpureos. Quam procul tibi erant tunc & regnum dotale Creusæ & filia magni Creontis? Mæstus recedis. Comitor discedentem oculis humidis: & lingua dixit levi murmure, Vale. *Postquam male vulnerata pressi torum admotum cubiculo; nox, quam longa fuit, est mihi præterita per fletus.*

NOTÆ.

(a) *Martis*) Hoc distichon Heinsio, Ovidianæ venæ esse non videtur. Videtur equidem: quomodo tamen ex textu tolli possit, non video.

(b) *Spiritus*) *Halitus*. Ore fiammsm emittebant,

(c) *Pedes*) *Ungula*, scilicet.

(d) *Semina*) *Dentes serpentis*.

(e) *Populos*) *Homines armatos*. De quibus in Hypsipyle.

(f) *Devota*) *Quæ se huic fato devoveres*. Ita optime Hubertinus. Quo sensu *devoti* dicuntur, qui se in medios hostes, vel ineluctabile discrimen præcipitant.

(g) *Qui peterent*) *Qui in te irruerent*.

(h) *Secum natis*) Armsti illi ex terra prodiisse dicuntur.

(i) *Messis*) Segetem intellige.

(k) *Lumina custodis*) *Oculos draconis pervigilis, qui vellus aureum custodiebat*.

(l) *Decipere*) *Sopire*, puta.

(m) *Dixerat*) *Omnia proposuerat quæ prius absolvenda essent, quam vellus aureum avelleres.*

(n) *Mœsti*) Quod impossibilia crederent quæ imperabantur.

(o) *Deseris*) Remota est mensa, postquam Argonautæ surrexissent.

(p) *Quam tibi*) Quam vero spposite jam istud internectit.

(q) *Longe*) *De iis minimum cogitabas*.

(r) *Magni*) Ex Jasonis ingenio loquitur, *Je crois qu' alors la Grandeur de vostre beaupere ne vous occupoit gueres l' esprit*.

(s) *Oculis*) Egregie amorem suum declarat.

(t) *Male*) *In perniciem meam*.

(u) *Saucia*) *Amore incensa*.

(x) *Acta*) *Per totam noctem lacrymavi*.

Ante

Digitized by Google

Ante oculos (*a*) taurique meos, segetesque nefandæ;
Ante meos oculos pervigil anguis erat.
Hinc amor, hinc timor est: ipsum (*b*) timor auget amorem.
(*c*) Mane erat, & thalamo chara recepta soror;
Disjectamque comas, aversaque in ora (*d*) jacentem
Invenit, & lacrymis omnia plena meis.
(*e*) Orat opem (*f*) Minyis: petit altera, & (*) altera habebit.
(*g*) Æsonio juveni, quod rogat illa, damus.
(*h*) Est nemus & (*i*) piceis & frondibus (*k*) ilicis atrum:
Vix illuc radiis solis adire licet.
Sunt in eo, fuerantque diu, (*l*) delubra Dianæ:
Aurea barbarica stat (*m*) Dea facta manu.
(*n*) Nescio an exciderint mecum loca: venimus illuc.
Orsus es infido sic prior ore loqui.
Jus tibi & arbitrium nostræ Fortuna salutis
Tradidit: inque tua vitaque morsque manu.
(*o*) Perdere posse sat est; si quem juvet ipsa potestas.
Sed tibi servatus gloria major ero.

INTERPRETATIO.

Et Tauri & segetes infandæ oculis obversabantur; *draco pervigil erat præ oculis meis. Ex una parte est amor, ex altera metus: amor crescit ipso metu. Mane erat, & dilecta soror admissa in cubiculum* me *comperit & sparsam capillos & cubantem in faciem aversam, & omnia redundantia lacrymis meis. Rogat auxilium Minyis. Altera rogat, & altera habebit. Concedimus quod illa petit juveni Æsonio. Est nemus obscurum & piceis, & ramis ilicis: vix conceditur radiis Solis illuc intrare. Stans in eo, & diu steterant templa Dianæ: Dea aurea erecta est facta manu barbarica. Haud scio an locorum oblitus fueris sicuti mei. Illuc accessimus: sic primus cœpisti loqui ore perfido. Fortuna tibi obtulit jus & potestatem nostræ salutis, & vita & mors* est *in tua manu. Abunde est posse opprimere; si quis delectetur ipsa potestate. Sed liberatus, ero tibi laus major.*

NOTÆ.

(a) *Taurique*) *A quibus tibi metuebam.*

(b) *Timor auget*) Verissimum, & diligenter notendum. Sese invicem acuunt & augeant effectus: imo inter se commutentur.

(c) *Mane erat*) *Postquam matutinum tempus advenisset, Chalciope soror mea cubitulum meum intravit.*

(d) *Jacentem in ora*) *Cubantem in faciem, ut mos est dolentibus.*

(e) *Orat*) Quia naufragos ejus liberos, nudosque & inopes, Jason adjuverat; ut refert Hyginus.

(f) *Minyis*) *Argonautis*: quorum dux Jason ex Jolcho oriundus; quo ex Orchomeno, quod & Minyeum dictum, coloni deducti, *cui Jasonem servavimus.*

(*) *Altera habebit*) Creusa, scilicet.

(g) *Æsonio*) *Jasoni Æsonis filio.*

(h) *Est nemus*) Locum, ubi cum Medea Jason collocutus est, describit.

(i) *Piceis*) Picea arbor est, ex qua resina defluit.

(k) *Ilicis*) Ilex arbor est glandifera, dulcissima.

(l) *Delubra*) *Templa Dianæ dedicata.*

(m) *Dea*) *Diana.*

(n) *Nescio an*) Id est, *Nescio an locorum sicut mei oblitus fueris.* Affictum vero movet hæc commemoratio & dubitatio.

(o) *Perdere*) Id est, *Si quis potestate delectatur, ei satis esse debet quod possit nocere, aut perdere. Nocere autem revera non debes.*

Per mala nostra precor, quorum potes esse levamen;
Per (*a*) genus & numen cuncta videntis (*b*) avi;
Per (*c*) triplicis vultus (*d*) arcanaque sacra Dianæ;
Et si forte alios gens habet ista Deos:
O virgo, miserere mei, miserere meorum!
Effice me meritis tempus in omne tuum.
Quod (*e*) si forte virum non dedignare (*f*) Pelasgum,
(Sed mihi tam faciles unde (*g*) meosque Deos?)
Spiritus ante meus tenues (*h*) vanescat in auras,
Quam thalamo, nisi tu, nupta sit ulla meo.
(*i*) Conscia sit Juno, (*k*) sacris præfecta maritis:
Et (*l*) Dea, marmorea cujus in æde sumus.
Hæc animum (& (*m*) quota pars hæc sunt?) movere (*n*) puellæ
Simplicis; & dextræ dextera juncta meæ.
(*o*) Vidi etiam lacrymas: (*p*) an pars est fraudis in illis?
(*) Sic cito sum verbis capta puella tuis.

INTERPRETATIO.

Oro per mala nostra, quorum potes esse solatium; per genus & potestatem avi omnia intuentis; per faciem & sacra mystica Dianæ triplicis; & si forte hæc natio agnoscis alios Deos; o virgo movearis commiseratione erga me; movearis commiseratione erga meos! Devincito me tibi in omne tempus officiis. Quod si forte non aspernaris virum Pelasgum, (sed unde sperem *Deos tam benignos mibi & faventes?) Anima mea prius discerpatur in aera subtilia, quam uxor ulla, nisi tu, subeat meum cubiculum. Juno præposita sacris jugalibus sit testis; & Dea, in cujus delubro marmoreo stamus. Hæc (& quantula pars hæc sunt?) tetigerunt mentem puellæ credulæ; & manus commissa meæ manui. Aspexi etiam lacrymas: an pars doli invenitur in illis? sic puella sum statim decepta verbis tuis,*

NOTÆ.

(a) *Genus*) *Tuum*, scil.

(b) *Avi*) *Solis*. Æete enim Medeæ pater, illius fuit filius.

(c) *Triplicis*) Quam Lunam in cælis, Dianam in terris, Proserpinam apud inferos Poetæ fabulati sunt: Illam etiam triplicapite equino, humano, canino, fecerunt.

(d) *Arcana*) *Mystica nocturnaque*.

(e) *Si forte*) Non audet nunc sperare, se non contemtum iri Jason, qui postea Medeam sprevit.

(f) *Pelasgum*) *Me Græcum*. Fuerunt enim Pelasgi Græciæ populi.

(g) *Meos*) *Mihi propitios. Quamobrem sperem Deos mihi usque adeo propitios, ut efficiant me a te non contemni.*

(h) *Vanescat*) *In nihilum redigatur*.

(i) *Conscia*) *Quæ mihi læsi sui numinis pœnas infligat, si pejeravero.*

(k) *Sacris maritis*) *Solennitatibus nuptialibus*.

(l) *Dea*) *Diana*.

(m) *Quota pars*) Dicit, se paucula referre eorum omnium quæ Jason promiserat.

(n) *Puellæ*) Ipsius Medeæ, scilicet.

(o) *Vidi etiam*) Dicit etiam Jasonem lacrymas effudisse.

(p) *An pars est*) Illud est quod de lacrymis, dixit Poeta in Phyllide:

An & hæ simulare docentur?
Hæ quoque habent artes, quaque jubentur eunt?

(*) *Sic*) *Cum jurasses; Dextram dextræ junxisses; Lacrymas addidisses.*

Inu-

Digitized by Google

(*a*) Jungis & æripedes (*b*) inadusto corpore tauros,
Et solidam (*c*) jusso vomere findis humum.
Arva venenatis pro semine dentibus imples:
Nascitur, & gladios scutaque miles habet.
(*d*) Ipsa ego, quæ dederam medicamina, (*e*) pallida sedi;
Cum vidi (*f*) subitos arma tenere viros.
Donec (*g*) terrigenæ (facinus miserabile) fratres
Inter se (*h*) strictas conseruere manus.
Pervigil ecce draco squammis crepitantibus horrens
Sibilat; & (*i*) torto pectore verrit humum.
(*k*) Dotis opes ubi tunc? ubi tunc tibi regia conjux?
Quique maris gemini distinet (*l*) Isthmos aquas?
Illa ego, quæ tibi sum nunc (*m*) denique barbara facta,
Nunc tibi sum pauper, nunc tibi visa (*n*) nocens;
(*o*) Flammea (*p*) subduxi medicato lumina somno:
Et tibi, quæ raperes, vellera (*q*) tuta dedi.
(*r*) Proditus est genitor: regnum patriamque reliqui:
(*s*) Munus in exilio quodlibet esse tuli.

INTERPRETATIO.

Et jugas tauros æripedes, corpore igni intacto, & scindis terram duram vomere imperato. Spargis agros dentibus venenatis pro semine: miles erumpit, & gerit enses & clypeos. Ego ipsa, quæ obtuleram medicamenta, expallui, cum aspexi viros repentinos tractare arma: usquedum fratres terra sati (factum flebile) in sese invicem converterunt manus expromtas. Ecce serpens pervigil horridus squammis strepentibus edit sibila; & abstergit terram sinuoso pectore. Ubi tum divitiæ dotis? Ubi tum tibi uxor regalis? Et Isthmus qui dividis aquas maris duplicis? Illa ego, quæ sum tibi nunc denique facta barbara, nunc sum tibi visa egena, nunc tibi visa *venefica, submovi oculos igneos somno medicamine inducto; & tradidi tibi vellera secure tollenda. Pater est proditus; deserui regnum & patriam: & existimavi bonum omne esse in exilio.*

NOTÆ.

(a) *Jungis*) *Jugo subjicis*. Narrat Medea, quomodo a se impetrato auxilio, quæcumque pater Æetes imperavisset, Jason perfecerit.

(b) *Inadusto*) Referunt ad tauros: Malim ego ad Jasonem; ut intelligatur Medeæ ope ipsum spiritu terribiles illos tauros incolumem subegisse.

(c) *Jusso vomere*) Id est: *Jussus terram duram findis*.

(d) *Ipsa ego*) *Quanto magis alii timere debuissent: tu præsertim, si absque medicamine in certamen venisses*.

(e) *Pallida*) Ex timore ortus pallor.

(f) *Subitos*) *Subito natos*.

(g) *Terrigenæ*) *Milites ex terra geniti*.

(h) *Strictas*) *Strictis ensibus, in pugnam expeditas*.

(i) *Torto*) Oblique & sinuose sese agitando, serpentes prorepunt.

(k) *Dotis*) *Quam ex Creusa tua nunc speras*.

(l) *Isthmos*) Corinthiacum intellige, qui maris utrimque illum alluentis aquas retinet, & dividit.

(m) *Denique barb.*) Jasoni exprobrat, quod se barbaram appellet, postquam alio amorem suum, beneficiorum oblitus transtulerit.

(n) *Nocens*) *Venefica*.

(o) *Flammea*) *Flammam & ignem jaculantia*.

(p) *Subduxi*) *Sopivi*, uno verbo.

(q) *Tuta*) Id est, *quæ tuta raperes*.

(r) *Proditus*) *A me*.

(s) *Munus in exilio*) Id est, *Exulare tecum, mibi omnium bonorum loco esse duxi*.

Vir-

Virginitas facta est peregrini præda latronis :
Optima cum cara (*a*) matre relicta soror.
(*b*) At non te fugiens sine me, germane, reliqui.
(*c*) Deficit hoc uno littera nostra loco.
(*d*) Quod facere ausa mea est, non audet scribere dextra.
(*e*) Sic ego, (*f*) sed tecum, dilaceranda fui.
Nec tamen (*g*) extimui (*h*) (quid enim post (*i*) illa timerem?)
Credere me pelago (*k*) fœmina, jamque nocens.
(*l*) Numen ubi est? ubi Dî? meritas (*m*) subeamus in alto,
Tu (*n*) fraudis pœnas, (*o*) credulitatis ego.
(*p*) Compressos utinam (*q*) Symplegades elisissent,
Nostraque (*r*) adhærerent ossibus ossa tuis!

INTERPRETATIO.

Virginitas facta est rapina externi prædonis : optima soror destituta est cum matre dilectissima. At frater, abiens non te deserui. Epistola nostra manca est hoc uno loco. Manus non audet consignare quod sustinuit patrare. Ego sic fui dilanianda, sed tecum. Nec tamen sum verita (quid enim vererer post illa?) puella etiam scelerata committere me mari. Ubi est numen? Ubi Dii? Afficiamur suppliciis meritis, in mari, tu doli, ego simplicitatis. Utinam Symplegades oppressissent constrictos, & ossa nostra conjungerentur ossibus tuis!

NOTÆ.

(a) *Matre*) Hypseam eam vocant nonnulli, plerique Idyiam.

(b) *At non te*) Fratris Absyrti vicem dolet; quem ut insequentem patrem remoraretur fugiens Medea laceravit, membraque ejus, quæ ille colligeret, huc illuc per viam dispersit.

(c) *Deficit*) *Quia ex omnibus quæ pro te feci, hoc unum est, quod scribere non audeo.* Loquitur de fratris lacerati morte.

(d) *Quod facere*) De fratris laceratione iterum loquitur.

(e) *Sic*) *Ut frater a me discerptus est.*

(f) *Sed tecum*) *Quia etiam meruisti.*

(g) *Extimui*) Ex conscientiæ stimulis, quæ sontibus vindictam furiasque objicit.

(h) *Quid enim*) Ne jocum ex verbis male captasse Naso videatur, Medeæ totam sententiam sic accipe. *Quanquam nunc non audeam scribere quæ ipsa patravi; non verita sum tamen antea mari me credere: nam quid non ausa esset quæ potuit ea omnia quæ in patrem & fratrem peccavi, admittere?* Se fatetur antea inconsulte ac veluti per dementiam, aut rabie quadam divexatam, omnia fecisse.

(i) *Illa*) *Patrem proditum, fratrem laniatum.*

(k) *Fœmina*) A natura timidior.

(l) *Numen*) *Deorum potestas, qua sontes puniremur.*

(m) *Subeamus*) De præterito attente cogitans, ut de præsenti loquitur. Id est, *Cur non in profundum ultrici Deorum ira projecti fuimus?*

(n) *Fraudis*) *In me.*

(o) *Credulitatis*) *Qua tibi perfide crediderim.* Verius dixisset *crudelitatis*; nisi metri ratio repugnaret.

(p) *Compressos*) Quia procul visentibus juncti videbantur scopuli Symplegades, ideo eos disjungi, dein concurrere Poetæ fabulati sunt. Hinc vides quamobrem dixit Medea, *compressos*.

(q) *Symplegades*) Cyaneæ etiam dictæ sunt duæ insulæ, vel potius scopuli in Bosphoro Thraciæ, aut verius in Ponti-Euxini ostio.

(r) *Adhærerent*) *Postquam collisa simul & confracta fuissent.*

Aut

Digitized by Google

Aut nos Scylla (*a*) rapax (*b*) canibus misisset edendos?
(*c*) Debuit ingratis Scylla nocere viris,
(*d*) Quæque vomit fluctus totidem, totidemque resorbet,
Nos quoque (*e*) Trinacriæ supposuisset aquæ.
Sospes ad (*f*) Hæmonias victorque reverteris urbes:
Ponitur ad patrios aurea (*g*) lana Deos.
(*h*) Quid referam Peliæ natas (*i*) pietate nocentes,
(*k*) Cæsaque virginea membra paterna manu?
(*l*) Ut culpent alii, tibi me laudare necesse est:
Pro quo sum toties esse coacta nocens.
Ausus es o, (justo desunt sua verba dolori)
Ausus es, (*m*) *Æsonia*, dicere, *cede domo*.
Jussa domo cessi, natis comitata duobus;
Et, qui me sequitur semper, amore tui.

INTERPRETATIO.

Aut Scylla vorax nos tradidisset devorandos canibus! Scylla debuit obesse viris ingratis. Et quæ reddit undas totidem, & totidem resumit, nos quoque submersisset aqua Sicula. Voti compos redis incolumis ad urbes Hæmonias: Vellus aureum appenditur Diis patriis. Quid commemorem filias Peliæ scelestas pietate, & artus paternos discerptos manu puellari? Quamvis alii me vituperent, cogeris me probare, tu, *cujus causa toties coacta sum esse noxia. Potuisti o, (verba sua destituunt justum dolorem) potuisti dicere*, amolire te domo Æsonia. *Coacta excessi domo, stipata filiis duobus; & amore tui, qui nunquam me derelinquit.*

NOTÆ.

(a) *Rapax*) *Quæ naves attrahit*.

(b) *Canibus*) Poetæ Scyllam scopulum inferna parte canum & luporum capita habuisse, propter aquæ fremitum undarumque æstum, fabulati sunt. Adeoque dixit Poeta noster *misisset*.

(c) *Debuit*) Quia ipsa etiam in numero amantium fuit, Scylla Phorci filia. Indignata autem Circe quod illa mutuo Glauci amore teneretur, quæ Glaucum ipsum perdite amabat, fontem in quo lavare puella consueverat, noxiis herbis infecit. Cujus rei ignara Scylla, de more fontem ingressa; ubi advertit inferiorem sui corporis partem, in caninos rictus esse mutatam, amissæ dolore formæ exhorrescens, se in vicinum mare præcipitem jecit; ubi in scopulum naufragiis infamem versa est. Quanquam vero hæc potissimum a Poetis Scylla intelligitur, quæ in scopulum versa sit; illam tamen Ovidius cum Scylla alia Nisi filia, quæ Minoi, a quo contemta est postea, patriam patremque, amore incenso prodidit, alicubi Naso confudit. Atque hinc melius cognoscitur quamobrem Medea dicat, *Debuit ingratis Scylla nocere viris*; quippe hæc, cum se a Minoe spretam vidisset, doloris impatientissima, non sine causa ingratis infensa existimetur.

(d) *Quæque vomit*) Charybdis vorago intelligitur, quam dicit Sallustius universa sorbere, eaque circum littus Tauromenitanum egerere. Ne quis vero miretur quamobrem Scyllam Charibdimque Medea meminerit, sciendum est, quod illuc etiam Jason, immissa ab irato Jove; propter Absyrti necem tempestate, delatus sit.

(e) *Trinacriæ*) Siciliæ, quæ sic a Græcis dicta propter figuram. Antea autem monuimus Scyllam & Charybdim in mari Siculo esse.

(f) *Hæmonias*) *Thessalicas*; ab Hæmo monte, quo a Thracia dividitur, ita dictas.

(g) *Lana*) *Vellus aureum*.

(h) *Quid referam*) Aliud in Jasonem Medea commemorat beneficium; quæ Pelian ipsius filiarum manibus, pollicita se eum ad juvenilem ætatem reducturam, jugulavit.

(i) *Pietate*) Patri enim juvenilem ætatem, non mortem adferre arbitrabantur.

(k) *Cæsa*) Patrem vero illæ Medeæ hortatu dissecuerunt.

(l) *Ut*) *Quamvis*.

(m) *Æsonia*) *Patris mei Æsonis*.

Ut

Ut subito nostras Hymen (*a*) cantatus ad aures
Venit, & accenso (*b*) lampades igne micant,
(*c*) Tibiaque (*d*) effundit socialia carmina vobis,
At mihi (*e*) funesta flebiliora tuba;
Pertimui; nec adhuc (*f*) tantum scelus esse putabam:
Sed tamen in toto pectore (*g*) frigus erat.
(*h*) Turba ruunt, & *Hymen*, clamant: *Hymenæ*, (*i*) frequentant.
Quo propior vox hæc, (*k*) hoc mihi pejus erat.
(*l*) Diversi flebant (*m*) servi, lacrymasque tegebant.
Quis vellet tanti nuncius esse mali?
Me quoque, quidquid erat, potius (*n*) nescire juvabat:
(*o*) Sed tanquam scirem, mens mea tristis erat.
Cum minor e (*p*) pueris, (*q*) jussu (*r*) studioque videndi:
Constitit ad (*s*) geminæ limina prima (*t*) foris:
Hic mihi, *Mater*, *abi*; (*u*) *pompam pater*, inquit, *Jason*
Ducet; *&* (*x*) *adjunctos* (*y*) *aureus urget equos*.

INTERPRETATIO.

Ut repente Hymen celebratus penetravit ad aures nostras, & faces fulgent igne excitato, & tibia vobis expromit carmina nuptialia, at mihi luctuosiora tuba lugubri; exterrita sum; nec arbitrabar adhuc tantum esse flagitium: sed tamen horror hærebat in toto pectore, Turba prorumpunt, & vociferantur, Hymen, Hymenæ *ingeminant, Quo hic sonus vicinior, eo mihi erat tristius. Servi disjecti lacrymabantur, & celabant lacrymas. Quis cuperet esse index tanti mali? Proderat me quoque ignorare potius quidquid erat: sed animus meus mœstus erat quasi cognovissem. Cum junior e pueris, missus, & desiderio inspiciendi, substitit ad prima limina portæ duplicis: Hic mihi*, Mater, excede, *ait*; pater Jason vehit pompam, & splendidus instat equis jugatis.

NOTÆ.

(a) *Cantatus*) *Canticus celebratus*.

(b) *Lampades*) *Faces;* In nuptiis Jasonis & Creusæ adhibitæ.

(c) *Tibiaque*) Vel ex Terentii fabulis, tibias nuptiis adhiberi solitas esse, clarum est.

(d) *Effundit*) ad Tibias carmen nuptiale cantabatur.

(e) *Funesta*) *Funeribus admoveri solita*.

(f) *Tantum*) *Ut, me spreta, aliam uxorem duceres*.

(g) *Frigus*) *Timor*, ex quo frigus.

(h) *Turba ruunt*) Pergit in describendis Jasonis cum Creusa nuptiis.

(i) *Frequentant*) *Ingeminant*; *iterum atque iterum*, de more, *invocant*.

(k) *Hoc*) *Tanto*.

(l) *Diversi*) Id est, *Hic*, *illic*, Gall. *Les uns d'un côté, les autres d'un autre*. Ita & loquitur Sallustius alicubi in Jugurtha.

(m) *Servi*) *Mei*, scil. *quod me desertam viderent*.

(n) *Nescire juvabat*) Omne enim, quod est interea tempus, priusquam id rescitum, lucro est, ut habet Comicus.

(o) *Sed tanquam*) Sic & Terentius in Heaut.

Nescio quid profecto mihi animus præsagit mali.

(p) *Pueris*) Mermerum & Phereten Jasonis & Medeæ filios vocat Apollodorus.

(b) *Jussu*) *Meo*, scil.

(r) *Studioque*) Pueri enim nova omnia videre cupiunt.

(s) *Geminæ*) Gall. *à deux battans*.

(t) *Foris*) Genitivus singularis: In usu vero est tantum numerus pluralis.

(u) *Pompam*) *Apparatum nuptialem*.

(x) *Adjunctos*) *Curru junctas*.

(y) *Aureus*) *Aureis vestibus ornatus*.

Pro-

Protinus abscissa planxi mea pectora veste:
Tuta nec a digitis ora fuere meis.
Ire animus mediæ suadebat in (*a*) agmina turbæ,
(*b*) Sertaque compositis demere rapta (*c*) comis.
Vix me continui, quin sic (*d*) laniata capillos
Clamarem, (*e*) *Meus est*; (*f*) injiceremque manus.
Læse pater, (*g*) gaude: Colchi gaudete relicti.
(*h*) Inferias umbræ (*i*) fratris habete mei.
(*k*) Deseror (amissis regno patriaque domoque)
Conjuge; qui nobis omnia solus erat.
(*l*) Serpentes igitur potui, taurosque furentes;
Unum non potui perdomuisse virum?
Quæque feros pepuli doctis medicatibus ignes,
Non valeo (*m*) flammas effugere ipsa meas?
Ipsi me (*n*) cantus, herbæque (*o*) artesque relinquunt?
Nil (*p*) Dea, nil Hecates sacra potentis agunt?
Non mihi grata dies: noctes vigilantur amaræ:
Nec tener in misero pectore somnus adest.
Quæ me non possum, potui sopire draconem.
Utilior cuivis, quam mihi, (*q*) cura mea est.

INTERPRETATIO.

Statim percussi mea pectora, amictu laniato: nec vultus fuerunt securi a meis unguibus. Mens impellebat ruere in agmina mediæ turbæ, & auferre corollas dereptas capillis comtis. Vix me repressi quin sic ecissa coma exclamarem, meus est; *& immitterem manus. Pater offense, lætator: Colchi deserti lætemini: umbræ fratris mei habete inferias. Regno, & patria, & domo perditis, destituor marito, qui unicus erat nobis omnia. Ergo mihi licuit* vincere *& angues & tauros sævos; non potui superasse unum virum? Et ego quæ repressi ignes sævos expertis medicaminibus; ipsa non possum vitare ignes meos? Incantationes ipsæ, & herbæ, & artes destituunt me? Dea nihil* præstat, *Sacra Prosperpinæ potentis nihil præstant? Lux mihi displicet: noctes acerbæ pervigiles ducuntur; nec somnus mollis subit meum infelix pectus. Ego quæ potui soporem inducere serpenti, mihi non possum. Ars mea est opportunior cuivis quam mihi.*

NOTÆ.

(a) *Agmina*) *Multitudinem, quæ te, sponsamque tuam comitabatur.*

(b) *Sertaque*) *Coronas*,

(c) *Comis*) *Sponsæ tuæ*, scil.

(d) *Laniata capillos*) *Meos*, scil. Gall. *Qu' échevelée comme j' étois.*

(e) *Meus est*) *Jason*, scil.

(f) *Injiceremque manus*) *Ut meum assererem & vendicarem.* De manuum injectione jam aliquid diximus supra in Oreste.

(g) *Gaude*) *Quia nunc gravissimas perfidiæ meæ pœnas luo.*

(h) *Inferias*) Sunt inferiæ, sacra ad mortuorum placandos Manes: quæ ex inimicorum morte & suppliciis erant gratissima.

(i) *Fratris*) *Absyrti*, de quo antea.

(k) *Deseror*) Quomodo plectatur enarrat.

(l) *Serpentes*) Quam bene, & apposite malorum suorum hæret contemplatione, & exulceratione!

(m) *Flammas*) *Amoris.*

(n) *Cantus*) *Incantationes.*

(o) *Artesque*) *Magicæ*, scilicet.

(p) *Dea*) *Diana*; quæ & *Proserpina*, seu *Hecate.*

(q) *Cura*) *In magica arte diligentia.*

Quos ego servavi, pellex amplectitur artus:
Et nostri fructus illa laboris habet.
Forsitan &, stultæ dum te (*a*) jactare maritæ
Quæris, & injustis auribus (*b*) apta loqui,
(*c*) In faciem moresque meos (*d*) nova crimina fingas.
Rideat; & vitiis (*e*) læta sit illa (*f*) meis.
(*g*) Rideat, & (*h*) Tyrio jaceat (*i*) sublimis in ostro;
Flebit: & ardores (*k*) vincet adusta meos.
Dum ferrum flammæque aderunt, (*l*) succusque veneni;
Hostis Medeæ nullus inultus erit.
(*m*) Quod si forte preces (*n*) præcordia ferrea tangunt;
Nunc animis audi verba (*o*) minora meis.
Tam tibi sum supplex, quam tu mihi sæpe fuisti:
Nec moror ante tuos procubuisse pedes.
Si tibi sum vilis; communes respice natos,
Sæviet in (*p*) partus dira noverca meos.
Et (*q*) nimium similes tibi sunt: & (*r*) imagine tangor:
Et, quoties video, lumina nostra (*s*) madent.

INTERPRETATIO.

Adultera complectitur membra quæ ego vindicavi: & illa gaudet præmiis nostri laboris. Forte etiam, dum studes te efferre apud imperitam conjugem, & proferre idonea auribus iniquis, comminisceris inaudita probra in vultus & mores meos: illa rideat, & gaudeat meis probris: Rideat, & superba incumbat purpuræ Tyriæ. Ejulabit, & cremata superabit meos æstus. Dum ferrum & ignes suppetent, & humor veneni; nullus hostis Medeæ erit impunitus. Quod si forsitan preces movent dura tua viscera; nunc ausculta voces inferiores meis cogitationibus. Tam sum tibi demissa, quam tu fuisti mihi sæpe: nec abnuo prostratam fuisse ante tuos pedes. Si sum tibi contemnenda; intuere filios communes. Noverca crudelis rabiem exercebit in natos meos. Et sunt tibi prorsus similes: & moveor similitudine: & quoties intueor, oculi nostri humescunt.

NOTÆ.

(a) *Jactare*) *Vous faire valoir.*

(b) *Apta*) *Quæ placeant.*

(c) *In faciem*) *Quod non sim pulcra.*

(d) *Nova*) *inaudita & maxima.*

(e) *Læta*) Puellarum more, quæ aliarum vitiis delectantur, quod inde minus gratas eas fore sciant suis amasiis.

(f) *Meis*) *Quæ mihi affingis.*

(g) *Rideat*) Concessio est per indignationem.

(h) *Tyrio*) Laudatissima fuit Tyria purpura, sive ostrum.

(i) *Sublimis*) *Magnifica & superba, in solio sedens.*

(k) *Vincet*) *Magis ardebit.* Quod postea perfecit, nunc Medea minitatur; quæ in regiam ignem, quo & Creusa cremata est, immisit.

(l) *Succusque veneni*) *Venenum.*

(m) *Quod si*) Jam ad preces convertitur; si forte Jasonem flectere queat.

(n) *Præcordia*) *Tua*, scil. *o Jason.*

(o) *Minora*) *Quæ non respondeant superbiæ & iræ meæ.* Hinc summus magister Horatius lib. de Arte Poetica;

Sit Medea ferox, invictaque.

(p) *Partus*) *Liberos nostros communes.*

(q) *Nimium*) Pro *valde:* Eoque sensu etiam apud Terentium legitur.

(r) *Imagine tangor*) Moveor: Non preces nudas, ut vides, Medea protulit: sunt enim quæ dicit amoris plena, & ad persuadendum maxime accommodata.

(s) *Madent*) *Rigantur lacrymis.*

Digitized by Google

Per superos oro, per avitæ (*a*) lumina flammæ,
Per (*b*) meritum, & natos (*c*) pignora nostra duos:
Redde (*d*) torum: pro quo tot res (*e*) insana reliqui.
(*f*) Adde fidem dictis; auxiliumque (*g*) refer.
Non ego te imploro contra taurosque virosque;
Utque tua serpens victa (*h*) quiescat ope.
Te peto, quem merui, quem nobis (*i*) ipse dedisti;
Cum quo sum pariter facta parente parens.
Dos ubi sit, quæris? campo (*k*) numeravimus illo,
Qui tibi laturo vellus arandus erat.
Aureus ille aries villo spectabilis aureo,
Dos mea: Quam, dicam si tibi, redde; (*l*) neges.
Dos mea, tu sospes: dos est mea, (*m*) Graia juventus,
I nunc, (*n*) Sisyphias, improbe, (*o*) confer opes.
Quod vivis; quod habes (*p*) nupiam socerumque potentem,
Hoc ipsum, ingratus quod potes esse, meum est.
Quos equidem (*q*) actutum! sed quid prædicere pœnam
Attinet? ingentes (*r*) parturit ira minas.
Quo feret ira, (*s*) sequar, facti fortasse (*t*) pigebit.
Et piget infido consuluisse viro.

INTERPRETATIO.

Precor per Deos, per radios solis aviti, per beneficia & duos filios pignora nostra, restitue lectum, cujus gratia amens tot res deserui. Præbe fidem dictis tuis, *& opem præsta vicissim. Ego non te oro adversus boves & viros; & ut Draco superatus opera tua sopiatur. Te posco, quem merui, quem ipse tradidisti nobis; cum quo parente sum pariter facta parens. Petis ubi sit dos: exhibuimus illo agro qui erat findendus tibi rapturo vellus aureum. Ille aries aureus insignis lana aurea* est *dos mea; quam, si dicam tibi, restitue, recuses. Dos mea, tu incolumis: juventus græca est dos mea. I nunc pessime, compara divitias Sisyphias cum meis. Quod vita frueris; quod habes maritam & socerum opibus præcellentem.; hoc ipsum quod licet esse ingrato est meum. Quos equidem confestim: sed quorsum ante indicare supplicium? Ira concipit maximas minas. Faciam quod ira suadebit. Forte pœnitebit facinoris, pœnitet etiam favisse viro perfido.*

NOTÆ.

(a) *Lumina*) *Per radios, lucemque Solis avi mei.*

(b) *Meritum*) Meum, scil.

(c) *Pignora*) Liberi sunt matrimonii & amoris pignora.

(d) *Torum*) *Quem mihi demis, Creusæ tradis*. Id est, *Matrimonium nostrum firma.*

(e) *Insana*) *Amore demens.*

(f) *Adde fidem Præstando quod pollicitus es.*

(g) *Refer*) *Sicut tibi auxilium tuli, parem gratiam referas.*

(h) *Quiescat*) *Dormiat.*

(i) *Ipse*) Id est, *Sponte tua; ultro.*

(k) *Numeravimus*) Beneficia maxima a se accepisse Jasonem, dotis loco, indicat.

(l) *Neges*) *Nolis mihi dare.*

(m) *Graia*) *A me secum servata.*

(n) *Sisyphias*) Creontis, Sisyphi filii.

(o) *Confer*) *Cum meis compara.*

(p) *Nuptam*) *Creusam.*

(q) *Actutum*) Subauditur *puniam*, vel aliquid ejusmodi. Simile est illud Virgilii.

Quos ego ... sed motos, &c.

(r) *Parturit*) *Cogitat & emittere conatur.*

(s) *Sequar*) *Faciam quod ira suadebit.*

(t) *Pigebit*) *Me* scil. Ad terrorem incutiendum hæc sunt maxime idonea; sed & ad deterrendum locus est aptissimus.

(*a*) Viderit ista Deus, qui nunc mea pectora versat.
Nescio quid certe mens mea (*b*) majus agit.

INTERPRETATIO.

Deus istis consuluerit, qui nunc cor meum agitat: profecto mens mea nescio quid majus movet.

NOTÆ.

(a) *Viderit*) Gall. dicimus, *Il en arrivera ce qu' il plaira à Dieu*. At cum furore hæc sunt pronuntiande.

(b) *Majus*) *Maximum, & antea inauditum*: Illa vero ex Jasone liberos suos mactavit; regiam, ubi Creuse perlit, venenis quibusdam accendit; deinde Thebas ad Herculem, narsendorum Jasonis promissorum sponsorem profugit. Que de re plurima, diversissima etiam Poetæ.

EPISTOLA DECIMATERTIA.

ARGUMENTUM.

Protesilaus Iphicli filius, ad Trojam quadraginta navibus (ut ait Homerus) navigans, cum cæteris Græcis Aulide, portu Bœotiæ, ob tempestatem clausus est. Quod dum intellexisset Laodamia Acasti ex Laodathea filia, ejus uxor, sincere maritum amans, multis somniis perterrita, hanc epistolam ad eum scripsit: qua suadet, ut oraculi memor, a belli periculis abstineat. Datum enim Græcis fuerat responsum, eum, qui primus ex classe in terram Trojanorum descendisset, periturum. At Protesilaus magnanimus, primus exscendit, & ab Hectore occisus est.

LAODAMIA PROTESILAO.

MITTIT, & optat amans, quo mittitur, ire salutem,
(*a*) Hæmonis Hæmonio Laodamia viro.
(*b*) Aulide te fama est vento retinente morari.
Ah! me (*c*) cum fugeres, (*d*) hic ubi ventus erat?
Tum freta debuerant vestris obsistere remis.
Illud erat sævis (*e*) utile tempus aquis.
Oscula plura viro, (*f*) mandataque plura dedissem:
Et sunt quæ volui dicere plura tibi.

INTERPRETATIO.

LAodamia Hæmonis amans mittit salutem marito Hæmonio, & eam cupit pervenire quo mittitur. Rumor est te manere in Aulide vento obstante. Ah! Ubinam erat hic ventus cum a me discederes? Tum maria debuerant adversus vestros remos niti. Illud tempus erat aptum aquis furentibus. Pluribus suaviis & pluribus mandatis maritum cumulassem: & sunt plura quæ volui tibi dicere.

NOTÆ.

(a) *ÆMonis*) *Thessalica*, ab Æmo monte.

(b) *Aulide*) Aulis, oppidum & portus Bœotiæ, ubi Dianæ ira, ob cervam ab inscio Agamemnone interfectam, Græci Trojam navigaturi, tempestate, donec illi filiam Iphigeniam immolaret, retenti sunt.

(c) *Cum fugeres*) Istud ex desiderio dictum, & affectu: non enim fugit Protesilaus.

(d) *Hic*) *Qui te apud me retinuisset.*

(e) *Utile*) *Quia te mihi servasset.*

(f) *Mandataque*) Hortata esset amplius, ut sibi prospiceret, &c.

Raptus

Raptus es hinc (*a*) præceps: &, qui tua vela vocaret,
Quem cuperent nautæ, (*b*) non ego, ventus erat.
Ventus erat nautis aptus, non aptus amanti.
Solvor ab amplexu Protesilae tuo;
Linguaque mandantis verba (*c*) imperfecta relinquit.
Vix illud potui dicere triste Vale.
(*d*) Incubuit (*e*) Boreas, abreptaque vela tetendit.
Jamque meus longe Protesilaus erat.
Dum potui spectare virum, spectare juvabat:
Sumque (*f*) tuos oculos usque secuta meis.
Ut te non poteram, poteram tua vela videre:
Vela diu vultus detinuere meos.
At postquam nec te, nec vela fugacia vidi;
Et quod spectarem, nil, nisi pontus, erat;
Lux quoque tecum (*g*) abiit, (*h*) tenebris exanguis obortis
(*i*) Succiduo (*k*) dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me (*l*) grandævus Acastus,
Vix (*m*) mater gelida mœsta refecit aqua.
Officium fecere pium, sed (*n*) inutile nobis.
Indignor miseræ non licuisse mori.
Ut redit animus, pariter rediere dolores;
Pectora legitimus casta momordit amor.

INTERPRETATIO.

Ablatus es hinc festinus: & ventus flabat qui cieret tua vela; quem nautæ expeterent, non ego. Ventus erat favens nautis, non amanti. Disjungor ab amplexu tuo, Protesilae. Et lingua admonentis destituit voces incompletas. Vix potui proferre mæstum illud, Vale. Aquilo irruit, & inflavit carbasa correpta. Jamque meus Protesilaus erat longe. Dum potui aspicere maritum, proderat aspicere: & sum prosequuta tuos oculos meis. Cum te non possem: poteram tua vela cernere: Vela diu retinuerunt oculos meos. At postquam neque aspexi te, neque vela fugientia; & nihil erat quod aspicerem nisi mare; lumen quoque tecum excessit, caligine inducta perhibeor exanguis cecidisse, genu vacillante. Vix socer Iphiclus, vix Acastus senex, vix mater tristis me restituit aqua frigida. Præstiterunt officium pium, sed nobis ineptum. Doleo non licuisse infelici obire. Postquam animus rediit, dolores pariter redierunt: amor pudicus cor castum constrinxit.

N O T Æ.

(a) *Præceps*) *Festinus*.

(b) *Non ego*) Quia vento secundo Protesilao erat discedendum.

(c) *Imperfecta*) *Non potui, quæ dicere volebam, absolvere*.

(d) *Incubuit*) *Constanter flavit*.

(e) *Boreas*) Qui ventus ab axe spirans, primo, Protesilao a Molossis, Thessaliæque ora occidentali, ad Aulidem Trojamque navigaturo, secundus fuit.

(f) *Tuos oculos*) Id est, *Cum tu oculos ad me converteres, ego etiam ad te assidue respiciebam*.

(g) *Abiit*) *Ex meis oculis*, scil.

(h) *Tenebris*) *Inducta ante oculos caligine*. Quod iis solet accidere qui animi patiuntur deliquium.

(i) *Succiduo*) *Debili, & ad cadendum prono*.

(k) *Dicor*) *Nam ipsa quid egerim nescio*.

(l) *Grandævus*) *Senex, pater meus*.

(m) *Mater*) *Mea*.

(n) *Inutile*) *Quia melius fuisset mori, quam tantis de te curis venari*.

Nec

Nec mihi pectendos cura est præbere capillos:
Nec libet aurata corpora veste tegi.
Ut quas (*a*) pampinea tetigisse (*b*) bicorniger hasta
Creditur, huc illuc, quo furor egit, eo.
Conveniunt matres (*c*) Phylleides, & mihi clamant,
Indue regales, Laodamia, sinus.
(*d*) Scilicet ipsa geram saturatas (*e*) murice vestes:
Bella sub (*f*) Iliacis mœnibus (*g*) ille gerat?
Ipsa (*h*) comas pectar: galea caput ille prematur?
Ipsa novas vestes: dura vir arma ferat?
(*i*) Qua possum, (*k*) squalore tuos imitata labores
Dicar: & hæc belli tempora tristis agam.
Dux Pari Priamide, (*l*) damno formose tuorum,
(*m*) Tam sis hostis iners, quam malus (*n*) hospes eras.
Aut te (*o*) Tænariæ faciem (*p*) culpasse maritæ,
Aut illi vellem displicuisse tuam.
Tu, qui pro rapta nimium, Menelae, laboras,
Hei mihi, quam (*q*) multis flebilis ultor eris.

INTERPRETATIO.

Nec volo tradere comam ornandam: nec placet corpora velari amictu aurato. Incedo huc illuc, quo tulit impetus, ut quas Bicorniger existimatur perculisse hasta pampinea. Matronæ Phylleides confluunt & mihi clamant; Laodamia sume vestes regias. *Scilicet ipsa induam vestimenta bis tincta murice: Ille bella moveat sub muris Trojanis? Ipsa ornet capillos; ille urgeatur caput casside? Ipsa* geram *amictus splendidos; vir gerat arma aspera? Dicar imitata tuos labores sordibus quantum queo: & mœsta ducam hæc belli spatia. Pari, dux Priamide, speciose detrimento tuorum, tam sis hostis ignavus, quam eras hospes infidus. Vel cuperem te vituperasse vultus uxoris Tænariæ: vel tuos illi minus placuisse. Tu Menelae, qui es nimium anxius pro sublata, hei mihi, quantum eris vindex luctuosus multis!*

NOTÆ.

(a) *Pampinea*) Thyrsum intelligit; quod fuit telum, seu gestamen aut sceptrum Bacchi, vel hasta pampinis hederisque obducta, quo qui tacti essent furore, pro quo etiam quandoque thyrsus sumitur, corripiebantur.

(b) *Bicorniger*) Bacchus est, cui cornua propter vini effectus Poetæ affixerunt.

(c) *Phylleides*) *Thessalicæ*; a Phyllo Thessaliæ urbe. Alii habent *Phylaeides*, quod minus Heinsio placuit; quia plerumque a Porta geminato l, producitur.

(d) *Scilicet*) Responsio est Laodamiæ, ad id quod suadebant matronæ, ut vestes indueret pretiosas: dicitque illud non decere, quamdiu maritus suus periclitaretur.

(e) *Murice*) Murex piscis est, cujus sanguine tinguntur lanæ. *Dibapham* vero vocabant purpuram bis tinctam, & murice saturatam, quæ erat pretiosissima.

(f) *Iliacis*) *Trojanis*. Ilium enim Trojæ est civitas, ab illo rege, a quo ampliata fuit, sic dicta.

(g) *Ille*) *Protesilaus*.

(h) *Comas pectar*) Elegans Græcismus, quanquam alii habent *pectam*.

(i) *Qua possum*) *Quantum possum*. Alii habent *quo*, squalore scilicet.

(k) *Squalore*) *Sorde & corporis neglectu*.

(l) *Damno*) Nam illius causa Patria eversa est.

(m) *Tam sis*) *Ne Protesilao meo noceas*.

(n) *Hospes*) *Cum apud Menelaum esses, cujus perfidiose uxorem clam subduxisti*.

(o) *Tænariæ*) *Helenæ*, a Tænaro Laconiæ, unde ea orta est, promontorio.

(p) *Culpasse*) Quod si fecisset, neque Helenam amasset, neque rapuisset, neque inde ortum bellum esset, neque Protesilaus abivisset.

(q) *Multis flebilis*) Quia multi hac tua ultione peribunt.

Digitized by Google

Dî, precor, a nobis (*a*) omen removete sinistrum:
Et sua (*b*) det (*c*) reduci vir meus arma Jovi.
Sed timeo: quotiesque subit miserabile bellum,
More nivis lacrymæ sole (*d*) madentis eunt.
Ilion & (*e*) Tenedos, (*f*) Simoisque & Xanthus & (*g*) Ide,
Nomina sunt ipso pæne (*h*) timenda sono.
Nec (*i*) rapere ausurus, nisi se defendere posset,
(*k*) Hospes erat: vires noverat ille suas.
Venerat (ut fama est) multo spectabilis auro,
Quique suo Phrygias (*l*) corpore ferret opes.
Classe virisque (*m*) potens, per quæ fera bella geruntur:
Et sequiter regni pars (*n*) quotacunque sui.
(*o*) His ego te (*p*) victam, (*q*) consors (*r*) Ledæa (*s*) gemellis,
Suspicor; (*t*) hæc (*u*) Danais posse nocere puto.
Hectora (*x*) nescio quem timeo. Paris (*y*) Hectora dixit
Ferrea sanguinea bella movere manu.

INTERPRETATIO.

Dii, oro, avertite a nobis malum præsagium; & maritus meus suspendat arma sua Jovi reduci. Sed metuo; & quoties in mentem venit bellum lamentabile; lacrymæ fluunt in modum nivis Sole liquescentis. Ilion & Tenedos, & Simois, & Xanthus, & Ide sunt nomina fere metuenda ipso sono. Nec hospes conatus esset Helenam abducere, nisi posset se tueri: ille cognoverat suas opes. Accesserat (ut fama fertur) insignis multo auro, & qui gestaret corpore suo divitias Phrygias. Potens classe, & viris, per quæ bella sæva administrantur: & quotacunque pars regni sui eum comitatur. Ego conjicio te o conjuncta Ledæ geminis, superatam fuisse istis: arbitror hæc posse officere Græcis. Reformido nescio quem Hectorem. Paris dixit Hectorem gerere fera bella manu cruenta.

NOTÆ.

(a) *Omen*) Ominosum videbatur, quod multis flebilem Menelaum dixisset: non enim de nihilo, sed propter maritorum mortem fleturas matronas Græcas intelligendum est: Adeoque addidit Laodamia *Dî precor*, &c.

(b) *Det*) *De more appendat, & sacra faciat.*

(c) *Reduci*) *Reductori, Conservatori.*

(d) *Madentis*) *Humescentis & liquescentis.*

(e) *Tenedos*) Insula in Trojæ conspectu.

(f) *Simoisque & Xanthus*) Sunt agri Trojani rivuli.

(g) *Ide*) Ide, seu Ida, mons Phrygiæ.

(h) *Timenda*) Timidæ, scil. & delicatulæ puellæ, quæ sibi, extra domum abductæ, omnia fingit aspera.

(i) *Rapere*) Helenam, scilicet.

(k) *Hospes*) *Paris.*

(l) *Corpore*) Ex quo, illum, qui vidisset tam magnifice ornatum, quam dives esset Phrygia, poterat judicare.

(m) *Potens*) Supple, *Paris venerat.*

(n) *Quotacunque*) Id est, *minima sequitur. Unde conjicere licet, quantis sit Paris ille instructus viribus.*

(o) *His*) *Magnifico Paridis ornatu, viribusque.*

(p) *Victam*) *Ad illum amandum inductam.*

(q) *Consors*) *Soror.*

(r) *Ledæa*) *Leda matre orta.*

(s) *Gemellis*) *Castori & Polluci*; qui gemini fuerunt, non eodem ovo, ut male annotaverunt, sed eodem partu editi.

(t) *Hæc*) *Vires & divitiæ.*

(u) *Danais*) *Græcis*; a Danao Argivorum rege.

(x) *Nescio quem*) Fortissimum intelligit; atque hæc, ex puellæ ingenio, itemque decoro, timorem auget dubitatio.

(y) *Hectora*) Accusat. Græcorum more. Fuit vero Hector Priami filius.

He-

Hectora, quisquis is est, si sum tibi cara, caveto,
Signatum memori pectore (*a*) nomen habe.
Hunc ubi vitaris, alios vitare memento:
Et multos illic (*b*) Hectoras esse puta.
Et facito dicas, quoties pugnare parabis,
Parcere me jussit Laodamia (c) sibi.
Si cadere (*d*) Argolico fas est sub milite Trojam:
Te quoque non ullum vulnus habente cadat.
Pugnet, & adversos tendat (*e*) Menelaus in hostes:
(*f*) Ut rapiat Paridi, quam Paris ante sibi.
Irruat; & (*g*) causa quem vincit, vincat & armis.
Hostibus e mediis nupta petenda viro est.
Causa tua est (*h*) dispar, tu tantum vivere (*i*) pugna,
Inque pios dominæ posse redire sinus.
Parcite, (*k*) Dardanidæ, de tot (precor) hostibus uni:
Ne meus ex (*l*) illo corpore sanguis eat.
(*m*) Non est, quem deceat nudo concurrere ferro,
Sævaque in oppositos pectora ferre viros.
(*n*) Fortius ille potest, multo quam pugnat amore,
Bella gerant alii; Protesilaus amet.

INTERPRETATIO.

Vitato Hectorem, quisquis is est, si sum tibi dilecta. Gere nomen illud notatum meme memori. Ubi effugeris hunc, cogites effugere alios: & crede multos Hectoras illic esse. Et cura ut dicas, quoties te instrues ad pugnam, Laodamia mihi imperavit sibi indulgere. *Si fas est Trojam ruere sub milite Argolico; ruat te quoque nulla plaga impedito. Menelaus certet, & eat in hostes oppositos; ut auferat Paridi, quam Paris ante sibi* abstulit. *Irrumpat; & superet armis quem superat causa. Uxor petenda est viro e mediis hostibus. Causa tua est dissimilis: tu certa tantum vivere, & posse reverti in pium gremium Dominæ. Dardanidæ, ignoscite, (quæso) uni de tot hostibus: ne meus sanguis fluat ex illo corpore. Non est cui sit decorum configere stricto gladio, & agere feroci pectora in viros adversos. Ille potest generosius, cum certat multo amore. Alii bella moveant; Protesilaus amet.*

NOTÆ.

(a) *Nomen habe*) *Ut semper ab illo caveas.*

(b) *Hectoras*) Id est, *multos, a quibus caveas, viros fortissimos.*

(c) *Sibi*) Indicat se, ex amore, non nisi in Protesilao vivere.

(d) *Argolico*) *Græco*; Ab Argo, quæ duplex fuit Græcorum civitas; seu Argolide, eorum Provincia.

(e) *Menelaus*) *Cujus uxoris causa bellum inceptum.*

(f) *Ut rapiat*) Heinsius hunc versum cum sequenti a Puteaneo & Lovaniensi codice abesse testatur.

(g) *Causa quem vincit*) Potior Menelai, cui rapta conjux, causa fuit, quam Paridis, qui illam rapuerat.

(h) *Dispar*) *Nam domi uxorem tuam habes: Unde non tibi pugnandum ut illam habeas: sed ut vivas.*

(i) *Pugna*) Prorsus Protesilao adversus seipsum pugnare opus fuisset, ne tam acriter in hostes, animi primo impetu victus, irrueret.

(k) *Dardanidæ*) Trojanos, non sine maximo affectu, tanquam præsentes essent, compellat. Illos vero a Dardano suo rege eo nomine appellatos antea diximus.

(l) *Illo*) *Mariti mei Protesilai, in quo ego vivo.*

(m) *Non est*) *Supple maritus meus.*

(n) *Fortius*) Suum dicit Protesilaum melius Cupidinis, quam Martis castra sequi: quod quidem ex Laodamiæ votis intelligendum, quæ illum ab hostibus Trojanis in hostium numero non cupit recenseri.

Nunc

Digitized by Google

(*a*) Nunc fateor; volui (*b*) revocare; animusque (*c*) ferebat.
Substitit auspicii lingua (*d*) timore mali.
Cum foribus velles ad Trojam exire paternis,
Pes tuus offenso limine (*e*) signa dedit.
Ut vidi, ingemui; tacitoque in pectore dixi:
Signa (*f*) *reversuri sint precor ista viri*.
Hæc tibi nunc refero, ne sis (*g*) animosus in armis.
Fac meus (*h*) in ventos hic timor omnis eat.
Sors quoque (*i*) nescio quem (*k*) fato designat iniquo,
Qui primus Danaûm (*l*) Troada tangat humum.
Infelix; quæ prima virum lugebit ademtum!
Dî faciant, (*m*) ne tu strenuus esse velis!
Inter mille rates tua sit (*n*) millesima puppis,
Jamque (*o*) fatigatas ultima verset aquas.
Hoc quoque præmoneo: de nave novissimus exi.
Non est, quo properes, (*p*) terra paterna tibi.
Cum (*q*) venies, (*r*) remoque move veloque (*s*) carinam;
Inque tuo celerem littore siste gradum.

INTERPRETATIO.

Nunc agnosco; volui te *retrahere; & mens suadebat. Lingua retenta est metu mali ominis. Cum velles excedere limine paterno ad Trojam, pes tuus omina fecit limine percusso. Ut aspexi, ingemui; & dixi in pectore secreto:* oro ista sint indicia mariti redituri. *Nunc hæc tibi narro, ne sis audax in armis: fac hic omnis metus vanescat in auras. Sors etiam destinat nescio quem morti injustæ, qui primus Danaûm attingat solum Trojanum. Misera quæ prima flebit maritum sublatum! Dii præstent ne tu velis esse generosus! Inter mille naves tua sit navis millesima, & postrema eruat undas lassas. Hoc quoque ante hortor; prodito ultimus e nave. Solum non est tibi patrium, quo festines. Cum reverteris, impelle navem remo & velo: & fige pedem velocem in tuo littore.*

NOTÆ.

(a) *Nunc fateor*) *Quod antea non sum ausa dicere; ne male ominari viderer, illud jam moneo.*

(b) *Revocare*) *Impedire ne ad bellum Trojanum ires.*

(c) *Ferebat*) *Cupiebat.*

(d) *Timore*) *Timens ne male ominari viderer:* quod jam dixi.

(e) *Signa*) *Auguria, Omina, Præsagia.*

(f) *Reversuri*) Malum erat omen ita cæspitasse: quod satis indicavit: at nequidem vult illud effari.

(g) *Animosus*) *Audax, qui in omne discrimen irruas.*

(h) *In ventos*) *De nihilo me juvaverit, vanusque sit.*

(i) *Nescio quem*) Fuit ille ipse Protesilaus

(k) *Fato*) *Morti.*

(l) *Troada*) *Troas* vocatur regio Trojana; ex qua patronymicum masculinum *Tros, Trois*, & fœminin. *Troas, Troadis.*

(m) *Ne tu strenuus*) Id est, *ne tu primus pereas*. Sed vocibus abstinet ominosis.

(n) *Millesima*) *Ultima, quæ terram attingas.*

(o) *Fatigatas*) *Aliorum remis agitatas.*

(p) *Terra paterna*) *Ubi ab amicis excipiaris, sed inimica.*

(q) *Venies*) *Reverteris in Patriam.*

(r) *Remo*) *Ocyssime redi.*

(s) *Carinam*) *Navem*. Pars posita est pro toto; est enim carina navis pars ima.

Sive latet (*a*) Phœbus, seu terris altior extat,
Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte, venis.
Nocte tamen, quam luce, magis: nox (*b*) grata puellis,
Quarum suppositus colla (*c*) lacertus habet.
(*d*) Aucupor in lecto mendaces (*e*) cælibe somnos:
Dum careo veris, gaudia falsa juvant.
Sed tua cur nobis pallens occurrit imago?
Cur venit a verbis multa querela tuis?
(*f*) Excutior somno; (*g*) simulacraque noctis adoro;
Nulla caret (*h*) fumo Thessalis ara meo.
Thura (*i*) damus, lacrymamque super; (*k*) qua sparsa relucet,
Ut solet adfuso surgere flamma mero.
(*l*) Quando ego, te reducem cupidis amplexa lacertis,
Languida lætitia (*m*) solvar ab ipsa mea?
Quando erit, ut lecto mecum bene junctus in uno
Militiæ referas splendida facta tuæ?
Quæ mihi dum referes; quamvis audire juvabit;
Multa tamen capies oscula, multa dabis.
Semper (*n*) in his (*o*) apte narrantia verba (*p*) resistunt.
(*q*) Promptior est (*r*) dulci lingua referre mora.

INTERPRETATIO.

Sive Sol absconditur, seu sublimior terris emines; tu mihi occurris dolor de die, tu mihi dolor *de nocte. De nocte tamen magis quam de die; Nox suavis puellis: quarum cervicem brachium subjectum amplectitur. Capto somnos fallaces in lecto viduo. Gaudia ficta prosunt, dum destituor veris. Sed quamobrem tua species nobis sistitur pallida? Quamobrem multa querimonia oritur ex verbis tuis? Somno excutior: & veneror imagines noctis. Nullum altare Thessalicum destituitur fumo meo. Exhibemus thura & lacrymas super ea, quibus irrigata, flamma micat ut solet erumpere vino instillato. Quando ego, complexa te reducem ulnis avidis, deliquium patiar ipsa deficiens meo gaudio? Quando erit, ut bene mecum compositus in uno toro narres strenue facta militiæ tuæ? Quæ dum mihi narrabis, quamvis gratum erit auscultare; tamen multa sumes oscula, offeres multa. Voces quæ aliquid referunt semper commode in his hærent. Lingua est paratior narrare suavi mora.*

NOTÆ.

(a) *Phœbus*) Sive *Sol*. Dicit se diu noctuque de Protesilao anxiam esse.

(b) *Grata*) Adeoque ingrata, cum maritus abest.

(c) *Lacertus*) Mariti, scilicet.

(d) *Aucupor*) *Studeo læta de te somniare.*

(e) *Cælibe*) *Viro destituto.*

(f) *Excutior*) Subito excitor. Gall. *Je m'éveille en sursaut.*

(g) *Simulacraque noctis*) *Nocturnas umbras, quæ in somnis tuam imaginem mihi repræsentant.*

(h) *Fumo*) Id est, *Sacrificio.*

(i) *Damus*) *Focis injicimus.*

(k) *Qua*) In aliis est, *quæ sparsa relucent.* Sic vero referendum ad thura, non ad flammam.

(l) *Quando*) Affectum auget interrogatio, cum exclamatione.

(m) *Solvar*) Nimio gaudio etiam animi deliquiem patimur.

(n) *In his*) *Osculis.*

(o) *Apte*) *Cum jucunditate & voluptate.*

(p) *Resistunt*) *Abrumpuntur.*

(q) *Promptior*) *Paratior.*

(r) *Dulci*) *Quam fecerunt oscula.*

Sed

Sed cum Troja (*a*) subit, subeunt ventique fretumque;
Spes bona sollicito victa timore cadit.
Hoc quoque, quod venti (*b*) prohibent exire carinas,
Me movet: invitis ire paratis aquis.
Quis velit in patriam vento prohibente reverti?
A patria pelago vela vetante datis.
Ipse (*c*) suam non præbet iter Neptunus ad urbem.
(*d*) Quo ruitis? vestras quisque redite domos.
Quo ruitis, Danai; ventos audite vetantes.
Non subiti casus, (*e*) numinis ista mora est.
Quid petitur tanto, nisi turpis adultera, bello?
Dum licet, (*f*) Inachiæ (*g*) vertite vela rates.
(*h*) Sed quid ego revoco hæc? omen revocantis abesto,
Blandaque compositas aura (*i*) secundet aquas.
(*k*) Troasin invideo: quæ si lacrymosa suorum
(*l*) Funera conspicient, (*m*) nec procul hostis erit;

INTERPRETATO.

Sed cum Troja occurrit, occurrunt etiam venti & mare? spes bona superata metu anxie dilabitur. Hoc quoque me percellit quod aura obstant ne naves discedant. Instituitis discedere aquis renitentibus. Quis cupiat redire in patriam vento obstante? Panditis vela a patria mari prohibente. Neptunus ipse non dat viam ad urbem suam. Quo prorumpitis? Quisque repetito vestras domos. Quo prorumpitis Danai; auscultate auris prohibentibus. Ista retardatio est Dei, non casus repentini. Quid quæritur tanto bello nisi infamis adultera? Naves Inachiæ flectite carbasa dum datur. Sed quid ego hæc repeto? Augurium repetentis abesto, & lenis aura faveat aquis quietis. Æmulor Trojanis; quæ si intuebuntur flebiles cædes suorum, nec hostis erit longe;

NOTÆ.

(a) *Subit*) *In mentem recurrit*. Sic Gall. dicimus: *Mais quand je songe*.

(b) *Prohibent*) Illud supra vidimus.

(c) *Suam*) Quia, cum Apolline, Trojæ mœnia ædificaverat.

(d) *Quo ruitis*) Vim habet maximam & affectum hæc iteratio. Tantum non inconsideratos & insanos vocat Danaos.

(e) *Numinis*) *Neptuni Dei; cui non possitis resistere*.

(f) *Inachiæ*) *Argivæ seu Græcæ*; A prisco Argivorum rege Inacho.

(g) *Vertite vela*) *Adeoque in patriam revertimini*.

(h) *Sed quid ego*) Mire hic variant libri veteres, quorum nonnulli

Sed quid ago revocans? revocantis nomen abesto.

Longum esset omnia referre. Heinsius putat scribendum,

Sed quid ego hos revoco, revocaminis omen abesto.

Sensus vero apertissimus est. Malum omen ex voto & revocatione sua Laodamia metuens, correptione utitur; conceditque, ut Græci ad Trojam ire pergant.

(i) *Secundet*) *Navigationi vestræ faventes efficiat*.

(k) *Troasin*) *Troas invideo* habebat Puteaneus: Unde Salmasius, τῷ *in* geminato, feliciter, teste Gronovio *Troasin invideo*, tertio casu Græco plurali, reponebat. Quod ut approbet Heinsius, quædam ex Propertio similia loca citat. Nihil vero adversus tantos viros ausim proferre: quanquam hanc fateor correctionem mihi non arridere. Accusativus equidem solus vulgo cum verbo *invideo* non ita construitur; at nolim ideo affirmare Ovidium non ita scripsisse.

(l) *Funera*) *Cædes*.

(m) *Nec procul*) *Unde sequitur, quod suos maritos sæpe videbunt uxores Trojanæ*; nam istud intelligendum; ne beneficii loco, quod pessimum est, arripuisse Laodamia videatur,

Digitized by Google

Ipsa suis manibus forti nova nupta marito
Imponet galeam, (a) barbaraque arma dabit.
(b) Arma dabit: dumque arma dabit, simul oscula sumet.
Hoc genus officii dulce duobus erit.
(c) Prodocetque virum; dabit & mandata reverti:
Et dicet, *Referas ista* (d) *face arma Jovi*.
Ille, ferens dominæ mandata recentia secum,
Pugnabit caute, respicietque domum.
Exuet hæc redoci clypeum, galeamqoe resolvet,
Excipietque suo pectora lassa sinu.
(e) Nos sumus (f) incertæ: nos anxius omnia cogit,
Quæ possunt fieri, facta putare, timor.
Dum tamen arma geres (g) diverso miles in orbe,
Quæ referat vultus est mihi (h) cera tuos.
Illi blanditias, illi tibi debita verba
Dicimos: amplexus accipit illa meos.
Crede mihi, (i) plus est, quam quod videatur imago.
Adde (k) sonum ceræ; Protesilaus erit.
Hanc specto, teneoque sinu pro conjuge vero:
Et tanquam possit verba referre, (l) queror.

INTERPRETATIO.

nova nupta ipsa aptabit cassidem manibus suis strenuo marito, & exhibebit arma barbara. Exhibebit arma: & dum arma exhibebit, simul capiet oscula. Hoc genus officii erit suave ambobus. Et detinebit maritum, & admonebit redire; & dicet, vide ut reportes ista arma Jovi. Ille secum portans jussa nova Dominæ, tentabit provide & oculos convertet ad domum. Hæc detrahet scutum reduci, & casside levabit, & recipiet pectora defessa gremio suo. Nos sumus dubiæ: metus sollicitus subigit credere acta omnia quæ possunt evenire. Dum tamen arma tractabis, miles in terris remotis, est mihi cera quæ exhibeat faciem tuam. Loquimur illi blanditias, loquimur *illi verba tibi debita; illa fruitur meis amplexibus. Fidem mihi habeto; plus est effigies quam quod videatur. Adjice vocem imagini, erit Protesilaus. Hanc intuetor, & teneo gremio pro vero marito: & conqueror quasi possit voces reddere.*

NOTÆ.

(a) *Barbaraque*) Epitheton vagum. Arma intellige simpliciter: quamvis barbara vocavit, quia barbarorum Trojanorum.

(b) *Arma dabit*) Repetit quod Trojanis mulieribus invidet, quasi arma ab uxore tradita vim majorem habeant: quod forte suo modo verum est.

(c) *Producetque*) Retardabit: Ne tam cito in pericula veniat.

(d) *Face*) *Fac* Imperativus antiquorum more.

(e) *Nos*) *Mulieres Græcæ; quæ tam longe a maritis dissitæ sumus.*

(f) *Incertæ*) *Quid agant*, scil. *mariti nostri; quid sperandum sit*, &c.

(g) *Diverso*) *In terris longe remotis:* In Asia, ubi Troja fuit.

(h) *Cera*) Ex qua Protesilai imago ficta erat.

(i) *Plus est*) Ex maximo erga Protesilaum amore, dicit, se majori in ejus deosculanda imagine, voluptate frui, quam cuiquam videretur.

(k) *Sonum*) *vocem*.

(l) *Queror*) *Apud illam imaginem*, scil. *tanquam mihi respondere posset*.

Par

Per reditus, corpusque tuum mea numina juro;
Perque (*a*) pares animi conjugiique faces:
Perque, quod ut videam canis (*b*) albere capillis,
Quod tecum possis ipse referre, caput;
Me tibi (*c*) venturam comitem, quocunque vocaris:
Sive, (*d*) (quod heu timeo? sive superstes eris.
Ultima mandato claudetur epistola parvo.
Si tibi cura mei, sit tibi cura tui.

INTERPRETATIO.

Juro per regressus, & corpus tuum mea numina; & per faces simul animi & conjugii; & per caput quod ipse possis tecum reportare, ut videam tenere alba coma, me accessuram tibi comitem quocunque jusseris: sive (quod heu metuo!) sive eris superstes. Infima littera finietur parvo monito. Curam geras tui, si me amas.

NOTÆ.

(a) *Pares animi*) *Quæ me tibi pariter animo & corpore conjunxerunt.*

(b) *Albere*) *Senescere*. Metonymia est.

(c) *Venturam*) *Etiam morituram; si ipse moriaris.*

(d) *Quod heu timeo*) Id est, *Sive interficiaris*. Cavit autem vocibus uti ominosis.

EPISTOLA DECIMAQUARTA.

ARGUMENTUM.

Danaus, Beli prisci filius, ex pluribus conjugibus quinquaginta filias suscepit: quas, cum Ægyptus ejus frater, cui totidem erant filii, rogasset sibi nurus, Danaus oraculi responso comperto, se manibus generi moriturum, volens periculum evitare, conscensis navibus Argos venit. Indignatur Ægyptus, quod spretus esset, filiosque cum exercitu ad illum oppugnandum mittit, hac lege, ut non nisi interempto Danao ad se redirent, aut filiarum connubia iniissent. Ille autem obsidione coactus, filias se daturum spopondit, Sed puellæ, accepto a patre gladio, ut jussum erat, prima nocte, cum vino lætitiaque calentes juvenes arctissimo somno essent sopiti, unaquæque suum jugulavit, Hypermnestra excepta, quæ Lino, quem Eusebius *Lynceum appellat, marito suo pepercit, suasitque, ut ad patrem Ægyptum, detecto facinore, quam primum fugeret. Sed cum pater Danaus ab omnibus perfectum facinus intellexisset, præterquam ab Hypermnestra, eam crudelissime vinctam in carcerem compegit. Quare maritum hac epistola rogat, ut vel opem ferat, vel, si mori contingat, sepulturæ honore non careat. Sed a Lino tandem, Danao trucidato, fuit liberata.*

HYPERMNESTRA LYNCEO.

(*a*) MITTIT Hypermnestra de tot modo (*b*) fratribus uni:
Cætera nuptarum crimine (*c*) turba jacet.

INTERPRETATIO.

Hypermnestra scribit uni de tot modo fratribus: cæteri perierunt flagitio uxorum.

NOTÆ.

(a) *Mittit*) Epistolam, scil.

(b) *Fratribus*) Patruelibus Hypermnestræ.

(c) *Turba*) *Fratres tui, a sororibus meis interfecti.*

Clau-

Clausa domo teneor, gravibusque coercita vinclis.
Est mihi supplicii causa, fuisse (*a*) piam.
Quod manus extimuit (*b*) jugulo dimittere ferrum,
Sum rea: laudarer, (*c*) si scelus ausa forem.
Esse ream præstat, quam sic placuisse parenti.
Non piget immunes cædis habere manus.
Me pater igne licet, (*d*) quem non violavimus, urat;
Quæque aderant (*e*) sacris, (*f*) tendat in ora faces;
Aut illo jugulet, quem (*g*) non bene tradidit, ense;
Ut qua non cecidit vir nece, nupta cadam;
Non tamen, ut dicant morientia, *Pœnitet*, (*h*) ora,
Efficiet, (*i*) non sum, quam piget esse piam.
(*k*) Pœniteat sceleris Danaum sævasque sorores.
(*l*) Hic solet eventus facta nefanda sequi.
Cor pavet (*m*) admonitu (*n*) temeratæ sanguine noctis;
Et subitus (*o*) dextræ præpedit ossa tremor.
(*p*) Quam (*q*) tu cæde putes fungi potuisse (*r*) marita,
Scribere de facta (*s*) non sibi cæde timet.

INTERPRETATIO.

Detineor domo conclusa, & constricta ponderosis catenis. Est mihi causa pœnæ, fuisse piam. Arguor quod dextera verita est exigere ensem per fauces tuas: *celebrarer si audax fuissem ad flagitium. Satius est reum argui, quam sic gratam fuisse patri. Non pœnitet habere manus insontes homicidii. Quamvis pater me incendat igne quem non temeravimus, & immittat in faciem tædas quæ aderant sacris; aut mactet gladio quem male exhibuit; quamvis ea morte occumbam qua maritus non occubuit; non tamen adiget ut ora occumbentia proferant*, Pœnitet: *non sum quam pigeat esse piam. Pigeat Danaum & sorores crudeles flagitii. Hic eventus solet comitari facta facinorosa. Cor trepidat recordatione noctis polluta cruore: & repentinus horror occupat ossa dextræ. Quam tu credas potuisse perpetrare cædem mariti, metuit scribere de cæde a se non patrata.*

NOTÆ.

(a) *Piam*) *Erga te, quem servavi.*

(b) *Jugulo*) *Tuo*, scil. *Quia nolui te interficere.*

(c) *Si scelus*) *Si te perfidiose mactassem, a patre laudarer.*

(d) *Quem*) Facium nuptialium ignem intellige, quem, quia matrimonii fidem, interfecto marito, non læserat Hypermnestra, se non violasse dicit.

(e) *Sacris*) *Nuptialibus*, scil.

(f) *Tendat*) *In ora immittat.*

(g) *Non bene*) Quandoquidem ad interficiendum maritum dederat.

(h) *Ora*) *Mea*, scil. *Non faciet pater meus, ut, quod te non mactaverim, me pœnitere profitear.*

(i) *Non sum*) Heinsius legebat *non es*, ut sese alloquatur Hypermnestra.

(k) *Pœniteat*) Propter mactatos Lyncei fratres.

(l) *Hic eventus*) Pœnitere, scil.

(m) *Admonitu*) id est, *quando memini, seu recordor: Recordatione: Cum mentem subit cogitatio.*

(n) *Temeratæ*) *Pollutæ, maculatæ, fœdatæ, infectæ.*

(o) *Dextræ*) *Quæ, nuper mactanda tibi, nunc scribo.*

(p) *Quam*) *Dextram*, scil.

(q) *Tu putes*) Pro *aliquis putet.*

(r) *Marita*) Alii habent *mariti.*

(s) *Non sibi*) *Non a se.*

Sed

Sed tamen (*a*) experiar : (*b*) Modo facta (*c*) crepuscula terris ;
(*d*) Ultima pars noctis , primaque lucis erat :
Ducimur (*e*) Inachides magni sub tecta (*f*) Pelasgi ;
Et socer (*g*) armatas accipit æde nurus .
Undique collucent (*h*) præcinctæ lampades auro .
Dantur in (*i*) invitos (*k*) impia thura focos .
Vulgus , *Hymen* , *Hymenae* , vocant : (*l*) fugit ille vocantes ,
Ipsa (*m*) Jovis conjux (*n*) cessit ab urbe (*o*) sua .
Ecce mero (*p*) dubii , comitum clamore (*q*) frequentes ,
Flore novo (*r*) madidas impediente comas ,
In (*s*) thalamos læti , thalamos sua busta (*t*) feruntur ;
(*u*) Strataque corporibus (*x*) funere digna premunt .
Jamque cibo vinoque (*y*) graves somnoque jacebant ;
Securumque quies (*z*) alta per Argos erat :

INTERPRETATIO.

Sed tamen tentabo . Modo crepuscula advenerant terris ; erat pars novissima diei, erat & prima noctis : Inachides deducimur domum magni Pelasgi ; & socer in tecta admittit nurus armis instructas . Lucernæ auro decoratæ fulgent undique . Thura impia mittuntur in aras illa *respuentes . Vulgus invocant* Hymen , Hymenæe : *illa fugit invocantes . Ipsa Jovis uxor discessit ab urbe sua . Ecce vino labantes celebrati circumfusorum comitum vociferatione , flore recenti capillos unctos redimiente , festivi eunt in cubicula , cubicula suos rogos , & corporibus incumbunt lectis dignis funere . Jamque pressi cibo & vino & somno jacebant ; & profundus sopor habebat Argos quietum .*

NOTÆ.

(a) *Experiar*) Conabor tibi , quo pacto fratrum peracta sit cædes , perscribere .

(b) *Modo facta*) Optime totius facti seriem , a tempore facto initio , narrare occipit .

(c) *Crepuscula*) Quid sit crepusculum sequenti versu dicit : sed aliud est etiam matutinum .

(d) *Ultima*) Heinsius quosdam sequutus codices legit

Ultima pars noctis, primaque lucis erat.

Sed vulgata lectio potior videtur ; quippe quæ ad ritus matrimoniales servandos est magis accommodata : nam sub noctem sponsa domum sponsi deducebatur.

(e) *Inachides*) *Inachi proneptes* . Ille enim Io genuit , quæ ex Jove Epaphum ; Epaphus Belum , ex quo , ut in argumento vidimus, Ægyptus , Danausque quinquaginta puellarum pater orti sunt .

(f) *Pelasgi*) Qui olim Argis regnaverat .

(g) *Armatas*) *Pugionibus a patre datis instructas* .

(h) *Præcinctæ*) *Auro ornatæ & circumdatæ*.

(i) *Invitos*) Diis enim feralia connubia , nec sacrificia placere poterant . Foci pro diis positi .

(k) *Impia*) Quæ ab impiis offeruntur .

(l) *Fugit*) Non enim vult lætus nuptiarum Deus infaustis connubiis adesse .

(m) *Jovis conjux*) Juno Juga pronubaque , quæ connubiis adesse solet .

(n) *Cessit*) Ne improbum conjugium videret .

(o) *Sua*) Illi enim sacrum Argos , ubi præcipue colebatur .

(p) *Dubii*) Sponsos intelligit vino captos, & titubantes.

(q) *Frequentes*) *Comitibus lætis & strepentibus stipati* .

(r) *Madidas*) *Unguentis delibutas* . Gall. *Parfumez* .

(s) *Thalamos busta*) Appositio . Thalami , *busta* seu *sepulcra* eorum dicuntur , quod ibi essent illi jugulandi .

(t) *Feruntur*) *Eunt* .

(u) *Strata premunt*) *Iacent in lectis vestimentis , linteisque stratis* .

(x) *Digna funere*) Dicit lectos funeribus magis quam nuptiis convenire .

(y) *Graves*) *Gravati & oppressi* .

(z) *Alta quies*) Omnibus profundo somno sopitis .

Cir-

Digitized by Google

Circum me gemitus (*a*) morientum audire videbar;
Et (*b*) tamen audibam; (*c*) quodque verebar,
Sanguis (*d*) abit; mentemque (*e*) calor corpusque relit.
Inque (*f*) novo jacui frigida facta toro.
Ut leni (*g*) Zephyro fragiles vibrantur aristæ,
Frigida (*h*) populeas ut quatit aura comas;
Aut sic, aut etiam tremui magis: ipse jacebas:
Quæque tibi dederam vina, (*i*) soporis erant.
Excussere metum violenti jussa parentis.
Erigor; & capio tela tremente manu.
Non ego falsa loquar: ter acutum sustulit ensem,
Ter (*k*) male sublato recidit ense manus.
((*l*) Admovi jugulo; sine me tibi vera fateri;
Admovi jugulo tela paterna tuo.)
Sed (*m*) timor & pietas crudelibus obstitit ausis:
Castaque mandatum dextra refugit opus.

INTERPRETATIO.

Videbar audire circum me gemitus morientium: & tamen audiebam; & erat quod metuebam. Sanguis recedit: & calor destituit animum & corpus: & jacui gelida tacta in novo lecto. Quemadmodum fragiles aristæ concutiuntur placido Favonio; quemadmodum ventus frigidus concutit frondes populeas; aut sic, aut etiam amplius trepidavi; tu jacebas: & vina quæ tibi exhibueram erant soporifera. Mandata sævi patris expulerunt timorem. Surgo; & sumo ensem manu trepidante. Ego non proferam ficta: manus ter sustulit gladium acuminatum: ter recidit gladio male sublato. Admovi faucibus: concede me tibi vera confiteri: admovi faucibus tuis ensem paternum. Sed metus & pietas prohibuit sæva cœpta; & manus pudica abnuit opus jussum.

NOTÆ.

(a) *Morientum*) *Fratrum tuorum*, scilic.

(b) *Tamen*) Pro *omnino*: Sed nota vim occultam istius vocula: qua efficitur, ut Hypermnestra, præ metu & rei atrocitate, ita turbata videatur, ut ne illa possit satis suis auribus credere: sed, audiatne revera morientium gemitus, an vero id tantum ex imaginatione credat, dubia hæreat.

(c) *Quodque verebar*) *Ne patrueles interficerentur.*

(d) *Abit*) *In intimas corporis partes, in præcordia, ipsumque adeo cor, ut solet ex metu, relabitur.*

(e) *Calor*) Siquidem sanguis ad præcordia ex metu fugit, calor cum eo pariter recedit.

(f) *Novo*) Qui fuit novæ nuptæ.

(g) *Zephyro*) Ventus est Zephyrus ab occasu spirans. *Favonius* Latinis dicitur.

(h) *Populeas comas*) *Frondes Populi arboris.*

(i) *Soporis*) *Quæ soporem inducerent.* Succum aliquem soporiferum vino immixtum fuisse innuit.

(k) *Male*) *Nec audacia, nec, quibus par erat, viribus.* Vel, *male*, id est, *non juste, adversus maritum.* Prior vera videtur expositio.

(l) *Admovi*) Alii habent,

At rursus monitis, jussuque coacta parentis,

Alii aliter. Heinsius expungendum totum hoc distichon putat: utpote a sciolo confictum, qui superiora cum sequentibus non cohærere arbitrabatur. Quæ quidem optime cohærere dicit ille idem Heinsius, si pro *Sed*, proximo versu *&* reponas. Nullus certe dubito quin spurii sint illi.

(m) *Timor*) Qui omnibus a natura est insitus, qui male faciunt: maxime cum criminum assuetudine conscientiæ stimulus non elanguit: quanquam alias inutiles, strenuæ sunt ad male faciendum plurimæ mulierculæ.

Pu-

Purpureos laniata (*a*) sinus, laniata capillos,
Exiguo dixi talia verba (*b*) sono;
Sævus, Hypermnestra, pater est tibi: jussa parentis
Effice: germanis sit comes (*c*) *iste suis.*
(*d*) *Fœmina sum & virgo, natura mitis & annis.*
Non (*e*) *faciunt* (*f*) *molles ad fera tela manus.*
(*g*) *Quin age, dumque* (*h*) *jacet,* (*i*) *fortes imitare sorores.*
Credibile est cæsos (*k*) *omnibus esse viros.*
(*l*) *Si manus hæc aliquam posset committere cædem;*
Morte foret (*m*) *dominæ sanguinolenta suæ.*
(*n*) *Quo meruere necem* (*o*) *patruelia regna tenendo,*
Quæ tamen (*p*) *externis danda forent generis?*
(*q*) *Finge viros meruisse mori: quid fecimus ipsæ?*
(*r*) *Quo mihi commisso non licet esse piæ?*
(*s*) *Quid mihi cum ferro?* (*t*) *quo bellica tela puellæ?*
Aptior est digitis lana colusque meis.

INTERPRETATIO.

Scissa amictus purpureos, scissa comam, protuli talia verba voce demissa: Hypermnestra parentem habes crudelem. Perfice mandata patris: iste sit socius suis fratribus. Fœmina sum & virgo, mollis natura & ætate. Manus teneræ non sunt aptæ ad sæva arma. Quin age & dum jacet, æmulator strenuas sorores. Credibile est maritos esse interfectos ab omnibus. Si hæc dextera posset patrare aliquam cædem; cruenta esset nece Dominæ suæ. Qua re *illi* digni sunt morte possidendo regna patruelia, quæ tamen essent tradenda generis peregrinis? Pone viros dignos esse interire: quid nos commeruimus? Quo facinore non licet mihi esse piæ? Quid mihi cum ense? Quorsum militaria tela virgini? Lana & colus est magis idonea digitis meis.

NOTÆ.

(a) *Sinus*) *Vestes meas.*

(b) *Sono*) *Voce demissa.*

(c) *Iste*) *Lynceus maritus meus.*

(d) *Fœmina sum*) Ostendit nunc quod maritum non possit interficere, rationibus a sexu & ætate petitis.

(e) *Faciunt*) *Aptæ sunt.*

(f) *Molles*) Quales sunt muliebres.

(g) *Quin age*) Jam muliebri more mutat consilium; vel potius nutans ad illud mutandum sese hortatur.

(h) *Jacet*) *Maritus*, scil.

(i) *Fortes*) Imo furiosæ, quæ suos maritos trucidaverunt: quamobrem etiam a Poetis infame illud genus ad inferos detrusum.

(k) *Omnibus*) Pro *ab omnibus*. Ita sæpe & eleganter loquuntur Poetæ; Horatius præsertim.

(l) *Si manus*) Nunc consilium de interficiendo marito respuit.

(m) *Dominæ*) *Mei ipsius, quæ me potius ipsa quam maritum interficerem.*

(n) *Quo*) *Quare? quo crimine?* Nullum dicit esse in patruelibus crimen, ad quos, ex suo cum Danai filiabus conjugio, jure ejus regnum perveniat, cum hæredibus masculis ille careret.

(o) *Patruelia*) *Quæ hereditario jure ad patrueles suos obvenirent; quæque per suum cum illis conjugium sua fierent.*

(p) *Externis*) *Qui ex sua gente non essent; quibusvis aliis hominibus.*

(q) *Finge*) *Pone.* Gall. *Supposez.*

(r) *Quo commisso*) *Propter quod peccatum?*

(s) *Quid mihi*) *Quamobrem in manus meas gladium pater posuit?*

(t) *Quo*) Fine, scilicet. Sciebat equidem esse ea ad interficiendos patrueles; quorsum vero spectaret illa cædes nesciebat, aut nescire simulabat.

(*a*) Hæc ego: dumque queror, lacrymæ (*b*) sua verba sequuntur,
Deque meis oculis in tua membra cadunt.
Dum (*c*) petis amplexus, sopitaque brachia (*d*) jactas;
Pœne manus telo saucia facta tua est.
Jamque patrem, famulosque patris, lucemque timebam.
Expulerunt somnos hæc mea dicta tuos:
Surge age, (*e*) *Belide*, *de tot modo fratribus* (*f*) *unus*:
Nox tibi, *ni properas*, *ista* (*g*) *perennis erit*.
Territus exurgis: fugit omnis (*h*) inertia somni:
Aspicis in timida (*i*) fortia tela manu.
Quærenti (*k*) causam, *Dum nox sinit*, *effuge*, dixi.
Dum nox atra sinit, tu fugis: ipsa moror.
Mane (*l*) erat: & Danaus generos ex cæde jacentes
Dinumerat: (*m*) summæ criminis unus abes.
Fert (*n*) male (*o*) cognatæ jacturam mortis in uno;
Et queritur (*p*) facti sanguinis esse parum.
(*q*) Abstrahor a patriis pedibus; (*r*) raptamque capillis
(Hæc meruit (*s*) pietas præmia) carcer habet.

INTERPRETATIO.

Hæc ego: & dum conqueror, lacrymæ subsequuntur sua verba; & fluunt in tuos artus de meis oculis. Dum quæris me complecti, & agitas lacertos sopitos; manus tua est propemodum vulnerata gladio. Jamque metuebam patrem & ministros patris, & diem. Hæc mea verba excusserunt somnos tuos: Surge age, Belide, solus de tot modo fratribus. Ista nox erit tibi perpetua, nisi festinas. *Tremefactus excuteris; omnis segnities somni dilabitur: cernis tela valida in manu pavida. Dixi tibi sciscitanti causam:* Prorumpe dum nox concedit. *Dum nox obscura facit copiam, tu abis: ego remaneo. Mane erat: & Danaus enumerat generos prostratos in nece: Solus desideraris summæ flagitii. Inique patitur damnum mortis consanguineæ in uno; & queritur esse parum sanguinis effusi: abripior a pedibus paternis; & vincula (pietas meruit hanc mercedem) tenent ablatam comis.*

NOTÆ.

(a) *Hæc ego*) *Depressa voce dixi*, Supple.

(b) *Sua verba*) Id est: *quæ ejusmodi querimoniæ & lacrymis competerent*.

(c) *Petis amplexus*) *Inter dormiendum vis me amplecti*.

(d) *Jactas*) *In somnis moves*.

(e) *Belide*) *Beli nepos*. Ille vero est vocativus Græcorum more, a nominativo *Belides*.

(f) *Unus*) *Solus*.

(g) *Perennis*) *Per annos omnes duratura*, *Æterna*.

(h) *Inertia*) Illam intelligit pigritiam qua, non bene expergefacti teneri solent.

(k) *Fortia*) Id est, *quæ solent esse fortium virorum*.

(i) *Causam*) *Quomobrem telum manibus haberem*.

(l) *Erat*) Pertinet istud ad sequentem narrationem.

(m) *Summæ*) *ex omni numero*, *tu solus deeras*, *qui non esses conjugis socerique crimine mactatus*.

(n) *Male*) *Inique*. Danaum dicit iratum ideo, quod unus ex suis consanguineis morti esset ereptus.

(o) *Cognatæ*) *Consanguineæ*. Id est, *Pro morte unius consanguinei*.

(p) *Facti*) *Sparsi*; *Effusi*.

(q) *Abstrahor*) Scilicet ad patris pedes, delicti veniam petens procubuerat. Quamquam alii codices habent *manibus*; alii *laribus*.

(r) *Raptamque*) *Quæ in carcerem capillis protracta fuit*.

(s) *Pietas*) *Erga te*. Ironice, adversus patrem, loquitur.

Sci-

(*a*) Scilicet ex (*b*) illo Junonia permanet ira,
Quo (*c*) bos ex homine est, ex bove facta Dea.
At (*d*) satis est pœnæ teneram (*e*) mugisse puellam:
(*f*) Nec (*g*) modo formosam posse placere Jovi.
Adstitit in ripa (*h*) liquidi (*i*) nova vacca parentis,
Cornuaque in patriis (*k*) non sua vidit aquis.
Conatoque (*l*) queri mugitus edidit ore:
Territaque est forma, territa voce sua.
Quid (*m*) furis, infelix? quid te miraris (*n*) in umbra?
Quid (*o*) numeras factos ad nova membra pedes?
(*p*) Illa Jovis magni (*q*) pellex metuenda sorori,
Fronde (*r*) levas nimiam (*s*) cespitibusque famem.
Fonte bibis, spectasque tuam stupefacta figuram:
Et te ne feriant, quæ geris, (*t*) arma times.

INTERPRETATIO.

Nempe ira Junonia perstat ex ille tempore *quo vacca facta est fœmina, & ex vacca Dea. At satis est supplicii mollem puellam mugisse: nec jam pulcram posse gratam esse Jovi. Nova juvenca constitit in ripa patris fluidi: & aspexit cornua aliena in aquis paternis, & mugitus emisit ore nixo conqueri: & tremefacta est figura sua; tremefacta est sono. Quamobrem insanis, misera? Quamobrem te stupes in umbra? Quamobrem dinumeras pedes accommodatos ad novos artus? Illa adultera timenda sorori excelsi Jovis, sedas foliis & herbis nimiam famem. Fonte potas, & mirabunda aspicis tuam formam: & metuis arma quæ gestas ne te appetant.*

NOTÆ.

(a) *Scilicet*) Tantem domus euæ & patrueiium ealamitetem, muliebri more, altius repetit; ab ira Junonie scil. propter Jovie cum Io vacca consuetudinem.

(b) *Illo*) Tempore scilicet.

(c) *Bos*) Io est eb Jove in veccam mutata, de qua postea in Metamorphosi videbimue. Supra cx ee Daneum Ægyptumque per avos suos ortos esse diximus: edeoque jam notandum est tantum, quod, pellici illi eb Junone immisso œstro, per furorem maxima orbis terrarum parte pererrata, tandem in Ægyptum deleta sit, ubi pristinem formam postquam Jovie euxilio recuperasset, ab Ægyptiis pro Dea est habite, vocetaque *Isis*.

(d) *Satis est pœnæ*) *In supplicio satis magno a Junone afflicta est: jamque ejus posteris deberet parcere.*

(e) *Mugisse*) *In vaccam mutatam asse*. Ab ipso Jove in vaccem mutata est Io, ne euum cum illa edulterium ab interveniente Junone cognosceretur.

(f) *Nec posse placere*) Propter vaccæ formam; quanquem nec ipse Jupiter quamlibet, satiandi turpissimi emoris ceusa, inducere ded guetue est.

(g) *Modo formosam*) Pulcherrima fuit Io, antequem vaccæ formam indueret.

(h) *Liquidi*) *Inachi*, fluvii Peloponnesi.

(i) *Nova*) *Non a longo tempore ex puella facta*.

(k) *Non sua*) Non enim cornua hominum, sed brutorum sunt.

(l) *Queri*) De sua transmutatione, & infortunio.

(m) *Furis*) Œstro percita Io huc illuc furenda Poetis errasse fingitur. Quamobrem illud fecerit, ejus calamitatis, Junonisque iræ describendæ ceusa, Hypermnestra quærit.

(n) *In umbra*) *Cum tuam umbram vides*.

(o) *Numeras*) Quia quatuor erant, hoc petit. Commiserationem vero hebent ejusmodi compellationes.

(p) *Illa*) *Tu Io, ante pellex illa quam Jove ob formam metueres, jam*, &c.

(q) *Pellex*) Ita vocatur Io, quæ Junonem ex Jovis mariti lecto pelliciendo, si vim vocis spectes, pelleret.

(r) *Levas*) *Minuis*; *Sedas*. Non vero sine commiseratione hæc proferenda.

(s) *Cespitibusque*) *Herbis*. Proprie vero est cespes, herba cum terra revulsa.

(t) *Arma*) *Cornua*.

Quæque modo, ut possis etiam Jove digna videri,
Dives eras; nuda nuda recumbis humo.
Per mare, per terras, (*a*) cognataque flumina curris.
(*b*) Dat mare, dant amnes, dat tibi terra viam.
Quæ tibi causa fugæ? quid Io freta longa pererras?
Non poteris (*c*) vultus effugere ipsa tuos.
(*d*) Inachi, quo properas? (*e*) eadem sequerisque fugisque.
Tu tibi dux comiti: tu comes ipsa duci.
(*f*) Per septem (*g*) Nilus (*h*) portus emissus in æquor
Exuit (*i*) insanæ (*k*) pellicis (*l*) ora bovi.
(*m*) Ultima (*n*) quid referam, (*o*) quorum mihi cana senectus
Auctor? dant anni quod querar, ecce, mei.
Bella pater patruusque (*p*) gerunt: regnoque domoque
Pellimur: ejectos (*q*) ultimus orbis habet.

INTERPRETATIO.

Et quæ modo eras opulenta, ut possis etiam videri digna Jove; jaces nuda in terra nuda. Erras per mare, per terras, & flumina consanguinea. Mare præbet tibi iter, flumina præbent, terra præbet. Quæ tibi causa fugæ? Quamobrem, Io, discurris per vasta maria? Non ipsa poteris vitare tuam faciem. Inachi, quo festinas? Eadem insequeris & fugis. Tu dux tibi comiti, tu ipsa comes duci. Nilus erumpens in mare per septem ostia detraxit faciem pellicis vaccæ furenti. Quamobrem commemorem remotissima, quorum senectus cana est mihi auctor? Ecce mea ætas suppeditat quod conquerar. Pater & patruus bella exercent: ejicimur regno & domo: remotissimæ regiones tenent expulsos.

NOTÆ.

(a) *Cognata*) Propter patrem fluvium.

(b) *Dat mare*) Hujus est versus, qui superioris idem sensus: verba differunt.

(c) *Vultus*) *Bovillos*, scil.

(d) *Inachi*) Vocativus Græcus Patronymici fœminini. Id est, *filia Inachi*.

(e) *Eadem seq.*) Id est, *Cum ipsa vacca sis, fugiendo vaccam, eandem sequeris, nec fugiendo, vaccam esse desines*.

(f) *Per septem*) Dicit eam in Ægypto figuram bovis deposuisse.

(g) *Nilus*) Fluvius est Ægypti maximus, in mare per septem ostia influens: Quamquam plura alii memorant.

(h) *Portus*) Ostia Nili portus appellat: bene quidem; ejusque ratio aperta.

(i) *Insanæ*) *Œstro, & Junonis ira furentis.*

(k) *Pellicis*) *Quæ fuerat Junonis pellex, dum formam hominis obtineret.*

(l) *Ora*) Omnemque adeo formam.

(m) *Ultima*) *Remota, & Antiqua.*

(n) *Quid referam*) Vel contra librorum auctoritatem *refero* reponendum esse censet clarissimus Heinsius. Quamobrem non video. Sensum enim optimum illa alia lectio efficit; ut innuat Hypermnestra plura a se de Io posse referri, quibus ejus pœnarum atrocitatem, Junonisque erga suam domum sævitiam augeret; nisi amplam querendi materiam de novo haberet. Atque egregie illud ad Hypermnestræ scopum pertinet. Forte dicat aliquis, *At omnia de Io memoraverat Hyperm.* Ne omnia quidem: Illud etiam ei esset; tamen ex Rethorica arte, sic loqui, ubi rem augere est opus, sæpe solemus.

(o) *Quorum cana senectus auctor*) Id est *Quæ a senibus didici*.

(p) *Gerunt*) Quas vidit ipsa calamitates, narrare incipit.

(q) *Ultimus*) Peloponnesus est; quo aufugisse Danaum in argumento vidimus. Ultimus vero dicitur, vel ex puellæ ingenio, pro remotissimo, vel, quia ea parte orbis terrarum terminus est, cum mari cingatur: qua ratione etiam Britanniam, alterum orbem dixerunt.

Ille

Digitized by Google

(*a*) Ille ferox solus solio sceptroque potitur:
Cum (*b*) sene nos inopi turba vagamur inops.
De fratrum populo pars (*c*) exiguissima (*d*) restas.
Quique dati leto, (*e*) quæque dedere, fleo.
Nam mihi quot fratres, totidem (*f*) periere sorores.
Accipiat lacrymas (*g*) utraque turba meas.
En ego, (*h*) quod vivis, pœnæ crucianda reservor,
(*i*) Quid fiat sonti, cum (*k*) rea laudis agar?
Et consanguineæ quondam (*l*) centesima turbæ
Infelix, (*m*) uno fratre manente, cadam.
At tu, si qua, (*n*) piæ, Lynceu, tibi cura sororis,
(*o*) Quæque tibi tribui munera, (*p*) dignus habes;
Vel fer opem, vel dede neci: defunctaque vita
Corpora (*q*) furtivis insuper adde rogis.
Et sepeli lacrymis perfusa fidelibus ossa:
Scriptaque sint (*r*) titulo nostra sepulcra brevi.
Exul Hypermnestra (s) pretium pietatis iniquum,
Quam mortem fratri depulit, ipsa tulit.

INTERPRETATIO.

Ille ferociens solus occupat solium & sceptrum: nos turba egena erramus cum sene egeno. Superas pars minima de turba fratrum: Lugeo illos qui morti traditi sunt & quæ tradiderunt. Nam quot fratres mihi amissi, totidem sorores amissæ. Uterque populus habeat meas lacrymas. Ecce ego torquenda destinor supplicio, quia vivis. Qua pœna mulctetur conscia, cum ejus arcessar quod laudandum? & misera, olim centesima populi cognati, moriar, uno fratre superstite. At tu, Lynceu, si qua tibi cura piæ patruelis, & non immeritus frui donis quæ tibi exhibui; vel auxilium præbe, vel trade morti: & insuper impone rogis secretis artus jacentes. Et conde ossa delibuta lacrymis fidelibus: & noster tumulus sit signatus brevi elogio. Hypermnestra profuga mercedem injustam reportavit pietatis necem quam a fratre summovit.

NOTÆ.

(a) *Ille*) *Patruus Ægyptus.*

(b) *Sene*) *Danao patre nostro.*

(c) *Exiguissima*) Quippe solus superstes, cæteris ab uxoribus interfectis.

(d) *Restas*) Lynceum alloquitur, cui aliam suam calamitatem memorat.

(e) *Quæque*) Quia miseræ, quæ tantum facinus perpetraverant; quibus Hypermnestræ carendum erat.

(f) *Periere sorores*) Quia cum illis non est; quia perditæ illæ, quæ nocentes; quia pœna sua illas attinget.

(g) *Utraque*) *Patruelium & sororum.*

(h) *Quod vivis*) *Quia te non jugulavi.*

(i) *Quid fiat*) Quasi dicat, *multo crudelius*. Patris crudelitatem arguit. Alii codices habent *fiet*; *fieret*.

(k) *Rea laudis*) *Cum de eo accuser, quod laudem meretur.*

(l) *Centesima*) Omnino: fuerunt enim quinquaginta Danai filiæ, totidemque Ægypti filii, patrueles, qui omnes centesimum numerum implent.

(m) *Uno fratre*) *Solo Lynceo superstite.*

(n) *Piæ*) *Quæ te servavit.*

(o) *Quæque*) *Vitam*, scilicet.

(p) *Dignus habes*) *Mereris. Si mereris vitam quam tibi dedi.*

(q) *Furtivis*) *Quos, si non ausus fueris, aut non potueris palam, furtim & occulte excitaveris.*

(r) *Titulo*) *Epigrammate sequenti.*

(s) *Pretium mortem*) Appositio. Id est, *mortem in pretium.*

Scri-

Scribere plura libet: sed pondere lassa catenæ
Est manus; & vires subtrahit ipse (*a*) timor,

INTERPRETATIO.

Vellem plura scribere, sed manus est defessa onere catenæ; & ipse timor aufert vires.

NOTÆ.

(a) *Timor*) *Ne pater, aut ab eo aliquis scribenti interveniat.*

(a) EPISTOLA DECIMAQUINTA.

ARGUMENTUM.

Tradunt scriptores, duas hoc nomine Sappho extitisse: quarum altera Eresia, poetria percelebris, quæ Tarquinii Prisci tempore claruit: quæ etiam plectrum prima adinvenit: altera Mytilenea, longe junior, quæ psaltria & meretrix fuit. Ælianus libr. 12. scribit, pulcherrimum mortalium omnium Phaonem fuisse, in cujus amorem omnes mulieres Lesbiæ exarserint: præ cæteris vero impatientissime atque ardentissime eum esse a Sappho adamatum. Cum vero Phaon in Siciliam forte discessisset, Sappho amoris ignibus incensa, & plane ardens, se ab illo sperni timens, statuit etiam capitis periculo furorem lenire, præcipitato in mare corpore, ex Leucate Epiri promontorio. Sed antequam illuc accederet, per inconstantiam muliebrem tentans quod desperaverat, hac epistola eum advocare studet: faciens absenti invidiam suæ conditionis & calamitatis, quam omnibus incommodis miserabilem ostendit. Denique omnes misericordiæ angulos percurrit: nec quidquam, quod movere possit, prætermittit.

SAPPHO PHAONI.

(*b*) ECQUID, ut inspecta est (*c*) studiosæ littera dextræ,
Protinus est oculis cognita nostra tuis?
An, nisi (*d*) legisses auctoris nomina Sapphus,
Hoc breve nescires unde movetur (*e*) opus?

INTERPRETATIO.

AN non postquam visum est signum manus sedulæ, statim nostrum est agnitum oculis tuis? An, nisi legisses nomina Sapphus auctoris, ignorares a quo est hoc breve opus?

NOTÆ.

(a) *Epist.*) In nullis Heroidum Ovidianarum exemplaribus, nisi recentissimis apparere hanc epistolam testatur Clarissimus Heinsius; qui eam insuper in calcem operis rejectam dicit. Quod forte non sine causa factum fuit, cum sit omnium pulcherrima.

(b) *Ecquid*) Interrogatio hæc Ironiam habet, & affectum auget. Ut hinc Sapphus dolorem intelligas; quæ se usque adeo a Phaone neglectam saltem simulat, ut manum nequidem suam, nisi addito nomine ab ipso, putet cognitum iri.

(c) *Studiosæ littera*) *A manu accurata & docta scripta.*

(d) *Legisses*) *Annon, nisi inscriptum vidisses*, Sappho Phaoni, *unde esset epistola, nescivisses?*

(e) *Opus*) Epistolam suam intelligit, cui nomen suum, de more, præfixerat.

For-

Forsitan & quare mea sint (*a*) alterna (*b*) requiras
Carmina; (*c*) cum lyricis sim magis apta modis.
(*d*) Flendus amor meus est: elegeia (*e*) flebile carmen.
Non (*f*) facit ad lacrymas (*g*) barbitos ulla meas.
Uror, ut, (*h*) indomitis ignem (*i*) exercentibus Euris,
Fertilis accensis messibus (*k*) ardet ager.
Arva Phaon (*l*) celebrat (*m*) diversa (*n*) Typhoidos (*o*) Ætnæ:
Me (*p*) calor Ætnæo non minor igne coquit.
(*q*) Nec mihi, (*r*) dispositis (*s*) quæ jungam carmina nervis,
Proveniunt; vacuæ (*t*) carmina mentis opus.
(*u*) Nec me (*x*) Pyrrhiades (*y*) Methymniadesve puellæ,
Nec me (z) Lesbiadum cætera turba (*aa*) juvant.

INTERPRETATIO.

Forte etiam petas quare mei versus sint alterni, cum sim magis parata ad numeros lyricos. Amor meus est lugendus: Elegeia carmen lugubre. Nulla Cithara apta est meis lacrymis. Ardeo, ut campus fertilis flagrat messibus inflammatis, Euris furentibus excitantibus ignem. Phaon incolit agros dissitos Ætnæ Typhoidos: ardor non levior flamma Ætnea, me torret. Nec mihi profluunt carmina quæ accommodem chordis concinnatis; carmina sunt *opus animi tranquilli. Nec Pyrrhiades aut Methymniades puellæ mihi gratæ sunt, nec populus reliquus Lesbiadum mibi* gratus est.

NOTÆ.

(a) *Alterna*) Qualia sunt Elegiaca, quæ alternis vicibus Hexametris & Pentametris constant.

(b) *Requires*) *Postquam quæsieris cujus sit epistola, forsan & velis scire quamobrem*, &c.

(c) *Cum lyricis*) *Cum magis soleam carmina quæ ad lyram cantentur, componere*. Hoc vero dicit, quia io lyricis Sappho maxime claruit; a qua etiam Sapphicum carmen, cujus ea ioventrix fuit, appellatum est.

(d) *Flendus*) Ratinoem reddit quamobrem elegos scripserit.

(e) *Flebile*) *Rebus, quæ fletum moveant scribendis aptum*.

(f) *Facit*) *Convenit. Apta est*.

(g) *Barbitos*) Instrumentum est musicum citharæ seu lyræ proximum, quod multis chordis fuisse indicat Theocritus. Hic vero, per barbiton, carmina ad barbiton cantari solita intelligenda sunt.

(h) *Indomitis*) *Vehementibus*.

(i) *Exercentibus*) *Huc illuc jactantibus; urgentibus, & excitantibus*.

(k) *Ardet*) *Ardere solet*.

(l) *Celebrat*) Pro *incolit, frequentat*. Sed vox illa dignitatem habet.

(m) *Diversa*) *Remota, & hinc procul posita*.

(n) *Typhoidos*) *Sub qua Typhoeum seu Typhæum gigantem fulmine ictum Jupiter coercuit*.

(o) *Ætnæ*) Ætna mons Siciliæ, ignibus quos evomit notissimus.

(p) *Calor*) *Amoris* nempe.

(q) *Nec mihi*) Id est, *Jam, nimio amore tabida, ad versus deducendos sum inutilis*.

(r) *Dispositis*) Scilicet suo quoque loco, pro ratione gravis aut acuti soni, nervi seu chordæ Instrumentis musicis accommodantur.

(s) *Quæ jungam*) *Lyrica*; quæ simul voce & cithara canteotur.

(t) *Carmina opus*) Appositio. Carmina dicit ab otiosa mente provenire.

(u) *Nec me*) Dicit se puellarum, quibus ad pangendos versus olim incitabatur, jam nulla moveri.

(x) *Pyrrhiades*) Musæ; a Pyrrha & Pyrrhæa seu Thessalia sic dictæ. Enimvero a locis quæ iocoluerunt, Poetæ solent illas appellare. Sed malim per Pyrrhiades, Pyrrhæ, Lesbiæ urbis, puellas, quam Musas, intelligere: quanquam Domitio aliter visum; cujus hic certe in quærendis allegoriis odiosa visa est nimia diligentia.

(y) *Methymniadesve*) A Methymna Lesbi insulæ urbe celebri.

(z) *Lesbiadum*) *Puellarum in Lesbo insula commorantium*.

(aa) *Juvant*) *Ad versus pangendos incitant*: si tamen probanda sit Domitii expositio. Vel *non juvant*, id est, *non curo*.

Vilis

Vilis (*a*) Anactorie, (*b*) vilis mihi candida Cydno:
Non oculis grata est Atthis, ut ante, meis.
(*c*) Atque aliæ (*d*) centum, quas non sine crimine amavi;
(*e*) Improbe, multarum (*f*) quod fuit, unus habes.
(*g*) Est in te (*h*) facies, (*i*) sunt apti lusibus anni.
O facies oculis insidiosa meis!
Sume (*k*) fidem & (*l*) pharetram; (*m*) fies manifestus Apollo.
Accedant capiti cornua; Bacchus eris.
(*n*) Et Phœbus (*o*) Daphnen, & (*p*) Gnosida Bacchus amavit,
(*q*) Nec norat Lyricos illa vel illa modos.
At mihi (*r*) Pegasides (*s*) blandissima carmina dictant:
Jam canitur toto nomen in orbe meum.

INTERPRETATIO.

Anactoris mihi nullius pretii: Atthis non est accepta meis oculis ut ante: Atque aliæ centum, quas non amavi sine flagitio, viles sunt. Proterve solus tenes quod fuit multarum. Est in te forma, ætas est apta deliciis. O forma insidiosa oculis meis! Cape Citharam & Pharetram; eris vere Apollo. Cornua addantur capiti, eris Bacchus. Et Apollo amavit Daphnen, & Bacchus Gnosida: Nec illa vel illa sciebat numeros Lyricos. At Pegasides suggerunt mihi carmina mollissima. Jam nomen meum celebratur per omnes terras.

NOTÆ.

(a) *Anactorie*) Una fuit ex iis quas tribas Sappho impudice amavit: nisi tamen, quod Telesippam & Megaram, pro Anactorie & Cydno apud Suidam positas invenies.

(b) *Vilis*) *non curæ, postquam tui amore correpta sum.*

(c) *Atque aliæ*) *Viles sunt*, scilicet.

(d) *Centum*) Numerus certus pro incerto.

(e) *Improbe*) Bene pro avido, neque etiam re immodice contento, Improbum sumi, optime annotavit Domitius. Attamen hic locum non habet hæc significatio; sed simpliciter per improbum, malus est intelligendus.

(f) *Quod fuit*) *Amor, quem in multas dispensaveram.*

(g) *Est in te*) Jam suum amasium laudat.

(h) *Facies*) Pro pulcritudine & elegantia.

(i) *Sunt apti*) Id est, *Juvenis es.*

(k) *Fidem*) *Citharam*. Synecdoche est; pars pro toto; chorda pro toto instrumento ponitur.

(l) *Pharetram*) *Le carquois*. Fuerunt vero Cithara & Pharetra Apollinis, qui Musica & sagittis claruit, duo insignia.

(m) *Fies manifestus*) Id est, *Tam elegans es, ut nullus te cum Apolline comparare diffiteatur.*

(n) *Et Phœbus*) Jam Phaonem ad amorem sui, rationibus ab exemplo petitis, Sappho perducere nititur.

(o) *Daphnen*) Daphnes Penei fluvii filiæ in laurum mutatæ historiam postea in Metamorphosi videbimus.

(p) *Gnosida*) Id est, *Ariadnen*, Minois filiam, qui Cretam insulam tenuit, ubi Gnosus civitas.

(q) *Nec norat*) Se dicit quam Daphne & Ariadne, quod neutra versus pangere docta fuisset, præstantiorem.

(r) *Pegasides*) Musæ: Græca etymologia, ab Heliconis fonte clarissimo, quem ictu ungulæ Pegasus alatus equus aperuisse fingitur, sic dictæ.

(s) *Blandissima*) *Suavissima*. Carminum vero suavitate præcipue Sappho commendatur.

Nec

(*a*) Nec plus (*b*) Alcæus, (*c*) consors patriæque (*d*) lyræque,
Laudis habet: quamvis grandius ille sonet.
(*e*) Si mihi (*f*) difficilis formam natura negavit;
Ingenio formæ damna (*g*) rependo meæ.
Sum (*h*) brevis; at nomen, quod terras impleat omnes,
Est mihi: mensuram nominis (*i*) ipsa fero.
Candida si non sum; placuit (*k*) Cepheia Perseo
Andromede, (*l*) patriæ fusca colore suæ.
Et (*m*) variis albæ junguntur sæpe columbæ;
Et niger a (*n*) viridi turtur amatur ave.
Si, nisi quæ (*o*) facie poterit te digna videri,
(*p*) Nulla futura tua est; nulla futura tua est.
At, (*q*) me cum legeres, etiam formosa videbar.
(*r*) Unam jurabas usque decere loqui.
Cantabam; memini: (meminerunt omnia amantes)
Oscula cantanti tu mihi (*s*) rapta dabas.
(*t*) Hæc quoque laudabas: omnique a parte placebam.
Sed tum præcipue, cum fit Amoris opus.

INTERPRETATIO.

Nec Alcæus socius patriæ & lyræ consecutus est majorem gloriam, quamvis ille cantet sublimius. Si natura iniqua mihi non tribuit pulcritudinem; compenso dispendia pulcritudinis meæ, ingenio. Sum parva: at fama est mihi, quæ feratur per omnes terras: ipsa fero vastitatem meæ gloriæ. Si non sum alba; Andromede Cepheia grata fuit Perseo, nigra colore patriæ suæ. Columbæ etiam candidæ sæpe copulantur cum versicoloribus; & turtur ater diligitur ab alite viridi. Si nulla futura est tua, nisi quæ poterit videri te digna, pulcritudine, nulla futura est tua. At cum legeres mea opuscula, videbar etiam pulcra: sine fine jurabas mihi soli decorum esse loqui. Canebam; recordor: (amantes omnia recordantur) tu oscula capiebas canentis. Probabas hæc etiam; & grata eram ab omni parte: sed tum præsertim cum tentatur negotium amoris.

NOTÆ.

(a) *Nec plus*) *Quia sicuti ille granditate laudem consecutus est, ita ego suavitate.*

(b) *Alcæus*) Poeta fuit Mitylenæus seu Lesbius, cui propter granditatem & elocutionis sublimitatem, aureum plectrum veteres attribuerunt.

(c) *Consors*) *Ejusdem patriæ:* nam uterque patriam habuit Lesbon.

(d) *Lyræque consors*) *Qui ejusdem generis carmina lyræ aptanda, sicut & ego, scripsit.*

(e) *Si mihi difficilis*) Quod firmissimum causari potuisset Phaon, formæ vitium, scilicet, ipsa Sappho diluere conatur.

(f) *Difficilis*) *Iniqua & maligna.*

(g) *Rependo*) *Compenso.*

(h) *Brevis*) *Parva statura.*

(i) *Ipsa fero*) *Adeoque magna sum.*

(k) *Cepheia*) Andromede est, Cephei Æthiopum regis filia, a Perseo liberata, & amata.

(l) *Patriæ*) Scilicet Æthiopia, solis ardoribus exusta, candidos non gignit homines.

(m) *Variis*) *Colorum varietate distinctis.*

(n) *Viridi ave*) *Psittaco.* De hoc Psittacorum amore Plinius: de quo etiam postea aliquid ab ipso Nasone habebimus.

(o) *Facie*) *Pulcritudine.*

(p) *Nulla*) *Puella*, scil. Prior vero hæc negatio conditioni annexa est: Posterior absolute & affirmando intelligenda est. *Si vous n'en voulez point qui ne vous paroisse digne de vous par sa beauté, vous n'en aurez point du tout.*

(q) *Me*) *Meos versus.*

(r) *Unam*) *Me solam sine fine jurabas decere loqui.*

(s) *Rapta dabas*) *Furtim raptimque osculabaris.*

(t) *Hæc*) Oscula rapta. Multa vero est hic non suavitas modo, sed lascivia.

Tunc te plus solito lascivia nostra juvabat,
Crebraque mobilitas, aptaque verba joco:
Quique, ubi jam amborum fuerat confusa voluptas,
Plurimus in lasso corpore languor erat.
Nunc tibi (*a*) Sicelides veniunt nova præda puellæ.
(*b*) Quid mihi cum Lesbo? Sicelis esse volo.
(*c*) At (*d*) vos (*e*) erronem tellure remittite nostrum
(*f*) Nisiades matres, Nisiadesque nurus.
Neu vos decipiant blandæ (*g*) mendacia linguæ.
(*h*) Quæ dicit vobis, dixerat ante mihi.
Tu quoque quæ montes celebras, (*i*) Erycina, (*k*) Sicanos,
(Nam (*l*) tua sum) vati consule, Diva, tuæ.
(*m*) An gravis (*n*) inceptum peragit Fortuna tenorem,
Et manet in cursu semper acerba suo?
Sex mihi (*o*) natales ierant; cum (*p*) lecta parentis
(*q*) Ante diem lacrymas ossa bibere meas.

INTERPRETATIO.

Tunc luxuria nostra tibi placebat plus solito. Et frequens mobilitas, & verba idonea lusibus; & languor multus qui erat in corpore defesso, postquam gaudia amborum fuerant commixta. Nunc Sicelides puellæ accedunt tibi nova rapina. Quid mihi cum Lesbo? Cupio esse Sicula. At vos matronæ Nisiades & nurus Nisiades remittite terra vestra *vagum nostrum. Neve doli mitis linguæ vos fallant, mihi ante dixerat quæ dicit vobis. Tu quoque Dea Erycina quæ frequentas colles Siculos, fave vati tuæ; (nam tua sum.) An fortuna adversa absolvit tenorem inceptum, & crudelis perstat semper in suo processu? Sex anni mihi præterierant, cum ossa patris collecta ante tempus hauserunt meas lacrymas.*

NOTÆ.

(a) *Sicelides*) *Siculæ*. Phaoni exprobrat quod veteris amoris oblitus, ad puellas Siculas animum adjecerit.

(b) *Quid mihi*) Patriam, ut in Siciliam, ubi suus est Phaon, concedat, cupit Sappho deserere.

(c) *At vos*) Corrigit votum; meliusque judicat, si a Siculis suus sibi remittatur Phaon.

(d) *Vos*) Clarissimus Heinsius putat *vestra* legendum.

(e) *Erronem*) *Phaonem; qui relicta patria, in alienis regionibus errat.*

(f) *Nisiades*) Megarenses intellige; quæ a Niso, qui Megaris in Sicilia, non procul a Syracusis regnavit, illud nomen habuerunt.

(g) *Mendacia*) *Quæcumque Phaon, ut vos ad sui amorem pelliciat, proferre poterit.*

(h) *Quæ dicit*) *Quæ vobis ille nunc promittit, eadem & mihi ante pollicitus eras, fidem, constantiam, &c. & tamen me destituit.*

(i) *Erycina*) Venus est; quæ ab Eryce Siciliæ monte, ubi matri Veneri templum Æneas constituit, illud nomen sortita est.

(k) *Sicanos*) Siculos; A Sicano rege sic dictos.

(l) *Tua sum*) Omnino; siquidem amans amatoris scripserit.

(m) *An gravis*) Fatorum iniquitatem & pertinaciam hac interrogatione arguit.

(n) *Inceptum peragit*) *Ut mihi antehac; ita porro infesta erit.*

(o) *Natales*) *Anni intelliguntur*: quibus singulis natalis dies celebrabatur.

(p) *Lecta*) Ossa, cineresque mortuorum, quos cremare olim solebant, postquam rogi flamma subsedisset, colligebantur.

(q) *Ante diem*) Patrem dicit funere immaturo obiisse.

Arsit

Digitized by Google

Arsit (*a*) inops (*b*) frater victus meretricis amore;
Misiaque cum turpi damna pudore tulit.
Factus inops agili (*c*) peragit freta cærula remo;
Quasque (*d*) male amisit, nunc male quærit opes.
Me quoque, quod (*) monui bene multa fideliter, odit.
(*e*) Hoc mihi libertas, hoc pia lingua dedit.
Et tanquam desint, quæ me sine fine fatigent,
Accumulat curas (*f*) filia parva meas.
Ultima tu nostris accedis causa querelis,
(*g*) Non agitur vento nostra carina (*h*) suo.
Ecce, jacent collo sparsi (*i*) sine lege capilli:
Nec premit (*k*) articulos lucida gemma meos.
Veste tegor vili: nullum est in crinibus aurum:
Non (*l*) Arabo noster rore capillus olet.
(*m*) Cui colar infelix, aut cui placuisse laborem?
Ille mei cultus unicus (*n*) auctor abest.
Molle meum (*o*) levibus cor est violabile telis:
Et semper causa est, cur ego semper amem.
Sive ita nascenti legem dixere (*p*) sorores,
(*q*) Nec data sunt vitæ (*r*) fila severa meæ;

INTERPRETATIO.

Frater egenus incensus est superatus amare scorsi; & passus est dispendia juncta cum infamia. Egenus factus excurrit maria glauca remo celeri; & nunc male captat divitias quas male perdidit. Me etiam odio persequitur, quia plurima fideliter admonui. Facilitas & ingenuitas mihi hoc attulit, hoc pia lingua. Et, tanquam absint quæ me indesinenter urgeant, parva filia auget meam solicitudinem. Tu advenis causa postrema nostris querimoniis. Nostra navis non impellitur vento suo. Ecce coma diffusa recumbit collo sine ordine: nec gemma micans circumdas meos digitos. Induor amictu minimi pretii: nullum aurum est in capillis; coma nostra non fragrat rore Arabo. Cui orner misera, aut cui cupiam placuisse? Ille solus causa mei ornatus abest. Cor meum tenerum est obnoxium telis mollibus: & est semper causa cur ego semper amem. Seu sorores sic posuerunt legem nascenti; nec fila dura sunt tradita vitæ meæ;

NOTÆ.

(a) *Ineps*) Meratricis Rhodopes causa bonis omnibus dilapidatis.

(b) *Frater*) *Charaxus*. Larychus & Eurigius duo alii fuerunt.

(c) *Peragit*) Piraticam, amissis bonis, exercuit.

(d) *Male*) *Turpiter & per infamiam.*

(*) *Monui*) Imo fratrem multis carminibus laceravit.

(e) *Hoc*) *Fratris odium.*

(f) *Filia*) Cleis nomine: quam ex Cercyla aut Cercola viro peperisse Sappho author est Suidas.

(g) *Non agitur*) Metaphora a nautis petita se infelicem esse dicit.

(h) *Sua*) *Propitia.*

(i) *Sine lege*) *Incomti & sine ordine.*

(k) *Articulas*) *Digitis annulum nullum ornatus causa habeo.*

(l) *Araba rore*) Myrrham, aut quemlibet odoram intellige. Ex Arabia vero plurimos adsportari non opus est indicare.

(m) *Cui*) *In cujus gratiam.*

(n) *Auctor*) Phaon, scil. cui ut placaret sese Sappho ornabat.

(o) *Levibus*) Qualia Amoris esse docet.

(p) *Sorores*) *Parcæ*; quas antea cuique vitam & sortem assignare vidimus.

(q) *Nec*) Contra librorum fidem vocem istam pro & seposuit clar. Heinsius. Quæ lectio, qualemcumque ex alia sensum eruere satagas, meliorem & elegantiorem efficit.

(r) *Fila*) Per fila, quæcumque ad vitam spectant intellige.

Sive abeunt studia in mores, (*a*) artesque magistras;
Ingenium nobis molle (*b*) Thalia facit.
Quid mirum, (*c*) primæ si me (*d*) lanuginis ætas
(*e*) Abstulit, atque (*f*) anni, quos vir amare, potest:
(*g*) Hunc ne pro (*h*) Cephalo raperes, (*i*) Aurora, timebam,
Et faceres: sed te prima (*k*) rapina tenet.
Hunc si conspiciat, quæ conspicit omnia, (*l*) Phœbe;
(*m*) Jussus erit somnos continuare Phaon.
Hunc Venus in cœlum curru vexisset (*n*) eburno;
Sed videt & (*o*) Marti posse placere suo.
(*p*) O nec adhuc juvenis, nec jam puer! utilis ætas!
O decus, atque ævi gloria magna tui!
Huc ades: inque sinus, formose, relabere nostros.
Non ut ames oro, (*q*) verum ut amare sinas.
Scribimus, & lacrymis oculi rorantur obortis.
Aspice, quam sit in hoc (*r*) multa litura loco.

INTERPRETATIO.

sive studia concedunt in consuetudinem & in artes magistras, Thalia nobis dat ingenium tenerum. Quid mirum si ætas primæ lanuginis me abripuit, & anni quos vir potest amare? Aurora, metuebam ne hunc tolleres pro Cephalo. Et tolleres: sed prima præda te retinet. Si Phœbe quæ videt omnia hunc videat; Phaon coactus erit prorogare somnos. Venus transtulisset hunc in cœlum curru eburneo; Verum scit eum posse etiam gratum esse suo Marti. O nec adhuc juvenis, nec jam puer; ætas idonea! O honor, & gloria magna tui sæculi! Huc redi: & pulcher redi in gremium nostrum. Non precor ut ames, verum ut concedas amare. Scribimus, & oculi irrigantur lacrymis prorumpentibus. Vide quam multa littura sit in hoc loco.

NOTÆ.

(a) *Artesque magistras*) Omnino scribendum esse *magistræ* clarissimus Heinsius censebat: attamen re accuratius pensata sensum prope eundem esse, nec, sine manuscriptorum auctoritate, lectionem mutandam esse, contendere me posse arbitror. Utrobique enim significaverit Sappho, ex studio, & ad rem aliquam propensione, deinde & artibus, formari mores; quibus difficile sit resistere. Illa vero de artibus amatoriis præcipue hoc in loco intelligit.

(b) *Thalia*) Novem Musarum una est, quam a cantus amœnitate & lascivia sic dictam volunt. Hic vero per illam studium intellige Poetices, & rerum delectabilium.

(c) *Primæ lanuginis ætas*) Id est, *Juvenilis.*

(d) *Lanuginis*) Lanugo vocantur primi & teneri pili, quales adolescentium genis cernuntur. *Du poil follet.*

(e) *Abstulit*) *In amores illectam ab omni re alia avertit.*

(f) *Anni*) Id est, *Si amoribus eo tempore indulsi, cum a viris poteram amari.*

(g) *Hunc*) *Phaonem.*

(h) *Cephalo*) Hunc Aurora amavit; cujus fabulam prolixe in Metamorph. videbimus.

(i) *Aurora*) Vocativi est casus: Illam enim compellat Sappho. Quo artificio Phaonem suum elegantissimum fingit.

(k) *Prima*) *Cephalus*, quem rapuisse Auroram finxerunt Poetæ.

(l) *Phœbe*) *Luna*, Phœbi soror.

(m) *Jussus*) Ad Endymionis pastoris fabulam alludit; quem perpetuo somno a Jove damnatum Luna dicitur amasse.

(n) *Eburno*) Lunæ argenteum, Veneri eburneum currum Poetæ tribuerunt.

(o) *Marti*) Martis cum Venere adulterium vel pueris notum. Dicit Sappho, quod nisi Venus suis cum Marte amoribus detineretur, Phaonem sibi præriperet.

(p) *O nec*) Phaonis sui ætatem aliaque bona, furore amoris correpta Sappho miratur.

(q) *Verum ut*) Durum hoc cl. Heinsio visum: adeoque legeret *Me sed.*

(r) *Multa*) *Quam fecerunt lacrymæ.*

Si tam certus eras hinc ire, (*a*) modestius isses;
Et modo dixisses; (*b*) *Lesbi puella, vale*.
Non tecum lacrymas, non oscula (*c*) summa tulisti.
Denique (*d*) non timui, (*e*) quod dolitura fui.
Nil de te mecum est, nisi tantum (*f*) injuria: nec te
(*g*) Admonuit, quod tu pignus amantis habes.
(*h*) Non mandata dedi; neque enim mandata dedissem
Ulla, nisi, ut nolles immemor esse mei.
(*i*) Per tibi, (*k*) qui nunquam longe discedit, Amorem,
Perque (*l*) novem juro numina nostra Deas!
Cum mihi nescio quis, *Fugiunt tua* (*m*) *gaudia*, dixit;
Nec me flere diu, (*n*) nec potuisse loqui.
Et lacrymæ deerant oculis, & lingua palato.
Astrictum gelido (*o*) frigore pectus erat.
Postquam se dolor (*p*) invenit; nec pectora plangi,
Nec puduit scissis exululare comis.
Non aliter, quam si gnati pia mater ademti
Portet ad extructos corpus (*q*) inane rogos.

INTERPRETATIO.

Si tam bene constitueras hinc discedere, lenius discessisses; & saltem dixisses; vale puella Lesbi. *Non portasti tecum lacrymas, non suavia ultima. Denique non metui, quod fui fletura. Nihil est mecum de te nisi tantum injustitia: nec te coarguit, quod tu habes pignus amantis. Non jussis instruxi: neque vero jussis ullis instruxissem, nisi ut non obliviscereris mei. Juro tibi per Cupidinem, qui nunquam procul abeat, & per novem Deas nostra numina! cum nescio quis mihi dixit,* Excessit tua voluptas, *me diu nec lugere potuisse, nec verbum proferre. Et lacrymæ destituebant oculos, & lingua palatum. Pectus erat oppressum gelido frigore. Postquam dolor se comperit; nec puduit pectora percuti, nec efflictim ejulare capillis laniatis: non aliter feci quam si pia mater ferat ad rogos congestos corpus vacuum filii erepti.*

NOTÆ.

(a) *Modestius isses*) Rusticitatem accusat, quod discedens, ne amasiam quidem salutaverit.

(b) *Lesbi puella*) Hæc erat appellatio, sine omni amoris indicio.

(c) *Summa*) *Ultima*.

(d) *Non timui*) Nulla vero hic a Phaone injuria, verba si spectes: at metonymice per *non timere discessum*, intelligendum est de eo Phaonem non monuisse.

(e) *Quod delitura*) *Discessum*.

(f) *Injuria*) *Quod, scil. me deseruisti*. Nam ad concubitum referre non placet.

(g) *Admonuit*) *Admoneat* alii. Causam ostendit, inquit Domitius, quare munera discedentibus amicis dari, accipique soleant; ut, scilicet, sint monumenta amici absentis, cujus repræsentent memoriam. Malim ego ita intelligere, *Nec pignora, quæ habes mei amoris, te admonuerunt, ut saltem discedens valediceres*. Si tamen legas *admoneat*, Domitii favebis interpretationi.

(h) *Non mandata dedi*) *Sicuti mos est valedicentibus*.

(i) *Per tibi, qui nunquam longe discedit*) Alii habent, *Per tibi qui nunquam longe discedat, Amorem*, sensu, ut vides, diverso.

(k) *Qui nunquam longe discedit*) *Quamvis tu discesseris: Perque amorem præsens es*.

(l) *Novem*) *Musas*.

(m) *Gaudia*) *Phaon*, scil. quem gaudia sua, amatorie dicit.

(n) *Nec potuisse*) Muti sunt, scilicet, affectus violenti.

(o) *Frigore*) Sanguine, scilicet, per dolorem ad præcordia retracto.

(p) *Invenit*) Alii *imminuit*, eodem sensu; sed istud præcedit: postquam enim remiserunt dolores, qui naturam opprimebant, ipsa sensus & vires revocat, & invenit. *Les sens se rappellent.*

(q) *Inane*) *Ex quo anima evolavit*.

Gau-

Gaudet, & e nostro (*a*) crescit mœrore Charaxus
Frater; & ante oculos (*b*) itque reditque meos.
Utque (*c*) pudenda mei videatur causa doloris;
(*d*) *Quid dolet hæc? certe filia* (*e*) *vivit*, ait.
(*f*) Non veniunt in idem pudor atque amor; (*g*) omne videbat
Vulgus; eram lacero pectus (*h*) aperta sinu.
Tu mihi cura, Phaon; te somnia nostra (*i*) reducunt;
Somnia formoso (*k*) candidiora die.
(*l*) Illic te invenio; quanquam regionibus absis.
Sed (*m*) non longa satis gaudia somnus habet.
Sæpe tuos nostra cervice onerare lacertos,
Sæpe tuæ videor supposuisse meos.
Blandior interdum, (*n*) verisque simillima verba
Eloquor: & (*o*) vigilant sensibus ora meis.
Oscula cognosco, quæ tu committere linguæ,
Aptaque consueras accipere, apta dare.
Ulteriora pudet narrare: sed omnia fiunt.
Et juvat, & sine te non libet esse mihi.

INTERPRETATIO.

Frater Charaxus lætatur, & augetur ex nostro luctu; & meat & remeat ante vultus meos. Et ut causa meæ mœstitiæ videatur erubescenda; Quamobrem hæc luget? *inquit:* certe filia vivit. *Pudor & amor non conveniunt: vulgus omne cernebat, nuda eram pectus amictu laniato. Tu Phaon mihi cura; somnia nostra, somnia splendidiora pulcra die te revehunt. Illic te reperio; quanquam sis terris dissitus. Sed somnus non habet voluptatem satis prolixam. Sæpe videor premere brachia tua nostro collo; sæpe submisisse mea tuo. Nonnunquam mulceo, & profero voces simillimas veris. Et ora mea sunt experrecta sensibus meis. Agnosco suavia quæ solitus eras concredere linguæ, & sumere jucunda, & offerre jucunda. Erubesco referre cætera: sed omnia fiunt: & prodest & mihi non placet esse sine te.*

NOTÆ.

(a) *Crescit*) Hanc figuram gallice retinuimus, cum ita aliquem ex alienis malis exultantem interrogamus. *Estes-vous bien plus gras.*

(b) *Itque reditque*) Ejusmodi vero itiones sunt quasi insultationes. Atque, ut metuunt qui in mœrore degunt luctos suos inimicos testes habere; ita aliis qui sunt infensi in præsentia sua dolorem refricare & augere amant.

(c) *Pudenda*) *Quod te amem.*

(d) *Quid dolet hæc?*) Verba sunt Charaxi sororem objurgantis. *Quamobrem hæc luges?*

(e) *Vivit*) *Adeoque luctus causam hanc non habet.* Ex quo pronum erat aliam & veram suspicari.

(f) *Non veniunt*) Ratio est ejus quod sequitur. Pudorem dicit & amorem non eadem curare: adeoque se pudoris, quæ amori indulsisset, rationem non habuisse. Ovidius alibi:

Quid deceat non videt ullus amans.

(g) *Omne*) *Populus tametsi me videret, negligebam tamen, & coram illo lacero eram pectore.*

(h) *Aperta*) *Præ dolore, ob tuum discessum.*

(i) *Reducunt*) *Reducem fingunt.*

(k) *Candidiora*) *Quæ tuam speciem mihi exhibent.*

(l) *Illic*) *In somniis.*

(m) *Non longa*) Quia experrectis evanescunt.

(n) *Verisque*) Id est, *Iis quæ a vigilante proferuntur.*

(o) *Vigilant sensibus*) Id est, *Os linguaque experrecta est, & prompta ad exprimendum ea quæ animo percipio & sentio.*

At

At cum se (*a*) Titan ostendit, & omnia secum;
Tam cito me somnos destituisse (*b*) queror.
Antra nemusque peto; tanquam nemus antraque prosint.
Conscia deliciis illa fuere tuis.
Illuc mentis inops, ut quam furialis (*c*) Erichtho
Impulit, in collo crine (*d*) jacente, (*e*) feror.
Antra vident oculi (*f*) scabro (*g*) pendentia tofo,
Quæ mihi (*h*) Mygdonii (*i*) marmoris instar erant.
Invenio silvam, quæ sæpe cubilia nobis
Præbuit, & multa texit opaca (*k*) coma:
At non invenio dominum silvæque meumque.
Vile solum locus est: (*l*) dos erat ille loci.
Agnovi (*m*) pressas noti mihi cespitis herbas:
De nostro curvum pondere gramen erat.
Incubui; tetigique locum, qua parte fuisti.
(*n*) Grata prius lacrymas combibit herba meas.
Quin etiam rami (*o*) positis lugere videntur
Frondibus; & (*p*) nullæ (*q*) dulce queruntur aves.

INTERPRETATIO.

At cum Titan se profert, & omnia secum; doleo somnos me dereliquisse tam cito. Me confero in specus, & silvas; tanquam silvæ & specus juvent. Illæ fuerunt testes tuorum gaudiorum. Illuc irrumpo amens coma sparsa per cervices, ut quam Erichtho furibunda pertulit. Oculi aspiciunt specus arcuatas tofo aspero, quæ mihi erant pro Mygdonio marmore. Reperio silvam, quæ sæpe suppeditavit nobis lectos, & obscura nos *velavit multis frondibus; at non reperio Dominum & silvæ & meum. Locus est terra aspernanda: ille erat præstantia loci. Agnovi herbas proculcatas cespitis mihi cogniti: herba erat trita de nostro pondere. Incubui; & tetigi locum qua parte fuisti. Herba ante jucunda absorbet meas lacrymas. Quin etiam rami videntur dolere foliis amissis; & nullæ aves suaviter conqueruntur.*

NOTÆ.

(a) *Titan*) *Sol*, ex Titanibus ortus.

(b) *Queror*) Voluisset nempe diutius Phaonem suum in somnis amplecti.

(c) *Erichtho*) Veneficiis famosa fuit Thessala mulier; cujus nomen hic pro qualibet venefica positum.

(d) *Jacente*) *Sparso*; furentium more.

(e) *Feror*) *Huc illuc discurro*.

(f) *Scabro*) *Raboteux*.

(g) *Pendentia*) *Abrupto*, &, *a natura*, *cavato tofo facta*.

(h) *Mygdonii*) Phrygium intellige, quod pretiosissimum fuit: nam Mygdonia Phrygiæ est contermina, aut pars ejus, si Stephano credimus.

(i) *Marmoris*) *Quandiu mecum erat*, scilicet.

(k) *Coma*) *Arborum frondibus*.

(l) *Dos erat*) *Phaon meus pretium dabat loco*.

(m) *Pressas*) Ubi Phaon & Sappho procubuerant, ibi herba erat proculcata. Affectus vero movent ejusmodi locorum commemorationes.

(n) *Grata*) *Nunc vero ingrata, cum tu absis*.

(o) *Positis*) Ingeniose admodum luctus sui arbores, anni tempestate folia cæteroquin dimittentes, participes facit, ut suum augeat. Illæ enim viriditate sua spoliatæ, solitudinem, frigus, mœstitiamque inducere videntur.

(p) *Nullæ queruntur*) Adeoque maximus luctus; maximi enim doloris signum est silentium.

(q) *Dulce*) Est vero etiam sua in cantu lugubri suavitas.

Sola

Sola virum (*a*) non ulta pie mœstissima (*b*) mater
(*c*) Concinit (*d*) Ismarium (*e*) Daulias ales (*f*) Ityn:
(*g*) Ales Ityn, Sappho desertos cantat amores.
(*h*) Hactenus; ut (*i*) media cætera nocte silent.
Est nitidus, vitroque magis perlucidus omni,
Fons sacer: hunc multi numen habere putant.
Quem supra ramos expandit aquatica (*k*) lotos,
(*l*) Una nemus: tenero cespite terra viret.
Hic ego cum lassos posuissem fletibus artus,
Constitit ante oculos (*m*) Naias una meos.
Constitit, & dixit, *Quoniam* (*n*) *non ignibus æquis*
Ureris, (*o*) *Ambracias terra* (*p*) *petenda tibi*.
(*q*) *Phœbus ab excelso, quantum patet, aspicit æquor*:
(*r*) *Actiacum populi* (*s*) *Leucadiumque vocant*.

INTERPRETATIO.

Sola avis Daulias mater tristissima impie ulta maritum, cantat Ityn Thracium. Avis celebrat Ityn, Sappho amores destitutos. Hactenus; reliqua tacent ut media nocte. Fons est sacer limpidus, & splendidior omni vitro: multi arbitrantur hunc habere Deum. Supra quem lotos aquatica, quæ *sola silvam* efficit, *porrigit ramos: humus virescit molli cespite. Cum ego huc misissem membra defessa luctibus, Naias una adstitit ante vultus meos. Adstitit, & dixit*, quandoquidem non inflammata es ignibus mitibus, tellus Ambracias tibi est adeunda. Phœbus spectat, e sublimi, mare, quantum porrigitur: Populi appellant Actiacum & Leucadium.

NOTÆ.

(a) *Non pie*) Quia in eo ulciscendo filium Ityn patri epulandum apposuit. Qua de re postea in Metamorph.

(b) *Mater*) Progne est, Terei uxor, cujus fabulam vide sis in Metamorph. Philomelam vero sororem in lusciniam mutatam fuisse trita est fabula; sed hic cum quibusdam aliis fecit Ovid. qui Prognen dicit.

(c) *Concinit*) *Filii fata queritur*.

(d) *Ismarium*) *Thracium*; ab Ismaro monte Thraciæ. Pater enim Tereus rex fuit Thraciæ.

(e) *Daulias ales*) Luscinia avis in quam mutata fingitur Progne. Quanquam, ut dixi, plerique, ipse etiam alibi Poeta noster, Philomelam in lusciniam, Prognen in hirundinem mutatam esse dicit. Vocatur vero Daulias a Daulia Phocidia urbe, ubi etiam Tereum imperium tenuisse scribit Thucydides.

(f) *Ityn*) Fuit Itys Terei ex Progne filius, quem ipsa quod Philomelæ sorori vim intulisset, patri comedendum apposuit.

(g) *Ales*) *Progne* in Lusciniam mutata.

(h) *Hactenus*) Dixerat, *nullæ queruntur aves*: Deinde tamen querelarum & luctus consortem, sibi fecerat Prognen, seu Lusciniam: nunc omnino præter suam & lusciniæ vocem, aliam ullam in sylva audiri negat.

(i) *Media*) Quo tempore omnia silent & quiescunt.

(k) *Lotos*) Arbor est in Africa, cujus fructu qui vescuntur lotophagi dicti sunt. Tantæ autem dicitur esse fructus ille suavitatis, ut vix illinc abduci possint qui eum semel gustaverunt: patriæque oblivionem inducat.

(l) *Una nemus*) Appositio. Dicit unam arborem, ramorum suorum vastitate nemus efficere.

(m) *Naias*) Sunt Naiades fontium nymphæ,

(n) *Non æquis*) Omnino, siquidem a Phaone relicta esset.

(o) *Ambracias*) Alii habent *Ambracia*. Acarnaniam intellige, ad Ambracium sinum positam; in qua urbs fuit Actium, quæ templum Apollini seu Phœbo sacrum habuit.

(p) *Petenda*) Quamobrem dicetur postea.

(q) *Phœbus*) *Templum illi dicatum*.

(r) *Actiacum*) Ab Actio oppido.

(s) *Leucadiumque*) A Leucade nunc vicina insula; quam olim Acarnaniæ adhæsisse, unamque simul cum illa Peninsulam seu Chersonesum fecisse scripsit Strabo.

Hinc

Hinc se (a) Deucalion Pyrrhæ ſuccenſus amore
Miſit, & illæſo corpore preſſit aquas.
Nec mora: (b) verſus Amor (c) (*) tetigit (d) lentiſſima Pyrrhæ
Pectora; Deucalion (e) igne levatus erat.
(f) Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam
Leucada; nec ſaxo (g) deſiluiſſe time.
Ut monuit; cum voce (*h*) abiit: ego frigida ſurgo:
Nec gravidæ lacrymas continuere genæ.
Ibimus, o Nymphæ, monſtrataque ſaxa petemus.
Sit procul inſano victus amore (*i*) timor.
(*k*) Quicquid erit, melius quam nunc erit: (*l*) aura, ſubito.
Et mea (*m*) non magnum corpora pondus habent.
Tu quoque, mollis Amor, (*n*) pennas ſuppone cadenti:
Ne ſim Leucadiæ mortua (*o*) crimen aquæ.
(*p*) Inde (*q*) chelyn Phœbo (*r*) communia munera (*s*) ponam:
Et ſub ea verſus unus & alter erunt.

INTERPRETATIO.

Deucalion flagrans amore Phyrrhæ ſe hinc præcipitem dedit, & impulit aquas corpore inoffenſo. Et ſtatim, amor mutatus movit frigidiſſimum cor Pyrrhæ; Deucalion erat ſanatus ardore. Ille locus habet hanc conditionem: adi ſublimem Leucada ſine mora; nec reformida te miſiſſe ex ſcopulo. *Poſtquam hortata eſt, exceſſit cum voce: Ego frigida erigor: nec palpebræ turgidæ cohibuerunt lacrymas. Proficiſcemur, o Nymphæ, & adibimus ſcopulos indicatos. Metus recedat ſuperatus amore furioſo. Quidquid erit, erit jucundius quam nunc: aura ſubito: & mea corpora non ſunt multum gravia. Tu etiam tener Cupido ſubmitte pennas ruenti: ne defuncta ſim probrum aquæ Leucadiæ. Inde appendam Phœbo citharam munera communia: & verſus unus & alter inſcribentur ſub ea.*

NOTÆ.

(a) *Deucalion*) Promethei fuit filius; e quo & Pyrrhe uxore poſt diluvium reparatum dicitur genus humanum.

(b) *Verſus*) *Mutatus*: A Deucalione in Pyrrham converſus.

(c) *Tetigit*) *Ad amandum impulit*.

(*) *Tetigit lentiſſima Pyrrhæ*) Naugerius habet, *fugit lentiſſima merſi*.

(d) *Lentiſſima*) *Tarde ad amorem inclinantia; non amantia*. Convitium eſt amatorium.

(e) *Igne*) *Amore*.

(f) *Hanc legem*) Ut qui ex illa petra in mare ſeſe immitteret, amoris flamma levaretur.

(g) *Deſiluiſſe*) *In mare te dediſſe*.

(h) *Abiit*) *Naias*, ſcil.

(i) *Timor*) Se de ſaxo dejiciendi.

(k) *Quicquid erit*) Mortem ſibi non vult ominari: ſed eam tamen præſenti calamitate minus moleſtam dicit.

(l) *Aura, ſubito*) Jam, quaſi ſeſe in mare mittere vellet, auram quæ corpus ſuſtineat appellat, ut ſubeat.

(m) *Non magnum*) *Adeoque me facile poteris ſuſtinere*.

(n) *Pennas*) Mos fuit, ut in Apollinis Actiaci ſacrificio, ſontem aliquem ex ſpecula dejicerent, avertendæ numinis iræ gratia; quem tamen pennis inſtruebant, multiſque naviculis excipere conabantur, ut poſtea ſervatum extra patrios fines mitterent. Ad illud jam alludit Sappho.

(o) *Crimen*) Id eſt, Invidiæ & infamiæ cauſa.

(p) *Inde*) *Poſtquam ex aqua prodierim*.

(q) *Chelyn*) Per Teſtudinem, ſeu Græcorum Chelyn, citharam intellige, ex teſtudine animali primo a Mercurio fabricatam.

(r) *Communia*) Fuit vero Cithara, quam ſuam facit Sappho, quod verſus lyricos ad eam cantandos componeret, etiam Apollinis ejus inventoris proprium geſtamen.

(s) *Ponam*) *Appendam; ſacram faciam*.

(*a*) *Grata lyram posui tibi*, *Phœbe*, *poetria Sappho*:
Convenit illa mihi, *convenit illa tibi*.
(*b*) Cur tamen Actiacas miseram me mittis ad oras,
Cum profugum possis ipse referre pedem?
Tu mihi Leucadia potes esse salubrior unda:
Et forma & meritis tu mihi Phœbus eris.
An potes, o scopulis undaque ferocior illa,
Si moriar, (*c*) titulum mortis habere meæ?
At quanto melius jungi mea pectora tecum,
Quam poterant saxis præcipitanda dari!
(*d*) Hæc sunt illa, Phaon, quæ tu laudare solebas;
Visaque sunt toties ingeniosa tibi.
Nunc vellem (*e*) facunda forent: (*f*) dolor artibus obstat;
Ingeniumque meis (*g*) substitit omne malis.
Non mihi (*h*) respondent veteres in carmina vires.
(*i*) Plectra dolore tacent: muta dolore lyra est,
(*k*) Lesbides (*l*) æquoreæ, nupturaque nuptaque proles;
Lesbides, (*m*) Æolia nomina (*n*) dicta lyra;

INTERPRETATIO.

Sappho vates memor tibi suspendi lyram, Phœbe: illa mihi apta est, illa tibi apta est. *Cur tamen me ablegas in littora Actiaca, cum ipse possis retroagere pedem exulem? Tu mihi plus potes esse salutaris quam aqua Leucadia: tu eris mihi Phœbus & pulcritudine & beneficiis. An potes, o sævior saxis & aqua illa, dici causa meæ mortis, si peream? At quanto melius mea pectora poterant copulari tecum, quam tradi dejicienda ex scopulis! Hæc sunt illa, Phaon, quæ tu consueveras probare; & sunt visa tibi toties colecta. Nunc vellem diserta essent: mæror officit ingenio; & omne acumen absumtum meis malis. Antiquæ vires non mihi sufficiunt in carmina. Plectra silent luctu: lyra muta est luctu. Lesbides marinæ, progenies nuptura & nupta; Lesbides, nomina celebrata lyra Æolia;*

NOTÆ.

(a) *Grata*) *Quod tuo numine sim servata, grata animo recolens.*

(b) *Cur tamen*) Jam Phaonem Sappho alloquitur.

(c) *Titulum*) *Adeoque mortis meæ causa esse.*

(d) *Hæc*) *Carmina.*

(e) *Facunda*) Ut reditum persuaderent.

(f) *Dolor*) Dolorem dicit non sinere ut artificiose pangat carmina.

(g) *Substitit*) Vere quidem necessitatem omnium inventorum matrem esse dicunt. At certe non omnis necessitas est inventrix. Necessitati sua est lex etiam & necessitas, ne certas quasdam metas transgrediatur, quas ultra adeo non acuit ingenium, ut contra illud retundat atque hebetet.

(h) *Respondent*) *Non mihi præsto sunt.* Elegantissime vero hic illa est vox posita.

(i) *Plectra*) Plectrum instrumentum est quo chordæ fidesve pulsantur.

(k) *Lesbides*) Quas docuit & amavit puellas Sappho compellat. Hujus vero vocis repetitione non modo usus est Ovidius majoris affectus declarandi, sed etiam Sapphus, cui hæc figura fuit familiaris, imitandi causa.

(l) *Æquoreæ*) Quia insulares.

(m) *Æolia*) id est, *Lyra Sapphus Æoliæ, seu Lesbiæ*: fuit enim Lesbos Æoliæ, Asiæ minoris regiunculæ, imo Æolicarum ferme urbium Metropolis, ut scribit Strabo: unde & Æolicam linguam originem sortitam esse author est Dionysius.

(n) *Dicta*) *Celebrata.*

Les-

Digitized by Google

Lesbides, (*a*) infamem quæ me fecistis amatæ;
(*b*) Desinite ad citharas turba venire meas.
(*c*) Abstulit omne Phaon, quod vobis ante placebat.
(Me miseram! dixi quam modo pœne, meus!)
(*d*) Efficite ut redeat: vates quoque vestra redibit.
Ingenio vires ille dat, ille rapit.
(*e*) Ecquid ago precibus? (*f*) pectusne agreste movetur?
An (*g*) riget? & (*h*) Zephyri verba (*i*) caduca (*k*) ferunt
(*l*) Qui mea verba ferunr, vellem tua vela referrent:
(*m*) Hoc te, si saperes, lente, decebat opus.
Sive (*n*) redis, puppique tuæ (*o*) votiva parantur
Munera; quid laceras pectora nostra mora?
Solve ratem: Venus (*p*) orta mari, (*q*) mare præstet eunti.
Aura dabit cursum: tu modo solve ratem.
Ipse gubernabit residens in puppe Cupido:
Ipse dabit tenera vela (*r*) legetque manu.
Sive juvat longe fugisse (*s*) Pelasgida Sappho;
((*t*) Non tamen invenies, cur ego digna fuga.)

INTERPRETATIO.

Lesbides dilectæ quæ me præstitistis infamem: omittite accedere turba ad meas lyras. Phaon, (Me infelicem! quam propemodum modo dixi, meus!) avexit omne quod vobis antea arridebat. Perficite ut revertatur, vates quoque vestra revertitur. Ille præbet vires ingenio, ille aufert. Ecquid promoveo precibus? An ne cor durum tangitur? An obfirmatur? & Zephyri rapiunt verba inania? Optarem ut *qui abripiunt mea verba reducerent tua vela. Hoc opus, si saperes, tarde, te decebat. Seu reverti cogitas & dona votiva apparantur tuæ navi; quamobrem mactas nostra pectora cunctatione? Tolle anchoras, Venus procreata mari, præbeat mare venienti. Ventus præstabit reditus; tu tantum tolle anchoras. Ipse Cupido sedens in puppi reget: ipse pandet & colliget vela molli manu. Sive placet longe effugisse Sappho Pelasgida; non tamen comperies, quamobrem ego digna fuga.*

NOTÆ.

(a) *Infamem quæ*) Concubinas intelligit.

(b) *Desinite*) Quamobrem dicit versu sequenti.

(c) *Abstulit*) Scilicet neque versus facere, neque eos lyræ sociare, absente Phaone suo, amabat.

(d) *Efficite*) Puellae easdem quas modo appellat.

(e) *Et quid ago*) Scripti plerique, *Hæc quid ego*, vel *Ecquid ego*; Unus, *Hæc ego quid?* Heinsius legit, *Sed quid ego hæc?* prout sæpe noster aliique locuti sunt: quæ quidem lectio mihi placeret.

(f) *Pectus*) Phaonis, scil.

(g) *Riget*) *Duritiem suam servat.*

(h) *Zephiri*) *Venti.* Spirat vero Zephirus ab occasu æquinoctiali.

(i) *Caduca*) *Mea*, scil. *quæ Phaonis animum non possint mollire.*

(k) *Ferunt*) *Inutilia sunt.*

(l) *Qui mea*) Non frustra ferunt vela, qui venti frustra ferunt verba.

(m) *Hoc opus*) Reditus.

(n) *Redit*) *De reditu cogitas.*

(o) *Votiva*) *Quæ navi salva, teque reduce persolvantur.*

(p) *Orta mari*) Ex ejus spuma formatam voluerunt Poetæ.

(q) *Mare*) Alii habent, *mare præstet amanti*; quod Heinsio placuit: non mihi.

(r) *Leget*) *Contrahet.*

(s) *Pelasgida*) *Græcam*, *Lesbiamque*: Per universam enim Græciam vagos errasse Pelasgos, nomenque suum plurimis dedisse author est Strabo, Hesiodum, Homerumque secutus.

(t) *Non tamen*) Parenthesim, quam hinc deturbaverat Heinsius, huc revocandam judicavi.

Digitized by Google

[(*a*) O saltem miseræ, crudelis, epistola dicat:
Ut mihi (*b*) Leucadiæ fata petantur aquæ.]

INTERPRETATIO.

O saltem epistola dura dicat miseræ; ut fata mihi quærantur aquæ Leucadiæ.

NOTÆ.

(a) *O saltem*) Alii *Hoc saltem*, eodem prope sensu; sed illud ex Scriptis, Cl. Heinsii testimonio, procul dubio est præferendum. Postremum vero hoc distichon, quod attinet, vix est ut pro legitimo agnoscat idem Heinsius; nec satis assequi, quid sibi velit, fatetur. Cur ita crediderit Vir clarissimus certe non video: Imo, absque hoc disticho epistolæ clausulam suam deesse, mihi quidem videtur. Sensus profecto apertus est, *si*, inquit, *velis longe a me fugere, moneas saltem, ut huic malo remedium in aquis Leucadiis quæram.*

(b) *Leucadiæ fata*) id est, *quæ per eas aquas absolvuntur.* In eas vero se immisisse Sappho author est Strabo: quod quidem mihi loco est fabulæ.

EPISTOLA DECIMASEXTA.

ARGUMENTUM.

Paris, qui alio nomine Alexander dictus est, ob Helenam sibi a Venere promissam, navigat Lacedæmona: ubi a Menelao honorifice acceptus est. Menelaus, ad procurandam ab Atreo relictam hæreditatem, in Cretam proficiscitur: atque interea, dum alias res agit, Helenam suam committit Paridi: serioque bonum hunc illi hospitem commendat. Paris amator, hanc oblatam sibi opportunitatem minime negligendam ratus, omnibus modis Helenam solicitat, eidemque hac epistola artificiose amoris sui æstum significat, ab omnibus sese commendans virtutibus, quibus laudari amatores solent. Et, quia muliebrem esse sexum fragilem noverat, formæque gloria duci, nihil prætermittit Paris, quo conciliare sibi Helenes animum possit, maritumque in contemtum ejus adducit. Suadet ergo fugam, quam facile tueri sese Trojanis viribus posse confirmat.

PARIS HELENÆ.

HANC tibi (*a*) Priamides mitto, (*b*) Ledæa, salutem;
Quæ tribui sola te mihi dante potest.
(*c*) Eloquar? an (*d*) flammæ non est opus indice notæ;
Et plus, quam vellem, jam meus (*e*) extat amor?

INTERPRETATIO.

EGO *Priamides mitto tibi, o filia Ledæ, hanc salutem, quæ potest mihi advenire te sola præbente. Dicamne? An non est opus indice flammæ cognitæ, & amor jam plus apparet quam cuperem?*

NOTÆ.

(a) PRiamides) *Filius Priami.*
(b) *Ledæa*) *Helena* filia Ledæ.

(c) *Eloquar.*) *Anne opus est verbis tibi amorem meum patefacere?* Deliberatione vero utitur; ut paulatim, utpote in turpi causa, subdola obrepat oratio.

(d) *Flammæ*) *Amori jam tibi cognito.*

(e) *Extat* (*Apertus, cognitus est.*

Ille

Digitized by Google

Ille quidem malim lateat: dum tempora dentur
Lætitiæ mistos (*a*) non habitura metus.
Sed male dissimulo: quis enim celaverit (*b*) ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?
Si tamen expectas, vocem quoque (*c*) rebus ut addam;
(*d*) Uror: habes animi nuncia verba mei.
Parce, precor, (*e*) fasso: nec vultu cætera (*f*) duro
Perlege, sed formæ (*g*) conveniente tuæ.
(*h*) Jamdudum gratum est, quod epistola nostra (*i*) recepta
Spem facit, (*k*) hoc recipi me quoque posse modo.
(*l*) Quæ rata sint, nec (*m*) te frustra promiserit, opto,
(*n*) Hoc mihi quæ suasit (*o*) mater Amoris iter.
Namque ego divino monitu, (*p*) ne nescia pecces,
Evehor: & cœpto non leve numen adest.

INTERPRETATIO.

Malim equidem ille tegatur, donec tempore concedantur non habitura timores conjunctos gaudio. Sed male fingo: quis enim occultaverit ignem, qui ipse semper detegitur splendore suo? Si tamen cupis ut verba quoque rebus adjiciam, ardeo: habes voces indices meæ mentis. Ignosce, quæso, confitenti; nec perlege reliqua vultu severo, sed digno tuæ pulcritudinis. Jamdudum juvat, quod littera nostra accepta spem fovet, me quoque posse accipi hoc modo. Quæ certa sint percupio, nec mater Cupidinis quæ me ad hoc iter compulit, te incassum pollicita sit. Namque, ne ignorans impingas, ego advenio hortatu divino; & numen non parvum favet ausibus.

NOTÆ.

(a) *Non habitura*) *Postquam cognovero me tibi non esse ingratum, teque uno & eodem amore teneri; si modo tanto me manet delectatio.*

(b) *Ignem*) Egregie Amoris cum igne comparatio.

(c) *Rebus*) *quibus satis superque amorem meum prodidi.*

(d) *Uror*) *Amore ardeo.*

(e) *Fasso*) *Mihi qui confessus sum amorem meum.*

(f) *Duro*) *Difficili, irato, infenso.*

(g) *Conveniente*) *Leni, facili.*

(h) *Jamdudum*) *Il y a long-temps.* Temporis habet rationem hæc vocula. At nonnunquam rerum de quibus agitur connexum, & consequentiæ necessitatem notat. Quæ vis vocis & significatio melius sentitur quam exprimitur. Locus est in Terentii Eunucho, ex quo maxime quid ego velim cognosci possit. Ibi, de meretricula, sic ad Thrasonem loquitur Gnatho;

Quando illud, quod tu das, expectat atque amat.
Jamdudum amat te: jam illi facile sit
Quod doleat.

Jamdudum in nostro Ovidii loco sic resolves: *Statim mihi & valde gratum fuit; mihique gratulatus sum; jamque gratum est, quod aperte & statim gratum fuit.*

(i) *Recepta*) Metri causa ea voce usus est: cujus loco dicimus *accepta*.

(k) *Hoc*) Quo epistola recepta.

(l) *Quæ*) *Ab Helena recipi*, scilicet; *lætum amoris exitum habere*, &c.

(m) *Te*) Helenam Paridi Venus promiserat, cum pro sua pulcritudine judicium in monte Ida tulisset.

(n) *Hoc*) *Quod tui videndæ & obtinendæ causa in Græciam suscepi.*

(o) *Mater amoris*) *Venus.*

(p) *Ne nescia pecces*) Sic intellige; *Ne pecces, si nescieveris me divino instinctu quidquid in hac re conor, incipere.*

Pro-

Præmia magna quidem, sed (*a*) non indebita, posco:
Pollicita est thalamo te (*b*) Cytherea meo.
Hac duce (*c*) Sigæo (*d*) dubias a littore (*e*) feci
Longa (*f*) Phereclea per freta puppe vias.
Illa dedit faciles auras, ventosque secundos:
In mare nimirum jus habet orta mari.
(*g*) Perstet: &, ut pelagi, sic (*h*) pectoris adjuvet æstum:
(*i*) Deferat in portus & mea (*k*) vota suos:
(*l*) Attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
Hæ mihi tam longæ causa fuere viæ.
Nam neque tristis (*m*) hiems, neque nos huc appulit error.
(*n*) Tænaris est classi terra (*o*) petita meæ.
(*p*) Nec me crede fretum merces portante carina
Findere: (*q*) quas habeo, Dî tueantur, opes.
Nec venio Grajas veluti spectator ad urbes.
Oppida sunt regni divitiora mei.
Te peto; quam lecto pepigit Venus (*r*) aurea nostro.
Te prius optavi, quam mihi nota fores.

INTERPRETATIO.

Peto equidem magnam mercedem, sed non indebitam. Cytherea promisit te cubiculo meo. Hac duce iter feci incertum ab ora Sigæa, per vasta maria navi Phereclea. Illa præbuit auras lenes, & ventos faventes. Scilicet mari procreata habet potestatem in mare. Permaneat; & sic mulceat impetum cordis, ut mulsit impetum *maris: & perducat in portus suos mea optata. Adveximus illos ignes, non hic reperimus. Illi fuerunt mihi causa tam prolixi itineris. Nam neque sæva tempestas, neque error nos huc applicuit. Tellus Tænaris est quæsita meæ classi. Nec arbitrare me sulcare maria navi ferente mercimonia; Dii servent divitias quas possideo. Nec advehor tanquam spectator ad urbes Græcas: urbes mei regni sunt splendidiores. Te quæro; quam formosa Venus pollicita est nostro toro. Te ante expetivi, quam mihi esses cognita.*

NOTÆ.

(a) *Non indebita*) Quia a Venere promissa; quo tempore maxima in ejus gratiam, a Junone & Minerva, Paris contemsit.

(b) *Cytherea*) *Venus*; a Cytheris insula inter Cretam & Peloponnesum, quo primum e mari emergens appulisse dicitur, ita dicta.

(c) *Sigæo*) *Trojana*; a Sigæo promontorio.

(d) *Dubias*) Scilicet in mari via non est trita.

(e) *Feci*) *Dubiam a Troja in Græciam navigationem suscepi.*

(f) *Phereclea*) Eo nomine, a Phereclo fabricatore appellata est navis quæ Alexandrum vexit, quod ex Homero liquet.

(g) *Perstet*) *Ut mihi hactenus, ita porro faveat Venus.*

(h) *Pectoris æstum*) *Amorem.*

(i) *Deferat*) *Ad optatum exitum vota mea perducat.*

(k) *Vota*) Quæ erant ut Helena potiretur.

(l) *Attulimus*) Se dicit, ante visam Helenam, Trojæ ejus amore arsisse.

(m) *Hiems*) *Tempestas*. Ita & loquitur Horatius, itemque Virgilius.

(n) *Tænaris*) *Laconica*, a Tænaro promontorio.

(o) *Petita*) Id est, *Dedita opera, propter te, in hanc regionem iter direxi.*

(p) *Nec me*) *Neque etiam credas me, faciendæ mercaturæ causa, per maria currere.*

(q) *Quas habeo*) Quasi dicat, *Nil mihi est opus ut fiam dives maris pericula subire: jam sum amplissimæ, si modo Dii servaverint, opes paratæ.*

(r) *Aurea*) *Formosa, magnifica, munifica, &c.*

Ante

Ante tuos animo vidi, quam (*a*) lumine, vultus:
Prima fuit vultus nuncia fama tui.
[(*b*) Nec tamen est mirum, (*c*) si sicut oporteat, arcu
Missilibus telis eminus ictus, amo.
Sic placuit fatis: quæ ne (*d*) convellere tentes,
(*e*) Accipe cum vera dicta relata fide.
Matris adhuc utero, partu remorante, tenebar:
Jam gravidus justo pondere venter erat.
Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit; metuendaque (*f*) noctis (*g*) opacæ
Visa seni Priamo, (*h*) vatibus ille, refert.
Arsuram (*i*) Paridis vates canit Ilion (*k*) igni.
(*l*) Pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
(*m*) Forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
Indicium (*n*) tectæ nobilitatis erant:

INTERPRETATIO.

Intuitus sum prius tuam faciem mente, quam oculis: fama fuit prima nuncia tuæ formæ. Nec tamen est mirum, si, ut par est, sagittis procul arcu emissis, vulneratus amo. Sic fata voluerunt; quæ ne studeas infringere, accipe verba prolata cum certa fide. Eram adhuc in matris utero, partu cunctante: jam venter tumescebat justo onere. Illa visa est sibi sub specie somni emittere utero gravido tædam maximam inflammatam. Tremefacta erigitur, & narrat Priamo seni somnia reformidanda noctis obscuræ; ille enarrat aruspicibus. Aruspex respondet Trojam flagraturam flamma Paridis. Illa fuit fax pectoris mei, ut nunc est. Species, & vis animi, quamvis videbar de plebe, erant signum nobilitatis absconditæ.

NOTÆ.

(a) *Lumine*) *Oculis*.

(b) *Nec tamen*) Ab hoc versu 39. ad 143. ex omnibus scriptis codicibus centum & quatuor versus absunt, quos tanquam nothos non immerito, qui, neque hac una caussa rejiciendi, plerique rejecerunt. Quamobrem cumulo, discriminis caussa, eos inclusimus.

(c) *Si sicut oporteat arcu*) Hæc sana non esse putat clariss. Heinsius: legitque *sicut oportuit actum*. Nihil mutavero. Sensus vero est, nihil mirum esse, si Cupidinis arcu & telis, eminus, sicuti missilibus oporteat ictus, amet.

(d) *Convellere*) *Irrita facere*.

(e) *Accipe*) Id est, *Audi quæ mihi dicta sunt, tibique cum vera fide refero*. Digressio est, qua caussam & amoris sui originem est expositurus.

(f) *Noctis*) Id est, *quæ per noctem in somnis viderat*.

(g) *Opacæ*) *Obscuræ*.

(h) *Vatibus*) Ut somnii sensum scrutarentur, illudque interpretarentur.

(i) *Paridis*) Prolepsis est, nondum enim nomen illud habebat, qui nequidem natus erat.

(k) *Igni*) Quem Patriæ ex suo amore, bello ideo inter Græcos Trojanosque concitato intulit.

(l) *Pectoris*) Id est, *Amorem quo uror, fax illa significabat*. Vatum conjectionem invertit, ut de amore suo tantum facem illam interpretetur.

(m) *Forma vigorque*) Hoc distichon post hujus epistolæ versum nonagesimum, rejicit clar. Heinsius. Quem merito hoc loco alienum dixerit, nullus, credo, non videbit.

(n) *Tectæ*) *Sub pastoris habitu latentis*.

Est

Est locus in mediæ nemorosis vallibus (*a*) Idæ
  (*b*) Devius, & piceis ilicibusque frequens:
Qui nec ovis placidæ, nec amantis saxa capellæ,
  Nec patulo tardæ carpitur ore bovis.
Hinc ego (*c*) Dardaniæ muros excelsaque tecta,
  Et freta prospiciens, arbore nixus eram.
Ecce pedum pulsu visa est mihi terra moveri.
  Vera loquar, (*d*) veri vix habitura fidem.
Constitit ante oculos, actus velocibus alis,
  Atlantis magni (*e*) Pleionesque (*f*) nepos.
Fas vidisse fuit; fas sit mihi visa referre:
  Inque Dei digitis (*g*) aurea virga fuit.
Tresque simul Divæ, Venus & cum Pallade Juno
  Graminibus teneros imposuere pedes.
Obstupui; gelidusque comas erexerat horror.
  Cum mihi, *Pone metum*, nuncius (*h*) ales ait.
(*i*) *Arbiter es formæ: certamina* (*k*) *siste Dearum*;
  (*l*) *Vincere quæ forma digna sit una* (*m*) *duas*.
Neve recusarem, (*n*) verbis Jovis imperat: & se
  Protinus ætheria tollit in astra via.

INTERPRETATIO.

Est locus devius in vallibus frondosis mediæ Idæ, & consitus piceis & ilicibus, qui neque tondetur ore mitis ovis, nec capræ sectantis rupes, nec patulo ore lentæ vaccæ. Ego hinc prospectans mœnia & domus sublimes Trojæ & maria, fultus eram arbore. Ecce tellus visa est mihi agitari ictu pedum: dicam vera, vix consecutura fidem veri. Nepos magni Atlantis & Pleiones impulsus alis celeribus substitit ante oculos. Fas mihi fuit spectasse; fas sit spectata enarrare: & baculus aureus fuit in manibus Dei. Et tres Deæ simul, Venus & Juno cum Pallade herbis immiserunt molles pedes. Dirigui, & horror frigidus arrexerat capillos: Cum alatus nuncius mihi dixit depone timorem. Judex es pulcritudinis: finem impone litibus Dearum; utra sit digna superare duas pulcritudine. *Et ne abnuerem jubet nomine Jovis; & statim evehitur in cælum via ætherea.*

NOTÆ.

(a) *Idæ*) Ida, mons fuit Phrygiæ, in quo Paris educatus fuit.

(b) *Devius*) *Ab omni via trita remotus*.

(c) *Dardaniæ*) Improprie pro Troja urbe, regionem posuit.

(d) *Veri*) Hanc vocem pro *vero*, aut *verum* forte sine necessitate supposuit Heinsius.

(e) *Pleionesque*) Fuit Pleione Nympha Oceani & Tethyos filia, uxor Atlantis, Maiæ mater, ex qua Maia Jupiter Mercurium suscepit.

(f) *Nepos*) *Mercurius*, ut patet ex proxime præcedenti nota.

(g) *Aurea virga*) *Caduceum*, Mercurii gestamen. *Son Caducée.*

(h) *Ales*) Mercurius, talariis instructus, itemque galero, & virga pariter alatis.

(i) *Arbiter*) Paridis de trium dearum forma, ut pulcriori Discordiæ pomum traderetur, judicium notius est, quam ut opus sit prolixam ea de re fabulam huc transcribere.

(k) *Siste*) Paridis judicio standum statuerat Jupiter.

(l) *Vincere*) *Pronuntia* supple.

(m) *Duas*) *Deas* scil.

(n) *Verbis*) *Mercurius Jovis nomine imperat ut dicerem utra Dearum esset pulcrior.*

Mens

Digitized by Google

Mens mea convaluit, subitoque (*a*) audacia venit:
Nec timui vultu (*b*) quamque notare meo.
(*c*) Vincere erant omnes dignæ: judexque verebar
Non omnes (*d*) causam vincere posse suam.
Sed tamen ex illis jam tunc magis una placebat?
Hanc esse (*e*) ut scires, unde movetur amor.
Tantaque (*) vincendi cura est; ingentibus ardent
Judicium donis (*f*) sollicitare meum.
Regna (*g*) Jovis conjux, virtutem (*h*) filia (*i*) jactat.
Ipse (*k*) potens dubito, (*l*) fortis an, esse velim.
Dulce Venus (*m*) risit, *Nec te, Pari, munera tangant;*
Utraque suspensi (*n*) *plena timoris*, ait.
(*o*) *Nos dabimus quod ames: & pulcræ* (*p*) *filia Ledæ*
(*q*) *Ibit in amplexus pulcrior ipsa tuos.*
Dixit: & (*r*) ex æquo donis formaque probata,
Victorem cælo rettulit illa pedem.

INTERPRETATIO.

Animus meus confirmatus est, & de repente confidentia orta est: nec expavi unamquamque spectare oculis meis. Omnes merebantur superare; & arbiter pavebam non omnes posse tenere suam causam. Sed tamen una ex illis jam tunc magis placebat; ut cognosceres hanc esse, a qua amor ingeneratur. Et tantum est desiderium superandi; flagrant corrumpere meum judicium præmiis maximis. Uxor Jovis prædicat regna, filia virtutem. Ipse nescio cupiam ne esse opulentus, an virtute præditus. Venus suaviter arrisit, nec te, *inquit*, moveant dona, Pari; utraque sunt plena metus solliciti. Nos exhibebimus quod diligas, & filia formosæ Ledæ, ipsa formosior veniet in complexus tuos. *Dixit: & illa, muneribus, & pulcritudine pariter approbata, retulit pedem victorem cœlo.*

NOTÆ.

(a) *Audacia*) Ut Dearum litem cognosceret, deque ea sententiam ferret.

(b) *Quamque notare*) Nudas vero vidisse eas fingitur apud Lucianum.

(c) *Vincere*) Quia pulcherrime erat quælibet.

(d) *Causam*) *Vincere causam*, Latinum non esse annotavit Heinsius; quanquam *tenere causam* bene dicatur.

(e) *Ut scires*) *Ut facile esset scire*.

(*) *Vincendi cura est*) Dicit Deas maxime cupivisse singulas, ut pro sua pulcritudine Paris judicaret.

(f) *Sollicitare*) Imo corrumpere.

(g) *Jovis conjux*) *Juno.*

(h) *Filia*) *Pallas seu Minerva.*

(i) *Jactat*) Quæ Paridi esset datura, si pro se judicaret, certatim ostentabat Dearum quælibet.

(k) *Potens*) *Ex regnis a Junone promissis*, scilicet.

(l) *Fortis*) *Ex virtute quam Pallas offerebat.*

(m) *Risit*) Apposite, & ex Veneris ingenio & more latud.

(n) *Plena*) Dicit Junonis & Palladis munera ea esse, quæ sine assiduo metu non possint retineri.

(o) *Nos dabimus*) Egregia vero Venus, quæ semper grata advenisse; mox tamen pectus totum curis, timoribus, & omni mœrore implet.

(p) *Filia Ledæ*) *Helena*, Jovis & Ledæ filia.

(q) *Ibit*) Id est, *Illam tibi tradam*.

(r) *Ex æquo donis*) Hujus loci sensus est, Paridem donis, Helena scilicet a Venere promissa, contentum fuisse; eumdemque Veneris pulcritudinem approbasse, Junonique & Palladi prætulisse.

Interea (credo, (*a*) versis ad prospera fatis)
  Regius agnoscor per (*b*) rata signa puer.
Læta (*c*) domus nato (*d*) per tempora longa recepto.
  Addit & ad festos (*e*) hunc quoque Troja diem.
Utque ego te cupio, sic me cupiere puellæ.
  (*f*) Multarum votum sola tenere potes.
Nec tantum regum natæ petiere ducumque:
  Sed (*g*) Nymphis etiam curaque (*h*) amorque fui.
At mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
  Conjugii spes est, (*i*) Tyndari, facta tui.
+ Te vigilans oculis, animo te nocte (*k*) videbam;
  Lumina cum placido victa sopore jacent.
Quid facies præsens, quæ nondum visa placebas?
  Ardebam; quamvis hic procul (*l*) ignis erat.
Nec potui (*m*) debere mihi spem longius istam,
  (*n*) Cærulea peterem quin (*o*) mea vota via.

INTERPRETATIO.

Interea (puto, fatis flexis ad lætiora) cognoscor filius regis per indicia certa. Regia festiva, filio recuperato per producta tempora. Troja annumerat quoque & hunc diem feriatis. Et ut ego te expeto, sic puellæ me expetiverunt. Sola potes frui optatis multarum. Nec solummodo filiæ Regum & Dynastarum me *cupiverunt; sed fui quoque cura & amor Nymphis. At contemtus omnium mentem occupavit, Tyndari, postquam spes est indulta tui connubii. Experrectus intuebar te oculis, te nocte intuebar mente; cum oculi superati jucundo somno jacent. Quid præstabis præsens, quæ nondum aspecta placebas? Flagrabam, quamvis hæc flamma longe erat. Nec potui distineri diutius spe ista, quin quærerem mea desideria via glauca.*

NOTÆ.

(a) *Versis*) Fata vero adversa fuerant cum regia domo ejectus inter Pastores tenuissima fortuna educaretur; atque adeo nunc versa sunt, cum ad patriam regiam reducitur.

(b) *Rata*) *Crepundia* scil. *aliaque certa signa*.

(c) *Domus*) Priami regiam intellige.

(d) *Per*) Pro *post*.

(e) *Hunc*) Illum quo receptus fuit.

(f) *Multarum votum*) *Me*, scil.

(g) *Nymphis*) De Œnone supra multa vidimus. Cæterum sua omnia egregie, more amantium extollit.

(h) *Amorque fuit*) Post hunc versum Palatinus & veteres editiones addunt,

Quas super Œnonen facies mutarer in orbem.
Nec Priamo est ad te dignior ulla nurus.

Quos Ovidianos esse versus non dubito. Sed prior est mendosissimus, ac proinde uterque a nuperis editionibus jussum exulare, ni fallor; idque pessimo exemplo. Posteriori legendum *a se* Noster alibi,

A Veneris facie non est prior ulla, tuaque. Heinsius.

(i) *Tyndari*) Helena, Tyndari filia, ut vulgo credebatur. Vocativi casus.

(k) *Videbam*) *Videre credebam, aut fingebam*.

(l) *Ignis*) Helenam suum ignem vocat. Ita & Terentianus ille Parmeno ad dominum de Thaide meretricula, *Accede ad ignem hunc*.

(m) *Debere spem illam longius*) Id est, *Spem mei amoris longius differre*.

(n) *Cærulea*) *Per mare cæruleum*.

(o) *Mea vota*) *Te Helenam, quam mihi exoptabam*.

Teo-

Troia cæduntur Phrygia pineta securi,
Quæque erat æquoreis utilis arbor aquis:
Ardua proceris spoliantur (*a*) Gargara silvis:
Innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
Fundatura citas flectuntur robora naves:
Texitur & costis (*b*) panda carina suis.
Addimus (*c*) antennas, & vela sequentia malos:
Accipit & pictos puppis (*d*) adunca (*e*) Deos.
Qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo,
(*f*) Sponsor conjugii stat Dea picta sui.
Imposita est factæ postquam manus ultima classi:
Protinus (*g*) Ægæis ire (*h*) lubebat aquis.
Et (*i*) pater & (*k*) genitrix inhibent mea vota rogando;
Propositumque pia voce morantur iter.
Et soror (*l*) effusis, ut erat, (*m*) Cassandra capillis,
Cum (*n*) vellent nostræ jam dare vela rates;
Quo ruis? exclamat: *referes* (*o*) *incendia tecum.*
Quanta per has nescis flamma petatur (*p*) *aquas.*
Vera fuit vates; dictos invenimus ignes;
Et ferus in molli pectore flagrat (*q*) amor.

INTERPRETATIO.

Pineta Trojana abscinduntur securi Phrygia, & arbor quæ erat apta aquis marinis: Gargara excelsa viduantur excelsis arboribus: & vasta Ida mihi præbet trabes sine numero. Incurvantur robora fundamenta datura navibus celeribus: & curva carina construitur suis lateribus. Adjicimus antennas, & vela concomitantia malos; & puppis curva sumit Deos pictos. Dea tamen sponsor sui connubii, stipata parvo Cupidine erigitur picta navi *qua ipse feror. Postquam manus novissima admota est structæ classi, statim volebam vehi aquis Ægæis. Et pater & mater morantur mea desideria orando: & retardant iter inceptum voce pia. Et soror Cassandra, ut erat coma sparsa, cum nostræ naves jam vellent pandere vela;* quo festinas? *exclamat,* reveheS tecum incendia. Ignoras quantus ignis quæratur per has aquas. *Vera fuit fatidica; reperimus flammas prædictas; & amor sævus ardet in tenero pectore.*

NOTÆ.

(a) *Gargara*) Mons & oppidum Troadis, in summitate montis Idæ.

(b) *Panda*) *Curva.*

(c) *Antennas*) Antenna, lignum est illud malo transversum cui vela alligantur.

(d) *Adunca*) *Curva.*

(e) *Deos*) Ex eo quod ita Deos aliaque insignia in puppi locarent, multus fabulæ locus datus est.

(f) *Sponsor*) Venus est.

(g) *Ægeis*) Scilicet mare Ægæum Græciam a Troja dividit.

(h) *Lubebat*) Pro hac voce quam Clariss. Heinsius substituit, priscæ editiones *jubebat* aut *jubebar* habent: Atque Micyllus intelligit Paridem a fatis jussum fuisse.

(i) *Pater*) *Priamus.*

(k) *Genitrix*) *Hecuba.*

(l) *Effusis*) Furentium, dolentium & vaticinantium more.

(m) *Cassandra*) Paridis soror, quæ in concubitus mercedem vaticinandi facultatem ab Apolline acceperat.

(n) *Vellent*) Inanimatis tribuit navibus quod animatorum est; quod Paridis fuit.

(o) *Incendia*) Fuit vero Helenæ raptus incendii Trojani causa.

(p) *Aquas*) Per mare Ægæum.

(q) *Amor*) Aliorsum Cassandræ sororis vaticinia detorquet:

Digitized by Google

Portubus egredior; ventisque ferentibus usus
Applicor in terras, (*a*) Œbali Nympha, tuas.
Excipit hospitio vir me tuus, hoc quoque factum
Non sine consilio numinibusque Deûm.
Ille quidem ostendit, quidquid (*b*) Lacedæmone tota
Ostendi dignum conspicuumque fuit.
Sed mihi laudatam cupienti cernere formam,
Lumina, nil aliud, quo caperentur, erat.
Ut vidi, obstupui; præcordiaque intima sensi
Attonitus curis (*c*) intumuisse novis.
His similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
(*d*) Venit in arbitrium cum (*e*) Cytherea meum.
Si tu venisses pariter certamen in (*f*) illud;
(*g*) In dubium Veneris (*h*) palma futura fuit.
(*i*) Magna quidem de te rumor præconia fecit,
Nullaque de facie nescia terra tua est.
Nec tibi par usquam (*k*) Phrygia, (*l*) nec solis ab ortu
Inter formosas altera nomen habet.]
Credis & hoc nobis? (*m*) minor est tua gloria vero:
Famaque de forma pœne (*n*) maligna tua est.

INTERPRETATIO.

Solvo e portubus; & potius ventis secundis appello ad tua litora, Nympha Œbali. Maritus tuus me accipit hospitio: hoc quoque factum non sine voluntate & numinibus Deorum. Ille quidem monstrat quidquid dignum monstrari, & insigne fuit tota Lacedæmone. Sed nihil aliud erat mihi desideranti aspicere pulcritudinem celebratam, quo oculi detinerentur. Ut aspexi, stupefactus hæsi, & perculsus, ultima viscera expertus sum tursisse novis curis. Cum Cytherea descendit in meum judicium, habebat, quantum recordor, faciem huic parem. Si tu accessisses pariter in illam pugnam: palma Veneris ventura fuit in discrimen. Fama equidem magnis laudibus te celebravit, & nulla pars orbis est ignara formæ tuæ: nec tibi usquam similis in Phrygia, nec altera ab ortu Solis famam consecuta est inter pulcras. Fidem etiam nobis adhibes in hac re? Laus tua est minor vera: & fama de pulcritudine tua est propemodum invida.

NOTÆ.

(a) *Œbali*) Helena est, sic ab avo Œbalo, Tyndari patre, cognominata.

(b) *Lacedæmone*) In celebri illa Peloponnesi urbe regnavit Menelaus, Helenæ maritus.

(c) *Intumuisse*) Libri habent *intonuisse*: quod, non sine causa Heinsius, aliique alienum huic loco judicarunt. Porro idem Heinsius mallet *indoluisse*.

(d) *Venit in arbitrium*) Loquitur de famigerato illo de tribus Deabus judicio.

(e) *Cytherea*) *Venus*, ob ante dictam rationem.

(f) *Illud*) *Quod Deas inter de pulcritudine fuit.*

(g) *In dubium*) Ita & Terentius dixit, *me esse in tantum honorem*. Sed usitatus est sextus casus in locis ejusmodi.

(h) *Palma*) Notum eam arborem victoriæ fuisse indicium; non immerito, siquidem curvata validius in sublime nititur. Ergo dicit Paris, quod Veneri certa non fuisset de pulcritudine victoria, si quarta ad judicium accessisset Helena.

(i) *Magna*) *Multum equidem tuam formam fama celebravit.*

(k) *Phrygia*) Pro *in Phrygia*.

(l) *Nec solis*) Id est, *Tibi non est similis*.

(m) *Minor est*) *Minus quam digna est laudatur tua forma.*

(n) *Maligna*) *Quæ parce bene prædicat.*

Plus

Plus (*a*) hic invenio, quam quod promiserit illa:
(*b*) Et tua materia gloria victa sua est.
Ergo (*c*) arsit merito, qui noverat omnia, Theseus:
Et visa es tanto digna rapina viro.
More tuæ gentis (*d*) nitida dum nuda (*e*) palæstra
Ludis, & es nudis fœmina mista viris.
Quod rapuit, laudo: miror, quod reddidit unquam.
Tam bona constanter præda tenenda fuit.
Ante recessisset caput (*f*) hoc cervice cruenta,
Quam tu de thalamis abstraherere meis.
Te-ne manus unquam nostræ dimittere vellent?
Te-ne meo paterer vivus abire sinu?
Si reddenda fores, (*g*) aliquid tamen ante tulissem:
Nec Venus (*h*) ex toto nostra fuisset iners.
Vel mihi virginitas esset libata; (*i*) vel illud,
Quod poterat salva virginitate rapi.
Da modo te; quæ sit Paridi constantia nosces.
(*k*) Flamma rogi flammas finiet (*l*) una meas.
Præposui regnis ego te; quæ maxima (*m*) quondam
Pollicita est nobis nupta sororque Jovis.
(*n*) Dumque tuo possem circumdare brachia collo,
Contemta est virtus Pallade dante mihi.

INTERPRETATIO.

Plus hic reperio, quam quod illa pollicita sit: & laus tua est superata causa sua. Ergo Theseus, cui omnia perspecta, jure inflammatus est; & visa es præda digna tanto viro, dum nuda ludis more tuæ gentis in palæstra uncta; & puella es immixta viris nudis. Probo quod abstulit; stupeo quod restituit unquam: tam bona rapina fuit firmiter retinenda. Caput hoc prius detractum esset collo sanguinolento, quam tu avellereris de meis cubiculis. Manus ne nostræ vellent unquam te remittere? Vivus-ne sinerem te excedere gremio meo? Si esses restituenda, tamen aliquid prius consecutus essem; nec Venus nostra fuisset omnino ignava. Vel virginitas mihi esset derepta, vel illud, quod poteras decerpi integra virginitate. Trade te modo; cognosces quæ sit firmitas Paridi. Solus ignis rogi finem imponet ignibus meis. Ego te anteposui regnis; quæ maxima & uxor & soror Jovis nobis olim promisit. Et dummodo possem amplecti collum tuum lacertis, virtus spreta est, Pallade eam mihi exhibente.

NOTÆ.

(a) *Hic*) *Cum video te.*

(b) *Et tua*) id est, *Et gloria tua ex pulcritudine minor est, quam materia & pulcritudo ipsa.*

(c) *Arsit*) *Tui amore correptus est:* qua de re in præcedentibus epistolis.

(d) *Nitida*) *Uncta.*

(e) *Palæstra*) *La luite.* Ad illud vero studium se maxime adjungebant Laconici.

(f) *Hoc*) *Meum.*

(g) *Aliquid tamen*) *Non te intactam, ut Theseus, remisissem.*

(h) *Ex toto*) *Penitus.*

(i) *Vel illud quod*) Oscula, puta.

(k) *Flamma rogi*) *Postquam mortuus fuero.*

(l) *Una*) *Sola.*

(m) *Quondam*) Cum de pulcritudine inter Deas judicavit.

(n) *Dumque*) *Modo ut.* Gall. *Pourveuque.*

Nec

Nec piget; aut unquam stulte (*a*) legisse videbor:
Permanet in (*b*) voto mens mea firma suo.
Spem modo ne nostram fieri patiare (*c*) caducam,
Te precor; o tanto digna labore peti.
Non ego conjugium generosæ (*d*) degener opto:
Nec mea (crede mihi) turpiter uxor eris.
(*e*) Pliada, (*f*) si quæras, in nostra gente Jovemque
Invenies: (*g*) medios ut taceamus avos.
Sceptra parens Asiæ, qua nullo beatior (*h*) ora,
(*i*) Finibus immensis vix obeunda tenet.
Innumeras urbes atque (*k*) aurea tecta videbis:
Quæque suos dicas templa decere Deos.
(*l*) Ilion aspicies, firmataque turribus altis
Mœnia, (*m*) Phœbeæ structa (*n*) canore lyræ.
Quid tibi de turba narrem (*o*) numeroque virorum?
Vix populum tellus sustinet (*p*) illa suum.

INTERPRETATIO.

Nec pœnitet; aut unquam videbor inepte elegisse: animus meus perstat constans in desiderio suo. Te oro tantum ne spem nostram sinas esse inanem, o merita quæri tanto labore. Ego non sum ignobilis qui cupiam connubium nobilis: nec, crede mihi, eris inhoneste uxor mea. Si exquiras, reperies Pleiadem, & Jovem in nostris stemmatibus; ut prætereamus avos medios. Pater tractat sceptra Asiæ, qua regione nulla opulentior, vix ambienda infinitis finibus. Cernes oppida sine numero & domos magnificas: & ædes quas fatearis decere Deos suos. Cernes Ilion & muros suffultos excelsis turribus, positos ad sonum lyra Phœbeæ. Quid tibi commemorem de populo & copia virorum? Vix illa terra fert suos incolas.

NOTÆ.

(a) *Legisse*) *Elegisse: Cum te potius quam Junonis aut Palladis dona elegerim, nunquam stulte elegisse videbor.*

(b) *Voto suo*) *Ut te conjugem habeam.*

(c) *Caducam*) *Vanam.*

(d) *Degener*) *Ignobilis*. Alias degener est qui a Majorum virtute decidit.

(e) *Pliada*) Alii habent *Pleiada*. His vero Electra intelligitur, ex septem Pleiadibus Atlantis & Pleiones filiabus, una, ex qua Jupiter Dardanum, qui, ut habet Virgil.

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & author:

Ex quo adeoque, per Erichthonium, Troem, Ilum, Laomedontem, Priamum, Paris genus ducebat.

(f) *Si quæras*) *Si in natales meos inquiras.*

(g) *Medios*) Qui, modo recensiti Reges fuerunt.

(h) *Ora*) Pro regione posita est.

(i) *Finibus*) *Propter immensa spatia, & longe remotos fines vix peragranda.*

(k) *Aurea*) *Auro ornata;* adeoque magnifica.

(l) *Ilion*) *Urbem, Trojæ caput:* nam Troja regio est; quæ etiam pro urbe ipsa ponitur.

(m) *Phœbeæ*) Jam supra Phœbum, seu Apollinem, cum Neptuno, Trojanæ urbis conditorem vidimus.

(n) *Canore*) Dicuntur ad Apollinis cantum saxa in opus coiisse: cujus fabulæ ad Politicos accommodationem passim apud Mythologos reperies.

(o) *Numeroque virorum*) *Quibus, scil. imperium nostrum Asiaticum suffultum est.*

(p) *Illa*) *Asiatica, seu Trojana.*

Occur-

(*a*) Occurrent denso tibi Troades agmine matres:
(*b*) Nec capient Phrygias atria nostra nurus.
O quoties, dices, *Quam pauper* (*c*) *Achaia nostra est!*
Una domus (*d*) quasvis urbis habebit opes.
Nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram.
In qua tu nata es, terra beata mihi est.
(*e*) Parca sed est Sparte: tu cultu divite digna es.
Ad (*f*) talem formam (*g*) non facit iste locus.
Hanc faciem largis sine fine (*h*) paratibus uti,
Deliciisque decet (*i*) luxuriare novis.
Cum videas cultum nostra de gente virorum;
(*k*) Qualem Dardanidas credis habere nurus?
Da modo te (*l*) facilem: nec dedignare maritum,
Rure (*m*) Therapnæo nata puella, (*n*) Phrygem.
Phryx erat & nostro genitus de sanguine, (*o*) qui nunc
Cum Dîs potandas nectare miscet aquas.
Phryx erat Auroræ (*p*) conjux, tamen abstulit illum
Extremum noctis (*q*) quæ Dea finit iter.

INTERPRETATIO.

Matronæ Troades tibi obviam procedent spisso agmine; nec atria nostra continebunt nurus Phrygias. O quoties dices, quam misera est nostra Achaia! *unica domus fruetur omnibus divitiis urbis. Nec mihi fas fuerit spernere vestram Sparten. Tellus in qua nata es est mihi felix. Sed Sparte est frugalis: tu mereris ornatum splendidum. Iste locus non aptus est ad ejusmodi pulcritudinem. Hos decet vultus semper uti multis ornatibus, & affluere novis deliciis. Cum aspicias ornatum virorum de nostra natione; qualem arbitraris puellas Dardanidas habere? Præbe te tantum lubentem; nec aspernare maritum Phrygem, puella nata rure Therapnæo. Qui nunc cum Divis miscet nectare aquas bibendas, erat Phrygius & procreatus de nostro sanguine. Maritus Auroræ erat Phrygius, tamen Dea quæ terminat viam ultimam noctis illum rapuit.*

NOTÆ.

(a) *Occurrent*) Honoris gratia.

(b) *Nec capient*) *Cum in regiam ad te excipiendum concurrent.*

(c) *Achaia*) Peloponnesus est. Alibi pro Græcia sumitur.

(d) *Quasvis*) *In una domo, quamcumque in nostra regione delegeris, unius Græcæ urbis opes invenire licebit.*

(e) *Parca*) *Ex institutis Lycurgi*, dixit aliquis. Quasi vero ex illius institutis, qui mortuo Paride, & post *ejus* mortem longo interjecto tempore, in lucem prodierit. Parca fuit Sparte, quia nec divites, adeoque nec sumtuosi Lacedæmonii, sicut Asiatici seu Trojani, qui sua luxuria famosi facti sunt.

(f) *Talem*) *Qualis est tua, o Helena.*

(g) *Non facit*) *Non respondet. Indignus est iste locus, qui te talem habeat.*

(h) *Paratibus*) *Ornatibus, cultibus.*

(i) *Luxuriare*) *Abundare, affluere.*

(k) *Qualem*) *Multo pulcriorem, & splendidiorem.*

(l) *Facilem*) *Exorabilem.*

(m) *Therapnæo*) *Laconico*: Sunt enim Therapnæ agri Laconici non longe a Sparta, ad flumen Eurotan.

(n) *Phrygem*) Paridem intellige, qui Trojanus, adeoque Phryx fuit.

(o) *Qui nunc*) Ganymedem intelligit; qui Trois, Trojanorum regis filius, a Jove, in Aquilam transmutato, raptus est; cui in deliciis, & pincernæ loco fuit.

(p) *Conjux*) Tithonus est, Laomedontis filius, Priamique frater.

(q) *Quæ Dea*) Aurora, scilicet; quæ noctem finit, diem inchoat.

Phryx etiam (*a*) Anchises: (*b*) volucrum cui (*c*) mater Amorum
Gaudet in Idæis concubuisse jugis.
Nec, puto, (*d*) collatis forma Menelaus & annis,
Judice te, nobis anteferendus erit.
Non dabimus certe (*e*) socerum (*f*) tibi clara fugantem
Lumina; qui trepidos (*g*) a dape vertat (*h*) equos.
(*i*) Nec pater est Priamo soceri de cæde cruentus;
Et qui (*k*) Myrtoas (*l*) crimine signet aquas.
Nec (*m*) proavo (*n*) Stygia nostro captentur in unda
Poma, nec in mediis quæritur humor aquis.
Quid tamen hoc refert, si te tenet (*o*) ortus ab illis?
Cogitur huic domui Jupiter esse (*) socer.
Heu facinus! totis indignus noctibus ille
Te tenet; amplexu perfruiturque tuo.

INTERPRETATIO.

Anchises etiam erat *Phrygius: cum quo mater amorum alatorum amat latus conseruisse in collibus Idæis. Nec, arbitror, Menelaus, specie & ætate comparatis, nobis erit præponendus, te judice. Non exhibebimus certe tibi socerum in fugam vertentem clarum Solem; qui avertat equos territos a convivio. Nec pater est Priamo sanguinolentus de nece Soceri; & qui notet flagitio aquas Myrtoas. Nec poma expetuntur a proavo nostro in fluctibus Stygiis, nec aqua desideratur in mediis aquis. Quid tamen hoc interest, si illis satus te habet? Jupiter tenetur esse socer huic familiæ. Heu nefas! ille indignus te tenet totis noctibus: & usque gaudet tuo amplexu.*

NOTÆ.

(a) *Anchises*) Filius fuit Capys, adeoque ex stirpe regia Æneæ pater.

(b) *Volucrum*) Quippe finguntur alati.

(c) *Mater amorum*) Venus est, quæ cum Anchise in monte Ida concubuisse, deinde Ænean peperisse fingitur.

(d) *Collatis*) *Forma & annis meis cum forma & annis Menelai comparatis, Menelaus, credo, non erit nobis præferendus.*

(e) *Socerum*) *Qualis est Atreus*, *Menelai pater*, supple.

(f) *Tibi clara*) *Qui te cogat oculos avertere*. Ad Atrei, Menelai patris, factum alludit; qui, ut violati a Thyeste fratre, tori sui injuriam ulcisceretur, ei proprios ejus filios epulandos apposuit. Cujus facinoris horrore Sol retrocessisse dicitur.

(g) *A dape*) Nefaria, scil. qualis fuit illa Atrei.

(h) *Equos*) Equis vehi Solis currum apud Poetas vulgatum est: Adeoque *vertere equos*, est *retrocedere*.

(i) *Nec pater*) *Sicuti Atreo Menelai patri est pater Pelops, qui, ut Hippodamia potiretur, Œnomaum ejus patrem interfecit.* Istud vero contra Menelaum Paris commeminit.

(k) *Myrtoas*) Mare Myrtoum, quod pars est Ægæi, a Myrtilo Œnomai auriga, quem in illud Pelops præcipitavit, quidam dictum esse volunt; quos quidem Paridi serviendi causa hic sequitur Ovidius.

(l) *Crimine*) In eo fuit Pelopis crimen, quod Myrtilum bene meritum, & cujus opera Œnomaum Hippodamiæ patrem curuli certamine vicerat, in mare præcipitaverit.

(m) *Proavo*) *Sicuti Tantalo Pelopis patri*, supple; cujus apud inferos supplicium Menelao pronepoti objicitur. Fingitur vero ille aquis tantum non submersus fugientia flumina captare, quæ ad extinguendam sitim attingere non liceat; pomisque circumstantibus inhiare, quæ comprehendere nequeat. Qua de re Poetæ sunt multi.

(n) *Stygia*) Styx inferorum fluvius esse dicitur, per quem Dii jurare soliti.

(o) *Ortus*) Menelaus, scilicet.

(*) *Socer*) Omnino, si Menelao Helena Jovis filia nupta mansisset, ipsius Menelai Jupiter socer fuisset.

At

Digitized by Google

(*a*) At mihi conspiceris posita vix denique mensa:
Multaque, quæ lædant, hoc quoque (*b*) tempus habet.
Hostibus eveniant convivia talia nostris,
Experior posito qualia sæpe mero.
(*c*) Pœnitet hospitii, cum, me spectante, lacertos
Imposuit collo (*d*) rusticus iste tuo.
(*e*) Rumpor, & invideo [(*f*) quid enim tamen omnia narrem?]
Membra superjecta cum tua veste fovet.
Oscula cum vero coram (*g*) non dura daretis;
Ante oculos (*h*) posui pocula sumta meos.
Lumina demitto, cum te tenet arctius ille:
(*i*) Crescit & invito lentus in ore cibus.
Sæpe dedi gemitus: & te, lasciva, (*k*) notavi
In gemitu risum non tenuisse meo.
Sæpe mero volui (*l*) flammam compescere: at illa
Crevit; & ebrietas (*m*) ignis in igne fuit.
Multaque ne videam, (*n*) versa cervice recumbo.
Sed (*o*) revocas oculos protinus ipsa meos.
Quid faciam dubito: dolor est meus illa videre:
Sed dolor a facie major abesse tua.
Qua licet & possum, luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

INTERPRETATIO.

At ægre a me spectaris tandem mensa admota: Et hoc quoque tempus habet plurima quæ offendant. Epulæ qualibus admitter sæpe vino apposito admoveantur tales hostibus nostris. Piget hospitii, cum me intuente ille agrestis admovit brachia collo tuo. Crucior, & æmulor (quid enim tamen omnia referam?) Cum calefacit artus tuos tunicis superstratis. Cum vero præberetis in meo conspectu suavia mollia; tenui pocula capta ante oculos meos. Dejicio oculos, cum ille te urget plusculum: & cibus gravis crescit in ore nauseante. Sæpe duxi suspiria; & observavi, proterva, te non repressisse risum in suspirio meo. Sæpe volui coercere ignem vino; at ille auctus est, & ebrietas fuit ignis in igne. Et ne aspiciam multa, decumbo collo reflexo. Sed tu statim retrahis meos oculos. Incertus sum quid agam: piget illa cernere; sed major est dolor recedere a vultu tuo. Quatenus licet & possum, conor occultare mentis impetum; sed tamen amor tectus cernitur.

NOTÆ.

(a) *At mihi*) Queritur quod tantum, vixque etiam tempore cœnæ Helenam videre possit.

(b) *Tempus*) Quo cœna sumitur, scil.

(c) *Pœnitet hospitii*) Id est, *Nollem hospitium mihi cum Menelao esse.*

(d) *Rusticus iste*) *Menelaus.*

(e) *Rumpor*) *Discrucior.*

(f) *Quid enim*) Alii *quid nunc*. Alii aliter.

(g) *Non dura*) *Mollia & lasciva.*

(h) *Posui*) *Ne videret*, scil.

(i) *Crescit*) *Videtur crescere, quia præ dolore comedere non possum.*

(k) *Notavi*) *Adverti.*

(l) *Flammam*) *Amorem.*

(m) *Ignis*) Vini calor amoris flammam acuebat.

(n) *Versa cerv.*) Id est, *cervice & capite in aliam partem versa, discumbo.*

(o) *Revocas*) Id est, *facit forma tua, ut statim oculos ad te convertam.*

Nec tibi verba damus: (*a*) sentis mea vulnera, sentis.
Atque utinam soli sint ea nota tibi!
Ah quoties lacrymis venientibus (*b*) ora reflexi,
Ne causam fletus quæreret (*c*) ille mei!
Ah quoties (*d*) aliquem narravi potus amorem,
Ad vultus (*e*) referens singula verba tuos!
(*f*) Indiciumque mei ficto sub nomine feci.
(*g*) Ille ego, si nescis, verus amator eram.
Quin etiam, ut possem verbis (*h*) petulantius uti,
Non semel ebrietas est simulata mihi.
(*i*) Prodita sunt (memini) tunica tua pectora laxa,
Atque oculis aditum nuda dedere meis;
Pectora vel puris nivibus, vel lacte, tuamque
Complexo matrem candidiora (*k*) Jove.
Dum stupeo visis, (nam pocula forte tenebam)
(*l*) Tortilis e digitis excidit ansa meis.
Oscula si natæ dederas; ego protinus illa
Hermiones tenero lætus ab ore tuli.
Et (*m*) modo cantabam (*n*) veteres (*o*) resupinus amores;
Et modo per nutum (*p*) signa tegenda dabam.

INTERPRETATIO.

Nec tibi imponimus; sentis meas plagas, sentis. Atque utinam illæ sint tibi soli perspectæ! Ah quoties detorsi faciem lacrymis erumpentibus, ne ille peteret causam mei luctus! Ah quoties potus commentus sum aliquem amorem, affingens singulas voces ad oculos tuos! & me declaravi sub nomine commentitio. Ego ille eram verus amator, si ignoras. Quin etiam ut possem procacius verba profundere, ebrietas non est mihi semel ficta. Aperta sunt (recordor) tua pectora veste laxata, & nuda præbuerunt accessum meis oculis; pectora splendidiora vel nivibus intaminatis vel lacte, & Jove complexo tuam matrem. Dum stupidus hæreo aspectis, (nam forte tractabam pocula) ansa flexuosa elapsa est meis digitis. Si oscula præbuerat filiæ; ego statim gaudens illa sumsi ab ore molli Hermiones. Et modo resupinus celebrabam veteres amores: & modo exhibebam per nutum indicia occultanda.

NOTÆ.

(a) *Sentis mea vulnera*) *Scis certo me tui amore teneri.*

(b) *Ora reflexi*) *Faciem alio converti, ne lacrymas videret Menelaus.*

(c) *Ille*) *Menelaus*; cujus invidiose nomen reticult.

(d) *Aliquem*) Puteaneus & alii nonnulli habent *juvenum*. Se dicit aliorum exposuisse amores, ut suum aperiret.

(e) *Referens*) *Ut intelligeres me propter te, & tui amore incensum ea omnia dicere.*

(f) *Indiciumque*) *Me amare indicavi.*

(g) *Ille*) *Cujus tibi amorem enarrabam.*

(h) *Petulantius*) Alii habent *petulantibus*: quod magis placeret.

(i) *Prodita*) *Aperta; patefacta.*

(k) *Jove*) Cygni vero, natura candidissimi formam indutus, Ledam Helenæ matrem Jupiter vitiavit.

(l) *Tortilis*) Ansas amabant in poculis intortas & implicatas.

(m) *Modo*) *Interdum.*

(n) *Veteres*) *Veterum, qui amoribus inclaruerunt.*

(o) *Resupinus*) Tanquam nimio mero correptus fuisset.

(p) *Signa tegenda*) *Signa, quibus amorem meum tibi declarabam, celanda omnibus, præsertim vero Menelao marito.*

Et

Et comitum (*a*) primas Clymenen (*b*) Æthramque tuarum
(*c*) Ausus cum blandis nuper (*d*) adire sonis.
Quæ mihi non aliud, (*e*) quam formidare, locutæ,
Orantis medias (*f*) deseruere preces.
(*g*) Dî facerent, magni pretium certaminis esses;
Teque suo victor posset habere toro.
(*h*) Ut tulit (*i*) Hippomenes Schœneida (*k*) præmia cursus,
Venit ut in (*l*) Phrygios Hippodamia sinus;
Ut ferus (*m*) Alcides (*n*) Acheloia cornua fregit,
Dum petit amplexus, Deianira, tuos;
Nostra (*o*) per has leges (*p*) audacia fortiter isset:
Teque mei scires esse laboris (*q*) opus.
Nunc mihi nil superest, nisi te, formosa, precari;
Amplectique tuos, si patiare, pedes.

INTERPRETATIO.

Ausus sum *etiam nuper alloqui suavibus verbis, Clymenen & Æthram primas comitum. Quæ mihi non aliud respondentes, quam se timere, destituerunt medias preces rogantis. Dii annuerent esses præmium gravis pugnæ; & victor posses te fovere suo lecto. Quemadmodum Hippomenes reportavit Schœneida pretium cursus; quemadmodum Hippodamia ivit in gremium Phrygium; quemadmodum sævus Alcides elisit cornua Acheloia, dum cupit tuos complexus, Deianira: nostra fortitudo strenue certasset his conditionibus: & nosces te esse præmium mei laboris. Nunc nihil mihi est reliquum, o pulcra, nisi te orare; & complecti tuos pedes, si sinas.*

NOTÆ.

(a) *Primas*) *Præcipuas & intimas.*

(b) *Æthramque*) Hanc Thesei matrem fuisse scribit Hubertinus; quod tamen temporum ratio non sinit. Adeoque hæc ab illa Thesei matre alia est.

(c) *Ausus cum*) Alii habent *Ausus sum.*

(d) *Adire*) Ut sibi in suis amoribus opem ferrent.

(e) *Quam formidare loquutæ*) *Quæ, cum nihil mihi respondissent, nisi quod dicerent se timere.*

(f) *Deseruere*) Adeoque noluerunt ejus preces auscultare; multo minus illi obtemperare. Sed alii habent *destituere.*

(g) *Dî facerent*) *Utinam* supple.

(h) *Ut tulit*) Quorundam sumit exempla, qui pro suis amoribus certarunt; quos fortiter se esse dicit imitaturum.

(i) *Hippomenes*) Hic fuit Macarei, vel, ut alii scribunt, Megarei filius, qui Atalantam Schœnei filiam, a Venere adjutus, quæ illi tria poma ex Hesperidum hortis dedit, quorum pulcritudine puellæ cursum impedivit, cursu superasse traditur. Qua de re postea in Metamorph.

(k) *Præmia*) Ipsam Atalantam, quæ se ea lege in viri manus venturam spoponderat, si a quopiam cursu vinceretur.

(l) *Phrygios*) *Pelopis Phrygii;* qui Œnomaum Hippodamiæ patrem curuli certamine superavit.

(m) *Alcides*) Hercules est a robore, Græca etymologia sic dictus; ἀλκὴ enim robur est: vel ab Alcæo avo, ut placet Herodoto.

(n) *Acheloia*) *Acheloi fluvii*, qui cum Hercule pro Deianira sibi promissa pugnavit; a quo altero cornu in certamine mulctatus est.

(o) *Per has leges*) *Ut pariter victori, tu, Helena, in matrimonium cederes.*

(p) *Audacia fortiter*) Vossianus codex habet *fortior*: quod Cl. Heinsio, mihi quoque placet. Alii *victoria* pro *audacia*.

(q) *Opus*) *Victoriæ meæ præmium.*

O decus, o (*a*) præsens (*b*) geminorum gloria fratrum;
O Jove digna viro, ni Jove nata fores!
Aut ego (*c*) Sigæos repetam te conjuge portus:
Aut ego (*d*) Tænaria contegar exul humo.
Non mea sunt (*e*) summa leviter (*f*) districta sagitta
Pectora: descendit (*g*) vulnus ad ossa meum.
Hoc mihi, (nam (*h*) repeto) fore ut a (*i*) cæleste sagitta
Figar, erat verax vaticinata (*k*) soror.
(*l*) Parce (*m*) datum fatis, Helene, contemnere amorem:
(*n*) Sic habeas faciles in tua vota Deos.
(*o*) Multa quidem (*p*) subeunt: sed coram ut plura loquamur,
Excipe me lecto nocte silente tuo.
An (*q*) pudet, & metuis Venerem temerare maritam,
(*r*) Castaque legitimi fallere jura tori?
Ah nimium simplex, Helene, ne rustica dicam,
(*s*) Hanc faciem culpa posse carere putas!
Aut faciem mutes, aut, sis non dura, (*t*) necesse est.
(*u*) Lis est cum forma magna pudicitiæ.

INTERPRETATIO.

O honos, o gloria certa fratrum gemellorum; o digna Jove marito, nisi esses Jove procreata! Aut ego revehar in portus Sigæos, te uxore: aut ego extorris sepeliar in terra Tænaria. Mea pectora non sunt leviter vulnerata extrema sagitta: plaga mea porrigitur ad ossa. Soror vere prædixerat hoc mihi, (nam recordor) futurum ut confoderer a cæleste sagitta. Noli, Helene, spernere amorem immissum fatis: sic fruaris Diis propitiis tuis desideriis. Multa quidem succurrunt: sed, ut plura proferamus in conspectu, excipe me toro tuo nocte tacita. An pudet, & times violare Venerem conjugalem? & ludificare jura pudica lecti legitimi? Ah nimium rudis, Helene, ne dicam stupida, credis talem formam posse carere crimine! aut oportet immutes vultus, aut sis non crudelis. Gravis est discordia castitatis cum pulcritudine.

NOTÆ.

(a) *Præsens*) *Magnum, certumque*. Hanc vocem nota; vim habet & dignitatem.

(b) *Geminorum*) *Castoris & Pollucis*.

(c) *Sigæos*) *Trojanos*: a Sigæo promontorio.

(d) *Tænaria*) *Laconica*; a Tænaro promontl.

(e) *Summa*) Id est, *Sagittæ tantum parte extrema*.

(f) *Districta*) *Vulnerata*; sed vulnus leve indicat per se vox ista: quod notandum. *Ce n'est pas une petite égratignure*.

(g) *Vulnus*) *Amor*.

(h) *Repeto*) *Recolo* multi ex scriptis. Id est *In memoriam reduco*.

(i) *Cæleste*) Pro *Cælesti* antique metri necessitate.

(k) *Soror*) *Cassandra*; de qua supra.

(l) *Parce*) *Noli*.

(m) *Datum*) Clar. Heinsius vellet *ratum*. Pro Amore a fati necessitate arguit.

(n) *Sic*) *Ita invenias Deos ad ea quæ optaveris exorabiles, ut mihi nunc auscultaveris*.

(o) *Multa*) *Quæ tibi scribam*, supple.

(p) *Subeunt*) *In mentem veniunt*.

(q) *Pudet*) *Me toro tuo excipere*, scil.

(r) *Castaque legit.*) *Maritalem Venerem* hic versus interpretatur. *An pudicitiam maritalem violare metuis?*

(s) *Hanc*) *tuam, tam pulcram*.

(t) *Necesse est*) Male vero cessit pulcritudini, si necessario cum impudicitia conjuncta sit.

(u) *Lis est*) —*Rara est adeo concordia formæ*
Atque pudititiæ.

Jupi-

Jupiter his gaudet, gaudet Venus aurea (*a*) furtis.
(*b*) Hæc tibi nempe patrem furta dedere Jovem.
(*c*) Vix fieri, (*d*) si sunt vires in semine avorum,
(*e*) Et Jovis & Ledæ filia, casta potes.
Casta tamen tum sis, cum te mea Troja tenebit:
Et tua sim, quæso, (*f*) crimina solus ego.
Nunc ea peccemus, quæ (*g*) corriget (*h*) hora jugalis:
(*i*) Si modo promisit non mihi vana Venus.
Sed tibi & hoc suadet (*k*) rebus, non voce, maritus.
Neve sui furtis hospitis obstet, abest.
(*l*) Non habuit tempus, quo (*m*) Cressia regna videret,
Aptius, (*n*) o mira calliditate virum!
Ivit, &, (*o*) *Idæi mando tibi*, dixit iturus,
Curam (*p*) *pro nobis hospitis, uxor, agas*.
Negligis absentis (testor) mandata mariti:
Cura tibi non est hospitis ulla tui.
(*q*) Hunccine tu speres hominem (*r*) sine pectore (*s*) dotes
Posse satis formæ, Tyndari, nosse tuæ?

INTERPRETATIO.

Jupiter lætatur adulteriis, Venus splendida illis lætatur. Nempe hæc adulteria tibi fecerunt Jovem patrem. Filia Jovis & Ledæ vix potes fieri pudica, si sit aliqua potestas in semine avorum. Pudica sis tamen tum, cum Troja te habebit: & ego solus precor sim tua flagitia. Nunc ea delinquamus, quæ hora conjugalis emendet: si saltem Venus non est mihi pollicita inania. Sed & maritus tibi est hujus author factis, non verbis: & ne prohibeat adulteria sui hospitis, peregre est. Non habuit tempus commodius quo adiret regna Cretensia: o virum egregia astutia! Discessis, & profecturus dixit, Conjux tibi præcipio curam geras hospitis Idæi pro nobis. *Contemnis (juro) jussa viri absentis: nulla est tibi cura tui hospitis. Anne tu speres hunc hominem insulsum posse satis cognoscere pretium formæ tuæ?*

NOTÆ.

(a) *Furtis*) *Adulteriis*.

(b) *Hæc*) Jupiter vero furtivo cum Leda concubitu Helenam genuit.

(c) *Vix fieri*) Scilicet, ut *fortes creantur fortibus & bonis*, ita plerumque ex corvi malo ovo malus corvus nascitur.

(d) *Si sunt*) Atque sunt certe ut plurimum, etiam quod ad mores attinet.

(e) *Et Jovis & Ledæ*) Utriusque adulterio.

(f) *Crimina solus*) *Cum nemine præterea peccet*.

(g) *Corriget*) Faciet legitima; aut saltem resarciet. Duo habent *corrigat*: quod Cl. Heinsius retinuit.

(i) *Hora jugalis*) Pro matrimonio.

(h) *Si modo*) Id est, *Si saltem uxor esse mea debeas, sicuti a Venere mihi est promissum: nec me illa deceperit*.

(k) *Rebus*) *Quandoquidem, me hic tecum relicto, discesseris*.

(l) *Non habuit*) Menelaum irridet, qui tali forma conjugem secum reliquerit.

(m) *Cressia*) *Cretæ Insulæ*.

(n) *O mira*) Irrisio est Menelai.

(o) *Idæi*) Paridis, ab Ida monte Phrygiæ sic dicti.

(p) *Pro nobis*) *Loco nostro*.

(q) *Hunccine*) Menelaum eum esse negat hominem, qui Helenæ pulchritudinem satis noverit æstimare.

(r) *Sine pectore*) *Sine sapientia*. Ita & Horatius loquutus est de Tibullo; *Tu non corpus eras sine pectore*.

(s) *Dotes*) *Excellentiam, & pretium*.

Fal-

Falleris: (*a*) ignorat: nec, si bona magna putaret
Quæ tenet, externo crederet illa viro.
(*b*) Ut te nec mea vox, nec te meus incitet ardor;
Cogimur (*c*) ipsius commoditate frui.
Aut erimus stulti, (*d*) sic ut superemus & ipsum,
Si tam securum tempus abibit (*e*) iners.
Pœne suis ad te manibus deducit (*f*) amantem.
Utere non vafri simplicitate viri.
Sola jaces viduo tam longa nocte cubili:
In viduo jaceo solus & ipse toro.
Te mihi, meque tibi communia gaudia jungant.
Candidior medio nox erit (*g*) illa die.
Tunc ego jurabo quævis tibi numina; meque
Adstringam (*h*) verbis in sacra (*i*) jura tuis.
Tunc ego, (*k*) si non est fallax fiducia nostri,
Efficiam præsens, ut mea regna petas.
Si pudet; & metuis, ne me videare secuta;
Ipse reus sine te criminis hujus (*l*) agar.
(*m*) Nam sequar (*n*) Ægidæ factum, (*o*) fratrumque tuorum.
Exemplo tangi non (*p*) propiore potes.
Te rapuit Theseus; geminas (*q*) Leucippidas illi:
Quartus in exemplis enumerabor ego.

INTERPRETATIO.

Hallucinaris, nescit: nec si crederet magna bona esse quæ possidet, illa committeret viro peregrino. Quamvis te nec mea verba, nec te meus amor urgeat; cogimur uti facilitate ipsius. Aut erimus stolidi, ita ut etiam ipsum vincamus, si opportunitas tam tuta prætereat inutilis. Perducit propemodum amantem ad te manibus suis. Utere imperitia mariti simplicis. Sola decumbis lecto destituto nocte tam prolixa: ipse etiam solus decumbo in lecto viduo. Voluptas communis copulet te mihi, & me tibi. Illa nox erit splendidior media die. Tunc ego jurabo tibi quosvis Deos; & me obligabo vocibus tuis in jura sacra. Tunc ego, si fiducia nostri non est mendax, præsens præstabo ut adeas nostra regna. Si pudet, & times ne videaris secuta me: ipse constituar reus hujus flagitii sine te. Nam imitabor admissum Ægidæ, & fratrum tuorum. Non potes moveri exemplo propiore. Theseus te abstulit; illi duas Leucippidas: ego quartus recensebor in exemplis,

NOTÆ.

(a) *Ignorat*) *Quod sit formæ tuæ pretium*, scil.

(b) *Ut*) *Quamvis*.

(c) *Ipsius*) Gronovianus *absentis commoditate viri*.

(d) *Sic ut*) *Adeo ut ipso Menelao simus stultiores*.

(e) *Iners*) *Sine amoris effectu*.

(f) *Amantem*) *Me*, scil.

(g) *Illa*) *Qua jungemur*, scil.

(h) *Verbis suis*) *Juranda secundum eam quam præscripseris formulam*.

(i) *Jura*) *Matrimonii*, scil. *quod nunquam dissolvam*.

(k) *Si non est*) *Nisi forte majora quam possim exequi animo præsumo*.

(l) *Agar*) Alii *ero*. Id est, *Volo hujus facti culpam omnem in me transferri*.

(m) *Nam*) Dicit se Helenam a se raptam fuisse velle fateri.

(n) *Ægidæ*) *Thesei; Ægei filii, qui te rapuit*.

(o) *Fratrum*) *Castoris & Pollucis*.

(p) *Propiore*) Sunt vero fratres inter se maxime propinqui.

(q) *Leucippidas*) *Leucippi filias*, Phœben & Elairam. Qua de re postea plenius in fastis.

Tro-

Troia (*a*) classis adest, armis instructa virisque.
Jam (*b*) facient celeres remus & aura vias.
Ibis Dardanias ingens regina per urbes:
Teque novam credet vulgus adesse Deam.
Quaque (*c*) feres gressus, (*d*) adolebunt (*e*) cinnama flammæ:
Cæsaque (*f*) sanguineam victima (*g*) planget humum.
Dona pater fratresque, & cum genitrice sorores,
(*h*) Iliadesque omnes, totaque Troja, dabunt.
Hei mihi! pars a me vix dicitur ulla (*i*) futuri.
Plura feres, quam quæ littera nostra refert.
Nec tu (*k*) rapta time, ne nos fera bella sequantur;
Concitet & vires Græcia magna suas.
(*l*) Tot prius abductis, (*m*) ecquæ repetita per arma est?
Crede mihi; (*n*) vanos res habet ista metus.
Nomine ceperunt Aquilonis (*o*) Erechthida Thraces:
Et tuta a bello (*p*) Bistonis ora fuit.

INTERPRETATIO.

Classis Trojana munita armis & viris, hic est. Remus & ventus jam præstabunt iter expeditum. Incedes superba regina per oppida Trojana: & vulgus arbitrabitur se adesse novam Deam. Et qua pedes movebis, immittent cinnamoma in ignem: & victima mactata percutiet terram cruentam. Pater & fratres & sorores cum matre & omnes Iliades, totaque Troja præbebunt munera. Hei mihi! vix pars ulla futuri narratur a me. Pluribus cumulaberis, quam quæ epistola nostrà commemorat. Nec tu abrepta metue ne sæva bella nos persequantur; & magna Græcia commoveat opes suas. Tot ante ablatis, ecquæ revocata est per arma? Fidem mihi adhibe, res ista habet timores inanes. Thraces abstulerunt Erechthida nomine Boreæ: & regio Thracia fuit secura a bello.

NOTÆ.

(a) *Classis*) Adeoque facilis discessus.

(b) *Facient celeres*) Id est, *facient ut celeriter viam conficiamus.*

(c) *Feres gressus*) *Ibis.*

(d) *Adolebunt*) *In tuum honorem, tanquam Deæ cremabunt.*

(*e*) *Cinnama*) Cinnamum & Cinnamomum frutex est, cujus corticis usus est etiam apud nos vulgaris. *De la canelle.* Hic vero pro quovis odoramento positum est.

(f) *Sanguineam*) Postquam victimæ sanguis eam roraverit, *scilicet.*

(g) *Planget*) *Percutiet*, cum in terram cadet.

(h) *Iliadesque*) *Mulieres Trojanæ.*

(i) *Futuri*) Id est, *bonorum & commoditatum, quæ tibi Trojæ tempore futuro evenient.*

(k) *Rapta*) *Si rapta, vel, postquam rapta fueris.*

(l) *Tot*) Puellis, *scil.* antehac raptis.

(m) *Ecquæ repet.*) Id est *nulla repetita est.*

(n) *Vanos res*) Id est, *De nihilo & sine causa istud metueris.*

(o) *Erechthida*) Orithyiam, Erechtei Atheniensium regis filiam; quam cum Aquilo seu Boreas bona gratis non posset impetrare, vi rapuit: atque ex ea Zethen & Calaim suscepit, qui Argonautæ Harpyas fugaverunt.

(p) *Bistonis*) *Thracia*; a Bistonide palude, vel Bistonia urbe, vel, qui eam condidit, Bistone Martis filio.

Phasi-

(*a*) Phasida puppe nova vexit (*b*) Pagasæus Iason:
    (*) Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoque qui rapuit, rapuit (*c*) Minoida Theseus:
    Nulla tamen Minos (*d*) Cretas ad arma vocat.
Terror (*e*) in his ipso major solet esse periclo:
    Quæque timere (*f*) libet, pertimuisse pudet.
(*g*) Finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum.
    Et mihi sunt vires: & mea tela nocent.
Nec minor est Asiæ, quam vestræ copia terræ.
    Illa viris dives, dives abundat equis.
Nec plus (*h*) Atrides animi Menelaus habebit,
    Quam Paris; aut armis anteferendus erit.
Pœne puer cæsis (*i*) abducta armenta recepi
    Hostibus: & (*k*) causam nominis inde tuli.
Pœne puer vario juvenes certamine vici;
    In quibus (*l*) Ilioneus, (*m*) Deiphobusque fuit.
Neve putes, non me nisi cominus esse timendum:
    (*n*) Figitur in jusso nostra sagitta loco.

INTERPRETATIO.

Jasen Pagesæus abduxit Phaside nevi nove; nec terre Thessela vexata est manu Colcha. Theseus qui te ebstulit, ebstulit Minoide: Minos tamen nullos Cretas ciet ad arme. Trepidatio in his solet esse mejor ipso discrimine: & pudet reformidasse quæ libet reformidare. Pone tamen si vis, bellum grave exciteri. Et mihi vires suppetunt; & mea arme efficiunt. Nec minores sunt opes Asiæ quem terræ vestræ: illa opulenta viris, opulenta ebundet equis. Nec Menelaus Atrides hebebit plus audaciæ, quem Peris, eut præferendus erit bello. Propemodum puer recuperavi armenta abacta, hostibus profligatis; & inde habui ceusam nominis. Propemodum puer superavi juvenes diversa pugne; inter quos Deiphobus & Ilieneus. Et ne credes me non esse reformidendum nisi ex propinquo; sagitte nostra tangit locum appetitum.

NOTÆ.

(a) *Phasida*) *Medeam*; a Phasi Colchorum fluvio celeberrimo sic dictam.

(b) *Pagasæus*) *Thessalicus*; a Pegasis Thessaliæ urbe, juxta quam Argo navis ædificata est, a qua etiam propinquus sinus, unde Jason navem solvit, Pagasæus dictus est.

(*) *Læsa nec*) *Nec quisquam ex Colchis propter Medeam raptam adversus Thessalos bellum movit.*

(c) *Minoida*) *Ariadnen*, Minois filiam.

(d) *Cretas*) *Qui in Græciem, Ariadnen repetitum navigent*, supple.

(e) *In his*) *Cum rapta est aliqua puella.*

(f) *Libet*) *Et pudet timuisse, quæ voluimus timere, quanquam timenda non essent.* Stultum & ex inepta libidine esse metum illum innuit.

(g) *Finge*) *Pone*. Gal. *Supposez*.

(h) *Atridee*) *Atrei filius.*

(i) *Abducta*) A latronibus, dum ille in Ida monte inter Pastores ageret.

(k) *Causam nominis*) Ille vero Græca etymologia Alexander ἀπὸ τῶ ἀνδρὸς, id est, a viro, & ἀλέγω, auxilior, dictus est.

(l) *Ilioneus*) Vir fuit Trojanus, fortissimus Phorbantis filius, Æneæ comes.

(m) *Deiphobusque*) Paridis frater bellicosissimus.

(n) *Figitur*) Sese sagittandi peritia commendat.

Num

Num potes hæc (*a*) illi primæ dare facta (*b*) juventæ?
Instruere Atriden num potes (*c*) arte mea?
Omnia si dederis; numquid (*d*) dabis Hectora fratrem?
Unus is innumeri militis (*e*) instar habet.
Quid valeam, nescis: & te mea robora (*f*) fallunt:
Ignoras, cui sis nupta futura viro.
Aut igitur nullo belli repetere tumultu;
Aut cedent (*g*) Marti (*h*) Dorica castra meo.
Nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
Conjuge: certamen præmia magna movent.
Tu quoque, si (*i*) de te (*k*) totus contenderit orbis,
(*l*) Nomen ab æterna posteritate feres.
Spe (*m*) modo non timida, Dîs (*n*) hinc egressa secundis,
Exige (*o*) cum plena munera (*p*) pacta fide.

INTERPRETATIO.

Anne potes illi tribuere hæc facinora primæ juventutis? Anne potes adornare Atriden peritia mea? Quamvis omnia tribueris; numquid tribues fratrem Hectorem? Is habet præstantiam militis innumeri. Ignoras quanti sim; & meæ vires te latent. Nescis cui viro sis futura conjux. Vel igitur nullo belli motu revocaberis; aut exercitus Græci vincentur a Marte meo. Nec tamen ægre feram ferrum corripere pro tanta uxore: magna munera pugnam cient. Tu quoque, si universus orbis certaverit propter te, consequeris famam ab æterna posteritate. Tantum hinc profecta Diis propitiis spe haud incerta, reposce promissa præmia cum certa fide.

NOTÆ.

(a) *Illi*) *Menelao*.

(b) *Juventæ*) *Meæ*, scilicet.

(c) *Arte*) *Ad omne certamen peritia*.

(d) *Dabis Hectora*) Id est, *tam strenuum ut frater est*.

(e) *Instar*) Similitudinem notare hanc vocem dicunt Grammatici; at ni fallor, præstantiam & dignitatem insuper habet: quod quidem hic etiam suum locum invenit.

(f) *Fallunt*) *Quæ sint ignoras*.

(g) *Marti*) *Virtuti & viribus bellicis*: Mars enim Deus belli.

(h) *Dorica*) *Græca*. Pars pro toto.

(i) *De te*) *Propter te*: nam eam vim habet quoque præpositio *de*; exemplaque sunt obvia.

(k) *Totus*) Europam & Asiam intellige, quæ Helenæ causa bello decennali collisæ sunt.

(l) *Nomen*) *Gloriam*. Credere est enim pulcherrimam fuisse ob quam tantæ motæ lites.

(m) *Modo*) *Tantummodo*.

(n) *Hinc*) *Ex Menelai domo*.

(o) *Cum fide*) *Non dubitans quin omnia præstem*.

(p) *Pacta*) *Tibi a me promissa*.

EPISTOLA DECIMASEPTIMA.

ARGUMENTUM.

Helena, lecta Paridis epistola, quasi offensa, primum objurgat eum. Deinde, ut pudorem tutetur, Paridis suasiones infringere conatur; ita tamen, ne omnino illius amorem negligere videatur. Et sic aperte ostendit muliebre ingenium varium esse, atque mutabile: juxta illud Ovidii in Arte amandi, Forsitan & primo veniet tibi littera tristis, Quæque roget, ne se sol-

sollicitare velis. Quod rogat illa, timet: quod non rogat, optat ut instes. *Postremo, Paridis voluptatem expletura, ut honestius, ita tutius visum est, si quid sit, non litteris mandare, sed per Clymenen & Æthram, socias fidissimas agere. Idque cum fecissent, rebus compositis, una Trojam abierunt.* Multi hanc Epistolam non esse Ovidii contendunt, sed Sabini.

HELENA PARIDI.

NUNC oculos tua cum violarit epistola nostros:
(*a*) Non rescribendi gloria visa (*b*) levis.
Ausus es hospitii (*c*) temeratis advena (*d*) sacris
Legitimam nuptæ sollicitare fidem?
(*e*) Scilicet (*f*) idcirco ventosa per æquora vectum
Excepit portu (*g*) Tænaris ora suo?
Nec tibi (*h*) diversa quamvis e gente venires,
(*i*) Oppositas habuit regia nostra fores;
Esset ut (*k*) officii merces (*l*) injuria tanti?
Qui (*m*) sic intrabas, hospes an hostis eras?
Nec dubito, quin hæc, cum sit tam justa, vocetur
Rustica judicio nostra querela tuo.
Rustica sim sane; (*n*) dum non oblita pudoris:
Dumque (*o*) tenor vitæ sit sine labe meæ.

INTERPRETATIO.

POstquam tua littera læserunt oculos nostros; gloria non respondendi visa est parva. Ausus es hospes, violatis sacris hospitii, labefactare fidem legitimam maritæ? Nempe ea causa regio Tænaris accepit portu suo te adductum per maria procellosa: Nec palatium nostrum habuit valvas tibi clausas, quamquam accederes e natione peregrina; ut injustitia esset præmium tanti beneficii? Qui sic ingrediebaris, eras-ne hospes an hostis? Nec dubito quin hæc querimonia, cum sit tam justa, dicatur inepta judicio tuo. Sim profecto inepta; modo non immemor pudicitiæ: & modo ordo meæ vitæ sit sine macula.

NOTÆ.

PUteaneus margini adscriptos habet hos versus initio epistolæ;

Si mihi quæ legi, Pari, non legisse liceret,
Servarem numeros, sicut & ante, probæ.

(a) *Non*) Duplex potest esse sensus, qui tamen prope eodem sedeat, prout voculam istam non ad *rescribendi*, vel ad *levis* retuleris.

(b) *Levis*) *Parva*.

(c) *Temeratis*) *Violatis*. Enimvero hospitii jura violat, qui hospitis uxorem adulterio corrumpere nititur.

(d) *Sacris*) Scilicet, Jovi & diis hospitalibus sacra fiebant, in hospitii sanciendo fœdere.

(e) *Scilicet*) Ironiæ apta etiam vocula.

(f) *Idcirco*) *Ut me corrumperes*.

(g) *Tænaris*) *Laconica*; a Tænaro promontorio, de quo jam sæpe.

(h) *Diversa*) *Remota, & quæ aliis moribus vivit*. Barbarorum vero nomine alios omnes Græci contemnebant. Hospites Spartani præsertim odio habebant.

(i) *Oppositas*) *Clausas*. *Regia non exclusus es*.

(k) *Officii*) Communicati hospitii.

(l) *Injuria*) In adulterium sollicitationem intellige: quam beneficii mercedem Helena arguit.

(m) *Sic*) *Cum desiderio me abducendi*.

(n) *Dum*) *Dummodo*; Gall. *Pourvui que*.

(o) *Tenor*) Seriem, continuationem, & cursum notat vox ista. *Le cours de la vie*.

(*a*) Si non est (*b*) ficto vultus mihi tristis in ore;
Nec sedeo (*c*) duris (*d*) torva (*e*) superciliis;
Fama tamen clara est: & adhuc sine crimine (*f*) lusi:
Et (*g*) laudem de me nullus adulter habet.
Quo magis admiror, quæ sit fiducia (*h*) cœpto;
Spemque tori dederit quæ tibi causa mei.
(*i*) An, quia vim nobis (*k*) Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor bis quoque digna rapi?
(*l*) Crimen erat nostrum, si (*m*) delinita fuissem.
Cum sim rapta, meum quid (*n*) nisi nolle fuit?
Non tamen e (*o*) facto fructum tulit ille (*p*) petitum:
Excepto redii passa timore nihil.
Oscula (*q*) luctanti tantummodo pauca protervus
Abstulit: ulterius nil habet ille mei.
(*r*) Quæ tua nequitia est, non (*s*) his contenta fuisset.
Dî melius! (*t*) similis non fuit ille tui.
Reddidit (*u*) intactam; minuitque modestia crimen:
Et juvenem (*x*) facti (*y*) pœnituisse patet.

INTERPRETATIO.

Si species mihi non est severa in ore simulato; nec sum terribilis sævis superciliis; fama tamen est illustris, & jocata sum adhuc sine flagitio: & nullus stuprator habet gloriam de me. Quo magis stupeo, quæ sit fiducia auso: & quæ causa tibi prebuerit spem lecti mei. An, quia heros Neptunius nobis vim fecit, abducta semel, videor quoque digna bis abduci? Nostrum erat flagitium, si pellecta fuissem. Cum sim ablata; quid fuit meum nisi nolle? Ille tamen non consecutus est ex cœpto præmium quæsitum: reverti nihil passa, si metum tollas. Tantum procax rapuit renitenti pauca suavia; ille nihil habet mei amplius. Quæ tua est protervia, non fuisset contenta his. Dî melius! ille tibi par non fuit. Restituit illibatam; & modestia leviorem fecit ejus culpam: & manifestum est juvenem pœnituisse facinoris.

NOTÆ.

(a) *Si non est*) Ad id quod primum ex vultus hilaritate conjici potest Helena respondet: testaturque se, quamvis festivam, castam tamen esse.

(b) *Ficto*) Major non est profecto earum puellarum virtus, quæ tristitiam & severitatem nescio quam ridiculam affectant.

(c) *Duris*) *Quæ inexorabilem severitatem prædicent.*

(d) *Torva*) *Terribilis.*

(e) *Superciliis*) In quibus præsertim severitatis & superbiæ sedes.

(f) *Lusi*) Verbum amatorium. Alii habent *vixi*.

(g) *Laudem*) Id est, *De me non potest sese jactare.*

(h) *Cœpto*) *Tuo*, scil. *qui me corrumpere quæras.*

(i) *An quia*) Tota hæc Helenæ ratio persuadere magis quam dissuadere videtur.

(k) *Neptunius*) *Theseus*; Neptuni nepos.

(l) *Crimen*) *Culpa.*

(m) *Delinita*) *Thesei blanditiis capta, & ad ejus amorem perducta.*

(n) *Nisi nolle*) Per vim a Theseo se dicit abductam.

(o) *Facto*) *Raptu.*

(p) *Petitum*) *Desideratum.*

(q) *Luctanti*) *Mihi*, scil. *quæ ipsi resistebam.*

(r) *Quæ tua neq.*) Gall. dicimus, *Méchant come vous estes.*

(s) *His*) *Osculis.*

(t) *Similis*) *Ita ut tu es protervus & libidinosus.*

(u) *Intactam*) *Non vitiatam.* Quanquam non defuerunt qui aliter senserint.

(y) *Facti*) *Raptus.*

(x) *Pœnituisse patet*) Omnino, siquidem intactam sponte reddidisset: at vero vi magna repetentibus fratribus reddita est.

Digitized by Google

Thesea (*a*) pœnituit, Paris ut succederet illi;
(*b*) Ne quando nomen non sit in ore meum?
(*c*) Nec tamen irascor: (quis enim succenset amanti?)
Si modo, quem (*d*) præfers, non simulatur amor.
(*e*) Hoc quoque enim dubito non quod (*f*) fiducia desit,
Aut mea sit facies non bene nota mihi:
Sed quia credulitas damno solet esse puellis;
(*g*) Verbaque dicuntur vestra carere fide.
(*h*) At peccant aliæ; matronaque rara pudica est.
(*i*) Quid prohibet raris nomen inesse meum?
Nam mea quod (*k*) visa est tibi mater idonea; cujus
Exemplo flecti me quoque posse putes:
Matris in (*l*) admisso (*m*) falsa sub imagine lusæ
(*n*) Error inest; pluma tectus adulter erat.
(*o*) Nil ego, si peccem, possim nescisse: nec ullus
Error, qui facti crimen obumbret, erit.
Illa (*p*) bene erravit, vitiumque (*q*) auctore (*r*) redemit.
Felix in culpa (*s*) quo Jove dicar ego?

INTERPRETATIO.

Pœnituit Theseum, ut Paris illi substitueretur; ne aliquando nomen meum non teratur ore hominum? *Nec tamen succenseo: (quis enim sucenset amanti?) Si modo amor quem indicas non fingitur. Nam de hoc etiam incerta sum: non quod confidentia absit, aut mea forma non sit mihi perspecta: sed quia facilitas solet esse detrimento puellis, & vestra verba dicuntur esse absque fide. At aliæ delinquunt, & matronæ paucæ sunt castæ. Quid obstat nomen meum esse inter paucas? Nam quod mater mea tibi visa est apta, cujus exemplo credas me posse quoque moveri: error est in facto matris deceptæ sub ficta specie: stuprator erat velatus pennis. Ego, si delinquam, nihil possim ignorasse; nec ullus error erit, qui velet probrum admissi. Illa bene erravit, & compensavit stuprum auctore. Quo ego Jove beata vocer in crimine?*

NOTÆ.

(a) *Pœnituit*) Interpretative & quadam cum indignatione legendum.

(b) *Ne quando*) Id est, *Ut semper sinistris hominum rumoribus differar.*

(c) *Nec tamen*) Ecce, antea paciscentem verius quam societentem Helenam, jam statim sese, more muliebri prodentem.

(d) *Præfers*) *Indicas & prædicas.*

(e) *Hoc quoque*) *Ego quoque dubito ne forte amorem simules.*

(f) *Fiducia desit*) Id est, *Non quod de forma mea diffidam.*

(g) *Verbaque dicuntur*) *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.* Terent.

(h) *At peccant*) *Quamvis fideles non sint viri, tamen, quasi essent, puellæ peccant.* Objectio est, quasi ex parte Paridis: dixerat vero ille, *Lis est cum forma magna pudicitiæ.*

(i) *Quid prohibet*) Responsio est Helenæ ad objectionem. *Quid prohibet*, inquit, *me inter paucas pudicas recenseri?*

(k) *Visa est*) Dixerat vero Paris. *Hæc tibi nempe patrem furta dedere Jovem.*

(l) *Admisso*) *Adulterio.*

(m) *Falsa*) Cygni, scilicet.

(n) *Error*) Cygnum enim esse eum credidit qui fuit Jupiter.

(o) *Nil ego*) Adeoque non pudicitiæ securitatem, sed impudicitiæ latibulum quærit: qualis ingenii plurimae inveneris mulieres.

(p) *Bene*) *Feliciter.* Sed vocis ambiguitas orationi subservit.

(q) *Auctore*) *Jove.* Nullum dicit fuisse Ledæ crimen, quod ei a Jove vitium oblatum fuerit.

(r) *Redemit*) *Compensavit.*

(s) *Quo Jove*) Id est *nullo*. Paridem Jovem esse, quo crimen suum compensetur, negat Helena.

Quod

Digitized by Google

(*a*) Quod (*b*) genus & proavos, & regia nomina jactas:
Clara satis domus (*c*) hæc nobilitate sua.
Juppiter (*d*) ut soceri (*e*) proavus taceatur, & omne
Tantalidæ Pelopis (*f*) Tyndareique decus;
Dat mihi Leda Jovem cycno decepta parentem;
Quæ falsam gremio credula fovit avem.
(*g*) I nunc, & Phrygiæ late primordia gentis,
Cumque suo Priamum Laomedonte refer.
Quos ego (*h*) suspicio; sed, qui tibi gloria magna est,
(*i*) Quintus, is a nostro nomine (*k*) primus erit.
(*l*) Sceptra tuæ quamvis rear esse potentia Trojæ,
Non tamen (*m*) hæc illis esse minora puto.
(*n*) Si jam divitiis locus hic numeroque virorum
Vincitur: at certe barbara terra tua est.
Munera tanta quidem promittit epistola (*o*) dives,
Ut possint ipsas illa movere Deas.
Sed si jam fines vellem transire pudoris;
(*p*) Tu melior culpæ causa futurus eras.

INTERPRETATIO.

Quod prædicas gentem & proavos & nomina regia: hæc domus satis est *illustris sua nobilitate. Quamvis Jupiter proavus soceri prætermittatur, & omnis honos Pelopis Tantalidæ, & Tyndarei; Leda delusa Cycno, quæ simplex calefecit sinu avem fictam, facie mihi Jovem patrem. I nunc & prolixe commemora initia generis Phrygii, & Priamum cum suo Laomedonte. Quos ego veneror: sed quintus, qui tibi est magna gloria, is erit primus a nostro nomine. Quanquam arbitrer sceptra tuæ Trojæ esse valida, non tamen credo hæc esse inferiora illis. Tametsi hic locus superetur opibus & numero virorum, at profecto terra tua est barbara. Litteræ* tuæ *magnificæ equidem pollicentur tanta dona; ut illa valeant tangere ipsas Deas. Sed si maxime cuperem transgredi limites honestatis; tu futurus eras potior causa peccati.*

NOTÆ.

(a) *Quod*) *Quant à ce que.*

(b) *Genus*) *Extraction.*

(c) *Hæc*) *Mea.*

(d) *Ut*) *Quamvis.*

(e) *Proavus*) Vide supra.

(f) *Tyndareique*) Fuit Tyndareus Ledæ maritus, dictusque adeo Helenæ pater.

(g) *I nunc*) Quasi dicat, *frustra Genus tuum jactas.*

(h) *Suspicio*) *Veneror.*

(i) *Quintus*) De Jove loquitur. Miror vero Hubertinum, qui quidem optime ex Mythologis Paridis genealogiam scripsit,, ejusque genus a Priamo, Laomedonte, Ilo, Troe, Erichtonio, Dardano, Jove repetit; hunc vero, qui septimus est, quintum facit. Credendum est itaque, vel locum hunc corruptum esse; vel aliter quam solent Nasonem Paridis avos recensuisse; vel denique, de industria errantem fœminam induxisse.

(k) *Primus*) Quia pater. Eo vero optime majorem eum fecit dignitatem Helena, quo minus a Jove distat: ut maxime nostrorum quorundam stultorum homuncionum demirer ineptiam, qui quo plus a majoribus suis ætate & virtute sunt remoti, eo sibi majorem partem credunt nobilitatem. Egregie vero, eiquidem minus ab illis remotissimis istorum socordiæ lumen affulget: Virtus est, scilicet, minus pravum videri!

(l) *Sceptra*) Ad id respondet quod dixerat Paris, *Sceptra parens Asiæ*, &c.

(m) *Hæc*) *Nostra.*

(n) *Si jam*) Paridi concedit quidem ejus Asiam Græcia opulentiorem, sed barbaram esse dicit.

(o) *Dives*) *Quæ divitias pollicetur.*

(p) *Tu melior*) *Tua elegantia magis flecterer, quam divitiis.* Jam diu victa est, quæ sic loquitur!

Digitized by Google

Aut ego perpetuo famam sine labe tenebo;
    Aut ego te potius quam tua dona sequar.
Utque ea non sperno; sic acceptissima (*a*) semper
    Munera sunt, (*b*) auctor quæ pretiosa facit.
(*c*) Plus multo est, quod amas, quod sum tibi causa laboris;
    Quod per tam (*d*) longas (*e*) spes tua venit aquas.
(*f*) Illa quoque apposita quæ (*g*) nunc facis, (*h*) improbe, mensa,
    (Quamvis (*i*) experiar dissimulare) noto.
Cum modo me spectas oculis, lascive, (*k*) protervis;
    Quos vix (*l*) instantes lumina nostra ferunt:
Et modo suspiras: modo pocula proxima nobis
    Sumis; (*m*) quaque bibi, tu quoque parte bibis.
Ah quoties (*n*) digitis, quoties ego tecta notavi
    Signa supercilio (*o*) pœne loquente dari!
Et sæpe extimui, ne vir meus illa videret:
    (*p*) Non satis occultis erubuique notis.

INTERPRETATIO.

Vel ego tuebor semper nomen sine macula; vel ego potius te sequar quam tua munera. Et ut ea non contemno; sic dona sunt semper gratissima, quæ author reddit pretiosa. Amplius est multo quod amas; quod sum tibi causa laboris: quod spes tua accedit per tam vasta maria. Adverto etiam illa quæ nunc proterve agis, mensa admota; quamvis coner dissimulare. Cum modo me aspicis oculis procacibus, Injuriose; quos urgentes vix oculi nostri tolerant; & modo gemis; modo capis pocula proxima nobis, & tu quoque bibis parte qua bibi. Ah quoties adverti notas occultas exhiberi digitis, quoties supercilio propemodum loquente? & sæpe pertimui ne maritus meus illa cerneret; & erubui signis non satis tectis.

NOTÆ.

(a) *Semper*) Gottorphianus *quondam*, pro *quandoque*, *nonnunquam*: quod clar. Heinsio, non sine causa elegans visum est.

(b) *Auctor quæ*) Terent. de meretricula in Eunucho.

—— *Læta est, non tam ipso quidem*
Dono, quam abs te datum esse; id vero serio
Triumphat.

(c) *Plus multo*) *Ut me in sui amorem pellicias, scil.*

(d) *Longas*) Scilicet, a Troja ad Peloponnesum, non est brevis via.

(e) *Spes tua*) *Tu me abducere sperans.* Metonym.

(f) *Illa*) Quæ versibus sequentibus recenset.

(g) *Nunc*) Vide quo sensu hac voce utatur; de re præterita quidem loquens, sed præsentem quam facit.

(h) *Improbe*) Non hic *nefarium*, aut *scelestum* exposueris: sed *procacem*, *audacem*, *assiduum*.

(i) *Experiar dissimulare*) Id est, *conor simulare me non intelligere*.

(k) *Protervis*) *Petulantibus*, *Procacibus*, *& lascivis*.

(l) *Instantes*) *Nimium quid velint declarantes, & quasi petentes.*

(m) *Quaque*) *Qua parte*.

(n) *Digitis*) Manu etiam amoris sui signa Paris dederat.

(o) *Pœne loquente*) Maxima est in oculis animi declaratio.

(p) *Non satis occultis*) Quia signis illis ipse etiam Menelaus Paridis amorem, imo & Helenæ culpam cognoscere potuisset.

Sæpe

Digitized by Google

Sæpe vel exiguo, (*a*) vel longo murmure dixi,
    Nil pudet (*b*) *hunc*: (*c*) nec vox hæc mea falsa fuit.
(*d*) Orbe quoque in mensæ (*e*) legi sub nomine nostro,
    Quod deducta mero littera fecit, AMO.
Credere me tamen (*f*) hoc oculo (*g*) renuente negavi.
    Hei mihi! jam didici: (*h*) sic quoque posse loqui.
His ego blanditiis, si (*i*) peccatura fuissem,
    Flecterer: his poterant pectora nostra capi.
(*k*) Est quoque (confiteor) facies tibi rara: potestque
    Velle sub amplexus ire puella tuos.
Altera (*l*) vel potius felix sine crimine fiat,
    Quam cadat (*m*) externo noster amore pudor.
Disce (*n*) meo exemplo, formosis posse carere.
    Est (*o*) virtus placitis abstinuisse bonis.
Quam multos credas juvenes optare (*p*) quod optas,
    (*q*) Qui sapiant? oculos an (*r*) Paris unus habes?

INTERPRETATIO.

Sæpe dixi, vel tenui, vel protracto murmure, nihil pudet hunc: *nec hæc mea verba fuerunt falsa. Legi etiam in ambitu mensæ sub nomine nostro,* AMO, *quod littera exarata vino fecit. Negavi tamen me his fidem habere oculo abnuente. Hei mihi! jam docta sum posse quoque sic loqui. Ego moverer his blandimentis si fuissem lapsura: pectora nostra poterant his deliniri. Est quoque tibi, agnosco, species præstans: & puella potest velle venire in complexus tuos. Vel altera fiat potius beata sine culpa, quam noster pudor recedat amore peregrino. Disce meo exemplo posse vivere sine pulcris. Est virtus sibi temperasse a bonis placitis. Quem multos juvenes arbitreris cupere, quod cupis, qui sibi temperent? An solus Paris habes oculos?*

NOTÆ.

(a) *Vel longo*) Quod est quodammodo admirantia & subirascentia.

(b) *Hunc*) *Paridem*.

(c) *Nec vox*) Quia pudore carebat Paris.

(d) *Orbe mensæ*) *In mensa rotunda*.

(e) *Legi sub nomine*) Postquam Helenæ nomen vino Paris scripsisset, hanc nomini vocem supposuit *Amo*; ut intelligeret Helena se ab illo amari.

(f) *Hoc*) *Me a te amari*.

(g) *Renuente*) *Nutu sibi respondente, & negante*.

(h) *Sic*) Oculorum nutu.

(i) *Peccatura*) *Si conjugii voluissem fidem fallere*.

(k) *Est quoque*) Respondet ad id quod dixit Paris, *Nec puto collatis forma Menelaus* &c.

(l) *Vel*) Quantam vim habet hoc in loco hæc vocula: quamque prodit bene occultum Helenæ amorem!

(m) *Externo*) *Viri extranei; qui maritus non est*.

(n) *Meo exemplo*) *Quæ licet non habeam maritum pulchrum, tamen eo sum contenta*, ut exponit Hubertinus. Quod minime placet. Tacite indicat Helena se Paridis amore captam esse, cui per virtutem resistat.

(o) *Virtus*) Maxima quidem, ut vix detur major; ex quo solenne illud Epicteti summi Philosophi, *Sustine*, & *Abstine*.

(p) *Quod optas*) Ejus concubitum *scil.*

(q) *Qui sapiant*) *A me abstineant*. Sapientiæ vero non angustos admodum posuit fines; cui vota impura sint licita.

(r) *Paris unus*) Unus Vaticanus. *Pari solus*. Plurimis suam dicit esse cognitam pulchritudinem.

Non

Non tu plus cernis: sed plus temerarius audes.
Nec tibi plus cordis, sed magis (*a*) oris adest.
Tunc ego te vellem celeri venisse carina,
Cum mea virginitas mille petita procis.
Si te vidissem, (*b*) primus de mille fuisses.
Judicio veniam vir dabit ipse meo.
Ad possessa venis (*c*) præceptaque gaudia serus.
Spes tua lenta fuit: quod petis, alter habet.
(*d*) Ut tamen optarem fieri tibi Troia conjux,
(*e*) Invitam sic me nec Menelaus habet.
Desine (*f*) molle, precor, verbis (*g*) convellere pectus
Neve mihi, quam te dicis amare, (*h*) noce.
Sed sine, quam tribuit sortem Fortuna, (*i*) tueri:
Nec spolium nostri turpe pudoris habe.
(*k*) At Venus hoc pacta est: & in altæ vallibus Idæ
Tres tibi se nudas exhibuere Deæ:
Unaque cum regnum, belli daret altera laudem:
(*l*) *Tyndaridos conjux*, (*m*) tertia dixit, *eris*.
Credere vix equidem cælestia corpora possum
Arbitrio formam supposuisse tuo.

INTERPRETATIO.

Tu non amplius visu polles, sed temerarius amplius audes. Nec tibi plus inest animi, sed plus linguæ. Ego vellem te tunc accessisse veloci nave, cum mea virginitas quæsita est *mille procis. Si te aspexissem, fuisses primus de mille. Ipse maritus ignoscet meo judicio. Accedis tardus ad voluptatem occupatam & correptam. Spes tua fuit tarda: alter possidet quod cupis. Quamvis tamen cuperem fieri tibi uxor Trojana, Menelaus nec me ita retinet coactam. Omitte, quæso, labefactare verbis cor tenerum: neve mihi obesto quam profiteris te amare. Sed patere,* me *servare conditionem quam fortuna exhibuit; nec refer indecorum spolium nostræ pudicitiæ. At Venus hoc pollicita est; & tres Deæ ostenderunt se tibi sine vestibus in vallibus Idæ excelsæ; & cum una polliceretur imperium, altera gloriam belli, tertia dixit,* fies maritus filiæ Tyndari. *Vix equidem possum credere corpora cælestia permisisse pulcritudinem judicio tuo.*

NOTÆ.

(a) *Oris*) *Verecundiæ*. Alii habent, *sed magis oris inest.*

(b) *Primus*) Scilicet, ne quis ex procis offenderetur, si cui pater Helenam desponderet, consenserunt omnes, ut quem vellet, cui reliqui auxilio essent, ipsa eligeret.

(c) *Præceptaque*) *Ante occupata.*

(d) *Ut*) *Quanquam.*

(e) *Invitam*) Dicit se nec male nec contra animi desiderium cum Menelao esse.

(f) *Molle*) *Ad amandum pronum.*

(g) *Convellere*) *Commovere, labefactare; ab officio deflectere; in tui amorem pellicere.*

(h) *Noce*) *In crimen & dedecus me impellendo.*

(i) *Tueri*) *ut casta cum Menelao vivam.*

(k) *At Venus*) Respondet ad id quod dixerat Paris. *Pollicita est thalamo te Cytherea meo.*

(l) *Tyndarides*) *Helene*. Vide sis Paridis epistolam; quæ huic vicem præstet commentarii.

(m) *Tertia*) *Venus*; scil.

Uique

(*a*) Utque sit (*b*) hoc verum; certe (*c*) pars altera ficta est,
(*d*) Judicii pretium qua data dicor ego.
Non est tanta mihi fiducia (*e*) corporis, (*f*) ut me
Maxima teste Dea dona fuisse putem.
Contenta est oculis hominum mea forma probari;
Laudatrix Venus est invidiosa mihi.
Sed nihil (*g*) inficior; faveo quoque laudibus istis.
Nam mea vox quare, (*h*) quod cupit, esse neget?
Nec tu (*i*) succense (*k*) nimium mihi (*l*) creditus ægre.
Tarda solet magnis rebus inesse fides.
Prima mea est igitur Veneri placuisse voluptas:
Proxima, (*m*) me visam præmia summa tibi:
Nec te Palladios, nec te Junonis honores
Auditis Helenæ præposuisse (*n*) bonis.
Ergo ego (*o*) sum virtus? ego sum tibi (*p*) nobile regnum?
Ferrea sim, si non (*q*) hoc ego pectus amem.
(r) Ferrea, crede mihi, non sum: (*s*) sed amare repugno
Illum, quem fieri vix puto posse meum.

INTERPRETATIO.

Et quamvis hoc sit verum, certe pars altera est falsa, qua ego dicor facta merces judicii. Non mihi tanta est confidentia corporis, ut credam me fuisse maxima munera Deæ judicio. Meæ pulcritudini satis est laudari oculis hominum: Venus approbatrix est mihi invidiosa. Sed nihil nego: probo etiam ista præconia. Nam quamobrem meus sermo inficietur esse quod optat? Nec tu vix creditus nimium mihi irascaris. Fides lenta solet tribui magnis rebus. Ergo prima gaudia sunt placuisse Veneri; altera me visam tibi maxima munera: nec te prætulisse honores Palladios, nec te prætulisse honores *Junonis bonis auditis Helenæ. Ergo ego sum tibi virtus? Ego sum splendidum regnum? Inhumana forem, si ego non diligam hunc* tuum *animum. Crede mihi non sum inhumana: sed refugio illum diligere, quem arbitror vix posse fieri meum.*

NOTÆ.

(a) *Utque*) *Quamvis.*

(b) *Hoc*) *Quod de forma Dearum judicaveris.*

(c) *Pars altera*) *Eorum quæ dicis*, scil.

(d) *Judicii*) *Quo Veneri palmam tulisti.*

(e) *Corporis*) *Quod ad pulcritudinem spectat*, intellige.

(f) *Ut me*) Vide ut magis de forma quam de pudicitia sollicita sit: utque victam se tradat potius, quam ab adultero tueatur.

(g) *Inficior*) Alii *infirmo.*

(h) *Quod cupit*) Esse pulcram *scil.*

(i) *Succense*) *Irascere*. Enimvero istud etiam curaverit mulier pudica!

(k) *Nimium mihi*) Ex Paridis persona loquitur, cum ipsum nimia ægre creditum dicit, quasi is ideo queri posset, quod sibi Helena non crederet.

(l) *Creditus*) De iis intellige, quæ, de Helena prædicasse Venerem, Paris dicebat.

(m) *Me visam*) *Me putatam & judicatam esse.*

(n) *Bonis*) Pulcritudine *scil.*

(o) *Sum virtus*) Hoc dicit, quia se virtutis a Pallade promissæ loco, Paris elegerat.

(p) *Nobile regnum*) Id est, *Regni a Junone promissi loco.*

(q) *Hoc*) *Tuum, talem.*

(r) *Ferrea*) *Dura; inhumana; quæ amare nesciam.*

(s) *Sed*) Illud vero *sed* nihil est: Atque etiam *vix* subdit.

(*a*) Quid (*b*) bibulum curvo proscindere littus aratro,
(*c*) Spemque sequi coner, quam (*d*) locus ipse neget?
Sum rudis ad Veneris furtum: nullaque fidelem
[Dî mihi sunt testes] (*e*) lusimus arte virum.
(*f*) Nunc quoque, quod (*g*) tacito mando mea verba libello,
Fungitur officio littera nostra (*h*) novo.
(*i*) Felices, quibus (*k*) usus adest! ego nescia rerum
(*l*) Difficilem culpæ suspicor esse viam.
Ipse (*m*) malo metus est; (*n*) jam nunc confundor, & (*o*) omnes
In nostris oculos vultibus esse reor.
Nec reor hoc falso: sensi mala murmura vulgi:
Et (*p*) quasdam voces rettulit (*q*) Æthra mihi.
At tu dissimula: nisi si (*r*) desistere mavis.
Sed cur desistas? dissimulare potes.
Lude, sed occulte: (*s*) major, non maxima nobis
Est data libertas, quod Menelaus abest.
Ille quidem procul est, ita re cogente, profectus:
Magna fuit subitæ justaque (*t*) causa viæ.

INTERPRETATIO.

Quamobrem tentem findere littus bibulum adunco vomere, & spem fovere, quam ipse locus prohibeat? Sum imperita ad furtum Veneris: & (Dii mihi sunt testes) nulla fraude decepimus maritum fidum. Nunc etiam quod committo mea verba libello secreto; epistola nostra facit officium insolitum. Beatæ quibus experientia adest! ego imperita conjicio iter ad crimen esse asperum. Ipse timor est oneri: jam nunc turbata sum, & puto omnes oculos hærere in nostra facie. Neque hoc falso reputo: Experta sum sinistros rumores vulgi: & Æthra renuntiavit mihi quædam verba. At tu dissimula; nisi si præoptas desinere. Sed quamobrem desinas? potes dissimulare. Ludito sed clam: licentia major, non maxima est nobis indulta, quod Menelaus procul est. Ille quidem abest digressus re ita urgente. Magna & justa causa fuit repentino itineri.

NOTÆ.

(a) *Quid bibulum*) Per similitudinem ostendit sibi Paridis amori non esse frustra indulgendum.

(b) *Bibulum*) Nimirum littus arenosum statim aquam omnem ebibit, & sterile est.

(c) *Spemque*) *Velim ex semente lætam messem sperare, quam locus ipse deneget.* Sese a Paride amari fingit non credere.

(d) *Locus*) *Littus arenosum & sterile.*

(e) *Lusimus*) *Decepimus.*

(f) *Nunc quoque*) Ad alium se antea unquam scripsisse negat.

(g) *Tacito*) *Secreto.*

(h) *Novo*) *Insolita.*

(i) *Felices*) Suspirans istud dicit proba mulier.

(k) *Usus*) *Experientia; Exercitatio.*

(l) *Difficilem*) Adeoque maxime cavendum in principio ne peccemus.

(m) *Malo est*) *Mihi nocet; molestus est.*

(n) *Jam nunc*) *Antequam peccavero; quid postea esset?*

(o) *Omnes*) *Qui fraudem & peccatum meum arguant.*

(p) *Quasdam voces*) *Populi*, scil. *de amore nostro obmurmurantis.*

(q) *Æthra*) Helenæ altera comes.

(r) *Desistere*) *Amore supersedere.*

(s) *Major*) *Quam si adesset maritus*, intellige; *at non omnis tamen data est.* Dixerat Paris, *Sed tibi & hoc suadet rebus, non voce maritus*, ad hoc respondet Helena.

(t) *Causa*) Ea fuit, ut dividerentur in Creta Atrei bona.

At

At mihi (*a*) sic visum est: ego, cum dubitaret an iret,
Quamprimum, dixi, *fac redituras eas*.
(*b*) Omine lætatus (*) dedit oscula: *Resque, domusque*,
Et tibi sit curæ (*c*) *Troicus hospes*, ait.
(*d*) Vix tenui risum: quem dum compescere luctor,
Nil illi potui dicere, præter, (*e*) *Erit*.
Vela quidem (*f*) Creten ventis dedit ille secundis.
Sed tu non ideo cuncta licere puta.
Sic meus hinc vir abest, ut me custodiat absens.
An nescis longas Regibus esse manus?
Fama quoque (*g*) est oneri; nam quo constantius ore
Laudamur vestro, justius (*h*) ille timet.
Quæ (*i*) juvat, (*k*) ut nunc est, eadem mihi gloria (*l*) damno est:
Et melius famæ (*m*) verba dedisse foret.
Nec, quod (*n*) abest, hic me tecum mirare relictam:
Moribus & vitæ credidit ille meæ.
(*o*) De facie metuit, (*p*) vitæ confidit: & illum
Securum probitas, forma timere facit.

INTERPRETATIO.

Aut cic mihi visum est: Ego, cum incertus esset an proficisceretur, fac, *inquam*, discedas mox reversurus. *Gaudens præsagio* me *deosculatus est: & inquic*, Et res & domus & hospes Trojanus sit tibi curæ. *Vix repressi risum: quem dum conor coercere, nihil potui illi dicere, præter*, Erit. *Ille quidem expandit carbasa Creten ventis propitiis. Sed tu ne credas ideo omnia esse concecsa. Maritus meus ita hinc abest, ut absens me servet. An ignoras manus longas esse Regibus? Fama quoque gravis esc: nam quo certius celebramur ore vestro, ille metuit justius. Gloria quæ prodest ut nunc est, eadem mihi est detrimento. Et aptius esset fefellisse famam. Nec, quia procul est* maritus, *mireris me hic tecum desertam: ille confisus est moribus & vitæ meæ. Timet de forma, vitæ credit: & integritas* præstat *illum tutum: pulcritudo cogit metuere.*

NOTÆ.

(a) *Sic*) *Ut Menelaus in Cretam proficisceretur, causam esse justam*. Quippe justam fingebat adultera quæ discedere maritum cupiebat.

(b) *Omine*) Illo nempe, quod dixisset Helena, *Quamprimum rediturus eas*.

(*) *Dedit*) *Mihi*, scil.

(c) *Troicus*) *Paris*.

(d) *Vix tenui*) Quia ovem lupo concredere Menelaum sciebat.

(e) *Erit*) *Curæ*, scil. *domus, & res, & Troicus hospes*.

(f) *Creten*) Id est *ut in Creten iret*.

(g) *Est oneri*) *Me retinet, ne omnia quæ lubens peccarem, audeam*.

(h) *Ille*) *Menelaus*; adeoque maritus quilibet.

(i) *Juvat*) *Quia mihi amorem tuum conciliavit*.

(k) *Ut nunc est*) Maxima, ex pulcritudinis laude.

(l) *Damno*) *Quia per eandem ex pulcritudine laudem & gloriam minus latere & peccare licet*. Nihil enim ad rem dixisse videntur Commentatores.

(m) *Verba dedisse*) Ut nesciret fama tantopere viris placere Helenam.

(n) *Abest*) Menelaus, supple.

(o) *De facie*) *Quia pulcra sum; ne quis mihi insidietur, metuit*.

(p) *Vitæ*) *Quam antea pudice egi*. Quanquam, ratiocinatio hæc *Casta fuit, Ergo erit*, cautione egeat; vixque possit certo scire quisquam, quantumvis fuerint castæ non paucæ, hæcne an illa talis sit.

(*a*) Tempora ne pereant (*b*) ultro data (*c*) præcipis; utque
Simplicis utamur commoditate viri.
(*d*) Et liber, & timeo: (*e*) nec adhuc exacta voluntas
Est satis; in dubio pectora nostra labant.
Et vir abest nobis; & tu sine conjuge dormis:
(*f*) Inque vicem tua me, te mea forma capit:
(*g*) Et longæ noctes: & jam sermone (*h*) coimus:
Et, tu (*i*) (me miseram!) blandus: & una domus.
Et peream, si non invitant omnia culpam.
Nescio quo tardor sed tamen ipsa metu.
Quod (*k*) male persuades, utinam (*l*) bene cogere possis!
Vi mea rusticitas excutienda fuit.
(*m*) Utilis interdum est ipsis injuria passis.
Sic certe felix esse coacta velim.
Dum novus est, (*n*) potius cœpto pugnemus amori:
Flamma recens parva sparsa resedit aqua.
Certus in hospitibus non est amor: (*o*) errat, ut ipsi.
Cumque nihil speres firmius esse, (*p*) fuit.

INTERPRETATIO.

Suades ne opportunitas sponte exhibita dilabatur; & ut utamur facilitate creduli mariti. Et cupio, & metuo; nec voluntas est adhuc satis explorata: corda nostra in incerto fluctuant. Et maritus nobis est absens; & tu cubat sine uxore; & tua species vicissim me movet, & mea te; & noctes prolixæ; & jam verbis conjuncti fuimus; & tu (me infelicem!) comis; & una domus. Et inteream, si omnia non pelliciunt ad crimen. Sed tamen ipsa detineor, nescio quo timore. Utinam queas bene cogere quod male persuades, mea morositas per vim fuit profliganda. Nonnunquam injustitia grata est ipsis injustitia *affectis. Sic profecto per vim cupiam esse beata. Dum tener est, certemus potius adversus nascentem amorem: Flamma nova disjecta, oppressa est paucula aqua. Amor non est firmus in hospitibus: vagatur sic ut & ipsi: & cum credas nihil esse certius, fuit.*

NOTÆ.

(a) *Tempora*) *Imo per illa amori indulgeamus,*

(b) *Ultro*) *Cum vir meus excesserit.*

(c) *Præcipit*) *Suades.*

(d) *Et liber &*) Pudica mulier.

(e) *Nec adhuc*) Tuto ut peccaret sollicita erat.

(f) *Inque vicem*) *Vicissim, tu me, ego te.*

(g) *Et longæ.*) Rationes enumerat quibus in Paridis vota trahebatur.

(h) *Coimus*) *Conjungimur.* Nescio quos gradus enumerant, Videre, Colloqui, Tangere, &c.

(i) *Me miseram*) Istud dicit quæ contra rationis & pudicitiæ leges sese sentit abripi.

(k) *Male*) *Non honeste.*

(l) *Bene*) *Ut mihi honesta sit excusatio.* Illud vero unum plerumque quærunt; non aliud.

(m) *Utilis*) Quia & per injuriam sese excusant. Jam vero, cum totam propemodum Ovidii artem in hac epistola videam, mirari eos subit, qui politissimum ejus opus ab alio ingenio ortum esse putent.

(n) *Potius*) Ecce muliebrem mobilitatem, qua etiam ad inflammandos viros utuntur.

(o) *Errat*) *Amor hospitum erra & levis est, ut ipsi hospites, quibus certa non est sedes.* Gall. *Leur amour est volage.*

(p) *Fuit*) *Argute*; ut intelligatur nullum esse amorem. Alii tamen codices habent *fugit.*

Hy-

(a) Hypsipyle testis, testis (b) Minoia virgo est,
In non exhibitis utraque (c) questa (d) toris.
Tu quoque dilectam multos, infide, per annos
Diceris Œnonen destituisse tuam.
Nec tamen ipse negas; & nobis omnia de te
Quærere, si nescis, maxima cura fuit.
Adde quod, ut cupias constans in amore manere,
Non potes: (e) expediunt jam tua vela Phryges.
Dum loqueris mecum, dum nox sperata (f) paratur,
Qui ferat in patriam, jam tibi (g) ventus erit.
(h) Cursibus in mediis (i) novitatis plena relinques
Gaudia: cum ventis noster abibit amor.
An (k) sequar, ut suades; (l) laudataque Pergama visam;
Pronurus & magni Laomedontis ero?
Non ita contemno (m) volucris præconia Famæ,
(n) Ut probris terras impleat illa meis.
Quid de me Sparte poterit, quid Achaia tota,
Quid gentes Asiæ, quid tua Troja loqui?

INTERPRETATIO.

Hypsipyle est testis, virgo Minoja est testis; utraque conquesta in lectis non datis. Tu quoque perfide perhiberis deseruisse tuam Œnonen amatam per multos annos. Nec tamen ipse diffiteris; &, si ignoras, maxima cura fuit nobis omnia de te percontari. Adjice quod, quamvis desideres esse firmus in amore, non potes: Phryges jam adornant tua vela. Dum mecum sermocinatis, dum nox expectata apparatur, jam tibi aura veniet, quæ te vehat in patriam. Destitues delicias plenas jucunditatis in mediis progressibus; noster amor excedet cum ventis. An me tibi dedam comitem, ut pellicis; & petam Pergama celebrata; & ero pronurus magni Laomedontis? Non ita sperno laudes celeris famæ, ut illa adimpleat orbem meo dedecore. Quid Sparte poterit dicere de me, quid tota Achaia, quid populi Asiæ, quid tua Troja?

N O T Æ.

(a) *Hypsipyle*) *A Jasone relicta.*

(b) *Minoja*) *Ariadna* Minois filia.

(c) *Questa*) Correctio est Clariss. Heinsii. Vulgati codices habent *juncta*; Alii *lusa*: Alii *pacta*, *victa*, *juxta*, *jucta*, *pacta*, *usta*.

(d) *Toris*) Per torum fidem conjugalem intellige.

(e) *Expediunt*) *Qui discedant*, *scilicet*, *teque secum revehant*.

(f) *Paratur*) Pro *parabitur*: Sed major est vis, & melius res ipsa per tempus præsens declaratur.

(g) *Ventus*) *Quo secundo*, *hortantibus suis*, *proficisceris*; *meque*, *tametsi nolles*, *destituere cogeris*.

(h) *Cursibus*) *Amoris voluptatibus*. Metaphora ab aurigis.

(i) *Novitatis*) Adeoque maxima, & jucundissima; quia non bene cognita, vixque delibata.

(k) *Sequar*) *Te*, scil. Ad ea incommoda pergit, quæ sequentur si cum Paride aufugere malit.

(l) *Laudataque*) *A te*, scil.

(m) *Volucris*) Cujus alæ pernices; uti quidem eam finxerunt Poetæ; Virgilius præsertim in illa sua magnifica Famæ descriptione.

(n) *Ut probris*) Id est, *Ut ea admittam*, *quibus me jure possit fama probris onerare*, *& infamem probare*.

Quid Priamus de me, Priami quid (*a*) sentiet uxor;
Totque tui fratres, Dardanidesque nurus?
Tu quoque, quî poteris tibi me sperare fidelem,
Et non exemplis (*b*) anxius esse (*c*) tuis?
Quicumque Iliacos intraverit advena portus,
Is tibi solliciti (*d*) causa timoris erit.
Ipse mihi quoties iratus, *Adultera*, dices!
Oblitus (*e*) nostro crimen inesse tuum.
Delicti fies idem reprehensor & auctor.
Terra, precor, vultus obruat (*f*) ante meos.
(*g*) At fruar Iliacis opibus, cultuque beato:
Donaque promissis uberiora feram.
Purpura nempe mihi, pretiosaque texta dabuntur:
Congestoque auri pondere dives ero.
Da veniam (*h*) fassæ, non sunt tua munera tanti:
Nescio quo tellus me tenet (*i*) ista modo.
Quis mihi, si lædar, Phrygiis succurrat in oris?
Unde petam fratres, unde parentis opem?
Omnia Medeæ fallax promisit Iason:
Pulsa est (*k*) Æsonia num minus illa domo?

INTERPRETATIO.

Quid cogitabit Priamus de me, quid conjux Priami; & tot tui fratres, & nurus Trojanæ? Tu quoque, quomodo poteris sperare me tibi fidelem, & non esse solicitus tuis exemplis. Quicunque peregrinus subierit portus Iliacos, is erit tibi causa metus anxii. Quoties ipse infensus, mihi dices, Adultera, *immemor flagitium tuum esse in nostro. Idem fies censor & auctor peccati. Tellus, oro, prius defodiat faciem meam. At gaudebo divitiis Iliacis, & ornatu splendido: & consequar munera majora pollicitis. Nimirum exhibebuntur mihi purpura, & splendida vestimenta; & ero opulenta pondere cumulato auri. Ignosce confitenti: tua dona non sunt tanti. Nescio quomodo ista terra me retinet. Quis mihi opem ferat in terris Phrygiis, si offendar? Unde arcessam fratres, unde auxilium patris? Jason mendax omnia pollicitus est Medeæ, num illa minus est ejecta domo Æsonia?*

NOTÆ.

(a) *Sentiet*) *Sentiat* sex libri: unus habet *conseat*.

(b) *Anxius*) Quia vero sibi fidelem credat mulierem, quam ipse perfidiam docet?

(c) *Tuis*) *Qui me a Menelao marito non dubitas abstrahere.*

(d) *Causa timoris*) *Quia eo quo tu huc appulisti, animo, eodem illum advenire credes.*

(e) *Nostra crimen*) *Te uno & eodem crimine mecum reum esse.*

(f) *Ante*) *Quam*, intellige, *tu reprehendas meum delictum*. Nam illud tantum metuit adultera, utcumque dissimulet.

(g) *At fruar*) Istud pollicitus erat Paris.

(h) *Fassæ*) *Mihi ingenue confitenti, tua munera tanti non esse, ut hinc discedam:*

(i) *Ista*) *Laconica*, solum patrium; cujus dulcedine capi cunctos alicubi canit Poeta.

(k) *Æsonia*) *Domo Æsonis*, qui fuit Jasonis pater.

Non

(*a*) Non erat Æetes, ad quem despecta rediret:
Non (*b*) Ipsea parens, Chalciopeque soror.
Tale nihil timeo: (*c*) sed nec Medea timebat.
(*d*) Fallitur augurio spes bona sæpe suo.
Omnibus invenies, quæ nunc jactantur in (*e*) alto,
Navibus (*f*) a portu lene fuisse fretum.
Fax quoque me terret: quam se peperisse cruentam
Ante diem partus est tua visa parens.
Et vatum timeo monitus: quos igne Pelasgo
Ilion arsuram præmonuisse ferunt.
Utque favet (*g*) Cytherea tibi, quia (*h*) vicit, habetque
Parta per arbitrium (*i*) bina tropæa tuum;
Sic (*k*) illas vereor: quæ, (*l*) si tua gloria vera est,
Judice te causam non tenuere duæ.
Nec dubito, quin, te si prosequar, arma parentur.
Ibit per gladios (hei mihi!) noster amor.
An fera Centauris indicere bella coegit
(*m*) Atracis (*n*) Hæmonios Hippodamia viros?

INTERPRETATIO.

Non erat Æetes, ad quem spreta reverteretur: non mater Ipsea & soror Chalciope. Nihil tale metuo; sed nec Medea metuebat. Spes bona sæpe decipitur omine suo. Comperies mare fuisse mite a portu omnibus navibus quæ nunc agitantur in aperto mari. *Fax quoque, quam sanguinolentam mater visa est partu emisisse ante diem puerperii, mihi terrorem incutit. Et metuo responsa vatum; quæ ajunt prædixisse Trojam flagraturam igne Pelasgo. Et quemadmodum Cytherea tibi est æqua, quia superior discessit, & consecuta est duo Tropæa per judicium tuum; sic timeo illas, quæ duæ, si honor tuus non est fictus, causa exciderunt te arbitro. Nec dubito, quin, si te comiter, arma commoveantur. Hei mihi! noster amor feretur per enses. An Hippodamia Atracis adegit viros Hæmonios denuntiare sæva bella Centauris?*

NOTÆ.

(a) *Non erat*) Erat quidem; sed ad quem accedere auderet Medea, non erat: quanquam eccessisse, imo ipsum regno pulsum restituisse eam scripsit Apollodorus.

(b) *Ipsea*) Hic maxime variant codices: unde corruptum locum esse licet conjicere; eo præsertim, quod nullus, quod quidem sciam, illo nomine hanc Medeæ matrem appellaverit. Reponendum itaque, ex Hesiodo, Apollonio, Apollodoro, Hygino. *Idya*: Quæ est communis opinio; tametsi aliam nonnulli meminerunt.

(c) *Sed nec*) Argute profecto. Exemplo nihil metuentis Medeæ, se posse destitui dicit Helena.

(d) *Fallitur*) *Non ea eveniunt quæ bene speravimus; contra sæpe cedunt male omnia.*

(e) *Alto*) *In mari, procul a terris.*

(f) *A portu*) Hac comparatione innuit, non esse statim primæ rerum speciei credendum.

(g) *Cytherea*) *Venus.*

(h) *Vicit*) *Per te qui ipsi pulcritudinis palmam detulisti.*

(i) *Bina*) De Junone & Pallade.

(k) *Illas*) Junonem & Palladem.

(l) *Si tua*) *Si verum est quod ad tuam gloriam dicis, te, de pulcritudine, Dearum litem diremisse.*

(m) *Atracis*) Atrace, seu Atracie Thessaliæ urbe oriunda; nisi forte Atracis pro Thessalia generatim posita. Nam quod Antonius Atracis fluvii Hippodamiam filiam facit nullibi potui reperire.

(n) *Hæmonias*) *Thessalas*: Pirithoum, scilicet, Theseum, Herculem, Lapithas; qui, ut vidimus in Phyllide, Centauros, in Hippodamiæ & Pirithoi nuptiis, mulieribus vim parantes partim interfecerunt, partim fugaverunt.

Tu fore tam justa lentum Menelaon in ira,
Et geminos (*a*) fratres, Tyndareumque putas?
Quod bene te jactas, & fortia facta recenses;
A verbis facies dissidet (*b*) ista suis.
Apta magis Veneri, quam sint tua corpora Marti.
Bella gerant fortes: tu, Pari, semper ama.
Hectora, quem laudas, pro te pugnare jubeto:
(*c*) Militia est operis altera digna tuis.
(*k*) His ego, si (*e*) saperem, pauloque audacior essem,
Uterer: utetur, si qua puella sapit.
Aut ego deposito (*f*) faciam fortasse pudore;
Et dabo (*g*) conjunctas (*h*) tempore victa manus.
Quod petis, ut furtim præsentes plura loquamur;
(*i*) Scimus quid captes, colloquiumque voces.
Sed nimium properas; & adhuc tua messis (*k*) in herba est.
Hæc mora (*l*) sit voto forsan amica tuo.
(*m*) Hactenus (*n*) arcanum furtivæ conscia mentis
Littera jam lasso pollice (*o*) sistat opus.
Cætera per socias Clymenen Æthramque loquamur,
Quæ mihi sunt comites (*p*) consiliumque duæ.

INTERPRETATIO.

Tu arbitraris Menelaum & fratres gemellos & Tyndareum futurum tardum in vindicta tam justa? Quod magnifice te effers, & enumeras strenua facinora; iste vultus dissentit a suis vocibus. Tua corpora sint magis idonea Veneri quam Marti. Strenui sequantur arma; tu, Pari, semper ama. Fac Hector, quem celebras, pro te certet; altera militia est digna tuis laboribus. Ego, si saperem & essem paulo cordatior, uterer his: utetur puella si qua sapit. Aut ego fortasse utar pudore profligato; & aliquando superata porrigam manus connexas. Quod postulas, ut in conspectu clam plura fabulemur: novimus quid quæras, & vocites colloquium. Sed nimium festinas, & sua messis est adhuc in herba. Forsitan hæc dilatio sit grata tuo desiderio. Hactenus epistola particeps animi secreti modum faciat operi furtivo, pollice jam defesso. Aperiamus reliqua per socias Clymenen & Æthram, quæ duæ sunt mihi comites & consilium.

NOTÆ.

(a) *Fratres*) *Meos, Castorem & Pollucem.*

(b) *Ista*) Quæ amorem, non bellum præ se fert.

(c) *Militia*) Amoris *scil.* Enimvero *militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.*

(d) *His*) Operis, *scil.*

(e) *Saperem*) *Si mihi & voluptati meæ consulerem, remque meam facere vellem.*

(f) *Faciam*) *Tuis bonis &, in amoribus, tua opera utar.* Sed unus & alter codex venuste habent *sapiam.*

(g) *Conjunctas*) Quales eorum solent esse qui sese dedunt & submittunt.

(h) *Tempore*) *Aliquando; Tandem.*

(i) *Scimus*) Difficile non fuit; cum dixerit Paris,

Excipe me lecto, nocte silente, tuo.

(k) *In herba*) Adeoque tempus ejus remotum. Metaphoræ vero sensus apertus est.

(l) *Sit*) Pro *erit.* Vides muliebre ingenium; & quam bene Ovidio perspectum fuerit.

(m) *Hactenus conscia*) *Cui hactenus mentis meæ secreta commisi.* Hæc omnia ex Amandi arte.

(n) *Arcanum opus*) *Secreta scribendi officium.*

(o) *Sistat*) *Finiat.*

(p) *Consiliumque*) quibus adeo omnia licet tuto concredere. Scilicet, ut multa alia, per internuncios melius geruntur res istæ.

EPI-

EPISTOLA DECIMAOCTAVA.

ARGUMENTUM.

Hellespontiacum mare septem tantum stadiis Europam ab Asia dividit. Sestos in Europa, Herus patria: & Abydo in Asia, ex qua fuit Leander, adversæ urbes sunt. Cum autem Leander Abydenus Sestiam puellam Hero misere deperiret, per Hellespontum noctu ad eam natare consueverat. Sed maris tempestate interclusus, jam præteritis septem diebus, ad amicam Hero, per audacem nautam ea tempestate Seston navigantem, hanc epistolam misit; in qua primum amorem suum firmum & stabilem esse ostendit. Deinde queritur, quod natandi facultas ob ferventissimum maris æstum ei sit ablata. Demum vero pollicetur se brevi venturum: & quamvis mare non fuerit tranquillum, se tamen periculis potius vitam suam commissurum, quam illius jucundissimo conspectu, atque colloquio cariturum.

LEANDER HERONI.

MITTIT (*a*) Abydenus, quam (*b*) mallet ferre, salutem,
(*c*) Si cadat ira maris, (*d*) Sesta puella, tibi.
Si mihi Dî (*e*) faciles & sunt in amore (*f*) secundi,
(*g*) Invitis oculis hæc mea verba leges.
Sed non sunt faciles: nam cur mea vota morentur,
(*h*) Currere me (*i*) nota nec patiantur aqua?
(*k*) Ipsa vides cælum pice (*l*) nigrius; & freta ventis
Turbida, perque cavas vix adeunda rates.
Unus, & hic audax, a quo tibi littera nostra
Redditur, e portu navita movit iter.

INTERPRETATIO.

PUella Sesta, Abydenus mittit sibi salutem quam praoptaret ferre, si impetus maris permitteret. Si Dii sint mihi benigni & propitii in amore, leges hæc mea verba oculis reluctantibus. Sed non sunt benigni: nam cur distineant mea vota; nec sinant me natare aqua assueta? Ipsa cernis cælum obscurius pice; & maria turbata ventis, & vix tangenda navibus. Unus nauta, & hic audax, a quo epistola nostra tibi exhibetur, solvit e portu.

NOTÆ.

(a) *ABydenus*) *Leander, ex Abydo urbe.*

(b) *Mallet*) *Malit* melius ad verbum sequens *cadat* responderet.

(c) *si cadat*) *Si fluctus maris, seu tempestas sedata fuerit.*

(d) *Sesta*) Mallet Clar. Heinsius, *Sesti*, sicut alibi *Lesbi*, si per antiquos libros liceret. Non immerito certe; nam aliud hujusce formationis nomen haud facile invenias. Statio, Hero *Sestias* dicitur; quam *Sestiam* etiam analogice dixeris. Cæterum in Puteaneo codice, manu recentiore legebatur hoc distichon; cujus loco excerpta Dousæ,

Quam cuperem solitas, Here, tibi ferre per undas,
Accipe Leandri, dum venis ipse, manum.

(e) *Faciles*) *Exorabiles & propitii.*

(f) *Secundi*) *Faventes.*

(g) *Invitis*) *Ita ut, quod apto, malueris me, quam epistolam videre.*

(h) *Currere*) *Natare.*

(i) *Nota*) *Assueta.*

(k) *Ipsa vides*) Vide vero quam apte Poeta omnia connectit, & facile ad singula descendit.

(l) *Nigrius*) Scilicet aquis tempestate turbatis nigricat mare.

Ascensurus eram: nisi quod, cum vincula proræ
Solveret, (*a*) in speculis omnis (*b*) Abydos erat.
(*c*) Non poteram celare meos, velut ante, parentes:
Quemque tegi volumus, non latuisset amor.
Protinus hæc scribens, *Felix*, *i*, *littera*, dixi,
Jam tibi formosam porriget (*d*) *illa manum.*
Forsitan admotis etiam tangêre labellis;
Rumpere dum (*e*) *niveo* (*f*) *vincula dente volet.*
Talibus exiguo dictis mihi murmure verbis,
Cætera (*g*) cum charta dextra locuta mea est.
(*h*) Ah quanto mallem, quam scriberet, (*i*) illa nataret,
Meque per assuetas sedula ferret aquas?
Aptior illa quidem placido (*k*) dare verbera ponto.
Est tamen & sensus apta ministra mei.
(*l*) Septima nox agitur, spatium mihi longius anno,
(*m*) Sollicitum (*n*) raucis (*o*) ut mare (*p*) fervet aquis.
(*q*) His ego si (*r*) vidi mulcentem pectora somnum
Noctibus; (*s*) insani (*t*) sit mora longa freti.
Rupe sedens aliqua specto tuo littora tristis:
Et quo non possum corpore, mente feror.

INTERPRETATIO.

Ingressurus eram; nisi quod cum revelleret funes proræ, tota Abydos erat in speculis. Non poteram dissimulare meis parentibus amorem ut antea; & quem volumus celari, non occultatus esset. Statim hæc scribens, proficiscere, *dixi*, beata epistola: illajam tibi præbebit pulcram manum: forte etiam tangeris labiis adductis, dum cupiet solvere linum dente candido. *Talibus verbis a me prolatis parvo murmure, manus mea protulit reliqua cum charta. Ah quanto mallem illa maria agitaret quam pingeret, & diligent me portaret per aquas solitas! illa quidem magis idonea est percutere mare tranquillum. Est tamen etiam idonea ministra animi mei. Nox septima currit, tempus mihi prolixius anno, postquam mare turbidum æstuat aquis sonantibus. Si ego somno delinitus fui his noctibus, longa mora mare sævum æstuet. Mœstus insistens saxo aliquo prospicio tua littora: & vehor animo quo non possum corpore.*

NOTÆ.

(a) *In speculis*) *In locis editioribus, unde discedentem navem prospicerent.*

(b) *Abydos*) Pro Abydenis.

(c) *Non poteram*) *Navem*, inquit, *non ascendi, quia, ascendendo, amorem nostrum, ut antea, non poteram celare meos parentes.*

(d) *Illa*) *Hera, amica mea.*

(e) *Niveo*) *Nivis instar alba.*

(f) *Vincula*) Linum, quo constringebantur tabellæ.

(g) *Cum charta*) Id est, *Scripsi.*

(h) *Ah*) Alii *At.*

(i) *Illa*) *Manus mea.*

(k) *Dare verbera*) *Natare.*

(l) *Septima nox spatium*) *Appositio.*

(m) *Sollicitum*) *Commotum.*

(n) *Raucis*) *Frementibus.*

(o) *Ut*) *A quo tempore.* Optime.

(p) *Fervet*) *Æstuat.*

(q) *His*) Septem, *scil.* noctibus.

(r) *Vidi somnum*) *Dormivi.*

(s) *Insani*) *Æstuantis & furentis.*

(t) *Sit mora*) *Ita ut se videre non possim.*

Lu-

(*a*) Lumina quin etiam summa (*b*) vigilantia turre,
Aut videt, aut (*c*) acies nostra videre putat.
Ter mihi deposita est in sicca vestis arena,
Ter grave tentavi carpere nudus iter.
Obstitit inceptis tumidum (*d*) juvenilibus æquor:
Mersit & adversis (*e*) ora natantis aquis.
At tu de rapidis (*f*) immansuetissime ventis,
Quid mecum (*g*) certa prælia mente geris?
In me, si nescis, Borea, non æquora, sævis.
(*h*) Quid faceres, esset ni tibi notus amor?
Tam gelidus (*i*) cum sis, non te tamen, improbe, quondam
Ignibus (*k*) Actæis incaluisse negas.
(*l*) Gaudia rapturo si quis tibi (*m*) claudere vellet
Aerios aditus; quo paterere modo?
Parce precor; (*n*) facilemque move moderatius auram.
Imperet (*o*) Hippotades (*p*) sic tibi triste nihil.
(*q*) Vana peto, precibusque meis (*r*) obmurmurat ipse:
Quasque (*s*) quatit, nulla parte (*t*) coercet aquas.

INTERPRETATIO.

Quin etiam oculi nostri cernunt, aut arbitrantur cernere faces accensas in fastigio turris. Amictus ter mihi demissus est in arida arena. Ter nudus conatus sum ingredi molestam viam. Mare inflatum cohibuit ausa juvenilia: & obruit vultus natantis undis oppositis. At tu immitissime de ventis furentibus, quamobrem moves certamina mecum animo obfirmato? Furis in me Aquilo, si ignoras, non adversus æquora. Quid ageres, nisi amor esset tibi cognitus? Cum sis tam frigidus, proterve, non tamen diffiteris te flagrasse olim ignibus Actæis. Si quis cuperet denegare accessus aerios tibi carpturo gaudia; quomodo ferres? Ignosce, quæso, & age lenius auram placidam. Sic Hippotades nihil te jubeat quod grave sit: frustra precor, & ipse obstrepit meis petitionibus: & nullo modo mulcet aquas quas commovet.

NOTÆ.

(a) *Lumina*) Facem intelligit, quam in summa turri Hero accendebat, ut ad ejus lucem Leander natatum dirigeret.

(b) *Vigilantia*) *Accensa*.

(c) *Acies*) Oculorum, *scil.* acies. *Oculi*.

(d) *Juvenilibus*) Ineptum profecto & juvenile fuit inceptum: attamen *audax* intellige.

(e) *Ora natantis*) *Mea*.

(f) *Immansuetissime*) Boream compellans, convenientissimo nomine appellat: est enim vehementissimus.

(g) *Certa*) *Obstinata*. Jam per septem dies & noctes maria turbabat.

(h) *Quid faceres*) Quasi dicat, *multo magis sævires*.

(i) *Cum*) Puteaneus habet *quod*; deinde *num* pro *non*; ut hæc per interrogationem legantur.

(k) *Actæis*) *Atheniensibus*, Orithyiæ Erechthei filiæ; quam amasse Borean supra vidimus.

(l) *Gaudia*) Ex amore *scil.*

(m) *Claudere*) *Ut ne ad amicam ire posses*.

(n) *Facilem*) *Mobilem*, *Levem*.

(o) *Hippotades*) Æolus ventorum Deus, Hippotæ, ex Egesta, Segesta, aut Acesta ejus filia, nepos.

(p) *Sic*) Adjurantis. *Ita nihil tibi imperet Æolus quod displiceat, ut jam moderatius auram moveris*.

(q) *Vana*) Non vana quidem, sed *in vanum*; *frustra*.

(r) *Obmurmurat*) *Contra murmurat*.

(s) *Quatit*) *Concitat*; *Turbat*; *Commovet*.

(t) *Coercet*) *Mulcet*; *Placat*.

Nunc daret (*a*) audaces utinam mihi (*b*) Dædalus alas!
(*c*) Icarium quamvis hic prope littus adest.
Quidquid erit, patiar: liceat modo corpus in auras
Tollere; quod (*d*) dubia sæpe pependit aqua.
Interea, dum (*e*) cuncta negant ventique fretumque,
Mente (*f*) agito furti tempora prima mei.
Nox erat incipiens (namque est meminisse voluptas)
Cum foribus patriis egrediebar amans.
Nec mora: deposito pariter cum veste timore,
Jactabam liquido brachia (*g*) lenta mari.
Luna fere (*h*) tremulum præbebat lumen eunti,
Ut comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego (*i*) suspiciens, *Faveas, Dea candida*, dixi;
Et (*k*) *subeant animo* (*l*) *Latmia saxa tuo.*
(*m*) *Non sinat Endymion te pectoris esse severi.*
Flecte, precor, (*n*) *vultus ad mea furta tuos.*
(*o*) *Tu, Dea, mortalem cælo delapsa petebas.*
Vera loqui liceat: quam sequor, ipsa (*p*) *Dea est.*

INTERPRETATIO.

Utinam Dædalus nunc mihi exhiberet alas temerarias! quanquam littus Icarium hic prope est. Quidquid erit, feram: detur modo efferre in aerem corpus, quod sæpe fluctuavit aqua incerta. Interea dum venti & mare recusant omnia; animo revolvo prima tempora mei furti. Nox erat ingruens (namque voluptati est recordari) cum amans discedebam domo paterna. Nec mora; metu pariter cum amictu, ablato, agebam mobilia brachia per mare fluidum; Luna tanquam comes obsequiosa propemodum lumen mobile exhibebat in nostrum iter natanti. Ego hanc venerans, Benigna sis, *dixi,* Dea splendida; & rupes Latmiæ obversentur menti tuæ. Endymion non patiatur te esse cordis duri. Converte, quæso, faciem tuam ad mea furta. Tu, Dea, devecta cælo quærebas mortalem. Fas sit vera dicere: quam peto, ipsa est Dea.

NOTÆ.

(a) *Audaces*) Non alæ, sed homo audax est qui pennis sibi non datis utitur.

(b) *Dædalus*) Qui sibi & Icaro filio fabricatis alis, Minois iram effugit.

(c) *Icarium*) Dictum est ab Icaro, qui contra patris jussa, cum altius volasset, cera qua pennæ continebantur, liquefacta in maris Ægæi partem illam decidit, quæ ab ipso nomen obtinuit. Quod vero istud Leander meminit, perinde est ac si dixisset, *Quamvis periculosissimum esse aera tentare, me admoneat propinquum littus Icarium.*

(d) *Dubia*) Cuique adeo non satis tuto vitam Leander crediderat.

(e) *Cuncta*) Vossianus habet *vota*.

(f) *Agito*) Id est, *Animo omnia quæ primo nostro congressu acta sunt, recolo.*

(g) *Lenta*) *Mollia, Natatu flexibilia; quæque remorum modo tentari & flecti possent.*

(h) *Tremulum*) *Propter aquæ motum.*

(i) *Suspiciens*) *Hanc Lunam venerans.*

(k) *Subeant*) *Ut inde quid sit amor recordans, mihi amanti faveas.*

(l) *Latmia*) Montis Latmi, in Caria, ubi cum Endymione Luna concubuisse dicitur.

(m) *Non sinat*) Quasi dicat, *Quemadmodum, votis tuis & amori faventem cupis habere Endymionem: ita tu aliorum, meo præsertim amori indulgeas.*

(n) *Vultus*) Diceret ad alium *flecte cor*: sed ad Lunam argute, (verbi *flecte* sensu nonnihil diverso) *vultus*, dixit: quis nimirum ejus lumine opus habebat.

(o) *Tu Dea*) Rationem addit cur sibi favere Luna debeat, argumento a minori desumto.

(p) *Dea*) Cujus pulcritudo, aliaque cum Dearum pulcritudine comparari possint.

Nox

Digitized by Google

Neu referam mores cælesti pectore dignos;
Forma nisi in veras non cadit illa Deas.
A Veneris facie non est (a) prior ulla, tuaque.
Neve meis credas vocibus, ipsa vides.
Quanto cum fulges radiis argentea puris,
Concedunt (b) flammis sidera cuncta tuis,
Tanto formosis formosior omnibus illa est.
Si dubitas, (c) cæcum (d) Cynthia lumen habes.
Hæc ego, vel certe non his diversa, locutus
Per mihi (*e*) cedentes nocte ferebar aquas.
Unda (*f*) repercussæ radiabat imagine Lunæ,
Et nitor in (*g*) tacita nocte (*h*) diurnus erat:
Nullaque vox, nostras nullum veniebat ad aures,
Præter dimotæ corpore murmur aquæ.
(*i*) Alcyones solæ memores Ceycis amati
Nescio quid visæ sunt mihi (*k*) dulce queri.
Jamque fatigatis (*l*) humero sub utroque lacertis,
Fortiter in summas erigor altus aquas.
Ut procul aspexi (*m*) lumen, (*n*) *Meus ignis* (*o*) *in illo est,*
Illa meum, dixi, *littora* (*p*) *lumen habent.*

INTERPRETATIO.

Neve commemorem mores dignos pectore cælesti; illa pulcritudo non datur nisi veris Deabus. Post vultus Veneris, & tuos, nulli sunt splendidiores. Neve fidem adhibeas meis verbis, ipsa cernis. Quanto omnes ignes cælestes vincuntur tuis ignibus, cum candida splendes radiis nitidis: tanto illa est pulcrior omnibus pulcris. Si dubitas Cynthia habes aciem obtusam. *Ego hæc fatus vel certe non his aliena, vehebar nocte per aquas mihi transitum præbentes. Aqua fulgebat specie lunæ repercussa, & splendor diurnus erat in nocte silente: & nullus sonus, nullus strepitus illabebatur in aures nostras, nisi aquæ impulsæ. Solæ Alcyones non oblitæ Ceycis dilecti sunt mihi visæ queri nescio quid suave. Et jam brachiis defessis sub utroque humero, sublimis strenue efferor in supremas aquas. Ut longe vidi lumen*, Meus ignis est in illo, *dixi*, illa littora tenent lumen meum.

NOTÆ.

(a) *Prior*) Pulcritudine, *scil.*

(b) *Flammis*) *Lumini.*

(c) *Cæcum lumen habes*) *Cæcutis: Cæca es.*

(d) *Cynthia*) Diana: a Cynthio Deli monte.

(e) *Cedentes*) Aqua nimirum solidis corporibus non negat transitum.

(f) *Repercussæ*) *Reflexæ*. Lumen dicitur repercuti, cum ab aliqua corporis soliditate remittitur.

(g) *Tacita*) Cujus nec silentium, nec, per Lunam irradiatio, ventis, aut strepitu aquarum turbabatur. Sed vide mihi quæso, quam artificiose animo exspatietur noster author; quamque hanc jucundissimis rebus narrationem suam ornet.

(h) *Diurnus*) *Nox ut dies clara erat.*

(i) *Alcyones*) Aves sunt, ab Alcyone, Ceycis uxore, in eam avem mutata, sic dictæ: quæ dum nidificant tranquillum æquor dicunt habere. Sed de tota hac fabula videbimus postea in Metamorphosi.

(k) *Dulce*) Id est, *Voce, utut lugubri, dulci tamen & suavi.*

(l) *Humero*) Ibi vero & in humerorum brachiorumque commissura, ex natationis labore dolor primum sentitur.

(m) *Lumen*) Ex face, quæ in turri accensa erat.

(n) *Meus ignis*) Amor.

(o) *In illo*) Propter amicam, *scil.*

(p) *Lumen*) Amicam intelligit.

Et

Et subito lassis vires rediere lacertis:
Visaque, quam fuerat, (a) mollior unda mihi.
Frigora ne possim gelidi sentire (b) profundi,
Qui calet in cupido pectore, præstat amor.
Quo magis accedo, propioraque littora fiunt,
Quoque (c) minus restat; plus libet ire mihi.
Cum vero possum cerni quoque; protinus addis
Spectatrix animos, ut valeamque facis.
Tunc etiam nando dominæ placuisse laboro,
Atque oculis (d) jacto brachia nostra tuis.
Te tua vix prohibet nutrix descendere in (e) altum.
Hoc quoque enim vidi: nec mihi verba dabas.
Nec tamen effecit, quamvis retinebat (f) euntem,
Ne fieret prima pes tuus udus aqua.
Excipis amplexu, feliciaque oscula jungis:
Oscula (Dî magni!) trans mare digna peti.
Eque tuis demtos humeris mihi tradis amictus:
Et madidam siccas æquoris (g) imbre comam:
Cætera nox & nos, & turris conscia novit,
Quodque mihi (h) lumen per vada monstrat iter.
Nec magis illius numerari gaudia noctis,
Hellespontiaci quam maris (i) alga potest.
Quo brevius spatium nobis ad furta dabatur,
Hoc magis est cautum, ne foret illud iners.

INTERPRETATIO.

Et statim vires recurrerunt in brachia defessa: & aqua mibi visa facilior quam fuerat. Amor, qui viget in pectore avido, efficit ne possim tangi frigoribus maris frigidi. Quo magis appropinquo, & littora fiunt viciniora, & quo minus superest, plus mibi libet natare. Cum vero possum quoque videri; statim spectatrix auges animos, & causa es ut valeam. Tunc etiam conor gratum esse Dominæ natando, & moveo lacertos nostros tuis oculis. Nutrix tua vix te arcet in mare currere. Vidi enim hoc quoque; nec mibi imponebas. Nec tamen consecuta est, quamvis reprimebat currentem, ne pes tuus fieret humidus prima aqua. Accipis complexu, & connectis beata suavia: suavia (Dii magni!) digna peti trans mare. Et porrigis mihi vestes detractas humeris tuis: & comprimis capillos humidos rore maris. Nox, & nos, & turris cetstis, & lumen quod mibi ostendit viam per maria, scit reliqua. Nec magis deliciæ illius noctis possunt numerari, quam alga æquoris Hellespontiaci. Quo tempus brevius nobis concedebatur ad furta; eo magis est provisum ne illud esset inutile.

NOTÆ.

(a) *Mollior*) *Quæ facilius cederet.*

(b) *Profundi*) Maris.

(c) *Minus*) Spatii, *scil.* ad ripam usque.

(d) *Jacto*) *Cum arte per ostentationem moveo.*

(e) *Altum*) *Mare.*

(f) *Euntem*) *Te.*

(g) *Imbre*) *Aqua*: quomodo & Virgilius loquutus est.

(h) *Lumen*) Fax; de q[illegible]a jam sæpe.

(i) *Alga*) Herba est quædam nullius fere usus, maris ejectamentum.

Jam-

Jamque, (*a*) fugatura (*b*) Tithoni conjuge noctem,
Prævius Auroræ (*c*) Lucifer ortus erat.
Oscula congerimus properata sine ordine raptim,
Et querimur (*d*) parvas noctibus esse moras.
Atque ita, (*e*) cunctatus monitum nutricis amaræ,
Frigida deserta littora turre peto,
Digredimur flentes: repetoque ego (*f*) virginis æquor:
Respiciens dominam, dum licet, usque meam.
Si qua fides vero est; veniens huc esse natator;
Cum redeo, videor naufragus esse mihi.
Hoc quoque (*g*) si credas; ad te via (*h*) prona videtur:
A te cum redeo, clivus (*i*) inertis aquæ.
Invitus repeto patriam: quis credere possit?
Invitus certe (*k*) nunc moror urbe mea.
Hei mihi! cur animo juncti, secernimur undis?
Unaque mens, tellus non habet una duos?
Vel tua me Sestos, vel te mea sumat Abydos:
Tam tua terra mihi, quam tibi nostra placet.
Cur ego (*l*) confundor, quoties confunditur æquor?
Cur mihi causa (*m*) levis ventus (*n*) obesse potest?

INTERPRETATIO.

*Jamque, uxore Tithoni profligatura noctem, Lucifer præcursor Auroræ lucebat. Cumulamus raptim suavia accelerata sine ordine, & querimur exigua spatia dari noctibus. Atque ita moratus admonitus nutricis severæ, vado ad littora gelida, turre derelicta. Disjungimur lugentes; & ego ineo mare virginis, respiciens indesinenter meam Dominam, dum datur. Si qua est fides vero; mihi videor huc accedens esse natator, cum revertor, vi*deor *esse naufragus. Hoc quoque si credas; iter videtur declive ad te: cum revertor a te,* videtur *collis aquæ immobilis. Nolens revertor in patriam: quis possit credere? Nunc certe nolens maneo in urbe mea. Hei mihi! quamobrem connexi mente, sejungimur aquis? Animus quoque unus habet duos, terra non* habet? *Vel Sestos tua me capiat, vel mea Abydos te: tua tellus tam mihi arridet, quam tibi nostra. Quamobrem ego perturbor quoties mare perturbatur? Quamobrem ventus, levis causa, potest mihi nocere?*

NOTÆ.

(a) *Fugatura*) Id est. *Cum Aurora noctis umbras discutere deberet.* Matutinum tempus circumscribit.

(b) *Tithoni conjuge*) Aurora.

(c) *Lucifer*) Stella est errans, quam Venerem quoque appellamus, quæ ortum Solis quia præcedit, *Phosphorus* & *Lucifer*, quia ejusdem occasum sequitur, *Hesperus* nominatur.

(d) *Parvas*) *Noctes breves esse.*

(e) *Cunctatus*) Quid hoc in loco significet vox ista, res ipsa declarat. De discessu Leandrum admonebat nutrix; ille interim manebat. Gellius dixit *tolerare & cunctari dolores.*

(f) *Virginis æquor*) *Hellespontum*; ab Helle puella in illud mare delapsa ita dictum.

(g) *Si credas*) Forte (*vix credas.*) Heinsius.

(h) *Prona*) *Declivis; facilis; minimeque adeo laboriosa.*

(i) *Inertis*) *Concretæ; Crassæ; Obstantis; Inviæ, & natatu difficilis.*

(k) *Nunc*) *Cum ad te præsertim, nare non possum.*

(l) *Confundor*) *Turbor; quod ad amicam difficile iter fore cognoscam.*

(m) *Levis*) In vocis ambiguitate ludit.

(n) *Obesse*) Cum cælum & maria turbat.

Jam

Jam nostros (*a*) curvi norunt delphines amores:
Ignotum nec me (*b*) piscibus esse reor.
Jam (*c*) patet attritus solitarum limes aquarum;
Non aliter, multa quam via pressa rota.
Quod mihi non esset, nisi (*d*) sic iter, ante querebar:
At nunc per ventos (*e*) hoc quoque deesse queror.
Fluctibus immodicis (*f*) Athamantidos æquora (*g*) canent,
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cum primum de (*h*) virgine nomina mersa,
Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto.
Et satis amissa locus hic infamis ab Helle est:
(*i*) Utque mihi parcat, (*k*) crimine nomen habet.
(*l*) Invideo Phryxo; quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ovis.
Nec tamen officium pecoris (*m*) navisve requiro:
Dummodo, quas (*n*) findam corpore, dentur aquæ.
(*o*) Arte egeo nulla: fiat modo copia nandi,
Idem navigium, navita, (*p*) vector, ero.

INTERPRETATIO.

Delphines pandi jam cognoscunt meos amores: & arbitror me nec incognitum esse piscibus. Jam callis aquarum consuetarum conspicitur notatus non aliter quam iter tritum frequenti rota. Dolebam antea quod via mihi non daretur nisi sic: at nunc doleo hanc quoque denegari per ventos. Maria Athamantidos albicant vastis undis, & navis vix stat secura in portu suo. Arbitror hoc mare tale fuisse cum primum invenit nomina quæ habet de puella obruta. Et hic locus est satis infamatus ab Helle perdita; & quamvis mihi ignoscat, habet nomen culpa. Æmulor Phryxo, quem securum aries aureus vellere lanifero portavit per maria luctuosa. Nec tamen expeto servitium pecoris seu navis: dummodo aquæ præbeantur quas sulcem corpore. Nulla arte opus habeo: modo præbeatur locus natandi: idem ero navis, nauta, vector.

NOTÆ.

(a) *Curvi*) Repando quoque dorso illi pinguntur.

(b) *Piscibus*) Aliis, *scil.* qui homines ut Delphini non amant.

(c) *Patet*) Hyperbole.

(d) *Sic*) *Per natatum*. Alii habent *sic iterare*.

(e) *Hoc*) *Cum per ventorum furorem maria sulcare nequeam*.

(f) *Athamantidos æquora*) *Hellespontus*: fuit enim Athamas Helles pater, ipsaque adeo Athamantis.

(g) *Canent*) *Albescunt*; ex spuma.

(h) *Virgine*) Helle; quæ, accepto a patre ariete aureo, cum Phryxo fratre novercales insidias fugiens, in mare quod trajiciendum fuit, periculi magnitudine perterrita, decidit: quod & ab ea nomen accepit *Hellespontus*.

(i) *Utque*) *Quamvis*.

(k) *Crimine nomen*) Alii *nomina crimen*; quod nec invenustum.

(l) *Invideo*) Quia ille, quantumvis tristia fuerint, maria tamen potuit transnatare.

(m) *Navisve*) Tacite explicat quid fuerit decantatus ille aries, navis *scil.* cujus ille insigne fuit.

(n) *Findam*) *Findere possim*.

(o) *Arte*) Nautica *scil.* Multum hic variant codices: at quam cum vulgatis retinuimus, lectionem, potior est.

(p) *Vector*) Patet ex textu, per vectorem eum intelligi oportere qui vehitur: quamquam & pro eo qui vehit idem noster Author usurpavit, in fastis.

Nec

Digitized by Google

Nec (*a*) sequar aut (*b*) Helicen, aut, qua (*c*) Tyros utitur, (*d*) Arcton:
(*e*) Publica non curat sidera noster amor.
(*f*) Andromedan alius spectet, claramve (*g*) Coronam,
Quæque micat gelido (*h*) Parrhasis (*i*) Ursa polo.
At mihi, quas (*k*) Perseus & cum (*l*) Jove (*m*) Liber amarunt,
Indicium dubiæ (*n*) non placet esse viæ.
Est aliud lumen multo mihi certius istis;
Non erit in tenebris quo duce noster amor.
(*o*) Hoc ego dum spectem, Colchos, & in ultima Ponti,
Quaque viam fecit (*p*) Thessala pinus, eam:
Et juvenem possim superare (*q*) Palæmona nando,
Miraque quem subito reddidit herba (*r*) Deum.

INTERPRETATIO.

Nec aspiciam aut Helicen, aut Arcton, qua Tyrus utitur: noster amor non curat sydera quæ sunt omnium. Alius intueatur Andromedan, seu lucidam Coronam, & ursam quæ Parrhasis fulget axe gelido. At mihi non placet, quas Perseus, & Liber cum Jove dilexerunt, esse duces itineris incerti. Est mihi aliud lumen multo certius istis; quo duce noster amor non versabitur in caligine. Modo illud aspiciam, proficiscar Colchos, & in remotissima Ponti, & qua navis Thessala aperuit iter: & possim vincere juvenem Palæmone natando, & quem herba admirabilis protinus effecit Deum.

NOTÆ.

(a) *Sequar*) *Illius intuitu & observatione iter meum dirigam.*

(b) *Helicen*) Quod nullis arte egere se dixit, explicat. Notum est vero syderibus iter suum nautas dirigere. Helicen quod attinet, Ursa est major signum seu sydus Septentrionale, quod & Septentrio dicitur; in quod sydus Callisto Lycaonis filia a Jove mutata est, postquam Junonis, aut Dianæ ira, Ursæ formam induisset.

(c) *Tyros*) Pro nautis Tyriis & Phœnicibus, Syriæ, ad Mediterraneum, incolis.

(d) *Arcton*) Ursa est minor, sydus etiam Septentrionale, alio nomine *Cynosura* dictum: quo potissimum utebantur Tyrii & Phœnices propter Thaletem natione Phœnicem, qui huic *Arctos* nomen primus, & ab illo alii imposuerunt.

(e) *Publica non curat*) *Sed amicæ lumine tanquam Cynosura ducitur.*

(f) *Andromedan*) Hanc Caphei filiam Perseique conjugem Minervæ beneficio, & Persei gratia, inter sydera collocatam fuisse Poetæ finxerunt: quam observasse dicuntur nautæ Ægyptii.

(g) *Coronam*) Sydus ex Ariadnæ corona in cælum a Libero patre translata: quam sequutos esse Cretenses quidam volunt.

(h) *Parrhasis*) *Arcadica*; nam Arcadiæ pars est Parrhasia: ubi & urbs fuit eo nomine; mons quoque *Parrhasius*.

(i) *Ursa*) Major *scil.* quæ Calisto est Arcadica, Lycaonis, Arcadiæ regis, filia.

(k) *Perseus*) Andromedan, quam e Ceto liberavit, amavit.

(l) *Jove*) Callistonem vitiavit.

(m) *Liber*) Ariadnen Bacchus uxorem habuit, de cujus corona mentionem fecit Ovidius.

(n) *Non placet*) A se solo amatam amicam suam itineris vult habere directricem. Atque hæc sunt & elegantissima, & ex intimo naturæ sinu deprompta.

(o) *Hoc ego*) Argonautarum tangit expeditionem; cui parem, duce amica, posse suscipere se profitetur.

(p) *Thessala*) Jasonis & Argonautarum navis.

(q) *Palæmona*) Hic, *Melicertes* etiam dictus, Athamantis fuit filius, in Deum marinum mutatus: cujus fabulam postea in Metam. videbimus.

(r) *Deum*) Glaucus est, Piscator, qui degustata quadam herba, ad cujus contactum pisces, in ripa positos, subito collectis viribus in aquam exilire viderat, ipse in mare sese præcipitavit, Deusque factus est.

Sæpe per assiduos languent mihi brachia motus,
Vixque per immensas fessa trahuntur aquas.
His ego cum dixi, *Pretium non vile laboris*
Jam dominæ vobis colla tenenda dabo:
Protinus illa valent, atque ad sua præmia tendunt;
Ut celer (*a*) Eleo carcere missus equus.
Ipse meos igitur (*b*) servo, (*c*) quibus uror, amores:
Teque, magis cælo digna puella, sequor.
Digna quidem cælo, sed adhuc tellure morare:
Aut dic ad Superos & mihi qua sit iter.
(*d*) Hic es, (*e*) & exiguum misero contingis amanti:
(*f*) Cumque mea fiunt turbida mente freta.
Quid mihi, quod lato non separor æquore, prodest?
Num minus hoc nobis tam brevis obstat aqua?
An malim (*g*) dubito toto procul orbe remotus
(*h*) Cum domina longe spem quoque habere mea.
Quo propius nunc es, (*i*) flamma propiore calesco:
Et res non semper, (*k*) spes mihi semper adest.

INTERPRETATIO.

Sæpe lacerti mihi sunt debiles per agitationes continuas, & vix lassi moventur per vasta æquora. Cum ego illis dixi, jam exhibebo vobis præmium non leve laboris, colla amplectenda Dominæ, *illi statim fiunt validi, atque admituntur ad suam mercedem; ut equus emissus carceribus Eleis. Ergo ego intueor amores meos, quibus ardeo; & te aspicio, puella magis digna cælo. Digna es quidem cælo, sed maneas adhuc in terra; aut doce qua via sit iter mihi etiam ad Divos. His es; & minimum conjungeris infelici amanti: & maria commoventur cum mente mea. Quid me juvat, quod non disjungor vasto mari? Num minus eo tam arcta aqua nobis officis? Nescio an malim, longe dissitus toto orbe habere quoque spem procul cum Domina mea. Quo propius nunc es, ardeo igne propiore: & res non semper mihi præsens est, spes est semper.*

NOTÆ.

(a) *Eleo*) In Elide juxta Pisam, in Peloponneso, celebrari solitos fuisse ludos Olympicos nemo nescit. Carcerea vero erant in Circo locus unde equi ad cursum emitterentur: Adeoque quid sit *carcer Eleus*, clarum est.

(b) *Servo*) Tanquam sydera *Observo; quibus cursus meos dirigam*.

(c) *Quibus uror*) Quique adeo ignes sunt, & sydera.

(d) *Hic*) In terria; non in cœlo.

(e) *Et exiguum*) *Et, quamvis remota non sis, modice tamen & rara es tum amante*. Dolens & querens istud dicit.

(f) *Cumque*) Dixisset si per carminis leges licuisset, *Cum fretis turbatur mens mea.*

(g) *Dubito*) Quia tanta impatientia non teneretur, si remotior amica esset; uti quidem postmodum indicat.

(h) *Cum domina longe*) Nimirum, si domina, spes quoque longe esset.

(i) *Flamma propiore*) *Ardentiore, & impatientiore amore*: quæ causa est, ut dixi, cur, num ab amica remotior esse mallet, dubitaret: nam quo majus desiderium, eo gravior privatio. Hic vero aliquantulum immoratum esse non pigebit credo virum Philosophum; postquam cognoverit motus etiam animi violentissimos privatione quoque posse sedari: salutemque in desperatione inveniri: usque adeo verum est quod alicubi legisse videor, in orbem omnia, in orbe recurrere, ubi extrema quæque sese contingant: ut maximus etiam dolor, maximæ etiam Epicureorum voluptati, indolentiæ dico, sit proximus. Quanquam prolixiori disquisitione hæc omnia opus habent.

(k) *Spes*) quæ est desiderii aculeus, sine quo statim elanguescit. Quis enim, nisi stultus & excors est adolescentulus aut fœmina, in eo hæreat, quod plane esse non potest?

Pæne

Digitized by Google

Pæne manu, quod amo, (tanta est vicinia) tango:
Sæpe sed (heu!) lacrymas (*a*) hoc mihi *pæne* movet.
(*b*) Velle (*c*) quid est aliud (*d*) fugientia prendere poma,
(*e*) Spemque suo refugi fluminis ore sequi?
Ergo ego te nunquam, nisi (*f*) cum volet (*g*) unda, tenebo?
Et me felicem (*h*) nulla videbit (*i*) hiems?
Cumque minus firmum nil sit, quam ventus & unda,
In ventis & aqua spes mea semper erit?
(*k*) Æstus adhuc tamen est: (*l*) quid cum mihi (*m*) læserit æquor
(*n*) Plias & (*o*) Arctophylax (*p*) Oleniumque pecus?

INTERPRETATIO.

Tango propemodum manu, (tanta est propinquitas,) quod amo: sed heu! hoc propemodum *sæpe mihi cies lacrymas. Quid est aliud captare poma elabentia, & petere ore suo spem fluvii dilabentis? Ergo ego nunquam te amplectar, nisi cum fluctibus libebit, & nulla tempestas me aspiciet beatum? Et cum nihil sit minus constans quam ventus & aqua, spes mea semper erit in ventis & aqua? Attamen æstas est adhuc:* quid erit *cum Plias & Arctophylax & pecus Olenium turbaverit mihi mare?*

NOTÆ.

(a) *Hoc pæne*) *Quod pæne tango*. Gal. *Ce presque est ce qui me fâche*. Illud est quod dixi, quo major est spes, majus est desiderium: nec sæpe tantum est ex objecti privatione dolor, si ejus tantum valorem consideres, quam ex eo, quod maxime illud sperans & expectans perdideris: quia, scilicet, tum maxime spiritus sunt in maximo motu. Atque hinc est, quod plerumque, quietis sensibus, quid nos turbare potuerit, attoniti miramur: quanquam cauti & Philosophorum præceptis imbuti, eundem toties non errant errorem.

(b) *Velle*) Tantali pœnæ hoc suum desiderium comparat; cum & ipse in mediis aquis, ut videtur, id est, prope in amicæ sinu, ea non possit potiri.

(c) *Quid est aliud*) Perinde ac si dicat, *Idem est*.

(d) *Fugientia*) De Tantalo alicubi noster Ovidius.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat.

Et Seneca in Hercule furente:

In amne medio faucibus siccis senex
Sectatur undas, abluit mentum senex;
Fidemque cum jam sæpe deceptæ dedit,
Perit unda in ore: poma destituunt famem.

Alia plurima Poetæ: sive ut avaros insectentur; sive ut alia ingenii humani mala arguant.

(e) *Spemque*) Id est, Ex spe sua, fugientis fluminis captare: ut loquitur Horatius.

(f) *Cum volet unda*) Allusio ad Tantali fugientia flumina.

(g) *Unda*) *Mare*: cum tranquillum erit.

(h) *Nulla videbit*) Id est, *Per eam mihi non licebit*.

(i) *Hiems*) *Tempestas, aut maris æstus, & turbatio*.

(k) *Æstus*) *Æstatis tempus*; quo placidius est mare.

(l) *Quid cum*) *Multo minus ad amicam ire licebit*.

(m) *Læserit*) *Turbaverit*.

(n) *Plias*) Pleiades, Atlantis ex Pleione nympha filiæ, in cœlum translatæ sydus faciunt, quod ortu & occasu pluvias & tempestates ciere vulgo dicitur.

(o) *Arctophylax*) Stella est, quæ & Bootes dicitur, Ursæ majori quasi comes & custos addita.

(p) *Olenium*) Capram intellige, cum hœdis, si voles, quos cum matre in cœlum, ob lactis ab ipsa præbiti, beneficium, Jupiter in cœlum transtulit, sydusque, si credere fas est, fecit pluviale, & procellosum. Dicta vero est capra Olenia ab Oleno Bœotiæ civitate, ubi nutrita fuit: vel ab Oleno quodam Vulcani filio, Ægæ & Ælices nympharum patre, quæ Jovis nutrices fuerunt. Sed Hyginum vide: unde fabularum istarum confusionem cognoscere licebit, nisi mavis sapienter contemnere.

Digitized by Google

Aut ego (*a*) non novi, quam sit temerarius; aut me
In freta non cautus (*b*) tunc quoque mittet Amor.
Neve putes id me, (*c*) quod abest, promittere (*d*) tempus:
(*e*) Pignora polliciti non tibi tarda dabo.
Sit tumidum paucis etiam nunc noctibus æquor;
Ire per invitas experiemur aquas.
Aut mihi continget felix audacia salvo:
Aut mors solliciti finis amoris erit.
(*f*) Optabo tamen, ut partes expellar in (*g*) illas;
Et (*h*) teneant portus naufraga (*i*) membra tuos.
Flebis enim, tactuque meum dignabere corpus:
Et, *Mortis*, dices, *huic ego* (*k*) *causa fui*.
Scilicet interitus offenderis (*l*) omine nostri:
Litteraque invisa est hac mea parte tibi.
Desino; parce (*m*) queri: sed & ut mare finiat iram,
Accedant, quæso, fac tua vota meis.
(*n*) Pace (*o*) brevi nobis opus est; dum transferor isto:
Cum tua contigero littora, perstet hiems,

INTERPRETATIO.

Aut ego nescio quantum amor sit inconsultus: aut ille *imprudens me quoque tum in mare propellet. Et ne credas me polliceri illud tempus quia remotum est: exhibebo tibi pignora non remota promissi. Mare sit nunc inflatum aliquot adhuc noctibus; tentabimus transire per aquas reluctantes. Aut erit læta audacia mihi incolumi; aut interitus erit finis amoris anxii. Cupiam tamen ut ejiciar in illa littora: & artus nafragium passi subeant portus tuos. Nam lugebis, & cohonestabis meos artus tactu: & dices,* Ego fui huic causa obitus. *Nimirum læderis præsagio nostræ mortis: & epistola mea est tibi odiosa hoc loco. Omitto; noli conqueri. Sed etiam, fac, oro, tuæ preces jungantur meis, ut æquor deponat furorem. Opus est nobis exigua tranquillitate; donec illuc transveher: tempestas duret postquam pervenero ad tua littora.*

NOTÆ.

(a) *Non novi*) Diceremus Gallice, *Ou il faudra que j'oublie bien jusque où va la temerité de l'Amour*, *ou*, &c. Quod loquendi genus potest quandoque aliquam parere obscuritatem. Sensus est hoc in loco, velle Leandrum, nisi temerarium esse Amorem oblitus fuerit, atque adeo temerarius esse ipse desierit, procelloso mari arte per hyemem committere.

(b) *Tunc*) Syderibus concitato mari.

(c) *Quod abest*) Plurimi nimirum remoto periculo strenui videntur.

(d) *Tempus*) *Vel me potius illo tempore*.

(e) *Pignora*) Innuit se, quanquam turbato mari, ad amicam brevi venturum.

(f) *Optabo tamen*) Unus Patavinus habet, *Et tamen optabo ut*; quod, rejecta tamen particula *ut*, probat Heinsius. Dicit Leander, si moriendum fuerit, se optaturum, ut fluctibus, ad amicæ ripam deferatur.

(g) *Illas*) *Amicæ*.

(h) *Teneant*) *Ad eos perveniant*.

(i) *Membra*) *Mea*, scil.

(k) *Causa*) *Quia propter mei amorem saep turbidum mare est ausus ingredi*.

(l) *Omine*) Ille vero tempestate jactatus in aquis periisse dicitur.

(m) *Queri*) *Quod mihi male videar ominari*.

(n) *Pace*) Maria tranquillitate.

(o) *Brevi*) *Quia longa non est via*, & *bene noto*.

Illic

Digitized by Google

Illic est aptum nostræ (*a*) navale (*b*) carinæ :
Et melius nulla stat mea puppis (*c*) aqua .
Illic me (*d*) claudat Boreas , ubi dulce morari .
(*e*) Tunc piger ad nandum , tunc ego (*f*) cautus ero .
(*g*) Nec faciam (*h*) surdis (*i*) convitia fluctibus ulla :
(*k*) Triste nataturo nec querar esse fretum .
Me pariter venti teneant , pariterque (*l*) lacerti :
Per caosas istic impediarque duas .
Cum patietur hiems , (*m*) remis ego corporis (*n*) utar ,
Lumen (*o*) in aspectu tu modo semper habe .
Interea pro me pernoctet epistola tecum ;
Quam precor ut minima prosequar ipse mora .

INTERPRETATIO.

Illuc est idoneum navale nostræ navi : & mea puppis nulla aqua manet tranquillius . Aquilo me illic cohibeat , ubi est *jucundum manere . Tunc ego ero segnis ad natandum :* ego *tunc* ero *prudens . Nec probra ulla objiciam surdis undis : nec dolebo mare esse asperum nanturo . Venti me pariter morentur , & pariter brachia sua ; & istic detinear per duas causas . Cum tempestas sinet , ego utor remis corporis . Tu modo pone semper lumen in prospectu . Interea litteræ pernoctent tecum pro me ; quas opto ut ipse subsequar minima spatio .*

NOTÆ.

(a) *Navale*) Locus est ubi stare possunt naves , adversus tempestatem .

(b) *Carinæ*) Seipsum navi comparat.

(c) *Aqua*) Amicæ sinum , intelligit .

(d) *Claudat*) Id est , *Flatibus suis ita totum commoveat mare , ut redire nequeam , sed cum amica manere cogar .*

(e) *Tunc*) Cum per venti violentiam apud amicam manere coactus fuero .

(f) *Cautus*) *Qui me furentibus undis concredere noluero .*

(g) *Nec faciam*) Imo votis ullis nequidem iratum mare placare studuerit , qui per ejus iram ad amicam detineatur .

(h) *Surdis*) *Quasi meas preces non audiant* , intellige .

(i) *Convitia*) Innuit Leander iratis fluctibus se , quoniam ad amicam iter præcluderent , convitia fecisse plurima .

(k) *Triste*) *Adversum* .

(l) *Lacerti*) *Mei* scil. Se cupit , ut voluntate propria , ita & maris ira , seu ventis , ad amicam retineri .

(m) *Remis*) Brachiis , *scil.* & pedibus . *Ad te nabo.*

(n) *Utar*) *Ut ad te eam* , scilicet .

(o) *In aspectu*) *In turri* , scil. *ut eo lumine natatum possim dirigere.*

EPISTOLA DECIMANONA.

ARGUMENTUM.

Hero, arecepta Leandri epistola, respondet: id agens, ut se ardenter redamare significet, & ad mutuos amplexus amatorem vocat. Desidiam vero interdum accusat: ut ostendat, quom sincero & continuo amore semper eum amet. Aliquando mori irascitur. Nonnunquom timet, ne Leander alio suum animum transtulerit. Verum, statim amoris suspicionem in amantium consuetudinem, qui omnia timent, rejicit, & conjecturam minuit. Demum suadet, ut non nisi tranquillo freto se committat.

HERO LEANDRO.

QUAM mihi misisti verbis, Leandre, salutem,
Ut possim missam (*a*) rebus habere; veni.
Longa mora est nobis (*b*) omnis, quæ gaudia differt.
Da veniam (*c*) fassæ; non patienter amo.
Urimur igne pari: sed sum tibi (*d*) viribus impar.
Fortius ingenium suspicor esse viris.
Ut corpus, teneris ita mens infirma puellis.
Deficiam; parvi temporis adde moram.
Vos, modo venando, modo rus (*e*) geniale colendo,
(*f*) Ponitis in varia tempora longa mora.
Aut fora vos retinent, aut (*g*) unctæ dona palæstræ:
Flectitis aut fræno colla (*h*) sequacis equi.
Nunc volucrem laqueo, nunc piscem ducitis hamo.
Diluitur (*i*) posito serior (*k*) hora mero.

INTERPRETATIO.

UT mihi liceas per res salute frui, qua me impertisus es verbis, Leandre, adesto. Omne spatium quod rem moratur voluptatem, est nobis prolixum. Ignosce confitenti: amo sollicite. Ardemus flamma æquali; sed sum te minor fortitudine. Arbitror animum esse validiorem viris. Ut corpus est *imbecille mollibus puellis, ita* est *animus. Differ exiguo tempore, linquar animo. Vos interdum venando, interdum colendo agrum amœnum, collocatis tempora prolixa in diversa mora. Vel fora vos morantur, vel munera nitidæ palæstræ, vel subigitis fræno cervices equi docilis. Interdum carpitis avem reti, interdum piscem hamo: hora vespertina delinitur vino admoto.*

NOTÆ.

(a) R*Ebus*) *Effectu*.

(b) *Omnis*) Etiam brevissims.

(c) *Fassæ*) *Mihi amoris impatientiam confitenti*.

(d) *Viribus*) *Animi robore, ad resistendum Amori*.

(e) Geniale) *Amœnum & lætum*; naturæ enim & voluptatis Deus est Genius.

(f) *Ponitis*) Pergit in reddendis rationibus, quamobrem minos sint viri impatientes.

(g) *Unctæ*) Oleo sese perfundere solitos esse athletas tritum est, inde unctæ dicuntur Palæstræ.

(h) *Sequacis*) *Fræno parentis*.

(i) *Posita*) Promto & apposito.

(k) *Hora*) Id est, Viri etiam sub noctem vino sese oblectant.

His

(*a*) His mihi (*b*) submotæ, vel si minus acriter (*c*) urar,
Quod faciam, superest, præter amare, nihil.
Quod superest, facio: teque, o mea sola voluptas,
Plus quoque, (*d*) quam reddi quod mihi possit, amo.
Aut ego cum cara de te nutrice susurro;
Quæque tuum miror causa moretur iter:
Aut mare prospiciens, odioso concita vento
Corripio verbis æquora pæne (*e*) tuis:
Aut ubi sævitiæ paulum gravis unda remisit:
Posse quidem, sed te nolle venire, queror.
Dumque queror; lacrymæ per amantia lumina manant:
Pollice quas tremulo conscia siccat anus.
Sæpe tui specto si sint in littore passus:
Impositas (*f*) tanquam servet arena (*g*) notas.
Utque rogem de te & scribam tibi si quis Abydo
Venerit, aut quæro, si quis Abydon eat.
Quid referam, quoties dem vestibus oscula, quas tu
Hellespontiaca ponis iturus aqua?
Sic ubi lux acta est, & (*h*) noctis amicior hora
Exhibuit pulso (*i*) sidera clara die;
Protinus in summo (*k*) vigilantia lumina tecto
Ponimus, assuetæ signa notamque viæ.

INTERPRETATO.

Nihil restat quod agam, mihi probibitæ istis rebus, quamvis etiam minus vehementer arderem, præter amare. Ago quod conceditur; & te amo, o meum unicum suavium, plus etiam quam quod mihi queat retribui. Aut ego submisse de te loquor cum dilecta nutrice; & stupeo quæ causa distineat tuum discessum. Aut prospectans æquor arguo propemodum tuis vocibus maria turbata vento invidioso: aut, ubi fluctus odiosi parum de asperitate deposuerunt, conqueror te posse quidem sed nolle accedere. Et dum queror, lacrymæ fluunt oculis amore correptis; quas anus conscia abstergit pollice tremente. Sæpe exquiro num conspiciantur tua vestigia in littore; quasi sabulum retineat signa impressa: & ut interrogem de te, *exquiro num aliquis accesserit Abydo, ut scribam tibi, aut num aliquis eat Abydon. Quid memorem quoties deosculer amictus, quos tu deponis nataturus mari Hellespontiaco? Sic ubi dies præteriit, & hora gratior noctis prodidit fulgentia sidera, die exacto; statim admovemus facem pervigilem in fastigio tecti, indicium & notam itineris soliti.*

NOTÆ.

(a) *His*) Venatione, Agricultura, Aucupio, Piscatu, &c.

(b) *Submotæ*) Id est, *quæ illis negotiis & studiis non possim detineri*. Alii habent *submotis*.

(c) *Urar*) Amore, *scil.*

(d) *Quam reddi*) Venuste: Plus amore se dicit, quam possit amari.

(e) *Tuis*) *Quibus verbis maris æstum accusasti, iisdem prope de eo queror.*

(f) *Tanquam servet*) Quod tamen non facit: Sed ab Amantibus, Cupientibus, Timentibus, Sperantibus, omni denique perturbatis affectu, quælibet finguntur, & creduntur.

(g) *Notas*) Hic vestigia intelliguntur.

(h) *Noctis amicior hora*) *Nox*.

(i) *Sidera*) Lunam, &c.

(k) *Vigilantia*) *Accensa*.

Tor-

(a) Tortaque versato ducentes stamina fuso
(b) Fœminea tardas (c) fallimus arte moras.
Quid loquar interea tam longo tempore, quæris?
Nil, nisi Leandri nomen, in ore meo est:
(d) *Jamne putes exisse domo (e) mea gaudia, nutrix?*
An vigilant (f) omnes? & (g) timet ille suos?
Jamne suas humeris illum deponere vestes;
(h) Pallade jam pingui tingere membra putes?
Annuit (i) illa (k) fere: non nostra quod oscula curet:
Sed (l) movet obrepens somnus (m) anile caput.
Postque moræ minimum, *Jam certe (n) navigat*, inquam;
Lentaque (o) dimotis brachia jactat aquis.
Paucaque cum (p) tacta (q) perfeci stamina terra,
An medio possis (r) quærimus esse freto.
Et modo prospicimus: timida modo voce precamur,
Ut tibi det faciles utilis aura vias.
Auribus (s) interdum voces captamus, & omnem
Adventus strepitum credimus esse tui.

INTERPRETATIO.

Et trahentes fila intorta fuso versata, decipimus studia muliebri longa tempora. Petis quid dicam interea tam prolixo spatio? Nihil nisi nomen Leandri est in ore meo. Jamne credas Voluptatem meam domo prodiisse, nutrix? An omnes sunt experrecti? & ille metuit suos? Jamne credas illum exuere amictus suos humeris; *&* jam ungere artus pingui olivo? *Illa ut plurimum annuit; non quod moveatur nostris suaviis; sed somnus subiens agitat caput anile. Et post exiguum spatium,* Jam certe, natat, *dico;* & movet lacertos flexiles aquis depulsis. *Et postquam pauca fila traxi terra percussa, petimus an possis esse medio æquore. Et modo prospectamus, modo oramus voce pavida, ut ventus propitius tibi præbeat iter expeditum. Nonnunquam aucupamur sonos auribus, & arbitramur omnem susurrum esse tui accessus.*

NOTÆ.

(a) *Tortaque*) *Nentes*, uno verbo.

(b) *Fœminea*) Nere enim proprium est fœminarum.

(c) *Fallimus moras*) *Tædium ex sua mora minuimus.*

(d) *Jamne putes*) Verba Herus ad nutricem.

(e) *Mea gaudia*) Leandrum, *scil.*

(f) *Omnes*) *Sui* scil. *aut Abydeni, qui Leandri discessum impediant.*

(g) *Timet*) Ne sint discessus oculati testes.

(h) *Pallade*) *Oleo;* cujus usum prima Pallas, seu Minerva homines docuisse dicitur. Eo autem ungebantur natatores, ne aquarum frigiditate nervi rigescerent, atque eorum potius facilior motus esset.

(i) *Illa*) Nutrix.

(k) *Fere*) Pro *fere semper:* ut alibi.

(l) *Movet*) Dormitantia vero caput annuenti modo simili movetur.

(m) *Anile*) Nutricis.

(n) *Navigat*) *Leander meus* scil. Verba sunt quæ ad anum dixisse se prædicat Hero.

(o) *Dimotis*) Scilicet inter natandum aqua hinc inde quodammodo dimovetur.

(p) *Tacta*) Clar. Heinsius *tracta* reponendum censet; deinde ex uno aut altero codice pro *terram* reponit *tela;* quod illi maxime, eo præsertim, uti quidem videtur, arrisit, quod satis, ut ille ait, quid *tacta terra* sibi velit, non sit assequutus. Quanquam vero argute Vir clarissimus, locum tamen non necesse habeam sollicitare. Quippe notum est fila trahentibus fœminis propemodum necessarium esse, ut filo producto, terram tangant prius fuso, quam illud evolvant.

(q) *Perfeci stamina*) *Nevi fila.*

(r) *Quærimus*) Ex nutrice, *scil.*

(s) *Interdum*) Puteaneus *incertas*.

Sic

Sic ubi (*a*) deceptæ pars est mihi maxima noctis
Acta; subit furtim lumina fessa sopor.
Forsitan invitus, mecum tamen, (*b*) improbe, dormis:
Et quanquam non vis ipse venire, venis.
Nam modo te videor prope jam spectare natantem:
Brachia nunc humeris humida ferre meis:
Nunc dare, quæ soleo, madidis velamina membris:
Pectora nunc juncto (*c*) nostra fovere sinu.
Multaque præterea, linguæ reticenda modestæ;
Quæ fecisse juvat, facta referre pudet.
(*d*) Me miseram! brevis est hæc & non vera voluptas:
Nam tu cum somno semper abire soles.
Firmius o cupidi tandem coeamus amantes:
Nec careant vera gaudia nostra fide.
Cur ego tot viduas exegi frigida noctes?
Cur toties a me, lente natator, abes?
Est mare (confiteor) nondum tractabile nanti:
Nocte sed hesterna lenior aura fuit.
Cur ea præterita est? cur non (*e*) ventura timebas?
Tam bona cur periit, nec tibi rapta via est?
(*f*) Protinus ut similis detur tibi copia cursus;
Hoc melior certe, quo prior, (*g*) illa fuit.

INTERPRETATIO.

Sic postquam pars maxima noctis deceptæ est mihi præterita, somnus sensim in oculos lassos irrepit. Forsitan coactus, cubas tamen mecum proterve; &, quamvis ipse non cupias accedere, accedis. Nam modo videor aspicere te jam prope nantem; modo admovere udos lacertos meis humeris: modo porrigere amictus quos sum assueta porrigere *artubus humidis: modo calefacere pectora nostra gremio admoto. Et multa insuper prætermittenda linguæ honestæ; quæ prodest fecisse, cum acta sunt pudet narrare. Hei mihi! hæc gaudia sunt brevia & minus sincera. Nam tu soles semper recedere cum sopore. O conjugamur denique certius avidi amantes: nec voluptas nostra sit sine certa fide. Quamobrem ego gelida transegi tot noctes desertas? Quamobrem toties sejungeris a me tarde natator? Æquor nondum est moderabile natanti: sed ventus fuit placidior nocte hesterna. Quamobrem ea effluxit? Quamobrem non reformidabas futura? Quamobrem iter tam facile tibi subtractum, nec correptum est? Quamvis continue par tibi concedatur facultas natandi; illa fuit profecto eo commodior, quo prior.*

NOTÆ.

(a) *Deceptæ*) *Decipere noctem* est, aliquid agendo, tædium ejus levare. Vide tamen annon satius sit vocem istam ad puellam ipsam referre, quæ decepta sit, & frustra amantem expectaverit.

(b) *Improbe*) Contumelia amatoria.

(c) *Nostra*) Quidam habent *vestra*; quod placuit clar. Heinsio.

(d) *Me miseram*) Distichon hoc suspectum habet idem Heinsius.

(e) *Ventura*) Ventum, *scil.* & tempestatem.

(f) *Protinus ut*) *Quamvis statim, & sine mora tibi detur, ut ad me venire possis.*

(g) *Illa*) Prior copia. Priorem ad se veniendi opportunitatem eo meliorem fuisse dicit, quod prior fuerit.

(*a*) At cito mutata est jactati forma profundi:
(*b*) Tempore, cum properas, sæpe minore venis:
Hic, puto, (*c*) deprensus (*d*) nil, quod querereris, haberes;
Meque tibi amplexo nulla noceret hiems.
Certe ego (*e*) tum ventos audirem (*f*) lenta sonantes,
Et nunquam placidas esse precarer aquas.
Quid tamen evenit, cur sis metuentior undæ?
(*g*) Contemtumque prius, nunc vereare, fretum?
Nam (*h*) memini, cum te sævum veniente minaxque
Non minus, aut multo non minus, æquor erat.
Cum tibi clamabam, *Sic tu* (*i*) *temerarius esto*,
Ne miseræ virtus sit tua flenda mihi.
Unde novus timor (*k*) hic? quoque illa audacia fugit?
Magnus ubi est spretis (*l*) ille natator aquis?
Sis tamen (*m*) hoc potius, quam (*n*) quod prius esse solebas:
Et facias placidum per mare tutus iter.
Dummodo sis idem: dum sic, ut scribis, amemur:
(*o*) Flammaque (*p*) non fiat frigidus illa cinis.

INTERPRETATIO.

At brevi conversa est facies maris turbati: sæpe, cum festinas, accedis tempore breviore. Hic correptus, nihil credo contingeret, quamobrem doleres; & nulla tempestas obesset tibi me complexo. Certe ego tum auscultarem secura ventos obstrepentes, & nunquam orarem æquora esse tranquilla. Quid tamen accidit, quamobrem sis timidior fluctuum? Et nunc expavescas mare spretum antea? Nam recordor cum te accedente fretum non minus erat, aut non multo minus asperum & periculosum: cum tibi inculcabam, sic tu esto audax, ne virtus tua sit lugenda, mihi infelici. *Unde hic metus cubitus? Et quo illa confidentia recessit? Ubi est ille peritus natator contemtis undis? Sis tamen potius hoc, quam quod consueveras esse antea: & securus viam ingrediaris per æquor tranquillum: dummodo sis idem: dummodo ita diligamur ut scribis: & ille ignis non fiat cinis gelidus.*

NOTÆ.

(a) *At cito*) Objectio est & excusatio ex parte Leandri: quasi dicat Hero: *Tu moræ causam facis non bene sedatum mare, veritus ne intra breve tempus intumesceret.*

(b) *Tempore*) Responsio est Herus: quasi dicat, *Utcumque maris tumorem reformidaret; cum tamen paululum de ira sua remitteret, poteras venire: nam sæpe tempore minore fretum tranas.*

(c) *Deprensus*) Proprie & optime deprehendi dicuntur nautæ tempestate oppressi.

(d) *Nil*) Nihil equidem, cum Leander ipse ventis ad amicam retineri in epistola sua optaverit.

(e) *Tum*) *Cum me amplecterer is.*

(f) *Lenta*) *Minime sollicita, & quieta.* Alii habent *læta*.

(g) *Contemtumque*) Vide quantus es de re ipse Leander in epistola sua fuerit.

(h) *Memini cum te veniente*) *Memini ejus temporis, quo, cum ad me venires.*

(i) *Temerarius*) *Qui ad me, obstantibus ventis, magno cum periculo venis.*

(k) *Hic*) *Cum jam non audeas venire.*

(l) *Ille*) *Leander, qui ad me adversantibus undis venire solitus erat.*

(m) *Hoc*) Timidus.

(n) *Quod prius*) Audax.

(o) *Flamma*) Amor.

(p) *Non fiat*) *Non prorsus extinguatur.*

Non

Non ego tam ventos timeo mea vota morantes,
　　Quam (*a*) similis vento ne tuus (*b*) erret amor:
(*c*) Ne non sim tanti, (*d*) superentque pericula causam:
　　Et videar merces esse labore minor.
Interdum metuo, (*e*) patria ne lædar; & impar
　　(*f*) Ducar Abydeno (*g*) Thressa puella (*h*) toro.
Ferre tamen possum patientius omnia; quam si
　　(*i*) Otia nescio qua pellice captus agas:
In tua si veniant alieni colla lacerti:
　　Sitque novus nostri finis amoris amor.
Ah potius peream, quam (*k*) crimine vulnerer isto:
　　(*l*) Fataque sint culpa nostra priora tua!
Nec quia (*m*) venturi dederis mihi signa doloris,
　　Hæc loquor; aut (*n*) fama sollicitata nova.
Omnia sed vereor: (quis enim securus amavit?)
　　Cogit & absentes plura timere (*o*) locus.
Felices illas, sua quas (*p*) præsentia nosse
　　Crimina vera (*q*) jubet, falsa timere vetat!

INTERPRETATIO.

Ego non tam metuo auras obstantes meis desideriis, quam ne amor tuus par auræ vagetur: ne non tanti ducar, & discrimina vincant causam; & videar esse præmium levius opera. Nonnunquam timeo ne mihi noceat patria, & puella Thracia credar indigna lecto Abydeno. Possum tamen pati tolerantius quælibet, quam si moreris correptus nescio qua pellice: si aliena brachia amplectantur tuum collum; & novus amor sit finis nostri amoris. Ah prius inteream quam lædar isto flagitio: & mors nostra prævertat tuum crimen! Neque hæc dico quod mihi præbueris indicia futuri doloris, vel inducta rumore novo. Sed omnia paveo: (quis enim quietus amavit?) Et locus subigit absentes plura metuere. Beatas illas, quas sua præsentia cogit cognoscere veras culpas, prohibet metuere vanas!

NOTÆ.

(a) *Similis vento*) Levis & inconstans, *scil.*

(b) *Erret*) *Ad aliam transferatur.*

(c) *Ne non sim tanti*) Supple *metuo*, aut *timeo*. Gall. *Je crains que vous ne pensiez que je n'en vaux pas la peine.*

(d) *Superentque*) Id est, *Tanta tibi videantur pericula, ut mei causa ea nolis adire.*

(e) *Patria ne lædar*) *Mihi damno sit patria tua ignobilior.*

(f) *Ducar*) Alii *dicar*.

(g) *Thressa*) Hæc est Puteanei lectio, quam optimam censuit clar. Heinsius, qui insuper Thracias mulieres despectas fuisse, exemplo Themistoclis, Timothei, aliorum, quibus Thressæ matres objectæ sunt, multis denique probat. Alii codices habent *Sesta*: quæ forte vera est lectio.

(h) *Toro*) Alii habent *viro*.

(i) *Otia agas*) *Cesses*; *Moreris.*

(k) *Crimine*) *Si aliquam aliam amaveris.*

(l) *Fataque*) *Mors.*

(m) *Venturi dederis*) Id est, *Mihi ullo modo quicquam patefeceris, ex quo manere me dolorem hunc conjecerim.*

(n) *Fama sollicit.*) Id est, *Quod famæ aut nuntio ullo, sinistra de amore tuo audiverim.*

(o) *Locus*) Remotus, *scil.* aut loci distantia.

(p) *Præsentia*) Siqua sint tamen.

(q) *Jubet*) Ni jubeat, cogit certe præsentia cognoscere quæ coram fiunt.

Nos tam (*a*) vana movet, quam (*b*) facta injuria fallit:
Incitat & (*c*) morsus error (*d*) uterque pares.
O utinam venias! aut ut ventusve paterve,
Causaque sit (*e*) certæ fœmina nulla moræ!
Quod si (*f*) quam sciero; moriar (mihi crede) dolendo.
(*g*) Jamdudum (*h*) peccas, si mea (*i*) fata petis.
Sed neque peccabis, frustraque ego terreor (*k*) istis:
Quoque minus venias, invida pugnat (*l*) hiems.
Me miseram! quanto planguntur littora fluctu!
Et latet (*m*) obscura condita nube dies!
Forsitan ad pontum (*n*) mater pia venerit Helles,
(*o*) Mersaque (*p*) roratis (*q*) nata fleatur aquis:
An (*r*) mare ab inviso (*s*) privignæ nomine dictum
Vexat in æquoream versa (*t*) noverca Deam?
Non favet, (*u*) ut nunc est, teneris (*x*) locus iste puellis.
Hac Helle periit; hac ego lædor aqua.
At tibi (*y*) flammarum memori, Neptune, tuarum
Nullus erat ventis impediendus amor:

INTERPRETATIO.

Offensa falso tam nos cruciat, quam oblata lotes: & utraque ignorantia ciet æquales cruciatus. O utinam accedas: aut vel aura, vel pater, nullo puella sit causa longæ cunctationis! Quod si aliquam cognovero; ebibo (mihi crede) dolore. Jam diu delinquis, si quæris meam mortem. Sed neque delinques, & ego falso moveor istis; & tempestas æmula obstat quo minus accedas. Me infelicem! quantis undis littora pulsantur! dies quoque absconditur tectus nube atra! forsitan mater pia Helles descenderit ad mare; & filia submersa lugeatur aquis effusis; An noverca mutata in Deam marinam percellit æquor cognominatum ab odioso nomine privignæ? Iste locus, qualis nunc est, non est propitius mollibus puellis. Helle hac aqua interiit; ego hac sollicitor. At, Neptune, nullus amor erat tibi probibendus secordanti ignes tuos,

NOTÆ.

(a) *Vana*) Id est, quæ non facta sed ficta est.

(b) *Facta*) *Si qua facta sit tamen*, supple.

(c) *Morsus*) *Animi curas doloresque*.

(d) *Uterque*) Cum tibi crimina falso affingo, deinde quæ vera sunt, cum nescire me cogito.

(e) *Certæ*) Alii habent *tantæ*; quod prope idem est, quoad sensum, nisi quod illud majorem significat impatientiam.

(f) *Quam*) *Fœminam*, scil. *quæ te a me avellat*.

(g) *Jamdudum*) *Valde* vel *iamdiu* exponunt. Hæc est vis vocis, ut sei certam & exploratam veritatem notet.

(h) *Peccas*) *Me occidis*.

(i) *Fata petis*) *Mortem quæris*.

(k) *Istis*) Suspicionibus.

(l) *Pugnat hyems*) *Obstat tempestas*.

(m) *Obscura*) *Quam obscura*.

(n) *Mater pia*) Nephele est, quam forte tempestatem ciere dicit Hero.

(o) *Mersaque*) De submersa Helle nota fabula, quam etiam ante vidimus.

(p) *Roratis*) *Instar roris effusis*: allusio est ad nubem quæ græce Nephele dicitur; ex qua ros aut pluvia decidit.

(q) *Nata*) Helle.

(r) *Mare*) Hellespontum.

(s) *Privignæ*) Helles.

(t) *Noverca*) Ino est, Athamantis altera uxor, adeoque Helles noverca, quæ in Leucothean seu Matutam, Deam marinam transmutata est.

(u) *Ut nunc est*) Ita tumidus.

(x) *Locus iste*) Hellespontus.

(u) *Flammarum*) *Amorum*.

Si

Digitized by Google

(*a*) Si neque (*b*) Amymone, nec laudatissima forma
Criminis est (*c*) Tyro fabula vana tui,
(*d*) Lucidaque (*e*) Alcyone, (*f*) Circeque & Alymone nata,
Et (*g*) nondum nexis angue Medusa comis,
Flavaque (*h*) Laodice, cæloque recepta (*) Celæno,
Et quarum memini (*i*) nomina lecta mihi.
Has certe pluresque canunt, Neptune, poetæ
Molle latus lateri composuisse tuo.
Cur igitur toties vires expertus amoris,
Assuetum nobis (*k*) turbine claudis iter?

INTERPRETATIO.

si neque Amymone, nec Tyro celeberrima pulcritudine est fabula inanis tui vitii, & splendida Alcyone, & Circe, & Alymonis filia, & Medusa capillis nondum implicitis Serpentibus, & flava Laodice, & Celæno reposita cælo, & quarum recordor nomina lecta a me. Certe Poetæ prædicant has & plures contervisse tenerum latus lateri tuo. Quamobrem ergo toties vim passus amoris, obstruis nobis viam solitam tempestate?

NOTÆ.

(a) *Si neque*) Id est, *Si quidem verum est te amasse hanc, illam*, &c.

(b) *Amymone*) Una fuit ex Danai filiabus a Neptuno compressa; ex qua Nauplium suscepit, patrem Palamedis.

(c) *Tyro*) Fuit hæc Salmonei filia, quæ ex Neptuno, Enypei fluvii formam induto, Pelian, Neleumque uno partu edidit.

(d) *Lucida*) Quippe in cœlum translata; qua re ab aliis ejusdem nominis distinguitur.

(e) *Alcyone*) Fuit una ex Pleiadibus, Atlantis filia; ex qua etiam Neptunus filios duos, & filiam unam suscepit.

(f) *Circeque & Alymone*) Non expediunt se ex hoc loco Interpretes, qui haud dubie mendosissimus est. Monstra lectionum in vetustis codicibus apparent. Pro *Circe* plerique *Ceyce*, *Ceiceque*, *Cepceque*, pro Alymone scripti *Avenone*, *Aveone*, *Arreone*, *Aneone*, *Ansnone*, *Ameone*, *Amemone*, *Amiene*, *Augone*, *Amimone*, *Aleione*, *Avetione*, *Arnione*, *Amintone*, *Alienone*, *Aviene*, *Anthone*, *Amioone*, *Antheone*, *Alteone*, *Anthonoe*, & quid non? sed ita ut plerique *Aveone*, aut *Aneone* agnoscant. Puteaneus *Ceuceque & Aveone nata*. Scribo *Calyceque Ecatheone nata*. Hyginus fabula 107. ubi Neptuni filios recenset, *Cygnus ex Calyce Hecatonis filia*: ubi Hecatæonia videtur rescribendum. Scholiastes Theocriti Idyll. 16. Κύκνον λέγει τὸν Ποσειδῶνος ἐκ Κηύκης; vel, ut aliæ editiones habent, Καῦκος. Lego Καλύκης. Addit autem, *Hecatæone nata*, ut ab altera Calyce, Eudymionis mater, filia Æoli distinguat. Certe Cygni matrem, quocumque tandem appellatam nomine hic intelligi ab Ovidio non est dubium. Si quis meliora protulerit, is Musas singulari beneficio demerebitur. *Heinsius*.

(g) *Nondum nexis*) Medusæ crines, quorum pulchritudine præsertim ipsa Neptuno placueret, Pallas indignata, quod in templo sibi dicato ille fugientem assecutus esset & compressisset, in serpentes convertit.

(h) *Laodice*) Plures eo nomine memorantur, interque eas Priami una, alia Agamemnonis, tertia Cygni filia. Fuit & eo nomine nympha, Apis & Niobes mater, itemque aliæ. Quam vero Neptunus amaverit non liquet, nisi forte Laodicen Priami.

(*) *Celæno*) Hæc est ex Pleiadibus una, Alcyones soror, quam etiam amasse Neptunum testatur Apollodorus. Antea vero vidimus Pleiadas cœlo receptas sydus efficere; quod Latini *Vergilias* appellant.

(i) *Nomina*) Nomina sunt profecto, & ea quidem fabulosa, ut nimia profecto in his discutiendis videatur Criticorum diligentia.

(k) *Turbine*) Turbo ventus est validissimus & vorticosus: adeoque non tam hic ventus, cui proprie non imperet Neptunus, quam ejus effectum, maris *scil.* commotio est intelligenda. Duo scripti habent *turbide*.

Far-

Parce, ferox; latoque mari (*a*) tua prælia misce.
Seducit terras hæc (*b*) brevis unda (*c*) duas.
Te decet aut magnas magnum jactare carinas;
Aut etiam totis classibus esse trucem.
Turpe Deo pelagi, juvenem terrere natantem:
Gloriaque est (*d*) stagno quolibet ista minor.
Nobilis (*e*) ille quidem est, & clarus origine: sed (*f*) non
A tibi (*g*) suspecto ducit Ulysse genus.
Da veniam, servaque duos; natat (*h*) ille: sed îsdem
Corpus Leandri, spes mea pendet aquis.
(*i*) Sternuit & lumen: posito nam scribimus illo.
Sternuit; & nobis prospera signa dedit.
Ecce merum nutrix (*k*) faustos instillat in ignes:
Crasque erimus plures, inquit, & ipsa bibit.
Effice nos plures (*l*) evicta per æquora (*m*) lapsus,
O penitus toto corde recepte mihi.
(*n*) In tua castra redi, socii desertor Amoris.
Ponuntur (*o*) medio cur mea membra toro?
Quod timeas, non est: (*p*) auso Venus ipsa favebit:
(*q*) Sternet & æquoreas (*r*) æquore nata vias.

INTERPRETATIO.

Ignosce, sæve; & exerce tua certamina in vasto æquore. Hæc aqua, quæ separat terras, est exigua. Tibi ingenti pulcrum est aut agitare ingentes naves; aut etiam esse terribilem totis classibus. Indecorum est *Deo maris pavorem incutere adolescenti nanti; & laus ista est inferior quovis stagno. Ille equidem est generosus, & stirpe generosa; sed non repetit originem ab Ulysse tibi inviso. Ignosce, & duos salvos præstate: ille nat; sed corpus Leandri,* & *spes mea natat in iisdem aquis. Lucerna etiam strepuit; nam scribimus illa admota. Strepuit, & nobis fecit læta omina. Ecce nutrix immittit vinum in flammas felices; & ait:* cras erimus plures, *& ipsa potat. Fac nos plures esse progressus per maria superata, o prorsus infixe mihi toto animo. Revertere in tua castra, desertor socii amoris. Quamobrem mei artus collocantur in medio lecto? Non est quod reformides: ipsa Venus juvabit audentem: & orta mari muniet iter marinum.*

NOTÆ.

(a) *Tua prælia*) *Undas tuas, alias aliis impinge.*

(b) *Brevis*) Quæ adeo ea non est ubi sua prælia Neptunus bene *miscere* possit.

(c) *Duas*) Europam & Asiam.

(d) *Stagno*) Id est, *Gloria quam in quolibet turbando stagno, aut parva aqua posses habere.*

(e) *Ille*) Leander.

(f) *Non ducit*) *Adeoque illi infensus esse non debes.*

(g) *Suspecto*) Alii Neptuno suspectum volunt fuisse Ulyssem propter Palamedam nepotem, qui ejus insidiis periit; alii propter Polyphemum filium, ab eodem Ulysse, oculis cum patris contemtu excæcatum. Ob utramque causam fuerit.

(h) *Ille*) Quasi dicat, *solus quidem.*

(i) *Sternuit*) *Strepitum ad sternutantis modum edidit.*

(k) *Faustos*) *Fausta significantes.*

(l) *Evicta*) *Tuis lacertis superata.*

(m) *Lapsus*) Gall. *Ayant coulé.*

(n) *In tua castra*) *Ad me* scil. Metaph. e militibus.

(o) *Medio*) *Quod non fieret, si tu adesses.*

(p) *Auso*) *Tibi*, scil.

(q) *Sternet*) *Componet; Placabit.*

(r) *Æquore nata*) Ex maris spuma orta dicitur.

Ire

Ire libet medias ipsi mihi sæpe per undas:
Sed solet hoc maribus tutius esse fretum.
(*a*) Nam cur, hoc vectis (*b*) Phryxo Phryxique (*c*) sorore,
Sola (*d*) dedit vastis fœmina nomen aquis?
Forsitan ad reditum metuas ne tempora desint,
Aut (*e*) gemini nequeas ferre laboris onus.
At nos (*f*) diversi medium coeamus in æquor:
Obviaque in summis oscula demus aquis:
Atque ita quisque suas iterum redeamus ad urbes.
Exiguum, sed plus, quam nihil, (*g*) illud erit.
Vel pudor hic utinam, qui nos clam cogit amare,
Vel timidus famæ (*h*) cedere vellet amor!
Nunc (*i*) male res junctæ (*k*) calor & reverentia (*l*) pugnant.
Quid sequar (*m*) in dubio est: hæc decet; ille juvat.
(*n*) Ut semel intravit Colchos (*o*) Pagasæus Jason;
Impositam celeri (*p*) Phasida puppe tulit.
Ut semel (*q*) Idæus Lacedæmona venit adulter;
Cum (*r*) præda rediit protinus ille sua.

INTERPRETATIO.

Sæpe mihi ipsi fert animus vadere per aquas medias: Sed hoc mare consuevit esse tutius masculis. Nam quamobrem Phryxo & germana Phryxi actis hoc freto, *sola puella imposuit nomen profundis aquis? Forte timeas tempus ut detur ad regressum, aut non valeas tolerare molestiam duplicis laboris. At nos dissiti conveniamus in medium mare; & suavia præbeamus concurrentia in extremis aquis. Atque ita unusquisque revertamur iterum ad suas sedes. Illud erit minimum, sed amplius quam nihil. Utinam vel hic pudor qui nos subigit furtim amare, vel amor pavidus vellet concedere famæ! Nunc amor & pudor res male collocatæ certant. In incerto est quid agam: hic est decorus; ille utilis. Postquam Jason Pagasæus iniit Colchos, avexit Phasida injectam in navem velocem. Postquam adulter Idæus semel accessit Lacedæmone; ille statim reversus est cum rapina sua.*

NOTÆ.

(a) *Nam cur*) Exemplo probat mare de quo loquebatur puellis minus favere.

(b) *Phryxus*) Athamantis & Nepheles fuit filius, qui conscenso aurei velleris ariete, Pontum, cum sorore, transfretare aggressus est.

(c) *Sorore*) Helle.

(d) *Dedit*) Ab ipsa vero Hellespontus dictus est.

(e) *Gemini*) Veniendi, & abeundi, *scil.*

(f) *Diversi*) *Qui in diversis mundi partibus commoramur.*

(g) *Illud*) In medium æquor coiisse, *ibi*que oscula dedisse.

(h) *Cedere*) *Ita ut Pudor Amori; Amor omnia famæ permitteret. Amori per Pudorem, famæ per Amorem omnia licerent: Amor, a Pudore concessa, famæ traderet; Pudor, quæ Amor faceret, non curaret, Amor, quæ fama vulgaret, contemneret: usque adeo securi nostro palam gauderemus Amore.*

(i) *Male*) *Voluptatis nostræ dispendio.*

(k) *Calor*) Amor.

(l) *Pugnant*) Quia dissuadet Pudor quod Amor imperat.

(m) *In dubio est*) *Dum Pudor & Amor pugnant, utri obsequar dubito.*

(n) *Ut*) *Postquam*. Innuit Hero, se a Leandro, ut a Jasone Medea, abduci velle.

(o) *Pagasæus*) *Thessalicus*; ab urbe Thessaliæ Pagasis.

(p) *Phasida*) Medeam; a Phaside Colchorum fluvio.

(q) *Idæus*) Paris; de quo supra.

(r) *Præda*) Helena.

Tu,

Tu, quam sæpe petis quod amas, tam sæpe relinquis:
Et quoties (*a*) grave fit puppibus ire, natas.
(*b*) Sic tamen, o juvenis tumidarum victor aquarum,
Sic facito spernas, ut vereare, fretum.
Arte laboratæ merguntur ab æquore puppes:
Tu tua plus remis brachia posse putes?
Quod cupis, hoc nautæ (*c*) metuunt, Leandre, natare.
(*d*) Exitus hic fractis puppibus esse solet.
Me miseram! (*e*) cupio non persuadere, quod hortor:
Sisque, precor, monitis fortior ipse meis.
Dummodo (*f*) pervenias, excussaque sæpe per undas
Injicias humeris brachia lassa meis.
Sed mihi, cæruleas quoties obvertor ad undas,
Nescio quæ pavidum (*g*) frigora pectus habent.
Nec minus hesternæ (*h*) confundor imagine noctis,
Quamvis est sacris (*i*) illa piata meis.
(*k*) Namque sub Auroram, jam (*l*) dormitante lucerna,
(Somnia quo cerni tempore (*m*) vera solent)
Stamina de digitis cecidere sopore remissis:
Collaque pulvino nostra ferenda dedi.
Hic ego ventosas nantem delphina per undas
Cernere non dubia sum mihi visa fide.

INTERPRETATIO.

Tu tam sæpe deseris quod amas, quam sæpe invisis: & quoties durum est navibus progredi, natas. Vide tamen, o juvenis domitor aquarum turbatarum, ita contemnas mare, ut timeas. Naves artificiose constructæ obruuntur mari: credasne tuas lacertos amplius valere quam remos? Quod optas natare, Leandre, nautæ hoc timent. Hæc sors consuevit esse navibus elisis. Me infelicem! opto non efficere quod moneo: & ora ipse sis animatior meis præceptis; dummodo pertingas, & immittas humeris meis lacertos defessos sæpe agitatas per aquas. Sed quoties converto oculos ad aquas glaucas, nescio quæ frigora meum occupant cor trepidum. Nec minus turbor simulacris noctis hesternæ, quanquam illa est piata meis sacris. Namque sub Auroram, lampade jam extincta, (quo tempore somnia certa solent videri) fila exciderunt digitis laxatis somnos & præbui nostras cervices sustinendas pulvino. Hic ego sum mihi visa fide haud incerta aspicere delphinum natantem per aquas ventis agitatas;

NOTÆ.

(a) *Grave*) Id est, navibus periculosum.

(b) *Sic*) Repetitione movet affectum.

(c) *Metuunt*) Quia tantum post naufragium narata maria conantur trajicere.

(d) *Exitus hic*) Enimvero navibus fractis, per turbatum mare natare nautæ coguntur.

(e) *Cupio*) Quia, per Amoris impatientiam Leandrum, etiam turbato mari, vellet venire.

(f) *Pervenias*) *Ad me* scil.

(g) *Frigora*) Ex metu.

(h) *Confundor*) *Somnia turbor.*

(i) *Illa*) Imago scil. noctis, aut somnium? non nox, ut existimavit Hubertinus. Solebant vero, ut somniis prænuntiata mala averterent, Diis sacra facere.

(k) *Namque*) Somnium enarrare instituit.

(l) *Dormitante*) Id est, propemodum deficiente; quemadmodum, consumto oleo, evenire solet.

(m) *Vera*) *Vera significantia*: quæ tamen quatenus vera non inepte videri possint longum esset definire.

Quam,

Quem, postquam bibulis illisit fluctus arenis,
Unda simul (*a*) miserum vitaque deseruit.
Quidquid id est, timeo; nec tu mea somnia ride:
Nec nisi tranquillo brachia crede mari.
Si tibi non parcis, dilectæ parce puellæ,
Quæ nunquam, nisi te sospite, sospes erit.
Spes tamen est fractis vicinæ pacis (*b*) in undis.
Tum placidas tuto pectore finde vias.
Interea, nanti quoniam freta pervia non sunt,
Leniat invisas littera missa moras.

INTERPRETATIO.

Quem, postquam unda affixit bibulo sabulo, aqua & vita simul destituit infelicem. Quidquid id est metuo: nec tu contemne mea somnia: nec committe lacertos nisi mari quieto. Si tibi non indulges, indulge amatæ puellæ, quæ nunquam erit incolumis nisi te incolumi. Spes tamen datur quietis mox futuræ in fluctibus aliquatenus sedatis. Tum scinde iter quietum securo pectore. Interea, quandoquidem maria non sunt aperta natanti, epistola transmissa mulceat moras odiosas.

NOTÆ.

(a) *Miserum*) Delphinum *scil.* quo Leander repræsentatur.

(b) *In undis fractis*) Id est, quæ jam non ita intumescunt. Nisi *in* per *ex* malueris exponere, deinde per *fractis* violenter agitatas undas intellexeris; ut tantam perturbationem necessario consequi debeat tranquillitas.

EPISTOLA VIGESIMA.

ARGUMENTUM.

Profectus ad sacra Dianæ Acontius, quæ in Delo, insula maris Ægei, omnium Cycladum clarissima, frequenti virginum conventu celebrabantur, in amorem Cydippes, puellæ nobilis, adolescens exarsit. Sed cum illam ob generis imparitatem non auderet sollicitare, novam commentus fraudem, in pulcherrimo pomo scripsit duos hosce versus: Juro tibi sane per mystica sacra Dianæ, Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram, *atque illud ad pedes puellæ projecit: quæ fraudis inscia, cum imprudens legeret, paciscitur cum Acontio. Nam, quæ ante Deos in templo Deliæ Dianæ dicerentur, rata esse, lex erat. Cum autem paulo post pater, hujusce rei inscius, illam alii desponderet, subita febri correpta est. Quare hac epistola Acontius conatur eidem persuadere, hunc morbum a Diana immissum esse, propterea quod non impleret, quæ Dea præsente promisisset.*

(*a*) ACONTIUS CYDIPPÆ.

(*b*) PONE metum: (*c*) nihil hic iterum jurabis amanti,
Promissam satis est te semel esse mihi.

INTERPRETATIO.

Mitte timorem: nihil hic denuo jurabis amanti. Sufficit te mihi esse sponsam semel.

NOTÆ.

(a) *Acontius*) Juvenis fuit ex insula Cea, in mari Ægæo.

(b) *Pone metum*) *Ne verearis hanc meam epistolam legere, quasi aliquam juramenti formulam contineret.*

(c) *Nihil hic jurabis*) *Ut antea fecisti, in templo Dianæ, ubi contra animi tui propositum fidem mihi tuam obstrinxisti.*

Digitized by Google

Perlege: discedat (a) sic corpore (b) languor ab (c) isto,
Qui meus est, (d) ulla parte dolente, dolor.
Quid pudor (e) ora subit? nam, sicut in æde Dianæ,
Suspicor ingenuas erubuisse genas.
Conjugium pactamque fidem, non crimina, posco:
(f) Debitus ut conjux, non ut adulter amo.
Verba (g) licet repetas, quæ (h) demtus ab arbore fœtus
Pertulit ad castas, me jaciente, manus;
Invenies illic (i) id te spondere, quod opto,
(k) Te potius, virgo, (*) quam meminisse Deam.
Nunc quoque (l) idem timeo: sed (m) idem tamen acrius illud
Assumsit vires; auctaque (n) flamma (o) mora est.
Quique fuit nunquam parvus, nunc tempore longo,
Et (p) spe, quam dederas tu mihi, crevit amor.
Spem mihi tu dederas: meus hic tibi credidit ardor:
Non potes (q) hoc factum teste negare Dea.
Adfuit, & præsens, ut (r) erat, tua verba notavit:
Et visa est mota dicta probasse coma.

INTERPRETATIO.

Perlege: sic morbus tuus, *qui est meus dolor, aliquo membro tuo afflicto, abeat ab isto* tuo *corpore. Quamobrem rubor irrepit in vultum? Nam conjicio genas verecundas rubore suffusas fuisse, sicut in templo Dianæ. Peto connubium & fidem promissam, non flagitia: amo ut conjux legitimus, non ut adulter. Quamvis denuo proferas voces, quas fructus raptus ab arbore pertulit ad* tuas *manus pudicas, me mittente; ibi comperies te illud polliceri, quod cupio te, virgo, potius recordari quam Deam. Nunc etiam metuo idem; sed tamen illud idem vehementius collegit vires; & ignis crevit tempore. Et amor, qui nunquam fuit levis, nunc auctus est prolixa mora, & spe quam tu mihi feceras. Tu mihi spem feceras: hic meus amor tibi fidem adhibuit; non tibi licet inficiari hoc actum* esse *Dea conscia. Interfuit, & ut aderas, observavit tuas voces: & visa est prelata approbasse capillis agitatis.*

NOTÆ.

(a) *Sic*) *Ut tu legeris*, scil. De isto genere jam sæpe vidimus.

(b) *Languor*) Febris.

(c) *Isto*) *Tuo*.

(d) *Ulla parte dolente*) Id est, *si aliqua tui parte ægrotaveris*. Dicit se ægrotante domina pariter ægrotare.

(e) *Ora*) Alii habent *ante*.

(f) *Debitus*) *Ex pacto legitimus; modoque debito, & honesto. Ut sponsus.*

(g) *Licet*) *Licitum est.*

(h) *Demtus ab arbore fœtus*) *Pomum*; in quo versus, de quibus in argumento, Acontius scripserat.

(i) *Id te spondere*) Matrimonium *scil.*

(k) *Te potius*) *Ut*, scil. *promissa serves, mihique nubas.*

(*) *Quam meminisse Deam*) Quia ab ea immissam febrem auctum iri metueret.

(l) *Idem*) Ne scilic. *amori meo nolis respondere.*

(m) *Idem tamen*) Istud non videntur omnino exposuisse quidam, quos vidi, Interpretes. Referendum istud *idem* ad *opto*. Votum & desiderium suum, (ut ejus quod pollicita erat matrimonii recordaretur Cydippe,) adeoque amorem suum sumsisse vires, atque crevisse testatur Acontius.

(n) *Flamma*) Amor.

(o) *Mora*) *Tempore.*

(p) *Spe*) Ea vero fovet Amorem, qui desperatione sæpius extinguitur.

(q) *Hoc factum*) Matrimonii sponsionem intellige.

(r) *Erat*) *Erant* in Puteaneo & Patavino legitur: quod optimo sensu ad *verba* refertur, quæ loacia pronuntiavit Cydippe, qualia erant intellexit Diana.

De-

Digitized by Google

Deceptam dicas nostra te fraude licebit :
Dum fraudis nostræ causa feratur amor.
Fraus mea quid petiit, nisi uti tibi jungerer uni?
(*a*) Id me, quod quereris, conciliare potest.
(*b*) Non ego (*c*) natura, nec sum tam callidus usu:
Solertem tu me, (crede) puella, (*d*) facis.
Te mihi compositis (*e*) (si quid tamen egimus) a me
Adstrinxit verbis ingeniosus Amor.
Dictatis ab eo feci (*f*) sponsalia verbis:
(*g*) Consultoque fui juris amore vafer.
Sit fraus huic nomen facto; dicarque dolosus:
(*h*) (Si tamen est, quod ames velle tenere, dolus.)
(*i*) En iterum scribo, mittoque rogantia verba.
Altera fraus hæc est: quodque queraris, habes.
Si noceo quod amo; fateor, sine fine nocebo;
Teque petam: caveas tu licet ipsa peti.
Per gladios alii placitas rapuere puellas:
Scripta mihi caute littera crimen erit?

INTERPRETATIO.

Tibi dabitur dicere te *delusam fuisse nostro dolo, modo amor dicatur causa doli nostri. Quid quæsivit meus dolus, nisi ut tibi soli connecterer? Illud quod arguis potest me tibi adjungere. Ego non sum tam versutus natura, nec experientia: tu, (crede) puella, me facis ingeniosum. Amor solers colligavit te mihi verbis a me constructis, (si quid tamen præstitimus.) Scripsi sponsalia vocibus ab eo suggestis; & fui juris peritus amore interrogato. Dolus sis nomen huic facinori; & dicar fraudulentus (si tamen fraus est velle possidere quod ames.) Ecce denuo scribo, & mitto verba precantia. Hic est alter dolus; & habes quod expostules. Si officio, quia amo; confiteor, semper officiam; & te requiram; quamvis tu ipsa fugias requiri. Alii abstulerunt amatas puellas per enses; epistola a me callide exarata eris flagitium?*

NOTÆ.

(a) *Id me*) Distichon hoc valde mendosum, aut Ovidianæ venæ non esse censuit clar. Heinsius: quod tamen ita commodissime exponi posse arbitror. *Id*, nempe *tibi jungi, quod tibi querimoniæ causam præbuisse putas, idipsum est quod potest nos conciliare.* More suo in ambiguo ludit Ovidius: Enimvero per matrimonium conjunguntur corpore & conciliantur, qui forte animo sunt valde alieni.

(b) *Non ego*) Amorem, non se, fraudis authorem facit.

(c) *Natura*) *Versutus* dicitur, cujus per naturam mens celeriter versatur; *Callidus* vero, cujus, tanquam manus opere, sic animus usu concalluit.

(d) *Facis*) Quasi dicat, *non sum*.

(e) *Si quid*) Versuum, quibus Cydippen deceperat, authorem vult videri Amorem.

(f) *Sponsalia*) Versus illos intelligit, quibus futurarum nuptiarum repromissio, quam faceret Cydippe, continebatur. *Les fiançailles.*

(g) *Consultoque*) *Jurisperito Amore interrogato, qui me nuptiarum solemnia verba docuit, vafer fui.*

(h) *Si tamen*) Acutus est ubique Ovidius. Hic Acontii fraudem falsa definitione diluere nititur.

(i) *En iterum*) Vide quam ingeniose priorem in scribendo super pomo Acontii fraudem cum posteriori epistolæ scriptione confundat; atque utrobique idem crimen quasi ex Cydippes persona supponat; ut ex eo quod in posteriori nullum videatur, tacite in priori nullum esse concludatur.

Dî faciant, (*a*) possim plures imponere (*b*) nodos!
Ut tua sit nulla libera parte fides.
Mille doli restant: clivo (*c*) sudamus in imo.
Ardor inexpertum (*d*) nil sinet esse meus.
Sit dubium, possisne capi, (*e*) captabere certe.
(*f*) Exitus in Dîs est: (*g*) sed capiere tamen.
(*h*) Ut partem effugias, non omnia (*i*) retia falles:
Quæ tibi, quam credis, plura tetendit Amor.
Si non proficiant artes, veniemus ad arma;
Inque (*k*) tui cupido rapta ferere sinu.
Non sum, qui soleam Paridis reprehendere factum:
Nec quenquam; qui, (*l*) vir possit ut esse, (*m*) fuit.
(*n*) Nos quoque: sed taceo; mors hujus pœna rapinæ
(*o*) Ut sit, erit, quam te non habuisse, (*p*) minor.
(*q*) Aut esses formosa minus, peterere modeste.
Audaces (*r*) facie cogimur esse tua.
Tu facis (*s*) hoc, oculique tui; quibus ignea cedunt
Sidera; qui flammæ causa fuere meæ.

INTERPRETATIO.

Utinam per Deos mihi liceat te pluribus modis implicare! ut tua fides nullo modo sit soluta. Mille fraudes supersunt; hæremus in collis aditu. Amor meus nihil patietur tentatum. Incertum sit an possis capi; certe captaberis. Eventus est penes Deos; sed tamen capieris. Quamvis evites partem, non tamen eludes omnes casses quos Amor tibi posuit plures quam veris. Si doli non prosint, recurremus ad arma; & correpta abduceris in gremio tui avido. Non sum qui consueverim carpere admissum Paridis; nec ullum, qui fuit vir ut possit esse. Nos quoque te rapiemus: *sed silentio prema. Quamvis interitus sit merces hujus raptus, minor erit gravis quam te caruisse. Vel esses minus pulcra, peteteris modeste: cogimur esse temerarii forma tua. Tu hoc præstas, & tui oculi, quibus astra radiantia sunt inferiora, qui fuerunt causa mei ardoris.*

NOTÆ.

(a) *Possim plures*) *Plures possim tibi ponere nodos*. Moreti codex venuste. *Heinsius*.

(b) *Nodos*) *Ad fidem suam adstringendam*. Unum posuerat, cum dolo Cydippen ad jurandum induxerat.

(c) *Sudamus*) Quasi diceret, *in primo limine inepte substiti; jam progrediar, aliaque tentabo*.

(d) *Nil sinet*) *Donec votis meis, teque potiar*.

(e) *Captabere*) Captare est conari accipere, *Tascher de prendre & d' avoir*.

(f) *Exitus in Dîs est*) *Penes Deos est; qui qualem daturi sint finem, ignoro*.

(g) *Sed capiere*) Est quasi ejus, quod dixit, correctio, exitum in Dîs esse: ut ipsi Amoris impetu minores esse videantur.

(h) *Ut*) *Quamvis*.

(i) *Retia*) Metaphora a venatoribus sumta, in manus suas venturam tandem Cydippen dicit Acontius.

(k) *Tui cupido*) Alii *meo cupido*; multi *mei cupido*; Heinsius legit *meo cupidi*.

(l) *Vir possit ut esse*) Quis vero damnaverit eum qui vir esse cupiat? At vero alius sensus est: atque is damnari debet qui vir & fortis & audax est, ut per vim maritus cujusquam fiat puellæ.

(m) *Fuit*) Vir *scil.* fortis, &c.

(n) *Nos quoque*) Deest verbum; sed intelligitur Acontium quoque virum sese præbere velle, Cydippenque rapturum.

(o) *Ut*) *Quamquam*.

(p) *Minor*) Pœna *scil.*

(q) *Aut*) Quantus est in hac oratione impetus! Vel ex ista vocula intelligitur.

(r) *Facie*) *Pulcritudine*.

(s) *Hoc*) *ut simus audaces*, &c.

Digitized by Google

Hoc flavi faciunt crines, & eburnea cervix;
(*a*) Quæque precor veniant in mea colla manus:
Et decor, & vultus (*b*) sine rusticitate pudentes:
Et, (*c*) Thetidi quales vix rear esse, pedes.
Cætera si possem laudare, beatior essem:
Nec dubito, totum quin sibi par sit opus.
Hac ego compulsus, non est mirabile, forma,
Si (*d*) pignus volui vocis habere tuæ.
Denique, (*e*) dum captam tu te cogare fateri,
Insidiis esto (*f*) capta puella meis.
Invidiam patiar: passo (*g*) sua præmia dentur.
Cur suus a tanto crimine fructus abest?
(*h*) Hesionen (*i*) Telamon, Briseida cepit Achilles:
Utraque victorem victa secuta suum.
(*k*) Quamlibet accuses, & sis irata licebit;
Irata liceat dum mihi posse frui.
Iidem, qui facimus, factam (*l*) tenuabimus iram:
Copia (*m*) placandi sit modo parva tui.
Ante tuos flentem liceat consistere vultus:
Et liceat lacrymis addere verba suis.

INTERPRETATIO.

Capilli flavi hoc præstant, & collum candidum; & manus quæ ora implicent mea colla; & gratia, & facies pudica sine asperitate; & pedes, quales ægre credam habere Thetidem. Si liceret celebrare reliqua, essem felicior: nec sum incertus, quin totum opus sit sibi simile. Non est novum si ego permotus hac tua pulcritudine expetivi habere pignus tuæ vocis. Denique dummodo tu inducaris agnoscere te correptam, esto puella correpta dolis meis. Feram odium; merces sua concedatur ferenti. Quamobrem tantum scelus sua caret utilitate? Telamon rapuit Hesionem, Achilles Briseida; utraque superata comitata est suum victorem. Licebit quantumvis arguas, & sis infensa; modo mihi liceat gaudere infensa. Nos *iidem qui movemus iram, minuemus motam; modo concedatur exigua facultas tui mulcendæ. Concedatur lacrymantem stare coram tuis oculis; & detur adhibere voces suis lacrymis.*

NOTÆ.

(a) *Quæque*) Plurimi *quæque*.

(b) *Sine rusticit.*) Ineptus est etiam & rusticus quidem pudor.

(c) *Thetidi*) Cujus tamen candidissimi fuerunt pedes; nam ab Homero ἀργυρόπεζα dicitur. Fuit autem Thetis Nerei filia, Achillis mater.

(d) *Pignus*) Matrimonii sponsionem in pomo scriptam.

(e) *Dum*) *Modo ut*. Gall. *Pourvcu que*.

(f) *Capta*) Vide quam ingeniose in vocum ambiguitate ludat, facile captam, seu deceptam ea fateretur Cydippe; non item captam seu obligatam, ut Acontio nubere teneretur.

(g) *Sua præmia dentur*) *Mihi nubas*.

(h) *Hesionen*) Laomedontis fuit filia, Telamoni in Trojæ expugnatione ideo data, quod Pergama primus conscendisset.

(i) *Telamon*) Æaci fuit filius, Herculis in expugnatione Trojæ socius, unus etiam ex Argonautis.

(k) *Quamlibet*) *Quantumvis, quantumlibet*. Gall. *Plaignez-vous de moi tant qu'il vous plaira*.

(l) *Tenuabimus*) *Minuemus*. Gall. *Nous vous appaiserons*.

(m) *Placandi*) Meliores cum Puteanco *placandi*. Recte. Alterum *placandæ* Latine vix dicitur. *Heinsius*. Optime.

Ut-

Digitized by Google

Utque solent famuli, cum verbera sæva verentur,
Tendere submissas ad tua crura manus.
(*a*) Ignoras tua jura: (*b*) voca; cur arguor absens?
Jamdudum dominæ more venire jube.
Ipsa meos scindas licet imperiosa capillos,
Oraque sint digitis livida facta tuis;
Omnia perpetiar: tantum fortasse timebo,
Corpore lædatur ne manus ista meo.
Sed neque (*c*) compedibus, nec me compesce catenis:
Servabor firmo vinctus amore tui.
Cum bene se quantumque volet satiaverit ira:
Ipsa tibi dices: *Quam patienter amat!*
Ipsa tibi dices, ubi videris omnia (*d*) ferre;
Tam bene qui servit, serviat iste mihi.
Nunc reus infelix absens agor: & mea, cùm sit
Optima, non ullo causa tuente perit.
(*e*) Hoc quoque, (*f*) quod jus est, (*g*) sit scriptum injuria nostrum
(*h*) Quod de me solo (*i*) nempe queraris, habes.
(*k*) Non meruit (*l*) falli mecum quoque (*m*) Delia; si non
Vis mihi promissum reddere, redde Deæ:

INTERPRETATIO.

Et ut solent servi, cum timent flagra rigida, porrigere manus victas ad tuos pedes. Nescis tua jura: arcesse: quamobrem absens accusor? Impera accedere more jamdiu dominæ. Quamvis tu aspera lanies meos crines, & facies sit facta fusca tuis digitis; perferam omnia: solummodo metuam, ne forte manus tua violetur meo corpore. Sed nec me coerceas compedibus, neque vinculis: custodiar constrictus valido amore tui. Postquam ira se bene expleverit & quantum libuerit, ipsa tibi dices, Quam toleranter amat! *Postquam adverteris me omnia pati; ipsa tibi dices,* Iste qui tam bene servit, mihi serviat. *Nunc miser absens arguor; & quamvis causa mea sit justissima, profligatur nemine* eam *defendente. Hoc quoque, scriptum nostrum quod est jus, sit injustitia; nimirum habes quod queraris de me solo. Delia non digna est decipi quoque mecum: si nolis mihi præstare pollicitum, præstato Deæ.*

NOTÆ.

(a) *Ignoras*) Se servum esse significat.

(b) *Voca*) *Quia non debes damnare nisi citata parte*, explicat bonus alioqui commentator. Non bene, meo quidem judicio; ut sequentia satis demonstrant. Sed sensus est, *Non jure tua in servum uteris, qua absentem accuses, cum ipsum vocare, præsentemque male multare liceat.*

(c) *Compedibus*) Quibus retinentur fugitivi servi.

(d) *Ferre*) *Me* scil.

(e) *Hoc quoque*) Variant equidem hoc in loco codices; plerique tamen cum in sensum bonum conspirent, quamobrem totum hoc distichon adulterinum crediderit clariss. Heinsius, plane non video.

(f) *Quod jus est*) Nempe ille etiam est in culpa, qui alterius jussu, male aliquid facit.

(g) *Sit scriptum*) *Illud scriptum nostrum in pomo, sit injuria in se.*

(h) *Quod de me solo*) Istud non intellexit Antonius, nec exposuit Hubertinus: Ironice pronuntiandum esse arbitror, ut intelligat Acontius, non de se, sed de Amore esse querendum.

(i) *Nempe*) Ironiæ vox maxime apta.

(k) *Non meruit*) Jam serio ad rem venit.

(l) *Falli*) Falluntur, aut falli dicuntur Dii, cum ea quæ, iis testibus, promittimus, postea non præstamus.

(m) *Delia*) Diana; a Delo insula, ubi nata & culta dicitur.

Ad-

Adfuit; & vidit, cum tu (*a*) decepta (*b*) rubebas:
Et (*c*) vocem memori condidit aure tuam.
Omina (*d*) re (*e*) careant: nihil est violentius (*f*) illa,
Cum sua, (*g*) quod nolim, numina læsa videt.
(*h*) [Testis erit (*i*) Calydonis aper: (*k*) nam scimus, ut illo
Sit magis in (*l*) natum sæva reperta parens.]
Testis & (*m*) Actæon, quondam fera creditus (*n*) illis,
Ipse dedit leto cum quibus ante feras.
Quæque superba (*o*) parens, saxo per corpus oborto,
Nunc quoque (*p*) Mygdonia flebilis adstat humo,
Hei mihi, Cydippe! timeo tibi dicere verum;
Ne videar (*q*) causa falsa monere mea:
Dicendum tamen est: (*r*) hoc est (mihi crede) quod ægra
Ipso nubendi tempore sæpe jaces.
Consulit ipsa tibi: neu sis perjura laborat:
Et salvam (*s*) salva te cupit esse fide.

INTERPRETATO.

Adſuit, & aspexit, cum tu delusa erubescebas: & servavit aure memori verba tua. Præsagia sint ſine effectu, nihil est impetuosius illa, quando, quod nolim, cernit sua numina spreta. Aper Calydonius eris testis: nam novimus quomodo mater sit inventa crudelior in filium quam ille. Testis etiam Actæon, olim fera habitus illis canibus *cum quibus ipse prius feras morti tradidit.* Testis *quoque mater arrogans quæ, petra per corpus suborta, nunc etiam miserabilis manet terra Mygdonia. Hei mihi Cydippe! vereor tibi verum proferre, ne videar vana commemorasse commodo meo. Attamen proferendum est: hoc est (mihi crede) quod sæpe ægrota decumbis ipso nubendi tempore. Illa tibi cavet: & operam das ne sis perjura; & cupit te esse incolumem fide intemerata.*

NOTÆ.

(a) *Decepta*) *Verbis in pomo scriptis capta.*

(b) *Rubebas*) Quod consciæ mentis, quocumque tandem modo, signum est.

(c) *Vocem*) *Cum te futuram uxorem meam jurasti.*

(d) *Re*) *Effectu.*

(e) *Careant*) Quasi dicat; *Nihil tibi a Diana male eveniat.*

(f) *Illa*) *Diana.*

(g) *Quod nolim*) Sibi nempe Cydippen sponsam cupiebat.

(h) *Testis erit*) Barbarum & insulsum hoc distichon, judicio suo, ex scholio quopiam conflatum esse putat Heinsius.

(i) *Calydonis aper*) Hunc, ira Dianæ ab Œneo in sacrificiis neglectæ, regionis vastandæ causa immissum, ante vidimus.

(k) *Nam scimus*) Quidam codices habent, *sic sævus*: quod miror cur non assumserit Heinsius, cum versus insulsitatem, quam dixerit maximam, tollat.

(l) *Natum*) Meleagrum; de quo in Dejanira.

(m) *Actæon*) De eo in cervum ira Dianæ mutatum, & a canibus suis laceratum postea in Metam. videbimus.

(n) *Illis*) Canibus vel sociis: quod ex sequenti versu intelligitur.

(o) *Parens*) Niobe est, Tantali filia, quæ, cum ex Amphione plurimos genuisset liberos, sese, fœcunditate, Latonæ præponere non dubitavit: quamobrem, interfectis omnibus liberis, ipsa, Deæ ira, in saxum transformata est. Qua de re fusius in Metam.

(p) *Migdonia*) Regio est minoris Asiæ, ubi mons Sipylus, quem frequentasse Nioben videbimus postea in Metamorph.

(q) *Causa mea*) *In meum commodum.*

(r) *Hoc est*) Id est, Dianæ perjurio violatæ numine evenit.

(s) *Salva*) *Perjurio non violata.*

In-

Inde fit, ut, quoties existere perfida tentas,
Peccatum toties corrigat illa tuum.
Parce (*a*) movere feros animosæ virginis arcus.
Mitis adhuc fieri, si patiare, potest.
Parce, precor, (*b*) teneros corrumpere febribus artus.
Servetur facies ista fruenda mihi.
Serventur voltus ad nostra (*c*) incendia nati;
Quique subest niveo lætus in ore (*d*) rubor.
Hostibus e si quis, ne fias nostra, repugnat,
(*e*) Sic sit, ut (*f*) invalida te solet esse mihi.
Torqueor ex æquo, vel te (*g*) nubente, vel ægra;
Dicere nec possum, quid (*h*) minus ipse velim.
(*i*) Maceror interdum, quod sim tibi causa dolendi:
Teque mea lædi calliditate puto.
In caput hæc nostrum dominæ perjuria quæso
Eveniant: pœna tuta sit illa mea.
Ne tamen ignorem, quid agas; ad (*k*) limina crebro
Anxius huc illuc dissimulanter eo.
Subsequor ancillam furtim famulumve, requirens
Profuerint somni quid tibi, quidve cibi.
Me miserum! quod non medicorum (*l*) jussa ministro,
(*m*) Effingoque manus, insideoque toro:
Et rursus miserum! quod, me procul inde remoto,
Quem minime vellem, forsitan (*n*) alter adest.

INTERPRETATIO.

Inde oritur ut quoties conaris esse infida, illa toties arguit crimen tuum. Noli concutere sævos arcus virginis generosæ. Potest adhuc fieri lenis si velis. Noli quæso perdere membra mollia febribus: isti vultus custodiantur mihi possidendi. Custodiatur facies facta ad nostros ardores; & rubor vivus qui subest in vultu candido. Si aliquis ex hostibus meis *obnititur ne fias nostra; sic sit, ut consuevi esse te ægrota. Crucior pariter vel te nubente, vel te invalida: nec possum ipse dicere quid minus cupiam. Crucior nonnunquam quod sim tibi causa morbi: & credo te affligi mea versutia. Hæc, oro, perjuria dominæ cadant in nostrum caput, illa sit secura meo supplicio. Ne tamen nesciam quis sit tuus status; sæpius sollicitus huc illuc occulte accedo ad tuas fores. Sector occulte famulam vel servum petens quantum te somni, vel quantum cibi juverint. Me infelicem! quod non porrigo quæ medici imperaverunt, & demulceo manus, & lectum premo: & iterum infelicem! quod, me procul inde repulso, alius forte adest, quem minime cuperem.*

NOTÆ.

(a) *Movere*) *In te convertere.*

(b) *Teneros*) *Tuos* scil.

(c) *Incendia*) Amorem.

(d) *Rubor*) Febri vero sincerus color corrumpitur.

(e) *Sic*) Pessime *scil.* se ex febri Cydippes magno affici dolore innuit.

(f) *Invalida te*) *Te ægrotante.*

(g) *Nubente*) *Alii quam mibi* scil.

(h) *Minus*) *Vel aliis nubat, vel ægrotes.*

(i) *Maceror*) *Doleo.*

(k) *Limina*) *Tua* scil.

(l) *Jussa*) Medicinas *scil.* & remedia.

(m) *Effingoque*) Idest, demulceo, leviterque tergeo: quo sensu Poeta noster alibi, itemque Virgilius & Cicero usurpaverunt.

(n) *Alter*) Sponsus *scil.*

Ille

Digitized by Google

Ille manus istas & fingit, & assidet ægræ,
(*a*) Invisus Superis, cum Superisque mihi.
Dumque suo tentat salientem pollice venam;
Candida (*b*) per causam brachia sæpe tenet:
Contrectatque sinus; & forsitan oscula jungit.
Officio merces plenior ista suo est.
(*c*) Quis tibi permisit nostras (*d*) præcidere messes?
(*e*) Ad sepem alterius quis tibi (*f*) fecit iter?
Iste sinus meus est: mea turpiter oscula sumis.
A mihi promisso corpore tolle manus.
Improbe, tolle manus: quam tangis, nostra futura est.
Postmodo si facias istud, adulter eris.
Elige de (*g*) vacuis, quam non sibi vindicet alter.
Si nescis, dominum res habet (*h*) ista suum.
Nec mihi credideris: recitetur (*i*) formula pacti.
Neu falsam dicas esse; face (*k*) ipsa legat.
Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi.
Quid facis hic? exi: non vacat (*l*) iste torus.
Nam quod habes & tu (*m*) humani verba altera (*n*) pacti,
Non erit idcirco par tua causa meæ.

INTERPRETATIO.

Ille odiosus Divis & mihi cum Divis demulcet manus istas, & assidet ægrotanti. Et dum scrutatur pollice suo venam micantem: sæpe tractat lacertos niveos per causam; & tangit pectus; & forte figit suavia. Istud præmium est majus officio suo. Quis tibi concessit decerpere nostras messes? Quis tibi viam struxit ad sepem alterius? Istud pectus meum est; impudice, carpis mea suavia. Remove manus a corpore mihi sponso. Remove manus, proterve; quam tangis ventura est nostra. Si postmodo istud agas, eris adulter. Elige de liberis, quam alter non suam asserat. Si ignoras, res ista habet dominum suum. Nec mihi fidem adhibueris; pronuntietur formula conventi. Et ne dicas fuisse deceptam, fac ipsa legat. Nos tibi, tibi dicimus, egredere cubiculo alterius. Quid hic agis? Egredere, iste lectus non est vacuus. Nam quod tu etiam habes verba alia conventi; tua causa non erit ideo æqualis meæ.

NOTÆ.

(a) *Invisus Superis*) *Dianæ præsertim, quod ille contra fidem a te datam; matrimonio tibi jungi postulat.*

(b) *Per causam*) Id est, *specie tentandi venam*. Gall. *Sous le prétexte de vous tâter le poulx.*

(c) *Quis tibi*) Rivalem alloquitur.

(d) *Præcidere*) Quidam *præcerpere*, vulgati *decerpere*, alii aliter.

(e) *Ad sepem*) Alii *ad spem*, minus bene.

(f) *Fecit iter*) *Ut ejus audeas messem demetere*. Negant & increpant ejusmodi interrogationes.

(g) *Vacuis*) *De iis puellis, quas sponsus nullus sibi devinxerit; nullus occupaverit.*

(h) *Ista*) Cydippe.

(i) *Formula*) Versus, *scil.* de quibus in argumento.

(k) *Ipsa*) Ut, *scilicet*, Acontio fidem suam de novo obstringat.

(l) *Iste*) *Dominæ meæ Cydippes, qui meus est.*

(m) *Humani*) Quod non testibus, aut approbantibus Diis, imo aversa Diana præsertim, intercessit.

(n) *Pacti*) A patre inscio desponsatam Cydippen in argumento vidimus.

(*a*) Hæc mihi ſe pepigit: pater hanc tibi, (*b*) primus ab illa:
Sed propior certe, quam pater, ipſa ſibi eſt.
Promiſit pater hanc: hæc (*c*) adjuravit amanti.
Ille homines, hæc eſt (*d*) teſtificata Deam.
(*e*) Hic metuit mendax, timet (*f*) hæc perjura vocari.
Num dubites, hic ſit major, an ille metus?
Denique, ut amborum conferre pericula poſſis,
Reſpice ad eventus: hæc (*g*) cubat; ille valet.
Nos quoque diſſimili (*h*) certamina mente ſubimus.
Nec ſpes par nobis, nec timor (*i*) æquus adeſt.
Tu (*k*) petis ex tuto: gravior mihi morte (*l*) repulſa eſt:
Idque ego jam, quod tu (*m*) forſan amabis, amo.
Si tibi juſtitiæ, ſi recti cura fuiſſet;
Cedere debueras (*n*) ignibus ipſe meis.
Nunc quoniam ferus hic pro cauſa pugnat iniqua;
(*o*) Ad quid, Cydippe, littera noſtra redit?
Hic facit ut jaceas, & ſis ſuſpecta Dianæ.
Hunc tu, ſi ſapias, limen adire vetes.
(*p*) Hoc faciente ſubis tam ſæva pericula vitæ.
Atque utinam pro te, qui movet illa, cadat!

INTERPRETATIO.

Hæc ſe devinxit mihi: pater alter ab illa tibi hanc promiſit: *Sed profecto ipſa ſibi eſt propinquior quam pater. Pater pepigit hanc: hæc juravit amanti. Ille teſtes adhibuit homines, hæc Deam. Hic timet dici fallax, hæc metuit* appellari *perjura. Anne ſis incertus, hic an ille timor ſit major? Denique ut poſſis comparare diſcrimina amborum, converte animum ad exitus: hæc jacet; ille firma utitur valetudine. Nos quoque pugnam inimus diſpari animo; nec ſpes nobis eſt æqualis, nec metus ſimilis. Tu ambis ſecure; repudiatio eſt mihi moleſtior interitu. Et ego jam diligo, quod tu forte diliges. Si te æqui, ſi juſti amor tenuiſſet*; tu *ipſe debueras cedere meis amoribus. Nunc quandoquidem hic inhumanus certat pro cauſa injuſta; quo ſpectas Cydippe noſtra epiſtola? Hic cauſa eſt ut ægrotes, & ſis invisa Dianæ. Si ſapias, tu prohibeas hunc accedere ad fores. Dum facit, inis tam crudelia diſcrimina vitæ. Atque utinam ille pro te occumbat qui illorum cauſa eſt!*

NOTÆ.

(a) *Hæc*) Cydippe.

(b) *Primus*) Non dicit *primus omnino*, ſed *primus ab illa*.

(c) *Adjuravit*) Pro *valde* aut *omnino juravit*: quod multo amplius eſt, quam promittere.

(d) *Teſtificata*) *In teſtimonium vocavit*, quo ſenſu etiam ſimplici utimur *teſtari*.

(e) *Hic*) Cydippes pater.

(f) *Hæc*) Cydippe.

(g) *Cubat*) Febri lecto affixa.

(h) *Certamina*) Ad obtinendam Cydippen.

(i) *Æquus*) *Par*; *Æqualis*.

(k) *Petis ex tuto*) Quid hoc ſibi velit ex oppoſito intelligitur: quaſi dicat, *Nihil mali tibi ea repulſa imminet*.

(l) *Repulſa*) Matrimonialis *ſcil.*

(m) *Forſan amabis*) *Adeoque forſan non amabis*.

(n) *Ignibus*) Amoribus.

(o) *Ad quid*) quaſi dicat, *Vides quo ſpectet mea epiſtola; vides me tibi bene conſulere, qui te ea injuſtis manibus eripiam*.

(p) *Hoc faciente*) *Illo meo rivali ad te veniente, & conjugium tuum petente.*

Quem

Quem si reppuleris, nec quem Dea damnat, (*a*) amaris,
Et tu continuo, certe ego salvus ero.
Siste metum, virgo; (*b*) stabili potiere salute.
Fac modo polliciti conscia templa (*c*) colas.
Nec bove mactato cælestia numina gaudent;
Sed, quæ præstanda est (*d*) & sine teste, fide.
Ut valeant aliæ, ferrum patiantur & ignes:
Fert aliis tristem succus amarus opem.
Nil opus est istis; tantum perjuria vita:
Teque simul serva, meque, datamque fidem.
Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ:
(*e*) Exciderint animo fœdera lecta tuo.
(*f*) Admonita es modo voce mea, modo (*) cassibus istis;
Quos quoties tentas (*g*) fallere, (*h*) ferre soles.
His quoque vitatis, (*i*) in partu nempe rogabis,
Ut tibi luciferas offerat illa manus.

INTERPRETATIO.

Quem si rejeceris, nec amaveris quem Dea improbat; & tu statim, ego certe saspes ero. Depone timorem, puella; frueris firma valetudine. Fac tantum frequentes ædes conscias promissi. Nec numina cælestia lætantur bove immolato, sed fide, quæ etiam est exsolvenda sine arbitris. Aliæ subeant ferrum & ignes ut valetudini restituantur: succus amarulentus subministrat aliis ingratum auxilium. Nihil opus est istis; tantum fuge perjuria: & te simul libera, & me & fidem obligatam. Inscitia excusabis peccatum præteritum: fœdera lecta elapsa fuerint memoria tua. Admonita es modo verbis meis, modo istis retibus; quæ quoties conaris effugere, soles gestare. His etiam delusis, nimirum in partu orabis, ut illa tibi præbeat manus luciferas.

NOTÆ.

(a) *Amaris*) *Amaveris*.

(b) *Stabili*) *Firma*.

(c) *Colas*) Ad templa Cydippen suam remittit, ut locus etiam ipsam moveat, & ad fidem exsolvendam hortetur.

(d) *Et sine teste*) *Quamquam nulli testes adfuissent*.

(e) *Exciderint*) Fere quasi dicat, *Ponatur* (*ut ignorantia excuseris*) *animo excidisse fœdera*. Sciebat Acontius ea non excidisse, sed, ut Cydippe faciliorem ad pœnitentiam, deinde ad veniam, viam sterneret, ultro excidisse ea fœdera concedit; vel potius eam excusationem suggerit.

(f) *Admonita es*) Adeoque ignorantia excusari non poteris.

(*) *Cassibus*) Alii habent *casibus*. *Cassibus* vero alibi noster, atque Tibullus, in rebus amatoriis usi sunt. Hic per casses morbus intelligitur, quo a violanda fide Cydippen Diana absterrebat.

(g) *Fallere*) *Effugere*. Quomodo vero febrim effugeret, aut effugere conaretur Cydippe, quæ de ea nequidem cogitabet, multum diuque frustra cogitavi: tandem tamen animum subiit, metonymice per *tentare fallere*, fallere simpliciter, per *fallere* negligere, aut non cogitare esse intelligendum.

(h) *Ferre*) Nimirum in febrem incidebat Cydippe, quoties incogitans alii quam Acontio nubere studebat.

(i) *In partu*) Quia parturientibus Diana, Lucina, seu Lucifera, (ut in duobus nummis argenteis, cum emblemate Dianæ tædam gerentis, habere se testatur clar. Heinsius) adesse, fœtumque in lucem educere, dicitur.

(*a*) Audiet; &, repetens quæ sint audita, requiret
Ipsa, tibi de quo conjuge partus eat.
(*b*) Promittes votum; (*c*) scit te promittere falso.
Jurabis: scit te fallere (*d*) posse Deos.
Non agitur de me: cura (*e*) majore laboro.
Anxia sunt vitæ pectora nostra tuæ.
Cur modo te (*f*) dubiam pavidi flevere parentes,
Ignaros (*g*) culpæ quos facis esse tuæ?
Et cur ignorent? matri licet omnia narres.
Nil tua, Cydippe, facta (*h*) ruboris habent.
Ordine fac referas, ut sis mihi cognita primum,
Sacra (*i*) pharetratæ dum facis (*k*) ipsa Deæ.
Ut, te conspecta, subito (*l*) (si forte notasti)
Restiterim fixis in tua membra (*m*) genis:
Ut, te dum nimium miror, (nota certa (*n*) furoris)
Deciderint humero pallia lapsa meo.
(*o*) Postmodo (*p*) nescio qua venisse (*q*) volubile malum,
Verba ferens (*r*) doctis insidiosa (*s*) notis.

INTERPRETATIO.

Auscultabit, & revocans in memoriam quæ fuerint audita, ipsa interrogabit de quo marito hic tibi sit partus. Pacisceris votum: novit te pacisci inaniter. Jurabis; novit te posse decipere Deos. Non agitur de me: angor sollicitudine majore: noster animus est sollicitus de vita tua. Quamobrem parentes timidi, quos reddis nescios tui criminis, modo te luxerunt salutis incertam? Et quamobrem nesciant? Licet omnia referas matri. Admissa tua, Cydippe, nihil habent pudendum. Fac commemores ordine, quomodo primum deveneris in meam notitiam, dum ipsa das operam sacris Deæ pharetratæ: quomodo te visa protinus, (si forte advertisti) hæserim vultu defixo in tuos artus: quomodo, dum te nimium suspicio, (certum indicium amoris) pallia de ipsa humera meo defluxerint. Postmodo nescio qua pomum rotundum ad te *devolutum esse, verba continens dolosa callidis signis.*

NOTÆ.

(a) *Audies*) *Cum ejus opem imploraveris scilicet; dixerisque, ut illa altera Terentii*, Juno Lucina, fer opem, serva me obsecro.

(b) *Promittes votum*) Mos eorum antiquissimus, qui a Diis aliquid impetrare studeret. Cæterum cum aliquo contemtu legenda sunt hæc verba, ut etiam vocis sono frustra vota promissuram esse Cydippen, intelligatur.

(c) *Scis*) *Quia ante teste ea te mihi nupturam juraveras; quod tamen non præstitisti.*

(d) *Posse*) Gall. *Que vous êtes capable de vouloir tromper le Dieux.*

(e) *Majore*) *Quia propter Dianæ iram, de te sum maxime sollicitus.*

(f) *Dubiam*) *In mortis discrimine, ex febri; positam.*

(g) *Culpa*) De perjurio, eoque violata Diana intelligit.

(h) *Ruboris*) *Pudoris*, ut habent alii. Id est *nihil habent facta tua, quamobrem pudendum sit.*

(i) *Pharetratæ*) Arcu & sagittis, adeoque pharetra instructam fuisse venatricem Deam, notum est.

(k) *Ipsa*) Otiose hoc in loco positam hanc vocem animadvertit clar. Heinsius, proque ea *æde* quam, litterarum cognatione omissam credit, restituit.

(l) *Si forte notasti*) Nisi hæc esset parenthesis, judicio suo Poeta non consuluisset.

(m) *Genis*) *Oculis*. De qua voce antea.

(n) *Furoris*) *Amoris.*

(o) *Postmodo*) *Fac referas*, supple.

(p) *Nescio qua*) Parte templi, *scil.*

(q) *Volubile*) Nimirum volubile est rotundum pomum, seu malum.

(r) *Doctis*) *Callide scriptis.* Sed contra omnium membranarum fidem *ductis* legendum esse contendit clar. Heinsius.

(s) *Notis*) Versus intelligit, de quibus tam sæpe.

Quod

(*a*) Quod quia sit lectum sancta præsente Diana,
Esse tuam vinctam numine teste fidem.
Ne tamen ignoret, quæ sit sententia scripto;
Lecta tibi quondam nunc quoque verba (*b*) refer.
Nube, precor; (*c*) dicet, cui te bona numina jungunt:
Quem fore jurasti, sit gener ille mihi.
Quisquis is est, placeat; quoniam placet ante Dianæ.
(*d*) Talis erit mater; (*) si modo mater erit.
Sed tamen inquirat, qui sim qualisque, jubeto:
Inveniet vobis consuluisse Deam.
Insula (*e*) Coryciis quondam celeberrima Nymphis
Cingitur Ægæo nomine (*f*) Cea mari.
Illa mihi patria est: nec, (*g*) si generosa probaris
Nomina, despectis arguor ortus avis.
Sunt & opes nobis; sunt & sine crimine mores:
(*h*) Amplius utque nihil, me tibi jungit amor.
(*i*) Appeteres talem vel non jurata maritum:
(*k*) Juratæ vel non talis habendus erat.
(*l*) Hæc tibi me in somnis jaculatrix scribere (*m*) Phœbe,
Hæc tibi me vigilans scribere jussit Amor.
E quibus (*n*) alterius mihi jam nocuere sagittæ:
(*o*) Alterius noceant ne tibi tela, cave.

INTERPRETATIO.

Quod quia sit lectum sacra Diana adstante, tuam fidem esse obligatam Dea teste. Ne tamen nesciat quæ sit significatio scripto; repete nunc quoque verba olim a te lecta. Nube, quæso, inquiet, cui boni Dii te addicunt; ille sit mihi gener, quem jurasti futurum. Quisquis ille est, gratus sit; quandoquidem fuit ante Dianæ. Talis erit mater; si saltem erit mater. Sed tamen monelo exquirat qui sim & qualis: comperiet Deam vobis favisse. Insula nomine Cea, olim nobilissima Nymphis Coryciis clauditur mari Ægeo. Illa est mihi patria; nec, si laudaveris nomina nobilia, dicor satus avis contemptis. Sunt etiam nobis divitiæ: sunt etiam mores sine probro; & quamvis nihil esset *amplius, amor me tibi connectit. Non jurata etiam cuperes talem maritum; talis erat possidendus etiam a non jurata. Phœbe venatrix mihi imperavit per somnia hæc tibi scribere; Amor experrectus mihi im*peravit *tibi hæc scribere: e quibus tela alterius jam mihi obfuerunt; vide ne jacula alterius tibi officiant.*

NOTÆ.

(a) *Quod*) Pomum *scil.*

(b) *Refer*) Ut eo iterum astringeretur ejus fides, verba jubet referre.

(c) *Dicet*) *Mater tua* scil.

(d) *Talis*) Id est, quæ talia dicet.

(*) *Si modo mater erit*) *Si vero & materno erga te affectu fuerit.*

(e) *Coryciis*) Musæ intelligontur a Coryco Parnassi, (itemque Ciliciæ) antro, sic dictæ.

(f) *Cea*) Cea, seu Ceos, insula est maris Ægæi, juxta Eubœam.

(g) *Si generosa*) Id est, *Si a generosis parentibus ortum ducere, in honore ponat.*

(h) *Amplius utque nihil*) Id est, *ut nihil magis me tibi vel jungat vel jungere possit*

(i) *Appeteres*) *Appetere deberes.*

(k) *Juratæ vel non*) *Vel non juratæ.*

(l) *Hæc*) *Quæ in epistola mea leguntur.*

(m) *Phœbe*, Diana, Phœbi soror, venatrix adeoque jaculatrix Dea.

(n) *Alterius*) Amoris *scil.*

(o) *Alterius*) Dianæ, si eam perjurio violaveris.

Jun-

(*a*) Juncta salus nostra est: miserere meique tuique.
Quid dubitas unam ferre duobus opem?
Quod si contigerit, cum jam data (*b*) signa sonabunt,
(*c*) Tinctaque votivo sanguine (*d*) Delos erit;
Aurea ponetur (*e*) mali felicis imago,
(*f*) Causaque versiculis scripta (*g*) duobus erit:
Effigie pomi testatur Acontius hujus,
(*h*) *Quæ fuerint in eo scripta, fuisse rata.*
Longior (*i*) infirmum ne lasset epistola corpus,
(*k*) Clausaque consueto sit (*l*) sibi fine, vale.

INTERPRETATIO.

Salus nostra est connexa: miserere & mei, & tui. Quamobrem cunctaris unum præbere auxilium duobus? Quod si evenerit, cum jam data signa audientur, & Delos erit imbuta sanguine votivo, effigies aurea appendetur pomi salutaris, & causa erit exarata duobus versiculis: Acontius profitetur imagine hujus pomi confirmata fuisse quæ fuerint exarata in eo. *Ne litteræ prolixiores fatigent corpus debile, & sint tibi absolutæ fine solito, Vale.*

NOTÆ.

(a) *Junctâ*) Quam ingeniose.

(b) *Signa*) Tibiis, aliisque instrumentis musicis in sacrificiis utebantur.

(c) *Tinctaque*) Id est, Quando in Delo Dianæ festa sacrificia celebrabuntur.

(d) *Delos*) Ægæi maris insula, ubi nata & culta Diana.

(e) *Mali*) *Pomi.* Ludit vero in vocibus Poeta.

(f) *Causa*) Cur, *scil.* Deæ appendatur pomi imago.

(g) *Duobus*) Qui sequuntur; quosque adeo diverso charactere excudendos curavi.

(h) *Quæ fuerint*) Sponsionem *scil.* matrimonialem.

(i) *Infirmum*) Tuum scil.

(k) *Clausaque*) Epistolas hac voce *Vale* claudere consueverant.

(l) *Sibi*) Alii habent *tibi*: atque illa altera lectio est a clar. Heinsio.

EPISTOLA VIGESIMAPRIMA.

ARGUMENTUM.

Cum intellexisset Cydippe, hanc sibi febrem Dianæ indignatione contigisse, in Acontii vota contra paternam voluntatem concedere maluit, quam diutius torqueri. In primis respondet, se non ausam fuisse mentem suam clare exprimere: ne, ut in pomo, iterum juraret. Deinde, narrando quomodo insidiosum illud pomum acceperit, in ipsum Acontium invehitur.

CYDIPPE ACONTIO.

PERTIMUI, scriptumque tuum (*a*) sine murmure legi:
Juraret ne quos inscia lingua Deos.
Et puto, (*b*) captasses iterum: nisi, ut ipse fateris,
Promissam scires me satis esse semel.

INTERPRETATIO.

Expavi, & tacite legi tuam epistolam; ne lingua imprudens jurares aliquos Deos. Et, credo, insidiatus esses, nisi ut ipse agnoscis, scires satis esse me semel sponsam.

NOTÆ.

(a) *Sine murmure*) Ne iterum inscia voto aliquo sese obstringeret.

(b) *Captasses*) Me iterum decipere tentasses.

Nec

Nec lectura fui: sed, si tibi (*a*) dura fuissem,
Aucta foret sævæ forsitan ira Deæ.
(*b*) Omnia cum faciam, cum dem pia thura Dianæ;
Illa tamen justa plus tibi parte favet.
(*c*) Utque cupis credi, memori te vindicat ira.
Talis in (*d*) Hippolyto vix fuit illa suo.
At (*e*) melius virgo favisset virginis annis;
(*f*) Quos vereor paucos ne velit esse mihi.
(*) Languor enim causis non apparentibus hæret;
Adjuvor & nulla (*g*) fessa medentis ope.
Quam tibi nunc gracilem vix hæc rescribere, quamque
Pallida vix cubito membra (*h*) levare putas?
Huc timor accedit, ne quis nisi conscia nutrix
(*i*) Colloquii nobis sentiat esse vices.
Ante fores sedet hæc: quid agamque rogantibus (*k*) intus;
Ut possim tuto scribere, *Dormit*, ait.
Mox ubi secreti longi causa optima somnus
Credibilis tarda desinit esse mora,

INTERPRETATIO.

Nec volui legere, sed si tibi sæva fuissem, forte ira crudelis Deæ crevisset. Quamvis omnia præstem, quamvis thura pia exhibeam Dianæ: illa tamen plus æquo tibi indulget. Et, sicuti optas tibi fidem haberi, te vindicat ira memori. Illa vix talis fuit erga suum Hippolytum. At virgo justius indulsisset ætati virginis; quam timeo ne cupiat mihi esse brevem. Morbus enim permanet causis incognitis. Et exhausta nullo medici auxilio reficior. Quantum macilentam arbitraris me *nunc tibi hæc rescribere, quantumque ægre sustinere artus pallentes cubito? His adde metum, ne quis nisi nutrix conscia cognoscat nobis esse vices colloquii. Hæc stat ante januam: &, ut possim secure scribere, dicit petentibus quid faciam intus*, stertit. *Mox ubi somnus causa optima prolixi secreti cessat esse verisimilis longo spatio*,

NOTÆ.

(a) *Dura*) *Quæ epistolam tuam legere dedignata essem.*

(b) *Omnia*) Sacra, *scil.* in honorem Dianæ.

(c) *Usque cupis credi*) Ita vero ille prædicaverat, & in epistola sua scripserat.

(d) *Hippolyto*) Fuit ille Thesei, & Hippolytæ Amazonis filius, ob eximiam castitatem Dianæ carus: cujus historiam passim, postea etiam apud Ovidium reperies.

(e) *Melius*) *Justius, cum ipsa virgo sit, sicut & ego virgo sum.*

(f) *Quos vereor*) Codices omnes, præter unum aut alterum, quia post hunc versum deficiunt, ideo plurimi, sequentes versus Ovidii esse negant: quæ ratio quanquam satis firma non videtur, attamen cum Ovidianæ elegantiæ non satis respondeat tota epistola: suo non caret pondere.

(*) *Languor*) Febris.

(g) *Fessa*) *Defecta viribus, & vi morbi exhausta.*

(h) *Levare*) Solent nimirum qui morbo aut languore aliquo caput præsertim aut corpus non valent erigere, illud cubito sustentare.

(i) *Colloquii nobis*) *Me tibi vicissim rescribere cognoscat.*

(k) *Intus*) Ex restitutione Heinsiana est vox ista, cujus loco alii *inter* exhibebant; *rogabant inter*, pro *interrogabant*: unde hos versus sollicitare, atque Ovidio abrogare, aggressi sunt nonnulli: cum ea figura quam Tmesim vocant, hac in voce præsertim, & in fine versus usum esse Poetam, qui oratione plana & æquabili gaudet, non sit verisimile.

Jam-

Jamque venire videt quos non admittere durum est;
Excreat; & ficta dat mihi signa notæ:
Sicut eram, properans verba imperfecta relinquo,
Et tegitur trepido littera (*a*) cauta sinu.
Inde meos digitos iterum repetita fatigat,
Quantus sit nobis, aspicis ipse, labor.
(*b*) Qua peream, (*c*) si dignus eras, ut vera loquamur:
Sed melior justo, quamque mereris, (*d*) ego.
Ergo te propter toties incerta salutis
(*e*) Commentis pœnas doque dedique tuis?
Hæc nobis formæ te laudatore superbæ
Contingit merces? & placuisse nocet?
Si tibi deformis, quod mallem, visa fuissem;
Culpatum nulla corpus egeret ope.
Nunc laudata gemo: nunc me certamine (*f*) vestro
Proditis; & proprio vulneror ipsa (*g*) bono.
Dum neque tu cedis, nec se putat ille secundum;
Tu votis obstas illius, ille tuis.
Ipsa, velut navis, jactor: quam (*h*) certus in altum
Propellit Boreas, (*i*) æstus & unda refert.
Cumque (*k*) dies caris optata parentibus instat,
Immodicus pariter corporis ardor inest:

INTERPRETATIO.

& jam cernit accedere quos difficile est non intromittere; expuis; & mihi facit indicia signa simulato; festinans, sicus eram, desera verba nondum absoluta: & Epistola tecta absconditur gremio timido. Inde repetita iterum lassat meos digitos. Ipse cernis quantus sit nobis labor. Qua epistola *inteream, si, ut verum dicamus, dignus eras: sed ego sum indulgentior æquo, & quam dignus es. Ergo toties dubia salutis propter te exsolva & exsolvi pœnas tuis figmentis? Hoc nobis obvenit præmium pulchritudinis eximiæ, te approbante; & officit gratans fuisse? Si, quod mallem, visa tibi fuissem turpis; corpus vituperatum nulla opus haberet auxilio. Nunc celebrata affligor; nunc me perditis vestra pugna; & ipsa lædor proprio bono. Dum nec tu cedis, nec ille se credit inferiorem; tu officis desideriis illius, ille tuis: ego agitor, tanquam navis quam asper Boreas rapit in apertum* mare, *æstus & unda repellit. Et cum dies expetita dilectis parentibus adest, calor sæviens corporis inest pariter:*

NOTÆ.

(a) *Cauta*) *Quæ caute & secreto scripta ets.*

(b) *Qua*) Epistols *scil.* Scripti habent *Quæ.*

(c) *Si dignus eras*) *Si mereris.*

(d) *Ego*) Hanc vocem ex Naugerio reposuit Heinsius. Alii habent *ero*: quod certe non displicet.

(e) *Commentis*) *Dolis.* De scriptura in pomo intelligit, cujus sensum saltem in superioris epistolæ argumento vidimus.

(f) *Vestro*) De Acontio, & ejus rivali loquitur; quanquam ille tantum erat in culpa.

(g) *Bona*) Forma *scil.*

(h) *Certus*) *Vehemens.*

(i) *Æstus & unda*) Id est unda æstuosa; unda quæ est æstus. *Le flux de la mer.* Hac etiam figura quæ per duo unum significat usus est Virgilius, cum dixit, *molemque & montes insuper altos.*

(k) *Dies*) Qua fieri debent nuptiæ.

Et

Digitized by Google

Et mihi conjugii tempus crudelis ad ipsum
(*a*) Persephone nostras pulsat acerba fores.
Jam pudet: & timeo, quamvis mihi conscia non sim,
(*b*) Offensos videar ne meruisse Deos.
Accidere (*c*) hoc aliquis casu contendit: & alter
Acceptum Superis hunc negat esse virum.
Neve nihil credas, in te quoque dicere famam,
Facta veneficiis pars putat ista tuis.
Causa latet: mala nostra patent: (*d*) vos pace movetis
Aspera submota prælia: plector ego.
(*e*) Dicam nunc, solitoque tibi me (*f*) decipe more:
Quid facies odio, sic ubi amore noces?
Si lædis, quod amas, hostem (*g*) sapienter amabis.
Me precor, ut serves, perdere (*h*) velle velis.
Aut tibi jam (*i*) nulla est speratæ cura puellæ,
Quam ferus indigna tabe perire sinis.
Aut Dea si frustra pro me tibi sæva rogatur,
Quid mihi te jactas? gratia nulla tua est.

INTERPRETATIO.

& sub ipsum tempus sævi connubii aspera Proserpina mihi concutit nostram januam. Jam erubesco, & quamvis mihi non sim conscia, metuo ne videar meruisse Deos infestos. Aliquis affirmat hoc evenire fortuito; & alius negat hunc virum esse gratum Diis: Et ne arbitreris famam nihil quoque jacere in te, quidam arbitrantur ista parata veneficiis tuis. Causa occultatur, damna nostra apparent: vos pace profligata miscetis dura certamina; ego puniar. Jam dicam, & me falle more tibi consueto: quid agas odio, cum ita officias amore? Si malo afficis quod amat, amabis hostem utiliter. Oro ut me velis perimere, ut incolumem prastes. Aut nulla est jam tibi cura puellæ speratæ, quam pateris, crudelis, interire tabe immerita: aut si Dea crudelis frustra a te colitur pro me, quid te mihi prædicas? Gratia tua est nulla?

NOTÆ.

(a) *Persephone*) Proserpina est, Plutonis conjux, inferorum Domina ac regine, Jovis & Cereris filie: de que Tibullus,

> *At mihi Persephone nigram denuntiat horam:*

unde hic noster Ovidii locus intelligitur.

(b) *Offensos videar*) Sensus patet, sed est phrasis insolens.

(c) *Hoc*) *Quod ita in ipso nuptiarum puncto agrotem.*

(d) *Vos pace*) Isthoc propemodum sensu dixit Horat. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.*

(e) *Dicam nunc*) Heinsius legit *I jam nunc*; quo revera sensus melior, minusque intricatus efficitur. Quid si legas? *Dic jam nunc.*

(f) *Decipe*) *ita ut ex iis, quæ in te sunt, contraria consequantur effecta; ex Amore quæ sunt odii, ex odio quæ sunt amoris.*

(g) *Sapienter*) Quid hæc vox hoc in loco significet, ex opposito intelligitur.

(h) *Velle velis*) Locum manifeste corruptum arbitratus clar. Heinsius, vultque τò *velle* perperam ex *velis* proxime sequenti, inculcatum, cum ultimas duas sillabas in *perdere* librarius geminare neglexisset: Legit vero ille *perdere, dure, velis.*

(i) *Nulla*) Erat tamen Acontii in eo gratie: quod, quomodo Deam placaret Cydippe, indicaveret. Sed ex materie subjecta tantum intelligenda est iste negatio.

Elige quid (*a*) fingas, (*b*) non vis placare Dianam;
Immemor es nostri: non potes; illa tui est.
Vel nunquam mallem, vel non mihi tempore (*c*) in illo
Esset in Ægæis cognita Delos aquis.
Tunc mea (*d*) difficili deducta est æquore navis;
Et fuit ad cœptas hora (*e*) sinistra vias.
Quo pede processi! quo me pede (*f*) limine movi!
(*g*) Picta citæ tetigi quo pede texta ratis!
Bis tamen adverso redierunt (*h*) carbasa vento.
Mentior ah demens! ille (*i*) secundus erat.
Ille secundus erat, qui me referebat euntem;
Quique parum felix impediebat iter.
Atque utinam constans contra mea vela fuisset!
Sed stultum est venti de levitate queri.
Mota (*k*) loci fama properabam visere Delon;
Et facere (*l*) ignava puppe videbar iter.
Quam sæpe, ut tardis, feci convitia remis;
Questaque sum vento lintea parca dari!
Et jam transieram (*m*) Myconon, jam Tenon & Andron:
Inque meis oculis (*n*) candida Delos erat.

INTERPRETATIO.

Dispice quid ponas; non vis delinire Dianam; nostri oblitus es; nequis; illa est tui oblita. *Vel mallem nunquam mihi Delos esset cognita in mari Ægæo, vel non esset* cognita *illo tempore. Tunc mea navis soluta est mari infausto; & hora fuit inauspicata ad iter propositum. Quo pede sum progressa! quo pede limine discessi! Quo pede pressi fabricam pictam navis velocis! Vela tamen bis retroacta vento restante. Ah mentior insana! Ille erat propitius. Ille erat propitius qui revehebat me proficiscentem, & qui prohibebat iter infaustum. Atque utinam firmus fuisset adversus mea vela! Sed ineptum est conqueri de inconstantia venti. Illecta celebritate loci festinabam invisere Delon; & videbar iter facere lenta navi. Quam sæpe increpui remos tanquam lentos; & sum questa vela exigua eradi vento! Et jam prætericram Myconon, jam Tenon & Andron, & Delos splendida erat in conspectu.*

NOTÆ.

(a) *Fingas*) Non tantum argumento quod Dilemma vocant Acontium urget Cydippe, quo argumenti genere, utrumvis eligat adversarius, utrobique premitur; sed insuper ex duobus argumenti membris quod causæ suæ faveat non posse assumere eum dicit.

(b) *Non vis plac.*) Hæc est Cydippes argumentatio. *Aut non vis, aut non potes placare Dianam: Prius si dicas; Ergo immemor es nostri, nec nos curas. Posterius si fingas: Ergo Diana est tui immemor, nec te curat.*

(c) *In illo*) *Quo tibi, verbis in poma scriptis, fidem meam abstrinxi.*

(d) *Difficili*) *Infausto.*

(e) *Sinistra*) *Inauspicata & infelix.*

(f) *Limine*) *Domo.* Habent vero hæ, cum admiratione conjunctæ interrogationes, & dolorem, & detestationem.

(g) *Picta texta ratis*) Pro *navem pictam.*

(h) *Carbasa*) *Vela*; totaque adeo navis.

(i) *Secundus*) Quia malum, quod in insula Delo Cydippæ evenire debuit, avertebat.

(k) *Loci fama*) Apollinis & Dianæ natalibus, & oraculo præsertim fuit celebris Delos insula; quæ, cum ante erratica fuisset, & sub aquis latuisset, repente Latonæ locum ad pariendum quærenti sese ostendit.

(l) *Ignava*) *Lente procedente.*

(m) *Myconon*) Myconus una est Cycladum, in mari Ægæo. Tenos est alia, itemque Andros.

(n) *Candida*) Δῆλος manifestum & clarum significat.

Quam

Digitized by Google

Quam procul ut vidi, *Quid me fugis*, *Insula*, dixi?
Laberis in magno nunquid, ut ante, mari?
Institeram terræ, cum jam prope luce peracta
(*a*) Demere purpureis Sol juga vellet equis:
(*b*) Quos idem solitos postquam revocavit ad ortus,
Comuntur nostræ matre jubente comæ.
Ipsa dedit gemmas digitis, & crinibus aurum:
Et vestes humeris induit ipsa meis.
Protinus egressæ Superis, quibus insula sacra est,
Flava salutatis thura merumque damus.
Dumque parens aras votivo sanguine tingit,
Festaque fumosis ingerit (*c*) exta focis;
Sedula me nutrix alias quoque ducit in (*d*) ædes,
Erramusque vago per loca sacra pede.
Et modo porticibus spatior, modo (*e*) munera regum
Miror: & in cunctis stantia (*f*) signa locis.
Miror & innumeris structam (*g*) de cornibus aram,
(*h*) Et de qua pariens arbore nixa Dea est.
Et quæ præterea (neque enim meminive libetve,
Quidquid ibi vidi, dicere) Delos habet.
Forsitan hæc spectans, a te spectabar, Aconti;
Visaque simplicitas est mea posse capi.

INTERPRETATIO.

Quam ut procul aspexi, quamobrem, *inquam*, me vitas, insula? *Numquid fluctuas vasto mari ut antea? Imposita eram terræ, cum, jam prope die finito, Sol vellet detrahere juga equis purpureis: quos postquam sol idem reduxit ad ortus consuetos, capilli nostri ornantur matre imperante. Ipsa apposuit gemmas digitis, & aurum capillis, & ipsa admovit vestimenta humeris meis. Continua profectæ exhibemus flava thura & vinum Diis salutatis, quibus insula est dicata. Et dum mater imbuit altaria sanguine votivo, & immittit viscera festa aris fumosis, nutrix diligens me ducit quoque in alia templa, & vagemur pede erroneo per sacra loca. Et modo deambulo porticibus, modo suspicio dona Regum, & statuas positas in omnibus locis. Stupeo etiam altare positum de cornibus innumeris & de arbore qua Dea partum emittens fulta est. Et quæ insuper (neque enim aut recordor, aut placet referre quidquid ibi sum intuita) Delos habet. Forte hæc inspiciens a te aspiciebar, Aconti; & mea simplicitas visa est posse falli.*

NOTÆ.

(a) *Demere*) Periphrasis est vespertini temporis.

(b) *Quos idem*) Id est *postero die*.

(c) *Exta*) Eo nomine, pluralis numeri tantum appellantur viscera maxime extantia aut apparentia. *Les entrailles*.

(d) *Ædes*) Sacras, *scil.* ut patet.

(e) *Munera*) Quæ in honorem numinum apposita erant.

(f) *Signa*) *Statuas*.

(g) *De cornibus*) De hac apud Callimachum in hymno Apollinis, quam Apollo ipse construxisse dicitur, cornua ex venatione Diana suppeditante.

(h) *Et de qua*) Oleæ ac palmæ innixam parientem Latonam 6. Metam. docet noster Poeta.

In templum redeo (*a*) gradibus sublime Dianæ.
(*b*) Tutior hoc ecquis debuit esse locus?
Mittitur ante pedes malum cum carmine (*c*) tali.
Hei mihi juravi nunc quoque pæne tibi.
Sustulit hoc nutrix, mirataque, Perlege, dixit.
(*d*) Insidias legi, magne poeta, tuas.
(*e*) Nomine conjugii dicto, confusa pudore
Sensi me totis erubuisse genis:
(*f*) Luminaque in gremio veluti defixa tenebam;
Lumina propositi facta (*g*) ministra tui.
Improbe, quid gaudes? aut quæ tibi gloria parta est?
Quidve vir elusa virgine laudis habes?
Non ego constiteram sumta (*h*) peltata securi;
Qualis in Iliaco (*i*) Penthesilea solo.
(*k*) Nullus Amazonio cælatus balteus auro,
Sicut ab Hippolyte præda relata tibi est.
(*l*) Verba, quid exultas, tua si mihi verba dederunt;
Sumque parum prudens capta puella dolis?

INTERPRETATIO.

Revertor in templum Dianæ gradibus excelsum: quisnam locus debuit esse hoc tutior? Pomum jacitur ante pedes cum tali carmine. Hei mihi! nunc quoque propemodum tibi juravi. Nutrix hoc sustulit, & stupens, perlege, *inquit. Fraudes tuas legi, Poeta egregie. Nomine connubii prolato, pudore turbata, adverti me erubuisse totis genis; & tenebam oculos quasi immotos in sinu: oculos factos famulos tui incepti. Proterve, quid lætaris? Aut quænam laus tibi est comparata? Quidve vir repertas gloriæ puella decepta? Ego non accesseram pelta instructa, securi correpta, qualis Penthesilea in terra Iliaca. Nullum balteum pictum auro Amazonio reportatum est tibi spolium tanquam ab Hippolyte. Quid triumphas, si verba tua me fefellerunt; & puella parum cauta sum decepta tuis fraudibus?*

NOTÆ.

(a) *Gradibus*) Diis enim superis in locis excelsis templa ponebantur.

(b) *Tutior*) Acontium arguit qui sibi in templo insidiatus fuerit.

(c) *Tali*) Græcum carmen quale fuerit nemo hactenus tradidit.

(d) *Insidias*) Heinsio suspectus est hic versus: quamobrem non dixit: sed apparet satis.

(e) *Nomine conjugii*) Hinc vides Acontii non fuisse duos illos versus, quos in superioris epistolæ argumento vidimus.

(f) *Lumina*) *Oculos*.

(g) *Ministra*) Operam suam in legendis Acontii versibus præbuerant.

(h) *Peltata*) *Pelta armata*. Fuit vero pelta scutum quo peculiariter Amazones utebantur.

(i) *Penthesilea*) Regina fuit Amazonum, securis inventrix; quam in bello Trojano Achilles occidit.

(k) *Nullus*) Sensus est Acontio prædam nullam a Cydippe expectandam, qualem ab Hippolyte Amazone Hercules raportavit. Desumtum est istud ex hujus Herois historia, cui Eurystheus, ut sibi Amazonis illius balteum afferret, imperavit.

(l) *Verba*) Dare verba alicui significat etiam fallere. Dissimulata fere ea ambiguitate ludit Poeta.

Cy-

Digitized by Google

Cydippen pomum, (a) pomum Schœneida cepit.
Tu nunc (b) Hippomenes scilicet alter eris.
At fuerat melius, (si te (c) puer iste tenebat,
Quem tu nescio quas dicis habere faces,)
More bonis solito spem (d) non corrumpere fraude.
Exoranda tibi, non (e) capienda fui.
Cur, cum me peteres, (f) ea non profitenda putabas,
Propter quæ nobis ipse petendus eras?
Cogere cur potius, quam persuadere volebas,
Si poteram audita conditione capi?
Quid tibi nunc prodest (g) jorandi formula juris,
Linguaque præsentem testificata Deam?
Quæ jurat, mens est: nil conjuravimus illa.
Illa fidem dictis addere sola potest.
Consilium prudensque animi sententia jurat,
(h) Et nisi judicii vincula nulla valent.
Si tibi conjugium voloi promittere nostrum;
Exige polliciti debita jura tori:
Sed si nil dedimus, præter sine pectore vocem;
Verba suis frustra viribus orba tenes.
Non ego juravi: legi jurantia verba.
Vir mihi non isto more (i) legendus eras.

INTERPRETATIO.

Pomum fefellit Cydippen, pomum fefellit *Schæneida. Nimirum tu jam eris alter Hippemenes. At fuerat melius, (si iste puer, quem tu ais gerere nescio quas tædas, te urgebat,) ritu bonis familiari, non temerare spem dolis. Fui tibi precibus consequenda, non fallenda. Quamobrem cum me ambires, non credebas ea confitenda, propter quæ ipse eras nobis ambiendus? Quamobrem malebas vim facere quam persuadere, si poteram pellici cognita conditione? Cujus nunc est tibi utilitatis formula sacramenti, & lingua testata Deam præsentem? Animus est qui jurat; nihil juravimus tum illo. Ille solus potest facere fidem prolatis. Consilium & conscia sententia mentis jurat, & nulla vincula nisi voluntatis sunt firma. Si volui tibi polliceri nostrum connubium; repete jura debita lecti promissi; sed si nihil exhibuimus nisi sonum sine voluntate; frustra habes voces destitutas suo valore. Ego non juravi; legi verba jurantia. Non eras mihi vir legendus isto modo.*

NOTÆ.

(a) *Schœneida*) *Atalantam Schœnei filiam*; de qua postea in Metam.

(b) *Hippomenes*) Hic fuit cujus dolo, aureis pomis currenti projectis, Atalanta tandem victa est.

(c) *Puer*) Cupido; quem ignorare virgo fingit.

(d) *Non corrumpere*) Sed potius aperte ambire, & sibi sponsam petere.

(e) *Capienda*) *Fraude circumvenienda.*

(f) *Ea non prof.*) Genus, pata, divitiæ, aliaque ejusmodi quæ ambientes proci solent prætendere.

(g) *Jurandi*) *Formula jurisjurandi*. Gall. *Le serment conçu dans les propres termes du Droit.*

(h) *Et nisi judicii*) Id est, & nullus, nisi qui attendit, & judicio suo utitur, sacramento alligatur.

(i) *Legendus*) *Eligendus*. *Ludus* verborum.

De-

(*a*) Decipe sic alias: succedat epistola pomo.
Si valet hoc; (*b*) magnas divitis aufer opes.
Fac jurent reges sua se tibi regna daturos;
Sitque tuum, toto quicquid in orbe placet.
Major es hac ipsa multo (mihi crede) Diana,
Si tua tam (*c*) præsens littera numen habet.
Cum tamen (*d*) hæc dixi, cum me tibi (*e*) firma negavi,
Cum bene promissi causa (*f*) peracta mei est;
Confiteor, timeo sævæ (*g*) Latoidos iram:
Et corpus lædi suspicor (*h*) inde meum.
Nam quare, quoties (*i*) socialia sacra parantur,
Nupturæ toties languida membra cadunt?
Ter mihi jam veniens positas Hymenæus ad aras
Fugit: & e thalami limine (*k*) terga dedit.
Vixque manu (*l*) pigra toties (*m*) infusa (*n*) resurgunt
(*o*) Lumina: (*p*) vix moto corripit igne faces.
Sæpe coronatis stillant unguenta capillis,
Et (*q*) trahitur multo splendida (*r*) palla (*s*) croco.

INTERPRETATIO.

Sic falle alias; epistola sequatur pomum. Si hoc est firmum, tolle magnas divitias locupletis. Fac Reges jurent se tibi tradituros sua regna, & tuum fiat quicquid arridet in toto mundo. Multo major es, (mihi crede) hac ipsa Diana, si tuum scriptum habet numen tam certum. Postquam tamen hæc dixi, postquam constanter me tibi recusavi, postquam causa promissi mei est beneperorata; fateor, metuo iram crudelis Latoidos; & suspicor meum corpus inde affigi. Nam quamobrem quoties sacra conjugalia adornantur, toties artus tabidi languent nupturæ? Jam ter Hymenæus accedens ad altaria mihi admota recessit: & vertit terga e limine cubiculi. Et lumina toties instillata manu segni ægre accenduntur; vix tædas capit igne concusso. Sæpe odores fluunt coma redimita, & palla fulgens multo croco trahitur.

NOTÆ.

(a) *Decipe*) Ab absurdo. Acontii dolum arguit.

(b) *Magnas*) *Eodem dolo divitias extorque.* Ineptam ut videtur, Acontii rationem irridet. At vero in superioris epistolæ argumento legem vidimus, qua Cydippes ratiocinatio tollitur.

(c) *Præsens*) *Certum & propitium.*

(d) *Hæc*) Ea omnia intellige, quæ, ut Acontii dolum eluderet, dixit Cydippe.

(e) *Firma*) Pro *firmiter*.

(f) *Peracta*) *Achevée de plaider.*

(g) *Latoidos*) Dianæ, Latonæ filiæ. Patronymicum est Græcum, a Λητώ, Latona e in α de more mutato.

(h) *Inde*) A Dianæ ira.

(i) *Socialia*) Nuptiarum.

(k) *Terga dedit*) *Abivit.* Nuptiæ interruptæ sunt.

(l) *Pigra*) *Lassa*; toties accendendo.

(m) *Infusa*) Oleum nempe infunditur lampadibus.

(n) *Resurgunt*) *Accenduntur.*

(o) *Lumina*) *Faces Nuptiales.*

(p) *Vix moto*) Hypallage, *pro vix motis & adhibitis facibus corripit ignem.*

(q) *Trahitur*) *Et longa cyclade verrit humum*, Propert.

(r) *Palla*) Vestis est propria muliebris exterior, qua palam utebantur.

(s) *Croco*) Lutei coloris esse crocum; atque eo colore, non modo nubentium flammeum, seu capitis tegumentum, sed alia quoque nuptiis dicata vestimenta fuisse alii observaverunt.

Cum

Cum tetigit limen, lacrymas mortisque timorem
Cernit; & a cultu multa (*a*) remota suo.
Projicit ipſe suas (*b*) deducta fronte coronas,
Spiſſaque de (*c*) nitidis tergit (*d*) amoma comis.
Et pudet in triſti lætum consurgere turba:
Quique erat in palla, transit in ora (*e*) rubor.
At mihi (væ miseræ!) torrentur febribus artus:
Et (*f*) gravius juſto pallia pondus habent.
Noſtraque plorantes video super ora parentes:
Et, face pro thalami, fax mihi mortis adeſt.
Parce laboranti, picta (*g*) Dea (*h*) læta pharetra;
Daque salutiferam jam mihi (*i*) fratris opem.
Turpe tibi eſt, (*k*) illum causas depellere leti;
Te contra (*l*) titulum mortis habere meæ.
Nunquid, in umbroso cum velles fonte lavari,
Imprudens (*m*) vultus ad tua labra tuli?
(*n*) Præteriine tuas de tot cæleſtibus aras?
Atque tua eſt noſtra (*) spreta parente parens;
Nil ego peccavi, niſi quod (*o*) perjuria legi;
Inque parum fauſto carmine docta fui.

INTERPRETATIO.

Cum Hymenæus pervenit ad limen, videt lacrymas & metum leti, & multa aliena ab ornatu suo. Ipſe deripit fronte contracta sua serta, & abſtergit densa amoma de unctis capillis. Et feſtivum pudet exultare in mæsta turba: & rubor qui erat in palla transmittitur in vultum. At (væ miseræ!) membra mihi æſtuant febribus; & pallia sunt æquo graviora. Et video parentes flentes super noſtram faciem. Et tæda leti mihi abeſt pro tæda nuptiarum. Ignosce ægrotanti, Dea gaudens pharetra decora; & mihi jam præbe auxilium salutiferum fratris. Indecorum eſt tibi, illum removere causas mortis; te contra esse causam mei obitus. Anne cum velles ablui in fonte opaco, inscia converti oculos ad tua balnea? Omisine altaria tua de tot cæleſtibus? Anne & mater tua contemta eſt a noſtra matre? Ego nihil admiſi, niſi quod legi perjuria; & fui perita in carmine infelici.

NOTÆ.

(a) *Remota*) Enimvero cum lacrymis aut timore Hymenæus a nubentibus puellis non solet excipi.

(b) *Deducta*) *Contracta*, unde triſtitia seu mæſtitia cognoscitur.

(c) *Nitidis*) *Unguento delibutis*.

(d) *Amoma*) Pro quovis unguento. Eſt vero Amomum exoticus frutex, antiquis, in odoribus pretiosus, ex cujus floribus Hymenæi corollæ.

(e) *Rubor*) Aliquid ex rubeo habet croceus color.

(f) *Gravius*) Propter debilitatem ex febri.

(g) *Dea*) Diana.

(h) *Læta Pharetra*) *Pharetrata*.

(i) *Fratris*) Apollinis, qui Medicæ præeſt.

(k) *Illum*) *Apollinem fratrem tuum*.

(l) *Titulum mortis habere*) *Causam esse mortis meæ*.

(m) *Vultus*) Immeritam se a Diana plecti queritur Cydippe, quæ nec ipsam nudam sicut Actæon viderit, nec alio modo in ipsam peccaverit.

(n) *Præteriine*) Iſtud fecit Œneus Calydoniæ rex; in cujus rei vindictam Diana.

Œneos ultorem spreta per agros
Misit aprum;

ut ipſe loquitur Ovidius.

(*) *Spreta*) Alludit ad fabulam Niobes: cujus omnis proles, quod ea sese Latonæ præferre non dubitaſſet, Apollinis & Dianæ sagittis confecta eſt.

(o) *Perjuria*) Versus, qui perjurio locum præbuerunt.

Tu

(*a*) Tu quoque pro nobis, si non (*b*) mentiris amorem;
Thura (*c*) feras: prosint, quæ nocuere, manus.
Cur, quæ succenset, quod adhuc tibi pacta puella
Non tua fit; (*d*) fierine tua possit, agit?
Omnia de viva tibi sunt speranda: (*e*) quid aufert
Sæva mihi vitam, spem tibi Diva mei?
Nec tu credideris illum, cui destinor uxor,
Ægra superposita membra fovere manu.
Assidet ille quidem, quantum permittitur ipsi:
Sed (*f*) meminit nostrum virginis esse torum.
Jam quoque nescio quid de me sensisse videtur.
Nam lacrymæ causa sæpe latente cadunt.
Et minus audacter blanditur, & oscula (*) rara
Accipit, & timido me vocat ore suam.
Nec miror sensisse, notis cum prodar apertis.
In (*g*) dextrum versor, cum venit ille, latus.
Nec loquor, & tecto simulatur (*h*) lumine somnus;
(*i*) Captantem tactus rejicioque manum.
Ingemit, & tacito suspirat pectore: (*k*) meque
(*l*) Offensam, quamvis non mereatur, habet.
Hei mihi, quod gaudes, & te juvat ista (*m*) voluptas!
Hei mihi quod sensus sum tibi fassa meos!

INTERPRETATIO.

Tu quoque, si non simules amorem, adole thura pro nobis: manus quæ obfuerunt juvent. Quamobrem illa *quæ irascitur, quod puella tibi promissa non fit tua, efficit ne tua queat fieri? Omnia sunt tibi expectanda de vivente, quemobrem Dea crudelis tollit mihi vitam, tibi spem mei? Nec tu arbitratus fueris illum, cui conjux eddicor, calefacere artus morbidos manu admota. Ille quidem assidet, quantum ipsi conceditur; sed recordatur nostrum lectum esse virginis. Videtur jam quoque nescio quid olfecisse de me: nam lacrymæ sæpe* illi *defluunt causa occulta. Et minus libere* me *delinit, & sumit rara suavia, & me dicit suam ore pavido. Nec miror* eum *olfecisse, cum indicer signis manifestis. Quando ille accedit, me averso in dextrum latus. Nec loquor, & somnus fingitur clausis oculis, & repello manum quærentem me tangere. Gemit, & suspirat pectore secreto; & me invenit infensam, quamvis immeritus. Me miseram, quod læteris, & istud gaudium tibi prodest! Me miseram, quod tibi aperui mea cogitata!*

NOTÆ.

(a) *Tu quoque*) Jam ad Acontium sese convertit Cydippe.

(b) *Mentiris*) *Simulas quem non sentis Amorem.*

(c) *Feras*) *Ad Dianæ altaria*, scil. *quo mihi fiat propitia.*

(d) *Fierine*) Videlicet Acontio non potuisset nubere mortua Cydippe.

(e) *Quid*) *Propter quid? Cur?*

(f) *Meminit*) Illibatam omnino virginitatem esse testatur.

(*) *Rara accipit*) Accipiebat tamen: quod durum Acontio.

(g) *Dextrum*) Alii habent *lævum*, sensu eodem; nam utrumlibet assumas, pari modo, Cydippen a sponso sese avertisse, intelligitur.

(h) *Lumine*) *Oculis.*

(i) *Captantem tactus*) *Volentem me tangere.*

(k) *Meque*) Imo *me quod.* Heinsius.

(l) *Offensam*) Imo *infensam*, quod ex illo intelligitur.

(m) *Voluptas*) Heinsius corrigit *simultas.*

Si

(*a*) Si mihi lingua foret; tu nostra justius ira,
Qui mihi tendebas retia, dignus eras.
Scribis, ut invalidum liceat tibi visere corpus.
Es procul a nobis: (*b*) & tamen inde noces.
Mirabar, quare tibi nomen Acontius esset:
Quod faciat longe vulnus, (*c*) acumen habes.
Certe ego convalui nondum de vulnere tali;
Ut jaculo, scriptis eminus icta tuis.
Quid tamen huc venias? anne ut miserabile corpus,
Ingenii videas (*d*) bina (*e*) tropæa tui.
Concidimus macie; color est sine sanguine, qualem
In pomo (*f*) refero mente fuisse tuo.
Candida nec misto (*g*) sublucent ora rubore,
Forma (*h*) novi talis marmoris esse solet.
Argenti color est inter convivia talis,
Quod tactum gelidæ frigore pallet aquæ.
Si me nunc videas, visam prius esse negabis;
(*i*) Arte nec est, dices, ista petenda mea:
(*k*) Promissique fidem, ne sim tibi juncta, remittes,
Et cupies illud non meminisse Deam.
Forsitan & facies, jurem ut contraria rursus;
Quæque legam, mittes altera verba mihi.
Sed tamen aspiceres vellem, prout ipse rogabas,
Et discas sponsæ languida membra tuæ.

INTERPRETATIO.

Si liceret mihi dicere; tu qui mihi ponebas laqueos potius merebaris nostram iram. Scribis, ut tibi concedatur invisere corpus infirmum. Longe es a nobis; & tamen inde officis. Stupebam quamobrem nomen tibi esset Acontius; habes aciem quæ plagam impingat e longinquo. Certe ego nondum valetudini sum restituta ex tali plaga, vulnerata ex longinquo tuis litteris, tanquam jaculo. Quamobrem tamen huc accedas? Anne ut aspicias corpus flebile, bina tropæa tui ingenii? Penitus languescimus macie, color est exsanguis, & pallidus: qualem recordor fuisse in pomo tuo. Nec facies nivea splendet suffuso rubore. Species nuper politi marmoris consuevit esse talis. Color argenti inter epulas, quod pallet madefactum frigore aquæ gelidæ, est talis. Si me nunc aspicias, negabis antea fuisse aspectam; nec dices, ista est ambienda meis dolis: & remittes fidem polliciti, ne sim tibi connexa: & optabis Deam non recordari illius. Forsitan etiam efficias ut rursus jurem opposita; & mihi mittas alia verba quæ legam. Sed tamen optarem videres, sicuti ipse orabas, & cognosceres artus infirmos tuæ sponsæ.

NOTÆ.

(a) *Si mibi lingua foret*) Locus corruptus. *Si me digna forem* argute elegantissimus Gronovius. *Heinsius*. Annon tamen sic possemus exponere? *Si mibi lingua foret*, id est? *Si mibi dicere liceret.*

(b) *Es tamen inde*) Quasi dicat; *Cur pa-tiar ut propius accedas?*

(c) *Acumen*) *Cuspidem*. Quasi dicat, *Tu revera es jaculum*. Alludit ad nominis significationem; ἀκόντιον enim jaculum est latine.

(d) *Bina*) Prius cum ipsam versibus in pomo scriptis fefellit: posterius cum in eandem Dianæ iram excitavit.

(e) *Tropæa*) Signa sunt victoriæ, & hostis profligati ab hostium conversione & fuga græce sic dicta.

(f) *Refero mente*) *Animo reputo; in memoriam revoco.*

(g) *Sublucent*) Optime expressit.

(h) *Novi*) *Non a longo tempore secti, aut politi*. Album vero marmor intelligitur.

(i) *Arte*) *Dolis*.

(k) *Promissi*) Matrimonialem sponsionem.

(*a*) Durius & ferro cum sit tibi pectus, Aconti;
Tu veniam (*b*) nostris vocibus ipse petas.
Ne tamen ignores, ope qua revalescere possim:
Quæritur a (*c*) Delphis fata canente Deo.
(*d*) Is (*e*) quoque (*f*) nescio quam nunc, (*g*) ut vaga fama susurrat,
(*h*) Neglectam queritur (*i*) testis habere fidem.
(*k*) Hoc Deus & (*l*) vates, hoc & mea (*m*) carmina dicunt,
(*n*) At desunt voto (*o*) carmina nulla tuo.
Unde tibi favor hic? nisi quod nova forte reperta est,
Quæ (*p*) capiat magnos littera lecta Deos.
(*q*) Teque tenente Deos, numen sequor ipsa Deorum:
Doque libens victas in tua vota manus.
Fassaque sum matri deceptæ fœdera linguæ,
Lumina fixa tenens plena pudoris humo.
Cætera cura tua est: (*r*) plus hoc quoque virgine factum,
Non timuit tecum quod mea charta loqui.
Jam satis invalidos calamo lassavimus artus;
Et manus officium longius ægra negat.
Quid nisi, quod cupio me jam conjungere tecum,
Restat, ut adscribat littera nostra? *Vale*.

INTERPRETATIO.

Quamvis cor geras immitius etiam ferro, Aconti; tu ipse peteres veniam nostro nomine. Ne tamen nescias quo auxilio possim valetudini restitui; exquiritur a Deo prædicente fata Delphis. Ille quoque nunc, ut incerta fama murmurat, queritur nescio quam negligere fidem testis. Deus & vates, & mea carmina hoc prædicant. Ah! nulla carmina destituunt tua vota. Unde tibi hæc gratia! nisi quod forsitan novum scriptum invenimus, quod lectum implicet magnos Deos. Te habente etiam Deos, ipsa consequor numen Deorum; & sponte trado manus superatas in tua desideria. Et aperui matri fœdera linguæ ludificatæ, defigens in terram oculos pudore suffusos. Reliqua cura est tua: hoc quoque factum ultra quam deceat virginem, quod mea charta non metuit tecum sermonem habere. Jam satis fatigavimus stylo membra infirma; & manus morbida recusat prolixius servitium. Quid superest ut nostra epistola adjiciat, Vale, *nisi quod opto me jam tecum copulare?*

NOTÆ.

(a) *Durius & ferro tum*) Putat ab auctore scriptum fuisse clar. Heinsius, *Durius ut ferro jam*. Quidam pro *cum*, *si*, exhibent; quod idem Heinsius non adnotavit.

(b) *Nostris vocibus*) Adeoque & nomine.

(c) *Delphis*) Delphi, urbs Phocidis ad Parnassum montem, Apollinis oraculo celebris.

(d) *Is*) Apollo. Verum vero hunc, cum tribus sequentibus, quos ut inexplicabiles aliis discuciendos remisit Micyllus, alii reliquerunt, ita explicare conabor, ut aliorum etiam judicio meam quoque explicationem libentissime subjiciam.

(e) *Quoque*) *Sicut & Diana*.

(f) *Nescia quam*) Puellam *scil.*

(g) *Ut vaga fama*) Dixerat *nescia quam*, quæ tamen eam se esse sciebat, adeoque ne mendacii argueretur, si ex se loqui videretur, *ut vaga fama susurrat*, addidit.

(h) *Neglectam habere*) *Negligere* Terent. in Eunucho, *quæ nos, nostramque adolescentiam habent despicatam*.

(i) *Testis*) Apollo; perjurii Cydippes, una cum sorore Diana conscius. Sensus itaque totius Distichi hic est, *is quoque Apollo testis queritur nescio quam puellam (ut quidem fama loquitur) habere fidem neglectam*.

(k) *Hoc*) Neglectam esse fidem.

(l) *Vates*) Acontius *scilicet*.

(m) *Carmina*) Latenter indicat versus suos incerta manu aut etiam stylo scriptos, neglectam Dianam arguere, quæ morbum immiserit.

(n) *At*) Lego *Ah!*

(o) *Carmina nulla*) Ludit in vocis homonymia, quæ incantationem, vaticinium, & versus significat: atque his omnibus usus est Acontius.

(p) *Capiat*) *Sicuti capta sum*.

(q) *Teque ten.*) *Quandoquidem Deos ipsos etiam tenes, propitios habes, & tu uteris*.

(r) *Plus hoc*) *Ultra quam virginem deceat*.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

AMORUM LIBER I.

EPIGRAMMA.

QUI modo Nasonis fueramus (a) quinque libelli,
Tres sumus: (b) hoc (c) illi (d) prætulit auctor opus.
(e) Ut jam nulla tibi nos sit legisse voluptas,
(f) At levior demtis pœna duobus erit.

INTERPRETATIO.

NOs qui fueramus nuper quinque libelli Nasonis, tres sumus: auctor magis probavit hoc opus illo. Quamvis jam nulla tibi contingat voluptas nos legisse; at labor minor erit duobus sublatis.

NOTÆ.

(a) *Quinque*) Hinc patet Ovidium plura, quam vulgaverit, Amorum volumina scripsisse, multaque ab ipso recognita & castigata fuisse. Quod iis laudabili exemplo esse potest qui lituras metuunt.

(b) *Hoc*) Opus, *scil.* trium libellorum.

(c) *Illi*) Quod quinque habebat.

(d) *Prætulit*) *Magis probavit.*

(e) *Ut*) *Quamvis.*

(f) *At levior*) Modestissima est Poetæ oratio; & benevolentiæ captandæ maxime idonea.

ELEGIA I.

Quod a Cupidine pro bellis amores scribere coactus sit.

ARMA (*a*) gravi numero violentaque bella parabam
(*b*) Edere, (*c*) materia (*d*) conveniente (*e*) modis.
(*f*) Par erat (*g*) inferior versus: risisse Cupido
Dicitur, atque unum (*h*) surripuisse (*i*) pedem.

INTERPRETATIO.

COgitabam proferre arma & bella sæva metro grandiloquo, materia accommodata modulationibus. Versus posterior erat æqualis: Cupido perhibetur risisse, atque furtim sustulisse unum pedem.

NOTÆ.

(a) *Gravi*) Heroico carmine, *scil.* quod est grandiloquum, & auctoritate plenum.

(b) *Edere* (*Versibus meis scribere.*

(c) *Materia*) Eo nomine appellatur argumentum, seu res, de qua in opere, Poemate puta, aliquo agitur.

(d) *Conveniente*) Enimvero Heroicum carmen dignitatem habet & pondus, magnis rebus, qualia sunt arma & bella, describendis aptum.

(e) *Modis*) *Metrorum modulationibus.*

(f) *Par*) *Primo similis.*

(g) *Inferior*) *Secundus.*

(h) *Surripuisse*) *Clam & furtim rapuisse.* ut Amoribus, non bellis convenientem versum efficeret, atque ita Poetam ad se perduceret.

(i) *Pedem*) Pes est in versu syllabarum & temporum certa dimensio. In Hexametro, ut nomen ipsum indicat, sex numerantur, ex quibus unum si detrahas, Pentametar efficitur Elegiacus, scribendis Amoribus aptus.

(*a*) Quis tibi, sæve puer, dedit (*b*) hoc in carmina juris?
(*c*) Pieridum vates, non tua turba, sumus.
(*d*) Quid, si præripiat flavæ Venus (*e*) arma Minervæ;
(*f*) Ventilet accensas flava Minerva (*g*) faces?
Quis probet (*h*) in silvis (*i*) Cererem (*k*) regnare jugosis?
Lege (*l*) pharetratæ virginis arva coli?
Crinibus insignem quis acuta (*m*) cuspide Phœbum
Instruat, (*n*) Aoniam Marte movente (*o*) lyram?
Sunt tibi magna, puer, (*p*) nimiumque potentia regna,
Cur opus affectas, ambitiose, (*q*) novum?
An, quod ubique, tuum? tua sunt (*r*) Heliconia (*s*) Tempe?
(*t*) Vix etiam Phœbo jam lyra tuta sua est?
(*u*) Cum bene surrexit versu nova pagina primo;
(*x*) Attenuat (*y*) nervos protinus ille meos.

INTERPRETATIO.

Quis tibi tribuit hoc imperii in versus, puer crudelis? Nos *Poetæ sumus cœtus Musarum, non suus. Quid, si Venus auferat arma flavæ Minervæ; Minerva flava agitet tædas inflammatas? Quis laudet Cererem imperare in silvis montosis? Agros subigi lege virginis pharetra instructæ? Quis armet Phœbum decorum crinibus, mucrone acuto, Marte pulsante lyram Aoniam? Obtines magna imperia, puer, & nimium valida. Quamobrem, ambitiose, appetis insolitum opus? An tuum* est *quodcunque* est *ubique? Tempe Heliconia suntne tua? Vix etiam sua lyra est jam secura Phœbo? Cum nova pagina bene aucta est versiculo primo, ille statim minuit chordas meas.*

NOTÆ.

(a) *Quis*) In Amorem invehit Poeta.

(b) *Hoc*) *Ut illis pedes possis amputare.*

(c) *Pieridum*) *Musarum*. A Pierio monte dictæ Musæ Pierides.

(d) *Quid si*) Unumquemque negotia resque suas curare debere, non in aliena involere, ab absurdo Amori probari pergit Poeta.

Que serois ce si Venus étoit le casque à la blonde Pallas?

(e) *Arma*) Belli, ut sapientiæ Deam esse Minervam, notius est, quam, ut cognoscatur, eam opus sit casside, scuto, & lances instruere, aut noctue stipare.

(f) *Ventilet*) Ut magis accendat. Quod Veneris est officium.

(g) *Faces*) Amoris intellige, quibus hominum corda vulnerat.

(h) *In silvis*) Ubi Diana regnat.

(i) *Cererem*) Frugum Deam.

(k) *Regnare*) Difficile est ibi feliciter provenire segetes, ubi ligna, montes, feræ, &c.

(l) *Pharetratæ*) Dianæ.

(m) *Cuspide*) *Hasta*: qua in bello Deus Mars utitur.

(n) *Aoniam*) Aonia Bœotiæ est pars montána, Musis sacra; unde, quamobrem lyra Aonia dicatur, perspicuum est.

(o) *Lyram*) Quæ non Martis, sed Apollinis seu Phœbi est instrumentum.

(p) *Nimiumque potentia*) Jus enim habet cæcus puer etiam in Deos Dominos.

(q) *Novum*) Versus facere.

(r) *Heliconia*) Vireta quæ ad Heliconem, Bœotiæ montem, Musis virginibus sacrum, sunt.

(s) *Tempe*) Vallis est Thessaliæ, inter Olympum & Ossam montes, juxta Peneum fluvium latissima: cujus nomine amœnissime quæque loca vocantur.

(t) *Vix* Siquidem singulis sua præripere Amor instituat, jamque ad Musicam artem furtivas manus admoverit.

(u) *Cum bene*) *Cum vehementi spiritu bella scribere institui, primumque versum signavi.*

(x) *Attenuat*) *Minuit*. Enimvero Pentameter Hexametro uno pede est brevior.

(y) *Nervos*) *Vires*; quæ per nervos exeruntur.

Nec

Digitized by Google

Nec mihi materia est (*a*) numeris levioribus apta,
Aut puer, aut longas (*b*) comta puella comas.
(*c*) Questus eram; pharetra cum protinus ille soluta
(*d*) Legit in exitium spicula facta meum:
(*e*) Lunavitque (*f*) genu sinuosum fortiter arcum;
Quodque canas, vates, (g) accipe, dixit, *opus*.
Me miserum! (*h*) certas habuit puer ille sagittas.
(*i*) Uror; & in (*k*) vacuo pectore regnat Amor.
(*l*) Sex mihi (*m*) surgat opus numeris; in (*n*) quinque (*o*) residat.
Ferrea cum vestris bella valete modis.
(*p*) Cingere (*q*) littorea (*r*) flaventia tempora (*s*) myrto,
(*t*) Musa, per (*u*) undenos emodulanda pedes.

INTERPRETATIO.

Nec materiam habeo idoneam modis tenuioribus, seu puerum, seu puellam cujus sint ornati prolixi capilli. Conquestus eram: cum ille continuo expedita pharetra dispexit sagittas paratas in meam ruinam; & genu tetendit strenue arcum curvatum; & inquit, Tene, poeta, opus quod cantes. *Hei mihi! ille puer habuit spicula certa. Ardeo; & Amor imperat in corde inani. Opus mihi initium ducet sex pedibus, in quinque desinat. Bella dura discedite cum vestris modis. Musa fingenda per numeros undenos redimitor tempora flaventia myrto littorea.*

NOTÆ.

(a) *Numeris levioribus*) De versu Elegiaco loquitur, qui propter Pentsmetrum præsertim levior hoc in loco dicitur.

(b) *Comta comas*) Pro *comtas habens comas*. Græcismus, cujusmodi sæpe Horatius utitur.

(c) *Questus eram*) *Quod, nulla mihi ad eleges occurrente materia, vires ad scribendum heroicum carmen subtraxisset.*

(d) *Legit*) *Delegit*: Gall. *Il choisit des fleches*.

(e) *Lunavit*) *Curvavit*.

(f) *Genu*) Qui arcus tractant, quantum sibi, ex genu, virſum in intendendis iis accedat, optime norunt. Hinc noster Metam. 5.

Oppositoque genu curvavit flexile cornu.

(g) *Accipe*) Intelligendum est, eo tempore quo sagittam immisit, & Poeta vulneratus est, istud dixisse Amorem.

(h) *Certas*) Certæ dicuntur Cupidinis sagittæ, quod nunquam a scopo aberrent.

(i) *Uror*) Amore *scil.* Cupidinis ictus sagitta.

(k) *Vacuo*) *Antequam vulneraretur libera.*

(l) *Sex*) Tot sunt in Hexametro pedes.

(m) *Surgat*) Elegos scripturum se, versibus Hexametris, & Pentametris constantes, materia jam ab Amore large præbita indicat Ovidius.

(n) *Quinque*) Numeros *scil.* seu pedes, quibus Pentameter clauditur.

(o) *Residat*) Videtur vero Hexameter pedem & cursum suum in Pentametro sistere.

(p) *Cingere*) Musam compellat, quam jubentem & hilarem cupit habere.

(q) *Littorea*) *Littora amante.*

(r) *Flaventia*) Musis flavi crines affinguntur.

(s) *Myrto*) Quæ Veneri dicata est, atque in sertis, coronis, & odoribus adhibetur.

(t) *Musa*) Erato præsertim intelligitur, a canendis Amoribus nomen græce sortita: nisi mavis Elegiam cum Poeta appellare.

(u) *Undenos*) Undecim vero in Hexametro & Pentametro, seu versu Elegiaco, numerantur pedes. *Undenos* autem dixit, non *undecim* signate, quia recurrunt alterna carmina.

ELE.

ELEGIA II.

Quod primo amore correptus, in triumphum duci se a Cupidine patiatur.

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi (*a*) dura videntur
(*b*) Strata, neque in lecto (*c*) pallia nostra (*d*) sedent?
Et vacuus somno noctem, (*e*) quam longa, peregi;
Lassaque versati corporis ossa dolent?
(*f*) Nam puto sentirem, si quo tentarer amore.
An subit, & tacita callidus arte nocet?
(*g*) Sic erat: hæserunt tenues in corde (*h*) sagittæ:
Et possessa ferus pectora (*i*) versat Amor.
(*k*) Cedimus? an subitum luctando accendimus ignem?
Cedamus: leve fit, quod (*l*) bene fertur, onus.
Vidi ego jactatas mota face crescere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.
Verbera plura ferunt, quam quos (*m*) juvat (*n*) usus aratri,
Detrectant pressi dum juga (*o*) prima boves.
Asper equus duris (*p*) contunditur ora (*q*) lupatis:
Frena minus sentit, quisquis (*r*) ad arma facit.

INTERPRETATIO.

Quid credam hoc esse quod lectus mihi videatur tam durus, neque vestimenta nostra manent in eo? Et transmisi noctem quam prolixa est *insomnem; & corporis agitati ossa defessa dolent? Nam credo adverterem, si aliquo amore correptus essem. An irrepit, & versutus officit dolo furtivo? Sic erat: spicula exigua steterunt cordi infixa: & amor sævus concutit corda obsessa. Cedimusne? an augemus flammam repentinam agitando? Cedamus: sarcina quæ æquo animo fertur fit levis. Ego adverti flammas agitatas augeri face concussa: & adverti extingui nemine jactante. Tauri lasi dum recusant prima juga, patiuntur plura flagra quam quos consuetudo aratri non lædit. Equus indomitus læsa habet ora asperis lupatis:* Ille *minus premitur fræno, quisquis aptus est ad arma.*

NOTÆ.

(a) *Dura*) Ita videntur iis qui noctem insomnem ducunt.

(b) *Strata*) Vestimenta sunt, quibus lectus sternitur.

(c) *Pallia*) *Vestes.*

(d) *Sedent*) Qui dormire nequit, sese sæpius versando & agitando omne tandem stragulum excutit.

(e) *Quam longa*) Fuit *scil. Tant qu' elle a été longue.*

(f) *Nam puto*) Quam ingeniose, vides, dum dissimulat, Amoris ostendit calliditatem, qui furtim in amantium animos obrepit.

(g) *Sic*) *Furtim in animum meum irrepserat.*

(h) *Sagittæ*) Amoris *scil.* quibus ad amandum impellimur.

(i) *Versat*) *Quocumque cupit, violenter agit.*

(k) *Cedimus? an*) *Utrum melius est?*

(l) *Bene*) *Patienter.*

(m) *Juvat*) *Non lædit.*

(n) *Usus*) *Consuetudo.*

(o) *Prima*) Solent juvenci qui nunquam jugum tulerunt, illud impatienter accipere, & excutere; unde etiam verberantur.

(p) *Contunditur ora*) *Ora contusa habet.* Græcismus.

(q) *Lupatis*) Sunt lupata fræna asperiora, quibus pulli & indomiti equi coercentur.

(r) *Ad arma facit*) *Bello aptus est*, adeoque fræno obtemperat.

Acrius

Acrius invitos, multoque ferocius urget,
Quam qui (*a*) servitium ferre fatentur, Amor.
En ego confiteor: tua sum nova præda Cupido.
Porrigimus vinctas ad tua jura manus.
(*b*) Nil opus est bello: pacem veniamque rogamus.
Nec tibi laus, armis victus inermis, ero.
(*c*) Necte comam myrto: (*d*) maternas (*e*) junge columbas.
Qui (*f*) deceat, currum (*g*) vitricus ipse dabit.
Inque dato curru, populo clamante (*h*) triumphum,
Stabis; & (*i*) adjunctas arte (*k*) movebis aves.
Ducentur juvenes capti, captæque puellæ.
Hæc tibi magnificus pompa triumphus erit.
Ipse ego præda recens factum modo vulnus habebo;
Et nova (*l*) captiva (*m*) vincula mente feram.
(*n*) Mens bona ducetur manibus post terga retortis,
Et pudor, & castris quidquid Amoris obest.
(*o*) Omnia te metuent: ad te sua brachia tendens
Vulgus, *Io*, magna voce, *Triumphe*, canet.

INTERPRETATIO.

Amor urit vehementius, & multo crudelius reluctantes, quam qui profitentur tolerare servitutem. Ecce ego agnosco: sum tua recens præda, o Cupido: tandemus manus connexas ad tua imperia. Nihil opus est bella; oramus pacem & veniam. Nec futurus sum tibi gloria nudus armis superatus. Redimito capillos myrto; jugato columbas maternas. Ipse vitricus præbebit currum qui deceat. Et sedebis in curru tradito, populo vociferante triumphum; & reges perite aves jugatas. Juvenes correpti & puellæ correptæ vehentur. Hæc pompa erit tibi splendidus triumphus. Ipse ego rapina nova, habebo plagam modo impactam; & gestabo novas catenas animo captivo. Mens sana transvehetur manibus revinctis post terga, & pudor, & quicquid nocet castris amoris. Omnia te timebunt: vulgus ad te porrigens suos lacertos, cantabit elata voce, Io Triumphe.

NOTÆ.

(a) *Servitium*) Sui itaque juris non eſt qui amat.

(b) *Nil opus*) *Quia me tibi dedo.*

(c) *Necte comam*) Cupidinem hortatur ut se ad triumphum, cujus elegantissimam descriptionem in sequentibus habemus, accingat.

(d) *Maternas*) Matri Veneri consecratas, quæ ejus etiam currum trahere finguntur.

(e) *Junge*) *Ut currum tuum trahat.*

(f) *Deceat*) Nimirum triumphantibus convenit Martis currus: Amori etiam, qui fera bella gerit.

(g) *Vitricus*) Mars; qui cum Venere Cupidinis matre concubuit.

(h) *Triumphum*) *Io Triumphe* vox erat militum ſuum Imperatorem cum lætitia prosequentium; quam vocem a Baccho (qui & Triumphus Θρίαμβος dictus est) Auctore Varrone, ortam volunt; cum ea acclamatione erga Liberum patrem India potitum, usi sint primo ejus milites.

(i) *Adjunctas*) *Currui alligatas.*

(k) *Movebis*) Amori vero quantumvis puero nihil est difficile.

(l) *Captiva*) Raro vero captivorum mens capitur.

(m) *Vincula*) Vincti in triumphum ducebantur captivi.

(n) *Mens bona*) Enimvero sanus non est, qui cæco Deo servit.

(o) *Omnia*) Plus est multo quam si dixisset *omnes*: nam in bruta, & inanimata etiam Amoris imperium Poetæ protulerunt.

Blan-

Digitized by Google

(*a*) Blanditiæ comites tibi erunt, (*b*) Errorque, Furorque;
Assidue partes turba secuta tuas.
His tu militibus superas hominesque Deosque:
Hæc tibi si demas (*c*) commoda, (*d*) nudus eris.
Læta triumphanti de summo (*e*) mater (*f*) Olympo,
Plaudet; & oppositas sparget in ora (*g*) rosas.
Tu, (*h*) pennas gemma, (*i*) gemma (*k*) variante capillos,
Ibis in auratis (*l*) aureus ipse (*m*) rotis.
Tum quoque non paucos (si te bene novimus) ures:
Tum quoque præteriens vulnera multa dabis.
(*n*) Non possunt (licet ipse velis) cessare sagittæ.
(*o*) Fervida vicino flamma (*p*) vapore nocet.
(*q*) Talis erat domita Bacchus (*r*) Gangetide terra.
(*s*) Tu (*t*) gravis alitibus; tigribus ille fuit.
Ergo, ego cum possim sacri pars esse triumphi,
Parce tuas in me (*u*) perdere, victor, opes.
Aspice (*x*) cognati felicia Cæsaris arma.
Qua vicit, victos protegit ille manu.

INTERPRETATIO.

Illecebræ, & error, & furor, turba semper addicta tuis partibus, erunt tibi comites. Tu vincis his militibus & homines & Deos; si tibi subtrahas has copias, vacuus eris. Mater festiva tibi triumphanti gratulabitur ex supremo Olympo; & mittet in vultus rosas admotas. Tu gemma distinguente pennas, gemma decorante comam, veheris curru splendido, ipse splendidus. Tum quoque (si bene te novimus) inflammabis multos: tum quoque transiens infliges multas plagas. Spicula (quamvis ipse cupias) non possunt quiescere. Flamma ardens officit calore propinquo. Talis erat Bacchus tellure Gangetide subacta. Tu es onerosus avibus: ille fuit tigribus. Ergo, cum possim esse pars sacri triumphi, noli victor male consumere adversus me tuas vires. Intuere prospera arma Cæsaris consanguinei: Ille tuetur subactos manu qua subegit.

NOTÆ.

(a) *Blanditiæ*) —— *Venustas, Gaudium,*
Jocus, ludus, sermo, suavis sen-
tentia. Plaut.

quæ omnia Amorem maxime nutriunt.

(b) *Error*) Hinc licet cognoscere, quam sit Cupido puer amabilis.

(c) *Commoda*) *Quæ tibi sunt usui.*

(d) *Nudus*) *Inermis & sine viribus.* Verissime.

(e) *Mater*) Venus.

(f) *Olympo*) Mons est Thessaliæ, ob cujus altitudinem cœlum ipsum Olympus a Poetis dictus est.

(g) *Rosas*) Quæ Veneri sunt sacræ.

(h) *Pennas*) *Alas.*

(i) *Gemma*) Alii habent *gemina:* ut idem quod Maro dixerit Poeta noster, *paribus alis*.

(k) *Variante*) *Distinguente & ornante.*

(l) *Aureus*) *Pulcher.*

(m) *Rotis*) *Curru.*

(n) *Non possunt*) Quam facile & pronum sit in amorem prolabi, indicat.

(o) *Fervida*) *Etsi*, inquit, *facularum tuarum ignis hominum cordibus non applicetur, vicino tamen vapore urit.*

(p) *Vapore*) *Calore.*

(q) *Talis*) *Qualis tu es*, supples *triumphator*.

(r) *Gangetide*) Terram Indicam intelligit, a Gange maximo fluvio sic dictam.

(s) *Tu gravis*) Differentia inter Bacchum & Cupidinem hæc fuit, quod illius currus tigribus, hujus columbis traheretur.

(t) *Gravis*) Nimirum gravis est animalibus currum trahentibus qui in eo sedet.

(u) *Perdere*) Frustra vero ille suas vires exerceat, qui in victum insurgat.

(x) *Cognati*) A Venere per Æneam, & Julum genus ducere gentem Juliam voluerunt Principum adulatores.

ELE-

Digitized by Google

ELEGIA III.

Ad Amicam.

Justa precor: quæ me nuper (*a*) prædata puella est,
Aut amet, aut faciat cur ego semper amem.
Ah nimium volui! tantum patiatur amari.
Audierit nostras tot (*b*) Cytherea preces.
Accipe, per longos tibi qui deserviat annos:
Accipe, qui pura norit amare fide.
Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina; nec nostri sanguinis auctor eques;
Nec meus innumeris (*c*) renovatur campus aratris;
Temperat & sumtus parcus uterque parens;
At Phœbus, (*d*) comitesque novem, (*e*) vitisque repertor;
(*f*) Hoc faciant: & me qui tibi donat, Amor:
Et nulli cessura fides: sine crimine mores:
Nudaque simplicitas, (*g*) purpureusque pudor.
Non mihi (*h*) mille placent: non sum (*i*) desultor Amoris.
Tu mihi ((*k*) si qua fides) cura perennis eris.
Tecum, quos dederint annos mihi fila (*l*) sororum,
Vivere (*m*) contingat; teque (*n*) dolente mori.

INTERPRETATIO.

Æqua oro: aut puella quæ nuper me cepit, amet, aut præstet, quamobrem ego semper amem. Ah! nimium expetivi, tantum sinat se amari. Cytherea exaudiverit tot nostras petitiones. Recipe, qui tibi serviat per multos annos; recipe, qui sciat amare sincera fide. Si nomina magnifica antiquorum avorum non me decorant; nec eques est auctor nostri sanguinis; nec ager meus iteratur innumeris aratris, & parens uterque tenax modum facit impensæ; at Phœbus, & comites novem, & inventor vitis hoc agant; & amor qui me tuum facit: & fides nulli secunda; mores inculpati: & sincera ingenuitas; & pudor purpureus. Mille non me juvant; non sum desultor amoris. Tu (si quem mihi fidem habes) eris mihi cura perpetua. Obveniat mihi transigere tecum ætatem quam fila sororum indulserint; & excedere vita te afflicta.

NOTÆ.

(a) *Prædata*) *Suum fecit*. In eadem a re, militari petita metaph. persistit.

(b) *Cytherea*) Venus a Cytheris insula, ad quam mari emergens primum appulit.

(c) *Renovatur*, *Instauratur*, *Colitur*; *tametsi multa jugera non possideo*.

(d) *Comitesque*) Musæ.

(e) *Vitisque repertor*) Bacchus; qui adeo sordidarum potatiuncularum non est Deus, ut potius bonarum artium auctor sit; quem & carmina docentem in remotis rupibus vidisse, alicubi testatur Flaccus.

(f) *Hoc faciant*) *Me commendent*.

(g) *Purpureus*) Ab effectu; pudor enim rubore ora inficit.

(h) *Mille*) Puellæ, *scil.*

(i) *Desultor*) Proprie is est, qui ab uno in alium equum novit transultare. Quid sit vero desultor Amoris, satis ex eo quod dixit, *Non mihi mille placent*, intelligitur.

(k) *Si qua fides*) *Si mihi credis*: *Si meis verbis fidem adhibes*.

(l) *Sororum*) Parcarum; quæ lanificio suo, hominibus sortem assignare, & eorum vitam nere, creditæ sunt.

(m) *Contingat*) Optantis est.

(n) *Dolente*) Codex regius habet *moriente*; scripsisse Poetam putat Heinsius *obeunte*.

Te mihi materiem (*a*) felicem in carmina præbe;
Provenient causa carmina digna sua.
Carmine (*b*) nomen habent (*c*) exterrita cornibus (*d*) Io;
Et (*e*) quam (*f*) fluminea lusit adulter ave:
(*g*) Quæque, super pontum (*h*) simulato vecta juvenco,
Virginea tenuit cornua (*i*) vara manu.
Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem:
Junctaque semper erunt (*k*) nomina nostra tuis.

INTERPRETATIO.

Dato te mihi materiam lætam in versus; versus fluent digni tua causa. Io tremefacta cornibus, & quam adulter fefellit alite fluviali, nacta sunt famam versibus; & quæ ablata per æquor ficto tauro, corripuit cornua vara, manu puellari. Nos etiam pariter celebrabimur per omnes terras, & laus nostra semper erit connexa tuæ.

NOTÆ.

(a) *Felicem*) Felix vero fuerit materia, si se amari patiatur, aut mutuo amore teneatur puella: Quod petit Poeta.

(b) *Nomen habent*) *Celebres facta sunt*. Significat vero Auctor amicam suam, si ipsa velit, carminibus suis nomen gloriamque consecuturam.

(c) *Exterrita cornibus*) Postquam in vaccam a Jove, Junonis metu transmutata est: Quam fabulam plenissime postea in Metam. videbimus.

(d) *Io*) Inachi Argivorum fluvii fuit filia; quam Jupiter amavit.

(e) *Quam*) Læda est, Castoris, & Pollucis mater, quam Jupiter Cygni forma indutus vitiavit.

(f) *Fluminea*) Nimirum Cygni aquis & fluviis gaudent.

(g) *Quæque*) Europa est, Agenoris Phœnicum regis filia; quam Jupiter in taurum versus rapuit, ac in Cretam transportavit.

(h) *Simulato*) Ille enim qui Taurus videbatur Jupiter erat.

(i) *Vara*) *Introrsum & in se invicem curva*; qualia sunt plurima taurorum cornua.

(k) *Nomina*) Atque adeo laudes.

ELEGIA IV.

Amicam, qua arte, quibusve nutibus in cœna præsente viro uti debeat, admonet.

Vir tuus est epulas (*a*) nobis aditurus easdem.
Ultima cœna tuo sit, precor, illa viro.
Ergo ego dilectam tantum conviva puellam
Aspiciam? tangi quem juvet, alter erit?
Alteriusque sinus apte subjecta fovebis?
Injiciet collo, cum volet, ille manum?

INTERPRETATIO.

Maritus tuus venturus est nobiscum ad idem convivium. Oro illa sit ultima cœna marito tuo. Ergo ego conviva intuebor tantum puellam amatam? alius erit, cui gratum sit tangi. Et apposite subdita calefacies pectora alterius? Ille imponet manum collo, quando libebit?

NOTÆ.

(a) *Nobis*) Pro nobiscum, quod est in aliis. Græcismus, quo & Claudianus, & Lucretius, & ipse Cicero usus est.

De-

(*a*) Desine mirari, posito quod candida vino
(*b*) Atracis (*c*) ambiguos traxit in arma viros.
Nec mihi (*d*) silva domus, (*e*) nec equo mea membra cohærênt:
(*f*) Vix a te videor posse tenere manus.
Quæ tibi sint facienda tamen, cognosce: (*g*) nec (*h*) Euris
Da mea, nec (*i*) tepidis verba ferenda Notis.
Ante veni, quam vir; nec quid, si veneris ante,
Possit agi, video: sed tamen ante veni.
Cum (*k*) premet ille (*l*) torum, vultu comes ipsa modesto
Ibis, ut accumbas, clam mihi tange pedem.
Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:
Excipe furtivas, & refer ipsa, (*m*) notas.
Verba superciliis sine voce loquentia dicam:
Verba leges (*n*) digitis, verba notata (*o*) mero.
Cum tibi succurret Veneris lascivia nostræ;
Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente (*p*) queraris;
Pendeat (*q*) extrema mollis ab aure manus:

INTERPRETATO.

Ne mireris, quod splendida Atracis pellexit in arma viros bimembres vino admoto. Nec silva est mihi sedes, nec mei artus sunt connexi equo: ægre videor posse abstinere manus a te. Disce tamen quæ sint tibi præstanda: nec trade meas voces rapiendas subsolanis, nec calidis austris. Adesto prius quam maritus: nec prospicio quid possit fieri, si ante adveneris: sed tamen ante veni. Postquam ille accubuerit, ipsa comes accedes facie verecunda, ut assideas; furtim preme mihi pedem. Me insuere, & nutus meos, & faciem garrulam: recipe signa clandestina & ipsa redde. Proferam superciliis verba significantia, sine voce: leges verba signata digitis, leges *verba* signata *vino. Cum protervia Veneris nostræ tibi observabitur; tange genas purpureas molli pollice. Si quid eris quod pectore secreto de me doleas: manus tenera pendeat ab ultima auricula.*

NOTÆ.

(a) *Desine mirari*) Scopus est, ab exemplo, omnia posse amorem, aut ad omnia cogere posse zelotypiam, ostendere.

(b) *Atracis*) Patronymicum nomen est ab Atrace. Hippodamia vero, Pirithoi uxor intelligitur, de qua in Helenæ epistola: Cujus causa inter Centauros, & Herculem, Theseum, aliosque, grave jurgium, deinde & certamen fuit.

(c) *Ambiguos*) Centauros bimembres intelligit, qui partim homines, partim equi videbantur.

(d) *Silva* Quæ centauris domo fuit.

(e) *Nec equo*) Sicut Centauris: *Non sum Centaurus*, uno verbo.

(f) *Vix a te*) Dicit se propemodum idem, quod Centauri fecerunt, incepturum, atque amicam marito suo erepturum.

(g) *Nec Euris*) Id est, *Nec ea quæ dicam contemne, aut eorum obliviscere*. Proverbialis locutio, nostris etiam hominibus familiaris.

(h) *Euris*) Eurus ventus est ab Ortu spirans.

(i) *Tepidis*) Quia a meridie veniunt.

(k) *Premet.*) Alii habent *premit*; quod clar. Heinsius magis probavit.

(l) *Torum*) *Lectum*; in quo discumbere cibum sumturi veteres solebant.

(m) *Notas*) *Signa*; quibus invicem suos sensus, sine voce exprimunt amantes.

(n) *Digitis*) Quibus transversis, aut quoquo modo implicatis litteras formant amantes; ut ita sensus suos manifestent.

(o) *Mero*) Vini guttulis super mensa, aut orbe diductis.

(p) *Queraris*) Alii *loquaris*.

(q) *Extrema*) *Est in aure ima*, inquit Plinius, *memoriæ locus, quem tangentes antestamur*.

Cum tibi, quæ faciam, mea lux, dicamve, placebunt;
Verſetur digitis anulus usque tuis.
(*a*) Tange manu menſam, quo tangunt more precantes,
Optabis merito cum mala multa viro.
(*b*) Quod tibi miscuerit, sapias, (*c*) bibat ipse jubeto:
Tu (*d*) puerum leviter posce, quod ipsa velis.
Quæ tu reddideris, ego (*e*) primus pocula sumam:
Et qua tu biberis, hac ego parte bibam.
Si tibi forte dabit, quos prægustaverit ipse,
Rejice libatos illius ore cibos.
Nec premat impositis sinito tua colla lacertis:
Mite nec in rigido pectore pone caput.
Nec (*f*) sinus admittat digitos; (*g*) habilesve papillæ.
Oscula præcipue nulla dedisse velis.
Oscula si dederis, fiam manifestus amator:
Et dicam, *Mea sunt*: injiciamque manus.
Hæc tamen aspiciam: sed quæ bene (*h*) pallia celant,
Illa mihi (*i*) cæci causa timoris erunt.
Nec femori committe femur, nec crure cohære:
Nec tenerum duro cum pede junge pedem.

INTERPRETATIO.

Cum agam, vel loquar quæ tibi grata erunt, mea vita; anulus indesinenter volvatur digitis tuis. Tene mensam manu quomodo tenent orantes; cum jure multa mala marito precaberis. Impera ipse hauriat quod tibi temperaveris, sapias: Tu pete furtim a servo quod ipsa cupias; Ego primus carpam pocula quæ tu restitueris, & ego bibam hac parte qua tu biberis. Si tibi forsitan porriget dapes quas ipse deliberaverit, sperne tactas illius ore. Nec permitte urgeat tua colla brachiis admotis: Nec reclina blandum caput in sinus asperos. Nec pectus, vel turgidulæ mamillæ accipiant ejus digitos. Noli præsertim abstulisse ulla suavia. Si prabueris suavia, fiam apertus amator, & dicam mea sunt: *& immittam manus. Hæc tamen intuebor: sed quæ vestes bene tegunt, illæ erunt mihi causa insani metus. Nec contere femur femori, nec tibiis conjungaris, nec compone mollem pedem cum pede aspero.*

NOTÆ.

(a) *Tange*) Seneca controvers. lib. 9. *In convivia constitit catenatus, qui cum languentes Prætoris oculos aspexit, existimans ipsum Prætoris beneficio dimitti, gratias isti agere, & utrisque manibus mensam tenens, Dî,* inquit, *immortales tibi parem gratiam referant.* Maximæ efficaciæ existimabant antiqui esse eam orationem, quæ manibus ad aras admotis, funderetur. Virg. 6. Æ 1.

Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

(b) *Quod tibi miscuerit*) *Quem potum tibi prabuerit.*

(c) *Bibat ipse jubeto*) Ex zelotypia istud præcipit; ne cum Amoris & grati animi indicio, a marito suo aliquid accipientem amicam videat.

(d) *Puerum*) Ministrum, qui pocula præbet.

(e) *Primus*) Quod solent amantes.

(f) *Sinus*) Tuus scil.

(g) *Habilesve*) Parvæ, rotundæ, & turgidulæ, non flaccidæ, aut pendentes; quales Horat. *putres*; Martialis, *pannosas*; Propert. *inclinatas* appellat.

(h) *Pallia*) *Vestes.*

(i) *Cæci*) *Maximi & insani*; non enim Micylli interpretatio placet, qui occultum & latentem exponit.

Mai-

Multa miser timeo, quia feci multa proterve:
Exemplique metu torqueor ipse mei.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Hoc tu non facies: sed ne fecisse puteris,
Conscia de gremio pallia deme tuo.
Vir bibat usque roga: precibus tamen oscula desint.
Dumque (*a*) bibit, furtim (si potes) adde (*b*) merum.
Si bene (*c*) compositus somno vinoque jacebit;
Consilium nobis resque locusque dabunt.
(*d*) Cum surges abitura domum, surgemus & omnes,
In medium turbæ fac memor agmen eas.
Agmine me invenies, aut (*e*) invenieris in illo.
Quidquid ibi poteris tangere, tange mei.
Me miserum! paucas monui quod prosit in horas.
Separor a domina nocte jubente mea.
Nocte vir (*f*) includet: lacrymis ego mœstus obortis,
Qua licet, ad sævas prosequar usque fores.
Oscula jam sumet: jam non tantum oscula sumet.
Quod mihi das furtim, jure coacta dabis.
Verum invita dato (potes hoc) similisque coactæ:
(*g*) Blanditiæ taceant; sitque maligna Venus.
Si mea vota valent, illum quoque nil juvet opto:
Sin minus, at certe te juvet inde nihil.
Sed quæcumque tamen noctem fortuna sequatur;
Cras mihi constanti voce (*h*) dedisse nega.

INTERPRETATIO.

Infelix plurima metuo, quia plurima admisi procaciter: & ipse crucior pavore mei exempli.

* * * * * * * * * * * *

Tu istud non admittes: sed ne crederis admisisse, remove de tuo sinu vestes conscias. Precare virum indesinenter potet: tamen suavia destituant preces: & dum potat, infunde clanculum, si potes, merum. Si laute curatus somno & vino prostratus erit; res & locus nobis subministrabunt consilium. Cum surges repetitura domum, & omnes erigemur: vide ut *sedula procedas in medium agmen turbæ. Me reperies, aut reperieris in illo agmine. Quicquid ibi poteris mei tangere: tange. Hei mihi! admonui quod juvet in paucas horas. Sejungor a domina mea, nocte cogente. Maritus* eam *observabit nocte: ego tristis lacrymis erumpentibus comitabor quatenus dabitur, usque ad duram januam. Jam* maritus *carpet suavia: jam non solum carpet suavia: concedas jure adacta quod mihi præbes clanculum. Verum præbe reluctans (potes hoc) & similis invitæ: illecebræ sileant; & Venus sit difficilis. Si mea desideria* aliquid *possunt, cupio etiam nihil illi prosit: sin minus; at certe nihil inde se delectet. Sed quæcumque tamen fortuna sequatur noctem; cras pernega mihi voce firma præbuisse.*

NOTÆ.

(a) *Bibis*) *Vult bibere.*

(b) *Merum*) Ut postea ebrius dormiat.

(c) *Compositus*) *Qui se molliter & laute cibo & vino curaverit*, vel simpliciter intellige, *qui, ad dormiendum membra habet bene composita.*

(d) *Cum surges*) *Cum omnes surgemus, discessuri*. Non enim cupit, ut ante alios discedat amica.

(e) *Invenieris*) *A me* scil.

(f) *Includet*) *Dominam meam* scil.

(g) *Blanditiæ*) Verbula, blandula, dulcicula.

(h) *Dedisse*) *Dare*. Simpliciter dicitur mulier, quæ sui copiam facit.

ELE-

ELEGIA V.

Corinnæ concubitus.

ÆSTUS erat, mediamque dies exegerat (*a*) horam:
Apposui medio membra levanda toro.
Pars adaperta fuit, pars altera clausa fenestræ:
Quale fere silvæ lumen habere solent.
Qualia sublucent fugiente (*b*) crepuscula Phœbo:
Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies:
Illa verecundis lux est præbenda puellis,
Qua timidus latebras speret habere pudor.
(*c*) Ecce (*d*) Corinna venit, tunica velata (*e*) recincta,
Candida dividua colla tegente coma:
Qualiter in thalamos formosa (*f*) Semiramis (*g*) isse
Dicitur, & multis (*h*) Lais amata viris.
* * * * * * * * * * * * *

INTERPRETATIO.

ÆStas erat, & dies transvexerat horam mediam: immisi medio lecto artus reficiendos. Pars fenestræ fuit aperta, pars altera clausa: lumen propemodum quale silvæ consueverunt habere. Qualia crepuscula sublucent sole occidente, vel postquam nox recessit, nec tamen dies inducta. Illud lumen est exhibendum puellis pudibundis, quo pudor pavidus speret habere latibula. Ecce Cortnna adest, aperta tunica discincta, capillis divisis velantibus colla nivea; qualiter pulcra Semiramis & Lais multis viris dilecta, perhibetur venisse in thalamos.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

NOTÆ.

(a) *Horam*) Alii habent *umbram*. Estque meridiei periphrasis.

(b) *Crepuscula*) Crepusculum vocatur lux dubia quæ solis ortum procedit, vel ejus occasum sequitur.

(c) *Ecce*) Ex improviso.

(d) *Corinna*) Amicæ Ovidii, ut ipse 4. Tristium testatur, fictum nomen: quod forte illi ad celebrem illam Thebanam Corinnam alludens, modestiæ & venerationis causa imposuit. Quæ vero fuerit illa Corinna, Augusti filia, an alia, quid attinet, exquirere?

(e) *Recincta*) *Discincta*; aut simpliciter *cincta*.

(f) *Semiramis*) Fuit hæc Nini Assyriorum regis conjux, animi magnitudine, & corporis elegantia celebris. De qua vide Diodorum.

(g) *Isse*) Quando *scil.* Ninus eam uxorem accepit.

(h) *Lais*) Famosissima fuit Corinthi meretrix, ad quam, ob insignem pulchritudinem potentissimi ex Græcia commeabant.

Digitized by Google

ELEGIA VI.

Ad janitorem, ut fores sibi aperiat.

JANITOR ((*a*) indignum) dura religate catena,
(*b*) Difficilem (*c*) moto (*d*) cardine pande forem.
Quod precor, exiguum est: (*e*) aditu fac janua parvo
(*f*) Obliquum (*g*) capiat semadaperta (*h*) latus.
(*i*) Longus Amor (*k*) tales corpus tenuavit in usus;
(*l*) Aptaque subducto (*m*) pondere membra dedit.
Ille per excubias custodum (*n*) leniter ire
Monstrat: inoffensos dirigit ille pedes.
At quondam noctem, simulacraque (*o*) vana timebam:
Mirabar, tenebris siquis iturus erat.
Risit, (*p*) ut audirem, tenera cum matre Cupido;
Et leviter, *Fies tu quoque fortis*, ait.
Nec mora, (*q*) venit Amor: non (*r*) umbras nocte volantes,
Non timeo (*s*) strictas in mea fata manus.
(*t*) Te nimium lentum timeo; tibi blandior uni:
Tu, me quo possis perdere, (*u*) fulmen habes.

INTERPRETATIO.

Janitor (indecorum) vincte sæva catena, aperi duram januam versatis cardinibus. Quod oro, parvum est: fac janua semadaperta admittat latus obliquum exiguo introitu. Diutinus amor minuit corpus in tales usus; & fecit artus idoneos detracto onere. Ille docet incedere placide per vigilias custodum: ille regit pedes illæsos. At olim metuebam noctem, & imagines inanes: stupebam si quis erat incessurus per noctem. Cupido risit cum molli matre, ut potuerim audire, & inquit submisse: Tu quoque fies cordetus. *Et statim accessit amor. Non reformido spectra volantia nocte, non manus expeditas in meam mortem. Metuo te nimis tardum; tibi soli blanditias dico; tu habes fulmen quo possis me interficere.*

NOTÆ.

(a) *Indigunm*) Servo, (qui ne fugeret compedibus tenebatur) adblanditur Naso, ut sibi jannem eperiat.

(b) *Difficilem*) *Duram, inexorabilem.*

(c) *Mota*) *Verso.*

(d) *Cardine*) *Le Gond*, *Le Pivot*. Ferrementum est circa quod fores vertuntur.

(e) *Aditu*) *Ouverture.*

(f) *Obliquum*) Adverso pectore, nec petente jenua, sed sese obliquo, hec paululum seserete cupit intrare.

(g) *Capiat*) *Penetrare sinat: Admittat.*

(h) *Latus*) *Meum* scil.

(i) *Longus*) Ille vero maciem inducit.

(k) *Tales*) Enimvero per engustum editum facilius ille trenseat, qui corpus habet exile & macrum.

(l) *Aptaque*) *Agilia.*

(m) *Pondere*) Alii hebent *corpore.*

(n) *Leniter*) *Placide & sine strepitu*; ne sentiatur.

(o) *Vana*) Quippe quæ extra imaginstionem nihil sunt.

(p) *Ut audirem*) Dicit Potea voce, quam ipse eudierit, risisse Cupidinem & Venerem.

(q) *Venit Amor*) *Amare cæpi.* Sed Poetæ verba majus quid sonent.

(r) *Umbras*) Quæ, ut dixi, extra phantasiem non aunt; sed tamen, quasi essent ab imperitis reformidantur.

(s) *Strictas*) *In meam necem paratas.*

(t) *Te*) Janitorem elloquitur, cujus in pandendis foribus terditatem teformidebat.

(u) *Fulmen habes*) Hoc dicit quie penes Jenitorem erat jenuam eperire, aut obserare; adeoque Poetem ad amicam introducere, vel foras excludere.

Aspi-

Aspice, &, ut videas, (*a*) immitia claustra relaxa,
Uda sit ut lacrymis janua facta meis.
Certe ego, cum posita stares (*b*) ad verbera veste,
Ad dominam pro te verba tremente (*c*) tuli.
Ergo, quæ valuit pro te quoque (*d*) gratia quondam,
(Heu facinus!) pro me nunc valet illa parum?
Redde vicem meritis: (*e*) grato licet esse, (*f*) quod optas,
Tempora noctis (*g*) eunt: (*h*) excute poste (*i*) seram.
Excute: sic (*k*) unquam longa (*l*) relevere catena,
(*m*) Nec tibi perpetuo serva bibatur aqua.
Ferreus orantem nequicquam, janitor, audis.
Roboribus duris janua fulta riget.
Urbibus obsessis clausæ munimina portæ
Prosint: in media pace quid arma times?
Quid facias hosti, qui sic excludis amantem?
(*n*) Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Non ego militibus venio comitatus & armis.
Solus eram, si non sævus adesset Amor.
Hunc ego si cupiam, nusquam dimittere possim.
Ante vel a membris dividar ipse meis.
Ergo Amor, & (*o*) modicum circa mea (*p*) tempora vinum
Mecum est, & (*q*) madidis lapsa corona comis.

INTERPRETATIO.

Cerne, &, ut videat, retolve dura repagula, quomodo fores sint factæ madidæ meis lacrymis. Certe ego, cum consisteres ad flagra veste derepta, verba feci apud dominam pro te trepidante. Ergo ille favor qui olim potens quoque fuit pro te, (heu flagitium! nunc parum potest pro me? Gratiam refer officiis: potes esse gratus, quod cupis. Tempora noctis prætereunt; revelle seram a poste. Revelle: ita aliquando libereris diutina catena, nec semper a te aqua serva potetur. Dure Janitor, frustra audis precantem. Fores stant immotæ innixæ duris roboribus. Munimenta januæ obseratæ juvent oppida appugnata: quamobrem metuis arma in media pace? quid agas cum hoste, qui sic proturbas amantem? Tempora noctis prætereunt, revelle seram a poste. Ego non accedo stipatus militibus & armis; solus eram, nisi ferus amor adesset. Tametsi exoptem, ego nusquam possim ablegare hunc. Ipse prius sejungar a meis artubus. Amor igitur, & vinum exiguum circum mea tempora est mecum, & serta delapsa capillis unctis.

NOTÆ.

(a) *Immitia*) *Aperi januam.*

(b) *Ad verbera*) *Et verberibus male mulctareris.*

(c) *Tuli*) *Ut tibi parceret, & veniam daret.*

(d) *Gratia*) *Credit.*

(e) *Grato*) *Tibi* scil. *Licet tibi esse grato*, vel *gratum.*

(f) *Quod optas*) *Esse gratum*, scil. Atque eo sensu janitori adblanditur. Heinsius tamen legi mavult *grato licet esse, quid obstas?*

(g) *Eunt*) *Prætereunt.*

(h) *Excute*) *Aperi.*

(i) *Seram*) Sera instrumentum est, quo admoto ostium clauditur.

(k) *Unquam*) *Aliquando.*

(l) *Relevere*) *Exonereris.*

(m) *Nec tibi*) *Manumittaris.*

(n) *Tempora*) Intercalares dicuntur ejusmodi versus recurrentes.

(o) *Modicum*) Adeoque ebrius non erat.

(p) *Tempora*) Illuc vero ascendunt vini vapores.

(q) *Madidis*) *Unguento fluentibus.*

Armo

Arma quis hæc timeat? quis non eat obvius illis?
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Lentus es? an somnus (qui se (*a*) male præbet amanti)
Verba dat in ventos (*b*) aure repulsa tua?
At (memini) primo, cum (*c*) me celare solebam,
Pervigil (*d*) in mediæ sidera noctis eras.
Forsitan & tecum tua nunc requiescit amica.
Heu melior quanto sors tua sorte mea!
(*e*) Dummodo sic, in me duræ transite catenæ.
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
Fallimur? an verso sonuerunt cardine postes?
Raucaque concussæ (*f*) signa dedere fores?
Fallimur: impulsa est (*g*) animoso janua vento.
Hei mihi, quam (*h*) longe spem tulit aura meam!
Si satis es raptæ, Borea, memor (*i*) Orithyiæ,
Huc ades, & surdas flamine tunde fores.
Urbe silent tota: (*k*) vitreoque madentia rore
Tempora noctis eunt: excute poste seram.
[(*l*) Aut ego jam ferroque ignique (*m*) paratior ipse,
Quam face sustineo, tecta superba petam.]

INTERPRETATIO.

Quis metuat hæc arma? Quis non procedat obviam illis? Tempora noctis prætereunt: revelle seram a poste. Segnis es? an somnus, (qui male se exhibet amanti) tradit ventis verba rejecta aure tua? At, recordor, cum primo consueveram me occultare, pervigil eras usque *in astra mediæ noctis. Forte etiam nunc tua amica tecum cubat. Heu! quanta conditio tua potior est mea conditione? Dummodo ita* sit, *catenæ sævæ transmigrate in me. Tempora noctis prætereunt: revelle seram a poste. Decipimur? An postes crepuerunt cardine moto? & janua versata fecit indicia rauca? Decipimur: janua pulsata est vento vehementi. Hei mihi, quam procul ventus abripuit spem meam! Aquilo, si satis recordaris raptam Orithyiam, huc veni, & percelle flatu januam surdam. Tacent urbe tota: & tempora noctis rore glaciata humida prætereunt: resolve seram a poste. Aut ego jam ipse expeditior ferro & igni, & face quam gero, irruam in tecta superba.*

NOTÆ.

(a) *Male*) Hoc dicit, quia, cum ipse, propter Amorem, dormire non posset, janitorem dormientem inveniebat.

(b) *Repulsa*) *Quæ adeo nec penetrant, nec te movent.*

(c) *Me celare*) Alii habent *te*, quod clar. Hainsius probat. *Cum*, inquit, *alias clam te ad amicam me conferebam, teque vel maxime veterno irretitum cupiebam, tum plus nimio vigilabas; nunc, quando minime est opus, alto somno teneris.*

(d) *In media noctis*) *Usque dum mediæ noctis apparerent sidera; usque ad mediam noctem.*

(e) *Dummodo sic*) Ea lege servum fieri cupit, ut cum amica possit requiescere.

(f) *Signa*) Scilicet strepitum edunt valvæ seu portæ cum aperiuntur.

(g) *Animosa*) *Iracundo & vehementi.*

(h) *Longe spem*) Spem inanem fuisse queritur.

(i) *Orithyiæ*) Quam, Erechthei, Athenarum regis, filiam, Boreas amavit.

(k) *Vitreoque*) Glacies nempe vitri habet similitudinem.

(l) *Aut*) Heinsio suspectum est hoc distichon.

(m) *Paratior*) *Promptior quam tu ad aperiendum.*

Digitized by Google

Nox, & Amor, vinumque, nihil moderabile suadent;
Illa pudore vacat: Liber Amorque metu.
(*a*) Omnia consumsi: nec te precibusque minisque
Movimus, o foribus surdior ipse tuis.
Non te formosæ decuit servare puellæ
Limina: sollicito carcere dignus eras.
(*b*) Jamque (*c*) pruinosos (*d*) molitur (*e*) Lucifer axes;
Inque suum (*f*) miseros excitat (*g*) ales opus.
At tu, non (*h*) lætis detracta corona capillis,
Dura super tota limina nocte (*i*) jace.
Tu dominæ, cum te projectam mane videbit,
Temporis absumti tam male testis eris.
(*k*) Qualiscunque vale, (*l*) sentique abeuntis (*m*) amorem,
Lente, nec admisso turpis amante: vale.
Vos quoque crudeles rigido cum limine postes,
Duraque conservæ ligna valete fores.

INTERPRETATIO.

Nox & amor & vinum nihil tractabile in animum inducunt: Illa caret pudore; Bacchus & Amor timore. Omnia profudi, nec te fleximus precibus & minis, o surdior ipse tua janua. Non oportuit te custodire limina pulcræ puellæ: dignus eras anxio carcere. Jamque Lucifer versat polos pruina conspersos; & gallus excutit miseros mortales *in suum opus. At vos certa derepta coma infelici, jacete tota nocte in aspero limine. Vos testes eritis Dominæ temporis tam male perditi, cum mane vos cernet abjecta. Qualiscunque* Janitor *vale, & segnis percipe amorem discedentis; &, inhoneste, non intraducto amante, vale. Vos quoque postes duri cum limine aspero, & conserva janua, ligna crudelia, valete.*

NOTÆ.

(a) *Omnia consumsi*) Quibus flecti homo possit.

(b) *Jamque*) Pulcherrima matutini temporis periphrasis.

(c) *Pruinosos*) *Pruina, seu rore congelato asperos.*

(d) *Molitur*) *Præparat & movet.*

(e) *Lucifer*) Eo nomine appellatur stella Veneris, cum Solis ortum præcedit.

(f) *Miseros*) Mortales *scil.*

(g) *Ales*) Gallus gallinaceus, qui adventantem diem cantu suo prænuntiat.

(h) *Lætis*) Quia ipsi amica potiri non licuit.

(i) *Jace*) Coronam compellat, quam, ad amicam non admissus, super limen relinquere nugator amans cogitat.

(k) *Qualiscumque*) Sive bonus, sive malus, &c. Janitorem alloquitur.

(l) *Senti*) *Percipe, Cognosce.*

(m) *Amorem*) Erga Dominam.

ELEGIA VII.

Ad pacandam amicam, quam verberaverat.

(*a*) ADDE manus in vincla meas, (meruere catenas)
Dum furor omnis abit, si quis amicus ades.

INTERPRETATIO.

Implica meas manus vinculis amice si quis ades (digna sunt catenis) donec omnis vesania excesserit.

NOTÆ.

(a) *Adde*) Amicum compellat.

Nam

Digitized by Google

Nam furor in dominam temeraria brachia movit.
Flet mea vesana læsa puella manu.
(a) Tunc ego vel caros potui violare parentes;
Sæva vel in sanctos verbera ferre Deos.
Quid? (b) non & clypei dominus (c) septemplicis (d) Ajax
Stravit deprensos lata per arva greges?
Et, (e) vindex (f) in matre, patris malus ultor Orestes,
Ausus in (g) arcanas poscere tela Deas?
(h) Ergo ego (i) digestos potui laniare capillos:
Nec dominam (k) motæ dedecuere comæ?
Sic formosa fuit; talem (l) Schœneida dicunt
(m) Mænaliàs arcu sollicitasse feras.
Talis (n) perjuri promissaque velaque Thesei
Flevit præcipites (o) Cressa tulisse Notos.
Sic, nisi (p) vittatis quod erat (q) Cassandra capillis,
(r) Procubuit templo, casta Minerva, tuo.

INTERPRETATIO.

Nam vesania agitavit lacertos temerarios in dominam. Puella mea lacrymat, verberata manu furiosa. Tunc ego potui etiam lædere dilectos parentes: intentare dura flagra etiam in sacros Deos. Quid? annon & Ajax dominus scuti septemplicis mactavit greges correptos per vastos campos? Et Orestes pravus ultor patris, vindex in matre, ausus petere jacula in Deas secretas? Ergo ego sustinui scindere comam compositam: nec capilli turbati dedecuerunt dominam? Sic pulcra fuit: talem Schœneida perhibent arcu vexasse feras Mænalias. Talis Cretensis luxit austros veloces abstulisse & pollicita & vela perjuri Thesei. Talis Cassandra, nisi quod erat coma vitta redimita, prostrata est in tuo templo, pudica Minerva.

NOTÆ.

(a) *Tunc ego*) Ad se excusandum aptissima oratio.

(b) *Non & clypei*) Astute exemplo leniter suadet quod purgare non potest.

(c) *Septemplicis.*) Ex boum septem tergoribus.

(d) *Ajax*) Talamonius est, qui ira insanus quod sibi Achillis arma Ulysses eloquentia abstulisset, permulta pecora, credens se Ulyssem & Atridas peremisse, occidit.

(e) *Vindex*) Ab Ægystho Thyestis filio, Clytemnestræ, Agamemnonis uxoris, consensu, ipse Agamemnon Orestis pater interfectus est.

(f) *In Matre*) Clytemnestra: quam ipse Orestes occidit.

(g) *Arcanas*) Furias; quas solus videbat, aut videre credebat.

(h) *Ergo*) Indignantis est.

(i) Digestos) *Dominæ meæ compositos & ornatos crines.*

(k) *Motæ*) *Laniatæ.*

(l) *Schœneida*) Atalantam intelligit, de qua jam nonnulla vidimus. Sed notandum, quod cum duæ fuerint; altera venatrix, Arcadica Jasii filia; altera Bœotica, cursu celebris, Schœnei filia, Poeta hoc loco, quod vulgo solent, nomina confundit; Schœneique facit filiam quæ fuit Jasii.

(m) *Mænalias.*) *Arcadicas*; nam Mænalus mons est Arcadiæ.

(n) *Perjuri*) Qui Ariadnen, cujus ope evaserat, cuique fidem suam obstrinxerat, in Naxo insula reliquit.

(o) *Cressa*) Ariadne est, Minois, Cretensium regis filia.

(p) *Vittatis*) *Vittis coercitis*; Sacerdotum more.

(q) *Cassandra*) Priami Trojanorum regis fuit filia.

(r) *Procubuit*) Ab Ajace Oilei filio in templo Palladis fuit violata.

Quis mihi non, (*a*) *Demens*, quis non mihi, (*b*) *Barbare* dixit,
(*c*) Ipsa nihil: pavido lingua retenta metu.
Sed taciti fecere tamen convitia vultus.
Egit me (*d*) lacrymis ore silente reum.
Ante meos humeris vellem cecidisse lacertos:
(*e*) Utilius potui (*f*) parte carere mei.
In mea vesanas habui dispendia vires:
Et valui pœnam fortis in ipse meam.
Quid mihi vobiscum, (*g*) cædis scelerumque ministræ?
Debita sacrilegæ vincla subite manus.
An, si pulsassem minimum de plebe (*h*) Quiritem,
Plecterer? in dominam jus mihi majus erit?
Pessima (*i*) Tydides scelerum monumenta reliquit.
Ille Deam primus perculit; (*k*) alter ego.
Sed minus ille nocens: (*l*) mihi, quam profitebar amari,
Læsa est: Tydides sævus in (*m*) hoste fuit.
(*n*) I nunc, magnificos victor molire triumphos,
Cinge comam lauro; votaque (*o*) redde Jovi:
Quæque (*p*) tuos currus comitatus turba sequetur,
Clamet; *Io forti victa puella viro*.

INTERPRETATIO.

Quis mihi non dixit, *furiose, quis mihi non* dixit, *inhumane? Ipsa nihil* dixit: *lingua repressa* est *pavore timido. Sed tamen facies muta probra objecit. Me arguit lacrymis, ore tacente. Optarem prius defluxisse brachia mea humeris: Melius potui destitui mei parte. Potens fui robore insane in mea damna: & ipse strenuus fui in meum supplicium. Quid mihi vobiscum famulæ necis & flagitiorum? Manus scelestæ ferte catenas meritas. An, si tetigissem vilissimum Romanum de plebe, punirer? potestas major mihi erit in dominam? Tydides præbuit pessima exempla flagitiorum. Ille primus percussit Deam, ego post illum. Sed illa in minori culpa: violata est a me, quam dicebam amari: Tydides crudelis fuit in hoste. Abi jam, victor appara splendidos triumphos, redimito capillos lauro; & persolve vota Jovi: & comitatus turba quæ prosequetur tuos currus, vociferetur*; Io puella superata viro strenuo.

NOTÆ.

(a) *Demens*) Seipsum, de seipso querens, compellat.

(b) *Barbare*) Vellet Poeta, ut etiam contumeliosis verbis, aliquis ab incœpto deterruisset, cum amicam suam verberaret.

(c) *Ipsa*) Puella, *scil.* nihil dixit.

(d) *Lacrymis*) Nimirum lacrymæ verberantia crimen arguebant.

(e) *Utilius*) *Utiliter* meliores.

(f) *Parte*) Brachile, *scil.* quæ si non habuisset, iis amicam non verberasset.

(g) *Cædis*) Ea voce crimen suum auget.

(h) *Quiritem*) *Romanum*. De cujus vocis etymologia, adi, si placet, celeberrimum Vossium in *Quiritari*.

(i) *Tydides*) Diomedes est Tydei filius, qui bello Trojano Venerem, Æneam filium suum protegentem, vulneravit.

(k) *Alter ego*) *Qui* scil. *Deam percussi*. Amicam laudat, & cum Dea natura comparat; ut facilius a muliebri & levi ingenio veniam impetret.

(l) *Mihi*) *A me*.

(m) *Hoste*) Enimvero inter hostium corpora fuit Venus, Diomedi etiam incognita.

(n) *I nunc*) Seipsum alloquitur & irridet, quod amicam verberando vicerit.

(o) *Redde*) Victorum & triumphantium more.

(p) *Tuos currus comitatus*) Appositio. Triumphantem *scil.* currus, multaque turba sequebantur. Alii tamen habent *comitantum*; alii aliter.

An-

(*a*) Ante eat effuso tristis captiva capillo,
(*b*) Si sinerent læsæ, candida tota, genæ.
(*c*) Aptius impressis erat os livere labellis,
Et (*d*) collo (*e*) blandi dentis habere notam.
Denique, si tumidi ritu torrentis agebar,
(*f*) Cæcaque me prædam fecerat ira suam;
Nonne satis fuerat timidæ inclamasse puellæ,
Nec nimium rigidas (*g*) intonuisse minas?
Aut tunicam (*h*) summa deducere (*i*) turpiter (*k*) ora
Ad mediam? mediæ (*l*) zona (*m*) tulisset opem.
At nunc (*n*) sustinui, raptis a fronte capillis,
Ferreus ingenuas ungue notare genas.
Adstitit illa (*o*) amens albo & sine sanguine vultu,
Cæduntur (*p*) Pariis qualia saxa jugis.
Exanimes artus, & membra trementia vidi;
Ut cum (*q*) populeas ventilat aura (*r*) comas:
Ut leni Zephyro gracilis (*s*) vibratur arundo:
Summave cum (*t*) tepido (*u*) stringitur unda Noto.

INTERPRETATIO.

Mœsta captiva præcedat sparsa coma, tota nivea, si genæ violatæ paterentur. Convenientius erat os lividum esse labiis infixis: & collo gestare signa mitis dentis. Denique si more torrentis turgidi, rapiebar, & ira praceps me feceras suam prædam; nonne satis fuerat vociferando objurgasse meticulosam puellam, nec increpuisse minas nimium asperas? aut deripere indecoro tunicam extrema ora ad mediam? cingulum auxilio fuisset mediæ. At nunc sævus potui coma a fronte disjecta ungue signare genas liberales. Illa turbata constitit facie candida & exangui, qualia marmora secantur in clivis Pariis. Intuitus sum artus exangues, & membra trepidantia; ut cum ventus agitat frondes populeas: quemadmodum levis calamus concutitur miti Zephyro: vel cum aqua prima crispatur austro calido.

NOTÆ.

(a) *Ante*) Ut in triumphali pompa assolent captivi.

(b) *Si sinerent*) Enimvero ex ictibus livos inducitur.

(c) *Aptius*) Satius dicit fuisse, osculis quam ictibus, livorem in amicæ ore inducere.

(d) *Collo*) Amicæ *scil.*

(e) *Blandi*) Solent qui vehementi tenentur amore, non modo osculari, sed etiam dentibus notas imprimere.

(f) *Cæcaque*) Non modo ira, sed omnis affectus cæcus est, cui adeoque non est credendum.

(g) *Intonuisse*) *Alta & vasta voce clamando minatum esse.*

(h) *Summa*) Ea, scilicet, quæ humeros tegit.

(i) *Turpiter*) Id vero turpe est; sed verberasse turpius.

(k) *Ora*) *Extremitate.*

(l) *Zona*) Cingulum; quo hodieque utuntur nostrates puellæ.

(m) *Tulisset*) Ita ut tota tunica lacerata non fuisset.

(n) *Sustinui*) *Non erubui.*

(o) *Amens*) Alii habent *gemens, demens.* Heinsius legit *tremens pavida, & sine sang. Amens*, id est, *turbata, nec sui compos*, ex metu.

(p) *Pariis*) Paros insula est maris Ægæi, ex qua marmor album petebatur.

(q) *Populeas*) Populus, arbor est notissima, cujus folia etiam lenissima aura facile moventur & agitantur.

(r) *Comas*) Eo nomine etiam folia & frondes arborum appellantur; videntur enim quasi earum capilli.

(s) *Vibratur*) *Agitatur, concutitur.*

(t) *Tepido*) Quia a meridie spirat.

(u) *Stringitur*) *Crispatur, ac veluti in rugas contrahitur. tremulas.*

Su-

(*a*) Suspensæque diu lacrymæ fluxere per ora,
Qualiter (*b*) abjecta de nive manat aqua.
Tunc ego me primum cœpi sentire nocentem.
(*c*) Sanguis erant lacrymæ, quas dabat illa, meus.
Ter tamen ante pedes volui procumbere supplex:
Ter formidatas reppulit illa manus.
At (*d*) tu, ne dubita (minuet vindicta dolorem)
Protinus in vultus unguibus ire meos.
Nec nostris oculis, nec nostris parce capillis;
Quamlibet infirmas (*e*) adjuvet ira manus.
Neve mei sceleris tam tristia signa supersint,
Pone recompositas in statione comas.

INTERPRETATIO.

Et lacrymæ diu repressæ eruperunt per faciem, qualiter aqua extudat de nive projecta. Tunc ego primum cœpi cognoscere me esse in culpa. Lacrymæ quas illa profundebat erant sanguis meus. Ter tamen volui me supplex dejicere ante ejus pedes. Illa ter rejecit manus reformidatas. At tu, ne cuncteris (ultio mitigabit iram) statim involare unguibus in meam faciem. Nec ignosce nostris oculis, nec nostris crinibus. Ira subministret vires manibus quantumvis debilibus. Et ne tam flebiles notæ remaneant mei flagitii, finge denuo comam.

NOTÆ.

(a) *Suspensæ*) *Repressæ; retentæ*; quæ etiam puellæ maximum dolorem, & Nasonis majus crimen declarant. Callidissime autem illius explet querimoniam, ut citius iram ponat.

(b) *Abjectis*) *Aliquo in cumulum conjecta*.

(c) *Sanguis*.) Id est, Tantus ex illis lacrymis fuit meus dolor, ac si sanguinem meum puella profudisset.

(d) *Tu*) Puellam compellat.

(e) *Adjuvet*) Vires nimirum ex sanguinis effervescentia ira subministrat.

ELEGIA VIII.

Execratur lenam, quæ puellam suam meretricia arte instituebat.

EST quædam (quicumque volet cognoscere (*a*) lenam,
Audiat) est quædam nomine Dipsas anus.
Ex (*b*) re nomen habet: (*c*) nigri non illa (*d*) parentem
(*e*) Memnonis in (*f*) roseis (*g*) sobria vidit (*h*) equis.

INTERPRETATIO.

Est quædam, (quicumque cupiet cognoscere lenam, auscultet) est quædam anus nomine Dipsas. Consecuta est nomen ex re. Illa nisi vinolenta nunquam intuita est matrem fusci Memnonis in equis croceis.

NOTÆ.

(a) *Lenam*) *Une maquerelle*: quod quidem turpissimum nomen, in rei ipsius odium profero.

(b) *Re*) Siti *scil.* græca etymologia.

(c) *Nigri*) Utpote in Æthiopia geniti. Sensus vero est, anum illam, etiam ante diem exortum ebriam fuisse.

(d) *Parentem*) Auroram *scil.*

(e) *Memnonis*) Fuit Memnon Tithoni & Auroræ filius.

(f) *Roseis*) Quia roseo & puniceo colore sæpius conspicitur Aurora.

(g) *Sobria*) *Non ebria*.

(h) *Equis*) Quadrigis enim & bigis vectam voluerunt Poetæ.

Illa

Digitized by Google

Illa magas artes, (*a*) Æææque carmina novit,
Inque (*b*) caput (*c*) liquidas (*d*) arte (*e*) recurvat aquas.
Scit bene quid (*f*) gramen, quid (*g*) torto (*h*) concita (*i*) rhombo
(*k*) Licia, quid valeat (*l*) virus amantis equæ.
Cum voluit, toto (*m*) glomerantur nubila cælo,
Cum voluit, puro (*n*) fulget in orbe dies.
Sanguine ((*o*) si qua fides) (*p*) stillantia sidera vidi:
(*q*) Purpureus Lunæ sanguine vultus erat.
Hanc ego nocturnas (*r*) versam volitare per umbras
Suspicor, & pluma corpus anile tegi.
Suspicor; & (*s*) fama est: oculis quoque (*t*) pupula duplex
(*u*) Fulminat, & gemino lumen ab (*x*) orbe (*y*) venit.
Evocat antiquis (*z*) proavos atavosque sepulcris:
Et solidam (*aa*) longo carmine findit humum.

INTERPRETATIO.

Illa scit artes magicas, & incantamenta Ææa, & retorquet arte magica *aquas fluidas in fontes* suos. *Probe novit quid fila arte versato rhombo, quid virus equæ furentis possit. Quando libuit, nubes volvuntur toto cælo. Quando libuit, dies splendet in orbe lucido. Intuitus sum, (si qua* mihi *fides) astra rorantia cruore: facies Lunæ erat rubra sanguine. Ego suspicor hanc mutatam volare per tenebras nocturnas, & corpus anile vestiri plumis. Suspicor, & rumor est. Pupilla quoque gemina oculis micat, & lux exitur ab orbe duplici. Elicit antiquis tumulis proavos & atavos, & scindit terram duram prolixo incantamento.*

NOTÆ.

(a) *Ææaque carmina) Incantationes*; quibus *Ææa* seu Colchica Circe, itemque Medea celebris fuit.

(b) *Caput) Fontem & scaturiginem.*

(c) *Liquidas) Rapidas* alii.

(d) *Arte)* Sua *scil.* magica.

(e) *Recurvat)* Nihil non tribuerunt Poetæ incantationibus.

(f) *Gramen) Herbarum vires*; quibus in veneficiis uti dicebantur.

(g) *Torto) In gyrum acto.*

(h) *Concita) Valde commota.* Nimirum concitato Rhombo concitantur & involuta licia.

(i) *Rhombo)* Rhombus hoc in loco magicum instrumentum denotat, filis quibusdam implicitum, quo ad nefarias artes utebantur.

(k) *Licia)* Fila sunt quibus, in lanificio, implicantur stamina, *la trame*; in magicis artibus hominum mentes retineri credebant.

(l) *Virus am.)* Venenum, authore Servio, ex equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore tenentur.

(m) *Glomerantur) In glomerum (de pelotons) modo condensantur.* Videntur vero nubes quandoquidem tanquam globi, aliæ aliis impositæ.

(n) *Fulget)* Id est, Cœlum serenant.

(o) *Si qua fides) Est mihi*, supple.

(p) *Stillantia)* Ex Dipsadis veneficæ incantamentis, *scil.*

(q) *Purpureus)* Si non incantamentis, rubet certe quandoque Luna naturaliter; quod stulti illis adscribunt.

(r) *Versam)* In nocturnam avem transmutatam.

(s) *Fama est)* Adeoque magis credendum.

(t) *Pupula)* Est pupula seu pupilla in oculo medius ille circulus, per quem lumen a corporibus ad nervum opticum transmittitur. *La prunelle de l'œil.*

(u) *Fulminat) Fulminis in modum splendet.* Nocendi vero vim multam esse in oculis voluerunt veteres.

(x) *Orbe)* Pupilla *scil.* quæ rotunda est.

(y) *Venit)* Alii habent *micat*.

(z) *Proavos Atavosque)* Erat ergo Dipsas illa altera Medea, maximeque metuenda. Nugæ. Otiosus de more ludit Poeta.

(aa) *Longo)* Nimirum multa opus est arte ut terra in diversas partes distrahatur.

Hæc

Hæc sibi (*a*) proposuit thalamos (*b*) temerare pudicos:
(*c*) Nec tamen eloquio lingua (*d*) nocente caret.
Fors me (*e*) sermoni testem dedit: illa monebat
Talia; (me (*f*) duplices (*g*) occuluere fores.)
Scis (*h*) *here te*, *mea lux*, *juveni placuisse* (*i*) *beato*.
Hæsit, *& in vultu* (*k*) *constitit usque tuo*.
Et (*l*) *cur non placeas?* (*m*) *nulli tua forma secunda est*.
Me miseram! dignus corpore (*n*) *cultus abest*.
Tam (*o*) *felix esses*, *quam* (*p*) *formosissima*, *vellem*.
Non ego te facta divite pauper ero.
Stella tibi oppositi (*q*) *nocuit contraria Martis*.
Mars abiit; (*r*) *signo nunc Venus apta tuo*.
Prosit ut (*s*) *adveniens*, *en aspice: dives amator*
Te cupit; & curæ, *quid tibi desit*, *habet*.
Est etiam facies, (*t*) *quæ se tibi comparet*, *illi:*
Si te non emtam vellet, *emendus erat*.

INTERPRETATIO.

Hæc in animum suum induxit violare casta cubicula: nec tamen sermo noxius linguam destituit. Casus me testem fecit ejus *eloquii: illa talia docebat*: (*geminæ fores me occultaverunt*.) Nosti, mea vita, te heri gratam fuisse adolescenti opulento. Constitit, & sine fine defixus fuit in facie tua. Et quamobrem non grata sis? pulcritudo tua nulli est inferior. Hei mihi! ornatus dignus deest corpore. Optarem tam dives esses, quam pulcherrima es. Ego non ero egena, te facta opulenta. Stella adversa Martis oppositi tibi obfuit. Mars recessit: nunc Venus favens signo tuo. En vide, quomodo accedens juvet: Opulentus amator te expetit; & exquirit quid tibi desit. Est etiam illi forma, quæ se tibi exæquet: Si te acquisitam non cuperet, erat acquirendus.

NOTÆ.

(a) *Proposuit*) *In animum induxit*; *Imperavit*.

(b) *Temerare*) Uxori pellicem, marito adulterum inducendo.

(c) *Nec tamen eloq.*) Adeoque quod cogitavit etiam potest perficere.

(d) *Nocente*) Non bene appellatur eloquens qui dicendi copia ad nocendum abutitur. Orator enim non modo dicendi peritus, sed insuper vir bonus esse debet.

(e) *Sermoni*) Quem lena cum puella, Nasonis amica habuit.

(f) *Duplices*, *Bifores*, *valvæ*. Gall. *Porte à deux battans*.

(g) *Occuluere*) Adeoque adfuisse aliquem qui dicta colligeret nescivit anus venefica.

(h) *Here*) *Heri*.

(i) *Beato*) *Diviti*: Vulgus enim, utut pessime, in divitiis tamen felicitatem collocat.

(k) *Constitit usque*).Quod signum est animi irretiti.

(l) *Cur*) Alii *cui*.

(m) *Nulli secunda*) Adeoque prima.

(n) *Cultus*) Eo nomine omnis ornatus intelligitur, vestes, annuli, gemmæ, &c.

(o) *Felix*) *Dives*.

(p) *Formosissima*) *Es*, supple.

(q) *Nocuit*) Enimvero, si Diis placet, multum ad hujus aut illius commodum aut incommodum faciunt stellæ: atque ea omnia sunt magis perspecta: quæ stultitia est multorum homuncionum, aut verius mulierculærum.

(r) *Signo nunc Venus*) Id est, *Tuum signum nunc est Venus*; *quæ tibi propitia vitam tuam moderabitur*.

(s) *Adveniens*) *Vim suam erga te exercens*; *te respiciens*. Dixit Martem abivisse.

(t) *Quæ se tibi comp.*) Id est; *Quæ ob formæ elegantiam secum possit conferri*.

Eru-

Digitized by Google

(*a*) Erubuit; (*b*) *decet alba quidem pudor ora: sed iste*
Si simules, prodest: verus obesse solet.
Cum bene (*c*) *dejectis gremium spectabis ocellis,*
Quantum quisque ferat, (*d*) *respiciendus erit.*
Forsitan (*e*) *immundæ* (*f*) *Tatio* (*g*) *regnante* (*h*) *Sabinæ*
Noluerint habiles pluribus esse viris.
Nunc (*i*) *Mars externis animos exercet iu armis:*
At (*k*) *Venus* (*l*) *Ænea* (*m*) *regnat in urbe sui.*
(*n*) *Ludite formosæ; casta est, quam nemo rogavit:*
Aut si rusticitas non vetat, (*o*) *ipsa rogat.*
Has quoque, quas frontis (*p*) *rugas in vertice portas,*
Excute: (*q*) *de rugis crimina multa cadent.*

INTERPRETATIO.

Rubore suffusa est: Rubor equidem est decori vultui candido: sed iste juvat si fingas; sincerus solet officere. Cum bene aspicies sinum oculis demissis, unusquisque erit honorandus quantum det. Forsitan impuræ Sabinæ Tatio imperante, noluerint eſſe aptæ pluribus viris: Nunc Mars detinet animos in armis peregrinis: At Venus imperium obtinet in urbe sui Æneæ. Ludite pulcræ: pudica est quam nemo oravit: aut, si morositas non obstat, ipsa orat. Dele etiam has rugas quas geris in suprema fronte: multa vitia defluent de rugis.

NOTÆ.

(a) *Erubuit*) Puella *scil.* Poetæ amica, cum anus sollicitationes audiret.

(b) *Decet*) Quia rubore albam faciem distinguit. Illa vero sunt anus verba, quæ erubuisse puellam senserat.

(c) *Dejectis*) Pudoris simulaudi causa, ut eo magis capiatur amans; vel etiam, ut quale ille amoris pretium in sinu deponat, possit cognoscere. Solebant enim qui ad amicam commeabant, in ejus gremium dona sua mittere.

(d) *Respiciendus*) Id est, Amanti, pro donorum suorum ratione erit indulgendum. Optimum præceptum; nam & illud idem puellæ inculcat docta quædam meretrix apud Terentium. Nefariæ cruces!

(e) *Immundæ*) *Inurbanæ, inelegantes, impolitæ.* Sic de pudicis matronis loquuntur prostibula.

(f) *Tatio Regnante*) *Quo tempore rudes & inculti homines glandibus vescebantur.* Pudicitiam dicit imperitarum mulierum virtutem esse, cui assentientur quæ lenæ & veneficæ haberi volent. Fuit vero Tatius dux Sabinorum, qui cum Romulo bellum fortiter gessit.

(g) *Regnante*) In regni partem, fœdere post pugnam percusso, receptus est.

(h) *Sabinæ*) *Sabinorum uxores aut puellæ.* Illum vero populum religione Deorum, & morum incorruptione apud plerosque authores celebratum invenias. Terras incolebant non longe a Roma, ad Septentrionem.

(i) *Mars externis*) *Non jam intra Romæ urbis mœnia, ut olim, aut bella, aut a Sabinis mutuata morum duritas exercetur.*

(k) *Venus*) *Amorum & deliciarum Dea.*

(l) *Æneæ*) Venerem Æneæ matrem fuisse, a quo Romani originem duxerunt, supervacaneum est repetere.

(m) *Regnat*) Adeoque in deliciis & amoribus vivendum: nam,

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

(n) *Ludite*) *Amoribus vestris operam date; amantes decipite.* Ejusmodi, non nisi veneficæ nomine suadere ausum Poetam, monuisse, satis credo, prudentibus, & cautia fuerit.

(o) *Ipsa rogat*) Egregia vero fuerit castitas.

(p) *Rugas*) Puellæ dicta aversantis severum vultum lena adverterat.

(q) *De rugis*) Crimen fuisse innuit, quod ad impura dicta frontem puella corrugaverit: ipsamque innocentem fore, cum læto & hilari vultu tantas nequitias audiverit.

Penelope (a) juvenum vires tentabat (b) in arcu:
Qui (c) latus argueret, (d) corneus arcus erat.
Labitur (e) occulte, fallitque volatilis ætas:
Ut celer (f) admissis labitur amnis aquis.
Æra (g) nitent usu: vestis bona quærit (h) haberi:
Canescunt turpi tecta relicta (i) situ.
Forma, nisi admittas, nullo exercente senescit:
Nec satis effectus unus & alter habent.
Certior e multis; nec tam invidiosa rapina est.
Plena (k) venit (l) canis de grege præda lupis.
Ecce, quid (m) iste tuus præter (n) nova carmina vates
Donat? (o) amatoris (p) millia multa leges.

INTERPRETATIO.

Penelope experiebatur robur juvenum in arcu: arcus qui indicaret vires lateris, erat corneus. Anni furtim effluunt, & volucres decipiunt: ut rapidus fluvius defluit aquis ruentibus. Æra fulgent usu; vestis splendida vult tractari: domus desertæ albent obscœno squalore. Pulchritudo, nisi accipias amatores, evanescit, nemine colente: nec unus & alter habent satis utilitatis. Præda est tutior a pluribus: nec tam odiosa. Rapina ampla lupis ravis contingit de grege. En, quid iste tuus Poeta præbet præter novos versus? leges multa millia ab amante.

NOTÆ.

(a) *Juvenum*) *Procorum*; de quibus in Penelope.

(b) *In arcu*) *Per arcum*. At vero, quod procos illudendi & coarguendi causa fecit Penelope, illud perverse detorquet lena. Illa enim Ulyssis arcum procis tendendum dedit, sese illi nupturam affirmans, qui eo uti posset: verum non ea quam fingit anus causa: sed tantum, ut indignos & effeminatos nebulones, quos Ulyssis arcum nunquam tendere posse sciebat, stultitiæ argueret. Pessime igitur, quanquam non desint qui de Penelopes castitate male sentient, ab exemplo puellam corrumpere conatur vetula.

(c) *Latus*) *Lateris vires ostenderet*.

(d) *Corneus*) *Ex cornu arbore*.

(e) *Occulte*) Quam bene & vere. Plurima vero ejusmodi de tempore e Poetis habemus; quæ hic frustra congereremus.

(f) *Admissis*) *Concitatis*. Adeoque tanquam ex torrente hauriendum; properandum; tempore caute, & ad salutem, tot præsertim hostibus insidiantibus utendum; non eo ad nequitiam & perniciem abutendum.

(g) *Nitent*) Hac comparatione, in puellæ animum studet lena inducere, ut turpiter dum licet corporis sui faciat copiam.

(h) *Haberi*) *Tractari*.

(i) *Situ*) Est proprie situs, ut Servius ait, lanugo quædam ex humore procreata. Sordes vero & squalor intelligitur, qui intra opaca relictarum ædium conspicitur.

(k) *Venit*) *Contingit*.

(l) *Canis*) *Canos pilos habentibus*: quod illis fert ætas. Cæterum his comparationibus puellam ad nequitiam, quam non vidit interpres, conetur lena perducere.

(m) *Iste*) Per contemptum, de Nasone.

(n) *Nova*) *Miranda* exponunt. Non bene credo, quia contra scopum. Simpliciter intelligo, & potius cum aliquo contemtu: quo tamen, sua laude Poeta non decipitur.

(o) *Amatoris*) Quicumque ille tandem fuerit.

(p) *Millia*) Carminum *scil. ut propter ea Ovidio tuo nihil sit opus tam tenaciter adhærere*.

Ipse

Digitized by Google

Ipse (a) *Deus vatum*, (b) *palla spectabilis aurea*,
(c) *Tractat inauratæ* (d) *consona* (e) *fila* (f) *lyræ*.
Qui dabit, ille tibi magno sit (g) *major Homero*.
Crede mihi; res est (h) *ingeniosa, dare*.
Nec tu, si quis erit (i) *capitis mercede redemtus*,
(k) *Despice* (l) *gypsati* (m) *crimen inane pedis*.
(n) *Nec te decipiant* (o) *veteres* (p) *quinquatria ceræ*. (*)
(q) *Tolle tuos tecum, pauper amator, avos*.
(r) *Quin*, (s) *quia pulcher erit, poscet sine munere* (t) *noctem*;
Quod (u) *det*, (x) *amatorem flagitet ante suum*.

INTERPRETATIO.

Ipse Deus poetarum insignis palla aurea pulsat nervos concordes lyræ inauratæ. Qui afferet, ille tibi sit præstantior magno Homero. Crede mihi, afferre est res arguta. Nec tu, si aliquis erit redemptus pretio capitis, contemne vanum probrum pedis gypso illiti. Nec te fallant ceræ antiquæ quinquatria. Inops amator, aufer tecum tuos avos. Quin, quia formosus erit, petet noctem sine pretio; poscat prius suum amatorem quod præbeat.

NOTÆ.

(a) *Deus vatum*) Apollo.

(b) *Palla spectab.*) *Adeoque, cum & ipse Deus vatum aurum amet, pretium ab amantibus non debes spernere*: Eo enim meo judicio, lenæ ad puellam oratio spectat; quam alio detorsit interpres. Cæterum monuit illa, ad Apollinis Palatini marmoreum simulacrum, quod auctore Augusto, tanto artificio fuerat fabrefactum, ut vivum esse, & plectra movere, & canere videretur, hoc in loco allusisse Poetam.

(c) *Tractat inauratæ*) Adeoque aurum amat.

(d) *Consona*) *Consonantia*, ut harmoniam efficiant.

(e) *Fila*) *Nervos, chordas*.

(f) *Lyræ*) Lyra instrumentum erat musicum, cujus figuram passim reperies.

(g) *Major*) *Cuique adeo potius obsequaris*.

(h) *Ingeniosa*) *Adeoque Poetarum ingenia exæquans, aut superans*. Puellis certe plurimis, præsertim vero turpibus meretriculis, præter lucrum dulce nihil est.

(i) *Capitis mer.*) Servus aliquis, qui dives factus se a servitio redemerit.

(k) *Despice gypsati*) *Ne*, inquit, *illum servum inani causa despicias; vitium enim in servo, si quod sit, in pede gypsato est, quod vitium, cum aqua elui possit, nullum est*.

(l) *Gypsati*) Gypsum, *Du plâtre*. Genus est calcis; quo docet Plinius, venalium servorum, trans mare ductorum, pedes illinebantur.

(m) *Crimen*) Alii *nomen*. Quod etiam optime est.

(n) *Nec te decipiant*) *Nulli propter nobilitatem obsequaris*.

(o) *Veteres ceræ*) Id est, alicujus stemmata, genus, aut nobilitas: Ex cera enim fiebant majorum imagines, quæ in atrio, ad probandam & ostentandam nobilitatem & avorum seriem, collocabantur.

(p) *Quinquatria*) Varie hunc locum emendant. Quidam, per appositionem legunt *quinque atria*, ut sit numerus finitus pro infinito. Alii *plena atria*. Micyllus *veteris quicquam atria ceræ*. Lipsius *veteri cincta atria cera*. Alius *quæ cingunt atria ceræ*. Scriverius *circa atria ceræ*. Quod ultimum scripsisse Poetam probabilius est.

(q) *Tolle*) Quasi præsentem pauperem amatorem, non sine contemtu alloquitur Dipsas. Gall. diceret, *Va te promener avec tes ayeuls*.

(r) *Quin*) Mendosum hunc versum suspicatur clar. Heinsius. Quamobrem non video. Optimum vero sensum efficit particula *quin*; postquam enim posuit anus, plurimos, quos quidem repellendos monuit, ad puellam venturos, quorum alius veterem prosapiam, alius ingenium, aliaque jactaret; *quin insuper*, ait, *omnium maxime rejiciendi venient, qui prope modum cum imperio omnia te flagitent*.

(s) *Quia pulcher erit*) *Fastus enim inest pulcris, sequiturque superbia formam*. Ovid.

(t) *Noctem*) Quid sit noctem orare, aut petere non opus est exponere.

(u) *Det*) *Tibi* supple.

(x) *Amatorem*) Qui ipsum perverse amat.

(a) Parcius exigito pretium, dum (b) retia tendis,
Ne fugiant: (c) captos (d) legibus ure tuis.
(e) Nec nocuit simulatus amor: sine credat amari:
Sed cave, ne gratis hic tibi (f) constet amor.
Sæpe (g) nega noctes, capitis modo finge dolorem:
Et modo quæ (h) causas præbeat, (i) Isis erit.
Mox (k) recipe; ut nullum patiendi colligat (l) usum,
Neve relentescat sæpe repulsus amor.
Surda sit oranti tua janua, laxa ferenti.
(m) Audiat exclusi verba receptus amans.
Et, quasi læsa prior, nonnunquam irascere læso.
Vanescat culpa culpa (n) repensa (o) tua.
Sed nunquam dederis spatiosum tempus in iram.
Sæpe simultates ira (p) morata facit.
Quin etiam discant oculi lacrymare coacti:
Et faciant udas (q) illa vel illa genas.

INTERPRETATIO.

Posce modestius munera, dum ponis laqueos, ne amantes recedant: urge irretitos tuo modo. Nec obfuit amor fictus: patere se arbitretur diligi: sed vide, ne hic amor tibi sit frustra. Sæpe recusa noctes: modo simula dolorem capitis: & modo Isis erit quæ causas subminiſtret. Mox admitte; ut nullam contrahat dolendi consuetudinem; & ne amor sæpe rejectus langueat. Fores tuæ sint surdæ roganti, apertæ apportanti. Amans admissus audiat voces repulsi. Et quasi prior violata, interdum succense offenso. Crimen comparatum cum tuo crimine diluatur. Sed nunquam concesseris longum spatium in iram. Ira producta sæpe parit odia. Quin etiam oculi inviti doceantur lacrymas effundere: & illa vel illa reddant ge-

NOTÆ.

(a) *Parcius*) Imo blanditiis, etiam harum venatricum retia teguntur.

(b) *Retia*) Tendunt itaque amatoribus suis, tanquam brutis. Salus est adolescentum, ut eas perpetuo oderint, mature has cruces cognoscere.

(c) *Captos*) *Tuis illecebris irretitos.*

(d) *Legibus*) *Tuo modo.* Gall. *Comme il te plaira.*

(e) *Nec nocuit*) Vult etiam anus, ut ad capiendos juvenes, amorem simulet puella.

(f) *Constet*) *Sit.* *Cave*, inquit, *ne gratis & frustra, aut sine pretio hunc amorem simules.*

(g) *Nega*) Ejus rei rationem reddit postea Naso.

(h) *Causas* Amatoris dimittendi, *scil.*

(i) *Isis*) Inachi fluminis filia, ante Io appellata, a Jove in vaccam, Junonis metu, mutata, deinde apud Ægyptios pristinæ formæ restituta, ubi pro Dea culta est. Ejus sacra ad Romanos translata sunt; quibus solemnibus Romanæ mulieres per plurimos dies secubabant. *Simulat se a matre accersi ad rem divinam.* Terent.

(k) *Recipe*) Amatorem, *scil.*

(l) *Usum*) Usu vero & consuetudine omnia fiunt tolerabilia.

(m) *Audiat*) Ut ex rejecti desperatione majorem suam credat felicitatem: largioraque postea munera afferat.

(n) *Repensa*) *Cum culpa comparata: perversa compensata extinguatur.*

(o) *Tua*) Heinsius legeret *sua*. Codex unus habet *nova*; quod non displicet: sensum hujus loci saltem aperit.

(p) *Morata*) *Quæ diu duravit.*

(q) *Illa*) *Zelotypiam*) inquit, *vel quidvis aliud finge lacrymarum tuarum esse causam; quasi non te amari crederes, ut te amari amans credat.* Vaferrimum consilium.

Nec,

(a) Nec, si quem falles, tu perjurare timeto.
Commodat (b) illusis numina surda Venus.
Servus & ad (c) partes sollers ancilla parentur;
Qui doceant, (d) apte quid tibi possit emi.
Et sibi pauca rogent: (e) multos si pauca rogabunt,
Postmodo de (f) stipula grandis acervus erit.
Et soror & mater, nutrix quoque (g) carpat amantem;
Fit cito per multas præda petita manus.
Cum te deficient poscendi munera causæ,
(h) Natalem (i) libo (k) testificare tuum.
Ne securus amet nullo rivale, caveto.
Non bene, si tollas prælia, durat amor.
Ille (l) viri toto videat vestigia lecto:
Factaque lascivis livida colla notis.
Munera præcipue videat, quæ miserit alter.
Si tibi nil dederit, (m) Sacra roganda (n) via est.

INTERPRETATIO.

nas humidas. Nec, tu, si quem deceperis metuas pejerare. Venus præbet numina surda deceptis. Famulus etiam & ministra callida instituantur ad partes; qui submoneant, quid tibi possit idonee comparari. Et sibi petant exigua: si exigua petent a pluribus, postmodo cumulus erit magnus de spicis collectis. Et soror, & mater, nutrix etiam expilet amatorem. Præda quæsita per plures manus celeriter congeritur. Cum causæ petendi dona tibi deerunt; indica tuum diem natalem placenta. Vide ne otiosus amoribus indulgeat sine æmulo. Amor male permanet si auferas certamina. Ille aspiciat indicia viri toto toro, & colla liventia signis procacibus. Aspiciat præsertim dona quæ alius præbuerit. Si nihil tibi obtulerit, via Sacra est petenda.

NOTÆ.

(a) *Nec si quem*) Cujus generis sint hæc omnia nemo non videt, quæ tamen, ad præcavendum, scitu sunt pernecessaria.

(b) *Illusis*) *Perjuria deceptæ non audit Venus*: &

Jupiter ex alto perjuria ridet amantum. Meliores vero habent *in lusus*. Neapolitanus *in ludos*.

(c) *Partes*) Partes dicuntur ea omnia quæ quisque Actor in fabula ex persona quam tuetur, habet exequenda. Totum itaque suum artificium anus Comœdiæ comparat; ubi ancillis opus sit habere astutas & expromta memoria, quæ ubicumque opus sit dominæ consilio subserviant. *Qui sçachent bien jouer leur personnage*.

(d) *Apte*) Doceant apte, & quid possit emi apte.

(e) *Multos*) Amatores *scil. Quanquam*, inquit, *servi & ancillæ rogabunt pauca, tamen. quia multos rogabunt, & a multis accipient, brevi fient divites*.

(f) *Stipula*) Proprie culmus est, aut ea pars segetis, quæ, demessis spicis, in agro relinquitur, quamquam etiam pro ipsis spicis sumitur. Illis vero, quas post messores legunt egeni, dona, quæ ab amatoribus accipiunt servi seu ancillæ, comparat Dipsas anus.]

(g) *Carpat*) *Arrodat*; *Ab amante aliquid auferat*.

(h) *Natalem*) Diem, *scil.*

(i) *Libo*) *Placenta ex farre & melle*. Mos erat autem, ut natali die discumbentibus liba apponerentur, a nulloque gustarentur prius, quam ab eo, cujus natalis dies celebraretur: post cujus degustationem, omnes degustabant & bene precabantur.

(k) *Testificare*) *Ut, de more, dona amans adferat*.

(l) *Viri* Alterius amatoris.

(m) *Sacra*) Illa via Romæ a curia veteri versus amphiteatrum, ad arcem Capitolinam porrigebatur.

(n) *Via*) Id est, quænam merces in ea vendantur; quanti constent quas habere cupit, &c. ut intelligat amator eas emendas esse.

Cum

Cum multa abstuleris: ut non tamen omnia (a) donet;
Quod nunquam reddas, commodet (b) usque roga.
Lingua juvet, (c) mentemque tegat; (d) blandire, noceque.
Impia sub dulci melle venena latent.
(e) Hæc si (f) præstiteris, (g) usu mihi cognita longo,
(h) Nec tulerint voces ventus & aura meas;
Sæpe mihi dices vivæ bene: sæpe rogabis,
Ut mea defuncta molliter ossa cubent.
(*i*) Vox erat in cursu, cum me mea prodidit umbra.
At nostræ vix se continuere manus,
Quin (*k*) albam raramque comam, lacrymosaque vino
(*l*) Lumina, rugosas distraherentque genas.
(*m*) Dî tibi dent nudosque (*n*) lares, inopemque senectam,
Et (*o*) longas hiemes, (*p*) perpetuamque sitim.

INTERPRETATIO.

Postquam multa rapueris; ut tamen non det omnia, orato assidue mutuo. det quod nunquam restituas. Lingua prosit, & animum celet: demulceto, & obesto. Dira toxica obducuntur suavi melle. Si hæc servaveris a me comprobata diutina experientia, nec ventus & aura rapuerint mea dicta; sæpe bene precaberis mihi superstiti; sæpe orabis ut mea ossa mortuæ quiescant suaviter. *Verba profluebant, cum umbra mea me retexit. At manus nostræ vix se represserunt, quin discerperent capillos raros, & albos, & oculos mero profusos, & genas rugis contractas. Dii tibi faciant domum inanem, & senectutem vacuam, & protractas hyemes, & sitim continuam.*

NOTÆ.

(a) *Donet*) *Donare videatur*; quod ipsum a dando absterreat.

(b) *Usque*) Meliores habent *ipsa*. Alii *ille*.

(c) *Mentemque tegat*) *Ita ut aliud clausum in pectore; aliud in lingua promptum habeas, quod gratum sit amatori.*

(d) *Blandire noceque*) *Per blanditias amatorem expila. Vel Noce, ne in tædia vertatur amor, qui his artibus retinetur.*

(e) *Hæc*) *Mea præcepta*, scil.

(f) *Præstiteris*) *Observaveris.*

(g) *Usu*) *Experientia.*

(h) *Nec tulerint*) *Nec te frustra admonuerim.*

(i) *Vox*) Anus *scil.* quæ multa alia deblaterasset, nisi Poetæ latentis umbram advertisset.

(k) *Albam*) *Canam*; nam anus erat.

(l) *Lumina*) *Oculos*; quos plerumque rubros & lacrymosos habent vinosi.

(m) *Dî tibi*) Lenæ imprecatur Naso.

(n) *Lares*) *Domum omni bono vacuam*. Ponuntur enim Lares, Dii domestici, persæpe pro ipsa domo. Vel *nudos lares* expone *nullos*; quod in aliis reperitur codicibus.

(o) *Longas*) *Ut frigoribus & gelu conficiaris*; quo anus, ob sanguinis defectum, maxime uruntur.

(p) *Perpetuamque*) Nullum fere bibacissimæ Dipsadi majus potuit imprecari tormentum.

ELE-

ELEGIA IX.

Ad Atticum, amantem non oportere desidiosum esse, ut nec militem.

(*a*) MILITAT omnis amans, & (*b*) habet sua castra Cupido:
(*c*) Attice, crede mihi; (*d*) militat omnis amans.
Qui bello est habilis, Veneri quoque convenit, (*e*) ætas,
Turpe senex miles, turpe senilis amor.
Quos petiere duces annos in milite forti,
Hos petit in socio (*f*) bella puella toro.
(*g*) Pervigilant (*h*) ambo: terra requiescit (*i*) uterque,
Ille fores dominæ servat, at iste ducis.
Militis officium (*k*) longa est via: (*l*) mitte puellam;
Strenuus (*m*) exemto fine sequetur amans.
Ibit in (*n*) adversos montes, (*o*) duplicataque nimbo
Flumina: congestas exteret ille nives.
Nec (*p*) freta pressurus timidos (*q*) causabitur Euros;
Aptaque (*r*) verrendis (*s*) sidera quæret aquis.

INTERPRETATO.

OMnis amator bellum gerit, & Cupide habet sua castra: fidem mihi habe, Attice; omnis amator arma tractat. Anni, qui ad bellum sunt apti, apti sunt quoque ad Venerem. Miles senex est res indecora, amor senilis est indecorus. Quam ætatem Imperatores voluerunt in strenuo milite: hanc pulcra puella expetit in lecto jugali. Uterque noctes insomnes ducunt: ambo cubant humi. Ille custodit portam dominæ, at iste Imperatoris. Munus militis est prolixum iter: ablega puellam; fortis amator sine fine consequetur. Curret in colles oppositos, & torrentia aucta imbribus: ille calcabit nives cumulatas. Nec navigaturus culpabit Euros turgidos; nec requiret astra idonea aquis tranandis.

NOTÆ.

(a) *Militat*) Eo vero periculosius militat, quod hosti sese inermem tradit qui amat; eidemque maxime parcit.

(b) *Habet sua castra*) Id est, vere amor est bellum.

(c) *Attice*) Titus Pomponius est; ad quem multas epistolas scripsit Cicero; Poetæ sodalis, & amicus ita carus, ut cum eo seria, ludicraque omnia conferre solitus sit. Attici vero cognomen ideo sortitus est, quod cum diu Athenis vixisset, plane Atticus, lingua & morum elegantia videretur.

(d) *Militat*) Non parvam affert sententiæ gravitatem hæc repetitio.

(e) *Ætas*) Juventus *scil.*

(f) *Bella*) *Pulcra*.

(g) *Pervigilant*) *Noctem totam insomnem ducunt*.

(h) *Ambo*) Miles *scil.* & amator; atque equidem posterior, qui tota nocte cantando, aut ad amicæ fenestras conquerendo, vagatur.

(i) *Uterque*) Amator quidem ad amicæ fores.

(k) *Longa*) Atque longis itineribus plerumque defessi sunt milites.

(l) *Mitte*) *Longe ab amatore ablega*.

(m) *Exempto fine*) *Sine fine sequetur*. Amanti itaque, ut militi, longa erit via.

(n) *Adversos*) *Oppositos*, *Obstantes*.

(o) *Duplicataque*) Quales sunt torrentes.

(p) *Freta pressurus*) *Navigaturus*, puellæ causa.

(q) *Causabitur*) *Causam*, ne navem conscendat, dicet.

(r) *Verrendis*) *Remis impellendis, aut navi frangendis*. Id est, Absque omni consultatione maris discriminibus sese amans objiciet.

(s) *Sydera*) Antea vidimus sydera quædam pluviosa & procellosa esse; aut saltem pluviæ & tempestatis tempus indicare.

Quis,

Quis, nisi vel miles, vel amans, & frigora (*a*) noctis,
    Et (*b*) denso mistas perferet imbre nives?
Mittitur infestos alter speculator in hostes:
    In rivale oculos alter, ut hoste, tenet.
Ille graves urbes, hic duræ limen amicæ
    Obsidet: hic (*c*) portas frangit, at ille (*d*) fores.
Sæpe soporatos invadere (*e*) profuit hostes;
    Cædere & armata vulgus inerme manu.
(*f*) Sic fera Threicii ceciderunt agmina (*g*) Rhesi:
    Et dominum capti deseruistis (*h*) equi.
(*i*) Sæpe maritorum somnis utuntur amantes;
    Et sua sopitis (*k*) hostibus arma (*l*) movent.
(*m*) Custodum transire manus, vigilumque (*n*) catervas,
    Militis, & miseri semper amantis opus.
Mars (*o*) dubius, (*p*) nec certa Venus; victique (*q*) resurgunt:
    Quosque neges unquam posse jacere, (*r*) cadunt.

INTERPRETATIO.

Quis nisi val miles, vel amator, usque toleret & frigora noctis, & nives confusas cum spissis nimbis? Alter dimittitur explorator in hosses infensos: alter defigit oculos in æmulo, tanquam in hoste. Illa oppugnat urbas molestas, hic limen crudelis amicæ: hic proterit portas, at ille fores. Sæpe utile fuit adoriri hostes sopitos; & mactare vulgus nudum manu armis instructa. Sic acres copiæ Rhesi Threicii deletæ sunt; & equi correpti destituistis Dominum. Amantes utuntur sæpe sopore maritorum: & concutiunt sua arma hostibus somno oppressis. Effugere globos custodum, & manus excubitorum, est munus militis, & amantis semper miseri. Mars incertus, nec Venus fida; & subacti eriguntur: & quos credas nunquam posse interimi, opprimuntur.

NOTÆ.

(a) *Noctis*) Uterque vero, & miles & amans persæpe sub dio pernoctat.

(b) *Denso mistas*) Frigus propemodum & tristitiam hic versus advehit.

(c) *Portas*) Quæ in muris urbium, munitionum, atque castrorum.

(d) *Fores*) Id est, januas, aut ostia domorum privatarum. Ex hoc vero versu differentia patet, quæ inter Portas & januas, seu fores, intercedit.

(e) *Profuit*) Militi *scil.* Pergit in comparatione amantis & militis.

(f) *Sic*) Per soporem.

(g) *Rhesi*) Vide in Penelope.

(h) *Equi*) Rhesi *scil.* de quibus etiam in Penelope.

(i) *Sæpe marit.*) Ostendit, quomodo & amantes sopores hostium maritorum utantur.

(k) *Hostibus*) Maritis *scil.* quos sibi hostes ducunt amantes.

(l) *Movent*) Admovent arma, quibus acerbiora, quam quæ ferro, ingenuo viro vulnera fiunt.

(m) *Custodum trans.*) Quod amantibus incumbit.

(n) *Catervas*) Quibus premuntur milites.

(o) *Dubius*) Incertus enim belli exitus; quod diu cogitandum. *Les armes sont journaliares.*

(p) *Nec certa*) Muliere nihil levius; ut habet proverbium.

(q) *Resurgunt*) *Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.* Virg.

(r) *Cadunt*) *Victoresque cadunt Danai.* Virg. Quæ omnia facile ad Amoris bella transferet, qui Phædriam Terentianum viderit.

Ergo

Digitized by Google

Ergo desidiam quicumque vocabit amorem,
(*a*) Desinat: ingenii est (*b*) experientis amor.
(*c*) Ardet in (*d*) abducta Briseide (*e*) mœstus Achilles.
(*f*) Dum licet, (*g*) Argolicas (*h*) frangite Troes opes.
Hector ab (*i*) Andromaches complexibus ibat in arma;
Et, galeam capiti quæ daret, uxor erat.
(*k*) Summa ducum (*l*) Atrides visa (*m*) Priameide (*n*) fertur
(*o*) Mænadis (*p*) effusis (*q*) obstupuisse comis.
(*r*) Mars quoque (*s*) deprensus (*t*) fabrilia vincula (*u*) sensit.
(*x*) Notior in cœlo fabula nulla fuit.
Ipse ego segnis eram, (*y*) discinctaque in otia natus:
Mollierant animos (*z*) lectus & umbra meos.

INTERPRETATIO.

Ergo quicunque nominabit amorem segnitiem id omittat: amor est ingenii multa molientis. Tristis Achilles flagrat in Briseide abrepta. Trojani preterite vires Argolicae, dum datur. Hector ruebat in arma ab amplexibus Andromaches: & conjux erat quæ aptaret cassidem capiti. Atrides dux ducum dicitur spectata Priameide hæsisse in sparsis capillis Mænadis. Mars quoque correptus sensit laqueos fabriles. Nulla fabula fuit magis vulgata cælo. Ipse ego deses eram, & genitus in otia dissoluta: lectus & umbra enervaverant mea pectora.

NOTÆ.

(a) *Desinat*) *Scilicet vocare amorem desidiam*, ut exponit Dominicus? Non. Quanquam enim optimos ejus commentarios plerumque sequimur; eos tamen quando ita ratio postulare videtur, relinquimus. *Desinat*; id est, *Ab amore desistat*; *Amoris castra ne sequatur*.

(b) *Experientis*) *Experti*, *Periti*; adeoque multa molientis.

(c) *Ardet Achilles*) Adeoque desidiosus non est Amor, qui Heroum etiam corda sibi mancipat; a quo percelluntur.

(d) *Abducta*) Ab Agamemnone: qua de re vide, si placet, Briseidis epistolam.

(e) *Mæstus*) Alii *magnus*; quod ad scopum facit. Mœstus vero, imo & furiosus, ex Briseidis suæ rapta, factus est Achilles.

(f) *Dum licet*) Per Achillis Græcorum fortissimi absentiam *scil.* qui, ut Homerus scribit, amore & ira amens pugna abstinuit; quo re factum, ut Græcorum ingentem cladem Trojani ediderint. Eo alludit Poeta hoc versu.

(g) *Argolicas*) *Græcas*.

(h) *Frangite*) Græcos hostes mactando, quandiu ab Achille irato non defenduntur.

(i) *Andromaches*) Hectoris uxor fuit Andromache.

(k) *Summa*) *Caput & Dux*. Vocatur enim Agamemnon dux ducum seu Principum Græcorum qui Trojam expugnaverunt.

(l) *Atrides*) Agamemnon, Atrei filius.

(m) *Priameide*) Cassandra, Priami filia.

(n) *Fertur*) *Dicitur*, *Memoratur*.

(o) *Mænadis*) Cassandræ *scil.* vaticinantium more furentis & insanientis: μαίνεσθαι enim insanire est. Cassandram vero vatem fuisse dono Apollinis alibi diximus.

(p) *Effusis*) Furentium more *sparsis*.

(q) *Obstupuisse*) Ex Cassandræ forma, quam perdite amavit, attonitus.

(r) *Mars*) Ipse belli Deus minime desidiosus, quo Amorem desidiosum non esse maxime probatur.

(s) *Deprensus*) A Vulcano *scil.* Veneris marito, Solis monitu.

(t) *Fabrilia*) Vulcani, qui rete ferreum, adeo exile, ac tenue, ut oculorum aciem fugeret, in lecto Veneris tetendit: quo vinculo Mars & Venus adulteri in flagitio correpti, sunt, deorumque omnium ludibrio expositi.

(u) *Sensit*) Adeoque amavit.

(x) *Notior*) Quippe ad turpe spectaculum omnes convolarunt, captisque illudere certaverunt.

(y) *Discincta*) *Mollia*, *dissoluta*. Enimvero togatis, opus aliquod molientibus, togam, ne impedimento sit, opus est cingere & colligere. Inde fit ut strenuos viros *præcinctos*; *accinctos*, inertes *decinctos* dixerint.

(z) *Lectus & umbra*) *Otium*, quod in lecto & umbra reperitur.

Impulit ignavum formosæ cura puellæ;
(*a*) Jussit & in castris (*b*) æra merere suis.
(*c*) Inde (*d*) vides agilem, nocturnaque bella gerentem.
Qui (*e*) nolet fieri desidiosus, amet.

INTERPRETATIO.

Amor pulcra puellæ excitavit desidiosum; & imperavit stipendia facere in castris suis. Inde cernis me alacrem & moventem arma nocturna. Qui nolet fieri segnis, amet.

NOTÆ.

(a) *Jussit*) Cura puellæ *scil.* sive Amor.

(b) *Æra merere*) *Stipendia facere*, *Militare*.

(c) *Inde*) *Ex Amore, postquam me ille impulit*.

(d) *Vides*) Atticum elloquitur.

(e) *Nolet fieri*) Adeoque non tantum desidiosus non est Amor, sed insuper desidiam pellit, desidiososque fortes fecit. Quod non modo de Amore, sed de omni effectu aut cupiditete verum est.

ELEGIA X.

Ad puellam, ne pro amore præmia poscat.

(*a*) QUALIS, ab (*b*) Eurota (*c*) Phrygiis avecta carinis,
(*d*) Conjugibus belli causa duobus erat:
Qualis erat (*e*) Lede, quam plumis abditus (*f*) albis
Callidus in (*g*) falsa lusit (*h*) adulter ave:
Qualis (*i*) Amymone siccis errabat in agris,
(*k*) Cum premeret summi verticis (*l*) urna comam:

INTERPRETATIO.

Qualis erat abducta navibus Phrygiis ab Eurota, causa belli duobus maritis; qualis erat Lede, quam adulter astutus tectus plumis candidis fefellit in alite ficto: qualis Amymone vagabatur in campis aridis, cum hydria urgeret capillos supremè verticis.

NOTÆ.

(a) *Qualis*) Pulcherrima *scil.* Amicæ vero formam laudet primo Poeta, ne postea in ea præsidium quærat.

(b) *Eurota*) Fuit Eurotas fluvius Spartam alluens, unde avecta est Helene.

(c) *Phrygiis*) Paridis Phrygii, seu Trojani.

(d) *Conjugibus*) Menelao *scil.* & Paridi.

(e) *Lede*) Tyndari conjux, Castoris & Pollucis, itemque Helenæ mater, & Clytemnestræ.

(f) *Albis*) Cygni *scil.* de quo antea vidimus.

(g) *Falsa*) *Simulata*, *ficta*: Neque enim revera Jupiter Ledam decipiens Cygnus fuit.

(h) *Adulter*) Jupiter *scil.*

(i) *Amymone*) Una fuit ex 50 filiabus Danai, pulcritudine eximia, venandi studio sese oblectans.

(k) *Cum premeret*) *Cum aquam in urna capiti imposita portaret*. Tum vero Neptuno quem in auxilium, adversus Satyrum vim inferre volentem, vocaverat, placuisse dicitur; e quo, quod e Satyro metuebat, passa est.

(l) *Urna*) Vas est quo aqua ex puteis fluminibusve hauritur, adeoque & continetur.

Talis

Digitized by Google

Talis eras; (*a*) aquilamque in te (*b*) taurumque timebam;
    Et quidquid magno (*c*) de Jove fecit Amor.
Nunc timor omnis abest, animique (*d*) resanuit error:
    Nec facies oculos jam (*e*) capit (*f*) ista meos.
Cur sim mutatus quæris? quia munera poscis.
    Hæc te non patitur causa placere mihi.
Donec eras (*g*) simplex, animum cum corpore amavi:
    Nunc mentis (*h*) vitio (*i*) læsa figura tua est.
Et (*k*) puer est & (*l*) nudus Amor: sine (*m*) sordibus (*n*) annos,
    Et (*o*) nullas vestes, ut (*p*) sit apertus, habet.
(*q*) Quid (*r*) puerum Veneris pretio (*s*) prostare (*t*) jubetis?
    Quo (*u*) pretium condat, (*x*) non habet ille (*y*) sinum.
Nec Venus apta feris, Veneris nec filius, armis.
    Non decet imbelles (*z*) æra merere Deos.

INTERPRETATIO.

talis eras: & metuebam tibi aquilam & bovem, & quidquid Amor finxit de magno Jove. Nunc omnis metus recessit, & error mentis est emendatus: nec jam ista tua forma retinet meos oculos. Requiris quamobrem sim mutatus? Quia petis dona. Hæc causa non sinit te mihi gratam esse. Quandiu eras ingenua, dilexi ingenium cum corpore: nunc forma tua imminuta est culpa ingenii. Amor est puer & nudus: habet ætatem avaritia expertem, & nullos amictus, ut sit patens. Quamobrem imperatis puerum Veneris prostitui pretio? Ille non habet gremium, quo abdat munera. Nec Venus, nec puer Veneris idoneus sævis armis: indecorum est Deos imbelles æra merere.

NOTÆ.

(a) *Aquilamque*) Id est, *Ne ut olim ad Ganymedem, ita ad te rapiendam, Jupiter Aquilam mitteret.*

(b) *Taurumque*) A quo, seu potius a Jove in Tauro latitante, abducta est & vitiata Europa.

(c) *De Jove fecit*) Illum enim in Cygnum, Taurum, Imbrem, aliaque Amor mutavit.

(d) *Resanuit*) Alii habent *evanuit ardor*. Illam vero alteram lectionem ex Gronovii observationibus restituit clar. Heinsius; qui Lactantium voce illa *resanuit* usum esse testatur.

(e) *Capit*) *In amorem pellicit*. Enimvero ingenuo viro illam amare mulierem est indignum, cui propter pretium tantum gratus sit.

(f) *Ista*) Tua *scil.*

(g) *Simplex*) *Non petulans, procax, & avara; sed quæ amares tantum, ut amares.*

(h) *Vitia*) Avaritia *scil.*

(i) *Læsa*) Jamdudum equidem ille amat nos qui dona nostra amat, si Gnathoni Terentiano credimus: at non alius eo amore contentus fuerit, nisi qui fatui & insulsi Thrasonis mores & animum induerit.

(k) *Puer*) Adeoque simplex, & purus, non vafer, nec subdolus; quales sunt turpes meretriculæ.

(l) *Nudus*) *Mundus* habet optimus Palatinus.

(m) *Sordibus*) *Avaritia*: qua homines fiunt & dicuntur sordidi.

(n) *Annos habet*) *Ætatem agit, Vivit.*

(o) *Nullas vestes*) Quibus alii ad fraudem & nequitiam uti solent.

(p) *Sit apertus*) Ejus omnia conspiciantur; nec aliud promtum, aliud in pectore clausum habere possit.

(q) *Quid*) *Propter quid? Quamobrem.*

(r) *Puerum Veneris*) Amorem, seu Cupidinem.

(s) *Prostare*) Corporis turpitudine quæstum facere, illudque venale habere videtur Amor qui cum meretricula est.

(t) *Jubetis*) Contumaliose propemodum numero multitudinis usus est, quasi in meretricum numero amicam ponat.

(u) *Pretium*) Turpitudinis *scil.*

(x) *Non habet*) Quia nudus est, aut esse debet, si verus est.

(y) *Sinum*) In quem dona mittere solebant.

(z) *Æra merere*) Quod solent milites in bello. Alludit Poeta ad meretricis etymologiam, quæ a merendo dicitur.

Digitized by Google

Stat meretrix (*a*) certo (*b*) cuivis mercabilis ære ;
Et (*c*) miseras (*d*) jusso corpore quærit opes.
(*e*) Devovet imperium (*f*) tamen hæc lenonis avari :
Et, quod vos facitis sponte, coacta facit.
Sumite in exemplum pecudes ratione carentes.
Turpe erit ingenium mitius esse feris.
Non equa munus equum, non taurum vacca poposcit :
Non aries placitam munere (*g*) captat ovem.
Sola viro mulier spoliis exultat ademtis :
Sola locat noctes : sola locanda venit.
Et vendit, quod utrumque juvat, quod uterque petebat :
Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit.
Quæ Venus ex æquo ventura est grata duobus ;
Altera cur illam vendit, & alter emit?
Cur mihi sit damno, tibi sit lucrosa voluptas,
Quam socio motu fœmina virque ferunt?
Non bene conducti vendunt perjuria testes :
Non bene selecti judicis (*h*) arca patet.
Turpe, reos (*i*) emta miseros defendere lingua :
Quod faciat (*k*) magnas, turpe, tribunal opes.
Turpe, (*l*) tori reditu (*m*) census augere paternos,
Et faciem lucro prostituisse suam.

INTERPRETATIO.

Scortum cuivis prostat venale definite pretio ; & captat calamitosas divitias coacta corpore. Hæc tamen execratur dominium lenonis sordidi ; & facit invita, quod vos facitis ultro. Petite in exemplum bruta ratione destituta. Indecorum erit indolem leniorem esse brutis. Equa non petit pretium ab equo, non vacca a tauro: Aries non pellicit ovem amatam dono. Sola mulier lætatur spoliis dereptis viro : sola locitat noctes : sola prostat conducenda. Et vendit quod ambobus prodest, quod ambo quærebant ; & mercedem indicat quanti ipsa oblectetur. Quæ Venus futura est pariter jucunda duobus, quamobrem altera illam vendit, & alter pretio comparat? Quamobrem gaudia sint mihi detrimento, tibi sint quæstui, quibus fœmina & vir gaudent motu communi? Arbitri emti perverse vendunt perjuria : scrinium judicis perverse apertum est. Indecorum est, eueri calamitosos reos lingua pretio conducta ; indecorum tribunal quod magnas divitias coacervet. Indecorum ampliare facultates patrias proventu lecti, & pretii causa in propatulo habuisse pulcritudinem etiam.

NOTÆ.

(a) *Certa ære*) *Constituta & decreta pecunia.*

(b) *Cuivis*) Vilissimis adeo quibusque hominibus.

(c) *Miseras*) Imo miserrimas, quæ animi & corporis jactura constant.

(d) *Jussa*) A lenone *scil.* quæ se nihil prope fingitur turpius.

(e) *Devovet*) *Execratur.*

(f) *Tamen*) Ut minus reprehendendæ sint quæ coactæ peccant, quam quæ ultro in teterrimum illud vitium prolabuntur.

(g) *Captat*) *Allicit.*

(h) *Arca*) Quo dona, quibus ipse judex corrumpatur, deferantur.

(i) *Emta*) Apud antiquos patroni opera gratuita clientum causas agebant.

(k) *Magnas*) Nimirum ea rea venditam & proditam justitiam arguit.

(l) *Tori reditu*) Qualis est meretricularum, quæ in toro lucrum faciant.

(m) *Census*) Facultates a patre acceptas.

Gre-

(*a*) Gratia pro rebus merito debetur (*b*) inemtis:
  Pro (*c*) male conducto gratia nulla toro.
Omnia conductor solvit: mercede soluta
  Non manet officio debitor ille tuo.
Parcite, formosæ, pretium pro nocte (*d*) pacisci.
  Non habet eventus sordida præda bonos.
(*e*) Non fuit (*f*) armillas tanti (*g*) pepigisse (*h*) Sabinas,
  Ut premerent (*i*) sacræ virginis arma caput.
(*k*) E quibus exierat, trajecit viscera ferro
  (*l*) Filius: & pœnæ causa (*m*) monile fuit.
(*n*) Nec tamen indignum est, a divite munera posci;
  Munera poscenti quod dare possit, habet.
(*o*) Carpite de plenis pendentes vitibus uvas:
  Præbeat (*p*) Alcinoi poma (*q*) benignus ager.
Officium pauper (*r*) numeret, studiumque, fidemque:
  Quod quis habet, dominæ conferat omne suæ.

INTERPRETATIO.

Gratia jure debetur pro rebus sine pretio paratis: gratia nulla pro lecto turpiter emto. Conductor solvit omnia: ille non est debitor merito tuo, pretio dato. Nolite, o pulcræ, pangere mercedem pro nocte. Turpis rapina non habet felices exitus. Non tanti fuit Sabinas pactas esse armillas, ut arma eliderent caput sacræ Virginis. Natus transfodit gladio præcordia e quibus prodierat: & torquis fuit causa supplicii. Nec tamen est turpe dona peti ab opulento. Habet dona quibus possit donare petentem. Sumite racemos pendentes de plenis vitibus: fundus fertilis Alcinoi ferat poma. Inops præbeat obsequium, affectum & fidem: quæ quisquam est beatus id omne comportet ad amicam suam.

NOTÆ.

(a) *Gratia debetur pro rebus inemtis*) Omnino: at nihil debemus illi, cui pretium persolvimus.

(b) *Inemtis*) *Non emtis*.

(c) *Male*) *Turpiter*, aut *pretio*, quod semper nimium est.

(d) *Pacisci*) Id est *petere*, & statuere.

(e) *Non fuit tanti*) Illud est quod dicimus, *ne valoit pas, n'étoit pas la peine; ne meritoit pas*.

(f) *Armillas*) Tarpejæ Vestalis historiam tangit; de qua & bello quod olim populus Romanus gessit cum Sabinis, sic loquitur Florus; *Sabinis prodita porta per virginem: nec dolo: sed puella pretium rei, quæ gerebant in sinistris petierat, dubium clipeos an armillas. Illi ut & fidem solverent & ulciscerentur clipeis obruêre*. Poetæ itaque scopus est ab exemplo probare periculosum & noxium esse puellis pretium poscere, aut sordidam prædam consequi.

(g) *Pepigisse*) Quod fecit Tarpeia Vestalis.

(h) *Sabinas*) Sabinorum militum, qui armillas, *des bracelets* in sinistris suis habebant.

(i) *Sacræ virginis*) Vestalis ipsius, quæ sordidam prædam pacta erat.

(k) *E quibus*) Matris *scil.* Eriphyles.

(l) *Filius*) Alcmæon est Amphiarai vatis & Eriphyles filius, qui ideo matrem interfecit, quod Amphiaraum Thebano bello latitantem, in quo ille periturum se præviderat, infida, accepto a Polynice monili, prodiderat.

(m) *Monile*) Aureus torquis, olim a Venere Hermionæ datus; quem postea a Polynice Eriphyle Amphiarai uxor, mariti proditionis pretium accepit.

(n) *Nec tamen*) *Munera nec poscas: det munera canus amator.*

Ut foveat tepido mollia membra sinu.
  Tibull.

(o) *Carpite*) Metaphora est continuata.

(p) *Alcinoi*) Hic rex fuit Phæacum hortos colens diligentissime.

(q) *Benignus*) *Fertilis*. *Benignos* enim appellamus liberales; *malignos* contra parcos & tenaces.

(r) *Numeret*) *In pecuniæ loco ponat*.

Est

Est quoque, carminibus meritas celebrare puellas,
(*a*) Dos mea; quam volui, nota fit (*b*) arte mea.
(*c*) Scindentur vestes, gemmæ frangentur & aurum:
Carmina quam tribuent, fama perennis erit.
Nec dare, sed pretium posci dedignor & odi.
Quod nego poscenti, desine velle; dabo.

INTERPRETATIO.

Sunt etiam mea opes decorare carminibus dignas puellas: illa quam cupivi celebratur mea scientia. Vestimenta lacerabuntur, gemmæ & aurum terentur: gloria, quam versus dabunt, erit perpetua. Nec refugio, & odio habeo donare, sed munus peti. Omitte expetere, præbebo quod recuso petenti.

NOTÆ.

(a) *Dos*) *Virtus, qua in amicæ gratiam uti possim.*

(b) *Arte*) Poetica, seu Musica.

(c) *Scindentur*) Hoc dicit ut artem suam, Poeticam *scil.* extollat.

ELEGIA XI.

Ad Napen, ut paratas tabellas ad Corinnam perferat.

Colligere (*a*) incertos, & in ordine ponere, crines
Docta, (*b*) neque ancillas inter habenda, Nape;
Inque (*c*) ministeriis furtivæ cognita noctis
Utilis, & dandis ingeniosa (*d*) notis;
Sæpe venire ad me dubitantem hortata Corinnam,
Sæpe (*e*) laboranti fida reperta mihi;
Accipe, & ad dominam (*f*) peraratas mane tabellas
Perfer; & obstantes sedula (*g*) pelle moras.

INTERPRETATIO.

Nape perita cogere & componere capillos turbatos, neque reponenda in famularum numero; & inventa idonea in servitiis noctis clandestinæ; & callida in edendis signis, sæpe hortata Corinnam hæsitantem ad me proficisci; sæpe inventa fidelis mihi dolenti; corripito & deferto ad dominam tabellas mane perscriptas; & tolle diligens moras inopportunas.

NOTÆ.

(a) *Incertos*) *Turbatos, Incomtos.*

(b) *Neque habenda*) Id est, quæ inter ingenuas mulieres haberi mereatur.

(c) *Ministeriis*) Janua videlicet clanculum aperienda; aliisque ejus generis.

(d) *Notis*) *Signis; quibus, amoribus & votis meis, pleraque clanculum indicando, favisti.*

(e) *Laboranti*) Ex amore *scil.*

(f) *Peraratas*) *Exaratas, Conscriptas mane.*

(g) *Pelle*) A te remove.

Nec

Nec (*a*) silicum venæ, nec durum in pectore ferrum,
Nec tibi (*b*) simplicitas (*c*) ordine major inest,
Credibile est, & te (*d*) sensisse Cupidinis arcus.
In me militiæ signa (*e*) tuere (*f*) tuæ.
Si (*g*) quæret, quid agam, (*h*) spe noctis vivere, dices.
Cætera fert (*i*) blanda (*k*) cera notata manu.
(*l*) Dum loquor, hora fugit: (*m*) vacuæ (*n*) bene redde tabellas:
Verum (*o*) continuo fac tamen illa legat.
(*p*) Aspicias oculos, mando, frontemque legentis.
(*q*) E tacito vultu scire futura licet.
(*r*) Nec mora: perlectis (*s*) rescribat multa jubeto.
Odi cum late (*t*) splendida cera vacat.

INTERPRETATIO.

Nec vena saxorum, nec durum ferrum in pectore, nec simplicitas tibi inest major tua sorte. Verisimile est te etiam expertam esse tela amoris. Defende in me signa tuæ militiæ. Si petat quid faciam; respondebis vitam ducere spe noctis. Tabellæ mitti manu scriptæ indicant reliqua. Dum loquor, tempus effluit. Apta tradite litteras otiosæ: verum fac tamen illa legat protinus. Jubeo intuearis oculos & vultum legentis. Licet prospicere futura ex ore silente. Et statim; admoneto plurima rescribat perlectis. Doleo cum cera nitida late est vacua.

NOTÆ.

(a) *Silicum venæ*) Silex lapis est durus, ex quo ignis elicitur. Cum vero dicit Poeta Napæ non esse silicum venas, intelligit ipsam lapidum duritiem non habere; sed eam esse quæ Amoris etiam vires sentire potuerit.

(b) *Simplicitas*) Negat Poeta usque adeo rerum omnium imperitam esse, ut quid Amor possit nesciat.

(c) *Ordine*) Servili *scil.* finguntur vero in Comœdiis servi & ancillæ ingenio astuto, & subdolo.

(d) *Sensisse Cupid. arcus*) *Amasse*.

(e) *Tuere*) *Defende*; militum more, qui sua signa studiose defendunt.

(f) *Tuæ*) Amoris, *scil. Militat enim omnis amans, & habet sua castra Cupido.*

(g) *Quæret*) Corinna *scil.*

(h) *Spe noctis*) *Sine qua morerer.*

(i) *Blanda*) Enimvero blandus & blandissimus est amator, qui aliquid ab amica expetit.

(k) *Cera*) *Tabella cera illita.*

(l) *Dum loquor*) Correptio est Poetæ, ex amore impatientis.

(m) *Vacua*) *Alio negotio non implicatæ amicæ.* Res non est levis momenti punctum temporis ad aliquid præstolari. Unde callidus ille Syrus Terentianus, *In tempore veni, quod rerum omnium est primum.*

(n) *Bene*) *Opportune.*

(o) *Continuo*) Adeoque ne diutius otiosa sit.

(p) *Aspicias*) *Ut quæcumque ex vultu amicæ, qui animi est speculum, cognoveris, mihi deinde referas.*

(q) *E*) Alii &, *ex*.

(r) *Nec mora*) istud cupit Poeta, ut cum sibi e vestigio rescripserit amica, & eo tempore, quo ex sua epistola ipsius animus incaluerit, minus ipsa sibi propter affectuum commotionem cavere possit; ex quo facilius sit veras amicæ cogitationes cognoscere & arguere. Quietos oportet & maxime tranquillos scribere eos, qui bene & caute scribere volunt: nec modo scribere, sed omnia agere.

(s) *Rescribas multa*) Quod fit facile, cum per alicujus verba aut epistolam phantasia concaluit.

(t) *Splendida*) Erant illæ tabellæ optime politæ, adeoque splendidæ.

Com-

(*a*) Comprimat ordinibus versus, oculosque (*b*) moretur
Margine in extremo litera (*c*) rasa meos.
(*d*) Quid digitos opus est (*e*) graphio lassare tenendo?
Hoc habeat scriptum tota tabella, *Veni*.
(*f*) Non ego (*g*) victrices (*h*) lauro redimire tabellas,
Nec Veneris media (*i*) ponere in æde morer.
(*k*) Subscribam, *Veneris fidas sibi Naso ministras*
Dedicat: at nuper vile fuistis (*l*) acer.

INTERPRETATIO.

Denset versus ordinibus: & littera exarata in ultima ora detineat meos oculos. Quid opus est fatigare digitos stilo eum tractando? Integra tabella contineat hoc exaratum, Adesto. *Ego non cunctabor coronare tabellas victrices lauro, nec collocare in medio templa Veneris. Subscribam*; Naso sacras facit famulas fideles Veneris: *at non ita pridem fuistis acer minimi pretii*.

NOTÆ.

(a) *Comprimat*) Id est, *Lineas*, seu versus ita ordinet, ut angusta sint inter binos versus spatia. *Qu' elle serre ses lignes*.

(b) *Moretur*) Adeoque ejus lineæ ad finem usque perducantur.

(c) *Rasa*) *Stylo exarata*.

(d) *Quid digitos*) Amatoria levitate sententiam mutat; cupitque sibi unico verbo rescribere amicam, *Veni*.

(e) *Graphio*) *Stylo*.

(f) *Non morer*) *Non differam*.

(g) *Victrices*) *Quæ mihi ab amica noctem impetraverunt*.

(h) *Lauro*) Alludit ad morem Romanum. Solebant enim litteræ, quæ ab Imperatoribus, parta victoria, Romam mittebantur, lauro redimiri, atque ita Consulibus reddi: Unde & laureatæ dicebantur.

(i) *Ponere*) Honoris causa; ut solebant qui alicujus Dei beneficio aut periculum effugerant, aut aliquid boni consequuti erant.

(k) *Subscribam*) De more etiam.

(l) *Acer*) Ex quo, sicut & aliis arboribus, itemque ebore, &c. tabellæ conficiebantur. Est autem acer arbor notissima, qua hodieque ad tabulas præsertim & instrumenta Musica conficienda utuntur. *De l' érable*.

ELEGIA XII.

Tabellas, quas miserat, execratur, quod amica noctem negaret.

FLETE meos casus: (*a*) tristes rediere tabellæ.
Infelix hodie litera (*b*) posse negat.
Omina sunt aliquid: modo cum discedere vellet,
Ad limen (*c*) digitos restitit (*d*) icta Nape.

INTERPRETATIO.

Lugete meam calamitatem, lugubres tabellæ reverterunt. Flebilis epistola negat posse hodie. Præsagia sunt aliquid: cum modo Nape vellet proficisci, hæsit illisa pedes ad limen.

NOTÆ.

(a) *Tristes*) Quas, Poetæ tristitiam adferentes remisit amica.

(b) *Posse*) Noctem *scil.* dare.

(c) *Digitos*) Pedis *scil.* Multum vero ominibus ejusmodi tribuebant antiqui, ita ut Janum & Vestam iratos putarent, si quis ingrediens aut egrediens in limen incurrisset, aut offendisset. Nec tamen inde credendum, usque adeo ineptum fuisse Poetam, ut ejusmodi nugis fidem haberet; verum ex hominum consuetudine loquitur.

(d) *Icta digitos*) Græcismus.

Mic-

Missa foras iterum limen (*a*) transire memento
Cautius; atque (*b*) alte (*c*) sobria ferre pedem.
Ite hinc, (*d*) difficiles, funebria ligna, tabellæ:
Tuque negaturis cera referta notis.
(*e*) Quam puto de (*f*) longæ (*g*) collectam flore (*h*) cicutæ
(*i*) Melle sub (*k*) infami (*l*) Corsica misit apis.
At, tanquam (*m*) minio, penitus medicata rubebas.
Ille color vere (*n*) sanguinolentus erat.
Projectæ (*o*) triviis jaceatis inutile lignum:
Vosque rotæ frangat prætereuntis onus.
Illum etiam, qui vos ex arbore vertit in usum,
Convincam (*p*) puras non habuisse manus.
Præbuit illa arbor misero suspendia collo:
Carnifici duras præbuit illa cruces.
Illa dedit (*q*) turpes (*r*) raucis (*s*) bubonibus umbras:
(*t*) Vulturis in ramis & (*u*) strigis ova tulit.

INTERPRETATIO.

Recorderis missa denuo foras transgredi limen prudentius; & sobria pedem tollere. Discedite moratæ tabellæ, lignum triste: & tu cera plena lineis abnuentibus. Quam arbitror coactam de flore proceræ cicutæ apis Corsica digessit sub melle famoso. At prorsus rubebas tanquam illita minio. Ille color erat vere cruentus. Abjectæ tabellæ jaceatis lignum futile in triviis, & pondus rotæ transeuntis vos proterat. Probare etiam possim illum qui vos accommodavit ad usum ex trunco, non habuisse manus insontes. Illud lignum pro patibulo fuit collo infelici: illud suppeditavit sævas cruces tortori. Illa arbor præbuit obscœnas umbras raucis bubonibus: habuit ova vulturis & strigis in ramis.

NOTÆ.

(a) *Transire cautius*) *Ut ne cæspites; nihil offendas.*

(b) *Alte*) Non in limen incurrat.

(c) *Sobria*) *Non titubans*; quod est ebrii.

(d) *Difficiles*) *Quæ ab amica difficili, ipsam difficilem dicitis.*

(e) *Quam*) Ceram *scil.*

(f) *Longæ*) Nimirum ea usque ad hominis altitudinem assurgit.

(g) *Collectam*) Ab apibus, quæ mel & ceram ex floribus, aliisque colligunt.

(h) *Cicutæ*) Herba est venenata.

(i) *Melle sub*) Favi *scil.* quibus mel continetur, ex cera ab apibus conficiuntur.

(k) *Infami*) Amarum esse mel Corsicum scripsit Plinius, quod ex buxo, & taxo colligatur.

(l) *Corsica*) Ex insula Corsica, in mari Ligustico, inter Sardiniam & Italiam.

(m) *Minio*) Minium minerale est in coloribus laudatissimum. *Du vermeillon.*

(n) *Sanguinolentus*) Adeoque feralis & tristis.

(o) *Triviis*) Trivia loca sunt, ubi tres viæ concurrunt. *Quarrefour*, quanquam propria *quadrivium*.

(p) *Puras*) Sic Horat. Carmin. lib. 2. Ode 13. in arborem,

Ille & nefasto te posuit die,
Quicumque primum, & sacrilega manu
Produxit arbos, &c.

(q) *Turpes*) Turpibus, avibus.

(r) *Raucis*) Puteaneus *raris*; Arondelianus *raris*. Optima Heins. *ravis*. Ravum enim, ut idem optime observavit, obtusum est, sive ad colorem, seu ad sonum aut vocem referas: ut *raucis* & *ravis* hoc in loco unum & idem significant.

(s) *Bubonibus*) Bubo avis nocturna, funebris & mali ominis veteribus, hodieque etiam muliercults. *Un hibou.*

(t) *Vulturis*) Rapacis avis, qui præda & sanguine arborem inquinaverit.

(u) *Strigis*) Strix avis est nocturna, cantu certe lugubris. *Chevêche, Fresaye.*

(*a*) His ego commisi nostros insanus amores,
(*b*) Molliaque ad dominam verba ferenda dedi?
Aptius hæ capiant (*c*) vadimonia (*d*) garrula ceræ,
Quas aliquis (*e*) duro (*f*) cognitor ore legat.
Inter (*g*) ephemeridas melius tabulasque jacerent,
In quibus absumtas fleret avarus opes.
Ergo ego vos (*h*) rebus (*i*) duplices (*k*) pro nomine sensi?
Auspicii (*l*) numerus non erat ipse boni.
Quid (*m*) precer iratus? nisi vos (*n*) cariosa senectus
Rodat, & immundo cera sit (*o*) alba situ.

INTERPRETATIO.

Ego demens his credidi nostros amores & tradidi blandas voces deferendas ad dominam? Hæ tabellæ convenientius contineant vadimonia loquacia, quas aliquis judex legat vultu aspero. Convenientius jacerent inter tabulas diarias, in quibus avarus lugeret divitias expensas. Ergo ego expertus sum vos duplices esse effectis pro ratione nominis? Ipse numerus non erat læti augurii. Quid orem infensus, nisi vetustas cariem inducens vos exedat, & cera sit cana turpi squalore.

NOTÆ.

(a) *His*) Tabellis *scil.*

(b) *Mollia*) *Blanda, lasciva.*

(c) *Vadimonia*) Sponsiones ad certum diem sistendi de judicio.

(d) *Garrula*) *Inepte composita*; qualis sunt plerasque omnia, quæ & hodierni repetunt barbara sua lingua scribæ forenses.

(e) *Duro*) *Severo & tristi*: quali esse solent judices.

(f) *Cognitor*) *Judex*; cujus proprium est causas cognoscere.

(g) *Ephemeridas*) *Diarium* Latinis, qui liber est in quo singulis diebus acta, impensi etiam acceptique ratio refertur.

(h) *Rebus*) *Effectu & experientia.*

(i) *Duplices*) *Fallaces & dolosas*; *cum a vobis lætissima omnia expectaverim, ea autem non præstiteritis.*

(k) *Pro nomine*) Id est, *secundum nominis vestri rationem*; vel, *prout nomen vestrum indicabat*. Diversis vero veniebant pugillares nominibus, alii duplices, alii triplices, quadruplices, &c.

(l) *Numerus*) Numero impari gaudere Deos superos voluerunt.

(m) *Precer*) *Imprecer.*

(n) *Cariosa*) Ligna vero vetusta, teredinibus roduntur, & vermiculantur; a quibus fit proprie caries.

(o) *Alba*) Qualia solent esse quæ situ & vetustate corrumpuntur.

ELEGIA XIII.

Ad Auroram, ne properet.

JAM super (*a*) Oceanum venit (*b*) a (*c*) seniore marito
(*d*) Flava (*e*) pruinoso quæ vehit (*f*) axe diem.

INTERPRETATIO.

Jam flava Aurora *quæ affert diem curru torido, venit super Oceanum a marito ætate provectiore.*

NOTÆ.

(a) *Super Oceanum*) Videtur vero & Sol & Aurora quasi ex Oceano prodire.

(b) *A seniore marito*) Heins. interpolatum a sciolo credit hunc versum, rescribitque *seniore relicto*, eo ducente manuscripto, ubi *licto* pro *relicto*, a properante manu exaratum fuerat.

(c) *Seniore*) Tithono *scil.* cujus Poetis decantatissima senectus.

(d) *Flava*) Aurora *scil.*

(e) *Pruinosa*) Matutino enim tempore, quo generatur, pruina seu ros congelatus præcipue conspicitur.

(f) *Axe*) Pro *curru*. Synecdoche est partis pro toto.

Quo

Quo properas, Aurora? mane: (*a*) sic (*b*) Memnonis (*c*) umbris
Annua solenni cæde (*d*) parentet (*e*) avis.
Nunc (*f*) juvat in teneris dominæ jacuisse lacertis:
(*g*) Si quando, lateri nunc bene juncta meo est.
Nunc etiam somni (*h*) pingues, nunc frigidus (*i*) humor.
Et (*k*) liquidum tenui gutture cantat avis.
Quo properas, ingrata viris, ingrata puellis?
(*l*) Roscida purpurea (*m*) supprime (*n*) lora manu.
(*o*) Ante tuos ortus (*p*) melius sua sidera servat
Navita; nec media nescius (*q*) errat aqua.
Te surgit, (*r*) quamvis lassus, veniente viator:
Miles & armiferas aptat ad arma manus.
(*s*) Prima (*t*) bidente vides oneratos arva colentes:
Prima (*u*) vocas (*x*) tardos sub juga (*y*) panda boves.

INTERPRETATIO.

Quo festinas Aurora? Resiste: sic avis annua justa persolvat Manibus Memnonis solemni nece. Nunc mihi *jucundum decumbere in mollibus brachiis dominæ: nunc, si unquam, bene connexa est meo lateri. Nunc etiam somni humidi, nunc vapor frigidus: & avis suaviter canit molli gutture. Quo festinas injucunda viris, injucunda puellis? Attrahe habenas rore perfusas manu purpurea. Nauta certius observat sua sidera ante tuos ortus; nec insciens vagatur media aqua. Viator, quanquam defessus excutitur te accedente; & miles accommodat manus armigeras ad arma. Prima aspicis agricolas pressos bidente; prima mittis lentos boves sub curva juga.*

NOTÆ.

(a) *Sic*) Particula est, qua sæpe precantes utuntur.

(b) *Memnonis*) Memnonem Tithoni & Auroræ filium, qui Trojanis in auxilium venerat, Achilles interfecit: cumque mater Jovem oraret, ut aliquo honore filium interemtum donaret; ille rogi favillas, ejusque socios in aves vertit, quæ a Memnone, Memnonidee cognominatæ, quotannis ad Memnonis sepulcrum inter se bella aspera gerentes, suo regi parentare dicuntur. Qua de re fuse in Metam.

(c) *Umbris*) *Manibus*.

(e) *Parentet*) Proprie est *parentare* parentibus justa celebrare.

(a) *Avis*) Pro *aves*. Synecdoche.

(f) *Juvat*) *Me* acil.

(g) *Si quando*) *Si unquam*.

(h) *Pingues*) *Sunt* suppla; id est, qui pinguedinem inducant. Gratior vero est & mollior, æstate præsertim, somnus matutinus, quia frigidior aer.

(i) *Humor*) Qui cerebrum irrigat.

(k) *Liquidum*) Pro *liquide*, clare.

(l) *Roscida*) *Rore perfusa*.

(m) *Supprime*) *Ut equi, qui currum tuum trahunt, lentiori pede progrediantur*.

(n) *Lora*) *Habenas*. Gall. *Les rênes de la bride*.

(o) *Ante tuos*) Hunc versum cum tribus sequentibus manu recentiori margini adscriptos habet Puteaneus.

(p) *Melius servat*) Omnino, siquidem adveniente majori luce stellarum fulgor evanescit.

(q) *Errat*) Quod sæpissime nautis de die eveniebat, priusquam pyxis nautica inventa esset.

(r) *Quamvis*) Pro *quantumvis*: quomodo Virgil. itemque Cicero loquuti sunt.

(s) *Prima*) Alii *Prima subire jubes oneratos arva colonos*. Alii *Prima bidente vides oneratos colla colonos*.

(t) *Bidente*) Bidens instrumentum est ad fodiendam terram, duos dentes habens.

(u) *Vocas*) Quia surgente Aurora, agricolæ boves ad opus rusticum educunt.

(x) *Tardos*) *Tarde & lente incedentes*.

(y) *Panda*) *Incurva, subcurva*. Frequens epitheton.

Tu pueros somno (*a*) fraudas, (*b*) tradisque magistris;
Ut subeant teneræ verbera sæva manus.
[Atque eadem (*c*) sponsum (*d*) consulti (*e*) anre atria mittis,
(*f*) Unius ut verbi grandia damna ferat.]
Nec tu consulto, nec tu jucunda (*g*) diserto:
Cogitur ad lites surgere uterque novas.
Tu, cum fœminei possint cessare labores,
Lanificam revocas ad sua (*h*) pensa manum.
(*i*) Omnia perpererer; sed surgere mane puellas
Quis, nisi cui non est ulla puella, ferat?
Optavi quoties, ne nox tibi cedere vellet;
Neu (*k*) fugerent vultus sidera mota tuos!
Optavi quoties, aut ventus frangeret (*l*) axem,
Aut caderet spissa nube retentus (*m*) equus!

INTERPRETATIO.

Tu surripis somnum pueris; & eos mittis ad præceptores; ut molles manus subjiciantur flagris crudelibus. Atque eadem abigis sponsum ante vestibula jurisperiti; ut referat ingentia detrimenta unius vocabuli. Tu neque es grata jurisperito, neque patrono: uterque cogitur surgere ad lites novas. Tu, cum muliebria opera possint intermitti, reducis manum lanificam ad sua pensa. Omnia perferrem: sed quis patiatur puellas mane lecto exeuti, nisi cui nulla est puella? Quoties cupivi, ne nox tibi vellet locum dare; neve stellæ depulsæ vitarent tuos oculos! Quoties cupivi aut ventus illideret currum, aut equus repressus densa nube rueret!

NOTÆ.

(a) *Fraudas*) Quia redeunte luce a præceptoribus excitantur.

(b) *Tradis*) Quod pueris durissimum.

(c) *Sponsum*) Alii *sponsos*, & *ferant*. Alii aliter;- auspicatusque est clar. Heinsius a mala manu esse totum distichon. Cui tamen facile non assentitus fuero; nec quam dixit rationem probavero.

(d) *Consulti*) *Jurisperiti*; quorum consilia, & responsa circa res litigiosas exquiruntur. *Les Avocats consultans*.

(e) *Ante atria*) Ubi expectandum *scil.* quod an sponso durum sit, quivis qui semel saltem expertus fuerit, facile cognoverit.

(f) *Unius ut*) Sensus est, *Ut consultus in lege aut in alio scripto unum verbum pro utilitate consultoris interpretetur; quod nisi fieret, maxima damna eum sequerentur.* Ita interpretatur Dominicus, deinde *ferat* positum putat pro *auferat*. Sensum vero videtur ille omnino contrarium induxisse. Poeta enim omnia adversus Auroram congerit. Crediderimque per *damna unius verbi* intelligenda esse damna, quæ sibi ex Consulti responso impendere Consultor cognoscit. Atque ita verbum *ferat* non ad consultum, sed ad consultorem referetur, proprieque & pro se positum fuerit: ut ex Consulti responso, (nam invidiose loquutus est Poeta) deinde & Auroræ exortu mala omnia oriri intelligatur. Notandum vero quod insuper in transcursu consultos mordet: quod sol[illegible]t illorum nonnulli pauculis verbis, quandoque obscuris, quibus tamen tanquam oraculo & sine responsione credendum sit, decreta sua proferre. Oppositio est etiam *unius* cum *Grandia verbi*, cum *damna*: Gall. hunc versum ita interpreteris, *Afin qu'il s'en retourne accablé des pertes que lui causera un mot d'un Avocat.*

(g) *Diserto*) *Causidico*, ille est, qui, quod consultus dixit, apud judices defendit: cui diserto esse opus est. *Un Avocat qui plaide.*

(h) *Pensa*) *Ad lanam quæ ex colo pendet.*

(i) *Omnia*) *Quæ tu facis; aut, ad quæ homines cogis.*

(k) *Fugerent*) Ex vulgi opinione loquitur, qui moveri & fugere credit stellas, quarum fulgor majore soli luce extinguitur.

(l) *Axem*) *Currus tui scil.*

(m) *Equus*) *Tuorum aliquis.*

In-

Digitized by Google

Invida, quo properas? (*a*) quod erat tibi (*b*) filius ater,
(*c*) Materni fuerat pectoris ille color.
[(*d*) Quid si non (*e*) Cephali quondam flagrasset amore?
An putat ignotam (*f*) nequitiam esse suam?]
(*g*) Tithono vellem de te narrare (*h*) liceret:
(*i*) Fabula non cœlo turpior ulla foret.
(*k*) Illum dum refugis, longo quia grandior ævo,
Surgis ad (*l*) invisas a sene mane rotas.
At si, quem malles, Cephalum complexa teneres;
Clamares, *Lente currite noctis equi.*
Cur ego plectar amans, si vir tibi marcet ab annis?
Num me nupsisti conciliante (*m*) seni?
Aspice, quot somnos (*n*) juveni (*o*) donarit amato
Luna: (*p*) neque illius forma secunda tuæ.
Ipse (*q*) Deûm genitor, ne te tam sæpe videret,
(*r*) Commisit noctes in sua vota duas.
(*s*) Jurgia finieram: (*t*) scires audisse; (*u*) rubebat.
Nec tamen assueto tardius orta dies.

INTERPRETATIO.

Quo festinas livida? Quod filius sibi erat niger, ille fuerat color sinus materni. Quid si olim non arsisset amore Cephali? An credit lasciviam suam esse occultam? Cuperem fas esset Tithono de te loqui: non esset ulla fabula obscœnior in cœlo. Dum illum vitat, quia ætate provectior, mane excuteris a sene ad odiosos currus. At si amplexa foveres Cephalum, quem magis cuperes; vociferareris, segniter properate noctis equi. *Quamobrem ego amans puniar, si maritus tibi languet senio? Anne nupsisti seni me adjungente? Vide quot somnos Luna permiserit juveni dilecto: neque illius pulcritudo* fuit *inferior tuæ. Ipse Deorum pater, ne te toties aspiceret, junxit duas noctes in sua desideria. Convitia absolveram: cognosceres audivisse; rubebat. Nec tamen dies fulsit serius solito.*

NOTÆ.

(a) *Quod erat*) Vide annon Auroræ properantiam indicet hic versus.

(b) *Filius*) Memnon Æthiops *scil.* de quo antea.

(c) *Materni pectoris*) Quod, quia invidum est, lividum & nigrum censetur.

(d) *Quid si*) Merito vero hoc distichon, cum Mycillo & Grutero, suspectum habuit clar. Heinsius; quod margini adscriptum, idque manu recentiori habet Puteaneus. Sensus vero est in amantes duriorem fore Auroram nisi ipsa Amoris spicula sensisset.

(e) *Cephali*) Fuit Cephalus Procris maritus, nostris etiam fabulis, sed fide erga conjugem, quam tamen inscius occidit, maxime notus. Illum Aurora amavit & rapuit.

(f) *Nequitiam*) *Lasciviam.*

(g) *Tithono*) Auroræ marito; de quo antea.

(h) *Liceret*) Alii *liberet.*

(i) *Fabula*) *Tua* scil. *a Aurora.*

(k) *Illum*) *Tithonum.*

(l) *Invisas*) *Mihi, & cunctis mortalibus.*

(m) *Seni*) *Tithono.*

(n) *Juveni*) Endymioni *scil.* cuidam pastori, quem perpetuo somno a Jove damnatum, quod Junonem concupivisset, Luna amasse dicitur. Argumentum est a juventute adversus Auroram.

(o) *Donarit*) Fabulam Poeta ad scopum suum accommodat.

(p) *Neque illius*) *Adeoque nec tibi, Aurora, causa est, cur amantes dormire non patiaris; cum æque pulcra Luna id patiatur.*

(q) *Deûm genitor*) Jupiter; qui eo nomine sæpissime appellatur.

(r) *Commisit*) Quo tempore cum Alcmena cubuisse dicitur. Qua de re vide Plauti Amphitr. si lubet.

(s) *Jurgia*) *Convitia in Auroram.*

(t) *Scires*) *Quivis Auroram jurgia audisse, scire posset.*

(u) *Rubebat*) Quod ex pudore oritur, & dolore.

ELE.

Digitized by Google

ELEGIA XIV.

Puellam consolatur, cui præ nimia cura comæ deciderant.

DICEBAM, (*a*) Medicare tuos desiste capillos.
(*b*) Tingere quam possis, jam tibi nulla coma est.
At, si passa fores, quid erat (*c*) spatiosius illis?
(*d*) Contigerant imum, qua patet usque, latus,
Quid, quod erant (*e*) tenues, & quos ornare (*f*) timeres;
(*g*) Vela (*h*) colorati (*i*) qualia (*k*) Seres habent?
(*l*) Vel pede quod gracili deducit aranea filum,
Cum (*m*) leve deserta sub trabe nectit opus?
Nec tamen ater erat, nec erat tamen aureus illis,
Sed, quamvis neuter, mistus uterque (*n*) color.
(*o*) Qualem clivosæ madidis in vallibus Idæ
Ardua derepto cortice cedrus habet.
Adde, quod & (*p*) dociles, & centum (*q*) flexibus apti,
Et tibi (*r*) nullius causa doloris erant.
Non acus abrupit, non (*s*) vallus pectinis, illos:
(*t*) Ornatrix (*u*) tuto corpore semper erat.

INTERPRETATIO.

ADmonebam, Omitte inficere tuam comam. Jam nulli sunt tibi capilli quos possis medicari. At si sivisses, quid erat prolixius illis? Defluebant usque ad infimum latus quousque porrigitur. Quid, quod erant subtiles & quos fingere metueres; qualia Seres nigri habent vela? Vel quale *filum quod net aranea pede exili, cum tenue opus implicat sub tigno inculto? Nec tamen color illis erat niger, nec tamen erat illis aureus, sed quamvis neuter, uterque confusus. Qualem cedrus procera habet in vallibus humidis Idæ montosæ cortice detracto. Adjice, quod etiam faciles, & idonei centum orbibus, & tibi nullius doloris erant causa. Acus non scidit illos, non dens pectinis: ornatrix erat semper securo corpore.*

NOTÆ.

(a) *Medicare*) *Caloribus inficere.*

(b) *Tingere*) Heinsius mallet *fingere*, neque sine ratione.

(c) *Spatiasius*) Alii *speciosius*.

(d) *Contigerant*) *Demissi erant usque ad talar;* ut loquimur nos.

(e) *Tenues*) Non placent crassi.

(f) *Timeres*) Ne frangerentur, *scil.*

(g) *Vela*) Ex Serico confecta, *scil.*

(h) *Colarati*) *Subnigri;* ex solis ardoribus.

(i) *Qualia*) Tenuissima, *scil.*

(k) *Seres*) Populi Asiæ, inter Scythas & Chinenses: nisi potius eos Chinensis regni borealem partem incoluisse credideris.

(l) *Vel pede*) Amisæ capillos araneæ filis similes fuisse dicit.

(m) *Leve*) Non multi ponderis esse potest profecto filum tam subtile.

(n) *Color*) Capillorum, *scil.*

(o) *Qualem*) Colorem *scil.*

(p) *Dociles*) *Faciles ornari & fingi.*

(q) *Flexibus*) *Orbibus, cincinnis.*

(r) *Nullius doloris*) Secus nonnullis evenit, quibus labor est maximus comam plerumque implicatam fingere.

(s) *Vallus*) Vallum pro dentibus posuit.

(t) *Ornatrix*) Ancilla est, quæ comam fingit.

(u) *Tuta*) Ornatrici irascuntur, quæ comam habent difficilem.

Ante

Ante meos sæpe est oculos (*a*) ornata; nec unquam
(*b*) Brachia derepta saucia fecit acu.
Sæpe etiam, nondum digestis mane capillis,
(*c*) Purpureo jacuit semisupina toro.
Tum quoque erat (*d*) neglecta decens: (*e*) ut (*f*) Threcia (*g*) Bacche,
Cum temere in viridi gramine lassa jacet.
Cum (*h*) graciles essent tamen, & (*i*) lanuginis instar;
Heu mala vexatæ (*k*) quanta tulere comæ!
Quam se præbuerant (*l*) ferro patienter & igni;
Ut fieret torto flexilis (*m*) orbe (*n*) sinus!
Clamabam, Scelus est, (*o*) istos scelus urere crines.
Sponte decent: capiti, (*p*) ferrea, parce tuo.
Vim procul (*q*) hinc remove: non est qui debeat uri;
(*r*) Erudit admotas ipse capillus acus.
Formosæ periere comæ: quas vellet Apollo,
Quas vellet capiti Bacchus inesse suo.
Illis contulerim, quas quondam nuda (*s*) Dione
(*t*) Pingitur humenti sustinuisse manu.

INTERPRETATIO.

Sæpe est comta ante meos oculos; nec unquam vulneravit lacertos ornatricis *acu abrepta. Sæpe etiam mane, nondum composita coma cubuit semisupina lecto purpureo. Tum quoque inornata* pulcra *erat, ut cum Baccha Thracia, fessa negligenter jacet in herba virente. Quamvis tamen essent tenues, & instar lanuginis; heu quanta mala passi sunt capilli torti! Quam tolerantes se tradiderant calamistro & igni! ut cincinni fierent faciles annulo crispato! Vociferabar, flagitium est, flagitium torrere tam pulcros capillos. Ultro sunt decori: crudelis ignosce tuo capiti. Longe hinc depelle violentiam; non est capillus, qui debeat calamistro tangi: ipse admonet acus admotas. Pulcri capilli defluxerunt, quos Apollo cuperet, quos Bacchus cuperet adhærere suo capiti. Comparaverim illis quos olim nuda Dione pingitur pressisse manu humida.*

NOTÆ.

(a) *Ornata*) Puella *scil.* amica: a qua sermonem avertit.

(b) *Brachia*) Ornatricis.

(c) *Purpureo*) *Ostro & purpura instrata.*

(d) *Neglecta*) *Inornata.*

(e) *Ut Thre.*) Illæ vero mulieres per furorem absolutis Bacchi sacris, colore & forma pulcriores videbantur.

(f) *Threcia*) Celebres fuerunt Threiciæ bacchæ, seu bacchantes mulieres, apud quas Orpheus primum Bacchi sacra instituit.

(g) *Bacche*) Vox Græca est, mulierem significans Bacchi orgia celebrantem.

(h) *Graciles*) Capilli *scil.*

(i) *Lanuginis*) Lanugo dicuntur tenuissimi pili, quales pubescentium genis adnascuntur. *Le poil follet.*

(k) *Quanta*) Cum, verbi gratia, calamistro crispati sunt capilli, aut coloribus imbuti.

(l) *Ferro & igni*) Id est, ferro ignito, Calamistro.

(m) *Orbe*) Cincinnum intelligit, seu annulatum capillum. *Des Boucles.*

(n) *Sinus*) Res est cum cincinnis eadem, sed varie a Poeta, ut est ille copiosissimus, concipitur & exprimitur.

(o) *Istos*) *Tam pulcros.*

(p) *Ferrea*) *Dura, Crudelis.*

(q) *Hinc*) *A capite.*

(r) *Erudit*) *Docet*; quia jam eam habet formam, quam illi acus ipsæ præbere volunt,

(s) *Dione*) Oceani & Tethyos filia fuit, Veneris mater: at pro ipsa Venere etiam sumitur.

(t) *Pingitur*) Veneris e mari exeuntis tabulam Apelles pinxerat; quam, ut refert Plinius, divus Augustus in delubro patris Cæsaris dedicavit: Cujus tabulæ inferiorem partem corruptam qui reficeret non est inventus.

Quid

Quid male dispositos quereris periisse capillos?
Quid speculum mœsta (*a*) ponis, inepta, (*b*) manu?
Non bene (*c*) consuetis a te spectaris ocellis;
Ut placeas, debes immemor esse tui.
Non te (*d*) cantatæ læserunt (*e*) pellicis herbæ,
Non anus (*f*) Hæmonia perfida lavit aqua.
Nec tibi vis morbi nocuit; (procul omen obesto)
Nec minuit densas (*g*) invida lingua comas.
Facta manu culpaque tua dispendia sentis.
Ipsa dabas capiti mista venena tuo.
Nunc tibi (*h*) captivos mittet Germania crines;
Culta triumphatæ munere gentis eris.
O quam sæpe, comas aliquo mirante, (*i*) rubebis!
Et dices, (*k*) *Emta nunc ego merce probor!*
(*l*) *Nescio quam pro me laudat nunc iste* (*m*) *Sycambram*;
Fama tamen memini cum fuit ista mei.
(*n*) Me miserum! lacrymas (*o*) male continet; oraque dextra
(*p*) Protegit, ingenuas (*q*) picta rubore genas.

INTERPRETATIO.

Quantobrem doles defluxisse comam male comptam? Quamobrem stulta deponis speculum tristi manu? Prave conspiceris a te oculis assuetis. Ut tibi *placeas, debes oblivisci tui. Gramina incantata pellicis non te deformaverunt; non te vetula infida tinxit aqua Hæmonia. Nec tibi violentia morbi obfuit; (longe absit augurium) nec lingua livida revulsit capillos spissos. Pateris damna facta manu & crimine tuo. Ipsa admovebas toxica intrita capiti tuo. Nunc Germania tibi dabit capillos captivos: ornata eris dono nationis triumphatæ. O quoties rubore suffunderis, aliquo admirante capillos; & dices*, Ego nunc laudor, merce nummis comparata! Iste nunc probat nescio quam Sycambram; recordor tamen cum ista fuit laus mei. *Hei mihi! non reprimit lacrymas; & velat faciem manu, suffusa liberales genas rubore.*

NOTÆ.

(a) *Ponis*) Hoc faciunt quibus sua forma non placet.

(b) *Inepta*) Blandum convicium.

(c) *Consuetis*) *Qui consueverint te integris capillis pulcriorem aspicere.*

(d) *Cantatæ*) *Incantatæ.*

(e) *Pellicis*) Solent vero pellices ut facilius maritos sibi devinciant, omnibus modis matronas deformare.

(f) *Hæmonia*) *Thessala*. Fuit vero veneficiis famosa Thessalia.

(g) *Invida*) Multum invidiæ licuisse crediderunt veteres.

(h) *Captivos*) Hoc in Augusti gratiam dicit; cujus auspiciis Drusus Germaniam domuit.

(i) *Rubebis*) Ex pudore; *quod coma non sit tua.*

(k) *Emta*) Propert. externos capillos vocat.

(l) *Nescio quam*) Verba sunt puellæ.

(m) *Sycambram*) *Cujus hæc mea externa coma fuit*. Sycambri autem, seu Sygambri, populi fuerunt Germaniæ inter Rhenum & Visurgim.

(n) *Me miserum*) Dolet Poeta, quod ex amissa coma amica mœreat.

(o) *Male continet*) *Non continet.*

(p) *Protegit*) *Tegit.*

(q) *Pictas genas*) Græcismus pro *pictas habens genas.*

Su-

Sustinet (*a*) antiquos gremio spectare capillos,
 (Hei mihi!) (*b*) non illo munera digna loco.
(*c*) Collige (*d*) cum vultu (*e*) mentem, reparabile damnum est.
 Postmodo (*f*) nativa conspiciere coma.

INTERPRETATIO.

Non veretur aspicere veterem comam in sinu, (hei mihi!) dona non idonea illi loco. Erige animum cum facie: dispendium est reparabile. Postmodo spectaberis capillis sinceris.

NOTÆ.

(a) *Antiquos*) Qui defluxerant.

(b) *Non digna*) Id est, quæ non illo loco, sed in capite esse deberent.

(c) *Collige*) Nunc denuo puellam alloquitur.

(d) *Cum vultu*) Videtur vero dolore & mœstitia distrahi hominis vultus, usque adeo immutetur.

(e) *Mentem*) Nostri non sumus compotes per dolorem.

(f) *Nativa*) *Viva, naturali.*

ELEGIA XV.

Ad invidos, quod fama poetarum sit perennis.

(*a*) Quid mihi, Livor edax, ignavos objicis annos;
 Ingeniique vocas carmen (*b*) inertis opus?
(*c*) Non me more (*d*) patrum, dum (*e*) strenua sustinet ætas,
 (*f*) Præmia militiæ (*g*) pulverulenta sequi:
Nec me (*h*) verbosas leges ediscere: nec me
 Ingrato (*i*) vocem (*k*) prostituisse (*l*) foro.

INTERPRETATIO.

Quamobrem, maligna invidia mihi exprobras ætatem desidiosam; & nominas carmen opus ingenii desidis? Cur exprobras, me non captare munera pulverulenta militiæ more majorum, dum anni virentes patiuntur: nec me perdiscere leges garrulas: nec me prostituisse vocem foro ingrato.

NOTÆ.

(a) *Quid*) *Propter quid*. Sed illud aptius est.

(b) *Inertis*) *Ignavi & pigri.*

(c) *Non sequi*) *Objicis mihi me non sequi*, &c.

(d) *Patrum*) *Majorum*; Romanorum *scil.* quorum maxima fuit prisca virtus bellica.

(e) *Strenua*) Juventutem intelligit, qua virente viri fortiores sunt.

(f) *Præmia militiæ*) Adeoque militiam ipsam: nam eo spectat oratio.

(g) *Pulverulenta*) Quia per pulverem & maximum laborem quæruntur, quæ in bello præmia dantur.

(h) *Verbosas*) *In quibus interpretandis, definiendis, & limitandis, multis verbis opus est.*

(i) *Vocem prostituisse*) Id est, *Ad agendas causas operam meam venalem habuisse; vel ad forum & lites animum adjecisse.* Sed invidiose & per contemtum loquitur Poeta.

(k) *Prostituisse*) Ad meretrices spectat hoc vocabulum; unde quam ingrata fuerit Poetæ ars causidicorum propter cavillationes & calumnias, plus satis intelligitur. Cæterum meminisse oportet, quod antea diximus, moris fuisse antiquis oratoribus, ut gratuita opera clientum causas agerent.

(l) *Foro*) *Au Palais. A la chicane:* nam propemodum ad dolum & calumniam deflectunt plerique litigatores.

Digitized by Google

(*a*) Mortale est, quod quæris, opus; (*b*) mihi fama perennis
Quæritur: in toto semper ut orbe canar.
Vivet (*c*) Mæonides, (*d*) Tenedos dum stabit & (*e*) Ide;
Dum rapidas (*f*) Simois in mare volvet aquas.
Vivet & (*g*) Ascræus, (*h*) dum (*i*) mustis uva tumebit:
Dum cadet incurva falce resecta (*k*) Ceres.
(*l*) Battiades semper toto cantabitur orbe;
Quamvis ingenio non valet, arte valet.
(*m*) Nulla (*n*) Sophocleo veniet jactura (*o*) cothurno.
Cum Sole & Luna semper (*p*) Aratus erit.
Dum (*q*) fallax servus, durus pater, (*r*) improba lena
Vivent, dum meretrix blanda: (*s*) Menandros erit,

INTERPRETATIO.

Laus quam sectaris est fragilis: mihi æternus honor expetitur; ut semper celebrer in omnibus terris. Mæonides celebrabitur, quandiu Tenedos & Ida manebit; quandiu Simois propellet aquas admissas in æquor. Celebrabitur etiam Ascræus, quandiu uva turgebit mustis: quandiu Ceres sternetur recisa falce recurva. Battiades semper celebrabitur per totum orbem terrarum; quanquam magnus non est ingenio, magnus est arte. Nullum damnum accedet Cothurno Sophocleo. Aratus semper erit cum Sole & Luna. Quandiu servus dolosus, pater severus, scelesta Lena, quandiu scortum illecebrosum durabunt, Menander perstabit.

NOTÆ.

(a) *Mortale est*) Responsio est Poetæ ad livorem & lividos, seu invidos.

(b) *Mihi*) *A me*.

(c) *Mæonides*) Homerus est; quem Strabo, a Mæonis regione Phrygiæ, ubi Smyrnam patriam habuisse dicit, eo nomine appellatum voluit. Cum vero maxima sit de Homeri patria dubitatio, alii, inter quos Plutarchus, a Mæone Lydorum rege, qui illum filii loco educasse dicitur, sortitum fuisse nomen, scripserunt.

(d) *Tenedos dum stabit*) Id est, *semper*. Fuit vero Tenedos insula e regione Trojæ: cujus, itemque Idæ montis, ideo meminit Poeta, quod ab Homero ea loca, & quæ ibi gesta, celebrata fuerunt.

(e) *Ide*) Ide Græca inflexione, seu Ida mons & sylva fuit Trojanorum in Phrygia.

(f) *Simois*) Fluvius est Troadis, seu agri Trojani fama quam natura major.

(g) *Ascræus*) Hesiodus est, ab Ascra patria, Bœotiæ oppido, sic dictus.

(h) *Dum mustis*) Quia de agricultura scripsit.

(i) *Mustis*) Mustum uvæ est liquor, antequam vinum fiat.

(k) *Ceres*) Id est, *segetes*; quibus præest, quasque invenit Ceres.

(l) *Battiades*) Callimachus est, Batti filius, Poeta Græcus, cujus hymnos nonnullos, eosque pulcherrimos hodieque habemus.

(m) *Nulla Sophoc.*) Id est, *Sophoclis fama, quam cothurno, seu Tragœdiis sibi magnam fecit, semper durabit*.

(n) *Sophocleo*) Fuit Sophocles Poeta Græcus, Atheniensis, tragœdiarum scriptor, qui gravius & grandiori stylo scripsit quam Euripides.

(o) *Cothurno*) Calceamentum est, quo in Tragœdiis utebantur. Ponitur vero cothurnus pro tragico stylo.

(p) *Aratus*) Poeta fuit Græcus celebris, Solensis, ex Cilicia; cujus opus, de cœlo & stellis etiam hodie habemus.

(q) *Fallax*) Quales in Comœdiis plerumque finguntur.

(r) *Improba*) *Insatiabilis, impura, avara, perjura*, &c. quales sunt lenæ.

(s) *Menandros*) Fuit Menander Poeta Græcus: cujus virtutes præcipuas, seu in fingendis personis artem, quanquam obiter, attigit tamen Ovidius. Quatuor ex Menandro Latinas fecit Comœdias Terentius.

Ea-

Digitized by Google

(*a*) Ennius (*b*) arte carens, (*c*) animosique (*d*) Accius oris,
Casurum nullo tempore nomen habent.
(*e*) Varronem (*f*) primamque ratem quæ nesciat ætas,
Aureaque (*g*) Æsonio (*h*) terga petita (*i*) duci?
Carmina sublimis tunc sunt peritura (*k*) Lucreti,
Exitio terras cum dabit (*l*) una dies.
(*m*) Tityrus, & (*n*) fruges, (*o*) Æneiaque arma legentur,
(*p*) Roma, triumphati dum caput orbis eris.
Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
Discentur (*q*) numeri, culte Tibulle, tui.
(*r*) Gallus & (*s*) Hesperiis, & Gallus notus (*t*) Eois,
Et sua cum Gallo nota (*u*) Lycoris erit.

INTERPRETATIO.

Ennius arte destitutus, Accius oris sublimis, habent famam nunquam interituram. Quodnam seculum ignorabit Varronem & primam navem, & vellera aurea quæsita a duce Æsonio? Carmina elati Lucretii tunc sunt peritura, cum una dies terras in ruinam trahet. Tityrus & segetes & arma Æneia legentur, quandiu Roma eris Caput Orbis triumphati. Quandiu ignes & sagittæ erunt tela Cupidinis, versus tui addiscentur, polite Tibulle. Gallus & Lycoris sua cum Gallo erit clarus ad ortum & occasum.

NOTÆ.

(a) *Ennius*) Poeta fuit Latinus antiquissimus, Calabria oriundus; cujus paucula fragmenta supersunt.

(b) *Arte carens*) Virgilium dicunt solitum dicere, se ex Ennii stercore aurum colligere. Monuit Quintilianus Ennium, sicut sacros vetustate lucos, adorandum.

(c) *Animosi*) Grandi & sublimi stylo, qui scripsit.

(d) *Accius*) Hic tragœdias scripsit; duriusculusque, (quod vitium in tempora rejicit Quintilianus) Ciceroni, ferreus aliis visus est.

(e) *Varronem*) Plures eo nomine fuerunt viri doctrina celebres: hoc vero in loco de illo P. Terentio Varrone Attacino intelligendum est, qui Argonautica scripsit, quæ tamen ad nostra tempora non pervenerunt.

(f) *Primamque ratem*) Argo navem intelligit; quam primam fabulantur Poetæ, quod nova & majori forma constructa fuerit.

(g) *Æsonio*) Jasoni scil. Æsonis filio.

(h) *Terga*) Vellus aureum intelligit; quod Varroni, itemque aliis Poematis materiam præbuit.

(i) *Duci*) Pro, *a duce*.

(k) *Lucreti*) Excellenti Poemate, quo totam Epicuri Philosophiam complexus est, notissimus Poeta Lucretius.

(l) *Una dies*) Forte ad illa Lucretii respexit.

Principio maria, ac terras, cælumque tuere,
Horum naturam triplicem, tria corpora Memmi,
Tres species tam dissimiles, tria talia texta,
Una dies dabit exitio.

(m) *Tityrus*) Per Tityrum, Virgilii Eclogas intellige, in quarum prima Tityrus Pastor inducitur.

(n) *Fruges*) Virgilii intelliguntur Georgice; quibus Agriculturam docuit.

(o) *Æneiaque*) Virgilii Æneis.

(p) *Roma*) Romam compellat ideo Poeta, quod etiam in Romani nominis gloriam Poema suum Virgilius scripserit.

(q) *Numeri*) *Versus*. Tibullo etiam æternam famam promittit.

(r) *Gallus*) Hic Cornelius Gallus Orator eximius & Poeta non mediocris fuit, Augusti familiaris, cujus tamen jussu, cum in proditionis suspicionem venisset, occisus est.

(s) *Hesperiis*) *Occidentalibus*.

(t) *Eois*) *Orientalibus*. Eos enim Græce, Aurora est.

(u) *Lycoris*) Fictum est amicæ nomen, quæ Volumnii liberta fuisse dicitur, Cytheris proprio nomine appellata.

Ergo, cum (a) silices, cum (b) dens (c) patientis aratri,
Depereant (d) ævo, carmina morte carent.
(e) Cedant carminibus Reges, Regumque Triumphi:
Cedat & auriferi ripa (f) beata (g) Tagi.
(h) Vilia (i) miretur vulgus; mihi (k) flavus (l) Apollo
Pocula (m) Castalia (n) plena ministret aqua.
(o) Sustineamque coma metuentem (p) frigora myrtum:
Atque a sollicito (q) multus amante legar.
(r) Pascitur in vivis Livor: (s) post fata quiescit,
Cum suus ex merito quemque tuetur honos.
Ergo, etiam cum me supremus (t) adederit ignis,
(u) Vivam, parsque mei magna (*) superstes erit.

INTERPRETATIO.

Igitur, cum saxa, cum dens duri aratri deterantur tempore, versus sunt immortales. Reges & Regum triumphi cedant carminibus; cedat etiam dives ripa Tagi auriferi. Vulgus suspiciat contemnenda: aureus Apollo mihi præbeat pocula plena aqua Castaliæ. Et redimier capillos myrto timenti frigora; & plurimus legar ab amante anxio. Invidia rodit viventes; desinit post mortem, cum sua laus defendit unumquemque pro merito. Ergo celebrabor etiam, postquam ultimus ignis me consumserit; & magna pars mei supererit.

NOTÆ.

(a) *Silices*) Qui tamen durissimi sunt lapides.

(b) *Dens aratri*) Vomer. *Le soc de la charrue.*

(c) *Patientis*) *Duri*; utpote ferrei.

(d) *Ævo*) *longo tempore.*

(e) *Cedant*) Cedant vero, siquidem eorum gloria nonnisi per carmina durat.

(f) *Beata*) *Dives.* Carmina divitiis anteponit.

(g) *Tagi*) Tagus fluvius est Lusitaniæ, quem auriferas arenas volvisse scripserunt Plinius, aliique.

(h) *Vilia*) Qualia aurum, argentum, si Poetæ scopum spectes; & sapientes audias.

(i) *Miretur*) *Amet.* Quo sensu, partim nihil admirari dixit Horatius rem esse prope unam & solam quæ possit facere & servare beatum.

(k) *Flavus*) Propter Solis radiorum fulgorem, qui sunt ejus coma aurea.

(l) *Apollo*) Sol est, qui Musis, & bonis artibus præesse creditur.

(m) *Castalia*) Fons fuit Castalius, in montis Parnassi radicibus, Musis & Apollini sacer; cujus aquæ haustibus vaticinandi & carmina scribendi facultatem dari voluerunt Poetæ.

(n) *Plena*) *Ut postea ore pleno, plenoque ex pectore versus fundere possim.*

(o) *Sustineam*) *Myrto Veneri sacra arbore coroner, ut qui amatoria scripserim.*

(p) *Frigora*) Maxime vero huic arbusculæ frigus nocet.

(q) *Multus*) Pro *multum.* Sic sæpe etiam alii.

(r) *Pascitur in vivis*) Hoc in suum solatium dicit: cui non sit durum quod omnibus evenit pati, certus gloriam maximam post fata mansuram.

(s) *Post fata*) *Postquam impleta omnia quæ a fato seu Parcis de aliquo fando præstituta sunt. Post mortem* uno verbo.

(t) *Adederit*) *Adusserit*, ut habent alii: *consumserit*. Veteris vero non fuit instituti apud Romanos, auctore Plinio, cadavera cremare; terra enim condebantur. At postquam longinquis bellis obrutos erui cognovere, tum demum illud est institutum: a quo imperantibus Antoninis desitum volunt.

(u) *Vivam*) Fama scil. apud varias gentes immortali.

(*) *Superstes*) Superstes est qui post mortem stat.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

AMORUM LIBER II.

ELEGIA I.

Quod pro gigantomachia amores scribere sit coactus.

Hoc (*a*) quoque composui, (*b*) Pelignis natus (*c*) aquosis,
Ille ego (*d*) nequitiæ Naso poeta meæ.
Hoc (*e*) quoque jussit Amor: procul hinc, procul este severæ:
Non estis (*f*) teneris apta (*g*) theatra (*h*) modis.
Me legat (*i*) in sponsi facie non frigida virgo:
Et rudis ignoto tactus amore (*k*) puer.
Atque aliquis juvenum, quo nunc ego, (*l*) saucius (*m*) arcu
(*n*) Agnoscat (*o*) flammæ conscia signa suæ:
Miratusque diu, *Quo*, dicat, *ab indice doctus*,
Composuit casus (*p*) *iste poeta meos?*
(*q*) Ausus eram (memini) (*r*) cælestia dicere bella,
Centimanumque (*s*) Gygen; & satis (*t*) oris erat:

INTERPRETATIO.

Ille ego Naso poeta meæ lasciviæ, ortus Pelignis aquaticis, hoc quoque opus perscripsi. Amor hoc quoque imperavit: longe hinc, longe estote rigidæ: non estis spectatrices idoneæ mollibus versibus. Puella non severa coram amatore me legat: & juvenis inexpertus correptus amore incognito. Atque aliquis adolescentum vulneratus sagittis quibus ego nunc, agnoscat notas conscias sui amoris; & diu miratus, Quo, *dicat*, ab indice iste poeta admonitus perscripsit fortunam meam? *Ausus eram, (recordor) cantare bella cælestia, & Gygen Centimanum; (& satis erat spiritus)*

NOTÆ.

(a) *Quoque*) Hac voce utitur, quia superiorem de amoribus librum conscripserat.

(b) *Pelignis*) Populi fuerunt Peligni ad Apenninum in mediis propemodum Italiis, supra Romam; ubi fuit Sulmo Poetæ patria.

(c) *Aquosis*) propter aquas ex nivosis montibus vi magna defluentes.

(d) *Nequitiæ*) Amores intelligit.

(e) *Quoque*) *Sicut & præcedentem librum*; in cujus prima Elegia dixit Poeta, Amorem versibus suis pedem surripuisse.

(f) *Teneris*) *Mollibus & lascivis.*

(g) *Theatra*) Pro spectatoribus, lectoribus, vel auditoribus posuit; per Metonym.

(h) *Modis*) *Versibus.*

(i) *In facie*) *Coram.*

(k) *Puer*) *Adolescens, Juvenis.* Illa vero voce sæpius, præsertim in Amoribus, utitur.

(l) *Saucius*) Amans.

(m) *Arcu*) Amoris *scil.* arcu, aut sagitta, quæ ad amandum impellit.

(n) *Agnoscat*) *Legendo mea carmina recognoscat.*

(o) *Flammæ*) Amoris.

(p) *Iste*) Ovidius *scil.*

(q) *Ausus*) Dicit Poeta, se Gigantomachiam scribere voluisse, sed ab eo incœpto amoribus retractum.

(r) *Cælestia*) Quæ adversus Deos Gigantes moliti sunt, gesseruntque.

(s) *Gygen*) Quidam hunc Gigantem, Apollodorum sequuti, Gyan vocant: fuerunt vero Gigantes centimani tres Cœli & Terræ filii, Briareus nempe, Gyas, & Cœus.

(t) *Oris*) Dicit Poeta, se describendæ gigantomachiæ parem fuisse.

Cum

Digitized by Google

Cum (*a*) male se (*b*) Tellus ulta est, (*c*) ingestaque (*d*) Olympo
(*e*) Ardua (*f*) devexum (*g*) Pelion (*h*) Ossa tulit.
(*i*) In manibus (*k*) nimbos, & cum Jove fulmen habenti,
Quod bene pro (*l*) cœlo mitteret ille suo,
(*m*) Clausit amica fores: ego cum Jove fulmen (*n*) omisi.
(*o*) Excidit ingenio Jupiter ipse meo.
Jupiter, ignoscas: nil me tua tela juvabant.
Clausa tuo majus janua fulmen (*p*) habet.
Blanditias elegosque (*q*) leves (*r*) mea tela resumsi,
Mollierunt duras lenia verba fores.
Carmina (*s*) sanguineæ (*t*) deducunt (*u*) cornua Lunæ;
Et revocant niveos Solis euntis equos.
Carmine (*x*) dissiliunt abruptis faucibus angues,
Inque suos fontes versa recurrit aqua.

INTERPRETATIO.

cum terra se male vindicavit, cum Ossa excelsa imposita Olympo tulit Pelion declive. Amica obturavit januam mihi *habenti nimbos in manibus & cum Jove fulmen quod ille sapienter torqueret pro cælo suo: ego deserui fulmina cum Jove. Ipse Jupiter effluxit meo animo. Jupiter des veniam; tua fulmina nihil mihi proderant. Fores obturatæ erant majus fulmen tuo. Me converti ad mitia verba, & teneos elegos mea arma: Blanditiæ flexerunt asperam januam. Carmina subtrahunt cornua Lunæ rubenti; & retroagunt equos candidos Solis currentis. Serpentes rumpuntur carmine, cervicibus elisis, & aqua conversa refluit in suas scaturigines.*

NOTÆ.

(a) *Male*) Gigantes vero adversus Deos non male modo & scelerate pugnarunt, sed infeliciter etiam qui victi sunt.

(b) *Tellus*) Dicitur vero Tellus, in sui ultionem contra Deos, pugnaturum genus gigantum genuisse.

(c) *Ingestaque*) *Imposita, superjecta*, scil. Ossa. Nam fœminini est generis hoc in loco mons Ossa; qui alibi est masculini. Dicuntur vero gigantes, quo tempore bellum cum Diis gesserunt, montes montibus ut cœlum ascenderent, imposuisse.

(d) *Olympo*) Mons est Olympus inter Thessaliam & Macedoniam altissimus.

(e) *Ardua*) *Alta & ascensu difficilis*.

(f) *Devexum*) *Inclinatum, pronum*; adeoque & altum: quicquid enim descendentibus declive est, ascendentibus est acclive.

(g) *Pelion*) Mons est Thessaliæ.

(h) *Ossa*) Mons est juxta Olympum.

(i) *In manibus*) Id est, *cum de iis omnibus scripturus essem, & præ manibus haberem*. Sed magnifice loquutus est Poeta.

(k) *Nimbos*) Nimbus pluviam repentinam & præcipitem significat; itemque nubem, qua Dii in terras descendere dicebantur.

(l) *Cælo*) Quod invadere gigantes paraverant.

(m) *Clausit*) Exclusus ab amica sui.

(n) *Omisi*) Id est, *a scribenda gigantomachia destiti*.

(o) *Excidit*) Verissime dixit.

(p) *Habet*) Alii habent *erat*: quod clam Heinsio placuit.

(q) *Leves*) Quibus non est sublimitas; quibusque adeo non gravia, sed levia & amatoria describuntur.

(r) *Mea tela*) Per oppositionem ad tela Jovis.

(s) *Sanguineæ*) *Sanguinei coloris*.

(t) *Deducunt*) *E cœlo ducunt*: quod suis carminibus & incantationibus quæ nunc Poeta confundit, facere Magos. Poetæ fabulati sunt.

(u) *Cornua*) Adeoque Lunam ipsam.

(x) *Dissiliunt*) *Rumpuntur*; ut loquitur Maro.

Car-

Carminibus cessere (*a*) fores: insertaque posti,
Quamvis (*b*) robur erat, carmine victa sera est.
Quid mihi profuerit (*c*) velox cantatus Achilles?
Quid pro me (*d*) Atrides alter & alter agent?
(*e*) Quique tot errando, quot bello, perdidit annos?
(*f*) Raptus & (*g*) Hæmoniis (*h*) flebilis Hector equis?
At facie teneræ laudata sæpe puellæ,
Ad vatem pretium carminis ipsa venit.
(*i*) Magna datur merces: heroum clara (*k*) valete
Nomina: (*l*) non apta est gratia vestra mihi.
Ad mea formosæ vultus adhibete puellæ
Carmina, (*m*) purpureus quæ mihi dictat Amor.

INTERPRETATIO.

Janua cessit carminibus: & sera infixa posti, quanquam robur esset, revulsa est carmine. Quid me juverit rapidus Achilles celebratus; quid uterque Atrides facient pro me: & qui tot consumsit annos erroribus quot bello: & Hector miserabilis raptatus equis Hæmoniis? At sæpe forma mollis puella cantata, ipsa accedit ad poetam premium carminis: Amplum datur præmium. Nomina magnifica heroum discedite: vester favor mihi non est utilis. Pulcræ puellæ advertite oculos ad mea carmina, quæ formosus Amor mihi suggerit.

NOTÆ.

(a) *Fores*) Amicæ *scil.* carminibus laudatæ.

(b) *Robur*) *Ex robore*, arbore glandifera, durissima.

(c) *Velox*) Talis ab Homero inducitur.

(d) *Atrides*) Agamemnon & Menelaus, Atrei filii, Poetis, Homero præsertim decantatissimi: per quos Poemata epica intelliguntur, quibus ipsi præbuerunt materiam.

(e) *Quique tot*) Ulysses est, quem in Odyssea cecinit Homerus; qui decem annos in bello Trojano, totidem in reditu consumsit.

(f) *Raptus*) Raptatum bigis ab Achille circa muros Iliacos Hectorem pueris vix opus est indicare.

(g) *Hæmoniis*) Achillis Hæmonii, seu Thessali.

(h) *Flebilis*) *Dignus qui fleatur.*

(i) *Magna*) Siquidem amica ipsa detur.

(k) *Valete*) Illorum facta nolle se canere innuit.

(l) *Non gratia vestra*) *Sed amicæ gratia apta est.*

(m) *Purpureus*) *Roseo & pulcro colore.*

ELEGIA II.

Ad Bagoum, ut custodiam puellæ sibi commissæ laxiorem habeat.

QUEM penes est dominam servandi cura, (*a*) Bagoe,
Dum perago tecum pauca, sed apta, vaca.

INTERPRETATIO.

Bagoe, cui demandata est provincia custodiendi dominam, vacuus esto, dum absolvo tecum pauca, sed idonea.

NOTÆ.

(a) *Bagoe*) Spadonibus est quasi commune nomen; quibus antiquitus, ut & hodie apud Turcas, puellarum cura demandabatur.

He-

Hesterna vidi spatiantem luce puellam,
(*a*) Illa, (*b*) quæ (*c*) Danai porticus agmen habet.
Protinus, ut placuit, misi, scriptoque rogavi.
Rescripsit trepida, *Non licet*, illa manu.
Et cur non liceat quærenti, reddita causa est;
Quod nimium dominæ cura molesta (*d*) tua est.
Si sapis, o custos, odium (mihi crede) mereri
Desine; quem metuit quisque, perisse cupit.
(*e*) Vir (*f*) quoque non sapiens: quid enim servare laboret,
Unde nihil, quamvis non tueare, perit?
Sed gerat ille suo morem furiosus amori:
(*g*) Et castum, multis quod placet, esse putet.
Huic (*h*) furtiva tuo libertas munere detur;
Quam dederis illi, reddat ut illa tibi.
Conscius esse velis: domina est (*i*) obnoxia servo.
Conscius esse (*k*) times: (*l*) dissimulare licet.
Scripta (*m*) leget secum: matrem misisse putato.
(*n*) Venerit ignotus: postmodo (*o*) notus eat.
Ibit ad (*p*) adfectam, quæ non languebit, amicam
(*q*) Visere; judiciis ægra sit illa tuis.

INTERPRETATIO.

Heri intuitus sum puellam deambulantem illa porticu, quæ habet turbam Danai. Continuo, ut mihi *grata fuit, misi; & litteris aravi. Illa respondit manu timida* Non conceditur. *Et ratio data est petenti quamobrem non esset concessum; quod custodia tua est nimium gravis dominæ. Si sapis, o custos, crede mihi, omitte mereri odium: unusquisque optat interiisse quem timet. Maritus etiam* est *ineptus; cur enim curet custodire unde nihil deteritur quanquam non custodias? Sed ille insanus indulgeat suo amori; & arbitretur pudicum quod multis arridet. Libertas secreta huic concedatur tuo beneficio; ut illa retribuat, quam illi tribueris. Velis esse conscius: domina est subdita servo. Metuis esse conscius: licet dissimulare. Si seorsum legat litteras; credito matrem misisse. Si accesserit incognitus; postmodo cognitus discedat. Accedat ad amicam ægram, quæ ægra non erit, visendi causa; illa sit ægra tua judicio.*

NOTÆ.

(a) *Illa*) Porticu *scil.*

(b) *Quæ Danai*) Apollinis Palatini porticum intelligit, in qua quinquaginta Danaidum imagines erant: quam cum templo magnificentissimo, itemque bibliotheca Græca & Latina, in parte Palatinæ domus, Augustus excitavit.

(c) *Danai agmen*) De filiabus Danai quinquaginta, quæ maritos suos, una exceptâ, interfecerunt, antea vidimus.

(d) *Tua est*) Cler. Heinsius legit *cura es*: ne inconcinne dutilerque geminetur hoc disticho *est*. Aliter tamen crediderim.

(e) *Vir*) *Maritus; qui uxorem servandam tibi credidit.*

(f) *Quoque*) Ut ita insipientem etiam custodem dicat.

(g) *Et castum*) Pudicam non posse esse quæ multis placeat, innuit.

(h) *Furtiva*) Quam nesciat maritus.

(i) *Obnoxia*) *Quæ perpetua timet ne crimen prodas.*

(k) *Times*) Pro *si times*: sed illud melius est.

(l) *Dissimulare*) *Simulare se non vidisse; ne conscius dicaris.*

(m) *Leget*) Pro *si legat puella.*

(n) *Venerit*) *Si veneris.*

(o) *Notus*) *Quilibet amicus ad puellam venisse a te fingatur*, quem noscas.

(p) *Adfectam*) *Ægrotam*: optime.

(q) *Visere*) *Ibit visere*; Græcismus bonis authoribus familiaris, pro *ad visendum.*

Si faciet tarde, ne te mora longa fatiget,
Impoſita gremio stertere fronte potes.
Nec tu, (*a*) linigeram fieri quid possit ad (*b*) Isin,
Quæsieris: (*c*) nec tu (*d*) curva theatra time.
(*e*) Conscius assiduos (*f*) commissi (*g*) tollet honores.
Quis minor est autem, quam tacuisse, labor?
Ille placet, (*h*) versatque domum, neque verbera sentit:
Ille (*i*) potens: (*k*) alii sordida turba jacent.
Huic, veræ ut lateant (*l*) causæ, finguntur inanes:
Atque (*m*) ambo domini, quod probat una, (*n*) probant.
(*o*) Cum bene vir (*p*) traxit vultum, rugasque coegit;
Quod voluit fieri blanda puella, facit.
Sed tamen interdum tecum quoque jurgia nectat;
Et simulet lacrymas, carnificemque (*q*) vocet.
Tu contra objiciens, quæ tuto diluat illa,
(*r*) In verum falso carmine deme fidem.

INTERPRETATIO.

Si faciet lente; ne te tædeat longi spatii, tibi licet dormire capite in sinum demisso. Nec tu perciveris quid possit geri ad Isin liniferam; nec tu metue curva theatra. Conscius facinoris capiet perpetuos honores. Quæ autem est levior opera quam siluisse? Ille gratus est, & gubernat domum, neque experitur flagra: ille potens, alii obscœna turba contemnuntur. Ut veræ causæ occultentur, falsæ ab eo conscio *simulantur: atque ambo domini approbant quod uni placet. Cum maritus multum contraxit faciem, & coacervavit rugas; mitis puella perficit quod cupivit fieri. Sed tamen moveat quoque nonnunquam rixas tecum; & fingat lacrymas & increpet tortorem. Tu contra exprobrans, quæ illa secure dissolvat, tolle fidem in verum, ficto flagitio.*

NOTÆ.

(a) *Linigeram*) Quia ejus Sacerdotes lineis vestibus induti ejus sacra celebrabant. Legunt tamen alii *niligenam*, quod Io, Inachi filia, quæ Isis est, in vaccam a Jove transmutata, apud Nilum in Ægypto pristinam formam receperit: Atque hanc lectionem non parum juvat, quod a quibusdam Isis, Jovis Ægyptii regis filia, & eadem quæ Ceres dicta est.

(b) *Isin*) Id est, in ejus templo; quod Romæ erat, in campo Martio juxta ovile: in quo multa stupra, adulteria, & lenocinia fiebant.

(c) *Nec time*) *Sine ut ad theatra veniat domina.*

(d) *Curva*) In hemicycli formam structa fuerunt.

(e) *Conscius*) *Tu, vel quivis alius conscius.*

(f) *Commissi*) *Adulterii.*

(g) *Tollet*) *Auferet, capiet*, a domina, adeoque & conservis.

(h) *Versatque*) Id est, *impune quicquid lubet potest facere.* Pari modo dicimus gallice, *Il peut renverser la maison, mettre tout s'en dessus dessous.*

(i) *Potens, alii*) *Potens dominæ* habent nonnulli.

(k) *Alii*) Servi, *scil.* contemnuntur.

(l) *Causæ*) Quamobrem hoc aut illud Domina fecerit, huc aut illuc iverit; *ne veras* possit maritus suspicari.

(m) *Ambo domini*) Puella *scil.* & custos commissi conscius.

(n) *Probant*) *Approbant, in ea stant*: eaque apud maritum utuntur.

(o) *Cum bene*) Inde rationem petit ad persuadendum obsequium Bagoo *erga* dominam, quod postquam maritus puellæ admodum iratus fuerit, ea tamen blanditiis suis *eum* ad vota sua possit perducere.

(p) *Traxit*) Id est, *iratus est*: trahitur enim nasus & corrugatur per iram.

(q) *Voces*) Ut inde sibi fidum custodem credat maritus.

(r) *In verum*) Alii *in vero*: *in veri*: multumque hic variant codices. Vult Poeta, ficta crimina dominæ objicere Bagoum, ut cum illa facile diluerit, seseque probam & falso accusatam probaverit, nulla verorum criminum aut accusationum ratio habeatur.

Sic tibi semper honos, sic (*a*) curta (*b*) peculia crescent:
Hæc (*c*) face, & exiguo tempore (*d*) liber eris.
Aspicis (*e*) indicibus nexas per colla catenas:
(*f*) Squalidus (*g*) orba fide pectora carcer habet.
(*h*) Quærit aquas in aquis, & (*i*) poma fugacia captat
(*k*) Tantalus: (*l*) hoc illi garrula lingua dedit.
Dum nimium servat (*m*) custos Junonius Io,
Ante suos annos (*n*) occidit; (*o*) illa Dea est.
Vidi ego compedibus (*p*) liventia crura gerentem,
Unde vir (*q*) incestum scire (*r*) coactus erat.
(*s*) Pœna minor merita: nocuit mala lingua duobus,
Vir doluit; famæ damna puella tulit.
Crede mihi: (*t*) nulli sunt crimina grata marito:
Nec quemquam, quamvis audiat illa, juvant.

INTERPRETATIO.

Sic tibi semper gloria, sic exigua peculia augebuntur: hæc præstato, & brevi spatio liber eris. Cernis indicibus vincula constricta per colla: carcer sentus coercet pectora fide carentia. Tantalus quærit aquas in aquis & carpere tentat poma fugientia: lingua loquax hoc illi attulit. Dum custos Junonius nimium invigilat Io, extinctus est ante suos annos; illa est Dea. Ego vidi habentem crura livida compedibus, a quo maritus coactus erat cognoscere adulterium. Supplicium levius merito: prava lingua obfuit duobus. Maritus cruciatus est; puella passa est famæ dispendia. Crede mihi; adulteria nulli sunt marito accepta: nec cuiquam prosunt, quamvis illa cognoscat.

NOTÆ.

(a) *Curta*) *Parva*. Alii *alta*.

(b) *Peculia*) Alii *pecunia*, deinde *crescet*. Dicitur vero præsertim peculium illud omne quod industria sua, & labore, servus potest lucrifacere.

(c) *Face*) Pro *fac*; antique.

(d) *Liber*) *Pecunia* & *favore dominæ libertatem consequeris*.

(e) *Indicibus*) Falsis *scil.* quorumque non comprobatum aut approbatum indicium. At ea Poetæ scopo non fuit tam accuratum esse.

(f) *Squalidus*) *Pædore & situ obsitus*.

(g) *Orba fide*) Tacite indicat perfidum fore Bagoum, si dominæ furta proderet.

(h) *Quærit*) *Tantalus a labris, sitiens, fugientia captat*
Flumina. Horat.

(i) *Poma*) Fingitur quoque Tantalus, supplicii causa, poma apud inferos ad labia usque pendentia habere, quæ esurientis morsus fugiant.

(k) *Tantalus*) Fuit ille Jovis filius, ideo ad inferos detrusus, quod eorum secreta, quæ communis cœnæ usu perceperat, mortalibus prodiderit.

(l) *Hoc*) Quod ita apud inferos plectatur.

(m) *Custos*) Argus est, cui servandam Io vaccam ne ad eam Jupiter descenderet, Juno commisit.

(n) *Occidit*) A Mercurio, Jovis jussu interfectus est.

(o) *Illa*) Io *scil.* quæ Isis est: cujus fabulam in Metam. videbimus.

(p) *Liventia*) Livor dicitur color ille subniger, quo plumbum, itemque contusæ corporis partes conspiciuntur.

(q) *Incestum*) Pro quovis adulterio posuit.

(r) *Coactus*) Quasi ipse maritus nescire maluisset.

(s) *Pœna*) Qua *scil.* multatus fuerat judex ille.

(t) *Nulli sunt crimina*) Non tam explicandum istud per id quod verba primo sonant, quam per scopum: est vero ille dicere, non magis indicium, quam crimen quod eo proditur, placere.

Seu

Seu (*a*) tepet, indicium (*b*) securas prodis ad aures;
Sive amat, officio fit (*c*) miser ille tuo.
Culpa nec (*d*) ex facili, quamvis manifesta, probatur,
(*e*) Judicis illa sui tuta favore venit.
Viderit ipse licet; credet tamen (*f*) ipse (*g*) neganti:
(*h*) Damnabitque oculos; & (*i*) sibi verba dabit.
(*k*) Aspiciat dominæ lacrymas; plorabit & ipse:
Et dicet, *Pœnas* (*l*) *garrulus iste dabit*.
Quam dispar certamen (*m*) inis! tibi verbera victo
Adsunt: in gremio judicis illa sedet.
Non scelus (*n*) aggredimur: non ad miscenda (*o*) coimus
Toxica: non stricto fulminat ense (*p*) manus.
Quærimus, ut tuto per te possimus amare.
Quid precibus nostris mollius esse potest?

INTERPRETATIO.

Sive languet, facis indicium ad aures negligentes; sive amat, ille fit miser tua sedulitate. Nec crimen, quanquam apertum, facile arguitur. Illa accedit secura gratia sui judicis. Quamvis ipse viderit; ipse tamen fidem habebit diffitenti; & coarguet oculos; & sibi imponet. Videat lacrymas dominæ, ipse quoque flebit, & dicet, iste loquax pœnas exsolvet. *Quam inæqualem pugnam subis! flagra sunt parata tibi superato; illa sedet in sinu judicis. Non flagitium suscipimus, non convenimus ad paranda venena; manus non coruscat gladio nudato. Petimus, ut secure per te liceat amare. Quid potest esse mitius precibus nostris?*

NOTÆ.

(a) *Tepet*) Vir *scil.* qui frigide, aut omnino non amat uxorem.

(b) *Securas*) *Negligentes*: Vir enim qui uxorem non amat, ejus furta parum curat.

(c) *Miser*) Excruciatur vero qui uxorem amat, a qua non amatur, sed deluditur.

(d) *Ex facili*) Facile.

(e) *Judicis*) Mariti *scil.* qui uxorem cum amat, sibi ipsi, ne in culpa ea sit, studet imponere.

(f) *Ipse*) Maritus *scil.* judex.

(g) *Neganti*) Uxori *scil.*

(h) *Damnabit*) Quasi lusciosi fuerint, quibus non fidendum.

(i) *Sibi verba dabit*) *Seipsum decipiet.*

(k) *Aspiciat*) *Si aspiciat*: sed illud longe melius.

(l) *Garrulus*) Judex *scil.*

(m) *Inis*) Si scil. *cum domina coram marito litem disceptare aggrediaris.*

(n) *Aggredimur*) *Ego & domina tua.*

(o) *Coimus*) *Concordamus.*

(p) *Manus*) *Nostra* scil.

ELEGIA III.

Ad Eunuchum servantem dominam.

(*a*) HEI mihi, quod dominam nec vir nec fœmina servas,
Mutua nec Veneris gaudia nosse potes!

INTERPRETATIO.

HEi mihi, quod nec vir nec fæmina custodis dominam: nec potes cognoscere voluptatem Veneris!

NOTÆ.

(a) *Hei mihi*) Hanc superiori elegiam adnectandam censebat Scaliger.

Qui primus pueris genitalia membra recidit,
Vulnera, quæ fecit, debuit ipse pati.
Mollis in obsequium, facilisque rogantibus esses;
Si tuus in quavis (*a*) prætepuisset amor.
(*b*) Non tu natus (*c*) equo, non fortibus utilis armis:
Bellica non dextræ convenit hasta tuæ.
Ista mares tractent: tu spes depone viriles:
Sint tibi cum domina (*d*) signa ferenda tua.
Hanc imple meritis: hujus tibi gratia prosit.
Si careas illa, (*e*) quis tuus usus erit?
(*f*) Est etiam facies, sunt apti lusibus anni.
Indigna est pigro forma perire situ.
Fallere te potuit, quamvis habeare (*g*) molestus:
(*h*) Non caret effectu, quod voluere duo.
Aptius (*i*) ut fuerit precibus (*k*) tentasse, rogamus:
Dum bene (*l*) ponendi munera tempus habes.

INTERPRETATIO.

Qui primus amputavit partes genitales pueris, ipse debuit ferre plagas quas inflixit. Esses pronus in officium & commodus orantibus, si amor tuus incensus fuisset in aliqua puella. *Tu non es aptus equo, non idoneus ad arma virilia; hasta bellica non est accommoda tuæ dextræ. Mares ista moveant; tu omitte spes viriles. Signa sint tibi gerenda cum tua Domina. Hanc cumula officiis: hujus favor te juvet. Si illo destituaris, quid capies commodi? Adest etiam forma, ætas est idonea jocis. Pulchritudo non meruit interire inerti situ. Potuit te decipere, quamvis existimeris incommodus: quod duo cupiverunt non caret successu. Cum fuerit convenientius te solicitasse precibus, oramus; dum* tibi *tempus datur bene collocandi officia.*

NOTÆ.

(a) *Prætepuisset*) *Valde tepuisset. Si aliquam puellam amasses.*

(b) *Non tu natus*) Ostendit, nihil nisi dominæ gratiam inire, Bagoo convenire.

(c) *Equo*) *Ut sis eques.*

(d) *Signa*) *Cupidinis vexilla*, non Martis.

(e) *Quis tuus usus*) *Quid inde tibi lucri accedet?*

(f) *Est etiam facies*) Ut indignum sit nunc tam sævam puellæ custodiam adhiberi.

(g) *Molestus*) Id est, qui in servanda domina assiduus esset.

(h) *Non caret*) Probatio est ejus quod dixit, *fallere te potuit.*

(i) *Ut*) *Cum.*

(k) *Tentasse*) *Te*, scil. *Bagoe; ut amori nostro favere velit.*

(l) *Ponendi munera*) Bene ponere aut collocare munus seu beneficium dicitur ille qui ei benefacit, a quo gratia referatur.

ELEGIA IV.

Quod amet mulieres, cujuscumque formæ sint.

Non ego mendosos ausim defendere mores;
(*a*) Falsaque pro vitiis (*b*) arma movere meis,

INTERPRETATIO.

Ego non ausim excusare pravos meos mores; & concutere injusta arma pro meis vitiis

NOTÆ.

(a) *Falsa*) Pro *falso.*

(b) *Arma*) Rationes *scil.* male & falso contra verum pugnantes.

Con-

Confiteor ; si quid prodest delicta fateri :
In mea nunc (*a*) demens crimina fassus (*b*) eo.
Odi : (*c*) nec possum cupiens non esse, quod odi.
Heu quam, quæ studeas ponere, ferre (*d*) grave est!
Nam desunt vires ad me mihi (*e*) jusque regendum.
(*f*) Auferor ut rapida concita puppis aqua.
Non est certa meos quæ (*g*) forma irritet amores.
Centum sunt causæ, cur ego semper amem.
Sive aliqua est oculos in se dejecta modestos;
Uror : & insidiæ sunt pudor ille (*h*) meæ.
Sive (*i*) procax aliqua est; capior, quia rustica non est;
Spemque dat in molli mobilis esse toro.
Aspera si visa est, (*k*) rigidasque imitata Sabinas;
Velle, sed (*l*) ex alto dissimulare, puto.
Sive es docta ; places raras dotata per artes :
Sive rudis; placita es simplicitate tua.

INTERPRETATIO.

Agnosco; si quid juvat agnoscere peccata: nunc insanus confessus vuo in mea delicta. Odi; nec volens possum non esse quod odi. Heu quam molestum est bajulare quæ coneris abjicere! Nam mihi desunt vires & potestas qua mihi imperem. Abripior tanquam navis impulsa aqua ruente. Non est certa aliqua pulcritudo, quæ instiges meos amores: Centum sunt causa quamobrem ego semper amem. Seu aliqua est demissa oculos verecundos in se, ardeo; & ille pudor sunt mei laquei. Seu aliqua est proterva: moveor, quia non est inepta: & spem præbet esse mobilem in molli lecto. Si visa est difficilis, & æmulata severas Sabinas; arbitror cupere, sed multum dissimulare Seu es docta; arrides ditata per egregias artes: seu inculta; juvas tua simplicitate.

NOTÆ.

(a) *Demens*) *Qui mihi ipsi mea confessione nocea*; vel simpliciter, *& in omnibus demens*.

(b) *Eo in crimina*) *Ea damna, contra ea facis*.

(c) *Nec possum cupiens*) Enimvero cupit qui amat, & quo tempore cupit, non potest non cupere : At vero potuit ille qui cum cupit non potest non cupidum dici, potuit, inquam, cauta, assidua & gravi spiritus adversus carnem lucta, providere & cavere ne hoc aut illo tempore, aut omnino ne cuperet.

(d) *Grave est*) Imo gravissimum; & quo magis studeas gravius, nisi ultra tendis, & denique superas. Cui rei remedium est tamen primum, studere ponere, & laborem velle ferre : nam cur adversus stimulum calces : deinde viribus uti, quæ, in viris fortibus, plerumque ferendo oneri pares sunt, sufficiunt certe cum per gratiam sustentantur. Frustra & in suam perniciem aliud quærat qui fuerit indocilis. Cæterum notandum est, non verum esse quod, suo more nequitiæ indulgens, Poeta tacite indicat, amorem vel cupiditatem, jugum esse, quod ferre necesse sit.

(e) *Jusque*) *Potestas*.

(f) *Auferor*) Aufertur equidem qui in profluentem attractus est. At vero cogitanti & præoccupanti, difficile utut sit, tamen adversus tam lenem primo aquæ fluxum niti non est impossibile. *Principiis, & longa quidem obsta*: tum virtuti idem illud facile videbitur, quod ignaviæ nunquam erit possibile.

(g) *Forma*) Pro formosa puella.

(h) *Mea*) *Quibus capiar*.

(i) *Procax*) Ad omnia fere extenditur vox ista, quæ de meretrice improba dici possunt.

(k) *Rigidasque*) *Severas & castas*.

(l) *Ex alto*) *Ex longinquo, multum & callide*. Micyllus exponit. *Superbe, & cum fastidio*.

Est,

Digitized by Google

Est, quæ Callimachi præ nostris rustica dicat
Carmina: cui placeo, protinus ipsa placet.
Est etiam, quæ me vatem, & mea carmina culpet:
Culpantis cupiam sustinuisse femur.
Molliter (a) incessit; motu capit: altera (b) dura est,
At poterit tacto mollior esse viro.
Hæc quia dulce canit, flectitque (c) facillima vocem,
Oscula cantanti rapta dedisse velim.
Hæc (d) querulas (e) agili percurrit pollice chordas.
Tam doctas quis non possit amare manus?
Illa placet gestu, (f) numerosaque brachia ducit,
Et tenerum molli torquet ab (g) arte latus:
Ut taceam de me, qui causa tangor ab omni;
(h) Illic (i) Hippolytum pone; (k) Priapus erit.
(l) Tu, quia tam longa es, veteres heroidas æquas:
Et potes in toto (m) multa jacere toro.
Hæc habilis brevitate sua: corrumpor utraque:
Conveniunt voto longa brevisque meo.
Non est culta; subit (n) quid cultæ accedere possit.
Ornata est; dotes exhibet illa suas.

INTERPRETATIO.

Est quæ affirmet carmina Callimachi dura esse præ nostris: illa cui sum gratus continuo est grata. Est etiam quæ me Poetam improbet, & meos versus: optem fovisse femur improbantis. Ambitiose ambulat, motu pellicit: altera est rudis; at poterit esse lenior tacte viro. Hæc quia suaviter cantat, & mollissime moderatur vocem, optem suavia furtiva obtulisse canenti. Hæc perstringit molles nervos pollice habili: quis non possit diligere tam peritas manus? Illa grata est gestu, & movet lacertos in numerum, & flectit molle latus ab arte lassiva: ut de me sileam, qui moveor ab omni causa; illic siste Hippolytum, erit Priapus. Tu, quia tam procera es, par es antiquis heroinis: & ampla potes cubare in toto lecto. Hæc agilis sua brevitate: capior utraque: Procera & parva sunt accommodæ desiderio meo. Non est ornata; in mentem venit quid possit addi ornatæ. Culta est; illa exerit suas dotes.

NOTÆ.

(a) *Incessit*) Alii *insedit*.

(b) *Dura*) Quæ non molliter & fractis gradibus, sed rustico more ambulat.

(c) *Facillima*) Pro *facillime*; quomodo eleganter loqui amat Horat.

(d) *Querulas*) Quibus amores cantantur queruli.

(e) *Agili*) Alii *habili*.

(f) *Numerosaque*) *Quæ ad numerum moveantur*. Gall. *Qui vont en cadence*.

(g) *Arte*) Saltatoria *scil.*

(h) *Illic*) Ubi saltant puellæ.

(i) *Hippolytum*) Fuit Hippolytus Thesei ex Hippolyte Amazonum regina filius, qui cum ob castitatem novercæ dolis perierit, pro quovis homine casto a Poeta positus est.

(k) *Priapus*) Hortorum Deus est impurissimus, pro quovis incontinente.

(l) *Tu*) Quamvis alloquitur tanquam præsentem procera statura puellam.

(m) *Multa*) Quæ majorem corpore lecti partem occupet. Optime vero ejus generis sermone utimur.

(n) *Quid*) Pulchritudinis *scil.* si ad eam adjumentum fuerit.

Can-

Candida me capiet, capiet me flava puella:
Est etiam fusco grata colore Venus:
Seu pendent nivea (*a*) pulli cervice capilli;
(*b*) Leda fuit nigra conspicienda coma.
Seu flavent; placuit croceis Aurora capillis.
Omnibus historiis se meus aptat amor.
Me nova sollicitat, me tangit (*c*) serior ætas;
(*d*) Hæc melior specie corporis: illa sapit.
Denique quas tota quisquam probet Urbe puellas;
Noster in has omnes (*e*) ambitiosus amor.

INTERPRETATIO.

Puella nivea me corrumpet, flava me corrumpet: Venus est etiam jucunda furvo colore. Sive coma nigra fluit collo candido; Leda fuit spectabilis capillis nigris. Sive flavet; Aurora grata fuit flava coma. Meus amor se accommodat omnibus historiis. Ætas juvenilis me movet, ætas provectior me capit: Hæc jucundior forma corporis: illa sapit. Denique quascumque puellas quisquam laudet tota urbe, amor noster his omnibus movetur.

NOTÆ.

(a) *Pulli*) *Nigri*.

(b) *Leda*) Helenæ mater, Tyndari uxor.

(c) *Serior*) *Provectior*.

(d) *Hæc*) Pro *altera*; refertur enim ad remot ue.

(e) *Ambitiosus*) *Cupidus*.

ELEGIA V.

Ad amicam corruptam.

Nullus amor (*a*) tanti est; [(*b*) abeas, (*c*) pharetrate Cupido]
Ut mihi sint toties maxima vota mori.
Vota mori mea sunt; cum te (*d*) peccasse recordor,
Hei mei, perpetuum nata puella (*e*) malum!
Non mihi (*f*) deceptæ nudant tua facta (*g*) tabellæ:
Non data furtive (*h*) munera crimen (*i*) habent.

INTERPRETATIO.

Nullus amor est tanti, (discedas Cupido pharetrate) ut toties exoptem obire. Hei mihi exopto obire, cum memini te flagitium admisisse, puella, pernicies assidua! Tabellæ interceptæ non mihi aperiunt tua peccata: dona exhibita clandestino non arguunt flagitium.

NOTÆ.

(a) *Tanti est*) Vehementer dolet Poeta, quod, cum in convivio quodam cum amica fuisset, & se dormire simulasset, eam viderit cuidam convivæ mutuum amorem, nutu, verbis, & oculis ostendere.

(b) *Abeas*) Amoris detrectat militiam.

(c) *Pharetrate*) Pharetram *scil.* gerit, qui ignitis suis sagittis totum prope orbem incendit.

(d) *Peccasse*) *Fidem mihi in amore non servasse.* Sermonem a Cupidine ad puellam convertit.

(e) *Malum*) Id est, *in malum & perniciem meam*.

(f) *Deceptæ*) *Interceptæ*. Optimus Paletinus *delete*; quod cl. Heinsio placuit.

(g) *Tabellæ*) *Amatoriæ literæ*.

(h) *Munera*) Quæ furtim potissimum si accipit puella, aliud concedere creditur.

(i) *Habent*) Intellige *nec mihi indicant*; nam eo spectat oratio.

O uti-

Digitized by Google

O utinam (*a*) arguerem sic, ut non vincere possem!
Me miserum! quare (*b*) tam bona causa mea est?
Felix, qui (*c*) quod amat, (*d*) defendere fortiter audet:
Cui sua, *Non feci*, dicere amica potest.
(*e*) Ferreus est, nimiumque suo (*f*) favet ille dolori,
(*g*) Cui (*h*) petitur victa palma (*i*) cruenta rea.
Ipse miser vidi, cum me dormire putares,
(*k*) Sobrius (*l*) apposito crimina vestra mero.
Multa supercilio vidi (*m*) vibrante loquentes.
Nutibus in vestris (*n*) pars bona vocis erat.
Non oculi tacuere tui, conscriptaque vino
Mensa; nec in digitis (*o*) litera nulla fuit.
Sermonem agnovi, [(*p*) quid non videatur amanti?]
Verbaque pro certis jussa valere (*q*) notis.
Jamque frequens (*r*) ierat mensa conviva remota:
(*s*) Compositi juvenes unus & alter erant.

INTERPRETATIO.

O utinam ita accusarem, ut possem non tenere causam: Me infelicem! quamobrem mea causa est tam certa? Beatus, qui audet strenue tueri quod amat; cui amica sua potest dicere, Non feci. *Ille durus est, & plus æquo indulget suo dolori, a quo quæritur palma sanguinolenta rea damnata. Egomet infelix flagitia vestra sum intuitus, sobrius vino adbibito cum arbitrareris me sopitum esse.* Vos *intuitus sum multa dicentes moto supercilio. Pars multa vocis erat in vestris signis. Oculi tui & mensa exarata mora non siluerunt; nec nullum fuit scriptum in digitis. Intellexi sermonem, (quid non intelligatur ab amante?) Et voces prædictas venire pro certis literis. Jamque plurimus conviva discesserat mensa seposita: unus & alter adolescentes dormiebant.*

NOTÆ.

(a) *Arguerem*) *In crimine tuo coarguendo iis uterer rationibus & iudiciis, quæ facile posses refellere: ut te in culpa esse probare non possem.*

(b) *Tam bona*) Rara admodum querimonia. Sed jocus est, quem nemo non videt.

(c) *Quod amat*) *Quam puellam amat.*

(d) *Defendere*) Illud faciunt, qui ne amicam peccasse cognoscent, sibi student imponere: quod non potest qui crimen suis oculis vidit.

(e) *Ferreus*) *Sibi crudelis*: ut miserum esse intelligetur.

(f) *Favet*) *Indulget.*

(g) *Cui*) *A quo.* Ita & loquutus est Horat.

(h) *Petitur palma*) Id est, Qui postquam amicæ crimen certo cognovit, petit ut ipsa confiteatur.

(i) *Cruenta*) *Doloris, & mœstitiæ plena*: sed acriter expressit.

(k) *Sobrius*) Ut ex ebrietate nullus sit excusandi locus.

(l) *Apposito mero*) Id est, in convivio.

(m) *Vibrante*) Supercilii certe, & oculorum motu, plurimas animi cogitationes possumus exprimere.

(n) *Pars bona*) Id est, plereque indicabant, quæ voce significare melius potuissetis.

(o) *Litera*) Antea diximus, in digitis etiam literas notare solitos amantes, quibus clanculum suis amoribus serviant.

(p) *Quid non videatur*) Scripti fere omnes, *quod non videatur agentem.*

(q) *Notis*) *Literis.*

(r) *Ierat*) *Abiverat.*

(s) *Compositi*) Quid hæc vox significet ex superiori libri versu intelligitur, *Si bene compositus vino somnoque jacebit.*

Im-

Improba tum vero jungentes oscula vidi.
(*a*) Illa mihi (*b*) lingua nexa fuisse liquet.
Qualia nec fratri tulerit germana severo;
Sed tulerit cupido mollis amica viro:
Qualia credibile est, nec (*c*) Phœbum ferre Dianæ;
Sed Venerem Marti sæpe tulisse (*d*) suo.
Quid facis, exclamo: quo nunc mea gaudia defers?
(*e*) Injiciam (*f*) dominas (*g*) in mea jura manus.
(*h*) Hæc tibi sint mecum, mihi sint communia tecum.
In bona cur quisquam tertius ista venit?
(*i*) Hoc ego; quæque (*k*) dolor linguæ dictavit: at (*l*) illi
Conscia purpureus venit in ora pudor.
Quale coloratum (*m*) Tithoni conjuge cælum
Subrubet: aut sponso visa (*n*) puella novo.
(*o*) Quale rosæ fulgent inter (*p*) sua lilia mistæ:
Aut ubi (*q*) cantatis Luna laborat equis:
Aut quod, ne longis (*r*) flavescere possit ab annis,
(*s*) Mæonis (*t*) Assyrium fœmina (*u*) tinxit ebur.

INTERPRETATIO.

Tum vero vos *aspexi nectentes suavia proterva. Mihi sonitat illa fuisse implexa lingua. Qualia nec soror dederit fratri rigido; sed amica lassiva dederit amanti suo: qualia verisimile est nec Phœbum præbere Dianæ; sed Venerem sæpe dedisse Marti suo. Quid agis, vociferor; quo nunc exportas meam voluptatem? Immittam manus dominas in mea jura. Hæc tibi sint mecum, mihi sint tecum socia. Quamobrem quisquam tertius accedit in ista* nostra *bona? Ego hæc, & quæ dolor suasit lingua; at rubor sanguineus illius vultum conscium occupavit. Quale cælum infectum ab uxore Tithoni subrubet, aut puella spectata a novo sponso. Qualiter rosæ confusæ sunt suis liliis splendent; aut ubi luna patitur equis incantatis; aut ebur Assyrium, quod mulier Mæonis infecit, ne luteum colorem possit contrahere longo tempore.*

NOTÆ.

(a) *Illa*) Oscula *scil.*

(b) *Lingua*) Quod *columbatim*, *id est columbarum more oscula jungere* dixit Catullus, labiis junctis, & utrimque vibrante lingua.

(c) *Phœbum*) *Apollinem*, fratrem Dianæ.

(d) *Suo*) *Ab ipsa Venere amato*; ut antea vidimus.

(e) *Injiciam*) Manus injectio est, quoties nulla judicis authoritate expectata rem nobis debitam vindicamus. *Servius.*

(f) *Dominas*) Domini est præcipue in servum manus injectio.

(g) *In mea jura*) Id est ea, quæ mei sunt juris, & sub mea potestate.

(h) *Hæc*) Oscula *scil.*

(i) *Hoc*) *Dixi*, scil. *clamitans.*

(k) *Dolor*) Suaviter dixit; facilìusque excusatur quod quis ex dolore coactus loquitur.

(l) *Illi*) *Amicæ meæ*, scil.

(m) *Tithoni conjuge*) Aurora.

(n) *Puella*) Solent vero puellæ nubiles & probæ viso primum sponso erubescere.

(o) *Quale*) Pro *qualiter.*

(p) *Sua*) *Quibus decorantur.*

(q) *Cantatis*) *Incantatis.* De his vero Poetarum figmentis jam sæpe vidimus.

(r) *Flavescere*) Ebur cum tempore flavescit, præsertim adipe unctum.

(s) *Mæonis*) *Lydia.* Est vero Mæonia, seu Lydia, Asiæ minoris regio notissima.

(t) *Assyrium*) Assyria regio est Asiæ minoris, quæ quia Indiæ, veteribus minus notæ, proxima, sæpius pro ea ponitur. Notum vero ex India, vel ex Africa, ubi vivunt elephanti, nobis ebur, eorum dentes, afferri.

(u) *Tinxit*) *Rubrum fecit.*

His erat, aut alicui color ille simillimus horum:
Et nunquam casu pulcrior illa fuit.
(*a*) Spectabat terram; terram spectare decebat.
Mæsta erat in vultu; mæsta decenter erat.
Sicut erant (& erant culti), laniare capillos,
Et (*b*) fuit in teneras impetus ire (*c*) genas.
Ut faciem vidi, (*d*) fortes cecidere lacerti:
Defensa est (*e*) armis nostra puella suis.
Qui modo sævus eram, supplex ultroque rogavi
Oscula ne nobis (*f*) deteriora daret.
Risit, & ex animo dedit optima: qualia possent
Excutere irato tela (*g*) trisulca Jovi.
Torqueor infelix, ne tam bona sumserit (*h*) alter:
Et volo non (*i*) ex hac illa fuisse nota.
Hæc quoque, quam docui, multo meliora fuerunt,
Et quiddam visa est addidicisse novi.
Quod nimium placuere, (*k*) malum est: quod tota labellis
Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.
Nec tamen hoc unum doleo: non oscula tantum
Juncta queror, quamvis hæc quoque juncta queror:
Illa, nisi in lecto, nusquam potuere doceri.
Nescio quis pretium grande magister habet.

INTERPRETATIO.

Ille color erat his, aut horum alicui proximus: & fortuito illa nunquam fuit formosior. Intuebatur humum; decorum erat humum intueri. Tristis erat facies, condecore tristis erat. Ira suasit scindere comam qualis erat, (& erat comta,) & involare in molles genas. Ut vultum aspexi, valida brachia elanguerunt: nostra puella tecta est suis armis. Qui modo ferox eram, supplex & sponte oravi, ne præberet nobis suavia pejora. Risit, & ex animo suavissima obtulit, qualia possent revellere tela trifida Jovi infenso. Crucior miser, ne alter carpserit tam mollia; & cupio illa non fuisse hujus notæ. Hæc quoque fuerunt multo suaviora quam docui; & visa est addidicisse aliquid novi. Ingratum est quod nimium placuerunt; quod tota tua lingua est admissa nostris labiis, nostra est admissa *tuis. Nec tamen hoc unum indignor; non modo conqueror nexa* fuisse *oscula; quamvis hæc quoque nexa* fuisse *conqueror: illa nullibi potuerunt doceri, nisi in toro. Nescio quis præceptor habet ingentem mercedem.*

NOTÆ.

(a) *Spectabat*) Ut mos est eorum qui sunt in scelere deprehensi.

(b) *Fuit*) *Mihi* scil.

(c) *Genas*) *Amicæ* scil.

(d) *Fortes*) *Mei*; *qui in amicam impetum facere parabam.*

(e) *Armis*) Pulcritudine *scil.*

(f) *Deteriora*) Illis *scil.* quæ alteri dederat.

(g) *Trisulca*) Trifidum voluerunt Poetæ Jovis fulmen.

(h) *Alter*) *Rivalis meus.*

(i) *Ex hac nota*) Id est, *tam suavia*. Nota pro reipsa ponitur.

(k) *Malum est*) Quia signum est ab alio eam didicisse.

ELEGIA VI.

In mortem Psittaci.

(*a*) PSITTACUS, (*b*) Eois (*c*) imitatrix ales (*d*) ab Indis,
Occidit: (*e*) exequias ite frequenter aves.
Ite, (*f*) piæ volucres, & plangite pectora pennis;
Et rigido teneras ungue notate genas.
(*g*) Horrida pro mœstis (*h*) lanietur pluma capillis;
Pro longa resonent carmina vestra (*i*) tuba.
Quid (*k*) scelus (*l*) Ismarii (*m*) quereris, (*n*) Philomela, (*o*) tyranni?
(*p*) Expleta est annis ista querela suis.
Alitis in raræ miserum (*q*) devertite funus.
Magna, sed (*r*) antiqui causa doloris (*s*) Itys.

INTERPRETATIO.

Psittacus avis æmula missa ab Indis ad ortum sitis interiit: alites venite frequentes ad pompam funeris. Adeste piæ aves, & percutite pectora pennis; & molles genas ungue sævo signate. Pluma hispida scindatur loco tristis comæ: carmina vestra audiantur pro longa tuba. Quid, Philomela, lamentaris flagitium Tyranni Ismarii? Ista querimonia cumulata est annis suis. Deflectite ad lamentabiles exequias raræ avis. Itys causa est ampla doloris, sed doloris veteris.

NOTÆ

(a) *Psittacus*) *Un perroquet*. Eum puellæ dono dederat Poeta.

(b) *Eois*) Eos Aurora est; unde Eous, a, um quod est ab Aurora, seu Oriente. *Oriental*.

(c) *Imitatrix*) Nimirum Psittacus aliarum avium, itemque hominum voces imitatur.

(d) *Ab Indis*) Missus *scil.* quod in quibusdam codicibus legitur. Jam vero notiores sunt, mercibus suis Indi, quam ut de iis loquamur.

(e) *Exequias*) Exequias cohonestate, celebrate. Ad funeris pompam adeste. Gall. *Assistez aux funerailles*.

(f) *Piæ*) Pietas est in sepeliendis & componendis mortuis.

(g) *Horrida*) Præ mœstitia *evulsa*, & *turbata*; *non composita*.

(h) *Lanietur*) Qui mos fuit in funeribus.

(i) *Tuba*) Nimirum ad eam majoris ætatis funera proferebantur, ut minoris ad tibiam.

(k) *Scelus*) Stuprum & linguæ abscissionem intelligit, quam a Tereo passa est Philomela: quam fabulam fuse in Metam. videbimus.

(l) *Ismarii*) *Threicii*; ab Ismaro monte Thraciæ.

(m) *Quereris*) In lusciniam mutata fuit Philomela, quæ flebilibus vocibus sortem suam queri videtur. Vult vero Poeta, ut dolorum suorum oblita Psittaci mortem defleat.

(n) *Philomela*) Pandionis Atheniensium regis fuit filia; cujus videsis historiam in Metam.

(o) *Tyranni*) Tereus est, rex Thraciæ.

(p) *Expleta*) Id est, *jam satis superque Terei facinus questa es, & tuo dolori paruisti*.

(q) *Devertite*) Cl. Heinsius legit *devertitur*, quia ad Philomelam sermo est. Dominicus vero ita Philomelam compellasse Poetam putat, ut ejus sororem Prognen, doloris ejusdem participem intellexerit.

(r) *Antiqui*) Qui adeo minor esse debeat.

(s) *Itys*) Terei & Prognes fuit filius, quem mater, injuriæ, sibi, itemque sorori a Tereo oblatæ, ulciscendæ causa interemit, patrique epulandum apposuit.

Digitized by Google

(*a*) Omnes, quæ liquido (*b*) libratis in aere cursus;
Tu tamen ante alias, turtur (*c*) amice, dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem (*d*) longa tenaxque fides.
Quod fuit (*e*) Argolico (*f*) juvenis Phocæus Orestæ;
Hoc tibi, dum licuit, Psittace, turtur erat.
(*g*) Quid tamen ista fides? quid rari forma coloris?
Quid vox mutandis ingeniosa sonis?
Quid juvat, (*h*) ut datus es, (*i*) nostræ placuisse puellæ?
Infelix avium gloria, (*k*) nempe jaces.
Tu poteras (*l*) fragiles pennis (*m*) hebetare smaragdos,
Tincta gerens rubro (*n*) Punica rostra (*o*) croco.
Non fuit in terris vocum (*p*) simulacior ales:
Reddebas (*q*) blæso tam bene verba sono.
(*r*) Raptus es invidia: non tu fera bella movebas:
Garrulus, & placidæ pacis amator eras.

INTERPRETATIO.

Omnes, quæ volatis in aere fluido, tu tamen præ aliis turtur amico, lamentator. Perfecta vobis fuit unanimitas tota vita, & fides diutina & firma permansit usque ad finem. Quod juvenis Phocæus fuit Orestæ Argolico; hoc tibi eras turtur, Psittace, quandiu datum est. Quorsum tamen ista fides? Quorsum species pretiosi coloris? Quorsum vox solers in fingendis sonis? Quid prodest, postquam oblatus es, gratum fuisse nostræ puellæ? Nimirum miser bonos alitum peristi. Tu, infectum habens rostrum puniceum croco rubro poteras obscurare pennis smaragdos fragiles. Non exstitit in orbe avis melius imitans sermonem; tam apte referebas verba voce balbutiente. Sublatus es livore: tu non sciebas sæva bella; eras loquax & amator lenis concordiæ.

NOTÆ.

(a) *Omnes*) Alites *scil.*

(b) *Libratis cursus*) *Volatis*.

(c) *Amice*) Qui in eadem cavea, vel cum Psittaco apud Corinnam vixerit: vel, quia ut Plinius dicit, inter Psittacum & turturem magna est amicitia. Prior explicatio vera est.

(d) *Longa*) Fragmentum Patavinum habet *firma*.

(e) *Argolico*) Orestæ, Agamemnonis, Mycenarum, adeoque Argolidis, regis filio: Cujus & Pyladis amicitia celeberrima fuit.

(f) *Juvenis Phocæus*) Pylades est, Strophii Phocensis filius, indissolubili cum Oreste amicitiæ vinculo conjunctus.

(g) *Quid tamen*) Profuit *scil.*

(h) *Ut*) *Postquam*; *statim atque*.

(i) *Nostræ*) Corinnæ *scil.*

(k) *Nempe*) Istud cum magno dolore proferendum.

(l) *Fragiles*) Alii *virides*; qui color est Smaragdi gemmæ. Nec tam fragilis est Smaragdus: ut parum abfuerit, nisi clar. Heinsii auctoritati concessissem, quin hanc vulgatis codicibus receptam lectionem, reposuerim.

(m) *Hebetare*) Id est, eorum viridissimum colorem obscurare, & facere ut minus viridia appareret.

(n) *Punica*) Id est, *rubea cum splendore*.

(o) *Croco*) *Du saffran*.

(p) *Simulacior*) *Qui melius voces imitaretur, simularet, & redderet*. Hanc vero vocem ex aliquot manuscriptis restituit clar. Heinsius, cujus loco vulgati *simulantior* exhibebant.

(q) *Blæso*) Blæsus dicitur is, qui inter loquendum aut aliquam literam excludit aut male profert. Quomodo itaque *bene* reddebat voces Blæsus Psittacus? *Bene* non est *articulate*, sed *eleganter*, *lepide*, nam & ille Psittacorum conatus, & pronuntiandi difficultas, aut linguæ hæsitantia, ad venustatem & jucunditatem facit.

(r) *Raptus es invidia*) *Per invidiam tibi mors accelerata*.

Ecce

(*a*) Ecce coturnices inter sua (*b*) prælia vivunt:
Forsitan & fiant (*c*) inde frequenter anus.
(*d*) Plenus eras minimo: nec præ sermonis amore
In multos poteras (*e*) ora vacare cibos.
Nux erat esca tibi, (*f*) causæque papavera (*g*) somnis:
Pellebatque sitim simplicis humor aquæ.
Vivit edax vultur, ducensque per aera gyros
Milvus, & pluviæ (*h*) graculus (*i*) auctor aquæ.
Vivit & armiferæ cornix (*k*) invisa Minervæ;
Illa quidem sæclis vix moritura (*l*) novem.
Occidit ille loquax, humanæ vocis imago,
Psittacus, (*m*) extremo munus ab orbe datum.
Optima prima fere (*n*) manibus rapiuntur avaris;
(*o*) Implentur numeris deteriora suis.

INTERPRETATIO.

Ecce coturnices vita fruuntur inter sua certamina: forsitan & inde sæpe fiant vetulæ. Satur eras exiguo; nec ob amorem loquelæ poteras ore vacuus esse ad multam escam. Nux tibi erat cibus, & papavera somnum inducentia; & humor aquæ communis extinguebat sitim. Vultur belluo longam vitam agit, & Milvus orbes adscribens per aëra, & graculus augur aquæ pluviæ. Cornix etiam odiosa Minervæ armiferæ longam trahit vitam; illa quidem vix obitura post novem sæcula. Ille psittacus garrulus repræsentatio vocis humanæ, donum missum ab ultimo orbe interiit. Optima fere auferuntur prima manibus rapacibus, pejora cumulantur suis numeris.

NOTÆ.

(*a*) *Ecce*) Dolet Poeta, quod ferociores aves vivant, placidissimus Psittacus perierit.

(*b*) *Prælia*) Coturnicum & perdicum inter se se pugnas describit Aristoteles lib. 9. de animalibus, cap. 8.

(*c*) *Inde*) *Ex coturnicibus*: vel *ex eo quod pugnaces sunt*.

(*d*) *Plenus eras min.*) Id est pauca ad alimentum sufficiebant.

(*e*) *Ora*) Græcismus: pro *secundum ora*, vel *quoad ora*.

(*f*) *Causæ papav.*) Appositio.

(*g*) *Somnis*) Hanc lectionem clar. Heinsius arripuit ex Neapolitano. Alii habent *somni*. Supervacaneum vero videtur somniferum papaver admonere.

(*h*) *Graculus*) Alii *garrulus*. Graculus vero pluvias apud Avienum prædicit, in prognosticis.

(*i*) *Auctor*) Clar. Heinsius vellet legere *augur*; qua voce usus est Horat. Od. 17. lib. 3.

Aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix.

(*k*) *Invisa*) Quamobrem ex ipso Poeta lib. 2. Metam. liquet; ubi Coronidis fabulam narrat, quam in cornicem Minerva, ut a Neptuno vitium effugeret, maximo beneficio mutavit, comitemque fecit; deinde ob intempestivum nuntium a se, non sine odio maximo repulit.

(*l*) *Novem*) Hic secundum Hesiodum, qui cornici novem nostras ætates, trecentos annos attribuit, ut refert etiam Plin. lib. 7.

(*m*) *Extremo*) Ab Oriente, *scil.* Mittuntur enim ex India.

(*n*) *Manibus*) Mortis manus, si quæ sint, intelligit. Optima quæque prima interire queritur.

(*o*) *Implentur numeris*) *Quam diutissime vivunt*. De ratione horum numerorum, vide Macrob. ad Somn. Scipion. c. 13. ubi inter alia hæc habentur: *Constat enim, numerorum certam constitutamque rationem, animam sociare corporibus. Hi numeri, dum supersunt, corpus animari non desinit. Cum vero deficiunt mox arcana illa vis solvitur, qua societas illa constabat*. Impletis igitur numeris corpus fatiscit, animaque seducitur artubus.

Tri-

Digitized by Google

Tristia (*a*) Phyllacidæ (*b*) Thersites funera vidit:
Jamque cinis, vivis fratribus, (*c*) Hector erat.
Quid referam (*d*) timidæ pro te pia vota puellæ;
Vota procelloso per mare (*e*) rapta Noto?
(*f*) Septima (*g*) lux aderat, non exhibitura sequentem;
Et stabat vacua jam tibi (*h*) Parca colo.
Nec tamen ignavo stupuerunt verba palato.
Clamavit moriens lingua, *Corinna, vale.*
Colle sub (*i*) Elysio nigra nemus ilice frondens,
Udaque perpetuo gramine terra, viret.
Si qua fides dubiis; volucrum locus ille piarum
Dicitur, (*k*) obscœnæ quo prohibentur aves.
Illic innocui late pascuntur olores:
Et vivax Phœnix, (*l*) unica semper avis.
Explicat (*m*) ipsa suas (*n*) ales Junonia pennas:
(*o*) Oscula dat cupido blanda columba mari.

INTERPRETATIO.

Thersites spectavit mæstas exequias Phyllacidæ: & Hector jam erat cinis, fratribus superstitibus. Quid memorem pia vota pro te puellæ pavidæ, vota ablata per mare ab Austro procelloso? Dies septima advenerat, non præbitura sequentem; & jam Parca tibi aderat inani colo. Nec tamen verba interierunt inerti palato. Lingua moriens clamavit, Corinna, vale. *Sylva frondens fusca ilice sub clivo Elysio, & terra humida perenni gramine virescit. Si qua fides incertis, illa creduntur sedes piarum avium, a quibus infames volucres arcentur. Illic cycni innoxii late pascuntur; & Phœnix longævus, semper avis unica. Ipsa avis Junonia pandit suas pennas: mitis columba præbet suavia avido mari.*

NOTÆ.

(a) *Phyllacida*) *Phylace, Thessaliæ oppido, ubi regnavit, oriundus.* Protesilaus est, Iphicli filius, ex Græcis principibus qui ad Trojam iverunt unus, qui Græcorum omnium primus ab Hectore est interfectus.

(b) *Thersites*) Græcorum fuit omnium facie & lingua homo fœdissimus & ignavissimus: quem Achilles sibi conviciantem pugno interfecit.

(c) *Hector*) Fratrum fortissimus, Priami filius.

(d) *Timidæ*) *Timentis ne morereris.*

(e) *Rapta noto*) *Irrita*: frustra enim fuisse dicuntur quæ venti rapiunt.

(f) *Septima*) Ex quo Psittacus ægrotare cœperat, *scil.*

(g) *Lux*) *Dies.*

(h) *Parca*) Quæ vitam nere dicitur, adeoque & occidere, vel cum filum abrumpitur, vel cum linum deficit. Tres vero sunt Parcæ, de quibus antea.

(i) *Elysio*) Animæ Psittaci, quasi hominis, tribuit Elysium, seu campum quo piorum animas recipi crediderunt Ethnici. Ante vero locum describit Poeta.

(k) *Obscœnæ*) *Turpes & rapaces*, sicuti vultures, bubones, &c.

(l) *Unica*) Hanc fabulam defenderunt nonnulli; alii ad alia transtulerunt; alii plane figmentum esse voluerunt.

(m) *Ipsa suas*) Alii *atque suas.* Neutrum vero clar. Heinsio, non sine causa satisfacit, qui forte legendum putat *hic pictas*, vel *& passas.* Omnino corrigendus hic locus. Dominicus in quibusdam exemplaribus scriptum esse testatur, *Spectat & ipsa suas.*

(n) *Ales Junonia*) Pavo est.

(o) *Oscula dat*) Res est notissima.

Psit-

Psittacus has inter, nemorali (*a*) sede receptus,
(*b*) Convertit volucres in sua verba pias.
Ossa tegit tumulus; tumulus pro corpore parvus:
Quo lapis exiguus par sibi carmen habet.
(*c*) [Colligor ex ipso dominæ placuisse sepulcro.
Ora fuere mihi plus ave docta loqui.]

INTERPRETATIO.

Inter has psittacus, admissus in habitationem nemorosam, allicit pias aves ad suos sermones. Sepulcrum occulit ossa; sepulcrum exiguum pro ratione corporis: in quo parvus lapis sibi æquale carmen habet. Credor ex ipso tumulo placuisse dominæ. Ora mihi fuere docta sermones edere plus ave.

NOTÆ.

(a) *Sede*) Dicuntur Elysii *piorum sedes*: *& sedere* aves quæ arborum ramis insidunt.

(b) *Convertit*) Tenetur enim quisque apud inferos iisdem studiis, quibus in vita delectabatur. Egregium vero figmentum & lepidum, Psittacus apud Elysios humana voce alias aves ad se alliciens. Illic vide, si potes tumultum, & rem insolitam.

(c) *Colligor*) Merito postremum hoc distichon ab aliena manu esse credidit cl. Heins.

ELEGIA VII.

Amicæ se purgat, quod ancillam non amet.

(*a*) ERGO ego sufficiam reus in nova crimina semper?
(*b*) Ut vincam, toties dimicasse piget.
Sive ego marmorei respexi (*c*) summa theatri;
Eligis e (*d*) multis, unde dolere (*e*) velis.
(*f*) Candida seu (*g*) tacito me vidit fœmina vultu;
In vultu tacitas arguis esse (*h*) notas.
Si quam laudavi; miseros (*i*) petis ungue capillos:
Si culpo; crimen dissimulare putas.

INTERPRETATIO.

Ergo ego semper reus par ero novis criminationibus? Quamvis potiar victoria, toties piget decertasse. Sive ego converti vultus ad fastigia theatri marmorei; eligis e multis a qua velis doleri. Seu puella splendida me oculis mutis aspexit; accusas signa muta esse in oculis. Si aliquam probavi; involas unguibus in infelicem comam: si damno; arbitraris me obvelare culpam.

NOTÆ.

(a) *Ergo*) Indignantis est.

(b) *Ut*) *Quamvis*.

(c) *Summa*) E quibus ludos spectabant mulieres.

(d) *Multis*) Fœminis *scil.*

(e) *Velis*) Ut intelligatur proterve & nulla causa amicam dolere.

(f) *Candida*) Fœminam intelligo in cujus vultu omnia aperta sunt; quæ nihil nutibus occultis amico significat.

(g) *Tacito*) Id est, Ex cujus vultu nihil cognosci possit. Atque ex eo jocus in versu sequente oritur.

(h) *Notas*) *Signa amatoria*.

(i) *Petis*) Ex zelotypia, & dolore.

Sive

Sive (*a*) bonus color est, in te quoque (*b*) frigidus esse;
Seu malus, alterius dicor amore mori.
(*c*) Atque ego peccati vellem mihi conscius essem,
Æquo animo pœnam, qui meruere, ferunt.
Nunc temere insimulas: credendoque omnia frustra,
Ipsa vetas iram pondus habere tuam.
(*d*) Aspice, ut auritus miserandæ sortis asellus
Assiduo domitus verbere lentus eat.
(*e*) Ecce, novum crimen, sollers ornare Cypassis
Objicitur dominæ contemerasse torum.
Dî melius, quam me, si sit peccasse libido,
Sordida (*f*) contemtæ sortis amica juvet!
Quis Veneris famulæ connubia liber inire,
Tergaque complecti verbere secta velit?
Adde, quod ornandis illa est operata capillis:
Et tibi (*g*) per doctas grata ministra manus.
(*h*) Scilicet ancillam, quæ tam tibi fida, rogarem?
Quid, nisi ut (*i*) indicio juncta repulsa foret?
Per Venerem (*k*) juro, (*l*) puerique volatilis arcus,
Me non (*m*) admissi criminis esse reum.

INTERPRETATIO.

Sive color est vivus, dicor esse quoque languidus in te: sive est pallidus, dicor *interire amore alterius. Atque ego optarem mihi essem conscius furti: qui digni sunt supplicio illud tolerant patienter. Nunc inconsulto accusas, credendo omnia temere, ipsa prohibes iram tuam esse alicujus momenti. Cerne, ut auritus asinus deflendæ conditionis segniter incedat pressus flagro continuo. Ecce nova accusatio. Cypassis industria comere exprobratur violasse lectum dominæ. Dii melius quam, si sit* mihi *cupiditas delinquendi; turpis amica vilis conditionis mihi grata sit! Quis liber sustineat admittere conjugia servæ Veneris: & amplecti terga usta flagris? Adjice, quod illa dedit operam fingendæ comæ;* & est *famula tibi accepta per manus solertes. Videlicet orarem famulam quæ* est *sibi tam fidelis? Quamobrem nisi ut repulsa esset addita indicio? Juro per Venerem, & arcus pueri volucris, me non esse reum flagitii patrati.*

NOTÆ.

(a) *Bonus*) *Vivus, purpureus, non pallidus*, qualis est amantium.

(b) *Frigidus*) *Non amans*.

(c) *Atque ego*) Cautissime crimen dissimulat.

(d) *Aspice ut auritus*) Nec Dominic. nec Mycillus poetæ sensum assequuti esse videntur. Scopus est, ni fallor, ab exemplo probare, amicæ iram nullius esse ponderis, quod nimis frequenter irascatur: ut nec verberibus assiduis lentus asinus movetur.

(e) *Ecce novum*) Callidissime verum crimen falsis immiscet, ut in turba lateat.

(f) *Contemtæ sortis*) Ancilla.

(g) *Per doctas*) *Perdocta est*, Puteaneus; clar. Heinsius putat *perdoctis manu*.

(h) *Scilicet*) Ironia est.

(i) *Indicio*) Dicit Poeta, si ancillam rogasset, nihil aliud futurum quam ut crimen ad dominam retulisset.

(k) *Juro*) Egregie vero, siquidem Jupiter ipse, ut ille ait, amantum ridet perjuria.

(l) *Puerique*) Cupido est.

(m) *Admissi*) *Peccati*.

ELE-

ELEGIA VIII.

Ad Cypassin ancillam Corinnæ.

PONENDIS in mille modos perfecta capillis,
Comere sed solas digna Cypassi Deas;
Et mihi jucundo non rustica cognita furto;
Apta quidem dominæ, sed magis apta mihi;
Quis fuit inter nos sociati corporis index;
Sensit concubitus unde Corinna tuos?
Num (*a*) tamen erubui, num verbo lapsus in ullo
Furtivæ Veneris conscia signa dedi?
(*b*) Quid, quod in ancilla si quis delinquere posset,
Illum ego contendi mente carere bona?
(*c*) Thessalus ancillæ facie (*d*) Briseidos arsit:
Serva (*e*) Mycenæo (*f*) Phœbas amata duci.
Non ego (*g*) Tantalide major, nec major Achille.
Quod decuit Reges, cur mihi turpe putem?
Ut tamen iratos in te (*h*) defixit ocellos;
Vidi te totis erubuisse genis.
At quanto, si forte (*i*) refers, præsentior ipse
Per Veneris (*k*) feci numina magna fidem?

INTERPRETATIO.

Cypassi peritissima digerere comam in mille modos, sed merita ornare solas Deas; & mihi cognita non absurdo grato furto; idonea quidem dominæ sed magis mihi idonea; quis fuit index corporis juncti inter nos? unde Corinna olfecit nostros concubitus? Num tamen pudore correptus sum, num titubant in ullo verbo exhibui indicia conscia occultæ Veneris? Quid, quod si quis posset peccare in ministra, ego affirmavi illum sana mente destitui? Thessalus forma flagravit famulæ Briseidos: Phœbas ancilla dilecta duci Mycenæo. Ego non sum præstantior Tantalide, nec præstantior Achille. Quamobrem mihi indecorum credam quod decorum fuit Regibus? Cum tamen injecis oculos infensos in te; vidi te erubuisse totis genis. At, si forte meministi, quanto ipse audacior fidem firmavi per magna numina Veneris!

NOTÆ.

(a) *Tamen*) *Quamvis peccaverimus.*

(b) *Quid*) Quasi dicat, *Annon egregie dissimulavi, qui ad Corinnam dixi, mente carere, qui cum ancilla peccaverit.*

(c) *Thessalus*) Achilles est. Scopus est exemplo factum suum laudare, & ancillæ approbare.

(d) *Briseidos*) Hippodamia est Brisei filia; de qua antea.

(e) *Mycenæo*) Agamemnoni, Mycenis oriundo.

(f) *Phœbas*) *Vate.* Cassandra est, quam a Phœbo vaticinandi facultatem accepisse supra vidimus: quamque Agamemnon, expugnato Ilio amavit.

(g) *Tantalide*) Agamemnone *scil.* cui avus fuit Tantalus.

(h) *Defixit*) Corinna *scil.*

(i) *Refers*) Id est, *animo recolis*; quomodo alibi loquutum Nasonem clar. Heinsius observavit.

(k) *Feci fidem*) *Confirmavi, & Corinnæ persuasi me non peccasse tecum.*

Tu (*a*) Dea, tu jubeas animi perjuria (*b*) puri
(*c*) Carpathium tepidos per mare ferre Notos.
Pro quibus (*d*) officiis pretium mihi dulce repende
Concubitus hodie, fusca Cypassi, tuos.
Quid renuis, fingisque novos, ingrata, timores?
(*e*) Unum est e dominis (*f*) emeruisse satis.
Quod si stulta negas, index anteacta fatebor;
Et veniam culpæ proditor ipse meæ.
Quoque loco tecum fuerim, quotiesque, Cypassi,
Narrabo dominæ, quotque quibusque modis.

INTERPRETATIO.

Tu Dea, tu imperes Austros tepentes perjuria animi sinceri per mare Carpathium discerpere. Pro quibus meritis exsolve mihi gratam mercedem hodie tuos concubitus fusca Cypassi. Quid abnuis, ingrata, & simulas novos metus? Satis est devinxisse unum e dominis. Quod si inepta recusas, ego index proferam anteacta; & ipse accedam proditor mei criminis. Et referam dominæ ubi tecum fuerim, Cypassi, & quoties, & quot modis, & quibus.

NOTÆ.

(a) *Dea*) Venerem per parenthesim hoc disticho compellat.

(b) *Puri*) Egregie vero animus purus est scilicet, cujus lingua peccavit. Sed quales Dii, tales & illi qui illis serviunt: purus fuerit Naso cum meretrice impurissima.

(c) *Carpathium*) Pars est Mediterranei, a Carpatho insula, juxta Creticum. Pro quolibet mari sumitur.

(d) *Officiis*) *Cum tuam causam cum mea apud Corinnam egi.*

(e) *Unum*) *Me* scil.

(f) *Emeruisse*) *Demeruisse, tuum fecisse*

ELEGIA IX.

Ad Cupidinem.

O Nunquam (*a*) pro me satis (*b*) indignate Cupido,
O in corde meo (*c*) desidiose puer!
Quid me, qui miles nunquam tua signa reliqui,
Lædis? & in castris vulnetor ipse meis?
Cur tua fax urit, figit tous arcus amicos?
Gloria (*d*) pugnantes vincere major erat.

INTERPRETATIO.

O Cupido nunquam satis infense in meam utilitatem, o puer iners in meo corde! Quamobrem me vulneras, qui miles nunquam destitui tua signa: & ipse lædor in meis castris? Quamobrem tua teda inflammat, arcus tuus fodit amicos? Major erat honor superare prælianses.

NOTÆ.

(a) *Pro me*) *Ex meo usu, pro mea utilitate.*

(b) *Indignate*) *In puellas irate, quas ego amo; quasque tuis sagittis transfixas voluerim.*

(c) *Desidiose*) *Frustra hærens, cum jam totus sim tuus.* Vellet Poeta ut latius in puellas imperium suum extenderet.

(d) *Pugnantes*) In primis puellas.

Quid?

Digitized by Google

Quid? non (*a*) Hæmonius, (*b*) quem (*c*) cuspide perculit, (*d*) heros,
Confossum medica postmodo juvit ope?
(*e*) Venator sequitur fugientia, capta relinquit:
Semper & inventis (*f*) ulteriora petit.
(*g*) Nos tua sentimus populus tibi (*h*) deditus arma:
Pigra reluctanti cessat in hoste (*i*) manus.
Quid juvat in nudis (*k*) hamata retundere tela
Ossibus? ossa mihi nuda relinquit amor.
Tot sine amore viri, tot sunt sine amore puellæ.
(*l*) Hinc tibi cum magna laude triumphus eat:
Roma, nisi immensum vires promôsset in orbem,
Stramineis esset (*m*) nunc quoque tecta casis.
(*n*) Fessus in (*o*) acceptos miles deducitur agros;
Mittitur in saltus (*p*) carcere liber equus:
Longaque (*q*) subductam celant (*r*) navalia (*s*) pinum:
(*t*) Tutaque deposito (*u*) poscitur ense (*x*) rudis.

INTERPRETATIO.

Quid? annon heros Hæmonius postmodum juvit auxilio medico transfixum quem læsit mucrone? Venator persequitur dilabentia, omittit correpta; & semper quærit plura quam quæ parta sunt. Nos turba tibi addicta experimur tua tela: manus tua *iners quiescit in hoste repugnante. Quid prodest obtundere sagittas hamis instructas in spoliatis ossibus? Amor mihi spoliavit ossa. Tot sunt viri sine amore, tot puellæ sine amore. Hinc tibi petatur triumphus cum ampla gloria. Nisi Roma protulisset robur in vastum orbem terrarum, esset nunc quoque structa tuguriis. Miles defatigatus immittitur in agros concessos: equus solutus repagulis dimittitur in saltus: & longa navalia tegunt navem retractam: & rudis secura petitur gladio derelicto.*

NOTÆ.

(a) *Hæmonius*) *Thessalus*. Achilles est; de quo jam sæpe.

(b) *Quem*) Telephus est, qui ab Achille peliade hasta vulneratus, ejusdem hastæ rubigine, ex oraculi responso, sanitati restitutus est.

(c) *Cuspide*) Peliadis hastæ *scil.* quam gestabat Achilles.

(d) *Heros*) Achilles.

(e) *Venator*) Alio exemplo Amorem, a se captivo ad fugientes & reluctantes convertere nititur.

(f) *Ulteriora*) *Plura*.

(g) *Nos*) Amatores *scil.*

(h) *Deditus*) Alii ex melioribus *subditus*.

(i) *Manus*) *Tua* scil. *o Amor*.

(k) *Hamata*) Ne infixa evelli possent; quod crudelissimum fuit.

(l) *Hinc*) Ex viris & puellis subactis.

(m) *Nunc quoque*) Qualia olim fuit. Res nota est:

Romuleoque recens horrebat regia culmo.
Virg.

(n) *Fessus*) Jam ab Amore militiæ vacationem & requiem se consequi debere, exemplo aliorum militum, veteranorum *scil.* qui emeritis stipendiis honestam ab imperatore missionem consequuntur, probare nititur Poëta.

(o) *Acceptos*) Veteranis militibus agros distribuere solebant Romani Imperatores, qua de re etiam pulsus quæritur quidam Pastor apud Virgilium in Bucolicis, aliique.

(p) *Carcere*) *Carcer*, & usitatius *carceres* in plurali dicebatur locus in circo, ubi equi donec currendi signum datum esset, coercebantur.

(q) *Subductam*) Ex mari retractam. *Deducere* contra est in mare mittere.

(r) *Navalia*) Loca sunt, in quibus naves, nauticaque omnia asservantur, itemque fabricantur.

(s) *Pinum*) Pro nave ex pinu facta.

(t) *Tutaque*) Quia ad certamen & pugnam gladiatoriam cogi non poterant qui rude donati essent.

(u) *Poscitur*) *Tanquam res debita petitur a gladiatore*. Harum vero omnium comparationum unus est scopus, quem ante indicavimus.

(x) *Rudis*) Virga est impolita, qua qui donati essent gladiatores emeriti censebantur; nec ad ludum amplius cogi poterant.

Me quoque, qui toties (*a*) merui sub amore puellæ,
(*b*) Defunctum placide vivere tempus erat.
(*c*) *Vive*, Deus, *posito*, si quis mihi dicat, *amore*;
(*d*) Deprecer: usque adeo dulce puella malum est.
Cum bene (*e*) pertæsum est, animoque (*f*) relanguit (*g*) ardor;
Nescio quo (*h*) miseræ turbine mentis agor.
Ut rapit in præceps dominum, spumantia frustra
(*i*) Fræna retentantem, (*k*) durior oris equus:
Ut subitus, prope jam prensa tellure, carinam
Tangentem portus ventus in alta rapit:
Sic me sæpe (*l*) refert (*m*) incerta Cupidinis aura:
(*n*) Notaque purpureus tela resumit Amor.
(*o*) Fige, puer; positis nudus tibi præbeor armis.
(*p*) Hic tibi sint vires: hic tua dextra (*q*) facit.
Huc tanquam jussæ veniunt jam sponte sagittæ.
Vix illis præ me nota pharetra sua est.
Infelix, tota quicunque quiescere nocte
Sustinet, & somnos præmia magna vocat.
Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora (*r*) fata dabunt.

INTERPRETATIO.

Tempus erat me quoque, qui toties militavi sub amore puellæ, exantlatis laboribus, tranquille ævum agere. Si quis Deus mihi dicat, Vive amore deposito; *recusem: usque adeo puella est malum suave. Cum* me *multum tæduit, & amor evanuit animo, nescio quo impetu calamitosi animi feror. Quemadmodum equus ore asperior aufert in abrupta dominum sæpe spumantia fræna frustra retrahentem; quemadmodum ventus repentinus aufert in aperta* maria *navem admotam portui terra jam pene tacta; sic aura inconstans Cupidinis me sæpe reducit; & formosus Amor recipit arma solita. Transfode puer, tibi exhibeor nudus armis projectis. In me convertatur robur: in me tua dextra valet. Sagittæ jam huc sponte accedunt tanquam immissæ* essent. *Vix pharetra sua est illis cognita plusquam ego sum. Miser quicunque potest stertere tota nocte, & somnos dicit magna munera. Inepte, quid est somnus nisi simulacrum mortis frigidæ? Mors præbebis longum spatium dormiendi.*

NOTÆ.

(a) *Merui*) *Militavi*. Sic dicimus, *merere sub tali Imperatore*, pro *militare*.

(b) *Defunctum*) *Qui omnes hujus militiæ labores exantlavi*.

(c) *Vive, Deus*) Nunc aperte ostendit Poeta se usque adeo Amori obnoxium esse, ut illum deserere non possit.

(d) *Deprecer*) Pro *deprecarer*, & *recusarem*. *Nollem sine amore vivere*.

(e) *Pertæsum est*) Amoris scil.

(f) *Relanguit*) Alii *evanuit*, *revanuit*.

(g) *Ardor*) Iram exposuit Dominicus: non bene credo: Amorem intelligo.

(h) *Miseræ*) Quæ iterum Amore corripitur & agitatur.

(i) *Fræna retentantem*) *Frænis equum retinere sæpius tentantem*.

(k) *Durior*) Ille est qui fræno repugnat.

(l) *Refert*) *In Amoris pelagus & tempestates denuo fert*.

(m) *Incerta*) Amor vero, si quicquam aliud, neque modum, neque consilium, aut statum habet.

(n) *Nota*) *Solita*.

(o) *Fige*) *Fodi me sagittis tuis, quibus ad amandum impellar*.

(p) *Hic*) *In me* scil.

(q) *Facit*) *Valet*, quod est in aliis.

(r) *Fata*) Postquam ex eorum præscripto aliquis occidit, nimirum somnus est longissimus.

Me

Digitized by Google

Me modo decipiant (*a*) voces fallacis amicæ:
Sperando (*b*) certe gaudia magna feram.
Et modo blanditias dicat; modo jurgia nectat.
Sæpe fruar domina; sæpe repulsus eam.
Quod (*c*) dubius Mars est, (*d*) per te, (*e*) privigne Cupido, est.
Et (*f*) movet exemplo vitricus arma tuo.
Tu levis es, multoque tuis ventosior alis:
Gaudiaque ambigua dasque negasque fide.
Si tamen exaudis pulcra cum matre (*g*) rogantem:
(*h*) Indeserta meo pectore regna tene.
Accedant regno nimium (*i*) vaga turba puellæ:
Ambobus populis (*k*) sic venerandus eris.

INTERPRETATIO.

Dummodo verba mendacis amicæ me fallant, profecto magna voluptate fruar sperando. Et modo dicat blanditias, modo rixas moveat. Sæpe potiar domina: sæpe exclusus discedam. Quod Mars est incertus; est per te Cupido privigne: & vitricus tractat arma exemplo tuo. Tu inconstans es, & multo levior tuis pennis: & præbes & recusas voluptatem fide dubia. Si tamen cum formosa matre annuis precanti; obtine perpetuum imperium in meo corde. Puellæ turba nimis incerta adjungantur tuo imperio. Sic eris reverendus utrique turbæ.

NOTÆ.

(a) *Voces*) Promittentis *scil.* aut spem facientis.

(b) *Certe*) Sunt tamen certe somnia vigilantis spes hujuscemodi.

(c) *Dubius*) *Incerti sunt ejus exitus.*

(d) *Per te*) Quasi jure relationis, aut affinitatis levitatem ab Amore privigno, Mars vitricus acceperit.

(e) *Privigne*) *Beau-fils*. Martis cum Venere concubitu ipse vitricus, Cupido privignus factus est.

(f) *Movet exemplo tuo*) Id est, cum levitate & inconstantia.

(g) *Rogantem*) Hanc vocem ex Puteaneo arripuit clar. Heinsius. Alii habent *Cupida.*

(h) *Indeserta*) *Non deserta. In* negat hoc in loco, ut sæpe alibi.

(i) *Vaga*) *Quæ huc illuc errant imperium tuum non agnoscit.*

(k) *Sic*) *Si regno tuo puellæ adjunctæ fuerint.*

ELEGIA X.

Ad Græcinum, quod eodem tempore duas amet.

(*a*) TU mihi, tu certe (memini), (*b*) Græcine, negabas,
Uno posse aliquem tempore amare duas.

INTERPRETATIO.

TU mihi, tu profecto Græcine, (recordor) inficiaberis, quemquam posse amare duas uno tempore.

NOTÆ.

(a) *Tu, tu*) Emphasim habet, & querula est hæc repetitio.

(b) *Græcine*) Fuit hic Poetæ fidissimus ac vetus sodalis, humanioribus litteris & militari disciplina egregius, qui etiam ad Consulatus dignitatem evectus est.

Per

Per te ego decipior: per te (*a*) deprensus (*b*) inermis,
Ecce duas uno tempore turpis amo.
Utraque formosa est: (*c*) operosæ cultibus ambæ:
(*d*) Artibus in dubio est hæc sit, an illa, prior.
Pulcrior hac illa est: (*e*) hæc est quoque pulcrior illa;
Et magis hæc nobis, & magis illa placet.
Errant, ut ventis discordibus acta (*f*) phaselos,
(*g*) Dividuumque tenent alter & alter amor.
Quid geminas, (*h*) Erycina, meos sine fine dolores?
Nonne erat in curas una puella satis?
(*i*) Quid folia arboribus, quid pleno sidera cælo;
In freta collectas alta quid addis aquas?
Sed tamen (*k*) hoc melius, quam si sine amore jacerem.
Hostibus eveniat vita (*l*) severa meis.
Hostibus eveniat viduo dormire cubili,
Et medio (*m*) laxe ponere membra toro.
At mihi sævus amor somnos abrumpat inertes:
Simque mei lecti non ego solus onus.
Me mea (*n*) disperdat nullo prohibente puella,
Si satis una potest: si minus una; duæ.
Sufficiant: graciles sed non sine viribus artus:
Pondere, non nervis, corpora nostra carent.

INTERPRETATIO.

Ego per te fallor: per te nudus correptus; ecce indecore amo duas uno tempore. Utraque est pulcra, utraque ornatibus curiosa: incertum est hæc an illa præstet artibus. Illa est formosior hac: hæc est quoque formosior illa; & hæc magis, & illa magis nobis arridet. Uterque amor vagantur ut navicula impulsa ventis contrariis, & me faciunt incertum. Quamobrem auges indesinenter meos cruciatus, Erycina? Nonne una puella erat satis in amores? Quamobrem adjicis frondes arboribus, quamobrem admoves *stellas cælo referto, quamobrem* immittis *aquas coactas in profundum mare? Sed tamen hoc jucundius, quam si sine amore languerem. Vita rigida contingat meis hostibus. Contingat hostibus cubare deserto lecto, & vaste demittere artus medio lecto. At crudelis amor mihi turbet somnos ignavos: & non ego sim solus pondus mei tori. Mea puella me enecet nullo obstante, una si satis valet; si non satis una, duæ. Membra tenuia, sed non sine robore sint satis: nostri artus sunt sine onere, sed non sine nervis.*

NOTÆ.

(a) *Deprensus*) Ab Amore *scil.*

(b) *Inermis*) *Cum Corinnæ amore irretitus, aliam amare me posse non crederem; nec mibi caverem.*

(c) *Operosæ*) Alii *operosis*. Id est, quæ se cum maxima cura ornarent.

(d) *Artibus*) *Minervæ operibus.*

(e) *Hæc est quoque*) Talis Poetæ, diversis temporibus videtur, vel propter diversas dotes. Sed amatorie istud dictum.

(f) *Phaselos*) *Phaselos* Græco more, vel *Phaselus* species est navigii.

(g) *Dividuum*) Me *scil.*

(h) *Erycina*) Venus est ab Eryce monte Siciliæ, ubi religiosissime colebatur.

(i) *Quid folia*) Plurimis comparationibus ostendit ineptum esse eum, qui maxime amet, novis Amoribus implicare.

(k) *Hoc*) Duas simul puellas amare, *scil.*

(l) *Severa*) Sine amore jocisque.

(m) *Laxe*) Alii *late*.

(n) *Disperdat*) *Faciat ut amore prorsus peream.*

Et

Et lateri dabit in vires alimenta voluptas.
Decepta est opera nulla puella mea.
Sæpe ego, lascivæ consumto tempore noctis,
Utilis & forti corpore mane fui.
Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt!
Dî faciant, leti causa sit ista mei!
Induat adversis contraria pectora telis
Miles, & æternum sanguine (*a*) nomen emat.
Quærat avarus opes; & quæ lassarit (*b*) arando
Æquora, (*c*) perjuro naufragus ore bibat.
At mihi contingat Veneris languescere motu;
Cum moriar, medium solvar & inter opus:
Atque aliquis nostro lacrymans in funere dicat,
CONVENIENS VITÆ MORS FUIT ISTA SUÆ.

INTERPRETATIO.

Et gaudia ministrabunt pabula lateri in vires. Nulla puella est elusa opera mea. Ego sæpe spatio noctis voluptariæ absumpto, fui etiam mane integer valido corpore. Beatus quem mutua prælia Veneris enecant! Di faciant, ista sit causa meæ mortis! Miles muniat pectora opposita telis adversis, & comparet laudem immortalem sanguine. Avarus inhiet divitiis; & naufragus sorbeat ore perjuro maria quæ fatigaverit sulcando. At mihi eveniat torpescere motu Veneris; & cum obibo, dissolvar inter opus medium; atque aliquis lugens in nostris exequiis dicat; ISTE INTERITUS FUIT DIGNUS SUA VITA.

NOTÆ.

(a) *Nomen*) *Honorem, gloriam, famam.*

(b) *Arando*) *Navibus mare secando.* Alii habent *eundo.*

(c) *Perjuro*) Avarum & perjurum unum & eundem facit hominem. Vere.

ELEGIA XI.

Ad amicam navigantem.

(*a*) PRIMA (*b*) malas (*c*) docuit, (*d*) mirantibus æquoris undis,
(*e*) Peliaco pinus vertice cæsa vias:

INTERPRETATIO.

Pinus recta collibus Peliacis prima ostendit perniciosa itinera, undis æquoris stupentibus;

NOTÆ.

(a) *Prima*) Primam fuisse Argo navem voluerunt fabulæ; quia ea major, & novo modo.

(b) *Malas*) *Humano generi perniciosas.*

(c) *Docuit*) Non pinus quidem, nec navis, sed qui ea vecti.

(d) *Mirantibus*) Mari quod est animatorum hominum, tribuit.

(e) *Peliaco*) Pelion mons est Thessaliæ.

Qua

Quæ (*a*) concurrentes inter (*b*) temeraria (*c*) cautes
(*d*) Conspicuam fulvo (*e*) vellere vexit ovem.
O utinam, (*f*) remo ne quis freta longa moveret,
Argo funestas (*g*) pressa bibisset aquas!
Ecce fugit notumque torum (*h*) sociosquè Penates;
(*i*) Fallacesque vias ire Corinna parat.
(*k*) Quid tibi me miserum! (*l*) Zephyros (*m*) Eurosque timebo,
Et gelidum (*n*) Boream, (*o*) egelidumque Notum?
Non illic urbes, non tu mirabere silvas.
(*p*) Una est (*q*) injusti cærula forma maris.
Nec (*r*) medius tenues conchas pictosve lapillos
Pontus habet: bibuli littoris (*s*) illa mora est.
Littora (*t*) marmoreis pedibus (*u*) signanda, puellæ.
(*x*) Hactenus est tutum: cætera (*y*) cæca via est.

INTERPRETATIO.

quæ audax inter scopulos concurrentes tulit arietem insignem villis aureis. O utinam ne quis agitaret vasta maria remo, Argo illisa potasset aquas letales! Ecce Corinna destituit lectum solitum, & Penates conjugales, & cupit currere per vias dolosas. Quorsum, me miserum! tibi metuam Zephyros & Euros & frigidum Aquilonem, & Austrum tepidum? Tu non mirabere illic oppida, non nemora. Una est glauca species perfidi maris. Nec altum mare habet exiguas conchas: illud est retinaculum litteris bibuli. Littora premenda pedibus candidis, o puellæ. Hactenus est securum: omne aliud iter est periculosum.

NOTÆ.

(a) *Concurrentes*) Græcum verbum *Symplegades* interpretatur. Sunt autem Symplegades, quæ & Cyaneæ dicuntur, duæ insulæ, sive potius scopuli in Ponto, contra Thracium Bosphorum: quas fabulati sunt Poetæ inter se concurrere, quod e latere procul visentibus coeuntium speciem præbeant.

(b) *Temeraria*) Quia per medias ausa transire symplegades.

(c) *Cautes*) Symplegades *scil.* qua Jasoni iter fuit.

(d) *Conspicuam*) *Insignem, spectabilem.*

(e) *Vellere*) De aureo vellere loquitur, ad quod rapiendum Jason profectus dicitur. Nota fabula.

(f) *Remo ne quis*) Id est, Ut nullus pravo ab Argo navi sumto exemplo, iter mari faciendum sciret.

(g) *Pressa*) *Depressa, in fundum rapta, vel scopulis illisa.*

(h) *Sociosque*) *Maritales*: nupta enim Poetæ amica, ut multis ex locis antea vidimus. Alii habent *patriosque*.

(i) *Fallaces*) Per mare facilis error; ubi sunt scopuli, venti, &c.

(k) *Quid tibi*) Quasi dicat: *frustra timeba.*

(l) *Zephyros*) Ventos ab occasu flantes; qui latine Favonii dicuntur.

(m) *Eurosque*) Ventos ab ortu flantes.

(n) *Boream*) Aquilo est a Septentrione & plaga frigidissima ruens.

(o) *Egelidumque*) Hæc est claris. Heinsii correctio, ex Puteaneo ubi legitur *& gelidumque*. Constat vero Notum seu Austrum a meridionali plaga spirantem tepidum quandoque, saltem non ea esse frigiditate qua Boreas. In duobus codicibus legitur *præcepidumque*; in quatuor *non gelidumque*; in aliis *præcipitemque*.

(p) *Una*) Aqua nempe cernitur, & id tantum.

(q) *Injusti*) Quod omnes bonos, malos promiscue rapit.

(r) *Medius*) In ripa, *scil.* colliguntur conchæ, & lapilli.

(s) *Illa mora*) Mora in colligendis lapillis: nam pedetentim progrediuntur, qui eos quærunt.

(t) *Marmoreis*) *Candidis.*

(u) *Signanda*) Alii *signate.*

(x) *Hactenus*) *Huc usque*. Ad littus.

(y) *Cæca*) Adeoque periculosa.

Et

Digitized by Google

Et vobis alii ventorum prælia (*a*) narrent;
Quas (*b*) Scylla infestet, quasve Carybdis aquas:
Et quibus emineant (*c*) violenta (*d*) Ceraunia saxis:
Quo lateant (*e*) Syrtes, quove (*f*) Malea sinu.
Hæc alii referant: at vos, quod quisque loquentur,
Credite: credenti nulla (*g*) procella nocet.
Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
Currit in immensum panda carina salum.
Navita sollicitus (*h*) qua ventos horret iniquos,
Et prope tam (*i*) letum, quam prope cernit aquam.
Quid si concussas (*k*) Triton exasperet undas?
Quam tibi (*l*) nunc toto (*m*) nullus in ore color!
Tum generosa voces fœcundæ (*n*) sidera (*o*) Ledæ:
Et, Felix, dicas, quem sua terra tenet!
Tutius est fovisse torum; legisse libellos;
(*p*) Threiciam digitis increpuisse lyram.

INTERPRETATIO.

Alii etiam vobis referant certamina ventorum; quæ maria Scylla quæve Charybdis devexet: & quibus rupibus dura Ceraunia extent: quo sinu Syrtes, quoque Malea recesserint. Hæc narrent alii: at vos credite quod quisque referent: nullus turbo officit credenti. Terra tarde respicitur, postquam vinculis expeditis navis curva rapitur in vastum æquor: Ubi nauta anxius expavet ventos adversos, & tam prope videt mortem, quam prope videt *aquam. Quid si Triton concitat undas commotas? Quam nunc nullus tibi color in toto vultu! Tum implores saluteriferas stellas Ledæ fœcundæ: & dicas*, Beata, quam sua terra habet! *securius est jacere lecto; legere libellos; pulsare lyram Thraciam digitis.*

NOTÆ.

(a) *Narrent*) *Narrabunt*; *Narrare poterunt*.

(b) *Scylla*) Scyllam & Charybdin fabulantur Poetæ monstra esse in freto Siculo posita, quæ transeuntes naves vorent & absumant. Re autem vera Scylla saxum est, & Carybdis mare vorticosum, ambo navigantibus admodum periculosa.

(c) *Violenta*) Propter Naufragia.

(d) *Ceraunia*) Ceraunia, quæ & Acroceraunia dicuntur, Epiri montes sunt altissimi; quos infames scopulos (propter naufragia, scilicet) vocitavit Horat.

(e) *Syrtes*) Duo sunt sinus in Africa vadoso ac reciproco mari periculosissimi.

(f) *Malea*) Propertius itemque Virgilius Maleam quoque cum Syrtibus conjunxerunt. Alii tamen legunt:

Quo lateant Syrtes, magna minorque sinu.

Est vero Malea promontorium juxta Laconicum sinum multum periculosum.

(g) *Procella*) Vis ventorum est cum pluvia.

(h) *Qua*) Parte *scil.* In salo nimirum: quæ est correctio clar. Heinsii, ex quinque codicibus ubi *qui* legebatur. Alii habent jam, *quoque*, &c.

(i) *Letum*) Navigantes enim, ut ait Juvenalis, sunt digitis a morte remoti quatuor, aut tribus.

(k) *Triton*) Neptuni est filius & tubicen.

(l) *Nunc*) Alii *sit*.

(m) *Nullus*) Propter metum.

(n) *Sidera*) Castorem & Pollucem Ledæ filios intelligit, qui nautis favere sunt crediti. Qua de re multa apud Horatium lib. 1. Od. 12. & lib. 4. Od. 8. invenies. Cæterum notandum est apud nautas invaluisse fabulam, ut scintillarii ignes seu stellæ, navibus insistentes (quas Castoris & Pollucis nomine ad fabulam accommodatione appellare libuit) graves, gemini salutares essent.

(o) *Ledæ*) De ea, ejusque ovis, ex quibus Castor, Pollux, Helene & Clytemnestra orti sunt, jam sæpe vidimus.

(p) *Threiciam*) Qualis fuit Orphei Thracii.

At, (a) si vana ferunt volucres mea dicta procellæ,
(b) Æqua tamen puppi sit (c) Galatea tuæ.
Vestrum crimen erit (d) talis jactura puellæ,
(e) Nereidesque Deæ, Nereidumque (f) pater.
(g) Vade memor nostri, vento reditura secundo.
Impleat (h) illa tuos (i) fortior aura sinus.
Tum mare in hæc magnus (k) proclinet littora Nereus:
Huc venti spirent: huc agat æstus aquas.
(l) Ipsa roges, *Zephyri veniant in lintea* (m) *soli:*
Ipsa tua (n) moveas turgida vela manu.
Primus ego aspiciam notam de littore pinum;
Et dicam, *Nostros advehit illa* (o) *Deos.*
Excipiamque (p) humeris, & multa sine ordine carpam
Oscula: pro reditu victima (q) vota (r) cadet.
Inque tori formam molles sternentur arenæ:
(s) Et tumulus mensæ quilibet instar erit.
Illic apposito narrabis multa (t) Lyæo,
Pæne sit ut mediis obruta navis aquis:

INTERPRETATIO.

At si turbines veloces abripiunt mea inania monita, faveat tamen sit Galatea tuæ navi. Damnum talis puellæ erit vestrum delictum, Deæ Nereides, & pater Nereidum. Proficiscere memor nostri, reversura vento favente. Ille ventus vehementior inflet tua vela. Tum magnus Nereus incurvet mare in hæc littora: huc flent venti, huc æstus impellat aquas. Ipsa precaris, Zephyri soli impellant vela: *ipsa explices vela tumida tua manu. Ego prior spectabo navem cognitam de littore, & dicam,* illa adducit nostros Deos: *& excipiam humeris, & confuse sumam multa suavia: hostia promissa pro recursu mactabitur. Et tenues arenæ cumulabuntur in speciem lecti, & quilibet acervus erit instar mensæ. Illic multa referes vino adhibito, quomodo navis sit propemodum mersa aquis;*

NOTÆ.

(a) *Si vana) Si frustra te a navigatione retraho.*

(b) *Æqua) Dii te incolumem servent.*

(c) *Galatea)* Nympha est Maris, Nerei & Doridis filia.

(d) *Talis)* Quæ Deorum favorem pulcritudine, aliisque dotibus meretur.

(e) *Nereidesque)* Nymphæ maris, Nerei filiæ numero quinquaginta.

(f) *Pater)* Nereus est, antiquissimus maris Deus, Oceani & Tethyos filius.

(g) *Vade)* Corinnam alloquitur.

(h) *Illa) Quæ te revehet,* scil.

(i) *Fortior) Vehementior; ut citius reverteris.*

(k) *Proclinet)* Ut ventis & mari secundo utatur.

(l) *Ipsa) Utpote visendi tui Nasonis cupida.*

(m) *Soli)* Alii pleni.

(n) *Moveas)* Redeundi cupiditate, *scil.*

(o) *Deos) Felicitatem.*

(p) *Humeris)* Alii *ulnis.*

(q) *Vota) Diis promissa.*

(r) *Cadet) Mactabitur.*

(s) *Et tumulus)* Tres, *Pro mensa tumulus quilibet esse potest.* Puteaneus. *Et tumulus mensa quilibet esse potest.* Alii.

Et tumulus mensæ quilibet instar erit.

(t) *Lyæo) Vino: Lyæus* namque unum est ex Bacchi nominibus.

Dum

Dumque ad me properas, nec iniquæ tempora noctis,
Nec te præcipites extimuisse Notos.
Omnia pro veris credam, sint ficta licebit:
(*a*) Cur ego non votis blandiar ipse meis?
Hæc mihi quamprimum cœlo (*b*) nitidissimus alto
(*c*) Lucifer (*d*) admisso tempora portet equo.

INTERPRETATIO.

& dum festinas ad me, nec expaviste tempora molestæ noctis, nec austros procellosos. Credam omnia pro veris, licebit falsa fuerint. Quamobrem ipse ego non faveam meis votis? Lucifer splendidissimus mibi quam primum afferat equo incitato hæc tempora ex sublimi cælo.

NOTÆ.

(a) *Cur ego*) *Quamobrem ego negem mea vota, quæ pro tuo reditu feci, valuisse, eis serviens?* interpretantur. Nihil ad rem, sensus est, *Cur non mibi ego indulgeam, atque credam pro veris, quæ tu ficta in mei gratiam referes, cum te vera dicere optem? Quamobrem difficilis fuerim in iis credendis, quæ vera esse exopto?* Sunt nempe nonnulli adeo stulti homines, ut sibi nulla bona ex phantasia, omnia mala depromant. Nihil nisi quod malum est credunt. Atque hac nostra explicatione ingenioso Poetæ favemus, cui forte nimia visa sunt, quæ ex Corinnæ persona sibi plùs æquo faventia scripsit.

(b) *Nitidissimus*) *Candidissimus, felicissimus.*

(c) *Lucifer*) Veneris est stella, Solis adventum prænuncians.

(d) *Admisso*) *Concitato.*

ELEGIA XII.

Exultat quod amica potitus sit.

ITE triumphales circum mea tempora lauri.
Vicimus, in nostro est ecce Corinna sinu.
Quam vir, quam custos, quam janua firma, tot hostes,
Servabant; ne qua posset ab arte capi:
Hæc est præcipuo victoria digna triumpho;
In qua, quæcunque est, sanguine præda caret.
Non humiles muri, non parvis oppida fossis
Cincta, sed est (*a*) ductu capta puella meo.
(*b*) Pergama cum caderent bello superata (*c*) bilustri;
Ex (*d*) tot, in (*e*) Atrida pars quota laudis erat?

INTERPRETATIO.

LAuri triumphales circumdate mea tempora. Victoria potiti sumus: ecce Corinna est in nostro gremio. Quam maritus, quam custos, quam fores validæ, tot hostes custodiebant, ne posset abripi ulla fraude: hæc victoria meretur maximum triumphum; in qua præda quæcumque est, nullo infecta est cruore. Non parva mœnia, non urbes circumdatæ exiguis fossis, sed puella est ablata meo consilio. Cum Troja rueret victa bello decennali; quota pars gloriæ erat in Atrida, ex tot militibus?

NOTÆ.

(a) *Ductu*) *Meo consilio, & industria.*

(b) *Pergama*) Victoriam suam & gloriam majorem contendit quam quæ ab Agamemnone ex Trojæ excidio reportata est.

(c) *Bilustri*) *Decennali.* Lustrum enim quinque annorum spatium complectitur.

(d) *Tot*) Militibus, *scilicet.*

(e) *Atrida*). *Agamemnone.* Atrei filio, summo duce.

At mea seposita est, & ab omni milite (*a*) dissors
Gloria: nec (*b*) titulum (*c*) muneris alter habet.
Me duce ad (*d*) hanc voti finem, me milite veni:
Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
Nec (*e*) casum fortuna meis immiscuit actis.
Huc ades, o cura parte Triumphe mea.
Nec belli (*f*) nova causa mei: (*g*) nisi rapta fuisset
(*h*) Tyndaris, Europæ pax Asiæque foret.
(*i*) Fœmina (*k*) silvestres (*l*) Lapithas, (*m*) populumque bimembrem
(*n*) Turpiter apposito vertit in arma mero.
(*o*) Fæmina (*p*) Trojanos (*q*) iterum fera bella movere
Impulit in regno, (*r*) juste (*s*) Latine, tuo.
(*t*) Fœmina Romanis, etiam nunc (*u*) Urbe recenti,
(*x*) Immisit soceros, armaque sæva dedit.
Vidi ego pro nivea pugnantes conjuge tauros;
Spectatrix animos ipsa juvenca dabat.
Me quoque cum multis, sed me sine cæde, Cupido
Jussit militiæ signa (*y*) movere suæ.

INTERPRETATIO.

At mea laus est sejuncta, & separata ab omni milite: nec alius habet laudem officii. Attigi hunc voti finem me duce, me milite: ipse fui eques, ipse pedes, ipse signifer. Nec fortuna addidit casum meis gestis. Huc venito, o triumphe comparate mea cura. Nec insolita causa mei belli. Nisi Tyndaris fuisset avecta, pax inter Europam & Asiam perdurasset. Puella fœde misit in arma Lapithas silvestres, & populum bimembrem, vino admoto. Fœmina coegit iterum Trojanos sæva bella excitare in tuo regno, juste Latine. Fœmina excivit soceros Romanis, Urbe etiamnum nova; & fera arma tradidit. Ego vidi tauros decertantes pro candida juvenca; ipsa juvenca spectatrix augebat animos. Cupido mihi quoque imperavit ferre signa militiæ suæ cum multis, sed absque sanguine

NOTÆ.

(a) *Dissors*) *Segregata*.

(b) *Titulum*) *Laudem*.

(c) *Muneris*) *Officii*.

(d) *Hanc*) Ut potiretur amica.

(e) *Casum*) Negat se fortunæ beneficio voto potitum esse.

(f) *Nova*) Id est) *Alii ante me pro puellis bella gesserunt*.

(g) *Nisi rapta*) Probat ab exemplo Helenæ, puellarum causa mota bella esse.

(h) *Tyndaris*) Helena est, Tyndari filia.

(i) *Fœmina*) Hippodamia est Pirithoi uxor, de qua antea; quam illi eripere Centauri conati sunt.

(k) *Silvestres*) *Horridos & montanos*.

(l) *Lapithas*) Populi fuerunt Thessaliæ, montium accolæ.

(m) *Populumque*) Centauri sunt; de quibus antea.

(n) *Turpiter*) Quia sponsam Pirithoi, ipsi convivæ rapere conati sunt.

(o) *Fœmina*) Laviniam intelligit, Latini regis & Amatæ filiam: cujus causa Æneas cum Turno bellum gessit.

(p) *Trojanos*) Æneam, *scil.* & qui eum sequuti erant.

(q) *Iterum*) Ante illi apud Trojam pro patria pugnaverant.

(r) *Juste*) Ille tamen filiam suam Turno ante desponsaverat, quam in Italiam Æneas veniret: sed Diis fuit obsequendum.

(s) *Latine*) Hic in Latio regnavit, quo tempore Æneas illuc appulit, eique filiam suam Laviniam matrimonio conjunxit.

(t) *Fœmina*) De Sabinis intelligit, quas Romani, simulatis ludis equestribus rapuerunt. Notissima est historia.

(u) *Urbe*) Roma, *scil.* gentium regina.

(x) *Immisit*) Grave nimirum ex Sabinarum raptu bellum ortum est.

(y) *Movere*) Ea vero movet exercitus pugnaturus.

ELE-

ELEGIA XIII.

Ad Isidem, ut parientem Corinnam juvet.

DUM (*a*) labefactat (*b*) onus gravidi (*c*) temeraria ventris,
    In dubio vitæ lassa Corinna jacet.
Illa quidem, clam me tantum molita pericli,
    Ira digna mea: sed cadit ira (*d*) metu.
(*e*) Sed tamen aut ex me conceperat; aut ego credo.
    Est mihi pro facto sæpe, quod esse potest.
(*f*) Isi (*g*) Parætonium, (*h*) genialiaque arva (*i*) Canopi
    Quæ colis, & (*k*) Memphin, (*l*) palmiferamque (*m*) Pharon,
Quaque celer Nilus lato delapsus ab alveo
    Per (*n*) septem portus in maris exit aquas;

INTERPRETATIO.

Corinna temeraria dum studet dejicere sarcinam gravidi uteri, cubat defessa vita incerta. Illa quidem, quæ me inscio tantum subivit discriminis, est digna ira mea; sed ira sedatur timore. Sed tamen aut ex me gravida facta fuerat, aut ego arbitror. Sæpe est mihi pro facto quod potest esse. Isis quæ habitas Parætonium & campos voluptarios Canopi, & Memphin & Pharon palmiferam, & qua velox Nilus defluens a vasta fossa devolvitur in maris aquas per septem ostia,

NOTÆ.

(a) *Labefactat*) Medicaminibus abortum facere studuerat Corinna.

(b) *Onus*) *Embryonem*.

(c) *Temeraria*) Quæ se cum fœtu in vitæ discrimen adduxerit.

(d) *Metu*) Ne moriatur amica.

(e) *Sed tamen*) Hoc dicit quasi miretur, quod abortum facere studuerit.

(f) *Isi*) Isis Io est, uxor Osiridis, apud Ægyptios pro dea culta; de qua antea. Hic vero ad illam confugit Poeta, quod illam Dianam & Lucinam plerique fuisse scripserint, quæ Lucina, seu Luna parturientibus adesse credita est.

(g) *Parætonium*) Urbs est Ægypti maritima, quam alterum ejus cornu, ad occasum scilicet, facit Florus.

(h) *Genialiaque*) *Voluptuosa*; Genio enim indulgere, est voluptati operam dare: Scribitque Strabo lib. 17. Canopi templum fuisse Serapidis, cultu & religione excellens; ad cujus solemnia per fossam ex Alexandria ingens turba virorum ac mulierum impudenter cantantium, die & nocte, cum omni dissolutione descendebat.

(i) *Canopi*) Canopus civitas est Ægypti distans ab Alexandria centum & viginti stadiis.

(k) *Memphin*) Urbs fuit quondam Ægypti caput, ab Osiride condita: non longe a Babylone.

(l) *Palmiferam*) Palmis arboribus iisque optimis abundantem.

(m) *Pharon*) Pharos insula est Ægypti, e regione Alexandriæ; in qua turrim ingentem navigantibus lumen in tempestate exhibentem rex Philadelphus extruxit, quæ inter mundi spectacula recensetur.

(n) *Septem portus*) Nili sunt ostia præcipua, per quæ in mare devolvitur; quorum nomina, si tanti est, passim apud Geographos reperias.

Per

Digitized by Google

Per tua (*a*) sistra precor, per (*b*) Anubidis ora verendi:
Sic tua sacra (*c*) pius semper (*d*) Osiris amet,
(*e*) Pigraque labatur circa (*f*) donaria (*g*) serpens,
Et comes in pompa corniger (*h*) Apis eat:
(*i*) Huc (*k*) adhibe vultus; & in una parce duobus.
Nam vitam dominæ tu dabis; illa mihi.
Sæpe tibi (*l*) sedit (*m*) certis (*n*) operata diebus,
(*o*) Queis cingit (*p*) lauros (*q*) Gallica (*r*) turma tuas.

INTERPRETATIO.

oro per tua sistra, per vultus venerandi Anubidis: (sic pius Osiris semper amet tua sacra & anguis ignava volvatur circa donaria, & Apis corniger comes procedat in pompa) huc adverte faciem, & ignosce duobus in una. Nam tu restitues vitæ Dominam, illa me restituet. Sæpe sedit tibi sacra faciens statutis diebus quibus Gallica turba sumit tuas lau-

NOTÆ.

(a) *Sistra*) Instrumenta erant ærea, argentea, vel aurea tinnula, in tympani formam; quibus in Isidis sacris utebantur Sacerdotes.

(b) *Anubidis*) Fuit Anubis Osiridis filius, si Diodoro fides; quem plurimi Mercurium esse volunt: Hunc canino capite, vel quia illud fuit scuti insigne; vel quia cane in Osiridis interfecti corpore investigando usa fuit Isis; Hunc, inquam, Poetarum *latratorem* & *semi-canem Deum*, Ægyptii haud vulgari religione colebant.

(c) *Pius*) *Mitis & bonus*; qui plurima beneficia in homines contulit.

(d) *Osiris*) Hic qui & *Apis & Serapis* dictus est, Jovis filius ex Niobe Phoronei filia creditus est; quem a fratre Typhone occisum, pro Deo coluerunt Ægyptii. Atque hunc plerique Dionysium seu Bacchum fuisse; alii alium voluerunt.

(e) *Pigraque*) Aut serpentum exprimit motum tardiorem; aut pigram dixit, quasi qui diu sibi libatis dapibus blandiri voluerit, & per hoc grata fuisse ostendere.

(f) *Donaria*) Dona sunt quæ diis afferuntur, vel loca ubi ea reponuntur.

(g) *Serpens*) Scribit Macrobius l. 1. Saturn. simulacro Serapidis, qui idem est & Osiris, signum adjungi tricipitis animantis, quod in medio Leonis, dextra parte canis, læva rapacis lupi caput referret; quæ omnia Draco circumvolutus implicabat capite redeunte ad Dei dexteram, qua formidabile monstrum compescebatur. Eo alludere videtur hoc in loco noster Poeta.

(h) *Apis*) Hic Osiris est, quem sub forma bovis ideo adorabant Ægyptii, quod in eum Osiridis transmigrasse animam crederent; cum illis Bos quidam, quem sua lingua Apin vocant, præstanti specie, Osiridis cadavere sepulturæ mandato apparuisset.

(i) *Huc*) Ad ægrotantem Corinnam.

(k) *Adhibe vultus*) Dii vero solo aspectu juvant.

(l) *Sedit*) Hic multum variant codices; sed veram lectionem, multis optime asseruit cl. Heinsius, qui idem ostendit moris fuisse in templis sedere sacris operatis. Sed sequenti versu pro *qua* reponendum est *Queis*, sicuti in vetustissimis exemplaribus legitur.

(m) *Certis*) *Statutis*: Recepta enim & Romæ fuerunt Isidis sacra.

(n) *Operata*) Propria hoc verbo in sacris utimur, & significat *sacris operam dare*.

(o) *Queis*) Si cl. Heins. lectionem retinueris, qui pro *meruit*, reposuit *sedit*; omnino, *Queis* pro *qua* reponendum est; ut referatur ad *diebus*.

(p) *Lauros*) In victoriæ seu lætitiæ testimonium propter inventum Osirin. Solebant enim Sacerdotes Isidis sacra celebrantes primo cum fletu procedere, deinde lauro coronati triumphantium more maxima cum lætitia redire: scilicet in ejus rei memoriam, quod interfectum a fratre Typhone, Isis maritum & fratrem Osirin diu quæsivisset, tandemque invenisset. Quæ figmenta, atque Ethnicorum execrandi Dii, magis oblivione sepeliendi, quam nimia cura attendi, nos nimis detinuerunt.

(q) *Gallica*) Galli dicti sunt Isidis sacerdotes castrati, a Gallo Phrygiæ fluvio, cujus aquam potantes, eo usque vesaniæ procedebant ut sibi viriles partes præciderant. Proprie vero Magnæ Deum matri tribuuntur isti Sacerdotes Galli; sed illam, & Terram, & Isidem; plurimis insuper aliis appellatam nominibus, variarum gentium variis involutam fabulis unam & eandem fuisse volunt.

(r) *Turma*) Rectius in manuscriptis codicibus legitur *turba*, inquit Marius Niger. Sed clar. Heinsius ex Puteaneo, aliisque plurimis, maluit *turma*.

Tu-

Digitized by Google

Tuque laborantes utero miserata puellas,
Quarum (*a*) tarda (*b*) latens corpora tendit onus;
(*c*) Lenis ades, precibusque meis fave, (*d*) Ilithya.
Digna est, quam (*e*) jubeas muneris esse tui.
Ipse ego thura dabo fumosis (*f*) candidus aris:
Ipse feram ante tuos munera (*g*) vota pedes.
Adjiciam (*h*) titulum, (*i*) SERVATA NASO CORINNA:
Tu modo (*k*) fac titulo muneribusque locum.
(*l*) Si tamen in tanto (*m*) fas est monuisse (*n*) timore:
(*o*) Hac tibi sit pugna dimicuisse (*p*) satis.

INTERPRETATIO.

ros. Tu quoque Hilithya miserescere seliæ puellarum utero laborantium, quarum occulta sarcina inſtat lenta corpora, mitis venite & exaudi meas preces. Digna est quam velis vivere opera tua. Ipse ego purus immittam thura altaribus fumosis: ipse portabo ante tuos pedes dona votiva. Addam elogium, NASO LIBERATA CORINNA. *Tu modo da locum elogio & donis. Si tamen liceat hortari in tanto metu; sufficiat tibi certasse hoc prælio.*

NOTÆ.

(a) *Tarda*) Scilicet tardiores sunt gravidæ mulieres.

(b) *Latens*) Fœtum scilicet, aut puerulum.

(c) *Lenis*) *Propitia*; quomodo & Horatius Dianam compellat in carmine seculari: *Lenis Ilithya tuere matres*.

(d) *Ilithya*) Latinis Diana est, seu Juno Lucina, Dea parturientibus propitia.

(e) *Jubeas muneris*) Id est, quæ tuo munere vivat; quæ a te vitam muneris loco accipiat.

(f) *Candidus*) *Purus: Castus*: vel *in veste candida & pura*, ut mos est sacerdotum.

(g) *Vota*) *Quæ ego vovi*.

(h) *Titulum*) *Indicem*, *Elogium*, *Inscriptionem*.

(i) *Servata Naso*) Id est, Naso, hæc Dianæ munera, ob servatam Corinnam, obtulit. Quæ vero titulis esse debeat brevitas ex hoc loco colligitur.

(k) *Fac titulo*) Id est, Corinnam serva.

(l) *Si tamen*) Ad Corinnam sermonem convertit.

(m) *Fas est*) *Licet*. Sed fortius expressit, nam fas refertur ad Deos.

(n) *Timore*) Timebat Corinna ne moreretur. Atque ideo dixit Naso *si fas*; quippe qui ipse etiam reformidaret ne ex admonitione ingravesceret Corinnæ morbus.

(o) *Hac pugna*) Id est, hac vice conatam esse fœtum abigere; Metaphora est a re militari petita.

(p) *Satis*) *Adeoque caveas idem iterum tentare*.

ELEGIA XIV.

In amicam, quod abortivum ipsa fecerit.

QUID juvat immunes belli cessare puellas,
Nec fera (*a*) peltatas agmina velle sequi.

INTERPRETATIO.

CUi bono puellas quiescere vacantes a bello, nec peltis armatas velle ingredi sæva agmina.

NOTÆ.

(a) *Peltatas*) *Peltis armatas*. Sunt autem Peltæ scuta brevissima, in modum semiplenæ Lunæ; quibus Amazones utebantur.

Si sine (*a*) Marte suis patiuntur vulnera telis,
Et (*b*) cæcas armant in sua (*c*) fata manus?
Quæ prima (*d*) instituit teneros convellere fœtus,
Militia fuerat digna perire sua.
(*e*) Scilicet, ut careat rugarum (*f*) crimine venter,
(*g*) Sternetur pugnæ tristis arena tuæ?
Si mos antiquis placuisset matribus idem;
Gens hominum (*h*) vitio deperitura fuit:
Quique iterum generis (*i*) jaceret (*k*) primordia nostri
In (*l*) vacuo lapides orbe, parandus erat.
(*m*) Quis Priami fregisset opes, si (*n*) numen aquarum
Justa recusasset (*o*) pondera ferre Thetis?
(*p*) Ilia si tumido geminos in ventre necasset,
Casurus (*q*) dominæ conditor Urbis erat.
Si Venus Ænean gravida (*r*) temerasset in alvo;
(*s*) Cæsaribus tellus orba futura fuit.

INTERPRETATIO.

si sine Marte vulnerantur suis armis, & imprudentes armis instruunt manus in suam perniciem? Quæ prima cœpit depellere fœtus teneros, meruerat obire suo certamine. Videlicet ut alvus sit sine vitio rugarum, luctuosa arena spargitur tuo certamini? Si eadem consuetudo arrisisset veteribus matribus; genus hominum fuit interiturum crimine: & quærendus erat qui denuo mitteret saxa, initia nostri generis in mundo inani. Quis disjecisset vires Priami, si Thetis numen aquarum noluisset justam sarcinam gestare? Si Ilia interfecisset gemellos in utero turgida, ædificator urbis Reginæ erat interiturus. Si Venus violasset Ænean in pleno utero; terra futura est privata Cæsaribus.

NOTÆ.

(a) *Marte*) *Bello*. Deus pro re cui præest, per Metonym.

(b) *Cæcas*) Cæcas manus posuit pro ipsis pusilla cæcis, quæ sibi a semetipsis mortem projectari non vident.

(c) *Fata*) *Mortem*.

(d) *Instituit*) *Cœpit & docuit*. Refertur ad vocem sequentem *militia*.

(e) *Scilicet*) Ironia est.

(f) *Crimine*) *Turpitudine*.

(g) *Sternetur*) Id est, *Opus erit ut pugnes, aut fœtum occidas*. Metaphora est a gladiatoribus, quibus in amphiteatro pugnaturis arena sternebatur, ut melius starent; deinde etiam ut ea sanguis occisorum biberetur, ne aut pugnantes cruore turparentur, aut cruor ipse spectatoribus horrorem incuteret.

(h) *Vitio*) *Culpa & crimine matrum*: quomodo & loquutus est Horatius.

(i) *Jaceret*) Id est, Alter Deucalion fuisset parandus, qui culpa matrum, amissum genus humanum repararet. Quomodo vero Deucalion & Pyrrha ejus uxor genus humanum jactis post terga lapidibus reparaverint, videbimus postea Metamorph. lib. 1.

(k) *Primordia*) Fabulati sunt Poetæ ab illis hominibus, qui ex jactis a Deucalione & Pyrrha lapidibus orti sunt, frequentatum fuisse orbem terrarum.

(l) *Vacuo*) Hominibus per diluvium perditis, *iis destituto*.

(m) *Quis*) Quasi dicat *nullus*: Nam ab Achille præsertim Thetidis & Pelei filio attritæ fuerunt Trojanæ opes.

(n) *Numen aquarum Thetis*) Appositio, fuit enim ipsa Nerei marini Dei, ex Doride filia.

(o) *Pondera*) filium Achillem.

(p) *Ilia*) Nomitoris regis filia, quæ & Rhea Sylvia dicta, Vestalis a Marte compressa, Romulum & Remum Romæ conditores, uno partu edidit.

(q) *Dominæ Urbis*) Romæ *scil.*

(r) *Temerasset*) *Temere & improbe obegisset*, *Violasset*.

(s) *Cæsaribus*) Ab Julo Æneæ filio natales repetabat primus Imperatorum Julius Cæsar.

Digitized by Google

(*a*) Tu quoque, cum posses nasci, formosa, perisses;
Tentasset, quod tu, si tua mater opus.
Ipse ego, cum fuerim melius (*b*) periturus amando,
Vidissem nullos, matre necante, dies.
Quid (*c*) plenam fraudas vitem crescentibus uvis;
Pomaque crudeli vellis acerba manu?
Sponte (*d*) fluant matura sua: sine crescere nata.
Est pretium parvæ non leve (*e*) vita moræ.
Vestra quid (*f*) effoditis subjectis viscera telis;
(*g*) Et nondum natis dira venena datis?
(*h*) Colchida (*i*) respersam puerorum sanguine (*k*) culpant,
Atque sua cæsum matre queruntur (*l*) Ityn.
(*m*) Utraque sæva parens: (*n*) sed tristibus utraque causis
Jactura (*o*) socii sanguinis ulta virum.
(*p*) Dicite, quis Tereus, quis vos irritet Iason
(*q*) Figere sollicita corpora vestra manu?

INTERPRETATIO.

Tu quoque pulcra interiisses, cum posses nasci; si tua mater conata esset quod tu conata es. *Ipse ego, cum melius fuerim interiturus amando, nullos aspexissem dies, matre interficiente. Quamobrem privas vitem gravem uvis crescentibus; & decerpis sæva manu poma immatura? Matura decidant sponte sua: patere orta augeri. Vita est merces non parva exiguæ moræ. Quamobrem eruitis vestra præcordia telis immissis; & præbetis sæva toxica nondum natis? Vituperant Colchida maculatam sanguine filiorum, & dolent Ityn interfectum a sua matre. Utraque mater crudelis; sed utraque propter graves causas ulta maritum dispendio communis sanguinis.* Dicite, *quis Tereus, quis Jason vos cogat fodere corpora vestra manu anxia?*

NOTÆ.

(a) *Tu*) Corinnam alloquitur.

(b) *Periturus amando*) Dixit supra; *felix quem Veneris certamina mutua perdunt.*

(c) *Plenam*) *Uvis onustam.* Crimen exaggerat.

(d) *Fluant*) *Cadant.*

(e) *Vita*) Nimirum vivit fœtus si in utero tempus suum expleat; nec matris accelerentur dies: ai partus maturum tempus expectet.

(f) *Effoditis viscera*) Vide quam bene & nervose expresserit. Viscera vero sua quasi effodiunt prægnantes mulieres quæ venenis fœtum depellere tentant: atque etiam dicuntur nati *Viscera.*

(g) *Et nondum*) Ad novercarum morem alludit, quæ privignos veneno de medio tollere consueverunt.

(h) *Colchida*) Accusativus Græcus; Medeaque intelligitur. Nam a Colchis regione Asiæ, oriunda fuit; ubi Æetam regem patrem habuit. Pulcherrimo vero utitur argumento Poeta ad criminis exaggerationem.

(i) *Respersam*) Medea vero ira pariter & dolore amens, quod, Creusam Creontis Corinthiorum regis filiam sibi prætulisset Jason Maritus, quos ex ipso natos habebat, obtruncavit.

(k) *Culpant*) Omnes, *scilicet*, qui illud factum noverunt.

(l) *Ityn*) Quomodo Progne, in Terei Mariti ultionem filium Ityn trucidaverit, antea vidimus; & postea adhuc fusius videbimus.

(m) *Utraque*) Medea & Progne, *scil.*

(n) *Sed tristibus*) Ut majus sit earum crimen, quæ nulla de causa fœtus suos in utero violant.

(o) *Socii*) Sunt nimirum nati ex maris & fœminæ sanguine orti.

(p) *Dicite quis Tereus*) Quasi dicat, *In maxima crimine estis, quæ a maritis non lacessitæ, sicuti a Jasone Medea, & Tereo Progne, in earum rabiem tamen incidistis.*

(q) *Figere*) Dixit modo *Vestra quid effoditis*, &c.

Hoc neque in (*a*) Armeniis tigres fecere (*b*) latebris:
Perdere nec fœtus ausa leæna suos.
At (*c*) teneræ faciunt, sed non impune, puellæ.
Sæpe, suos utero quæ necat, ipsa perit.
Ipsa perit, ferturque (*d*) toro (*e*) resoluta capillos:
Et clamant, (*f*) *Merito*, (*g*) qui modo cunque vident.
Ista sed ætherias vanescant dicta per auras:
(*h*) Et sint ominibus pondera nulla meis.
Dî faciles, (*i*) peccasse semel concedite (*k*) tuto:
(*l*) Et satis est: pœnam culpa secunda ferat.

INTERPRETATIO.

Neque tigres illud præstiterunt in lustris Armeniis; nec Leana aggressa perimere suos catulos. At molles puellæ id agunt, sed non inultæ. Sæpe ipsa quæ interficit suos in ventre, moritur. Ipsa moritur, & effertur lecto sparsa coma: & exclamant quicunque saltem aspiciunt, Merito. *Sed ista dicta discerpantur per ventos æthereos: & nullum sit momentum meis præsagiis. Dii benigni date semel deliquisse impune: id sufficit: secundum crimen exsolvat pœnas.*

NOTÆ.

(a) *Armeniis*) Est Armenia Asiæ regio notissima inter Taurum & mare Caspium, Tigribus abundans.

(b) *Latebris*) *Lustris*.

(c) *Teneræ*) Quæ adeo feris mitiores esse deberent.

(d) *Toro*) Alii *rogo*. Sed optime illud alterum ex duobus codicibus observavit clar. Heinsius; nam in toro seu lecto mortui efferebantur: quanquam & illa altera lectio bona est.

(e) *Resoluta capillos*) Pro *solutos habens capillos*: Phrasis Græca.

(f) *Merito*) Scilicet ista periit.

(g) *Qui modo cunque*) *Quicumque saltem vident*.

(h) *Et sint omin.*) Id est, *Absit ut ex iis quæ dixi quisquam in te mali redundet*: Antiqui enim in ominibus nimium solliciti erant.

(i) *Peccasse*) Quod a Corinna factum.

(k) *Tuto*) *Impune*.

(l) *Et satis est*) Clar. Heinsius scripserat, *Id satis est*; forte ut Micylli interpretationi faveret, qui ad præcedentia retulit, ut sensus sit: *Et satis est semel peccasse*. Vulgatam vero lectionem potiorem duxi, atque accipio, *satis est, Dii, si semel Corinnæ, mihique adeo ignoveritis, nec veniam peta si denuo peccet*.

ELEGIA XV.

Ad anulum, quem dono amicæ dedit.

Anule, formosæ digitum vincture puellæ,
In quo (*a*) censendum nil; nisi dantis amor:
Munus eas gratum, te læta mente receptum
Protinus (*b*) articulis induat illa suis.

INTERPRETATIO.

Anule circumdature digitum pulcræ puellæ, in quo nihil æstimandum nisi amor donantis, venias donum acceptum: illa statim hilari animo apponat receptum digitis suis.

NOTÆ

(a) *Censendum*) Munus dicit non ex valore, sed ex dantis amore esse cognoscendum.

(b) *Articulis*) *Digitis*.

Tam

Digitized by Google

Tam bene (*a*) convenias, quam mecum convenit (*b*) illi;
Et digitum (*c*) justo commodus (*d*) orbe teras.
Felix, a domina tractaberis, anule, nostra.
(*e*) Invideo donis jam miser ipse meis.
O utinam fieri subito mea munera possim
Artibus (*f*) Ææis, (*g*) Carpathiive senis!
Tunc ego (*h*) te dominæ cupiam tetigisse papillas,
Et (*i*) lævam tunicis inseruisse manum.
Elabar digito, quamvis angustus & (*k*) hærens;
Inque sinum mira laxus ab arte cadam.
Idem ego, ut arcanas possim signare tabellas,
Neve tenax ceram siccave gemma (*l*) trahat,
Humida formosæ tangam prius ora puellæ.
Tantum ne signem scripta (*m*) dolenda mihi.
Si (*n*) dabor, ut condar loculis; (*o*) exire negabo,
Adstringens digitos orbe minore tuos.
(*p*) Non ego dedecori tibi sim, mea vita, futurus;
Quodve tener digitus ferre recuset, onus.

INTERPRETATIO.

Tam apte cohæreas quam ille mecum cohæret; & facilis justo ambitu amplectaris digitum. Beate anule tangeris a Domina nostra. Infelix, ipse jam invideo meis muneribus. O utinam repente mutari possim in mea dona incantamentis Ææis, vel senis Carpathii! tunc ego optem te palpasse mamillas dominæ, & immisisse manum sinistram tunicis. Subtraher digito, quamvis arctus & connexus; & fluens novo artificio decidam in gremium. Utinam idem ego possim sigillare tabellas secretas; & ne gemmæ adhærens, seu arida revellat ceram, ante tangam uda labia pulcræ puellæ. Tantum ne signum apponam scriptis mihi lugendis. Si tradar ut server capsulis; recusabo egredi coarctans tuos digitos circulo breviore. Ego non sim tibi futurus dehonestamente, mea lux, vel pondus quod mollis digitus nolit gerere.

NOTÆ.

(a) *Convenias*) *Digitis Corinnæ, nec laxus nec arctus, aptus sis.*

(b) *Illi*) Corinnæ *scil.*

(c) *Justo*) Illud est quod dixi, nec laxus decidat, nec arctus dolorem inferat.

(d) *Orbe*) Scilicet in orbem & circulum diductus est anulus.

(e) *Invideo*) Quia ipse potius quam anulus ad amicam isse maluisset.

(f) *Ææis*) Alii *Ææa*: Id est, Circes, Solis filiæ, maximæ veneficæ, & incantatricis.

(g) *Carpathii*) Carpathus insula est maris Mediterranei versus Ægyptum; quam quia relicta patria Proteus occupavit, ab ea cognominatus est. Fuit vero Proteus Neptuni & Phœnices filius, vel ut aliis placet, Oceani & Tethyos; Deus marinus in omnes sese formas transmutare callidus.

(h) *Te*) Anulum alloquitur, in quem seipsum transmutatum vellet.

(i) *Lævam*) Qua plerumque anuli gestantur.

(k) *Hærens*) *Tenaciter digitum premens.*

(l) *Trahat*) Si calidiori ceræ gemma, anulus, aut signum imprimatur, nisi prius paululum humectatum fuerit, adhæret: unde fit ut ad labia vel ad extremam linguam ea soleamus admovere. Satius est tamen, ut melius signum in cera recipiatur, expectare donec ea parum refrixerit.

(m) *Dolenda*) Amatorias puta ad rivalem litteras.

(n) *Dabor*) Anellus *scil.*

(o) *Exire*) Ex digitis *scil.*

(p) *Non ego*) Istud profecto lepidum, quasi jam ipse Poeta anulus factus sese ad dominam excusaret quod exire recusaret.

Digitized by Google

Me (*a*) gere, cum calidis perfunderis imbribus artus:
Damnaque sub gemma perfer euntis aquæ.

* * * * * * *

Irrita quid voveo? parvum proficiscere munus.
Illa datam tecum sentiat esse fidem.

INTERPRETATIO.

Me feras cum ablueris membra aqua tepida; & tolera dispendia aquæ illabentis sub gemma. * * * * * * * *Quid voveo inania? Discedito donum leve. Illa cognoscat fidem esse traditam tecum.*

NOTÆ.

(*e*) *Gere*) Mos vero est annulum digito detrahere, cum lavamus; ne gemmæ fulgorem aquæ obscuret.

ELEGIA XVI.

Ad amicam, ut ad rura sua veniat.

PARS me (*a*) Sulmo tenet Peligni (*b*) tertia ruris;
Parva, sed (*c*) irriguis (*d*) ora salubris aquis.
Sol licet (*e*) admoto tellurem sidere (*f*) findat,
Et micet (*g*) Icarii stella (*h*) proterva canis;
Arva (*i*) pererrantur Peligna liquentibus undis:
Et viret in (*k*) tenero fertilis herba solo.

INTERPRETATIO.

Sulmo, pars tertia agri Peligni me habet, exigua quidem *regio, sed salubris aquis scaturientibus. Quamvis Sol Æſtate cogat terram sidere appropinquato, & stella infesta canis Icarii splendeat: campi Peligni irrigantur aquis fluentibus; & gramen ferax virescit in molli humo.*

NOTÆ.

(a) *Sulmo*) Patria fuit Poetæ; a quo Sulmonensis dictus est. Oppidum fuit in Pelignis distans ab urbe nonaginta millibus passuum.

(b) *Tertia*) A Plinio quoque Peligni in tres populos, Corfinienses, Superæquanos, & Sulmonenses, dividuntur.

(c) *Irriguis*) *Ad irrigandum aptis.* Alias irriguum est, quod irrigetur.

(d) *Ora*) *Regio.*

(e) *Admoto*) Quod fit æstate, quo tempore non obliqui, sed directi Solis radii majorem terris calorem immittunt.

(f) *Findat*) Nimio æstu solet terra hiare.

(g) *Icarii*) Istud accepit cognomen Canicula, seu Sirius stella, quia in eam transmutatus dicitur a Baccho Icari canis, Mæra dicta ut ipse in Arcturum. Quam fabulam videbis, si lubet apud Hyginum: nam nugas hujuscemodi sæpius repetere venum est.

(h) *Proterva*) *Maligna, perniciosa*; quæ calorem dicitur intendere.

(i) *Pererrantur*) Scilicet ob terræ inæqualitatem cursum suum obliquum habent rivi.

(k) *Tenero*) Propter herbas.

Terra

Digitized by Google

Terra ferax (*a*) Cereris, multoque feracior uvæ:
Dat quoque (*b*) bacciferam (*c*) Pallada (*d*) gratus ager:
Perque (*e*) resurgentes rivis labentibus herbas
(*f*) Gramineus madidam cespes obumbrat humum.
At meus (*g*) ignis abest: verbo peccavimus uno:
(*h*) Quæ movet ardores, est procul; (*i*) ardor adest.
Non ego, (*k*) si medius Polluce, & Castore ponar,
(*l*) In cæli sine te parte fuisse velim.
Solliciti jaceant, terraque (*m*) premantur iniqua,
(*n*) In longas orbem qui secuere vias.
(*o*) Aut juvenum comites jussissent ire puellas,
Si fuit in longas terra secanda vias.
Tum mihi, si premerem ventosas (*p*) horridus (*q*) Alpes,
(Dummodo cum domina) molle fuisset iter.
Cum domina Lybicas ausim (*r*) perrumpere Syrtes,
Et dare non (*s*) æquis vela ferenda Notis.

INTERPRETATIO.

Tellus fertilis segetis, & multo fertilior uvæ; fundus gratus præbet quoque oleas bacciferas: & cespes herbidus per gramina renascentia rivis fluentibus tegit solum. At meus amor est procul; deliquimus una voce. Quæ accendit ignem, abest; æstus adest. Si ego collocer medius inter Pollucem & Castorem, recusem fuisse in sede cælesti sine te. Anxii jaceant, & urgeantur terra molesta, qui diviserunt orbem in prolixas vias. Aut imperassent puellas comitari adolescentes, si terra fuit dividenda in prolixas vias. Tum, si frigidus calcarem Alpes ventis perflatas, dummodo cum domina, via mihi fuisset suavis. Ausim pervadere Syrtes Lybicas cum domina, & tradere vela impellenda Austris adversis.

NOTÆ.

(a) *Cereris*) *Tritici*: cui frugum mater mitissima præesse dicitur Ceres.

(b) *Bacciferam*) *Ferentem Baccas*, olivas.

(c) *Pallada*) *Olean*; quam Pallas seu Minerva invenisse dicitur.

(d) *Gratus*) Alii *rarus*; id est cujus terra non est spissa.

(e) *Resurgentes*) *Crescentes* exponunt. Forte putandum est ibi herbas pedibus proculcatas, ex soli feracitate statim resurgere. Intelligas saltem majus quid a Poeta dici quam *crescentes*.

(f) *Gramineus*) *Gramine plenus*, seu *consitus*.

(g) *Ignis*) Pro Amore & Amica potest sumi; adeoque ex amphibologia illa subjungit *verbo peccavimus uno*; quod ipse postea exponit Poeta, cum dicit: *Quæ movet ardores*, &c.

(h) *Quæ movet*) *Corinna meus ignis est procul*.

(i) *Ardor*) *Amor qui ignis est, adest*.

(k) *Si medius Polluce*) Pro *inter Pollucem & Castorem*: qui fratres per vitam in regni administratione maxime concordes, conversi sunt in Geminos, signum Zodiaci, quod est inter Taurum & Cancrum, adeo magnum, ut cum alter occidat, jam oriatur alius: unde alternatim vivere dicuntur.

(l) *In cæli parte*) *In sede cælesti, in cælo*.

(m) *Premantur*) Ex veteri superstitione loquitur, quasi mortuorum ossa sentire quid possent: aut ex eo aliquid in animas redundare intelligeretur.

(n) *In longas*) Ineptum videtur istud.

(o) *Aut*) *At* Putaneus, & multi alii.

(p) *Horridus*) *Frigore deformatus*.

(q) *Alpes*) Montes sunt altissimi, & notissimi Galliam & Germaniam ab Italia dividentes.

(r) *Perrumpere*) *Per vim maximam transire*. De Syrtibus vero antea vidimus.

(s) *Æquis*) *Propitiis, faventibus*.

Non, (*a*) quæ virgineo (*b*) portenta sub inguine latrant,
Nec timeant vestros, curva (*c*) Malea, sinus:
Non qua submersis ratibus saturata (*d*) Charybdis
Fundit, & effusas ore resorbet aquas.
(*e*) Quod si (*f*) Neptuni (*g*) ventosa potentia (*h*) vincit,
Et subventuros auferet unda Deos;
Tu nostris niveos humeris impone lacertos.
Corpore nos (*i*) facili dulce feremus onus.
Sæpe petens (*k*) Hero (*l*) juvenis tranaverat undas.
(*m*) Tunc quoque tranasset, sed via (*n*) cæca fuit.
(*o*) At sine te, quamvis (*p*) operosi vitibus agri
Me teneant, quamvis amnibus arva (*q*) natent,
Et (*r*) vocet in rivos (*s*) parentem rusticus undam,
Frigidaque arboreas mulceat aura (*t*) comas;

INTERPRETATIO.

Non expaveam monstra quæ fremunt sub femore virgineo; nec vestros recessus, curva Malea: non qua parte *Charybdis expleta navibus absorptis, emittit, & retrahit aquas ore emissas. Quod si procellosa vis Neptuni superat, & fluctus abripiunt Deos opem laturos; tu immitte brachia candida nostris humeris: nos gestabimus corpore expedito suave pondus. Sæpe juvenis invisens Hero trajecerat fretum. Tunc quoque trajecisset; sed via fuit obscura. At sine te, quamvis campi difficiles vitibus me detineant, quamvis prata irrigentur amnibus, & agricola derivet aquam sequacem, & ventus frigidus stringat frondes arboreas;*

NOTÆ.

(a) *Quæ virgineo*) Scyllam describit, Phorci filiam, in caninos & lupinos rictus, Circes veneficiis inferne mutatam: quæ cum se in Siculum mare præcipitem egisset, ibi scopulum efficit naufragiis infamem: ubi reciprocante maris æstu & undarum collisione canes & lupi ululare videntur. Quæ omnia ante vidimus, & deinceps recurrent.

(b) *Portenta*) Canes & lupos intelligit; quos modo indicavimus.

(c) *Malea*) Promontorium est Laconicæ, ubi mare periculosissimum: unde Proverbium, *Cum ad Maleam deflexeris, domestica obliviscere.*

(d) *Charybdis*) Fœmina fuisse dicitur voracissima, quæ quia boves Herculis rapuit, a Jove fulminata, & in mare præcipitata, in Siculo mari, e regione Scyllæ conveniente Metamorphosi voraginem effecit.

(e) *Quod si*) Vide quomodo imaginatione sua anferatur Poeta: Perinde loquitur ac si cum amica naufragium esset passurus.

(f) *Neptuni*) *Maris.*

(g) *Ventosa*) Scilicet in mari vis ventorum maxima.

(h) *Vincit*) Ita ut navis submergatur.

(i) *Facili*) *Ad natandum paratissimo, & quasi levissimo.*

(k) *Hero*) Accusativus est Græcus. Quæ vero fuerit Hero ex Leandri epistola satis superque supra vidimus.

(l) *Juvenis*) Leander.

(m) *Tunc*) Cum undis obrutus periit.

(n) *Cæca*) Extincta, scilicet lucerna, qua in summa turri ab Hero posita, Leander natatum dirigebat.

(o) *At sine te*) Cum supra affirmaverit Poeta, se cum domina vel in asperrimis locis bene victurum; nunc contra amœnissima sine ea ingratissima dicit.

(p) *Operosi*) Qui me multa opera detinent.

(q) *Natent*) Hyperbole est: plus dicit quam res esse potest.

(r) *Vocet*) *Educat.* Multum vero & istud ad ruris amœnitatem confert.

(s) *Parentem*) Alii *currentem.*

(t) *Comas*) *Frondes*; quæ sunt veluti arborum comæ.

Non

Non ego Pelignos videor (*a*) celebrare salubres:
Non ego (*b*) natalem rura paterna locum;
Sed (*c*) Scythiam, (*d*) Cilicasque feros, (*e*) viridesque (*f*) Britannos,
(*g*) Quæque (*h*) Promethæo saxa cruore rubent.
Ulmus amat vitem, vitis non deserit ulmum.
Separor a domina cur ego sæpe mea?
At mihi te comitem (*i*) juraras usque futuram,
Per me, perque oculos sidera nostra tuos.
Verba puellarum, foliis leviora caducis,
Irrita, quo visum est, ventus & unda ferunt.
Si qua mei tamen est in te pia cura relicti;
(*k*) Incipe pollicitis addere facta tuis:
Parvaque quamprimum (*l*) rapientibus (*m*) esseda (*n*) mannis
(*o*) Ipsa per (*p*) admissas (*q*) concute lora (*r*) jubas.
At vos, qua (*s*) veniet, tumidi (*t*) subsidite montes:
Et faciles curvis vallibus este viæ.

INTERPRETATIO.

ego non videor frequentare Pelignos salubres; ego non videor frequentare *solum natale agros paternos; sed Scythiam, & asperos Cilices, & virides Britannos, & rupes quæ rubent sanguine Prometheo. Ulmus diligit vitem, vitis non destituit ulmum. Quamobrem ego sejungor sæpe a mea domina? At mihi juraveras per me & per oculos tuos nostra astra te semper* mihi *venturam comitem. Aura & fluctus abripiunt dicta inania puellarum leviora foliis defluentibus. Si quis tamen est in te pius amor mei destituti; incipe adjicere facta tuis promissis: & ipsa quam primum, mannis celeriter trahentibus parva esseda, agita habenas per jubas incitatas. At vos colles turgidi qua vehetur, depremimini; & viæ estote expeditæ in curvis vallibus.*

NOTÆ.

(a) *Celebrare*) *Frequentare. Non mihi in amœnis Pelignis esse videor.*

(b) *Natalem locum rura paterna*) Appositio.

(c) *Scythiam*) Aspera est & inculta Asiæ itemque Europæ regio, ad Septentrionem spectans.

(d) *Cilicasque*) Fuerunt Cilices Asiæ minoris populi Piratice & morum feritate celebres.

(e) *Viridesque*) Omnes, inquit Cæsar, 5. de Bell. Gall. *Britanni vitro se seu glasto herba inficiunt, quod cæruleum efficit colorem; hoc horribiliores in pugna aspectu.*

(f) *Britannos*) Anglos hodie appellamus.

(g) *Quæque*) Caucasum dicit montem in Asiæ Septentrionali parte editissimum: ubi religatus Prometheus Aquilæ corrodendum jecur cum præbuerit illum sanguine infecit.

(h) *Promethæo*) Fuit Prometheus, ex quo adjectivum *Promethæus*, Japeti filius, qui ob ignem ætherea domo subductum, ut loquitur Horat. in Caucaso Jovis jussu e Mercurio religatus est: ubi jecur ejus assidue Aquila rostro depasceret.

(i) *Juraras*) Plurimis *jurabas*; quod non minus placet quam *juraras*; sed istud maluit cler. Heins.

(k) *Incipe pollicitis*) *Fac ut nunc promissa appareant*, ut loquitur Terentius.

(l) *Rapientibus*) *Celeriter trahentibus*.

(m) *Esseda*) Currus sunt Gallorum, quibus molliter vehuntur puellæ.

(n) *Mannis*) Minores sunt equi, admodum agiles.

(o) *Ipsa*) *Tu.*

(p) *Admissas*) *Concitatas.*

(q) *Concute*) Ut eo ad celeriorem cursum equi incitentur.

(r) *Jubas*) Pro ipsis mannis, per Synecdochen partis pro toto.

(s) *Veniet*) Corinna, *scilicet.*

(t) *Subsidite*) Per planum vero aut leviter declivem vallem facilius currus trahitur.

ELE-

Digitized by Google

ELEGIA XVII.

Quod Corinnæ soli sit serviturus.

SI quis erit, qui turpe putet servire puellæ;
Illo convincar judice turpis ego.
Sim (*a*) licet infamis; dum me moderatius urat,
(*b*) Quæ Paphon, & (*c*) fluctu pulsa (*d*) Cythera tenet.
Atque utinam dominæ miti quoque (*e*) præda fuissem;
Formosæ quoniam præda futurus eram.
Dat (*f*) facies animos: facies (*g*) violenta Corinnæ
(Me miserum!) cur est tam bene nota sibi?
Scilicet a speculi sumuntur imagine fastus;
(*h*) Nec nisi compositam se prius illa videt.
Non tibi si facies nimium (*i*) dat in omnia regni;
(O facies oculos nata tenere meos!)
(*k*) Collatum idcirco tibi me contemnere debes:
(*l*) Aptari magnis inferiora licet.
Creditur & Nymphe (*m*) mortslis amore (*n*) Calypso
Capta (*o*) reluctantem detinuisse virum:

INTERPRETATIO.

SI aliquis erit, qui indecorum credat servire puellæ; ego coarguor infamis illo judice. Sim licet turpis; modo quæ coliturs Paphi, & Cytheris perculsis undis, me minus torqueat. Atque utinam præda etiam fuissem leni dominæ, quandoquidem venturus eram præda pulcræ. Pulcritudo præbet fastus. Quamobrem (me miserum!) superba forma Corinnæ est sibi tam perspecta? Nempe superbia inducitur ab effigie speculi; nec illa se spectat nisi ante ornatam. Si pulcritudo tibi tribuit nimium imperii in omnia: (o vultus factus ad retinendum meos oculos!) non ideo me tibi comparatum debes aspernari. Licet minora componi magnis. Nympha etiam Calypso correpta amore mortalis putatur moras objeciss viro repugnanti.

NOTÆ.

(a) *Licet*) Concedentis est.

(b) *Quæ Paphon*) Venus est, quæ Paphi in Creta insula celebre fanum habuit.

(c) *Fluctu*) *Undis maris.* Insulæ vero undique fluctibus pulsantur.

(d) *Cythera*) *Cythera, orum*, nomen est insulæ contra Cretam positæ, ad occasum.

(e) *Præda fuissem*) id est, *servirem dominæ minus superbæ.*

(f) *Facies*) *Faciei venustas Corinnam superbam facit.*

(g) *Violenta*) *Superba; quæ etiam mihi vim facit.*

(h) *Nec nisi compos.*) Innuit Poeta, quod puellæ si se incomtas viderent, minus sibi placerent, & minus superbirent.

(i) *Dat in*) Id est, *fasis ut aliis imperites.*

(k) *Collatum*) *Comparatum.*

(l) *Aptari*) *Componi.*

(m) *Mortalis*) Ulyssis *scil.* quem ad se tempestate delatum Calypso dicitur usque adeo amasse, ut illi immortalitatem, si secum diutius manere voluisset, pollicita fuerit.

(n) *Calypso*) Hesiodu Oceani & Tethyos, Homero Atlantis fuit filia.

(o) *Reluctantem*) Qui Jovis jussu discedere coactus est.

Cre-

Creditur æquoream (*a*) Phthio (*b*) Nereida Regi,
(*c*) Egeriam justo concubuisse Numæ;
(*d*) Vulcano Venerem: quamvis, (*e*) incude (*f*) relicta,
Turpiter (*g*) obliquo claudicet ille pede.
Carminis (*h*) hoc ipsum genus (*i*) impar: sed tamen apte
Jungitur (*k*) herous cum breviore (*l*) modo.
Tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges.
Te deceat medio jura dedisse toro.
(*m*) Non tibi crimen ero, nec quo lætere remoto.
Non erit hic nobis (*n*) inficiandus amor.
(*o*) Sint tibi pro magno felicia carmina censu:
Et (*p*) multæ per me nomen habere volunt.
Novi aliquam, quæ se (*q*) circumferat esse (*r*) Corinnam.
(*s*) Ut fiat, quid non illa dedisse velit?

INTERPRETATIO.

Existimant marinam Nereida latus cum Rege Phthio conseruisse, Egeriam cum justo Numa, Venerem cum Vulcano; quamvis incude omissa, ille indecore claudicet pede distorto. Hoc ipsum genus carminis est inæquale; sed tamen heroicus concinne connectitur cum breviore versu. Tu quoque, mea vita, me admitte in quascunque conditiones. Te deceat imposuisse leges medio lecto. Non ero tibi dedecus, nec quo rejecto gaudeat. Hic amor non erit nobis abnegandus. Versus elegantes sint tibi pro magno reditu: plurimæ etiam cupiunt famam consequi per me. Quandam scio, quæ jactet se esse Corinnam. Quid illa non cupiat dedisse, ut fiat?

NOTÆ.

(a) *Phthio*) Peleo, qui Phthiæ regnavit, quod oppidum fuit Thessaliæ.

(b) *Nereida*) Thetis est Nerei filia pulcherrima, mater Achillis.

(c) *Egeriam*) Fuit hæc Aricini nemoris Nympha, cum qua Numa Pompilius secundus Rex Romanorum sibi nocturnos congressus esse simulavit.

(d) *Vulcano*) Fuit ille Veneris maritus, Jovis ex Junone filius, ut plurimis placet, quo ignis intelligitur, aut calor, sine quo nulla fieri potest generatio.

(e) *Incude*) Hanc inseruit Poeta, ad indicandam artis vilitatem, quæ etiam amantem contemnendum facit.

(f) *Relicta*) Non enim videtur claudus, dum apud incudem se exercet.

(g) *Obliquo*) *Distorto*.

(h) *Hoc ipsum*) De carmine Elegiaco loquitur; quo genere hæc ipsa scripta sunt quæ nunc excutimus.

(i) *Impar*) Quia Hexametro supponitur brevius Pentametrum.

(k) *Herous*) Hexametrum, quo in Heroum describendis factis utuntur.

(l) *Modo*) *Carmine*.

(m) *Non tibi crimen*) *Non tibi ignominiam, aut dedecus afferam.*

(n) *Inficiandus*) *Inficiari*, sive *inficias ire* est *negare*.

(o) *Sint tibi*) Hanc lectionem ex tribus scriptis amplexus est clar. Heinsius: Attamen vulgatam *sunt mihi* confirmare videntur quæ sequuntur.

(p) *Multæ*) Puellæ, scil.

(q) *Circumferat*) *Ubique jactis se esse Corinnam; ut quamcumque laudem amicæ meæ meis versibus tribui, ipsa sibi arroget.*

(r) *Corinnam*) Nempe aliud fuit puellæ nomen quam Poeta amavit, illudque ipsi dederat, vel ipsa sumserat, ut celaretur.

(s) *Ut fiat*) *Corinna* scil. *tantis laudibus a me celebrata*. At vero ingeniose admodum rationes confundit Poeta, quamobrem aliqua puella Corinna esse optaverit; fuerit nempe nonnullis quam ipsa Corinna velle esse Corinnam fateretur, siquidem Corinna Imperatoris filia fuerit.

Digitized by Google

(*a*) Sed neque (*b*) diversi ripa labuntur eadem
Frigidus Eurotas, populiferque Padus;
Nec, nisi tu, nostris cantabitur ulla libellis.
Ingenio causas tu dabis una meo.

INTERPRETATIO.

Sed neque gelidus Eurotas & populifer Padus dissiti fluunt eadem ripa; nec, nisi tu, ulla celebrabitur nostris libellis. Tu sola præbebis materiam meo ingenio.

NOTÆ.

(a) *Sed neque*) *Quemadmodum*, inquit, *Eurotas & Padus diversi, una & eadem ripa fluere non possunt; sic tu sola, non alia, meis carminibus celebraberis.*

(b) *Diversi*) Alter enim Eurotas *scil.* fluvius est Laconiæ, qui urbem Spartam præterfluit: Padus vero, quem Græci Eridanum appellant, in Gallia est Cisalpina.

ELEGIA XVIII.

Ad Macrum, quod de amoribus scribat.

(*a*) CARMEN ad (*b*) iratum dum tu (*c*) perducis Achillen,
(*d*) Primaque (*e*) juratis (*f*) induis arma (*g*) viris;
Nos, (*h*) Macer, ignava Veneris cessamus in (*i*) umbra:
Et tener ausuros grandia frangit Amor.
Sæpe meæ, *Tandem*, dixi, *discede*, puellæ:
In gremio sedit protinus illa meo.
Sæpe, *Pudet*, dixi: lacrymis vix illa retentis,
Me miseram! jam te, dixit, *amare pudet?*

INTERPRETATIO.

DUM tu promoves carmen usque ad Achillem infensum; & admoves prima arma viris conjuratis; nos, Macer, quiescimus in umbra inerti Veneris: & mollis Cupido nos molliit aggressuros heroica. Sæpe dixi meæ puellæ, concede denique; *illa statim sedit in meo sinu. Sæpe dixi,* pudore suffundor: *illa vix fletibus repressis,* me miseram! *dixit,* jam tibi pudori est amare?

NOTÆ.

(a) *Carmen*) Latinis carminibus Homeri Iliadem complecti assumserat Macer.

(b) *Iratum*) Ab Achillis ira carmen suum orsus est Homerus.

(c) *Perducis*) Non tantum Homeri Iliadem in Latinum sermonem vertit Macer, sed argumentum auxit, & plurima ab Homero relicta absolvit: adeoque bene dicit Naso, *dum tu perducis carmen ad iratum Achillem*, id est, ad Homeri Iliados exordium, *& omnia evolvis quæ Achillis iram præcesserant.*

(d) *Primaque*) Qui juraverunt in Aulide Principes Græci, se non ante reversuros quam Troja capta esset, primi fuerunt, qui belli illud genus, quod postea *Conjuratio* dictum est, gesserunt: Quanquam adeo diversa fuit militia quam Romani conjurationem vocaverunt, ut verius diximus hic tantum ad eam esse allusionem.

(e) *Juratis*) Active posita est hoc loco vox ista, ut etiam alibi; quod notandum.

(f) *Induis*) Hoc ad Macri laudem; quasi non ipse narrare, aut quod ab Homero scriptum sit repetere, sed rem gerere videatur.

(g) *Viris*) *Induis prima arma juratis viris*: id est, *describis ea quæ gesta sunt, cum primum Viri jurati sumserunt arma.*

(h) *Macer*) Fuit ille Veronensis Poeta non contemnendus, Nasoni amicissimus, cum quo in Asiam & in Siciliam navigavit; cujus opera interierunt.

(i) *Umbra*) Mire otium pingit.

Im-

Digitized by Google

Implicuitque suos circum mea colla lacertos:
Et, quæ me (a) perdunt, oscula mille dedit.
Vincor, & ingenium sumtis revocatur ab (b) armis:
Resque domi gestas & (c) mea bella cano.
(d) Sceptra tamen sumpsi; curaque (e) Tragœdia nostra
Crevit: & (f) huic operi (g) quamlibet aptus eram.
(h) Risit amor, (i) pallamque meam, pictosque (k) cothurnos,
Sceptraque privata (l) tam cito sumta manu.
(m) Hinc quoque me dominæ (n) numen deduxit (o) iniquæ:
Deque (p) cothurnato vate triumphat Amor.
(q) Quod licet, aut Artes teneri (r) profitemur Amoris:
(Hei mihi! præceptis urgeor ipse meis)
(s) Aut, quod Penelopes verbis reddatur Ulyssi,
Scribimus: aut (t) lacrymas, Phylli (u) relicta, tuas.

INTERPRETATIO.

Admovit sua brachia meo collo; & præbuit mille suavia quæ me enecant. Frangor; & animus retrahitur ab armis sumtis: & celebro facta domestica, & mea bella. Cepi tamen sceptra, & Tragædia aucta est nostra cura; & quantumvis idoneus eram huic operi. Cupido risit & meam pallam, & pictos cothurnos, & sceptra tam cito manu privata correpta. Numen quoque infensæ Dominæ me inde retraxit; & amor triumphum agit de poeta cothurnato. Vel, quod licet, artes persequimur mollis amoris: (hei mihi! ipse sollicitor meis monitis) vel componimus quod tradatur Ulyssi nomine Penelopes; vel lacrymas tuas, Phylli destituta.

NOTÆ.

(a) *Perdunt*) Voluptate quasi enecant.

(b) *Armis*) Ea omnia intellige, quibus in scribendis carminibus heroicis opus est.

(c) *Mea*) Amatoria, *scil.* quæ certe nonnunquam gravissima sunt, & aliorum causa.

(d) *Sceptra*) Quasi ille, dum regum facta in Tragœdia scripsit, Rex ipse fuisset.

(e) *Tragœdia*) Medeam composuit, quæ temporum injuria periit; de qua sic Quintilianus: *Ovidii Medea mihi videtur ostendere quantum ille Vir præstare potuerit, si ingenio suo temperare, quam indulgere maluisset.*

(f) *Huic operi*) *Tragœdiis scribendis.*

(g) *Quamlibet*) *Quantumvis.*

(h) *Risit*) *Qui me ita regio apparatu ornatum vidit.* Perinde loquitur ac si revera rex esset, qui eorum quæ sunt describit. Et certe quanquam multum verba a factis distent, & Rex ab eo, qui Regia scribit: non tamen ad regnandum impetus esset, qui regere quid sit, perspectum habuerit.

(i) *Pallamque*) Palla vestis erat demissa, qua indutæ personæ in fabulis inducebantur.

(k) *Cothurnos*) Calceamentum erat in Tragœdiis.

(l) *Tam cito*) Utpote qui ex levibus elegis & amatoriis nugis, subito ad grandem Tragœdiæ stylum, & sublimem materiam transcurrisset. Ingeniosissime vero & lepidissime hæc omnia tractat Poeta.

(m) *Hinc*) *A sceptris & omni regio cultu*: id est a scribendis tragœdiis: quod amice debuerit esse gratissimum.

(n) *Numen*) Amantes vero, ut & alii alia, non sine maximo crimine, puellas suas adorant.

(o) *Iniquæ*) *Iratæ, infensæ.*

(p) *Cothurnato*) Id est, *qui Tragœdias scriberet*: nam, ut diximus, cothurnis in agenda Tragœdia utebantur.

(q) *Quod licet*) Profiteri, *scil.* & scribere.

(r) *Profitemur*) Proprie dixit, atque Professores dicuntur qui in Artibus sunt eruditi, aut eas publice docent; quemadmodum & Naso amandi artem: quam hinc inchoatam non perfectam, forte non male concludas.

(s) *Aut quod Penelopes*) Hæc omnia ex præcedentibus clara sunt; quædam enim opera sua Poeta memorat, epistolas *scilicet*, quarum prima est, quam Penelopen ad Ulyssem scripsisse finxit.

(t) *Lacrymas*) *Epistolam Phyllidis, quam vidimus, lacrymis plenam.*

(u) *Relicta*) *A Demophoonte.*

Digitized by Google

(*a*) Quod Paris, & (*b*) Macareus, & quod male gratus (*c*) Iason,
(*d*) Hippolytique parens, (*e*) Hippolytusque legant:
(*f*) Quodque tenens strictum Dido miserabilis ensem
Dicat, & (*g*) Æoliæ (*h*) Lesbis (*i*) amica lyræ.
(*k*) Quam celer (*l*) e toto (*m*) rediit (*n*) meus orbe (*o*) Sabinus,
Scriptaque diversis rettulit ille locis!
(*p*) Candida Penelope signum (*q*) cognovit Ulyssis;
Legit ab Hippolyto scripta (*r*) noverca suo.
Jam pius Æneas miseræ rescripsit (*s*) Elissæ:
Quodque legat Phyllis, (*t*) si modo vivit, habet.

INTERPRETATIO.

Quod Paris, & Macareus, & quod ingratus Jason, & pater Hippolyti, & Hippolytus legant; & quod flebilis Dido gladium nudatum tractans proferas, & Lesbis amica lyræ Æoliæ. Quam velox reversus est meus Sabinus ex omnibus terris, & ille reportavit exarata diversis locis! Pudica Penelope agnovit signum Ulyssis; noverca legis exarata a suo Hippolyte. Jam pius Æneas respondit infelici Elyssæ: & Phyllis habet quod legat, si moda vita fruitur.

NOTÆ.

(a) *Quod Paris*) Epistola est Œnones ad Paridem.

(b) *Macareus*) Ad quem Canaces sororis epistolam vidimus.

(c) *Jason*) Duplicem ille accepit, alteram ab Hypsipyle, alteram a Medea; sed ex sequentibus non male concludas de illa priore intellexisse Poetam, cum forte Medeæ nondum scripta esset.

(d) *Hippolytique par.*) Theseus est, ad quem scripsit Ariadne.

(e) *Hippolytusque*) Ad quem scripsit Phædra noverca.

(f) *Quodque*) Supple *Scribimus*. Didonis ad Ænean epistolam intelligit; in qua sic ipsa Dido:

Scribimus, & gremio Troicus ensis adest.

(g) *Æoliæ*) Alii *Aoniæ habent*: Alii *Aonis Lesbis amata viro*. Epistolam Sapphus ad Phaonem intelligit Poeta, *Scripsimus*, inquit, *quod Lesbis, amica lyræ Æoliæ dicat* Phaoni *scilicet*. Æolia vero dicitur Sapphus lyra, quia in insula Lesbo Sapphus patria Æolica lingua utebantur: fuitque Lesbos Æolicarum urbium Metropolis altera.

(h) *Lesbis*) Sappho est, a patria Lesbo, maris Ægæi insula, sic dicta.

(i) *Amica*) Quia ad lyram accommodatos versus scripsit.

(k) *Quam celer*) Hæc interrogatio celeritatis habet admirationem.

(l) *E toto*) Hoc dicit quia in diversissimas orbis partes, ad remotissimos heroas, puellarum nomine scripserat Ovidius; cujus epistolis respondisse Sabinum ex hoc loco patet.

(m) *Rediit*) Suaviter dicit Sabinum, amicum suum, quia Heroidum epistolis respondentes epistolas scripsit, eas, veluti tabellarium, ex toto orbe retulisse.

(n) *Meus*) Amicus *scil.*

(o) *Sabinus*) Fuit is eques Romanus, Poeta celeberrimus, Nasoni amicissimus, qui præter epistolas, quæ hic a Nasone recensentur, quædam alia scripsit; quæ una cum his epistolis temporum injuria perierunt.

(p) *Candida*) *Innocens & pudica*.

(q) *Cognovit*) Perinde est, ac si diceret, rescripsit Penelope; rescripsit ejus nomine Sabinus.

(r) *Noverca*) Phædra est.

(s) *Elissæ*) Fuit *Elisa* Didonis nomen proprium. *Dido* lingua Phœnicia cognomen quod Viraginem significat.

(t) *Si modo vivit*) Hoc ideo dicit, quod fabulati sint Poetæ, eam cum frustra diutius Demophoontem suum expectasset, seque ab ipso spretam existimasset, amoris exagitatam furiis, laqueo vitam finiisse.

Tel-

(*a*) Tristis ad Hypsipylen ab Iasone (*b*) littera venit:
(*c*) Det votam Phœbo Lesbis (*d*) amata lyram.
Nec tibi ((*e*) qua tutum vati, Macer, arma canenti)
(*f*) Aureus in (*g*) medio Marte tacetur Amor.
Et Paris est (*h*) illic, & (*i*) adultera (*k*) nobile (*l*) crimen,
Et (*m*) comes extincto Laodamia viro.
Si bene te novi; non bella libentius (*n*) istis
Dicis: & a (*o*) vestris in (*p*) mea castra (*q*) redis.

INTERPRETATIO.

Luctuosa epistola pervenit ad Hypsipylen a Jasone: Lesbis dilecta suspendat lyram promissam Phœbo. Nec tibi (quatenus tutum poetæ arma celebranti, Macer,) prætermittitur pulcer amor in medio bello. Paris etiam est illic, una cum adultera decantatissimo scelere; & Laodamia comes viro mortuo: Si bene te novi; non cupidius cantas bella quam ista: & a vestris castris reverteris in mea.

NOTÆ.

(a) *Tristis*) Quia ad eam non poterat Jason reverti. Atque hinc vides verum esse quod diximus supra ad vocem *Jason*.

(b) *Littera*) *Epistola*. Numero vero plurali tantum utimur in soluta oratione, cum ea voce epistolem significare volumus.

(c) *Det votam*) Id est, Non redibit Phaon. Quod ut plenius intelligatur, videnda est Sapphus epistola, in qua ipsa dicit, quod se, nisi amicus Phaon redierit, ex Leucade in aquas sit dejectura, & Phœbo, cui eo in loco magnificum erat templum, lyram suam donatura.

(d) *Amata*) Alii *amica*; Apollinis *scil.* propter Poeticum studium.

(e) *Qua tutum*) *Quantumlicet*, in carmine heroico; cujus materia principalia non sunt Amores.

(f) *Aureus*) *Pulcher*.

(g) *Medio Marte*) *Inter res bellicas*.

(h) *Illic*) *In opera tuo heroico*. Scilicet Paris causa belli, in describendo eo locum suum habet.

(i) *Adultera*) Helena; ob cujus raptum flagravit bellum Trojanum.

(k) *Nobile*) Pulchritudine, & quia belli decantatissimi causa fuit.

(l) *Crimen*) *Adultera crimen*, Appositio. *Crimen* dicitur quæ criminum causa.

(m) *Comes viro*) Laodamia Acasti filia, Protesilai uxor, cum primum eum ex Græcis, bello Trojano, extinctum cognovisset, ejus ut umbram videret optavit; quod cum impetrasset, in ejus amplexibus obiit.

(n) *Istis*) Quæ sunt ex Amoris ingenio.

(o) *Vestris*) Quæ sunt Martia. Id est, a bellorum descriptione, quæ Marti adscribuntur libentissime ad Amoris bella memoranda te confers.

(p) *Mea*) Quæ sunt Amoris.

(q) *Redis*) Alii, *venis*. Sed ex lepidissimo Tibulli disticho jam ante Macrum amatoria scripsisse patet. Tibulli vero hoc est distichon.

Castra Macer sequitur: tenero quid fiet Amori?
Sit comes, & collo fortiter arma gerat.

ELEGIA XIX.

Ad maritum, cui uxor curæ non erat.

Si tibi non opus est (*a*) servata, (*b*) stulte, puella;
At mihi fac serves: quo (*c*) magis ipse velim.

INTERPRETATIO.

Si tibi non opus est puella custodita, fatue: at cura ut mihi custodias, ut ipse amplius cupiam.

NOTÆ.

(a) *Servata*) *Diligentius custodita*, ne alios cognoscat viros.

(b) *Stulte*) *Qui uxorem tuam alienis amoribus impeditam non servas.*

(c) *Magis*) Ipsam amare *scil.*

Quod

Quod licet (*a*) ingratum eſt: quod non licet, acrius (*b*) urit.
(*c*) Ferreus eſt, ſi quis, quod ſinit alter, amat.
Speremus pariter, pariter metuamus amantes:
Et (*d*) faciat voto grata repulſa locum.
(*e*) Quo mihi fortunam, quæ nunquam fallere curet?
Nil ego, quod nullo tempore lædat, amo.
Viderat hoc in me vitium verſuta Corinna;
Quaque capi poſſem, callida norat (*f*) opem.
Ah quoties (*g*) ſani capitis mentita dolores,
(*h*) Cunctantem (*i*) tardo juſſit abire pede!
Ah quoties finxit (*k*) culpam, quantumque libebat,
(*l*) Inſontis ſpeciem præbuit eſſe, nocens!
Sic ubi vexarat, tepidoſque (*m*) refoverat ignes;
Rurſus erat votis (*n*) comis & apta meis.
Quas mihi blanditias, quam dulcia verba parabat!
Oſcula (Dî magni) qualia quotque dabat!
(*o*) Tu quoque, quæ noſtros (*p*) rapuiſti nuper (*q*) ocellos,
Sæpe (*r*) face (*s*) inſidias, ſæpe rogata nega:

INTERPRETATIO.

Quod conceditur injucundum eſt; quod non conceditur vehementius ſolicitat. Bardus eſt ſi quis amat quod alius non prohibet. Amantes ſperemus æqualiter, æqualiter timeamus; & jucunda repulſa præbeat locum deſiderio. Quorſum mihi fortunam concilie*m, quæ nunquam curet decipere? Ego nihil diligo quod nunquam* me *maceret. Callida Corinna adverterat hoc crimen in me; & vafra cognoverat modum quo tangi poſſem. Ah quoties fingens dolores capitis valentis voluit me morantem pede ignavo diſcedere! Ah quoties ſimulavit crimen; & quantum libebat; culpæ conſcia ſe ſimulavit innoxiam! Poſtquam ſic ſolicitaverat, & excitaverat denuo amorem languentem; rurſus erat humana & idonea meis deſideriis. Quas blanditias, quam mollia verba mihi adornabat! (Dii magni) qualia & quot ſuavia præbebat! Tu etiam, quæ nuper abſtuliſti noſtros oculos, ſæpe ſtrue dolos, ſæpe orata recuſa.*

NOTÆ

(a) *Ingratum*) Quia aſſuetis non tangimur.

Quicquid ſervatur, cupimus magis; ipſaque furem
Cura vocat: Pauci quod ſinit alter amant.

(b) *Urit*) *Angit, ſolicitat.*

(c) *Ferreus*) *Durus, & quaſi ab humanitate alienus; non ſatis delicatus.*

(d) *Faciat voto*) *Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata.* Quod quidem in ipſius naturæ imis radicibus fundamentum habet.

(e) *Quo mihi*) Alii, *Quid mihi fortuna, quæ nunquam fallere poſſit?* Alii *cum fortuna*. Quidam *Quid mihi fortuna eſt. Quid fortuna mihi.*

(f) *Opem*) *Modum, rationem.*

(g) *Sani*) Cum dolore nullo affecta eſſet.

(h) *Cunctantem*) *Abire differentem.*

(i) *Tardo*) Non tardo pede abire Naſonem jubebat Corinna; ſed ipſe tardo pede erat.

(k) *Culpam*) *Quam meam eſſe diceret, ut merito videretur iraſci.*

(l) *Inſontis*) *Inſonti* habet Putaneus. Alii pro *eſſe ipſa* aut *illa* referunt.

(m) *Refoverat*) Vexando, & nagando.

(n) *Comis*) *Benigna; facilis.*

(o) *Tu quoque*) Puellam alloquitur, cujus cauſa hanc ſcripſit Elegiam.

(p) *Rapuiſti*) *Ad te amandum nos impuliſti.*

(q) *Ocellos*) *Si neſcis, oculi ſunt in amore duces* Propertius.

(r) *Face*) *Tu me repoſuerat* clar. Heinſ. ex pluribus præſtantioribus codicibus: at certe mihi neceſſe eſt receptam lectionem mutare.

(s) *Inſidias*) Ex ſuperioribus intelliguntur.

Et

Et sine me ante tuos projectum in limine postes
Longa (*a*) pruinosa frigora nocte pati.
(*b*) Sic mihi durat amor, longosque (*c*) adolescit in usus:
Hoc juvat: hæc animi sunt alimenta mei.
(*d*) Pinguis amor, nimiumque (*e*) patens, in tædia nobis
Vertitur; & stomacho, dulcis ut esca, nocet.
(*f*) Si nunquam (*g*) Danaen habuisset (*h*) ahenea turris;
(*i*) Non esset Danae de Jove (*k*) facta parens.
Dum (*l*) servat Juno (*m*) sinuatam cornibus Io;
Facta est, quam fuerat, (*n*) gratior illa Jovi.
(*o*) Quod licet & facile est, quisquis cupit, arbore frondes
(*p*) Carpat, & e magno flumine potet aquam.
Si (*q*) qua volet (*r*) regnare diu; deludat amantem.
Hei mihi quod monitis torqueor ipse meis!
(*s*) Cui libet eveniat, nocet indulgentia nobis.
Quod sequitur, fugio: quod (*t*) fugit, usque sequor.

INTERPRETATIO.

& patere me prostratum ante tuos postes in limine perferre. multa frigora nocte pruinosa. Sic mihi amor permanet, & crescit in multa commoda: hoc prodest, hæc sunt pabula mei amoris. Amor crassus, & nimium apertus, nobis mutatur in fastidia; & obest tanquam dulcis cibus ventriculo. Si turris ærea nunquam clausisset Danaen; Danae non facta fuisset mater de Jove. Dum Juno custodit Io curvam cornibus, illa magis placuit Jovi quam ante. Quicquis expetit quod concessum & pronum est, deripiat folia arbore, & hauriat aquam ex vasto fluvio. Si qua cupiet diu imperare, fallat amantem. Hei mihi, quod ipse urgeor meis præceptis! Cuivis contingat licentia; nobis officit. Vito quod me sequitur: indesinenter persequor quod dilabitur.

NOTÆ.

(a) *Pruinosa*) *Pruina seu congelata rore frigida.*

(b) *Sic*) Cum difficultatibus Amor est obsitus.

(c) *Adolescit*) *Crescit.*

(d) *Pinguis*) Vide annon ex fertili & viva imaginatione nascantur ejusmodi vocabula. Non ea pinguis & crassus aut stupidus homo statim capiet. De Amore loquitur in quo nullam patitur amans repulsam.

(e) *Patens*) Alii *potens*.

(f) *Si nunquam*) Exemplis, quod proposuit, confirmat Poeta.

(g) *Danaen*) Filia fuit Acrisii Argivorum regis, quam ipse munitissima turri inclusam, ne ab eo qui ex ea natus esset, quod minabatur oraculum, interficeretur, magna cura servavit. Quam Jupiter in imbrem aureum versus cum vitiasset, postea Perseum peperit, a quo Acrisius, objecto Gorgonis capite, in saxum mutatus est.

(h) *Ahenea*) Turrim hanc ære & ferro munitam fuisse volunt Poetæ.

(i) *Non esset*) Quasi Jovem sei difficultate permotum, dicat.

(k) *Facta parens*) Adeoque Danaen Jupiter non amasset: qui scopus est Poetæ.

(l) *Servat*) Per Argum, quem ei sei admovit, ut alibi videbimus.

(m) *Sinuatam*) Alii *decoratam*, *munitam*, *mutatam*. Sæpius vero de ista metamorphosi antea vidimus.

(n) *Gratior*) Quippe Isis Dea Ægyptiorum facta.

(o) *Quod licet & facile quisquis cupit*) Isthæc cum sequentibus conjuncte sunt legenda & intelligenda.

(p) *Carpat*) Licet vero & facile est arboribus folia deripere.

(q) *Qua*) Puella *ulla*.

(r) *Regnare*) *Ad nutum amatorem regere.*

(s) *Cui libet*) Alii *Quod libet*; *Quid libet*. Sensus est omnibus amatoribus nocere indulgentiam.

(t) *Fugit usque sequor*) Fit istud ideo quod majora ea credimus quæ non usu novimus; atque difficultate plures spiritus excitantur.

At

At (*a*) tu, formosæ nimium secure puellæ,
Incipe jam prima (*b*) claudere nocte forem.
Incipe, quis toties furtim tua limina pulset,
Quærere: quid latrent nocte silente canes.
(*c*) Quo ferat & referat solers ancilla tabellas;
Cur toties vacuo (*d*) secubet (*e*) ipsa toro.
(*f*) Mordeat ista tuas aliquando cura medullas:
(*g*) Daque locum nostris materiamque dolis.
Ille potest vacuo furari littore arenas,
Uxorem stulti si quis amare potest.
Jamque ego præmoneo; nisi tu servare puellam
Incipis, incipiet desinere esse mea.
Multa diuque (*h*) tuli: speravi sæpe futurum,
Cum bene servasses, ut bene (*i*) verba darem.
Lentus es, & pateris nulli patienda marito.
At mihi (*k*) concessi finis amoris erit.
Scilicet infelix nunquam prohibebor (*l*) adire?
Nox mihi (*m*) sub nullo vindice semper erit?
Nil metuam? per nulla traham suspiria somnos?
Nil facies, cur te jure (*n*) periisse velim?
(*o*) Quid mihi cum facili, quid cum lenone marito?
Corrumpis (*p*) vitio gaudia nostra tuo.

INTERPRETATIO.

At tu nimium negligens pulchræ puellæ, incipe jam prima nocte obdere januam. Incipe exquirere quis toties clanculum pulses tuum ostium; quamobrem canes allatrent nocte tacita. Quo callida famula portet & denuo portet tabellas: quamobrem ipsa toties seorsum cubet lecto inani. Ista solicitudo tandem urat tua præcordia: & præbe ansam & sustiam nostris fraudibus. Ille potest surripere arenas deserto littore, si quis potest amare conjugem insulsi. Jamque ego prædico; nisi tu incipis custodire puellam, incipiet non esse mea. Multa toleravi & diu; sæpe fore cogitavi, cum bene custodivisses, ut te bene deciperem. Tardus es, & fers nulli viro ferenda. At finis mihi veniet amoris non prohibiti. Nempe misero mihi nunquam denegabitur aditus? Nox semper mihi erit sub nullo ultore? Nihil extimescam? Ducam somnos sine omni suspirio? Nihil ages, quamobrem merito cupiam te interiisse? Quid mihi cum indulgenti, quid cum marito lenone? Perdis nostram voluptatem tua culpa.

NOTÆ.

(a) *Tu*) Stultum illum, uxoris securum compellat.

(b) *Claudere*) Ut videndæ uxoris tuæ major sit difficultas.

(c) *Quo ferat*) Supple, *Incipe quærere*.

(d) *Secubet*) Religionis causa, aut saltem simulatione seorsum a maritis aliquando cubabant uxores unde facilius ipsis imponebant.

(e) *Ipsa*) Uxor tua, *scil.*

(f) *Mordeat*) *Ea de re sis solicitus*.

(g) *Daque locum*) Nullis vero dolis opus est, ubi maritus stulte uxoris amores patitur.

(h) *Tuli*) Gravissimum vero est neminem habere reluctantem.

(i) *Verba darem*) *Tibi imponerem*.

(k) *Concessi*) *A te, qui uxorem non servas*.

(l) *Adire*) *Ad puellam uxorem tuam venire*.

(m) *Sub nullo vindice*) *Sine ullo injuriæ tibi oblatæ ultore*.

(n) *Periisse velim*) Scilicet adulter foribus, non sine malo repulsus, male marito precabitur.

(o) *Quid mihi*) Contemnentis sunt hæc verba.

(p) *Vitio*) Indulgentia *scil.*

Quin

(*a*) Quin alium, quem tanta juvet patientia, quæris?
(*b*) Me tibi rivalem si juvat esse, veta.

INTERPRETATIO.

Quin petis alium, cui tanta indulgentia prorie? Si tibi prodest me tibi *esse rivalem, prohibe.*

NOTÆ.

(a) *Quin*) Versu 49. questus est quod mariti nimiam indulgentiam cogeretur perferre.

(b) *Me tibi*) *Si me rivale oblectaris, prohibe me esse rivalem, & uxoris tuæ amatorem: nam aliter rivalis esse non possum, tuque voluptate tua excides.*

P. OVIDII NASONIS
AMORUM LIBER III.
ELEGIA I.

Deliberatio Poetæ, utrum Elegos pergat scribere, an potius Tragœdias.

(*a*) STAT vetus & multos (*b*) incædua silva per annos.
Credibile est illi (*c*) numen inesse loco.
Fons sacer in medio, speluncaque pumice (*d*) pendens:
Et latere ex omni (*e*) dulce queruntur aves.
Hic ego dum spatior tectus (*f*) nemoralibus umbris,
Quod mea, (*g*) quærebam, Musa moveret opus.
Venit odoratos (*h*) Elegeia (*i*) nexa capillos:
Et puto (*k*) pes illi longior alter erat.

INTERPRETATIO.

NEmus est antiquum & inviolatum per multos annos. Verisimile est numen adesse illi loco. Fons sacer in media: & antrum imminens pumice: & aves suaviter canunt ex omni parte. Dum ego hic ambulo velatus umbris nemorosis, cogitabam quodnam opus mea Musa inciperet. Elegeia vincta comans unctam accessit: & credo pes alter illi erat prolixior.

NOTÆ.

(a) *Stat*) Locum describit Poeta ubi Elegos continuare decrevit.

(b) *Incædua*) *Inviolata*. Sacros lucos incidere nefas erat.

(c) *Numen*) *Deum aliquem*.

(d) *Pendens*) *Imminens*.

(e) *Dulce*) *Suaviter*. *Dulce* pro *dulciter*; sicuti & locutus est Horat.

(f) *Nemoralibus*) Id est, *quas frondes, aut arbores faciebant*.

(g) *Quærebam*) *Mecum agitabam*.

(h) *Elegeia*) Vide an non suaviter & eleganti figura humanam figuram Elegiæ Poeta tribuit.

(i) *Nexa capillos*) Græcismus; pro *nexos habens capillos*. Sic ſæpe Horat.

(k) *Pes illi*) Habita ratione Hexametri, istud dicit, qui Pentametro, uno pede longior est. Nec Elegos, opus esse arbitror admonere, Hexametris & Pentametris constare.

Forma decens: vestis (*a*) tenuissima, (*b*) cultus amantis:
In pedibus (*c*) vitium causa decoris erat.
Venit & (*d*) ingenti (*e*) violenta Tragœdia passu.
(*f*) Fronte comæ torva, (*g*) palla jacebat humi.
Læva manus (*h*) sceptrum (*i*) late regale movebat:
(*k*) Lydius (*l*) alta pedum vincla cothurnus erat.
Et (*m*) prior, (*n*) *Ecquis erit*, dixit, *tibi finis amandi?*
O (*o*) *argumenti lente poeta tui!*
(*p*) *Nequitiam vinosa tuam convivia narrant:*
Narrant in multas (*q*) *compita secta vias.*
Sæpe aliquis digito (*r*) *vatem designat euntem;*
Atque ait, HIC ILLE EST, QUEM FERUS URIT AMOR.
(*s*) *Fabula* (*nec sentis*) *tota jactaris in Urbe;*
Dum tua (*t*) *præterito facta pudore refers.*
Tempus erat (*u*) *thyrso pulsum graviore moveri.*
Cessatum satis est: incipe (*x*) *majus opus.*

INTERPRETATIO.

Forma venusta; amictus subtilissimus, ornatus amantis: vitium in pedibus erat causa venustatis. Accessit etiam ferox Tragœdia vasto gressu. Capilli profluebant sæva fronte, palla terram tangebat. Manus sinistra superbe tractabat sceptrum regium; cothurnus Lydius erat sublimia calceamenta pedum. Et prior, anne aliquis, *inquit*, erit tibi finis amandi, o languens poeta materiæ tuæ! Ebriosa convivia prædicant tuam lasciviam. Compita divisa in multas vias prædicant. Sæpe aliquis te digito indicat poetam prætereuntem; & dicit, HIC ILLE EST QUEM VIOLENTUS AMOR TORRET. Circumferris (nec tibi compertum) fabula per totam urbem; dum memoras tua furta pudore omisso. Tempus erat te thyrso tactum majore agitari. Satis est desitum: molire majus opus.

NOTÆ.

(a) *Tenuissima*) Ad tenuem & humilem elegorum materiem respicit Poeta.

(b) *Cultus am.*) Quia eo carminis genere amatoris plerumque describuntur.

(c) *Vitium*) Brevitas Pentametri, Hexametro uno pede brevioris.

(d) *Ingenti*) Tragœdiæ *scilicet* character est sublimis, ut sublimis materie.

(e) *Violenta*) Qua Regum & potentiorum acta violenta describuntur.

(f) *Fronte comæ torva*) *Jacebant* supple, aut *erant*. Hoc dicit propter Tragœdiæ severitatem.

(g) *Palla*) Eo vestimenti genere usque ad terram demisso in agendis Tragœdiis utebantur.

(h) *Sceptrum*) Jam dixi, Reges & eorum acta Tragœdiæ materiam suppeditant.

(i) *Lata*) Vox iste versui dignitatem affert.

(k) *Lydius*) *A Lydis mutuatus.*

(l) *Alta*) Nimirum usque ad genu propemodum pertingebat istud calceamenti genus.

(m) *Prior*) *Loquuta est* scil. *Tragœdia.*

(n) *Ecquis erit*) *Quando amatoria scribere desines?*

(o) *Argumenti*) *Materiæ*, Amoris *scil.* & eorum omnium quæ ad eum referuntur.

(p) *Nequitiam*) Amores & lasciviam.

(q) *Compita*) Pro iis qui in quadriviis versantur & otiantur.

(r) *Vatem*) *Te* scil. *a Naso.*

(s) *Fabula*) Id est, *qui fabulis & hominum variis sermonibus, materiam præbeas.*

(t) *Præterito*) *Neglecto, postposito*; quomodo alii habent codices.

(u) *Thyrso*) Thyrsus gestamen est Bacchi, seu hasta hederis involuta; quæ hic pro Bacchico & Poetico furore posita est.

(x) *Majus*) *Quam sunt quæ scribit amatoria.*

Ma-

(*a*) *Materia premis ingenium: cane facta virorum:*
Hæc animo, dices, (b) area digna meo est.
Quod tenere cantent, lusit tua Musa, puellæ;
Primaque per numeros acta juventa (c) suos.
Nunc habeam per te Romana Tragœdia nomen.
Implebit (d) leges spiritus (e) iste meas.
Hactenus: & (*f*) movit pictis (*g*) innexa cothurnis
Densum cæsarie terque quaterque caput.
(*h*) Altera (si memini) (*i*) limis (*k*) subrisit ocellis.
Fallor, an in dextra (*l*) myrtea virga fuit?
Quid (m) gravibus verbis, (n) animosa Tragœdia, dixit,
Me premis? an nunquam non (o) gravis esse potes?
(*p*) *Imparibus tamen es numeris dignata (q) moveri.*
In me pugnasti versibus usa (r) meis.
(*s*) *Non ego contulerim sublimia carmina nostris.*
Obruit (t) exiguas (u) regia vestra fores.

INTERPRETATIO.

Deprimis ingenium argumento: celebra gesta virorum: hic campus, confiteberis, dignus est meo spiritu: Musa tua scripsit quod molles puellæ canant; & prima juventus transvecta per versus ætati respondentes. Nunc *ego* Tragœdia Romana famam consequar pro te: Isti animi sufficient meis legibus: *Hactenus: & vincta pictis cothurnis ter quaterve caput agitavit spissum capillis. Altera (si recordor) subrisit obliquis oculis. Decipior, an virga myrtea fuit in dextra manu?* Quamobrem, *inquit*, vehemens Tragœdia, me urges dictis magnificis? An nunquam non potes esse superba? Attamen non verita es procedere modis inæqualibus. In me invecta es, usa meis carminibus. Ego non comparaverim versus heroicos nostris. Palatia vestra opprimunt parvas domos.

NOTÆ.

(a) *Materia*) Levi *scil.* qua deprimitur ingenium, si Tregœdiæ fides.

(b) *Area*) Metaphora a gladiatoribus: quasi dicat, *Hæc digna sunt, in quibus ingenii mei sublimitatem experiar.*

(c) *Sues*) Elegos *scil.* leviores, & juventæ accommodatiores.

(d) *Leges*) Quænam sint ex materia quivis conjiciat, alii dixerunt. Sublimitate vero præsertim ad eas implendas opus est.

(e) *Iste*) *Tuus* scil. *e Nase*. Non inepte sane sibi adblanditur.

(f) *Movit*) *Concussit*. Quod Tregœdiæ dignitati non incongruum.

(g) *Innexa*) *Evincta*. Alii *innixa*.

(h) *Altera*) Elegeia, *scil.*

(i) *Limis*) Qnod est lascivia; unde pætis oculis Venus pingitur.

(k) *Subrisit*) Ingeniosissime istud; & ex quo Poetæ phantasiam cognoscere possis.

(l) *Myrtea*) Scilicet, Veneri sacra Myrtus.

(m) *Gravibus*) *Severis*; *molestis*. Alludit ad Tragœdiæ dignitatem.

(n) *Animosa*) *Elata, vehemens, iracunda.*

(o) *Gravis*) Molestam sibi fuisse Tregœdiam, ad vocis variam significationem, & Tragediæ naturam alludens Elegeia innuit.

(p) *Imparibus*) Nimirum Elegis loquentem Tragœdiam super induxit Poeta.

(q) *Moveri*) Hoc est, *Dignata est Tragœdia in loquendo carminibus uti Elegiacis.*

(r) *Meis*) Elegis *scil.*

(s) *Non ego contulerim*) Hoc dicit, quasi in potiori sit conditione Elegeia, quæ Tragœdiæ versibus uti sibi indecorum ducat: cum Tregœdia Elegos se indignos non credat.

(t) *Exiguas*) Qnales in amatoriis describuntur.

(u) *Regia*) Ad palatia alludit, quæ in Tragœdiis conspiciuntur.

Sum levis; & mecum (a) levis est mea cura Cupido.
Non sum materia fortior ipsa mea.
Rustica fit sine me lascivi (b) mater Amoris.
Huic ego (c) proveni (d) lena comesque Deæ.
Quam tu non poteris duro reserare (e) cothurno,
Hæc est blanditiis janua laxa meis.
Et (f) tamen emerui plus quam tu posse, (g) ferendo
Multa (h) supercilio (i) non patienda tuo.
Per me decepto didicit custode Corinna
Liminis adstricti sollicitare fidem;
(k) Delabique toro tunica velata recincta;
Atque (l) impercussos nocte movere pedes.
(m) Vel quoties foribus duris (n) incisa (o) pependi,
Non verita a populo prætereunte legi!
Quin ego me memini, dum custos sævus abiret,
Ancillæ missam delituisse sinu.
Quid, cum me munus natali (p) mittis? at illa
(q) Rupit, & apposita barbara mersit aqua?

INTERPRETATIO.

Sum levis; & Cupido, mea cura, mecum est levis. Ego non sum major meo argumento. Mater amoris luxuriosi fit agrestis sine me. Ego nata sum conciliatrix & comes huic Deæ. Ostium, quod tu non poteris aperire sævo cothurno, illud est apertum meis illecebris. Et tamen merita sum majorem habere potestatem quam tu, tolerando multa non ferenda tuæ severitati. Corinna didicit per me labefactare fidem ostii obserati, custode eluso; & desilire lecto tecta tunica soluta, & nocte ferre pedes inoffensos. Vel quoties pependi affixa crudeli januæ, non timens legi a populo transeunte! Quin ego recordor, me missam latitasse in sinu famulæ, donec severus custos discederet. Quid cum mittis me donum die natali? At illa laceravit, & crudelis obruit aqua admota?

NOTÆ.

(a) *Levis*) Ad Amoris levitatem & inconstantiam alludit.

(b) *Mater*) Venus.

(c) *Proveni*) *Nata sum.*

(d) *Lena*) Laus vero egregia.

(e) *Cothurno*) *Severo carmine.*

(f) *Tamen*) *Quanquam levis sim.*

(g) *Ferendo*) Istud certe ingeniosissimum, & verum.

(h) *Supercilio*) *Severitati.*

(i) *Non patienda*) Reges vero in Tragœdia, nec reginas deceret, quæ mediocris fortunæ homines faciunt.

(k) *Delabi*) *Ex mariti lecto se sensim surripere*; ut ad Nasonem commearet.

(l) *Impercussos*) *Illæsos*; qui in nullum offendiculum impingant.

(m) *Vel*) Augendi vim habet hoc loco hæc particula.

(n) *Incisa*) Alii *illisa*, *concisa*, *infixa*, *concissa*.

(o) *Pependi*) Appositis, *scil.* ad amicæ fores, ab amatoribus, Elegis.

(p) *Mittis*) Nasonem alloquitur, qui Elegos amicæ die natali mittere solitus erat. Muneribus vero natali die amicis gratulari ad nos usque mos manavit.

(q) *Rupit*) Puteaneus cum uno Moreti, *Rumpit*.

Pri-

Prima tua (a) movi felicia (b) semina mentis :
(c) Munus habet, quod te jam (d) petit, (e) ista meum.
(*f*) Desierant, (*g*) cœpi : *Per vos utramque rogamus*,
In (h) vacuas aures verba (i) timentis eant.
(k) Altera me sceptro decoras, altoque cothurno.
Jam nunc (l) contacto magnus in ore (m) sonor.
(n) Altera (o) das nostro victurum nomen amori,
Ergo ades, & (p) longis versibus adde breves.
Exiguum vati concede, Tragœdia, tempus.
(q) Tu labor æternus : quod petit illa, breve est.
(*r*) Mota (*s*) dedit veniam; teneri (*t*) properentur (*u*) amores,
Dum vacat: a tergo (*x*) grandius urget opus.

INTERPRETATIO.

Prima excitavi fœcunda semina tui ingenii. Donum est meum, quod iste jam te cupit. *Finem fecerant*; *cœpi*: Oramus per vos utramque, voces metuentis descendant in aures benignas: Altera me sceptro cohonestas, & sublimi cothurno: Jam nunc celebror magnus in ore afflato. Altera præbes gloriam immortalem nostro amori. Ergo faveas, & adjice versus breves prolixis. Tragœdia præbe breve spatium poetæ. Tu es labor immortalis; quod illa petit exiguum est. *Permota* Tragœdia *concessit; molles amores accelerentur dum datur : opus majus me premit a tergo.*

NOTÆ.

(a) *Movi*) Hoc adeo intelligitur primo in scribendis elegis sese Nasonem exercuisse.

(b) *Semina*) Vim innatam cuique intelligit, quam igniculorum nomine designat Cicero. Semina vero scientiæ & virtutis, non scientiam nec virtutem dedit natura.

(c) *Munus habet*) *Beneficio meo est : donum est meum*. Hoc dicit quia ab Elegeia cultum Poetæ ingenium; quod nisi ita fuisset, Tragœdia eum non requisivisset.

(d) *Petit*) *Requirit : Sibi expetit, ut ejus heroica scribas*.

(e) *Ista*) Tragœdia *scil.* non sine contemtu.

(f) *Desierant*) *Finem dicendi fecerant*. Tragœdia *scil.* & Elegeia.

(g) *Cœpi*) Eas alloqui, *scil.*

(h) *Vacuas*) Quas nec ira, nec alius affectus præpediverit.

(i) *Timentis*) Quia inter Deas judicandum, & illis obsequendum.

(k) *Altera*) Tragœdia, *scil.*

(l) *Contacto*) Alii *contracto*; *aut contacto orbe*. Sed veram lectionem, meo quidem judicio: ex Puteaneo aliisque retinuit cl. Heinsius: qui idem *contacto* exponit, *afflato*. Scripserat Poeta Medeam Tragœdiam.

(m) *Sonor*) *Dicor*. Alii *sonus*.

(n) *Altera*) Elegeia, *scil.*

(o) *Das*) Quia versibus elegiacis suos amores scripsit.

(p) *Longis*) Elegia versibus Hexametris longis, & Pentametris uno pede brevioribus constat.

(q) *Tu labor æternus*) Honesta oratio: Quandoquidem paucula petit Elegeia, postulat ratio ne expectet dum longis & æternis Tragœdiæ satisfactum sit.

(r) *Mota*) *Rationibus ad votum meum perducta*, Tragœdia *scil.*

(s) *Dedit veniam*) *Non repugnavit quin prius elegias scriberem*.

(t) *Properentur*) *Celeriter describantur*. Se ipsum hortatur Poeta; atque sibi argumentum præscribit, non sine laude tacita.

(u) *Amores*) Quævis amatoria intellige, quæ porro scribere Poeta instituit.

(x) *Grandius*) Certe vero hæ posteriores elegiæ prioribus longiores sunt & pulcriores: quanquam de Metamorphosi hic agi, non de Elegiis, quod alii voluerunt, maxime crediderim.

ELE-

ELEGIA II.

Ad amicam, cursum equorum spectantem.

NON ego nobilium (*a*) sedeo studiosus (*b*) equorum:
Cui tamen ipsa (*c*) faves, vincat ut ille precor.
(*d*) Ut loquerer tecum veni, tecumque sederem:
Ne tibi non notus, quem facis, esset amor.
Tu cursus spectas, ego te, spectemus uterque
Quod juvat atque oculos (*e*) pascat uterque suos.
O, cuicumque faves, (*f*) felix agitator equorum!
(*g*) Ergo illi (*h*) curæ contigit esse tuæ?
Hoc mihi (*i*) contingat; (*k*) sacro de (*l*) carcere missis
Insistam forti mente vehendus equis.
(*m*) Et modo (*n*) lora dabo: modo verbere terga notabo:
Nunc (*o*) stringam (*p*) metas (*q*) interiore rota.

INTERPRETATIO.

EGO non adsum amator equorum nobilium; attamen opto, ut ille superet, cui ipsa studes. Accessi ut tecum fabularer, & tecum sederem; ne amor quem moves sibi esset incognitus. Tu spectas certamina, ego te: uterque spectemus quod placet, & uterque pascat oculos suos. O beatus domitor equorum cuicumque studes! Ergo illi evenit esse curæ tuæ? Hoc mihi eveniat; insideba abfirmato animo ferendus equis emissis de sacris carceribus. Et modo habenas laxabo; modo signabo terga scutica; nunc radam metas rota interiore.

NOTÆ.

(a) *Sedea*) Sedebant vero qui ludos in Circo spectabant. Interim per *sedere*, *adesse*, simpliciter intelligendum est.

(b) *Equorum*) Id est, ludorum, qui equis, in circo, celebrabantur.

(c) *Faves*) Scilicet in factiones divisi & coloribus distincti erant decurrentes, certantes & aurigantes; quibus a diversis diverse favebatur.

(d) *Ut loquerer*) Hæc, & præcedentibus similia amantibus præcipit Poeta in suis artibus.

(e) *Pascat*) Oculos suos pascere dicitur qui aliquid cum voluptate intuetur.

(f) *Felix*) Non tam felicem illum, cui favent puella, quam ingeniose se ejus favorem dicit optare.

(g) *Ergo*) Dolorem habet hæc vocula; ut ipse intelligatur Poeta puellæ curæ esse concupivisse.

(h) *Curæ*) Tertii casus. *Est mihi curæ*, idest, *curo*.

(i) *Contingat*) Optantis est; quasi dicat; *Quamquam non sum agitator, nec equorum domitor, tamen, si tu mihi faveres, omnia possem exequi.*

(k) *Sacro*) Soli vero circus sacer fuit, atque in honorem Cereris, ludos editos constat.

(l) *Carcere*) Plurali numero usitatius dicebatur locus, ubi equi coercebantur, donec currendi signum datum esset.

(m) *Et modo*) Hæc vero sunt periti agitatoris.

(n) *Lora dabo*) *Habenas laxabo*; *fræna remittam.*

(o) *Stringam*) *Radam*, & *proxime*, *currenda*, *accedam*. In eo vero ars maxima posita erat, ut qui ad curule certamen descenderat, currus sui rotam interiorem currendo circum metas ita inflecteret, ut ne tamen in eas cum maximo periculo, impingeret.

(p) *Metas*) Moles erant in acutum desinentes, quas circum currus agitabantur; quibus itemque curriculi spatium definiebatur.

(q) *Interiore*) Metæ propinquior rota, cujus motu brevior circulus describitur, qui interior dicitur.

Si

Si mihi currenti fueris conspecta, morabor:
Deque meis manibus lora remissa (*a*) fluent:
(*b*) Ah quam pæne (*c*) Pelops (*d*) Pisæa (*e*) concidit hasta,
(*f*) Dum spectat vultus, Hippodamia, tuos!
(*g*) Nempe favore suæ vicit tamen ille puellæ,
Vincamus dominæ quisque favore suæ.
Quid frustra (*h*) refugis? cogit nos (*i*) linea jungi.
Hæc in (*k*) lege loci (*l*) commoda (*m*) Circus habet.
(*n*) Tu tamen, a dextra quicunque es, parce puellæ.
Contactu lateris læditur ista tui.
Tu quoque, qui spectas post nos, tua contrahe crura,
Si pudor est: rigido nec preme (*o*) terga genu.
Sed nimium (*p*) dimissa jacent tibi pallia terra,
Collige; vel digitis en ego tollo meis.

INTERPRETATIO.

Si fueris visa mihi currenti, consistam; & habenæ elapsæ ex meis manibus cadent. Ah quam fere Pelops effictus est hasta Pisæa, dum spectat tuam faciem, Hippodamia! Nimirum ille tamen victor fuit studio suæ puellæ. Victoria potiamur omnes studio suæ dominæ. Quemobrem incassum recusas? linea cogit nos tangi. Circus habet hanc utilitatem ex lege loci. Tu tamen, quicunque assides a dextra, indulge puellæ. Illa offenditur contactu lateris tui. Tu etiam qui spectas pone nos, retrahe tuos pedes, si pudor est, nec urge terga duro genu. Sed tunicæ tibi jacent nimium humi depressæ. Tolle; vel ecce ego colligo meis digitis.

NOTÆ.

(a) *Fluent*) Hoc dicit, quasi puellæ pulchritudine stupidus, habenas retinere non possit.

(b) *Ah quam*) Vide quæso quam amatorie Pelopi affingit quod ipse fecisset; quamque ingeniose ad suum commodum singula vertatur.

(c) *Pelops*) De eo Tantali filio, jam sæpe vidimus.

(d) *Pisæa*) Œnomai Pisæi, a Pisa Arcadiæ oppido, juxta Alpheum amnem, ubi regnavit ille, sic dicti. Alii habent *Pisæa axe*: ut per axem, tropice currus Œnomai intelligatur.

(e) *Concidit*) *Interfectus fuit*. Fabula vero est Œnomaum, cum eo tempore periturum se oraculo didicisset, quo Hippodamia filia nuberet, ut in perpetua virginitate servaretur, ejus connubium, multis eam petentibus ea lege pollicitum esse, ut secum curule certamen inirent, in quo victos quos ipse assequeretur hasta sua confoderet. Quem Œnomaum Pelops, corrupto auriga Myrtilo, vicit.

(f) *Dum spectat*) Quasi omnia illum contemnere & negligere dicat, cui amore correpto dominam suam spectare contigit.

(g) *Nempe*) Ex eorum opinione loquitur Poeta, qui ab Hippodamia conjugium appetente corruptum fuisse Myrtilum aurigam putaverunt.

(h) *Refugis*) Fingas licet Poetam dominæ assidentem, non sine amoris indicio eam pressisse, quæ, ut puellarum mos est, sese ab ipso sejungeret.

(i) *Linea*) Sedilium dispositio in circo, ubi quidem se tangi inepte quispiam queri videatur.

(k) *Lege loci*) Ubi necesse est quam proxime alios aliis assidere.

(l) *Commoda*) Proxime esse.

(m) *Circus*) Spatium erat in oblongum circulum, ubi spectaculis ædificatis, Populus ludos spectabat. Unus fuit circus maximus; atque insuper nonnulli alii.

(n) *Tu tamen*) Fingitur istud amatorie, quasi puellæ caveat, qui alii invidet quod ipsam tangat: atque istud totum est ut sibi gratiam conciliat.

(o) *Terga*) Puellæ *scil.*

(p) *Dimissa*) Alii *demissa terra*.

In-

Invida vestis eras, quæ tam bona crura tegebas:
Quoque magis spectes, invida vestis eras.
(a) Talia Milanion (b) Atalantes crura (c) fugacis
Optavit manibus (d) sustinuisse suis.
Talia (e) succinctæ pinguntur crura Dianæ,
Cum sequitur fortes, fortior ipsa, feras.
His ego non visis arsi: quid fiet ab istis?
(f) In flammam flammas, in mare fundis aquas.
Suspicor ex istis & cætera posse placere,
Quæ bene sub tenui condita veste latent.
Vis tamen interea faciles arcessere ventos,
(g) Quos faciat nostra mota tabella manu?
An magis hic meus est animi, non aeris, æstus,
Captaque (h) fœmineus pectora torret amor?
Dum loquor, alba (i) levi sparsa est tibi pulvere vestis.
Sordide de niveo corpore pulvis abi.
Sed jam (k) pompa venit: (l) linguis (m) animisque favete.
Tempus adest (n) plausus: (o) aurea pompa venit.

INTERPRETATIO.

Eras amictus lividus, qui velabas tam pulcra crura: & quo magis aspicias eras amictus lividus. Milanion cupivit tenuisse manibus suis talia crura velocis Atalantæ. Talia pinguntur crura Dianæ expeditæ, cum persequitur feras validas, ipsa validior. Ego flagravi his nondum visis; quid futurum est ab istis visis? *Immittis ignes in ignem, aquas in æquor. Conjicio ex istis reliqua posse etiam grata esse, quæ bene latent occultata sub levi amictu. Vis tamen interea accire leves auras, quas flabella agitata manu nostra moveant? An hic meus ardor magis est pectoris, non aeris, & amor puellaris urit cor incensum? Dum verba facio, amictus candidus est tibi consperius tenui pulvere. Turpis pulvis discede a candido corpore. Sed jam pompa accedit: favete linguis & mente. Tempus advenit plausus: pompa magnifica accedit.*

NOTÆ.

(a) *Talia*) Pulcherrima *scil.* qualia habuisse fingitur Atalanta Arcadica, quam perdite amasse dicitur hic Milanion.

(b) *Atalantes*) *Atalantis* scripti: quidam *Atalantæ*. De qua varia & diversa scribunt fabularum scriptores.

(c) *Fugacis*) *Cursu velocis*.

(d) *Sustinuisse*) Obscœna honeste loquitur.

(e) *Succinctæ*) Ut Deam venatricem decet.

(f) *In flammam*) Proverbiali forma, se amore furentem, visis dominæ cruribus, dicit accendi.

(g) *Quos facias*) Puteaneus *facies tabella*: Quidam *facies*. Alii *quos faciant nostra mota flabella manu*; Sed priorem in voce *flabella* non posse corripi arbitratur clariss. Heinsius.

(h) *Fœmineus*) *A fœmina se*, scilicet, *proveniens*.

(i) *Levi*) Alii *nigro*; multi *brevi*.

(k) *Pompa*) Pompa in his ludis dicebatur ordo eorum qui præcedentes Deorum imagines circumferebatur, itemque clarorum virorum statuas, quas matronæ carpentis vectæ sequebantur, &c.

(l) *Linguis*) Quod ad verba & omina.

(m) *Animisque*) Quod ad cogitationes refertur.

(n) *Plausus*) Qui favoris & lætitiæ signum est.

(o) *Aurea*) *Pulcra*.

Pri-

Prima loco fertur passis (*a*) Victoria (*b*) pennis:
(*c*) Huc ades; (*d*) & meus hic fac, Dea, vincat amor.
Plaudite (*e*) Neptuno, (*f*) nimium qui creditis undis.
Nil mihi cum pelago: me mea terra (*g*) capit.
Plaude (*h*) tuo, miles, Marti: nos odimus arma,
Pax juvat, & media Pace repertus Amor.
Auguribus Phœbus, (*i*) Phœbe venantibus adsit:
(*k*) Artifices in te verte, Minerva, manus.
(*l*) Ruricolæ (*m*) Cereri, (*n*) teneroque (*o*) adsurgite Baccho:
(*p*) Pollucem pugiles, (*q*) Castora placet eques.
Nos tibi, blanda Venus, (*r*) puerisque potentibus arcu
Plaudimus: inceptis annue, Diva, meis.
Daque (*s*) novæ (*t*) mentem (*u*) dominæ, patiatur amari.
(*x*) Annuit; & (*y*) motu signa secunda dedit.
Quod Dea promisit, promittas ipsa rogamus:
(*z*) Pace loquar Veneris: Tu Dea major eris.

INTERPRETATIO.

Victoria prima transvehitur pennis explicitis: huc accede: & perfice, Dea, hic meus amor vincat. Favete Neptuno, qui nimis confiditis mari. Nihil mihi cum æquore; terra mea me tenet. Miles fave tuo Marti: nos odio habemus arma. Pax prodest, & amor inventus pace media. Phœbus faveat vatibus, Phœbe venatoribus: Minerva, converte in te doctas manus. Agricolæ honorate Cererem & mollem Bacchum: pugiles sibi concilient Pollucem: eques Castorem. Nos tibi favemus Venus suavis, & pueris arcu præstantibus: Diva fave meis ausibus: flecte animum novæ Dominæ, ut se *sinat amari. Assentita est: & nutu indicia fecit propitia. Oramus ipsa pollicearis quod Dea pollicita est. Cum venia dicam Veneris: tu eris major Dea.*

NOTÆ.

(a) *Victoria*) Victoriæ simulacrum.

(b) *Pennis*) Scilicet propter levitatem & inconstantiam alata fingi debuit Victoria.

(c) *Huc ades*) Quasi dicat, *Mihi amanti faveas*.

(d) *Et meus*) Alii. *Atque meus*.

(e) *Neptuno*) Deus est, cui in divisione Orbis, maris obtigit imperium: Cujus, & in Circensibus simulacrum ferebatur.

(f) *Nimium*) Tacite, quod aperte alicubi Horatius, navigandi studium damnat.

(g) *Capit*) Alii, *tenet*.

(h) *Tuo*) *quem sequeris, & amas*; cujusque simulacrum in pompa vides.

(i) *Phœbe*) Luna, quæ & Diana, est Phœbi soror, & venationis Dea.

(k) *Artifices*) *Plaudant tibi artium inventori, qui illis sunt dediti*.

(l) *Ruricolæ*) Alii *agricolæ*.

(m) *Cereri*) Quæ frugum Dea fingitur.

(n) *Tenero*) Qui puer obesulus pingitur.

(o) *Adsurgite*) Honoris causa.

(p) *Pollucem*) Ledæ ex Jove filium qui pugil fuit insignis, & pugnis gaudens, ut loquitur Horat.

(q) *Castora*) Pollucis fratrem, Tindaro satum equis gaudentem, ut ait idem Horat.

(r) *Puerisque*) Amoribus, *scil.* Veneris comitibus.

(s) *Novæ*) Multi habent *novam*: quod maxime placet. Neque vero opus fuit Poetæ sese levem apud amicam profiteri, qui in dies novis amoribus ureretur.

(t) *Mentem*) *Animum, voluntatem*.

(u) *Dominæ*) Quidam habent *Dominæ, ut*.

(x) *Annuit*) Quod signum est favoris & benevolentiæ.

(y) *Motu*) Capitis nutu.

(z) *Pace loquar*) Ejusmodi utimur parenthesi, cum aliquem oratio nostra videtur lædere.

Per (*a*) tibi tot juro testes pompamque Deorum,
Te dominam nobis tempus in omne (*b*) peti.
Sed pendent tibi crura: potes, si forte juvabit,
(*c*) Cancellis (*d*) primos (*e*) inseruisse pedes.
(*f*) Maxima jam (*g*) vacuo (*h*) Prætor spectacula Circo
(*i*) Quadrijuges (*k*) æquo carcere misit equos.
Cui (*l*) studeas video: vincet cuicumque favebis:
Quid cupias ipsi scire videntur equi.
(*m*) Me miserum! metam (*n*) spatioso circuit orbe.
(*o*) Quid facis? (*p*) admoto proximus axe subit.
Quid facis, infelix? perdis bona vota puellæ.
Tende precor valida lora (*q*) sinistra manu.
(*r*) Favimus ignavo, (*s*) sed enim revocate, Quirites;
Et date (*t*) jactatis undique (*u*) signa togis.

INTERPRETATIO.

Juro tibi per tot arbitros, & pompam Deorum, te dominam nobis experi in omne ævum. Sed crura tibi pendent: potes, si ſorte proderis immisisse extremos pedes clatris. Jam prætor, Circa inani, emisit equos quadrijuges præcipua spectacula æqualibus carceribus. Video cui ſaveas; suptrabit cuicumque studebis. Ipsi equi videntur nosse quid optes. Me infelicem! circuis metam vasto ambitu, Quid agis? proximus accede rota admota. Quid agis miser? corrumpis bona vota puellæ. Attrahe, quæso, strenua manu habenas sinistras. Studuimus inerti; sed enim, Quirites repetite; & indicia facite undique togis agitatis.

NOTÆ.

(a) *Tibi tot*) Alii *superes*: sed potior videtur illa lectio altera.

(b) *Peti*) Alii *fore*.

(c) *Cancellis*) Cancelli seu clatri dicuntur ligna aut ferramenta in modum retis, aut aliter etiam, compacta, quibus scenæ, tribunalia, &c. clauduntur.

(d) *Primos*) *Primas partes*.

(e) *Inseruisse*) *Imposuisse*: sed magis proprie dixit.

(f) *Maxima*) *Præcipua*: quorum gratia sia erant.

(g) *Vacuo*) Antequam vero e carceribus equi emitterentur, omnes opus fuit e Circo decederent, ne currentibus impedimento essent.

(h) *Prætor*) Cujus officium erat ludis etiam præesse. Alii habent *præco*. Intelligendum est autem Prætoris jussu, tuba currendi signum datum fuisse.

(i) *Quadrijuges*) Quadrigis vero etiam in his ludis Circensibus utebantur.

(k) *Æquo carcere*) Pro *æqualibus carceribus*.

(l) *Studeas*) Alii *faveas*.

(m) *Me miserum*) Dolet Poeta, quod ille, cui favere puella videbatur, non bene curreret.

(n) *Spatioso*) Id vero in hoc genere certaminis industriæ & laboris fuit, ut proxime metam agitator currum inflecteret; ut ne tamen in eam impingerat.

(o) *Quid facis?*) Verba sunt Poetæ ad agitatorem illum, cui favere puellam cognoverat, quasi voce sua illum adjuvare posset. Quæ omnia ideo a Poeta finguntur, ut erga amicam studium & amorem suum declaret.

(p) *Admoto*) Nimium intellige, quo rota frangatur.

(q) *Sinistra*) Ut equi qui nimium in dextram partem & ad metam inclinant, ad sinistram reducantur.

(r) *Favimus*) Non sine adulatione, obiter, ut puellæ benevolentiam sibi conciliet, se ei favisse testatur, cui favere ipsam animadverterat.

(s) *Sed enim*) Corrigit, quod victum confessus erat eum, cui favisse puellam cognoverat; quasi in ejus gratiam cursum aut certamen iterare oportuerit. Quæ omnia ad puellæ gratiam promerandam comparata sunt.

(t) *Jactatis*) Togarum enim jactatio signum erat revocationis.

(u) *Signa*) Revocationis *scil.*

En

En revocant: at, ne turbet (*a*) toga mota capillos,
In nostros abdas te licet usque sinus.
Jamque patent (*b*) iterum (*c*) reserato carcere postes.
(*d*) Evolat admissis (*e*) discolor agmen equis.
Nunc saltem (*f*) supera, spatioque (*g*) insurge patenti:
Sint mea, sint dominæ fac rata vota meæ.
(*h*) Sunt dominæ rata vota meæ: (*i*) mea vota supersunt,
Ille tenet (*k*) palmam: palma petenda (*l*) mihi est.
(*m*) Risit, & (*n*) arguris quiddam promisit ocellis.
(*o*) Hoc satis (*p*) hic: alio cætera redde loco.

INTERPRETATIO.

Ecce repetunt; at ne toga agitata confundat crines, licet te abscondas penitus in nostrum gremium. Jamque iterum aperti sunt postes carceribus resolutis. Discolor agmen prorumpit equis incitatis. Nunc saltem vince; & incumbe campo aperto. Fac vota mea & Dominæ meæ sint firma. Sunt firma vota dominæ meæ, mea vota restant. Ille habet palmam: palma mihi quærenda est. Risit & pollicita est quiddam oculis desertis. Hoc satis hic: da reliqua in alio loco.

NOTÆ.

(a) *Toga*) Romanorum *scil.* qui togæ jactatione revocationis signum dabant.

(b) *Iterum*) In puellæ gratiam revocatos fuisse aurigantes & certantes Poeta fingit.

(c) *Reserato*) *Apertis*, ut emittantur equi *carceribus*.

(d) *Evolat*) Alii & *volat*. Optimus Palatinus *Advolat*. Id est. *Tam velociter currit, ut volare videatur*.

(e) *Discolor*) In factiones quatuor divisi erant aurigantes coloribus variis Veneto, seu Cæruleo, Prasino seu viridi, Albo & Roseo per respectum ad anni tempestates, Elementa, aut etiam Deos, pro varia superstitione distincti: quibus factionibus duas aureti, purpureique panni Domitianus addidit.

(f) *Supera*) *Reliquos vince*. Agitatorem cui favebat puella perinde compellat Poeta, ac si ille audiret, aut verba sua aliquid ad victoriam conferrent: idque totum in puellæ gratiam.

(g) *Insurge*) Profecto mire expressit: ut Poetæ contentionem, & equorum currentium conatum cernere videamur. Cæterum notandum est, populum Romanum, imo & Imperatores ipsos eousque pro ea factione tuenda cui addicti fuissent insanivisse, ut inde cædes multæ ortæ fuerint.

(h) *Sunt dominæ*) Victorem videbat eum agitatorem, cui favebat puella.

(i) *Mea*) *Quæ sunt, ut mihi in amore meo faveat puella*.

(k) *Palmam*) Quæ victoriæ *signum*.

(l) *Mihi*) Quidam *mea*.

(m) *Risit*) Puella *scil.* ut Poetæ votis annuere intelligatur.

(n) *Argutis*) Quasi acute animi affectum declarantibus.

(o) *Hoc satis*) Alii *Hæc satis*. De puellæ nutu loquitur.

(p) *Hic*) In Circo.

ELEGIA III.

De amica, quæ pejeraverat.

Esse Deos, (*a*) i, crede: (*b*) fidem jurata fefellit:
Et (*c*) facies illi, quæ fuit ante, manet.

INTERPRETATIO.

Abi, crede Deos esse: jurata pejeravit: & vultus qui fuit prius illi permanet.

NOTÆ.

(a) *I, crede*) Hanc lectionem ex Puteaneo, & optimo Palatino, ubi legitur *hic crede*, multis asseruit clar. Heinsius. Alii habent *Credamne*. Similis est argumenti Ode apud Horatium lib. 2. Carminum.

(b) *Fidem fefellit*) *Pejeravit*.

(c) *Facies*) Non deformata est; nec ullo modo ob perjurium punita.

Quam (*a*) longos habuit nondum perjura capillos,
 Tam longos, postquam numina (*b*) lusit, habet.
Candida candorem roseo (*c*) suffusa rubore
 Ante stetit: (*d*) niveo lucet in ore rubor.
Pes erat exiguus: pedis est (*e*) arctissima forma.
 Longa decensque fuit: (*f*) longa decensque manet.
(*g*) Argutos habuit, radiant ut sidus, ocellos;
 (*h*) Per quos mentita est perfida sæpe mihi.
Scilicet (*i*) æterno falsum jurare puellis
 Dî quoque concedunt; formaque (*k*) numen habet.
Perque suos illam nuper jurasse recordor,
 Perque meos oculos; & (*l*) doluere mei.
Dicite, Dî; si vos impune (*m*) fefellerit illa;
 Alterius (*n*) meritis cur ego (*o*) damna tuli?
(*p*) At non invidiæ vobis (*q*) Cepheia virgo est,
 Pro (*r*) male formosa jussa parente mori.
Non satis est, quod vos habui (*s*) sine pondere testes.
 Et (*t*) mecum lusos ridet inulta Deos:

INTERPRETATIO.

Perjura gerit tam prolixam comam, postquam fefellit Deos, quam habuit prolixam nondum perjura. Antea fuit nivea suffusum habens nitorem rubore roseo; rubor nitet in ore candido. Pes erat parvus; pedis figura est brevissima. Procera fuit & decora; procera & decora permanet. Habuit oculos coruscantes, per quos perfida sæpe mihi est mentita, quasi Sol essent, micant. Nimirum Dii quoque permittunt puellis semper pejerare; & pulchritudo habet numen. Et memini illam nuper jurasse per suos & meos oculos; & mei doluerunt. Loquimini Dii; si vos illa inulta deceperit, quamobrem ego dispendia passus sum admissi alterius? At virgo Cepheja, coacta obire pro male pulchra matre, non est vobis invidiæ. Non sufficit, quod vos habui arbitros nullius momenti, & impune irridet Deos mecum deceptos:

NOTÆ.

(a) *Longos*) Nempe etiam ad pulchritudinem faciunt prolixi capilli.

(b) *Lusit*) Alii *læsit*. Luduntur vero & læduntur Dii, quorum numen pejerando contemnitur.

(c) *Suffusa*) Id est, *suffusum habens candorem*. Græcismus.

(d) *Niveo*) *Non minus rubor in ore candido post perjurium eniteseit.*

(e) *Arctissima*) Alii *aptissima*.

(f) *Longa decensque*) *Longa cum decore:* quod rarum.

(g) *Argutos*) *Micantes, radiantes.*

(h) *Per quos*) Per oculos suos jurabant etiam puellæ: quod ex Tibullo liquet.

(i) *Æterno*) Alii *æternum, æterni.*

(k) *Numen habet*) *Habet jus & potestatem*; quasi in Diis esset, & Dea, cui Dii ipsi obsequerentur.

(l) *Doluere mei*) Quasi ex puellæ perjurio hic dolor provenerit.

(m) *Fefellerit*) *Fefellerat* meliores.

(n) *Meritis*) Plerique omnes *meriti*.

(o) *Damna*) Oculorum dolorem *scil.*

(p) *At non*) Ironia est; quasi jam satis magnam dicat in Deos flagrare invidiam ob Andromedem injuste punitam; ut nihil necesse sit insuper ipsum ob puellæ male facta torquere.

(q) *Cepheia*) Andromeda est Cephei Æthiopum regis & Cassiopes filia, ob matris superbiam, quæ se Nereides forma superare gloriabatur, monstro marino, Jovis Ammonis oraculo ad placandas Nereides exposita. Quam tamen liberavit & uxorem duxit Perseus Danaes & Jovis filius.

(r) *Male*) Quia cum superbia, in maximum filiæ periculum.

(s) *Sine pondere*) Quos amicæ impune perjurio violere licuit.

(t) *Mecum ridet*) Ambiguitas est ex eo.

Ut

Ut sua per nostram redimat perjuria pœnam,
(*a*) Victima deceptus decipientis ero?
(*b*) Aut sine re nomen Deus est, frustraque timetur;
Et stulta populos credulitate movet:
Aut, si quis Deus est, teneras amat ille puellas;
Et nimium solas omnia posse jubet.
(*c*) Nobis (*d*) fatifero Mavors accingitur ense;
Nos petit invicta Palladis hasta manu.
Nobis flexibiles curvantur Apollinis arcus:
In nos alta Jovis dextera fulmen habet.
Formosas superi metuunt offendere læsi:
Atque ultro, quæ se non timuere, timent.
Et quisquam pia thura focis imponere (*e*) curat?
Certe (*f*) plus animi debet inesse viris.
Jupiter igne suo lucos (*g*) jaculatur & arces,
Missaque perjuras tela ferire vetat.
(*h*) Tot meruere (*i*) peti: (*k*) Semele miserabilis (*l*) arsit:
(*m*) Officio est illi (*n*) pœna reperta suo:

INTERPRETATIO.

ut exsolvat perjuria per nostrum supplicium; ego delusus ero victima deludentis? Aut Deus est nomen sine re, & in cassum reformidatur; & percellit populos inepta credulitate: aut si quis est Deus, ille diligit molles puellas; & imperat solas nimis posse omnia. Mars armatur gladio letifero contra nos: hasta Palladis nos appetit manu insuperabili. In nos tenduntur arcus lenti Apollinis: manus excelsa Jovis habet fulmen in nos. Dii offensi verentur lædere pulchras: & sponte metuunt quæ se non metuerunt. Et quisquam sit solicitus immittere aris pia thura? Profecto plus debet esse stomachi viris. Jupiter ferit suo fulmine lucos & arces: & prohibet tela immissa tangere perjuras. Tot digna sunt tangi. Semele flebilis flagravit; illi supplicium inventum est suo merito.

NOTÆ.

po intelligenda. Non se Deos, sed Amicam ea una & Deos dicit irridere.

(a) *Victima*) Id est, *Insans ego & deceptus, cur in decipientis & ridentis gratiam pœnas feram?*

(b) *Aut*) Vides, Lector, quam iniqua aliis nimium licere queratur, qui sibi omnia etiam in Deos licere putat. Sed, de more fit: queruntur potissimum de aliorum injuria qui sunt maxime injurii. Queri vero potuerit Naso de deorum colluvie revera stultorum terriculamento; Sed de vero, solo Immortali Deo quid sentiret, & quomodo de eo loqui debeamus, Christus Deus & Spiritus docuerunt.

(c) *Nobis*) *In nos viros*: ut puellis & Mars & omnes Dii parcant.

(d) *Fatifero*) *Letifero*; *mortifero*.

(e) *Curat*) Optimus Palatinus *curet?* Sed & illa optima lectio.

(f) *Plus animi*) *Quam ut pusillanimis & injustis ejusmodi diis, nequidem hominibus, sacra faciant*, supple.

(g) *Jaculatur*) Cum lucis & sacris aedibus parcere deberet. Jovem accusat.

(h) *Tot*) Puellæ *scil.*

(i) *Peti*) Jovis fulmine *scil.*

(k) *Semele*) Cadmi Thebarum regis fuit filia; ex qua Jupiter Bacchum suscepit. Quam fabulam postea in Metamorphosi videbimus.

(l) *Arsit*) Quippe quæ Jovem in amplexus suos, quomodo cum Junone legitima uxore solitus erat, illius dolo venientem tolerare non potuit.

(m) *Officio*) Quæ Jovi obsecuta est, & ejus passa est concubitus.

(n) *Pœna*) Quia arsit. Jovem Deosque injustitiæ arguit.

At

At si venturo se subduxisset amanti,
(*a*) Non (*b*) pater in (*c*) Baccho matris haberet onus.
Quid queror, & (*d*) toti facio convitia (*e*) cælo?
Dî quoque habent (*f*) oculos: Dî quoque pectus habent.
Si Deus ipse forem; numen (*g*) sine fraude liceret
Fœmina mendaci falleret ore meum.
(*h*) Ipse ego jurarem verum (*i*) jurare puellas;
Et non de tetricis dicerer esse (*k*) Deus.
Tu tamen illorum moderatius utere (*l*) dono.
Aut oculis certe parce, puella, meis.

INTERPRETATIO.

At si se surripuisset amanti accessura, pater non haberet in Baccho ferendo *matris onus. Quamobrem queror & probra objicio omnibus Diis? Dii quoque habent oculos; Dii quoque cor habent. Si ipse essem Deus; concessum esset, puella deluderet impune falso ore meum numen. Ipse ego jurarem puellas verum jurare; & non dicerer esse Deus de truculentis. Tu tamen puella parcius utere beneficio illorum: aut certe ignosce meis oculis.*

NOTÆ.

(a) *Non haberet*) Id est, *Extincta non esset Semele, si Jovi repugnasset.* Deos pergit injustitiæ accusare.

(b) *Pater*) Jupiter *scil.* qui Bacchum, ex utero matris adhuc immaturum, fœmori suo insuit; unde bimater & Dithyrambos quod per duas portas transierit, dictus est.

(c) *Baccho*) Ferendo *scil.*

(d) *Toti*) Alii toto.

(e) *Cælo*) Pro Diis, qui cœlum incolunt.

(f) *Oculos*) Quibus ad amandum pelliciantur.

(g) *Sine fraude*) *Impune.*

(h) *Ipse ego*) Se etiam dicit, si Deus esset, puellarum perjurium perjurio excusaturum.

(i) *Jurare*) Alii *jurasse.*

(k) *Deus*) Alii *Dees.*

(l) *Dona*) Quo impune pejerare potes, *scilicet.*

ELEGIA IV.

Ad virum servantem conjugem.

DURE vir, imposito teneræ custode puellæ,
(*a*) Nil agis: ingenio quæque tuenda suo.
Si qua (*b*) metu demto casta est: ea denique casta est:
Quæ, quia non liceat, non facit; illa facit.
Ut jam servaris bene corpus; adultera (*c*) mens est:
Nec custodiri, ni velit, illa potest.

INTERPRETATIO.

Vir sæve, perdis operam custode addito molli puellæ. Unaquæque custodienda est sua indole. Si aliqua pudica est remoto timore; ea tandem est pudica. Quæ non facit, quia non datur; illa facit. Tametsi bene corpus custodiveris; animus est impurus: nec ille potest servari nisi assentiatur.

NOTÆ.

(a) *Nil agis*) *Frustra laboras*; qui animum servare non possis.

(b) *Metu demto*) *Cum sint mali metu peccare possit.*

(c) *Adultera*) Nihil mirum igitur, si Christus a suis puram mentem desiderat.

Nec

Digitized by Google

Nec mentem servare potes, licet omnia (*a*) claudas.
　　Omnibus (*b*) occlusis intus adulter erit.
Cui peccare licet, peccat minus: ipsa potestas
　　(*c*) Semina (*d*) nequitiæ languidiora facit.
Desine (crede mihi) vitia irritare vetando:
　　Obsequio (*e*) vincas aptius (*f*) illa tuo.
Vidi ego nuper equum, contra sua (*g*) vincla tenacem
　　Ore reluctanti (*h*) fulminis ire modo.
Constitit, ut primum concessas sensit habenas,
　　Frænaque in (*i*) effusa laxa jacere juba.
NITIMUR IN VETITUM SEMPER, CUPIMUSQUE NEGATA.
　　Sic interdictis imminet (*k*) æger aquis.
Centum fronte oculos, (*l*) centum cervice gerebat
　　(*m*) Argus: & hos unus sæpe (*n*) fefellit Amor.
In (*o*) thalamum Danae (*p*) saxo ferroque (*q*) perennem
　　Quæ fuerat virgo tradita, mater erat.
(*r*) Penelope mansit, quamvis custode carebat
　　Inter tot juvenes intemerata procos.
Quidquid servatur, cupimus magis: ipsaque furem
　　Cura (*s*) vocat: pauci, quod sinit alter, amant.

INTERPRETATIO.

Nec potes custodire animum, quamvis omnia observes. Omnibus obseratis adulter erit intus. Cui concessum est delinquere, minus delinquit: ipsa licentia remissiora reddit semina lasciviæ. Omitte, crede mihi, instigare pravitatem prohibendo: aptius illam exscindas obsequio tuo. Ego nuper vidi equum firmum adversus suas habenas, ore renitente, currere more fulminis. Cursum inhibuit, cum primum sensit lora admissa, & habenas fluentes sedere in sparsa juba. TENDIMUS SEMPER IN EA QUÆ PROHIBITA SUNT, ET EXPETIMUS QUÆ NON SUNT CONCESSA. *Sic ægrotus inhiat aquis prohibitis. Argus habebat centum oculos in fronte, centum in cervice, & sæpe unus amor hos decepit. Danae quæ fuerat virgo immissa in cubiculum invictum saxo & ferro, erat mater. Penelope, quamvis incustodita perstitit incorrupta inter tot juvenes procos. Quidquid custoditur, magis desideramus: & ipsa custodia accersit furem: pauci amant quod alter concedit.*

NOTÆ.

(a) *Claudas*) Alii *serves*.

(b) *Occlusis*) Alii *exclusis*.

(c) *Semina*) Optime vim insitam seminis nomine expressit.

(d) *Nequitiæ*) *Lasciviæ*.

(e) *Vincas*) Alii *vinces*.

(f) *Illa*) Alii *ipse*.

(g) *Vincla*) Alii *fræna*.

(h) *Fulminis modo*) *Velocissime*.

(i) *Effusa*) Alii *effusis jubis*.

(k) *Æger*) Hydropicus: qui semper aquam morbi causam appetit.

(l) *Centum*) *Plurimos*. Nam alibi Poeta centum tantum circum caput tribuit.

(m) *Argus*) Cui Iûs pellicis in vaccam mutatæ Juno curam commiserat. De quo antea.

(n) *Fefellit*) Quasi cum Io Jovem dicat concubuisse postquam Argo custodiendam tradita est.

(o) *Thalamum*) Alii *thalamo perenni*.

(p) *Saxo*) Scribit Pausanias in Corinthiacis, subterraneum fuisse conditorium, ibique thalamum ex ære.

(q) *Perennem*) *Invictum*, & *perpetuo cinctum*.

(r) *Penelope*) Tutius esse puellam incustoditam relinquere pergit exemplo comprobare.

(s) *Vocat*) Alii *facit*.

Nec

Digitized by Google

Nec facie placet illa sua, sed amore mariti.
　　Nescio quid, quod te ceperit, esse putant.
(a) Non proba sit, quam vir servat, sed adultera; (b) cara est.
　　Ipse (c) timor pretium corpore majus habet.
Indignere licet; juvat inconcessa voluptas.
　　Sola placet, (d) *Timeo*, dicere si qua potest.
Nec tamen ingenuam jus est servare puellam.
　　Hic metus externæ corpora gentis (e) agat.
(f) Scilicet ut possit custos, *Ego*, dicere, (g) *feci*,
　　In (h) laudem servi (i) casta sit illa tui.
Rusticus est nimium, quem lædit adultera conjux;
　　Et notos (k) mores non satis Urbis habet:
In qua (l) Martigenæ non sunt sine (m) crimine nati
　　Romulus (n) Iliades Iliadesque Remus.
(o) Quo tibi formosam, si non nisi casta placebat?
　　Non possunt ullis (p) ista (q) coire modis.
Si sapis, indulge Dominæ; vultusque severos
　　Exue: (r) nec rigidi jura tuere viri.

INTERPRETATIO.

Neque illa arridet sua pulchritudine, sed amore mariti. Nescio quid esse arbitrantur quod te delinierit. Non sit pudica quam vir custodit, sed adultera; grata est. Ipse metus habet laudem majorem corpore. Licet succenseas, gaudia denegata grata sunt. Si aliqua potest dicere, Metuo, *sola grata est. Nec tamen licet custodire puellam liberam. Hic timor solicitet corpora nationis peregrinæ. Nempe ut custos possit dicere,* Ego feci, *illa sit pudica in gloriam tui servi. Nimium difficilis est quem uxor adultera offendit; & non satis habet perspectos mores Urbis; in qua Romulus Iliades & Remus Iliades Martigenæ, non sunt nati sine flagitio. Quorsum tibi pulchram* cupivisti, *si non nisi pudica arridebat? Ista nullo modo possunt cohærere. Si sapit, da veniam Dominæ; & frontem sævam depone; nec utere potestate viri asperi.*

NOTÆ.

(a) *Non proba sit*) Id est, *Pone probam non esse*.

(b) *Cara est*) Quia servatur, *scilicet*.

(c) *Timor*) Id est, Mariti timore magis quam corporis pulchritudine censetur & puella cara est.

(d) *Timeo*) *Mariti* scil. *aut alicujus minas*, &c.

(e) *Agat*) *Vexet*.

(f) *Scilicet*) Irrisio est maritorum, qui ut uxores custodiant, servis eas obtrudunt.

(g) *Feci*) *Domini uxorem vitiavi*.

(h) *Laudem*) Qui stulto marito imposuerit.

(i) *Casta sit*) Quantum ad mariti curas attinet *scil.*

(k) *Mores*) Egregios vero mores? Atqui non alii magis animi & corporis interitum possunt accellerare: Neque adeo aliud credo peccatum nos magis a Deo separare quam libidinem. Pestis ea est periculosissima: quamque sine maxima cura, & peculiari Dei dono, vix ac ne vix quidem quisquam effugiat.

(l) *Martigenæ*) *Marte geniti*. Hoc dicit per respectum ad Remum & Romulum Marte & Ilia Numitoris filia ortos.

(m) *Crimine*) Maximo quidem, cum Vestalis fuerit Ilia, cui virum attingere nefas.

(n) *Iliades*) *Ilia genitus*.

(o) *Quo*) Alii *Quid tibi formosa*; *formosa tibi*.

(p) *Ista*) Forma & Castitas.

(q) *Coire*) *Simul esse*.

(r) *Nec tuere jura*) *Ne sis severus*.

Et

Et cole quos dederit (multos dabit) uxor amicos.
Gratia sic (*a*) minimo magna labore venit.
Sic poteris juvenum convivia semper inire:
Et, quæ non dederis, multa videre domi.

INTERPRETATIO.

Et observa amicos quos uxor præbuerit (multos præbebit.) Sic magna gratia conciliatur minima opera. Sic poteris semper adesse epulis juvenum; & aspicere domi multa quæ non præbueris.*

NOTÆ

(a) *Minimo magna*) Lepidissima antithesis.

ELEGIA V.

Somnium. Elegia quæ ex MSS. huc revocata est.

Nox erat; & somnus (*a*) lassos (*b*) summisit ocellos.
(*c*) Terruerunt animum talia visa meum.
Colle sub (*d*) aprico (*e*) celeberrimus ilice lucus
Stabat; & in ramis multa latebat avis.
(*f*) Area gramineo suberat viridissima prato,
(*g*) Uvida de guttis lene sonantis aquæ.
Ipse sub arboreis vitabam frondibus æstum;
Fronde sub arborea sed tamen (*h*) æstus erat.
Ecce, petens variis immistas floribus herbas,
Constitit ante oculos candida vacca meos.
Candidior nivibus, tunc cum cecidere recentes;
In liquidas nondum quas mora vertit aquas.
Candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
Et modo siccatam, lacte, (*i*) relinquit ovem.

INTERPRETATIO.

NOX erat, & somnus clausit defessos oculos. Talia somnia perculerunt mentem meam. Lucus densissimus ilice erat sub aprica colle; & plurima avis sedebat in frondibus. Campus suberat viridissimus prato herboso, humidus ex guttis aquæ leniter strepentis. Ipse fugiebam calorem sub frondibus arboreis: sed tamen ardor erat sub foliis arboreis. Ecce vacca alba quærens gramina implicita diversis floribus substitit ante oculos meos. Splendidior erat nivibus, tunc cum novæ sparsæ sunt; quas tempus nondum mutavit in aquas fluidas. Splendidior lacte, quod adhuc albet spumis crepitantibus, & modo deseruit ovem mulctam.

NOTÆ.

(a) *Lassos*) Alii *lapsos*.
(b) *Summisis*) *Clausis*.
(c) *Terruerunt*) Alii *terruerant*.
(d) *Aprico*) *Soli exposito*: adeoque floribus, aliisque rebus amœnissimo.
(e) *Celeberrimus*) *Frequentia celebratus*.
(f) *Area*) *Campus*; *Planicies*.
(g) *Uvida*) Alii *humida*.
(h) *Æstus*) Ex ferventibus cogitationibus, & phantasiæ illusionibus.
(i) *Relinquit*) *Reliquit* alii.

Taurus erat comes huic, (*a*) feliciter ille maritus:
Cumque sua (*b*) teneram conjuge pressit humum.
Dum jacet, & lente revocatas ruminat herbas,
Atque iterum pasto pascitur ante cibo;
Visus erat, somno vires adimente, (*c*) ferenti
Cornigerum (*d*) terræ deposuisse caput.
Huc levibus cornix pennis delapsa per auras
Venit; & in viridi garrula sedit humo.
Terque bovis (*e*) niveæ (*f*) petulanti pectora rostro
Fodit; & albentes (*g*) abstulit ore (*h*) jubas.
Illa locum taurumque (*i*) diu cunctata relinquit;
Sed niger in vaccæ pectore (*k*) livor erat.
Utque procul vidit carpentes pabula tauros;
(Carpebant tauri pabula læta procul)
Illuc se rapuit, gregibusque immiscuit illis;
Et petiit herbæ (*l*) fertilioris (*m*) humum.
Dic, age, nocturnæ, quicunque es, imaginis augur,
Si quid habent veri visa quid ista ferant.
(*n*) Sic ego: nocturnæ sic dixit imaginis augur,
(*o*) Expendens animo singula visa suo.

INTERPRETATIO.

Taurus erat huic comes, ille feliciter maritus; & in terram se demisit cum sua molli compare. Dum recubat, & ruminat herbas paulatim retractas, atque iterum pascitur esca ante depasta; visus erat, somno vires subtrahente, demisisse caput cornigerum in terra feraci. Huc accessit cornix devecta per aerem pennis levibus; & loquax quievit in terra virente. Et ter impetiit pectus vaccæ candidæ ore pervicaci; & abripuit rostro pilos albos. Illa diu commorata locum & taurum destituit. Sed ater livor erat in pectore juvencæ. Et ut procul aspexit tauros pascentes; (tauri procul pascebant pabula luxuriantia:) illuc accurrit, & se immisit illis armenteis; & petiit terram graminis fœcundioris. Dic, age, quisquis es interpres nocturni simulacri, (si quid habeat veri) quid ista somnia portendant. Sic ego; sic locutus est interpres somnii nocturni, singula quæque attenta mente sua revolvens.

NOTÆ.

(a) *Feliciter*) Qui candidissimam conjugem haberet.

(b) *Teneram*) Propter herbas.

(c) *Ferenti*) Alii *ferendi*.

(d) *Terræ*) Duo *terra*.

(e) *Niveæ*) Per istum colorem amicæ simplicitas & candor intelligitur.

(f) *Petulanti*) Hinc lenæ procacitatem maximam cognoscas.

(g) *Abstulit*) Adeoque & probitatem, quamquam non sine labore.

(h) *Jubas*) Proprie longiores pili dicuntur jubæ, qui quorumdam animalium, equorum puta, colla vestiunt.

(i) *Diu cunctata*) Quo diu reluctatam fuisse puellam intelligitur.

(k) *Livor*) Proprie macula est subnigra ex percussione facta. Sed etiam pro invidia sumitur: ut ex vetulæ, quam per cornicem cognoscas, pernicioso suasu, Poetæ gaudia invidisse puellam intelligatur.

(l) *Fertilioris*) Largioribus quam a se darentur muneribus corruptam puellam demonstrat.

(m) *Humum*) Alii *opem*.

(n) *Sic ego*) *Locutus sum*, supple; verbaque feci ad augurem.

(o) *Expendens*) Alii *Exponens*, *Expediens*, Duo *Extendens*; Unus *Attendens*: Alius *Excedens*; Alius *Excutiens*. Vulgati quidam non male, *Excudens*.

Quem

Quem tu mobilibus foliis vitare (a) volebas,
Sed male vitabas, æstus amoris erat.
Vacca puella tua est, aptus color ille puellæ.
Tu vir, & in vacca compare taurus eras.
Pectora (b) quod rostro cornix fodiebat acuto;
Ingenium dominæ (c) lena (d) movebit anus.
Quod cunctata diu taurum (e) sua vacca reliquit;
Frigidus in viduo (f) destituere toro.
Livor, & adverso maculæ sub pectore nigræ;
Pectus adulterii labe carere negant.
Dixerat interpres: gelido mihi (g) sanguis ab ore
Fugit; & ante oculos nox stetit alta meos.

INTERPRETATIO.

Ardor quem tu quærebas effugere frondibus flexilibus, sed male effugiebas, erat ardor amoris. Vacca puella tua est: ille color idoneus puellæ. Tu vir eras, & taurus in vacca conjuge. Quod cornix percellebat pectus ore adunco: anus lena solicitabit animum dominæ. Quod sua vacca diu morata destituit taurum; relinquêris solus in lecto derelicto. Livor & labes atra sub pectore opposito negat pectus carere turpitudine adulterii. *Absolverat Augur: sanguis mihi recessit a facie frigida; & caligo oborta est meis oculis.*

NOTÆ.

(a) *Volebas*) Poetam compellat Augur.

(b) *Quod rostro*) Quasi dicat, *Quod ad somnii sui partem illam qua vidisti*, &c.

(c) *Lena*) Alii *lene*.

(d) *Movebis*) *Pervertet; A te alienabit.*

(e) *Sua*) Tauri nempe.

(f) *Destituere*) *Relinqueris.*

(g) *Sanguis*) Nimii timoris & doloris indicium.

ELEGIA VI.

Ad amnem, dum iter faceret ad amicam.

(a) AMNIS, arundinibus limosas (b) obsite ripas,
(c) Ad dominam propero; siste parumper aquas.
Nec tibi sunt pontes, nec quæ sine remigis ictu
Concava (d) trajecto cymba rudente vehat.

INTERPRETATIO.

AMnis, circumsitas habens ripas lutulentas cannis, festino ad dominam; retine parumper aquas. Nec tibi sunt pontes, nec navicula concava quæ transvehat absque percussu remigis, fune transacto.

NOTÆ.

(a) *Amnis*) Torrens potius erat: sed honesto nomine utitur.

(b) *Obsite ripas*) *Obsitas habens ripas.* Græcismus.

(c) *Ad dominam*) Ne prima fronte arrogans videatur, causam petitioni præponit.

(d) *Trajecto*) *Trans flumen jacto.* Quem funa trajiciandi morem multis in locis hodieque conspicimus.

Parvus eras, memini; nec te transire (*a*) refugi:
    Summaque vix talos contigit unda meos.
Nunc ruis (*b*) adposito nivibus de monte solutis,
    Et turpi (*c*) crassas (*d*) gurgite volvis aquas.
(*e*) Quid properasse juvat? quid (*f*) parca dedisse quieti
    Tempora? quid (*g*) nocti conseruisse diem?
Si tamen hic standum; si non datur artibus ullis
    Ulterior nostro ripa premenda (*h*) pedi?
Nunc ego, quas habuit pennas (*i*) Danaeius heros,
    Terribili densum cum tulit (*k*) angue (*l*) caput;
Nunc opto (*m*) currum; de quo (*n*) Cerealia primum
    Semina venerunt in (*o*) rude missa solum.
Prodigiosa loquor veterum mendacia vatum.
    Nec tulit hæc, (*p*) nec fert, nec feret ulla dies.
Tu potius, ripis (*q*) effuse capacibus amnis,
    (*r*) (Sic æternus eas) (*s*) labere fine tuo.

INTERPRETATIO.

Parvus eras, recordor; nec metui te transgredi; & vix suprema aqua tinxit meos talos. Nunc tum impetu curris nivibus liquefactis de monte vicino, & devolvis obscœno alveo aquas turbidas. Quid prodest festinasse? Quid præbuisse exigua spatia somno? Quid conjunxisse diem nocti; si tamen hic subsistendum; si nullo artificio ripa ulterior conceditur calcanda nostro pedi? Nunc ego expeto alas quas heros Danaejus habuit, cum obstulit caput spissum serpente formidabili; nunc expeto *currum; de quo semina Cerealia primum in incultam terram sparsa provenerunt. Portentosa refero figmenta antiquorum Poetarum. Nec ulla ætas hæc vidit, nec videt, nec videbit. Tu potius amnis evagate vastas ripas; (sic perennis fluas) fluo inter tuos terminos.*

NOTÆ.

(a) *Refugi*) *Recusavi*.

(b) *Adposito*) Alii *opposito*.

(c) *Crassas*) Propter admixtum limum.

(d) *Gurgite*) *Profundo alveo*.

(e) *Quid proper.*) Quasi dicat, *Nihil mihi prodest ante lucem surrexisse*.

(f) *Parca*) Alii *parva*; *pauca*.

(g) *Nocti conseruisse*) *Junxisse*. Ille vero nocti diem connectere videtur, qui ex nocte diem facit, aut nocte, quod die fieri solet, exequitur.

(h) *Pedi?*) Pendet sensus ex interrogatione præcedenti.

(i) *Danaejus*) Perseus Jovis & Danaes filius qui Andromeden liberavit, de quo antea.

(k) *Angue*) Pro anguibus: qui ex Medusæ crinibus, Palladis ira, facti sunt.

(l) *Caput*) Medusæ caput intelligit; ad cujus visum omnes in lapides vertebantur; quod, Mercurii talaribus, ense falcato, itemque Minervæ crystallino scuto instructus Perseus, abscidit.

(m) *Currum*) Quo, ab alatis draconibus per aera tracto, Triptolemus, qui primus in Græcia frumenti usum, & agriculturam docuit, olim, ut fabulæ tradunt, vectus est.

(n) *Cerealia*) Id est, frugas: quarum Ceres dea dicitur.

(o) *Rude*) *Incultum*, quod aratrum ante non lenierat.

(p) *Nec fert*) Alii plurimi *unquam*.

(q) *Effuse*) *Qui ripas tuas transgressus es*.

(r) *Sic æternus eas*) Siccantur ut plurimum æstate ejusmodi rivuli: adeoque huic perennes aquas exoptat Poeta, si jam sibi viam faciat.

(s) *Labere fine tuo*) *Ne exundes, aut aquas extra alveum solitum effundas*.

Non

(*a*) Non eris invidiæ, (*b*) torrens (mihi crede), ferendæ;
Si dicar per te forte retentus amans.
Flumina debebent juvenes in amore juvare:
Flumina senserunt ipsa, quid esset amor.
(*c*) Inachus in (*d*) Melie Bithynide (*e*) pallidus isse
Dicitur, & gelidis (*f*) incaluisse vadis.
(*g*) Nondum Troja fuit (*h*) lustris obsessa duobus,
Cum rapuit vultus, (*i*) Xanthe, (*k*) Neæra tuos.
Quid? non (*l*) Alpheon diversis currere terris
Virginis (*m*) Arcadiæ certus adegit amor?
Te quoque promissam Xantho, (*n*) Penee, (*o*) Creusam
(*p*) Phthiotum terris occuluisse ferunt.
Quid referam (*q*) Asopon, quem cepit (*r*) Martia (*s*) Thebe;
Natarum Thebe quinque futura parens?

INTERPRETATIO.

Non eris par invidiæ exhauriendæ *(mihi crede) torrens: si forte amator perhibear per te repressus. Flumina deberent opem ferre adolescentibus in amore: ipsi fluvii sunt experti quid esset amor. Inachus perhibetur fluxisse pallidus in Melie Bithynide, & arsisse in vadis frigidis. Nondum Troja fuit oppugnata decem annis, cum Neæra detinuit tuos oculos, o Xanthe. Quid? Vehemens amor puellæ Arcadiæ non subegit Alpheon fluere terris dissitis? Ajunt etiam te Penee abdidisse terris Phthiotum Creusam desponsatam Xantho. Quid referam Asopon, quem Thebe Martia, Thebe futura mater quinque filiarum, ad amandum pellexit?*

N O T Æ.

(a) *Non eris*) *Non par eris ferendæ invidiæ.*

(b) *Torrens*) Flumen est ex aquis pluvisibus & nivalibus.

(c) *Inachus*) Fluvius Achajæ, qui tractum secat Argolicum.

(d) *Melie*) Nympha fuit, ex qua Amycum Bebryciæ seu Bithyniæ in Asia regem Neptunus suscepit.

(e) *Pallidus*) Quo colore indicatur Amor.

(f) *Incaluisse*) Amore *scil.*

(g) *Nondum*) Id est, *Deleta non erat Troja.*

(h) *Lustris*) Latinis lustrum spatium est quinque annorum; idem quod Græcis Olympias.

(i) *Xanthe*) Rivulus fuit in agro Trojano.

(k) *Neæra*) Nomen est nymphæ, quam amavit Xanthus.

(l) *Alpheon*) Fuit Alpheus, Elidis, in Peloponneso fluvius: quem per subterraneos meatus Arethusam in Siciliam persequutum, fabulati sunt Poetæ. Qua de re postea in Metamor.

(m) *Arcadiæ*) Quæ in Arcadia vixit, Peloponnesi parte. Fuit vero ea Arethusa Dianæ comes, quam cum Alpheos persequeretur, in ejus nominis fontem Diana transmutavit.

(n) *Penee*) Fluvius est Thessaliæ inter montes Ossam & Olympum.

(o) *Creusam*) Ex qua Naide & Peneo Hypseum Lapitharum regem ortum scribit Pindarus. Alii tamen habent *Neæram.*

(p) *Phthiotum*) Populi fuerunt Thessaliæ, ad Penei amnis dextrum latus, Phthiotiæ regionis incolæ. Plerique codices habent *Phtiadum*: cujus loco *Phthiiadum*, a Phthia urbe legendum censebat Dominicus: clar. Heinsius *Phthiada sub terris*, &c.

(q) *Asopon*) Fluvius est, juxta Thebas Bœotias.

(r) *Martia*) Ex qua Evannen Mars suscepit: nisi forte bellicosam fuisse credas.

(s) *Thebe*) Metopeo vocavit Pindarus: sed alios secutus est authores Poeta noster.

Cur-

Digitized by Google

Cornua si tua nunc ubi sint, (*a*) Acheloe, requiram;
　　Herculis irata (*b*) fracta querêre manu.
Nec tanti (*c*) Calydon, nec tota Ætolia (*d*) tanti;
　　Una tamen tanti Dejanira fuit.
Ille fluens (*e*) dives (*f*) septena per ostia Nilus,
　　Qui (*g*) patriam tantæ tam bene celat aquæ,
Fertur in Evadne collectam (*h*) Asopide flammam
　　Vincere gurgitibus non potuisse suis.
Siccus ut amplecti (*i*) Salmonida posset (*k*) Enipeus;
　　Cedere jussit aquam: jussa recessit aqua.
Nec te (*l*) prætereo, qui per cava saxa (*m*) volutans
　　(*n*) Tiburis (*o*) Argei (*p*) pomifer arva rigas:
(*q*) Ilia cui placuit, quamvis erat (*r*) horrida cultu,
　　Ungue notata comas, ungue (*s*) notata genas.

INTERPRETATIO.

Si petam, Acheloe, ubi nunc sint tua cornua; quereris elisa fuisse *manu irata Herculis. Nec tanti Calydon, nec tota Ætolia fuit tanti: una tamen Dejanira* fuit *tanti. Ille opulentus Nilus decurrens per septem alveos, qui tam bene occultat patriam tantæ aqua, dicitur non potuisse superare suis aquis ardorem coactum in Evadne Asopide. Aridus Enipeus, ut posset complecti Salmonida, imperavit aquam recedere; aqua coacta recessit. Nec te omitto, qui pomifer fluens per excavatas rupes irrigas agros Tiburis Argei; cui Ilia placuit, quamvis erat deformis ornatu, signata capillos ungue, signata genas ungue.*

NOTÆ.

(a) *Achelce*) Fluvius est, e Pindo fluens, Acarnaniam ab Ætolia derimens.

(b) *Fracta*) Cum ille pariter cum Hercule Dejaniram sibi uxorem peteret, ut antea vidimus, variasque formas indueret, tandem Taurus factus, alterum sibi ab Hercule sensit cornu ademtum: qua re cedere coactus est. Quam fabulam postea in Metam. fusius prosequemur.

(c) *Calydon*) Ætoliæ juxta Corinthiacum sinum civitas, ubi Œneus regnavit, Dejaniræ pater.

(d) *Tanti*) Ut pro ea Hercules & Achelous pugnarent.

(e) *Dives*) Quia Ægyptum suis exundationibus, terram quasi stercorans, ditat.

(f) *Septena*) Totidem vero præcipua, quibus mare subit numerantur: quanquam plura sunt.

(g) *Patriam*) Hoc dicit, quia nesciverunt veteres fontes Nili, quos hodie tamen ex quibusdam lacubus, aut ex Lunæ montibus in Africa repetunt Geographi.

(h) *Asopide*) Patronymicum est a matris marito Asopo, de quo supra.

(i) *Salmonida*) Tyro est Salmonei filia, qui in Pisana regione regnasse dicitur. Hanc Neptunus etiam in Enipei formam versus compressisse dicitur: unde Pelias & Neleus nati sunt.

(k) *Enipeus*) Duo sunt fluvii ejus nominis; alter in Elide, alter in Thessalia.

(l) *Præterea*) Alii *prætercam*.

(m) *Volutans*) Alii *volutus*.

(n) *Tiburis*) Est Tibur oppidum in conspectu Romæ, ad Septentrionem: quod præterfluit fluvius Anio, de quo hic agitur.

(o) *Argei*) Quod oppidum tres fratres Tiburtus, Catillus, & Coras, Argivi condiderunt.

(p) *Pomifer*) Hæc est & Anienis, & Tiburis laus frequens apud Poetas: quanquam nonnulli habent *spumifer*.

(q) *Ilia*) De hac Numitoris filia fabulæ plurimæ: dicuntque alii Tiberi eam nupsisse. In eum vero amnem Amulii patrui jussu præcipitata fuit. Quanquam scribit Acron illam mortuam, ad Anienis fluvii ripam sepultam fuisse, abundanteque aquis alveo, cineres ejus in Tiberim devectos; unde locus datus fabulæ.

(r) *Horrida*) Quæ faciem etiam præ nimio dolore sibi dilaceraverat. Habentque nonnulli codices *Horrida vultu*.

(s) *Notata comas*) Pro *notatas habens comas*. Græcismus.

Digitized by Google

Illa, gemens (*a*) patruique nefas (*b*) delictaque Martis,
Errabat nudo per loca sola pede.
Hanc amnis rapidis (*c*) animosus vidit ab undis:
(*d*) Raucaque de mediis (*e*) sustulit ora vadis:
Atque (*f*) ita: *Quid nostras*, inquit, *teris anxia ripas*,
Ilia ab (*g*) *Idæo* (*h*) *Laomedonte genus?*
Quo cultus abiere tui? quid sola vagaris?
(*i*)*Vitta nec evinctas impedit* (*k*) *alba comas?*
Quid fles, & *madidos lacrymis corrumpis ocellos?*
Pectoraque insana (*l*) *plangis aperta manu?*
Ille habet & *silices*, & (*m*) *vivum in pectore ferrum*,
Qui tenero lacrymas (*n*) *lentus in ore videt*.
Ilia, *pone metus*; *tibi regia nostra patebit*:
Teque colent amnes. *Ilia*, *pone metus*.
Tu centum, *aut plures inter dominabere Nymphas*:
Nam centum, *aut plures flumina nostra tenent*.
Ne me sperne, *precor*, *tantum*, (*o*) *Trojana propago*:
Munera promissis uberiora feres.

INTERPRETATIO.

Illa lugens & *scelus patrui*, & *flagitia Martis*, *vagabatur per loca deserta pede nudo*. *Vehemens fluvius hanc aspexit ab undis præcipitibus*; & *erexit ora rauca de mediis gurgitibus*: *atque ita*: Quamobrem, *inquit*, solicita premis nostras ripas, Ilia progenies ab Idæo Laomedonte? Quonam defluxerunt tui ornatus? Quamobrem sola erras? Nec vitta alba implicat capillos astrictos? Cur luges, & perdis oculos humidos lacrymis? Et percutis pectora nuda manu insana? Ille habet & saxa, & ferrum rigidum in pectore, qui segnis cernit lacrymas in molli ore. Ilia mitte timores; nostrum palatium tibi apertum erit: & fluvii te suspicient. Ilia mitte timores. Tu imperium tenebis inter centum aut plures Nymphas: nam flumina nostra habent centum aut plures. Tantum ne me contemne, oro, Trojana progenies: consequeris dona majora promissis:

NOTÆ.

(a) *Patrui*) Amulii *scil.* qui pulso Numitore fratre, ejusque omni mascula prole deleta, Iliam neptim, ut nullum pariendi locum relinqueret, Vestalem virginem fecit.

(b) *Delicta Martis*) Qui Vestalem stupro maculavit: ex quo nati Remus Romulusque.

(c) *Animosus*) Præceps vero Anio ex montibus aquas suas volvit.

(d) *Rauca*) Ob fluminis per saxa ruentis strepitum.

(e) *Sustulit ora*) *Caput undis extulit*.

(f) *Ita*) *Loquutus est* scilicet.

(g) *Idæo*) *Trojano*: ab Ida Phrygiæ monte.

(h) *Laomedonte*) Fuit Laomedon Priami Trojanorum regis pater: unde natales suos Rhea seu Ilia repetebat.

(i) *Vitta*) Qua capillos cingere solebant Vestales.

(k) *Alba*) Candoris, pudicitiæ, & innocentiæ indicium.

(l) *Plangis*) *Tundis* alii; quod perinde est.

(m) *Vivum*) Alii *durum*.

(n) *Lentus*) Optime ex Puteaneo restituit clar. Heins. cum vulgo *lætus* legeretur. *Lentus*, id est, *sine misericordia acuto sensu*.

(o) *Trojana*) Alii *Romana*: ut ex ea Romanos propagatos intelligas.

Di-

(*a*) Dixerat: illa (*b*) oculos in humum dejecta modestos
Spargebat (*c*) tepidos (*d*) flebilis imbre sinus.
Ter (*e*) molita fugam, ter ad altas (*f*) restitit undas,
Currendi vires eripiente metu.
(*g*) Sera tamen scindens inimico pollice crinem,
Edidit indignos ore tremente sonos;
O utinam mea (*h*) *lecta forent, patrioque sepulcro*
Condita, dum poterant virginis ossa legi!
Cur (*i*) *modo Vestalis* (*k*) *tædas* (*l*) *invitor ad ullas*
Turpis, & (*m*) *Iliacis* (*n*) *inficianda* (*o*) *focis?*
Quid moror? en digitis (*p*) *designor* (*q*) *adultera vulgi.*
(*r*) *Desit famosus, qui notet ora, pudor.*
(*s*) Hactenus; & vestem (*t*) tumidis prætendit ocellis:
Atque ita se in rapidas (*u*) perdita misit aquas.
Supposuisse manus ad pectora lubricus (*x*) amnis
Dicitur; & (*y*) socii jura dedisse tori.

INTERPRETATIO.

Finierat: illa miserabilis defixos habens modestos oculos in terram, implebat sinus tepidos lacrymis. Ter tentavit fugam, ter constitit ad excelsas undas, timore subtrahente facultatem fugiendi. Tarda tamen lanians comam infenso pollice, emisit voces luctuosas ore trepida: O utinam ossa mea essent collecta, & imposita patrio sepulcro, dum poterant *ossa* condi virginis? Quamobrem nunc Vestalis infamis, & arcenda ab aris Iliacis, allicior ad ullas faces? Quid expecto? ecce ostendor impudica digitis vulgi. Absit turpis pudor qui infamet vultum. *Hactenus; & obvelat turgidos oculos amictu; atque ita desperata se præcipitem dedit in profluentem. Fluvius labilis creditur submisisse manus pectori; & præbuisse jura lecti jugalis.*

NOTÆ.

(a) *Dixerat*) Anio *scilicet*.

(b) *Oculos dejecta*) *Dejectos habens*. Græcismus. *Terram modeste intuens*.

(c) *Tepidos*) Optimi nonnulli *teneros*. Alii *tepido*.

(d) *Flebilis*) *Flens*, ut exponit Dominicus; quanquam & sensu usitato vox illa possit accipi, ut intelligatur Ilia digna quæ defleretur.

(e) *Molita*) *Conata est in flumen sese injicere*.

(f) *Restitit*) *Puellari metu sese repressit*.

(g) *Sera*) *Ad loquendum tarda*.

(h) *Lecta*) Alii *tecta*. Cadaverum vero combustorum ossa cineresque colligere, & in urnas reponere solitos veteres, notum est.

(i) *Modo Vestalis*) id est. *Quæ Sacerdotii mei triginta annos non implevi*. Per decem vero annos sacra discere, per totidem facere, & alios decem cæteras docere cogebantur virgines Vestales: quibus expletis, Sacerdotio solutæ nubere poterant.

(k) *Tædas*) *Nuptias*; ad quarum solennem cæremoniam facea adhibebantur.

(l) *Invitor*) Dixerat Anio, *Tibi regia nostra patebit*.

(m) *Iliacis*) *Qui Ilio, seu Troja, ab Ænea advectæ Vestæ sacrè sunt*.

(n) *Inficianda*) *Negand*a. Omnino siquidem Aniani nuberet, jam ante vitiata; cum virgines esse deberent Vestales.

(o) *Focis*) *Aris*.

(p) *Designor*) Jam satis patet, Lector, fabulam ipsum Nasonem, pro suo jure, contexere; & ingeniose ex Iliæ in Tiberim præcipitatæ obitu effingere.

(q) *Adultera*) *Sacrilega*; quæ cum Marte (quisquis ille fuerit) non sine voti violatione, rem habuarit.

(r) *Desit*) *Moriar, ne pudicitiæ amissæ pudore & dolore exbescam*.

(s) *Hactenus*) *Huc usque loquuta est Ilia*.

(t) *Tumidis*) Fietu *scil*. Alii habent *timidis*.

(u) *Perdita*) *Infelix quæ se perderet*.

(x) *Amnis*) Anio *scil*.

(y) *Socii jura ded.*) *In conjugem accepisse*.

Ta

Digitized by Google

(*a*) Te quoque credibile est aliqua (*b*) caluisse puella:
Sed nemora & silvæ crimina vestra tegunt.
Dum loquor, (*c*) increvit latis (*d*) spatiosius undis;
Nec capit (*e*) admissas alveus altus aquas.
Quid mecum, (*f*) furiose, tibi? quid mutua differs
(*g*) Gaudia? quid cœptum, rustice, rumpis iter?
(*h*) Quid, si legitimum flueres, si nobile flumen?
Si tibi per terras maxima fama foret?
Nomen habes nullum, (*i*) rivis collecte (*k*) caducis;
Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa (*l*) domus.
Fontis habes instar (*m*) pluviamque nivesque (*n*) solutas;
Quas tibi (*o*) divitias (*p*) pigra ministrat hyems.
Aut lutulentus agis brumali tempore cursus:
Aut premis arentem pulverulentus humum.
Quis te (*q*) tum potuit sitiens haurire viator?
Quis (*r*) grata dixit voce, Perennis eas?
Damnosus pecori curris, damnosior agris.
Forsitan hæc alios; me (*s*) mea damna movent.

INTERPRETATIO.

Verisimile est etiam te arsisse aliqua puella: sed nemora & silvæ velant vestra furta. Dum loquor, amplius auctus est vastis fluctibus, nec profundus alveus continet aquas ruentes. Quid tibi mecum, rabide? Quamobrem remoraris reciprocam voluptatem? Quamobrem inurbane frangis iter institutum? Quid si jugiter curreres, si flumen esses insigne? Si nomen illustre tibi esset per orbem? Famam habes nullam, coacte rivulis deficientibus: nec tibi sunt scaturigines, nec tibi ulla domus. Habes scaturiginis loco, & pluviam, & nives liquefactas, quas opes hyems ignava tibi præbet. Aut limosus fluis tempore hyberno: aut pulverulentus urges terram aridam. Quis viator siti pressus potuit te bibere? Quis dixit voce memori, jugiter fluas. Volveris perniciosus pecori, perniciosior arvis. Forsitan hæc alios; dispendia mea me tangunt.

NOTÆ.

(a) *Te*) Torrentem alloquitur Poeta, quem *Vellam* dici, scripsit Ciofanus.

(b) *Caluisse*) *Amasse*.

(c) *Increvit*) Torrens *scil.* de quo Poeta queritur.

(d) *Spatiosius*) Alii *spatiosus in*.

(e) *Admissas*) *Incitatas; cum impetu ruentes*.

(f) *Furiose*) In torrentem invehitur Naso.

(g) *Gaudia*) *Quibus cum amica jam, nisi obstitisses, fruerer*.

(h) *Quid*) *Quantum auderes*.

(i) *Rivis*) Alii *nivibus*: non ita bene; quia mox de iis loquetur.

(k) *Caducis*) *Non jugiter fluentibus, sed ex derivata pluvia factis*.

(l) *Domus*) Ad fluminum, imo & fontium scaturigines numen aliquod habitare fabulata est antiquitas.

(m) *Pluviam*) Alii *pluvias*.

(n) *Solutas*) *Liquefactas*.

(o) *Divitias*) Nives, pluviam, *scil.* Istrio est.

(p) *Pigra*) Quia eo tempore quasi mortua est natura.

(q) *Tum*) Æstivo tempore *nim.* Quæ lectio clar. Heins. ex Puteaneo codice, placuit. Alii tamen habent *unquam*, quod non minus arridet; nam neque nives liquefactas & luto permixtae bibere gratum admodum fuerit: aitque majus in torrentem opprobrium quod neque æstate, neque hyeme potum præbere possit.

(r) *Grata*) Qua beneficium acceptum indicaretur. Gratus est, qui beneficii accepti memor, meritam gratiam studet persolvere.

(s) *Mea*) *Quod per te ad amicam ire prohibeor*.

Huic ego (*a*) væ demens narrabam (*b*) fluminum amores?
(*c*) Jactasse indigno nomina tanta pudet.
(*d*) Nescio quid spectans, Acheloon & Inachon amnes,
Et potui nomen, Nile, referre tuum.
At tibi pro meritis opto, non candide torrens;
Sint (*e*) rapidi soles, (*f*) siccaque semper hyems.

INTERPRETATIO.

Væ ego insanus huic referebam amores fluminum? pudet inaniter celebrasse nomina tanta immerito. Nescio quid cogitans potui memorare Acheloon, & Inachon fluvios, & nomen tuum, Nile. At tibi pro officiis, precor ingrate torrens, sint soles ardentissimi, & hyems semper arida.

NOTÆ.

(a) *Væ*) Alii *ne*; unus Mediceus *Ah*. Alius *vah*!

(b) *Fluminum*) Unus Palatinus *fluminis*; Duo codices *flumen*; unus *flumini*. Mendum latere suspicatus est clar. Heinsius, quia, præter Poetæ morem, durior est hujus versus finis.

(c) *Jactasse indigno*) *Magnifice frustra tamen tam indigni, pluvialis & lutulenti rivuli aures, tantis nominibus pavisse.*

(d) *Nescio quid*) Alii *Nescio quem*: Puteaneus, *Nescio quem huc spectans*: *hunc spectans* alii; alii aliter: unde latere mendum proculdubio, arbitratus est clar. Heinsius. Sensus vero optimus videtur, ut intelligatur Poeta per Apostrophen ad eos, quos compellat fluvios, id ipsum mirari, quod lutum verius quam amnem compellans, eorum nomina ausus sit, non sine injuria pronuntiare.

(e) *Rapidi*) *Maxime ardentes*. Per soles vero æstates intellige, Solis calore aridissimas.

(f) *Siccaque*) Ut neque hyeme, neque æstate illi torrenti liceat esse.

ELEGIA VII. *Quod ab amica, &c.* * * *

ELEGIA VIII.

Quod ab amica non recipiatur, dolet.

(*a*) ET quisquam (*b*) ingenuas (*c*) etiamnum suspicit artes,
Aut (*d*) tenerum (*e*) dotes carmen habere putat?
Ingenium quondam fuerat pretiosius auro:
At nunc (*f*) barbaries grandis, habere nihil.

INTERPRETATIO.

ET quisquam adhuc veneratur artes liberales, vel credis molle carmen habere dotes? Olim animi solertia erat in majori pretio quam aurum: at nunc magna est barbaries, nihil possidere.

NOTÆ.

(a) *Et*) *Alii En*; ut sit affectui declarando particula unica.

(b) *Ingenuas*) Hoc dicit Poeta cum indignatione, quod ipse artium & humaniorum litterarum elegantia excultus, militis insulsi causa, sit ab amica repulsus.

(c) *Etiamnum*) Quasi dicat, *postquam ego militis causa ab amica spretus fui*.

(d) *Tenerum*) *Molle*; *delicatum*: quale debet esse id quo describuntur amores teneri.

(e) *Dotes*) *Quibus dotibus*, scilicet, *aut virtutibus, sic quisquam in pretio*.

(f) *Barbaries*) Sensus est, nullam scientiam, ut morum elegantiam & virtutem esse in pretio; sed illum tantum dici barbarum qui egeat. Quod etiam in militem dictum fuisse intelligas, quasi barbarum illum & stolidum pro cultissimo & lepidissimo capitulo habuerit avara meretrix.

Cum

Cum pulchre nostri dominæ placuere (*a*) libelli;
(*b*) Quo licuit libris, non licet ire mihi.
Cum bene laudavit, (*c*) laudato janua clausa est.
(*d*) Turpiter huc illuc ingeniosus eo.
Ecce recens dives, parto per (*e*) vulnera (*f*) censu,
Præfertur nobis sanguine (*g*) pastus eques.
Hunc potes amplecti formosis, (*h*) vita, lacertis?
Hujus in (*i*) amplexus, vita, (*k*) jacere potes?
Si nescis, galeam caput (*l*) hoc portare solebat:
Ense latus cinctum, quod tibi servit, erat.
Læva manus, cui nunc (*m*) serum male convenit (*n*) aurum,
Scuta tulit: dextram (*o*) tange, cruenta fuit.
Qua periit aliquis, potes hanc contingere dextram?
Heu! ubi mollities pectoris illa tui?
Cerne cicatrices veteris (*p*) vestigia pugnæ.
Quæsitum est illi (*q*) corpore, quidquid habet.
Forsitan, & quoties hominem jugulaverit, ille
(*r*) Indicet: hoc fassas tangis, avara, manus?

INTERPRETATIO.

Postquam nostri libelli multum grati fuerunt dominæ; non conceditur mihi accedere quo concessum est libellis. Postquam me multum celebravit, ostium obditum est celebrato. Huc illuc solers indecore erro. Ecce nuper opulentus, divitiis acquisitis per plagas, eques auctus sanguine nobis anteponitur. Sustines hunc complecti pulchris brachiis, mea lux? Sustines hærere in hujus complexu, mea vita? Si ignoras, hoc caput consueverat gerere cassidem: latus quod tibi præbet operam, erat circumdatum gladio. Manus sinistra cui nunc male congruit nuperus anulus, gestavit clypeos: tracta dextram; fuit sanguinolenta. Non vereris contingere illam manum qua aliquis interiit? Heu! ubi illa teneritas tui pectoris? Aspice cicatrices: indicia antiqui certaminis. Quidquid habet, est illi comparatum corpore. Forte etiam ille fateatur quoties hominem mactaverit: sordida, contingis manus hoc confessas?

NOTÆ.

(a) *Libelli*) Quibus Amores describebantur *scilicet*.

(b) *Quo*) Nempe ad amicam.

(c) *Laudato*) Mihi *scil.*

(d) *Turpiter*) Turpis nimirum repulsa, præsertim ingenioso & strenuo viro.

(e) *Vulnera*) Quæ accepit & ostentat; aut etiam aliis intulit miles.

(f) *Censu*) Equestri *scil.* qui quadringentorum millium sestertiorum erat.

(g) *Pastus*) Alii *fœtus*; Palatinus *partus*; alius *sanguinolentus*.

(h) *Vita*) Blanditiæ sunt amatorum, *mea vita*; *mea lux*: quamquam alii habent *stulta*.

(i) *Amplexus*) Alii *amplexu*.

(k) *Jacere*) Alii *venire*.

(l) *Hoc*) Militis *scil.* quem amas. Ipsum pro tempore comptum in contemtum adducere nititur.

(m) *Serum*) Quandoquidem non a majoribus equestrem censum aut dignitatem acceperit; sed vi extortis divitiis, eam sibi sub vitæ finem comparaverit.

(n) *Aurum*) Pro annulo aureo, quem equitibus gestare concessum.

(o) *Tange*) Non sine artificio concedit quod maxime, ex voto, rejiciat puella.

(p) *Vestigia*) Enimvero ex cicatricibus facile & vulnua & pugnam arguas.

(q) *Corpore*) *Corporis labore*; quo ille durus & rusticus, tibi delicatulæ minus aptus, lactua est.

(r) *Indicet*) Quod solenne Thrasonibus: quod & etiam exprobrat notissimo illi Terentiano Parmeno servus.

 It-

Ille ego Musarum (*a*) purus (*b*) Phœbique (*c*) sacerdos
    Ad (*d*) rigidas canto (*e*) carmen (*f*) inane fores.
(*g*) Discite, qui sapitis; non quæ nos scimus (*h*) inertes,
    Sed trepidas acies, & fera (*i*) castra sequi:
Proque bono versu primum (*k*) deducite (*l*) pilum.
    (*m*) Hoc tibi, si velles, posset, (*n*) Homere, (*o*) dari.
Jupiter, (*p*) admonitus nihil esse potentius auro,
    Corruptæ pretium (*q*) virginis (*r*) ipse fuit.
Dum merces aberat; durus (*s*) pater, ipsa severa,
    (*t*) Ærati postes, ferrea turris erat:
Sed postquam sapiens (*u*) in munera venit adulter;
    Præbuit ipsa (*x*) sinus: &, dare (*y*) jussa, (*z*) dedit.

INTERPRETATIO.

Ille ego incontaminatus sacerdos Musarum & Apollinis modulor carmen irritum ad sævam januam. Discite, qui sapitis, non quæ nos ignavi didicimus, sed sequi effera agmina, & subire sæva castra: & pro bona versu ordinate primum pilum. Homere, hoc posset sibi præberi si velles. Jupiter, doctus nihil esse validius auro, ipse fuit merces virginis vitiatæ. Quandiu pretium deerat, pater difficilis, ipsa sæva, postes ærati, turris erat ænea: sed postquam callidus adulter in dona versus est, ipsa obtulit gremium, & jussa præbere, præbuit.

NOTÆ.

(a) *Purus*) Decet esse profecto; minime fuit Poeta. Sed enim nulla cæde aut cruora maculatas manus habuisse Nasonam intelligas: multam enim habet & variam significationem vox ista *Purus*.

(b) *Phœbique*) Phœbo seu Apollini Musicæ & Poeticæ inventionem, quamobrem & Musis præesse creditus, Poetæ attribuerunt.

(c) *Sacerdos*) Musarum ministri, & Apollinis dicuntur eruditi omnes, præsertim vero vates seu Poetæ.

(d) *Rigidas*) *Asperas*, *duras*; propter amicæ severitatem *scilicet*.

(e) *Carmen*) Unus Moreti habet *nomen*: quod non invenuste.

(f) *Inane*) *Nihil profuturum*.

(g) *Discite*) Cum sibi elegantiam omnem apud amicam inutilem esse cognoscat, quosvis a studio retrahere invidiose nititur Poeta, ut inde sese blanditiis & molliori cultu indignam sentiat puella.

(h) *Inertes*) Non sine artificio numero multitudinis utitur, & sibi Poetas alios adjungit, quos ex vulgi sententia cum stomacho contemnat.

(i) *Castra*) Alii *bella*; quibus *scil.* amicæ gratiam miles consequi possit.

(k) *Deducite*) Ingeniose communi verbo usus est, quod ad militiam & ad carmina pariter spectat. *Deducere versum est versum modulari*. *Deducere primum pilum est illi præesse*.

(l) *Pilum*) Telum erat Romanum, *un Javelot*, *un dard*. *Primipilus* vero, vel *Primopilus*, vel *Centurio primi pili* dicebatur primus legionis centurio, cujus in alios centuriones jus erat.

(m) *Hoc*) *Per hoc quod esses Primipilus*.

(n) *Homere*) Pro quovis Poeta.

(o) *Dari*) Concubitus *scil.* ab amica.

(p) *Admonitus*) Sciens.

(q) *Virginis*) Danaes *scil.* Acriaii, Argivorum regis filiæ.

(r) *Ipse fuit*) Quia in imbrem aureum versus Danaæ vitium obtulit: quam vidimus fabulam antea.

(s) *Pater*) Acrisius *scil.* qui filiam Danaen, ne quem virum admitteret, turri æneæ dicitur conclusisse.

(t) *Ærati*) Ut per vim nullus introire posset.

(u) *In munera*) Sub auri forma, cum pretio, ad Danaen venit Jupiter.

(x) *Sinus*) Quo pretium condebant meretrices.

(y) *Jussa*) A Jove *scil.*

(z) *Dedit*) *Sui copiam fecit*.

At

Digitized by Google

At cum regna senex cœli (*a*) Saturnus haberet;
Omne (*b*) lucrum tenebris alta premebat humus.
Æraque & argentum, cumque auro pondera ferri
(*c*) Manibus admorat: nullaque (*d*) massa fuit.
At (*e*) meliora dabat; curvo (*f*) sine vomere fruges,
Pomaque, & (*g*) in quercu mella reperta cava.
Nec valido quisquam terras (*h*) findebat aratro;
Signabat nullo (*i*) limite (*k*) mensor humum.
Non freta (*l*) dimissi (*m*) verrebant (*n*) eruta remi,
(*o*) Ultima mortali tum via littus erat.
Contra te solers, hominum Natura, fuisti;
Et nimium damnis ingeniosa tuis.
Quo tibi (*p*) turritis incingere mœnibus urbes?
Quo tibi (*q*) discordes addere in arma manus?
Quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses.
(*r*) Cur non & cœlum (*s*) tertia regna petis?

INTERPRETATIO.

At cum antiquus Saturnus teneret imperia cœli, terra profunda occultabat omne metallum. Depresserat ad Manes æra & argentum, & grave ferrum cum auro; & nulla moles fuit metalli. At præbebat meliora; segetes absque adunco vomere, & poma, & mella inventa in cava quercu. Nec quisquam proscindebat humum forti aratro: mensor nullo termino dividebat terrem. Remi mersi non eruebant æquora pulsata: Littus tum erat ultimum iter homini. Natura humana fuisti callida adversus te; & nimis solers tuis dispendiis. Quorsum tibi circumdare oppida muris turribus instructis? Quorsum tibi ad arma convertere manus dissidentes? Quid tibi cum mari? Satis tibi fuisset terra. Quamobrem non etiam cœlum appetis tertia regna?

NOTÆ.

(a) *Saturnus*) Cœli filius, & Jovis, qui ipsum solio dejecit, Pater; quo regnante aurea fuisse secula voluerunt Poetæ.

(b) *Lucrum*) *Aurum*, *Argentum*, &c.

(c) *Manibus*) Ad *Umbras inferorum*. *In terræ viscera*.

(d) *Massa*) *Metalli pondus*.

(e) *Meliora*) Quam metalla *scil*.

(f) *Sine vomere*) Id est, absque cultura terræ: vomer enim instrumentum est præcipuum quo ea colitur.

(g) *In quercu*) Quo silvestres apes mel suum solent comportare.

(h) *Findebat*) Alii *scindebat*: *aperibat* Jureti excerpta.

(i) *Limite*) Quibus suum agrum quisque a proximo disterminat.

(k) *Mensor*) Ille est qui agros metitur, & limites cuique assignat.

(l) *Dimissi*) Alii *demissi* recte.

(m) *Verrebant freta*) *Sulcabant*: phrasis poetica. Regnante Saturno nondum naves ascendisse homines testatur Poeta.

(n) *Eruta*) *Evulsa*. Optime signat ea vox impetum quocum inter navigandum pulsatur aqua.

(o) *Ultima*) Quia maria transgredi nondum didicerat.

(p) *Turritis*) *Turribus munitis*.

(q) *Discordes*) Discordes sunt, *scilicet*, cum inter se homines pugnant.

(r) *Cur non & cœlum*) Sic Horatius.

Nihil mortalibus arduum est.
Cœlum ipsum petimus stultitia.

(s) *Tertia*) Jam antea, ni fallor, de divisione orbis inter tres fratres Jovem, Neptunum, & Plutonem, verba fecimus, ut Plutoni terra, Neptuno mare, Jovi cœlum obtigerit.

Qua

Qua licet (*a*) affectas cœlum quoque: (*b*) templa (*c*) Quirinus,
(*d*) Liber, & (*e*) Alcides, & (*f*) modo (*g*) Cæsar, habent,
Eruimus terra solidum (*h*) pro frugibus aurum.
(*i*) Possidet inventas sanguine miles opes.
(*k*) Curia pauperibus clausa est: dat (*l*) census (*m*) honores,
Inde gravis judex; inde severus (*n*) eques.
Omnia possideant: illis (*o*) Campusque (*p*) Forumque
Serviat: hi pacem (*q*) crudaque bella gerant.
Tantum ne nostros avidi (*r*) liceantur amores:
Et (*s*) satis est; aliquid pauperis esse sinant.
At nunc, exæquet (*t*) tetricas licet (*u*) illa Sabinas,
(*x*) Imperat ut captæ, qui dare multa potest.
(*y*) Me prohibet custos: in me timet illa maritum.
Si dederim, tota cedet uterque domo.
O, si neglecti quisquam Deus ultor amantis,
Tum male quæsitas (z) pulvere mutet opes!

INTERPRETATIO.

Appetis quoque cœlum quatenus conceditur: Quirinus, Liber, & Alcides, & nuper Cæsar, habent templa. Effodimus aurum ponderosum terra loco segetis. Miles fruitur divitiis partis sanguine. Aula obserata est pauperibus; divitiæ promovent ad Magistratus. Inde severus judex; inde gravis eques. Omnia teneant: & campus & forum illis obsequatur: hi pacem & bella aspera administrent. Tantum ne rapaces licitentur nostros amores: & abunde est; aliquid concedant esse inopis. At nunc quamquam illa par sit truculentis Sabinis, qui potest multa præbere, imperium tenet tanquam in servam. Custos me arcet; illa metuit maritum in me. Si pretium obtulerim, uterque excedat tota domo. O si quisquam Deus vindex amantis contemti, vertat divitias tam male partas in pulverem!

NOTÆ.

(a) *Affectas*) *Cum nimio quasi desiderio appetis.*

(b) *Templa*) Quasi Dii sint.

(c) *Quirinus*) Romulum intellige.

(d) *Liber*) Bacchus est, notissimus ille vini potens Deus; qui ob multa egregie facta, & in homines collata beneficia, ab iis in cœlum collocatus est.

(e) *Alcides*) Hercules est, a robore immenso etymologia græca sic dictus.

(f) *Modo*) *Nuper*.

(g) *Cæsar*) Julius est, primus Imperatorum.

(h) *Pro frugibus*) *Earum loco*.

(i) *Possidet inventas*) Istud invidiose dixit, adversus eum, qui sibi obstabat, militem.

(k) *Curia*) Quia pauperibus, quantumvis sapientibus, in curiam, consulendi gratia, accedere non licet: quod quidem damnare Poetam intellige.

(l) *Census*) *Divitiæ*.

(m) *Honores*) *Magistratus*.

(n) *Eques*) Quippe ex pecunia sua, uti non ita pridem vidimus, illi in equestri ordine numerabantur.

(o) *Campusque*) Martius *scil.* ubi, pro Magistratuum creatione, comitia habebantur; unde hic Magistratus intelligas.

(p) *Forumque*) Ubi jura reddebantur.

(q) *Crudaque*) *Sæva* alii.

(r) *Liceantur*) *Venentur*, *prædentur* alii, itemque alia. *Liceri* autem est *pretium offerre*.

(s) *Satis est*) *Contentus fuero*.

(t) *Tetricas*) *Duras*, alii, *fortes*, *tetras*. Fuisse vero illas Sabinas strenuas, & pudicas, passim ex Poetis licet intelligere.

(u) *Illa*) Quanquam in genere loquitur, amicam tamen præcipue stringit.

(x) *Imperat*) Militem rivalem cogitat qui hæc loquitur.

(y) *Me*) Quia nihil est quod dem, nulla pecunia. Imo quod daret habebat: sed ludit Poeta de more; aut etiam pretio amicam demereri se nolle indicat.

(z) *Pulvere*) In fumum & nihilum redigat.

ELEGIA IX.

Tibulli mortem deflet.

(*a*) MEMNONA si mater, (*b*) mater ploravit Achillem,
Et tangunt magnas (*c*) tristia fata Deas;
(*d*) Flebilis (*e*) indignos, Elegia, solve capillos.
Ah nimis (*f*) ex vero nunc tibi nomen erit!
(*g*) Ille (*h*) tui vates operis, (*i*) tua fama Tibullus
(*k*) Ardet in extructo corpus (*l*) inane rogo.
Ecce, (*m*) puer Veneris fert (*n*) eversamque pharetram,
Et (*o*) fractos arcus, & sine luce facem:
Aspice, demissis ut eat miserabilis alis;
Pectoraque infesta (*p*) tundat aperta manu.
Excipiunt (*q*) sparsi lacrymas per colla capilli,
(*r*) Oraque singultu concutiente sonant.
(*s*) Fratris in Æneæ sic illum funere dicunt
(*t*) Egressum tectis, pulcher Iule, tuis.

INTERPRETATIO.

SI mater flevit Memnona, si mater flevit Achillem, & obitus luctuosi movent magnas Deas; miserabilis Elegia, sparge comam immeritam. Ah nomen nunc tibi erit, nimis ex re! Ille Poeta tui artificii, Tibullus tua gloria comburitur corpus vacuum in pyra congesta. Ecce puer Veneris gerit & pharetram inversam, arcus ruptos, & tædam absque igne. Cerne, ut flebilis incedat alis dejectis; & plangat pectora nuda manu infensa. Coma diffusa per collum excipit lacrymas, & ora strepunt singultu agitante. Ita ajunt illum prodiisse domo tua, formose Jule, in exequiis fratris.

NOTÆ.

(a) *Memnona*) De eo Tithoni, & Auroræ filio, quem Achilles bello Trojano mactavit, antea vidimus.

(b) *Mater*) Thetis *scil.*

(c) *Tristia*) Qualia fuerunt Memnonis & Achillis.

(d) *Flebilis*) *Ad flendum & ad fletum movendum composita.*

(e) *Indignos*) Id est, qui indigne pro Tibulli immeriti deflenda indigna morte solvi deberent.

(f) *Ex vero*) Ad Etymon græcum alludit, dicta Elegia a clamore qui fit in luctu.

(g) *Ille*) Optimus *scil.* Poeta.

(h) *Tui operis*) Dicit laud, quia Elegos amatorios scripsit Tibullus, illorum elegantis notior, quam ut hic de eo quicquam sit opus expromere.

(i) *Tua fama*) Appositio est. Tibulli Elegis inclaruisse Elegeiam indicat Poeta.

(k) *Ardet*) De more illo cremandi corpora antea vidimus.

(l) *Inane*) Utpote anima privatum.

(m) *Puer Veneris*) Amor. Hoc in maximum Tibulli dicit honorem, quasi grande ex ejus morte damnum Cupido acceperit.

(n) *Evertamque*) *Sagittis vacuam*; quas Tibullum versibus suis fingas acuisse.

(o) *Fractos*) Quasi inutiles & supervacaneos sine sagittis.

(p) *Tundat*) Quod, sicuti & alarum demissio, maximi luctus est indicium.

(q) *Sparsi*) Dolentem plane describit.

(r) *Oraque singul.*) *Præ dolore singultit.*

(s) *Fratris*) Quippe Veneris Ænean filium fuisse voluerunt Poetæ.

(t) *Egressum*) Cum, *scilicet* cum Julo, Æneæ filio, fratris sui funus curavit.

Nec

Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
Quam (*a*) juveni rupit cum ferus inguen aper.
(*b*) At sacri vates, & Divûm (*c*) cura vocamur:
Sunt etiam, qui nos (*d*) numen habere putent.
Scilicet omne sacrum mors importuna profanat:
Omnibus (*e*) obscuras injicit illa manus.
Quid (*f*) pater (*g*) Ismario, quid (*h*) mater profuit (*i*) Orpheo?
(*k*) Càrmine quid victas (*l*) obstupuisse feras?
(*m*) Ælinon in (*n*) silvis (*o*) idem pater, Ælinon, altis
Dicitur (*p*) invita concinuisse lyra.
Adjice (*q*) Mæoniden, a quo, ceu (*r*) fonte perenni,
Vatum (*s*) Pieriis ora (*t*) rigantur aquis;
(*u*) Hunc quoque summa dies nigro submersit (*x*) Averno.
Diffugiunt avidos carmina sola rogos.

INTERPRETATIO.

Nec minus turbata est Venus Tibullo intereunta, quam cum trux aper discerpsit femur adolascenti. At nos *poetæ dicimur sacri, & amor Deorum? sunt etiam qui credant nos habera numen. Nimirum mors molesta polluit quidquid ast sacrum; illa immittet manus nigras in omnia. Quid pater, quid mater juvit Orpheum Ismarium? Quid* juvit *feras delinitas carmine diriguisse? Idem pater creditur cantasse & lyra repugnante Ælinon Ælinon in silvis excelsis. Adde Mæoniden, a quo, tanquam jugi scaturigine, ora Poetarum rorantur aquis Pieriis: ultima dies demisis hunc quoque atro orco. Sola carmina vitant rogos rapaces.*

NOTÆ.

(a) *Juveni*) Adonis, ardentissime a Venere amatus, intelligendus est; cujus fabulam vide, etc, in Metam.

(b) *At*) Hoc dicit Poete quasi admirans quod immaturo fato Tibullus occidarit.

(c) *Cura*) Quos Dii curent.

(d) *Numen*) Quod illi quodam quasi furore corrapti videantur.

(e) *Obscuras*) *Quæ in Orcum homines deturbent.*

(f) *Pater*) Apollo, ex nonnullorum sententia.

(g) *Ismaria*) *Thracia*: Ab Ismaro Thraciæ monte.

(h) *Mater*) Calliope Musa. Scopus ast Poetæ exemplis probere nihil morti esse sacrum.

(i) *Orpheo*) Jam sæpe de celaberrimo illo summoque Poeta, Citharœdo, & Politico viro vidimus.

(k) *Carmine*) Et cantus dulcedine; qua feras, seu potius agrestes & feroces homines ad civilem vitam reduxit.

(l) *Obstupuisse*) Sic Horatius, carminum lib. 2. Ode 13.

Carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures &c.

(m) *Ælinon*) Nomen est ejus cantus, quo Linum filium suum morte sublatum Apollo deflexit. Ut hinc maxime intelligatur nemini mortem parcere, cum ex ejus crudelitate Dii ipsi lugeant. Alii habent, & *Linum*.

(n) *Silvis*) Quærunt nempe latebras qui corde dolent, & lugent.

(o) *Idem*) Apollo *scil.*

(p) *Invita*) *Dolente & mœsta*; quod omne ad Apollinem spectat.

(q) *Mæoniden*) Homerus est, de quo antea.

(r) *Fonte*) Nempe tam bene multa, & stilo tam fœcundo scripsit Homerus, ut plurima ex illo haurirè necesse habuerint, & hauserint posteriores Poetæ.

(s) *Pieriis*) *Musicis*. Fuit nempe Pierius mons Macedoniæ aut verius Thessaliæ, Musis, ut alii multi, sacer; unde ipsæ Pieriæ dictæ sunt.

(t) *Rigantur*) Quasi & fœcundati, copioso quasi alveo eorum fluunt carmina.

(u) *Hunc*) Homerum *scil.*

(x) *Averno*) Avernus lacus est in sinu Bajano prope Puteolos, per quem ad inferos aditum patere creditum est; quare pro inferno ipso intelligitur.

Du-

Durat opus vatum Trojani (*a*) fama (*b*) laboris,
(*c*) Tardaque nocturno tela (*d*) retexta dolo.
(*e*) Sic (*f*) Nemesis (*g*) longum, sic (*h*) Delia nomen habebunt;
Altera (*i*) cura recens, altera primus amor.
Quid (*k*) vos sacra juvant? quid nunc (*l*) Ægyptia prosunt
Sistra? quid in vacuo (*m*) secubuisse toro?
Cum (*n*) rapiant mala fata bonos (ignoscite (*o*) fasso,)
Sollicitor nullos esse putare Deos.
Vive pius; (*p*) moriere pius: cole sacra; colentem
Mors gravis a templis in (*q*) cava (*r*) busta trahet.
Carminibus (*s*) confide bonis: (*t*) jacet ecce Tibullus.
Vix manet e tanto (*u*) parva quod urna capit.

INTERPRETATIO.

Permanet fama laboris Trojani, opus Poetarum, & tela lenta retexta fraude nocturna. Sic Nemesis, sic Delia obtinebunt gloriam perpetuam; altera novus amor, altera prior amor. Quid vobis prosunt sacra? Quid nunc prosunt sistra Ægyptia? Quid seorsum cubuisse in lecto inani? Quandoquidem mors iniqua auferat pios, (date veniam confitenti,) inducor credere nullos esse Deos. Vive pius, obibis pius: Reverere sacra; mors dura rapiet reverentem a templis in cava sepulcra. Credita elegantibus carminibus: ecce Tibullus extinctus est. Vix superest e tanto viro, *quod parva urna continet.*

NOTÆ.

(a) *Fama*) Quia vatum opere, seu carminibus, etiamnum hodie belli Trojani fama increbrescit: quam laudem Homero præsertim tribuas.

(b) *Laboris*) *Decennalis obsidionis*; quo temporis spatio multum & Trojani, & ipsi etiam Græci desudarunt.

(c) *Tardaque*) Quam nunquam Penelope, ea procos illudens, absolvebat. Ceterum per telam Homeri Odysseam intellige.

(d) *Retexta*) Pollicita erat Penelope se tum ex procis aliquem delecturam, cum telæ finem imposuisset: quæ mulier casta, & mariti Ulyssis memor tantum ad lucernam noctu detexebat, quantum interdiu texuisset. Sed de iis prolixe in ejus epistola.

(e) *Sic*) Per carmina *scil.*

(f) *Nemesis*) Nomen est puellæ quam Tibullus amavit.

(g) *Longum*) Quod ad posteros transeat.

(h) *Delia*) Fuit hæc item Tibulli amica.

(i) *Cura*) Tibulli *scil.*

(k) *Vos*) Alii *nos*, *nunc*. Optime vero hanc lectionem ex nonnullis codicibus asseruit cl. Heinsius; ut ad Nemesim & Deliam spectet oratio.

(l) *Ægyptia*) Ægypto, ut antea vidimus, Romam ad sacra Isidis celebranda advecta. Per sistra vero religiosum Isidis cultum intellige: alluditque Naso ad hos Tibulli versus, Elegia 3. lib. 1.

Quid tua nunc Isis mihi, Delia; quid mihi prosunt
Illa tua toties æra repulsa manu? &c.

Nihil, inquit, *prodest religio, si nemini mors parcit.*

(m) *Secubuisse*) Seorsum a viris cubare solitas esse mulieres, quæ Isidis sacra celebrarent, antea diximus.

(n) *Rapiant*) Meliores *rapiunt*.

(o) *Fasso*) Mihi, *scil.* confitenti peccatum meum.

(p) *Moriere pius*) Alii *moriere tamen*: unus Neapolitanus, *moriture pius*.

(q) *Cava*) Omnino, siquidem, ubi combusta cadavera, ibidem essent eorum sepulcra.

(r) *Busta*) Bustum locus est, ubi cadavera bene usta; sive allo deportandi, sive ibi fuerint cineres sepeliendi.

(s) *Confide*) Ironice pronuntiandum.

(t) *Jacet*) Ratio est cur non sit confidendum; quod ad Tibulli laudem maximam facit.

(u) *Parva*) Alii *curva*; unde *curta* conjecit clar. Heinsius.

(*a*) Tene, sacer Vates, flammæ rapuere (*b*) rogales;
(*c*) Pectoribus (*d*) pasci nec timuere tuis?
(*e*) Aurea sanctorum potuissent templa Deorum
Urere, quæ tantum sustinuere nefas.
(*f*) Avertit vultus (*g*) Erycis quæ possidet arces,
Sunt quoque, qui lacrymas continuisse negent.
Sed tamen (*h*) hoc melius, quam si (*i*) Phæacia tellus
Ignotum vili supposuisset humo.
(*k*) Hic certe (*l*) madidos fugientis pressit ocellos
(*m*) Mater; & (*n*) in cineres ultima dona tulit:
Hic soror in partem misera cum matre doloris
Venit, inornatas (*o*) dilaniata comas.
(*p*) Cumque tuis sua junxerunt Nemesisque (*q*) priorque
(*r*) Oscula: nec solos destituêre rogos.

INTERPRETATIO.

Anne, sacer Poeta, ignes rogi te absumpserunt; nec reformidarunt pasci tuo corpore? Ignes *qui admiserunt tantum nefas, potuissent consumere templa splendida sanctorum Deorum. Quæ tenet cacumina Erycis avertit faciem. Sunt etiam qui inficientur repressisse lacrymas. Sed tamen hoc melius, quam si terra Phæacia sepelivisset peregrinum contemnenda terra. Certe mater hic clausit oculos humidos discedentis, & immisit ultima munera in cineres: hic soror cum matre infelici dilacerata capillos incomtes, descendit in partem doloris. Et Nemesis, & prior* Delia *junxerunt sua oscula cum tuis: nec deseruerunt rogos solos.*

NOTÆ.

(a) *Tene*) Cum dolore maximo istud efferendum. *Est-il possible que*, &c.

(b) *Rogales*) *Ex rogo erumpentes.*

(c) *Pectoribus*) Pro toto corpore.

(d) *Pasci*) Proprie dicitur ignis materia pasci, quam comburit.

(e) *Aurea*) Ad Capitolium alludit, quod aliquoties igne vastatum est.

(f) *Avertit*) Ne Tibulli corpus igne absumi videret.

(g) *Erycis quæ*) Venus est, cui in Eryce Siciliæ monte magnificum templum dicatum fuit.

(h) *Hoc* Quod in Patria, *scil.* Tibullus extinctus sit.

(i) *Phæacia*) Corcyra est, insula maris Junii, juxta Epirum; Phæacum patria, ubi Alcinous regnavit. Ibi Tibullus Messalam sequutus in adversam valetudinem inciderat; qua tamen levatus Romam redit, ubi mortem obiit. Vide, sis, *ea de re*, non de morte quidem, sed *de morbo*, Tibullum ipsum lib. 3. elegia tertia, ad quam planissime respexit hic Naso noster.

(k) *Hic*) Romæ *scil.* Alii *hinc*; *huic*.

(l) *Madidos*) Alibi vocat *morte natantes*. Mallet clar. Heinsius *gravidos fugienti*.

(m) *Mater*) Dixerat Tibullus mortem in Phæacia deprecans,

Abstineas, mors atra precor; non hic mihi mater,
Quæ legat in mœstos ossa perusta sinus, &c.

(n) *In cineres*) Istud ex Tibullo ipso intellige: Dixerat ille proxime ad versus jam jam citatos

Non soror (hic mihi) *Assyrios cineri quæ dedat odores;*
Et fleat, effusis ante sepulcra comis.

(o) *Dilaniata*) Alii *dilacerata*.

(p) *Cumque tuis*) Dixerat Tibullus.

Delia non usquam est.

(q) *Priorque*) Delia *scil.* prior amata.

(r) *Oscula*) Hoc fuerat Tibulli votum Eleg. 1. lib. primi.

Te spectem, suprema mihi cum venerit hora,
Et teneam moriens deficiente manu.
Flebis, & arsuro positum me Delia lecto,
Tristibus & lacrymis oscula mista dabis.

De-

Delia (*a*) discedens, (*b*) *Felicius*, inquit, *amata*
Sum tibi: vixisti, (*c*) *dum tuus ignis eram*.
(*d*) Cui Nemesis, *Quid*, ait, *tibi* (*e*) *sint mea damna dolori?*
(*f*) *Me tenuit moriens deficiente manu*.
Si tamen e nobis aliquid, nisi nomen & umbra,
Restat; in (*g*) Elysia valle Tibullus erit.
Obvius huic venias hedera juvenilia cinctus
Tempora cum (*h*) Calvo, docte (*i*) Catulle, tuo.
Tu quoque ((*k*) si falsum temerati crimen amici)
Sanguinis atque animæ, (*l*) prodige Galle, tuæ.
His comes umbra tua est; (*m*) si quid modo corporis umbra est.
Auxisti (*n*) numeros, (*o*) culte Tibulle, pios.
Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna:
(*p*) Et sit humus cineri non onerosa tuo.

INTERPRETATIO.

Delia digrediens, Felicius, *ait*, dilecta sum tibi: vita fruitus es, quandiu eram tuus amor. *Ad quam Nemesis*, Quamobrem, *inquit*, mea dispendia sint tibi ægritudini? Obiens me tenuit manu moriente. *Si tamen aliquid superest ex nobis, præter nomen & umbram; Tibullus vivet in campis Elysiis. Huic occurras redimitus tempora juvenilia hedera, docte Catulle cum Calvo tuo. Tu quoque (si falsa accusatio violati amici) Galle contemtor sanguinis atque animæ tuæ. Umbra tua est his comes, si modo umbra est aliquid corporis. Auxisti pians turbam, polite Tibulle. Ossa tranquilla requiescite, oro, in urna secura; & terra sit levis tuo cineri.*

NOTÆ.

(a) *Discedens*) Postquam conditum & sepultum Tibulli cadaver esset.

(b) *Felicius*) Perinde loquitur ac si ideo mortuus fuerit Tibullus, quod aliam amaverit.

(c) *Dum tuus ignis*) *Quandiu me amasti, vixisti*.

(d) *Cui*) *Deliæ* scil. *respondit Nemesis*.

(e) *Sint*) Alii *sunt*.

(f) *Me tenuit*) Hoc dicit Deliæ, ut illam male urat; quod ipsa, non Delia, Tibulli morientis manum unice amata tenuerit.

(g) *Elysia*) Elysius fuit Ethnicis locus in inferis, sedes piis destinata, voluptatibus ac deliciis affluens.

(h) *Calvo*) Poeta fuit, cujus fluentes carminum delicias, ut Gellius loquitur, sicut & Catulli, cantavit Hermogenes.

(i) *Catulle*) Fuit Catullus Poeta eximius, doctissimus & elegantissimus, notior suis versibus, quam ut opus sit de eo hic verba facere.

(k) *Si falsum*) Quis, si verum crimen, non ille cum piis in Elysiis fuisset. Suspicio vero fuit, hunc Cornelium Gallum Poetam eximium, in Augustum, cui ipse carissimus fuit, conjurasse: quamobrem, cum Senatui damnandus traditus esset, sibi ipse manus violentas intulit.

(l) *Prodige*) Quia seipsum interfecit; eoque pacto, num reus esset, dubitandum aliquo modo reliquit.

(m) *Si quid modo*) Non est quid corporis; sed manet profecto post mortem hominis ejus anima, quæ a Deo est spiritus. Quod probare non est hujus loci.

(n) *Numeros pios*) *Numerum piorum*.

(o) *Culte*) Est vero cultissimus ejus stylus.

(p) *Et sit humus*) Quomodo fere amicorum ossibus bene precari consueverunt.

ELEGIA X.

Ad Cererem, conquerens quod ejus sacris cum amica concumbere non permittatur.

(*a*) ANNUA venerunt (*b*) Cerealis tempora sacri.
Secubat in (*c*) vacuo sola puella toro.
(*d*) Flava Ceres, tenues spicis redimita capillos,
Cur inhibes sacris commoda (*e*) nostra tuis?
Te, Dea, (*f*) munificam gentes ubicumque loquuntur:
(*g*) Nec minus humanis invidet ulla bonis.
(*h*) Ante nec (*i*) hirsuti (*k*) torrebant (*l*) farra coloni;
Nec notum terris (*m*) area nomen erat.
Sed glandem quercus (*n*) oracula prima ferebant.
(*o*) Hæc erat, & teneri cespitis herba cibus.
Prima Ceres docuit (*p*) turgescere semen in agris;
Falce coloratas subsecuitque (*q*) comas.

INTERPRETATIO.

TEmpora annua sacri Cerealis recurrerunt: Puella sola seorsum jacet in lecto viduo. Flava Ceres, circumdata subtiles capillos spicis, cur prohibes nostra gaudia tuis sacris? Nationes te ubique celebrant beneficam, o Dea; nec ulla minus invidet commodis hominum. Antea nec hispidi agricolæ frigebant frumenta: nec area erat nomen cognitum terris; sed quercus prima oracula præbebant glandem. Hæc & herba mollis cespitis erat esca. Prima Ceres monstravit semen tumere in arvis; & resecuit falce comas colore distinctas.

NOTÆ.

(a) *Annua*) *Quæ singulis annis celebrentur*; quinto nimirum idus Aprilis.

(b) *Cerealis*) *Cereri, frugum Deæ dicati*.

(c) *Vacuo*) *Quo nefas est virum tempore Cerealis sacri venire*.

(d) *Flava*) Propter maturæ segetis colorem.

(e) *Nostra*) *Nostrum amantium*.

(f) *Munificam*) Propter fruges, quas prima dicitur invenisse, quæ & ejus usum, & servandi & serendi modum docuit:

(g) *Nec minus invidet*) Adeoque est maxime munifica: ut minus sit credere eam amantium lacrymis gaudere.

(h) *Ante*) Quam Ceres, *scil.* frumenti usum docuisset.

(i) *Hirsuti*) *Asperi, inculti, silvestres*.

(k) *Torrebant*) Quo melius frangerentur & molerentur. Virg. 1. Æneid.

frugesque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

(l) *Farra*) Far omne est genus frumenti; præcertim vero optimum intelligitur.

(m) *Area*) Locus est creta consolidatus, ubi sectæ fruges teruntur.

(n) *Oracula*) Quercubus in genere illud tribuit, quod earum proprium fuit quæ apud Dodonam Epiri civitatem in nemore Jovi sacro consitæ erant, a quibus responsa data fuisse voluerunt Poetæ. *Quercus oracula* Appositio est.

(o) *Hæc*) Glans *scil.*

(p) *Turgescere*) Id est, docuit in genere quomodo crescerent segetes, quoque pacto triticum seminandum esset. Terræ vero humore prius turgescit granum, quam ex ejus corruptione radix plantæque concrescat.

(q) *Comas*) *Fruges maturas & flavas*, quæ sunt quasi segetis coma. Sed memineris hoc in loco Cererem Terram ipsam esse nonnullis, cujus coma sint fruges.

Pri-

Digitized by Google

Prima jugo (*a*) tauros supponere colla coegit ;
Et (*b*) veterem (*c*) curvo dente revellit humum.
(*d*) Hanc quisquam lacrymis lætari credit amantum,
Et bene (*e*) tormentis secubituque coli ?
Nec tamen est (quamvis agros amet illa feraces)
(*f*) Rustica : nec viduum pectus amoris habet.
Cretes erunt testes ; (*g*) nec fingunt omnia Cretes :
Cretes, (*h*) nutrito, terra superba, Jove.
Illic, (*i*) sideream qui mundi temperat arcem,
Exiguus tenero (*k*) lac bibit ore puer.
Magna fides (*l*) testi : testis (*m*) laudatur alumno.
(*n*) Fassuram Cererem crimina nota puto.
(*o*) Viderat (*p*) Iasium (*q*) Cretæa (*r*) Diva sub (*s*) Ida
(*t*) Figentem (*u*) certa terga ferina manu,
Vidit, & ut teneræ (*x*) flammam rapuere medullæ,
(Hinc pudor, ex alia parte trahebat amor),

INTERPRETATIO.

Prima subegit tauros submittere colla jugo, & proscidit requietum agrum adunco vomere. Hanc quisquam existimet gaudere lacrymis amantum, & bene honorari suppliciis & secubitu? Nec tamen, (quanquam illa diligat campos fertiles) est agrestis, nec gerit pectus vacuum amore. Cretes erunt testes ; nec Cretes omnia mentiuntur ; Cretes, tellus magnifica Jove educato. Illic, qui moderatur templa siderea mundi, cum puerulus esset, lac suxit molli ore. Ampla fides testi : testis approbatur alumno. Arbitror Cererem agnituram flagitia vulgata. Dea intuita erat sub Ida Cretensi Jasium transfodientem terga ferina manu haud dubia. Intuita erat, &, ut mollia viscera flammam conceperunt, (hinc pudor, illinc amor rapiebat)

NOTÆ.

(a) *Tauros*) Ut aratrum traherent, *scil.*

(b) *Veterem*) Quia inculta.

(c) *Curvo dente*) Periphrasis est vomeris.

(d) *Hanc*) Tot beneficiis hominibus collatis celebrem.

(e) *Tormentis*) Quæ patiantur amantes a se invicem disjuncti.

(f) *Rustica*) *Severa* ; *difficilis*.

(g) *Nec fingunt*) Hoc dicit quia tritissimo proverbio Cretes pro mendacibus apud omnes veniebant : quod nequidem tacuit sacra pagina.

(h) *Nutrito*) Quem Rhea, Saturni uxor, mariti voracitati subtractum, nymphis in Dictæo monte Cretæ commendavit, atque educandum dedit.

(i) *Sideream*) *Sideribus distinctam*. Cœlum est.

(k) *Lac*) Quod ex capra Amaltheam una cum sorore Melissa Jovi præbuisse voluerunt Poetæ.

(l) *Testi*) Cretæ terræ *scil.* aut ejus incolis.

(m) *Laudatur*) *Probatur*. Poeta quia maxime opus est testimonio, ideo magno conatu Cretensibus mendacibus a Jove ipso fidem studet facere.

(n) *Fassuram Cererem*) Sic Geta Terentianus de Æschino quem hujuscemodi furti arguere difficile erat ; *Postremo*, inquit, *non negabit*.

(o) *Viderat*) Cereris amores narrare incipit.

(p) *Jasium*) Erat ille Jovis ex Electra filius : qui amore Cereris amens, eique vim inferre volens, fulmine ictus occubuit ; ut scribit Apollodorus.

(q) *Cretæa*) Ad distinctionem Idæ, Phrygiæ montis.

(r) *Diva*) Ceres *scil.*

(s) *Ida*) Monte Cretæo.

(t) *Figentem*) *Jaculo percutientem*, *transverberantem*.

(u) *Certa*) Quæ certo feras attingeret.

(x) *Flammam*) Amorem.

Vi.

Digitized by Google

Victus amore pudor: sulcos (*a*) arere videres,
Et sata (*b*) cum minima parte redire sui.
(*c*) Cum bene jactati pulsarant arva ligones,
Ruperat & duram vomer aduncus humum,
Seminaque in latos ierant (*d*) æqualiter agros;
(*e*) Irrita decepti vota colentis erant.
Diva (*f*) potens frugum (*g*) silvis cessabat in altis:
(*h*) Deciderant longæ spicea serta comæ.
Sola fuit Crete fœcundo fertilis anno.
(*i*) Omnia, qua tulerat se Dea, (*k*) messis erant.
Ipse locus nemorum (*l*) canebat frugibus Ide,
Et ferus in silva farra metebat aper.
Optavit (*m*) Minos similes sibi legifer annos:
Optavit Cereris (*n*) longus ut esset amor.
(*o*) Quod tibi secubitus tristes, Dea flava, fuissent:
(*p*) Hoc cogor sacris nunc ego ferre tuis.

INTERPRETATIO.

pudor superatus est amore. Cerneres sulcos arescere, & segetes provenire cum minima parte sui. Cum ligones fortiter immissi agros inverterant, & curvus vomer prescidrat duram terram, & semina æqualiter sparsa fuerant per vasta arva; optata elusi agricolæ erant vana. Dea segetibus prætidens quiescebae in excelsis silvis: corona spicea defluxerant prolixis capillis. Sola Creta fuit ferax anno fertili. Omnia, qua Dea incesserat, erant messis. Ipse locus silvarum, Ida albicabat aristis, & trux aper carpebat frumenta in silva. Minos legislater expetivit sibi annos pares: expetivit ut amor Cereris diu duraret. Quod secubitus sibi fuissent injucundi; hoc ego nunc cogor pati tuis sacris.

NOTÆ.

(a) *Arere*) Amora scilicet Ceree frugum Deo, aut ipsa Terra tabescene, plaraque omnia arida & sicca necessario fecit.

(b) *Cum minima*) Vix tantum demetebatur frumenti quantum satum fuarat.

(c) *Cum bene*) *Licet optime terram celuissent.*

(d) *Æqualiter*) Huc illuc, nempe, epargi debet semen æqualiter, noo uno loco profundi.

(e) *Irrita*) Quia frugum Dea Ceres amore capta, vota audira uon curabat: quod etiem ineequentibua caussatur Poeta.

(f) *Potens frugum*) Ceres *scil.*

(g) *Silvis*) Ubi venari solebat Jasiue, quem illa amabat.

(h) *Deciderant*) Ex emorie impatientie *scil.* Corona vero spicea ornari Cerarem frugum Deam uotum est.

(i) *Omnia qua*) Quocumque ibat frugum copiam inducebat.

(k) *Messis*) Pro iis frugibus quas demetere possia.

(l) *Canebat*) Procul visentibue cana seu aibescantia videntur arva frugibus maturis coneita.

(m) *Minos*) Rex Cretæ, qui primue Creteneibue legea dedisse dicitur.

(n) *Longus*) Ut diutius fertilis sua terra esset.

(o) *Quod*) Alii *Qui*; *Quid*: & sequenti versu *hos*.

(p) *Hoc*) Secubitus tristes propter sacra Cereris. Quod quidam prohibeotis voce pronuociaudam est.

Cur

Cur ego sim tristis, cum sit tibi (*a*) nata reperta;
(*b*) Regnaque quam Juno sorte (*c*) minore regat!
(*d*) Festa dies, (*e*) Veneremque vocat, cantusque merumque
Hæc decet ad dominos munera ferre Deos.

INTERPRETATIO.

Quamobrem ego sim mœstus, cum sit tibi filia inventa, & regna possideat sorte Junoni proxima? Dies feriata, arcessit Venerem, & cantus & vinum. Decet præbere hæc dona Diis dominis.

NOTÆ.

(a) *Nata*) Proserpina *scil.* quam cum rapuisset Pluto, toto orbe accensis tædis, non sine summo ejulatu Ceres quæsivit.

(b) *Regnaque*) Infernum *scil.* Nullam dicit esse causam quamobrem in Cereris solennibus amantes tristes esse oporteat, cum ipsa filiam Proserpinam inferorum reginam invenerit.

(c) *Minore*) Quia Jovi in orbis divisione cœlum obtigit, ut dictum antea. Alii habent *forte minora*.

(d) *Festa dies*) Cereri sacra.

(e) *Veneremque*) Alii *Cereremque colat*. *vocat*. *Venerem*, id est, ejus gaudia.

ELEGIA XI.

Ad amicam, a cujus amore discedere non potest.

MULTA diuque (*a*) tuli; (*b*) vitiis patientia victa est.
Cede fatigato pectore, turpis Amor.
Scilicet (*c*) asserui jam me, fugique (*d*) catenas:
Et quæ (*e*) depuduit ferre, tulisse pudet.
Vicimus; & domitum pedibus calcamus Amorem.
Venerunt capiti (*f*) cornua sera meo.
(*g*) Perfer, & obdura: (*h*) dolor hic tibi proderit olim.
Sæpe tulit (*i*) lassis succus amarus opem.

INTERPRETATIO.

MUlta passus sum & diu; patientia superata est vitiis. Discedito pectore defesso, indecore amor. Nempe jam me vindicavi, & effugi vincula: & pudet gestasse, quæ non puduit gestare. Superavimus; & premimus pedibus subditum Cupidinem. Tarda cornua orta sunt meo capiti. Usque patere, & te confirma; hæc ægritudo te aliquando juverit. Sæpe succus ingratus remedium præbuit jacentibus.

NOTÆ.

(a) *Tuli*) *Passus sum* ex Amore, aut amicæ nequitia.

(b) *Vitiis*) *In amore hæc omnia insunt vitia*:

Injuriæ, suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum, inquit servus ille Terentianus Parmeno.

(c) *Asserui*) *A servitute liberavi, in libertatem me vindicavi.*

(d) *Catenas*) *Quibus me amor & amica irretiverant*, scil.

(e) *Depuduit*) *Non puduit*; quod omnes prope exhibent codices.

(f) *Cornua*) Pro animi virtute, *Sero cœpi indignari, & rebellare, aut adversus Amorem recalcitrare*. Sic dixit alibi *Pauper cornua sumit*. Nec multo aliter Horatius alicubi.

(g) *Perfer*) *Usque patere*.

(h) *Dolor*) In patiendo & Amori resistendo *scil.* Quam vero prope jam victus est qui dolet, nisi sedulo & omni tempore sibi cavet.

(i) *Lassis*) *Morbo jacentibus*.

Er-

(*a*) Ergo ego sustinui, foribus tam sæpe repulsus,
Ingenuum dura (*b*) ponere corpus humo.
Ergo ego (*c*) nescio cui, quem tu complexa tenebas,
(*d*) Excubui clausam, servus ut, ante domum.
(*e*) Vidi ego cum foribus lassus prodiret amator,
Invalidum referens (*f*) emeritumque latus.
Hoc tamen est levius, quam quod sum (*g*) visus ab illo
Eveniat nostris hostibus ille pudor.
(*h*) Quando ego non fixus lateri (*i*) spatiantis adhæsi,
Ipse tuus custos; ipse vir, ipse comes?
Scilicet, & populo per me comitata placebas.
Causa fuit multis noster amoris amor.
Turpia quid referam vanæ mendacia (*k*) linguæ,
Et perjuratos in mea damna Deos?
Quid juvenum tacitos inter convivia (*l*) nutus,
(*m*) Verbaque compositis dissimulata notis?
(*n*) Dicta erat ægra mihi: præceps amensque cucurri.
(*o*) Veni, rivali non erat ægra meo.

INTERPRETATIO.

Ergo ego toties rejectus a janua, potui demittere corpus liberum in terra dura. Ergo ego nescio cui, quem tu amplexa fovebas, vigilavi, tanquam servus, ante domum obseratam. Aspexi cum amator defessus domo exiret, reportans latus infirmum, & emeritum. Hæc tamen minus est quam quod sum aspectus ab illo. Ille pudor contingat nostris hostibus. Quando ego non adstiti nexu lateri prodeambulantis, ipse tuus custos, ipse maritus, ipse comes? Nempe etiam grata eras populo me stipata. Noster amor fuit multis causa amoris. Quamobrem commemorem indecora mendacia falsæ linguæ, & Deos perjurio violatos in mea dispendia? Quamobrem referam *secretos nutus adolescentum inter epulas, & verba tecta signis arte confictis? Dicta erat mihi ægrota: celer & exanimis accurri. Accessi; & non erat ægrota meo rivali*

NOTÆ.

(a) *Ergo ego*) Optime, ut amorem suum radicitus revellat, ejus incommoda recordatur & miserias: quanquam brevi ea omnia contamnet nequitiæ euæ mancipium.

(b) *Ponere*) Ad amicæ fores, *scil.*

(c) *Nescio cui*) Id est, *inhonestissimo forte homini.*

(d) *Excubui*) *Tota nocte vigil quasi custos ante ostium permansi.*

(e) *Vidi*) Qua re nihil quicquam durius. *Meliores ego non agnoscunt*, inquit cl. Heins. quare licet tollatur. Retinui tamen quia etiam ad majorem emphasim facit.

(f) *Emeritum*) Quinam dicantur milites emeriti, ii scilicet qui tempus militiæ dictum absolverunt, notum est; unde quid sit latus emeritum facile est conjicere.

(g) *Visus*) Humi stratus, *scil.* & ejus causa foribus repulsus.

(h) *Quando non*) Puellæ collata beneficia exprobret, primumque quod semper in ea colenda assiduus fuerit.

(i) *Spatiantis*) Alii *Patienter.*

(k) *Linguæ*) Tuæ *scil.*

(l) *Nutus*) *Quibus ta me solum amare indicabas.*

(m) *Verba*) Prolixe antea, quomodo signis variis, animi sui cogitata inter sese amantes patefacerent, aliis dissimularent, a Poeta nostro didicimus.

(n) *Dicta erat*) Optime tertia persona, ad declarandum magis dolorem suum, utitur.

(o) *Veni*) Placuit clar. Heinsio copulam ex plurimis scriptis reponere *Veni, & rivali.*

Hic,

(*a*) His, & quæ taceo, (*b*) duravi sæpe ferendis.
Quære alium, pro me, qui queat ista pati.
Jam mea (*c*) votiva puppis redimita corona
(*d*) Læta (*e*) tumescentes æquoris audit aquas.
Desine blanditias & verba potentia quondam
Perdere, non ego (*f*) sum stultus, ut ante fui.
(*g*) Luctantur, pectusque leve in contraria tendunt,
Hac amor, hac odium: sed, puto, vincit amor.
(*h*) [Odero, si potero: si non, invitus amabo.
Nec juga taurus amat: quæ tamen odit, habet.]
(*i*) Nequitiam fugio: fugientem forma reducit.
Aversor (*k*) morum crimina: corpus amo.
Sic ego (*l*) nec sine te, (*m*) nec tecum vivere possum:
(*n*) Et videor voti nescius esse mei.
Aut formosa fores minus, aut minus improba, vellem.
Non (*o*) facit ad mores tam bona forma malos.

INTERPRETATIO.

Ego potui sæpe hæc, & quæ prætermitto tolerare. Quære alium, qui possit ista ferre pro me. Jam mea navis cincta sertis votivis, læta audit fluctus maris turgescentes. Omitte profundere blanditias, & verba olim valentia: ego non sum demens ut fui prius. Pugnant, & hinc amor, hinc odium incertum animum in diversa trahunt: sed, credo, amor superat. Odero si queam: si non, coactus amabo. Neque taurus juga diligit, habet tamen quæ odit. Odi improbitatem: pulchritudo me *aversantem revocat. Fugio malos mores; corpus amo. Sic ego nec possum vivere sine te, nec tecum: & videor ignorare meum desiderium. Optarem aut esses minus pulchra, aut minus proterva. Forma tam elegans non congruit cum pravis moribus.*

NOTÆ.

(a) *His*) Quæ passus sum ante commemoratis.

(b) *Duravi*) Istud iracunde pronuntiandum, indignante Poeta, quod indigna tam multa pati potuerit.

(c) *Votiva*) Plurima vovere solebant tempestate deprehensi præsertim, quæ Diis, ubi periculum effugissent, grato animo persolverent: Quo alludens Poeta, se jam in portu dicit navigare, nec amplius amoris tempestates reformidare, parata, qua Diis gratum animum testetur, corona. Eo modo scripsit Horat. lib. 1. Od. 5. ad Pyrrham, cujus amore non amplius teneretur,

me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.

(d) *Læta*) Quæ in tuto posita tempestatis vim & fragorem contemnat. Per puppim vero, navem; per navem, Poetam navi vectum; per vectum esse, amare: per lætum esse, amoribus finem imposuisse, tropice & allegorica, intelliges.

(e) *Tumescentes*) Per hanc allegoriam, aut metaphoræ continuationem, ex tumescentibus aquis puellæ levitatem, repulsas, aliaque ejus genaris, quæ amatorem percellant, cognosce.

(f) *Sum*) Scriverianus rectius habet *nunc*.

(g) *Luctantur*) Jam deferbuit Poetæ ira, rursumque ad ingenium, Amorem *scil.* redit.

(h) *Odero*) Hoc distichon Ovidianum non censuit clar. Heinsius: nec sine causa.

(i) *Nequitiam*) Amicæ levitatem, improbitatem, &c.

(k) *Morum crim.*) Pravos amicæ mores.

(l) *Nec sine te*) Quia corpus amo.

(m) *Nec tecum*) Quia mores aversor.

(n) *Et videor*) Sumus certe eo modo fere omnes inter boni malique angustias propter impuritatem & contrarietatem ex peccato contractam ubique propemodum coarctati; ut quid velimus nolimus, quid optandum fugiendum plerumque nesciamus.

(o) *Facit*) *Pertinet; spectat.*

(*a*) Facta (*b*) movent odium; facies exorat amorem:
Me miserum! (*c*) vitiis plus valet illa suis.
Parce, per (*d*) o lecti socialia jura, per omnes
(Qui (*e*) dent (*f*) fallendos se tibi sæpe) Deos,
Perque tuam faciem magni mihi numinis instar,
Perque tuos oculos, qui rapuere meos;
Quidquid eris, mea semper eris, tu selige tantum,
(*g*) Me quoque velle velis, anne coactus amem?
Lintea (*h*) dem potius, ventisque (*i*) ferentibus utar:
Ut quamvis nolim, cogar amare tamen.

INTERPRETATIO.

Delicta excitant odium; pulchritudo impetrat amorem. Me miserum! illa plus potest quam sua vitia. Ignosce, per o jura jugalia tori, per omnes Deos, (qui se tradant sæpe tibi deludendos) & per tuam formam mihi instar potentis numinis, & per tuos oculos, qui abstulerunt meos; quidquid eris, semper eris mea: tu elige tantum, anne cupias me quoque cupere, anne amem invitus? Pandam potius vela, & fruar ventis secundis; ut quanquam recusem, cogar tamen amare.

NOTÆ.

(a) *Facta*) Amicæ *scilicet* improba.

(b) *Movent*) Alii *merent*.

(c) *Vitiis plus*) Vide quonam modo intelligas, an quod mores non amorem prohibeant, quomodo explicant alii: anne quod etiam vitia amorem adaugeant? quo sensu dixit Terentianus ille Thraso

Quanto spei est minu', tanto magis amo.

(d) *O*) Precantis, maxime optantis est particula.

(e) *Deos*) *Dent* habent codices prope omnes: illam vero lectionem ex codice Neapolitano retrexit clar. Heins.

(f) *Fallendos*) Cum ipsos perjuriis violes.

(g) *Me velle*) Id est, *Me toto animo te amare*. Sed vide quam ingeniose petat ut mores mutet puella.

(h) *Dem*) Dum sibi ipsi Poeta hanc legem ponit ut passis velis in amorem ruat, eadem opera, puellam morum pravitatem dediscere hortatur.

(i) *Ferentibus utar*) Metaph. est a navigatione petita.

ELEGIA XII.

Dolet amicam suam ita suis carminibus innotuisse, ut rivales multos sibi pararit.

Quis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
Omina (*a*) non albæ (*b*) concinuistis aves?

INTERPRETATIO.

Quis fuit ille dies, quo nigræ aves cecinistis auguria semper tristia amanti?

NOTÆ.

(a) *Non albæ*) *Nigræ*, *infelices*.

(b) *Concinuistis*) Nihil opus esse arbitror de vana Ethnicorum observantia circa hujus generis avium garritum disserere, cum etiamnum hodie ejus vanitatis inter Christianos videamus reliquias.

Quod-

Digitized by Google

Quodve putem (a) sidus nostris occurrere (b) fatis?
Quosve Deos in me bella movere querar?
(c) Quæ modo dicta mea est, quam cœpi solus amare,
Cum multis vereor ne sit habenda mihi.
Fallimur? an nostris innotuit illa libellis?
(d) Sic erat: ingenio (e) prostitit illa meo.
Et merito: (f) quid enim formæ præconia feci?
Vendibilis culpa facta puella mea est.
Me lenone placet: duce me perductus amator.
Janua per nostras est adaperta manus.
An prosint, dubium; nocuerunt carmina certe.
Invidiæ nostris illa fuere bonis.
Cum (g) Thebæ, cum Troja forent, cum (h) Cæsaris acta;
Ingenium movit sola Corinna meum.
(i) Aversis utinam tetigissem carmina Musis;
(k) Phœbus & inceptum destituisset opus!
(l) Nec tamen, ut testes mos est audire poetas,
Malueram verbis pondus abesse meis.

INTERPRETATIO.

Vel quod credam astrum nostris fatis obstare? Vel quos Deos doleam bella in me excitare? Metuo ne illa *quæ modo dicta est mea, quam cœpi solus amare, sit mihi habenda cum multis. Decipimurne? an illa clara facta est nostris libellis? Sic erat: illa in publicum venit ingenio meo. Et jure: quamobrem enim pulchritudinem celebravi? Puella facta est venalis meo vitio. Grata est me conciliante: amator perductus me duce. Fores sunt reseratæ nostris manibus. Incertum* est *an versus juvent; profecto obfuerunt: illi fuerunt invidia nostris bonis. Cum Theba, cum Troja, cum Cæsaris gesta* in medio *essent; sola Corinna detinuit meum ingenium. Utinam operam adhibuissem carminibus Musis invitis; & Phœbus dereliquisset opus inceptum. Nec tamen consuetudo est audire Poetarum testimonium, præoptassem fidem deesse verbis meis.*

NOTÆ.

(a) *Sidus*) Vim maximam in hæc inferiora influere sidera procul est omni dubio; cuiquam perspectam esse vix crediderim.

(b) *Fatis*) *Votis* alii.

(c) *Quæ modo*) Jam querendi causam aperit.

(d) *Sic erat*) *Cognita non erat puella de qua loquor; carminibus meis innotuit.*

(e) *Prostitit*) *Prostare* est turpitudine corporis quæstum facere, ut meretrices, inquit Dominicus. Verum dicit; quanquam hoc statim turpissimo sensu hoc in loco exponere, durlusculum videretur, nisi ipse Poeta sequentibus monstraret, quod nihilominus est paululum molliendum.

(f) *Quid*) *Propter quid?* Seipsum accusat, quod amicam laudando propemodum venalem ipse produxerit.

(h) *Thebæ*) Urbs fuit Bœotiæ a Cadmo condita, regionis quondam primatis; In cujus describendis bellis Statius Poeta operam suam collocavit. Ejus hoc in loco meminit Naso, sese ipse increpans, quod neglecta Carmini tam apta materia, Corinnam solam versibus suis celebraverit.

(g) *Cæsaris acta*) Istud in gratiam Cæsaris dicit.

(i) *Aversis*) Ita ut nullus Carmina mea legere dignatus esset; neque adeo Corinna innotuisset.

(k) *Phœbus*) Apollo enim Poeticæ inventor, qui Musis præest, nisi cuipiam faveat, bonos versus non potest scribere.

(l) *Nec tamen*) Cum sese scripsisse, & fidem de Corinnæ forma fecisse videat Poeta, jam ipsos Poetas testes non esse idoneos quibus sit fides habenda, probare nititur.

Digitized by Google

Per (*a*) nos (*b*) Scylla patri (*c*) canos furata capillos
(*d*) Pube premit rabidos inguinibusque canes.
Nos pedibus (*e*) pennas dedimus, nos (*f*) crinibus angues,
Victor (*g*) Abantiades alite fertur equo.
Iidem per spatium (*h*) Tityon porreximus (*i*) ingens:
Et tria (*k*) vipereo fecimus ora cani.
Fecimus (*l*) Enceladum jaculantem mille lacertis;
(*m*) Ambiguæ captos virginis ore (*n*) viros.

INTERPRETATIO.

Per nos Scylla furata patri album crinem urget pube & inguinibus rabiosos canes. Nos adhibuimus alas pedibus, nos serpentes capillis. Abantiades victor vehitur equo volucri. Nos *iidem stravimus Tityon per vastum spatium: & dedimus tres rictus cani viperis horrido. Exhibuimus Enceladum vibrantem mille brachiis;* exhibuimus *viros captos vultu puellæ duplicis.*

NOTÆ.

(a) *Nos*) Poetæ, *scilicet*, quibus omnia licet fingere.

(b) *Scylla*) Duæ ejus nominis memorantur puellæ ab ipso etiam Poeta nostro; altera Nisi, altera Phorci filia; quarum fabulas, ut magis omnia mentiri credas ipsos Poetas, hoc in loco confundit Naso noster. Atque istud totum ut melius cognoscas videsis quæ ipse Metam. lib. 8. & 14. ab initio de utraque scripsit.

(c) *Canos*) Ad Nisi ætatem respicit hoc in loco Poeta: nam purpureum dicunt fuisse ejus fatalem capillum.

(d) *Pube*) Fingitur Scylla pectore tenus pulcherrimam fœminam fuisse, inferiori vero corporis parte, canum, luporum, aut etiam serpentum speciem prætulisse. Qua de re prolixe Ovid. loco modo citato Metam. 14.

(e) *Pennas dedimus*) Perseo talaria a Mercurio data fabulati sunt Poetæ.

(f) *Crinibus angues*) Medusam vipereis capillis formidabilem iidem mendaces Poetæ fecerunt.

(g) *Abantiades*) Bellerophontemne qui Pegaso equo vectus est, an Perseum intelligas, dubium est; cum Bellerophontem quidem eo equo Pegaso vectum fuisse certum sit, Abantis autem illius nepotem fuisse non constat; deinde Abantis nepotem fuisse quidem Perseum ex Apollodoro clarum sit, nullibi vero Pegasum ascendisse eum legatur. Quamobrem si coactam & anxie quæsitam expositionem, quam vocat ipse Micyllus ejus auctor, admittere nolis, hic locus etiam sic exponi potest, *Abantiades, seu Perseus fertur seu celebratur equo alite*, hoc est, quia e sanguine, qui ex cæso a Perseo Medusæ Gorgonis capite in terram defluxit natus est Pegasus alatus equus. Sed nullus ausit affirmare annon forte, ut Græcorum varia fuerunt præsertim in fabulis narrandis, ingenia, Poeta noster apud aliquem, Perseum equo alato vectum fuisse, legerit. Quid si data opera, contra fabularum fidem loquutus est Poeta?

(h) *Tytion*) Fuit hic, ut mentiti sunt Poetæ, ipso fatente Ovidio, Jovis ex Elara filius, qui cum Latonæ vim inferre tentasset, ab Apolline sagittis confossus est, & ad inferos hac pœna damnatus, ut jecur ejus semper renascens volucres exederent.

(i) *Ingens*) Quippe cujus corpus humi exporrectum novem terræ jugera occuparet.

(k) *Vipereo*) Cerberus est, inferorum custos, anguibus villorum loco horribiliter obsitus.

(l) *Enceladum*) Fuit hic Titani & Terræ filius, gigantum omnium, qui adversus Jovem bellum gesserunt longe maximus, quem fulmine ictum Jupiter monti Æthnæ supposuit.

(m) *Ambiguæ*) Alii ad Syrenas, alii ad Circen istud referunt. Sirenum voces, per *ora virginis ambiguæ* si intellexeris, tunc *ambiguas* interpretaris quæ a capite usque ad pubem formosissimarum virginum, cætera turpissimorum piscium, duplici cauda, speciem referrent. Si vero de Circe interpreteris, ambiguam dixeris, quæ fallax, duplex, & varia fuit; quanquam non ita ad scopum facit Poetæ hæc posterior explicatio.

(n) *Viros*) Ulyssis socios, aliosque, Sirenum, & Circes cantibus & incantamentis in varias brutorum formas transmutatos.

Æo.

(*a*) Æolios (*b*) Ithacis (*c*) inclusimus utribus Euros:
(*d*) Proditor (*e*) in medio Tantalus amne sitit.
De (*f*) Niobe silicem, de (*g*) virgine fecimus ursam:
Concinit (*h*) Odrysium (*i*) Cecropis (*k*) ales (*l*) Ityn.
Jupiter aut in (*m*) aves, aut se transformat in (*n*) aurum:
Aut secat imposita (*o*) virgine (*p*) taurus aquas.
(*q*) Protea quid referam, (*r*) Thebanaque semina dentes?
(*s*) Qui vomerent flammas ore, fuisse boves.

INTERPRETATIO.

Coercuimus utribus Ithacis Euros Æolios: garrulus Tantalus siti torquetur in medio flumine. Mutavimus Nioben in saxum; virginem in ursam: avis Cecropis celebrat Ityn Odrysium. Jupiter se transmutat aut in aves, aut in aurum: aut taurus scindit aquas, virgine correpta. Quid memorem Protea, & dentes, semina Thebana? Boves exstitisse qui emitterent ignes ore?

NOTÆ.

(a) *Æolios*) Quibus Æolus ventorum Rex imperat.

(b) *Ithacis*) Ulyssis, Ithacensis, id est, qui in Ithaca insulæ e regione Peloponnesi ad oceasum regnavit.

(c) *Inclusimus*) Scribit Homerus Æolum ventorum regem Ulyssi, ut tutior navigaret, ventos utre inclusos dedisse; sed socios, aurum inclusum existimantes, utrem, Ulysse dormiente, dissolvisse.

(d) *Proditor*) Qui Deorum secreta mortalibus prodidit.

(e) *In medio*) Illum vero Tantalum Poetæ apud inferos isto etiam supplicio damnaverunt, ut aquas labiorum tenus affluentes ore nunquam possit ad sedandam sitim pertingere.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus; hoc illi garrula lingua dedit.
Ovid.

(f) *Niobe*) Tantali fuit filia; cujus videsis fabulam Metam. lib. 6. v. 165.

(g) *Virgine*) Calistone, Lycaonis, Arcadiæ regis filia; cujus fabulam narrat Poeta, Metam. lib. 2. v. 409.

(h) *Odrysium*) Thracium, ab Odrysarum Thraciæ gente antiqua.

(i) *Cecropis*) Atheniensis. Patronymicum est fœmininum a Cecrope, qui primus Athenis regnavit.

(k) *Ales*) Prognen dicit, Pandionis, Athenarum regis filiam, quæ in hirundinem mutata fuit; qua de re in Metam. lib. 6. v. 667. & plurimis præcedentibus.

(l) *Ityn*) Filius fuit Terei & Prognes qui in phasianum mutatus est; sed prolixe loco jam jam citato ejus habes fabulam.

(m) *Aves*) Cygnum puta, cum Ledam decepit; in Aquilam cum Ganymedem rapuit, Asterien vitiavit.

(n) *Aurum*) Se in aurum Jupiter transformasse dicitur, cum Danaen Acrisii filiam lusit.

(o) *Virgine*) Europa scil. Agenoris, Phœnicum regis, filia.

(p) *Taurus*) Ejus animalis induisse formam dicitur Jupiter, cum Europam dorso impositam in Cretam insulam deportavit. Qua de re Metam. lib. 2. v. 850.

(q) *Protea*) Accusativus est Græcus. De Proteo vero Oceani & Tethyos filio, qui se in varias formas secundum Poetarum figmenta vertere solebat, antea vidimus.

(r) *Thebanaque*) Hanc fabulam si ignoras apud Poetam ipsum, Metamor. lib. 3. v. 102. & sequentibus legere non pœnitebit. Dicuntur vero dentes serpentis quos Cadmus seminavit *semina Thebana*, quia ipse Cadmus una cum quinque ex armatis militibus, qui ex satis dentibus prodierant, Thebas condidit.

(s) *Qui vomerent*) Illi sunt quos Jason priusquam aureo vellere potiretur jugo submisit: Quam fabulam scribit Ovid. Metam. 7. lib. v. 104. & sequentibus.

Fle-

Digitized by Google

Flere genis (*a*) electra tuas, (*b*) auriga, sorores?
(*c*) Quæque rates fuerint, nunc maris esse Deas?
(*d*) Aversumque (*e*) diem mensis furialibus (*f*) Atrei?
(*g*) Duraque percussam saxa secuta lyram?
Exit in immensum fœcunda licentia vatum:
Obligat historica nec sua verba fide.
Et mea debuerat falso laudata videri
Fœmina: credulitas nunc mihi vestra nocet:

INTERPRETATIO.

Sorores tuas o auriga profundere electra oculis? Et quæ fuerint naves nunc esse Deas maris? Et solem exhorruisse epulas furiales Atrei? Et saxa mota ad lyram pulsatam? Audacia fertilis Poetarum exspatiatur in infinitum: nec adstringit sua verba fide historica. Mea etiam puella debuerat videri falso celebrata: vestra credulitas nunc mihi efficit.

NOTÆ.

(a) *Electra*) Illud est quod vulgo *Ambra* dicunt, a Latinis, qui succum esse crediderunt, *Succinum* appellatum.

(b) *Auriga*) Phaeton intelligitur; cujus ut & sororum Heliadum fabula narratur Metam. lib. 2. a primo versu ad 366.

(c) *Quæque rates*) Finxit Virgilius Æneæ naves, ne a Rutulis incenderentur, in Cybeles gratiam a Jove in marinas nymphas mutatas fuisse.

(d) *Aversumque*) Fingunt Poetæ Thyestem Atrei fratris uxorem violasse; hunc vero vindictæ causa filios ex adulterio susceptos illi comedendos apposuisse: Cujus facinoris horrore Sol retrocessisse fertur.

(e) *Diem*) Pro sole.

(f) *Atrei*) Fuit hic cum fratre Thyeste Pelopis ex Hippodamia filius.

(g) *Duraque*) Amphion Jovis & Antiopes, vel, ut alii volunt, Mercurii filius, tanta cantus suavitate valuit, ut ad citharam canens, saxa ad struenda Thebarum mœnia dicatur traxisse.

ELEGIA XIII.

De Junonis Festo.

(*a*) CUM mihi (*b*) pomiferis (*c*) conjux foret orta (*d*) Phaliscis:
Mœnia contigimus victa, (*e*) Camille, tibi.
Casta sacerdotes Junoni festa parabant
Per (*f*) celebres ludos, (*g*) indigenamque bovem.

INTERPRETATIO.

Cum uxor mihi esset orta Phaliscis pomiferis; pervenimus ad urbem a te subactam, Camille. Sacerdotes adornebant festa pia Junonis per ludos celebres, & vaccam patriam;

NOTÆ.

(a) *Cum mihi*) Cum Nasoni e Phaliscorum gente uxor contigisset, illius gratia ad eos pervenit, ubi sacrorum Junonis ritum edidicit, quem ex hac Elegia cognosces.

(b) *Pomiferis*) In Phaliscis enim maxima provenit pomorum copia.

(c) *Conjux*) Tres habuit, quarum utra hic memoretur nescio: duas repudiavit: cum tertia conjunctissime vixit.

(d) *Phaliscis*) Phalisci seu Falisci urbs fuit & ager in Hetruria.

(e) *Camille*) Fuit M. Furius Camillus vir summa virtute præditus, qui Faliscos ad deditionem coegit; Romam a Gallis captam liberavit.

(f) *Celebres*) Utpote in Junonis honorem.

(g) *Indigenam*) Faliscus enim ager pascuis abundans victimis pascendis dicatus.

Gran-

Grande moræ pretium, (*a*) ritus cognoscere: quamvis
Difficilis clivis hoc via præbet iter.
Stat vetus, & densa prænubilus arbore lucus.
Aspice; concedas numen inesse loco.
Accipit ara preces, votivaque thura piorum;
Ara per antiquas facta (*b*) sine arte manus.
Hinc ubi præsonuit solenni tibia cantu;
It per (*c*) velatas annua pompa vias.
Ducuntur niveæ populo plaudente juvencæ,
(*d*) Quas aluit campis herba Phalisca suis:
Et vituli (*e*) nondum metuenda fronte minaces,
Et minor ex humili victima porcus hara:
(*f*) Duxque gregis cornu per tempora dura recurvo.
Invisa est (*g*) dominæ sola capella Deæ.
Illius indicio silvis inventa sub altis
(*h*) Dicitur inceptam destituisse fugam.
Nunc quoque per pueros jaculis incessitur (*i*) index;
Et pretium auctori vulneris ipsa datur.
Qua ventura Dea est, juvenes timidæque puellæ
Præverrunt latas veste jacente vias.

INTERPRETATIO.

magna merces moræ cognoscere cæremonias; quanquam via ardua colliculis huc dat iter. Est antiquus lucus, & opacus frequenti arbore: Cerne; fatearis numen loco inesse. Altare capit preces, & thura vota a piis; altare constructum sine artificio per manus antiquas. Hinc, postquam tibia præcinuit cantu annuo, pompa solennis procedit per vias stratas. Juvencæ candidæ quas herba Phalisca pavit in campis suis aguntur populo favente; itemque vituli minaces nondum reformidanda fronte: Et porcus victima minor ex contemto suili; & dux gregis cornu adunco per aspera tempora. Sola capra est odiosa Deæ dominæ. Reperta in mediis silvis illius indicio destitisse creditur a fuga incepta. Nunc quoque index petitur jaculis per pueros; & ipsa datur merces auctori plagæ. Adolescentes, & pavidæ puellæ præverrunt vastas vias qua Dea est accessura, tunicis positis.

N O T Æ.

(a) *Ritus*) In Junonis celebrando festo adhibitos *scilicet*.

(b) *Sine arte*) Quia Pietate magis quam externo cultu sua templa veteres ornabant.

(c) *Velatas*) Velis seu vestibus stratas.

(d) *Quas aluit*) *In Phalisco*, inquit Plin. lib. 2. cap. 103. *Clitumni amnis potata aqua candidos boves fatis*.

(e) *Nondum*) Id est, quibus vix cornua nata erant.

(f) *Duxque gregis*) Aries est, cornibus in frontem recurvis conspicuus. Maro quoque *virum gregis* Caprum appellavit.

(g) *Dominæ*) Junoni, quæ uxor est Jovis, qui in omnia dominium habet.

(h) *Dicitur*) Obscura est fabula quam hic tangit Poeta. Bis autem fugisse Juno traditur; semel cum virginem adhuc, Jupiter, Amoris impulsu persequutus est, ipse tum cuculus factus: Deinde cum metu gigantum, Dii omnes in Ægyptum profugerunt. Satius videtur quæ hic memorat Poeta ad priorem fugam referre.

(i) *Index*) Capella, *scil.* quæ fugientem Junonem prodidit.

Vir-

(*a*) Virginei crines auro gemmaque premuntur:
Et tegit auratos palla superba pedes.
More patrum (*b*) Grajo velatæ vestibus (*c*) albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.
(*d*) Ore favent populi, tunc cum venit aurea pompa:
Ipsa sacerdotes subsequiturque suas.
(*e*) Argiva est pompæ facies. Agamemnone (*f*) cæso
Et scelus & patrias fugit (*g*) Halesus opes.
Jamque pererratis profugus terraque fretoque
(*h*) Mœnia felici condidit alta manu.
Ille suos docuit Junonia sacra Phaliscos.
Sint mihi, (*i*) sint populo semper amica suo.

INTERPRETATIO.

Capilli virginei ornantur auro & gemmis: & palla splendida velat pedes auratos. Virgines *indutæ vestimentis candidis ritu Græco majorum gerunt submisso capite sacra concredita. Populi favent linguis tunc cum splendida pompa procedit; ipsa* Juno *subsequitur suas sacerdotes. Species pompæ est Argiva. Halesus, Agamemnone interfecto, effugit & parricidium & divitias patrias. Et profugus jam pervagatus terram & mare, excelsos muros posuit fausta manu. Ille docuit suos Phaliscos sacra Junonia. Sint mihi semper propitia, sint populo suo.*

NOTÆ.

(a) *Virginei*) Earum *scil.* puellarum quæ Junoni sacra faciunt.

(b) *Grajo*) Græcarum fœminarum more ornatæ; namque Phalisci ex Græcis erant oriundi.

(c) *Albis*) Albarum enim vestium usus in sacrificiis.

(d) *Ore favent*) Id est, Tacent. Horat. lib. 4. Carminum,

Favete linguis: Carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos,
Virginibus, puerisque canto.

(e) *Argiva*) *Græca.*

(f) *Cæso*) Ab Ægisto adultero, & Clytemnestra uxore.

(g) *Halesus*) Alii aurigam, alii filium faciunt Agamemnonis.

(h) *Mœnia*) *Phalesum* scil. oppidum a suo nomine præposito: quod postea Phaliscum appellarunt.

(i) *Sint amica*) Seu potius Juno ipsa, in cujus honorem sacra celebrantur.

ELEGIA XIV. *Ad amicam, &c.* ***

ELEGIA XV.

Ad Venerem, quod elegis finem imponat.

QUÆRE novum vatem, tenerorum mater Amorum.
(*a*) Raditur hic Elegis ultima meta meis:

INTERPRETATIO.

Mater mollium amorum quære alium Poetam: ultima meta hic teritur meis Elegis.

NOTÆ.

(a) *Raditur*) Notum est artis fuisse in curuli certamine, quam proxime metas currum admovere. Inde petita metaphora dicit Poeta se ultimam Elegiam scribere.

Quo

Quos ego composui (*a*) Peligni ruris alumnus:
    (*b*) Nec me deliciæ dedecuere meæ:
Si quid (*c*) id est, usque a proavis vetus (*d*) ordinis hæres,
    Non modo (*e*) militiæ turbine factus eques.
(*f*) Mantua Virgilio gaudet, (*g*) Verona Catullo:
    Pelignæ dicar gloria gentis ego.
Quam sua libertas ad (*h*) honesta coegerat arma,
    Cum (*i*) timuit (*k*) socias anxia Roma manus.
Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
    Mœnia, quæ campi jugera pauca tenent;
Quæ tantum, dicet, *potuistis ferre poetam*,
    Quantulacunque estis, vos ego magna voco.
Culte puer, puerique parens (*l*) Amathusia culti,
    Aurea de campo (*m*) vellite signa meo.

INTERPRETATIO.

quos ego alumnus agri Peligni conscripsi: *Nec mei lusus mibi dedecori fuerunt*; mihi inquam, *si id est aliquid*, qui sum *antiquus hæres ordinis* equestris *usque a proavis*; *non nuper creetus eques motibus belli*. *Mantua tibi plaudit Virgilio*, *Verona Catullo*: *ego perhibebor laus nationis Pelignæ*: *quam sua libertas impulerat ad arma decora*, *cum Roma solicita metuit manus socieles*. *Atque aliquis peregrinus intuens muros Sulmonis aquatici*, *qui complectuntur pauca jugera agri*; Qui, *inquiet*, potuistis sustinere tantum Poetam, quantulicunque estis, ego vos nomino magnos. *Splendide puer*, *& mater Amathusia pueri splendidi*, *tollite signa splendida de meo agro.*

NOTÆ.

(a) *Peligni*) Populi fuerunt Italiæ inter Samnites & Marsos; a quibus Naso originem duxit.

(b) *Nec me*) Quia Juvenis scripsit, *scil.*

(c) *Id*) Esse, *scil.* ex equestri ordine.

(d) *Ordinis*) Equestris, *scil.*

(e) *Militiæ turbine*) Dixit supra rivalem mordens,

Ecce recens dives parto per vulnera censu,
Præfertur nobis sanguine factus eques.

Ex quo facile quid hic sibi velit Poeta, intelligitur.

(f) *Mantua*) Urbs est Italiæ Transpadanæ clarissima, quam Poeta Virgilius patriam habuit.

(g) *Verona*) Urbs est haud multum a Mantua dissita ad Septentrionem; quam Patriam Catullus laudavit.

(h) *Honesta*) Quippe pro libertate asserenda; quanquam jam diu sub Imperio Romano fuerant redacti.

(i) *Timuit*) Nempe gravissimum bellum, anno ab urbe condita 659. Picentes, Marsi, Pelignique moverunt, qui cum annis numerosis jam Pop. Romano obedirent, tum libertatem sibi æquam asserere cœperunt, ut scribit Eutropius Hist. Roman. lib. 5.

(k) *Socias*) Bellum illud Sociale fuit appellatum.

(l) *Amathusia*) Venus est, ab Amathunte urbe Cypri, ubi maxime culta fuit, sic dicta.

(m) *Vellite*) Aquilas suas signa militaria in terram defigere solebant Romani; hinc petita est metaphora, quasi Amorem jubeat apud alios & aliis militibus bella sua gerere.

(*a*) Corniger increpuit (*b*) thyrso (*c*) graviore (*d*) Lyæus,
Pulsanda est magnis (*e*) area major equis.
(*f*) Imbelles Elegi, (*g*) genialis Musa, valete;
Post mea mansurum fata superstes opus.

INTERPRETATIO.

Corniger Lyæus me perculit thyrso majore: vastior campus est premendus magnis equis. Elegi molles, genialis Musa, opus duraturum superstes post meum obitum, valete.

NOTÆ.

(a) *Corniger*) Hanc causam docet Diodorus lib. 4. quamobrem cum cornibus Bacchus fingatur. *Hammon*, inquit, *traditur galea in bellis usus, cujus insigne fuit arietis caput. Sunt qui ipsum asserant natura in utroque tempore parvula habuisse cornua; propterea filium ejus Dionysium eodem fuisse aspectu; posterisque traditum, Deum hunc cornua gestasse.* Alii a cornibus quibus poculorum loco primis temporibus utabantur, Baccho cornua attributa fuisse volunt: Alii, illi ex protervia hominum vinolentorum provenisse autumant: unde ab Horatio dictum,

Addis cornua pauperi.

Et a Nasone nostro

Tunc pauper cornua sumit.

(b) *Thyrso*) Thyrsus hasta est hedéra aut pampino vestita, quam pro sceptro Bacchus gerit.

(c) *Graviore*) Metamorphosis libros scripturus erat heroico carmine, non elegiaco, qui modus est lavior.

(d) *Lyæus*) Latine *Liber* est, qui Bacchus, vini Deus; sine quo bonos versus scribere non licere ipsi etiam maxime sobrii Poetæ scripserunt. Nempe furore quodam, & majore opus est impetu ad scribenda carmina.

(e) *Area*) Metaphora est de qua jam sæpius, ex certaminibus equestribus petita.

(f) *Imbelles*) Qui materiam respuunt bellicam & magnam.

(g) *Genialis*) *Voluptatibus apta*. A Genio voluptatis Deo.

P. OVI-

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

SULMONENSIS

ARTIS AMATORIÆ

LIBER I.

SI quis in (*a*) hoc artem populo non novit amandi;
Me legat: & lecto carmine doctus amet.
Arte citæ veloque rates remoque moventur:
Arte leves currus, arte regendus Amor.
Curribus (*b*) Automedon lentisque erat aptus habenis:
(*c*) Tiphys in (*d*) Hæmonia puppe magister erat.
Me Venus artificem tenero præfecit Amori.
Tiphys & Automedon dicar Amoris ego.
Ille quidem ferus est, & qui mihi sæpe repugnet.
Sed puer est; ætas mollis & apta regi.
(*e*) Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem;
Atque animos placida contudit arte feros.
Qui toties socios, toties exterruit hostes;
Creditur annosum pertimuisse senem.
Quas (*f*) Hector sensurus erat, poscente magistro,
Verberibus jussas præbuit ille manus.

INTERPRETATIO.

SI aliquis ex isto populo ignorat artem amandi, legat me, & eruditus postquam versus meos *legerit, amet. Naves veloces velis, & remis impelluntur arte: Levia carpenta* agitantur *arte: Amor est gubernandus arte. Automedon erat idoneus ad currus & fræna mollia: Tiphys erat gubernator in navi Thessalica: Venus me fecit moderatorem mollis Amoris. Ego vocabor Tiphys & Automedon Amoris. Ille quidem* Amor *est immitis, & qui sæpe resistat mihi: Sed est puer; ætas est tenera, & idonea flecti. Chiron perfecit Achillem puerum cithara, atque emollivit dulci arte animos* ejus *fervidos. Qui perterrefecit toties socios & hostes, existimatur prorsus reformidasse senem longævum. Ille* Achilles *præceptore jubente porrexit plagis manus coactas, quas Hector erat sensurus.*

NOTÆ.

(a) *Hoc*) Romano stil.

(b) *Automedon*) Achillis fuit auriga Diorei filius; quem pro quovis alio sumunt Poetæ.

(c) *Tiphys*) Gubernator fuit Argonautarum, qui in Colchica expeditione periit.

(d) *Hæmonia*) In Argo navi Thessalica; Hæmonia enim Thessalia est ab Hæmo monte sic dicta.

(e) *Phillyrides*) Chiron Centaurus est, ex Philiyra, Oceani filia ortus; qui Achillis fuit præceptor.

(f) *Hector*) Hunc vero Priami filium Achilles interfecit.

(*a*) Æacidæ Chiron, ego sum præceptor Amoris.
  (*b*) Sævus uterque puer: natus uterque (*c*) Dea.
(*d*) Sed tamen & tauri cervix oneratur aratro;
  Frænaque magnanimi dente teruntur equi.
Et mihi cedet Amor: quamvis mea vulneret (*e*) arcu
  Pectora, jactatas excutiatque faces.
Quo me fixit Amor, quo me violentius ussit;
  Hoc melior facti vulneris (*f*) ultor ero.
Non ego, (*g*) Phœbe, datas a te mihi mentiar artes:
  Nec nos aeriæ voce monemur avis:
Nec mihi sunt visæ (*h*) Clio (*i*) Cliusque sorores,
  (*k*) Servanti pecudes vallibus, (*l*) Ascra, tuis.
Usus opus movet (*m*) hoc: vati parete perito.
  Vera canam; cœptis, mater Amoris, ades.
Este procul (*n*) vittæ tenues, insigne pudoris;
  Quæque tegis medios, (*o*) instita longa, pedes.
Nos (*p*) Venerem tutam concessaque furta canemus:
  Inque meo nullum carmine crimen erit.

INTERPRETATIO.

Chiron fuit *magister Achillis, ego sum magister Amoris. Puer uterque ferus; uterque genitus Dea. Sed tamen etiam collum tauri premitur aratro; & frana fricantur dente equi ferocis. Amor etiam mihi cedet; quanquam sauciet mea pectora arcu, & jactet faces motas* in me. *Quanto gravius Amor me transverberavit, quanto* me gravius *inflammavit, eo ero gravior vindex vulneris adacti. Non falsa dicam, o Apollo, artes* amandi *mihi fuisse traditas a te: nec nos hortatur cantus avis aeriæ; nec* Clio, *& sorores* Clius *sunt visa a me pascente oves, o Ascra, in vallibus tuis. Experientia facit hoc opus: auscultate vati experto. Cantabo vera: Mater Amoris fave inceptis. Estote procul vittæ subtiles, signum pudicitiæ, & instita prolixa quæ velas medios pedes. Nos cantabimus Amores tutos, & furta non prohibita, & nulla culpa erit in meo carmine.*

NOTÆ.

(a) *Æacida*) Eo nomine appellatus est Achilles ab avo Æaco.

(b) *Sævus*) Num sævus fuerit Achilles, & Trojani & Græci docent apud Homerum. Num sævus sit Amor Poetæ prope omnes, & nisi ante experientia notus est plerique hominum docebunt.

(c) *Dea*) Nempe Achilles Thetidem, Cupido Venerem matrem habuit.

(d) *Sed tamen*) Tauri & equi exemplo Amorem gubernari posse ostendit.

(e) *Arcu*) Quo sagittas suas amatorias Cupido in cor amantium transmittit.

(f) *Ultor ero*) Docendo *scil.* quomodo sit Amor flectendus.

(g) *Phœbe*) Creditus est Phœbus seu Apollo Pater scientiarum; interim se ab eo amandi artem didicisse negat Poeta.

(h) *Clio*) Una est ex Musis; quas sibi amandi artes tradidisse, quemadmodum Hesiodo versus scribendi, idem diffitetur Naso.

(i) *Cliusque*) Genitivus est græcus. Sunt vero octo sorores Clius, seu Musæ; quarum nomen nihil hic attinet apponere.

(k) *Servanti*) Fingunt Poetæ, Hesiodum, cum patria oves juxta Heliconem pasceret, a Musis ad Hippocrenen fontem deductum fuisse; cujus aquæ potu Poeta evasit.

(l) *Ascra*) Vicus fuit in Thespiis juxta Heliconem, quem Hesiodi parentes incoluerunt.

(m) *Hoc*) De his libris suis amatoriis loquitur.

(n) *Vittæ*) Vitta fascia erat, seu capitis ligamentum, pudicitiæ signum quo Vestales, Virgines, itemque matronæ castæ utebantur. Unde illis non scripsisse Poetam intelligas.

(o) *Instita*) Tenuis est fasciola, quæ veluti limbus, stolam ambibat; quod proprie matronarum vestimentum erat.

(p) *Venerem tutam*) Id est, quam apud ignobiles fœminas sine periculo invenire possis.

Prin-

Digitized by Google

Principio, quod amare velis, reperire labora,
Qui nova nunc primum (*a*) miles in arma venis.
Proximus huic labor est, placitam exorare puellam.
Tertius, ut longo tempore duret amor.
Hic (*b*) modus: hæc nostro signabitur area (*c*) curru:
(*d*) Hæc erit admissa meta terenda rota.
Dum licet, & (*e*) loris passim potes ire solutis;
Elige cui dicas, Tu mihi sola places.
Hæc tibi non tenues veniet delapsa per auras.
Quærenda est oculis apta puella tuis.
Scit bene venator, cervis ubi retia tendat:
Scit bene, qua frendens valle moretur aper.
Aucupibus noti (*f*) frutices: qui sustinet hamos,
Novit quæ multo pisce natentur aquæ.
Tu quoque, materiam longo qui quæris amori,
Ante frequens quo sit disce puella loco.
Non ego quærentem (*g*) vento dare vela jubebo:
Nec tibi, ut invenias, longa terenda via est.
(*h*) Andromedan Perseus nigris portarit ab (*i*) Indis,
Raptaque sit (*k*) Phrygio Graja puella viro.

INTERPRETATIO.

Ab initio conator invenire quod libeat amare, tu, qui venis nunc primum miles in arma insolita. Labor proximus huic est exorare puellam, quæ placuit: tertius, ut Amor diu stet. Hic erit modus; hoc spatium notabitur curru nostro; hæc meta erit premenda rota incitata. Dum licet & potes ire passim habenis admissis, elige cui dicas: Tu sola arrides mihi. Hæc non ad te veniet delapsa per auras subtiles; investiganda est puella idonea oculis tuis. Venator bene novit ubi tendat plagas cervis: bene novit qua valle aper frendens maneat. Frutices perspecti aucupibus; qui tractat hamos cognoscit quæ aquæ agitentur plurimis piscibus. Tu etiam qui quæris causam longo amori, prius cognosce ubinam sit plurima puella. Ego non author fuero te, quærentem tradere lintea vento; nec tibi iter longum est faciendum, ut comperias. Perseus avexerit Andromedan ab Indis nigris; & puella Græca ablata fuerit a viro Trojano.

NOTÆ

(a) *Miles*) Metaphora est a re militari petita; quia scilicet,

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.

(b) *Modus*) Scribendi modum sibi ponit Poeta, ex triplici Amantis, aut certe Tironis cura.

(c) *Curru*) Id est, *stylo nostro hæc scribentur*. Metaph. est ab Aurigis sumta.

(d) *Hæc erit*) Id est, *Circa hanc materiam mihi operæ pretium erit immorari, non secus ac circa metam Aurigantes currum suum inflectere nituntur*.

(e) *Loris solutis*) Id est, *dum nulla alia cura districtus es*. Continuatio est Metaphoræ.

(f) *Frutices*) In quibus scilicet calamos suos viscatos disponunt.

(g) *Vento dare*) *Non opus erit*, inquit, *per maria currere, ut puellam invenias; quod alii fecerant*.

(h) *Andromedan*) Fuit Andromeda Cephei Æthiopum regis Filia. Hanc ob matris Cassiopes superbiam, quæ sese decore formæ Nymphis præferebat, cum ipsæ ad saxum alligassent & monstro marino exposuissent, Perseus Jovis & Danaes filius liberavit, & uxorem duxit.

(i) *Indis*) Indos pro Æthiopibus posuit, qui supra Ægyptum sunt; quos tamen Herodotus Indis refert esse annumerandos.

(k) *Phrygio*) Paridi *scil.* qui Helenam rapuit, eamque in Phrygiam seu Troadem Patriam advexit.

Tot

Tot tibi tamque dabit formosas Roma puellas;
Hæc habet, ut dicas, quidquid in orbe fuit.
(*a*) Gargara quot segetes, quot habet (*b*) Methymna racemos;
Æquore quot pisces, fronde teguntur aves;
[(*c*) Quot cœlum stellas, tot habet tua Roma puellas:
(*d*) Mater & Æneæ constat in urbe sui.]
Seu caperis primis & adhuc crescentibus (*e*) annis;
Ante oculos veniet (*f*) vera puella tuos:
Sive cupis juvenem; juvenes tibi mille placebunt.
(*g*) Cogêris voti nescius esse tui.
Seu te forte juvat sera & sapientior ætas;
Hoc quoque (crede mihi) plenius agmen erit.
Tu modo (*h*) Pompeja lentus spatiare sub umbra,
Cum sol (*i*) Herculei terga leonis adit:
(*k*) Aut ubi (*l*) muneribus nati sua munera mater
Addidit, (*m*) externo marmore dives opus.

INTERPRETATIO.

Roma dabit tibi tot puellas & tam pulchras, ut dicas, Hæc urbs possidet quicquid fuit in mundo. Quot sata habent *Gargara, quot uvas habet Methymna, quot pisces* sunt *in mari, quot aves ramis occultantur, quot stellas cœlum habet, tot puellas habet tua Roma: Et Mater regnat in urbe sui Æneæ. Sive primi & adhuc venientes anni placent, puella sine fuco veniet ante oculos tuos. Sive optas juvenem, mille juvenes tibi arridebunt: Cogêris ignorare desiderium tuum. Sive forte ætas matura & sapientior tibi placet, hic quoque grex erit tibi plenior. Tu modo molliter deambulato sub porticu Pompeii, cum sol ingreditur dorsum Leonis Herculei: Aut ubi mater adjecit sua dona donis filii, opus dives marmore peregrino.*

NOTÆ.

(a) *Gargara*) Mons fuit & urbs Troadis, apud urbem Trojam, frugum copia celebris.

(b) *Methymna*) Urbs fuit Lesbi insulæ, laudatissimo vino abundans.

(c) *Quot cœlum*) Quamobrem hoc distichon Ovidianæ notæ non esse dixerit clar. Heinsius, nullus credo non viderit.

(d) *Mater*) Venus est, Amorum Dea; cujus filius Æneas, aut saltem ejus posteri Romam condiderunt; ubi ipsa templa, & multo magis lascivas mulieres habuit.

(e) *Annis*) Anno pro ipsa puella metonymice usurpavit.

(f) *Vera*) Quæ sine omni fuco; cujus color in ætatis flore indelibatam virginitatem arguat.

(g) *Cogêris*) Id est, *Tibi tam multæ placebunt, ut quam potissimum sumas ipse nescias.*

(h) *Pompeja*) Porticus olim Romæ, ad inambulationes & umbras, alios etiam usus erigebantur. Inter cæteras maximæ fuit admirationis quæ dicta Pompeii, ad ejus theatrum sita; quam sumptuosissimam & amœnissimam platanorum illam ambientium diffusa umbra, & aquarum illuc deductarum amœnitas in tanta urbe efficiebant.

(i) *Herculei*) Herculeus dictus est Leo Nemeæus, qui inter sydera collocatus est, ab Hercule, qui eum inermis interfecit. Per eum verum Leonem aut certe Solis in illud sydus ingressum, æstatem intellige, aut ejus tempestatis calores & æstus, per Metonymiam signi: nam 13. Calend. Augusti in Leonem Sol transitum facit; quo tempore vehementissimus est ejus ardor.

(k) *Aut ubi*) Porticus est Octaviæ, sororis Augusti, quam Florus etiam Marcelli nominat, cui ædificio contiguum fuit ejusdem nominis theatrum, quod sororis filio Cæsar inscripsit. Nam, ut Suetonius scribit, Augustus quædam opera sub nomine alieno, nepotum *scil.* & uxoris, sororisque, &c. fecit.

(l) *Muneribus nati*) Theatrum est Marcelli, de quo modo, quod publicæ utilitati, sub Marcelli nomine Cæsar ædificavit.

(m) *Externo*) Fuerunt nempe Romani in

hac

Nec tibi vitetur, quæ priscis sparsa (*a*) tabellis
Porticus auctoris (*b*) Livia nomen habet.
(*c*) Quaque parare necem miseris patruelibus ausæ
(*d*) Belides, & stricto stat ferus ense (*e*) pater.
Nec te prætereat Veneri (*f*) ploratus (*g*) Adonis;
Cultaque Judæo (*h*) septima sacra (*i*) Syro.
Neu fuge (*k*) linigeræ (*l*) Memphitica templa (*m*) juvencæ.
Multas illa facit, (*n*) quod fuit ipsa Jovi.
Et fora conveniunt (quis credere possit?) amori;
(*o*) Flammaque in (*p*) arguto sæpe reperta foro.
Subdita (*q*) qua Veneris facto de marmore templo
Appias expressis aera (*r*) pulsat aquis.

INTERPRETATIO.

Nec fugias porticum Liviam quæ ornata antiquis tabulis obtinet nomen auctoris. Et qua Belides ausæ mortem intentare infelicibus patruelibus, & pater truculentus stat gladio evaginato. Nec omittatur a te Adonis defletus a Venere, & sabbata servata a Judæo Syro. Neve vite templa Memphitica juvencæ linigeræ. Illa reddit plurimas quod ipsa fuit Jovi. Fora etiam (quis fidem possit adhibere?) cum amore congruunt, & amor inventus sæpe in foro garrulo. Qua Appias subjecta templo Veneris ex marmore structo ferit aerem aquis emissis.

NOTÆ.

varii coloris marmoribus undequaque quærendis usque ad insaniam curiosi; quæ ex Numidia, Armenia, Phrygia, Paro, Laconia, Ægypto, aliisque locis advehebant.

(a) *Tabellis*) Sunt *scilicet* Picturæ, præsertim vero quæ ab antiquis pictoribus, insignis ornamenti & oblectationis: quas etiam in porticibus locabant.

(b) *Livia*) Hujus etiam porticus meminit Suetonius, quam Livia Augusti uxor ad viam sacram excitavit; eamque inter præclara urbi ornamenta recenset Strabo.

(c) *Quaque parare*) de Porticu loquitur Apollinis Palatini, quem una cum templo ejus nominis, & bibliotheca Græca, Latinaque in parte Palatinæ domus Augustus posuit. In ea autem erant imagines Danaidum 50.

(d) *Belides*) Danaides sunt a Belo avo sic dictæ; quæ jussu patris Danai patrueles suos Ægypti filios, prima nuptiarum nocte, una Hypermnestra excepta, quæ Lynceo suo pepercit, pessime jugularunt.

(e) *Pater*) Danaus *scilicet*.

(f) *Ploratus*) Ab apro vulneratus Adonis interiit, non sine Deæ luctu maximo.

(g) *Adonis*) Filius fuit Cinyræ Cypriorum regis, & Myrrhæ ejus filiæ, quem Venus ardentissime amavit. Hic vero pro templo Veneris metonymice ponitur, ubi, ritu Assyrio, maxima veneratione cum Adonide colebatur: ubique, sicut & in aliis templis, adulteria multa exercebantur.

(h) *Septima*) De Sabbatorum Judaicorum ceremoniis loquitur, ad quas confluebant etiam Romanæ puellæ.

(i) *Syro*) Judæos Syris fuisse adscriptos a veteribus ex Strabone liquet.

(k) *Linigeræ*) Isis est, cujus Sacerdotes, sicut & ipsa, lino induti. Fuit vero Isis eadem quæ Io, Inachi filia, quam Jupiter adamavit, deinde Junonis metu in vaccam mutavit, tandem pristinæ formæ apud Ægyptios restituit, ubi nomen & honores divinos meruit.

(l) *Memphitica*) Fuit Memphis urbs Ægypti, unde Romam advecta sacra Isiaca.

(m) *Juvencæ*) Jam vidimus ante fuisse vaccam, quæ postea Isis fuit.

(n) *Quod fuit*) Illam nempe Jupiter amavit adulteram.

(o) *Flammaque*) Amor.

(p) *Arguto*) Propter litigantium voces, & convitia.

(q) *Qua*) Qua, *parte* scilicet. De foro Cæsaris loquitur juxta quod templum Veneri extruxit; quo ante Appius Censor aquam duxeret, quem hic Poeta *Appiada* patronymica forma appellat.

(r) *Pulsat*) Cum scilicet, vi ex tubis prorumpit, & in alveum cadit.

Illo

Illo sæpe loco capitur (*a*) consultus Amori:
Quique aliis cavit, non cavet ipse sibi.
Illo sæpe loco desunt sua verba diserto:
(*b*) Resque novæ veniunt, causaque agenda sui est.
Hunc Venus e templis, quæ sunt confinia, ridet.
Qui modo patronus, nunc cupit esse cliens.
Sed tu præcipue (*c*) curvis venare theatris.
Hæc loca sunt voto fertiliora tuo.
Illic invenies, quod ames, quod ludere possis,
Quodque semel tangas, quodque tenere velis.
Ut redit itque frequens longum formica per agmen,
Granifero solitum cum vehit ore cibum;
Aut ut apes, saltusque suos & olentia nactæ
Pascua, per flores & thyma summa volant;
Sic ruit ad celebres cultissima fœmina ludos.
(*d*) Copia judicium sæpe morata meum.
Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsæ.
Ille locus casti damna pudoris habet.
Primus (*e*) sollicitos fecisti, Romule, ludos:
(*f*) Cum juvit viduos rapta Sabina viros.
Tunc neque (*g*) marmoreo (*h*) pendebant vela theatro:
Nec fuerant liquido pulpita rubra (*i*) croco.

INTERPRETATIO.

Jurisconsultus ibi sæpe corripitur a Cupidine; & qui aliis consuluit, ipse non consulit sibi. Ibi sæpe verba sua destituunt disertum; & res novæ veniunt, & causa sua est defendenda. Venus irridet hunc e templis quæ sunt vicina. Qui erat modo Patronus optat jam esse cliens. Sed tu exquire præsertim in theatris curvis: hæc loca sunt uberiora desiderio tuo. Reperies ibi quod ames, quod queas fallere, & quod semel tangas, & quod cupias tenere. Quemadmodum formica crebra meat & remeat per agmen longum, cum trahit escam solitam ore granifero: Vel ut apes quæ invenerunt saltus suos & pascua fragrantia volitant per flores & thyma suprema; sic fœmina ornatissima festinat ad ludos celebres. Multitudo sæpe detinuit judicium meum. Veniunt spectatum, ut ipsæ spectentur: Ille locus habet detrimenta pudoris casti. Romule reddidisti primus ludos anxies, cum Sabina abrepta juvit viras viduos. Tunc neque vela effixa erant theatro marmoreo, nec pulpita fuerant rubra croco liquido.

NOTÆ.

(a) *Consultus*) Jurisconsultus, inquit, qui ad forum, alterius defendendi causa sese contulit, ipse Amori nequit resistere.

(b) *Resque novæ*) Cum, *scil.* alicujus puellæ amore jurisperitus irretitus est.

(c) *Curvis*) Ea vero forma extructa erant theatra.

(d) *Copia*) Puellarum frequentia, inquit, causa fuit, ne hanc magis quam aliam mihi expeterem.

(e) *Sollicitos*) Quia de sibi eligenda conjuge quisque erat anxius.

(f) *Cum juvit*) De simulatis ludis equestribus agit Poeta, quibus Sabinas rapuerunt Romani, initio populus virorum, & res unius ætatis, nisi matrimonia, frustra a finitimis petita, dolo & manu obtinuissent; ut loquitur Florus histor. lib. 1. cap. 1.

(g) *Marmoreo*) Non modo non fuerunt omnia theatra marmorea, quale Pompejus ædificavit; sed primo subitariis gradibus, & scena in tempus structa, ludos edebant. Imo stantem populum spectavisse scribit Tacitus.

(h) *Pendebant*) Arcendi æstus causa.

(i) *Croco*) Hunc odorem vino dilutum per theatrum etiam, luxu nimio, spargebant.

Illic

Illic, quas tulerant nemorosa (*a*) Palatia, frondes
  Simpliciter positæ; (*b*) scena sine arte fuit.
In gradibus sedit populus de cespite factis,
  Qualibet (*c*) hirsutas (*d*) fronde tegente comas.
(*e*) Respiciunt, oculisque notant sibi quisque puellam,
  Quam velit: & tacito pectore multa movent.
Dumque, (*f*) rudem præbente modum tibicine Thusco,
  (*g*) Ludius æquatam ter pede pulsat humum;
In medio plausu (plausus tunc arte carebat)
  (*h*) Rex populo prædæ signa (*i*) petenda dedit.
Protinus exiliunt, (*k*) animum clamore fatentes:
  Virginibus cupidas injiciuntque manus.
Ut fugiunt aquilas timidissima turba columbæ,
  Utque fugit visos agna novella lupos;
Sic illæ timuere viros sine lege ruentes.
  Constitit in nulla, qui fuit ante, color.
(*l*) Nam timor unus erat; facies non una timoris.
  Pars laniat crines: pars sine mente sedet:

INTERPRETATIO.

Illic rami simpliciter affixi, quos nemorosa Palatia produxerant, fuit Scena sine artificio. Populus sedit in gradibus paratis de cespite, quibuslibet ramis operientibus capillos hispidos. Quisque sibi lustrant & oculis signant puellam quam cupiat, & agitant multa pectore tacito. Et dum histrio ter pulsat terram planam, tibicine Thusco modum crassum faciente, rex dedit populo signa petenda prædæ in medio plausu: (plausus carebat tunc arte.) Statim erumpunt indicantes animum clamore, & injiciunt manus avidas in puellas. Ut columbæ, multitudo timidissima, fugiunt aquilas: & ut agna tenera fugit lupos visos, sic illæ reformidaverunt viros irrumpentes sine ordine: Color qui fuit ante non mansit in ulla. Nam metus erat idem, species metus non eadem. Pars discerpunt comam, pars sedet sine mente,

NOTÆ.

(a) *Palatia*) Fuit Palatium unus ex septem Romæ montibus, ubi ante urbem conditam nemus fuit.

(b) *Scena*) Proprie locus est frondibus septus, sed pro eo sumitur, ubi fabula aliqua a Personis exhibetur, quia intra ejusmodi septa, primo versus recitare consueverant Græci.

(c) *Hirsutas*) Utpote intonsorum & incultorum hominum.

(d) *Fronde*) Eo devenit postea luxus, ut rosaceis, aliisque coronati sertis, ad ludos scenicos prodirent.

(e) *Respiciunt*) De primis illis Romanis loquitur, qui Sabinas rapuerunt. Cæterum longius a scopo abire videtur Poeta; nec mirum nostri homines si ejusmodi damnant frequentes veteribus digressiones.

(f) *Rudem*) Quia tum artem non satis callebant.

(g) *Ludius*) Ludii iidem sunt qui histriones, fabularum actores, saltantes, &c. qui pedibus quasi micando oculis non ingratas solent exhibere gesticulationes.

(h) *Rex*) Romulus, *scilicet*, qui hoc rapiendi signum dederat, quando ipse cum Optimatibus sedens, purpuram, qua indutus erat, contraheret, & rursus explicaret.

(i) *Petenda*) Debuerunt nempe expectare omnes donec signo aliquo indicaret Romulus, tempus esse Sabinas futuras conjuges invadendi.

(k) *Animum clamore*) Nempe hostili prope & incondito fremitu in Sabinas puellas Romani illi irruerunt.

(l) *Nam timor*) Omnes equidem timebant, sed alia aliud, suæ sortis nesciæ.

Digitized by Google

Altera mœsta silet; frustra vocat altera matrem:
Hæc queritur; stupet hæc; hæc manet; illa fugit.
Ducuntur raptæ (*a*) genialis præda puellæ:
Et potuit multas ipse decere pudor.
Si qua repugnarat nimium, comitemque negarat:
Sublatam cupido vir tulit ipse sinu.
Atque ita, Quid teneros lacrymis corrumpis ocellos?
Quod matri pater est, hoc tibi, dixit, ero.
(*b*) Romule, militibus scisti dare commoda solus.
Hæc mihi si dederis commoda, miles ero.
(*c*) Scilicet ex illo solennia more theatra
Nunc quoque formosis insidiosa manent.
Nec te nobilium fugiat certamen equorum:
Multa capax populi commoda Circus habet.
Nil opus est (*d*) digitis, per quos arcana loquaris:
Nec tibi per nutus accipienda (*e*) nota est.
Proximus a domina, nullo prohibente, sedeto:
Junge tuum lateri, quam potes, usque latus:
(*f*) Et bene, quod cogit, si nolis, (*g*) linea jungi;
Quod tibi tangenda est (*h*) lege puella loci.
Hîc tibi quæratur socii sermonis origo:
(*i*) Et moveant primos publica verba sonos.

INTERPRETATIO.

altera tristis tacet; altera appellat frustra matrem; hæc queritur, hæc stupet; hæc hæret, illa fugit. Puellæ raptæ præda genialis ducuntur; & pudor ipse potuit decere multas. Si aliqua restiterat nimium & se negaverat comitem, vir ipse gestavit sublatam sinu avido. Atque sic dixit, *Quamobrem fœdas lacrymis ocellos teneros; Ero tibi hoc quod pater est matri. Romule, novisti solus præbere commoda militibus: Si præbueris mihi hæc commoda ero miles. Nempe ex illo more celebria theatra sunt quoque nunc insidiosa pulchris* puellis. *Neque omittas certamen equorum generosorum; Circus capax populi habet multas commoditates. Nihil est opus digitis per quos proferas secreta: nec signum est tibi sumendum per nutus. Sedeto proximus ad dominam nullo impediente: junge tuum latus lateri quam licet usque. Et recte, quod linea cogit jungi, quanquam non cupias; quod puella est tibi premenda lege loci. Hic a te conquiratur causa colloquii; & verba vulgo usitata sint priores voces.*

NOTÆ.

(a) *Genialis*) *Generandis liberis parata*, inquit Commentator. Malim exponere *cupidissime, ad indulgendum Genio expetita*. Fuit enim Genius cuique ad tutandam & recreandam vitam ab Ethnicis attributus.

(b) *Romule*) Pro se loquitur Poeta, haud usquam nequitiæ suæ immemor.

(c) *Scilicet*) Jam ad rem redit Poeta.

(d) *Digitis*) Amantium morem fuisse digitis litteras & voces signare antea vidimus.

(e) *Nota*) Indicium, quo amicæ cognoscatur voluntas.

(f) *Et bene*) Sententia est Poetæ, qui optimum judicat, quod Circi lege quam proxime puellam liceat sedere.

(g) *Linea*) *Per lineam funiculum, aut simile aliquid intellige, quo sedilia in Circo distincta fuere*, inquit Micyllus. Imo sedilia loco affixa & suo ordine ita disposita fuisse arbitror, ea ut lineas effecerint.

(h) *Lege loci*) Quia, *scilicet*, necesse est omnino sese contingere ubi maxima est hominum turba.

(i) *Et moveant*) Monet Poeta, ut prima colloquendi occasio ex *re* ipsa, & ludis, de quibus loquuntur omnes, captetur.

Digitized by Google

Cujus equi veniant, facito, studiose, requiras.
Nec mora: quisquis erit, cui favet illa, fave.
At cum (a) pompa (b) frequens cælestibus ibit eburnis;
Tu (c) Veneri dominæ plande favente manu.
Utque fit, in gremium pulvis si forte puellæ
Deciderit, digitis excutiendus erit.
Et, si nullus erit pulvis, tamen excute nullum.
Quælibet officio causa sit apta tuo.
Pallia si terræ nimium demissa jacebunt:
Collige, & immunda sedulus effer humo.
Protinus officio pretium, patiente puella,
Contingent oculis crura videnda tuis.
Respice præterea, post vos quicunque sedebit,
Ne premat opposito mollia terga genu.
Parva leves capiunt animos, fuit utile multis,
Pulvinum facili composuisse manu.
Profuit & tenui ventos movisse tabella;
Et cava sub tenerum scamna dedisse pedem.
Hos aditus Circusque novo præbebit amori,
Sparsaque sollicito tristis (d) arena foro.
(e) Illa sæpe puer Veneris pugnavit arena:
Et qui spectavit (f) vulnera, vulnus (g) habet.

INTERPRETATIO.

Pete sedule cujus equi prodeant, & statim studeto cui illa studet, quisquis erit. At cum pompa celebris diis eburneis procedet, tu plaude Veneri dominæ manu favente. Et ut evenire solet, si forsitan pulvis ceciderit in sinum puellæ, erit abstergendus digitis. Et si nullus erit pulvis, attamen absterge nullum; quævis causa sit idonea obsequio tuo. Si vestes nimium depressæ humi prostratæ erunt, tolle & officiosus collige terra sordida. Statim crura dabuntur conspicienda oculis tuis, præmium officio tuo, puella tolerante. Vide insuper ne quisquis sedebit pone vos, urgeat dorsum tenerum genu adverso. Parva morantur ingenia fragilia. Juvit multos accommodasse pulvinum manu officiosa. Fuit etiam utile fecisse ventos tabella exili: & posuisse scamna cava sub pedem mollem. Et Circus, & arena luctuosa projecta in foro inquieto dabit hos ingressus novo amori. Puer Veneris certavit sæpe in illa arena; & qui intuitus est plagas, habet plagam.

NOTÆ.

(a) *Pompa*) Eam intelliga quæ ipsum certaman præibat, in qua Deorum imaginas per Circum gestabantur.

(b) *Frequens eburnis cælestibus*) Illæ nimirum Daorum imagines ex abora erant. De tota hac pompa supra vidimus Amor. l. 3. Eleg. 2.

(c) *Veneri*) Id est, ejus simulacro, quod in pompa transferebatur.

(d) *Arena*) Pro loco accipitur arena ubi munus gladiatorium exhibebatur, quod ea ad firmandum solum, & sanguinam abibendum sterneretur.

(e) *Illa*) Fingit Poeta in arenam & certamen descendere etiam Cupidinem, qui, dum inter sesa gladiatores pugnant, spectantium corda amatoriis suis sagittis vulneret. Quod apposita profecto, cum in ejusmodi spectaculis facile quod ament cujuscumque sortis homines invaniant.

(f) *Vulnera*) Gladlatorum *scilicet*.

(g) *Habet*) Tralatitia erat vox in illis spectaculis, vel vulgi acclamantis, vel gladiatoris cujuslibet in adversarium vulneratum aut irretitum insultantis. Gall. *Il en tient*.

Dum loquitur, tangitque manum, poscitque (*a*) libellum;
Et quærit (*b*) posito pignore, vincat uter;
Saucius ingemuit, telumque (*c*) volatile sensit:
Et pars spectati (*d*) muneris ipse fuit.
(*e*) Quid modo cum belli navalis imagine Cæsar
(*f*) Persidas (*g*) induxit (*h*) Cecropidasque rates?
Nempe ab (*i*) utroque mari juvenes, ab utroque puellæ
Venere: atque ingens orbis in Urbe fuit.
Quis non invenit, turba quod amaret in illa?
Eheu, quam multos (*k*) advena torsit Amor?
(*l*) Ecce parat Cæsar domito, quod defuit, orbi
Addere: nunc, Oriens ultime, noster eris.

INTERPRETATIO.

Dum fabulatur, & tangit manum, & petit libellum, & sciscitatur deposito pignore, uter sit superior, vulneratus ingemuit, & sensit telum volatile, & ipse fuit pars muneris spectati. Quid cum nuper specie belli navalis Cæsar invexit naves Persicas & Athenienses? Nimirum juvenes accesserunt ab utroque mari, puellæ accesserunt *ab utroque mari; atque Orbis immensus fuit in Urbe. Quis non reperit in illa cœtu quod amaret? Eheu, quam multas Amor peregrinus cruciavit! En Cæsar molitur adjicere quod defuit Orbi subjecto; jam Oriens remotissime eris noster.*

NOTÆ.

(a) *Libellum*) Sortilegia, & alia id genus divinationis in Circo fuisse docet Cicero in 1. de Divinatione. Adeoque hic *libellum* expono de iis quibus sortem ducerent, hicne an ille vinceret: cujusmodi etiam colludendi causa hodieque habent.

(b) *Posito pignore*) Moris erat in spectaculis, sponsione facta, quum alium alii victorem affirmarent, annulos suos pignus deponere.

(c) *Volatile*) De Amoris sagittis loquitur Poeta, quas senserint quilibet cum puella in Circo, foro, aut Amphitheatro ludens.

(d) *Muneris*) Gladiatorii *scil.* Eo enim nomine appellabatur quidquid spectaculi in Circis aut theatris exhiberetur.

(e) *Quid modo*) Augustus Cæsar, ut scribit Tranquillus, prætar cæteros ludos, quorum assiduitate, varietate, & magnificentia omnes antecessit, dedit etiam prælium navale circa Tiberim, cavato solo, in quo fuit postea Cæsarum nemus.

(f) *Persidas*) Classem designat, quam M. Antonius, ut Plutarchus scribit, partim Orientalibus copiis, partim viatoribus, agasonibus, messoribus, adolescentulis per totam Græciam a magistris captis, collegerat, & contra Augustum duxerat: quæ deinde apud Actium devicta, in naumachia Cæsaris pulcherrimum præbuit spectaculum.

(g) *Induxit*) *In cavatum circa Tiberim solum invexit, ut pugnæ imaginem referrent.*

(h) *Cecropidasque*) *Athenienses*, quæ Antonii partes secutæ sunt: ita dictæ a Cecrope primo Atheniensium rege.

(i) *Utroque*) Orientali *scilicet* & Occidentali; vel Supero & Infero.

(k) *Advena*) Propter peregrinas mulieres, quæ ludicram naumachiam spectatum venerant.

(l) *Ecce parat*) Expeditionem in Orientem Cæsar adversus Phraaten cogitavit, quo nepotem Cajum Agrippa & Julia ortum misit, qui illic etiam periit, ut scribit Florus Histor. l. 4. c. 12. Ea de re hic agitur; quam, Cæsari adulandi causa, hic proponit Poeta, quasi ex eo certissima foret victoria, quod bellum Cæsar moveret, & novis spectaculis materia suppeteret.

Par-

(*a*) Parthe, dabis pœnas: (*b*) Crassi gaudete sepulti,
Signaque barbaricas non bene passa manus.
Ultor adest; primisque ducem profitetur in armis:
Bellaque (*c*) non puero tractat agenda puer.
(*d*) Parcite natales, timidi, numerare Deorum:
(*e*) Cæsaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium cæleste suis velocius armis
Surgit; & ignavæ (*f*) fert male damna moræ.
Parvus erat, manibusque duos (*g*) Tirynthius angues
(*h*) Pressit: & in cunis jam (*i*) Jove dignus erat.
(*k*) Nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche, fuisti,
Cum timuit (*l*) thyrsos (*m*) India victa tuos!
(*n*) Auspiciis animisque (*o*) patris puer arma movebis:
Et vinces animis auspiciisque patris.

INTERPRETATIO.

Parthe, lues pœnas: Crassi compositi milites, *& signa male passa manus barbaras lætemini. Vindex adest; & pro duce se geris in armis primis; & puer geris bella non gerenda puero. Nolite, pavidi, numerare natales Deorum: Virtus evenit Cæsaribus ante tempus. Indoles cælestis oritur celerior suis annis, nec patitur detrimenta segnis moræ. Tirynthius erat puer, & suffocavit manibus duas dracones: & in cunis erat jam dignus Jove. Bacche, qui nunc quoque es puer, quantus fuisti tum, cum India domita reformidavit tuos thyrsos! Puer, arma inferas auspiciis & animis parentis, & superior eris animis & auspiciis parentis.*

NOTÆ.

(a) *Parthe*) Adversus Parthos, eorum inhians auro expeditionem Crassus susceperat, cujus cupiditas undecim legionum strage, & ipsius capite multata fuerat. Jam dicit Poeta quod pro Romanis tum deletis, & sepultis Cæsar ait pœnas repetiturus.

(b) *Crassi*) Marcum Crassum patrem, & Publium filium dicit, quorum ille Romanorum omnium ditissimus fuit, qui divitem habendum quemquam negavit, qui annuo reditu exercitum alere non posset.

(c) *Non puero*) Res vero erat ardua, Parthos vincere qui Crassum, & Antonium non sine eorum quos duxerant exercitus maxima clade, repulerant.

(d) *Parcite*) Admodum juvenem Cajum nepotem adversus Parthos Augustus mittebat; ex quo minus bene de eventu ominari pronum erat. Id ne faciant timidi hortatur Poeta; neque enim, inquit, virtus Deorum est ex annis pensanda.

(e) *Cæsaribus*) Adulatio est.

(f) *Fert male*) Pro *non fert*: Id est, *statim sese prodit*.

(g) *Tirynthius*) Hercules est a Tiryntha oppido haud longe a Mycenis, appellatus; ex quo oppido pulsus Amphytrion ejus pater dictus, Thebas concessit.

(h) *Pressit*) Duos dracones ad perdendum Herculem Juno noverca immiserat, quos ille faucibus apprehensos strangulavit.

(i) *Jove*) Qui Herculis pater dictus est.

(k) *Nunc quoque*) Quia puer imberbis pingitur Deus vini, qui senibus etiam vires dat juvenum.

(l) *Thyrsos*) Jam dixi thyrsum Bacchi gestamen esse, seu hastam hedera aut pampino vestitam.

(m) *India*) Totum Orientem victoria peragrasse Bacchum non Poetæ modo, sed Historici etiam scripserunt.

(n) *Auspiciis*) Consuetudo erat Romæ, ut nullum negotium neque domi neque foris nisi avium garritu, aut volatu ab eo qui rem inciperat, captatis auspiciis, gereretur. Auspicia itaque Cæsaris fuerint bellum adversus Parthos moventis; quod Cajus ejus nepos cum administraret auspiciis Cæsaris certare dictus est. Atque hæc omnia ut ei assentetur Poeta.

(o) *Patris*) Avus fuit, sed nepotes adoptavit.

Ta-

(*a*) Tale rudimentum tanto sub nomine debes:
Nunc (*b*) juvenum princeps, deinde future senum.
(*c*) Cum tibi sint fratres; fratres ulciscere læsos:
Cumque pater tibi sit; (*d*) jura tuere patris.
Induit arma tibi genitor (*e*) patriæque tuusque:
(*f*) Hostis ab invito (*g*) regna (*h*) parente rapit.
Tu (*i*) pia tela feres, sceleratas ille sagittas:
(*k*) Stabunt pro signis jusque piumque tuis.
Vincontur causa Parthi; vincantur & armis.
(*l*) Eoas Latio (*m*) dux meus addat opes.
(*n*) Marsque (*o*) pater, (*p*) Cæsarque pater, date (*q*) numen eunti.
Nam Deus e vobis alter es, alter eris.
Auguror en; vinces; (*r*) votivaque carmina reddam:
Et magno nobis ore sonandus eris.

INTERPRETATIO.

Debes ejusmodi initium sub nomine tanto, jam princeps juvenum, future postea senum. Siquidem habeas fratres, vindica fratres offensos: & si quidem habeas patrem, defende jura patris. Pater patriæ & tuus te armis instruxit. Hostis deprædatur regna patri nolenti. Tu gestabis arma pia, ille sagittas scelestas: Justitia & Pietas favebunt signis tuis. Parthi superantur causa, superentur quoque armis. Dux meus adjiciat divitias orientis Latio. Mars parens, & Cæsar parens concedite numen discedenti: nam unus ex vobis es Deus, alter eris. Ecce divino, eris victor, & persolvam versus votivos; & eris prædicandus nobis ore magno.

NOTÆ.

(a) *Tale*) Ut vincat *scil.* tanto fretus patris nomine.

(b) *Juvenum*) Princeps juventutis dicebatur qui primus in recognoscendo ordine equestri recitabatur; perinde ac ille Princeps Senatus, seu senum, qui primus in Senatus recensione augusto titulo nominabatur.

(c) *Cum tibi sint fratres*) Lucius *scil.* quem cum Cajo Augustus in filium ascripserat; deinde M. Agrippa, quem cum Tiberio, defuncto Cajo & Lucio, idem adoptavit.

(d) *Jura*) Armenios, victo rege Tigrane in hoc unum servitutis genus Pompeius assueverat, ut rectores a Romanis acciperent. Isto ex jure illos ad Parthos se subtrahentes per Cajum Cæsarem nepotem Augustus recuperavit: Qua in expeditione ipse Cajus ex vulnere per proditionem a Domne inflicto, occubuit.

(e) *Patriæ*) Augustum Patrem Patriæ Senatus Populusque Romanus augustissimo titulo appellavit, teste Suetonio.

(f) *Hostis*) Parthus.

(g) *Regna*) Armeniam, *scil.* quæ ad Parthos defecerat.

(h) *Parente*) Augusto *scil.*

(i) *Pia*) Quia causa honesta.

(k) *Stabunt*) Romanæ militiæ notat consuetudinem. Solebant enim in exercitu numina quædam Imperatores præferre, & in signis ponere. Sic Cæsar victricem Venerem, Pompejus Herculem invictum in auxilium vocabat: sic Drusi, aliorumque imago inter signa militaria.

(l) *Eoas*) Parthicas *scil.* quæ Romæ respectu ad Orientem seu Eoam plagam sitæ sunt.

(m) *Dux meus*) Cajus *scil.*

(n) *Mars*) Deus est belli, cui Cæsarem assentationis causa adjungit.

(o) *Pater*) Est hæc vox plena venerationis.

(p) *Cæsar*) Augustus est, vivus etiam in Diis positus.

(q) *Numen*) Pro ipsis Diis sumitur quidem vox ista: proprie tamen nutum, voluntatem, & potestatem eorum designat.

(r) *Votiva*) *Quæ pollicitus sum de victoria tua scribere.*

Con-

Consistes; (a) aciemque (b) meis hortabere verbis.
O desint animis ne mea verba tuis!
(c) Tergaque Parthorum, Romanaque pectora dicam;
Telaque, ab averso quæ jacit hostis equo.
Quid fugis, ut vincas, quid victo, Parthe, relinques?
Parthe, malum jam nunc (d) Mars tuus (e) omen habet.
Ergo erit illa dies, qua tu, pulcherrime rerum,
(f) Quatuor in niveis aureus ibis equis?
Ibunt ante duces (g) onerati colla catenis;
Ne possint tuti, qua prius, esse fuga.
(h) Spectabunt læti juvenes mistæque puellæ:
Diffundetque animos omnibus ista dies.
Atque aliqua ex illis cum Regum nomina quæret,
Quæ loca, qui montes, quæve (i) ferantur aquæ;
Omnia responde: (k) nec tantum si qua rogabit;
Et quæ nescieris, ut bene nota refer.

INTERPRETATIO.

Stabis, & accendes exercitum meis dictis. O ne verba mea destituant animos suos! Cantabo fugam Parthorum, & vires Romanas, & sagittas quas hostis emittis ab equo averso. Quid relinques victo, Parthe, qui fugis ut vincas? Parthe, Mars tuus habet jam nunc malum augurium. Ergo illa dies adveniet, qua tu, pulcherrime rerum, veheris in quatuor equis candidis. Duces cervice ferentes catenas antecedent, ne possint esse securi fuga, qua fuerant antea. Juvenes alacres & puellæ mistæ spectabunt, & ista dies exhilarabit omnes. Cumque aliqua ex illis petet nomina Regum, quæ loca, qui montes, vel quæ aquæ portentur; responde ad omnia: Nec modo si requiret quædam; Et narrato quæ ignoraveris tanquam perspecta.

NOTÆ.

(a) *Aciemque meis*) Pollicetur Poeta se Caii Historiam esse scripturum, atque dictorum quibus ille animis milites hortatus fuerit, &c.

(b) *Meis*) Fingunt nempe Poetæ plurima, quæ iis adscribant de quibus loquuntur.

(c) *Tergaque*) Mos fuit Parthorum fugiendo etiam certare, & suas sagittas emittere, quo more atrocissimi etiam fuerunt. Interim hac re dissimulata, timida terga fugientium Parthorum, fortibus Romanorum pectoribus, quibus sese hostibus formidandos præbebant, Poeta opponit.

(d) *Mars*) Pro bellandi more.

(e) *Omen*) Non enim fugere videtur ad victoriam conferre.

(f) *Quatuor*) Fuit istud in cæteris pompæ triumphalis ornamentis, ut cui decretus esset triumphus curru insigni quem traherent equi candidi, veheretur: Dixisset Poeta uno verbo & sine Metonymia, *Triumphalis*.

(g) *Onerati colla*) Pro *colla habentes onerata*, phrasi Græca. Atque est istud etiam ex triomphali pompa, cujus formam si plenius cupis cognoscere, vide si lubet Appianum.

(h) *Spectabunt*) Jam ad scopum propius accedit Poeta.

(i) *Ferantur*) Non modo solebant in triumphali pompa divitias ostentare quas Imperatores rapuissent, aut captos reges & hostium duces ligatos prætervehere, sed etiam descriptas regiones & urbes aliaque Populo exhibere.

(k) *Nec tantum*) Monet Poeta, ne interrogatus tantum, sed ultro puellam Amans admoneat, ut eadem opera ejus gratiam sibi conciliet.

Hic

Hic est (*a*) Euphrates (*b*) præcinctus arundine frontem:
Cui coma dependet (*c*) cærula, Tigris erit.
Hos (*d*) facito Armenios: (*e*) hæc est Danaeia (*f*) Persis:
Urbs in (*g*) Achæmeniis vallibus ista fuit.
Ille, vel ille, duces: & (*h*) erunt, quæ nomina dicas:
Si poteris, vere: si minus, apta tamen.
(*i*) Dant etiam positis aditum convivia mensis:
Est aliquid, præter vina, quod inde petas.
Sæpe illic positi teneris (*k*) adducta lacertis
(*l*) Purpureus Bacchi cornua (*m*) pressit Amor.
Vinaque cum bibulas sparsere Cupidinis alas,
Permanet, & capto stat gravis ille loco.
Ille quidem pennas velociter excutit udas:
(*n*) Sed tamen & spargi pectus amore nocet.

INTERPRETATIO.

Hic est Euphrates circumdatus frontem canna: Tigris erit qui habebit capillos cæruleos. Hos pone Armenios: hæc est Persis Danaeia: urbs ista fuit in vallibus Achæmeniis: Ille vel ille duces fuerunt: Et erunt nomina quæ proferas: si queas vere; si non, attamen idonea. Convivia præbent etiam accessum lectis appositis; est aliquid quod inde tollas præter vina. Cupido formosus lentis brachiis ussit cornua delinita Bacchi ibi appositi: Et postquam vina imbuerunt alas bibulas amoris, peretat, & ille manet gravis in loco obsesso. Ille quidem movet celeriter pennas humidas: sed tamen lædit, & facit *ut pectus amore moveatur.*

NOTÆ.

(a) *Euphrates*) Mesopotamiæ fluvius est maximus, ex Niphate Armeniæ monte nascens, si Straboni credimus.

(b) *Præcinctus*) Hodie etiam ejusmodi in theatris forma humana videmus, ut nihil opus sit in his immorari. Cæterum Euphratem & Tigrim maximos Armeniæ fluvios nominat Poeta, ut eo quem animo præsumit Caii Cæsaris de Armenia & Parthia triumpho, habeat amans quod sciens nesciens non absurdus tamen puellæ interroganti respondeat.

(c) *Cærula*) Quia is aquæ color videtur, ejus quoque coloris Diis fluvialibus & marinis comam & barbam Poetæ tribuerunt.

(d) *Facito*) Quia vix ad Armeniam spectant isti fluvii, quæ ultra Euphraten & Tigrim sita est; nisi, quia forte ex montibus Armeniis quidam rivuli ad eos fluunt, triumphalis pompæ gratiæ, ad Armeniam referantur.

(e) *Hæc est*) Verba sunt, quæ ex Amantis persona profert Poeta.

(f) *Persis*) Regio est Asiæ clarissima, quam sæpius cum Media & Parthia tum propter vicinitatem, tum etiam Reipublicæ societatem veteres conjunxerunt. Hanc vero a Perseo Danaes filio appellatam voluit Poeta, cum quo nonnulli consentiunt; quanquam melius ab equitatu, Arabica aut Hebraica Etymologia nominatos prolixe demonstravit vir immensæ eruditionis Bochartus.

(g) *Achæmeniis*) *Persicis;* ab Achæmene rege sic dictis.

(h) *Erunt quæ*) *Fingas licet Ducum nomina, qui in triumphali pompa ducentur.*

(i) *Dant*) In conviviis etiam, puellas quærendas esse monet Poeta.

(k) *Adducta cornua*) Id est, Bacchi violentiam, & protervitatem (quæ per cornua intelligitur, quibus & pauperes in vino sese induunt) ad Amorem inclinatam, eoque temperatam.

(l) *Purpureus*) Pro formoso Amore; qui etiam inter epulas versatur, Bacchique ferociam ad suas illecebras perducit.

(m) *Pressit*) Imo demulcendo vicit; ipsumque Bacchum atque adeo ejus ministros ad amandum perpulit.

(n) *Sed tamen*) Vide Interpretationem. Quanquam, inquit, Amor alas excutiat humidas, non minus tamen & lædit, & ad amandum pellicit.

Vina

Digitized by Google

Vina parant animos, faciuntque caloribus aptos:
(*a*) Cura fugit multo diluiturque mero.
Tunc veniunt risus: tunc paupet (*b*) cornua sumit:
Tunc dolor & curæ, rugaque frontis abit.
Tunc (*c*) aperit mentes, ævo rarissima nostro
Simplicitas; (*d*) artes excutiente Deo.
(*e*) Illic sæpe animos juvenum rapuere puellæ:
Et Venus in vinis, (*f*) ignis in igne fuit.
(*g*) Hic tu fallaci nimium ne crede lucernæ.
Judicio formæ noxque merumque nocent.
Luce (*h*) Deas cæloque Paris spectavit aperto;
Cum dixit Veneri, Vincis (*i*) utramque Venus.
Nocte latent mendæ, vitioque ignoscitur omni:
Horaque formosam quamlibet illa facit.
Consule de gemmis, de tincta (*k*) murice lana;
Consule de facie corporibusque (*l*) diem:

INTERPRETATIO.

Vina componunt animos, & reddunt idonees amoribus: cura recedit & disselvitur multo vino. Tunc risus accedunt; tunc egenus capit cornua, tunc dolor & solicitudines & ruga frontis recedit. Tunc simplititas rarissima secule nostre retegit animos, Deo dolos removente. Puellæ sæpe implicuerunt illic corda juvenum: & Venus fuit in vinis ignis in igne. Hic ne confidas nimium lampadi decipienti. Noxl & vinum officiunt judicio pulcritudinis. Paris spectavit Deas die & Cælo patente cum dixit Veneri, Venus superas utramque. Vitia occultantur nocte, & parcitur omni deformitati: & tempus illud reddis quamlibet pulcram. Pete consilium a luce de gemmis, de lana imbuta murice, de facie & de corporibus.

NOTÆ.

(a) *Cura*) Quæcumque illa tandem fuerit; ut etiam Amor qui in vino natus fuerit, Vino nonnunquam extinguatur.

(b) *Cornua sumit*) Ita ut audax & protervus vini potu reddatur.

(c) *Aperit mentes*) Horat. Carminum lib. 3. Oda 21. sic ad amphoram,

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
Curas, & arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæe.
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque, & addis cornua pauperi, &c.

Et Carminum lib. 2. Oda 19. ad Bacchum,
Tu flectis amnes, tu mare barbarum
Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coerces viperino
Bistonidum, sine fraude, crines, &c.

(d) *Artes excus.*) Ita ut, juxta proverbium, *in vino veritas*; vixque vinolento, fraudulento & callido liceat esse.

(e) *Illic*) In vino & conviviis.

(f) *Ignis*) Venus *scil.* in Vino.

(g) *Hic*) In conviviis *scil.* quæ sub noctem solent agitari.

(h) *Deas*) Junonem, *scil.* Palladem, & Venerem cum de earum forma judicavit: Qua de re alibi.

(i) *Utramque*) Palladem nempe & Junonem, quas minus pulcras libidine corruptus judex declaravit.

(k) *Murice*) Fuit Murex piscis marinus, ex concharum genere, cujus sanguine lana purpureo colore inficiebatur.

(l) *Diem*) Quia de nocte factitiæ gemmæ a veris, ficta purpura a dibapha, nativus color a falso vix dignosci potest.

(*a*) Quid tibi fœmineos cœtus venatibus aptos
Enumerem? (*b*) numero cedet arena meo.
Quid referam (*c*) Bajas, (*d*) prætextaque littora velis
Et, quæ de calido sulfure fumat, (*e*) aquam?
Hinc aliquis (*f*) vulnus referens in pectore, dixit;
Non hæc (ut fama est) unda salubris erat.
Ecce suburbanæ templum (*g*) nemorale (*h*) Dianæ,
(*i*) Partaque per gladios (*k*) regna (*l*) nocente manu.
Illa quod est (*m*) virgo, quod tela Cupidinis odit;
Multa (*n*) dedit populo vulnera, multa dabit.
(*o*) Hactenus, unde legas quod ames, ubi retia ponas,
Præcipit (*p*) imparibus vecta (*q*) Thalia rotis.

INTERPRETATIO.

Quamobrem recenteam tibi conventus fæmineos idoneos venatibus? Arena cedet numero meo. Quamobrem recenteam Bajas & littora operta velis: & aquam quæ emittit fumum de sulphure tepido? Aliquis reportans hinc plagam in pectore dixit: hæc aqua non erat salutifera, ut perhibent. Ecce templum nemorale Dianæ suburbanæ, & regna acquisita per enses manu lædente. Illa quia est virgo, quia aversatur tela amoris, infixit multas plagas populo, infliget multas. Thalia acta rotis inæqualibus huc usque docet, quo ex loco eligas quod ames; ubi tendas laqueos.

NOTÆ.

(a) *Quid tibi*) Innumeros esse dicit cœtus mulierum, ubi eas commode liceat venari.

(b) *Numero*) Plura esse loca dicit ubi quis puellas quærat, quam arenas in littore. Hyperbole est.

(c) *Bajas*) Oppidum fuit Campaniæ amœnissimum, quo delectationis causa omnis generis homines cymbis variis coloribus pictis navigabant, ubi & convivia agitabant, &c.

(d) *Prætextaque*) Frequentiam notat eorum qui Bajas, & circa illum tractum oblectationis causa navigabant.

(e) *Aquam*) Ibi aquæ erant calidæ ad voluptatem & sanitatem accommodatissimæ.

(f) *Vulnus*) Amoris *scil.* ex visa puella.

(g) *Nemorale*) Lucus templo adjunctus erat, qui Aricinum nemus, ab Aricia vicino oppido, etiam dictus est.

(h) *Dianæ*) Notior est triformis hæc Dea, Jovis & Latonæ filia, quæ in cœlis Luna, in terris Diana, in inferis Hecate, dicta est, quam ut multa de ea dicamus. Istud tantum hoc loco notandum, illius alia apud alios sacra fuisse; cui in Taurica regione hospitum illuc tempestate delatorum sanguine litabatur. Atque hæc Aricina Taurica a Strabone dicitur; ad cujus templum ex urbe fœminæ coronatæ, quod votis optaverant, assecutæ, Idibus Augusti facibus accensis, veniebant: qua de re etiam noster in Fastis.

(i) *Partaque*) Morem tangit Poeta quo Sacerdotes apud Ariciam alii aliis succedebant. Non enim ingenui hoc munus obibant, sed servi, iidemque fugitivi, qui singulari certamine inter sese dimicantes, cum victoria etiam Sacerdotium adipiscebantur. Quem morem Pausanias in Corinthiacis etiamnum suis temporibus durasse scribit.

(k) *Regna*) Pro Sacerdotio posuit, de quo nota superiore.

(l) *Nocente*) omnino siquidem non nisi alterius sanguine obtinebatur.

(m) *Virgo*) Actæonem in cervum, quem ejus canes discerpserunt, quod ipsam lavantem sine vestibus vidisset, pudorem violatum indignata mutavit. Atque huc omnia prolixum esset congerere quæ castitatis causa effecit.

(n) *Dedit*) Jocus est, quasi Diana Cupidinis sagittas contemnens eas in quosvis rejecerit. Jocandi vero ansam dedit quod templa ejusmodi & suburbani lucus plurimas nequitiæ occasiones præbere soleant.

(o) *Hactenus*) Ubinam quærenda esset puella Poeta docuit, nunc quemadmodum concilianda sit præcipit.

(p) *Imparibus rotis*) *Inæquali modulatione*: Non enim uno & eodem pede aut numero procedunt Hexametri & Pentametri versus, quibus in hac arte utitur Poeta.

(q) *Thalia*) Una est ex novem Musis quæ magis voluptariis cantibus, & Elegis scribendis præesse credita est.

Nunc

Digitized by Google

Nunc tibi, quæ placuit, quas sit capienda per artes,
Dicere præcipuæ molior artis opus.
Quisquis ubique viri, dociles advertite mentes;
Pollicitisque favens vulgus adeste meis.
Prima tuæ menti veniat fiducia, cunctas
Posse capi; capies; tu modo tende plagas.
Vere prius volucres taceant: æstate (*a*) cicadæ,
(*b*) Mænalius lepori det sua terga canis:
Fœmina quam juveni blande tentata repugnet.
Hæc quoque, quam poteris credere nolle, volet.
Utque viro furtiva Venus, sic grata puellæ.
Vir male dissimulat: tectius illa cupit.
(*c*) Conveniat maribus, ne quam nos ante rogemus;
Fœmina jam partes victa rogantis agat.
Mollibus in pratis admugit fœmina tauro:
Fœmina cornipedi semper adhinnit equo.
(*d*) Fortior in nobis, nec tam furiosa libido.
Legitimum finem flamma virilis habet.
(*e*) Byblida quid referam, vetito quæ fratris amore
Arsit; & est (*f*) laqueo fortiter ulta nefas?

INTERPRETATIO.

Jam conor te docere per quos dolos sit retinenda quæ arrisit, quod est *opus primariæ artis. Viri, quisquis ubique, præbete mentes faciles; & plebs favete meis promissis. Prima spes occurrat tuo animo, omnes* puellas *posse teneri* amore: *retinebis: tu tantum pone retia. Aves potius sileant vere, Cicadæ æstate; canis Mænalius vertat sua terga lepori, quam fœmina illecebrose appetita resistat juveni. Hæc quoque volet quam poteris arbitrari nolle, & ut Venus secreta placet viro, placet puellæ. Vir male fingit; illa optat minus aperte. Concordent viri ne precemur primi aliquam; jam fœmina victa tueatur partes orantis. Fœmina admugis tauro in pratis teneris; Fœmina semper adhinnit equo cornipedi. Libido generosior in nobis, nec tam impotens. Amor virilis habet terminos legitimos. Quid memorem Byblida quæ flagravit amore prohibito fratris; & strenue flagitium vindicavit laqueo?*

NOTÆ.

(a) *Cicadæ*) Eo nomine appellantur obvia illa insecta, quæ per totam æstatem cantant in campis. Gall. *Cigale*.

(b) *Mænalius*) Arcadicus canis a Mænalo Arcadiæ monte in Peloponneso sic dictus, hic synecdochice pro quovis venatico cane sumitur.

(c) *Conveniat*) Dicit quod si inter se concordes viri congruant ne quam fœminam rogent, illæ ultro ad ipsos veniant.

(d) *Fortior*) Non tam impotentes esse viros dicit quam fœminas, quæ magis libidine sua ducantur. Verissime. Atque ita natura, quæ fœminam ad maris arbitrium fabricavit, sapienter providit, ut hinc de levibus mulierosis & præter naturam effœminatis homuncionibus pronum sit totam sententiam ferre.

(e) *Byblida*) Fœminas magis quam viros ad amorem proclives esse exemplis confirmat. Hæc vero Byblis fratrem Caunum amavit; qui scelesto amore cognito ex patria profugit.

(f) *Laqueo*) Vide omnino hanc fabulam Metam. lib. 9. a versu 654. ubi Poetam diversa prorsus tradere invenies; ut ne deinceps fabulas, quas quisque eorum ad scopum aut theatrum accommodavit, anxie nimia inter se componere labores.

(*a*) Myrrha patrem, sed non quo filia debet, amavit:
Et nunc (*b*) obducto cortice pressa latet.
Illius & (*c*) lacrymis, quas arbore fundit odora,
Ungimur: & dominæ nomina gutta tenet.
Forte sub umbrosis nemorosæ vallibus (*d*) Idæ
Candidus armenti gloria (*e*) taurus erat;
Signatus (*f*) tenui media inter cornua nigro.
(*g*) Una fuit labes; cætera (*h*) lactis erant.
Illum (*i*) Gnosiadesque (*k*) Cydoneæque juvencæ
Optarunt tergo sustinuisse suo.
(*l*) Pasiphae fieri gaudebat adultera tauri:
Invida formosas oderat illa boves.
Nota cano; non hoc, (*m*) centum quæ sustinet urbes,
(*n*) Quamvis sit mendax, Creta negare potest.
Ipsa novas frondes, & prata tenerrima, tauro
Fertur inassueta subsecuisse manu.
It comes armentis; nec ituram cura moratur
(*o*) Conjugis: & Minos a bove victus erat.
Quo tibi, Pasiphae, pretiosas sumere vestes?
(*p*) Iste tuus nullas sentit adulter opes.

INTERPRETATIO.

Mirrha amavit patrem, sed non quomodo filia tenetur. Et nunc delitescit vincta cortice superinducta. Perfundimur etiam lacrymis illius, quas emittit arbore odorifera; & gutta retinet nomina dominæ. Forte Taurus albus gloria armenti erat sub vallibus umbrosis Idæ nemorosæ, notatur exiguo nigro inter cornua media: una fuit macula: reliqua erant colore lacteo. Juvencæ Gnossiades & Cydoneæ cupiverunt sustinuisse illum tergo suo. Pasiphae optabat fieri adultera Tauri: Illa invido odio persequebatur pulcras vaccas. Vulgata refero: Creta quæ habet centum urbes, quanquam vana sit, non potest hoc inficiari. Ipsa dicitur totondisse manu insolita frondes recentes & herbas tenerrimas tauro. Procedit comes armentis; nec cura mariti retinet profecturam, & Minos erat superatus a Tauro. Quo tibi Pasiphae induere vestimenta pretiosa? Iste tuus adulter nullas cognoscit divitias.

NOTÆ.

(a) *Myrrha*) Hanc fabulam prolixe habes Metam. lib. x. a v. 298.

(b) *Obducto*) Quia in arborem mutata, ut loco jam citato, v.490. & sequentibus narratur.

(c) *Lacrymis*) Myrrhæ guttis *scil.* ex arbore atillantibus.

(d) *Idæ*) Cretensis *scil.* nam alius mons fuit ejus nominis apud Trojam.

(e) *Taurus*) Ille est, cujus Amore capta est Pasiphae Minois uxor; ex quo etiam Minotaurum peperit.

(f) *Tenui nigro*) Id est, parva quadam macula nigra.

(g) *Una fuit labes*) Macula illa fuit nigra.

(h) *Lactis erant*) Candidus fuit ille Taurus.

(i) *Gnosiadesque*) *Cretenses*, a Gnoso Cretæ urbe, quæ Creta insula est Mediterranei nobilissima, hodie *Candie*.

(k) *Cydoneæque*) Id est, quæ Cydonem Cretæ oppidum incoluerunt.

(l) *Pasiphae*) Solis fuit filia, Minois uxor, quæ Tauri Amore æstuans, ut eo poriretur, ligneæ vaccæ Dædali opera fabricatæ sese inclusit, ut quidem tradunt fabulæ.

(m) *Centum quæ*) Centum urbium claram fuisse Cretam docet Plin. quam Hecatompolim vocat Strabo.

(n) *Quamvis sit mendax*) Cretenses etiam ex Epimenide Poeta mendaces arguit Divus Paulus ad Titum scribens.

(o) *Conjugis*) Minois *scil.*

(p) *Iste*) Taurus *scil.*

Quid

Quid tibi (*a*) cum speculo, montana armenta petenti?
Quid toties (*b*) positas fingis, inepta, comas?
Crede tamen speculo, quod te negat esse juvencam.
Quam cuperes fronti cornua nata tuæ!
Sive placet Minos; nullus quæratur adulter.
Sive virum mavis fallere; falle (*c*) viro.
In nemus & saltus thalamo regina relicto
(*d*) Fertur, ut (*e*) Aonio concita (*f*) Baccha Deo.
Ah quoties vaccam vultu spectavit iniquo,
Et dixit, (*g*) Domino cur placet ista meo!
(*h*) Aspice, ut ante ipsum teneris exultet in herbis:
Nec dubito, quin se stulta decere putet.
Dixit: & ingenti jamdudum de grege duci
Jussit, & immeritam sub juga panda trahi:
Aut cadere ante aras commentaque sacra coegit:
Et tenuit læta pellicis exta manu.
(*i*) Pellicibus quoties placavit numina cæsis:
Atque ait exta tenens, Ite, (*k*) placete meo?
Et modo se (*l*) Europen fieri, modo postulat (*m*) Io:
Altera quod bos est; altera vecta bove.

INTERPRETATIO.

Quid tibi armenta montana sequenti cum speculo? quid stulta componis toties capillos comtos? Habe tamen fidem speculo, quod te negat esse juvencam. Quam optares cornua orta fronti tuæ! Seu Minos placet; nullus adulter petatur: Seu præoptas decipere maritum; decipito viro. Regina petit nemus & saltus cubiculo destituto, ut Baccha correpta Deo Aonio. Ah quoties intuita est vaccam oculis torvis, & dixit, Quamobrem grata est ista meo Domino? Cerne quomodo saliat ante ipsum in herbis mollibus: nec dubito quin insulsa existimet sibi decorum esse. Dixit, & imperavit jam dudum abduci de magno armento, & immeritam cogi sub juga curva; aut adegit procumbere ante aras & sacra ficta: & viscera pellicis manu tractavit hilari. Quoties propitiavit Deos mactatis pellicibus; atque dixit tractans viscera, Discedite, grata estote meo! Et modo cupit se fieri Europen, modo Io; quia altera est vacca, altera ablata tauro.

NOTÆ.

(a) *Cum speculo*) Quærit Poeta, cur speculum tractet Pasiphae, quæ Taurum, non hominem amet.

(b) *Positas*) Id est, quæ jam satis comtæ fuerint.

(c) *Viro*) *Ames hominem, non taurum.*

(d) *Fertur*) Istud cum admiratione legendum: quod maxime ad scopum facit, probatque fœminas ad libidinem magis esse pronas.

(e) *Aonio*) Bacchus a patria Aonius dictus est: Fuit enim Aonia pars Bœotiæ montana, quæ & pro ipsa sumitur, uti Thebæ fuerunt Liberi patris natale solum.

(f) *Baccha*) Bacchi Sacerdos vini furore impulsa.

(g) *Domino*) Tauro *scil.*

(h) *Aspice*) Hic diu, tanquam in *se* immoratur Poeta, quæ puellarum in amorem impetum & vesaniam prodat. Neque vero fabulam dixeris: nam omnem fabulam exsuperat plurimarum amentia & furor. Cæterum verba hæc *Aspice*, &c. Pasiphaes sunt in vaccam aliquam insurgentis, quod Tauro quæsat placere.

(i) *Pellicibus*) Vaccis *scil.* quas amare Taurum suum credebat.

(k) *Placete*) Per indignationem, & quasi vaccæ exprobraret quod Tauro placere studuisset.

(l) *Europen*) Quia hanc Agenoris filiam Jupiter Tauri speciem indutus rapuit.

(m) *Io*) Quia huic Inachi filiæ idem Jupiter vaccæ formam dedit.

Hanc

(*a*) Hanc tamen implevit (*b*) vacca deceptus acerna
(*c*) Dux gregis: & (*d*) partu proditus (*e*) auctor erat.
(*f*) Cressa Thyesteo si se abstinuisset amore;
(*g*) (O quantum est, uni posse placere viro!)
(*h*) Non medium rapuisset iter, curruque retorto
Auroram versis Phœbus adisset equis.
(*i*) Filia purpureos Niso furata capillos,
(*k*) Pube premit rabidos inguinibusque canes,
(*l*) Qui (*m*) Martem terra, (*n*) Neptunum effugit in undis,
(*o*) Conjugis Atrides victima dira fuit.
Cui non defleta est (*p*) Ephyrææ (*q*) flamma Creusæ?
Et (*r*) nece natorum sanguinolenta parens?

INTERPRETATIO.

Taurus tamen delusus juvenca acerna hanc fecit gravidam; & auctor erat manifestatus partu. Si Cretensis restitisse amori Thyesteo (o quantum est posse acceptam esse uni viro!) Sol non fregisset iter medium, curru reflexo; nec adiisset auroram equis retrorsum actis. Filia quæ surripuit Niso comam purpuream, urget pube & inguinibus canes rabiosos. Atrides qui vitavit Martem terra, Neptunum in aquis, fuit hostia feralis uxoris. Cui non plorata est flamma Creusæ Ephyrææ; & mater cruenta cæde filiorum.

NOTÆ.

(a) *Hanc*) Pasiphaen *scil.*

(b) *Vacca*) In qua delituit Pasiphae, ut ante diximus.

(c) *Dux gregis*) Taurus *scil.*

(d) *Partu*) Minotaurum nempe enixa est Pasiphae, monstrum, quo turpissimi ejus concubitus sunt cogniti.

(e) *Auctor*) Taurus *scil.* aut certe homo quidam ejus nominis, Minois scriba, cui similem infantem cum altero Minois vultos referentem, uno partu Pasiphae edidit; authore Servio.

(f) *Cressa*) Ærope est Atrei uxor, quæ cum Thyeste Atrei fratre concubuit; cujus rei impatientia Atreus fratri liberos adulterio natos epulandos apposuit; quod ne videret Sol, reflexo ad Auroram curru retrocessisse fertur.

(g) *O quantum*) Id est, *quantum est fœminam uni tantum viro studere.* Fieri non potest quin multis une placeat; at forte evenerit ut placere non studeat.

(h) *Non medium*) Illud est quod modo dixi de Solis regressu.

(i) *Filia*) Scylla *scil.* Nisi Megarensium regis filia, quæ Minois amore capta, qui ejus patriam obsidebat, purpuream patris comam in qua fata urbis constabant illi attulit: quæ postea a Minoe spreta in avem Cyrim mutata est, ut alibi tradit Poeta.

(k) *Pube premit*) Fabulas, ut vides, hic ut & alibi confudit Poeta: nam Phorci, non Nisi vulgo dicitur esse filia Scylla quæ in monstrum aut scopulum mutata est.

(l) *Qui*) Agamemnon est Atrei filius, Rex regum, qui sceleratæ conjugis Clytemnestræ dolis ab Ægystho adultero interfectus est. Quo exemplo Poeta furiosam puellarum esse libidinem maxime probat.

(m) *Martem*) Id est, *vim armorum*, per Metonymiam.

(n) *Neptunum*) *Maris pericula*, per eamdem Metonymiam, Deo pro re cui præsidet posito.

(o) *Conjugis*) Clytèmnestræ *scil.* quæ Agamemnonem maritum, ut dixi, Troja advenientem trucidavit.

(p) *Ephyrææ*) Id est, *Corinthiacæ*: *Ephyra* enim primo appellata est Corinthus, celeberrima illa urbs Achajæ.

(q) *Flamma*) De illa loquitur quam in Creontis Corinthiorum regis domum Medea a Jasone repudiata immisit; qua flamma seu potius muliebri furore & regia, & Creusa regis filia, quam Jason uxorem ducebat, deflagravit.

(r) *Nece natorum*) Filios quos ex Jasone susceperat Medea ut maritum ulcisceretur, amore & spretæ flammæ dolore emens, laniavit.

Flevit

Flevit (*a*) Amyntorides per (*b*) inania lumina Phœnix:
(*c*) Hippolytum pavidi diripuistis equi.
Quid fodis immeritis, (*d*) Phineu, sua lumina natis?
Pœna reversura est in caput ista tuum.
Omnia fœminea sunt ista libidine mota.
Acrior est nostra, plusque furoris habet.
Ergo age, ne dubita cunctas superare puellas.
Vix erit e multis quæ neget una tibi.
Quæ dant, quæque negant, gaudent tamen esse rogatæ.
(*e*) Ut jam fallaris, tuta repulsa tua est.
Sed cur fallaris? cum sit nova grata voluptas;
Et capiant animos plus aliena suis?
(*f*) Fertilior seges est alienis semper in agris:
Vicinumque pecus grandius uber habet.
Sed prius ancillam captandæ nosse puellæ
(*g*) Cura sit: accessus molliat illa tuos.

INTERPRETATIO.

Phœnix Amyntorides lacrymas profudit per oculos vacuos: Equi efferati discerpsistis Hippolytum. Quamobrem Phyneu eruis oculos tuos filiis? Ista pœna recidet in caput tuum. Hæc omnia facta sunt libidine fœminea. Vehementior est nostra & habet plus furoris. Ergo age ne diffide vincere omnes puellas; vix una erit e multis quæ recuset. Quæ præbent, & quæ recusant, lætantur tamen esse rogatæ. Quanquam etiam decipiaris, repulsa tua est secura. Sed cur decipiaris, cum voluptas nova placeat; & aliena plus moveant animum quam sua? Seges est semper uberior in agris alienis: Et pecus vicinum habet uber distentius. Sed prius memineris nosse famulam puellæ capiendæ: illa paret aditus tuos.

NOTÆ.

(a) *Amyntorides*) Phœnix est Amintoris filius, Achillis præceptor, qui a patris concubina receptus, patrisque ob eam rem diris impetitus, in Thessaliam, relicta patria, profugit.

(b) *Inania*) Tandem illum oculis captum fuisse tradunt.

(c) *Hippolytum*) Fuit Hippolytus Thesei filius, qui turpissimo novercæ Phædræ amori obtemperare cum noluisset, apud patrem, tanquam de stupro eam appellasset, ab ipsa accusatus fuit: Cui furiosæ mulieri temere fidem adhibens Theseus, Neptunum adversus filium invocavit: Ex quo factum, ut, adversus honestissimum sed infelicissimum juvenem Phocas iniquus maris Deus immiserit, a quibus territi Hippolyti equi ipsum loris implicitum inter saxa discerpserunt.

(d) *Phineu*) Fuit Phineus rex Arcadiæ, vel, ut aliis placet, Thraciæ, aut Paphlagoniæ, (nam tota hæc fabula aliter ab aliis interpolata est) qui repudiata, aut Cleopatra mortua, uxorem Harpalicem duxit, cujus instinctu filios suos occæcavit: Quamobrem illum quoque Dii oculis privarunt, & harpyas aves immiserunt, quæ dapes diripiebant, ventrisque profluvio fœdabant. Atque & istud quantus sit fœminarum in Amore furor, demonstrat.

(e) *Ut jam*) Id est, *Quantumvis contra spem animi tui repulsam feras, atque optata negaverit mulier, tamen ex repulsa nihil periculi erit.*

(f) *Fertilior*) Istud ex parte dicit mulieris, cui elegans & magis gratus sit Amator quo non potitur, quam maritus.

(g) *Cura*) *Nam disciplina est eisdem munerarier*
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Terent. in Heautontimor.

Pro-

Proxima consiliis dominæ sit ut illa videto;
Neve parum tacitis conscia fida jocis.
Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando:
Quod petis, e facili, si volet illa, feres.
Illa legat tempus (medici quoque tempora servant)
Quo facilis dominæ mens sit, & apta capi.
Mens erit apta capi tunc, cum lætissima rerum
Ut seges in pingui luxuriabit humo.
Pectora dum gaudent, nec sunt adstricta dolore,
Ipsa patent: blanda tum subit arte Venus.
Tum cum tristis erat, defensa est Ilios armis:
(*a*) Militibus gravidum læta recepit equum.
Tum quoque tentanda est, cum pellice læsa dolebit:
Tum facias opera, ne sit inulta, tua.
Hanc (*b*) matutinos pectens ancilla capillos
Incitet: & (*c*) velo remigis addat opem.
Et secum tenui suspirans murmure dicat;
Ut puto, non poteris ipsa referre vicem.
Tum de te narret: tum persuadentia verba
Addat; & insano juret amore mori.
Sed properet, ne vela cadant, auræque residant.
Ut fragilis glacies, interit ira mora.
Quæris, an hanc ipsam prosit violare ministram?
Talibus admissis alea grandis inest.

INTERPRETATIO.

Cura ut illa sit intima consiliis dominæ; & sit fidelis conscia lusibus secretis. Tu vince illam promissis, fac tuam *precando. Consequeris nullo negotio quod cupis, si illa volet. Illa dispiciat opportunitatem (Medici observant quoque opportunitates) qua ingenium Dominæ sit molle & idoneum moveri. Ingenium erit aptum capi, tum cum festivissima rerum luxuriabit ut sata in solo stercorato. Dum cor lætatur nec premitur dolore, illud apertum est: tum Venus subrepit dolo illecebroso. Troja tum armis propugnata est cum erat mœsta: Hilaris admisit equum plenum militibus. Tum quoque captanda est cum offensa pellice mœrebit: tum efficias auxilio tuo ne sit inulta. Ancilla fingens comam matutinam hanc urgeat; & adjiciat operam remigis velo. Et tacite suspirans dicat levi murmure; Ipsa credo non poteris gratiam referre. Tunc loquatur de te; tunc adjiciat verba persuadentia: & te perire juret amore furioso. Sed festinet ne vela contrahantur, & venti quiescant. Ira tempore, sicuti glacies fragilis diffluit. Petis an juvet corrumpere hanc ipsam famulam? Alea magna est in ejusmodi ausibus.*

NOTÆ.

(a) *Militibus*) Quo dolo Sinon equum ligneum militibus plenum in urbem Trojam invexerit, qui postea Græcis portas aperuerunt ex Virgilii Æneidos lib. 2. a versu 162. omnino petendum.

(b) *Matutinos*) Id est, qui matutino tempore pectantur.

(c) *Velo rem.*) Metaphora est e re nautica, ubi non modo velis festinantes, sed insuper remis navem suam solent impellere. Mens est Poetæ, ut dominam ob pellicem jam satis iratam, ancilla insuper contra maritum instiget, quo amatoris votis facilius annuat.

Hæc

Hæc a concubitu fit sedula; tardior illa:
Hæc dominæ munus te parat, illa sibi.
(*a*) Casus in eventu est: licet hæc indulgeat ausis;
Consilium tamen est abstinuisse meum.
Non ego per præceps & (*b*) acuta cacumina vadam:
Nec juvenum quisquam me duce captus erit.
Si tamen illa tibi, dum dat recipitque tabellas,
Corpore, non tantum sedulitate, placet;
Fac domina potiare prius: comes illa sequatur:
Non tibi ab ancilla est incipienda Venus.
Hoc unum moneo (si quid modo creditur arti,
Nec mea dicta rapax per mare ventus agit):
Aut non tentaris, aut perfice: tollitur index,
Cum semel in partem criminis ipsa venit.
Non avis utiliter viscatis effugit alis:
Non bene de laxis cassibus exit aper.
Saucius arrepto piscis teneatur ab hamo,
Perprime tentatam: nec, nisi victor, abi.
Tum neque te prodet communi obnoxia culpæ:
Factaque erunt dominæ dictaque nota tibi.
Sed bene (*c*) celetur: bene si celabitur (*d*) index,
Notitiæ suberit semper amica tuæ.
Tempora qui solis operosa colentibus arva,
Fallitur, & nautis aspicienda putat.
Nec semper credenda Ceres fallacibus arvis:
Nec semper viridi concava puppis aquæ.

INTERPRETATIO.

Hæc fit diligens post coitum; illa segnior: hæc te adornat munus Dominæ, illa sibi. Eventus dubius est. Quanquam hæc faveas inceptis; tamen consilium meum est non fecisse. Ego non eam per abrupta, & fastigia ardua; nec quisquam adolescentum decipietur me suasore. Si tamen illa grata est tibi corpore, non tantum diligentia, dum tradis & recipis tabellas; fac potiaris prius Domina; illa sequatur comes. Venus non est tibi incipienda ab ancilla. Admoneo hoc unum: (si quid modo arti confiditur; nec ventus rapidus aufert mea præcepta per mare:) vel ne conatus fueris, vel ad metam perduce: removetur index, cum ipsa descendit semel in partem flagitii. Avis damnose avolat alis visco illitis: aper damnose erumpit ex retibus laxis. Piscis vulneratus retineatur ab hamo apprehenso. Supera captatam; nec recede, nisi voti compos. Tum neque te accusabit rea socii criminis: & facta & dicta dominæ tibi erunt perspecta. Sed bene celetur: si index celabitur bene, amica erit semper tibi perspecta. Ille decipitur qui credit tempora observanda solis cultoribus agrorum laboriosorum & nautis. Nec frumenta semper committenda agris incertis: nec semper navis concava aquæ glaucæ.

NOTÆ.

(a) *Casus est in*) id est, *forte succedes, forte non succedes*.

(b) *Acuta*) Ubi vix quisquam stare possit, cum potius ruina immineat.

(c) *Celetur*) Quicquid Ancilla dixerit de amica, & quidquid ipsa fecerit.

(d) *Index*) Ancilla, *scilicet*, quæ dominæ consilia & res omnes aperit.

Nec teneras semper tutum captare puellas.
Sæpe dato melius tempore fiet idem.
Sive (*a*) dies subeit natalis; sive Kalendæ,
(*b*) Quas Venerem Marti continuasse juvat;
(*c*) Sive erit ornatus, non ut fuit ante, sigillis;
Sed regum positas Circus habebit opes;
Differ opus: tunc tristis (*d*) hyems, tunc (*e*) Pliades instant:
Tunc tener æquorea mergitur (*f*) Hœdus (*g*) aqua.
Tunc bene (*h*) desinitur: tunc, si qui creditur alto,
(*i*) Vix tenuit laceræ naufraga membra ratis.
Tu licet incipias, qua flebilis (*k*) Allia luce
Vulneribus Latiis sanguinolenta fuit:
Quaque die redeunt rebus minus apta gerendis
Culta (*l*) Palæstino (*m*) septima festa Syro.

INTERPRETATIO.

Nec semper tutum molles venari puellas. Idem fiet sæpe melius occasione ostentata. Sive natalis dies aderit, sive Kalendæ, quas gratum est Veneri continuasse Marti: Sive circus erit cultus, non signis, ut fuit ante, sed habebit divitias illatas Regum; differ opus: tunc gravis tempestas; tunc Pliades urgent. Tunc tener hœdus tingitur aqua marina. Tunc bene cessatur: tunc si quis committitur profundo mari, vix tenuit partes naufragas navis discerpta. Quanquam tu aggrediaris die quo luctuosus Allia fuit cruentus plagis Latinis; & die quo festa septima observata a Palæstino Syro redeunt minus idonea rebus agendis.

NOTÆ.

(a) *Dies natalis*) Qui apud priscos in magna erat veneratione.

(b) *Quas Venerem*) Romanis primus dictus est mensis Martius; cujus Calendæ seu prima dies Marti sacer fuit; quo Matronalia a matronis Marti, Romuli patri, celebrabantur, quoque primo anni die, ut etiam mos est nostratibus, mariti, itemque amantes matronarum & puellarum gratiam muneribus sibi conciliare studebant. Secundus mensis Aprilis fuit, cujus Calendæ Veneri sacræ, quibus etiam matronæ & puellæ de festis sollicitæ. Patet ex his sensus istius Pentametri; nisi quod, ut Poetæ mos est, plura intelligit quam quæ primo intuitu mentem subeunt. Nota vero sunt quæ de Marte & Venere ipse Vulcanus in solem dedit; unde facile quid de puellis Marti operantibus olfaciendum voluerit Naso.

(c) *Sive erit*) Negat Poeta tunc puellæ conciliandæ dandam esse operam, cum regum opibus ac spoliis, Romam ab Imperatoribus advectis, Circus exornatus omnium mentem & oculos retinet: frustra enim operam sumi.

(d) *Hyems*) Id est, tempus, quo navigationem non sine magno periculo Amans suscipiat; perinde ut nauta qui hyeme maria subiret. Metaphora est continuata, seu allegoria.

(e) *Pliades*) Stellæ sunt septem quas Latini dixerunt Vergilias, quibus occidentibus hyems ostenditur, authore Hygino.

(f) *Hœdus*) Stellæ sunt in auriga, quæ quia mense Octobri oriuntur, quo tempore pluviæ & tempestates solent exoriri, eas cum quibusdam aliis signis cœlestibus ortu suo, ut & occasu cieri dictæ sunt.

(g) *Aqua*) Maris *scil.* in quod signa cœlestia sese, cum occidunt, videntur demergere.

(h) *Desinitur*) *A captanda puella cessatur*.

(i) *Vix tenuit*) Id est, vix tabulæ alicujus beneficio sese periculo subtraxerit.

(k) *Allia*) Fluvius est Italiæ, haud procul ab urbe, apud quem deletæ sunt a Gallis copiæ Romanæ, ad 15. Calend. sextiles; quem diem atrum, infaustæ velut appellatione damnarunt.

(l) *Palæstino*) Id est, *Judæo*: nam Palæstina provincia est Syriæ, quæ Palæstina Syria, & Judæa plurimis authoribus dicitur.

(m) *Septima*) quæ Sabbatha sunt Judæorum.

Ma-

Digitized by Google

Magna (*a*) superstitio tibi sit natalis amicæ;
Quaque aliquid dandum est, illa sit (*b*) atra dies.
Cum bene vitaris; tamen (*c*) auferet: invenit artem
Fœmina, qua cupidi carpat amantis opes.
(*d*) Institor ad dominam veniet (*e*) discinctus emacem:
Expediet merces teque sedente suas.
Quas illa, inspicias, (*f*) sapere ut videare, rogabit.
Oscula deinde dabit: deinde rogabit, emas.
Hoc fore contentam multos jurabit in annos.
Nunc opus esse sibi, nunc (*g*) bene dicet emi.
Si non esse domi, quos des, (*h*) causabere nummos;
(*i*) Littera poscetur; ne didicisse juvet.
Quid, quasi natali cum poscit munera (*k*) libo;
Et quoties opus est, (*l*) nascitur ipsa sibi?
Quid cum mendaci damno mæstissima plorat;
Elapsusque cava fingitur aure (*m*) lapis?
Multa rogant utenda dari; data reddere nolunt.
Perdis; & in damno gratia nulla tuo.
Non mihi, sacrilegas meretricum ut prosequar artes,
Cum totidem linguis, sint satis ora decem.

INTERPRETATIO.

Magna sit tibi religio natalis amicæ; & illa sit dies atra, qua aliquid præbendum est. Cum bene effugeris, tamen tollet: fœmina excogitat dolos quibus rapiat divitias amantis avidi. Institor discinctus accedet ad dominam emendi cupidam: Et exponet merces suas te præsente. Quas illa orabit spectes, ut credaris esse callidus: postea osculabitur; postea precabitur ut emas. Jurabit tibi satis fore hoc in multos annos; jam se opus habere; jam dicet emi vili pretio. Si prætexas pecuniam quam numeres non esse domi; littera petitur; ne gratum sit eas didicisse. Quid dum petit dona quasi die natali; & ipsa nascitur sibi quoties opus est? Quid cum flet tristissima falsa jactura; & gemmo simulatur defluxisse aure cava? Multa petunt tradi utenda: nolunt restituere tradita. Amittis; & nulla gratia est in tuo detrimento. Ora decem cum totidem linguis non sufficiant mihi, ut dolos narrem detestandos scortorum.

NOTÆ.

(a) *Superstitio sit natalis*) Id est, *Caveas ne quid illa die cum puella incipias; ejusmodi dies maxime timeas*: quia *scilicet* natalis strenæ dies & stipendii.

(b) *Atra*) Id est infausta.

(c) *Auferet*) Dona *scilicet*, quæ extorqueat.

(d) *Institor*) *Un facteur de boutique*.

(e) *Discinctus*) Id est, *in tunicis demissis*. Propert.

& ibo
Mundus demissis institor in tunicis.

(f) *Sapere*) Id est: *in cognoscendis & emendis mercibus callidum esse*.

(g) *Bene*) *Vili pretio*.

(h) *Caussabere*) *In excusationem dixeris*.

(i) *Littera*) Syngraphum *scilicet*, quo fidens institor puellæ merces relinquat: ut tum satius fuerit litteras non didicisse.

(k) *Libo*) Libum genus est placentæ de farre & melle, quod die natali amicis præbere solebant.

(l) *Nascitur*) Hoc est, *se muneris accipiendi causa, tali die natam dicit*.

(m) *Lapis*) Pretiosus *scil.* gemma, aut unio, quos hodieque auribus suspendere solent puellæ.

Digitized by Google

(*a*) Cera (*b*) vadum tentet rasis infusa tabellis:
Cera tuæ primum nuncia mentis eat.
Blanditias ferat illa tuas: imitataque amantem
Verba, nec exiguas, quisquis es, adde preces.
Hectora donavit (*c*) Priamo prece motus Achilles:
Flectitur iratus voce rogante Deus.
Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis dives quilibet esse potest.
Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum:
Illa quidem fallax, sed tamen apta Dea est.
Si dederis aliquid, poteris ratione relinqui.
(*d*) Præteritum tulerit, perdideritque nihil.
At quod non dederis, semper videare daturus.
Sic dominum sterilis sæpe fefellit ager.
Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor:
Et revocat cupidas alea (*e*) blanda manus.
Hoc opus, hic labor est, primo sine munere jungi:
Ne dederit gratis; quæ dedit, usque dabit.
Ergo eat; & blandis peraretur littera verbis:
Exploretque animos, primaque tentet iter.
Littera (*f*) Cydippen pomo perlata fefellit:
Insciaque est verbis capta puella suis.

INTERPRETATIO.

Cera illita tabellis expolitis exploret vadum; Cera eat primo nuntia consilii tui. Illa deferat lenocinia tua, & quisquis es adjice verba simulantia te amantem, nec parce precibus. Achilles prece adductus reddidit Hectorem Priamo: Deus movetur voce supplici. Fac pollicearis: quid enim nocet polliceri? Quivis potest esse locuples promissis. Spes durat in tempus prolixum, si est semel recepta: illa quidem Dea est mendax, sed tamen commoda. Si tradideris aliquid, poteris carere ratione. Præteritum sustuleris, & nihil amiserit. At videaris semper traditurus quod non tradideris. Sic ager infœcundus sæpe decepit Dominum. Sic lusor non desinit amittere, ne amiserit: & alea illecebrosa revocat manus avidas. Hoc opus, hic labor est coire primo sine dono: quæ concesseis concedet semper ne concesseris frustra. Ergo discedat littera, & perscribatur verbis suavibus: & scrutetur mentem, & prima exploret iter. Littera perlata pomo decepit Cydippen; puella imperita est implicita verbis suis.

NOTÆ.

(a) *Cera*) Id est, *Litteræ in tabellis ceratis*. Metonymia est subjecti.

(b) *Vadum*) Id est, *qualis sit puellæ animus*. Metaph. est ab iis qui flumen trajicere conantur.

(c) *Priamo prece*) Pretio tamen addito.

Exanimumque auro corpus vendebat Achilles, Virg.

(d) *Præteritum*) Munus scilicet oblatum, cum tamen sui non faciat copiam puella.

(e) *Blanda*) Quæ lene tormentum spe lucri addit lusori.

(f) *Cydippen*) Fabulam supra vidimus in epistolis. Acontius Delum, ad Dianæ sacra, quæ a virginibus celebrabantur, ex Cæa insula navigavit; ubi in Cydippes amorem exarsit: Et eam uxorem cum aperte non auderet petere, ad hunc dolum confugit. Lex erat ut quæ in templo Dianæ Deliæ dicerentur, rata essent: itaque pomum ad puellæ pedes projecit, in quo hi versus scripti erant.

Juro tibi sane per mystica sacra Dianæ,
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Æa-

Disce bonas artes (moneo,) Romana juventus;
Non tantum trepidos ut tueare reos.
Quam populus, judexque gravis, lectusque senatus,
Tam dabit eloquio victa puella manus.
Sed (a) lateant vires; nec sis in fronte disertus.
Effugiant ceræ verba molesta tuæ.
Quis, nisi mentis inops, teneræ (b) declamet amicæ?
Sæpe valens odii (c) littera causa fuit.
Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba:
Blanda tamen, præsens ut videare loqui.
Si non accipiet scriptum, illectumque remittet:
Lecturam spera: propositumque tene.
Tempore difficiles veniunt ad aratra juvenci:
Tempore (d) lenta pati fræna docentur equi.
Ferreus assiduo consumitur anulus usu:
Interit (e) assidua vomer aduncus humo.
Quid magis est saxo durum? quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.
(f) Penelopen ipsam (persta modo) tempore vinces.
Capta vides sero Pergama; capta tamen.
Legerit, & nolit rescribere; cogere noli.
Tu modo blanditias fac legat usque tuas.
Quæ voluit legisse, volet rescribere lectis.
Per numeros venient ista gradusque suos.

INTERPRETATIO.

Perdisce liberales artes (*hortor*) *Romana juventus, non tantum ut defendas reos timidos. Quam populus & Judex severus & lectus Senatus, tam puella superata concedet verbis disertis. Sed vires occultentur, nec sis primo facundus. Tabellæ tuæ vitent verba dura. Quis nisi amens declamet molli amicæ? Sæpe littera fuit potens causa odii. Sit tibi sermo credibilis, & verba usitata: suavia tamen, ut videaris coram loqui. Si non accipiat litteram, & remittat illectam, spera lecturam: & sta in incepto. Juvenci rebelles accedunt ad aratra tempore: Equi coguntur pati habenas flexiles tempore. Annulus ferreus consumitur usu continuo: Dens curvus aratri teritur terra assidua. Quid est durius petra? quid mollius aqua? Petræ tamen duræ perforantur aqua tenera. Superabis ipsam Penelopen tempore.* (*Urge modo propositum.*) *Cernis Trojam superatam sero, superatam tamen. Legerit, & nolit respondere, noli cogere. Tu facito tantum ut legat semper molles tuos sermones. Quæ volet legisse, volet respondere lectis. Ista promovebuntur per numeros suos & gradus.*

NOTÆ.

(a) *Lateant*) Artis est, *scilicet*, celare artem: & in eo laus artis altima.

(b) *Declamet*) Id est, magno eloquentiæ conatu sese magis Oratorem quam amantem ridicule profiteatur.

(c) *Littera*) Quæ, *scilicet* nimis diserta & in declamationis modum composita fuerit.

(d) *Lenta fræna*) Quorum, *scilicet*, habenæ ex corio flexili constant.

(e) *Assidua*) Qua assidue inter arandum teritur.

(f) *Penelopen*) Pro quavis castissima muliere.

For-

Forsitan & primo veniet tibi littera tristis,
Quæque roget, ne se sollicitare velis.
Quod rogat illa, timet: quod non rogat, optat, ut instes.
Insequere, & voti postmodo compos eris.
Interea sive illa toro resupina feretur;
Lecticam dominæ (*a*) dissimulanter adi:
Neve aliquis verbis odiosas offerat aures,
Quam potes, ambiguis callidus abde notis.
Seu pedibus (*b*) vacuis illi spatiosa teretur
Porticus; hic socias tu quoque junge moras.
Et modo præcedas facito; modo terga sequaris:
Et modo festines; & modo lentus eas.
Nec tibi de mediis aliquot transire (*c*) columnas
Sit pudor, aut lateri continuasse latus.
Nec sine te curvo sedeat spatiosa theatro:
Quod spectes, humeris afferet illa suis.
Illam respicias, illam mirere licebit,
Multa supercilio, multa loquare notis.
Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam;
Et faveas illi, quisquis (*d*) agatur amans.
Cum surget, surges; donec sedet illa, sedebis.
Arbitrio dominæ tempora perde tuæ.
Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos:
Nec tua mordaci (*e*) pumice crura teras.

INTERPRETATIO.

Forte etiam littera mœsta tibi feretur primo; & quæ oret ne velis labefactare se. Illa reformidat quod petit; cupit ut urgeat quod non petit. Insta & postmodo eris compos voti. Interea sive illa vehetur resupina lecto; adi dissimulanter lecticam dominæ; & ne aliquis præbeat aures invidiosas verbis, vafer involve quantum potes signis dubiis. Seu porticus vasta calcabitur ab illa pedibus incomitatis, tu quoque hic una hæreas. Et modo fac anteeas, modo sequaris terga, & modo properes, & modo lente ambules. Nec te pudeat transire aliquot columnas de mediis, aut continuasse latus lateri. Nec magnifica sedeat sine te theatro curvo: illa afferet suis humeris quod spectes. Licebit illam intuearis, illam suspicias; proferas multa supercilio, multa signis. Et plaudas, histrione saltante aliquam puellam; & faveas amanti, quisquis ille repræsentetur. Surges cum surget; sedebis quandiu illa sedet. Tere tempus ad libitum dominæ tuæ. Sed neque crispes comam calamistro: Nec expolias crura tua pumice aspero.

NOTÆ.

(a) *Dissimulanter*) *Quasi nescieris quæ in lectica fuerit.*

(b) *Vacuis*) Cum nullus sit comes.

(c) *Columnas*) Quibus Porticus fultæ sunt, *et silicet.*

(d) *Agatur*) *A mimo repræsentetur.*

(e) *Pumice*) Pumex spongiosus est lapis, quo in lævigando corpore & detergendis pilis fœminæ utebantur. Gall. *Pierre ponce.*

Digitized by Google

Iſta jube faciant, (*a*) quorum (*b*) Cybeleia mater
Concinitur Phrygiis (*c*) exululata modis,
Forma viros neglecta decet: (*d*) Minoida Theseus
Abſtulit a nulla tempora comtus acu.
(*e*) Hippolytum Phædra, nec erat bene cultus, amavit:
Cura (*f*) Deæ ſilvis aptus Adonis erat.
Munditiæ placeant: (*g*) fuſcentur corpora (*h*) campo:
Sit bene conveniens, & ſine labe toga.
Linguaque ne rigeat: careant rubigine dentes:
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Nec male deformet rigidos tonſura capillos:
Sit coma, ſit docta barba reſecta manu.
Et nihil emineant, & ſint ſine ſordibus ungues:
Inque cava nullus ſtet tibi nare pilus.
Nec male odorati ſit triſtis anhelitus oris:
(*i*) Nec lædant nares virque paterque gregis.
(*k*) Cætera laſcivæ faciant concede puellæ:
Et ſi quis (*l*) male vir quærit habere (*m*) virum.

INTERPRETATIO.

Impera iſta faciant quorum numeris Phrygiis mater Cybeleia exululata cantatur. Forma neglecta decet viros. Theſeus nulla acu ornatus tempora avexit Minoida. Phædra amavit Hippolytum, nec erat bene comtus. Adonis Amor Deæ erat idoneus ſilvis. Munditiæ probentur; corpora ſubnigra reddantur campo. Toga ſit concinna & ſine macula: Et lingua ne hæſitet: Dentes ſint abſque rubigine: Nec pes incertus fluctuet tibi in calceo male cohærenti. Nec tonſura prave deformet comam aſperam: ſint capilli, ſit barba detonſa perita manu. Et nihil exſtent, & ſint ungues ſine ſpurcitia; & nullus pilus ſit tibi in nare cava. Nec ſpiritus oris male odorati ſit gravis: Nec vir & pater gregis offendant nares. Fac puellæ luxurioſæ reliqua curent: Et ſi quis effœminatus ſtudet conſequi virum.

NOTÆ.

(a) *Quorum*) Semiviros magnæ matris Sacerdotes deſignat, qui totum corpus quotidie, ut mundi eſſent, radebant.

(b) *Cybeleia*) Ops eſt, ſeu Veſta, ent Rhea, magna Deorum mater, quæ a Cybele Phrygiæ monte, ubi primum inſtituta ejus ſacra, Cybele quoque dicta eſt.

(c) *Exululata*) Incondito fiſtularum & tympanorum ſtrepitu, ſicut in Bacchi ſacris, & furiali ſacrificantium ululatu bonæ Deæ ſacra peragebant.

(d) *Minoida*) Phædram Minois filiam, cujus ex Epiſtola Ariadnes nota fabula.

(e) *Hippolytum*) De eo ſupra v. 338.

(f) *Deæ*) Veneris *ſcil.* quæ Adonidem Cinyræ Cypriorum regis & Myrrhæ filium adamavit.

(g) *Fuſcentur*) Solis ardore, *ſcilicet*.

(h) *Campo*) Martium intellige, ubi variis certaminibus ſeſe Romani juvenes exercebant.

(i) *Nec lædant*) Id eſt, ne axillæ fœtidum, qualem hircus emittit, odorem exhalent.

(k) *Cætera*) Cultui ſuperfluo ſtudeant.

(l) *Male vir*) Cinædum judicat.

(m) *Virum*) A quo, *ſcil.* patiatur muliebria. Atque atrociſſimum eſt iſtud in effœminatos & comtulos, quos hodie multos, non ſine maximo dedecore videmus.

Ecce

Ecce (*a*) suum vatem Liber (*b*) vocat: hic quoque amantes
Adjuvat; & flammæ, qua calet ipse, favet.
(*c*) Gnossis in ignotis amans errabat arenis,
Qua brevis æquoreis (*d*) Dia feritur aquis.
Utque erat e somno tunica velata recincta,
Nuda pedem, croceas irreligata comas,
Thesea crudelem surdas clamabat ad undas,
(*e*) Indigno teneras imbre rigante genas.
Clamabat, flebatque simul; sed utrumque decebat:
Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
Jamque iterum tundens mollissima pectora palmis:
Perfidus ille abiit: quid mihi fiet? ait.
Quid mihi fiet? ait: sonuerunt cymbala toto
Littore, & (*f*) attonita tympana pulsa manu.
(*g*) Excidit illa metu, (*h*) rupitque novissima verba:
Nullus in exanimi corpore sanguis erat.

INTERPRETATIO.

Ecce Bacchus accersit suum Poetam: Hic etiam fert opem amantibus, & favet igni qua ipse uritur. Gnossis insana vagabatur in arenis insolitis, qua parva Dia percellitur aquis marinis. Et ut erat tecta, e somno tunica soluta, nudos habens pedes, capillis flavis haud astrictis, vociferabatur Theseum crudelem ad surdas undas, lacrymis immeritis perfundentibus molles genas. Vociferabatur & simul lacrymabatur; sed utrumque decebat: nec illa est facta deformior lacrymis suis. Jamque iterum plangens tenerrima pectora manibus; Ille perfidus excessit, dixit: quid mihi eveniet? Quid mihi eveniet? inquit: Cymbala & tympana pulsata manu furore correpta toto littore strepuerunt. Illa procubuit metu & abscidit ultima verba: Nullus sanguis erat in corpore exanimato.

NOTÆ.

(a) *Suum*) Quia & Bacchus, sicuti Apollo, Poetis præesse dicitur, sine quo Carmina bene non possunt procedere, ipsis etiam Poetis fatentibus.

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda.
nec vivere carmina possunt
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Horat.

(b) *Vocat*) *Ad scribenda carmina impellit*: qui etiam favet amantibus.

(c) *Gnossis*) Ariadna est Minois filia, a Gnosso Cretæ urbe ubi ille regnavit sic dicta. Illam autem, Minotauro ejus ope superato in patriam, spe data matrimonii, Theseus ducebat, jamque ad Naxum insulam pervenerat; at ibi miseram reliquit, cujus misertus Liber Pater uxorem sibi copulavit.

(d) *Dia*) Naxus est insula, una ex Cycladibus, quæ & Dia appellata est.

(e) *Indigno imbre*) Id est, *Lacrymis quibus, ob Thesei ex insula discessum immerita vultus fœdabat.*

(f) *Attonita*) Furentium Baccarum *scil.* quæ Liberi patris sacra celebrabant.

(g) *Excidit*) Notat vox ista conversionem aut subitam animi mutationem, quam facit major objectorum impetus, quo ab alicujus rei contemplatione abstrahimur.

(h) *Rupit*) *Intermisit*, tympanorum strepitu territa.

Ecce

Ecce (*a*) Mimallonides spatsis in terga capillis:
Ecce leves Satyri prævia turba Dei:
Ebrius ecce senex pando (*b*) Silenus asello,
Vix sedet; & pressas continet arte jubas.
Dum sequitur Bacchas, Bacchæ fugiuntque petuntque,
Quadrupedem ferula dum malus urget eques;
In caput aurito cecidit delapsus asello.
Clamarunt Satyri, Surge age, surge, pater.
Jam (*c*) Deus e curru, quem summum texerat uvis,
(*d*) Tigribus adjunctis aurea lora dabat.
Et color, & Theseus, & vox abiere puellæ:
Terque fugam petiit: terque retenta metu
Horruit, ut steriles, agitat quas ventus, aristæ:
Ut levis in madida canna palude tremit.
Cui Deus, En adsum tibi (*e*) cura fidelior, inquit:
Pone metum; Bacchi, (*f*) Gnossias, uxor eris.
Munus habe (*g*) cœlum: cœlo spectabile sidus
Sæpe reges dubiam Cressa (*h*) Corona (*i*) ratem.
Dixit; & e curru, ne tigres illa timeret,
Desilit: imposito cessit arena pedi.

INTERPRETATIO.

Ecce Mimallonides comis effusis in dorsum; ecce satyri veloces turba præcedens Deum; ecce Silenus vino oppressus, vix sedet curvo asello, & tenet jubas quas arte comprimit. Dum sequitur Bacchas, Bacchæ & recedunt, & accedunt; dum ineptus eques premit asinum ferula, procubuit in caput delapsus aurito asello. Satyri vociferati sunt, surge age, surge pater. Jam Deus laxabat habenas aureas tigribus alligatis, e curru, quem summum velaverat racemis. Et color, & Theseus & vox puellæ evanuerunt: Et ter in fugam se dedit, & ter repressa timore, tremuit, ut aristæ steriles quas aura impellit; ut mobilis arundo concutitur in palude uvida. Ad quam Deus: Ecce ait, præsto sum, cura fidelior; Mitte timorem, Gnossias erit conjux Bacchi. Donum accipe cœlum; Corona Cretensis sydus conspicuum gubernabis sæpe navem incertam. Dixit; & e curru leviter descendit, ne illa reformidaret Tigres: arena cessit pedi immisso.

NOTÆ.

(a) *Mimallonides*) Bacchæ sunt mulieres Bacchi sacra celebrantes: quæ a Mimante Ioniæ monte, Baccho sacro sit dictæ sunt; nisi incomparabilis Bocharti sententiam sequi velis, qui vocem facit Hebræam; quasi illæ essent *Memallelan*, id est, garrulæ & loquaculæ; aut a *mamal*, seu torculari deductam vocem malis.

(b) *Silenus*) Bacchi nutritius, pædagogus, & comes est assiduus, plerumque asello suo, nisi quandoque pedes baculo nititur, insidens, Satyrorum senior.

(c) *Deus*) Bacchus *scil.*

(d) *Tigribus*) Qui, ut & Lynces Bacchi currum trahere dicuntur.

(e) *Cura*) Id est, *Qui tui curam majorem habeam.*

(f) *Gnossias*) Patronymicum est fœmininum a Gnosso Cretæ urbe, sicut & Gnossis, de quo supra.

(g) *Cœlum*) Quo a Baccho translatum Poeta scripsit in Fastis.

(h) *Corona*) Sydus est Ariadnes corona, novem stellis conspicua, quam prope Bootes humero sinistro contingit.

(i) *Ratem*) Id est, Nautas, qui cursum suum sideribus solent dirigere. Metonym. est subjecti, seu continentia pro re contenta.

Implicitamque sinu (neque enim pugnare valebat)
Abstulit: ut facile est omnia posse Deo.
Pars, (*a*) Hymenæe, canunt: pars clamant, (*b*) Evhie evoe!
Sic coeunt sacro nupta Deusque toro.
Ergo, ubi contigerint positi tibi (*c*) munera Bacchi,
Atque erit in socii fœmina parte tori;
(*d*) Nyctelium que patrem, nocturnaque sacra precare,
Ne jubeant capiti vina nocere tuo.
Hic tibi multa licet sermone latentia tecto
Dicere, quæ dici sentiat illa sibi:
Blanditiasque leves tenui perscribere vino;
Ut dominam in mensa se legat illa tuam:
Atque oculos oculis spectare fatentibus (*e*) ignem.
Sæpe tacens vocem verbaque vultus habet.
Fac primus rapias illius tacta labellis
Pocula; quaque bibet parte puella, bibas.
Et quodcumque cibi digitis libaverit illa,
Tu pete: dumque petes, sit tibi tacta manus.
Sint etiam tua vota viro placuisse puellæ.
Utilior vobis factus amicus erit.
Huic, si (*f*) sorte bibes, (*g*) sortem concede priorem:
Huic detur capiti demta corona tuo.

INTERPRETATIO.

Et rapuit involutam sinu; (neque enim poterat obniti :) ut facile est Deo posse omnia. Pars canunt, Hymenæe: pars vociferantur, Evhie Evoe! Sic Deus & sponsa junguntur sacro lecto. Ergo, ubi obvenerint tibi dona Bacchi appositi, atque fœmina erit in parte lecti socii; orato & patrem Nyctelium, & sacra nocturna, ne imperent vina officere capiti tuo. Hic licet tibi proferre multa abscondita verbis ambiguis, quæ illa cognoscat sibi dici; & perscribere molles blanditias vino exiguo; ut illa se legat Dominam tuam in mensa: & aspicere oculos oculis profitentibus amorem. Facies muta sæpe habet vocem & verba. Fac primus corripias pocula tacta illius labiis; & potes qua parte puella potabit. Et quodcunque esca illa attigerit digitis, tu carpe; & dum carpes, manus a te tangatur. Cupias etiam gratum esse marito puellæ. Erit commodior vobis factus amicus. Si sorte potaveris, permitte illi sortem priorem: Corona detracta capiti tuo illi cradatur.

NOTÆ.

(a) *Hymenæe*) Deus est quem in nuptiarum felicitatem solebant invocare: Liberi Patris & Veneris, vel ut alii malunt, Uraniæ filius.

(b) *Evhie*) Echius, vel Echous, Bacchus dictus est, quod bello adversus gigantes in Leonem mutatus, eorum unum cum peremisset, audierit a Jove εὖ υἱὲ, *Macte, præclare fili*.

(c) *Munera*) Vinum *scil.*

(d) *Nyctelium*) Eo nomine Bacchus a νυκτελέω, *nocte perficio*, dictus est, quod noctu ejus sacra celebrarentur.

(e) *Ignem*) Amorem *scil.* quod quidem toties tædet repetere.

(f) *Sorte*) Sorte & talis regna vini data, aut arbitrum bibendi, seu Modiperatorem factum, qui bibendi modum præscriberet, ex Horatio aliisque liquet: Imo & sorte dapes distributæ nonnunquam.

(g) *Sortem*) Ut, *scil.* prior maritus bibat.

Sive

Sive erit inferior, seu par, prior omnia sumat:
Neu dubites illi verba secunda loqui.
Tuta frequensque via est, per amicum fallere nomen.
Tuta frequensque licet sit via; crimen habet.
Inde (*a*) procurator nimium quoque multa procurat,
Et sibi mandatis plura videnda putat.
Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi:
Officium præstent mensque pedesque suum.
Jurgia præcipue vino stimulata caveto,
Et nimium faciles ad fera bella manus.
Occidit (*b*) Eurytion stulte data vina bibendo.
Aptior est dulci mensa merumque joco.
Si vox est, canta; si mollia brachia, salta:
Et quacumque potes dote placere, place.
Ebrietas ut vera nocet, sic ficta juvabit.
Fac titubet blæso subdola lingua sono:
Ut, quidquid facies dicesve protervius æquo,
Credatur nimium causa fuisse merum.
Et, Bene, dic, dominæ; bene, cum quo dormiat illa:
Sed male sit, tacita mente precare viro.
At, cum discedet mensa conviva remota;
(Ipsa tibi accessus turba locumque dabit)
Insere te turbæ: leviterque admotus eunti,
Velle latus digitis; & pede tange pedem.
Colloquio jam tempus adest, fuge rustice longe
Hinc pudor: audacem Forsque Venusque juvant.

INTERPRETATIO.

Seu fuerit minor, seu æqualis, prior capiat omnia: neve cunctetis illi verba facuntia dicere. Secura & trita via est decipere per nomen amicum. Quamvis via sit secura & trita, habet crimen. Inde procurator procurat quoque nimium multa, & plura credit sibi curanda concreditis. Modus tutus bibendi præscribetur a nobis: mens & pedes fungantur officio suo. Fugito præsertim rixas motas vina, & manus nimium paratas ad bella crudelia. Eurytion insulse procubuit vina exhibita potando. Mensa & vinum est magis idoneum ludo suavi. Si vox tibi est; cane: si brachia levia, choreas ducito; Et esto gratus quacunque virtute potes esse gratus. Ut vera vinolentia officit, sic simulata proderis. Fac lingua fallax hæsites voce blæsa: ut quidquid ages vel loquaris procacius justo, nimium vinum existimetur fuisse causa. Et bene precare dominæ; & bene precare illi cum quo illa cubet: sed ora mente secreta male sit marito. At, cum conviva abibit, lectis sublatis; (ipsa turba faciet tibi aditus & locum) immisceto te turbæ: & agiliter admotus discedenti, tange latus digitis & pedem pede. Jam tempus venit colloquio: pudor insulse hinc longe abesto; Fortuna & Venus favent audenti.

N O T Æ.

(a) *Procurator*) Ille est qui absentis negotia gerit; cujus generis multi plura quam domino conducit curant.

(b) *Eurytion*) Centaurus est, qui in Pirithoi nuptiis cum vino incaluisset, Hippodamenque rapuisset, a Theseo vasto cratere prostratus animam vinumque evomuit, ut in Metam. 12. legitur.

(*a*) Non tua sub nostras veniat facundia leges.
Fac tantum incipias, sponte disertus eris.
Est tibi agendus amans, imitandaque vulnera verbis.
Hinc tibi quæratur qualibet arte fides.
Nec credi labor est; sibi quæque videtur amanda.
Pessima sit, (*b*) nulli non sua forma placet.
Sæpe tamen vere cœpit simulator amare:
Sæpe, quod incipiens finxerat esse, fuit.
Quo magis o faciles imitantibus este, puellæ.
Fiet amor verus, qui modo falsus erat.
Blanditiis animum furtim deprendere nunc sit:
Ut pendens liquida ripa subitur aqua.
Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos;
Et teretes digitos, exiguumque pedem.
Delectant etiam castas præconia formæ.
Virginibus curæ grataque forma sua est.
Nam cur in (*c*) Phrygiis Junonem & Pallada silvis
Nunc quoque judicium (*d*) non tenuisse pudet?
Laudatas ostentat (*e*) avis Junonia pennas:
Si tacitus spectes, illa recondit (*f*) opes.
Quadrupedes, inter rapidi certamina cursus,
Depexæque jubæ plausæque colla juvant.
Nec timide promitte: trahunt promissa puellas.
Pollicito testes quoslibet adde Deos.

INTERPRETATIO.

Eloquentia tua ne subjiciatur nostris legibus; fac tantum initium facias, eris ultra facundus. Amans est tibi fingendus verbis, & vulnera simulanda. Hinc tibi fides quolibet artificio quæratur. Nec difficile est fidem facere: quælibet sibi videtur diligenda. Sit deformissima, nulli sua species non grata est. Sæpe tamen simulator initium fecit vere amandi: Sæpe fuit quod incipiens simulaverat esse: Quo magis, o puellæ, estote blandæ simulantibus: amor qui erat modo fictus, fiet amor verus. Nunc liceat clam mentem occupare blanditiis; ut ripa declivis penetratur aqua fluida. Nec molestum sit tibi approbare vultum & comam, & digitos teretes, & pedem parvum. Laudes pulcritudinis placent etiam pudicis. Forma sua est curæ, & placet puellis. Nam quamobrem nunc quoque pudet Junonem, & Palladem non vicisse in silvis Phrygiis? Avis Junonia expandit pennas approbatas: Si mutus aspicias, illa denuo occulit divitias. Jubæ comtæ, & colla delinita prosunt equis, inter pugnas cursus celeris. Nec pollicearis meticulose: pollicitationes ducunt puellas. Sume quoslibet Deos testes promissis.

NOTÆ.

(a) *Non tua*) Id est, *finem orationi non statua*: quippe Amor quæ sunt opus suadebit.

(b) *Nulli non*) Inde fit ut puellis nulla quam spretæ formæ sit major injuria.

(c) *Phrygiis*) Notius est judicium Paridis de tribus Deabus, cum nulla alteram formæ præcellentem vellet agnoscere, quam ut toties repetita oculis subjiciamus.

(d) *Non tenuisse*) Veneri nempe formæ gloriam, & aureum malum Paris libidine corruptus assignavit.

(e) *Avis Junonia*) Pavo est, quos Junonis currum trahere voluerunt.

(f) *Opes*) Pennas *scil.* versicolores.

Ju

Jupiter ex alto perjuria ridet amantum;
Et jubet (*a*) Æolios irrita ferre (*b*) Notos.
Per (*c*) Styga Junoni falsum jurare solebat
Jupiter: exemplo nunc favet ipse suo.
Expedit esse Deos: &, ut expedit, esse putemus.
(*d*) Dentur in antiquos thura merumque focos.
(*e*) Nec secura quies illos similisque sopori
Detinet: innocue vivite; numen adest.
Reddite depositum: (*f*) pietas sua fœdera servet:
Fraus absit: vacuas cædis habete manus.
Ludite, si sapitis, solas impune puellas.
Hac magis est una fraude pudenda fides.
Fallite fallentes: ex magna parte profanum
Sunt genus: in laqueos, quos posuere, cadant.
Dicitur Ægyptos caruisse juvantibus arva
Imbribus; atque annos sicca fuisse novem.
(*g*) Cum Thrasius Busirin adit, monstratque piari
Hospitis effuso sanguine posse Jovem:
Illi Busiris, Fies Jovis hostia primus,
Inquit: & Ægypto tu dabis hospes aquam.

INTERPRETATIO.

Jupiter contemnit ex cœlo perjuria amantum; & imperat Austros Æolios vana rapere. Solemne erat Jovi ficta jurare Junoni per Stygem: Ipse nunc indulget exemplo suo. Utile est Deos esse; & quandoquidem est utile, arbitremur esse. Thura & vinum mittantur in altaria antiqua. Nec quies secura & par stupori illos habet; innoxie vitam agite: Deus adest. Restituite depositum: pietas tueatur sua jura: procul sit dolus: habeto manus insontes homicidii. Fallite, si sapitis, solas puellas inulti. Fides est magis erubescenda hoc uno dolo. Decipite decipientes; sunt genus profanum magna ex parte: Irretiantur retibus quæ tetenderunt. Ægyptus perhibetur caruisse pluvia fœcundante agros; & arida fuisse annos novem: Cum Thrasius venit ad Busirim & ostendit Jovem posse placari sanguine sparso peregrini. Busiris respondet illi, eris primus victima Jovis: & tu peregrinus præbebis aquam Ægypto.

NOTÆ.

(a) *Æolios*) Quibus imperat Æolus ventorum rex.

(b) *Notos*) Venti sunt meridie flantes.

(c) *Styga*) Styx fluvius est, aut inferorum palus,

Dii cujus jurare timent, & fallere numen. Virg.

(d) *Dentur*) Colendorum & venerandorum Deorum causa, *scil.*

(e) *Nec secura*) Quod impie docuit Epicurus.

(f) *Pietas sua*) Id est, *Quod docet Pietas aut pollicetur; pii homines faciant, serventque.*

(g) *Cum Thrasius*) In eo est Poete ut contra Auctores malum rejiciendum esse ostendat: fabulam itaque narrat de Thrasio, quæ sic se habet. Fuit Busiris rex Ægypti, Neptuni & Libyes filius, quem, cum novem annis siccitate nimia magna Ægyptum premeret sterilitas, Thrasius hospitum sanguine aquas elici posse docuit. Quisnam & cujus esset Thrasius Busiris interrogavit, cumque eum peregrinum didicisset, eundem primum mactavit. Busiris vero eadem tandem ab Hercule affectus pœna, interiit.

Et

Digitized by Google

Et (*a*) Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit auctor opus.
Justus uterque fuit, neque enim lex æquior ulla,
Quam necis artifices arte perire sua.
Ergo, ut perjuras merito perjuria fallant,
Exemplo doleat fœmina lusa suo.
Et lacrymæ prosunt: lacrymis (*a*) adamanta movebis.
Fac madidas videat, si potes, illa genas.
Si lacrymæ (neque enim veniunt in tempore semper)
Deficient; uncta lumina tange manu.
Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?
Illa licet non det, non data sume tamen.
Pugnabit primo fortassis; &, Improbe, dicet:
Pugnando vinci sed tamen illa volet.
Tantum, ne noceant teneris male rapta labellis,
Neve queri possit dura fuisse, cave.
Oscula qui sumsit, si non & cætera sumet;
Hæc quoque, quæ data sunt, perdere dignus erit.
Quantum defuerat pleno post oscula voto!
Hei mihi! rusticitas, non pudor ille fuit.
Vim licet appelles; grata est vis ista puellis:
Quod juvat, invitæ sæpe dedisse volunt.
Quæcumque est subita Veneris violata rapina,
Gaudet: & improbitas muneris instar habet.
At, quæ cum cogi posset, non tacta recessit,
Ut simulet vultu gaudia, tristis erit.

INTERPRETATIO.

Phalaris etiam cremavit tauro artus crudelis Perilli: Miser artifex rigavit opus. Uterque fuit æquus: neque enim lex ulla justior, quam auctores cædis interire arte sua. Ergo, ut perjuria jure decipiant perjuras, fœmina exemplo suo decepta indignetur. Lacrymæ sunt etiam utiles: flectes adamantem lacrymis. Fac si queas, illa aspiciat genas humidas. Si lacrymæ deerunt, (neque enim fluunt semper opportune,) tange oculos manu illita. Quis sapiens non confundat oscula cum verbis lenibus? Quamvis illa non concedat, cape tamen non concessa. Forte repugnabit ab initio: & dicet, Pessime: sed tamen illa cupit superari repugnando. Tantum ne male sumta lædant mollia labia, & vide ne possit conqueri fuisse rustica. Qui rapuit oscula si non & rapiet reliqua; erit dignus amittere hæc quoque quæ sunt concessa. Quantum deerat desiderio pleno post suavia! Hei mihi! illa fuit insulsitas. non verecundia. Quamvis dicas violentiam; ista violentia est accepta puellis: volunt sæpe coactæ concessisse quod gratum est. Quæcunque est celeri furto Veneris temerata, lætatur; & nequitia habet præstantiam doni. At, quæ abiit intacta, cum posset cogi, quamvis testetur lætitiam vultu, erit mœsta.

NOTÆ

(a) *Phalaris*) Crudelissimus fuit Agrigentinorum in Sicilia tyrannus, cui is, de quo nunc, Perillus taurum æneum obtulit, in quem includendos noxios docuit, ut supposito igne, mugientis bovis boatum vox eorum imitaretur. Opus laudavit tyrannus: sed artificem primum experiri voluit quod tam pulcre invenerat.

(b) *Adamanta*) Puellam durissimam.

Vim

Vim passa est (*a*) Phœbe ; vis est allata sorori :
Et gratus raptæ raptor uterque fuit.
Fabula nota quidem, sed non indigna referri,
(*b*) Scyrias (*c*) Hæmonio (*d*) juncta puella viro.
Jam (*e*) Dea laudatæ dederat sua præmia formæ
Colle sub (*f*) Idæo (*g*) vincere digna duas.
Jam (*h*) nurus ad Priamum diverso venerat orbe ;
Grajaque in Iliacis mœnibus uxor erat.
Jurabant (*i*) omnes in læsi verba mariti :
Nam dolor unius, publica causa fuit.
Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles
(*k*) Veste virum longa dissimulatus erat.
Quid facis, (*l*) Æacide? (*m*) non sunt tua munera lanæ,
Tu titulos (*n*) alia Palladis arte petas.
Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta ferendo est,
Pensa quid in dextra, qua cadet (*o*) Hector, habes?

INTERPRETATIO.

Phœbe violata est ; soror temerata est ; & uterque stuprator fuit acceptus raptæ. Puella Scyrias juncta viro Hæmonio est equidem fabula trita, sed non indigna memorari. Jam Dea digna superare duas exibuerat sua præmia pulcritudinis sub monte Idæo. Jam nurus venerat ad Priamum orbe dissito ; & conjux Græca erat in muris Trojanis. Omnes jurabant in verba mariti contumelia affecti ; nam dolor unius fuit causa communis. Indecorum, nisi concessisset hoc precibus matris, Achilles sese virum esse texerat prolixa tunica. Quid agis Æacide? lanæ non sunt tua negotia. Tu quære gloriam alia arte Minervæ. Quid tibi cum quasillis? manus idonea est tenendo scuto. Cur pensa geris dextra, qua Hector procumbet?

NOTÆ.

(a) *Phœbe*) Leucippi fuit filia, una cum Ilaira sorore, quas Idæ & Lynceo fratribus pater despondit, Castor & Pollux amore incensi rapuerunt, ut scribit Hyginus.

(b) *Scyrias*) Deidamia est, Lycomedis regis Scyri, (quæ Ægæi est insula) filia.

(c) *Hæmonio*) *Thessalico*, ab Hæmo Thessaliæ monte, vel Æmone Deucalionis filio. De Achille loquitur, qui Phtiam, Thessaliæ urbem, patriam habuit.

(d) *Juncta*) Apud Lycomedem, Thetis filium Achillem, ne ad bellum Trojanum proficisceretur, ubi periturum eum dedicerat, muliebri habitu celaverat. Cum eo Deidamia rem habuit, ex quo concubitu Neoptolemus seu Pyrrhus procreatus est.

(e) *Dea*) Venus, *scil.* quæ Helenam præmium judicii in formæ suæ gloriam lati, Paridi promiserat : quæ Helena Trojani belli, cum Menelao nupsisset, & a Paride rapta fuisset, luctuosissimam facem accendit.

(f) *Idæo*) In Ida Phrygiæ monte Deas Junonem, Palladem & Venerem de formæ præstantia litigantes Paris audiverat.

(g) *Vincere digna duas*) Junonem & Palladem *scil.* Atque egregie, quod præcepit, Veneri suæ favet Poeta.

(h) *Nurus*) Helena, *scil.* quam rapuerat Paris, & ex Græcia, regione a Troja dissita, ad patrem Priamum duxerat.

(i) *Omnes*) Græci Principes *scil.* qui in unum coactis copiis, & totius belli Agamemnoni cura demandata, in Trojam navigaverunt ; quam post decennalem obsidionem tandem everterunt.

(k) *Veste longa*) Illud est quod ante diximus, habitu muliebri apud Lycomedem regem inter puellas Achillem delituisse.

(l) *Æacida*) Vocativus est Græcus, ultima propter a producta. Æacides vero Achilles est ab Æaco avo sic dictus.

(m) *Non sunt*) Hoc ideo dicit, quod apud Lycomedem cum puellis vivens muliebria tractaret.

(n) *Alia*) Bellica *scil.* non enim lanificii modo, sed & belli Dea credita est.

(o) *Hector*) Priami fuit fortissimus filius, quem Achilles interfecit.

Re-

Digitized by Google

Rejice succinctos operoso stamine fusos.
Quassanda est ista (a) Pelias hasta manu.
Forte erat in thalamo (b) virgo regalis eodem:
Hæc illum stupro comperit esse virum.
Viribus illa quidem victa est; ita credere oportet:
Sed voluit vinci viribus illa tamen.
Sæpe, *Mane*, dixit, cum jam (c) properaret Achilles:
Fortia nam posita sumserat arma colo.
(d) Vis ubi nunc illa est? quid blanda voce moraris
Auctorem stupri, Deidamia, tui?
Scilicet, ut pudor est quondam (e) cœpisse priorem;
Sic alio gratum est incipiente pati.
Ah nimia est juveni propriæ fiducia formæ,
Expectat si quis, dum prior illa roget!
Vir prior accedat, vir verba precantia dicat.
Excipiet blandas comiter illa preces.
Ut potiare, roga: tantum cupit illa rogari.
Da causam voti principiumque tui.
Jupiter ad veteres supplex (f) Heroidas ibat:
Corripuit magnum nulla puella Jovem.
Si tamen a precibus tumidos accedere (g) flatus
Senseris: incepto parce, referque pedem.

INTERPRETATIO.

Sperne fusos involutos stamine difficili. Hasta Pelias concutienda est ista manu. Forte virgo regia erat in eodem cubiculo: hæc sensit illum esse virum vitio. Illa quidem superata est viribus; ita opus est credere: sed tamen illa voluit superari viribus. Dixit sæpe, Mane, cum jam Achilles festinaret: nam induerat arma strenua colo abjecta. Ubi nunc est illa violentia? Quamobrem, Deidamia, detines verbis lenibus authorem stupri tui? Nempe ut verecundia est sumsisse olim priorem; sic juvat pati alio incipiente. Ab confidentia elegantiæ propriæ est nimia adolescenti, si quis moratur, usquedum illa prior oret! Vir prior adeat & vir proferat verba orantia. Illa urbane accipiet preces blandas. Ut potiaris, orato: illa optat tantum orari. Præbe causam & principium desiderii tui. Jupiter veniebat supplex ad antiquas heroidas: nulla puella increpavit magnum Jovem. Si tamen adverteris fastus turgidos gigni precibus: desiste ab incepto & pedem reprime.

NOTÆ.

(a) *Pelias*) Hoc fuit ejus hastæ nomen quam Achilles tractabat, quamque fraxineam ex Pelio Thessaliæ monte Peleo Chiron tradiderat, tanti ponderis, ut Patroclus Achillis arma indutus, eam tanquam intractabilem reliquerit.

(b) *Virgo*) Deidamia, *scil.* Lycomedis filia.

(c) *Properaret*) Ad bellum Trojanum, ab Ulysse inventus, iret. Atque hic turpiter hallucinatus est Commentator.

(d) *Vis*) *Cum abit Achilles, ubinam vis*, inquit, *in quam culpam rejicias, a Deidamia*.

(e) *Cœpisse*) Id est, priorem Deidamiam ab Achille Amoris illecebras captasse.

(f) *Heroidas*) Danaen, puta, Europen, Semelen, aliasque.

(g) *Flatus*) Hoc est pudicitiam simulantis puellæ superbiam.

Quo

Quod refugit, multæ cupiunt: odere, quod instat.
Lenius instando tædia tolle tui.
Nec semper Veneris spes est profitenda roganti:
Intret amicitiæ nomine tectus amor.
Hoc aditu vidi tetricæ data verba puellæ:
Qui fuerat cultor, factus amator erat.
(*a*) Candidus in nauta turpis color: æquoris unda
Debet, & a radiis sideris esse niger.
Turpis & agricolæ: quia vomere semper adunco,
Et gravibus rastris sub (*b*) Jove versat humum.
Et tua, (*c*) Palladiæ petitur cui fama coronæ,
Candida si fuerint corpora, turpis eris.
Palleat omnis amans; hic est color aptus amanti.
Hic decet: hoc vultu non valuisse putent.
Pallidus in (*d*) Lyrice silvis errabat (*e*) Orion:
Pallidus in (*f*) lenta Naide (*g*) Daphnis erat.
Arguat & macies (*h*) animum; nec turpe putaris,
(*i*) Palliolum nitidis imposuisse comis.
Attenuent juvenum vigilatæ corpora noctes;
Curaque, & e magno qui fit amore, dolor.

INTERPRETATIO.

Multæ optant, quod elabitur, oderunt quod adest. Aufer tædia tui minus urgendo. Nec semper spes Veneris est indicanda tibi precanti: amor subeat velatus nomine amicitiæ. Vidi puellam terribilem deceptam hoc accessu: qui fuerat amicus, erat factus amator. Color albus fœdus in nauta: debet esse fuscus aqua maris & radiis Solis. Est etiam indecorus agricolæ; quia indesinenter invertit terram curvo vomere, & rastris oneratis. Eris etiam deformis, tu a quo quæritur fama coronæ Palladiæ, si tua corpora fuerint alba. Omnis amans sit pallidus: hic color est idoneus amanti. Hic decet: existiment puellæ *hac specie ægrum fuisse. Orion vagabatur in silvis pallidus in Lyrice: Dapnis erat pallidus in molli Naide. Macies declaret etiam mentem, nec credideris indecorum imposuisse palliolum capillis unctis. Noctes insomnes & cura & dolor qui oritur ex magno amore, imminuant corpora adolescentum,*

NOTÆ.

(a) *Candidus*) Qualis amantis color esse debeat, ludicat.

(b) *Jove*) Sub cœlo aperto. Ita & loquutus Horatius.

(c) *Palladiæ*) Id est *Oleaginæ*, nam Palladi olea sacra ex qua arbore coronæ petabantur, quibus victores in Olympicis certaminibus donabantur.

(d) *Lyrice*) Quænam hæc fuerit plana non scio, sed vida mihi, queso, clar. Hainsii varias lectiones; ex quibus quod libuerit conjicias. Forta non mala *lineet* legaris, ut intelligatur Orion etiam cum in sylvis venaretur, pallido amantis colore fuisse.

(e) *Orion*) Insignis fuit Venatoe, Dianæ comes assiduus, trium Deorum urina procreatus, qui post mortem in cœlum translatus sydus suo nomine fecit procellosum.

(f) *Lenta*) *Dura & ad amandum tarda*; quia fontibus & aquis Nais gaudens, *scilicet*.

(g) *Daphnis*) Mercurii fuit filius, qui in Sicilia patria Bucolici carminis fuit inventor.

(h) *Animum*) Id est, ejus ex Amore morbum.

(i) *Palliolum*) Quo, qui infirmæ erant valetudinis caput obnubebant.

Ut voto potiare tuo, miserabilis esto:
Ut, qui te videat, dicere possit, Amas.
(*a*) Conquerar, an moneam, mistum fas omne nefasque?
Nomen amicitiæ, nomen inane fides.
Hei mihi! non tutum est, quod ames, laudare sodali.
Cum tibi laudanti credidit; ipse (*b*) subit.
At non (*c*) Actorides lectum temeravit Achillis;
Quantum ad (*d*) Pirithoum, Phædra pudica fuit.
(*e*) Hermionen (*f*) Pylades, (*g*) quo Pallada Phœbus, amabat:
Quodque tibi geminus, (*h*) Tyndari, Castor erat.
Si quis idem sperat; jacturas poma (*i*) myricas
Speret: & e medio flumine mella petat.
(*k*) Nil, nisi turpe juvat: curæ est sua cuique voluptas.
Hæc quoque ab alterius grata dolore venit.
Heu facinus! non est hostis metuendus amanti.
Quos credis fidos, effuge; tutus eris.
Cognatum fratremque cave, carumque sodalem:
Præbebit veros hæc tibi turba metus.

INTERPRETATIO.

Ut potiaris voto tuo, esto miserandus; ut qui te aspiciat possit dicere, Amas. Doleamne, an admoneam, fas omne & nefas confusum? Nomen amicitiæ, fides est *nomen futile. Hei mihi! non est securum celebrare apud socium quod ames. Cum fidem adhibuit tibi celebranti, ipse surrepit. At Actorides non violavit torum Achillis; Phædra fuit casta quantum ad Pirithoum. Pylades amabat Hermionem quomodo Phœbus Minervam: & erat quod tibi geminus Castor, o Tyndari. Si quis sperat idem, speret myricas laturas poma; & captet mella e medio flumine. Nihil, nisi inhonestum prodest: gaudia sua sunt curæ cuique. Hæc quoque sunt suavia dolore alterius. Heu nefas! Hostis non est reformidandus amanti. Vita quos arbitraris fideles; securus eris. Fuge consanguineum & fratrem, & dilectum socium: hæc turba veros tibi creabit timores.*

NOTÆ.

(a) *Conquerar*) Hac interrogatione quæ querimoniam habet, cum bonum malum, fas nefas, omnia denique essent promiscua, nulli in amore fidendum esse monet Poeta.

(b) *Subit*) Ut amantis partes altero expulso, tueatur.

(c) *Actorides*) Patroclus est Achillis fidissimus comes, Menœtii filius, ab avo Actore sic dictus.

(d) *Pirithoum*) Fidissimus fuit Thesei comes & amicus, qui Phædram Thesei uxorem, utut impudicam nunquam amavit.

(e) *Hermionen*) Fuit ea Menelai & Helenæ filia, quam Orestes Agamemnonis & Clytemnestræ filius duxit uxorem.

(f) *Pylades*) Strophii fuit filius, indissolubili & mutuo amicitiæ cum Oreste junctus vinculo, qui nec hunc furiis agitatum in summis periculis deseruit; ut etiam pro illo mori non dubitaverit.

(g) *Quo*) Amore, *scil.* in sororem castissimam, fraterno.

(h) *Tyndari*) Helena est Tyndari filia, quam frater Castor cum Polluce non nisi honesto amore prosequuti sunt.

(i) *Myricas*) Virgulti genus est humilis. Gall. *Bruyere*.

(k) *Nil nisi*) Hoc per querimoniam dictum intellige.

Fi-

Finiturus eram: sed sunt diversa puellis
Pectora: mille animos excipe mille modis.
Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa
Convenit; hæc oleis: hac bene farra virent.
Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ:
Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.
Utque leves (*a*) Proteus modo se tenuabit in undas,
Nunc leo, nunc arbor, nunc erit hirtus aper.
Hi jaculo pisces, illi capiuntur ab hamis.
Hos cava contento retia fune trahunt.
Nec tibi conveniat cunctos modus unus ad annos:
Longius insidias cerva videbit anus.
Si doctus videare rudi, petulansve pudenti;
Diffidet miseræ protinus illa sibi.
Inde fit, ut, quæ se timuit committere honesto,
Vilis in amplexus inferioris eat.
Pars superat cœpti, pars est exhausta, laboris.
(*b*) Hic teneat nostras anchora jacta rates.

INTERPRETATIO.

Finem eram impositurus; sed variæ sunt ingenia puellis. Falle mille modis mille animos. Nec idem solum generat omnia; illud aptum est vitibus; hoc oleis; hoc læta segetes virescunt. Tot sunt mores animis quot figuræ in mundo: qui sapis, idoneus eris infinitis moribus: Et tanquam Proteus modo liquescet in aquas tenues; nunc erit leo, nunc arbor, nunc aper horridus. Hi pisces corripiuntur jaculo, illi ab hamis; retia cava hos educunt fune adducto. Nec unus modus tibi suppetat ad omnem ætatem. Cerva annosa prospiciet insidias e longinquo. Si appareas doctus indoctæ, vel procax verecundæ, illa statim sibi miseræ diffidet. Inde oritur, ut, quæ reformidavit se credere nobili viro, veniat in amplexus aspernandi inferioris. Pars superest incepti laboris, pars est absoluta. Anchora immissa hic nostram navem coerceat.

NOTÆ.

(a) *Proteus*) Deus fuit marinus Neptuni filius, in quasvis formas sese mutare solitus, unde proverbium *Proteo mutabilior*.

(b) *Hic*) Id est, *Hic finiendus*: Metaphora a re nautica petita.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

SULMONENSIS

ARTIS AMATORIÆ

LIBER II.

(*a*) Dicite, Io Pæan: &, io, bis dicite, Pæan.
Decidit in casses præda petita meos.
Lætus amans (*b*) donet viridi mea carmina palma:
Præferor (*c*) Ascræo (*d*) Mæonioque seni.
(*e*) Talis ab armiferis (*f*) Priameius hospes (*g*) Amyclis,
Candida cum rapta conjuge vela dedit.
Talis erat, (*h*) qui te curru victore ferebat,
Vecta (*i*) peregrinis Hippodamia rotis.
Quid (*k*) properas juvenis? mediis tua pinus in undis
Navigat, & longe, quem peto, portus abest.
Non satis est venisse tibi me vate puellam.
Arte mea capta est: arte tenenda mea est.

INTERPRETATIO.

IO, dicite Paean: & Io, bis dicite Paean, præda quæsita cecidit in mea retia. Amans festivus meos versus decoret palma virenti: præponor seni Ascræo, & Mæonio. Talis hospes Priameius explicuit vela alba cum uxore rapta ab Amyclis armiferis. Talis erat, qui abducebat te curru victore, Hippodamia ablata curru extraneo. Quid festinas, adolescens? Navis tua est in mediis aquis, & portus quem cupio longe abest. Non satis est puellam tibi in manus devenisse me vate: capta est arte mea: retinenda est arte mea.

NOTÆ.

(a) *Dicite*) De amica victa triumphandum esse dicit, & Apollinem invocandum, ut in Epiniciis omnibus, & cujuscumque celebrationis victoriæ, mos invaluerat. *Paean* enim Apollinis unum nomen est, ex quo non modo ejus hymni Pæanes dicti sunt, sed & lætitiæ acclamationes verba illa *io Paean* acceperunt.

(b) *Donet palma*) Quia eorum beneficio Puellam demeruerit.

(c) *Ascræo*) Hesiodo, ab Ascra Bœotiæ vico sic dicto.

(d) *Mæonio*) Homero, a Mæone patre, aut patria Mæonia, aut Mæone Lydorum rege, qui eum pro filio educaverit: nam hæc omnia incerta sunt.

(e) *Talis*) Qualis ego sum, aut amans, qui meis usus carminibus puella, quam amet, potitur.

(f) *Priameius*) Paris est quem Menelaus, ut uxorem raperet scil. hospitio excepit.

(g) *Amyclis*) Amyclæ civitas Laconicæ, patria Helenæ.

(h) *Qui te*) Pelops est Tantali filius, qui Hippodamiæ superato patre Œnomao, eam, quam ille, ne ejus nuptiarum die interiret, sicuti oraculo didicerat, virginitate perpetua damnaverat, uxorem duxit.

(i) *Peregrinis*) Pelopis, *scil.* peregrini.

(k) *Properas*) Mora eorum qui ad rei cujuslibet finem pervenerunt.

Nec

Nec minor est virtus, quam quærere, parta tueri.
Casus inest illic: hic erit artis opus.
Nunc mihi, si quando, (a) Puer & Cytherea, favete:
Nunc (b) Erato: nam tu nomen amoris habes.
Magna paro; quas possit Amor remanere per artes,
Dicere, tam vasto (c) pervagus orbe puer.
Et levis est, & habet geminas, quibus avolet, alas.
Difficile est illis imposuisse modum.
(d) Hospitis effugio præstruxerat omnia Minos.
Audacem pennis repperit ille viam.
Dædalus ut clausit (e) conceptum crimine matris
Semibovemque virum semivirumque bovem;
Sit modus exilio, dixit, (f) justissime Minos:
(g) Accipiat cineres terra paterna meos.
Et quoniam in patria factis agitatus iniquis
Vivere non potui, sit mihi posse mori.
Da reditum (h) puero, senis est si gratia vilis:
Si non vis puero parcere, parce seni.
Dixerat hæc: sed & hæc, & multo plura licebat
Dicere: regressus non dabat ille viro.
Quod simulac sensit: Nunc, o nunc, Dædale, dixit,
Materiam, qua sis ingeniosus, habes.
Possidet en terras, & possidet æquora Minos:
Nec tellus nostræ, nec patet unda fugæ.

INTERPRETATIO.

Nec virtus est inferior servare acquisita quam acquirere: fortuna est illic: hic opus erit artis. Hic mihi, si usquam, estote propitii Puer & Cytherea: hic faveas *Erato: nam tu habes nomen amoris. Magna dicere molior, quo artificio Amor, puer erro, tam vasto orbe possit consistere. Et inconstans est, & habet duas alas, quibus avolet: arduum est illis præscripsisse legem. Minos præcluserat omnia fugæ hospitis: ille invenit pennis iter arduum. Postquam Dædalus sepsit virum semibovem, & bovem semivirum procreatum scelere matris; sit finis exilio, inquit, Minos æquissime; solum patrium habeat meos cineres. Et quoniam actus fatis iniquis non potui vivere in patria, liceat mihi obire. Concede regressum puero, si gratia senis exigua est; si non vis favere puero, faveas seni. Locutus erat hæc; sed poterat loqui hæc & multo plura; ille non concedebat reditus viro. Quod statim atque cognovit; Nunc, o nunc, Dædale, inquit, suppetit materia qua sis solers. En Minos obtinet terras, & obtinet maria; nec terra, nec aqua aperta est fugæ nostræ.*

NOTÆ.

(a) *Puer*) Cupidinem & Venerem invocat.

(b) *Erato*) Musarum una est ab Amore numen apud Græcos consequuta.

(c) *Pervagus*) Quo, *scilicet*, ab uno ad alium amantem deficiunt puellæ.

(d) *Hospitis*) Dædali nempe, Atheniensis fabri insignis, qui sibi & Icaro filio aptatis alis a Creta evolavit.

(e) *Conceptum*) De Minotauro loquitur, quem ex tauro gravida Pasiphae peperit, atque labyrintho a Dædalo fabricato Minos clausit.

(f) *Justissime*) Fuit ob justitiam apud inferos Minos quoque judex constitutus.

(g) *Accipiat*) Id est, *Discedere & patriam revisere liceat*.

(h) *Puero*) Icaro *scilicet* Dædali filio.

Re-

Restat iter cœlo: cœlo tentabimus ire.
Da veniam cœpto, Jupiter alte, meo.
Non ego sidereas affecto tangere sedes.
Qua fugiam dominum nulla, nisi ista, via est.
(*a*) Per Styga detur iter: Stygias tranabimus undas.
Sint mihi naturæ jura (*b*) novanda meæ.
Ingenium mala sæpe movent: quis crederet unquam,
Aerias hominem carpere posse vias?
(*c*) Remigium volucres disponit in ordine pennas:
Et leve per lini vincula nectit opus:
Imaque pars ceris astringitur igne solutis:
Finitusque novæ jam labor artis erat.
Tractabat ceramque puer pennasque renidens,
Nescius hæc humeris arma parata suis.
Cui pater, His, inquit, patria est adeunda carinis:
Hac nobis Minos effugiendus ope.
Aera non potuit Minos; alia omnia clausit.
Quem licet, inventis aera rumpe meis.
Sed tibi nec virgo (*d*) Tegeæa, comesque (*e*) Bootæ
(*f*) Ensiger Orion (*g*) aspiciendus erit.
Me pennis sectare datis: ego prævius ibo.
Sit tua cura sequi: me duce tutus eris.

INTERPRETATIO.

Superest via cœlo: conabimur effugere cœlo. Jupiter summe, fave ausibus meis. Ego non expeto ascendere ad sedes cœlestes: nullum est iter nisi hoc quo devitem dominum. Via concedatur per Stygem; trajiciemus undas Stygias. Liceat mihi mutare jura meæ naturæ. Incommoda acuunt sæpe ingenium: quis crederet unquam hominem posse tentare iter aerium? Ordinat pennas volucres in remigium; & leve opus implicat ligaminibus lineis; & pars inferior jungitur cera igne liquefacta, & jam labor novæ artis erat absolutus. Puer festivus movebat ceram & pennas, ignorans hæc instrumenta adornata pro humeris suis. Cui pater, His, ait, navibus patria est petenda: Minos est nobis vitandus hoc auxilio: Minos nequivit obstruere *aerem, obstruxit alia omnia; quem, concessum est, frange aerem meis excogitatis. Sed nec virgo Tegæa, nec Orion ensifer, comes Bootæ erit tibi spectandus. Sequere me pennis traditis; ego præcedam. Memineris sequi; securus eris me prævio.*

NOTÆ.

(a) *Per Styga*) Hoc dicit, quasi invitus sibi per cœlum aperiat iter.

(b) *Novanda*) Naturæ jura innovare videtur Dædalus qui aerem volucribus concessum, terra relicta, tentet.

(c) *Remigium*) Eo modo & alii Poetæ, Virgilius etiam alas *remigium* dixit.

(d) *Tegeæa*) Calisto est Licaonis Arcadiæ regis filia, a Tegea urbe sic dicta, quam, cum ei vitium Jupiter obtulisset, eamque in ursam Juno mutasset, ille inter sydera transtulit, quæ etiamnum hodie Ursa major, seu Helice a Græcis vulgo dici solet.

(e) *Bootæ*) Sydus est Bootes seu Arctophylax juxta Arcton.

(f) *Ensiger*) Sydera sua qua figura libuit finxerunt Astronomi; Orioni ensem attribuerunt, quod ad ejus formam stellæ nonnullæ dispositæ videantur.

(g) *Aspiciendus*) *Ut te*, scilicet, *eorum syderum intuitu, quod nautæ solent, regas.*

Nam

Digitized by Google

Nam sive ætherias vicino sole per auras
Ibimus; impatiens cera caloris erit.
Sive (*a*) humiles propiore freto jactabimus alas;
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter utrumque vola: ventos quoque, nate, timeto:
Quaque ferent auræ, vela secunda dato.
Dum monet; aptat opus puero, monstratque moveri:
Erudit infirmas ut sua mater aves.
Inde sibi factas humeris accommodat alas:
Perque novum timide corpora librat iter.
Jamque volaturus parvo dedit oscula nato:
Nec patriæ lacrymas continuere genæ.
Monte minor collis, campis erat altior æquis:
Hinc data sunt miseræ corpora bina fugæ.
Et movet ipse suas, & nati respicit alas
Dædalus; & cursus sustinet usque suos.
Jamque novum delectat iter: positoque timore
Icarus audaci fortius arte volat.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
Vidit; & inceptum dextra reliquit opus.
Jam (*b*) Samos a læva fuerant Naxosque relictæ,
Et Paros, & (*c*) Clario Delos amata Deo.
Dextra (*d*) Lebynthos erant silvisque umbrosa Calymne,
Cinctaque piscosis Astypalæa vadis.

INTERPRETATIO.

Nam seu tenebimus iter per aerem æthereum, Sole propinquo; cera non tolerabit æstum. Seu agitabimus alas demissas, mari propinquiore; penna agitabilis humescet aquis marinis. Vola inter utrumque: reformida etiam, fili, ventos: & qua parte venti impellent dato vela faventia. Dum hortatur, accommodat opus puero, & ostendit quomodo debeat agitari; ut mater sua docet aves teneras. Deinde aptat humeris alas pro se structas, & librat meticulose corpus per iter novum. Jamque volaturus deosculatus est parvum filium; nec genæ patriæ retinuerunt lacrymas. Collis humilior monte erat sublimior campis planis: hinc duo corpora tradita sunt fugæ luctuosæ. Dædalus & ipse agitat alas suas, & respicit alas *filii; & servet usque cursus suos. Et jam via nova placet: & metu amoto, Icarus volat vehementius arte audaci. Aliquis aspexit illos dum insidiatur piscibus arundine tremula: & manus omisit opus inceptum. Jam Samus & Naxus fuerant præteritæ a sinistra; & Paros, & Delos dilecta Deo Clario. Lebynthos, & Calymne umbrosa nemoribus, & Astipalæa, circumdata vadis piscosis, erant a dextra,*

NOTÆ.

(a) *Humiles*) Si scilicet propiore freto eas jactassent.

(b) *Samos*) Sunt istæ omnes Ægæi maris insulæ: sed tabulæ nostræ hanc Samon ab Icariæ insulæ dextra collocant.

(c) *Clario*) Apollo est cui sacra Delos, quem Servius Clarium vel a Claro oppido in Colophoniorum confinio, ejus oraculo nobili, vel a Claro Cycladum una, ubi colebatur.

(d) *Lebynthos*) Sunt hæc omnia insularum maris Ægæi nomina, quas in tabulis nostris primo oculi jactu invenias: nisi quod non omnino, eo quo indicat ordine Poeta sitæ sunt: Ex quo plurima nostros homines veteri Geographiæ adjecisse facile cognoscas.

Cum

Cum puer incautis nimium temerarius ausis
Altius egit iter, deseruitque ducem.
Vincla labant; & cera (*a*) Deo propiore liquescit:
Nec tenues ventos brachia mota tenent.
Territus e summo despexit in æquora cœlo:
(*b*) Nox oculis pavido venit oborta metu.
Tabuerant ceræ, nudos quatit ille lacertos:
Et trepidat; nec, quo sustineatur, habet.
Decidit: atque cadens, Pater, o pater, auferor, inquit.
Clauserunt virides ora loquentis aquæ.
At pater infelix, nec jam pater, Icare, clamat,
Icare, clamat, ubi es? quoque sub axe volas?
Icare, clamabat: pennas aspexit in undis.
Ossa tegit tellus; æquora (*c*) nomen habent.
Non potuit Minos hominis compescere pennas:
Ipse (*d*) Deum volucrem detinuisse paro.
Fallitur, (*e*) Hæmonias si quis decurrit ad artes;
Datque, (*f*) quod a teneri fronte revellet equi.
Non facient, ut vivat amor, (*g*) Medeides herbæ;
Mistaque cum Magicis nænia (*h*) Marsa sonis.

INTERPRETATIO.

cum puer nimium audax inceptis temerariis carpsit viam sublimius, & ducem reliquit. Vincula cadunt, & cera fluit Deo propinquiore: nec brachia agitata carpunt ventos subtiles. Perterrafactus deorsum aspexit à summo cœlo in maria: Caligo occupat oculos inducta timore trepido. Ceræ emollitæ erant; ille movet brachia vacua: & tremit; nec habet quo sustentetur. Decidit; & ruens, Pater, o Pater, rapior, ait. Aquæ virides obstruxerunt os loquentis: At miser parens, nec jam parens, Icare, inclamat, Icare, inclamat, ubi es? & sub quo cœlo volas? Icare, inclamabat: vidit pennas in aquis. Humus occulit ossa; maria retinent nomen. Minos nequivit coercere pennas hominis; ego conor coercuisse Deum aligerum. Decipitur, si quis perfugit ad artes Hæmonias, & præbat quod revellet a fronte equi teneri. Plantæ Medeides, & cantus Marsus mistus cum sonis Magicis, non præstabunt ut duret amor.

NOTÆ.

(*a*) *Deo*) Sole *scilicet*, qui fictitiarum alarum ceram emollisse dicitur.

(b) *Nox*) Mentis dicit alienationem, quam potissimum experiri liceat, si non assuetus ex eminentissimo loco in præcipitium oculos & quodammodo corpus rejicias. Ille qui subit horror, & cerebri inversio hæc est, de qua hic Poeta.

(c) *Nomen*) Mare Icarium pars illa maris Ægæi supra Samon & Icariam insulam vocatur, in quod decidisse Icarum fabulati sunt Poetæ.

(*d*) *Deum vol.*) Cupidinem *scil.* ut longo tempore duret Amor puellæ.

(*e*) *Hæmonias*) *Thessalicas*. Nam magica arte Thessali celebres facti sunt.

(f) *Quod a teneri*) Quot & hodie nugæ & somnia pro conciliandis amoribus circumferantur, animus non est inquirere. Plurima ad eam veteres habebant veneficia. Hic vero de caruncula quadam orbiculata nigra, caricæ magnitudine Poeta loquitur, quam in equini pulli fronte nasci dictitarunt; quaque ad amores usos veneficos Plinius, itemque Aristoteles scripserunt.

(g) *Medeides*) Id est, *quibus Medea insignis illa Colchica venefica uti solebat.*

(h) *Marsa*) Marsi populi fuerunt Italiæ, non procul a Roma ad Septentrionem, a Marso, Circes veneficæ filio oriundi, veneficiis & incantationibus a Poetis notati.

Pha-

Digitized by Google

(*a*) Phasias (*b*) Æsoniden, (*c*) Circe (*d*) tenuisset Ulyssen:
Si modo servari carmine possit amor.
Nec data profuerint (*e*) pallentia philtra puellis.
Philtra nocent animis; vimque furoris habent.
Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis esto:
Quod tibi non facies, solave forma, dabit.
Sis licet antiquo (*f*) Nireus (*g*) adamatus Homero;
Naiadumque tener crimine raptus (*h*) Hylas.
Ut dominam teneas, nec te mirere relictum,
(*i*) Ingenii dotes corporis adde bonis.
Forma bonum fragile est: quantumque accedit ad annos,
Fit minor; & spatio carpitur ipsa suo.
Nec violæ semper, nec hiantia lilia florent;
Et riget amissa spina relicta rosa.
Et tibi jam cani venient, formose, capilli:
Jam venient rugæ, quæ tibi corpus (*k*) arent.
Jam molire animum, qui duret, & adstrue formæ.
Solus ad extremos permanet ille (*l*) rogos.
Nec levis, ingenuas pectus coluisse per artes,
Cura sit; & linguas edidicisse (*m*) duas.

INTERPRETATIO.

Phasias retinuisset Æsoniden, Circe Ulyssem; si modo amor possit retineri incantamentis. Nec philtra pallentia exhibita puellis juverint. Philtra officiunt mentibus, & habent vim furoris. Absit omne nefas: ut ameris, esto amabilis: quod vultus vel forma sola non dabit. Quamvis fueris Nireus dilectus Homero veteri; & Hylas mollis sublatus crimine Naiadum: ut retineas dominam, nec stupeas te desertum, cumula bona corporis dotibus ingenii. Forma est bonum caducum: & quantum inclinat ad annos minuitur; & ipsa corripitur spatio suo. Nec violæ, nec lilia patula florent semper; & spina destituta horrida est, rosa perdita. Et brevi, capilli fient tibi cani, o pulcher: mox rugæ orientur quæ sulcent tibi corpus. Nunc finge animum qui perstet; & superadde formæ. Ille solus durat ad pyras ultimas. Nec parva sit cura exercuisse ingenium per artes liberales; & perdidicisse duas linguas.

NOTÆ.

(a) *Phasias*) Medea est, a Phasi Colchorum fluvio.

(b) *Æsanidem*) Jasonem Æsonis filium.

(c) *Circe*) Insignam veneficam Solis filiam, quam etiam theatra nostra cognoscendam exhibuerunt, non opus est dicare.

(d) *Tenuisset*) Omnino, si quidem utraque venefica, utraque amans, nec quisquam operæ aut arti pro se parcit.

(e) *Pallentia*) *Quæ homines faciunt pallidos*. Metonymia est.

(f) *Nireus*) Charopi fuit & Aglaiæ filius, omnium qui adversus Trojam iverunt formosissimus.

(g) *Adamatus*) Quia illum formæ excellantia Homerus laudavit.

(h) *Hylas*) Theodamantis fuit filius, Herculi unice dilectus, quem ipse Colchos navigans cum aquam ex Mysiæ fluvio Ascanio patitum misisset: ideo Naiades seu fluviales Nymphas rapuisse Poetæ finxerunt, quod in profluentam cecidisset.

(i) *Ingenii dotes*) Alia omnia quam amorem si istiusmodi Amor doceret; haud contemnendum præceptorem se te præberet.

(k) *Arent*) Sunt rugæ in facie hominis, quasi sulci in agro.

(l) *Rogos*) *Usque ad mortem*. Corpora solebant cremare veteres.

(m) *Duas*) Latinam, & Græcam.

Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses:
Et tamen æquoreas torsit amore (*a*) Deas.
O quoties illum doluit properare (*b*) Calypso;
Remigioque aptas esse negavit aquas!
Hæc Trojæ casus iterumque iterumque rogabat.
Ille referre aliter sæpe solebat idem.
Littore constiterant: illic quoque pulchra Calypso
Exigit (*c*) Odrysii fata cruenta ducis.
Ille levi virga, (virgam nam forte tenebat)
Quod rogat, in spisso littore pingit opus.
Hæc, inquit, Troja est: (muros in littore fecit:)
Hic tibi sit Simois; hæc mea castra puta.
Campus erat, (campumque facit) quem cæde (*d*) Dolonis
Sparsimus, (*e*) Hæmonios dum vigil optat equos.
Illic (*f*) Sithonii fuerant tentoria Rhesi:
Hac ego sum (*g*) captis nocte revectus equis.
Pluraque pingebat: subitus cum Pergama (*h*) fluctus
Abstulit, & Rhesi cum duce castra suo.
Tum (*i*) Dea, Quas, inquit, fidas tibi credis ituro,
Perdiderint undæ nomina quanta, vides?

INTERPRETATIO.

Ulysses non erat pulcher, sed erat disertus: & tamen cruciavit amore deas marinas. O quoties Calypso ingemuit illum festinare; & negavit aquas esse idoneas remigio. Hæc inquirebat & iterum & iterum de ruina Trojæ. Ille solebat narrare sæpius idem aliter. Hæserant in littore: Illic quoque formosa Calypso exquirit fata sanguinolenta ducis Odrysii. Ille signat opus quod petit in solido littore, bacillo levi, (nam forte gestabat bacillum). Hæc est Troja, inquit; (pinxit muros in littore.) Hic tibi sit Simois, finge hæc mea castra esse. Planities erat, (planitiem signat) quam imbuimus sanguine Dolonis, dum speculator cupit equos Hæmonios. Illic fuerant tabernacula Rhesi Sithonii: ego redivi hac equis sublatis nocte. Pingebat & plura; cum unda repentina delevit Trojam, & castra Rhesi cum duce suo. Tum Dea, Cernis, inquit, quanta nomina fluctus, quos credis tutos tibi proficiscenti, abstulerint?

NOTÆ.

(a) *Deas*) Pro Dea, per Synecdochen scriptoribus etiam sacris familiarem.

(b) *Calypso*) Nympha fuit Oceani, vel secundum Homerum aliosque, Atlantis filia, quæ in Ogygia insula, ubi ea regnavit, naufragum Ulyssem hospitio benignissime excepit: quem etiam immortalitate promissa manere si vellet, ibidem retinere studuit.

(c) *Odrysii*) Rhesus est, rex Thraciæ, quem, in Penelope, Trojanis in auxilium venisse, & a Diomede & Ulysse obtruncatum fuisse vidimus. Odrysius dicitur ab Odrysarum gente Thracia, quibus imperavit.

(d) *Dolonis*) Fuit Dolon vir Trojanus, qui Græcorum castra speculatum missus, cum in Diomedem & Ulyssem speculatores etiam a Græcis missos, incidisset, & pacta impunitate Trojanorum consilia aperuisset, deinde adventu Rhesi monuisset, ab ipsis Diomede & Ulysse obtruncatus est.

(e) *Hæmonios*) Thessalicos Achillis, quos ille laboris præmium poposcerat.

(f) *Sithonii*) *Thracii*, nam, ut scribit Gellius, Thracia prius *Sithon* dicebatur; aut saltem ejus pars erat, ut placet aliis.

(g) *Captis*) Scilicet Diomedes & Ulysses Rhesum aggressi sunt, eum interfecerunt, ejusque equos candore nivali abduxerunt.

(h) *Fluctus*) Unda superinducta, quicquid in littore pinxerat Ulysses, delevit.

(i) *Dea*) Calypso, *scil.* Atque hæc profecto ingeniosa sunt maxime.

Ergo

Ergo age, fallaci timide confide figuræ,
Quisquis es: aut aliquid corpore pluris habe.
Dextera præcipue capit indulgentia mentes:
Asperitas odium sævaque verba movent.
Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
Et pavidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidiis hominum, quia mitis, hirundo:
Quasque colat turres (*a*) Chaonis ales habet.
Este procul lites, & amaræ prælia linguæ.
Dulcibus est verbis mollis alendus amor.
Lite fugent (*b*) nuptæque viros, nuptasque mariti:
(*c*) Inque vicem credant res sibi semper agi.
Hoc decet uxores: dos est uxoria lites.
Audiat optatos semper amica sonos.
Non legis jussu lectum venistis in unum:
Fungitur in vobis munere legis amor.
Blanditias molles, auremque juvantia verba
Affer; ut adventu læta sit illa tuo.
Non ego divitibus venio præceptor Amoris.
Nil opus est illi, qui dabit, arte mea.
Secum habet ingenium, qui cum liber, *Accipe*, dicit.
Cedimus: inventis plus placet ille meis.
Pauperibus vates ego sum, quia pauper amavi.
Cum dare non possem munera, verba dabam.

INTERPRETATIO.

Ergo age, quisquis es, confide cunctanter forma dolosa: aut habe aliquid majoris corpore. Cautum obsequium movet prasertim animos; rusticitas & verba immitia pariunt odium. Odio habemus accipitrem quia vitam agit semper in armis; & lupos assuetos ruere in pecus timidum. At hirundo, quia mansueta, nullos sentit dolos hominum: & avis Chaonis habet turres quas habitet. Absint rixa & certamina lingua pestifera. Tener amor est fovendus blandis verbis. Nupta abigant maritos rixa, mariti nuptas: & credant semper vicissim res sibi agi. Hoc decet uxores, dos est uxoris rixa. Amica audiat semper voces expetitas. Non coiistis in unum torum prascripto legis: amor fungitur in vobis vice legis. Prome blanditias teneras & verba jucunda auribus, ut illa sit hilaris tuo accessu. Ego non accedo praceptor amoris opulentis: nihil est opus arte mea illi qui dabit. Qui dicit cum vult, Cape, *habet secum ingenium. Cedimus: ille plus placet meis excogitatis. Ego sum vates pauperibus, quia amavi pauper. Cum non possem exhibere dona, exhibebam verba.*

NOTÆ.

(a) *Chaonis*) Fuit Chaon vir Trojanus, a quo Chaonia dicta pars Epiri, ubi templum Jovis Dodonæi, & sylva, in qua columbæ humana voce responsa dabant. *Ales Chaonis* itaque pro quibuslibet columbis, per Synecdoch.

(b) *Nupta*) Vix concordiam inter conjuges esse tacite innuit.

(c) *Inque vicem*) Iis signate utitur vocibus, quibus solebant in divortiis; dicebant enim, *Tuas res agito, vel tuas res tibi habeto.*

Pauper amet caute: timeat maledicere pauper:
Multaque, divitibus non patienda, ferat.
Me memini iratum dominæ turbasse capillos:
Hæc mihi quam multos abstulit ira dies!
Nec puto, nec sensi tunicam laniasse; sed ipsa
Dixerat: & pretio est illa redemta meo.
At vos, qui sapitis, vestri peccata magistri
Effugite: & culpæ damna timete meæ.
Prælia cum (*a*) Parthis, cum culta pax sit amica;
Et jocus, & causas quicquid amoris habet.
Si nec blanda satis, nec erit tibi comis amanti;
Perfer, & obdura: postmodo mitis erit.
Flectitur (*b*) obsequio curvatus ab arbore ramus:
Frangis, si vires experiere tuas.
Obsequio tranantur aquæ: nec vincere possis
Flumina; si contra, quam rapit unda, nates.
Obsequium tigresque domat (*c*) Numidasque leones.
Rustica paulatim taurus aratra subit.
Quid fuit asperius (*d*) Nonacrina (*e*) Atalanta?
Succubuit meritis trux tamen illa viri.
Sæpe suos casus nec mitia facta puellæ
Flesse sub arboribus (*f*) Milaniona ferunt.

INTERPRETATIO.

Pauper amet callide: pauper caveat maledicere: & patiatur multa non toleranda divitibus. Recordor me iratum confudisse capillos Dominæ: hæc ira quam multos dies mihi rapuit! Nec arbitror, nec adverti discerpsisse tunicam, sed ipsa dixerat: & illa est redemta meis nummis. At vos qui sapitis, vitate delicta præceptoris vestri; & reformidate detrimenta peccati mei. Certamina sint cum Parthis, pax cum amica comta; & jocus, & quicquid habet causas amoris. Si nec erit satis mitis, nec facilis tibi amanti, tolera usque & persta; mox erit blanda. Ramus deflexus ab arbore cedit obsequio: rumpis si periculum feceris virium tuarum. Aquæ trajiciuntur obsequio, nec queas superare flumina, si nates contra, quam unda aufert. Obsequium vincit Tigres & Leones Numidas. Taurus subjicitur paulatim aratra agresti. Quid fuit immitius Atalanta Nonacrina? tamen illa truculenta cessit meritis viri. Ajunt Milaniona deplorasse sæpe suam fortunam sub arboribus, & facta crudelia puellæ.

NOTÆ.

(*a*) *Parthis*) Sunt Parthi gens ultra Medos Scytharum progenies, olim bellicosissima.

(*b*) *Obsequio*) Id est, *lente & paulatim illum flectendo*.

(*c*) *Numidasque*) Est Numidia Provincia Africæ, Gætuliæ contermina, ubi aquæ inopia & calore, immitissima generantur animalia.

(*d*) *Nonacrina*) *Arcadica*, a Nonacri monte Arcadiæ sic dicta.

(*e*) *Atalanta*) Duæ ejus nominis fuerunt. Hic autem de Arcadica sermo est quæ Jasii, vel ut alii volunt, Abantis regis Argivorum fuit filia, venatrix insuper, quæ conservandæ suæ virginitatis causa Dianæ sese dedit comitem, quanquam tandem Meleagri seu Milanionis victa obsequio Parthenopæum peperit.

(*f*) *Milaniona*) Tam diversa de isto & Atalanta dixerunt fabularum scriptores, ut quid potissimum sequaris vix reperias. Amphidamantem, patrem Milanioni fuisse scripsit Apollodorus, qui eidem Parthenopæum ex Atalanta filium tribuit: Hyginus Parthenopæum Atalantæ quidem, sed ex Meleagro cui Œneus pater fuerit, filium facit: fabulæ-

Sæpe

Sæpe tulit jusso fallacia retia collo:
Sæpe fera torvos cuspide fixit apros.
Sensit & (*a*) Hylæi contentum saucius arcum:
Sed tamen hoc arcu notior (*b*) alter erat.
Non te (*c*) Mænalias armatum scandere silvas;
Nec jubeo collo retia ferre tuo.
Pectora nec missis jubeo (*d*) præbere sagittis.
Artis erunt cauto mollia jussa meæ.
Cede repugnanti; cedendo victor abibis.
Fac modo, quas partes illa jubebit, agas.
Arguet, arguito; quicquid probat illa, probato:
Quod dicet, dicas: quod negat illa, neges.
Riserit, arride: si flebit, flere memento.
Imponat leges vultibus illa tuis.
Seu ludet, (*e*) numerosque manu jactabit eburnos;
Tu (*f*) male jactato, tu male jacta (*g*) dato.
Seu jacies talos, victam ne (*h*) pœna sequatur,
Damnosi facito stent tibi sæpe (*i*) canes:

INTERPRETATIO.

Sæpe gestavit collo coacto retia dolosa; sæpe transverberavit apros truces mucrone immiti. Sensit etiam vulneratus arcum intentum Hylæi: sed tamen alter erat notior hoc arcu. Nolo te armis instructum ire in silvas Mænalias, nec gestare plagas cervicibus tuis. Nec suadeo offerre pectora sagittis emissis. Leges artis meæ erunt leves callido. Cede aversanti; cedendo discedes victor. Fac modo tuearis partes quas illa imperabit. Reprehendat, reprehendito; quidquid illa laudat, laudato; quod affirmabit, affirmes: quod illa negat, nega. Riserit, arride: si ploret, memento plorare. Illa præscribat leges vultibus tuis. Seu ludet & jaciet numeras eburnee manu; tu jactato male, tu concede male jacta. Seu jacies talos, ne pœna sequatur victam; fac canes damnosi sæpe tibi eveniant.

NOTÆ.

(a) *Hylæi*) Centaurus fuit, qui una cum Rhœco Atalantæ vim paraverat, quos illa sagittis confecit; quanquam maximus noster fabularum enarrator & inventor, ultro suas Milanionem Centaurorum jaculis Atalantæ puellæ causa objecisse innuere videtur.

(b) *Alter*) Cupidinis *scil.* quo saucius erat Milanion.

(c) *Mænalias*) *Arcadicas*, ab Arcadiæ monte Mænalo.

(d) *Præbere*) Ut fecit Milanion, siquidem Poetæ credimus.

(e) *Numeros*) Talos dicit; *des dez*, quibus latera punctis & numeris sunt distincta.

(f) *Male*) Ut vincat amica.

(g) *Dato*) Id est *calculos promoveto*: dicebant enim *calculum dare* pro *promovere*, annotante Salmasio: ita ut in jactandis tesseris potissimum fortuna, in dandis seu promovendis calculis *les dames*, ars locum haberet. Vereor interim ne sensus alius lateat; qui ex accuratiori veterum ludorum cognitione esset petendus.

(h) *Pœna*) Nummos aut mulctam, quam qui victus est, tenetur persolvere, verat ab amica repetere.

(i) *Canes*) Canis nomine appellabatur talus cum ex jactu unitatem referebat, qui omnium luctuosissimus damnum creabat.

Sive

Sive (*a*) latrocinii sub imagine (*b*) calculus ibit;
Fac pereat (*c*) vitreo miles ab hoste tuus.
Ipse tene distenta suis (*d*) umbracula virgis:
Ipse fac in turba, qua venit illa, locum.
Nec dubita tereti scamnum producere lecto:
Et tenero (*e*) soleam deme, vel adde, pedi.
Sæpe etiam dominæ, quamvis horrebis & ipse,
Algentis manus est calefacienda sinu.
Nec tibi turpe puta (quamvis tibi turpe, placebit)
Ingenua speculum sustinuisse manu.
Ille, fatigatæ perimendo monstra (*f*) novercæ,
Qui meruit cælum, quod prior ipse (*g*) tulit,
(*h*) Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
Creditur, & lanas excoluisse rudes.
Paruit imperio dominæ (*i*) Tirynthius heros.
I nunc; & dubita ferre, quod ille tulit.
Jussus adesse foro, jussa maturius hora
Fac semper venias; nec nisi serus abi.
Occurras aliquo tibi dixerit; omnia differ.
Curre; nec inceptum turba moretur iter.

INTERPRETATIO.

Sive calculus movebitur sub specie latrocinii, fac miles tuus intereat ab hoste vitreo. Teneto ipse umbracula exporrecta suis virgis: fac ipse locum in turba, qua illa pergit. Nec cunctator promovere scamnum lecto tereti: & tolle, vel appone soleam pedi tenero. Sæpe etiam manus dominæ frigentis est calefacienda gremio, quamvis & ipse tremes. Nec crede tibi indecorum (quamvis tibi indecorum, placebit), sustinuisse speculum manu liberali. Ille qui meruit Cælum, quod ipse prior sustentavit, occidenda monstra novercæ defessæ, creditur tractasse quasillum inter puellas Ioniacas, & emolisse lanas rudes. Heros Tirynthius obtemperavit imperio dominæ. Abi jam; & cunctator pati quod ille passus est. Facito, ut jussus adesse foro, adsis semper maturius hora præscripta, nec abi nisi serus. Monueris obvians eas aliqu: omnia differ. Curre, nec turba obstet itineri incepto.

NOTÆ.

(a) *Latrocinii*) *Laterones* dicebantur olim qui a latere principis starent, itemque milites: Inde latrunculorum ludos, quos in mensa ordinare, & inter se bellum movere Palamedes docuit.

(b) *Calculus*) *Lateo*, *latrunculus*, *calculus* unam & eandem rem significant. Gall. *Des Echecs*.

(c) *Vitreo*) Ex vitro, ligno, aut simili materia fiunt latrunculi.

(d) *Umbracula*) De umbellis loquitur, quibus hodie etiam ad arcendum solem aut pluviam utuntur puellæ.

(e) *Soleam*) Calceamenti genus est quod pedis plantam tantum, teretibus habenis el junctum, defendit.

(f) *Novercæ*) Junonis *scil.* quæ Eurysthei ministerio tantum non eum laboribus oppressit, quotidie in nova monstra illum ablegans.

(g) *Tulit*) Cœlum, quod Atlas humeris dicitur sustentare, Hercules suis dicitur imposuisse dum fessus ille quiesceret.

(h) *Inter Ioniacas*) Cum *scil.* apud Omphalen Lydiam seu Mæoniam, in Ionis Asiæ minoris parte, pro ancilla Hercules servivit, colum, & alia muliebria tractavit.

(i) *Tirynthius*) Eo nomine a Tirynthe Peloponnesi oppido, ubi educatus, Hercules dictus est.

Nec.

Nocte domum repetens epulis perfuncta redibit:
Tunc quoque pro servo, si vocat illa, veni.
Rure eris, & dicet venias, (Amor odit inertes)
Si (*a*) rota defuerit, tu pede carpe viam.
Nec grave te tempus (*b*) sitiensque (*c*) Canicula tardet,
Nec via per jactas candida facta nives.
Militiæ species amor est: discedite segnes,
Non sunt (*d*) hæc timidis signa tuenda viris.
Nox, & hiems, longæque viæ, sævique dolores
Mollibus his castris, & labor omnis inest.
Sæpe feres imbrem cælesti nube solutum;
Frigidus & nuda sæpe jacebis humo.
(*e*) Cynthius (*f*) Admeti vaccas pavisse Pheræas
Fertur, & in parva delituisse casa.
Quod Phœbum decuit, quem non decet? exue fastus,
Curam mansuri quisquis amoris habes.
Si tibi per tutum planumque negabitur ire,
Atque erit apposita janua fulta sera;
At tu per præceps tecto delabere aperto:
Det quoque furtivas alta fenestra vias.
Læta erit, ut causam tibi se sciet esse pericli.
Hoc dominæ certi pignus amoris erit.
Sæpe tua poteras, (*g*) Leandre, carere puella:
Tranabas, animum nosset ut illa tuum.

INTERPRETATIO.

Nocte revertetur, rediens domum satura epulis: tunc quoque si illa accersit, adesto pro servo. Fueris rure, & monebit ut venias, (amor odit ignavos) si currus defuerit, tu suscipe iter pede. Nec tempus triste, nec Canicula urens moretur te, nec via facta alba per nives sparsas. Amor est species belli: ignavi abite. Hæc signa non sunt defendenda a viris meticulosis. Nox & hiems & productæ viæ & feri dolores, & labor omnis est in his castris mollibus. Sæpe patieris pluviam expressam nube cælesti: & sæpe jacebis frigidus terra nuda. Cynthius dicitur pavisse vaccas Phæreas Admeti, & habitasse in humili tugurio. Quod decorum fuit Phœbo, cui non est decorum? Depone superbiam quisquis curam geris amoris duraturi. Si prohibitus fueris accedere per tutum & planum, & fores erunt munitæ sera affixa; at tu demittaris per præceps tecto patenti: fenestra sublimis det quoque ingressus clandestinos. Gaudebit, ut cognoscet se esse tibi causam discriminis. Hoc erit pignus Dominæ veri amoris. Leandre, poteras sæpe carere puella tua: trajiciebas, ut illa cerneret tuum animum.

NOTÆ.

(a) *Rota*) Pro curru aut rheda. Synecdoche est.

(b) *Sitiens*) Vel potius sitim creans. Metonymia est. Nec hyeme nec æstate amatorem segnem esse suadet Poeta.

(c) *Canicula*) Sydus est, a quo fervidos volunt oriri calores, quod eo exoriente graves sint.

(d) *Hæc*) Amoris *stil.* qui ut castra, signa quoque militaria habere dicitur.

(e) *Cynthius*) Apollo est, a Deli monte Cynthio.

(f) *Admeti*) Pheræorum in Thessalia rex fuit Admetus, cujus vaccas divinitate, ob Cyclopas occisos, spoliatus Apollo, per annorum novem spatium pavit.

(g) *Leandre*) Ejus ad amicam epistolam vidimus.

Nec

Nec pudor ancillas, ut quæque erit ordine prima;
Nec tibi sit servos demeruisse pudor.
Nomine quemque suo (nulla est jactura) saluta:
Junge tuis humiles, ambitiose, manus.
Sed tamen & servo (levis est impensa) roganti
Porrige fortunæ munera parva tuæ.
Porrige & ancillæ, (*a*) qua pœnas luce pependit
Lusa (*b*) maritali (*c*) Gallica veste manus.
Fac plebem (mihi crede) tuam: sit semper in (*d*) illa
Janitor, & thalami qui jacet ante fores.
Nec dominam jubeo pretioso munere dones:
Parva, sed e parvis callidus apta dato.
Dum bene dives ager, dum rami (*e*) pondere nutant;
Afferet in calatho rustica dona puer.

INTERPRETATIO.

Nec te pudeat tuas fecisse ancillas, ut quæque eris prima ordine; nec te pudeat servos devincere. Saluta unumquemque nomine sua (nullum est detrimentum;) viles manus, ambitiose, consere tuis. Sed tamen parva etiam præbe dona fortuna tua servo petenti: (parvus est sumptus) Præbe etiam famulæ qua die exercitus Gallicus deceptus habitu maritali luit pœnas. Crede mihi, demerere plebem: Janitor sit semper in illa, & qui cubat ante januam cubiculi. Nec impero dona pretiosa porrigas Dominæ: Præbe parva, sed vafer idonea ex parvis. Dum rus est opulentum, dum arbores labant onere; puer munera rustica in qualo afferat.

NOTÆ.

(a) *Qua*) Nonis *scil.* quintilibus, quæ Caprotinæ dictæ, & ancillarum festum, in ejus rei memoriam quod Reipublicæ servandæ causam invenissent. Quæ res sic se habet, sicuti ex Macrobio didicimus. *Post urbem captam, cum sedatus esset Gallicus motus, res vero publica esset ad tenue deducta, finitimi opportunitatem invadendi Romani nominis aucupati præferunt sibi Posthumium Livium, Fidenatium Dictatorem. Qui, mandatis ad Senatum missis postulavit, ut si vellent reliquias suæ civitatis manere, matres familias sibi & virgines dederentur. Cumque Patres essent in ancipiti deliberatione suspensi, ancilla nomine* Philotis, *seu* Tutele, *pollicita est, se cum cæteris ancillis sub nomine dominarum ad hostes ituram: habituque matrum familias & virginum sumto, hostibus, cum prosequentium lacrymis, ad fidem doloris, ingestæ sunt. Quæ cum a Livio in castris distributæ fuissent, viros plurimo vino provocarunt, diem festum apud se esse simulantes. Quibus soporatis, ex arbore caprifico, quæ castris erat proxima, signum Romanis dederunt; qui cum repentina incursione superassent, memor beneficii Senatus, omnes ancillas manu jussis emitti, dotemque eis ex publico fecit, & ornatum quo tunc erant usæ gestare concessit, diemque ipsum* Nonas Caprotinas *nuncupavit ab illa Caprifico, ex qua signum victoriæ ceperunt, sacrificiumque statuit annua solemnitate celebrandum, cui lac, quod ex caprifico manat, propter memoriam facti præcedentis adhibetur.* Atque hinc vera hujus loci expositio petitur.

(b) *Maritali*) Id est, *qua marita, seu matrona Romana videretur.*

(c) *Gallica manus*) Id est *Gallorum exercitus:* unde alios Nasonem sequutum esse authores clarum est, nisi, quod suspicari pronum est, Italicis hominibus Gallos, quorum viribus illi uterentur immixtos fuisse credas.

(d) *Illa*) *Quam tuam facias* scil.

(e) *Pondere*) Pomorum *scil.*

Digitized by Google

Rure suburbano poteris tibi dicere (*a*) missa ;
    Illa vel in (*b*) Sacra sint licet emta Via ;
Afferat aut uvas, aut quas (*c*) Amaryllis amabat,
    (*d*) At nunc castaneas non amat illa nuces.
Quin etiam (*e*) turdoque licet missaque (*f*) corona
    Te memorem dominæ testificere tuæ.
Turpiter his emitur (*g*) spes mortis, & (*h*) orba senectus.
    Ah pereant, per quos munera crimen habent!
Quid tibi præcipiam teneros quoque mittere versus?
    Hei mihi! non multum carmen honoris habet.
Carmina laudantur : sed munera magna petuntur.
    Dummodo sit dives, barbarus ipse placet.
Aurea nunc vere sunt sæcula : plurimus auro
    Venit honos : auro conciliatur amor.
Ipse licet Musis venias comitatus, Homere ;
    Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.
Sunt tamen & doctæ rarissima turba puellæ :
    Altera non doctæ turba, sed esse volunt.
Utraque laudentur per carmina : carmina lector
    Commendet dulci (*i*) qualiacunque sono.

INTERPRETATIO.

Licebit dicere tibi missa villa suburbana ; quamvis vel emta fuerint in Via Sacra. Apportet aut racemos, aut quas Amaryllis amabas, at illa non amat nunc, nuces castaneas. Quin etiam potes curam dominæ tuæ patefacere turdo & sertis missis. Spes mortis & orba senectus his inhoneste acquiritur. Ah pereant per quos dona habent crimen! Cur te admoneam mittere quoque versus molles? Hei mihi! carmen non habet multum laudis. Carmina probantur ; sed dona magna quæruntur. Barbarus ipse est gratus, dummodo sit opulentus. Nunc sunt vere sæcula aurea : laus multa accedit auro : amor delinitur auro. Quanquam ipse accedas, Homere, musis stipatus ; ejicieris, Homere, si nihil attuleris. Sunt tamen etiam puellæ doctæ turba exigua ; altera turba non doctæ, sed esse volunt. Utraque celebrentur versibus ; lector pondus afferat versibus qualibuscunque voce suavi.

NOTÆ.

(a) *Missa*) Quia magis decorum & honestum.

(b) *Sacra*) Sacra dicta, quod in ea fœdus inter Romulum & Tatium, non sine sacrificiis, ictum.

(c) *Amaryllis*) Ad illud Maronis respicit.

Castaneasque nuces mea quas Amaryllis amabat.

(d) *At nunc*) Argute in sui sæculi puellis avaritiam notat.

(e) *Turdo*) Humanum sermonem imitari scripsit Plinius. Vel itaque quia garruli, vel quia in mensarum deliciis, ad puellam mittendos censet poeta.

(f) *Corona*) Ad quam garruli turdi alligabantur : nisi simpliciter serta melius intelligere.

(g) *Spes mortis*) Hæreditatum execratur captatores, qui viventibus sub spe eorum mortis, munere, ut hæredes scriberentur, mittere solebant.

(h) *Orba*) *Senectus sine liberis.*

(i) *Qualiacumque*) Id est, *quæ materia inepta levia fuerint* ; nam ineptam & indoctam puellam, quis commode laudaverit?

His ergo, aut illis, (*a*) vigilatum carmen in (*b*) ipsas,
Forsitan exigui muneris instar erit.
At, quod eris per te factūrus, & utile credis,
Id tua te facito semper amica roget.
Libertas alicui fuerit promissa tuorum;
Hanc tamen a domina fac petat ille tua.
Si pœnam servo, si vincula sæva remittis;
Quod facturus eras, debeat illa tibi.
Utilitas tua sit: titulus donetur amicæ.
Perde nihil: partes illa (*c*) potentis agat.
Sed te, cuicunque est retinendæ cura puellæ,
Attonitum forma fac putet esse sua.
Sive erit in (*d*) Tyriis: Tyrios laudabis amictus:
Sive erit in (*e*) Cois; Coa decere puta.
Aurata est; ipso tibi sit (*f*) pretiosior auro:
Gausapa si sumsit; (*g*) gausapa sumpta proba.
Adstiterit (*h*) tunicata, (*i*) Moves incendia, clama:
Sed timida, caveat frigora, voce roga.
Compositum (*) discrimen erit; discrimina lauda:
(*k*) Torserit igne comam; torte capille place.

INTERPRETATIO.

Ergo expolitum carmen ad earum laudem pondus habebit, forsitan doni parvi apud has aut illas: At memento amica semper a te petat, quod ultro eris præstiturus, & arbitraris gratum. Libertas fuerit promissa alicui tuorum; fac tamen ille hanc oret dominam tuam. Si condonas pœnam servo, si vincula fera prætermittis, illa debeat tibi quod volebas facere. Compendium sit tuum; honor concedatur amicæ. Nihil amittas, illa tueatur partes divitis. Sed quicunque studes retinere puellam, fac credat te stupere forma sua. Sive erit induta vestes Tyrias, laudabis Tyrias: sive induta fuerit Coas; crede Coa decere. Si fuerit in aureis; sit tibi pretiosior auro ipso. Si ceperis gausapa; laudato gausapa capta. Constiterit tunicata: vociferator, incendia excitas: sed orata voce pavida vitet frigus: Discrimen erit concinnatum; proba discrimina. Ornaverit comam calamistro; Calamistrata coma place.

NOTÆ.

(a) *Vigilatum*) *In quo expoliendo vigilaveris.*

(b) *Ipsas*) Aut ipsarum laudem.

(c) *Potentis*) Cujus est dare, non accipere. Quanquam jam diu lex illa in desuetudinem abiit.

(d) *Tyriis*) In veste purpurea, a Tyro conchilio atque purpura nobili, sic dicta.

(e) *Cois*) Cos insula est maris Ægæi, unde bombycinæ vestes tenuissimæ, ad fœminarum luxum transportabantur.

(f) *Sit pretiosior*) *Ut eam magis quam aurum laudes.*

(g) *Gausapa*) Vestis erat, Gausape, villosa, quæ hyemali tempore gestabatur.

(h) *Tunicata*) *Tunica veste*, quæ usque ad talos, longioribus manicis, fluebat, *vestita.*

(i) *Moves incendia*) *Vous mourrez de chaud. Laudetur*, inquit, *vestis, quæ maxime calorem fovet*: quod amicæ gratum sit.

(*) *Discrimen*) *Comæ divisio.*

(k) *Torserit*) Calamistris, & instrumentis ferreis etiamnum hodie ad crispandos crines utuntur.

Bra-

Brachia saltantis, vocem mirare canentis:
Et, quod desierit, verba querentis habe.
Ipsos concubitus, ipsum venerere licebit,
Quod juvat; & querula gaudia voce notes.
Ut fuerit torva violentior illa (*a*) Medusa;
Fiet amatori lenis & æqua suo.
Tantum, ne pateas (*b*) turbis simulator in illis,
Effice: nec vultu destrue dicta tuo.
Si latet ars, prodest, adfert deprensa pudorem:
Atque adimit (*c*) merito tempus in omne fidem.
Sæpe sub autumnum (cum formosissimus (*d*) annus,
Plenaque purpureo subrubet uva mero;
Cum modo frigoribus premitur, modo solvitur æstu)
Aere non certo corpora languor habet.
Illa quidem valeat: sed si male firma cubabit,
Et vitium cæli senserit ægra sui;
Tunc amor & pietas tua sit manifesta puellæ:
Tunc (*e*) sere, quod plena postmodo falce metas.

INTERPRETATIO.

Mirator brachia saltantis, & vocem cantantis: & querstor quod destiterit. Licebit reverearis ipsos concubitus, ipsum quod juvat, & indices voluptatem voce conquerenta. Quamvis illa fuerit truculentior sæva Medusa, fiet mitis & benigna amatori suo. Fac tantum ne videaris fallax in illis turbis: nec redarguas dicta vultu tuo. Ars juvat, si dissimulatur; cognita creat pudorem: & jure tollit fidem in omne tempus. Sæpe Autumno accedente, (cum anni tempestas pulcherrima & uva plena vino purpureo subrubet; cum modo urgetur frigoribus, modo laxatur calore) morbus vexat corpora aere instabili. Illa quidem puella læta fruatur valetudine: sed si ægra detinebitur, & morbo afflicta senserit intemperiem cæli sui; tunc amor & pietas tua sit aperta puellæ: tunc sparge quod reseces postmodo plena falce.

NOTÆ

(a) *Medusa*) Fuit ea Phorci filia, cui caput, non capillis, sed viperis fuit horridum; quo tantum intuentibus terrorem afferebat, ut in lapides illico rigescerent. Quo commento stupendam ejus pulchritudinem indicare voluerunt.

(b) *Turbis*) Non de concubitu, ut putavit vir clariss. sed de cœtibus aut puellarum turbis, de quibus supra, intelligo. Atque hæc præcepta plerique, qui ex Amore in civilem vitam induxerit, quantum sibi aliisque profuerit, vix quisquam satis possit dicere

(c) *Merito*) Omnino; Siquidem enim certum est contra nos aliquid moliri, eum qui alia quam quæ verbis promit, in sinu fovet, & maxime ab omnibus oculis removet, qua causa cuiquam fidem habeam, quem ego in fraude deprehenderim, quam ipsum maxime occultare sciverim? Difficile vero, inquis, cum tam diversis moribus & opinionibus hominum illa vivere, & cum iis idem sentire? Imo difficillimum; quantave prudentia, præsertim si sancte vivere vis, opus est? Interim si ab aliis, satius est a se saltem non dissentire, & cor inter, linguam, omnem denique statum, concordiam fovere, quam semper larvas, quas subinde quivis excutiat & promat, impudenter in hominum cœtus & ora portare. O miseros, quales quidem nonnullos novi, perverse sibi ex astutia sua placentes, qui usque eo tantum astuti sunt, ut aliis, non esse se, sed esse cupere callidos, vere malos & stultos esse demonstrent!

(d) *Annus*) Pro anni parte: Ita & loquutus Horatius.

(e) *Sere*) Metaphora ab agricolis. Id est, *in amanda & colenda puella esto assiduus.*

Nec tibi morosi veniant fastidia morbi,
Perque tuas fiant, quæ sinet ipsa, manus.
Et videat flentem; nec tædeat oscula ferre:
Et sicco lacrymas combibat ore tuas.
Multa vove; sed cuncta palam: quotiesque libebit,
Quæ referas illi, somnia læta vide.
(*a*) Et veniat, quæ lustret anus lectumque locumque:
Præferat & tremula sulphur & ova manu.
Omnibus his inerunt gratæ vestigia curæ:
In (*b*) tabulas multis hæc via fecit iter.
Ne tamen officiis odium quæratur ab ægra;
Sit suus in blanda sedulitate modus.
(*c*) Neve cibo prohibe, nec amari pocula succi
Porrige: rivalis misceat illa tuus.
(*d*) Sed non, cui dederis a littore carbasa, vento
Utendum, medio cum potiere freto.
Dum novus errat amor, vires sibi colligat usu:
Si bene nutrieris, tempore firmus erit.
Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas:
Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.
Nascitur exiguus, sed opes acquirit eundo;
Quaque venit, multas accipit amnis aquas.
Fac tibi consuescat: nil consuetudine majus.
Quam tu dum captas, tædia nulla fuge.

INTERPRETATIO.

Nec te capiant fastidia morbi difficilis; & fiant per tuas manus quæ ipsa concedet. Et aspiciat lacrymantem; nec tædeat osculari; & absumat ore arido lacrymas tuas. Concipe multa vota; sed omnia coram: & quoties placuerit, finge somnia festiva quæ illi narres. Et accedet anus quæ purget & lectum & locum: & sulphur & ova manu trepidante præferat. In his omnibus manifesta erunt signa gratæ curæ: hæc ratio viam struxit plurimis in tabulas. Attamen ne odium reportetur ab ægra, ex meritis sua sit mensura in officiosa benevolentia. Neve a cibis absterreas, nec offer pocula succi ingrati: rivalis tuus illa temperet. Sed aura non est utendum cui vela tradideris a littore, postquam navigabis in mari aperto. Dum novus amor vagatur, vires sibi comparet usu; si bene alueris, tempore erit fortis. Solebas palpari vitulum quem times taurum: arbor sub qua nunc decumbis, fuit virga. Fluvius oritur parvus, sed comparat vires fluendo; & recipit multas aquas qua currit. Fac assuescat tibi: nihil majus consuetudine. Quam dum tu sectaris, nulla refuge tædia.

NOTÆ.

(a) *Et veniat*) Sacrum pro amicæ salute monet faciendum esse, cujus Apulejus meminit in Metam. ultimo: quo, summum Sacerdotem Isidis, tæda lucida, ovo, & sulphure, non sine solennissimis precibus usum esse dicit. De eo sacro Juvenal. Propert. Tibul. etiam scripserunt.

(b) *Tabulas*) Quibus suprema voluntas, seu testamentum creditur.

(c) *Neve cibo prohibe*) Quia ægris ingratum.

(d) *Sed non*) Metaphora a re nautica petita, non eadem omni tempore convenire, dicit.

Te

Digitized by Google

Te semper videat: tibi semper præbeat aurem:
Exhibeant vultus noxque diesque tuos.
Cum tibi major erit fiducia, posse requiri;
Tum procul, absenti cura futurus, abi.
Da requiem: requietus ager bene credita reddit:
Terraque cælestes arida sorbet aquas.
(*a*) Phillida Demophoon præsens moderatius ussit:
Exarsit velis acrios illa datis.
(*b*) [Penelopen absens solers torqoebat Ulysses:
(*c*) Phyllacides aberat, Laodamia, tuus.]
Sed mora tuta brevis: lentescunt tempore curæ;
Vanescitque absens, & novus intrat, amor.
Dum Menelaus abest, Helene, ne sola jaceret,
(*d*) Hospitis est tepido nocte recepta sinu.
Qui stupor hic, Menelae, fuit? tu solus abibas:
Isdem sub tectis hospes & uxor erant.
Accipitri timidas credis, furiose, columbas?
Plenum montano credis ovile lupo?
Nil Helene peccat; nil hic committit adulter:
Quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
Cogis adulterium, dando tempusque locumque.
Quo, nisi consilio est usa puella tuo?
Quid faciat? vir abest; & adest non rusticus hospes:
Et timet in vacuo sola cubare toro.
(*e*) Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.
Usa est humani commoditate viri.

INTERPRETATIO.

Semper te aspiciat: semper tibi aurem commodet: nox & .dies offerant faciem tuam. Cum magis confides te posse desiderari; tum procul recede cura futurus dissita. Quiescat, ager requietus refert cum fructu commissa: & terra sicca bibit aquas celestes. Demophoon præsens minus inflammavit Phyllida: illa vehementius flagravit carbasis explicitis. Ulysses callidus, absens cruciabat Penelopen: Laodamia, tuus Phyllacides procul erat. Sed cunctatio brevis est *secura: curæ sedantur tempore: & amor absens discutitur, novus inbit. Dum Menelaus abest, Helena, ne cubaret sola, admissa est nocte in gremium calidum hospitis. Quænam fuit hæc inscitia, Menelae? Tu proficiscebaris solus: hospes & conjux erant in eadem domo. Insane, committis columbas pavidas accipitri? committis plenum ovile lupo montano? Vacat culpa Helena; Hic vacat culpa adulter: ille admisit quod tu, quod quivis admitteret. Suades adulterium, præbendo tempus & locum. Quo consilio est usa puella nisi tuo? Quid agat? vir peregre est; & præsens est hospes urbanus, & metuit jacere sola in lecto derelicto. Atrides judicaverit; ego Helenen insontem dico. Usa est facilitate viri indulgentis.*

NOTÆ.

(a) *Phyllida*) Hujus epistolam, ut & Penelopes, itemque Laodamiæ antea vidimus.

(b) *Penelopen*) Optime frigidiusculum istud distichon esse annotavit clar. Heinsius.

(c) *Phyllacides*) Protesilaus est ab avo Phylaco sic dictus.

(d) *Hospitis*) Paride, *scil.* quam fabulam toties tædet recoquere.

(e) *Viderit*) *Ea de se judicet.*

Sed

Digitized by Google

Sed neque fulvus aper media tam sævus in ira,
Fulmineo rabidos cum rotat ore canes:
Nec lea, cum catulis lactentibus ubera præbet:
Nec brevis ignaro vipera læsa pede:
Fœmina quam, socii deprensa pellice lecti,
Ardet; & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasque ruit: pusitoque decore
Fertur, ut (*a*) Aonii cornibus (*b*) icta Dei.
(*c*) Conjugis admissum, violataque jura maritæ,
Barbara per natos (*d*) Phasias ulta suos.
(*e*) Altera dira parens (hæc est, quam cernis, hirundo:
Aspice) signatum sanguine (*f*) pectus habet.
Hoc bene compositos, hoc firmos solvit amores:
Crimina sunt cautis ista timenda viris.
Nec mea vos uni (*g*) damnat censura puellæ.
Dî (*h*) melius! vix hoc nupta tenere potest.
Ludite; sed furto celetur culpa modesto.
Gloria peccati nulla petenda sui.
Nec dederis munus, cognosce quod altera possit,
Nec sint nequitiæ tempora (*i*) certa tuæ.
Et, ne te latebris capiat sibi fœmina notis,
Non uno est omnis convenienda loco.

INTERPRETATIO.

Sed neque aper rufus tam ferus in ira media, cum proterit canes furiosos dente fulmineo: nec Leæna, cum exhibet ubera catulis lactentibus; nec brevis vipera trita pede inscie, quam fœmina pellice correpta tori jugalis fuerit; & exhibet in facie animi indicia. Rapitur in tela & ignes: & agitur projecto decore, ut tacta cornibus Dei Aonii. Phasias barbara vindicavit filiorum suorum dispendio crimen mariti, & jura temerata nuptæ. Altera mater crudelis (hæc est hirundo, quam vides: respice) habet pectus notatum sanguine. Hoc rumpit amores quietos, hoc rumpit certos: hæc flagitia sunt fugienda viris callidis. Nec censura mea vos addicit uni puellæ. Dî melius! vix marita hoc potest servare. Ludite: sed crimen tegatur furto modesto. Nulla est quærenda gloria delicti sui. Nec donum obtuleris, quod altera possit agnoscere; nec statuta sint tempora tuæ protervia. Et ne puella deprehendat te latibulis sibi perspectis, qualibet non est adeunda uno loco.

NOTÆ.

(a) *Aonii*) Bacchi, qui Thebas Bœotiæ patriam habuit, quam primum Aones barbari tenuerunt.

(b) *Ista*) Id est, Baccha, vini Deique furore correpta.

(c) *Conjugis*) Jasonis *scil.* qui, spreta Medea, Creontis regis filiam uxorem duxit.

(d) *Phasias*) Medea est, de qua paulo ante, a Phasi Colchorum fluvio sic dicta; quæ violati tori dolore liberos ex Jasone susceptos interfecit.

(e) *Altera*) Progne est, cujus jam antea scripsimus historiam, ipse eandem si voles ex Metam. lib. 6. a v. 610. petere poteris.

(f) *Pectus*) Hoc dicit, quia hirundinis in pectore plumæ visuntur rubicundæ.

(g) *Damnat uni puellæ*) Id est, *Ad id cogit, ut cum una tantum puella rem habeatis.*

(h) *Melius*) Quæ bona, quæ mala fuerint sciunt, *scilicet*, tam lepidi Dii, quos ad ejusmodi nequitias licet arcessere.

(i) *Certa*) Qua te in alio occupatum esse amore amantem amica tandem cognosceret.

Et

Et quoties scribes, totas prius ipse tabellas
(*a*) Inspice: plus multæ, quam sibi missa, legunt.
Læsa Venus justa arma movet, telumque remittit:
Et, modo quod questa est, ipse querare, facit.
Dum fuit (*b*) Atrides una contentus, & illa
Casta fuit; vitio est improba facta viri.
Audierat (*c*) laurumque manu vittasque ferentem
Pro nata Chrysen non valuisse sua.
Audierat, (*d*) Lyrnesi, tuos abducta dolores;
Bellaque per (*e*) turpes longius isse moras.
Hæc (*f*) tamen audierat: (*g*) Priameida viderat ipsam.
Victor eras prædæ præda pudenda tuæ.
Inde (*h*) Thyestiaden thalamoque animoque recepit;
Et male peccantem (*i*) Tyndaris ulta virum.
Quæ bene celaris, si qua tamen acta patebunt,
Illa licet pateant, tu tamen usque nega.
Tum neque subjectus, solito nec blandior esto.
Hæc animi multum signa nocentis habent.
Sed lateri nec parce tuo: pax omnis in uno
Concubitu: prior hoc inficianda Venus.

INTERPRETATIO.

Et quoties scribes, ipse accute prius totas tabellas: multæ plus legunt quam sibi scripta. Puella offensa justa arma tractat, & remittit telum & efficit ut ipsa doleas quod modo doluit. Dum Atrides fuit contentus una, illa etiam fuit pudica; facta est impudica crimine mariti. Acceperat Chrysen gestantem manu & laurum & vittas nihil potuisse in gratiam filiæ suæ. Acceperat tuos dolores, Lyrnesi abrepta; & bella producta fuisse per inhonestas moras. Tamen acceperat hæc: aspexerat ipsam Priameida. Victor prædæ eras erubescenda præda tuæ. Inde admisit in cubiculum & animum Thyestiadem; & Tyndaris ulta maritum prave delinquentem. Si facta, quæ bene texeris, tamen aliqua innotescent, tu tamen semper nega, quamvis illa appareant. Tum neque sis subditus, nec mitior solito. Hæc habent indicia animi plurimum sontis. Sed neque ignosce lateri tuo: concordia omnis in solo concubitu; Venus prior ea re neganda.

NOTÆ.

(a) *Inspice*) *Quæ scripseris accute, ut plura interpretentur quam dixisse volueris.*

(b) *Atrides*) Agamemnon est, Atrei filius qui Chryseidem Chrysæ Apollinis sacerdotis filiam primo, deinde & Briseidem Achilli abreptam amavit, ut fuse in epistolis vidimus.

(c) *Laurumque*) Ad Agamemnonem Chryses redimendæ filiæ gratia, præferens manu aureum sceptrum, coronis Phœbi, vittisque redimitum, venerat; quem repulit, & e conspectu abire jussit.

(d) *Lyrnesi*) Hippodamia est, Lirnesso in Trojæ confinio, oppido, abrepta.

(e) *Turpes*) Quia propter abreptam Chryseidem, quam restituere Agamemnon recusavit, per novem dies & noctes, Sacerdotis precibus permotus Apollo sagittas emisit, quibus plurimi Græcorum interfecti sunt.

(f) *Tamen*) Innuit hac voce Poeta, ne hac quidem causa ab officio recessisse Clytemnestram.

(g) *Priameida*) Cassandra est Priami filia, quæ Agamemnoni in prædæ divisione cesserat; quamque ille si diis placet, ad uxorem ducebat.

(h) *Thyestiaden*) Ægysthus est Thyestis filius.

(i) *Tyndaris*) Clytemnestra est, Tyndari filia, quæ adulteri ope Agamemnonem maritum occidit.

Sunt

Sunt, qui præcipiant herbas (*a*) satureja nocentes
Sumere: (judicis ista venena meis.)
Aut piper urticæ (*b*) mordacis semine miscent;
Tritaque in annoso flava (*c*) pyretra mero.
Sed (*d*) Dea non patitur sic ad sua gaudia cogi,
Colle sub umbroso quam tenet altus (*e*) Eryx.
Candidus (*f*) Alcathoi qui mittitur urbe Pelasga
(*g*) Bulbus, & ex horto quæ venit herba salax,
Ovaque sumantur: sumantur Hymettia mella,
Quasque tulit folio pinus acuta (*h*) nuces.
Docta, quid ad medicas, (*i*) Erato, deverteris artes?
(*k*) Interior curru meta terenda meo est.
Qui modo celabas monitu tua crimina nostro;
Flecte iter, & monitu detege furta meo.
Nec levitas culpanda mea est: non semper eodem
Impositos vento panda carina vehit.
Nam modo (*l*) Threicio Borea, modo currimus (*m*) Euro.
Sæpe tument (*n*) Zephyro lintea, sæpe (*o*) Noto:

INTERPRETATIO.

Sunt qui jubeant uti satureiis herbis noxiis: (ista sunt *toxica mea sententia.) Aut terunt piper cum semine urticæ urentis; & Pyretra flava, permixta cum vino veteri. Sed Dea quam sublimis Eryx habet sub colle umbroso, non sinit sic venire ad sua gaudia. Bulbus albus qui venit ab urbe Pelasga Alcathoi, & herba salax quæ petitur ex horto, & ova comedantur: mella Hymettia comedantur, & nuces quas pinus folio acuto præbuit. Erato docta, quamobrem deflectis ad artes medicas? meta interior terenda est curru meo. Tu qui modo tegebas peccata tua præcepto nostro; pedem refer, & præcepto meo profer crimina tua. Nec inconstantia mea est vituperanda: navis curva non fert semper eodem vento quos capit. Nam modo Aquilone Thracio impellimur: modo Euro; carbasa modo subsolano, sæpe Favonio, sæpe Austro turgescunt.*

NOTÆ.

(a) *Satureja*) Herba est hortensis odorifera, qua etiam in condimentis utuntur, Gall. *Sarriette*. Sed Saturea fœminino genere, cum apud Plinium & Columellam legatur, omnino in Mycilli sententiam concesserim, qui de cibo ex Satyrio herba solo contactu Venerem provocante intelligit, aut ejusmodi aliqua compositione.

(b) *Mordacis*) Nempe urtica, si leviter tractetur, manus urit & mordet.

(c) *Pyretra*) Herba est, cujus radix præsertim igneæ est naturæ; unde a Græcia nomen inditum.

(d) *Dea*) Venus.

(e) *Eryx*) Mons est Siciliæ, ubi templum Venus habuit, quæ inde Erycina dicta.

(f) *Alcathoi*) Fuit Alcathous Pelopis filius, a quo Megara condita, unde bulbi, quos maxime probat Cato, mittebantur.

(g) *Bulbus*) Communi illo nomine appellantur radices omnes rotundæ quales sunt cepa, allium: &c.

(h) *Nuces*) *Des pignons*.

(i) *Erato*) Musa est, quam hujus libri initio invocavit.

(k) *Interior*) Metaphora ab aurigantibus, de quibus jam sæpe, supra Amor. 3. Id est, *Propius ad rem veniendum*.

(l) *Threicio*) Quia ad Septentrionem magis quam Italia aut Græcia deflexa est Thracia, ideo Boreas a Septentrione flans Threicius dicitur.

(m) *Euro*) Ventus est flans ab ortu Eurus.

(n) *Zephyro*) Ab occidente spirat Zephyrus.

(o) *Noto*) Meridionalis est Notus.

Aspi-

Digitized by Google

Aspice, ut in curru modo det fluitantia rector
Lora, modo admissos arte retentet equos.
Sunt quibus ingrate timida indulgentia servit:
Et, si nulla subest æmula, languet amor.
Luxuriant animi rebus plerumque secundis;
Nec facile est æqua commoda mente pati.
Ut levis absumtis paulatim viribus ignis
Ipse latet, summo (*a*) candet in igne cinis:
Sed tamen extinctas admoto sulfure flammas
Invenit; & lumen, quod fuit ante, redit.
Sic, ubi pigra situ securaque pectora torpent,
Acribus est stimulis eliciendus amor.
Fac timeat de te, tepidamque recalface mentem:
Palleat indicio criminis illa tui.
O quater, & quoties numero comprendere non est,
Felicem, de quo læsa puella dolet!
Quæ, simul invitas crimen pervenit ad aures,
(*b*) Excidit; & miseræ voxque colorque fugit.
Ille ego sim, cujus laniet furiosa capillos:
Ille ego sim, teneras cui petat ungue genas:
Quem videat lacrymans: quem torvis spectet ocellis:
Quo sine non possit vivere; posse velit.
Si spatium quæras; breve sit, quo læsa queratur.
Ne lenta vires colligat ira mora.
Candida jamdudum cingantur colla lacertis:
Inque tuos flens est accipienda sinus.

INTERPRETATIO.

Vide, ut moderator in curru modo admittat laxas habenas, modo coerceat arte equos incitatos. Sunt quibus meticulosum obsequium est inutile: & amor torpet si nulla subit pellex. Mentes lasciviunt plerumque rebus prosperis; nec facile est bona ferre æquo animo. Ut ignis levis ipse conditur ardore paulatim consumto, cinis albicat in extremo igne, sed tamen manifestat flammas extinctas sulphure apposito, & lumen quod fuit ante renovatur: sic ubi mentes situ torpentes, & tranquillæ languent, amor est excitandus vehementibus aculeis. Fac metuat de te, & excita animum torpentem: illa exalbescat indicio culpæ tuæ. O quater beatum, & quoties non licet assequi numero, de quo puella offensa mœsta est! Quæ statim atque peccatum aures subivit invitas lapsa est; & vox & color destituit infelicem! Ego sim ille cujus amens laceret crines: ego sim ille, in cujus genas molles involet: quem flens aspiciat: quem intueatur infensis oculis: sine quo non queat vivere: optet posse. Si tempus quæras; sit breve quo offensa doleat; ne ira sumat vires longa mora. Jamdudum cervices niveas complectaris brachiis: & lacrymans fovenda est tuo gremio.

NOTÆ.

(a) *Candet*) Candidus est admodum cinis quo pruna tegitur, postquam violentior ignis erupit.

(b) *Excidit*) Vide quæ supra art. amat. l. 1. v. 439. monuimus.

Oscula da flenti: Veneris da gaudia flenti.
Pax erit: hoc uno solvitur ira modo.
Cum bene sævierit, cum certa videbitur hostis;
Tum pete concubitus fœdera: mitis erit.
Illic depositis habitat Concordia telis:
Illo (crede mihi) Gratia nata loco est.
Quæ modo pugnarunt, jungunt sua rostra columbæ;
Quarum blanditias verbaque murmur habet.
Prima fuit rerum confusa sine ordine moles.
Unaque erant facies sidera, terra, fretum.
Mox cælum impositum terris; humus æquore cincta est:
Inque suas partes cessit inane (*a*) Chaos:
Silva feras, volucres aer accepit habendas:
In liquida pisces delituistis aqua.
Tum genus humanum solis errabat in agris:
Idque meræ (*b*) vires, & rude corpus erat.
Silva domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes:
Jamque diu nulli cognitus alter erat.
Blanda truces animos fertur mollisse voluptas.
Constiterant uno fœmina virque loco.
Quid facerent, ipsi nullo didicere magistro:
Arte Venus nulla dulce peregit opus.
Ales habet, quod amet: cum quo sua gaudia jungat
Invenit in media fœmina piscis aqua.
Cerva parem sequitur: serpens serpente tenetur:
Hæret adulterio cum cane nexa canis.
Læta salitur ovis: tauro quoque læta juvenca est:
Sustinet immundum sima capella marem.

INTERPRETATIO.

Da suavia lacrymanti: da gaudia Veneris lacrymanti. Concordia erit: ira sedatur hoc uno modo. Cum multum insaniverit, cum videbitur hostis pertinax: tum posce fœdera concubitus; lenis erit. Pax ibi habitat telis remotis: (Crede mihi) gratia nata est illo loco. Columbæ quæ modo certaverunt copulant sua rostra, quarum murmur habet blanditias & verba. Prima massa fuit confusa sine ordine rerum; & sidera, terra, mare erant unus vultus. Mox cælum evectum super terras: terra circumdata est mari: & chaos inane distributum est in suas partes. Silva accepit feras possidendas, aer aves; pisces conditi estis aqua fluida. Tum gens humana vagabatur in campis desertis; & id erat vires puræ & corpus crassum. Nemus fuerat habitatio, herba esca, frondes lecti: & jamdiu nulli alter erat notus. Suavis voluptas dicitur delinisse animos feros: Fœmina & vir coaluerant uno loco. Ipsi didicerunt nullo præceptore quid agerent: Venus absolvit opus suave sine arte. Avis habet quod amet: piscis fœmina reperit in aqua media cum quo fruatur suis gaudiis. Cerva sequitur comparem: anguis capitur angue: canis juncta adulterio manet cum cane. Ovis læta initur: junix quoque exhilaratur tauro: capella sima fert marem impurum.

NOTÆ.

(*a*) *Chaos*, Materia prima est informis seu confusa.

(*b*) *Vires*) Quia tum viribus corporis, non ratione animi quicquam administrabant.

In

(*a*) In furias agitantur equæ, spatioque remota
Per loca dividuos amne sequuntur equos:
Ergo age, & iratæ (*b*) medicamina fortia præbe:
Illa feri requiem sola doloris habent.
Illa (*c*) Machaonios superant medicamina succos:
His, ubi peccaris, restituendus eris.
Hæc ego cum canerem, subito manifestus (*d*) Apollo
Movit inauratæ pollice fila lyræ.
In manibus laurus: sacris inducta capillis
(*e*) Laurus erat: vates ille videndus agit.
Is mihi, Lascivi, dixit, præceptor Amoris,
Duc, age, discipulos ad (*f*) mea templa tuos,
Est ibi (*g*) diversum fama celebrata per orbem
(*h*) Littera; cognosci quæ sibi quemque jubet.
Qui sibi notus erit, solus sapienter amabit;
Atque opus ad vires exiget omne suas.
Cui faciem natura dedit, spectetur ab illa:
Cui color est, humero sæpe (*i*) patente cubet.
Qui sermone placet, taciturna silentia rumpat:
Qui canit arte, canat: qui bibit arte, bibat.

INTERPRETATIO.

Equæ in furias eunt, & sequuntur equos divisos flumine per loca intervallo dissita. Ergo age, adhibe præstantia remedia iræ incensæ: illa sola medentur crudeli dolori. Illa medicamenta potiora sunt succis Machaoniis: Eris restituendus his, cum peccaveris. Cum hæc modularer, repente Apollo manifestus pulsavit pollice fila lyræ inauratæ. Laurus in manibus: laurus erat innexa sacris capillis: ille vates videndus me agitat. Is dixit mihi, præceptor amoris luxuriosi age, ducito discipulos tuos ad mea templa. Est ibi dictum fama approbatum per totum orbem, quod imperat unicuique ut seipsum cognoscat. Qui erit sibi perspectus, solus amabit sapienter; & modum faciet omnibus operibus ex suis viribus. Ille cui natura dedit formam aspiciatur ab illa: qui candidus est decumbat humero sæpe aperto. Qui gratus est sermone frangat silentia taciturna: qui suaviter cantat, canat: qui bibit eleganter, bibat.

NOTÆ.

(a) *In furias*) *Scilicet ante omnes furor est insignis equarum*. Virgil.

(b) *Medicamina*) De Venere intelligit.

(c) *Machaonios*) Æsculapii fuit filius Machaon, medica arte insignis, quem cum Podalirio fratre Agamemnon ad bellum Trojanum duxit, ubi multum sanandis ægrotis profuit.

(d) *Apollo*) Phœbus est aut Sol quem Medicinæ, Rhetoricæ, Musicæ, Poeticæ, inventorem voluerunt, lyra tantum valens, ut ad ejus cantum Trojæ mœnia extruxisse dicatur.

(e) *Laurus*) Hanc castissimam arborem propter Daphnen, quæ in eam sese abscondit Apollinis libidinem fugiens, ipse Apollo postea amavit.

(f) *Mea*) Ædem Apollinis Delphici intelligit, ubi plurima oracula ipse reddere solitus erat.

(g) *Diversum*) In partes diversas sectum.

(h) *Littera*) Chiloni, ut Plinius docet, mortales oraculorum societatem dedere, tria præcepta ejus Delphis consecrando aureis litteris, quæ hæc sunt: Noscere se quemque: Nihil nimium: Comitem æris alieni ac litis esse miseriam.

(i) *Patente*) Ut cutis candor appareat.

Sed neque declament (*a*) medio sermone diserti:
Nec sua vesanus scripta poeta legat.
Sic monnit Phœbus: Phœbo parete monenti:
Certa Dei sacro est hujus In ore fides.
Ad (*b*) propiora vocor: quisquis sapienter amabit,
Vincet; & e nostra, quod petet, arte feret.
Credita nec semper sulci cum fœnore reddunt:
Nec semper dubias adjuvat aura rates.
Quod juvat, exiguum; plus est, quod lædit amantes.
Proponant animo multa ferenda suo.
Quot lepores in (*c*) Atho, quot apes pascuntur in (*d*) Hybla,
Cærula quot baccas (*e*) Pallados arbor habet;
Littore quot conchæ, (*f*) tot sunt in amore dolores:
Quæ patimur, multo spicula felle madent.
Dicta erit isse foras, quam tu fortasse videbis:
Isse fóras, & te falsa videre, puta.
Clausa tibi fuerit promissa janua nocte:
Perfer, & immunda ponere corpus humo.
Forsitan & vultu mendax ancilla superbo
Dicet, Quid nostras obsidet iste fores?
Postibus & duræ supplex blandire puellæ;
Et capiti demtas in fore pone rosas.

INTERPRETATIO.

Sed neque facundi declament sermone medio: nec poeta insanus legat sua poemata. Ita jussit Apollo: abedite Apollini jubenti. Fides tuta est in ore sacro hujus Dei. Pescor ad propiora: quisquis sapienter amabit, victor erit & reportabit ab arte nostra quod postulabit. Neque sulci referunt semper commissa cum ustura: nec ventus promovet semper naves incertas. Quod gratum est amantibus est parvum, majus est quod offendit. Multa arbitrentur toleranda animo suo. Quot lepores in Atho, quot apes aluntur in Hybla, quot baccas habet arbor cærulea Minervæ, quot conchæ littore; tot sunt dolores in amore. Tela quibus vulneramur plena sunt plurimo felle. Illa *quam tu forte aspicies, dicta erit exiisse: credito exivisse, & te falsa intueri. Fores fuerint tibi obstructæ nocte pacta; sustine etiam demittere corpus terræ sordidæ. Forte etiam famula subdola dicet vultu elato, quamobrem iste obsessam tenet nostram januam? delinito etiam supplex postes puellæ crudelis; & suspende foribus rosas sublatas e capite.*

NOTÆ.

(a) *Media*) Tum præcipue declamandi periculum.

(b) *Prapiora*) *Quæ magis ad amorum felicitatem conducunt.*

(c) *Atho*) Athos Macedoniæ mons est altissimus.

(d) *Hybla*) Urbs fuit Siciliæ, apibus & optimo melle laudatissima.

(e) *Pallados arbor*) Olea est, quam de repente e terræ gremio hominibus Pallas obtulit, cum Cecropis urbi nomen suum victo Neptuno, qui equum pro munere dederat, victrix imposuit.

(f) *Tot sunt in*) Atqui *nocet empta dolore voluptas*, ei Epicureo sed callidissimo Flacco credimus. Cur non igitur in suum objectum Mens nostra, quæ a Deo est, tot nugis delusa, tandem reflectitur? Me piget profecto in his versari, nisi quia faciendum fuit, & forte aliquis facilius ex nostro labore nequitias naturæ cognoverit quas citius & in perpetuum oderit.

Cum

Cum volet, accedes: cum te vitabit, abibis.
Dedecet ingenuos (*a*) tædia ferre sui.
Effugere hunc non est; quare tibi possit amica
Dicere? (*b*) non omni tempore sensus adest.
Nec maledicta puta nec verbera ferre puellæ
Turpe, nec ad teneros oscula ferre pedes.
Quid moror in parvis? animus majoribus instet.
Magna canam: toto pectore, vulgus, ades.
Ardua molimur: sed nulla nisi ardua virtus.
Difficilis nostra poscitur arte labor.
Rivalem patienter habe; victoria tecum
Stabit: eris magni (*c*) victor in arce Jovis.
Hæc tibi non hominem, sed (*d*) quercus crede Pelasgas
Dicere: nil istis ars mea majus habet.
(*e*) Innuet illa, feras: (*f*) scribet, ne tange tabellas:
Unde volet, veniat: quoque libebit, eat.
Hoc in legitima præstent uxore mariti;
(*g*) Cum, tener, ad partes tu quoque, somne, venis.
Hac ego, confiteor, non sum perfectus in arte.
Quid faciam? monitis sum minor ipse meis.
Mene palam nostræ det quisquam signa puellæ?
Et patiar? nec me quolibet ira ferat?

INTERPRETATIO.

Adibis quando volet; recedes cum te fugiet. Dedecet ingenuos sui pati tadia. Quamobrem amica possit tibi dicere, non datur hunc vitare? ratio non adest omni tempore. Nec indecorum crede tolerare maledicta nec ictus puellæ, nec pedes molles deosculari. Quamobrem hæreo in parvis? Mens majora inquirat. Magna proferam; plebs adesto toto animo. Ad difficilia anhelamus, sed nulla virtus nisi difficilis. Labor improbus petitur a nostra arte. Fer rivalem æquo animo; victoria tecum manebit: eris victor in arce magni Jovis. Puta non hominem sed quercus Pelasgas te hæc docere: ars mea nihil habet majus istis. Illa innuet, patere: scribet, ne tange tabellas: redeat unde libuerit; & eat quo voluerit. Mariti hoc agant in uxore legitima; cum, somne mollis, tu quoque venis ad partes. Fateor, ego non sum perfectus in hac arte. Quid agam? sum ipse minor meis præceptis. Quisquamne signa det puellæ nostræ coram me? & feram? nec ira me quolibet rapiat?

NOTÆ.

(a) *Tædia ferre sui*) Id est *Videre & pati quod alius ipsum ægre videat, aut cum eo sit.*

(b) *Non omni*) Verba sunt quæ ingrato amanti dicere possit puella, qui nequidem se molestum sentit, &c. quem stupiditatis arguere oporteat.

(c) *Victor in*) Sicuti Imperatores, qui triumphantes ad Jovis Capitolini ædes triumphali curru vehebantur.

(d) *Quercus*) In Epiro Dodona urbs fuit, juxta quam Pelasgi Jovi templum construxerunt, adjacente nemore, cujus quercus, aut etiam iis insidentes columbæ humana voce responsa darent.

(e) *Innuet*) Id est. *Rivalem aliquo amoris signo beabit.*

(f) *Scribet*) Ad rivalem *scil.*

(g) *Cum tener*) Id est, *Possis ire dormiente marito uxor quo voles, & unde voles venire.*

Oscu-

Oscula vir dederat (memini) suus: oscula questus
Sum data: barbarie noster abundat amor.
Non semel hoc vitium nocuit mihi: doctior ille,
Quo veniunt alii conciliante viro.
Sed melius nescisse fuit: sine furta tegantur:
(*a*) Ne fugiat victo fassus ab ore pudor.
Quo magis, o juvenes, deprendere parcite vestras.
Peccent: peccantes verba dedisse putent.
(*b*) Crescit amor prensis: ubi par fortuna duorum est,
(*c*) In causa damni perstat uterque sui.
Fabula narratur toto notissima cœlo,
(*d*) Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.
Mars pater, insano Veneris turbatus amore,
De duce terribili factus amator erat.
Nec Venus oranti (neque enim Dea mollior ulla est)
Rustica (*e*) Gradivo difficilisve fuit.
Ah quoties lasciva (*f*) pedes risisse mariti
Dicitur, & duras igne vel arte manus!
Marte palam simulat Vulcanum imitata, decebat;
Multaque cum forma gratia mista fuit.
Sed bene concubitus primos celare solebant:
Plena verecundi culpa pudoris erat.

INTERPRETATIO.

maritus suus deosculatus erat, (recordor) conquestus sum deosculatum fuisse: amor noster plenus est ferocia. Hoc vitium sæpe mihi obfuit: ille callidior quo conciliante fœminæ adeunt alium virum. Sed utilius fuit ignorasse: permitte furtivi concubitus celentur; ne puder agnitus recedot a facie deprehensa. Quo magis, o Juvenes, fugite corripere vestras. Ludant: ludentes arbitrentur fefellisse. Amor augetur deprehensis: ubi æqualis est fortuna duorum, uterque hæret firmiter in causa sui dispendii. Fabula notissima celebratur toto cœlo, Mars & Venus deprehensi arte Vulcani. Mars pater correptus furioso amore Veneris, factus erat amator de duce formidabili. Nec Venus (neque enim Dea ulla est blandior) fuit morosa vel difficilis Gradivo. Ah quoties lasciva perhibetur despexisse pedes mariti, & manus asperas igne vel arte l fingens Vulcanum imitatur coram Marte, decebat, & multa suavitas juncto erat formæ. Sed solebant bene tegere primos concubitus. Peccatum erat plenum pudoris verecundi.

N O T Æ.

(a) *Ne fugiat*) Ut postea impudenter, & in ipso ore peccet puella.

(b) *Crescit*) Ut sic non te qui puellam in furto deprehenderis, sed illum cum quo deprehenderis ille amet.

(c) *In causa*) *Uterque mutuo magis amore implicatur.*

(d) *Mulciberis*) Vulcanus est a mulcendo ferro *mulciber* aut *mulcifer* dictus, Jovis & Junonis filius, Veneris maritus; quam in adulterio cum Marte deprehensam catenis constrinxit, deridendasque diis propinavit.

(e) *Gradivo*) Id nominis e gradiendo, vel a [illegible] seu hastæ vibratione Mars deus belli consequutus est.

(f) *Pedes*) Eum e cœlo Jupiter in insulam Lemnum propter corporis deformitatem dedit præcipitem; quo casu crure fracto claudus factus est.

In-

Indicio (*a*) Solis (quis Solem fallere possit?)
Cognita Vulcano conjugis acta suæ.
Quam mala, Sol, exempla moves? pete munus ab illa.
Et tibi, si taceas, quod dare possit, habet.
Mulciber obscuros lectum circaque superque
Disponit (*b*) laqueos: lumina fallit opus.
Fingit iter (*c*) Lemnon: veniunt ad fœdus amantes:
Impliciti laqueis nudus uterque jacent.
Convocat ille Deos: præbent spectacula capti.
Vix lacrymas Venerem continuisse putant.
Non vultus texisse suos, non denique possunt
Partibus obscœnis opposuisse manus.
Hos aliquis ridens, In me fortissime (*d*) Mavors,
Si tibi sunt oneri, vincula transfer, ait.
Vix precibus, (*e*) Neptune, tuis captiva resolvit
Corpora, Mars (*f*) Threcen occupat; illa (*g*) Paphon.
Hoc tibi profectum, Vulcane: quod ante tegebant,
Liberius faciunt; ut pudor omnis abest.
Sæpe tamen demens stulte fecisse fateris:
Teque ferunt iræ pœnituisse tuæ.
Hoc vetui: vos ecce vetat deprensa (*h*) Dione
Insidias illas, quas tulit ipsa, pati.
Nec vos rivali laqueos disponite: nec vos
Excipite arcana verba notata manu.

INTERPRETATIO.

Facta uxoris suæ perspecta Vulcano indicio Solis. Quis possit Solem latere? Quam mala exempla doces, o Sol? posce illam donum. Et habet quod tibi dare queat, si sileas. Vulcanus aptat retia cæca & circa & super torum; opus fugit oculos. Simulat iter in Lemnon, amantes succedunt ad fœdus: uterque nudus retibus involuti jacent. Ille congregat Deos: impliciti sunt spectaculo: Credunt Venerem vix coercuisse lacrymas. Nequeunt operuisse faciem suam, non denique apposuisse manus partibus turpibus. Aliquis illos irridens inquit: Mars invicte, transfer retia in me si tibi sunt gravia. Vix expedivit corpora captiva tuis precibus, o Neptune. Mars in Thraciam contendit; illa Paphon. Istud consequutus es, Vulcane; faciunt audacius quod ante velabant, postquam omnis pudor recessit. Sæpe tamen agnoscis inepte fecisse, insane: & ajunt te pœnituisse iræ tuæ. Hoc prohibui: ecce Venus correpta vos prohibet pati illos dolos quibus ipsa fuit capta. Nec vos retia tendite rivali: nec vos captate verba signata manu secreta.

NOTÆ.

(a) *Solis*) Ille vero deprehensos Vulcano indicavit.

(b) *Laqueos*) Ferreos, sed tamen tenuissimos ille supposuit.

(c) *Lemnon*) Insula est maris Ægæi, in qua Vulcanus sedem posuit & ferrariam fecit, multiplicemque ferri & ignis usum docuit incolas, memor quod cœlo ruentem excepissent.

(d) *Mavors*) Mavors quasi magna vertens Mars quoque dicitur a Poetis.

(e) *Neptune*) Hujus fingunt precibus irretitos Vulcanum dimisisse.

(f) *Threcen*) Quia populi bellicosissimi Thraces.

(g) *Paphon*) Urbs est Cypri Veneri sacra.

(h) *Dione*) Nympha fuit Oceani & Tethyos filia, Veneris mater, a qua *Dionæa* dicta est, nonnunquam etiam *Dione*.

Ista

Ista viri captent (si jam captanda putabunt)
(*a*) Quos faciunt justos ignis & unda viros.
En iterum testor: nihil hic, nisi lege (*b*) remissum.
Luditur in nostris (*c*) instita nulla jocis.
Quis (*d*) Cereris ritus ausit vulgare profanis,
Magnaque (*e*) Threicia sacra (*f*) reperta Samo?
Exigua est virtus, præstare silentia rebus:
At contra gravis est culpa, tacenda loqui.
O bene, quod, frustra captatis arbore pomis,
(*g*) Garrulus in media Tantalus aret aqua!
Præcipue (*h*) Cytherea jubet sua sacra taceri.
Admoneo: veniat ne quis ad illa loquax.
Condita si non sunt Veneris mysteria (*i*) cistis;
(*k*) Nec cava vesanis ictibus æra sonant.
Attamen inter nos medio versantur in usu:
Sic tamen, inter nos ut latuisse velint.

INTERPRETATIO.

Ista quærant viri (si jam credent quærenda) quos ignis & aqua faciunt justos viros. Ecce iterum moneo; nihil hic nisi lege concessum. Nulla instita decipitur nostris jocis. Quis audeat in vulgus prophanum propalare mysteria Cereris, & magna sacra inventa in Samo Thracia? parva est virtus, res silentio condere: at contra magnum est crimen dicere tacenda. O bene, quod loquax Tantalus sitis in media aqua, pomis frustra petitis ex arbore! Cytherea præsertim monet sua sacra silentia involvi. Hortor ne quis garrulus accedat ad illa. Arcana Veneris si non sunt clausa cistis; nec æra cava resonant ictibus insanis; attamen sunt in usu medio inter nos; sic tamen, ut velint, celata esse inter nos.

NOTÆ.

(a) *Quas faciunt*) Solebant in solennibus nuptiis vir & fœmina ignem & aquam adhibita elementa utrinque contingere, ut ita cæteras quoque res necessarias communes esse discerent; atque hoc ritu legitimi dicuntur mariti.

(b) *Remissum*) Jam in primo matronas secluserat.

(c) *Instita*) Matronæ per fasciolas quibus utebantur sunt intelligendæ.

(d) *Cereris*) Hujus frugum Deæ tam secreta fuerunt sacra, ut commune mysterii nomen illis tanquam proprium authores tribuerint.

(e) *Threicia*) Samothrace est Ægæi maris insula ad Thraciam porrecta, ubi magnificum templum, & Cereris maxime religio.

(f) *Reperta*) *Cerimoniæ quas Athenienses omnium celeberrimas in Eleusina faciunt, quæ in Samothracia atque in Thracia, unde eas Orpheus sumpsisse traditur, fiunt, in Gnoso apud Cretam, prisca lege statutoque tempore celebrantur: quo palam est ejusmodi cerimonias ab iis ad alias gentes fuisse traductas*. Diodorus.

(g) *Garrulus*) Deorum arcana, quæ in eorum admissus convivium didicerat, mortalibus Tantalus Jovis ex Plote nympha filius, evulgaverat: qui impietatis suæ apud inferos huic pœnæ est addictus, ut inter epulas æterna fame, aquis labrorum tenus affluentibus, siti ardentissima torqueatur.

(h) *Cytherea*) Venus est e Cytheris insula, quo primum concha maris advecta.

(i) *Cistis*) Cistæ in sacris Cereris quibus se clausa inter symbola habebantur quibus clausa atque arcana omnia esse debere significabatur.

(k) *Nec cava*) Ad Cybeles sacra alludit quæ plurimo tympanizentium Corybantum strepitu, quo olim etiam Jovis pueri vagitus celaverant, celebrabantur: monetque sine multo strepitu sacra Veneris esse peragenda.

Ipsa

Digitized by Google

Ipsa Venus pubem, quoties velamina ponit,
Protegitur læva (*a*) semireducta manu.
In medio passimque coit pecus, hoc quoque viso
Avertit vultus sæpe puella suos.
Conveniunt thalami furtis & janua nostris:
Parsque sub injecta veste pudenda latet.
Et si non tenebras, at quiddam nubis opacæ
Quærimus; atque aliquid luce patente minus.
Tunc quoque, cum solem nondum prohibebat & imbrem
Tegula, (*b*) sed quercus tecta cibumque dabat;
In nemore atque antris, non sub (*c*) Jove, juncta voluptas:
Tanta rudi populo cura pudoris erat.
At nunc nocturnis (*d*) titulos imponimus actis:
Atque emitur magno nil, nisi (*e*) posse loqui.
(*f*) Scilicet excuties omnes ubicunque puellas,
Cuilibet ut dicas, Hæc quoque nostra fuit:
Ne desint, quas tu digitis ostendere possis,
Ut quamque attigeris, fabula turpis erit.
Parva queror: fingunt quidam quæ vera negarent,
Et nulli non se concubuisse ferunt.
Corpora si nequeunt, quæ possunt nomina tractant;
Famaque, non tacto corpore, crimen habet.
I nunc, claude fores, custos odiose, puellæ;
Et centum duris postibus obde seras.

INTERPRETATIO.

Ipsa Venus, quoties exuit vestes, velatur pubem manu sinistra semi reflexa. Bruta junguntur palam & passim; & hoc viso puella deflectit sæpe oculos suos. Cubicula & janua apta sunt secretis nostris: & verenda teguntur veste imposita. Et si non expetimus tenebras, at aliquid umbra obscuræ, atque aliquid minus luce aperta. Tunc quoque cum tegula nondum tuebatur a sole & nimbis, sed quercus præbebat domas & escam; voluptas inita in silva & speluncis, non in aperto; tanta cura pudoris erat crasso populo. At jam laudi ducimus facta nocturna: & nihil comparatur magno, nisi posse loqui. Nempe investigabis omnes ubicunque puellas, ut dicas unicuique; Hæc quoque fuit nostra; ne deficiant, quas tu possis digitis indicare. Ut singulas tetigeris, erunt fabula infamis. Conqueror parva: quidam simulant quæ negarent si essent vera; & cum nulla non dicunt se corpus commiscuisse. Si non possunt tangere corpora, tangunt nomina quæ possunt; & fama habet vitium corpore intacto. Abi jam, oppone januam, custos invisæ puellæ: & appone centum seras duris postibus.

NOTÆ.

(a) *Semireducta*) Id est, *ad mediam usque corporis partem, dexteram versus, adducta*.

(b) *Sed quercus*) De primis loquitur temporibus, quibus glande vixisse homines, & in sylvis habitasse voluerunt.

(c) *Jove*) Id est, *cœlo aperto*.

(d) *Titulos*) Eos damnat qui quod nocte egerunt, die, ut inde gloriam consequantur, proferunt.

(e) *Posse loqui*) Vix linguam continere posse dicit.

(f) *Scilicet*) Vim habet prohibendi hoc in loco hæc particula. Negat Poeta singulas esse quæ in urbe sunt recensendas puellas, ut quæ cum illis acta sint seu vere seu falso dicatur.

Quid tuti superest, cum nominis extat adulter;
Et credi, quod non contigit esse, cupit?
Nos etiam veros parce profitemur amores;
Tectaque sunt solida mystica furta fide.
Parcite præcipue vitia exprobrare puellæ,
Utile quæ multis dissimulasse fuit.
Nec suus (a) Andromedæ color est objectus ab illo,
(b) Mobilis in gemino cui pede penna fuit.
Omnibus (c) Andromache visa est spatiosior æquo:
Unus, qui modicam diceret, Hector erat.
Quod male fers, assuesce; feres bene: multa vetustas
Lenit: at incipiens omnia sentit amor.
Dum (d) novus in viridi coalescit cortice ramus;
Concutiat tenerum quælibet aura, cadet.
Mox eadem ventis spatio durata resistet,
Firmaque (e) adoptivas arbor habebit opes.
Eximit ipsa dies omnes e corpore mendas;
Quodque fuit vitium, desinit esse mora.
Ferre (f) novæ nares taurorum terga recusant:
Assiduo domitas tempore fallit odor.

INTERPRETATIO.

Quid certi restat, siquidem adulter invenitur nominis; & optat credi quod non contigit esse? nos rara proferimus etiam veros amores; & furta mystica celata sunt fide firma. Nolite præsertim objicere puellæ mendas, quas multas juvit texisse. Nec color suus exprobratus Andromedæ ab illo cui ala fuit agitabilis in utroque pede. Andromache visa est major justo omnibus: Hector erat solus qui prædicaret medicam. Quod male toleras, assuesce; facile tolerabis: tempus multa delinit: at amor novus advertit omnia. Dum tener ramus adnascitur cortici virenti; quilibet ventus agitet tenerum, preteretur. Mox arbor eadem confirmata tempore contra ventos stabit, & valida habebit divitias adoptivas. Tempus ipsum tollit omnia vitia e corpore: & quod fuit vitium, cessat esse mora. Nares non assuetæ fugiunt tolerare coria taurorum: odor latet victas tempore continuo.

NOTÆ.

(a) *Andromeda*) Cephei Æthiopum regis filia Andromeda fusca fuisse dicitur; quam ob Cassiopeæ matris superbiam Perseus Jovis & Danaes filius Ceto, marino monstro, expositam, liberavit.

(b) *Mobilis*) De Perseo loquitur, qui talaribus, seu alatis calceamentis a Mercurio, cui ille carus fuit, donatus est.

(c) *Andromache*) Æetionis Thebarum regis fuit filia, Hectoris Priami filii uxor, qui illi staturæ proceritatem utut ab omnibus cerneretur, non objiciebat, imo modicam dicebat.

(d) *Novus in viridi*) De arborum insitione loquitur.

(e) *Adoptivas*) De fructibus loquitur, quorum succus ex arbore agresti equidem, bonitas ex insito surculo est tamen.

(f) *Novæ nares*) Homines dicit non assuetos, vix primo corii quo calceamenta fiunt, odorem ferre.

No-

Nominibus mollire licet mala, fusca vocetur,
    Nigrior (*a*) Illyrica cui pice (*b*) sanguis erit.
Si pæta est, Veneri similis: si flava, Minervæ.
    Sit gracilis, macie quæ male viva sua est.
Dic habilem, quæcunque brevis; quæ turgida, plenam:
    Et lateat vitium proximitate boni.
Nec quotus annus eat, nec quo sit nata require
    (*c*) Consule: quæ rigidus munera (*d*) Censor habet.
Præcipue si flore caret, meliusque peractum
    Tempus; & albentes jam (*e*) legit illa comas.
Utilis, o juvenes, aut hæc, aut serior ætas.
    Iste feret segetes; iste serendus ager.
Dum vires annique sinunt, tolerate labores:
    Jam veniet tacito curva senecta pede.
Aut mare remigiis, aut vomere findite terras;
    Aut fera belligeras addite in arma manus:
Aut latus, & vires, operamque adferte puellis.
    Hoc quoque militiæ est: hoc quoque quærit opes.
Adde, quod est (*f*) illis operum prudentia major:
    Solus & artifices qui facit, usus adest.
Illæ munditiis annorum damna rependunt:
    Et faciunt cura, ne videantur anus.
* * * * * * * * * * *

INTERPRETATIO.

Potes lenire mala nominibus: Dicatur fusca cui sanguis erit obscurior pice Illyrica. Si pata est, Veneri similis: Si cæsia, Minervæ: gracilis sit, quæ male viva est macie sua. Dic agilem, quæcunque est parva; bene habitam, quæ turgida: & vitium tegatur vicinitate boni. Nec pete quotus annus currat, nec quo consule sit nata: quam provinciam censor severus habet. Præsertim, si flos excidit, & anni festiviores exacti; & illa jam habet capillos canentes. Aut hæc, aut ætas provectior est apta, o Juvenes: iste ager proferet segetes; iste est serendus. Dum vires & anni concedunt, ferte labores: senectus curva jam aderit pede tacita. Aut sulcate mare remigiis, aut humum vomere; aut conferte manus belligeras in arma sæva: aut adhibete latus & vires & operam puellis. Hoc quoque est militiæ, hoc quoque postulat vires. Adjice quod illis adest scientia major operum: & experientia quæ sola facit artifices. Illæ compensant damna annorum munditiis, & efficiunt cura ne credantur anus. * * * * * * * * * * * *

NOTÆ.

(a) *Illyrica*) Pro quavis pice. Est autem Illyris, Illyricum seu Illyria regio in ora maris Adriatici, Italiæ opposita.

(b) *Sanguis*) Qui cutem colorat *scil.* & per eam videtur.

(c) *Consule*) Per Consulum seriem solebant Romani annos numerare.

(d) *Censor*) Cui in aliorum inspicere vitam & mores lege concessum, imo & officio præscriptum.

(e) *Legit*) Quas evellat, *scilicet*.

(f) *Illis*) Adultioribus puellis, *scil.*

Digitized by Google

Finis adest operi: palmam date, grata juventus;
Sertaque odoratæ (*a*) myrtea ferte comæ.
Quantus apud (*b*) Danaos (*c*) Podalirius arte medendi,
Æacides dextra, (*d*) pectore (*e*) Nector erat;
Quantus erat (*f*) Calchas extis, (*g*) Telamonius armis,
(*h*) Automedon curru; tantus amator ego.
Me vatem celebrate, viri; mihi dicite laudes:
Cantetur toto nomen in orbe meum.
Arma dedi vobis: dederat (*i*) Vulcanus Achilli:
Vincite muneribus, vicit ut ille, datis.
Sed quicunque meo superarit (*k*) Amazona ferro,
Inscribat spoliis, Naso magister erat.
Ecce rogant teneræ, sibi dem præcepta, puellæ.
Vos eritis chartæ proxima cura meæ.

INTERPRETATIO.

Finis appropinquat operis: date palmam, grata juventus; & exhibete corollas myrteas capillis unctis. Quantum Podalirius erat arte medica apud Græcos, Æacides dextra, Nestor eloquentia. Quantus Calchas visceribus, Telamonius armis, Automedon curru, ego tantus amator. Viri canite me vatem: laudibus me efferte: nomen meum celebretur in toto orbe. Præbui vobis arma; Vulcanus præbuerat Achilli. Victores estote donis exhibitis, ut ille fuit victor. Sed quicunque vicerit Amazona meis telis, insculpat spoliis, Naso erat magister. Ecce puellæ molles orant sibi præbeam documenta. Vos eritis cura proxima chartæ meæ.

NOTÆ.

(a) *Myrtea*) Qua qoi Amatoria scriberent Poetæ coronabantur, quia Veneri Myrtus sacra.

(b) *Danaos*) Græcos intellige a Danao Argivorum rege sic dictos.

(c) *Podalirius*) Æsculapii fuit filius, Machaonis frater de quo antea.

(d) *Pectore*) Ex quo mella dulcior Nestoris fluebat oratio.

(e) *Nestor*) Nelei fuit filius, summus prudentia & eloquentia celeberrimus, qui etiam 50 navibus in Trojam cum aliis Græcis Principibus navigavit.

(f) *Calchas*) Thestoris fuit filius, qui etiam cum Græcis ad Trojam profectus est, longe omnium ariolandi peritia, quam ab Apolline didicerat, præstantissimus.

(g) *Telamonius*) Ajax est Telamonis filius, qui Græcis sua virtute in expugnanda Troja multum profuit.

(h) *Automedon*) Achillis fuit auriga, Dioræ filius.

(i) *Vulcanus*) Mortuo Patroclo, qui ab Hectore armis Achillis spoliatus, Thetis Achillis mater a Vulcano petiit, ut in ejus gratiam arma filio fabricaret.

(k) *Amazona*) Dicuntur Amazones fœminas fuisse, quæ Mæotim & Tanaim incoluerunt, etiam fortissime bellum gesserunt, nisi pleraque fabulosa sunt. Pro quibusvis posuit puellis aut fœminis quæ Amoris castra sequuntur.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

SULMONENSIS

ARTIS AMATORIÆ

LIBER III.

ARMA dedi (a) Danais in Amazonas: arma supersunt
Quæ tibi dem, & turmæ, (b) Penthesilea, tuæ.
Ite in bella pares: vincant, quibus alma (c) Dione
Faverit, & toto qui volat orbe, (d) Puer.
Non erat armatis æquum concurrere nudas:
Sic etiam vobis vincere turpe, viri.
Dixerit e multis aliquis, (e) Quid virus in anguem
Adjicis? & rabidæ tradis ovile lupæ?
Parcite paucarum diffundere crimen in omnes.
Spectetur meritis quæque puella suis.
Si (f) minor Atrides Helenen, (g) Heleneſque ſororem
Quo premat Atrides crimine major habet;
Si scelere (h) Oeclides (i) Talaioniæ Eriphyles
Vivus, & in vivis ad (k) Styga venit equis;

INTERPRETATIO.

PRæbui arma Græcis adversus Amazonas: arma restant quæ tibi exhibeam & turmæ tuæ, o Penthesilea. Descendite pares ad militiam; superiores discedant quibus alma Dione faverit, & puer qui volat per omnes terras. Non erat justum inermes descendere adversus armatos: sic etiam victoria potiri vobis indecorum, o viri. Aliquis e multis dixerit, quamobrem addis venenum serpenti? & credis ovile lupæ furensi? nolite spargere vitium paucarum in omnes. Quælibet puella pendatur meritis suis. Si junior Atrides habet crimen quo urgeat Helenen, & major Atrides crimen quo urgeat *sororem Helenes; si Oeclides descendis vivus, & in equis vivis ad stygem crimine Eriphyles Talaoniæ;*

NOTÆ.

(a) *Danais*) Id est, *Viris adversus puellas militantibus, illisque insidiantibus.*

(b) *Penthesilea*) Amazonum fuit regina, quæ etiam Trojanis in auxilium venit, & post multa præclara belli facinora ab Achille interfecta est.

(c) *Dione*) Nympham diximus antea Veneris matrem, quæ tamen pro ipsa Venere sæpius ponitur.

(d) *Puer*) Cupido est.

(e) *Quid virus*) Quasi dicat sua nequitia & callide tute satis armatas mulieres.

(f) *Minor*) Menelaus est Atrei minor natu filius, sicuti Agamemnon major fuit.

(g) *Heleneſque ſor.*) Clytemnestra est, quæ Ægysthi adulteri ope Agamemnonem maritum, ut ante vidimus, trucidavit.

(h) *Oeclides*) Amphiaraus est Oeclei filius, augurandi arte peritissimus, quem latitantem Eriphyle uxor, aureo monili corrupta prodidit, & ad bellum Thebanum; ubi se periturum sciebat, compulit: quo factum, ut hiatu terræ, primo quo ad Thebas venit die, absorptus sit.

(i) *Talaioniæ*) *Talaionis Argivorum regis filiæ.*

(k) *Styga*) *Ad inferos*, Styx enim inferorum fluvius, aut palus.

Est pia Penelope, (*a*) lustris errante duobus,
Et totidem lustris bella gerente viro.
Respice (*b*) Phyllaciden: & (*c*) quæ comes isse marito
Fertur; & ante annos occubuisse suos.
Fata (*d*) Pheretiadæ conjux (*e*) Pagasæa redemit:
Proque sui est uxor funere lata viri.
Accipe me, (*f*) Capaneu; cineres miscebimus, inquit
(*g*) Iphias: in medios desiluitque rogos.
Ipsa quoque & (*h*) cultu est & nomine fœmina Virtus.
Non mirum, populo si favet illa suo.
Nec tamen (*i*) hæ mentes nostra poscuntur ab arte.
Conveniunt cymbæ (*k*) vela minora meæ.
(*l*) Nil, nisi lascivi per me discuntur amores:
Fœmina præcipiam quo sit amanda modo.
Fœmina nec flammas, (*m*) nec sævos discutit arcus.
Parcius hæc video tela nocere viris.

INTERPRETATIO.

Est pia Penelope, marito decem annis vagante, & totidem annis bella gerente. Aspice Phyllaciden, & quæ dicitur descendisse comes marito; & interiisse ante annos suos. Conjux Pagasæa redemit fata Pheretiadæ: & uxor est elata pro funere mariti sui. Excipe me, Capaneu, inquit Iphias, confundemus cineres: & se dedit in medios rogos. Ipsa quoque virtus est fœmina habitu & nomine. Non mirum si illa favet populo suo. Nec tamen ejusmodi ingenia expetuntur ab arte nostra. Vela minora competunt navigio meo. Nihil nisi amores lascivi cognoscuntur per me. Doceba quomodo puella sit amanda. Puella neque excutit flammas, neque arcus feros. Video hæc tela minus obesse viris.

NOTÆ.

(a) *Lustris errante*) Decem annos errasse Ulyssem antequam ad uxorem prostrato Ilio, pervenire posset, voluerunt Poetæ: Ex quo piam Penelopen, piae esse & honestas alias mulieres, quædam si malæ sunt, Naso noster contendit.

(b) *Phyllaciden*) Protesilaus est Iphicli filius, a Phylace quæ sub ejus imperio fuit, sic dictus.

(c) *Quæ comes*) Protesilaum primum a navi descendentem Hector, ut in Laodamiæ uxoris ejus epistola vidimus, mactavit. Quod cum intellexisset fœmina fidissima, ut mortui umbram saltem posset intueri a Diis solatium optavit: qua re impetrata in illius amplexibus expiravit. Sed fabula est.

(d) *Pheretiadæ*) Admetus est Pheretis filius Thessalus, qui Alcestin Peliæ filiam uxorem duxit, quæ maritum tanto amore dilexit, ut, parentibus ejus, mortem pro ipso oppetere renuentibus, illam ipsa ultro amplexa fuerit.

(e) *Pagasæa*) Alceste est, quæ a Pagasis Thessaliæ urbe sic dicta est.

(f) *Capaneu*) Fuit Capaneus nobilis Argivus, qui una cum Polynice ad bellum Thebanum profectus, cum Scalas muris admovere vellet, lapidibus a Thebanis fuit obrutus.

(g) *Iphias*) Evadne est, Iphidis filia; quæ cum mariti funus celebraretur, se, nequicquam a tam præclaro amoris facinore patre dehortante, in rogum projecit.

(h) *Cultu*) Habitu muliebri Romæ colebatur Virtus.

(i) *Hæ mentes*) Quæ *scilicet* virtute præditæ. Optime vero quod, fatente ipso nefariæ artis magistro, Virtutem deturbare sit amoribus indulgenti necesse.

(k) *Vela minora*) Metaph. est, cujus sensum si penitus inspicias, non tam fœminas per vela, quam earum mentem, intelligas.

(l) *Nil nisi*) Multum illi profuerint profecto Nasonis nequitiæ, quicumque nequitias confitenti credere voluerit. Tela prævisa minus nocent; nec minimum confert ad vitam virus omne cognoscere.

(m) *Nec discutit*) *Constanter amat*.

Sa-

Digitized by Google

Sæpe viri fallunt; teneræ non sæpe puellæ:
Paucaque, si quæras, crimina fraudis habent.
(*a*) Phasida jam matrem fallax dimisit Jason:
Venit in (*b*) Æsonios (*c*) altera nupta sinus.
Quantum in te, Theseu, volucres Ariadna marinas
(*d*) Pavit, in ignoto sola relicta loco.
Quære, (*e*) novem cur isse vias dicatur; & audi
Depositis silvas Phyllida flesse comis.
(*f*) At famam pietatis habet; tamen hospes & ensem
Præbuit, & causam mortis, (*g*) Elissa, tuæ.
Quid vos perdiderit, dicam? nescistis amare.
Defuit ars vobis: arte perennat amor.
Nunc quoque nescirent: sed me (*h*) Cytherea docere
Jussit: & ante oculos constitit ipsa meos.
Tum mihi, quid miseræ, dixit, meruere puellæ?
Traditur armatis vulgus inerme viris.
Illos artifices gemini fecere (*i*) libelli:
(*k*) Hæc quoque pars monitis erudienda tuis.

INTERPRETATIO.

Viri sæpe decipiunt, puellæ molles non sæpe: & si inquiras, arguuntur paucis criminibus fraudis. Jason deceptor repudiavit Phasida jam matrem: altera conjux venit in sinus Æsonios. Theseu, Ariadna destituta in loco solo præda fuit avibus marinis, quantum in te fuit. *Pete cur Phyllis perhibeatur novem vias trivisse; & disce silvas deplorasse Phyllida comis amissis. At laude pietatis celebratur; tamen o* Dido tibi *hospes exhibuit & gladium, & causam necis tuæ. Docebo quid vos occideris? nescivistis amare. Ars vos destituit: amor durat arte. Nunc etiam ignorarent: sed Venus imperavit ut docerem: & ipsa se ante oculos meos exhibuit. Tum dixit mihi, quid admiserunt miseræ puellæ? vulgus nudum proditur viris armatis. Duo libelli præstiterunt illos artifices; hæc quoque pars instituenda præceptis tuis.*

NOTÆ.

(a) *Phasida*) Medea est, de qua jam sæpius, a Phasei Colchorum fluvio.

(b) *Æsonios*) Jasonis Æsonis filii.

(c) *Altera*) Creusa *scil.* Creontis Corinthiorum regis filia.

(d) *Pavit*) Quia per Theseum, qui in littore deserto Ariadnen reliquit, quo minus ea moreretur & avibus præda esset, non stetit.

(e) *Novem*) Hanc fabulam explicat Hyginus his verbis fabula 59. *Demophoon Thesei filius in Thraciam ad Phyllidem in hospitium dicitur venisse, & ab ea esse amatus. Qui cum in patriam vellet redire, fidem ei dedit se ad eam rediturum. Qui die constituta cum non venisset, illa eo die dicitur novies ad littus cucurrisse, quod ex ea* Ennesdos *græce appellatur, Phyllis autem ob desiderium Demophoontis spiritum emisit. Cui parentes cum sepulcrum constituissent, arbores ibi sunt natæ, quæ certo tempore Phyllidis mortem lugent, quo folia arescunt & diffluunt. Cujus ex nomine folia græce* Phylla *sunt appellata.*

(f) *At famam*) De Ænea loquitur, cujus decantatam pietatem oblique arguens Poeta cum Elissam fraudaverit, quoslibet fallaces esse viros probasse intendit.

(g) *Elissa*) Didonis nomen est proprium, de qua antea in epistolis vidimus.

(h) *Cytherea*) Venus est, de qua jam toties.

(i) *Libelli*) Nasoniani, quos ante vidimus.

(k) *Hæc*) Puellæ *scilicet*.

Pro-

Probra (*a*) Therapnææ (*b*) qui dixerat ante maritæ,
Mox cecinit laudes prosperiore lyra.
Si bene te novi, cultas ne læde puellas:
Gratia, dum vives, ista petenda tibi.
Dixit: & e myrto (myrto nam vincta capillos
Constiterat) folium, (*c*) granaque pauca dedit.
Sensimus acceptis numen quoque: (*d*) purior æther
Fulsit, & e toto pectore cessit (*e*) onus.
Dum (*f*) facit ingenium, petite hinc præcepta, puellæ,
(*g*) Quas pudor, & leges, & sua jura sinunt.
Venturæ memores jam nunc estote senectæ:
Sic nullum vobis tempus abibit iners.
Dum licet, & veros etiam nunc editis annos:
Ludite: eunt anni more fluentis aquæ.
Nec, quæ præteriit, iterum revocabitur unda:
Nec, quæ præteriit, hora redire potest.
Utendum est ætate: cito pede labitur ætas:
Nec bona tam sequitur, quambona prima fuit.
Hos ego, qui (*h*) canent frutices, violaria vidi:
Hac mihi de spina grata corona data est.

INTERPRETATIO.

Qui maledicta objecerat conjugi Therapnææ, mox prædicavit laudes lyra lætiore. Si bene te novi, ne offende puellas ornatas. Hæc gratia tibi quærenda quoad vixeris. Dixit & porrexit folium & grana pauca e myrto: (nam se se obtulerat religata comam myrto.) Experti sumus quoque numen donis sumtis: purior æther micuit, & pondus discussum toto pectore. Dum vales ingenium; hinc sumite documenta puellæ, quas pudor, & leges, & sua jura non prohibent. Memineritis jam nunc senectutis futuræ; sic nullum tempus vobis effluet vacuum. Ludite dum licet, & agitis etiam nunc annos florentes; anni effluunt sicut aqua liquida, nec unda quæ effluxit iterum revocabitur: nec hora quæ effluxit potest recurrere. Utendum est ætate: ætas currit pede celeri: nec tam bona sequitur quam prima fuit bona. Ego vidi violaria, hos frutices qui albicant: jucundum sertum oblatum est mihi de hac spina.

NOTÆ.

(a) *Therapnææ*) Helena est, cui *Therapnæ* oppidum Laconiæ, ubi nata dicitur, hoc dedit nominis.

(b) *Qui*) Stesichorus est Poeta Lyricus, Siculus, qui carmen in Helenam Trojani excidii facem scripsit; qua re a Castore & Polluce Helenæ fratribus occæcatus est; deinde somnio monitus, cum palinodiam cecinisset, visum recepit.

(c) *Granaque*) Paucæ myrti baccæ.

(d) *Purior*) Aptissima profecto metaphora a cœlo, quo nubibus & nebulis vacuo facilius omnia videntur; ut Veneris donis Poetæ mentem solutam & illuminatam fuisse intelligas.

(e) *Onus*) Quod incumbebat in tradendis de Amore præceptis, mulieribus.

(f) *Facit*) Ad Venerem retulit Clar. Heinsius. Potius videtur tamen ut ad puellas referam, quarum ingenium ad amorem propendeat.

(g) *Quas*) Matronas ab his nequitiis in primo ipse Poeta sejunxerat.

(h) *Canent*) Ariditate *scil.*

Tem.

Digitized by Google

Tempus erit, quo tu, quæ nunc excludis amantem,
Frigida deserta nocte jacebis anus:
(*a*) Nec tua nocturna frangetur janua rixa:
(*b*) Sparsa nec invenies limina mane rosa.
Quam cito (me miserum!) laxantur corpora rugis,
Et perit in nitido qui fuit ore color!
Quasque fuisse tibi canas a virgine jures,
Spargentur subitæ per caput omne comæ.
(*c*) Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas;
(*d*) Nec faciunt cervos cornua jacta senes.
Nostra sine auxilio fugiunt bona: carpite florem:
Qui, nisi carptus erit, turpiter ipse cadet.
Adde, quod & partus faciunt breviora juventæ
Tempora: continua messe senescit ager.
(*e*) Latmius (*f*) Endymion non est tibi, Luna, rubori;
Nec (*g*) Cephalus (*h*) roseæ præda pudenda Deæ.

INTERPRETATIO.

Tempus veniet, quo tu, quæ nunc propellis amantem, cubabis anus gelida nocte destituta: nec fores tuæ rumpentur jurgio nocturno: nec comperies mana limina consperta rosa. Quam cito (me infelicem!) corpora marcescunt rugis, & effluit nitor qui floruit in facie splendida! & comæ, quas jures fuisse tibi candidas a puerili ætate, diffluent statim per omne caput. Serpentes deponunt senectutem cum pelle subtili; nec cornua amissa efficiunt cervos senes. Nostra bona dilabuntur sine remedio: decerpite florem, qui nisi decerptus fuerit, ipse male defluet. Adde quod partus etiam faciunt tempora juventutis breviora; ager senescit messe assidua. Endymion Latmius non est tibi pudori, o Luna, nec Cephalus præda erubescenda Deæ roseæ.

NOTÆ.

(a) *Nec tua*) Sic Horat. lib. 1. Carm. Ode 25. ad Lydiam;

Parcius junctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris juvenes protervi:
Nec tibi somnos adimunt, amatque
Janua limen.

(b) *Sparsa*) Amantium tangit vesaniam, qui nocte coronati ante amicæ limen stabant, & exclusi coronas relinquebant.

(c) *Anguibus*) Singulis annis pellem & senectutem exuere angues scripsit Plinius: Imo & ejusmodi, quæ nostrates Indusia vocant, ipsemet vidi, & etiam in agris inveni.

(d) *Nec faciunt*) Quotannis sua cornua amittere cervos procul dubio verum est; quanquam haud scio annon aliqui, præsertim quibus tanta succrescunt, per plures annos ea retineant. Cornibus aut eorum ramis ætas usque ad annum sextum cognoscitur, deinde similia reviviscunt, ex quibus nihil certi de ætate cognoscas, uti quidem veteribus visum. Quæ melius venatores sciunt, hac de re consulendi. Longam agunt ætatem cervi, atque etiam centesimum annum excedunt.

(e) *Latmius*) Dearum exemplo puellas ad amores inducit.

(f) *Endymion*) Pastor quidam fuit cujus amore Luna capta, cœlo deturbatum & perpetuo somno damnatum in Latmi Cariæ montis specu, a quo Latmius dictus, occultavit.

(g) *Cephalus*) De eo Dejonei, aut, ut alii volunt, Mercurii filio, quem Aurora rapuit, neque a dilectissima Procri ad sui amorem potuit perducere, antea vidimus, & postea in 6. Metam. videbimus.

(h) *Roseæ*) Aurora est, quæ a colore cœli quem ipsa ante Solis exortum induit Rosea dicitur.

Ut Veneri, quem luget adhuc, donetur (*a*) Adonis;
Unde habet (*b*) Ænean (*c*) Harmonienque suos?
Ite per exemplum, genus o mortale, Dearum;
Gaudia nec cupidis vestra negate viris.
Ut jam decipiant, quid perditis? omnia constant.
Mille licet sumant: deperit inde nihil.
Conteritur ferrum, silices tenuantur ab usu.
Sufficit, & damni pars caret illa metu.
Quid vetet apposito lumen de lumine sumi,
Quisque cavo vastas in mare servet aquas?
(*d*) Det tamen ulla viro mulier, non expedit, inquis.
(*e*) Quid, nisi quam sumes, dic mihi, perdis aquam?
Nec vos prostituit mea vox; sed vana timere
Damna vetat: damnis munera vestra carent.
Sed me flaminibus venti majoris iturum,
Dum sumus in (*f*) portu provehat aura levis.
Ordior a cultu: cultis bene (*g*) Liber ab uvis
Provenit; & culto stat seges alta solo.
Forma Dei munus: forma quota quæque superbit?
Pars vestrum tali munere magna caret.
Cura dabit faciem: facies neglecta peribit;
(*h*) Idaliæ similis sit licet illa Deæ.

INTERPRETATIO.

Quamquam Adonis condonetur Veneri, quem flet adhuc; unde habet suos Ænean & Harmonien? O gens mortalis imitemini exemplum Dearum; nec denegate gaudia vestra viris cupidis. Quid amittitis quamvis etiam fallant? omnia permanent. Quamvis mille capiant: nihil inde absumitur. Ferrum exteritur, saxa minuuntur attritu. Illa pars perstat, & caret periculo detrimenti. Quid prohibeat lumen accendi de lumine admoto, quisve custodiat aquas latas in æquore cavo? attamen, inquis, non juvat ulla fœmina det viro. Dic mihi quid amittis nisi aquam quam capies? nec mea verba vos pervulgant; sed prohibent reformidare vana damna: dona vestra sunt sine detrimento. Sed ventus lenis me impellat, dum navigo in portu, me, inquam, navigaturum flatibus venti vehementioris. Incipio a cultu; Bacchus bene nascitur ex uvis cultis; & seges procera crescit in agro exculto. Forma donum Dei: quota quæque inflatur forma? pars multa vestrum destituitur tali dono. Cura finget formam: forma neglecta evanescet; quamvis illa sit par Deæ Idaliæ.

NOTÆ.

(a) *Adonis*) Filius fuit Cynaræ, Cypriorum regis, quem Venus unice amavit, & apri dente occisum ad desperationem usque flevit.

(b) *Ænean*) Ex Anchise Ænean Venus procreavit: unde & illam viris indulsisse probatur.

(c) *Harmonienque*) Hanc Venus ex Marte suscepit.

(d) *Det*) Id est, sui faciat copiam: quomodo non semel loquuti sunt & alii.

(e) *Quid nisi*) Quanquam honestissimis verbis, scelera tamen docet, quæ detestandi causa non erasi. Optimum esset longissime a malo cogitare: verum mentem cum subit, id unum superest aversari.

(f) *Portu*) Metaphora est a re nautica: *Portus* pro rei initio positus.

(g) *Liber*) Bacchus est, pro vino, cui præest.

(h) *Idaliæ*) Venus est ab Idalio Cypr monte.

Cor-

Corpora si veteres non sic coluere puellæ;
Nec veteres cultos sic habuere viros.
Si fuit Andromache tunicas induta (*a*) valentes;
Quid mirum? duri militis uxor erat.
Scilicet Ajaci (*b*) conjux ornata venires,
Cui tegumen septem terga fuere boum?
Simplicitas rudis ante fuit: nunc aurea Roma
Edomiti magnas possidet orbis opes.
Aspice, quæ nunc sunt Capitolia, quæque fuerunt;
(*c*) Alterius dicas illa fuisse Jovis.
(*d*) Curia, concilii quæ nunc dignissima tanti est,
De stipula, (*e*) Tatio regna tenente, fuit.
Quæ nunc sub (*f*) Phœbo (*g*) ducibusque Palatia fulgent;
Quid, nisi araturis pascua bubus, erant?
Prisca juvent alios: ego me nunc denique natum
Gratulor: hæc ætas moribus apta meis.
Non quia nunc terræ (*h*) lentum subducitur aurum;
Lectaque diverso littore (*i*) concha venit;
Nec quia decrescunt effosso marmore montes:
Nec quia cæruleæ mole (*k*) fugantur aquæ.

INTERPRETATIO.

Si veteres puellæ non sic curarunt corpora; nec veteres habuerunt viros sic expolitos. Si Andromache fuit vestita vestibus crassis; quid mirum? erat conjux asperi militis. Nempe uxor comta adires Ajacem, cui terga septem boum fuerunt tegumentum? olim crassa rusticitas viguit: nunc Roma potens habet magnas divitias orbis perdomiti. Vide Capitolia quæ nunc stant, & quæ steterunt; dicas illa fuisse alterius Jovis. Curia quæ est nunc spectatissima tanto consessu, fuit de stipula, Tatio regnante. Palatia quæ nunc sunt splendida sub Phœbo & ducibus; quid erant nisi pascua bobus terram versaturis? antiqua delectent alios: ego mihi plaudo esse nunc denique natum, hæc ætas conveniens moribus meis. Non quia aurum ductile effoditur nunc terra; & concha lecta mittitur littore remoto. Nec quia montes minuuntur marmore reciso: nec quia aquæ cæruleæ removentur cæmentis.

NOTÆ.

(a) *Valentes*) Crassas & densas fuisse, non quales tum Romæ gestabant bombycinas & pellucidas innuit.

(b) *Conjux*) Tecmessam ancillam dicit, quam Ajax Telamonius amavit.

Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivæ dominum Tecmessæ.
Horat.

(c) *Alterius*) Miseri *scil.* alicujus, non Deûm atque hominum patris.

(d) *Curia*) Curiam duorum generum fuisse scribit Varro, ubi curarent Sacerdotes res divinas, & ubi Senatus humanas.

(e) *Tatio*) Fuit Tatius Sabinorum dux acerrimus, quem etiam post atrocissimam pugnam in regni partem Romulus accepit.

(f) *Phœbo*) Apollinis Palatini templum intelligit, quod in Palatio Augustus ædificavit.

(g) *Ducibusque*) Augustum præcipue & Tiberium intelligit, quorum ille in palatio habitavit, hic ibidem natus est.

(h) *Lentum*) Quod in tenuissimas laminas duci potest.

(i) *Concha*) Pro baccis seu margaritis quæ in conchis nascuntur, & ex rubro aut Indico mari petuntur, usurpavit. Laudatissimæ sunt quæ magnæ, rotundæ, ponderosæ, læves, candidæ.

(k) *Fugantur*) In mari voluptatis causa immensis sumtibus ædificabant luxuria diffluentes Romani: quod non uno loco queritur Horatius.

Digitized by Google

Sed quia cultus adest; nec nostros mansit in annos
Rusticitas priscis illa superstes avis.
Vos quoque non caris aures onerate lapillis,
Quos legit in viridi (*a*) decolor Indus aqua.
Nec prodite graves insuto vestibus auro:
Per quas nos petitis, sæpe fugatis, opes.
Munditiis capimur: non sint sine lege capilli.
Admotæ formam dantque negantque manus.
Nec genus ornatus unum est: quod quamque decebit,
Eligat; & speculum consulat ante suum.
Longa probat facies capitis (*b*) discrimina (*c*) puri:
Sic erat ornatis Laodamia comis.
Exiguum summa (*d*) nodum sibi fronte relinqui,
Ut pateant aures, ora rotunda volunt.
Alterius crines humero jactentur utroque.
Talis es assumpta, Phœbe canore, lyra.
Altera succinctæ (*e*) religetur more Dianæ:
Ut solet, attonitas cum petit illa feras.
Huic decet inflatos laxe jacuisse capillos.
Illa sit adstrictis impedienda comis.
Hanc placet ornari (*f*) testudine (*g*) Cyllenea:
Sustineat similes fluctibus illa (*h*) sinus.

INTERPRETATIO.

Sed quia cultus adest; nec mores agrestes vigentes apud avos antiquos duraverunt ad nostrum seculum. Vos quoque non gravate aures pretiosis lapillis, quos fuscus Indus petit ex glauca aqua. Nec *venite in conspectum tardæ auro intexto vestimentis:* nos *sæpe abigitis per divitias, per quas nobis insidiamini. Ducimur munditiis; coma non sit neglecta. Manus adhibitæ conciliant & destruunt formam. Nec genus cultus est unum:* Unaquæque *sibi assumat quo unaquæque ornabitur, & ante consulat speculum suum. Longa facies expetit discrimina capitis nudi: Laodamia sic erat capillis comtis. Ora rotunda postulant parvum nodum sibi relinqui suprema fronte, ut aures appareant. Capilli alterius spargantur humero utroque. Talis es, Phœbe sonore, lyra capta. Altera nectatur in modum Dianæ expeditæ: ut solet, cum illa insequitur feras timore perculsas. Hanc decorat coma tumens & fluctuans; illa sit implicanda capillis religatis. Gratum est hanc ornari testudine Cyllenea; illa gerat cincinnos similes fluctibus.*

NOTÆ.

(a) *Decolor*) Quia Sole fuscus.

(b) *Discrimina*) Divisionem dicit capillorum.

(c) *Puri*) Id est, *quod sine velamine est*.

(d) *Nodum*) Crines dicit in orbem coactos, quos Juvenalis cincinnum, Martialis annulum appellat.

(e) *Religetur*) Colligi & ad cervicem astringi cupit, ita tamen ut defluant.

(f) *Testudine*) Reticulo curvo in modum testudinis, quo utebantur mulieres ad ornatum capitis.

(g) *Cyllenea*) Quia ad testudinis similitudinem Mercurius a Cyllene Arcadiæ monte ubi is natus, sic dictus, lyram invenit.

(h) *Sinus*) Capillorum *scil.* aut quos faciant fluctuantes.

Sed

Digitized by Google

Sed neque ramosa numerabis in ilice glandes;
Nec quot apes (*a*) Hyble, nec quot in (*b*) Alpe feræ;
Nec mihi tot (*c*) positus numero comprendere fas est.
(*d*) Adjicit ornatus proxima quæque dies.
Et neglecta decet multas coma; (*e*) sæpe jacere
Hesternam credas; illa repexa modo est.
Ars (*f*) casum simulet: (*g*) sic capta vidit ut urbe
(*h*) Alcides (*i*) Iolen, Hanc ego, dixit, amo.
Talem te Bacchus, Satyris clamantibus Evœ,
Sustulit in currus, (*k*) Gnossi relicta, suos.
O quantum indulget vestro Natura decori,
Quarum sunt multis damna pianda modis!
Nos male detegimur, raptique ætate capilli
Ut Borea frondes excutiente, cadunt.
Fœmina canitiem (*l*) Germanis inficit herbis:
Et melior vero quæritur arte color.
Fœmina procedit (*m*) densissima crinibus emtis;
Proque suis alios efficit ære suos.
Nec rubor est emisse palam: vænire videmus
(*n*) Herculis ante oculos, Virgineumque chorum.

INTERPRETATIO.

Sed neque comprehendes numero glandes in ilice ramosa; nec quot apes in Hyble, nec quot feræ in Alpibus; nec possum numerare tot genera cultus. Quælibet dies exoriens invenit ornatus. Capilli neglecti conveniunt etiam multis: sæpe putet hesternos neglectos; illi modo fuerunt ordinati. Ars imitetur casum. Sic statim atque Alcides aspexit Iolen in urbe expugnata, dixit, Ego hanc amo. Bacchus evexit te similem in currus suos, Gnossi destituta, Satyris vociferantibus Evœ. O quantum natura favet vestro honori, quarum vitia sunt tegenda multis modis! nos infeliciter nudamur, & coma sublata ætate defluit, tanquam folia Aquilone prosternente. Fœmina imbuit canos succis Germanis; & color jucundior nativo captatur arte. Fœmina ambulat spississima capillis emptis; & facit alios suos nummis suorum loco. Nec pudet comparasse palam: cernimus vendi coram Hercule & choro virgineo.

NOTÆ.

(a) *Hyble*) Mons est Siciliæ de quo supra.

(b) *Alpe*) Sunt alpes montes altissimi Galliam ab Italia dividentes.

(c) *Positus*) Quibus in mille figuras flectuntur capilli.

(d) *Adjicit ornatus*) *La mode trouve tous les jours quelque ajustement nouveau.*

(e) *Sæpe jacere*) Ex arte nonnunquam ornatas fuisse dicit puellas, ut non esse viderentur: qua re eo modo ornandas esse nonnullas, sicuti & aliis secus opus est facere, innuit.

(f) *Casum*) Ne sentiant viri arte quæsitam negligentiam.

(g) *Sic*) Haud stulte sapiit Poeta.

(h) *Alcides*) Hercules est, primum a parentibus ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, a robore immenso, sic dictus: vel ab Alcæo avo, ut placet Herodoto.

(i) *Iolen*) Euryti Œchaliæ regis fuit filia, quam pater Herculi uxorem dare cum denegaret, vi direpta urbe, & interfecto Euryto, abduxit.

(k) *Gnossi*) Ariadnen dicit, de qua vide quæ supra in epistolis.

(l) *Germanis*) Germania allatis, aut quas a Germanis didicerint: nam quænam sint nescio, nec quibus utuntur hodie in Germania, quod quidem audiverim, canitiem arcent.

(m) *Densissima*) *Crinibus densis.*

(n) *Herculis*) Plures Romæ Herculi sacras ædes fuisse constat. Hic de illa agitur quam apud Circum Flaminium Herculi & Musis Fulvius Nobilior ædificavit.

Quod

Quid de veste loquar? nec vos, (*a*) segmenta, requiro,
Nec quæ (*b*) bis Tyrio murice lana rubes.
Cum tot prodierint pretio leviore colores;
Quis furor est, census corpore ferre suo?
(*c*) Aeris ecce color, tum cum sine nubibus aer,
Nec tepidus pluvias concitat Auster aquas.
Ecce (*d*) tibi similis, qui quondam (*e*) Phryxon & Hellen
Diceris (*f*) Inois eripuisse dolis.
(*g*) Hic undas imitatus, habet quoque nomen ab undis:
Crediderim Nymphas hac ego veste tegi.
Ille crocum simulat: croceo velatur amictu
(*h*) Roscida luciferos cum Dea jungit equos.
Hic (*i*) Paphias myrtos: hic purpureas (*k*) amethystos,
Albentesve rosas, Threiciamve (*l*) gruem.
Nec (*m*) glandes, Amarylli, tuæ, nec amygdala desunt:
Et sua velleribus nomina cera dedit.
Quot nova terra parit flores, cum vere tepenti
Vitis agit gemmas; pigraque cedit hiems:
Lana tot, aut (*n*) plures succos bibit; elige (*o*) certos.
Nam non conveniens omnibus omnis erit.

INTERPRETATIO.

Quid dicam de vestimentis? Nec vos expeto, segmenta; nec te lana, quæ fulges bis Tyrio murice. Cum tot sint inventi colores pretio minore; quis furor est bajulare census corpore suo? ecce color aeris, tum cum aer est *sine nubibus, nec Notus tepidus vehit aquas pluvias. Ecce* color *tibi similis qui jactaris abstulisse olim Phryxon & Hellen fraudibus Inoi. Hic undis similis, habet quoque nomen ab undis; arbitratus fuero nymphas hac veste velari. Ille imitatur crocum: Dea roscida tegitur veste crocea cùm copulat equos luciferos.* Hic simulat *Myrtos Paphias: hic Amethystos purpureas, vel rosas albicantes, vel gruem Thraciam. Nec glandes tuæ, Amarylli, nec amygdala desiderantur. Cera etiam imposuit suum nomen lanis. Quot flores terra nova gignit, cum vitis protrudit gemmas vere tepido: & hiems segnis fugit; lana imbuitur tot aut pluribus succis: dispice decentes: nam non omnis erit congruens omnibus.*

NOTÆ.

(a) *Segmenta*) Vestes intelligit auro vel aureis segmentis aut etiam fasciolis distinctas.

(b) *Bis*) Dibaphan appellabant lanam bis tinctam murice.

(c) *Aeris*) Cæsius appellatur, nonnullis hyacinthinus.

(d) *Tibi similis*) Referendum est ad aureum arietis Phrixei colorem.

(e) *Phryxon*) Fuit Phryxus Athamantis regis Thebarum filius, qui novercæ Inus insidias declinans, una cum sorore Helle ex Græcia in Colchida profugit, nisi quod puellam, aureo ariete mare cum fratre transfretantem, in Hellespontum, cui nomen dedit, ferunt delapsam.

(f) *Inois*) Inus novercæ, Cadmi filiæ.

(g) *Hic und.*) Glaucum designat, ni fallor; quanquam de undulatis vestibus exponit Micyllus.

(h) *Roscida*) Auroram dicit, quæ mane quia surgit rore perfusa est.

(i) *Paphias*) Veneri sacra myrtus, quæ a Papho Cypri, Veneri urbe sacra, Paphia dicitur. Coloris autem est viridis nigricantis:

(k) *Amethystos*) Violaceum colorem intelligit ab Amethysto gemma appellatum.

(l) *Gruem*) Avis est nota, quæ hoc in loco ejus colorem cinaraceum intelligit Poeta.

(m) *Glandes*) Castaneas dicit, *quas* Maronis *Amaryllis amabat*.

(n) *Plures*) Id est, *varii coloris*.

(o) *Certos*) Decentes *scil.*

Pul-

Pulla decent niveas: Briseida pulla decebant.
Cum (*a*) rapta est, pulla tum quoque veste fuit.
Alba decent fuscas: albis, (*b*) Cephei, placebas.
Sic tibi vestitæ pressa (*c*) Seriphos erat.
Quam pæne admonui, ne trux (*d*) caper iret in alas,
Neve forent duris aspera crura pilis!
(*e*) Sed non (*f*) Caucasea doceo de rupe puellas,
Quæque bibant undas, (*g*) Myse Caice, tuas.
Quid, si præcipiam, ne fuscet inertia dentes;
Oraque suscepta mane laventur aqua?
Scitis & (*h*) inducta candorem quærere cera:
Sanguine quæ vero non rubet, arte rubet.
Arte, supercilii confinia (*i*) nuda repletis,
Parvaque sinceras velat (*k*) aluta genas.
Nec pudor est oculos tenui signare favilla;
Vel prope te nato, lucide (*l*) Cydne, croco.
Est mihi, quo dixi vestræ medicamina formæ,
Parvus, sed cura grande (*m*) libellus opus.

INTERPRETATIO.

Nigra decent candidas: nigra decebant Briseida. Induta erat quoque nigro amictu tum cum capta est. Candida decent fuscas: grata eras in candidis, Cephei. Seriphos erat calcata a te sic velata. Quam prope jussi ne truculentus hircus cubaret in axillis; neve crura essent scabrosa pilis asperis! Sed non instituo puellas de saxo Caucaseo, & quæ potent aquas tuas, Caice Myse. Quid, si moneam ne pigritia denigret dentes, & ora abluantur mane aqua sumta? nostis etiam captare albedinem cera illita. Quæ non rubet sanguine sincero; rubet artificio. Artificio repletis confinia vacua supercilii, & tenuis aluta tegit veras genas. Nec pudet circumlinire oculos tenui favilla; vel croco juxta te nato, clare Cydne. Est mihi libellus parvus, sed opus magnum cura quo scripsi medicamina vestræ formæ.

NOTÆ

(a) *Rapta*) Vel ab Achille, ejus diruta patria, vel ab Agamemnone, qui eandem Achilli, Talthybio & Eurybate ad eam rem missis præconibus, mœstam & recusantem eripuit.

(b) *Cephei*) Andromeda est, Cephei Æthiopum regis filia.

(c) *Seriphos*) Parva est insula Cycladum una in Ægæo, ubi educatum Perseum tradunt.

(d) *Caper*) Alarum fœtorem dicit, qui capri odorem refert; unde in illis cubare jocose dicitur.

(e) *Sed non*) Romanas puellas per se satis cautas & curiosas dicit, ut minutas munditias eas docere non sit necesse.

(f) *Caucasea*) Est Caucasus mons Scythiam ab India dirimens usque ad Taurum porrectus; ubi ferocissimi & durissimi vivunt homines.

(g) *Myse*) Caicus fluvius est Phrygiæ & Lydiæ e Mysia veniens.

(h) *Inducta*) Quem nostræ vocant *Pommade*.

(i) *Nuda*) Fœminæ calamistro & coloribus superciliorum raritatem emendabant. Juvenal.

Ille supercilium madida fuligine tinctum,
Obliqua producit acu.

(k) *Aluta*) Pellis est mollissima.

(l) *Cydne*) Fluvius est Ciliciæ, unde optimus crocus efferebatur, quo etiam, sicuti & cineribus, aut ejusmodi pigmentis in venustandis oculis utebantur.

(m) *Libellus*) De eo Ovidii libello, quem de medicamine faciei scripsit, postea videbimus.

Hinc

Hinc quoque præsidium læsæ petitote figuræ :
Non est pro vestris ars mea rebus iners.
Non tamen expositas mensa deprendat amator
(*a*) Pyxidas ; ars faciem dissimulata juvet.
Quem non offendat toto fæx illita vultu,
Cum fluit in tepidos pondere lapsa sinus?
(*b*) Œsypa quid redolent, quamvis mittantur Athenis,
Demtus ab immundo vellere succus ovis?
* Nec coram mistas cervæ sumsisse medullas,
Nec coram dentes defricuisse probem.
Ista dabunt (*c*) faciem ; sed erunt deformia visu.
Multaque, dum fiunt turpia, facta placent.
Quæ nunc nomen habent operosi signa (*d*) Myronis,
Pondus iners quondam duraque massa fuit.
Anulus ut fiat, primo colliditur aurum :
Quas geritis vestes, sordida lana fuit.
Cum fieret, lapis asper erat ; nunc nobile signum
Nuda (*e*) Venus madidas (*f*) exprimit imbre comas.
Tu quoque dum coleris, nos te dormire putemus ;
Aptius (*g*) a summa conspiciare manu.
Cur mihi (*h*) nota tuo causa est candoris in ore?
Claude forem thalami, quid rude prodis opus?

INTERPRETATIO.

Sumite quoque hinc auxilium formæ imminutæ : ars mea non est segnis pro vestris rebus. Attamen amator ne corripiat pyxidas explicitas mensa : ars latens formam adjuvet. Quem non lædat fæx sparsa tota facie, cum fluit in sinus tepidos decidens pondere? Œsypa, succus extractus ab impuro vellere ovis quid olent, quamvis asportentur Athenis? nec laudem coram tepisse medullas confusas cervæ ; nec purgasse coram dentes. Ista formam præstabunt ; sed erunt visu turpia ; & multa indecora, dum fiunt, facta placent. Signa quæ nunc celebrantur accurati Myronis, fuerunt olim pondus grave & moles dura. Ut annulus fiat, aurum primo tunditur. Vestimenta quibus tegimini, fuit lana obscœna. Cum fieret, erat saxum durum ; nunc præstans signum Venus nuda siccat capillos humidos aqua. Tu etiam dum ornaris, nos credamus te dormire ; melius specteris a manu ultima. Quamobrem causa alboris in facie tua sit mihi perspecta? Obde ostium cubiculi ; quare ostendis opus infectum?

NOTÆ.

(a) *Pyxidas*) Quibus sua pigmenta puellæ asservant.

(b) *Œsypa*) Medicamentum aut pigmentum dicit, quod ex sordibus ovillæ lanæ, illius præsertim quæ natibus adhærescit, extrahitur. Cujus extrahendi modum Plinius, & ante ipsum Dioscorides docuit.

(c) *Faciem*) Aut ejus pulchritudinem.

(d) *Myronis*) Statuarius fuit insignis Ageladis discipulus, quem Petronius pene hominum animas ferarumque ære comprehendisse dicit : quamquam alius fuit Polycleti discipulus.

(e) *Venus*) De illa licet intelligere decantatissima Venere Praxitelica nuda, quæ fuit in templo Bruti Callaici, una cum Martis colosso, apud Circum Flaminium : Quanquam & plures aliæ fuerunt Veneris statuæ.

(f) *Exprimit*) Talem plurimi artifices, e mari exeuntem Venerem sculpserant & pinxerant.

(g) *A summa*) Id est, postquam suo cultui ultimam manum puella posuit.

(h) *Nota*) Non vult Poeta qua causa candido sit vultu puella cognoscere, sed nativum esse ejus colorem credere.

Mul-

Multa viros nescire decet: pars maxima rerum
Offendat, si non interiora tegas.
Aurea quæ pendent ornato signa theatro,
Inspice, quam (*a*) tenuis bractea ligna tegat.
Sed neque ad illa licet populo, nisi facta, venire:
Nec nisi submotis (*b*) forma paranda viris.
At non pectendos coram præbere capillos,
Ut jaceant fusi per tua terga, vetem.
Illo præcipue, ne sis morosa, caveto
Tempore: nec (*c*) lapsas sæpe resolve comas.
(*d*) Tuta sit ornatrix: odi, quæ sauciat ora
Unguibus, & rapta (*e*) brachia figit acu.
Devovet, & dominæ tangit caput illa: simulque
Plorat ad invisas (*f*) sanguinolenta comas.
Quæ male crinita est, custodem in limine ponat;
Orneturve (*g*) Bonæ semper (*h*) in æde Deæ.
Dictus eram cuidam subito venisse puellæ;
Turbida (*i*) perversas induit illa comas.
Hostibus eveniat tam fœdi causa pudoris;
Inque nurus (*k*) Parthas dedecus illud eat.

INTERPRETATIO.

Decet viros ignorare multa: pars maxima rerum lædat, si non veles interiora. Signa aurea intuere, quæ pendent culto theatro; quam tenuis lamella ligna operiat. Sed neque datur populo accedere ad illa nisi absoluta; nec forma quærenda nisi viris dimissis. At comam coram ornandam non prohibeam tradere; ut jaceat sparsa per tua terga. Vide præsertim ne sis difficilis illo tempore: nec sæpe diffinge comas lapsas. Secura sit ornatrix: odi quæ vulnerat faciem unguibus, & fodit brachia acu correpta. Illa male precatur & tractat caput Dominæ: & simul cruenta lacrymatur ad comas odiosas. Quæ male comata est custodem statuat in limine; vel comatur semper in templo bonæ Deæ. Nuntiatum fuerat me intervenire repente cuidam puellæ; illa turbata sumit comas adscititias. Causa tam turpis pudoris accidat hostibus, & illud dedecus cadat in nurus Parthas.

NOTÆ.

(a) *Tenuis*) Vix credibilis est tenuitas in quam aurum deduci potest.

(b) *Forma*) Faciem sibi, viris remotis, fingendam esse docet puellas.

(c) *Lapsas*) Forte per *lapsas* comas intelligit, quas non satis apte ornatrix astrinxit, quamobrem morosa domina totum opus destruat, & de novo fingendos & pectendos capillos jubeat.

(d) *Tuta sit*) Ornatricem pulsare, aut alia injuria afficere vetat.

(e) *Brachia figit*) Ornatricis *scil.* quam domina imperitam aut malam clamitet. Quod præcedenti nostræ expositioni non parum favere videtur.

(f) *Sanguinolenta*) Si domina, *scilicet*, ipsam verberaverit.

(g) *Bonæ Deæ*) Cybele est Deorum mater, bona Dea, Fauna & fatua dicta, ut nonnullis placet. Tantæ autem pudicitiæ hæc Fauna seu bona Dea fertur fuisse, ut dum vixit illam nisi maritus Faunus, mas nullus viderit; quam ille propter ebrietatem virgis mirteis occidit: Unde illi in operto sacrificandi & viros excludendi mos fluxit. Tibullus,

Sacra Bonæ, maribus non adeunda, Deæ.

(h) *In æde*) Id est, *ubi nulli sint viri*.

(i) *Perversas*) *Capillos adscititios*.

(k) *Parthas*) Pro quibusvis posuit hostium puellis, quia ex Crassiana & Antoniana clade Romanis formidabiles Parthi.

Turpe pecus mutilum: turpe est sine gramine campus;
Et sine fronde frutex; & sine crine caput.
Non mihi venistis, (*a*) Semele (*b*) Ledeve, docendæ;
Perque fretum (*c*) falso, (*d*) Sidoni, vecta bove:
Aut Helene, quam non stulte, (*e*) Menelae, reposcis;
Tu quoque non stulte, (*f*) Troie raptor, habes.
Turba docenda venit pulcræ turpesque puellæ:
Pluraque sunt semper deteriora bonis.
Formosæ minus artis opem præceptaque curant:
Est illis sua dos; forma sine arte potens.
Cum mare compositum est, securus navita cessat:
Cum tumet, auxiliis assidet ille suis.
Rara tamen mendo facies caret: occule mendas:
Quamque potes, vitium corporis abde tui.
Si brevis es, sedeas; ne stans videare sedere:
Inque tuo jaceas quantulacunque toro.
Hic quoque, ne possit fieri mensura cubantis,
Injecta lateant fac tibi veste pedes.
Quæ nimium gracilis, (*g*) pleno velamina filo
Sumat: & ex humeris laxus amictus eat.

INTERPRETATIO.

Indecorum est pecus mutilatum: indecorum campus sine herba; & frutex sine foliis, & caput sine capillis. Non mihi oblatæ estis instituendæ Semele, vel Leda, & Sidoni rapta ficto tauro per mare, vel Helene, quam non imperite repetis, o Menelae, tu quoque non imperite retines, o raptor Trojane. Formosæ & deformes puellæ oblata est turba instituenda: & plura sunt semper pejora bonis. Quæ pulcræ sunt minus laborant de auxilio & præceptis artis; dos sua est illis, pulcritudo valens sine arte. Cum mare est tranquillum, nauta tutus quiescit: cum inflatur, ille adest & confert suam operam. Interim non multa forma caret nævo: tege nævos: & occulta quantum potes deformitatem corporis tui. Si parva es sedeas; ne stans videaris sedere: & pusilla jaceas in tuo lecto. Hic etiam, ne sumi possit mensura jacentis, fac pedes occultentur, vestibus tibi superstratis. Quæ est nimis tenuis induat vestes crasso filo; & vestitus defluat laxus ex humeris.

N O T Æ.

(*a*) *Semele*) Cadmi Thebarum regis fuit filia, Bacchi mater, quam Jupiter amavit. Hic vero una cum sequentibus pro pulcherrima ponitur fœmina; quod genus docere se tantum, negat Poeta.

(*b*) *Ledeve*) Fuit Leda Tyndari uxor, Castoris & Pollucis mater, cujus fuit captus forma Jupiter.

(*c*) *Falso*) De Jove loquitur bovis formam induto, cum Europen in Cretam portavit.

(*d*) *Sidoni*) Europa est, Agenoris Phœnicum regis filia, quæ a Sidone urbe Phœniciæ maxima & antiquissima, illo nomine appellata est.

(*e*) *Menelae*) Jam sæpius hunc Atrei filium Helenæ maritum fuisse vidimus.

(*f*) *Troie*) Paris est, qui Helenam Trojani excidii facem rapuit.

(*g*) *Pleno*) Ut vestis beneficio plenior & succulentior videatur.

Pal.

Pallida (*a*) purpureis tangat sua corpora virgis:
Nigrior ad (*b*) Pharii confuge piscis opem.
Pes malus in nivea semper celetur aluta:
Arida nec vinclis crura resolve suis.
Conveniunt tenues scapulis (*c*) analectrides altis:
(*d*) Inflatum circa fascia pectus eat.
Exiguo signet gestu quodcunque loquetur,
Cui digiti pingues, & scaber unguis erunt.
Cui gravis oris odor, nunquam jejuna loquatur;
Et semper spatio distet ab ore viri.
Si niger, aut ingens, aut non erit ordine natus
Dens tibi; ridendo maxima damna feres.
Quis credat? discunt etiam ridere puellæ:
Quæritur atque illis hac quoque parte decor.
Sint modici (*e*) rictus, sint parvæ utrimque lacunæ;
Et summos dentes ima labella tegant.
Nec sua perpetuo contendant ilia risu:
Sed leve nescio quid fœmineumque sonent.
Est quæ perverso distorqueat ora cachinno:
Cum risu læta est altera, flere putes.
Illa sonat raucum, quiddamque inamabile stridet;
Ut rudit ad scabram turpis asella molam.

INTERPRETATIO.

Pallens illinat sua corpora virgis purpureis: fusca pete auxilium a pisce Phario. Pes turpis tegatur semper aluta candida: nec spolia crura macilenta vinculis suis. Parvæ analectrides sunt aptæ humeris prominentibus, fascia vinciat pectus obesum. Cui digiti erunt crassi, & unguis asper, indicet rarissimo gestu quodcunque dicet. Cui spiritus grave olens, nunquam loquatur jejuna; & sejungatur semper spatio ab ore viri. Si dens fuerit tibi ater, aut nimius, aut male ordinatus; maximo detrimento erit ridere. Quis fidem adhibeat? puellæ discunt etiam ridere: & species petitur quoque hac parte ab illis. Hiatus sint parvi, lacunæ sint exiguæ ex utraque parte; & extrema labia operiant dentium radices. Nec inflent sua latera risu continuo: sed reddant nescio quid leve & fœmineum. Est quæ pervertat ora pravo cachinno: altera cum risu effusa est, credas plorare. Illa vocem reddit raucam, & stridet quiddam odio dignum; ut obscœna asella rudit ad molam asperam.

NOTÆ.

(a) *Purpureis*) *Purpureo colore infectis.*

(b) *Pharii*) Pharum insulam fuisse ad ostia Nili fluvii, qui crocodilos alit, satis compertum est: anne vero crocodilum, cujus intestina & stercus ad sua pigmenta & fucos puellæ quærebant, quem Plinius minorem & in terra tantum vivere scripsit, bene piscem appellaverit Poeta, aut qui de crocodilo hunc locum exposuerunt, ipsi viderint: me equidem hac in parte cæcutire plane fateor.

(c) *Analectrides*) Palvilli erant aut ejusmodi aliquid ex gossipio, quo prominentium scapularum vitium puellæ emendare conabantur.

(d) *Inflatum*) Vide, si placet clar. Heinsii notam, qua nihil melius ad hunc locum possim comminisci.

(e) *Rictus*) Os apertum quale ridentis est hominis, aut canis ringentis *rictus* dicitur.

Quo non ars penetrat? discunt lacrymare decenter:
Quoque volunt plorant tempore, quoque modo.
Quid, cum legitima fraudatur littera voce,
Blæsaque fit jusso lingua coacta sono?
In vitio decor est, quædam male reddere verba.
Discunt posse minus, quam potuere, loqui.
Omnibus his, quoniam prosunt, impendite curam,
Discite fœmineo corpora ferre gradu.
Est & in incessu pars non temnenda decoris:
Allicit ignotos ille fugatque viros.
Hæc movet arte latus, tunicisque fluentibus auras
Excipit; extensos fertque superba pedes.
Illa, velut conjux (*a*) Umbri rubicunda mariti,
Ambulat; ingentes (*b*) varica fertque gradus.
Sed sit, ut in multis, modus hic quoque rusticus alter
Motus; in incessu mollior alter erit.
Pars humeri tamen ima tui, pars summa lacerti
Nuda sit, a læva conspicienda manu.
Hoc vos præcipue, niveæ, decet: hoc ubi vidi,
Oscula ferre humero, qua patet, usque libet.
Monstra maris (*c*) Sirenes erant; quæ voce canora
Quamlibet admissas (*d*) detinuere rates.

INTERPRETATIO.

Quo ars non pervenit? discunt flere condecore, & flent quando & quomodo volunt. Quid cum littera negatur sonus debitus, & lingua fit blæsa coacta sono accersito? venustas invenitur in vitio, male efferre quædam verba. Discunt posse minus loqui quam potuerunt. Curate hæc omnia, quandoquidem juvant. Discite gerere corpora passu fœmineo. Est etiam pars non spernenda venustatis in gressu. Ille conciliat & proturbat viros incognitos. Hæc agitat arte latus, & excipit auras vestibus fluitantibus; & superbiens movet pedes porrectos. Illa incedit, sicut uxor rubicunda viri Umbri; & varica progreditur amplis gressibus. Sed modus adsit hic quoque, sicut in multis: alter incessus crassus; alter erit lascivus in motu. Pars tamen ultima tui humeri, pars ultima brachii sit exerta, inspicienda a manu sinistra. Hoc vobis decorum præsertim, candidæ: hoc ubi aspexi, subit usque qua patet dare oscula humero. Sirenes erant monstra maris, quæ retinuerunt voce canora naves quamvis festinantes.

NOTÆ.

(a) *Umbri*) Populi fuerunt Italiæ fortissimi, Apennini accolæ, quorum uxores tanquam agrestiores hic damnat Poeta.

(b) *Varica*) Varicus dicitur ille, qui cruribus distortis, & pedibus introrsum retortis ambulat: cui *Valgus* opponitur.

(c) *Sirenes*) Monstra numero tria, nomine apud alios alio fuerunt, specie oris fœminea, reliquo corpore, secundum aliquos, volucres, aut pisces, juxta Pelorum Siciliæ promontorium, habitantes, quæ cantus suavitate prænavigantes allicere, allectos devorare solebant. Quas Ulysses sociorum auribus cera obturatis, cum se malo alligari jussisset, cautus vitavit.

(d) *Detinuere*) Sirenum meminit Poeta, ut puellas, cantare discant, admoneat.

His

His sua (*a*) Sisyphides auditis pœne (*b*) resolvit
Corpora : nam sociis illita cera fuit.
Res est blanda canor : discant cantare puellæ.
Pro facie multis vox sua lena fuit.
Et modo marmoreis referant audita theatris ;
Et modo (*c*) Niliacis carmina lusa modis.
Nec (*d*) plectrum dextra, citharam tenuisse sinistra
Nesciat arbitrio fœmina docta meo.
Saxa ferasque lyra movit (*e*) Rhodopeius Orpheus,
Tartareosque lacus, (*f*) tergeminumque canem.
Saxa tuo cantu, (*g*) vindex justissime matris,
Fecerunt muros officiosa novos.
Quamvis mutus erat, voci favisse putatur
Piscis, (*h*) Arioniæ fabula nota lyræ.

INTERPRETATIO.

Sisyphides his auditis propemodum dissolvit corpora : nam cera fuit adhibita sociis. Cantus est res suavis : puellæ discant canere. Vox fuit conciliatrix multis loco formæ : & interdum recinant audita theatris marmoreis ; & interdum versus modulatos modis Niliacis. Nec fœmina docta nesciat, judicio meo, tractasse plectrum dextra, citharam sinistra. Orpheus Rhodopejus demulsit lyra silices, & feras, & stagna Tartarea, & canem tergeminum. Ultor æquissime matris, saxa obsequiosa tuo cantu struxerunt nova mœnia. Piscis, fabula vulgata lyræ Arioniæ, creditur motus fuisse cantu, quamquam esset mutus.

NOTÆ.

(a) *Sisyphides*) Ulyssem aut Sisyphi filium, qui Autolycam, Laertæ desponsatam violavit, ex quo Ulyssem peperit.

(b) *Resolvit*) Diximus jam : sese malo navis Ulysses alligaverat : Atque ex eo, quod sese propemodum resolverit, cantus illecebræ intelliguntur.

(c) *Niliacis*) Fuit Nilus fluvius Ægypti, qua ex regione cantilenæ, ob lasciviam, maxime placebant.

(d) *Plectrum*) Instrumentum est quo pulsatur cithara.

(e) *Rodopeius*) *Thracius*, a Rhodope Thraciæ monte. Thrax enim fuit Orpheus, Apollinis & Calliopes filius, qui a patre accepta lyra tantum valuisse dicitur, ut feras cicuraret, fluvios sisteret, aliaque incredibilia, cantus suavitate ludens efficeret.

(f) *Tergeminum*) Cerberum dicit tricipitem, quem etiam aures demittere cantus suavitate coegit, cum ad inferos Eurydicen uxorem a Plutone ivit repetitum.

(g) *Vindex*) De Amphione loquitur, Jovis & Antiopes filio, qui lyræ a Mercurio acceptæ sono, hoc ab Horatio habuit elogium ;

Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis,
Saxa movere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Dictum autem est *vindex* ideo quod una cum fratre Letho Lycum matris maritum, Dircenque superinductam pellicem, interfecerunt.

(h) *Arioniæ*) Fuit Arion Poeta Lyricus, patria Methymnæus e Lesbo insula, qui artis beneficio quam profitebatur cum multam pecuniam collegisset, patriamque repetens, propter opes, sibi paratas insidias mortemque cognovisset, nautas orasse fertur, ut carmen aliquod prius sibi concinere liceret, quam moreretur ; quo impetrato, sumta cithara suavissime carmen modulans, in mare sese dejecit : sed a Delphino quem cantu exciverat, dorso exceptus ad Tænarum deportatus est.

Di-

Disce etiam duplici genialia (*a*) naulia palma
Verrere : conveniunt dulcibus illa jocis.
Sit tibi (*b*) Callimachi, sit (*c*) Coi nota poetæ,
Sit quoque vinosi (*d*) Teia Musa senis.
Nota sit & (*e*) Sappho : quid enim lascivius illa?
(*f*) Cuive pater vafri luditur arte Getæ.
Et teneri possis carmen legisse Properti :
Sive aliquid (*g*) Galli, sive, Tibulle, tuum.
Dictaque (*h*) Varroni fulvis insignia villis
Vellera germanæ, (*i*) Phryxe, querenda tuæ.
Et profugum (*k*) Æncan, altæ (*l*) primordia Romæ;
Quo nullum Latio clarius extat opus.
Forsitan & nostrum nomen miscebitur istis;
Nec mea (*m*) Lethæis scripta dabuntur aquis.

INTERPRETATIO.

Disce etiam pulsare utraque manu naulia delectantia : illa apta sunt suavibus lusibus. Musa Callimachi sit tibi perspecta, sit poetæ Coi, sit quoque Teja senis potoris. Cognita sit etiam Sappho; quid enim mollius illa? & a quo pater decipitur dolis Getæ callidi. Possis etiam legisse carmen mollis Propertii : sive aliquid Galli, sive tuum, o Tibulle. Possis etiam legisse vellera flenda sororis tuæ, Phryxe, spectabilia villis aureis, celebrata a Varrone : & Ænean profugum, initium excelsæ Romæ; quo opere nullum datur illustrius apud Latinos. Forsitan nomen etiam nostrum apponetur istis : nec scripta mea mittentur in aquas Lethæas.

N O T Æ.

(a) *Naulia*) *Nablium* sive *Naulium* nomen est barbarum Instrumenti musici, quod Græci vocant *Psalterium*.

(b) *Callimachus*) Poeta fuit insignis, Batti filius, cui primas in Elegia Quintilianus tribuit, cujusque nonnulla opera supersunt.

(c) *Coi*) Philetas est Poeta Elegiographus ex Co Ægæi maris insula oriundus, qui Philippi & Alaxandri magni temporibus floruit.

(d) *Teia*) De Anacreontis Lyrici Poetæ & supra modum lascivi musa loquitur, cujus Patria Teius fuit, Joniæ civitas.

(e) *Sappho*) Poetria fuit Mitylenea, quæ cum Alcæo claruit usque adeo insignis, ut Musarum choro ascribi meruerit. Ab ea Sapphicum carmen nomen invenit.

(f) *Cuive*) Terentium dicit, apud quem Getam herum suum simul & ejus fratrem fallere invenias.

(g) *Galli*) Jam aliquid antea de isto Cornelio Gallo insigni poeta diximus. Augusto fuit amicitia conjunctissimus, a quo Ægypti præses constitutus; quamquam adversus eum conjurasse non obscure indicat Suetonius, quamobrem & sibi violentas manus intulisse creditus est.

(h) *Varroni*) Non de illo omnium Romanorum eruditissimo loquitur, philosopho pariter & poeta, tantopere laudato; sed de Varrone alio Attacino, ab Attace Narbonensis provinciæ vico, sic dicto, qui Argonautica scripsit.

(i) *Phryxe*) Fuit Phryxus Athamantis & Nepheles filius, qui una cum sorore Helle, conscenso aurei velleris ariete, Inus novercæ insidias fugiens, Pontum transfretare aggressus est; quo incœpto Helle periit, quæ equæ strepitu territa in mare decidit.

(k) *Ænean*) Per Ænean Virgilii Æneiden intellige, qua illius herois virtus celebratur.

(l) *Primordia*) Quomodo in Latium Trojani excidii reliquias Æneas deduxerit, a quibus orti qui Romæ posuerunt fundamenta, ex Virgilio cognoscimus.

(m) *Lethæis*) Fuit Lethe fluvius inferorum, cujus aquam quicumque gustasset, præteritorum omnium obliviscebatur.

At-

Digitized by Google

Atque aliquis dicet, Nostri lege culta magistri
Carmina, quîs partes instruit ille (*a*) duas.
Deve tribus libris, titulus quos signat Amorum,
Elige, quod docili molliter ore legas.
Vel tibi composita cantetur (*b*) Epistola voce;
Ignotum hoc aliis ille (*c*) novavit opus.
O ita, Phœbe, velis; ita vos, pia numina vatum,
Insignis cornu Bacche, (*d*) novemque Deæ!
Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam;
Ut moveat posito brachia jussa mero?
(*e*) Artifices lateris scenæ spectacula amantur:
Tantum mobilitas illa decoris habet.
Parva monere pudet: (*f*) talorum ducere jactus
Ut sciat, & vires, tessera (*g*) missa, tuas.
Et modo (*h*) tres jactet numeros: modo cogitet, apte
(*i*) Quam subeat partem callida, quamque vocet.
Cautaque non stulte (*k*) latronum prælia ludat:
Unus cum gemino calculus hoste perit.

INTERPRETATIO.

Atque aliquis dicet, inspice elegantes versus nostri magistri, quibus ille instituit partes duas. Vel elige de tribus libris quos titulus indicat Amorum, quod amatorie legas ore facili. Vel cantetur a te Epistola voce accommodata; ille invenit hoc opus incognitum aliis. O ita faveas, Phœbe; ita vos, Bacche spectabilis cornu, & Deæ novem pia numina Poetarum! Quis in dubium revocet, quin cupiam puellam posse saltare; ut agitet lacertos provocatos, vino remoto. Histriones, spectacula scenæ amantur: tantum illa mobilitas habet venustatis. Pudet monere parva; ut didicerit jactare talos, & vires tuas, tessera jacta. Et modo jactet tres numeros; modo reputet, quam partem utiliter cauta ineat, & quam petat. Et callida non ludat inepte certamina latronum: cum calculus unus perit hoste gemino.

NOTÆ.

(a) *Duas*) Viros & fœminas *scil.*

(b) *Epistola*) De epistolis loquitur, quas nomine conscripsit Heroidum, ubi plurima amatoria reperias.

(c) *Novavit*) Epistolarum scribendarum laudem aucupatus Poeta, quia aliis ante ipsum non usitatum illud scribendi genus.

(d) *Novemque*) De Musis loquitur. Bacchum quod attinet illum jam antea vidimus Poetis amicum. Plura qui cupit Horat. adeat, & 19. l. 2. Carm. Odam legat, qua Bacchum carmina docentem audiet.

(e) *Artifices lateris*) Histriones sunt, qui in lateribus coercendis, & concinne movendis non levem ponunt operam.

(f) *Talorum*) Tali quatuor tantum, tesseræ quibus & hodie utimur, sex habebant latera.

(g) *Missa*) Notum est hodie, quomodo in pyrgo aut turricula tesseræ agitentur, & ex eo in alveum seu tabulam lusoriam emittantur. Notæ etiam variæ leges quibus vincunt aut vincuntur qui aleæ student; ut nihil opus sit pluribus rem apertam patefacere.

(h) *Tres*) Quamobrem *tres* me nescire plane, fateor: quod ut quisque explicet, veterum perspectam ludendi rationem habeat, necesse arbitror, tanti ego non duxi.

(i) *Quam subeat partem*) *Cui sit periculo subjecta*, inquit Merula. Ego per *partem* numerum intelligo quo ad vincendum opus sit: Nam conjectura omnino opus est in his leviusculis, quæ, ludendi modus quia varius est, haud scio an quisquam satis certo possit probare.

(k) *Latronum*) Ante monui hunc esse lusum, quem nostri dicunt *des Echets*.

Cum

Bellatorque sua prensus sine (*a*) compare bellat;
Æmulus & cœptum sæpe recurrit iter.
(*b*) Reticuloque pilæ læves fundantur aperto:
Nec, nisi quam tolles, ulla movenda pila est.
Est genus in totidem tenui ratione redactum
(*c*) Scriptula, (*d*) quot menses lubricus annus habet.
Parva tabella capit (*e*) ternos utrimque lapillos;
In qua vicisse est, continuasse suos.
Mille facesse jocos: turpe est nescire puellam
Ludere: ludendo sæpe paratur amor.
Sed minimus labor est, sapienter (*f*) jactibus uti.
Majus opus, mores composuisse suos.
Dum sumus incauti, (*g*) studioque aperimur in ipso;
Nudaque per lusus pectora nostra patent;
Ira subit (*h*) deforme malum, lucrique cupido;
Jurgiaque, & rixæ, solicitusque dolor.
Crimina dicuntur: resonat clamoribus æther:
Invocat (*i*) iratos & sibi quisque Deos.
Nulla fides tabulis, (*k*) quæ non per vota petuntur:
Et lacrymis vidi sæpe madere genas.

INTERPRETATIO.

Et bellator correptus sine sua compare certat: & æmulus sæpe pedem refert promotum. Et pilæ expolitæ spargantur, reticula aperta: nec pila ulla movenda nisi quam rapies. Est genus lusus *facile distributum in totidem scrupos, quot annus celer habet menses. Parva tabella habet ternos calculos utrinque: in qua continuasse suos est superasse. Finge mille ludos; indecorum est puellam nescire ludere; amor conciliatur sæpe ludendo. Sed labor est minimus uti perite jactibus: majus opus temperasse mores suos. Dum minus cavemus, & detegimur in studio ipso; & mens nostra patet nuda per ludos; ira malum turpe, & cupiditas lucri irrepit; & jurgia, & rixæ & dolor anxius. Probra objiciuntur; aer personat clamoribus; & quisque sibi implorat Deos iratos. Nulla fides tabulis, quæ non petuntur per vota: & vidi sæpe genas humidas esse lacrymis.*

NOTÆ.

(a) *Compare*) De *regina* intelligit, quam eo nomine, in calculorum ludo vocitant. Sed hæc omnia frustra peritis juxta & imperitis quisquam exponat, quæ solo usu cognoscuntur.

(b) *Reticuloque*) Ludum describit, cujusmodi nos nullum quod quidem sciam hodie habemus, nisi forte illum aliquatenus imitantur pueri, dum sulphurata aut bacillos manu comprehensos in mensam spargunt, quos singulos, immotis aliis oporteat colligere.

(c) *Scriptula*) Scrupos dicit, quibus etiam hodie utimur in eo ludo quem vocamus, *les Dames*.

(d) *Quot menses*) Duodecim vero scrupis collusor uterque utitur.

(e) *Ternos*) Ludum describit quem dicimus *aux Merelles*.

(f) *Jactibus*) Id est numero, qui ex tesserarum jactu oritur.

(g) *Studio*) Ludendi, *scil.* aut vincendi.

(h) *Deforme*) Quod vultum & oculos deformat.

(i) *Iratos*) *Qui iræ nostræ participes facti, illatam, nostro judicio, injuriam ulciscantur.*

(k) *Quæ non per vota petuntur*) Quid sibi alii in expositione hujus versus voluerint, non satis assequutus sum; sic tamen intelligo. Videtur dicere Poeta male lusori fidendum esse, cujus votis, neque ludus, neque alea, neque Dii favent: quippe qui in collusorem, damni impatientia sæpissime insurgat.

Jupi-

Digitized by Google

Jupiter a vobis tam turpia crimina pellat,
In quibus est ulli cura placere viro.
Hos (*a*) ignava jocos tribuit Natura puellis:
Materia ludunt uberiore viri.
Sunt illis celeresque pilæ, jaculumque, trochique,
Armaque, & in gyros ire coactus equus.
Nec vos (*b*) Campus habet, nec vos gelidissima (*c*) Virgo;
Nec (*d*) Thuscus placida devehit amnis aqua.
At licet & prodest, (*e*) Pompejas ire per umbras;
(*f*) Virginis ætheriis cum caput ardet equis.
Visite laurigero sacrata (*g*) Palatia Phœbo:
(*h*) Ille (*i*) Parætonias mersit in alta rates.
Quæque (*k*) soror (*l*) conjuxque Ducis monumenta pararunt:
Navalique gener (*m*) cinctus honore caput.
Visite thuricremas vaccæ (*n*) Memphitidos aras:
Visite conspicuis (*o*) terna theatra locis.

INTERPRETATIO.

Jupiter amoliatur a vobis, quæ curatis placere ulli viro, crimina tam indecora. Natura imbellis dedit hos ludos fœminis: Viri ludunt materia ampliore. Sunt illis pilæ veloces, & jaculum, & trochi, & arma, & equus jussus moveri in orbes. Nec campus vos accipit, nec Virgo gelidissima; nec fluvius Thuscus aufert aqua levi. At licet, & juvat ambulare per porticus Pompejas; cum caput æstuat equis ætheriis Virginis. Celebrate Palatia dicata Phœbo laurifero: ille detrusit naves Parætonias in profundum. Visite *etiam monumenta quæ soror & uxor Imperatoris struxerunt; & gener redimitus caput corona navali. Frequentate altaria thuricrema juvencæ Memphiticæ: Adite terna theatra locis conspicuis.*

N O T Æ.

(a) *Ignava*) Ut puellis non liceat tanquam armatis pugnare.

(b) *Campus*) Campum Martium dicit, ubi ludorum & omni genere certaminum sese Romana juventus exercebat.

(c) *Virgo*) Aqua fuit in Campum Martium derivata, qua sudorem & pulverem abluebant qui sese in eo exercebant. Illam autem a virgine quæ ejus aquæ fontem indicavit, ut Frontinus docet; vel potius, ut Plinius scribit, id nominis ex eo sortitam volunt, quod ad Herculaneum rivum ubi pervenit, eum refugit, quasi Herculis congressum metuat.

(d) *Thuscus*) De Tiberi loquitur, qui ab Apennino monte defluens per Thusciam Romam defertur; quam fluvium, Romani exercitii causa, natando superare consueverant.

(e) *Pompejas*) De portieu loquitur Pompeii, de qua antea, quæ in Campo Martio fuit.

(f) *Virginis*) Æstatem designat, qua, docente Hygino, per Cancrum, Leonem, & Virginem Sol transit.

(g) *Palatia*) De porticu loquitur de qua etiam supra lib. 1. v. 73. quam in Palatino Augustus una cum templo Apollini sacram fecit.

(h) *Ille*) Apollo, qui in pugna Actiaca Augusto adfuisse dictus est: qua de re Virgilius, itemque Plutarchus.

(i) *Parætonias*) Ægyptias dicit quibus usus est Antonius adversus Augustum, a Parætonio Ægypti urbe maritima.

(k) *Soror*) Octaviam dicit Augusti sororem, cujus nomine ædificata fuit porticus, juxta Marcelli filii theatrum.

(l) *Conjux*) Livia est, Augusti uxor, quæ etiam suo nomine porticum habuit.

(m) *Cinctus*) Agrippam dicit Augusti generum, quem ille post debellatum Pompejum in Sicilia, ut Plinius scribit, navali corona decoravit: a quo etiam porticus una nomen accepit.

(n) *Memphitidos*) De templo Isidis intelligit, cujus supra, lib. 1. de Arte v. 77. meminit Poeta.

(o) *Terna*) Ea in Campi Martii vicinitate fuisse docet Strabo.

Spectentur tepido maculosæ (*a*) sanguine arenæ;
 (*b*) Metaque ferventi circueunda rota.
(*c*) Quod latet, ignotum est: ignoti nulla cupido.
 Fructus abest, facies cum bona teste caret.
Tu licet & (*d*) Thamyran superes, & (*e*) Amœbea cantu:
 Non erit ignotæ gratia magna lyræ.
Si (*f*) Venerem Cous nusquam posuisset (*g*) Apelles;
 Mersa sub æquoreis illa lateret aquis.
Quid petitur sacris, nisi tantum fama, poetis?
 Hoc (*h*) votum nostri summa laboris habet.
Cura Deûm fuerunt olim Regumque poetæ:
 Præmiaque antiqui magna tulere (*i*) chori.
Sanctaque majestas, & erat venerabile nomen
 Vatibus: & largæ sæpe dabantur opes.
(*k*) Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
 Contiguus poni, Scipio magne, tibi.
Nunc (*l*) hederæ sine honore jacent: operataque doctis
 Cura vigil Musis nomen inertis habet.

INTERPRETATIO.

Arenæ tinctæ sanguine tepido spectentur; & meta ambienda rota fervida. Quod latitat est incognitum; nullum desiderium rei incognitæ. Utilitas nulla est, cum pulcra facies caret teste. Licet tu vincas cantu & Thamiram & Amœbea; non erit magnus favor lyræ ignotæ. Si Apelles Cous nusquam pinxisset Venerem; illa lateret submersa aquis marinis. Quid quæritur a sacris vatibus, nisi fama tantum? summa nostri laboris habet hoc votum. Poetæ fuerunt olim cura Deorum & Regum: & chori antiqui reportaverunt ingentia præmia. Erat etiam majestas sancta & nomen reverendum poetis; & amplæ divitiæ sæpe offerebantur. Ennius natus in montibus Calabris emeruit erigi tibi proximus, Scipio magne. Nunc hederæ neglectæ jacent: & cura vigil addicta doctis Musis habet famam ignavæ.

NOTÆ.

(a) *Sanguine*) Gladiatorum *scil.* qui illic suum sanguinem profundebant.

(b) *Metaque*) Per metam Circum intellige, aut ludos in Circo celebrari solitos.

(c) *Quod latet*) Ea gratia puellas docet loca publica frequentare, ut a viris videantur, deinde amentur.

(d) *Thamyram*) Fuit Thamyras Poeta Thracius, qui Musas etiam lyra provocare ausus, victus ab iis oculis & lyra privatus est.

(e) *Amœbea*) Fuit Amœbeus citharœdus Atheniensis magni nominis, de quo Athenæus, Plutarchus, & alii.

(f) *Venerem*) Eam *Anadyomenen* e mari egredientem pinxerat Apelles, quam in delubro patris Cæsaris Augustus dedicavit.

(g) *Apelles*) Pictor fuit, cujus etiamnum hodie fama præstantissimum prædicat, qui tempore floruit Alexandri magni. Patriam eandem cum Hippocrate medico habuit Coon, Ægæi maris insulam, & urbem.

(h) *Votum*) Ut *scil.* fama nostra præclara sit, & plurimis fausto nomine innotescamus.

(i) *Chori*) Proprie *chorus* multitudo est canentium aut saltantium; sed hic pro Poetis ponitur.

(k) *Ennius*) Poeta fuit ingenio maximus, arte rudis, qui Rudiae, Calabriæ oppidum patriam habuit, Scipioni Africano majori adeo charus, ut e marmore in Scipionum sepulcro constitutus, ac eo quidem divelli voluerit.

(l) *Hederæ*) Id est, Poetæ, qui hedera coronantur.

Sed

Sed famæ vigilare juvet: quis nosset Homerum,
(*a*) Ilias æternum si latuisset opus?
Quis Danaen nosset, si semper clausa fuisset,
Inque sua turri perlatuisset (*b*) anus?
Utilis est vobis, formosæ, turba, puellæ;
Sæpe vagas ultra limina ferte pedes.
Ad multas lupa tendit oves, prædetur ut unam:
Et (*c*) Jovis in multas devolat ales aves.
Se quoque det populo mulier speciosa videndam:
Quem trahat, e multis forsitan unus erit.
Omnibus illa locis maneat studiosa placendi:
Et curam tota mente decoris agat.
Casus ubique valet: semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credas gurgite, piscis erit.
Sæpe canes frustra nemorosis montibus errant:
Inque plagam nullo cervus agente cadit.
Quid minus Andromedæ fuerat sperare revinctæ,
Quam lacrymas ulli posse placere suas?
Funere sæpe viri vir quæritur; ire solutis
Crinibus, & fletus non tenuisse decet.
Sed vitate viros cultum formamque professos;
Quique suas ponunt in statione comas.
Quæ vobis dicunt, dixerunt mille puellis.
Errat, & in nulla sede moratur amor.
Fœmina quid faciat, cum sit vir levior ipsa;
Forsitan & plures possit habere viros?

INTERPRETATIO.

Verum placeat famæ studere: cui cognitus esset Homerus, si Ilios opus æternum latuisset! Cui cognita esset Danae, si fuisset semper inclusa; & usque delituisset anus in sua turri? O pulcræ puellæ; Cœtus vobis prodest. Efferte sæpe pedes incertos domibus. Lupa et ad multas oves ut unam surripiat, & avis Jovis devolat in multas aves. Fœmina formosa præbeat se quoque aspiciendam populo: forsitan unus erit e multis, quem capiat. Illa studeat placere omnibus locis: & toto animo curam gerat venustatis. Fors ubique valet; hamus semper sibi pendeat. Piscis invenietur in gurgite quo minime arbitreris. Sæpe canes vagantur frustra in montibus nemorosis: & cervus ruit in retia nullo insequente. Quid minus fuit expectandum Andromedæ constrictæ, quam lacrymas suas posse cuiquam placere? Vir capiatur sæpe in exequiis viri: decet incedere capillis passis, & non cohibuisse ejulatus. Sed fugite viros profitentes ornatus & speciem, & qui ordinant suos capillos. Dixerunt mille puellis quæ dicunt vobis. Amor eorum vagatur, & in nulla loco permanet. Quid faciat puella, cum vir sit ipsa expolitior, & forte possit habere plures viros?

NOTÆ.

(a) *Ilias*) Alterum est Homeri opus, quo Ilii, seu Trojæ describitur excidium.

(b) *Anus*) Id est, quæ in sua turri fuisset anus facta.

(c) *Jovis ales*) Aquila.

 Vix

Vix mihi credetis; sed credite: Troja maneret,
Præceptis (*a*) Priami si foret uſa sui.
Sunt qui mendaci specie graſſentur amoris,
Perque (*b*) aditus tales lucra pudenda petant.
Nec coma vos fallat liquida nitidiſſima (*c*) nardo:
Nec brevis in (*d*) rugas (*e*) cingula preſſa suas.
Nec toga decipiat filo tenuiſſima: nec si
Anulus in digitis alter & alter erit.
Forſitan ex horum numero cultiſſimus ille
Fur sit, & uratur vestis amore tuæ.
Redde meum, clamant spoliatæ ſæpe puellæ:
Redde meum, toto voce boante foro.
Has, Venus, e templis multo radiantibus auro
Lenta vides lites, (*f*) Appiadesque tuæ.
Sunt quoque non dubia quædam (*g*) mala nomina fama:
Deceptæ a multis crimen amantis habent.
Discite ab alterius vestris timuiſſe querelis:
Janua fallaci ne sit aperta viro.
Parcite, (*h*) Cecropides, juranti credere Theſeo;
Quos faciet testes, fecit & ante Deos.

INTERPRETATIO.

Vix mihi fidem habebitis, sed habete. Troja staret, si paruiſſet monitis sui Priami. Sunt qui mendaci amoris titulo prædabundi oberrent: & quærant erubeſcendum quæſtum per ejuſmodi acceſſus. Nec capilli splendidiſſimi narda liquida vos decipiant: nec brevis faſcia adſtricta in ſinus suos. Nec toga filo subtiliſſima fallat; nec si multus anulus erit in digitis: forſitan ille ornatiſſimus ex horum numero fur sit: & flagret deſideria vestis tuæ. Pone meum, vociferantur ſæpe puellæ nudatæ: toto foro voce remugiente pone meum. Venus mollis, & tuæ Appiades, cernis has rixas e templis fulgentibus multo auro. Sunt quoque rumore certo nonnulla famosa nomina: Deluſæ a multis habent crimen amantis: diſcite ex querimoniis alterius metuiſſe vestris: fores ne pateant viro fraudulenta. Cecropides, nolite fidem habere Theſeo juranti; Deos quos adhibebit testes, prius adhibuit.

NOTÆ.

(*a*) *Priami si*) Quia ille Helenam belli cauſam reddendam censebat.

(*b*) *Aditus*) Amoris speciem, *ſcil.*

(*c*) *Nardo*) *Nardus vel nardum* planta est seu frutex, ex India aut Syria; ex quo unguentum pretioſiſſimum parabatur.

(*d*) *Rugas*) Quas faciunt vestes faſcia collectæ.

(*e*) *Cingula*) Faſciam dicit, qua cingebatur toga.

(*f*) *Appiadesque*) Meretriculas dicit, quæ extra urbem, via Appia, circaque templum illic Veneri dicatum, habitabant.

(*g*) *Mala nomina*) Plane hunc locum Commentator non intellexit, ſiquidem ego aliquid video. Per nomina viros intelligo, nequitia sua & dolis factos celebres, quos fugitare debere puellas, ne ipſæ eorum in ſe crimen derivent, docet Poeta.

(*h*) *Cecropides*) Athenienses puellas a Cecrope rege sic dictas, Poeta compellat, quas perfido Theſeo, qui Ariadnen destituit, minus credere debere, admonet; quo exemplo quaslibet ab omnibus protritis ſemis hominibus abstinere jubet.

Digitized by Google

Et tibi, Demophoon, Thesei criminis (*a*) hæres,
Phyllide decepta, nulla relicta fides.
Si bene promittant, totidem promittite verbis:
Si dederint, & vos gaudia pacta date.
Illa potest vigilis flammas extinguere (*b*) Vestæ;
Et rapere e templis, (*c*) Inachi, sacra tuis;
Et dare mista viro tristis (*d*) aconita cicutis:
Accepto Venerem munere si qua negat.
Fert animus (*e*) propius consistere: supprime habenas,
Musa; nec admissis excutiare rotis.
(*f*) Verba vadum tentent abiegnis scripta tabellis:
Accipiat missas apta ministra notas.
Inspice: (*g*) quodque leges, ex ipsis collige verbis,
Fingat, an ex animo sollicitusque roget.

INTERPRETATIO.

Nec ulla tibi superest fides, Demophoon hæres perfidiæ Theseæ, Phyllide clusa. Si multum pelliceantur, pellicemini totidem verbis: Si dederint, vos etiam præbete voluptatem promissam. Illa potest opprimere flammas Vestæ incatinctæ; & tollere sacra e templis tuis, o Inachi: & viro porrigere aconita intrita tusis cicutis; si aliqua negat Venerem dono accepto. Mens est propius accedere; corripe lora, o Musa; nec proturberis rotis ferventibus. Si verba exarata tabellis abiegnis tenent vadum: famula idonea accipiat litteras missas. Inspice, & ex verbis ipsis cognosce, an simulet quod leges, an petat anxius & sincere.

NOTÆ.

(a) *Hæres*) Quia patria Thesei exemplo qui Ariadnen deseruerat, Demophoon Phyllida destituit, ut in epistolis vidimus.

(b) *Vestæ*) Ignis ipse est, quem, Vestam virginem incorruptam voluerunt, Vestæ antiquæ Deûm matris, & quæ Terra est, filiam, cujus nulla fuit effigies, sed ejus loco, in templo ignis sempiternus magna sollicitudine a virginibus vestalibus custodiebatur.

(c) *Inachi*) Isis est, vel Io, Inachi filia, de qua jam toties.

(d) *Aconita*) Aconitum, sicut & cicuta plantæ sunt seu herbæ venenosæ.

(e) *Propius*) Metaphora sumta est a curulibus certaminibus, in quibus, ut jam sæpe monuimus, artis erat currus metam interiorem, ut compendiosissimum circulum describeret, quam proxime metam admovere. Sensum vero non assequutus videtur Merula; tacuerunt alii, quos quidem ego vidi. Hunc autem esse arbitror. In eo est Poeta, ut quæ fœminas spectant, magis quam quæ viros moneat, qui nihilominus proxime præcedentibus versibus quædam viris depromsit aptissima, cum puellas tanquam scelestissimas damnavit, & quæ Venerem accepto munere denegaverint. Ad scopum jam, quasi aberrasset, revertitur Naso, atque Musam hortatur propius metam accedat, puellisque non viris consulat.

(f) *Verba vadum*) Metaphora est, qua amantium, aut amare simulantium virorum, in capiendis puellis ratio cognoscitur; quam quomodo deludant, eas postmodum docebit. Perinde verbum *tentent* expone ac si esset, *cum tentant*, aut *si tentent*.

(g) *Quodque*) Acute profecto ex ipsis verbis legendum aut colligendum esse monet Poeta, fingatne, an ex animo roget qui ad puellam scribit; vix enim qui nec sollicitus, nec amans, sollicit & amantis verba facile, & ut fert rei natura, expresserit.

Post-

Postque (*a*) brevem rescribe moram: mora semper amantes
(*b*) Incitat, exiguum si modo tempus habet.
Sed neque te facilem juveni promitte roganti:
Nec tamen eduro, quod petit, ore nega.
Fac timeat speretque simul: quotiesque remittes,
Spesque magis veniat certa, minorque metus.
Munda, sed e medio, consuetaque verba, puellæ,
Scribite; sermonis publica forma placet.
Ah quoties (*c*) dubius scriptis exarsit amator;
Et nocuit formæ barbara lingua bonæ!
Sed quoniam, (quamvis (*d*) vittæ careatis honore,)
Est vobis vestros fallere cura viros;
Ancillæ puerive manus ferat apta tabellas;
Pignora nec juveni (*e*) credite vestra novo.
Vidi ego pallentes isto (*f*) terrore puellas,
(*g*) Servitium miseras tempus in omne pati.

INTERPRETATIO.

Et rescribe post exiguum spatium: Dilatio semper inflammat amantes, si modo exigua est mora. Sed neque te præbe facilem adolescenti oranti: nec tamen recusa ore pertinaci quod cupit. Fac metuat & speret simul: & quoties remittes, & spes magis tuta accedat, & minor metus. Puellæ, scribite verba culta, sed usitata, & e medio petita: *forma orationis usu approbata arridet. Ah quoties amator fluctuans scriptis insanivit: & lingua barbara obfuit laudatæ formæ! Sed quoniam, utcunque absit laus vittæ, sollicitæ estis decipere viros vestros; manus idonea famulæ vel pueri portet tabellas; nec committite vestra pignora ignoto juveni. Ego vidi puellas infelices pallidas isto pavore, premi servitio in omne tempus.*

NOTÆ.

(a) *Brevem moram*) Duo dicit, mora ut detur, deinde brevis sit.

(b) *Incitat*) Quia inter spem, metumque fluctuans animus accenditur, & acuuntur spiritus; qui tamen mora si nimia est residunt. Inde fit ut gratiam qui maximam cupit inire cujusquam, non prius vota ejus implere debeat, quam multum ferbuerint. Qui autem a semetipso veram laudem expetierit, etiam aliorum vota prævertat: nam evenit sæpissime ut illum callidum sua spes frustretur; hunc generosum & fortem sua nec laus nec merces unquam destituat.

(c) *Dubius*) Ob puellæ verba ambigua.

(d) *Vittæ*) Vittas castitatis & pudicitiæ symbolum antea diximus: adeoque non nisi ad infames meretriculas scribit Poeta: quæ quomodo, quovè animo legamus nostrum est internoscere. Malis omnia mala, etiam bone; Bonis omnia bona, etiam mala: Mentem humanam tentent omnia. Quid quisque amplectatur ipse curet. Quanquam nequidem cogitando tetigisse quæ nos suaviter solicitant, & statim convellant, nullus credo non dixerit tutissimum; nisi quærit proteri qui jam sua sponte victus est.

(e) *Credite*) Tabellas ab ancilla referendas esse innuit, ne eas novus amator pignora habeat, quibus puellam quovis tempore accusare possit & arguere.

(f) *Terrore*) Qui ex creditis tabellis oritur; quia, *scil.* metuit semper fœmina sese ne quando iratus amator apud maritum accuset.

(g) *Servitium*) Cogitur nempe fœmina, tabellarum pignore devincta, ne accusetur utcumque perfido amatori collibitum fuerit, omnia facere.

Pro-

Digitized by Google

Perfidus ille quidem, qui talia munera ſervat:
Sed tamen (*a*) Ætnæi fulminis instar habet.
Judice me fraus est concessa, repellere fraudem:
Armaque in armatos sumere jura sinunt.
Ducere consuescat (*b*) multas manus una figuras,
Ah pereant, (*c*) per quos ista monenda mihi!
Nec nisi deletis tutum rescribere ceris:
Ne teneat (*d*) geminas una tabella manus.
(*e*) Fœmina dicatur scribenti semper amator.
Illa sit in vestris, qui fuit ille, notis.
Sed libet a parvis animum ad majora referre,
Plenaque curvato pandere vela sinu.
(*f*) Pertinet ad faciem rabidos compescere mores.
Candida pax homines, trux decet ira feras.
Ora tument ira; nigrescunt sanguine venæ;
Lumina (*g*) Gorgoneo sævius (*h*) igne micant.
I procul hinc, dixit, non es mihi tibia tanti;
Ut (*i*) vidit vultus Pallas in amne suos.
Vos quoque si media speculum spectetis in ira;
Cognoscat faciem vix satis ulla suam.

INTERPRETATIO.

Ille quidem perfidus qui retinet talia munera: sed tamen habet potestatem fulminis Ætnæi. Per me licet artem arte deludere: nec jura probibant capere arma adversus armatos. Una manus discat pingere diverso caractere. Ab pereant, per quos ista a me inculcanda! Nec tutum rescribere nisi ceris abstersis: ne una tabella duas habeat manus. Fœmina dicatur semper amator scribenti. Illa sit in vestris litteris qui fuit ille. Sed animum placet a parvis ad majora retrahere, & plena carbasa explicare sinu inflato. Conducit ad vultum frænare mores furiosos. Pax læta decet homines, ira truculenta feras. Facies inflatur ira; venæ obscurantur sanguine; oculi coruscant truculentius oculis Gorgoneis. Procul hinc tibia, inquit Pallas, non es mihi tanti, cum faciem suam intuita est in aqua. Vos quoque si aspiciatis speculum in media ira; vix ulla cognoscat satis vultus suos.

NOTÆ.

(a) *Ætnæi*) In Ætna monte Jovis fulmina fabricare etiam Cyclopas voluerunt Poetæ.

(b) *Multas*) Ut sua manu exaratam epistolam negare, si opus sit, puella audeat.

(c) *Per quos*) Perfidos dicit, qui epistolas a fœminis acceptas, maritis tradere minitantur.

(d) *Geminas*) Amantis *scil.* viri, & puellæ.

(e) *Fœmina*) Hujus distichi sensus est, ut mutatis partibus cum ad puellam scribit amator, perinde scribat ac si ipsa puella foret, puella vero tanquam vir esset. Atque ex ea methodo eveniret potissimum ut neque perfidus amans, neque maritus fœminam coarguere posset.

(f) *Pertinet*) Forma nempe morum feritate, quæ in oculos & vultum erumpit, multum minuitur, vel etiam extinguitur.

(g) *Gorgoneo*) Tres fuerunt Gorgones Phorci filiæ, monstra, quibus caput non capillis, sed anguibus horrida, aspectu usque adeo terribili, ut in lapide illico intuentes illas rigescerent.

(h) *Igne*) Ex oculis erumpente, *scil.*

(i) *Vidit vultus*) Minervam volunt tibiam abjecisse, ejus inflatu quod vultus vidisset deformari.

Nec

Nec tumeat vultu damnosa superbia vestro.
Comibus est oculis alliciendus amor.
Odimus immodicos (expertæ credite) fastus.
Sæpe (*a*) tacens odii semina vultus habet.
Spectantem specta: ridenti mollia ride.
Innuet; acceptas tu quoque redde notas.
Sic ubi prælusit, (*b*) rudibus puer ille relictis,
Spicula de pharetra promit acuta sua.
Odimus & mœstas; (*c*) Tecmessam diligat (*d*) Ajax:
Nos hilarem populum fœmina læta capit.
Nunquam ego te, (*e*) Andromache, nec te, Tecmessa, rogarem;
Ut mea de vobis altera amica foret.
Credere vix videor, cum cogar credere partu,
Vos ego cum vestris concubuisse viris.
Scilicet Ajaci mulier mœstissima dixit,
Lux mea; quæque solent verba juvare viros?
Quid vetat a magnis ad res exempla minores
Sumere, nec nomen pertimuisse ducis?
Dux bonus huic centum commisit (*f*) vite regendos:
Huic equites; illi signa tuenda dedit.
Vos quoque, de nobis quem quisque sit aptus ad usus
Inspicite: & certo ponite quemque loco.

INTERPRETATIO.

Nec turgeat superbia perniciosa per vestram faciem. Amor est conciliandus oculis blandis. Odimus fastus immoderatos (expertæ credite.) Sæpe vultus silens habet causas odii. Aspice aspicientem: arride suaviter videnti. Innuet; tu quoque remitte signa accepta. Ubi puer ita prælusit, ille omissis rudibus profert sagittas acutas ex pharetra sua. Odimus etiam tristes. Ajax amet Tecmessam: fœmina festiva movet nos populum alacrem. Ego, Andromache, nunquam te orarem, nec te, Tecmessa, ut altera de vobis esset mea amica. Ego vix videor credere, cum cogar credere partu, vos consuevisse cum vestris viris. Enim vero fœmina tristissima dixerit Ajaci, Sol mi, & verba quæ solent prodesse viris? quid prohibet petere exempla a magnis ad res minores, nec expavisse nomen ducis? Dux peritus credidit huic centum milites moderandos vite; huic equites; illi signa tradidit defendenda. Vos quoque videte ad quem usum unusquisque de nobis sit idoneus; & unumquemque in certum locum referte.

NOTÆ.

(a) *Tacens*) Quæcumque bona sunt sibi quisque expetit; nec nisi aliquo fine aut bono, quo homo moveatur, quisquam alium quærit. Annon igitur, illi male erit, quempiam qui quærit, videt, & amat, a quo negligitur aut spernitur? Si male erit, annon & illud per quod sibi male est, oderit? Vultum itaque, statum, verba omnia sua denique ad aliorum arbitrium aut commodum saltem etiam fingere discant qui sese amari, & sibi bene esse volunt.

(b) *Rudibus*) Quibus non tam potenter infligitur, quodammodo tamen amor conciliatur.

(c) *Tecmessam*) Ajacis captiva fuit, adeoque mœsta.

(d) *Ajax*) Telamonis est filius, post Achillem Græcorum fortissimus.

(e) *Andromache*) Fidissima fuit Hectoris uxor, mœstissima, quod, Troja deleta in Pyrrhi manus venisset.

(f) *Vite*) De vite loquitur quam centurio gestabat.

Mu-

Munera det dives: jus qui profitebitur, adsit:
Facundus causam sæpe clientis agat.
Carmina qui facimus, mittamus carmina tantum.
Hic chorus ante alios aptus amare sumus.
Nos facimus placitæ late præconia formæ.
Nomen habet (*a*) Nemesis: (*b*) Cynthia nomen habet.
(*c*) Vesper & Eoæ novere (*d*) Lycorida terræ:
Et multi, quæ sit nostra (*e*) Corinna, rogant.
Adde, quod insidiæ sacris a vatibus absunt:
Et facit ad mores ars quoque nostra suos.
Nec nos ambitio, nec amor nos tangit habendi:
Contemto colitur (*f*) lectus & umbra foro.
Sed facile (*g*) hæremus, validoque perurimur æstu;
Et nimium certa scimus amare fide.
Scilicet (*h*) ingenium placida mollimur ab arte:
Et studio mores convenienter eunt.
Vatibus (*i*) Aoniis faciles estote, puellæ.
Numen inest illis; (*k*) Pieridesque favent.
Est Deus in nobis; & sunt commercia cœli.
Sedibus ætheriis (*l*) spiritus ille venit.
A doctis pretium scelus est sperare poetis,
Me miserum! scelus hoc nulla puella timet.

INTERPRETATIO.

Dives præbeat dona: qui profitebitur jus, adsit: disertus dicat sæpe causam clientis. Qui versus struimus, mittamus tantum versus. Hæc turba sumus idonei præ cæteris ad amandum. Nos celebramus late formam quæ grata fuit. Nemesis habet famam: Cynthia habet famam. Hesperus, & terræ quæ spectant ad Auroram cognoscunt Lycorida; & multi exquirunt quæ sit nostra Corinna. Adde quod doli procul sunt a sacris poetis: & ars nostra confert quoque ad mores suos. Nec ambitio, nec cupido habendi nos movet: lectus & umbra quæritur foro neglecto. Sed facile capimur, & æstuamus potenti amore; & novimus amare fide nimium firma. Nempe mitescit ingenium ab arte dulci; & mores apte respondent studio. Puellæ estote lubentes poetis Aoniis. Numen adest illis; & Pierides favent. Deus est in nobis; & sunt consortia cœli. Ille spiritus mittitur sedibus cœlestibus. Nefas est expetere dona a doctis Poetis. Me miserum! nulla puella refugit hoc nefas.

NOTÆ.

(a) *Nemesis*) Hanc Tibullus amavit, & celebravit.

(b) *Cynthia*) Propertii fuit amica.

(c) *Vesper*) Plaga occidentalis per vespertinam stellam intelligitur.

(d) *Lycorida*) Galli Poetæ carminibus cognita.

(e) *Corinna*) Isthoc nomine amicam suam Naso celebravit.

(f) *Lectus & umbra*) Amoribus res maxime aptæ.

(g) *Hæremus*) *Amore capimur.*

(h) *Ingenium mollimur*) Græcismus Poetis familiaris.

(i) *Aoniis*) Poetas a Bœotiæ parte montana Musis sacra, quæ Aonia dicitur, Aonios nominat.

(k) *Pieridesque*) Musas dicit, quæ a Pierio monte Thessaliæ, aut Pieri filiabus, quas victas in picas transformaverunt, illo nomine appellatæ sunt.

(l) *Spiritus*) Quo in poematibus pangendis opus, ut nihil vates moliantur inepte, eorum omnia nescio quid magnum spirent.

Dissimulate tamen; nec prima fronte rapaces
 Esse: novus viso (*a*) casse resistet amans.
Sed neque vector equum, qui (*b*) nuper sensit habenas,
 (*c*) Comparibus frænis, (*d*) artificemque reget.
Nec stabiles annis animos, viridemque juventam
 Ut capias, idem (*e*) limes agendus erit.
Hic rudis, & castris nunc primum notus Amoris,
 Qui tetigit thalamos præda novella tuos;
Te solam norit; tibi semper inhæreat uni.
 Cingenda est altis sepibus ista seges.
Effuge rivalem: vinces, dum sola tenebis.
 Non bene cum sociis regna Venusque manent.
(*f*) Ille vetus miles sensim & sapienter amabit:
 Multaque tironi non patienda feret.
Nec franget postes, nec sævis ignibus urer;
 Nec dominæ teneras appetet ungue genas.
Nec scindet tunicasve suas tunicasve puellæ:
 Nec raptus flendi causa capillus erit.
(*g*) Ista decent pueros ætate & amore calentes:
 Hic (*h*) fera composita vulnera mente feret.
Ignibus hic lentis uretur, ut humida tæda;
 Ut modo montanis silva recisa jugis.

INTERPRETATIO.

Dissimulate tamen, nec estote rapaces prima fronte: novus amans restabit viso laqueo. Sed neque eques equum moderabitur cui nuper fræna imposita, & domitum habenis æqualibus. Nec ut capias mentes annis confirmatas, & juventutem virescentem, eadem via erit terenda. Hic inexpertus & nunc primum cognitus castris Amoris, qui, præda recens iniit thalamos tuos, cognoverit te solam; semper tibi uni adhærescat. Ista seges est munienda altis sepibus. Vita rivalem: superabis, dum sola tenebis. Regna & Venus non bene stant cum sociis. Ille vetus miles amabit paulatim & sapienter; & patietur multa non ferenda novitio. Nec quatiet januam, nec eam accendet flammis furentibus: nec involabit unguibus in molles genas dominæ. Nec lacerabit vestes suas, vel vestes puellæ: nec coma dilaniata erit causa ejulandi. Ista conveniunt adolescentulis ætate & amore ardentibus: hic tolerabit plagas sævas mente pacifica. Hic ardebit moderatis ignibus, ut fax humida; ut lignum nuper desectum verticibus montanis.

NOTÆ.

(a) *Cassa*) Metaphora est a feris, quæ cognitis insidiis, etiam escas, quam maxima appetunt, abstinere solent.

(b) *Nuper sensit*) Nondum domitus est.

(c) *Comparibus*) Duriori nempe fræno ad regendum equum indomitum opus est.

(d) *Artificemque*) Equum dicit fræno assuetum.

(e) *Limes*) Per limitem, viam intellige. Aptissima autem metaphora quomodo puellæ cum adolescentibus, quomodo cum adultioribus sit vivendum, indicat Poeta.

(f) *Ille vetus*) De amatore loquitur, qui jam diu Amoris castra sequutus est.

(g) *Ista*) Amore insanire, januas frangere, vestes lacerare, &c.

(h) *Fera*) Scilicet ferus Amor est, & fera vulnera impingit.

Cer-

Certior hic amor est: brevis & fœcundior ille.
Quæ fugiunt, celeri carpite (*a*) poma manu.
Omnia tradantur: portas reseravimus (*b*) hosti;
Et sit (*c*) in infida proditione fides.
Quod datur ex facili longum male nutrit amorem.
Miscenda est lætis rara repulsa jocis.
Ante fores jaceat: Crudelis janua, clamet:
Multaque submisse, multa minanter agat.
Dulcia (*d*) non ferimus: (*e*) succo renovemur amaro.
(*f*) Sæpe perit ventis obruta cymba suis.
(*g*) Hoc est, uxores quod non patiatur amari;
Conveniunt illas, cum voluere, viri.
Obde forem; & duro dicat tibi janitor ore,
(*h*) Non potes: exclusum te quoque tanget amor.
(*i*) Ponite jam gladios hebetes; pugnetur acutis.
Nec dubito, telis quin (*k*) petar ipse meis.
Dum cadit in laqueos captus quoque nuper amator;
Solum se thalamos speret habere tuos.
Post modo rivalem, partitaque fœdera lecti
Sentiat: has artes tolle; senescet amor.

INTERPRETATIO.

Hic amor est certior: Ille brevis & uberior. Deripite manu propera poma quæ effluunt. Omnia doceantur: prodidimus portas hosti; & fides inveniatur in perfida proditione. Quod facile conceditur male fovet longum amorem. Repulsa rara est jungenda festivis jocis. Sternatur ante januam: Sævæ fores, increpitet: & gerat multa modeste, multa minaciter. Non patimur dulcia: restituamur succo amaro. Navigium perit sæpe pessundatum ventis suis. Hoc est, quod non sinat conjugee amari; viri adenne illas cum eupiverunt. Claude januam, & janitor tibi dicat ore sævo, non potes: amor movebit te quoque repulsum. Relinquite nunc enses obtusos; certetur acutis. Nec dubito, quin ipse appetar meis telis. Amator etiam nuper correptus, speret, dum cadit in retia, se solum frui tuis cubiculis. Postmodo experiatur rivalem & fœdera tori divisa: Remove hos dolos, amor languebit.

NOTÆ.

(a) *Poma*) De juvenilibus amoribus loquitur.

(b) *Hosti*) De puellis loquitur, quibue edversus viroe arme tredit.

(c) *In infida proditione*) Infidis puellis, esse tamen virum dicit, e suis partibue descisecentem vere præcepta tredere, quibus illæ fidere debeant.

(d) *Non ferimus*) Viris suem felicitatem tædia afferre confitetur.

(e) *Succo amaro*) Repulsas dicit, & puellarum festidis.

(f) *Sæpe perit*) Metaphora a ventis, quibus nimium secundis, si tamen eecundi dici debent, quandoque etiam nevis obruitur.

(g) *Hoc est*) Quod, *scilicet*, cum volunt viri uxoree suae conveniunt.

(h) *Non potes*) Sensus est, quod si maritum jenitor eb uxore excluderet, eam quoque maritus ameret.

(i) *Ponite*) Hujus Metaphoræ sensus est, ut amatoribus, amoris redintegrandi causa, difficiles eese præbeant puellæ.

(k) *Petar*) *Ut mihi quoque dura sit amica.*

Tum bene fortis equus reserato (*a*) carcere currit,
Cum quos prætereat, quosque sequatur, habet.
Quamlibet extinctos injuria suscitat ignes.
En ego (confiteor) non nisi læsus amo.
Causa tamen nimium non sit manifesta doloris:
Pluraque sollicitus, quam sciat, esse putet.
Incitet & (*b*) ficti tristis custodia servi,
Et nimium duri cura molesta viri.
Quæ venit ex tuto, minus est accepta voluptas.
Ut sis liberior (*c*) Thaide, (*d*) finge metus.
Cum melius foribus possis, admitte fenestra:
Inque tuo vultu signa timentis habe.
Callida prosiliat, dicatque ancilla, perimus:
Tu juvenem trepidum quolibet abde loco.
Admiscenda tamen Venus est secura timori;
Ne tanti noctes non putet esse tuas.
Qua vafer eludi possit ratione maritus,
Quaque vigil custos, præteriturus eram.
Nupta virum timeat: (*e*) rata sit custodia nuptæ.
Hoc decet: hoc leges jusque pudorque jubent.
Te quoque servari, modo quam (*f*) vindicta redemit,
Quis ferat? ut fallas, ad (*g*) mea sacra veni.
Tot licet observent, (adsit modo certa voluntas)
Quot fuerant (*h*) Argo lumina; verba dabis.

INTERPRETATIO.

Equus generosus tum bene currit carcere aperto, cum habet quos anteverrat, & quos sequatur. Injuria accendit amores, quantumvis oppressos. En ego (agnosco) non amo nisi offensus. Causa tamen doloris non sit nimium aperta. Et anxius credas plura esse quam noscat. Custodia molesta simulati servi etiam stimulet, & gravis cura mariti nimium asperi. Voluptas quæ oritur ex certo, est minus grata. Quamvis sis liberior Thaide; simula timores. Introduce per fenestram, cum possis melius per januam: & præbe indicia metuentis in facie tua. Famula astuta irruat & dicat, interiimus. Tu occulta juvenem trepidantem qualibet loco. Venus tamen tuta est admiscenda timori; ne credat noctes tuas non esse tanti. Omissurus eram quomodo maritus astutus & sedulus custos possit falli. Nupta metuat maritum: custodia sit certa nuptæ. Hoc decet: leges, jus & pudor hoc imperant. Quis patiatur te quoque servari quam vindicta modo asseruit? ut decipias veni ad mea sacra. Quamvis tot vigilent, (modo firma voluntas adsit) quot oculi fuerant Argo; falles.

NOTÆ.

(a) *Carcere*) Quibus carceribus antequam certaminis signum datum fuerit, equi coercentur.

(b) *Ficti*) Quem sibi a marito custodiæ causa datum puella fingat.

(c) *Thaide*) Quæ apud Terentium meretricula est planissime suo genio indulgens nulli obnoxia.

(d) *Finge metus*) *Quasi custodem aut maritum haberet.*

(e) *Rata*) Certum habeat custodem, ne quis ad eam furtim veniat.

(f) *Vindicta*) Virga erat, qua a Prætore imposita servi libertate donabantur.

(g) *Mea sacra*) De præceptis suis amatoriis loquitur.

(h) *Argo*) Fuit Argus vaccæ Io custos centum oculis a Junone impositus, quem fistulæ cantu sopitum Mercurius obtruncavit.

Scri-

(*a*) Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
Sumendæ detur cum tibi tempus (*b*) aquæ?
Conscia cum possit scriptas portare tabellas,
Quas tegat in tepido fascia lata sinu?
Cum possit sura chartas celare ligatas;
Et vincto blandas sub pede ferre notas?
(*c*) Caverit hæc custos: pro charta conscia tergum
Præbeat; inque suo corpore verba ferat.
Tuta quoque est, fallitque oculos e lacte recenti
Littera; carbonis pulvere tange; leges.
(*d*) Fallet & humiduli quæ fiet acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.
Adfuit (*e*) Acrisio servandæ cura puellæ:
Hunc tamen illa suo crimine (*f*) fecit avum.
Quid faciat custos; cum sint tot in Urbe theatra?
Cum spectet (*g*) junctos illa libenter equos?
Cum sedeat (*h*) Phariæ (*i*) sistris operata (*k*) juvencæ;
Quoque sui comites ire (*l*) vetentur, eat?

INTERPRETATIO.

Scilicet impediet custos ne possis scribere cum concedatur tibi tempus aquæ capiendæ? cum conscia possit ferre tabellas exaratas, quas fascia lata operiat in sinu tepido? Cum posse occulere chartas alligatas cruribus; & deferre dulces litteras, sub pede adstricto? Custos hæc vitaverit: conscia exhibeat tergum loco chartæ; & deferat verba in suo corpore. Littera quoque est secura, & fugit oculos e lacte novo: asperge pulvere carbonis; legere poteris. Latebit quoque quæ exarabitur acumine lini humiduli, & tabella alba feret signa secreta. Cura puellæ custodiendæ non defuit Acrisio; illa tamen fecit hunc avum suo scelere. Quid agas custos, cum tot theatra sint in urbe? cum illa spectet cupide equos junctos? cum sedeat operata sistris vaccæ Phariæ, & eat quo sui comites prohibeantur ire?

NOTÆ.

(a) *Scilicet*) Negandi vim habet hæc particula, non sine irrisione.

(b) *Aquæ*) Corporis sordes abluendi causa.

(c) *Caverit*) Custodem negat impedimento esse quo minus puella in consciæ tergo ad amatorem scribat.

(d) *Fallet*) Lini viridis calamo loco styli uti posse fœminas docet, ne scriptura, nisi addito pulvere, appareat. Sed potiora habemus nos quibus chartas nostras inficimus, succum puta ceparum, citreorum, imo lotium, cujus nulla nisi igne quasi ad chartæ nigredinem admoto; vestigia conspiciuntur.

(e) *Acrisio*) Patrem jam sæpe diximus Danaes, quam turri conclusit ænea: Jupiter tamen in imbrem aureum conversus vitiavit.

(f) *Fecit avum*) Quia nepotem Acrisio, cum filium peperit Perseum.

(g) *Junctos*) In circo *scil.* quo confluebant puellæ.

(h) *Phariæ*) Isidis sacra dicit, quæ ex Ægypto Romam fuerunt transvecta, *Pharia* a Pharo quondam insula Ægypto adjacente sic dicta. Ea autem a Romanis mulieribus multorum dierum castimonia, ficta saltem, celebrabantur.

(i) *Sistris*) Instrumentum fuit sistrum, multis crepitaculis crebra agitatione circumsonantibus argutum.

(k) *Juvencæ*) Juvenca dicitur Isis, quia prius Io in vaccam mutata est, quam numen apud Ægyptios obtinuerit.

(l) *Vetentur*) Ab Isidis & bonæ Deæ sacris mares arcebantur.

Cum

Cum fuget e templis oculos (*a*) Bona Diva virorum,
Præterquam (*b*) si quos illa venire jubet:
Cum, custode foris tunicas servante puellæ,
Celent furtivos balnea tuta viros:
Cum, quoties opus est, fallax ægrotet (*c*) amica;
Et cedat lecto quamlibet ægra suo:
(*d*) Nomine cum doceat, quid agamus, adultera clavis,
Quasque petas, (*e*) non det janua sola, vias?
Fallitur & multo custodis (*f*) cura (*g*) Lyæo:
Illa (*h*) vel Hispano lecta sit uva jugo.
Sunt quoque quæ faciant altos medicamina somnos,
Victaque (*i*) Lethæa lumina nocte premant.
Nec male delitiis (*k*) odiosum (*l*) conscia tardis
Detinet; & longa jungitur ipsa mora.
Quid juvat ambages præceptaque parva monere;
Cum minimo custos munere possit emi?
Munera (crede mihi) capiunt hominesque Deosque:
Placatur donis Jupiter ipse datis.
Quid sapiens faciat? stultus quoque munere gaudet.
Ipse vir, accepto munere, mutus erit.
Sed semel est custos longum redimendus in annum:
Sæpe dabit, dederit quas semel, ille manus.

INTERPRETATIO.

cum bona Dea proturbet a templis suis *oculos virorum, præterquam si illa imperat aliquos adesse; cum balnea secura tegant viros furtim receptos, custode servante foris amictus puellæ; cum amica dolosa ægra sit, quoties usus postulat; & moveatur lecto suo quantumvis ægra; cum clavis adulterina admoneat nomine quid agamus, & janua sola non præbeat ingressus quos petis? vigilantia etiam custodis decipitur multo vino: quamvis illa uva sit collecta ex colle Hispano. Sunt quoque succi qui creent somnos profundos, & opprimant oculos victos nocte Lethæa. Nec conscia moratur imperite molestum lentis gaudiis; & ipsa connectitur longa spatio. Quid prodest docere ambages & præcepta minuta; cum custos possit emi minimo dono? Dona (crede mihi) movent homines & Deos: Jupiter ipse delinitur muneribus oblatis. Quid agat sapiens? Fatuus quoque lætatur dono. Vir ipse erit mutus dono accepto. Sed custos est conciliandus semel in longum annum: ille commodabit sæpe manus quas semel commodaverit.*

NOTÆ.

(a) *Bona Diva*) Cybele est, magna deorum mater.

(b) *Si quos*) De amentibus loquitur; quos admittere Cybelen fingit Poeta.

(c) *Amica*) Ad quam est puella, ubique amens latitet.

(d) *Nomine*) Nempe adulteria loquuntur claves adulterinæ.

(e) *Non sola*) Quia etiam per fenestras patet aditus.

(f) *Cura*) Qua in servanda puella retinetur, *scil.*

(g) *Lyæo*) *Vino*, quod a Lyæo, seu Libero patre, seu Baccho vini Deo, qui curas solvit, eo appellatur nomine.

(h) *Vel Hispano*) Hispanum pro immiti aut minus generoso vino posuit, ut patet ex particula *vel*: quod vinum ex Laletane Provincia petebatur. Quanquam optimo etiam abundet Hispania.

(i) *Lethæa*) Id est, *obliviosa*: fuit enim Lethe inferorum fluvius, cujus aquam si quis gustasset præteritorum omnium obliviscebatur.

(k) *Odiosum*) Custodem, *scilicet*.

(l) *Conscia*) Ancillam intellige.

Quæ-

Questus eram (memini) metuendos esse sodales:
(*a*) Non tangit solos ista querela viros.
Credula si fueris, aliæ tua gaudia carpent;
Et (*b*) lepus hic aliis exagitandus erit.
Hæc quoque, quæ præbet lectum studiosa locumque;
Crede mihi, mecum non semel illa fuit.
Nec nimium vobis formosa ancilla ministret:
Sæpe vicem dominæ præstitit illa mihi.
Quo feror insanus? quid (*c*) aperto pectore in hostem
Nitor; & indicio prodor ab ipse meo?
Non avis aucupibus monstrat, qua parte petatur:
Non docet infestos currere cerva canes.
(*d*) Viderit utilitas: præcepta fideliter edam.
(*e*) Lemniasi gladios in mea fata dabo.
Efficite (& facile est) ut nos credamus amari:
Prona venit cupidis in sua vota fides.
Spectet amabilius juvenem; suspiret ab (*f*) imo
Fœmina; tam sero cur veniatque (*g*) roget.
Accedant lacrymæ, dolor & de (*h*) pellice fictus;
Et laniet digitis illius ora suis.
Jamdudum persuasus erit; miserebitur ultro:
Et dicet, Cura carpitur ista mei.

INTERPRETATIO.

Conquestus eram (*memini*) *socios esse timendos: ista querimonia non spectat ad solos viros. Si fueris credula, aliæ tua fruentur voluptate; & hic lepus erit premendus aliis. Hæc quoque quæ officiosa exhibet torum & locum; crede mihi illa non fuit semel mecum. Nec ancilla nimis pulcra serviat vobis: illa sæpe mihi præbuit vicem Dominæ. Quo rapior stultus? Quamobrem in hostem contendo pectore nudo; & ipse retegor indicio meo? Avis non indicat aucupibus, qua parte appeti oporteat: Cerva non instituit canes infestos ad currendum. Utilitas consuluerit; tradam fideliter præcepta. Præbebo enses Lemniadibus in meam necem. Facite* (*& pronum est*) *ut arbitremur nos amari; fides accedit facilis in sua desideria cupidis. Puella intueatur amabilius juvenem; ducat suspiria ex imo pe*ctore; *& quærat cur accedat tam sero. Lacrymæ adjiciantur, & dolor simulatus de pellice & illius discerpat faciem digitis suis. Jamdudum erit victus; miserebitur sponte; & dicet, ista tangitur mei amore.*

NOTÆ.

(a) *Non tangit*) Puellas monet ab æqualibus suis etiam cavere, ne sibi amatores suos præripiant.

(b) *Lepus*) pro præda, seu amatore posuit.

(c) *Aperto pectore*) Istud dicit, quia puellis omnia virorum consilia aperit.

(d) *Viderit utilitas*) Perinde est ac si diceret, *Viris scio non utilia fore quæ ego dico; sed minus curo: satis nunc mihi fuerit puellas fideliter docere*. Cæterum in ista sui proditione maxima fuit Poetæ cautio.

(e) *Lemniasi*) Dativus est græcus, pro *Lemniadibus*. Pro quibusvis vero posuit fœminis in viros sævis Lemniades, quas omnes viros suos una nocte trucidasse antea vidimus.

(f) *Imo*) *Pectore*, scil.

(g) *Roget*) Ut sui desiderio amator teneri credat puellam.

(h) *Pellice*) Id est de aliqua puella, quam amica fingat suum amatorem retinere, quare maxime ad credendum sese amari inducatur.

Præ-

Præcipue, si cultus erit, speculoque placebit,
Posse suo tangi credet amore Deas.
Sed te, quæcunque es, moderate injuria turbet;
Neu sis audita pellice mentis inops.
Nec cito credideris: quantum cito credere lædat,
Exemplum vobis non leve (*a*) Procris erit.
(*b*) Est prope (*c*) purpureos colles florentis (*d*) Hymetti
Fons sacer, & viridi cespite mollis humus.
Silva nemus non alta facit: tegit arbutus herbam:
Ros maris, & lauri, nigraque myrtus olent.
Nec densæ foliis buxi, fragilesque (*e*) myricæ,
Nec tenues (*f*) cytisi, cultaque pinus abest.
Lenibus impulsæ Zephyris auraque salubri
Tot generum frondes herbaque summa, tremunt.
Grata quies (*g*) Cephalo: famulis canibusque relictis
Lassus in hac juvenis sæpe resedit humo.
Quoque meos releves æstus, cantare solebat,
Accipienda sinu, mobilis (*h*) Aura, veni.
Conjugis ad timidas aliquis male sedulus aures
Auditos memori detulit ore sonos.
Procris ut accepit nomen, quasi pellicis, Auræ;
Excidit: & subito muta dolore fuit.

INTERPRETATIO.

Præsertim, si erit ornatus, & te probabit speculo, arbitrabitur Deas posse capi amore suo. Sed quæcunque es, injuria te parum moveat; neve sis exanimis audita pellice. Nec statim fidem adhibueris: Procris erit vobis exemplum non contemnendum quantum obsit statim credere. Est juxta clivos purpureos Hymetti floridi fons sacer, & solum tenerum cespite virenti. Silva non excelsa efficit nemus: arbutus occulit herbam: lybanotis & lauri, & myrtus fusca odores emittunt. Nec buxi, spissæ foliis, & myricæ fragiles, nec cytisi tenues, & pinus culta deest. Folia tot generum & herba ultima tremunt, agitata placidis Zephyris & aura salutifera. Jucunda quies Cephalo: Juvenis defessus quievit sæpe in hac terra servis & canibus omissis. Solebat cantare, accede aura levis recipienda sinu meo, *ut sedes meos ardores. Aliquis prave officiosus deportavit voces acceptas ore memori ad aures pavidas uxoris. Ut Procris audivit nomen Auræ tanquam pellicis, lapsa est; & continuo obmutuit dolore.*

NOTÆ.

(a) *Procris*) Erechthei Atheniensium regis fuit filia quæ Cephalo nupsit, a quo inscio, cum ipsum in sylvas sequuta esset, ubi eum cum quadam nympha congredi solitum audierat, interfecta est. Fabulam prolixe repetit Ovidius Metam. lib. 7. a v. 690. quam nunc ipse narrabit.

(b) *Est prope*) Procridis fabulam narrare occipit.

(c) *Purpureos*) Ex florum coloribus.

(d) *Hymetti*) Mons est Atticæ, melle, & marmoribus celebratus.

(e) *Myricæ*) Virgulti genus est humilis, quod gallice vocamus *bruyere*.

(f) *Cytisi*) Est Cytisus in re pecuaria usus eximii frutex, lactis copiam induceus.

(g) *Cephalus*) Procridis fuit maritus, quem Aurora amavit.

(h) *Aura*) Ventum seu Auram petebat, qua refocillaretur; unde datus locus fabulæ & Procridis zelotypiæ.

Pal-

Digitized by Google

Palluit, ut seræ, lectis de vite racemis,
Pallescunt frondes, quas nova læsit hiems;
Quæque suos curvant matura cydonia ramos;
Cornaque adhuc nostris (*a*) non satis apta cibis.
Ut rediit animus, tenues a pectore vestes
Rumpit, & indignas sauciat ungue genas.
Nec mora; per medias passis furibunda capillis
Evolat, ut (*b*) thyrso concita baccha, vias.
Ut (*c*) prope perventum; comites in valle relinquit.
Ipsa nemus tacito clam pede fortis init.
Quid tibi mentis erat, cum sic male sana lateres,
Procri? quis attoniti pectoris ardor erat?
Jam jam venturam, quæcunque erat Aura, putabas
Scilicet; atque oculis probra videnda tuis.
Nunc venisse piget; neque enim deprendere velles.
Nunc juvat: incertus pectora versat amor.
Credere quæ jubeant, (*d*) locus est, & nomen, & index,
Et quia amans semper, quod timet, esse putat.
Vidit ut oppressam vestigia corporis herbam:
Pulsantur trepidi corde micante sinus.
Jamque dies medius tenues contraxerat umbras;
(*e*) Inque pari spatio vesper & ortus erant.
Ecce redit Cephalus silvis (*f*) Cyllenia proles,
Oraque fontana fervida spargit aqua.

INTERPRETATIO.

Expalluit, tanquam folia ultima, quæ hyems ingruens ussit, uvis vite recisis; & tanquam *Cydonia matura quæ deprimunt suos ramos, & corna non satis adhuc idonea ad nostros cibos. Postquam animus rediit, lacerat subtiles amictus a pectore, & vulnerat genas immeritas ungue. Nec mora; amens prorumpit per medias vias coma sparsa, ut Baccha tacta Thyrso. Ut prope accessum; deserit pedisequas in valles ipsa strenua furtim suspenso gradu silvam subit. Quid tibi erat animi, Procri, cum sic amens latitares? Quis erat impetus mentis perculsæ? Nempe arbitrabaris jam jam accessuram, quæcunque erat Aura: & flagitia aspicienda* esse *oculis tuis. Nunc piget accessisse; (neque enim cuperes pel*licem *corripere:) nunc places: amor fluctuans agit mentem. Locus est, & nomen, & index, quæ suadeant fidem adhibere; & quia amans credit semper esse quod reformidat. Postquam aspexit herbam protritam, signa corporis: sinus tremuli agitantur, corde saliente. Et jam dies medius minuerat umbras leves; & occasus & ortus erant in æquali intervallo. Ecce Cephalus progenies Cyllenia revertitur silvis, & abluit ora æstuantia aqua fontana.*

NOTÆ.

(a) *Non satis*) Subpallida enim sunt & albescentia immatura corna.

(b) *Thyrso*) Jam sæpius de hoc Bacchi gestamine, deque Bacchis ejus sacra celebrantibus, verba fecimus.

(c) *Prope*) Ad locum, *scilicet*, ubi Cephalus requiescebat.

(d) *Locus*) Occultus, *scilicet*, & ab hominum ore remotus, cujusmodi quærunt amantes.

(e) *Inque pari*) Medium diem describit.

(f) *Cyllenia*) Cyllenium dicit Cephalum a Mercurio patre, qui vulgo a monte ubi educatus Cyllenius appellatus est. Quamquam Dejonei alii Cephalum volunt fuisse filium.

Anxia, Procri, lates: solitas jacet ille per herbas:
Et, Zephyri molles, Auraque, dixit, ades.
Ut patuit miseræ jucundus nominis error;
Et mens, & rediit verus in ora color.
Surgit; & appositas agitato corpore frondes
Movit, in amplexus uxor itura viri.
Ille feram sonuisse ratus, juveniliter arcus
Corripit: in dextra tela fuere manu.
Quid facis, infelix? non est fera: supprime tela.
Me miserum! jaculo fixa puella tuo est.
Hei mihi! conclamat, fixisti pectus amicum.
(*a*) Hic locus a Cephalo vulnera semper habet.
Ante diem morior, sed nulla pellice læsa:
(*b*) Hoc (*c*) faciet positæ te mihi terra levem.
Nomine (*d*) suspectas jam spiritus exit in auras:
(*e*) Labor io! cara lumina (*f*) conde manu.
Ille sinu dominæ morientia corpora mœsto
Sustinet, & lacrymis vulnera sæva lavat.
(*g*) Exit, &, (*h*) incauto paulatim pectore lapsus,
Excipitur miseri spiritus ore viri.
(*i*) Sed repetamus iter: (*k*) nudis mihi rebus agendum est,
Ut tangat portus fessa carina suos.

INTERPRETATIO.

Procri sollicita, latitas: ille sternitur per herbas notas; &, inquit, Zephyri lenes, & Aura, accede. Ut gratus error nominis apertus miseræ; & animus & color nativus rediit in vultus, exilit; & conjux in amplexus mariti ventura, frondes proximas agitavit corpore moto. Ille credens feram strepitum fecisse, arcus sumit alacriter: tela fuerunt in manu dextra. Quid agis, miser? Non est fera: mitte sagittas. Me infelicem! puella transverberata est telo tuo. Hei mihi! exclamat, amicum pectus vulnerasti. Hic locus habet semper plagas a Cephalo. Fato fungor ante diem, sed nulla offensa pellice: hoc te mihi conditæ reddet levem, o terra. Jam anima erumpit in auras invitas nomine. Ie cado! claude oculos manu dilecta. Ille sinu tristi fovet corpora cadentia dominæ, & abluit lacrymis crudeles plagas. Anima erumpit, & soluta paulatim inconsulto pectore excipitur ore mariti infelicis. Sed redeamus in viam: incumbendum est mihi rebus apertis: ut navis lassa perveniat in portus suos.

NOTÆ.

(a) *Hic latus*) Procridis pectus, quod Cephali amore etiam vulneratum erat.

(b) *Hoc*) *Quod mihi nullam superinductam sciverit pellicem*.

(c) *Faciet levem*) Id est, solatio fuerit post mortem.

(d) *Suspectas*) Quia pellicis vices in Procridis pectore Aura impleverat.

(e) *Labor io*) Verba sunt Procridis morientis.

(f) *Conde*) Quod fuit olim officium propinquiorum.

(g) *Exit*) Repetitio est verborum Procridis.

(h) *Incauto*) Cauta etenim non fuit Procris, quæ Cephalo de improviso interveniens pro fera ab inscio interfecta est.

(i) *Sed repetamus*) Hoc dicit quia ipsum Procridis fabula longe ab instituto avocavit; & Metaphora utitur petita a viatoribus.

(k) *Nudis*) Apertis verbis, sine omni ambage, aut exemplo.

Sci-

Scilicet expectas, dum te in convivia ducam,
Et quæris monitus hac quoque parte meos?
Sera veni; (a) positaque decens incede lucerna.
Grata mora est Veneri: maxima (a) lena mora est.
(c) Etsi turpis eris, formosa videbere potis:
Et latebras vitiis nox dabit ipsa tuis.
Carpe cibos digitis; est (d) quiddam gestus edendi:
Ora nec immunda tota perunge manu.
(e) Neve domi præsume dapes: (f) sed desine, citra
Quam cupies paulo, quam potes esse, minus.
Priamides Helenen avide si spectet edentem,
Oderit; & dicat, Stulta rapina mea est.
Aptius est, deceatque magis potare puellas.
Cum Veneris puero non male, Bacche, facis.
(g) Hoc quoque, qua patiens caput est: animusque pedesque
Constent; nec, quæ sint (h) singula, bina vide.
Turpe jacens mulier multo madefacta (i) Lyæo:
Digna est concubitus quoslibet illa pati.
Nec somnis posita tutum succumbere mensa:
Per somnos fieri multa pudenda solent.

INTERPRETATIO.

Nempe moraris, donec ducam te in convivia: & capias quoque mea præcepta in hac parte? Tarda accedito; & decora pragredere lucerna adhibita. Cunctatio jucunda est Veneri: dilatio est lena maxima. Quamvis eris deformis, videbere pulcra ebriis; & nox ipsa præbebit vela mendis tuis. Sume escam digitis; gestus edendi est aliquid: nec obline totam faciem manu sordida. Neve ante cape cibos domi: & omitte comedere citra paulo minus quam expetes, & quam potes comedere. *Si Priamides videat Helenem comedentem cupide, oderit; & dicat, mea præda est inepta. Concinnius est, & magis deceat puellas bibere. Bacche, non male stas cum puero Veneris. Hoc quoque, quatenus fert caput: & mens & pedes suo fungantur officio: nec cerne gemina quæ sint unica. Fœmina jacens delibuta multo vino est res deformis: illa meretur ferre quoslibet congressus. Nec securum vinci somnis mensa apposita: multa erubescenda solent fieri per somnos.*

NOTÆ.

(a) *Posita*) Nam per lucernæ lumen pulcriores videntur puellæ.

(b) *Lena*) *Amoris conciliatrix*.

(c) *Et si turpis*) Alia ratio quamobrem sero veniendum.

(d) *Quiddam*) Non est nihil gestus edendi, sed habet quod etiam ad amorem alliciat.

(e) *Neve domi*) Eas damnat domi quæ panem atrum vorant, deinde cum amatore dum cœnant liguriunt, quasi cibum attingere non auderent aut vento viverent.

(f) *Sed*) Hanc vocem, quam cl. Heinsius mutandam censuerat, revocavi, utpote quæ ad scopum maxime faciat. Dixit Poeta, *Ne domi edas, ut sobria videaris in conviviis*; nunc ab opposito vitio cavet, *sed vide*, inquit, *ne nimium absumas, aut vorax videris*.

(g) *Priamides*) Paris est Priami Trojanorum regis filius, qui Helenam rapuit.

(h) *Hoc*) Ut bibat puella, *scil.*

(i) *Singula bina*) Qualia ebriis videntur.

(k) *Lyæo*) *Vino*, cui a Baccho vini Deo hoc nomen, ut paulo ante diximus.

Ulteriora pudet docuisse: * * * * *
* * * * * * * *

Lusus habet finem: (*a*) cycnis descendere tempus,
Duxerunt collo qui juga nostra suo.
Ut quondam juvenes, ita nunc mea turba puellæ
Inscribant (*b*) spoliis: Naso magister erat.

INTERPRETATIO.

Pudet docuisse ulteriora. * * * * * * * * * * * * *Lusus habet finem: tempus est desilire Cygnis qui gesserunt juga nostra collo suo. Ut juvenes olim, sic nunc puellæ mea turba insculpant exuviis: Naso erat magister.*

NOTÆ.

(a) *Cycnis*) Non immerito Poeta, qui est in tutela Apollinis, & res Venereas cecinit, ab avibus utrique numini sacris se vectum fuisse dicit. *Descendere cygnis* pro curru *descendere*, quem cygni traxerunt.

(b) *Spoliis*) Quas adolescentibus detraxerunt.

P. OVIDII NASONIS
REMEDIUM AMORIS.

LEGERAT hujus Amor titulum nomenque libelli:
Bella mihi, video, bella parantur, ait.
Parce tuum vatem sceleris damnare, Cupido,
Tradita qui toties te duce signa tuli.
Non ego (*a*) Tydides, a quo tua saucia mater
In liquidum rediit æthera (*b*) Martis equis.
Sæpe tepent alii juvenes: ego semper amavi.
Et si, quid faciam nunc quoque, quæris; amo.
Quin etiam docui, (*c*) qua possis arte parari:
Et quod nunc ratio est, impetus ante fuit.

INTERPRETATIO.

AMor viderat titulum & nomen hujus libelli: cerno, inquit, bella adversus me, bella parantur. Noli arguere flagitii tuum Poetam, o Cupido, qui toties gestavi signa credita te imperatore. Ego non sum Tydides, a quo mater tua vulnerata rediit in fluidum cælum equis Martis. Alii juvenes sæpe frigent: ego semper amavi: & si petis quid agam, nunc quoque amo. Quin etiam ostendi qua arte possis conciliari: & quod nunc est ratio, fuit ante furor.

NOTÆ.

(a) *Tydides*) Diomedes est Tydei filius qui bello Trojano, Veneris dextram vulnere violavit.

(b) *Martis equis*) Quos una cum curru sibi orat Venus, Homeri Iliados lib. 5.

(c) *Qua arte*) Hanc artem quæ in conciliando Amore versatur superioribus libris docuit.

Digitized by Google

Nec te, blande puer, nec nostras prodimus artes:
Nec nova præteritum Musa retexit opus.
Si quis amat, quod amare juvat, feliciter ardens
Gaudeat, & (*a*) vento naviget ille suo.
At si quis male fert indignæ regna puellæ;
Ne pereat, nostræ sentiat artis opem.
Cur aliquis collum laqueo nodatus ab arcto
E trabe sublimi triste pependit onus?
Cur aliquis rigido fodit sua viscera ferro?
Invidiam cædis, pacis amator, habes.
Qui, nisi desierit, misero periturus amore est;
Desinat: & nulli funeris auctor eris.
Et puer es; nec te quicquam, nisi ludere, oportet.
Lude: decent annos mollia regna tuos.
Nam poteras uti (*b*) nudis ad bella sagittis:
Sed tua letifero sanguine tela carent.
(*c*) Vitricus & gladiis & acuta dimicet hasta;
Et victor multa cæde cruentus eat.
Tu cole (*d*) maternas, tuto quibus utimur, artes:
Et quarum vitio nulla fit orba parens.
Effice nocturna frangatur janua rixa;
Et tegat ornatas multa corona fores.
Fac coeant furtim juvenes, timidæque puellæ:
Verbaque dent cauto qualibet arte viro.
Et modo blanditias, rigido modo jurgia posti
Dicat; & exclusus (*e*) flebile cantet amans.

INTERPRETATIO.

Nec destituimus te, puer suavis, nec nostras artes: nec Musa nova dissolvit opus anteactum. Si quis amat quod gratum est amare, feliciter incensus lætetur, & ille naviget vento secundo. At si quis indigne patitur imperia sævæ puellæ; experiatur auxilium nostræ artis, ne intereat. Cur aliquis pressus collum constricto laqueo pependit onus lugubre ex tigno alto? Cur aliquis fixit sua præcordia ferro duro? Fers invidiam necis, conciliator pacis. Qui periturus est amore infelici nisi omiserit, omittat: & nemini eris causa mortis. Et puer es; nec oportet te quicquam facere, *nisi ludere. Lude: imperia conveniunt annis tuis. Nam poteras uti depromtis sagittis ad bella: sed tua tela carent sanguine mortifero. Vitricus pugnet ensibus & hasta acuta; & victor feratur sanguinolentus plurima strage. Tu indulge artibus maternis, quibus utimur secure: & quarum culpa nulla mater fit orba. Fac fores sternantur jurgia nocturno; & plurimum sertum velet januam cultam. Fac juvenes & puellæ meticulosæ conveniant furtim; & decipiant maritum vafrum qualibet fraude. Et modo amator dicat blanditias, modo probra duræ januæ; & repulsus canat miserabiliter.*

NOTÆ.

(a) *Vento*) Metaphora familiaris petita a ventis quibus navis impellitur; qua figura, fortuna & felicitate sua in Amore utendum suadet Poeta.

(b) *Nudis*) *Ex pharetra depromptis.*

(c) *Vitricus*) Mars est Deus belli, qui cum Venere Cupidinis matre concubuit.

(d) *Maternas*) Jocos *scil.*

(e) *Flebile*) Pro *flebiliter*, quomodo & alibi.

His

His lacrymis contentus eris sine crimine mortis.
Non tua (*a*) fax avidos digna subire rogos.
Hæc ego: movit Amor gemmatas aureus alas;
Et mihi, (*b*) Propositum perfice, dixit, opus.
Ad mea, decepti juvenes, præcepta venite;
Quos suus ex omni parte fefellit amor.
Discite sanari, per quem didicistis amare:
(*c*) Una manus vobis vulnus opemque feret.
Terra salutares herbas, eademque nocentes,
Nutrit: & urticæ proxima sæpe rosa est.
Vulnus in (*d*) Herculeo quæ quondam fecerat hoste,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.
Sed quæcunque viris, vobis quoque dicta, puellæ,
Credite: diversis partibus arma damus.
E (*e*) quibus ad vestros si quid non pertinet usus;
Attamen exemplo multa docere potest.
(*f*) Utile propositum, sævas extinguere flammas;
Nec servum vitii pectus habere sui.
Vixisset (*g*) Phyllis, si me foret usa magistro,
Et per quod novies, sæpius (*h*) isset iter.

INTERPRETATIO.

Contentus eris his lacrymis sine probro mortis. Fax tua non meruit accedere ad pyras rapaces. Hæc ego: Amor splendidus agitavit alas radiantes; & mihi dixit, absolve opus inceptum. Juvenes elusi, quos amor suus perdidit ex omni parte; accedite ad mea monita. Discite sanari, per quem docti estis amare: una manus feret vobis vulnus & remedium. Terra gignit herbas salutiferas; & eadem gignit noxias: & rosa est sæpe proxima urticæ. Hasta Pelias, quæ infixerat olim vulnus hosti Herculeo, præbuit remedium vulneris. Sed puellæ, credite quoque dicta vobis quæcumque dicta viris: præbemus arma partibus diversis. E quibus, si quid non spectat ad vestra commoda; attamen potest docere multa exemplo. Utile est institutum opprimere ignes feros; nec habere animum servum vitii sui. Phyllis vixisset si habuisset me præceptorem; & trivisset sæpius viam quam trivit novies.

NOTÆ.

(a) *Fax*) Amori tribuuntur faces quibus etiam in nuptiis utebantur; sed in funeribus diversæ prorsus admovebantur.

(b) *Propositum*) Libellum dicit de Remedio Amoris.

(c) *Una*) Suam dicit, qua amatorios & lascivos versus scripsit; jam adversus amorem scripturus.

(d) *Herculeo*) De Telepho loquitur Herculis ex Auge filio, qui Achillis hasta, quæ Pelias dicta est, vulneratus, ejusdem rubigine sanatus est.

(e) *Quibus*) De puellis loquitur ad quarum usus non sunt, quæ monebit Naso, plurima: tametsi contra indicat.

(f) *Utile*) Nunquam satis dici potest quam utile, quam Deo gratum qui mentes castas amat, quam jucundum per seipsum liberum esse. Sed statim & mature libidini obviam eundum; principiis obstandum; fugiendum; non de voluptate cogitandum præsertim, quæ ipsa usque adeo mentis est venenum præsentissimum, ut cogitationem cum subit, eo ipso quod subit, vincat; quippe quæ amatur cum intelligitur, nisi pectus sit certis quibusdam vocibus quas paucissimi sciunt, egregie præparatum.

(g) *Phyllis*) Quæ amoris impatientia, ob Demophoontis absentiam laqueo vitam finivit, ut vidimus in epistolis.

(h) *Isset*) Sæpius ad mare profecta est Phyllis, ut prospiceret suumne Demophoon rediret: quæ diutius si expectasset, & sæpius adhuc ad mare ivisset, suum tandem qui post ejus obitum redivit, Demophoonta vidisset.

Digitized by Google

Nec moriens (*a*) Dido summa vidisset ab arce
(*b*) Dardanidas vento vela dedisse rates.
Nec dolor armasset contra sua viscera (*c*) matrem;
Quæ (*d*) socii damno sanguinis ulta virum est.
Arte mea (*e*) Tereus, quamvis Philomela placeret,
Per facinus fieri non meruisset avis.
Da mihi (*f*) Pasiphaen; jam tauri ponet amorem:
Da (*g*) Phædram; Phædræ turpis abibit amor.
Redde Parin nobis; Helenen Menelaus habebit:
(*h*) Nec manibus Danai Pergama victa cadent.
Impia si nostros legisset (*i*) Scylla libellos;
Hæsisset capiti (*k*) purpura, Nise, tuo.
Me (*l*) duce damnosas, homines, compescite curas:
Rectaque cum sociis me duce (*m*) navis eat.
Naso legendus erat, tunc cum didicistis amare;
Idem nunc vobis Naso legendus erit.
Publicus assertor dominis oppressa levabo
Pectora: (*n*) vindictæ quisque favete suæ.

INTERPRETATIO.

Nec Dido moriens aspexisset ab arce excelsa naves Trojanas tradidisse vela vento. Nec dolor arma præbuisset matri quæ ulta est maritum jactura sanguinis socii adversus sua viscera. Tereus, arte mea, non meruisset mutari in avem per flagitium, quamvis Philomela placeret. Da mihi Pasiphaen; jam relinquet amorem tauri. Da Phædram; amor inhonestus Phædræ recedet. Da nobis Paridem; Menelaus obtinebit Helenen: nec Pergama superata peterentur manibus Danais. Si Scylla impia evolvisset nostros libellos; Nise, purpura mansisset in capite tuo. Homines coercete amores perniciosos, me suasore: & navis currat recta cum sociis me præeunte. Naso erat legendus tunc cum didicistis amare; idem Naso erit nunc vobis legendus. Ego vindex publicus exonerabo corda oppressa dominis: Unusquisque favete vindictæ suæ.

NOTÆ.

(a) *Dido*) Hanc in epistolis diximus suæ necis authorem, ob Æneæ, quem amabat, discessum.

(b) *Dardanidas*) Æneæ, *scil.* comitumque Trojanorum, qui a Dardano Trojæ ædificatore hoc nomen sortiti sunt.

(c) *Matrem*) De Medea loquitur, quæ ab Jasone repudiata filios communes in sui ultionem mactavit: ut jam sæpe vidimus.

(d) *Socii*) Optime & feliciter ea voce Jasonis & Medeæ filios designavit.

(e) *Tereus*) Fabulam hanc vidimus antea; quam prolixe si cupis legere, inspice Metam. lib. 6. a v. 428.

(f) *Pasiphaen*) De hac quoque Minois uxore, Tauri amore incensa antea verba fecimus.

(g) *Phædram*) Quæ privigni Hippolyti amore exarsit.

(h) *Nec manibus*) Frustra, opinor, quæ de Troja a Græcia propter Helenam a Paride raptam, diruta, diximus, huc retulero.

(i) *Scylla*) Quæ patri Niso fatalem crinem, ut amori suo serviret, surripuit: Quam fabulam sæpius repetitam Metam. 8. videbimus.

(k) *Purpura*) *Crinis purpureus*.

(l) *Duce*) Quia de Amoris remediis scribit.

(m) *Navis*) Se Typhin & gubernatorem Amoris in 1. de arte vocavit.

(n) *Vindicta*) Virga quæ *Vindicta* dicebatur in libertatem a Prætore servi asserebantur; quam ad rem alludit *Poeta* qui se amatores a gravissimo servitio liberaturum profitetur: ut *Vindicta* pro ipsa libertate sit hoc in loco intelligenda.

Te

Te precor, (*a*) arcitenens, adsit tua (*b*) laurea nobis,
Carminis & medicæ Phœbe repertor opis:
Tu pariter vati, pariter succurre (*c*) medenti:
Utraque tutelæ subdita (*d*) cura tuæ.
Dum licet, & modici tangunt præcordia (*e*) motus;
(*f*) Si piget, in primo limine (*g*) siste pedem.
Opprime, dum nova sunt, subiti mala semina morbi;
Et tuus (*h*) incipiens ire resistat equus.
(*i*) Nam mora dat vires, teneras mora percoquit uvas:
Et validas segetes, quod fuit herba, facit.
Quæ præbet latas arbor spatiantibus umbras,
Quo posita est primum tempore, virga fuit.
Tum poterat manibus summa tellure revelli;
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.
Quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente:
Et tua læsuro subtrahe colla jugo.
Principiis obsta: sero medicina paratur,
Cum mala per longas convaluere moras.
Sed propera: nec te venturas differ in horas.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Verba dat omnis amor, reperitque alimenta morando.
Optima vindictæ proxima quæque dies.

INTERPRETATIO.

Te oro, Phœbe arcitenens, inventor carminis & auxilii medici, tua laurea nos non destituat. Tu juva pariter poetam, juva pariter medicum: utraque cura subjecta est *tutelæ tuæ. Dnm licet, & motus moderati afficiunt viscera, si piget, fige gradum in primo aditu. Proculcato mala semina morbi repentini, dum nova sunt; & equus tuus primo progrediens gradum sistat. Nam tempus suppeditat vires; tempus decoquit uvas teneras: & præstat fortes segetes, quod fuit herba. Arbor quæ offert spatiosas umbras ambulantibus, fuit virga, quo tempore primum sata est. Tum poterat eradicari extremo solo manibus; nunc hæret aucta in immensum suis viribus. Circumlustrato mente veloci quale sit id quod amas: & subducito cervices tuas jugo te pressura. Obnitere primordiis: remedium quæritur tera, cum morbi vires collegerunt per longa tempora, sed festina nec te dimisse in tempus futurum. Qui non est idoneus hodie, cras erit minus. Omnis amor fallit & invenit pabula manendo. Quæque dies prima aptissima libertati.*

N O T Æ.

(a) *Arcitenens*) Apollo est, arcu suo apud Poetas notissimus.

(b) *Laurea*) Corona est ex lauro Apollini sacra arbore facta. Cum vero lauream ab Apolline, magis ejus opem, quam & postmodum nominat, expetit.

(c) *Medendi*) *Remedia amatoribus afferenti.*

(d) *Cura*) Poetica *scil.* & Medicina.

(e) *Motus*) Amorem dicit.

(f) *Si piget*) Quia iis tantum scribere dixit quibus in amore non sunt *res* secundæ.

(g) *Siste pedem*) O optimum consilium; Vinceris perpetuo quisquis primo hosti tua ruina crescenti non potuisti resistere.

(h) *Incipiens*) Idem quod modo hac docet comparatione, facilius esse initio amori resistere.

(i) *Nam mora*) Non mora quidem, sed causæ quibus conceditur mora.

Flu-

Flumina pauca vides de magnis fontibus orta:
Plurima collectis multiplicantur aquis.
Si cito sensisses, quantum peccare parares,
(*a*) Non tegeres vultus cortice, Myrrha, tuos.
Vidi ego, quod primo fuerat sanabile, vulnus
Dilatum longæ damna tulisse moræ.
Sed, quia delectat Veneris decerpere flores,
Dicimus assidue, Cras quoque fiet (*b*) idem.
Interea tacitæ serpunt in viscera flammæ;
Et mala radices altius arbor agit.
Si tamen auxilii perierunt tempora primi,
Et vetus in capto pectore sedit amor;
(*c*) Majus opus superest: sed non, quia serior ægro
Advocor, ille mihi destituendus erit.
(*d*) Quam læsus fuerat partem (*e*) Pœantius heros,
Certa debuerat (*f*) præsecuisse manu.
(*g*) Post tamen hic multos sanatus creditur annos
(*h*) Supremam bellis imposuisse manum.
Qui modo nascentes properabam pellere morbos,
Admoveo tardam nunc tibi lentus opem.

INTERPRETATIO.

Cernis paucos fluvios natos de magnis scaturiginibus: plurimi augentur aquis congestis. Myrrha, si statim cognovisses quantum institueres peccare, non velares faciem tuam cortice. Ego vidi plagam, quæ fuerat primo medicabilis, prorogatam habuisse incommoda prolixæ moræ. Sed quia juvat decipere flores Veneris, dicimus indesinenter, idem curabitur quoque cras. Interea ignes secreti gliscunt in præcordia; & prava arbor ducit altius radices. Si tamen opportunitas primi remedii præterita est, & vetus amor occupavit mentem irretitam; majus opus restat: sed quanquam arcessor tardius ad ægrotum, ille non erit mihi deserendus. Heros Pœantius debuerat excidisse manu confirmata partem qua vulneratus fuerat. Hic tamen valetudini restitutus post multos annos, existimatur admovisse manum ultimam bellis. Qui festinabam fugare modo morbos incipientes, nunc serus affero tibi auxilium lentum.

NOTÆ.

(a) *Non tegeres*) Quia si patris flagitioso amore abstinuisset, nec ille eam trucidare parasset, nec ipsa aufugisset, nec in arborem sui nominis mutata esset.

(b) *Idem*) Ut, *scilicet* Amorem propellamus.

(c) *Majus opus*) In Amore eradicando *scilicet*.

(d) *Quam*) Græcismus elegans nostro familiaris.

(e) *Pœantius*) Philoctetes est Pœantis filius, Herculis comes, qui sagitta hydræ veneno infecta, una ex iis quas ab Hercule acceperat, in pede casu vulneratus fuit. Quanquam alii a serpente læsum asserunt.

(f) *Præsecuisse*) Ne venenum *scilicet* ad sanas partes cum sanguine flueret.

(g) *Post tamen*) In Lemno relictus fuerat Philoctetes quod fœtorem ex ejus vulnere Græci ferre non possent; quem tandem tamen Machaon medicus valetudini restituit.

(h) *Supremam*) Occiso Achille, Ulysses in Lemnum regressus, Philoctetem ad Trojam reduxit, qui Herculis sagittas habebat, sine quibus Troja capi non poterat.

Aut nova, si possis, sedare incendia tentes:
(*a*) Aut ubi per vires procubuere suas.
Cum furor in cursu est; currenti cede furori.
Difficiles aditus impetus omnis habet.
Stultus, ab obliquo qui cum descendere possit,
Pugnat in adversas ire natator aquas.
Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte
Respuit, atque odio verba monentis habet.
Aggrediar melius tunc, cum sua vulnera tangi
Jam sinet, & (*b*) veris vocibus aptus erit.
Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
Flere vetet? non hoc illa monenda loco.
Cum dederit lacrymas (*c*) animumque impleverit ægrum;
Ille dolor verbis emoderandus erit.
Temporis ars medicina fere est: data tempore prosunt,
Et data non apto tempore vina nocent.
Quin etiam accendas vitia, irritesque vetando;
Temporibus si non aggrediare suis.
Ergo, ubi visus eris nostræ medicabilis arti,
Fac monitis fugias otia (*d*) prima meis.
Hæc, ut ames, faciunt: hæc, ut fecere, tuentur:
Hæc sunt jucundi causa cibusque mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus:
Contemtæque jacent, & sine luce, faces.
Quam platanus rivo gaudet, quam populus unda,
Et quam limosa canna palustris humo;

INTERPRETATIO.

Vel coneris opprimere incendia nascentia si queas; vel ubi remiserunt per vires suas. Cum furor est in impetu, obsequere furori ruenti. Omnis impetus habet accessus arduos. Natator est imperitus qui cum possit devolvi ab obliquo, conatur natare in aquas oppositas. Animus impatiens, nec adhuc medicabilis arte rejicit, atque odit vocem admonentis. Incipiam melius tunc, cum jam patietur suas plagas tangi, & erit opportunus verbis salutiferis. Quis, nisi amens, prohibeat matrem lacrymari in funere filii? Illa non est admonenda hoc loco. Cum profuderit lacrymas & morem gesserit animo dolenti; illa ægritudo deliniendo erit verbis. Medicina est propemodum ars temporis: vina exhibita opportune juvant, & exhibita intempestive obsunt. Quin etiam inflammes vitia, & acriora facias prohibendo: si non attentes temporibus suis. Ergo ubi visus eris sanabilis nostræ arti, fac prima præceptis meis vites otia. Hæc faciunt ut ames: hæc, postquam effecerunt, fovent: hæc sunt causa & esca morbi grati. Si removeas otia, arcus cupidinis elanguerunt, & tædæ jacent spretæ, & sine igne. Quam platanus delectatur flumine, quam populus aqua, & quam arundo palustris solo lutulento;

NOTÆ.

(a) *Aut ubi*) Immedicabiles dicit esse amores, dum fervent; nec nisi post aliquod tempus adhibendum remedium quod non ab initio allatum fuerit.

(b) *Veris*) Pro utilibus posuit. Optime: nam certe veritas omnia boni fundamentum, aut certe ipsum bonum omne est.

(c) *Animum implev.*) *Sibi in flendo nato morem gesserit.*

(d) *Prima*) Pro *prima*.

Tam

Tam Venus otia amat: qui finem quæris amoris,
(Cedit amor rebus) res age: tutus eris.
Languor, & immodici sub nullo (*a*) vindice somni,
Aleaque, & multo (*b*) tempora quassa mero,
Eripiunt omnes animis sine vulnere nervos.
Adfluit incautis insidiosus Amor.
Desidiam puer ille sequi solet, odit agentes.
Da vacuæ menti, quo teneatur, opus.
Sunt fora: sunt leges: sunt, quos tuearis, amici.
(*c*) Vade per urbanæ candida castra togæ.
Vel tu sanguinei juvenilia munera Martis
Suscipe: (*d*) delitiæ jam tibi terga dabunt.
(*e*) Ecce fugax Parthus, magni nova causa triumphi,
(*f*) Jam videt in campis Cæsaris arma suis.
Vince Cupidineas pariter Parthasque sagittas:
Et refer ad patrios bina (*g*) tropæa Deos.
Ut semel (*h*) Ætola Venus est a cuspide læsa;
(*i*) Mandat amatori bella gerenda suo.
Quæritis, (*k*) Ægysthus quare sit factus adulter?
In promptu causa est: desidiosus erat:

INTERPRETATIO.

tam Venus lætatur otio. Qui cupis finem amoris, (amor cedit rebus) negotia tracta; eris securus. Languor & somni multi sub nullo moderatore, & alea & tempora fracta multo vino, auferunt omnes vires animis sine plaga. Amor dolosus adrepit incuriosis. Ille puer solet sectari inertiam: odit sedulos. Da menti escitanti opus quo impediatur. Sunt fora; sunt leges; sunt amici quos defendas. Ambula per castra alba togæ urbanæ. Vel immisce te oneribus juvenilibus Martis cruenti: Jam voluptas a te recedet. Ecce Parthus fugax, nova materia magni triumphi, jam cernit arma Cæsaris in campis suis. Frange pariter Cupidineas & Parthas sagittas: & refer bina tropæa ad Deos patrios. Postquam Venus est semel vulnerata a mucrone Ætola; committit bella administranda amatori suo. Petitis, quamobrem Ægysthus sit factus adulter? Causa est ad manum, erat otiosus.

NOTÆ.

(a) *Vindice*) Qui aliquem e lecto cogat surgere.

(b) *Tempora quassa*) Caput dicit nimio vino titubans.

(c) *Vade per*) In Candidatorum numero & honorum ambitu esse debere monet eum, qui Amorem fugare cupiat. Solebant enim in togis candidis ambulare qui Magistratus a Populo petebant.

(d) *Delitiæ*) *Amor a te fugeris.*

(e) *Ecce fugax*) Bellum Parthicum designat, quod Cajus, vel Tiberius Augusti sumsit auspiciis, de quo antea. *Fugacem* vero Parthum appellat, quoniam a tergo non minus infestas fugiens immittit hosti sagittas, quam consistens.

(f) *Jam videt*) Sensus est, *Jam cuivis amatori datur occasio, qua Amorem negotiosus propellat.*

(g) *Tropæa*) Spolia sunt ab hostibus reportata, quæ veteres in loco ubi victoria parta, monumentum postibus affigere solebant.

(h) *Ætola*) Diomedis Ætoliæ regis; quod factum bello Trojano accidisse antea monuimus.

(i) *Mandat*) Marti, amatori suo belli curam Venus reliquit, ut jam in castris nec reperiatur ipsa, nec filius comesve ejus Amor. Quæ an vera sint semper, viderit Naso.

(k) *Ægysthus*) Thyestis fuit filius, qui Clytemnestram Agamemnonis uxorem corrupit: de qua re jam sæpe. Adulter fuerat pater qui cum fratris Atrei uxore concubuerat, cum filia Pelopeja incestum patraverat, qualis inde nasci potuit filius?

Pugnabant alii (*a*) tardis apud Ilion armis:
Transtulerat vires Græcia tota suas.
Sive operam bellis vellet dare, nulla gerebat;
Sive foro, vacuum litibus (*b*) Argos erat.
Quod potuit, ne nil illic ageretur, amavit.
(*c*) Sic venit ille puer: sic puer ille manet.
Rura quoque oblectant animos, studiumque colendi:
Quælibet huic curæ cedere cura potest.
Colla jube domitor oneri supponere tauros;
Sauciet ut duram vomer aduncus humum.
Obtue versata (*d*) Cerealia semina terra,
Quæ tibi cum multo fœnore reddat ager.
Aspice curvatos pomorum pondere ramos;
Ut sua, quod peperit, vix ferat arbor onus.
Aspice jucundo labentes murmure rivos:
Aspice tondentes fertile gramen oves.
Ecce petunt rupes præruptaque saxa capellæ.
Jam referent hœdis ubera plena suis.
Pastor (*e*) inæquali modulatur arundine carmen:
Nec desunt comites sedula turba canes.
Parte sonant alia silvæ mugitibus altæ;
Et queritur vitulum mater abesse suum.
Quid cum suppositos fugiunt (*f*) examina fumos,
Ut relevent demti (*g*) vimina torta favi.

INTERPRETATIO.

Alii certabant apud Trojam lentis armis. Græcia tota avexerat vires suas. Sive optares navare operam bellis, nulla administrabas; sive foro, Argos erat sine litibus. Ne nihil illic moveretur, quod licuit, amavit. Ille puer sic subit: ille puer sic moratur. Rura quoque; & desiderium colendi ea demulcent mentes: quælibet cura potest cedere huic curæ. Fac tauri jugo assueti præbeant cervices oneri, ut vomer proscindas duram terram. Et operi semina Cerealia terra subacta, quæ ager referat tibi cum multo fructu. Vide ramos pressos onere pomorum: ut arbor sua vix par sit oneri quod protulit. Pasce oculos rivis fluentibus suavi murmure: Cerne oves pascentes herbas fœcundas. En capellæ scandunt rupes & saxa abrupta: Jam referens ubera distenta hœdis suis. Pastor meditatur carmen arundine inæquali: nec canes comites turba vigil desiderantur. Alia parte silvæ excelsæ remugiunt; & mater gemit vitulum suum desiderari. Quid cum examina vitans fumos subjectos, ut favi sublati pondus detrahant viminibus tortis?

NOTÆ.

(a) *Tardis*) Decem annos duravit Trojana obsidio.

(b) *Argos*) Vetus ac nobilis fuit civitas in Argolide, ubi sicuti & Mycenis Agamemnon regnavit: sed & aliæ fuerunt ejusdem nominis civitates in Græcia, quæ tota quandoque illo nomine intelligitur.

(c) *Sic*) Cum nihil aliud agendum succurrit.

(d) *Cerealia*) Quæ Ceres frugum dea invenit.

(e) *Inæquali arund.*) *Fistula imparibus juncta calamis.*

(f) *Examina*) De apibus loquitur quas fumo fugare mos erat, cum favos subtrahere volebant.

(g) *Vimina*) Ex quibus alvearia fiunt, quæ mellis ab apibus collecti pondere gravantur.

Po-

Poma dat autumnus; formosa est messibus æstas:
　　Ver præbat flores: igne levatur hiems.
Temporibus certis maturam rusticus uvam
　　Deligit; & nudo sub pede musta fluunt:
Temporibus certis desectas alligat (*a*) herbas;
　　Et tonsam (*b*) raro pectine verrit humum.
Ipse potes riguis plantam deponere in hortis:
　　Ipse potes rivos ducere lenis aquæ.
Venerit insitio; fac ramum ramus adoptet:
　　Stetque peregrinis arbor operta (*c*) comis.
Cum semel hæc animum cœpit mulcere voluptas,
　　Debilibus pennis irritus exit Amor.
Vel tu venandi studium cole: sæpe recessit
　　Turpiter a (*d*) Phœbi victa sorore Venus.
Nunc leporem (*e*) pronum catulo sectare sagaci:
　　Nunc tua frondosis retia tende jugis.
Aut pavidos terre varia formidine cervos;
　　Aut cadat adversa cuspide fossus aper.
Nocte fatigatum somnus, non cura puellæ,
　　Excipit; & pingui membra quiete levat.
Lenius est (*f*) studium, studium tamen, alite capta,
　　Aut lino, aut (*g*) calamis præmia parva sequi.
Vel, quæ piscis edax avido (*h*) male devoret ore,
　　Abdere supremis æra recurva cibis.

INTERPRETATIO.

Autumnus exhibet poma: æstas pulcra est messibus; ver exhibet flores, hyems lenitur foco. Rusticus carpit temporibus constitutis racemos maturos; & musta defluunt sub pede nudo. Colligit herbas detonsas temporibus constitutis; & radit rastro terram tonsam. Ipse potes statuere plantam in hortis riguis: ipse potes derivare aquam placidam. Cum aderit insitio, fac ramus sibi adsciscat ramum: & arbor sit ornata frondibus alienis. Cum hæc voluptas semel cœpit delinire mentem, amor imbecillis recedit pennis infirmis. Vel tu indulge studio venandi: Venus sæpe discessit turpiter superata a sorore Apollinis. Nunc sequere leporem obvium catulo sagaci: nunc pone tuas plagas montibus nemorosis. Aut percello vario terrore cervos timidos; aut aper transfixus mucrone opposito prosternatur. Somnus, non cura puellæ nocte excipit defessum; & membra mulcet quiete humectante. Levius est studium, studium tamen, captare exiguos fructus ave capta, aut retibus, aut calamis viscatis: *Vel tegere hamos aduncos escis superinductis, quos piscis vorax male absorbeat ore cupido.*

NOTÆ.

(a) *Herbas*) De fœno agitur, quod vel in metas extruitur, vel per fasciculos in pratis relig.tur.

(b) *Raro*) De rastris sermo est quibus in metas colligitur & cogitur fœnum.

(c) *Comis*) De ramis seu frondibus loquitur, quæ per insitionem in varii generis trunco succrescere videmus.

(d) *Phœbi sorore*) Diana est venationis dea, quam qui sequatur vix in Amoris casses incidat.

(e) *Pronum*) *Quem facile sagax canis invenias.*

(f) *Studium*) *Occupatio.*

(g) *Calamis*) Viscatis *scilicet.*

(h) *Male*) Pro ipso pisce, *scilicet.*

Aut

Aut his, aut aliis, donec dediscis amare,
Ipse tibi furtim decipiendus eris.
Tu tantum i, quamvis firmis retinebere (*a*) vinclis,
I procul, & longas carpere perge vias.
Flebis, ut occurret desertæ nomen amicæ:
Stabit & in media pes tibi sæpe via.
Sed quanto minus ire voles, magis ire memento:
Perfer; & invitos currere coge pedes.
Nec pluvias vites: nec te (*b*) peregrina morentur
Sabbata; nec damnis (*c*) Allia nota suis.
(*d*) Nec quot transieris, sed quot tibi quære supersint
Millia: nec, maneas ut prope, finge moras.
Tempora nec numera: nec crebro respice Romam,
Sed fuge: tutus adhuc (*e*) Parthus ab hoste fuga est.
Dura aliquis præcepta vocet mea: dura fatemur
Esse: sed ut valeas, multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros
Æger; & oranti mensa negata mihi.
Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes;
Arida nec sitiens ora lavabis aqua.
Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

INTERPRETATIO.

Ipse eris tibi fallendus clanculum, his aut aliis, donec desuescis amare. Tu tantum recede, quamvis coercebere validis vinculis, procul abi, nec desine sequi longas vias. Lugebis cum subibit nomen amicæ relictæ: & pes tibi hærebit sæpe in medio itinere: at quo minus progredi cupies, magis progredi memor esto: usque tolera: & vim facito pedibus renitentibus, ut currant. Nec timeas imbres; nec sabbata aliena te detineant; nec Allia cognita suis stragibus. Nec cura quot millia præterieris, sed quot tibi restent: nec comminiscitor moras ut maneas prope. Nec rationem habe temporum: nec sæpius respice Romam; sed fuge. Parthus securus est adhuc ab hoste fuga. Aliquis dicat mea præcepta dura; agnoscimus dura esse: sed tolerabis multa lugenda ut valeas. Sæpe ægrotus sorpsi, quamvis animo iniquo, succos amaros; & mensa negata mihi roganti. Ut redimas corpus tolerabis ferrum & ignes; nec sitiens ablues aqua ora æstuantia; recusabis quicquam ferre ut valeas animo? At pars hæc præstantior est corpore.

NOTÆ.

(a) *Vinclis*) Puellæ cura *scilicet*, quam in urbe, non in silvis inventurum se, amatorem non latet.

(b) *Peregrina*) *A Judæis peregrinis observata.*

(c) *Allia*) Hoc fluvii Italiæ nomen est, qui se Tiberino non longe ab urbe immiscet, apud quem maxima strage Romani a Gallis, Brenno duce, profligati sunt: Unde factum est ut *alliensis dies* pro atro & infausto usurpetur.

(d) *Nec quot.*) Amatorem vetat moræ causas fingere, aut quam longam viam confecerit exquirere, ut quiescat; sed magis de itinere faciendo jubet inquirere, ut procedat.

(e) *Parthus*) Parthorum exemplo, qui fuga hostem profligant & sibi consulunt, fugiendum & vincendum esse docet: Quod quidem consilium nequeo satis laudare & commendare.

Sed

Digitized by Google

Sed tamen est artis (*a*) strictiſſima janua noſtræ,
Et labor eſt unus tempora prima pati.
Aſpicis, ut (*b*) prenſos urant juga prima juvencos?
Ut nova velocem cingula lædat equum?
Forſitan a (*c*) Laribus patriis exire pigebit;
Sed tamen exibis: deinde redire voles.
Nec te Lar patrius, ſed amor revocabit amicæ,
Prætendens colpæ (*d*) ſplendida verba ſuæ.
Cum ſemel exieris, centum ſolatia curæ
Et rus, & comites, & via longa dabunt.
Nec ſatis eſſe puta diſcedere: lentus abeſto:
Dum perdat vires, (*e*) ſitque ſine igne, cinis:
Si niſi firmata properabis mente reverti,
Inferet arma tibi ſæva rebellis Amor.
Quid quod, ut abſueris, avidus ſitienſque redibis;
Et ſpatium damno ceſſerit omne tuo?
Viderit, (*f*) Hæmoniæ ſi quis mala pabula terræ,
Et magicas artes poſſe juvare putat.
Iſta veneficii vetus eſt via: noſter Apollo
Innocuam ſacro carmine monſtrat opem.
Me duce (*g*) non tumulo prodire jubebitur umbra:
Non anus infami carmine (*h*) rumpet humum.

INTERPRETATIO.

Sed tamen aditus artis noſtræ eſt arctiſſimus, & ſolus eſt labor ferre prima tempora. Nonne vides, ut prima juga premant novos juvencos? Ut primum lorum offendat equum celerem? Forte pigebit excedere domo paterna; ſed tamen excedes, deinde cupies reverti. Nec domus patria, ſed amor amicæ obvelans vitium ſuum ſpecioſis verbis te retrahet. Cum ſemel prodieris, & rus, & comites, & iter longum præbebunt centum amoris levamina. Nec crede ſatis eſſe abire: abſens eſto diu; donec ignis abſumat vires, & cinis ſit ſine igne. Si feſtinabis redire niſi animo confirmato, Amor pertinax inferet tibi arma crudelia. Quid quod poſtquam abfueris, reverteris cupidus & ſitiens; & omnis mora ceſſerit detrimento tuo? Si quis aſpexerit mala gramina terræ Hæmoniæ, & credit artes magicas poſſe eſſe ſolatio: Iſta eſt veneficii antiqua via; noſter Apollo auxilium indicat innoxium ſacro carmine. Umbra non cogetur exire ex tumulo me authore; anus non fodiet terram triſti carmine.

NOTÆ.

(a) *Strictiſſima*) Ut qui ſemel ingreſſus ſit, alia omnia levia experiatur. *Dimidium facti, qui bene cœpit, habet*, inquit Horatius.

(b) *Prenſos*) Qui recens ad jugum ſunt compulſi, cum ante per prata vagarentur.

(c) *Laribus*) Deos domeſticos pro domo paterna poſuit.

(d) *Splendida*) Quaſi pietatis nomine domum reverteretur.

(e) *Sitque ſine*) Elegantiſſima metaphora qua penitus extinguendum prius amorem indicat quam in urbem redeat amator.

(f) *Hæmoniæ*) Theſſaliam dicit, veneficiis terram notiſſimam.

(g) *Non tumulo*) Varia tangit ex veneficarum diſciplina.

(h) *Rumpet*) *Hæc cantu finditque ſolum, Maneſque ſepulcris Elicit*. Tibullus.

Non

Non seges ex aliis alios transibit in agros;
(*a*) Nec subito Phœbi pallidus orbis erit.
Ut solet, æquoreas ibit Tyberinus in undas:
Ut solet, (*b*) in niveis Luna vehetur equis.
(*c*) Nulla (*d*) recantatas deponent pectora curas;
Nec fugiet vivo (*e*) sulfure victus amor.
Quid te (*f*) Phasiacæ juverunt gramina terræ,
Cum cuperes patria, (*g*) Colchi, (*h*) manere domo?
Quid tibi profuerunt, (*i*) Circe, (*k*) Perseides herbæ,
Cum sua (*l*) Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit (*m*) certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus at invito pectore sedit Amor.
Vertere tu poteras homines in mille figuras:
Non poteras animi vertere (*n*) jura tui.
Diceris his etiam, cum jam discedere vellet,
(*o*) Dulichium verbis detinuisse ducem:
Non ego, quod primo (memini) sperare solebam,
Jam precor, ut conjux tu meus esse velis.

INTERPRETATIO.

Seges non migrabit ex aliis in alios agros: nec orbis Solis fiet repente pallidus. Tyberinus curret, ut solet, in aquas marinas; Luna procedet, ut solet, in equis albis, Nullæ mentes omittent curas carminibus repressas; nec Amor recedet superatus vivo sulfure. Colchi, quid tibi profuerunt herbæ soli Phasiaci, cum optares manere in domo patris? Circe quid te juverunt herbæ Perseides, cum ventus suus abripuit naves Neritias? Omnia tentasti, ne hospes versutus discederet. Ille tradidit plena carbasa certæ fugæ. Omnia tentasti ne ignis sævus te absumeret: at longus amor mansit in animo refugiente. Poteras transmutare homines in mille formas; non poteras mutare leges pectoris tui. Perhiberis etiam demulsisse his vocibus ducem Dulichium, cum jam vellet proficisci: Ego jam non oro, quod primo ſolebam sperare: (memini) ut tu velis esse meus maritus.

NOTÆ.

(a) *Nec subito*) Se neget prorsus incantementis operam daturum: Sapientiae quam multi solent nomine impudenter Christiani.

(b) *In niveis*) *Neque obscurabitur, neque cœlo deducetur*: quod factitare se jactent magi.

(c) *Nulla*) Non verum dixisse arbitror. Neque enim nihil sunt, neque sunt quæ dicunt magi omnia, quæcumque illi denique arte utuntur.

(d) *Recantatas*) *Magicis artibus repressas.*

(e) *Sulphure*) Id sacrum dicit, quo, adhibito sulphure, ovo & tæde lustrabantur amantes.

(f) *Phasiacæ*) Colchon dicit, Medeæ patriam ubi Phasis fuit fluvius.

(g) *Colchi*) Medeam alloquitur quæ e patria *Colchis* dicitur.

(h) *Manere*) Potius quam Jasonem sequi.

(i) *Circe*) Solis filiam notissimam nobis jam ante sua fecerunt Veneficia:

(k) *Perseides*) Eo nomine a Persa Oceani filia, matre Circes appellavit.

(l) *Neritias*) Naves dicit Ulyssis, quem Circe amavit, a Nerito Ithacæ Insulæ monte, ubi ille regnavit, hoc nomen sortitas.

(m) *Certæ*) *Quam nullæ herbæ impedire potuerunt.*

(n) *Jura*) Quibus ad amandum quasi cogebatur.

(o) *Dulichium*) Ulyssem dicit, ab insula Dulichio ex Echinadibus una, Peloponnesum ab occasu spectante, sic dictum.

Et

Et tamen, ut conjux essem tua, digna videbar:
Quod Dea, quod magni filia Solis eram.
Ne properes oro: spatium pro munere posco.
Quid minus optari per mea vota potest?
Et freta mota vides; & debes illa timere.
Utilior velis postmodo ventus erit.
Quæ tibi causa fugæ? non hic nova Troja resurgit:
Non alius socios (a) Rhesus ad arma vocat.
Hic amor, hic pax est; in qua male vulneror una:
Totaque sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur: navem solvebat Ulysses:
Irrita cum velis (*b*) verba tulere Noti.
Ardet, & (*c*) assuetas Circe decurrit ad artes:
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo age, quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficiis carminibusque fidem.
Si te causa potens (*d*) domina retinebit in Urbe;
Accipe, consilium quod sit in Urbe meum.
Optimus ille fuit vindex, lædentia pectus
(*e*) Vincula qui rupit, (*f*) dedoluitque semel.
Si cui tantum animi est, illum mirabor & ipse:
Et dicam, Monitis non eget iste meis.
Tu mihi, qui, quod amas, ægre dediscis amare;
Nec potes, & velles posse; docendus eris.

INTERPRETATIO.

Et tamen videbar idonea ut essem tua uxor, quod eram Dea; quod filia magni Solis. Precor ne festines: peto moram pro beneficio. Quid minus potest desiderari per mea vota? Et cernis æquora concita; & debes illa reformidare. Ventus erit postmodo æquior velis. Quæ tibi causa fugæ? Troja nova non hic excitatur: alius Rhesus non rapit socios ad arma. Hic est amor, hic pax; in qua sola male lædor: & omnis mea terra mansura est sub tuo imperio. *Illa loquebatur: Ulysses deducebat navem: Austri rapuerunt verba vana cum velis. Circe uritur & confugit ad artes solitas, nec tamen amor est imminutus illis. Ergo age, quisquis tibi quaris auxilium ab arte nostra, noli fidem adhibere veneficiis & carminibus. Si causa gravis te detinebit in urbe domina, accipe quod sit consilium meum in urbe: ille fuit optimus assertor, qui abscidit vincula prementia pectus, & semel dedoluit. Si tantum animi est alicui, ego etiam illum suspiciam; & dicam, iste non indiget meis præceptis. Tu eris mihi instituendus qui invitus desinis amare quod amas; nec potes & velles posse.*

NOTÆ.

(a) *Rhesus*) Rex fuit Thraciæ, quem albis equis in Trojanorum auxilium venientem, Ulysses & Diomedes interfecerunt.

(b) *Verba*) Circes, *scilicet*, quæ contempsit Ulysses.

(c) *Assuetas*) Quibus ad veneficia utebatur.

(d) *Domina*) Roma, *scilicet*.

(e) *Vincula*) De Amore loquitur, quo amantis pectus torquetur.

(f) *Dedoluit*) *Amoris impatientiam vicit, ejusque dolorem abjecit.*

Sæpe refer tecum sceleratæ facta puellæ;
Et pone ante oculos omnia damna tuos.
(*a*) *Illud & illud habet; nec ea contenta rapina*
Sub (*b*) *titulum nostros misit avara lares.*
Sic mihi juravit: sic me jurata fefellit.
Ante suam quoties passa jacere forem!
Diligit ipsa alios: a me fastidit amari.
Institor heu noctes, quas mihi non dat, habet!
Hæc tibi per totos (*c*) inacescant omnia sensus:
Hæc refer: hinc odii semina quære tui.
Atque utinam possis etiam facundus in illis
Esse! dole tantum; sponte disertus eris.
Hæserat in quadam nuper mea cura puella:
(*d*) Conveniens animo non erat illa meo.
Curabar propriis æger (*e*) Podalirius (*f*) herbis:
Et (fateor) medicus (*g*) turpiter (*h*) æger eram.
Profuit (*i*) assiduæ vitiis insistere amicæ:
Idque mihi factum sæpe salubre fuit.
Quam mala sunt nostræ, dicebam, crura puellæ!
Nec tamen, ut vere confiteamur, erant.
Brachia quam non sunt nostræ formosa puellæ!
Et tamen, ut vere confiteamur, erant.

INTERPRETATIO.

Revocata sæpe in animum facta sceleste puellæ, & objice oculis tuis omnia tua detrimenta. Habet illud & illud: nec contenta ea rapina, avara jussit inscribendam nostram domum. Sic juravit mihi, jurata sic me decepit. Quoties sivit me jacere ante suas fores? Ipsa amat alios: contemnit amari a me. Heu institor habet noctes quas mihi non concedit. *Hæc omnia inamarescant tibi per totos sensus: hæc commemora; pete hinc initia odii tui. Atque etiam utinam possis esse disertus in illis: Dole tantum; facile eris disertus. Desiderium meum manserat nuper in quadam puella: illa non erat obsequens animo meo. Æger Podalirius reficiebar propriis herbis: & (confiteor) eram medicus indecore afflictus. Juvit inhærere vitiis amicæ assiduæ: & id factum sæpe mihi fuit salutiferum. Quam turpia sunt crura nostræ puellæ! dicebam. Nec tamen erant, ut verum agnoscamus. Quam nostræ puellæ lacerti non sunt pulcri! & tamen, ut verum agnoscamus, erant.*

NOTÆ.

(a) *Illud & illud*) Verba sunt amantis, aut certa quæ amantem repetere docet Ovidius, ut amicam contemnere discat.

(b) *Titulum*) Quo ædes inscribuntur vendendæ.

(c) *Inacescant*) Quam optime dolorem exprimit vox ista, quo in recensendis acceptis injuriis animus irritatur.

(d) *Conveniens*) Quippe quæ amori non favebat.

(e) *Podalirius*) Æsculapii fuit filius medicus insignis, cui sese Poeta in amore curando similem facit.

(f) *Herbis*) Præceptis, *scil.*

(g) *Turpiter*) Quia medicum dedecet aliis, quam sibi non possit, præstare opem.

(h) *Æger*) Quia amans.

(i) *Assiduæ*) Quæ animo perpetuo obversetur.

Quam

Quam brevis est! nec erat; quam multum poscit amantem!
(*a*) Hinc odio venit maxima causa meo.
Et (*b*) mala sunt vicina bonis; errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.
Quam potes, in pejus dotes deflecte puellæ:
Judiciumque (*c*) brevi limite falle tuum.
Turgida, si plena est, si fusca est, nigra vocetur:
In gracili macies crimen habere potest.
Et poterit dici petulans, quæ rustica non est;
Et poterit dici rustica, si qua proba est.
Quin etiam, quacumque caret tua fœmina dote,
Hanc moveat, blandis usque precare sonis.
Exigito cantet, si qua est sine voce puella:
Fac saltet, nescit si qua movere manum.
Barbara sermone est; fac tecum multa loquatur.
Non didicit chordas tangere; posce lyram.
Durius incedit; face inambulet: omne papillæ
Pectus habent tumidæ; fascia nulla regat.
Si male dentata est; narra, quod rideat, illi.
(*d*) Mollibus est oculis; quod fleat illa, refer.
Proderit & subito, cum se non (*e*) finxerit ulli,
Ad dominam celeres mane tulisse gradus.
(*f*) Auferimur cultu: gemmis auroque teguntur
Omnia: pars minima est ipsa puella sui.

INTERPRETATIO.

Quam parva est? nec erat: quam multum petit ab amante! Hinc vehemens causa accessit odio meo. Mala quoque sunt proxima bonis: sub illo errore virtus sæpe damnata est pro vitio. Detorque in pejus quantum potes bona puellæ: & decipe judicium tuum exiguo termino. Si obesa est, dicatur turgida: si fusca est, nigra. Macies potest argui in gracili. Quæ non est rustica, poterit etiam vocari proterva: & ei qua est honesta, poterit dici morosa. Quin etiam indesinenter orato verbis lenibus, tua puella exerat dotem quacumque caret. Si aliqua puella est sine voce; postito cantet: si qua nescit agitare manum, fac saltet. Est barbara sermone; fac multis tecum disserat. Non docta est pulsare chordas; pete lyram. Ambulat crassius, fac incedat: papillæ tumidæ occupant totum pectus; nulla fascia velet. Si male est dentata; refer illi quod rideat. Est oculis teneris, commemorato quod illa lugeat. Juverit etiam subito mane accelerasse gressus ad Dominam, cum nulli se ornaverit. Rapimur ornatu: omnia velantur gemmis & auro: ipsa puella est pars minima sui.

NOTÆ.

(a) *Hinc*) Ex eo, *scil.* quod multum petebat.

(b) *Mala sunt*) Bonitatem imitatur inepta lenitas, virtutes alias alia vitia.

(c) *Brevi*) In medio consistit virtus, ita ut ad alterutram partem si inclinaveris, in vitium incurras. Prodigus fueris, si plus paulo liberalis.

(d) *Mollibus*) Ex quibus facile prodeant lacrymæ.

(e) *Finxerit*) Comam composuerit, faciem fuco illeverit, &c.

(f) *Auferimur*) Ad amandum quasi cogimur.

Digitized by Google

Sæpe, ubi sit, quod ames, inter tam multa requiras,
Decipit hac oculos (*a*) ægide dives Amor.
Improvisus ades; deprendes tutus (*b*) inermem:
Infelix vitiis excidet illa suis.
Nec tamen huic nimium præcepto credere tutum est:
Fallit enim multos forma sine arte decens.
Tum quoque, cum positis sua collinet ora (*c*) venenis,
Ad dominæ vultus (nec pudor obstet) eas.
Pyxidas invenies, & rerum mille colores;
Et fluere in tepidos (*d*) œsypa lapsa sinus.
Illa tuas redolent, (*e*) Phineu, medicamina mensas:
Non semel (*f*) hinc stomacho nausea facta meo.
Nunc tibi, quæ medio Veneris præstentur in usu,
Eloquar: ex omni parte fugandus amor.
Multa quidem ex illis pudor est mihi dicere: sed tu
Ingenio verbis concipe plura meis.
Nuper enim nostros quidam carpsere libellos;
Quorum censura Musa (*g*) proterva mea est.
Dummodo sic placeam, dum toto canter in orbe;
Quod volet, impugnent unus & alter opus.

INTERPRETATIO.

Sæpe exquiras quod ames inter tam multa. Opulentus Amor fallit oculos hac ægide. Adesto inexpectatus; securus corripies inermem: illa infelix deturbabitur suis vitiis. Nec tamen cautum est nimium confidere huic consilio: nam forma decora sine arte decipit multos. Accedas etiam tum ad ora dominæ, cum unget faciem suam pigmentis appositis (nec pudor impediat.) Reperies pyxidas & mille colores rerum; & œsypa dilapsa currere in sinus calidos. Phineu, illa unguenta referunt odorem mensarum tuarum: non semel nausea hinc nata ventriculo meo. Nunc dicam tibi quæ fiant in medio usu Veneris: amor profligandus ex omni parte. Pudet quidem multa referre ex illis: sed tu mente assequere plura verbis meis. Nuper enim quidam reprehenderunt nostros libellos; quorum censura Musa mea est petulans. Dummodo sic placeam, dum lauder in toto orbe; unus & alter improbent opus quod libuerit.

NOTÆ.

(a) *Ægide*) Fuit Ægis Minervæ scutum, Medusæ capite horridum, quod quicumque intuebatur in saxum vertebatur; quem ad rem nunc alludit Poeta, qui ornamentis suis indutas puellas viris dicit imponere, eosque ad stuporem cogere.

(b) *Inermem*) Quia inornata.

(c) *Venenis*) De fuco loquitur.

(d) *Œsypa*) Videsis quæ supra diximus.

(e) *Phineu*) Fuit Phineus rex Arcadiæ, quem oculis Dii privarunt, quod filium non cœcasset: cujus mensas Harpyiæ adversus ipsum immissæ ventris profluvio turpissime fœdabant, ut dapibus vesci non posset.

(f) *Hinc*) Ex inspectis puellarum pyxidibus.

(g) *Proterva*) Est profecto; nec satis est quod placeat, cum vix aliter quam placendo nostra nosmet capiat vanitas, & in præceps rapiat miseria.

In-

Ingenium magni detrectat livor Homeri:
(a) Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.
Et tua sacrilegæ laniarunt carmina linguæ,
Pertulit huc victos quo (b) duce (c) Troja Deos.
Summa petit livor: perflant altissima venti:
Summa petunt dextrâ fulmina missa Jovis.
At tu, quicunque es, quem nostra licentia lædit;
Si sapis, (d) ad numeros exige quidque suos.
Fortia (e) Mæonio gaudent pede bella referri.
Delitiis illic quis locus esse potest?
Grande sonant Tragici; Tragicos decet ira (f) cothurnos:
(g) Lusibus e mediis (h) soccus habendus erit.
(k) Liber in adversos hostes stringatur Iambus;
Seu (i) celer, extremum (l) seu trahat ille pedem.
Blanda pharetratos Elegeia cantet Amores,
Et levis arbitrio ludat amica suo.

INTERPRETATIO.

Invidia detrahit ingenio magni Homeri. Zoile, quisquis es, habes nomen ex illo. Linguæ etiam scelestæ discerpserunt tua carmina, quo duce Troja huc devexit Deos superatos. Invidia invehitur in excelsa: venti deverrunt altissima: fulmina emissa manu Jovis tangunt sublimia. At tu quisquis es quem nostra nimia libertas offendit; si sapis, revocas singula ad rationes suas. Bella strenua volunt cantari pede Mæonio. Quis locus potest esse illic deliciis? Tragici magna sonant; ira decet cothurnos tragicos: soccus erit habendus ex mediis usibus. Jambus liber immittatur in hostes adversos; seu currat, seu ille ducat pedem ultimum. Mollis Elegeia canat amores pharetratos; & amica levis ludat arbitrio suo.

NOTÆ.

(a) *Quisquis es*) Hoc dicit, quia vix aliter notus Zoilus, quam quod in Homerum libros composuerit, quos Alexandriæ Ptolemæo regi recitavit: cui quidem nullum ille dedit responsum, quod tantum Poetam immerito culpari videret. Testatur Vitruvius eum Zoilum ad egestatem compulsum regem adiisse, ut ab eo aliquid acciperet, cui ille respondit, debere qui meliori ingenio sese profiteretur, non modo unum, sed plures etiam pascere posse, cum Homerus, qui ante mille annos decessisset, ævo perpetuo tot millia hominum pasceret. Accusatus deinde Zoilus parricidii, cruci affixus est; & *Homeromastix* quod Homeri obtrectator fuisset, dictus est.

(b) *Duce*) De Virgilio loquitur, qui Æneæ adventum in Italiam cecinit.

(c) *Troja*) Ex Marone totam Trojæ historiam, ejus urbis excidium, Æneæ fugam, in Italiam penates advectos, &c. cognosces.

(d) *Ad numeros*) Lecla est Poëtæ excusatio, nam quod gravissimum in accusatione non tangit.

(e) *Mæonio*) Heroico carmine: quali usus est Homerus, Mæonius incerta etymologia dictus.

(f) *Cothurnos*) Calceamenti genus est altius assurgens, quo in Tragœdia utebantur, sicut socco humiliori in Comœdia.

(g) *Lusibus*) Id est, ex vita communi, quæ Comœdia describitur.

(h) *Soccus*) Per soccum stylum intelligit humiliorem, sicuti per cothurnum sublime dicendi genus.

(i) *Liber*) Vel quia pede cito, Jambo scil. syllaba brevi & longa constante conflatus est; vel quia libera scribunt qui Jambo adversus aliquem utuntur.

(k) *Celer*) Versus est hypercatalecticus, qui præter pedum justum numerum syllabam habet in fine.

(l) *Seu trahat*) Versum catalecticum dicit, cui una syllaba deest in fine.

Cal-

(*a*) Callimachi numeris non est dicendus (*b*) Achilles:
(*c*) Cydippe non est (*d*) oris, Homere, tui.
Quis ferat (*e*) Andromaches peragentem (*f*) Thaida partes?
Peccat in Andromache Thaida si quis agat.
Thais in arte mea: lascivia libera nostra est:
Nil mihi cum (*g*) vitta: Thais in arte mea est.
Si mea materiæ respondet Musa jocosæ,
(*h*) Vicimus, & falsi criminis acta rea est.
Rumpere, Livor edax; jam magnum nomen habemus:
Majus erit; tantum, quo pede cœpit, eat.
Sed nimium properas: vivam modo; plura dolebis:
Et capiant animi carmina multa mei.
Nam juvat, & studium famæ mihi crescit honore:
Principio clivi (*i*) vester anhelat equus:
Tantum se nobis Elegi (*k*) debere fatentur,
Quantum Virgilio nobile debet (*l*) epos.

INTERPRETATIO.

Achilles non est cantandus numeris Callimachi: Homere, Cydippe non est tui carminis. Quis patiatur Thaidem tuentem partes Andromaches? Si quis tueatur partes Thaidis in Andromache errat. Thais est in arte mea: lascivia nostra est libera. Nihil mihi cum vitta: Thais est in arte mea. Si mea Musa competit materiæ jocosæ, vicimus, & accersita est falsi criminis: Disrumpere, Invidia vorax; jam consequuti sumus magnam famam: major erit; procedat tantum pede quo instituit. Sed nimium festinas; modo superstim, plura dolebis; & animi mei capiant multa carmina. Nam prodest, & desiderium famæ decore mihi augetur. Equus vester ducit ilia in aditu collis. Elegi agnoscunt se debere tantum nobis, quantum poema Heroicum debet Virgilio.

NOTÆ.

(a) *Callimachi*) Versibus elegis, in quibus scribendis primas Callimachus obtinuit.

(b) *Achilles*) Id est, Heroum facta fortia. Metonymia est cum Synecdoche.

(c) *Cydippe*) Cujus nominis poema scripserat Callimachus, ex quo fragmenta ab antiquis Grammaticis citantur. Vidimus etiam supra, Cydippes ad Acontium epistolam mollem, elegis versibus scriptam.

(d) *Oris*) Id est, Cydippes amores versibus heroicis non deceat scribere.

(e) *Andromaches*) Hanc vidimus antea Hectoris uxorem, matronam dignissimam; quod ex his quoque Maronis versibus facile colligas,

Heu! quis te casus dejectam conjuge tanto
Excipit, aut quæ digna satis fortuna revisit,
Hectoris Andromache?

(f) *Thaida*) Meretriculæ nomen est apud Terentium.

(g) *Vitta*) Id est, cum honestis puellis aut fœminis, quæ vitta utebantur.

(h) *Vicimus*) Egregiam vero laudem ex hac victoria reportaverit.

(i) *Vester*) Livorem hac compellat metaphora, furiam quam tam cito Poeta rumpi nolit, nisi ante majorem suam gloriam viderit.

(k) *Debere*) In scribendis elegis principem sese fuisse apud Latinos Poeta gloriatur; quod quidem non immerito.

(l) *Epos*) Versum significat in genere vox ista, sed pro Carmine heroico sumitur propter ejus excellentiam.

Hactenus Invidiæ respondimus: (*a*) attrahe lora
Fortius; & (*b*) gyro curre, poeta, tuo.

* * * * * * * * * * * * * * * *

Nec labor efficere est: (*c*) raræ sibi vera fatentur:
Et nihil est, quod se dedecuisse putent.
Tunc etiam jubeo totas aperire fenestras,
Turpiaque admisso membra notare die.
At, simul ad metas venit finita voluptas;
Lassaque cum tota corpora mente jacent;
Dum piget, & nullam malis tetigisse puellam,
Tacturusque tibi non videare diu;
Tunc (*d*) animo signa, quodcumque in corpore mendæ est:
Luminaque in vitiis illius usque tene.
Forsitan hæc aliquis (nam sunt quoque) parva vocabit:
Sed quæ non prosunt singula, multa juvant.
Parva necat morsu spatiosum vipera taurum:
A cane non magno sæpe tenetur aper.
(*e*) Tu tantum numero pugna; præceptaque in unum
Contrahe: de multis grandis acervus erit.
Sed quoniam mores totidem, totidemque (*f*) figuræ:
Non sunt judiciis omnia danda meis.

INTERPRETATIO.

Hactenus respondimus invidiæ: vates, retine fortius habenas; & curre orbe tuo. * * * * * * * * * * * * *

Nec difficile est præstare: paucæ sibi confitentur vera: & nihil est quod sibi credant indecorum. Tunc etiam impera aperire totas fenestras, & observare membra deformia luce recepta. At statim atque voluptas absoluta perducta est ad metas, & corpora jacent defessa cum omni animo; dum pœnitet, & malis nullam puellam attigisse, & videaris tibi non tacturus diu: tunc nota animo, quodcunque est vitii in corpore: & defige usque oculos in turpitudinibus illius. Forsitan aliquis hæc dicat parva, (nam sunt quoque) sed quæ non juvant singula, multa sunt utilia. Parva vipera occidit morsu taurum vastum: aper retinetur sæpe a cane non magno. Tu tantum certa numero; & coge monita in unum: magnus cumulus erit de multis. Sed quandoquidem mores totidem, & totidem figuræ; omnia non sunt concedenda judiciis meis.

NOTÆ.

(a) *Attrahe*) Ne amplius malevolos & invidos insectetur sua Musa, petita ab equis metaphora, hortatur Naso.

(b) *Gyro*) In orbem circa metas, equos & currum agitare necesse habebat auriga qui victoria potiri cupiebat. Inde petita metaphora sese ad opus incœptum exequendum hortari pergit Poeta.

(c) *Raræ*) Paucas dicit puellas vitia sua agnoscere; ut, patentibus iis, earum odium sibi creare cuivis amanti liceat.

(d) *Animo signa*) Monet Poeta, ut pro expellendo cujuscumque puellæ amore, ejus vitia amans mente volvat. Quod quidem præceptum est optimum; siquidem caute & tempore cogitanti plurima semper & catervatim earum sese vitia offerant: nec possit quisquam nisi quod bonum est amare.

(e) *Tu tantum*) Omnium præceptorum istud est primum: *Præcepta omnia denique in unum cogere; eorumque distinctorum in unum coactorum meminisse ad usum.*

(f) *Figuræ*) Veneris tangit obscœna.

Quo

Digitized by Google

Quo tua non possunt offendi pectora facto :
Forsitan hoc alio judice crimen erit.
Ille quod obscœnas in aperto corpore partes
Viderat, in cursu qui fuit, hæsit amor:
Ille quod a Veneris rebus surgente puella
Vidit in immundo signa pudenda toro.
(*a*) Luditis o, si quos potuerunt ista movere.
Adflarant (*b*) tepidæ pectora vestra faces.
(*c*) Attrahet ille puer contentos fortius arcus ;
Saucia majorem turba petetis opem.
Quid, qui clam latuit reddente obscœna puella ;
Et vidit, quæ mos ipse videre vetat ?
Dî melius, quam nos moneamus talia quemquam !
Ut prosint, non sunt experienda tamen.
Hortor &, ut pariter binas habeatis amicas:
(*d*) Fortior est, plures si quis habere potest.
Secta bipartito cum mens discurrit utroque ;
Alterius vires subtrahit alter Amor.
Grandia per multos tenuantur flumina rivos,
Cassaque seducto stipite flamma perit.
Non satis una tenet ceratas anchora puppes :
Non satis est liquidis unicus hamus aquis.
Qui sibi jam pridem (*e*) solatia bina paravit ;
Iam pridem summa victor in arce fuit.
At tibi, qui dominæ fueris male creditus uni,
Nunc saltem novus est inveniendus amor.

INTERPRETATIO.

Forte hoc erit crimen alterius judicio, quo facto tuus animus non potest lædi. Ille quia aspexerat partes obscœnas in corpore nudato: amor qui fuit in cursu, constitit: ille quod puella discedente a Veneris rebus, aspexit notas erubescendas in lecto sordido. O locamini, si ista potuerunt tangere aliquos. Faces tepidæ perstrinxerant vestra pectora. Ille puer intendet fortius arcus intentos; turba vulnerata requiretis majus auxilium. Quid, qui furtim occultavit se, puella exciente sordida; & aspexit quæ mos ipse prohibet aspicere? Dii melius quam doceamus quemquam talia! quamvis juvent, non sunt tamen tentanda. Moneo etiam ut habeatis duas amicas. Si quis potest habere plures est tutior. Cum mens diducta fluctuat, amore *utroque diviso; alter amor surripit vires alterius. Magni fluvii minuuntur per multos rivos, & flamma debilis extinguitur ligno detracto. Una anchora non satis retinet puppes pice oblitas: unicus hamus non satis est liquidis aquis. Qui quæsivit sibi jam pridem solatia bina; jam pridem fuit victor in arce suprema. At amor novus est nunc saltem parandus tibi, qui fueris male traditus uni dominæ.*

NOTÆ.

(a) *Luditis*) Eos alloquitur Poeta qui amore leviter tacti, levibus ejusmodi causis ab eo possint divelli.

(b) *Tepidæ faces*) Mediocris Amor.

(c) *Attrahet*) *Amor fiet violentior.*

(d) *Fortior*) Quem minus Amor possit convellere.

(e) *Solatia bina*) Amicas intelligit, quarum altera deficiente, ad aliam recurrere liceat.

Pasi-

(*a*) Pasiphaes Minos in Procride (*b*) prodidit ignes;
Cessit (*c*) ab Idæa conjuge victa prior.
(*d*) Amphilochi frater ne Phegida semper amaret,
Callirhoe fecit parte recepta tori.
Et (*e*) Parin Œnone summos tenuisset ad annos,
Si non (*f*) Œbalia pellice læsa foret.
(*g*) Conjugis (*h*) Odrysio placuisset forma tyranno;
Sed melior clausæ forma (*i*) sororis erat.
Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?
Successore novo vincitur omnis amor.
(*k*) Fortius e multis mater desiderat unum;
Quam quæ flens clamat, Tu mihi solus eras.
Ac ne forte putes nova me tibi condere jura;
(Atque utinam inventi gloria nostra foret!)
Vidit id (*l*) Atrides: quid enim non ille videret,
(*m*) Cujus in arbitrio Græcia tota fuit?

INTERPRETATIO.

Minos destituit amorem Pasiphaes in Procride: prior uxor cessit superata ab uxore Idæa. Callirhoe admissa in partem lecti, fecit ne frater Amphilochi amaret semper Phegida. Œnone etiam tenuisset Paridem usque ad annos ultimos, ei non fuisset pulsa pellice Œbalia. Pulcritudo uxoris arrisisset tyranno Odrysio: sed pulcritudo sororis inclusæ erat major. Quamobrem hæreo exemplis quorum numerus me premit? Omnis amor superatur novo successore. Mater æquiore animo desiderat unum e multis, quam cui ejulans vociferatur; tu eras solus mihi. Et ne forte credas me tibi parare nova jura; (atque utinam laus inventi esset nostra!) Atrides illud scivit: quid enim ille ignoraret, in cujus potestate tota Græcia fuit?

NOTÆ.

(a) *Pasiphaes*) Fuit Pasiphae Minois uxor, ut jam sæpe vidimus; Minois inquam, qui Procridem Cephalo elapsam & fugitivam, in Creta excepit, amavit, cane donavit velocissimo, ab ea valetudini restitutus.

(b) *Prodidit*) Pro *deseruit*.

(c) *Ab Idæa*) Faciant hæc verba ut ad Merulæ sententiam accedendum propendeam, qui pro *Procride*, *Ploside* superiori versu reponendum esse censet, Pindari Interpretis fretus auctoritate, qui hujus Plotidis formosæ mulieris Cretensis causa, Pasiphaen meretricem dicit factam fuisse. Atque illa quidem *Idæa* a Cretæ monte dicta fuerit; cum si de Cassandra quam Clytemnestræ uxori pellicem Agamemnon superinduxerit, exponere voluerit, paulo obscurius loquutus Poeta videatur.

(d) *Amphilochi frater*) Alcmæon est Amphiarai filius, qui Alphesibææ Phegei filiæ Callirhoen Acheloi filiam superinduxit.

(e) *Parin*) Fabulam vide supra in Œnones epistola.

(f) *Œbalia*) Helenam dicit, quæ Œbaliam seu Laconiam patriam habuit.

(g) *Conjugis*) Prognes *scilicet* Pandionis, Athenarum regis filiæ.

(h) *Odrysio*) Tereo rege Thracum, ab Odrysis Thraciæ circa Hebrum fluvium populo sic dicto.

(i) *Sororis*) Philomelam intellige, quam vitiatam linguaque privatam arctissima custodia Tereus servabat.

(k) *Fortius*) *Minori cum dolore*.

(l) *Atrides*) Agamemnon Atrei filius.

(m) *Cujus in arbit.*) Fuit ille bello Trojano summus Imperator & Rex regum a Græcis Principibus factus.

(*a*) Marte suo captam (*b*) Chryseida victor amabat:
At senior stulte flebat ubique parens.
Quid lacrymas, odiose senex? bene convenit (*c*) illis:
(*d*) Officio natam lædis, inepte, tuo.
Quam postquam reddi (*e*) Calchas ope tutus Achillis
Jusserat, & patria est illa recepta domo;
(*f*) Est, ait Atrides, illi quam proxima forma;
Et, si prima sinat syllaba, nomen idem:
Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
Sin minus; imperium sentiat ille meum.
Quod si quis vestrum factum hoc incusat, (*g*) Achivi;
Est aliquid valida sceptra tenere manu.
Nam, si Rex ego sum, nec mecum dormiet illa,
In mea (*h*) Thersites regna licebit eat.
Dixit; & hanc habuit solatia magna (*i*) prioris:
Et prior est cura (*k*) cura repulsa nova.
Ergo assume novas auctore Agamemnone flammas;
Ut tuus in (*l*) bivio detineatur amor.
Quæris, ubi invenias? artes, i, perlege nostras.
Plena puellarum jam tibi navis eat.
Quod si quid præcepta valent mea, si quid Apollo
Utile mortales perdocet ore meo;

INTERPRETATIO.

Victor amabat Chryseida raptam suis armis; at pater adultior inepte lacrymabatur ubique. Quamobrem luges, senex invidiose? Illi bene concordant. Imperite offendis filiam studio tuo. Quam postquam Calchas securus auxilio Achillis imperaverat restitui, & illa revertit domum patriam; est, inquit Atrides, puella quam proxima illi pulcritudine, & si prima sillaba non obstet, nomen idem: Achilles ultro tradat mihi hanc, si sapiat: sin minus, ille sentiat meum imperium. Quod si quis vestrum, Achivi, arguit hoc factum; est aliquid tractare sceptra manu forti. Nam, si ego sum Rex, nec illa concumbat mecum, licebit Thersites regnis meis potiatur. Dixit, & hanc habuit magna solatia prioris, & prior amor est profligatus novo amore. Ergo Agamemnone consulente admitte novos ignes: ut amor tuus hæreat in bivio. Petis, ubi reperias? Abi, excute artes nostras. Jam habeas navem plenam puellarum. Quod si mea monita aliquid possunt; si Apollo edocet homines aliquid utile ore meo;

NOTÆ.

(a) *Marte*) Thebis Ciliciis a Græcis expugnatis.

(b) *Chryseida*) Astynomen dicit Chrysæ Apollinis sacerdotis filiam, a patre *Chryseida* dictam, de qua jam sæpius.

(c) *Illis*) Agamemnoni & Chryseidi.

(d) *Officio*) Illam, *scil.* filiam suam, Apollinis insignibus ornatus Chryses pater a Græcis repetivit.

(e) *Calchas*) Hic in Græcorum exercitu vates fuit maximus, qui Agamemnonis metu, cum Chryseidem patri reddendam, ad sedandam pestem quam Apollo hujus causa immiserat, proloqui non auderet, Achillis sustentatus promissis, tandem Apollinis voluntatem Græcis aperuit.

(f) *Est*) Alia quædam puella *scilicet*, quæ Briseis est, Achilli ab Agamemnone erepta.

(g) *Achivi*) Eo nomine Græci ab Achaja, quæ etiam quandoque pro Græcia sumitur, dicti sunt.

(h) *Thersites*) Fœdissimus fuit & ignavissimus omnium qui adversus Trojam navigaverunt, quem pugno Achilles interfecit.

(i) *Prioris*) Chryseidis nempe.

(k) *Cura*) Pro Amore, ut sæpe alibi.

(l) *Bivio*) In duabus puellis.

Quam-

Quamvis infelix media torreberis (*a*) Ætna;
Frigidior glacie fac videare tuæ.
Et sanum simula; ne, si quid forte dolebis,
Sentiat: & ride, cum tibi flendus eris.
Non ego te jubeo (*b*) medias abrumpere curas:
Non sunt imperii tam fera jura mei.
(*c*) Quod non es, simula; positosque imitare furores;
(*d*) Sic facies vere quod meditatus eris.
Sæpe ego ne biberem, volui dormire videri.
Dum videor, somno lumina victa dedi.
(*e*) Deceptum risi, qui se simulabat amare;
In laqueos auceps decideratque suos.
Intrat amor mentes usu: dediscitur usu.
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.
Dixerit, ut venias pacta tibi nocte, venito.
Veneris, & fuerit janua clausa; feras.
(*f*) Nec dic blanditias, nec fac convitia posti,
Nec latus in duro limine pone tuum.
Postera lux aderit; careant tua verba querelis:
Et nulla in vultu signa dolentis habe.
Jam ponet fastus, cum te languere videbit;
Hoc etiam nostra munus ab arte feres.
(*g*) Te quoque falle tamen; nec sit tibi finis amandi.
Propositis frænis sæpe repugnat equus.

INTERPRETATIO.

quanquam miser flagrabis in media Ætna; fac tuæ amicæ *appareas frigidior glacie. Et finge sanum* esse*; ne, si forte crucieris re aliqua, cognoscat: & ride cum tibi eris plorandus. Ego non tibi impero frangere medias curas: leges imperii mei non sunt tam duræ. Finge quod non es: & simula furores sedatos: sic vere præstabis quod cogitaveris. Ego sæpe volui videri stertere, ne potarem: dum videor, tradidi oculos superatos somno. Irrisi delusum, qui fingebat se amore, & auceps ceciderat in retia sua. Amor subit animos usu; expellitur usu. Qui poterit imitari sanum, erit sanus. Monuerit ut accedas nocte tibi promissa, accede. Adveneris, & fores fuerint obditæ; toleres. Nec adulator posti, nec probra objice; nec sterne latus tuum in limine duro. Postera dies illucescet; voces tuæ sint sine querimoniis: & nulla habe indicia mœrentis in facie. Jam relinquet superbiam, cum senties te tepere: capies etiam hunc fructum a nostra arte. Tamen decipe te quoque, nec finem impone amori. Equus sæpe resistit frænis oblatis.*

NOTÆ.

(a) *Ætna*) Id est Amore violentissimo; Ætna enim Siciliæ mons est flammis notissimus.

(b) *Medias curas*) Amorem, cum violentissimus furit.

(c) *Quod non es*) Liber, aut amore vacuus, *scilicet.*

(d) *Sic facies*) Verissime dicit: fingendoque paulatim usus & consuetudo aliam facit naturam.

(e) *Deceptum*) Pergit ostendere Poeta, simulando rem ipsam induci.

(f) *Nec dic*) Qui mos est amantium.

(g) *Te quoque*) Ne si statim & vi aperta amor convelleretur, maxime repugnaret.

Utilitas lateat; (a) quod non profitebere fiet.
Quæ nimis apparent retia vitat avis.
Ne sibi tam placeat, quo te contemnere possit:
Sume animos: animis cedat ut illa tuis.
Janua forte patet; quamvis revocabere, transi.
Est data nox; dubita nocte venire data.
Posse pati facile est; tibi ni sapientia desit.
(b) Promtius e (c) facili gaudia ferre licet.
Et quisquam præcepta potest mea dura vocare?
En etiam partes (d) conciliantis ago.
Nam, quoniam variant animi, variamus & artes.
Mille mali species, mille salutis erunt.
Corpora vix ferro quædam sanantur acuto:
Auxilium multis succus & herba fuit.
Mollior es, nec (e) abire potes, vinctusque teneris,
Et tua sævus Amor sub pede colla premit;
Desine luctari; (f) referant tua carbasa venti:
(g) Quoque vocant fluctus, hac tibi remus eat.
Explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes.
Cedimus: e medio jam licet amne bibas.
(h) Sed bibe plus etiam, quam quod præcordia poscunt:
Gutture fac pleno sumta redundet aqua.
Perfruere usque tua nullo prohibente puella.
Illa tibi noctes auferat, illa dies.

INTERPRETATIO.

Fructus dissimuletur; eveniet quod non palam prosequeris. Avis effugit laqueos qui nimis exstant. Ne tam tibi plaudat, ut possit te spernere; animum obfirma; ut illa cedat animo tuo. Forte janua aperta est; transi, quamvis revocaberis. Nox est concessa; cunctator adesse nocte pacta. Pronum est posse ferre; nisi sapientia te destituerit. Licet consequi citius gaudia a lubente. Et quisquam potest dicere mea præcepta crudelia? Ecce tueor etiam partes conciliatoris. Nam quoniam diversæ sunt mentes, tradimus etiam artes diversas. Mille species mali, mille erunt solatii. Quædam corpora ægre curantur ferro acuto; succus & herba opem tulit multis. Lascivior es, nec potes discedere, & teneris constrictus; & amor crudelis pede urget cervices tuas; noli repugnare: venti reducant tua vela: & remus tibi agitetur quo undæ trahunt. Ista sitis qua miser æstuas est tibi satianda. Sinimus: jam licet bibas e medio fluvio. Sed bibe plus etiam quam quod viscera expetunt: fac aqua hausta redundet pleno gutture. Potiaris usque tua amica nullo impediente. Illa absumat tibi noctes, & dies.

NOTÆ.

(a) *Quod non profitebere*) Amorem *scilicet* convellere.

(b) *Promtius e facili*) Ut etiam Amori consulat qui patiens sit.

(c) *Facili*) Puella *scilicet*.

(d) *Conciliantis*) Hoc dicit ex præcedenti Pentametro.

(e) *Abire*) *Ab Amica discedere*.

(f) *Referant*) Metaphora a navigatione qua præcedenti viam contrariam dicit insistendam esse.

(g) *Quoque vocant*) Ad amicam quo fert animi impetus eundum esse monet.

(h) *Sed bibe*) Amatorem docet hac metaphora, sese amore suo exsaturare. Quod male, frustra, & incaute Poeta admonuit.

Ta-

Tædia quære: malis faciunt & tædia finem.
Jam qnoqoe cum credas posse carere, mane.
Dum bene te cumules, & copia tollat amorem;
E fastidita non juvet esse domo.
Fit quoqne longus amor, quem diffidentia nutrit.
Hanc tu si qnæras ponere, pone metnm.
Qui timet, ut sua sit, neu quis sibi detrahat illam,
Ille (*a*) Machaonia vix ope sanus erit.
Plus amat e natis mater plerumque duobus,
Pro cujus reditu, quod gerit arma, timet.
Est prope (*b*) Collinam templum venerabile portam;
(*c*) Imposuit templo nomina celsus Eryx.
Est illic (*d*) Lethæus Amor, qui pectora sanat,
Inque suas gelidam (*e*) lampadas addit aquam.
Illic & juvenes votis (*f*) oblivia poscunt:
Et si qua est duro capta puella viro.
Is mihi sic dixit: (dubito verusne Cupido
An somnus fuerit; sed puto somnus erat)
(*g*) O qui sollicitos modo das, modo demis, amores;
Adjice præceptis hoc quoque, Naso, tuis.
Ad mala quisque animum referat sua, ponet amorem:
Omnibus illa Deus plusve minusve dedit.

INTERPRETATIO.

Captato tadia: tadia imponunt etiam finem malis. Hæc jam quoque, cum arbitreris carere. Usquedum te bene expleas, & satietas auferat amorem, nali exire domo spreta. Amor quoque quem timor alit fit longus. Tu si cupias hunc dimittere; tolle metum. Qui metuit, ut sua sit, neu aliquis sibi illam præripiat; ille vix convalescet auxilio Machaonio. Mater plus diligit plerumque e filiis duobus illum, pro cujus reditu sollicita est, quod militiam sequitur. Est templum venerandum prope portam Collinam: Eryx sublimis dedit nomina templo. Est illic Lethæus Amor qui mentes sanitati restituit: & instillat aquam gelidam in suas lucernas. Illic etiam juvenes petunt oblivisci amoris: & puella, si qua est capta viro crudeli. Is mihi sic dixit: (haud scio an verus Cupido, an somnus fuerit; sed arbitror somnus erat.) O Naso qui modo concilias, modo fugas amores anxios: adde quoque hoc tuis monitis. Unusquisque appellat animum ad mala sua; omittet amorem: Deus prabuit illa omnibus plus vel minus.

NOTÆ.

(a) *Machaonia*) *Id est ulla*; nam fuit Machaon in obsidione Trojæ medicus apud Græcos insignis Æsculapii filius.

(b) *Collinam*) Romæ porta fuit, qua in collem Quirinalem dabatur exitus, cui propinquum fuit templum Veneris Erycinæ.

(c) *Imposuit*) Quia ab Eryce colle Siciliæ, dictum, in quo templum fuit Veneri maxima veneratione celebratum.

(d) *Lethæus*) Oblivionem inducens Amoris: a Lethe inferorum fluvio, cujus aquam si quis gustasset, præteritorum omnium obliviscebatur.

(e) *Lampadas*) *Faces* quibus amantium solet corda accendere.

(f) *Oblivia*) Amoris *scilicet*.

(g) *O qui*) Verba sunt Cupidinis ad Poetam.

Qui

Qui (*a*) Puteal (*b*) Janumque (*c*) timet, (*d*) celeresque Kalendas;
(*e*) Torqueat hunc æris mutua summa sui.
Cui pater est durus, votis ut cætera cedant,
Huic pater ante oculos durus habendus erit.
Hic male dotata pauper cum conjuge vivit:
Uxorem fato credat obesse suo.
Est tibi rure bono generosæ fertilis uvæ
Vinea: ne nascens uva sit (*f*) usta time.
Ille habet in reditu navim: mare semper iniquum
Cogitet, & damno littora fœda suo.
Filius hunc miles, te filia nubilis angant.
Et quis non causas mille doloris habet?
Ut possis odisse (*g*) tuam, Pari, (*) funera fratrum
Debueras oculis substituisse tuis.
Plura (*h*) loquebatur; placidum (*i*) puerilis imago
Destituit somnum: si modo somnus erat.
Quid faciam? media navim (*k*) Palinurus in unda
Deserit: Ignotas cogor (*l*) inire vias.

INTERPRETATIO.

Qui metuit Puteal, & Janum, & Calendas properas: sors argenti mutuo accepti cruciet illum. Cui pater est severus, quamvis cætera sequantur vota, huic pater severus habendus erit ante oculos. Hic pauper vitam agit cum uxore male dotata: arbitretur uxorem efficere fato suo. Est tibi vinea fœcunda uvæ generosæ rure pingui; metue ne racemus erumpens sit ustus. Ille habet navem in recursu; habeat semper in animo mare infidum, & littora tristia sua detrimento. Filius miles torqueat hunc, te filia nubilis. Et quis non habet mille causas doloris? Ut possis contemnere tuam, Paris, debueras objecisse oculis tuis mortem fratrum. Plura proferebat; imago puerilis deserit somnum dulcem, si modo erat somnus. Quid agam? Palinurus destituit navem in mediis aquis: cogor ingredi iter incognitum.

NOTÆ.

(a) *Puteal*) Locus erat ubi prætor jus dicebat, a vicina fossa seu puteo sic dictus. Libonis autem fuit cognominatus, quod ab eo primum subsellia illic & Prætoris tribunal collocatum est.

(b) *Janum*) Fuit Janus fronte duplici deus, cujus templum pace claudebatur, bello aperiebatur; a quo quidam Romæ in foro dictus locus, ubi ejus statuæ; quas inter mercatores & fœneratores conveniebant.

(c) *Timet*) Vel quia fœneratori pecunia erat tuenda; vel coram Prætore ea aut alia causa sistendum.

(d) *Celeres*) Kalendis pecuniam ponebant, fœnusque accipiebant fœneratores: ergo debitoribus celeres Kalendæ, quæ maturius quam opus esset recurrerent.

(e) *Torqueat*) Ne sit de amore cogitandi spatium.

(f) *Usta*) Frigoribus *scilicet*.

(g) *Tuam*) Helenam, nempe, quæ tot malorum causa fuit.

(*) *Funera fratrum*) Qui bello Trajano, ejus causa mactati sunt.

(h) *Loquebatur*) Cupido *scilicet*.

(i) *Puerilis*) Cupidinis, qui Poetam per somnos alloquutus est.

(k) *Palinurus*) Fuit hic optimus navis Æneæ gubernator, cui Amorem perfectum amandi magistrum, quem in somnis Poeta viderat, non sine lepore ad alia pergens comparat.

(l) *Inire*) Id est, Amoris remedia nondum satis peritus scribere.

Quis-

Quisquis amas, loca sola nocent: loca sola caveto;
Quo fugis? (*a*) in populo tutior esse potes.
Non tibi secretis (augent secreta furores)
Est opus: auxilio turba futura tibi est.
Tristis eris, si solus eris: dominæque relictæ
Ante oculos facies stabit, ut ipsa, tuos.
Tristior idcirco nox est, quam tempora Phœbi:
Quæ relevet luctus, turba sodalis abest.
Nec fuge colloquium: nec sit tibi janua clausa:
Nec tenebris vultus flebilis abde tuos.
Semper habe (*b*) Pyladen, qui consoletur Orestem.
Hic quoque amicitiæ non levis usus erit.
Quid nisi secretæ læserunt (*c*) Phyllida silvæ?
Certa necis causa est: incomitata fuit.
Ibat, ut (*d*) Edono referens (*e*) trieterica Baccho
Ire solet fusis barbara (*f*) turba comis.
Et modo, qua poterat, longum spectabat in æquor:
Nunc in arenosa lassa jacebat humo.
Perfide Demophoon, surdas clamabat ad undas:
Ruptaque singultu verba dolentis erant.
Limes erat tenuis longa subnubilus umbra:
Quo tulit illa suos ad mare sæpe pedes.

INTERPRETATIO.

Quisquis amas, loca deserta officiunt: fuge loca deserta. Quo te agis? Potes esse securior in populo. Non tibi est opus locis *remotis; (loca sola augent furores:) cœtus erunt tibi adjumento. Mœstus eris si solus eris: & vultus dominæ desertæ exhibebuntur oculis tuis, tanquam ipsa adesset. Idcirco nox est tristior quam tempora Phœbi; cœtus sociorum desideratur, qui minuat mœstitiam. Nec vita sermones: nec janua sit tibi operta; nec tristis obvolve faciem tuam tenebris. Semper adsit tibi Pylades, qui consoletur Orestem. Hæc quoque utilitas amicitiæ non erit parva. Quid nisi silvæ remotæ perdiderunt* Phyllida? *Causa certa mortis est; incomitata fuit. Incedebat ut turba barbara celebrans trieterica Bacchi* Edoni *solet incedere sparsis comis. Et modo prospiciebat quantum poterat in mare vastum: nunc jacebat defessa in solo arenoso. Infide Demophoon, vociferabatur ad undas surdas: & verba mœrentis erant interrupta singultu. Callis erat subobscurus prolixa umbra; quo illa sæpe contulit suos gradus ad mare.*

NOTÆ.

(a) *In populo*) Verissime: atque hoc unum est ex præceptis optimum; præsertim vero si populum memineris deligere: quanquam ipsa per se turba remedio est.

(b) *Pyladem*) Fuit hic Strophii filius, indis solubili cum Oreste Agamemnonis filio, amicitia conjunctus, quem ob matris cædem furiis actum ad omnia pericula sequutus est.

(c) *Phyllida*) Quæ Demophoontis absentiam ferre non valens, sese laqueo ex vivis sustulit.

(d) *Edono*) Ab Edone, Thraciæ monte, ubi multus Bacchi cultus, hic vini Deus dictus est.

(e) *Trieterica*) Festa sunt Bacchi solemniora, quæ tertio quoque anno, in memoriam expeditionis Indicæ, ex qua post tertium annum redilt, celebrabantur.

(f) *Turba*) De Bacchantibus fœminis, sacra Bacchi celebrantibus, loquitur.

Nona terebatur miseræ via : (*a*) Videris , inquit :
Et spectat (*b*) zonam pallida facta suam.
Adspicit & (*c*) ramos : dubitat , refugitque quod audet :
Et timet : & digitos ad sua colla refert.
(*d*) Sithoni , tunc certe vellem non sola fuisses ;
(*e*) Non fleres (*f*) positis Phyllida , silva , comis.
Phyllidis exemplo nimium secreta timete ,
Læse vir a domina , læsa puella viro.
Præstiterat (*g*) juvenis , quidquid mea Musa jubebat ;
Inque suæ portu pœne salutis erat.
Recidit , ut cupidos inter devenit amantes :
Et , quæ condiderat , tela resumsit Amor.
Si quis amas , nec vis ; facito contagia vites.
Hæc etiam pecori sæpe nocere solent.
Dum spectant oculi læsos , læduntur & ipsi :
Multaque corporibus (*h*) transitione nocent.
In loca nonnunquam siccis arentia glebis
De prope currenti flumine manat aqua.
(*i*) Manat amor tectus , si non ab amante recedas ;
Turbaque (*k*) in hoc omnes ingeniosa sumus.

INTERPRETATIO.

Misera conficiebat nonum iter. Contulueris , inquit : & pallida facta intuetur cingulum suum. Spectat etiam ramos , hæsitat & respuit quod audet : & metuit : & refert digitos ad sua colla. Sithoni , vellem certe tunc non sola fuisses ; silva , non plorares Phyllida , comis amissis. Vir offense a domina , puella offensa a domino , metuite nimium deserta exemplo Phyllidis. Juvenis perfecerat quidquid mea Musa imperabat ; & erat propemodum in portu salutis suæ.

Recidit , ut decidit inter amantes cupiditate flagrantes , & Amor resumsit tela quæ abdiderat. Si quis amas , nec vis ; fac vites contagia. Hæc etiam sæpe solent damno esse pecori. Dum oculi intuentur offensos , ipsi etiam offenduntur : & multa officiunt corporibus transmigrando. Aqua defluit nonnumquam in loca torrida glebis siccis de rivo juxta fluente. Amor latens erumpit , si non te sejungas ab amante : & sumus omnes turba solers in hoc.

NOTÆ.

(a) *Videris*) Non sine elegantia sæpius hac voce utitur in majori affectuum commotione , aut desperatione , Poeta. Gall. diceremus , *Qu' il en arrive ce qui pourra* : vel , *y donne ordre qui voudra*.

(b) *Zonam*) Qua mortem arcessere cupiebat.

(c) *Ramos*) Quibus sese suspendere meditabatur.

(d) *Sithoni*) Thracia fuit Phyllis , quæ ideo Sithonis dicitur ; nam Thracia aut certe ejus pars , dicta *Sithonia*.

(e) *Non fleres*) Adeoque nec ipsa Phyllis quæ in amygdalum sine foliis mutata laqueo vitam finisset.

(f) *Positis*) Fingit Poeta Phyllidis causa & ejus mortis dolore sylvam frondes aut folia amittere. Quæ res ex fabula modo allata petita est : cum φύλλα id est folia adveniente Demophoonte amygdalus emiserit , in quem Phyllis mutata.

(g) *Juvenis*) Cujusdam juvenis exemplo , qui prope liber amantium consortio recidit , eos fugiendos esse docet Poeta.

(h) *Transitione*) Id est , dum ab uno ad alium feruntur.

(i) *Manat*) Furtim pectori illabitur , aut ex eo irrumpit.

(k) *In hoc*) Ut manet , amor viresque resumet , nisi amantium consortia vitaverimus.

Ai-

Alter item jam sanus erat; vicinia læsit.
Occursum dominæ non tulit ille suæ.
Vulnus in antiquum rediit male firma cicatrix;
Successumque artes non habuere meæ.
Proximus a tectis ignis defenditur ægre:
Utile finitimis abstinuisse locis.
Nec, quæ ferre solet spatiantem porticus illam,
Te ferat: (a) officium neve colatur idem.
Quid juvat (b) admonitu tepidam recalescere mentem?
Alter, si possis, orbis habendus erit.
Non facile esuriens posita retinebere mensa,
Et multum saliens incitat unda sitim.
Non facile est visa taurum retinere juvenca:
Fortis equus visæ semper adhinnit equæ.
Hæc ubi præstiteris, ut tandem (c) littora tangas,
Non satis est ipsam deseruisse tibi.
Et soror, & mater (d) valeant, & conscia nutrix,
Et quicquid dominæ (e) pars erit ulla tuæ.
Nec veniat servus: nec flens ancillula fictum
Suppliciter dominæ nomine dicat, Ave.
Nec, si scire voles, quid agat tamen illa, rogabis.
Profer: erit lucro lingua retenta suo.
Tu quoque, qui causam finiti reddis amoris,
Deque tua domina multa querenda refers;

INTERPRETATIO.

Alter item jam convaluerat; vicinitas offendit. Ille non sustinuit occursum Dominæ suæ. Cicatrix male indurata recidit in veterem plagam: & meæ artes caruerunt felici exitu. Ignis proximus a tectis vix arcetur: utile effugisse loca vicina. Nec porticus, quæ solet habere illam deambulantem, te habeat: neve idem obsequium præstetur. Quid prodest animum tepidum inflammari denuo admonitu? Alter orbis erit colendus, si queas. Esuriens non coercberis facile, admota mensa: & aqua multum exiliens provocat sitim. Non facile est cohibere taurum, visa juvenca: equus generosus semper adhinnit equæ aspectæ. Ubi hæc servaveris, ut tandem ad litus appellas, non satis est tibi ipsam dereliquisse. Et soror, & mater, & nutrix conscia discedant; & quidquid erit pars aliqua dominæ tuæ. Nec accedat servus; nec mœrens ancillula dicat suppliciter verbis dominæ simulatum, Ave. Nec si cupies nosse, quid tamen illa faciat, petes. Procrastina: lingua repressa erit emolumento suo. Tu etiam qui refers causam extincti amoris, & narras multa conquerenda de tua domina;

NOTÆ.

(a) *Officium*) Erga puellam *scil.*

(b) *Admonitu*) Id est, oculis mentique ea objecta repræsentando, quibus permoveantur.

(c) *Littora*) Quietem ab amore.

(d) *Valeant*) Ab omnibus discedendum censet, quibus in memoriam revocari possit amica.

(e) *Pars*) Id est, amictum, aut aliquid simile, quo amicæ refricatur memoria.

Digitized by Google

(*a*) Parce queri; melius sic ulciscêre tacendo;
Dum desideriis effluat illa tuis.
Et malim taceas, quam te desisse loquaris.
Qui nimium multis, Non amo, dicit, amat.
Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
Quam subito: lente desine; tutus eris.
Flumine perpetuo torrens solet acrius ire;
Sed tamen hæc brevis est, illa perennis aqua.
(*b*) Fallat, & in tenues evanidus exeat auras;
Perque gradus molles emoriatur amor.
Sed modo dilectam scelus', est odisse puellam:
Exitus ingeniis convenit iste feris.
Non curare sat est; odio qui finit amorem,
Aut amat, aut ægre desinet esse miser.
Turpe, vir & mulier, juncti modo, protinus hostes:
Non illas lites (*c*) Appias ipsa probat.
Sæpe (*d*) reas faciunt, & amant; ubi nulla simultas
Incidit, (*e*) admonitu liber aberrat amor.
Forte (*f*) aderam juveni: dominam lectica tenebat.
Horrebant sævis omnia verba minis.
Jamque (*g*) vadaturus, Lectica prodeat, inquit.
Prodierat; visa conjuge mutus erat.

INTERPRETATIO.

desine conqueri: melius sic vindicabis omittendo, donec illa elabatur votis tuis. Et malim sileas, quam dicas te cessasse. Qui profitetur apud plures, se non amare, amat. Sed ignis certius opprimitur sensim, quam repente: Paulatim cessa, securus eris. Torrens solet currere vehementius fluvio jugi: sed tamen hæc aqua est momentanea, illa assidua. Amor decipiat, & evanescat in aerem subtilem, & pereat per gradus insensiles. Sed flagitium est odio habere puellam modo amatam: hic finis ad animos spectat feroces. Abunde est negligere; qui finem imponit amori odio, aut amat, aut vix cessabis esse infelix. Fœdum, vir & fœmina, modo conjuncti, illico hostes: Appias ipsa non laudat illa dissidia. Sæpe accusant, & amant: ubi nulla discordia evenit; amor solutus admonitionibus deflectit. Forte adstabam juveni: lectica habebat dominam: omnia verba horrida erant denuntiationibus terribilibus. Et jam vadaturus, exeat, inquit, lectica: Exiverat: uxore aspecta mutus erat.

NOTÆ.

(a) *Parce queri*) Optime præcipit, ne forte querendo & sibi morem gerendo satietur animus, minuatur injuria, excusetur; ne genio placens interim recurrat amica, &c. Non moveri optimum est; nam quærit, nec satis sanus est qui queritur: statimque maximas vires sumserit illud quod non, nisi quia placet, queritur.

(b) *Fallat*) *Ita evanescat, ut non sentiatur.*

(c) *Appias*) Venus est genitrix, cujus templum in foro fuit C. Cæsaris, ab aqua Appia, quæ illic erat, cognominata.

(d) *Reas faciunt*) Quosdam dicit de puellis conqueri, quas maxime amant: ut minus finem amoris lites indicent.

(e) *Admonitu liber*) Sponte Amorem, quem nemo abire cogat, dicit discedere.

(f) *Aderam*) *Advocatus operam meam præstabam*: vel simpliciter, *Adstabam*.

(g) *Vadaturus*) Vadari ille dicitur qui adversarium in jus venire cogit, vel sponsorem exhibere, cujus fide certum sit ut se constituto die sistat.

Et

Digitized by Google

Et manus, & manibus duplices cecidere (*a*) tabellæ;
Venit in amplexus: atque ita, Vincis, ait.
[Tutius est, aptumque magis, discedere pace,
Quam petere a thalamis litigiosa fora:]
Munera quæ dederis, habeat sine lite jubeto:
Esse solent magno damna (*b*) minora bono.
Quod si vos aliquis conducet casus in unum,
Mente memor tota, quæ damus arma, tene.
Nunc opus est armis: hic, o fortissime, pugna.
Vincenda est telo (*c*) Penthesilea tuo.
Nunc tibi rivalis, nunc durum limen amanti,
Nunc (*d*) mediis subeant irrita verba Deis.
Nec compone comas, quia sis venturus ad illam:
Nec toga sit (*e*) laxo conspicienda sinu.
Nulla sit ut placeas alienæ cura puellæ:
Jam facito (*f*) e multis una sit illa tibi.
Sed quid præcipue nostris conatibus obstet
Eloquar, exemplo quemque docente suo.
Desinimus tarde, quia nos speramus amari.
Dum sibi quisque (*g*) placet, credula turba sumus.
At tu nec voces (quid enim fallacius illis?
Crede, (*h*) nec æternos pondus habere Deos.
Neve puellarum lacrymis moveare caveto;
Ut flerent, oculos erudiere suos.

INTERPRETATIO.

Et manus & duplices codicilli defluxerunt manibus: se dedit in complexus: atque ita loquitur, Superas. Securius est & magis idoneum disjungi pace, quam ire a cubiculis ad fora litigiosa. Imperato possideat sine litigio dona quæ obtuleris: detrimenta minora solent esse magno lucro. Quod si fors aliqua vos coget in unum, retine memor animo tota arma quæ tradimus: nunc opus est armis: hic certa, o generosissime. Penthesilea superanda est ferro tuo. Nunc æmulus, nunc durum limen tibi amanti, nunc verba vana, Diis testibus in animum revocentur. Nec exorna capillos, quia sis iturus ad illam: nec toga sit spectanda sinu laxo. Nulla modo labores, ut gratus sis alienæ puellæ: fac ut illa sit jam tibi una e pluribus. Sed dicam quid præsertim moretur nostros nisus, exemplo suo admonente unumquemque. Sero desistimus quia speramus nos amari. Sumus turba credula, dum quisque sibi plaudit. At tu nec fidem adhibe verbis, (quid enim fraudulentius illis?) nec Deos æternos alicujus esse momenti. Et vide ne tangaris fletibus puellarum: docuerunt oculos suos lacrymare.

NOTÆ.

(a) *Tabellæ*) Codicillos dixit, quibus jura continebantur.

(b) *Minora bona*) Quia eo pretio libertas emitur.

(c) *Penthesilea*) Puellam quam quis amaverit, fortissimæ comparat Amazonum reginæ, adversus quam pugnandum sit.

(d) *Mediis*) Qui a puella, falso jurante advocantur.

(e) *Laxo*) *Honoris causa demissis.*

(f) *E multis*) Quæ minus adeo ametur.

(g) *Placet*) Ut sese denique amari posse credat.

(h) *Nec æternos pondus*) Quia perjuria dii rident amantum, nec quid jurent, cogitant puellæ.

Artibus innumeris mens oppugnatur amantum;
Ut lapis æquoreis undique pulsus aquis.
(a) Nec causas aperi, quare divortia malis:
Nec dic, quid doleas, clam tamen usque dole.
Nec peccata (b) refer, ne diluat: ipse (c) favebis,
Ut melior causa, causa sit (d) illa tua.
Qui silet, est firmus: qui dicit multa puellæ
Probra, satisfieri (e) postulat ille sibi.
Non ego (f) Dulichio (g) furiales more sagittas,
Nec (h) rapidas ausim (i) tingere in amne faces.
Nec nos purpureas (k) pueri resecabimus alas:
Nec sacer arte mea (l) laxior arcus erit.
(m) Consilium est, quodcunque cano, parete canenti,
Utque facis, cœptis, Phœbe saluber, ades.
Phœbus adest: sonuere (n) lyræ; sonuere pharetræ:
Signa Deum nosco per sua: Phœbus adest.

INTERPRETATIO.

Mens amantum appetitur dolis innumeris, ut saxum jactatum undique aquis marinis. Nec causas dicito, propter quas malis dissidia, nec loquitor quid ægre feras, clam tamen ægre feras sine fine. Nec commemora delicta, ne expurget: ipse indulgebis: ut illa causa sit potior causa tua. Qui tacet est fortis: qui ingerit multas contumelias puellæ, ille petit sibi satisfieri. Ego non audeam mergere in fluvio sagittas furibundas, nec faces ardentes more Dulichio. Nec nos præscindemus alas purpureas pueri: nec sacer arcus erit remissior arte mea. Quodcumque cano est consilium, & auscultate canenti: & Phœbe salutaris, annue inceptis, ut facis. Phœbus favet: lyræ strepuerunt: Pharetræ strepuerunt. Cognosco Deum per sua indicia: Phœbus favet.

NOTÆ.

(a) *Nec causas aperi*) Ne forte leviusculæ tandem videantur, nec satis dignæ, quibus convellatur amor. Præceptum multis de causis optimum.

(b) *Refer*) Apud amicam, *scilicet*.

(c) *Favebis*) Puellæ peccata diluenti, ut si maxima sint, nulla videantur.

(d) *Illa*) Causa amicæ.

(e) *Postulat*) Quanti usus esse potest in vita hæc, si quis bene meditatus fuerit, veritas! Non alia re magis ferociuli sunt quidam, quam quod in cordatos viros incidunt, qui bonitate sua postulare videntur, quia ipsi ultro, *retinentibus malis*, bene facere student. Ergo cautum maxime opus esse hac in parte virum bonum, quilibet qui hæc legerit, vir bonus cogitet; ne non modo improbos juvare nequeat, sed insuper eorum in se nequitiam intempestiva sua bonitate desivet. Latrantibus canibus ne allatret, impos contemnat; ne sibi in sua rabie, quæ aliquid posse videatur, placeant. Quiescat denique.

(f) *Dulichio*) Ulyssis, Dulichii insulæ regis, qui amores suos cum Circe & Calypso, præceps nimia, non dissolvit, , sed violento more abrupit, laceravit, discerpsit.

(g) *Furiales*) Cupidinis, quibus incensa Circe, Calypso.

(h) *Rapidas*) Ab effectu, quia amantes, præsertim vero puellas, in rabiem vertit.

(i) *Tingere in amne*) Id est, violentissimo & truculento more amorem extinguere.

(k) *Pueri*) Amoris, *scil.*

(l) *Laxior*) Pro minus potente, quia laxi nulla vis.

(m) *Consilium*) Vide clarissimi Heinsii notam.

(n) *Lyra*) Apollinis Musicæ inventoris gestamen.

Con-

(*a*) Confer (*b*) Amyciæis medicàtum vellus ahenis
　　Murice cum Tyrio: turpius illud erit.
Vos quoque formosis vestras conferte puellas:
　　Incipiet dominæ quemque pudere suæ.
(*c*) Utraque formosæ Paridi potuere videri;
　　Sed sibi collatam vicit utramque Venus.
Nec solam faciem; mores quoque confer & artem:
　　Tantum judicio ne tuus obsit amor.
Exiguum est, quod deinde canam: sed profuit illud
　　Exiguum multis: in quibus ipse fui.
Scripta cave relegas blandæ servata puellæ:
　　Constantes animos scripta relecta movent.
Omnia pone feros (quamvis invitus) in ignes:
　　Et dic, Ardoris sit (*d*) rogus iste mei.
(*e*) Thestias absentem succendit stipite natum.
　　Tu timide flammæ perfida verba dabis?
Si potes, & (*f*) ceras remove: quid imagine muta
　　Carperis? (*g*) hoc periit (*h*) Laodamia modo.
Et loca multa nocent; fugito loca conscia vestri
　　Concubitus; causas mille doloris habent.

INTERPRETATIO.

Compara lanam infectam ahenis Amyclais cum purpura Tyria: illa erit languidiore colore. Vos etiam comparate vestras puellas cum pulcris: unusquisque occipiet erubescere puellam suam. Utraque potuerunt videri pulcra Paridi; sed Venus superavit utramque secum comparatam. Nec compara solum vultum, compara *etiam mores & solertiam: tantum ne amor tuus efficiat judicio. Quod postea cantabo est parvum, sed illud parvum juvit multos: inter quos ipse fui. Vide ne relegas literas asservatas suavis puellæ: litteræ relectæ percellunt mentes firmas. Immitte omnia (quanquam ægre) in sævos ignes: & dic, hic sit rogus amoris mei. Thestias inflammavit filium absentem stipite. Tu injicies cunctanter verba infida in ignem? Si potes, projice etiam ceras: quamobrem moveris effigie muta? Laodamia periit hoc modo. Multa etiam loca officiunt: vitato loca conscia vestri concubitus; habent mille causas doloris.*

NOTÆ.

(a) *Confer*) Comparatione cum aliis puellis, suam cuique minus pulcram videndam; adeoque minuendum amorem, docere instituit Poeta.

(b) *Amyclæis*) Fuerunt Amyclæ Peloponnesi civitas juxta Eurotam, ubi purpureo colore vellera imbuebantur, quæ, quamvis pulcra, nihilominus cum Tyriis collata de suo pretio perdere multum videbantur.

(c) *Utraque*) Juno, *scil.* & Pallas, de quarum pulcritudine simul & Veneris sententiam suam dicere jussus est Paris.

(d) *Rogus*) In quem projectus meus ignis aut Amor pereat.

(e) *Thestias*) Althea Thestii filia, quæ filium suum Meleagrum, in focum projecto stipite, quo illius fata continebantur perdidit. Quam fabulam prolixe ab Ovidio Metam. 8. a v. 450. enarratam huc piget transcribere.

(f) *Ceras*) Imagines cereas, amicæ vultus referentes.

(g) *Hoc modo*) Per asservatam Protesilai in cera imaginem. Ambigue loquutus est Poeta, quod fugiendum.

(h) *Laodamia*) De qua in Epistolis, quæ sic in sua loquitur:

Dum tamen arma geris, diverso miles in orbe,
Quæ referat vultus, est mihi cera, tuos.

Hic

Hic fuit; hic cubuit: thalamo dormivimus isto:
Hic mihi lasciva gaudia nocte dedit.
Admonitu refricatur amor; vulnusque novatum
(*a*) Scinditur: (*b*) infirmis causa pusilla nocet.
Ut pæne extinctum cinerem si sulfure tangas;
Vivet, & e minimo maximus ignis erit.
Sic, nisi vitaris quidquid renovabit amorem,
Flamma redardescet, quæ modo nulla fuit.
(*c*) Argolides cuperent fugisse Capharea puppes;
Teque, (*d*) senex, luctus ignibus ulte tuos.
Præterita cautus (*e*) Niseide navita gaudet.
Tu loca, quæ nimium grata fuere, cave.
Hæc tibi sint (*f*) Syrtes; hæc (*g*) Acroceraunia vita:
Hic vomit epotas dira (*h*) Charybdis aquas.
(*i*) Sunt, quæ non possint aliquo cogente juberi;
Sæpe tamen casu facta juvare solent.

INTERPRETATIO.

Hic fuit; hic jacuit: dormivimus isto cubiculo; præbuit mihi hic voluptatem nocte lasciva. Amor renovatur admonitione: & plaga renovata aperitur; parva causa officit debilibus. Quemadmodum si moveas cinerem prope extinctum sulphure accendetur; & ignis maximus erit e minimo: sic nisi effugeris quidquid reintegrabit amorem, flamma resuscitabitur, quæ modo nulla fuit. Naves Argolicæ optarent vitasse Capharea, & te senex ulte tuos mærores. Nauta prudens lætatur Niseide vitata. Tu fuge loca quæ fuerunt nimium suavia. Hæc sint tibi Syrtes; effuge hæc Acroceraunia; hic crudelis Charybdis reddit aquas absorptas. Sunt, quæ non possint imperari ab ullo vim faciente; sæpe tamen forte præstita solent prodesse.

NOTÆ.

(a) *Scinditur*) *Aperitur*. Methaphora est a vulneribus, quæ nonnunquam recrudescunt.

(b) *Infirmis*) Quanta cura istud meditari oportet pusillum!

(c) *Argolides*) Docet a simili, loca fugienda esse, quæ periculosa sunt. Hujus loci vero hæc est fabula. Nauplius Palamedis pater Rex Eubœæ, cum Ulyssis opera præsertim, & Græcorum iniquo judicio filium circumventum & occisum intellexisset, ut eam necem ulcisceretur, Græcis Troja redeuntibus & tempestate laborantibus, ex Caphareo Eubœæ promontorio, accensa face, signum dedit: quasi illic portus fuisset, quo cum illi navigassent, inter asperrimos scopulos naufragio afflicti sunt.

(d) *Senex*) Nauplius est, qui falso portus indicio, Græcis naufragii causa fuit.

(e) *Niseide*) Scyllam dicit, quæ est scopulus in freto Siculo. Quanquam Phorci fuit filia Scylla quæ in hunc scopulum mutata est, sed hic Poeta, quod & fecit Maro, Scyllam Nisi filiam, cum illa altera confundit.

(f) *Syrtes*) Duæ sunt ad littus Africanum, quæ loca sunt vadosa, quo arenæ cumulos aqua ventis turbata cogit; qui brevia navigantibus maxime periculosa efficiunt.

(g) *Acroceraunia*) Epiri montes sunt & scopuli.

(h) *Charybdis*) Gurges est in freto Siculo insanis undarum vorticibus æstuans, proxima quæque absorbens, iterumque revomens.

(i) *Sunt*) Multæ res, *scilicet*.

Pem-

Digitized by Google

Perdat opes (*a*) Phædra; parces, Neptune, (*b*) nepoti eq
Nec faciet pavidos (*c*) taurus (*d*) avitus equos.
(*e*) Gnossida fecisses inopem; (*f*) sapienter amasset.
Divitiis alitur luxuriosus amor.
Cur nemo est, (*g*) Hecalen; nulla est, quæ ceperit (*h*) Iron?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.
Non habet, unde suum paupertas pascat amorem:
Non tamen hoc tanti est, pauper ut esse velis.
At tibi sit tanti non indulgere (*i*) theatris;
Dum bene de vacuo pectore cedat amor.
Enervant animos (*k*) citharæ, (*l*) lotosque, lyræque;
Et vox, & (*m*) numeris brachia mota suis.
Illic assidue ficti saltantur amantes:
Quid caveas (*n*) actor, quid juvet, arte docet.

INTERPRETATIO.

Phædra amittat divitias; ignosces nepoti, o Neptune. Nec taurus ab avo immissus perterrefaciet equos. Ad inopiam coegisses Gnossida, amasset sapienter. Amor lascivus nutritur opibus. Quamobrem nullus est qui deliniverit Hecalen; nulla est quæ commoverit *Iron? Quia scilicet alter egenus, altera inops. Inopia non habet unde nutriat suum amorem: hoc tamen non est tanti ut cupias esse inops. At tibi sit tanti non frequentare theatra; donec amor bene recedat ex vacuo pectore. Cithara, & lotus, & lyra molliunt mentes: & vox & brachia agitata numeris suis. Amatores simulati semper illic saltantur: Mimus docet artificiose quid fugias, & quid juvet.*

NOTÆ.

(a) *Phædra*) Jam de ea Minois filia, Thesei uxore sæpius vidimus: quæ si divitiis & otio non abundasset, Hippolyti privigni amore capta non fuisset: adeoque nec ipsum spreta ad patrem oblati stupri accusasset; nec credulus Theseus adversus eum Neptunum invocasset; nec Phocas contra innocentem Neptunus immisisset.

(b) *Nepoti*) Hippolyto, cujus avus fuit Ægeus, Neptuni filius.

(c) *Taurus*) Alii a Phocis perterritos dicunt equos Hyppolyti, a quibus, curru excussus, per saxa discerptus est.

(d) *Avitus*) Ab avo, seu potius proavo Neptuno immissus.

(e) *Gnossida*) Pasiphae est, quæ a Gnoso, Cretæ celeberrimo oppido, ubi Minos regnavit, sic dicta.

(f) *Sapienter*) Adeoque maritum, non taurum.

(g) *Hecalen*) Fuit Hecale anus paupercula, quæ Theseum hospitio excepit.

(h) *Iron*) Ithacensis mendicus fuit, de quo in Penelope.

(i) *Theatris*) Habent Theatra bonæ notæ plurima, sed quæ non nisi castæ mentis periculo maximo excernuntur: *Filii Dei cum viderent pulcras esse filias hominum, ex iis sibi uxores delegerunt.* Genes. 6. Delegerunt & dilexerunt, quia pulcras viderunt: & pulcræ videntur quæ pulcræ sunt. Quotusquisque vero oculos & aures, Ulyssis more, ubi apertissimis opus est, obturare sciverit aut potuerit.

(k) *Cithara*) Quæ in theatris resonant.

(l) *Lotosque*) Est lotus arbuscula Africæ familiaris, fructum ferens suavissimum; quem ideo Patriæ oblivionem inducere voluerunt Poetæ. Ejus fruticis ligno ad tibias veteres utebantur, unde pro iis positum.

(m) *Numeris*) *En cadance.*

(n) *Actor*) Locum mendosum quamobrem crediderit clariss. Heinsius plane non video: cum tam bonus, quamquam paulo obscurior sensus sit. Fabularum actores dicit perite & arte Amatoria docere, quæ fugere oporteat; quæque jucunda dum ab histrionibus aguntur amorem fovent, quo aliquis ab amica repulsus torquetur.

Ælo-

Digitized by Google

Eloquar (*a*) invitus: teneros (*b*) ne tange poetas.
Submoveo dotes impius ipse meas.
(*c*) Callimachum fugito; non est inimicus Amori:
Et cum Callimacho tu quoque, (*d*) Coe, noces.
Me certe (*e*) Sappho meliorem fecit amicæ:
Nec rigidos mores (*f*) Teja Musa dedit.
Carmina, quis potuit tuto legisse Tibulli,
Vel tua, cujus opus (*g*) Cynthia sola fuit?
Quis potuit lecto (*h*) durus discedere (*i*) Gallo?
Et mea nescio quid carmina dulce sonant.
Quod nisi dux operis vatem frustratur Apollo;
Æmulus est vestri maxima causa mali.
At tu rivalem noli tibi fingere quemquam:
Inque suo solam crede jacere toro.
Acrius (*k*) Hermionen ideo dilexit Orestes;
Esse quod alterius cœperat illa viri.
Quid, Menelae, doles? ibas sine conjuge Creten:
Et poteras nupta lentus abesse tua.

INTERPRETATIO.

Dicam coactus: ne attinge molles poetas. Impius ipse subverto dotes meas. Removere Callimachum; non est infensus amori: Tu quoque Coe officis etiam cum Callimacho. Sappho me prœstitit profecto leniorem amicæ: nec musa Teja docuit mores severos. Quis potuit legisse secure versus Tibulli, vel tuos, cujus opus fuit una Cynthia? Quis potuit abire crudelis Gallo lecto? Mea etiam carmina resonant nescio quid suave. Quod nisi Apollo impulsor operis destituit poetam; rivalis est causa maxima vestræ ægritudinis. At tu noli tibi comminisci ullum æmulum; & crede solam cubare in suo lecto. Orestes ideo vehementius amavit Hermionen, quod illa cœperat esse alterius viri. Quamobrem mæres Menelae? proficiscebaris Creten sine uxore: & poteras tardus sejungi ab uxore tua.

NOTÆ.

(a) *Invitus*) Non tam quidem, qui sibi teneri Poetæ laudem non obscure tribuit.

(b) *Ne tange*) Plurima vero in illis legendis cautione est opus: neque certe majus aliud mentis venenum. Atqui ab illis tam multa quæ optima sunt licet desumere. Verum est. Sed rosæ sunt inter spinas; aut fructus quos custodiunt serpentes.

(c) *Callimachum*) Illum antea Elegiarum scriptorum elegantissimum, sed lascivum, vidimus.

(d) *Coe*) Est Coe Ægæi maris insula, Cariæ opposita, Philetæ Elegiographi Poetæ, de quo nunc, patria.

(e) *Sappho*) Cujus fœminæ carmina fuerunt maxime lasciva, sicuti ipse monuit Poeta in Arte.

(f) *Teja*) Anacreontis Teji & maxime lascivi Poetæ; cujus patria fuit *Tejos*, vel *Teos*, urbs Ioniæ.

(g) *Cynthia*) Fuit hæc Propertii amica, quam ubique celebrat.

(h) Durus) Amori intactus.

(i) *Gallo*) Hunc quoque Poetam Ægypti a Cæsare præsidem, qui sese sua nece cruentavit, antea vidimus.

(k) *Hermionen*) Fuit hæc Menelai & Helenæ filia, quam Tyndarus avus maternus Oresti, Agamemnonis filio, inscio patre, qui apud Trojam militabat, pater vero ipse, eorum, quæ a socero gesta erant ignarus, Pyrrho despondit: Qua re factum est ut Orestes rivalem, cui tradita fuerat sponsa, trucidaverit.

Ut

Digitized by Google

Ut Paris hanc rapuit; nunc demum uxore carere
Non potes: alterius crevit amore tuus.
Hoc & in abducta Briseide flebat Achilles,
Illam (*a*) Plisthenio gaudia ferre toro.
Nec frustra flebat: mihi credite: (*b*) fecit Atrides,
Quod si non faceret, turpiter esset iners.
Certe ego fecissem, nec sum sapientior illo.
Invidiæ fructus maximus ille fuit.
Nam sibi quod nunquam tactam Briseida jurat,
Per sceptrum: sceptrum non putat esse Deos.
Dî faciant, dominæ possis transire relictæ
Limina; proposito sufficiantque pedes.
Et poteris; modo velle tene: (*c*) nunc fortiter ire,
Nunc opus est celeri subdere calcar equo.
Illo (*d*) Lotophagos, illo Sirenas in (*e*) antro
Esse puta: remis adjice (*f*) vela tuis.
Hunc quoque, quo quondam nimium rivale dolebas,
Vellem desineres hostis habere loco.
At certe, quamvis odio remanente, saluta.
Oscula cum poteris jam dare; sanus eris.
Ecce cibos etiam, medicinæ fungar ut omni
Munere, quos fugias, quosve sequare dabo.

INTERPRETATIO.

Postquam Paris hanc sustulit; nunc tandem non quis esse sine uxore: tuus amor auctus est amore alterius. Achilles etiam hoc dolebas in Briseide abrepta, illam portare gaudia lecto Plisthenio. Nec de nihilo dolebas; fidem mihi adhibete: Atrides præstitit quod si non præstitisset, fuisset fœde vecors. Profecto ego fecissem, nec sum sapientior illo. Illa utilitas invidia fuit maxima. Nam quod juras per sceptrum Briseida nunquam tactam a se; sceptrum non credis esse Deos. Dii præstent possis transgredi domum Dominæ relictæ; & pedes sufficiant instituto. Et poteris; retine tantum velle; nunc opus est strenue incedere, nunc opus est *urgere equum velocem stimulis. Credito Lotophagos esse in illa spelunca; Sirenas esse in illa: adde vela remis tuis. Optarem etiam omitteres in inimicorum numero recensere æmulum, quo olim nimium mœrebas. At certe, quamvis odio durante, salute impertitor. Cum jam poteris ferre oscula, firmus eris. Ecce, ut præstem omnia officia medicinæ, præbebo etiam cibos quos removeas, & quos sumas.*

NOTÆ.

(a) *Plisthenio*) Agamemnoni, Plisthenis filio, quem Atrei dixerunt ideo Poetæ, quod ab Atreo patruo, defuncto patre, una cum fratre Menelao educatus fuerit.

(b) *Fecit*) Nempe cum Briseide rem habuit.

(c) *Nunc*) Cum præter amicæ domum iter habendum est.

(d) *Lotophagos*) Populi fuerunt Africæ, a Loto fructu, de quo supra, sic dicti: cujus suavitate usque adeo capti sunt Ulyssis socii, ut ejus, Patriæque sint obliti.

(e) *Antro*) Invidiose de amicæ domo loquitur.

(f) *Vela*) Metaphora a navigantibus, qua ocyssime prætereundum esse indicat.

(a) Daunius, an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
An veniat (b) Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus (c) erucas aptum vitare salaces;
Et quidquid Veneri corpora nostra parat.
Utilius sumas acuentes lumina rutas;
Et quidquid Veneri corpora nostra negat.
Quid tibi præcipiam de Bacchi munere, quæris?
Spe brevius monitis expediere meis.
Vina parant animum Veneri, nisi plurima sumas;
Ut stupeant multo corda sepulta mero.
Nutritur vento, vento restinguitur ignis;
Lenis alit flammam, grandior aura necat.
Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
Eripiat: si qua est inter utramque, nocet.
Hoc opus exegi: fessæ date serta carinæ.
Contigimus portum, quo mihi cursus erat.
Postmodo reddetis sacro pia vota poetæ,
Carmine sanati fœmina virque meo.

INTERPRETATIO.

Omnis bulbus Daunius an tibi missus a regionibus Libycis, an afferatur Megaris, erit perniciosus. Nec minus utile fugere erucas salaces; & quidquid facis corpora nostra expedita ad Venerem. Capias aptius rutas acuentes visum: & quidquid avertit corpora nostra a Venere. Petis quid tibi suadeam de dono Bacchi? Exsolveris meis monitis spe citius. Vina instigant animum ad Venerem, nisi bibas plurima; ut mens oppressa multo vino torpeat. Ignis alitur vento, opprimitur vento. Placida aura nutrit flammam, vehementior extinguit. Aut nulla sit ebrietas, aut tanta ut tibi absumat curas; si aliqua est inter utramque, officit. Absolvi hoc opus: porrigite corollas navi fatigatæ. Pervenimus ad portum, ad quem intendebam. Vir & fœmina restituti versibus meis exsolvatis deinceps pia vota sacro vati.

NOTÆ.

(a) *Daunius*) Apulea Daunia Provincia Italiæ, unde Bulbi Romam portabantur, post Africanos seu Libycos optimi, teste Plinio.

(b) *Megaris*) Megara urbs fuit Atticæ.

(c) *Eruca*) Herba est virtutis calidæ. quam vocamus *Roquette*.

Digitized by Google

DE MEDICAMINE
FACIEI.

Discite, quæ faciem commendet cura puellæ;
Et quo sit vobis forma tuenda modo.
Cultus humum sterilem (a) Cerealia pendere (b) jussit
Munera: (c) mordaces (d) interiere (e) rubi.
(f) Cultus & in pomis succos emendat acerbos;
Fissaque (g) adoptivas accipit arbor opes.
Culta placent: auro sublimia tecta linuntur:
Nigra sub imposito marmore terra latet.
Vellera (h) sæpe eadem (i) Tyrio medicantur (k) aheno:
Sectile deliciis India præbet (l) ebur.
Forsitan antiquæ, (m) Tatio sub rege, (n) Sabinæ
Maluerint, quam se, rura paterna coli:

INTERPRETATIO.

Puellæ discite quæ cura adjuvet formam; qua ratione pulcritudo sit vobis conservanda. Cultura coegit terram infœcundam exsolvere dona Cerealia: rubi pungentes profligati sunt. Cultura lenit etiam succos immites in pomis; & arbor divisa accipit divitias adoptivas. Exculta jucunda sunt: tecta excelsa inaurantur; terra atra occultatur sub marmore instrato. Lanæ eædem inficiuntur sæpe aheno Tyrio: India suppeditat ebur fissile deliciis. Forsitan Sabinæ veteres præoptaverint, Tatio regnante, arva paterna coli quam se:

NOTÆ.

(a) *Cerealia*) Id est, quæ sunt Ceteris frugum inventricis.

(b) *Jussit*) Jussisse videtur qui causa est, ut quid fiat, alioqui *jubere humum*, &c. tropus est audacior.

(c) *Mordaces*) Quia spinis riget hic frutex, quibus proxima quæque retinet.

(d) *Interiere*) Quia post inventam agriculturam cecidit frutices noxii, rubi præsertim; neque amplius moris ex iis, sed frumento in cibum usi sunt homines.

(e) *Rubi*) Rubus frutex est notissimus mora ferens.

(f) *Cultus*) Qui præsertim per insitionem.

(g) *Adoptivas*) Metaphora gratissima ab hominibus qui sibi alienam prolem adoptant; qua metaphora dulces significat fructus, qui ex surculo mitiori in truncum silvestrem immisso, nascuntur.

(h) *Sæpe*) Ut saturior sit, non dilutus, color. *Dibapham* vocabant purpuram bis tinctam murice.

(i) *Tyrio*) Laudatissima fuit apud veteres purpura Tyro Phœniciæ urbe celeberrima per varias gentes portata.

(k) *Aheno*) Vasa erant amplissima ærea in quibus murice lana inficiebatur.

(l) *Ebur*) Quo ad varia ornamenta, in laquearibus præsertim utebantur: unde Horatius,

Non ebur, neque aureum
Mea renidet in domo lacunar, &c.

(m) *Tatio*) Hic fuit Sabinorum dux acerrimus, qui cum varia victoria cum Romanis pugnasset, tandem, Sabinis ævis in urbem receptis, in regni partem & ipse a Romanis acceptus est.

(n) *Sabinæ*) Fuerunt Sabini, Romæ ad Septentrionem, gens dura, quorum fortissimæ a Poetis itemque historicis laudantur conjuges.

Dum matrona premens (*a*) altum (*b*) rubicunda sedile
Assiduo (*c*) durum pollice nebat opus:
(*d*) Ipsaque claudebat, quos filia paverat, agnos:
Ipsa dabat virgas cæsaque ligna foco.
At vestræ teneras matres peperere puellas.
Vultis inaurata corpora veste tegi.
Vultis odoratos positu variare capillos;
Conspicuam gemmis vultis habere manum.
Induitis collo lapides Oriente paratos:
Et (*e*) quantos oneri est aure tulisse duos.
Nec tamen indignum, si vobis cura placendi,
Cum comtos habeant sæcula nostra viros.
(*f*) Fœminea vestri poliuntur lege mariti:
Et vix ad cultus nupta, quod addat, habet.
Proin se quæque parent: nec quo venentur amores,
Refert: munditiæ crimina nulla merent.
Rure (*g*) latent, finguntque comas: licet arduus illas
Celet Athos; cultas altus habebit (*h*) Athos.
Est etiam placuisse sibi quotacunque voluptas:
Virginibus cordi grataque forma sua est.
Laudatas homini (*i*) volucris Junonia pennas
Explicat: & forma muta superbit avis.

INTERPRETATIO.

Cum matrona rubicunda insidens excelso sedili trahebat fila dura pollice sedulo: Et ipsa in septa admittebat agnos, quos filia egerat ad pastum: ipsa immittebat foco virgas & ligna secta. At vestræ matres ediderunt puellas molles: cupitis corpora velari amictu inaurato. Cupitis variis modis flectere comam unctam; cupitis habere manum splendidam gemmis: gestatis collo lapides Oriente petitos: & tantos, ut sint oneri gestasse duos aure. Nec tamen ineptum, si vobis studium placendi, cum nostra tempora habeant viros excultos. Vestri mariti ornantur muliebriter: & uxor ægre invenit quod adjiciat ad ornatum. Proinde singulæ se ornent: nec interest qua via amores accersant. Munditiæ nulla castigatione sunt digna. Rure conduntur, & componunt capillos: licet excelsus Athos illas tegat; excelsus Athos habebit ornatas. Quotacunque est etiam jucunditas sibi placuisse: pulcritudo sua est accepta & curæ puellis. Avis Junonia pandit pennas approbatas ab homine; & avis muta fastus induit pulcritudine.

NOTÆ.

(a) *Altum*) Ex quo facilius prolixum filum ex colo trahere.

(b) *Rubicunda*) Colore nativo ex dura vita & laboriosa erumpente.

(c) *Durum* (Propter assiduitatem & tædium; aut etiam quia dura & laboriosa manu exercebatur.

(d) *Ipsa*) Non ancilla.

(e) *Quantos*) Gemmis & margaritis non ex fulgore modo, sed & ex magnitudine pretium positum est.

(f) *Fæminea*] Quod turpissimum viris quibus labor convenit.

(g) *Latent, fing.*) Pudicas etiam & quæ rure lateant nullius malæ rei causa sese dicit exornare, ut magis ad cultum quaslibet puellae invitet. Cujusmodi quidem monitore nihil opus fuit.

(h) *Athos*) Mons est inter Thraciam & Macedoniam altissimus.

(i) *Volucris Juno.*) Pavo est Junoni sacer.

Sic

(*a*) Sic potius nos uret amor; quam fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
(*b*) Nec vos graminibus, nec misto credite succo.
Nec tentate (*c*) nocens (*d*) virus amantis equæ.
Nec mediæ (*e*) Marsis finduntur cantibus angues:
(*f*) Nec redit in fontes unda supina suos.
Et quamvis aliquis (*g*) Temesæa removerit æra;
Nunquam Luna suis excutietur equis.
(*h*) Prima sit in vobis morum tutela puellæ:
Ingenio facies conciliante placet.
Certus amor morum est: formam populabitur ætas;
Et placitus rugis vultus aratus erit.
Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit,
Et veniet rugis altera causa dolor.
(*i*) Sufficit, & longum probitas perdurat in ævum;
Fertque suos annos: hinc bene pendet amor.
Disce age, cum teneros somnus dimiserit artus,
Candida quo possint ora nitere modo.

INTERPRETATIO.

Amor nos citius sic inflammabit, quam herbis potentibus, quas manus maga revellit arte formidabili. Nec committite vos herbis, nec succo intrito. Nec experiamini virus noxium equæ furentis. Nec serpentes mediæ secantur incantamentis Marsis: nec aqua prona recurrit ad fontes suos. Et quamvis aliquis sustulerit æra Temesæa; luna nunquam dejicietur suis equis. Puellæ, prima sit in vobis morum custodia; vultus arridet ingenio conciliante. Amor morum est firmus; tempus deprædabitur pulcritudinem; & facies quæ grata fuit, erit secta rugis. Tempus futurum est, quo vos pœnitebit spectavisse speculum, & dolor accedet altera causa rugis. Integritas suppeditat, & præstat in productum tempus, & tolerat suos annos: amor hinc bene pendet. Disce age, quomodo vultus candidi possint splendescere, cum somnus depresserit membra mollia.

NOTÆ.

(a) *Sis*) Cum cultæ fuerint puellæ.

(b) *Nec credite*) Ut per illa viros ad amorem vestri perducere speretis.

(c) *Nocens*) Quia furorem inducere creditum.

(d) *Virus*) Hippomanes est, de quo supra.

(e) *Marsis*) Fuerunt Marsi populi Italiæ fortissimi, juxta Sabinos, qui Marso Circes filio nati maximi quoque fuerunt venefici.

(f) *Nec redit*) Nullam esse dicit vim carminibus aut incantamentis.

(g) *Temesæa*) Fuit Temesa Brutiorum in Italia oppidum, Tempsa, a Latinis, referente Plinio, dictum, ubi olim ærifodinæ. Voluerunt autem stulti mortales sese tympanis æreis Lunæ, incantamentis laboranti, obstrepentes, posse succurrere, ne in terram procideret. Quo remedio opus non esse: adeoque incantamentorum vim falso laudari, docet Poeta.

(h) *Prima*) Nam ut habet Sallustius: *Divitiarum & formæ gloria fluxa atque fragilis est; virtus clara æternaque habetur.* Optime ergo præcipit libidinosus doctor, ut pudicos saltem hæc neglexisse pudeat.

(i) *Sufficit*) *Satis est*; sed motum habet & tractum vox illa quem alio vocabulo nequeam exprimere. Solatium & nescio quam inducit quietem rem ipsam cogitantibus, & perenni sua virtute sese involventibus. *La Vertu se fournit toujours elle mesme, & se renouvelle tous les jours.*

Hor-

Nec (*a*) cerussa tibi, nec (*b*) nitri spuma rubentis
Desit, & (*c*) Illirica quæ venit (*d*) iris humo.
Da validis juvenum pariter subigenda lacertis:
Sed justum tritis uncia pondus erit.
Adjice & e (*e*) querulo (*f*) volucrum medicamina (*g*) nido.
Ore fugant maculas: (*h*) Halcyonea vocant.
Pondere, si quæris, quo sim contentus in illis;
Quod trahit in partes (*i*) uncia sexta duas.
Ut (*k*) coeant, apteque lini per corpora possint;
Adjice de flavis (*l*) Attica mella favis.
(*m*) Quamvis thura Deos irataque numina placent;
Non tamen accensis omnia danda focis.
Thus ubi miscueris radenti (*n*) tubera nitro;
Ponderibus justis fac sit utrimque triens.

INTERPRETATIO.

Nec cerussa, nec spuma nitri rubentis te deficiat, & iris quæ mittitur terra Illyrica. Da quoque hæc pinsenda fortibus brachiis juvenum: sed uncia erit *justum pondus pistis. Adde etiam medicamenta ex nido querulo avium: abstergunt labes faciei: dicunt Halcyonea. Si petis quo pondere sim contentus in illis; quod capis uncia divisa in duas partes. Ut cohæreant, & possint facile inungi per corpora; adde mella Attica de favis flavis. Quamvis thura* propitient Deos *& numina infensa; non sunt tamen omnia immittenda aris ardentibus. Ubi intriveris thus nitro expolienti nævos, fac triens sit utrinque æquis ponderibus:*

NOTÆ.

(*a*) *Cerussa*) Pharmacum est notissimum quod ex plumbi ramentis tenuissimis super vas asperrimi aceti impositis, extrahitur.

(b) *Nitri*) Est ultrum species salis notissime: *salpetre*. Spuma vero ejus *Aphronitrum* dicitur, quod ex speluncis quibusdam destillans in Asia colligi, medici quidam scriptitarunt.

(c) *Illyrica*) Est Illyris, Illyricum seu Illyria regio in ora maris Adriatici, Italiæ opposita, unde Iris laudatissimi nominis efferebatur.

(d) *Iris*) Planta est, cujus radix maxime laudatur ad odores. Nostri vocant eam *Glayeul*. *Flambe*, vel etiam *Iris*.

(e) *Querula*) Propter pipientes pullos.

(f) *Volucrum*) De Halcyonibus loquitur, quæ, ut Plin. scribit, aves sunt paulo ampliores passeribus, colore cyaneo ex parte majore, tantum purpuris & candidis admistis pennis, collo gracili ac procero. Quas aves videre, ut idem ait, rarissimum est.

(g) *Nido*) Hi Halcyonum nidi, referente eodem Plinio admirationem habent, pilæ figura paulum eminenti, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, qui ferro intercidi nequeunt, ictu valido franguntur.

(h) *Halcyonea*) De iis medicamentis sic ait Plinius; *Lepras lichenas, lentigines, tollunt cum lupino, & sulphuris duobus obolis*.

(i) *Uncia sexta*) Niger selibram intelligit. Planissime vero correctionem probavero Clariss. Heinsii qui legit *secta*.

(k) *Coeant*) Ut cohæreant varia, de quibus loquutus est, medicamina.

(l) *Attica*) Quæ Athenis, Hymetto monte collecta, in varia loca, Romam præsertim portabantur.

(m) *Quamvis*) Aliud docet medicamentum.

(n) *Tubera*) De papulis, pustulisque, quæ faciem infestare solent, loquitur. Eas vero expoliendi & tollendi vim habere nitrum docet Plinius.

Par-

Parte minus quarta (*a*) dereptum cortice gummi,
(*b*) (*) Et modicum e myrrhis pinguibus adde cubum.
Hæc ubi contriris, per densa foramina cerne:
Pulvis ab infuso melle premendus erit.
Profuit & (*c*) marathros bene olentibus addere myrrhis;
Quinque trahant marathri (*d*) scrupula, myrra novem.
Arentisque rosæ quantum manus una prehendat,
Cumque (*e*) Ammoniaco mascula thura sale.
Hordea quem faciunt illis adfunde (*f*) cremorem.
Æquent expensas cum sale thura rosas.
(*g*) Tempore sis parvo molles licet illita vultus;
Hærebit toto multus in ore color.
Vidi quæ gelida madefacta papavera lympha
Contereret, teneris illineretque genis.

* * * *

INTERPRETATIO.

& adde parum thymi, & adde cubum parvum pinguis myrrhæ. Ubi hæc subigeris, cribrato per spissa foramina: pulvis erit diluendus admixto melle. Utile etiam fuit adjicere fœniculum myrrhis fragrantibus; fœniculum ducat quinque scrupula, myrrha novem. Et adde *rosæ siccæ quantum una manus capiat, & thura mascula cum sale Ammoniaco. Infunde illis cremorem quem faciunt hordea. Thura cum sale æquent rosas ponderatas. Quamvis fueris uncta faciem teneram tempore exiguo; multus nitor manebit in tota facie. Vidi quæ contunderet papavera humectata aqua frigida, & induceret genis mollibus.*

NOTÆ.

(a) *Dereptum cortice*) Quia arborum cortici innascitur gummi.

(b) *Et modicum*) Vide notem clar. Heinsii. Deinde expende annon per cubum aliquantulam myrrhæ partem possis intelligere.

(c) *Marathros*) Latini *Fœniculum* vocant.

(d) *Scrupula*) Scrupulum pars est drachmæ tertia; tria adeoque drachmam conficiunt.

(e) *Ammoniaco*) Lapsus est Commentator qui Ammoniacum gummi, rem omnino diversam, cum sale qui in Lybia eruebatur, confudit. Hodie etiam in officinis reperitur sal Ammoniacus, sed factitius est.

(f) *Cremorem*) Pro succo hordei posuit, quomodo fere Celsus usurpat.

(g) *Tempore*) Maximæ virtutis postremum esse medicamentum innuit.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
HALIEUTICON.

FRAGMENTUM.

* * * *

ACCEPIT mundus legem: dedit (*a*) arma per omnes,
Admonuitque sui: vitulus sic namque minatur,
Qui nondum gerit in tenera jam cornua fronte:
Sic (*b*) damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morsu canis, & caudæ sic scorpius ictu:
Concussisque levis pennis sic evolat ales.
Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hostem,
Præsidiumque datum sentire & noscere teli
Vimque modumque sui: sic & (*c*) Scarus arte sub undis,
Incidit, (*d*) adsumptamque dolo tandem pavet escam.
Non audet (*e*) radiis obnixa occurrere fronte,
Aversus crebro vimen sed verbere caudæ
Laxans subsequitur, tutumque evadit in æquor.
Quin etiam si forte aliquis, dum (*f*) pone nataret,
Mitis luctantem Scarus hunc in vimine vidit,

INTERPRETATIO.

MUndus subiit legem: præbuit arma singulis, & admonuit sui: sic enim vitulus, qui nondum jam habet cornua in molli fronte, minas intentat: sic Damæ fugiunt, Leones certant fortitudine, & canis morsu, & sic scorpius percussione caudæ: & avis levis sic avolat pennis agitatis. Metus est mortis omnibus incognitæ. Concessum omnibus sentire hostem & columen datum, & cognoscere potestatem & modum suorum armorum: sic etiam Scarus resecat dolo sub undis, & timet escam tandem correptam fraude. Non audet se se dare fronte opposita in radios; sed aversus divellens vimen frequenti caudæ agitatione, erumpit in mare securum. Quin etiam si forte aliquis propitius Scarus aspexit hunc conflictantem in nassa, dum pone nataret,

NOTÆ.

(a) *Arma*) Arma, ut ex sequentibus patet, non propria quod clarias. Heinsius videtur putasse, sed tropice pro innata quavis industria, & ad sibi consuiandum a natura data sagacitate, usurpavit.

(b) *Damæ*) Sunt caprarum silvestrium quoddam genus. Gall. *Daim*.

(c) *Scarus*) Piscis est saporis eximii: quam refert Plinius inclusum nassis non fronte erumpere, nec infestis viminibus caput insarare, sed aversum caudæ ictibus crebris fores laxare, atque ita retrorsum erumpere. Quam luctam si forte alius Scarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adjuvat.

(d) *Adsumtamque dolo*) Ab insidiante piscatore scilicet.

(e) *Radiis*) De viminibus loquitur, quibus contexta est nassa.

(f) *Pone*) Aut juxta eam nassam, qua aliquis Scarus captus sit.

Aversam caudam morsu tenet: atque ita (*)
(*) Uber servato, quem texit, in (*) resultet.
(a) Sepia tarda fugæ, tenui cum forte sub unda
Deprensa est, jam jamque manus timet illa rapaces,
Inficiens æquor nigrum vomit ore cruorem,
Avertitque vias, oculos frustrata sequentes.
Clausus rete (b) Lupus, quamvis immanis & acer,
Dimotis cauda submissus (c) sidit arenis.
. . . . in auras
Emicat, atque dolos saltu deludit inultus:
Et (d) Muræna ferox teretis sibi conscia tergi,
Ad laxata magis conversa foramina retis,
Tandem per multos evadit lubrica flexus,
Exemploque nocet, cunctis (e) intervenit una.
At contra scopulis (f) crinali corpore segnis
Polypus hæret, & (g) hac eludit retia fraude,
Et (h) sub lege loci sumit mutatque colorem;
Semper ei similis, quem contigit, atque ubi prædam
Pendentem (i) setis avidus rapit, hic quoque fallit

INTERPRETATIO.

*morsu apprehendit aversam caudam: * * * * * * * * * * Sepia lenta ad fugam, cum forte correpta est sub aqua molli, & illa jam jamque metuit manus prædabundas, singens mare expuit ore atrum sanguinem. Et corripit vias, frustrata oculos insequentes. Lupus irretitus, quamvis ingens & vehemens demissus quiescit in arenis dimotis cauda ..... Exilit in auras, & eludit impune dolos saltu. Et Muræna immitis sibi conscia dorsi lubrici accedens ad foramina magis laxa retis, tandem lubrica erumpit per multas agitationes; & dispendio est, una succurrit omnibus. At contra Polypus piger adhæret saxis corpore crinito, & declinat retia hac arte, & induit, & immutat colorem sub lege loci, semper similis ei quem contigit: atque ubi rapax corripit escam pendentem setis, hic quoque decipit, arundine*

NOTÆ.

(a) *Sepia*) Piscis genus est quoddam, sanguine nigro, quod atramentum ideo dixere, quo emisso insidiantibus piscatoribus iter quasi præsepit ra dicitur. Gallice vocatur *Seiche*.

(b) *Lupus*) Piscis est genus, quem in deliciis habuere Romani: a mari flumina ingreditur, ubi quibuscumque sordibus, præsertim stercoribus vescitur. *Spigola* dicitur Italis.

(c) *Sidit*) Ne retibus capiatur.

(d) *Muræna*) Piscis littoralis est itemque fluvialis; nostris etiam hominibus in deliciis. Gall. *Lamproye*.

(e) *Intervenit*) Quia per idem a Muræna laxatum foramen sese subtrahunt.

(f) *Crinali*) Hoc dicit quia brachia seu pedes habet quam plurimos & tenuissimos, quibus sese rupibus alligat.

(g) *Hac fraude*) Quia retibus tantum raditur aut falcatur, non comprehenditur.

(h) *Sub lege*) *Ex lege*, Ovidiana locutio. Dictus vero est hic piscis loci cujusvis colorem induere. Quæ res oculorum nostrorum ratione ideo minus videri debet absurda, quod & aves plurimæ sint, lepores etiam eo videamus, quo terra est, colore; ut præsentes & in conspectu positos omnino non videamus.

(i) *Setis*) Quibus etiamnum utuntur hodie ad suspendandos hamos, albis præsertim, quæ, quia sunt pellucidæ, a piscibus non ita possunt cognosci.

Els-

(*a*) Elato calamo, cum demum emerſus in auras
Brachia diſſolvit, popolatumque expuit hamum.
At (*b*) Mugil cauda pendentem everberat eſcam,
Excuſſamque legit. Lupus acri concitus ira
Diſcurſu fertur vario, fluctusque ferentes
Proſequitur, quaſſatque caput, dum vulnere ſævus
Laxato cadat hamus, & ora patentia linquat.
Nec proprias vires neſcit Muræna nocendi:
Auxilioque ſui, morſu nec cominus acri
Deficit, aut animos ponit captiva minaces.
(*c*) Anthias his, tergo (*d*) quem non videt, utitur armis,
Vim ſpinæ novitque ſuæ, verſoque ſupinus
Corpore lina ſecat, fixumque intercipit hamum.
* * * *
(*e*) Cætera quæ denſas habitant animalia ſilvas,
Aut vani quatiunt ſemper (*f*) lymphata timores,
Aut trahit in præceps non ſana ferocia mentis.
(*d*) Ipſa ſequi Natura monet, vel cominus ire.
Impiger ecce Leo venantum ſternere pergit
Agmina, & adverſis infert ſua pectora telis.
Quoque venit, fidens magis & ſublatior ardet,

INTERPRETATIO.

ſublata, cum demum extractus in aerem laxat brachia, & evomit hamum devoratum. At Mugil excutit cauda eſcam pendentem, & colligit excuſſam. Lupus vehementi ira turbatus rapitur curſu diverſo, & perſequitur undas ferentes, & concutit caput, donec hamus ferus excidat vulnere laxato, & deſerat ora aperta. Nec Muræna ignorat propriam poteſtatem officiendi: nec deeſt adjumento ſui cominus morſu ſtrenuo, aut capta deſerit animos minaces. Anthias utitur his armis quæ movet tergo, & cognoſcit potentiam ſpinæ ſuæ, & ſupinatus inverſo corpore reſcindit lina, & ſurripit hamum alligatum. * * * * * *Aut metus inanes agitant ſemper reliqua animalia turbata, quæ colunt ſpiſſas ſilvas, aut ferocia inſana animi agit in præceps. Ipſa natura hortatur ſequi vel cominus accedere. Ecce leo ſtrenuus non deſinit proſternere catervas venatorum; & immittit ſua pectora telis oppoſitis. Et ex quo venit, excandeſcit magis confidens & elatior,*

NOTÆ.

(a) *Elato*) Cum piſcator captum piſcem aqua extrahere cogitat.

(b) *Mugil*) Alio nomine dicitur *Capito*, propter capitis craſſitiem; cujus natura ex eo ridicula eſt quod capite abſcondito, ſeſe totum latere credat.

(c) *Anthias*) Piſcis eſt quidam Græcis ſacer dictus, quod loca frequentet, ubi nulla bellua. De eo Plinius, Ælianus, Plutarchus.

(d) *Quem non videt*) Receptam lectionem reſtitui, quia maxime ad ſcopum facit Poetæ, qui naturam dicit animalia quæ via inſtituiſſe. Corrigebat clar. Heinſius *quæ concutit*.

(e) *Cætera*) Deploratum eſſe hoc fragmentum, & ex diverſi generis operibus conflatum ſatis ſuperque ex hoc loco patet.

(f) *Lymphata*) *Furore quodam agitata*. Crediderunt veteres, furore corripi eos qui aliquo in fonte Nymphæ ſpeciem aut imaginem vidiſſent: Inde petita eſt metaphora.

(g) *Ipſa ſequi*) Loco ſuo mota fuiſſe hæc omnia, & perturbata, vel ex hoc verſu patet, qui infra repetitus; nullo bono ſenſu hic legitur.

Digitized by Google

Concussitque toros, & viribus addidit iram.
(*) Prodidit, atque suo properat sibi robore letum.
Fœdus (*a*) Lucanis provolvitur Ursus ab antris,
Quid nisi pondus iners, stolidæque ferocia mentis;
Actus Aper setis iram denunciat hirtis:
Et ruit oppositi nitens in vulnera ferri,
Pressus & emisso moritur per viscera telo.
Altera pars fidens pedibus, dat terga sequenti,
Ut pavidi Lepores, ut fulvo tergore Damæ,
Et cauto fugiens Cervus sine fine timore.
[Ipsa sequi natura docet, vel cominus ire.]
Hic generosus honos, & gloria major Equorum:
Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho.
Seu septem spatiis Circo meruere coronam;
Nonne vides victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditet auræ?
Celsave cum cæso decoratur terga leone,
Quam tumidus, quantoque venit spectabilis (*b*) actu,
(*c*) (*) Compescatque solum generoso concita pulsu
Ungula sub spoliis graviter redeuntis opimis:
Quid laus prima Canum? quibus est audacia præceps,
Venandique sagax virtus, viresque sequendi.
Quæ nunc elatis rimantur naribus auras,
Et nunc demisso quærunt vestigia rostro;
Et produnt clamore feram, dominumque vocando
Increpitant: quem si (*d*) collatis effugit armis

INTERPRETATIO.

*& agitavit toros, & adjecit iram viribus. * * Prodidit, & accelerat sibi mortem suis viribus. Turpis Ursus devolvitur ex speluncis Lucanis, quid nisi pondus ineptum, & ferocia mentis stupidæ. Aper actus indicat iram setis horridis: & contendens se immittit in plagas ferri adversi, & pressus moritur telo adacto per viscera. Altera pars confidens pedibus vertit terga insequenti, ut Lepores timidi, ut Damæ rufo tergo, & Cervus fugiens sine fine, metu provida. (Ipsa natura instituit sequi, vel cominus accedere.) Hic honor nobilis equorum, & gloria major: nam palmam carpunt mente, & lætantur triumpho. Seu meruerunt coronam Circo septem gyris; nonne aspicis quanto excelsius victor efferat caput, & se prædicet favori vulgi? Vel cum ornatur dorsum sublime leone interfecto, quam inflatus quantoque gestu incedit spectabilis! * * Et ungula acta percussu nobili premat terram sub spoliis lautis magnifice revertentis. Quid gloria prima canum? Quibus est audacia ruens, & vis sagax venandi, & facultas insequendi. Quæ nunc scrutantur aerem naribus sublimibus, & nunc sectantur vestigia rostro inclinato; & indicant feram latratibus, & obstrepunt domino accersenda, quem si fera evitat,*

NOTÆ.

(a) *Lucanis*) Sita est Lucania inter Brutiam & Apuliam, ad Apenninos montes, in Italiæ parte Orientali.

(b) *Actu*) Gall. diceres. *Avec quel air de fierté.*

(c) *Compescatque*) Nihil hic mutandum crediderim; imo denotat optima vox ista strenui & generosi equi acrem incessum.

(d) *Collatis*) Canem dicit arma sua conferre ad hoc ut a domino suo fera capiatur.

In-

Insequitur tumulosque canis campoſque per omnes:
Noster in arte labor positus: spes omnis in illa.
(*a*) Nec tamen in medias pelagi te pergere sedes
Admoneam, vastique maris tentare profundum.
(*b*) Inter utrumque loci melius moderabere (*c*) funem.
(*d*) Aspera num saxis loca sint: nam talia lentos
Deposcunt calamos: at (*e*) purum retia littus.
Num mons horrentes demittat celsior umbras
In mare: nam varie quidam fugiuntque petuntque.
Num vada subnatis imo viridentur ab herbis
* *
Objectetque moras, & molli (*f*) serviat (*g*) algæ.
Descripsit sedes varie Natura profundi:
Nec cunctos una voluit consistere pisces.
Nam gaudent (*h*) pelago, quales (*i*) Scombrique, (*k*) Bovesque,
(*l*) Hippuri celeres, & nigro tergore (*m*) Milvi;
Et pretiosus (*n*) Helops nostris incognitus undis;
Ac durus (*o*) Xiphias, ictu non mitior ensis:

INTERPRETATIO.

canis insequitur armis conjunctis, & per omnes calles & per omnes *campos. Labor noster constituens in arte: omnis spes in illa, nec tamen te jubeam progredi in medias sedes maris, & experiri altum vasti æquoris. Melius reges tete inter utrumque loci. An loca sint scabra saxis: nam talia expetunt arundines flexiles: at littus purum retia. An mons sublimier devolvat umbras horridas in æquor: nam quidam diverse fugiunt & accedunt. An vada viridentur ab herbis imo succrescentibus * * * Et objiciat moras, & obsecundes teneræ algæ. Natura instituit diverse sedes maris: nec voluit omnes pisces una permanere. Nam* nonnulli *lætantur alto, quales Scombri, & Boves, Hippuri veloces, & Milvi atro corio; & præclarus Helops ignotus nostro mari, ac durus Xiphias, non lenior ictu gladii;*

NOTÆ.

(a) *Nec tamen*) Vide Poetæ membra disjecta.

(b) *Inter utrumque*) Ad piscaturam aptum locum dicit non ripam, non altum mare, sed horum medium.

(c) *Funem*) Pro retibus, synecdochice.

(d) *Aspera*) Admoneam, inquit, videas, num loca saxis scateant, &c.

(e) *Purum*) Quod sine rupibus, saxis, &c.

(f) *Serviat*) Loquitur credo de herbis quibusdam algam sustinentibus; quibus impeditur rete.

(g) *Algæ*) Vilis est herba, maris ejectamentum.

(h) *Pelago*) id est profundo mari.

(i) *Scombrique*) *Maquereau* dicitur nostris.

(k) *Bovesque*) De his Ælianus, aliisque plurimis; quem ea de re consulere licet, si libet.

(l) *Hippuri*) Ab equo, etymologia Græca nomen accepit hic piscis, pinna a capite ad caudam, equinæ caudæ similitudine, deducta.

(m) *Milvi*) Est Milvus piscis quidam, qui saltu supra mare sese attollens Milvi avis in morem videtur volare.

(n) *Helops*) Delicatissimi cibi esse dicitur, quem *male* cum Acipensere quidam confuderunt.

(o) *Xiphias*) Latine *Gladius* dicitur, ex cetorum genere, rostro acuto, superiore maxilla ensiformi.

Et

Et pavidi magno fugientes agmine (*a*) Thunni:
Parva (*b*) Echeneis adest (mirum) mora puppibus ingens:
Tuque comes ratium, tractique per æquora sulci
Qui semper spumas sequeris, (*c*) Pompile, nitentes:
Cercyrosque ferox scopulorum fine moratus:
Cantharus ingratus succo: tum concolor illi
(*d*) Orphas, cæruleaque (*e*) rubens Erythinus in unda:
Insignis (*f*) Sargusque notis, insignis & alis:
Et superaurata (*g*) Sparulus cervice refulgens;
Et rutilus (*h*) Pagur, & fulvi (*i*) Synodontes, & (*k*) ex se
Concipiens Channe (*l*) gemino fraudata parente.
Tum viridis squamis parvo Saxatilis ore,
Et rarus (*m*) Faber, & pictæ (*n*) Mormyres, & auri
(*o*) Chrysophrys imitata decus; tum corporis (*p*) Umbræ

INTERPRETATIO.

Et Thunni timidi fugientes magno agmine: Exigua Echeneis invenitur (mirum) mora maxima navibus: tuque comes navium, Pompile, qui sectaris semper spumas albas sulci ducti per maria: & Cercyros vehemens habitans oras rupium: Cantharus injucundus succo, tum Orphas illi concolor, & Erythinus rubens in aqua cærulea: & Sargus egregius maculis, & egregius alis: & Sparulus splendens cervice superaurata; & Pagur rutilus, & fulvi Synodontes & Channe concipiens ex se destituta utroque parente. Tum Saxatilis viridis squamis, ore exiguo, & rarus Faber & Mormyres pictæ, & Chrysophrys simulans decus auri: tum umbræ corporis

NOTÆ.

(a) *Thunni*) Piscis est qui mense Majo copiosissime in freto Gaditano, quo ex Oceano illo tempore irrumpit, ab Hispania capitur, & in varias terras cadis asservatus mittitur.

(b) *Echeneis*) Remoram Latini dixerunt, quem piscem navibus moram afferre fabulati sunt: quanquam qui sit, & quæ ejus notæ, ab authoribus, varia tradentibus, non definitum.

(c) *Pompile*) Hic Neptuno sacer creditus, quod ad portum usque naves sequatur. Sed de his alii ex professo, quorum compilare scrinia non videtur utile.

(d) *Orphas*) Cito hunc adolescere scripsit Giscaferius, ut ultra biennium vitam non proferat; quem tamen dissectum diu vivere scripsit Aristoteles.

(e) *Rubens Erythinus*) Qui ideo Latinis *Rubellio* dictus.

(f) *Sargusque*) Fere in Ægyptio mari nascitur authore Festo. Bis parere, vere & autumno dicitur, pluresque habere uxores, quarum causa certamina init.

(g) *Sparulus*) Auratæ simillimum, adeo ut etiam piscatoribus imponat, rotundiore tamen, minore & magis compresso corpore, scripsit *Giscaferius*. Quem de his vide.

(h) *Pagur*) Græcis πάγρος, seu φάγρος a voracitate dicitur.

(i) *Synodontes*) Synodus, ontis, Latinis *Dentrix*; cui nomen ab extantibus dentibus impositum.

(k) *Ex se concip.*) Idem tradit Plinius.

(l) *Gemino fraudata*) Omnino, si quidem ex se concipiat, patrem non habebunt matre sola nati.

(m) *Faber*) Gall. *Dorée*. Romani *pesce S. Pietro*. Qui captus grunnit Suum more.

(n) *Mormyres*) Hunc lineis pullis parallelis in lateribus insignem scribit Giscaferius.

(o) *Chrysophrys*) Aurata est, quem cum Fabro cave confundas. Hic piscis est timidissimus, littoralis & marinus, qui æstate, mediis fervoribus capitur, aliis temporibus latet.

(p) *Umbræ*) Piscis est carnivorus & solivagus suo natatu ita oculos effugiens ut umbra verius, quam piscis intuentibus appareat.

Li-

Liventis, rapidique Lupi, (a) Percæque, Tragique.
Quin laude (b) insignis caudæ Melanurus & ardens
Auratis Muræna notis, Merulæque virentes,
Immitisque suæ (c) Conger per vulnera gentis;
Et capitis duro nociturum (d) Scorpios ictu,
Ac nunquam (e) æstivo conspectus sidere Glaucus.
At contra herbosa pisces (f) laxantur arena;
Ut Scarus, epastas solus qui ruminat escas.
Fœcundumque genus Mænæ, Lamirosque, Smarisque,
Atque immunda Chromis, merito vilissima Salpa:
Atque avium (g) dulces nidos imitata sub undis,
Et Squalus & tenui suffusus sanguine Mullus:
Fulgentes (h) Soleæ candore, & concolor illis
Passer, & Adriaco (i) mirandus littore Rhombus:
Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranæ.
Extremi parent * * * * * * *
* * * * * * * * * *
Lubricus & spina nocuus non (k) Gobius ulla,
Et nigrum niveo portans in corpore (l) virus
(m) Loligo, durique Sues, sinuosaque Caris:

INTERPRETATIO.

lividi, & Lupi celeres, & Percæ & Tragi. Quin egregius Melanurus honore caudæ, & Muræna ardens maculis auratis, & Merulæ virides, & Congrus sævus per plagas sui generis; & Scorpius offuturus duro ictu capitis, & Glaucus nunquam visus sidere æstivo. At contra pisces natant in arena herbosa, ut Scarus qui solus ruminat cibos absumptos, & Mænæ genus fœcundum, & Lamiros & Smaris, atque Chromis sordida, Salpa jure contemtissima: atque Phicis *imitata dulces nidos volucrum sub aquis, & Squalus, & Mullus suffusus sanguine subtili: Soleæ nitentes albore, & Passer concolor illis, & Rhombus mirandus littore Adriaco; tum Epodes lati, tum Ranæ teneræ cute. * Ultimi parent * * * * Lubricus Gobius & nulla spina nocens, & Loligo gestans virus atrum in corpore candido, & duri Sues, & Caris sinuosa:*

NOTÆ.

(a) *Percæque*) Notissimus piscis, cujusmodi etiam in fluviis habemus, saporis jucundissimi.

(b) *Insignis*) Nigricantem scripsit Appianus.

(c) *Conger*) Congrus etiam dicitur Anguillæ non absimilis.

(d) *Scorpios*) Venenatus est ejus ictus.

(e) *Æstivo*) Canicula *scilicet*.

(f) *Laxantur*) Id est, in illa arena, soluti vivunt.

(g) *Dulces*) Vide clariss. Heinsii notas.

(h) *Solea*) Gall. *Sole*, Piscis cibi notissimi & delicatissimi.

(i) *Mirandus*) Quia figura *romboide*, seu quatuor laterum.

(k) *Gobius*) *Goujon* Gall. Suavissimi cibi pisciculus etiam fluviatilis.

(l) *Virus*) Nigrum dicit sanguinem; quem atramentum vocant.

(m) *Loligo*) Piscis est, cujus generis, ut scribit Plinius, tanta multitudine mari evolant, ut navigia submergant.

Et tam deformi non dignus nomine (*a*) Asellus:
Tuque peregrinis, (*b*) Acipenser, (*) nobilis undis,
* * * * * *

Deerant non admodum multa in eo exemplari, consumta penitus vetustate.
Plin. lib. xxxii. cap. ult. Hist. Nat.

His adjiciemus apud Ovidium posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur, sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit. Idem lib. xxxii. cap. secundo: *Mihi videntur mira, quæ Ovidius prodidit piscium ingenia, in eo volumine, quod Halieuticon inscribitur.*

INTERPRETATIO.

& asellus immeritus nomen tam turpe: & ut Acipenser præcellens in aquis peregrinis.

NOTÆ.

(a) *Asellus*) *Merule* dicitur Gallis.

(b) *Acipenser*) Sturio etiam dicitur; Gallice, *Esturgeon*, jucundissimi saporis cibus.

(*) *Nobilis*) Quia non tam grati saporis qui ad hæc nostra maria adnatant, quam quos forte apud Pontum gustaverat Poeta.

NUX,

ELEGIA.

Nux ego juncta via.) Sunt qui asserant, hoc quoque opusculum de Nuce falso ascribi Nasoni. Ego vero ipsius, non alterius Poetæ partum esse asseverarim: quod ex dicendi charactere quivis vel mediocriter eruditus deprehendere poterit. Sed (ut ad opusculi ipsius argumentum deveniam) inducit Poeta arborem nucem, quæ in publica via stabat, conquerentem, quod a transeuntibus & viatoribus frequenter saxis feriatur. Et ab hac Nucis querela occasione capta, latenter carpit sui temporis avaritiam ac luxuriam, antiquorumque laudat severitatem & continentiam.

Nux ego juncta viæ, cum sim sine crimine vitæ,
A populo saxis prætereunte petor.
(*a*) Obruere ista solet manifestos pœna nocentes,
Publica cum (*b*) lentam non (*c*) capit ira moram.

INTERPRETATIO.

Ego nux proxima viæ, cum sim sine probro vitæ, appetor lapidibus a plebe transeunte. Hoc supplicium solet opprimere noxios deprehensos, cum publica ira non patitur tardam moram.

NOTÆ.

(a) *Obruere*) Obruitur proprie qui vi, subito, multitudine opprimitur.

(b) *Lentam*) Qualem esse oportet, si ad judices noxius damnandus trahatur.

(c) *Capit*) Pro *fert*, eleganter.

Nil ego peccavi; nisi si peccasse vocetur,
Annua cultori poma referre suo.
At prius arboribus, tum cum meliora fuere
Tempora, certamen fertilitatis erat.
Cum (*a*) domini memores sertis ornare solebant
Agricolas fructu (*b*) proveniente Deos.
Sæpe tuas igitur, Liber, miratus es uvas:
Mirata est (*c*) oleas sæpe Minerva suas.
Pomaque læsissent (*d*) matrem, ni subdita ramo
Longa laboranti furca tulisset opem.
Quin etiam exemplo (*e*) pariebat fœmina nostro;
Nullaque non illo tempore mater erat.
At postquam platanis sterilem præbentibus umbram
Uberior quavis arbore venit honos;
Nos quoque frugiferæ (si nux modo ponor in illis)
(*f*) Cœpimus in patulas luxuriare comas.
Nunc neque continuos nascuntur poma per annos:
Uvaque læsa domum, (*g*) læsaque bacca venit.
Nunc uterum vitiat, quæ vult formosa videri:
Raraque in hoc ævo est, quæ velit esse parens.
Certe ego, si nunquam peperissem, tutior essem.
Ista (*h*) Clytemnestra digna querela fuit.

INTERPRETATIO.

Ego in nulla re deliqui: nisi si deliquisse dicatur, reddere poma annua suo cultori. At quondam contentio erat de fœcunditate inter arbores, tum cum tempora fuerunt feliciora. Cum possessores grati solebant decorare corollis Deos agricolas, & fructu nascente. Ergo, Bacche, admiratus es sæpe racemos tuos; Minerva admirata est suas oleas. Poma quoque offendissent matrem, nisi furca longa supposita ramo succumbenti tulisset auxilium. Quin etiam fœmina partus edebat nostro exemplo; & nulla non erat mater illa tempestate. At postquam major honor accessit platanis exhibentibus umbram infœcundam quam ulli arbori; nos etiam fructifera, (si nux modo numeror in illis) cœpimus diffluere in frondes patulas. Nunc neque poma gignuntur per annos assiduos: & uva extenuata fertur domum, & bacca extenuata. Nunc quæ vult videri pulcra, corrumpit uterum: nec plurima est in hoc sæculo, quæ cupiat esse mater. Certe ego securior essem si nunquam fœtus edidissem. Ista querimonia fuit digna Clytemnestra.

NOTÆ.

(a) *Domini*) Dei cujusvis, in cujus esset tutela quævis arbor: nam suo Deo olim quæque sacra credebatur; ut vitis Baccho, olea Minervæ, Esculus Jovi.

(b) *Proveniente*) Ex primitiis quidem; quibus videlicet in proximum annum augerent etiam arborum fœturam.

(c) *Oleas*) Cum olivarum pondere gravatæ essent.

(d) *Matrem*) Arborem, *scil.* quam oneri imparem furcis sæpe fulcire opus est.

(e) *Pariebat*) Ex bibliis constat etiam ludibrio fuisse olim fœminas quæ nulla prole beatæ essent.

(f) *Cœpimus*) In hominum luxum rejicit, quod alternis annis & malignius fructus ferat ipsa, aliæque arbores, hominum stultitiæ servientes.

(g) *Læsa*) Quia nec tam magna, nec tam bene nutrita, foliis succum ad se derivantibus.

(h) *Clytemnestra*) Quæ, cum maritum Agamemnonem occidisset, haud immerito ab Oreste filio interfecta est.

Si sciat (*a*) hoc vitis, nascentes supprimet uvas:
Orbaque, si sciat hoc, (*b*) Palladis arbor erit.
Hoc in notitiam veniat maloque piroque;
Destituent (*c*) silvas utraque poma suas.
Quæque sibi vario distinguit poma colore,
Audiat hoc cerasus; stipes inanis erit.
Non equidem (*d*) invideo: nunquid tamen ulla feritur,
Quæ sterilis sola conspicienda coma est?
Cernite sinceros omnes (*e*) ex ordine truncos,
Qui modo nil, quare percutiantur, habent.
At mihi sæva nocent mutilatis vulnera ramis;
Nudaque derepto cortice ligna patent.
Non odium facit hoc, sed spes indulta rapinæ.
Sustineant aliæ poma; querentur idem.
Sic reus ille fere est, (*f*) de quo victoria lucro
Esse potest: inopis vindice facta (*g*) carent.
Sic timet insidias, qui scit se ferre viator,
(*h*) Cui timeat: (*i*) tutum carpit inanis iter.
Sic ego sola petor; soli quia causa (*k*) petendi est:
Frondibus intactis cætera turba virent.

INTERPRETATIO.

Si vitis hoc noscet, compescat uvas prorumpentes: & arbor Minervæ erit orba, si hoc noscet. Hoc rescicant malus & pyrus, utraque poma deserent suas arbores. Cerasus, quæ pingit sibi poma diverso colore, hoc accipiat; erit truncus vacuus. Non equidem invideo; num tamen ulla petitur, quæ infœcunda insignis est solis frondibus? Aspicite ex ordine singulos stipites intactos, qui saltem nihil habent quamobrem feriantur. At plagæ crudeles mihi officiunt, ramis truncatis; & ligna nuda cortice detracto aperta sunt. Malevolentia non hoc præstat, sed spes concessa rapinæ. Aliæ ferant poma, conquerentur idem. Sic ille propemodum est reus, de quo victoria potest esse utilitati; facta pauperis carent ultore. Sic viator qui novit se gestare cui metuat, reformidat insidias: vacuus viam ingreditur securam. Sic ego sola ferior, quia est causa soli feriendi. Reliqua turba virescunt comis illibatis.

NOTÆ.

(a) *Hoc*) Quod *scilicet* feracibus arboribus damno sint sui fructus.

(b) *Palladis arbor*) Olea est, quam Pallas ex terra eduxit, munus hominibus gratissimum, quando cum Neptuno olim certavit.

(c) *Silvas*) Arbores.

(d) *Invideo*) A se amolitur, quod fœminarum prope commune est vitium, invidiam.

(e) *Ex ordine*) Solent vero in ordinem digeri steriles arbores, quæ frondis & umbræ causa coluntur.

(f) *De quo*) *Non rete accipitri tenditur neque milvio,*
Qui male faciunt nobis; illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur:
Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest. Terentius.

(g) *Carent*) Quia nihil inde abradi potest.

(h) *Cui*) Auro nempe, & id genus aliis, quæ expetit latro.

(i) *Tutum*) *Cantabit*, scilicet, *vacuus coram latrone viator.*

(k) *Petendi*) Passive: Id est, *cur petar, & lapidibus obruar.*

Nam

Nam quod habent (*a*) frutices alii quoque (*b*) proxima nobis
Fragmina, quæ læso (*c*) vimine multa jacent;
Non istis sua (*d*) facta nocent: (*e*) vicinia damno est.
Excipiunt ictu saxa repulsa meo.
(*f*) Idque fide careat; si non, quæ longius absunt,
Nativum retinent inviolata decus.
Ergo, si sapiant, & mentem (*g*) verba sequantur;
(*h*) Devoveant umbras proxima quæque meas.
Quam miserum est, (*i*) odium damnis accedere nostris;
Meque (*k*) ream nimiæ proximitatis agi!
Sed, (*l*) puto, magna mei est operoso cura colono:
Invenias, cui det nil mihi, præter humum.
Sponte mea facilis contemto nascor in agro:
Parsque loci, qua sto, publica pæne via est.
Me, sata ne lædam (quoniam sata lædere (*m*) dicor),
Imus in extremo margine fundus habet.
Non mihi falx (*n*) nimias (*o*) Saturnia deputat (*p*) umbras:
Duratam renovat non mihi fossor humum.

INTERPRETATIO.

Nam quod alii frutices habent quoque fragmenta proxima nobis, quæ multa sternuntur fractis virgultis; sua facta non officiunt istis: vicinitas detrimento est. Excipiunt lapides remissos ictu meo. Atque id nullam fidem invenias; si quæ longius sunt dissita non servant intacta honorem nativum. Ergo, si sapiant & voces respondeant menti; proxima quæque maledictis insectentur umbras meas. Quam calamitosum est, malevolentiam adjungi nostris detrimentis, & me accusari nimiæ propinquitatis! Sed, arbitror, magna est cura mei agricolæ laborioso. Reperias qui nihil præbeat præter solum. Ultro nascor facilis in agro neglecto: & pars loci, qua sto, est propemodum iter publicum. Extremus ager me habet in extrema ora, ne noceam segetibus (quoniam perhibeor nocere segetibus.) Falx Saturnia non mihi resecat nimias frondes: fossor non instaurat terram induratam.

NOTÆ.

(a) *Frutices*) Quibus agros solent obsepire.

(b) *Proxima*) Id est, *ex proximis mihi arboribus decussa*.

(c) *Vimine*) Ramusculos dicit, lapidum ictu ex arboribus revulsos.

(d) *Facta*) Fructus puta, quos ferunt ipsæ.

(e) *Vicinia*) *Quia sunt juxta me posita.*

(f) *Idque*) *Quod dico* scil. *a me in proximas arbores redundare injuriam*. Atque hic lepidus est ad argumentum inconcussum ingressus; & ejus vitii dissimulationem quod in nuce est, quæ umbra sua & omnem terræ succum ad se trahendo, magis quam saxa repellendo, propinquas perdit arbores.

(g) *Verba sequantur*) *Si ipsæ arbores loquantur, & sua de me cogitata proferant.*

(h) *Devoveant*) Annon ingeniosissime sibi Nux consulit, quæ vicinas arbores amoris specie a se propellens, multam terram suam facit.

(i) *Odium*) Aliarum arborum, *scilicet* quæ propter Nucis viciniam lapidibus impetitæ illi male precantur.

(k) *Ream*) Cum aliis sit vicinia in propinqua parte amicitiæ, si modo seni Terentiano fides.

(l) *Puto*) Ironice loquitur.

(m) *Dicor*) Et verum dicitur; sed acute dissimulat quod negare erat difficile, ut etiam patienter obtrectationis videatur tolerare injuriam.

(n) *Nimias*) Vitis præsertim, multarum insuper arborum vitium est luxuries, quam ferro compescere opus est, ut fructus producant. Nuces non ita solent putari, nisi forte cum fructus earum fustibus aut perticis decutiuntur. Quamquam tamen fit & illud, totumque earum caput reciditur; quod certe non parum ad fructus copiam & bonitatem confert.

(o) *Saturnia*) Quæ Saturno & tempori omnia absumenti insigne attributum est.

(p) *Umbras*) Aut certe frondes & ramos qui ejus causa sunt: Metonymia est effecti,

Sole licet siccaque siti peritura laborem;
Irriguæ dabitur non mihi sulcus aquæ.
At com (*a*) maturas scisso nova cortice rimas
(*b*) Nux agit; ad partes pertica sæva venit.
Pertica dat plenis immitia vulnera ramis;
Ne possim lapidum verbera sola queri.
Poma cadunt mensis non interdicta (*c*) secundis;
Et condis lectas, parca colona, nuces.
Has puer aut certo (*d*) rectas diverberat ictu;
Aut (*e*) pronus digito bisve semelve petit.
Quattuor in nucibus, non amplius alea tota est;
Cum sibi suppositis additur una tribus.
Per tabulæ clivum labi jubet alter; & optat,
Tangat ut e multis quamlibet una suam.
Est etiam, par sit numerus qui dicat, an impar:
Ut divinatas auferat (*f*) augur opes.
Fit quoque de creta, (*g*) qualem cæleste figuram
Sidus, & in Græcis littera quarta gerit.
Hæc ubi distincta est (*h*) gradibus, qui constitit intus
Quot tetigit virga, tot capit inde nuces.
Vas quoque sæpe (*i*) cavom spatio distante locatur;
In quod missa (*k*) levi nux cadat una manu.

INTERPRETATIO.

Quamvis crucier peritura Sole & siti arida; non mihi exhibebitur sulcus aquæ irrigua. At cum nux recens ducit rimas cortice scisso, pertice fera accedit ad partes. Pertica infligis sævas plagas ramis plenis; ne possim conqueri solos ictus saxorum. Poma decidunt non prohibita belleriis; & servas nuces collectas, colona tenax. Puer aut decutit certo ictu ordinatas; aut inclinatus aut semel aut bis appetit digito. Tota alea est in quatuor nucibus, non plus; cum una imponitur tribus sibi subjectis. Alter cogit volvi per declivitatem tabulæ; & cupit ut una e multis attingat unamquamque suam. Est etiam qui divinet, numerus sit par an impar: ut vaticinator tollet divitias prædictas. Fit quoque figura de creta qualem sidus cæleste & littera quarta apud Græcos habet. Ubi hæc divisa est gradibus, qui constitit intus tot sumit inde nuces quot attigit virga. Vas quoque cavum apponitur sæpe spatio distante; in quod nux una decidat jecta manu levi.

NOTÆ.

(a) *Maturas*) Maturitatis indicium: metonymice.

(b) *Nux agit*) Solent nuces cum maturescunt, ex cortice exteriori sese expedire, qui primo dehiscit seu rimas agit.

(c) *Secundis*) Gall. dicimus, *au dessert*.

(d) *Rectas*) Recto ordine dispositas, quem qui frangit inferius digestas pro se capit. Vel per *rectas* castellatim dispositas intellige: qui sunt hodierni quoque puerorum lusus.

(e) *Pronus*) Nec placet Dominici, nec placet Erasmi expositio, nec qui sit hic lusus possim dicere: nisi est vulgaris puerorum, qui nuces in rectum ordinem digestas, alia rotunda volvendo, non impetendo a linea sua divellunt.

(f) *Augur*) Puerum dicit qui par an impar numerus fuisset nucum quas alius manu aut veste occultasset, feliciter indicavit.

(g) *Qualem*) Trianguli dicit, qualis est syderis quod Græci *Deltoton* vocaverunt, a figura hac Δ sui δέλτα, quod quarta est alphabethi eorum littera.

(h) *Gradibus*) Lineas dicit certis intervallis distinctas, in quibus disponebantur nuces.

(i) *Cavum*) Ut nuces continere possit.

(k) *Levi*) *Agili, & ad caute mittendum expedita*,

Fe-

Felix, (*a*) secreto quæ nata est arbor in arvo;
(*b*) Et soli domino ferre tributa potest.
Non (*c*) hominum strepitus audit, non illa rotarum:
Non a vicina pulverulenta via est.
Illa suo, quæcunque tulit, dare dona colono,
Et plenos fructus (*d*) annumerare potest.
At mihi (*e*) maturos nunquam licet edere fœtus;
(*f*) Ante diemque meæ decutiuntur opes.
(*g*) Lamina mollis adhuc tenero dum lacte, quod intro est;
Nec mala sunt ulli nostra futura bono:
Jam tamen invenias, qui me jaculentur, & ictu
Præfestinato munus (*h*) inane petant.
(*i*) Si fiat rapti, fiat mensura relicti,
Majorem domini parte, viator, habes.
Sæpe aliquis, foliis ut nuda cacumina vidit,
Esse putat Boreæ triste furentis opus.
Æstibus hic, hic me spoliatam frigore credit:
Est quoque, qui (*k*) crimen grandinis esse putet.
At mihi nec grando duris invisa colonis,
Nec ventus fraudi, solve, geluve fuit.
Fructus obest: peperisse nocet: nocet esse feracem.
Quæque fuit multis, & mihi (*l*) præda malo est.

INTERPRETATIO.

Arbor beata, quæ crevit in agro remoto; & potest pendere vectigal uni Domino! illa non audit tumultus hominum, non rotarum: non est pulvere oppressa a via proxima: illa potest exhibere munera quæcunque produxit suo cultori, & numerare plenos fructus. At nunquam possum proferre fœtus maturos; & divitiæ meæ excutiuntur ante tempus. Dum cortex est adhuc tener lacte molli, quod est intus; nec damna nostra sunt futura compendio cuiquam; jam tamen reperias, qui me appetant, & quærant præmium inutile ictu præpropero. Si fiat mensura rapti, & fiat mensura relicti, viator habes partem majorem parte possessoris. Sæpe aliquis ut aspexit verticem privatum foliis, credit opus esse luctuosum Aquilonis rapidi. Hic arbitratur me nudatam caloribus, hic frigore: est etiam, qui credat esse vitium grandinis. At neque grando odiosa asperis agricolis, nec ventus, aut sol, aut gelu damno fuit. Fœtus officit: damno est peperisse: Obest esse fœcundam. Ea præda est mihi damno, quæ fuit damno multis.

NOTÆ.

(a) *Secreto*) Procul a via publica.

(b) *Et soli*) Arbos profecto frugi, & bonæ fidei, cui grave sit quod debet non posse reddere! Atque hinc atrocior videtur in illam injuria.

(c) *Hominum strepitus*) Quo non majus aliud pacificæ malum.

(d) *Annumerare*) Metaphora a debitoribus.

(e) *Maturos nunquam*) Ad fœminarum alludit abortum, quæ earum maxima est infelicitas.

(f) *Ante diem*) Ante tempus datum ad fœtus maturitatem.

(g) *Lamina*) De cortice viridi exteriori loquitur.

(h) *Inane*) Quia nondum in nucleum coaluit lac quod intus est.

(i) *Si fiat*) Viatores majorem fructus partem tollere, fraudato Domino queritur.

(k) *Crimen*) Quod ita foliis spoliata fuerim.

(l) *Præda*) Quam quilibet possit de nucibus facere.

Præ-

Præda malo, (*a*) Polydore, fuit tibi: præda nefandæ
Conjugis (*b*) Aonium misit in arma virum.
(*c*) Hesperii regis pomaria tuta fuissent:
Una sed immensas arbor habebat opes.
At rubus & sentes tantummodo (*d*) lædere natæ,
Spinaque (*e*) vindicta cætera tuta sua est.
Me, quia nec noceo, nec obuncis vindicor (*f*) hamis;
Missa petunt avida saxa (*g*) proterva manu.
(*h*) Quid, si non aptas solem fugientibus umbras,
Finditur (*i*) Icario cum cane terra, darem?
Quid, nisi suffugium nimbos vitantibus essem,
Non expectata cum venit imber aqua?
Omnia cum faciam, cum præstem sedula cunctis
Officium, saxis officiosa petor.
Hæc mihi perpessæ, domini patienda querela est.
Causa habeor, quare sit (*k*) lapidosus ager.

INTERPRETATIO.

Polydore, præda fuit tibi damno. Præda uxoris sceleratæ impulit virum Aonium ad bellum. Pomaria Regis Hesperii fuissent secura: sed una arbor gerebat divitias infinitas. At rubus & vepres tantummodo ortæ ad nocendum, & dumus reliquus securus est sua ultione. Lapides petulantes me appetunt jacti manu rapaci, quia nec officio, nec defendor spinis aduncis. Quid, si non præberem umbras idoneas solem vitantibus, cum humus dehiscit cane Icario? Quid, nisi essem perfugium effugientibus imbres, cum nimbus ruit aqua improvisa? Cum præstem omnia, cum assidua prosequar omnes officiis: officiosa obruor lapidibus. Querimonia heri toleranda est mihi hæc passæ. Dicor causa, quamobrem fundus sit saxis plenus.

NOTÆ.

(a) *Polydore*) Fuit hic Priami filius, quem suis rebus diffidens infelix Pater Polymnestori Thraciæ regi, tunc amico, cum magno auri pondere credidit; eo quidem consilio ut si Troja a Græcis vastaretur, ille Polydorum suum quandoque in regnum restitueret. Verum perfidus, auri sacra fame urgente, post eversam Trojam Polydorum interfecit. Qua de re Virgilius.

(b) *Aonium*) Est Aonia pars Bœotiæ montana, tota Apollini & Musis sacra: Unde hic per Aonium virum, Amphiaraum intelligit Dominicus, vatem seu augurem Argivum Apollineum, quem latitantem conjux Eriphyle aureo monili ab Andrasto rege corrupta ad bellum Thebanum, unde rediturum se non esse vates didicerat, perfido exemplo produxit. Erasmus vero totum hunc locum de Helena exponit, præda quam postquam Paris suam fecisset, Græci decennali bello repetiverunt.

(c) *Hesperii*) Atlantem dicit, aut ejus fratrem Hesperum, cujus filiæ hortum habuisse dicuntur, in quo arbores, aurea mala ferentes; quæ ut auferret Hercules ab Eurystheo missus est.

(d) *Lædere natæ*) Pro *ad lædendum*, phrasis Græca.

(e) *Vindicta*) Quia propinquius tentantem lædere spinis suis vulnerant.

(f) *Hamis*) Spinas dicit hamis similes.

(g) *Proterva*) Quia manu proterva mittuntur.

(h) *Quid si non*) Tutiorem se fingit, quod sibi propter umbram parcat viator.

(i) *Icario*) Comitem volunt fuisse Icari, Dædali filii, Canem, qui ob officium in domini extincti corpus, quod prodidit, collatum, inter sydera locum meruerit. Hoc signum cum Sol ingreditur æstum facit vehementissimum.

(k) *Lapidosus*) Propter lapides in nucem projectos, qui super agrum recidunt.

Dum-

Dumque repurgat humum, collectaque saxa remittit;
Semper habent in me tela parata viæ.
Ergo invisa aliis, uni mihi frigora prosunt:
Illo me tutam tempore præstat hiems.
Nuda quidem tunc sum, nudam tamen expedit esse:
Nec spolium de me, quod petat, hostis habet.
At simul induimus nostris sua munera ramis;
Saxa novos fructus grandine plura petunt.
Forsitan hic aliquis dicat, Quæ publica tangunt,
Carpere concessum est: hoc via juris habet.
Si licet hoc; oleas distringite: cædite messes.
Improbe, vicinum carpe, viator, olus.
(*a*) Intret & urbanas eadem petulantia portas;
Sitque (*b*) tuis muris, (*c*) Romule, (*d*) juris idem.
Quilibet argentum primæ de (*e*) fronte tabernæ
Tollat: & ad gemmas quilibet alter eat.
Auferat hic aurum, peregrinos ille lapillos;
Et quascunque potest tollere, tollat opes.
Sed neque tolluntur: nec dum regit omnia Cæsar,
Incolumis tanto præside raptor erit.
At non ille (*f*) Deus pacem intra mœnia finit.
Auxilium toto spargit in orbe suum.
Quid tamen hoc prodest, media si luce palamque
Verberor, & tutæ non licet esse mihi?

INTERPRETATIO.

Et dum mundat agrum, & rejicit lapides collectos; viæ habent semper missilia parata in me. Ergo frigora odiosa aliis, juvant me solam: hiems me securam facit illa tempestate. Sum equidem tunc nuda; tamen juvat esse nudam; nec hostis habet prædam quam rapiat de me. At statim atque induximus sua dona nostris ramis; plures lapides grandine impetunt novos fructus. Forte hic aliquis dicat: licet sumere quæ extenduntur ad publica: via habet hoc juris. Si istud concessum, colligite olivas: subsecate messes; Viator proterve corripe olus vicinum. Eadem procacitas subeat etiam portas urbanas; & idem juris sit tuis mœnibus, Romule. Quilibet auferat argentum de fronte obviæ tabernæ: & quivis alius se conferat ad gemmas. Hic rapiat aurum, ille lapillos peregrinos; & auferat divitias quascumque potest auferre. Sed neque auferuntur; nec dum Cæsar omnia administrat, prædator erit impunitus tanto præside. At ille Deus non claudit pacem intra muros. Diffundit opem suam toto orbe. Quid tamen hoc juvat, si aperto die & palam percutior, & non licet esse securæ?

NOTÆ.

(a) *Intret*) Ut cuilibet impune liceat quidvis de via furari & perdere. Quod si ridiculum, tale & erit in me irruere.

(b) *Tuis muris*) Pro in *tuos muros* dixit.

(c) *Romule*) Romanos, sub Romæ conditoris nomine, compellat.

(d) *Juris idem*) Eadem impetendi licentia.

(e) *Fronte*) Ubi res venales exponuntur.

(f) *Deus*) Augusto, vivo etiam, templa posita, data thura, pace per totum mundum ab illo stabilita, veræ pacis, quam Dei filius in mundum attulit, symbolo.

Es-

Ergo nec nidos foliis hærere, nec ullam
    Sedibus in nostris stare videtis avem.
At lapis, in ramo sedit quicunque bifurco,
    Hæret, & ut capta victor in arce manet.
Cætera sæpe tamen potuere (*a*) admissa negari,
    Et crimen nox est inficiata suum.
(*b*) Nostra notat fusco digitos injuria succo,
    Cortice contactas inficiente manus.
Ille cruor meus est: illo maculata cruore
    Non profectura dextra lavatur aqua.
O ego, cum longæ venerunt tædia vitæ,
    Optavi quoties arida facta mori!
Optavi quoties, aut (*c*) cæco turbine verti,
    Aut valido missi fulminis igne peti!
Atque utinam subitæ raperent mea poma procellæ:
    Vel possem fructus excutere ipsa meos.
Sic, ubi detracta est a te tibi causa pericli,
    Quod superest, tutum, Pontice (*d*) Castor, habes.
Quid mihi tunc animi est, cum sumit tela viator;
    Atque oculis plagæ destinat ante locum?
Nec vitare licet moto fera verbera trunco,
    Quem sub humo radix vinclaque firma tenent.
Corpora præbemus plagis: ut sæpe sagittis,
    (*e*) Cum populus manicas deposuisse vetat.

INTERPRETATIO.

Ergo neque cernitis nidos stare in frondibus, nec avem ullam quiescere in nostris sedibus. At saxum remanet quodcumque constitit in ramo bifido, & persias ut victor in arce expugnata. Reliqua tamen facinora potuerunt sæpe abnegari, & nox non agnovit crimen suum. Nostra injuria inficit digitos succo subnigro, cortice tingente manus tactas. Ille est meus sanguis, manus infecta illo sanguine abluitur aqua non profutura. O quoties cupivi exsiccata interire, cum tadia subierunt vitæ prolixa! quoties desideravi aut eradicari cæca procella, aut percuti potenti igno fulminis intorti! atque utinam repentini turbines diriperent meas nuces: vel ipsa possem dejicere meos fructus. Sis ubi derepta est tibi a te causa discriminis, Castor Pontice, geris securum quod restat. Quid mihi est tunc animi, cum viator corripit missilia; atque ante signat oculis locum vulneri? Nec licet effugere sævos ictus stipite dimoto, quem radix, & vincula valida tenent sub terra. Exhibemus corpora vulneribus: ut sæpe reus sagittis, cum populus prohibet removisse manicas.

NOTÆ.

(a) *Admissa*) Crimina, quæ in quempiam redundant.

(b) *Nostra notat*) Inficit enim manus succus qui ex nucis cortice exteriori exsudat.

(c) *Cæco*) Quia non sine cœli obscuratione, insano tumultu furit.

(d) *Castor*) Animal est amphibium, in Ponto nascens, canis forma, quod etiam fibrum vocant, quem fabulantur testes albi præcidere, quorum causa ad medicamina sese quæri intelligit. *Redimunt se*, inquit Cicero, *ea parte corporis, propter quam maxime expetuntur.*

(e) *Cum populus*) Se se perinde viatorum

Ut-

Utve gravem (*a*) candens ubi tolli vacca securim,
Aut stringi cultros in sua colla videt.
Sæpe meas vento frondes tremuisse putastis:
Sed metus in nobis causa tremoris erat.
Si merui, videorque nocens, imponite flammæ,
Nostraque fumosis urite membra focis.
Si merui, videorque nocens, excidite ferro:
Et liceat miseræ dedecus esse (*b*) semel.
Si nec cur urar, nec cur excidar habetis;
Parcite; sic cœptum perficiatis iter.

INTERPRETATIO.

& ut vacca alba cum cernit securim ponderosam attolli, aut cultros nudari in sua colla. Sæpe credidistis mea folia trepidasse aura: sed timor erat in nobis causa trepidationis. Si merui, & sons videor: immittite membra nostra in ignem, & cremate focis fumidis. Si merui & sons videor, resecate ferro; & concedatur infelici esse semel ignominiæ. Si nec habetis quamobrem incendar, nec quamobrem resecer, ignoscite: sic absolvatis iter inceptum.

NOTÆ.

plagis, & fustibus esse dicit expositam: ut manicis palo elligatus reus, cui venientia tele, corporis motu aut fuga minime liceat effugere.

(a) *Candens*) *Alba*, qualem Diis superis mactere solebant.

(b) *Semel*) Non semper. Atque hoc maxime ad injuriæ deprecationem videtur conferre, quod sponte potius morti certæ nux sese objiciat, quam tot opprobria pati sustineat. Nec mihi certe satis emunctæ naris esse licuit, qui cleris. juxtaque doctissimi Heinsii censuram, qua nihil sani aut Latini leporis in hoc versu esse affirmat, approbare potuerim.

FINIS.

Digitized by Google

In Primo hoc Tomo Operum Ovidii prætermissa, & in hunc locum rejecta.

In libro primo Amorum, pag. 253. post secundum versum qui incipit Exempli, *adde;*

Sæpe mihi dominæque meæ properata voluptas,
Veste sub injecta dulce peregit opus.

In eod. lib. pag. 254. post versum duodecimum qui incipit Dicitur, *adde;*

Diripui tunicam: nec multum rara nocebat:
Pugnabat tunica sed tamen illa tegi.
Cumque ita pugnaret, tanquam quæ vincere nollet,
Victa est non ægre proditione sua.
Ut stetit ante oculos posito velamine nostros,
In toto nusquam corpore menda fuit.
Quos humeros, quales vidi, tetigique lacertos!
Forma papillarum, quam fuit apta premi!
Quam castigato planus sub pectore venter!
Quantum & quale latus! quam juvenile femur!
Singula quid referam? nil non laudabile vidi:
Et nudam pressi corpus ad usque meum.
Cætera quis nescit? lassi requievimus ambo.
Proveniant medii sic mihi sæpe dies.

In libro secundo Amorum, pag. 332. post secundum versum qui incipit Damnaque, *adde;*

Sed puto te nuda mea membra libidine surgent,
Et peragam partes annulus ille viri.

In libro tertio Amorum, pag. 370. post finem Elegiæ sextæ, & ante octavam, adde totam Elegiam septimam, ut sequitur.

ELEGIA VII.

Quod ab amica receptus, cum ea coire non potuerit, conqueritur.

At non formosa est, at non bene culta puella,
At puto non votis sæpe petita meis:
Hanc tamen in nullos tenui male languidus usus,
Sed jacui pigro crimen onusque toro.
Nec potui cupiens pariter cupiente puella
Inguinis effœti parte juvante frui.
Illa quidem nostro subjecit eburnea collo
Brachia, Sithonia candidiora nive:
Osculaque inseruit cupidæ luctantia linguæ:
Lascivum femori supposuitque femur.

Et

Digitized by Google

Et mihi blanditias, dixit, dominumque vocavit:
    Et quæ præterea publica verba juvant.
Tacta tamen veluti gelida mea membra cicuta,
    Segnia propositum destituere suum.
Truncus iners jacui, species & inutile signum:
    Nec satis exactum corpus, an umbra forem.
Quæ mihi ventura est, siquidem ventura, senectus,
    Cum desit numeris ipsa juventa suis?
Ah pudet annorum! quo me juvenemque virumque,
    Nec juvenem, nec me sensit amica virum?
Sic flammas aditura pias æterna sacerdos
    Surget, & a charo fratre verenda soror.
At nuper, bis flava Chie, ter candida Pitho,
    Ter Libas officio continuata meo.
Exigere a nobis angusta nocte Corinnam,
    Me memini numeros sustinuisse novem.
Num mea Thessalico languent devota veneno
    Corpora? num misero carmen & herba nocent?
Sagave Phœnicea defixit nomina cera,
    Et medium tenues in jecur egit acus?
Carmine læsa Ceres, sterilem vanescit in herbam:
    Deficiunt læsæ carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataque vitibus uva
    Decidit: & nullo poma movente fluunt.
Quid vetat & nervos magicas torpere per artes?
    Forsitan impatiens sit latus inde meum.
Huc pudor accessit: facti pudor ipse nocebat.
    Ille fuit vitii causa secunda mei.
At qualem vidi tantum tetigique puellam,
    Sic etiam tunica tangitur illa sua.
Illius ad tactum Pylius juvenescere possit,
    Tithonusque annis fortior esse suis.
Hæc mihi contigerat; sed vir non contigit illi.
    Quas nunc concipiam per nova vota preces?
Credo etiam magnos, quo sum tam turpiter usus,
    Muneris oblati pœnituisse Deos.
Optabam certe recipi; sum nempe receptus:
    Oscula ferre; tuli: proximus esse; fui.
Quo mihi fortunæ tantum? quo regna sine usu?
    Quid nisi possedi dives avarus opes?
Sic aret mediis taciti vulgator in undis,
    Pomaque, quæ nullo tempore tangat, habet.
A tenera quisquam sic surgit mane puella,

Protinus ut sanctos possit adire Deos.
Sed puto non blanda est, non optima perdidit in me
Oscula: non omni sollicitavit ope.
Illa graves potuit quercus, adamantaque durum,
Surdaque blanditiis saxa movere suis.
Digna movere fuit certe vivosque, virosque.
Sed neque tum vixi: nec vir, ut ante, fui.
Quid juvet ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyram picta tabella juvat?
At quæ non tacita formavi gaudia mente!
Quos ego non finxi disposuique modos!
Nostra tamen jacuere velut præmortua membra.
Turpiter hesterna languidiora rosa.
Quæ nunc ecce rigent intempestiva, valentque:
Nunc opus exposcunt, militiamque suam.
Quin istuc pudibunda jaces pars pessima nostri.
Sic sum pollicitis captus & ante tuis.
Tu dominum fallis: per te deprensus inermis
Tristia cum magno damna pudore tuli.
Hanc etiam non est mea dedignata puella
Molliter admota sollicitare manu.
Sed postquam nullas consurgere posse per artes,
Immemoremque sui procubuisse videt;
Quid me ludis, ait? Quis te male sane jubebat
Invitum nostro ponere membra toro?
Aut te trajectis Ææa venefica lanis
Devovet: aut alio lassus amore venis.
Nec mora: desiluit tunica velata recincta:
Et decuit nudos proripuisse pedes.
Neve suæ possent intactam scire ministræ;
Dedecus hoc sumpta dissimulavit aqua.

In eodem libro tertio, pag. 392. post finem Elegiæ decimatertiæ, ante decimaquintam, adde totam Elegiam decimamquartam, ut sequitur.

ELEGIA XIV.

Ad amicam, si peccatura est, ut occulte peccet.

NON ego, ne pecces, cum sis formosa, recusem;
Sed ne sit misero scire necesse mihi.
Nec te nostra jubet fieri censura pudicam:
Sed tantum tentes dissimulare, rogat.

Non

Non peccat, quæcunque potest peccasse negare,
Solaque famosam culpa professa facit.
Quis furor est, quæ nocte latent, sub luce fateri?
Et quæ clam facias, facta referre palam?
Ignoto meretrix corpus junctura Quiriti,
Opposita populum submovet ante sera.
Tu tua prostitues famæ peccata sinistræ,
Commissi perages indiciumque tui?
Sit tibi mens melior, saltemve imitere pudicas;
Teque probam, quamvis non eris, esse putem.
Quæ facis, hæc facito: tantum fecisse negato;
Nec pudeat coram verba modesta loqui.
Est qui nequitiam locus exigat: omnibus illum
Deliciis imple: sit procul inde pudor.
Hinc simul exieris; lascivia protinus omnis
Absit, & in lecto crimina pone tuo.
Illic nec tunicam tibi sit posuisse rubori;
Nec femori impositum sustinuisse femur:
Illic purpureis condatur lingua labellis,
Inque modos Venerem mille figuret amor.
Illic nec voces, nec verba juvantia cessent:
Spondaque lasciva mobilitate tremat.
Indue cum tunicis metuentem crimina vultum:
Et pudor obscœnum diffiteatur opus.
Da populo, da verba mihi: sine nescius errem,
Et liceat stulta credulitate frui.
Cur toties video mitti recipique tabellas;
Cur pressus prior est interiorque torus?
Cur plus, quam somno, turbatos esse capillos;
Collaque conspicio dentis habere notam?
Tantum non oculos crimen deducis ad ipsos.
Si dubitas famæ parcere, parce mihi.
Mens abit, & morior, quoties peccasse fateris:
Perque meos artus frigida gutta fluit.
Tunc amo: tunc odi frustra, quod amare necesse est.
Tunc ego, sed tecum, mortuus esse velim.
Nil equidem inquiram: nec quæ celare parabis
Insequar: & falsi criminis instar erit.
Si tamen in media deprensa tenebere culpa,
Et fuerint oculis probra videnda meis;
Quæ bene visa mihi fuerint, bene visa negato.
Concedent verbis lumina nostra tuis.
Prona tibi vinci cupientem vincere palma est.

Sit

Sit modo, Non feci dicere lingua memor.
Cum tibi contingat verbis superare duobus;
Etsi non causa, judice vince tuo.

In lib. II. De Arte Amandi pag. 467. post versum vigesimumsecundum qui incipit Et faciunt, *adde*;

Utque velis Venerem jungunt per mille figuras.
Inveniat plures nulla tabella modos.
Illis sentitur non irritata voluptas:
Quod juvet, ex æquo fœmina, virque ferant.
Odi concubitus, qui non utrumque resolvunt:
Hoc est, cur pueri tangar amore minus.
Odi quæ præbet, quia sit præbere necesse,
Siccaque de lana cogitat ipsa sua.
Quæ datur officio, non est mihi grata voluptas,
Officium faciat nulla puella mihi.
Me voces audire juvat sua gaudia fassas:
Utque morer memet sustineamque roget.
Aspiciam dominæ victos amentis ocellos.
Langueat; & tangi se vetet illa diu.
Hæc bona non primæ tribuit natura juventæ,
Quæ cito post septem lustra venire solent.
Qui properant, nova musta bibant: mihi fundat avitum
Consulibus priscis condita testa merum.
Nec platanus, nisi sera, potest obsistere Phœbo,
Et lædunt nudos prata novella pedes.
Scilicet Hermionem Helenæ præponere possis?
Et melior Gorge, quam sua mater erat?
At Venerem quicunque voles attingere seram;
Si modo duraris, præmia digna feres.
Conscius ecce duos accepit lectus amantes:
Ad thalami clausas Musa resiste fores.
Sponte sua sine te celeberrima verba loquentur:
Nec manus in lecto læva jacebit iners.
Invenient digiti quod agant in partibus illis,
In quibus occulte spicula figit amor.
Fecit in Andomache prius hoc fortissimus Hector;
Nec solum bellis utilis ille fuit:
Fecit & in capta Lyrneside magnus Achilles,
Cum premeret mollem lassus ab hoste torum.
Illis te tangi manibus Brisæi sinebas,
Imbutæ Phrygia quæ nece semper erant.

Au

An fuit hoc ipsum, quod te lasciva juvaret,
Ad tua victrices membra venire manus?
Crede mihi, non est Veneris properanda voluptas;
Sed sensim tarda prolicienda mora.
Cum loca reppereris, quæ tangi fœmina gaudet;
Non obstet, tangas quo minus illa, pudor.
Aspicies oculos tremulo fulgore micantes,
Ut sol a liquida sæpe refulget aqua.
Accedent questus, accedet amabile murmur,
Et dulces gemitus, aptaque verba joco.
Sed neque tu dominam velis majoribus usus
Desine, nec cursus ante eat illa tuos.
Ad metam properate simul: tum plena voluptas,
Cum pariter victi fœmina virque jacent.
Hic tibi servandus tenor est: cum libera dantur
Otia, furtivum nec timor urget opus.
Cum mora non tuta est; totis incumbere remis
Utile, & admisso subdere calcar equo.

In lib. III. De arte amandi, pag. 508. initio, post hæc verba
Ulteriora pudet docuisse, *adde*;

——————————Sed alma Dione,
Præcipue nostrum est, quod pudet, inquit, opus.
Nota tibi sit quæque: modos a corpore certos
Sumite: non omnes una figura decet.
Quæ facie præsignis eris, resupina jaceto.
Spectetur tergo, cui sua terga placent.
Melanion humeris Atalantes crura ferebat:
Si bona sunt, hoc sunt accipienda modo.
Parva vehatur equo: quod erat longissima, nunquam
Thebais Hectoreo nupta resedit equo.
Strata premat genibus paulum cervice reflexa
Fœmina per longum conspicienda latus.
Cui femur est juvenile, carent quoque pectora menda;
Stet vir, in obliquo fusa sit ipsa toro.
Nec tibi turpe puta crinem, ut Phylleia mater,
Solvere: & effusis colla reflecte comis.
Tu quoque, cui rugis uterum Lucina notavit,
Ut celer aversis utere Parthus equis.
Mille modi Veneris: simplex, minimique laboris,
Cum jacet in dextrum semisupina latus.

Sed

Digitized by Google

Sed neque Phœbei tripodes, nec corniger Ammon,
Vera magis vobis, quam mea Musa canent.
Si qua fides arti quam longo fecimus usu;
Credite: præstabunt carmina nostra fidem.
Sentiat ex imis Venerem resoluta medullis
Fœmina: & ex æquo res juvet una duos.
Nec blandæ voces jucundaque murmura cessent:
Nec taceant mediis improba verba jocis.
Tu quoque, cui Veneris sensum natura negavit;
Dulcia mendaci gaudia finge sono.
Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella,
Quo pariter debent fœmina virque frui.
Tantum, cum finges, ne sis manifesta caveto:
Effice per motum luminaque ipsa fidem.
Quod juvat, & voces, & anhelitus arguat oris.
Ah pudet, arcanas pars habet ista notas!
Gaudia post Veneris quæ poscet munus amantem,
Ipsa suas nolit pondus habere preces.
Nec lucem in thalamos totis admitte fenestris.
Aptius in vestro corpore multa latent.

In lib. de Remedio Amoris, pag. 527. *post versum secundum qui incipit* Fortius, *adde*;

Ergo ubi concubitus, & opus juvenile petetur,
Et prope promissæ tempora noctis erunt;
Gaudia ne dominæ, pleno si pectore sumes,
Te capiant; ineas quamlibet ante velim.
Quamlibet invenias, in qua tibi prima voluptas
Desinat: a prima proxima segnis erit.
Sustentata Venus gratissima: frigore soles,
Sole juvant umbræ: grata fit unda siti.
Et pudet, & dicam, Venerem quoque junge figura;
Qua minime jungi quaque decere putes.

FINIS.

2563499 A

Digitized by Google

Digitized by Google

499

Digitized by Google

B. 11. -. 110
BNCF
Digitized by Google

Digitized by Google